

Gadu Buku

New Testament in Saramaccan (NS:srm:Saramaccan)

Gadu Buku

New Testament in Saramaccan (NS:srm:Saramaccan)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Saramaccan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Saramaccan

srm

Suriname

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Saramaccan

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

34d0907e-4b31-5f4f-b863-1c52b958344e

Contents

Mateosi	1
Maikusi	56
Lukasi	90
Johanisi	143
Tjabukama	179
Loomë	228
1 Kolenti	250
2 Kolenti	270
Galasia	284
Efeise	293
Filipi	300
Kolosën	305
1 Tesalonika	310
2 Tesalonika	315
1 Timoteo	318
2 Timoteo	325
Titusi	330
Filemon	333
Hebelejën	335
Jakobosi	354
1 Petuisi	359
2 Petuisi	366
1 Johanisi	370
2 Johanisi	375
3 Johanisi	376
Judasi	377
Akoalimbo	380

Dee woto u Masa Jesosi dee Mateosi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u Gadu Buku aki kë taki da u, dee sëmbë? Wë a di fosu kamian nöö de kai ën Mateosi, biga wan womi de kai Mateosi sikifi ën. Di womi aki bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee a bi kai a wan apaiti fasi, dee de ta kai Apösutu. Nöö Mateosi abi tu në e. Biga te i lesi soni fëën a dee oto pisi u Gadu Buku, nöö de ta kai ën Leifi.

Nöö de taa Mateosi sikifi di pampia aki kuma 75 jaa baka u di de pali Masa Jesosi. Nöö te joo lesi ën, nöö joo si taa a sikifi ën möön taanga da dee Dju sëmbë. A ta biinga nöömö u de sabi taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Könu di Gadu bi paamusi dee Dju sëmbë gaanduwe a fesi taa a o manda ko. Biga sëmëni pasi i sa si taa a ta hai sondu u dee fesiten tjabukama u dee Dju ko fiti ku dee wooko Masa Jesosi bi ta du, be de sabi taa hën da di Sëmbë di dee fesiten tjabukama bi ta taki.

Ma nöö fa Mateosi ta mëni dee Dju sëmbë möön gaanfa seei, ma na u de wanwan hedi Masa Jesosi ko e. Biga a ko faa tja wan njunjun tii ko da hii libisëmbë, nöö a di pampia aki i sa si fa di njunjun tii naandë dë. Nöö a di kaba pisi u di pampia di Mateosi sikifi aki, nöö a ta taki fa Masa Jesosi manda dee bakama fëën u de go a hii goonliba go paa ja di buka fëën da hii mundu.

Nöö di pampia di Mateosi mbei nöö hën disi.

Aki ta konda soni u di lõ

u Masa Jesosi.

Luk. 3:23-38

¹ Wë nöö dee sëmbë, fa i si woo taki aki, nöö dee gaan sëmbë u „Masa„ Jesosi Keesitu dee a abi, nöö de wë woo kai da unu aki e. Biga di de pai Masa Jesosi, nöö de pai ën a di lõ u Abahamu, di gaan sëmbë fuu dee Isaëli sëmbë, ufö a dë wan bakamii u Könu Dafiti tu.

² Wë nöö haika e. Di möön fesiten gaan sëmbë fuu di u Dju sëmbë abi, hën de kai Abahamu, nöö hën pali Isaki e,

nöö Isaki ko pali Jakopu,

nöö hën Jakopu pali Juda ku dee baaa fëën.

³ Nöö hën Juda tei Tamali nöö hën ku ën pali Pëlëzi ku Zelaki,

nöö hën Pëlëzi toona ko pali Esilon,

nöö hën Esilon ko pali Lam.

⁴ Nöö Lam ko pali Aminada,

nöö Aminada toona ko pali Nakison,

nöö hën Nakison ko pali Salima.

⁵ Nöö hën Salima tei Lakabu hën a pali Boasi. Hën Boasi tei Luti nöö hën a pali Obëti ku ën. Nöö hën Obëti toona pali Isai.

⁶ Nöö Isai hën pali Könu Dafiti e,

nöö hën Könu Dafiti toona pali Könu Salumon ku di mujëë u Ulia di a bi tei.

⁷ Nöö hën Salumon toona pali Könu Lahabiam,

nöö hën Könu Lahabiam toona pali Könu Abia,

nöö Könu Abia pali Könu Asa.

⁸ Nöö hën Könu Asa ko pali Könu Josafati,

nöö hën Könu Josafati toona ko pali Könu Jolam,

nöö hën Könu Jolam ko pali Könu Uzia.

⁹ Nöö hën Könu Uzia pali Könu Jotam,

nöö hën Könu Jotam ko pali Könu Akasi,

nöö hën Könu Akasi ko pali Könu Esikia.

¹⁰ Nöö hën Könu Esikia toona ko pali Könu Manase,

nöö hën Könu Manase ko pali Könu Amon,

nöö Könu Amon toona ko pali Könu Josia.

¹¹ Nöö hën Könu Josia ko pali Könu Jekonia ku dee baaa fëën.

Nöö a di ten u Könu Jekonia ala, nëën dee Babilon sëmbë kisi dee gaan sëmbë fuu tei tja go buta a katibo a Babilon köndë.

¹² Söö. Nöö woo kai dee gaan sëmbë u Masa Jesosi go dou. Nöö hën woo seti ku Könu Jekonia baka.

Könu Jekonia hën toona pali Seatiëli,

nöö hën Seatiëli pali Zebabeli.

¹³ Nöö hën Zebabeli toona ko pali Abiutu,

nöö hën Abiutu pali Eliakim,
nöö hën Eliakim toona pali Azolu.

¹⁴Nöö hën Azolu toona ko pali Sadoki,
nöö hën Sadoki toona ko pali Akim,
nöö hën Akim ko pali Eliutu.

¹⁵Nöö hën Eliutu toona ko pali Eleesa,
nöö hën Eleesa pali Maatan,
nöö hën Maatan ko pali wan sëmbë de kai Jakopu möön.

¹⁶Nöö di Jakopu dë, hën ko pali Josëfu,
nöö di Josëfu aki, hën wë da di manu u Malia e,
nöö Malia hën pai Jesosi, di da di Keesitu.

„Nöö fa u kai ën di Keesitu dë, hën kë taki di Sëmbë di Gadu bi paamusi taa a o manda ko fu ko tii di goonliba a wan leti fasi.»

¹⁷Nöö sô u kai teni-a-fö gaan avo fu Masa Jesosi fu kumutu a Abahamu te dou a Kõnu Dafiti. Nöö fu kumutu a Kõnu Dafiti te dou a di ten de kisi de buta a katibo a Babilon dë, u toona kai teni-a-fö gaan avo fëën baka. Nöö fu kumutu a di ten di de kisi de buta a katibo dë tee dou di ten di de pai di Keesitu, u toona kai teni-a-fö gaan avo baka. Nöö sô wë dee gaan sëmbë u Masa Jesosi bi waka e.

Aki ta konda fa a waka Malia

ko pai Masa Jesosi.

Luk. 2:1-7

¹⁸Wë nöö fa i si woo taki ën aki, nöö sô de pai Jesosi Keesitu e, dee sëmbë. A dë sô taa Malia hën bi da di kiija mujëe u Josëfu. Nöö de an duumi seei, nöö hën wë de ko si taa di mujëe dë ku bëë gbolo. Nöö fa i si a ko dë ku bëë naandë, nöö di Akaa u Masa Gaangadu hën wë mbei a ko dë ku di bëë.

¹⁹Nöö Josëfu dë wan sëmbë di ta libi leti a pasi kumafa Gadu kë. Nöö di Malia ko dë ku di bëë sô, nöö a kë disëen, ma an kë du ën a wan fasi fu sen kisi di mujëe, ma a kë du ën a wan tjubii fasi sô. ²⁰Nöö hën wë a dë ta pakisei di soni te wan pisi, nöö hën a duumi. Hën a sunjan wan basia u Masa Gaangadu kôndë ko nëën.

Hën a kai ën: “Josëfu, di böngö fu Kõnu Dafiti aki.”

Hën a piki.

A taa: “Ja musu fëëe fii tei Malia fii mujëe buta a i wosu e. Biga di bëë i si a dë ku ën naandë, na libisëmbë dëën. Di Akaa u Masa Gadu, hën wooko sô. ²¹Nöö a o pai wan womi mii, nöö woon kai ën Jesosi. Hën kë taki ‘di Heepima’. Biga a o heepi dee sëmbë fëën puu de a dee hogilibi u de basu.”

²²Nöö fa i si di soni pasa dë sô, nöö a kai makandi ku di buka u Masa Gaangadu di a bi da wan fesiten tjabukama fëën „de kai Jesaaja.” ²³A taa:

Un haika e, dee sëmbë.

Di wëndjë mujëe mii di an duumi ku manu wan daka,

hën o tei bëë, nöö a o pai wan womi mii.

Nöö de o kai di mii Imanuwëli.

Hën kë taki “Gadu dë ku u”.

Sô di tjabukama bi taki kaa e.

²⁴Söö. Nöö di Josëfu hopo a duumi, nöö hën a du leti kumafa di basia taki dëën. Biga a tööku Malia hën a hoi ën nëën wosu. ²⁵Ma nöö an sabi ën kuma mujëe fëën möönsô u teefa a pali wan womi mii, nöö hën wë de kai ën Jesosi.

Nöö a sô wan fasi de pali Masa Jesosi e.

2

Aki ta lei fa dee kônima

bi ko luku Jesosi.

¹Wë nöö di de pai Masa Jesosi, nöö de pai ën a wan kôndë de kai Betelehem a di pisiwata u Judea naandë. Nöö di juu dë, wan kõnu de ta kai Helodi hën bi ta tii di kôndë.

Nöö hën de dë te wan pisi, nöö hën wanlô kônima ko a di kôndë. Dee kônima dë, de ta luku teeja u de sabi andi o ta pasa a goonliba. Nöö hën de kumutu te a di sê u sonu kumutu ala, hën de waka te de ko dou a Jelusalen. „Biga hën da di hedikôndë u dee Dju sëmbë.”

²Nöö fa de ko dou a Jelusalen dë, nöö hën de ta hakisi taa: “Wë na unsë de pai di njunjun kõnu fuun dee Dju sëmbë aki? Biga di u bi dë a u kôndë a di sê u sonu kumutu hën u si wan teeja di lei u soni fëën, nöö hën u ko aki fuu ko wai ku ën.” Sô de ta hakisi.

³ Wë nõõ di Kõnu Helodi jei di soni dee kõnima ta hakisi naandë, nõõ a toobi ën gaanfa, hën ku hii dee sëmbë u Jelusalen tuu. ⁴ Nõõ hën a kai dee Gaan Begima u Dju ku dee Sabima u Wëti u de ko nëën. Hën a hakisi de taa: “Unfa di Buku taki? Naasë de o pai di Keesitu, di o ko dë kõnu fuu dee Dju sëmbë?”

⁵ Nõõ hën de piki ën taa: “Wë leti a Judea aki a di kõndë de kai Betelehem, ala de o pai di mii. Biga sò Gadu bi manda di tjabukama fëën faa musu sikifi. A taa:

⁶ Di kõndë de kai Betelehem,

fa i si a dë a di pisiwata u Judea aki,

nõõ an dë lagi mõn dee oto kõndë u Judea,

a dee hedima wojo e.

Biga nëën wan gaan tiima o kumutu.

Hën o tii dee Isaëli sëmbë u mi kuma wan sëmbë ta kiija sikapu ta tii de fu de an musu kaba a sösö.

Sö a dë sikifisikifi a di Buku e.”

Nõõ sò dee leima piki Kõnu Helodi.

⁷ Nõõ di Kõnu jei sò, hën a kai dee kõnima ko nëën saapi, nõõ hën a ta fini de tefa a kaba fu de konda dëen gbelingbelin söndö ganjan ee un longi kaa de bi si di teeja. Hën de konda dëen tefa de kaba.

⁸ Nõõ hën a manda de taa: “Un musu go a Betelehem e, nõõ un suku finifini tee un go si di mii ka a dë, nõõ un toona ko piki mi baka wantewante. Biga miseei kë go wai ku ën mbei piizii dëen tu.” Sö a taki da de.

⁹⁻¹⁰ Nõõ hën wë di di Kõnu taki sò kaa, nõõ hën de tei pasi nõõ hën de go e. Nõõ fa de nango dë, hën de ko si di wan seei teeja di de bi si a de kõndë ala. Nõõ di de si ën, nõõ de wai seei. Nõõ hën di teeja ta waka a de fesi ta tja de tee a go dou leti a di wosu ka di mii dë nëën dendu, nõõ hën a tan pii a di wosu liba.

¹¹ Nõõ hën dee kõnima denda go a di wosu dendu, hën de go si di mii ku ën mama naandë, hën de tjökö kini a goon ta wai ku di mii ta bigi ën seei. Nõõ hën de jabi dee toonpu u de, nõõ hën de tei gaan dii gudu u di ten ala hën de da di mii. De dëen goutu. De dëen wan pei soni de ta tjuma nõõ a ta sumëë suti, ku wan sumëë suti fatu degidegi kantii sò. Sö de dëen.

¹² Nõõ di ndeti hën de duumi, hën de sunjan wan sunjan taa de an musu toona go a di kõnu mõn. Nõõ hën de tei wan oto pasi hën de waka go u de a de kõndë.

Aki de tja Jesosi go tjubi

a Egepiti kõndë.

¹³ Nõõ hën a baka u di dë, hën wan basia u Masa Gaangadu kõndë ko piki Josëfu a sunjan taa: “Womi, hopo e, nõõ i tei di mii ku ën mama nõõ un kule go a Egepiti kõndë. Nõõ un tan ala u tee un jei mi piki unu baka, biga di kõnu o ta suku di mii faa musu feni ën kii.”

¹⁴ Nõõ hën a di ndeti naandë seei, hën Josëfu hopo hën a tei di mii ku ën mama hën de fusi go a Egepiti kõndë. ¹⁵ Hën de fika ala teefa Kõnu Helodi dëdë bifö de toona ko baka.

Nõõ fa di soni pasa dë, nõõ a kai makandi ku wan oto buka Masa Gaangadu bi da dee tjabukama fëën a fesiten, a taa:

Mi kai di mii u mi puu a Egepiti kõndë.

¹⁶ Ma nõõ fa de bi dë a Egepiti kõndë ala, hën di kõnu jei taa sò dee kõnima bi ganjëen, nõõ hati fëen ko boonu seei tee an saanfa faa du. Nõõ hën a kai dee sodati ko, hën a taki da de taa: “Un go a Betelehem e, nõõ un go kii hii dee womi mii naandë tuu, kumutu a tide pai mii te kisi ku dee tu jaa mii.” Biga fu di soni naandë mbei a bi hakisi dee kõnima ee na un ten de bi si di teeja.

¹⁷ Nõõ fa di soni pasa dë, nõõ a kai leti ku di buka di Gadu bi da di tjabukama fëën de kai Jelermia, a taa:

¹⁸ A di kõndë de kai Lama,

de ta jei wan tumisi wolo,

këe ta piki te na soni.

Mama Lakëli ta këe dëdë ku libi fu dee mii fëen hedi.

An kë sëmbë musu ganjëen mõnsö biga dee mii fëen kaba tuu.

Sö wë di Buku bi taki a fesi e. Nõõ sò wan gaan hogi pasa a di kõndë di ten dë.

Aki de toona tja Jesosi ko

a Nazalëti.

¹⁹ Nõõ hën de dë tee fa Kõnu Helodi dëdë, nõõ hën wan basia u Masa Gadu Kõndë toona ko a Josëfu a sunjan mõn, te ka a dë a Egepiti kõndë ala. A taki dëen taa: ²⁰ “Womi, hopo, nõõ i tei di mii ku ën mama nõõ un toona go a Isaëli kõndë baka e. Biga dee sëmbë dee bi ta suku di mii u kii nõõ de an dë ku libi mõn.”

²¹ Nöo hën Josëfu hopo, hën a tei di mii ku ën mama hën de toona go a Isaëli Köndë. ²² Ma nöo di de dou, hën Josëfu ko jei taa di mii fu Könu Helodi de kai Akelausi ko dë könu u hii di pisiwata fu Judea nëen tata kamian. Nöo hën di a jei sö kaa, hën a panta seei.

Nöo hën a toona sunjan wan oto sunjan möön taa an musu go a di pisiwata u Judea ala möön. Nöo hën a bia tei di mii ku ën mama, hën de go a di pisiwata de kai Galilea. ²³ Hën de go libi a wan köndë de kai Nazalëti, ka Josëfu ku ën mujëë bi ta dë a fesi.

Nöo fa u du dë, nöo a kai ku wan oto soni Masa Gadu bi manda wan tjabukama fëen faa taki a fesi, u di Paamusi Könu di Gadu o manda. A bi taa:

De o kai ën sëmbë fu Nazalëti.

3

Aki Johanisi di dopuma ta bai basia a di sabana.

Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

¹ Wë nöo baka sëmëni jaa longi, hën wan womi de kai Johanisi ko dë a di gaan sabana u Judea dendu ta bai basia. ² A ta bai taa: “Un disa dee hogilibi fuunu e, bia ko libi bunu. Biga di juu dou kaa fu Gadu musu tii unu a wan njunjun fasi.” Fa Johanisi ta bai di basia dë, nöo sö a ta taki.

³ Nöo di Johanisi dë, nöo hën wë da di sëmbë di di tjabukama u Masa Gadu de kai Jesaja bi taki a fesi di a taa:

De ta jei wan tóngö, wan sëmbë ta bai a di sabana taa:

“Un mbei di pasi da Masa ooo,

be a dë limbolimbo gbegedee dëen.

Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi,

be de ko dë tololoo.”

Sö Jesaja bi taki taa wan sëmbë o ko ta bai, nöo di sëmbë a bi taki dë, nöo di Johanisi aki wë e.

⁴ Nöo fa Johanisi sai dë, nöo di koosu a ta bisi nëen sinkii, nöo de mbei ën ku wan mbeti de kai kamëli puuma, nöo di banti a ta tai nëen mindi nöo ku mbeti kakisa de mbei ën. Nöo di soni a ta njan, a dë wan pei atiti ta dë a di sabana naandë, nöo höniwata a ta bebe. Sö wan sëmbë Johanisi dë.

⁵ Nöo hii dee sëmbë u Jelusalen te kisi hii dee oto köndë u Judea tuu, te dou ku dee oto pisiwata u di lio de kai Joodan dë, de tuu seei ta hai ko nëen naandë. ⁶ Nöo fa a ta bai de a dee hogilibi u de dë, nöo de ta piki. De ko si taa de an ta libi bunu tuu, nöo hën Johanisi ta dopu de a di Joodan lio dë.

⁷ Nöo di juu dë, i abi tu paatëi a di dju keiki. Wan da Sadusei, wan da Falisei. „Nöo fa dee sëmbë u de tu paatëi sai dë, de ta mbei deseei gaan hebima u Dju, bumbuu sëmbë.” Nöo di de jei taa Johanisi ta dopu sëmbë, nöo hën sëmëni u de ko nëen faa dopu de tu.

Ma di a si de, nöo hën a gandji da de seei. A taa: “Un dee takuhatima dë, unfa un hai ko gidjii sö naandë kuma wanlö hia sindeki ta lusu kumutu a dokunu ta kule da faja? Ambë bai unu taa fuun kule da di hatiboonu u Gadu fu an kai a unu liba?”

⁸ “Wë nöo ee wan kë Gadu hati boonu ku unu, nöo un musu bia unu libi, be lanti si taa un disa dee hogilibi fuunu tuu e! ⁹ Wan musu sai naandë ta mbei taa: ‘Fa u dë Abahamu böngö tjika aki, nöo andi seei sa toobi u möön? Gadu sëmbë u dë kaa.’ Wan mëni di soni dë e! Biga mi taki da unu taa ee Gadu kë nöo a sa mbei dee sitonu i si aki kisi libi bia ko Abahamu böngö a unu kamian. „Biga wan ta libi bunu möön de.”

¹⁰ “Nöo mi taki da unu e, taa fa u dë aki, nöo de seti koti dee pau lutu kaa. Nöo ee wan pau sai dë an ta pai bumbuu njanjan, nöo de o faa ën puu koti tuwë a faja tjuma kaba a sösö.”

Sö Johanisi bai dee hedima u Dju keiki dee ko nëen dë.

¹¹ Nöo hën a toona fan möön taa: “Fa mi ta dopu sëmbë aki, nöo mi ta dopu de ku wata fu di de kë bia disa di hogilibi u de.

“Ma nöo wan oto sëmbë dë ta ko a mi baka, nöo a hebi gaanfa möön mi e. Ma bumbuu tjika seei u mi dë futuboi fëen ta tja saapatu fëen dëen. Nöo fa a o ko dë, nöo a o tja wan oto dopu ko, biga hën o dopu unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku faja. „Biga fa a o du ën dë, nöo di Akaa o dë a unu liba kuma faja ta tjuma hogilibi puu a unu hati.”

“Sö wë di Sëmbë di o ko aki o abi kaakiti tjika e.

¹² “Nöo fa u dë aki, a dë kabakaba këëë faa ko seeka di njanjan fëen. A o tja dee bumbuu njanjan ko lai a suwa, ma dee poipoi wan a o tjuma a di faja di an sa tapa a mundu möönsö.”

Sö Johanisi taki.

Aki Johanisi dopu Masa Jesosi.

Maik. 1:9-11; Luk. 3:21-22

¹³ Wë nõö di juu dë, hën Masa Jesosi seei kumutu a Galilea ko a Johanisi a Joodan Lio dë, faa musu dopu èn tu. ¹⁴ Ma nõö fa a ko dë, hën Johanisi kë tapëèn. A taa: “Fa i dë aki, nõö mi bi musu ko a i fii dopu mi, nõö hën i ko a mi nõ?”

¹⁵ Ma Masa Jesosi piki èn taa: “Nõnõ, na tapa mi e. Boo du èn nõö. Biga a fiti fuu du hii dee soni dee dë leti a Gadu wojo.”

Nõö di a taki sò kaa, nõö hën Johanisi dopu èn awaa. ¹⁶ Nõö di a dopu èn te a kaba, hën Masa Jesosi ta kumutu a di wata. Nõö wantewante dë, hën mundu jabii wajaa gbegedee nëèn liba, hën a si di Akaa u Masa Gadu kuma wan pomba saka ko nëèn liba. ¹⁷ Hën de jei wan tòngö piki te a liba ala taa: “Ja si di sëmbë aki ö? Hën wë da di lobi womi mii u mi. Libi fëèn ta kai ku mi.”

Sö wan gaan soni wë pasa di Masa Jesosi dopu e, dee sëmbë.

4

Aki di didibi ta pooba

Masa Jesosi.

Maik. 1:12-13; Luk. 4:1-13

¹ Wë nõö baka u di Masa Jesosi dopu, nõö hën di Akaa u Gadu tjëèn go a wan gaan sabana dendu, fu di didibi sa ko nëèn ko poobëèn luku ee a sa mbei a piki èn buka. ² Nõö hën Masa Jesosi go tan ala föteni daka ndeti ku didia ta begi söndö njan, nõö hangi ko kisi èn seei.

³ Nõö hën di poobasëmbëma de kai didibi go nëèn ala. A taki dëèn taa: “Wë di i dë di Mii u Gadu tuu, nõö be i fan ku dee sitonu i si aki be de bia sondi u njan da i.”

⁴ Ma nõö hën Masa Jesosi piki èn taa: “Ja jei fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa na soni u njan wanwan nõö ta hoi sëmbë a libi e, ma a hiniwan wöutu fu Gadu di a ta taki, nõö a de libi ta kumutu. Sö di Buku taki e.”

⁵ Nõö hën di didibi tei èn tja go te a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë, tee a di tölu fëèn a liba ala. ⁶ Hën a taki dëèn taa: “Di i da Gadu Mii, nõö vinde i seei tuwë go a goon. Biga di Buku sikifi taa Gadu o manda dee basia fëèn u de ko heepi i. De o tja i a maun fu ja musu naki futu a sitonu.”

⁷ Nõö hën Masa Jesosi piki èn taa: “Ma di Buku taki tu taa ja musu pooba Masa Gadu e. Biga hën da i Gadu.”

⁸ Nõö hën a baka u di dë möön, nõö hën di didibi tei Masa Jesosi tja go tee a wan hei kununu liba, hën a lei èn hii soni u goonliba palalaa lontu dou. Dee waiti soni nëbai wan u goonliba ku hii dee köndë, de tuu a lei èn.

⁹ Hën a taki dëèn taa: “Ja si ö? Hii dee soni aki tuu mi o da i fii seei, ee i tjökö kini a goon a mi fesi aki begi mi.”

¹⁰ Nõö fa di didibi fan te tjika dë, nõö hën Masa Jesosi gandji dëèn awaa. A taa: “Hetji pasa kumutu a mi fesi aki, ju didibi Saatan! Biga di Buku u Gadu taki taa ja musu begi na wan oto soni a mundu möön leki Gadu i Masa. Hën tö nõö i musu ta dini.”

¹¹ Nõö fa a fan ku èn naandë, nõö hën di didibi disëèn go, nõö hën dee basia u Masa Gadu Köndë ko nëèn awaa ko söluu èn.

Aki Masa Jesosi seti konda di buka u Gadu da sëmbë.

Maik. 1:14-15; Luk. 4:14-15

¹² Nõö a baka u di dë, hën Masa Jesosi ko jei taa de kisi Johanisi di Dopuma buta a dinguwosu. Nõö di a jei sò, hën a kumutu a Judea go a di pisiwata u Galilea, a Nazalëti ka de bi kiijëèn. ¹³ Ma nõö an tan dë. A pasa go libi a wan oto köndë u Galilea de kai Kapenaumi di dë a di ze bandja. Nõö di köndë a go sai dë, nõö a dë zuntu ku dee köndë ka dee Dju lö de kai Zebulon ku Nafutali ta libi.

¹⁴ Nõö a kai ku wan soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a di Buku di a taa:

¹⁵ Un luku dee köndë dë, dee u Zebulon ku Nafutali lö.

De dë leti a di pasi ka i ta waka nango a di ze,

a di oto sè banda u di Lio de kai Joodan,

a Galilea seei, ka dee sëmbë na Dju ta libi.

¹⁶ Dee lö sëmbë naandë bi dë a suguu,

ma awaa de ko si wan gaan limbo ta ko a de.

Fa de bi ta fëèè dëdë dë,

nõö di limbo dë o ko puu de a di sitaafu dë basu,

leti kuma te didia ta jabi faa jaka di ndeti go.

Sö Jesaaja bi sikifi.

¹⁷ Wë nõö di juu dë, nõö hën Masa Jesosi seti ta konda di buka u Gadu taa: “Dee sëmbë o, un disa dee hogilibi fuunu e, bia libi bunu. Biga Masa Gaangadu dë kabakaba faa tii unu a wan hii nunjun fasi awaa.”

Aki Masa Jesosi tei

dee fosu bakama fëen.

Maik. 1:16-20; Luk. 5:1-11

¹⁸ Tefa wan daka nõõ hën Masa Jesosi ta waka a di ze u Galilea bandja naandë, hën a ko si wanlõ womi ta tuwë nëti a wata u de kisi fisi. Nõõ wan u dee womi de kai Petuisi, hënseei da Simon. Di otowan da hën baaa womi Andiasi. De tu baaa aki sõ dë hõndima ta kisi fisi.

¹⁹ Nõõ fa Masa Jesosi ta pasa dë, hën a kai de: “Dee womi aki.”

Hën de piki.

A taa: “Un ko go ku mi e, be mi lei unu fa fuun kisi libisëmbë tja ko da Gadu.”

²⁰ Nõõ fa a fan ku de dë, nõõ hën wante de disa hii dee soni u de de bi ta hõndi dë tuu, nõõ hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

²¹ Nõõ hën de waka go mõn longi. Nõõ hën Masa Jesosi si tu oto baaa mõn, Jakobosi ku Johanis, nõõ deseei dë hõndima tu ta kisi fisi. Nõõ de dë ku de tata Zebedeosi a wan boto dendu ta lapu dee nëti u de. Nõõ hën a kai de tu, fu de ko waka nëen baka. ²² Nõõ hën de tu baaa kumutu wante a di boto disa de tata, nõõ hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi seti kula sëmbë.

Luk. 6:17-19

²³ Nõõ hën Masa Jesosi kumutu dë ta waka a hii di pisiwata u Galilea naandë te dou. A nango a dee keikiwosu u dee Dju nango ta lei de ta konda di bunu buka u Masa Gaangadu da de kumafa di Njunjun Tii u Gadu o dë. Nõõ a ta kula hii pei siki tu.

²⁴ Nõõ fa u mbei naandë, nõõ hën në fëen ko paaja a hii di pisiwata naandë tuu te kisi Silia kõndë, nõõ hën de ta tja peipei sikima ko nëen faa kula de. So sëmbë sinkii ta njan de, so sëmbë dë ku gadu a hedi, so sëmbë dë ku pikimii siki ta naki de ta tuwë, so sëmbë dë lanlan, hii dee lõ pei sëmbë dë tuu de ta tja ko nëen nõõ a ta kula de.

²⁵ Nõõ na sikima wanwan nõõ ta ko nëen sõ e. Ma hii sëmbë dee dë a Galilea dë tuu booko seei gililii ta ko nëen, ku dee sëmbë u di pisiwata de kai Dekapolisi, ku dee sëmbë u Jelusalen te dou ku dee oto kõndë u Judea tuu, te kisi dee sëmbë ta libi a oto banda u Joodan Lio ala. Hii dee sëmbë dee jei fëen palalaa dou, de tuu ta booko gililii ta ko nëen.

5

Aki ta lei ambë dë bunu

a Gadu wojo.

Luk. 6:20-23

¹ Nõõ di Masa Jesosi si dee hia sëmbë ta ko nëen dë, nõõ hën a subi wan kuun te dou nëen mindi, nõõ hën a sindo faa lei de. Hën dee bakama fëen hai ko dë mõn zuntu ku ën. ² Nõõ hën a tei dee wõutu aki nõõ hën a lei de.

A taa: ³ “Dee sëmbë o, wan fëëe e, ee un ta fii taa sõndõ Gadu wan dë wan wojo soni. Un dë bunu e, biga dee sëmbë ta fii sõ, nõõ de dë a dendu u di Tii u Gadu kaa.

⁴ “Nõõ un dë bunu e, dee sëmbë, ee un ta këe. Biga ee un biibi a Gadu, nõõ, Gadu o mbei hati fuunu ko kõtõ wan daka nõõmõ.

⁵ “Nõõ un dë bunu e, dee sëmbë, ee un abi saka fasi. Biga a bakaten di goonliba aki o ko fuunu nõõmõ fuun tii.

⁶ “Nõõ un dë bunu e, dee sëmbë, ee un ta kë fu hii soni musu ta waka tololoo a Gadu wojo. Biga wan daka woon si ën sõ nõõmõ.

⁷ “Nõõ un dë bunu e, dee sëmbë, ee un abi tjalihati u sëmbë. Biga Gadu o abi tjalihati fuunu tu.

⁸ “Nõõ un dë bunu e, dee sëmbë, ee hati fuunu dë limbolimbo a Gadu wojo. Biga a a’ wan daka unu ku Gadu o miti nõõmõ fesi ku fesi.

⁹ “Nõõ un dë bunu e, dee sëmbë, ee un lo’ u mbei sëmbë ku sëmbë ko fii ku deseei. Biga sõ wan sëmbë o tja di nã taa a dë miui u Gadu gbelingbelin.

¹⁰ “Nõõ un dë bunu e, dee sëmbë, ee sëmbë ta suku unu a toobi fu di un ta libi bunu a Gadu wojo hedi. Biga sõ wan sëmbë dë a di Tii u Masa Gadu dendu kaa.

¹¹ “Nõõ un dë bunu e, dee sëmbë, ee sëmbë ta kosi unu ta toobi unu ta mindi hii sootu pei hogi ta buta a unu hedi fu di un ta waka a mi baka hedi. ¹² Un musu ta wai da di dë e. Un musu ta piizii seei, biga a Masa Gadu Kõndë ala woon feni wan gaan paima. Biga leti sõ nõõ wë de bi du ku dee tjabukama u Gadu dee bi dë bifõ unu.

Aki ta lei fa wan bakama u

Masa Jesosi musu dë kuma satu

ku fa a musu dē kuma limbo.

Maik. 9:50; Luk. 14:34-35

¹³“Nöo un haika e, dee sēmbē. Fa un ko nama ku mi aki, nöo un dē kuma satu da dee sēmbē u di goonliba aki. Nöo i sabi fa satu ta heepi tjika. Ma nöo ee a bi sa lasi di tesi fēen, nöo an bi o abi heepi a mundu möönsö e. A sitaati nöo i bi o sa tuwēen go, ka sēmbē o makisēen ku futu. Nöo un musu luku bunu fu wan lasi di tesi fuunu, fuun ko kuma satu di lasi en tesi.

¹⁴“Nöo söseei un dē kuma wan lampu faja tu e, da hii dee sēmbē u di goonliba aki. Nöo i sabi nö? Te wan köndē dē a wan hei kununu liba, nöo te dee faja fēen ta sēndē nēen nöo di köndē dē an sa dē tjubitjubi. Hii sēmbē ta si en kaa. Nöo söseei un musu dē tu e. Hii sēmbē musu ta si di libi fuunu fa a limbo tjika.

¹⁵“Biga na wan sēmbē o sēndē faja nöo a butēen a wan tjubi kamian te ka sēmbē an sa si limbo ku en. Nönö. Fa a o sēndēen dē, nöo a o hopo en buta a liba be hii sēmbē a di wosu sa si soni ku di limbo fēen.

¹⁶“Nöo sö nöo di libi fuunu musu dē a di goonliba aki e, dee sēmbē. A musu dē gbedeede kuma wan faja limbo. Nöo sēmbē o ko si dee bunu soni un ta du, nöo de o ta gafa di Tata fuunu di dē a liba ala.

Aki ta taki soni u dee soni dee bi dē sikifisikifi a Gadu Buku kaa.

¹⁷“Dee sēmbē o, fa mi ko ta lei unu aki, ma ko u ko poi dee wēti Gadu da Mosesi fuu hoi e. Nönö. Nöo ma ko u ko poi dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi tu. Ma mi ko u ko mbei hii soni pasa kumafa dee soni dē sikifisikifi dē bi kē taki.

¹⁸“Nöo un si hii dee soni dee dē sikifisikifi a di Buku nö? Wē mi sa taki da unu gbelin taa solanga dee soni u goonliba aki ku dee soni u liba ala dē eti, nöo na wan u dee soni sikifi a di Buku o fika di an o pasa e, te dou ku dee piki pisi fēen tuu. Hii de tuu seei o pasa.

¹⁹“Nöo ee wan sēmbē i ta poi ee wan piki pisi seei u dee soni Gadu taki ta söso de nöo i ta lei sēmbē u de du sö tu, nöo di sēmbē dē o dē di möön söso wan a dee sēmbē dee Gadu ta tii dendu.

“Ma ee wan sēmbē i ta hoi i seei a dee wēti dē liba nöo i ta lei otowan andi de kē taki, nöo hēn o dē gaan heima a dee sēmbē Gadu ta tii dendu.

²⁰“Nöo mi taki da unu e, taa ee wan ta libi möön bunu a Gadu wojo möön dee Faliseima ku dee Sabima u Wēti, nöo wan o sa dē a di Njunjun Tii u Gadu dendu möönsö e.

Aki ta lei taa ja musu abi

takuhati u otowan.

Luk. 12:57-59

²¹“Wē nöo un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sēmbē fuu a fesi taa ja musu kii sēmbē, ma ee i kii sēmbē nöo i musu kisi sitaafu fēen.

²²“Ma nöo mii taki da unu taa di sēmbē di hati fēen boonu ku di otowan fēen kaa, nöo hēnseei musu kisi sitaafu tu e, kuma di sēmbē di kii sēmbē. Söseei di sēmbē di kosi di otowan fēen taku kosi nöo hēnseei musu kisi sitaafu tu. Nöo di sēmbē di o kosi di otowan fēen taa a lau, nöo a musu mēni en seei bunu, ee nasö a o go tja sitaafu a didibi faja.

Aki ta lei taa i musu seeka di taki di i ku sēmbē abi.

²³“Nöo mi taki möön e, taa ee i go a di keikiwosu fii tja soni go da Gadu nöo hēn i ko mēni taa wan sēmbē ta hoi i a bēe a wan sondi, ²⁴nöo i musu disa di paima fii leti dē, nöo i go a di otowan go seeka di taki te i kaba bifö nöo i toona ko da Gadu di soni di i bi o dēen awaa.

²⁵“Nöo ee wan sēmbē ta tja i go a kuutu u wan soni hedi, nöo fa i si un dē a pasi nango naandē kaa, nöo i musu biinga seei be un koti di taki wante. Biga ee i sai dē ta buuja te di felantima fii tja i go a kuutu, nöo soni i miti e. Biga dee kuutuma o buta i a dee siköutu maun, nöo dee siköutu o tuwē i go a dunguwosu. ²⁶Nöo mi taki da i gbelin taa solanga ja paka di möni de o kai da i fii paka teee dou ku di lasiti köpösēnsi, nöo ja o sa kumutu dē möönsö.

Aki ta lei fa fii biinga tjika

fii libi bunu a Gadu wojo.

Mat. 19:9; Maik. 10:11-12; Luk. 16:18

²⁷“Wē nöo un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sēmbē fuu taa ja musu duumi ku wan mujēe na mujēe fii u wosu. Na sö de taki nö? ²⁸Ma nöo mii taa di sēmbē di ta luku wan mujēe kuma a kē tei en, nöo nēen hati a tei en kaa e.

²⁹⁻³⁰“Dee sēmbē o, fa mi ta fan aki, un musu biinga fuun du fa un sa du fii waka a Gadu pasi e. Boo taki en sö, taa, ee di fa i ta luku soni ku di wojo fii hēn ta manda i fii du hogi, nöo a möön bētē i diki en puu tuwē e. Nöo söseei tu ee i kē du hogi ku di leti sē maun fii, nöo a bētē i koti en tuwē tu. Biga a sa möön bētē da i taa wan kamian fii sinkii poi ma i feni di libi u teego möön leki de hiti i ku telu tuwē go a di didibi faja.

³¹ “De bi taki taa ee wan sɛmbɛ tuwɛ di mujɛɛ fɛɛn nɔɔ a musu dɛɛn wan biifi be lanti si taa a tuwɛɛn. ³² Ma nɔɔ mii taki da unu taa ee wan sɛmbɛ tuwɛ hɛn mujɛɛ ma na manu a tei nɛɛn wosu, nɔɔ a mbei di mujɛɛ naandɛ ko jajo mujɛɛ e. Nɔɔ ee wan womi go tei sɔ wan mujɛɛ, nɔɔ hɛnseei booko Gadu wɛti tu. Biga a tei wan oto sɛmbɛ mujɛɛ.

Aki ta lei taa ja musu ta soi.

³³ “Un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sɛmbɛ fuu mɔɔn taa te i tei Gadu nɛ soi, nɔɔ ja musu booko di soi dɛ mɔɔnsɔ. I musu du di soni nɔɔmɔ. „Ma ee i tei wan oto soni soi, nɔɔ di soi dɛ an hogi poi fu booko.”

³⁴ “Ma nɔɔ mii taki da unu taa wan musu soi mɔɔnsɔ e, kwetikweti. Wan musu tei liba ala soi ku ɛn biga ala di kɔnubangi fu Gadu dɛ. ³⁵ Nɔɔ wan musu tei di goonliba aki soi ku ɛn tu, biga aki di bangi fɛɛn dɛ ka a ta buta futu. Nɔɔ sɔseei ja musu tei Jelusalen soi ku ɛn biga hɛn da di kɔndɛ u di Gaan Kɔnu. ³⁶ Nɔɔ ja musu tei i hedi soi ku ɛn tu, biga fa i sai naandɛ, ja a’ kaakiti a i seei tjika fii mbei na wan niɛn u di uwii fii bia ko weti ee nasɔ baaka.

“Hɛn mbei wɛ mi taki e, taa an dɛ fii soi mɔɔnsɔ ufɔ di soni i taki dɛ tuu. Ma te joo taki wan soni nɔɔ i fan gbelin, nɔɔ a bunu kaa. ³⁷ Wɛ biga te i taki aai, a musu tan aai e. Te i taa nɔnɔ, a musu tan nɔnɔ. Ma ee i musu soi ufɔ de o tei taa tuu, nɔɔ a go a di sɛ u hogi kaa.

Aki ta lei fa fii libi ku i felantima.

Luk. 6:27-30, 32-36

³⁸ “Nɔɔ un bi jei tu fa de ta taki taa ,du ku du na wisi,. Ee wan sɛmbɛ booko wan sɛ wojo fii, nɔɔ i musu toona booko wan sɛ wojo fɛɛn tu. Ee wan sɛmbɛ naki i booko tanda nɔɔ i musu toona naki di fɛɛn tanda booko tu. Na sɔ de ta taki nɔ?”

³⁹ “Ma nɔɔ mii taki da unu taa wan musu puu hatiboonu a wan sɛmbɛ liba taa te a du i hogi nɔɔ joo du ɛn hogi baka e. Ee di sɛmbɛ hogi seei, ma ja musu libi sɔ ku ɛn. Ma ee wan sɛmbɛ naki i baai maun a i bandja jesi, nɔɔ i bia di oto sɛ dɛɛn be a naki mɔɔn. ⁴⁰ Nɔɔ ee wan sɛmbɛ kɛ tjɔ i go a kuutu fu di a kɛ di liba bisɛ fii hedi, nɔɔ i dɛɛn di liba bisɛ fii ku di basu wan tuu. ⁴¹ Ee wan sɛmbɛ ta duwengi i fii waka ku ɛn wan hafu juu langa, nɔɔ i waka ku ɛn wan hii juu langa e. ⁴² Ee wan sɛmbɛ hakisi i sondi fii dɛɛn, nɔɔ i dɛɛn. Ee a hakisi i soni fii leni ɛn, nɔɔ i leni ɛn. Na niinga.

⁴³ “Nɔɔ un bi jei de bi taki taa i musu lobi di sɛmbɛ di ta libi bunu ku i, ma di felantima fii i sa buuse ɛn.

⁴⁴ “Ma nɔɔ mii taki da unu taa un musu lobi dee felantima fuunu e. Un musu ta begi da dee sɛmbɛ dee ta du hogi ku tuu. ⁴⁵ Nɔɔ te un du sɔ kaa, nɔɔ woon djeesi unu Tata a liba kuma mii fɛɛn gbelingbelin. Wɛ biga fa a sai dɛ, nɔɔ te di sonu fɛɛn ta jabi, nɔɔ a ta jabi da dee bunu sɛmbɛ ku dee hogi wan tuu. Te tjuba fɛɛn ta kai, a ta kai te dou a hii sɛmbɛ, dee ta libi bunu nɛɛn wojo ku dee an ta libi bunu nɛɛn wojo tuu.

⁴⁶ “Nɔɔ ee i ta lobi dee sɛmbɛ dee ta lobi i nɔɔ, ma ja ta lobi dee felantima fii, nɔɔ un paima fɛɛn seei joo feni? Biga sɔ nɔɔ dee hogisonima u di goonliba aki ta libi u de kaa. ⁴⁷ Ee i ta fan ku dee sɛmbɛ i ku de ta fii nɔɔ, nɔɔ na wan apaiti soni i du dɛ e. Sɔ nɔɔ dee sɛmbɛ u di goonliba aki ta libi dee an sabi na wan wojo soni u Gadu mɔɔnsɔ. Ma i musu libi bunu ku hii sɛmbɛ.

⁴⁸ “Wɛ nɔɔ mi taki e, taa un musu biinga be un libi sɔndɔ fɔutu te dou, leti kumafa unu Tata di dɛ a liba ala ta libi sɔndɔ fɔutu te dou.”

Nɔɔ sɔ Masa Jesosi ta lei dee sɛmbɛ.

6

Aki ta lei taa ja musu du soni

u feni nɛ.

¹ „Nɔɔ Masa Jesosi toona nango dou ku di lei fɛɛn eti. A taa: „Haika e, dee sɛmbɛ, ee woon du wan soni fuun dini Gadu, nɔɔ wan musu du ɛn fuun feni nɛ a libisɛmbɛ e. Biga ee i du ɛn fu sɔ hedi, nɔɔ wan o kisi na wan paima a unu Tata a liba. Kaba u di taki di dɛ kaa.

² “Nɔɔ sɔseei tu, ee joo da wan sɛmbɛ wan soni fii puu ɛn a fuka, nɔɔ ja musu tei ɛn ta bai basia a ganda mindi e, kumafa dee sɛmbɛ ta pɛɛ deseei u bambuu sɛmbɛ ta du. Biga de ta hopo a dee keiki ee nasɔ a sitaati ta bai ta konda soni u hii sɛmbɛ musu si de taa sɔ de du wan gaan bambuu soni. Nɔɔ na sɔ un musu du, dee sɛmbɛ. Biga mi taki da unu taa fa i si de du ɛn dɛ, nɔɔ de an o kisi oto paima fɛɛn a Gadu mɔɔnsɔ, biga de kisi di paima u de kaa.

³ “Ma te joo puu wan sɛmbɛ a fuka, nɔɔ i musu du ɛn a wan tjubi fasi kuma leti maun fii an saandi tɔɔtɔmaun fii ta du, tɔɔtɔmaun an saandi leti maun ta du. ⁴ Nɔɔ di Tata fuu di ta si hii soni ee a tjubi seei, nɔɔ hɛn o si ɛn nɔɔ a o da i paima fɛɛn.

Aki ta lei fa fii begi.

Luk. 11:2-4

⁵“Nöö söseei tu, te joo begi nöö ja musu ta du en kumafa dee sëmbë ta pëe deseei u bumbuu sëmbë ta du. Biga de lobi u hopo begi a keiki dendu ee nasö a ganda mindi, be hii sëmbë musu si taa sö de sabi u begi tjika. Mi taki da unu taa fa i si dee lö sëmbë sai dë, de an o kisi na wan wojo soni a Gadu e. Tuu fëen seei wë di dë kaa.

⁶“Ma te joo begi, nöö be i go fii a i dendu wosu nöö i tapa i döo, nöö i begi i Tata ka i dë tapatapa döo dë te i kaba. Nöö i Tata di ta si andi ta pasa a tjubii, hën o da i di paima fii.

⁷“Nöö te joo begi tu, nöö ja musu ta hai di fan nango langalanga nöömö e, kumafa dee sëmbë u di goonliba aki dee an sabi Gadu ta du. Fa de sai u de dë, de ta mëni taa te de ta begi longi sö nöö Gadu musu u jei de. ⁸Ma na sö un musu begi e. Biga ufö un go u go begi seei, nöö Gadu sabi gaanduwe kaa andi ku andi un abi fanöudu.

⁹“Ma te woon begi, nöö a di fasi aki un musu begi e, dee sëmbë:

Ke, u Tata a liba o,
hii sëmbë musu lesipeki i e,
sabi taa i dë bumbuu limbolimbo.

¹⁰U begi taa di Tii fii musu paaja a hii goonliba,

be di fii kë pasa a goonliba aki leti kumafa a ta pasa a i a liba ala.

¹¹Nöö u begi i tu, fii da u dee soni u abi fanöudu fuu pasa u libi tide.

¹²Nöö u begi i o,

be i puu u a bëë fu dee hogi dee u ta du,

leti kumafa i si u ta puu dee otowan fuu a bëë fu dee hogi de ta du u.

¹³Nöö u begi i,

taa na disa u da dee soni dee sa hai u tja go a di së u hogi e,

ma puu u a di didibi maun.

Sö fuun begi e, dee sëmbë.

¹⁴⁻¹⁵“Biga mi taki e, taa ee un ta hoi sëmbë a bëë u dee hogi de ta du unu, nöö unu Tata a liba ala o hoi unu a bëë tu e, u dee hogi dee un ta du. Ma ee un puu di otowan fuunu a bëë, nöö unu Tata a liba ala o puu unu a bëë tu.

Aki ta lei fa fii begi söndö njan.

¹⁶“Nöö mi taki da unu möön e, taa te woon hoi begi söndö njan, nöö wan musu dë gudjuu kuma dee sëmbë dee ta mbei deseei u bumbuu sëmbë. Fa de sai u de dë, de ta gudju fesi fu hii sëmbë musu si taa aai, de da bumbuu sëmbë, sö de ta hoi begi tjika söndö njan. Nöö mi taki da unu taa fa i si de ta du naandë, tuu u de seei di dë kaa e. De an o kisi na wan kodo soni a Gadu möönsö.

¹⁷“Ma te joo hoi begi söndö njan, nöö be i wasi te i kaba, lo’ fatu a sinkii, kan i uwii te i kaba, seeka, ¹⁸be sëmbë an musu sabi taa sö i ta hoi begi söndö njan. Nöö di Tata fii di ta si hii soni ee a dë tjubitjubi seei, nöö hën o sabi nöö a o da i wan paima.

Aki ta lei taa na dee gudu u goonliba aki da di gaan soni.

Luk. 11:34-36, 12:22-31, 33-34, 16:13

¹⁹“Wë nöö mi taki möön e, dee sëmbë, taa wan musu biinga fuun abi hia gudu a goonliba aki. Biga aki kopikopi sa njan dee gudu fii, ee nasö sukufu sa poi de. Fufuuma sa ko fufuu hii dee soni i abi tja go, i fika ku maun tjololoo. Sö di libi a goonliba aki dë kaa. ²⁰Hën mbei i musu biinga fii libi a sö wan fasi taa i ta lai gudu a Masa Gadu Köndë. Biga ala kopikopi an o ko njan mën, sukufu an o kisi en, fufuuma an o ko dou dë u fufuu en tja go. Nöö ala fii tjubi dee gudu fii e. ²¹Biga ka gudu fii dë, nöö naandë di hati fii ta dë tu. Sö wë a dë e, dee sëmbë.

²²“Boo taki en sö taa di wojo fii di dë a i sinkii dë, nöö a dë kuma wan lampu faja fii sa si soni limbolimbo. Nöö te i ta si soni sö kaa, nöö hii libi fii o dë gbegedee limbolimbo. ²³Ma nöö ee i ta luku dee soni u di goonliba aki ku di wojo fii söndö i mëni Gadu, nöö joo fika a dungu. Di wojo fii di bi musu heepi i fii si soni limbolimbo an heepi i möönsö, ma i fika leti a dungu dë.

²⁴“Haika e, dee sëmbë, na wan sëmbë sa dini tu masa makandi e. I musu fu lobi wan möön wan, ee nasö joo hëngi a wan möön wan. Nöö söseei tu, ja sa waka a Masa Gadu baka ku dee gudu u goonliba aki baka makandi e, kwetikweti.

Aki ta lei taa Gadu ta söluu

di sëmbë ta waka nën baka.

²⁵“Nöö mi taki da unu taa ja musu ta a’ bookohedi ta hakisi taa: ‘Maingë, andi seei mi o feni u njan?’ nasö ‘Unse mi o feni wata u bebe baa?’ nasö i ta hakisi taa: ‘Naasë seei mi o feni koosu u mi tapa di sinkii u mi aki?’ Nönö, na sö i musu ta pakisei e. Biga fa i feni libi a Gadu dë kaa, nöö an bunu möön soni u njan ku soni u bebe nö? Nöö di sinkii fii wë? An

bumbuu möön di koosu fii bisi nëen nõ? ²⁶ Wë nõö di Gadu da i dee gaan soni naandë kaa, nõö an sa da i dee möön piki soni kuma njanjan ku koosu tu nõ?

“Un luku dee fou ta buwa ta lontu a liba ala. Fa de sai naandë, nõö de aan goon ta paandi fu de sa feni njanjan. De an abi na wan suwa möönsõ ka de sa tjubi njanjan tu. Ma de ta njan kädë biga di Tata fii di dë a liba ala ta sölugu de. Wë nõö mi taki da unu taa un bumbuu gaanfa möön dee fou e!

²⁷ “Fa un dë aki sõ, undi fuunu sa libi tjë sõ seei pasa möön leki fa Gadu bi buta da i, fu di i ta booko hedi mbei? Na wan sëmbë e! ²⁸ Wë ee ja sa heepi i seei a dee pikipiki soni dë, nõö andi i ta booko hedi ku koosu soni u du?

“Un luku dee folo naandë, fa de hanse. Ma na deseei ta mbei dee bisi u de, nõö de an ta wooko u de bai de tu. ²⁹ Ma nõö mi taki da unu e, taa fa Kõnu Salumon bi ta bisi dee gaan waiti bisi fëen seei, ma dee bisi fëen an bi ta hanso kuma dee folo naandë.

³⁰ “Nõö fa Gadu ta bisi dee sösõ uwii ku hanse folo dë, an dë taa de ta sai dë longi seei. Te mamate i si taa de dë sõ hanse, te u sapate de puu kai dëe u de ja go tjuma. Wë nõö unu wë? Na möön hesi Gadu o sölugu unu ku soni u bisi tu nõ? Ee, dee sëmbë aki, unfa seei a waka te nõö di biibi fuunu piki sõ baa?

³¹ “Fëen mbei mi taki da unu taa, wan musu ta booko hedi taa: ‘Maingë, unsë woo feni soni u njan? Unsë woo feni wata u bebe? Unfa woo feni koosu u bisi?’ ³² Mi taki da unu taa dee sëmbë an dë ku Masa Gaangadu a wan së, de ta a’ bookohedi a dee lõ pei soni dë. Ma unu Tata a liba bi sabi gaanduwe kaa taa un abi dee lõ soni naandë fanõudu. ³³ Ma nõö a di fosu kamian un musu biinga fuun ta dë a di Tii u Masa Gadu dendu ta libi kumafa a kë, nõö hii dee soni u taki dë tuu woon feni.

³⁴ “Nõö sõ mi ta taki da unu e, dee sëmbë, taa ja musu abi bookohedi fu dee soni fu amanjan, biga te amanjan dou, nõö a sa sölugu fëen seei. Nõö hiniwan daka ta abi hën soni fii booko hedi nëen te tjika kaa.”

7

Aki ta lei taa i musu seeka i seei ufõ i suku otowan u seeka.

Luk. 6:37-38, 41-42

¹ Nõö hën Masa Jesosi ta fan eti, a taa: “Wë nõö mi taki da unu taa na kuutu sëmbë e, nõö sëmbë an o kuutu i tu. ² Biga fa i si i ta kuutu sëmbë dë, nõö sõseei de o toona kuutu i baka. Biga ku di wan seei maaka di i tei maaka di otowan fii, nõö ku ën seei a o toona maaka i baka.

³ “Boo taki ën sõ taa i ta si wan sakisi a i baaa wojo, ma nõö wan gaan gindi baliki dë a i seei wojo, ja ta si ën. ⁴ Nõö hën i sai dë ta taki da di otowan fii taa: ‘Tan e womi, be mi puu di sakisi a i wojo da i,’ ma nõö di gaan gindi baliki dë leti a i seei wojo goboo naandë. ⁵ I bõdjëema, fa i si i ta mbei i seei gaan bumbuu sëmbë möön di otowan fii naandë, faandi mbei ja sa puu di gaan baliki di dë a i seei wojo, nõö joo si möön limbo fii puu di sakisi a di otowan fii wojo?

Aki ta lei taa i musu sabi

ku ambë i ta fan.

⁶ “Nõö mi taki möön e, taa i musu ta mëni i seei ku di sëmbë di joo ta konda wan bumbuu soni da. Biga te i tuwë wan bumbuu soni da dagu, nõö a o disëen dë bia ko kisi i njan tënë pispisi. Nõö sõseei tu, ee joo tuwë bumbuu soni da hagu, an o si ën u soni. Ma a o bia makisëen ku futu fiõfiõn pasa go fëen.

Aki ta lei taa Gadu o piki

ee i begi ën.

Luk. 11:9-13

⁷ “Nõö un haika e, dee sëmbë. Un musu ta begi Masa Gaangadu soni, nõö woon kisi. Un musu ta suku soni nëen, nõö woon feni. Un musu ta naki ën döõ nõömõ, nõö a o jabi döõ da unu. ⁸ Wë biga di sëmbë di ta begi Gadu, nõö hën o kisi. Di sëmbë di ta suku soni nëen, nõö hën o feni. Di sëmbë ta naki ën döõ, nõö hën a o jabi döõ da. ⁹ Biga kumafa un dë aki, ee di mii fii hakisi i wan pisi bëëë, undi fuunu o go tei sitonu dëen? ¹⁰ Ee a hakisi wan pisi fisi nõö joo go tei wan pisi sindeki tja ko dëen õ? Wë nõnõ, ja o du sõ e. ¹¹ Biga hii fa i si hati fii an dë bumbuu te dou seei, ma i ta da dee mii fii bumbuu soni. Nõö di Tata fuunu di dë a liba ala wë? Na möön hesi a o da unu bumbuu soni te un begi ën nõ?

¹² “Nõö mi taki e, i musu libi ku sëmbë leti kumafa i seei kë u de musu libi ku i tu. Biga te i libi sõ kaa, nõö hën da i piki di mama u hii dee wëti dee Gadu bi buta Mosesi ku dee fesiten tjabukama u de sikifi buta a di Buku fëen.

Aki ta lei tu pasi dee dē

u sēmbē waka.

Luk. 13:24

¹³⁻¹⁴ “Wē dee sēmbē, fa u dē a goonliba aki, nōō tu dōōbuka dē di sēmbē ta denda e, wan gaan wan ku wan piki wan. Nōō un musu biinga fuun denda a di piki wan. Biga ee i denda a di gaan wan nōō joo go dou a di didibi faja. Nōō di pasi di ta tja i go a di dōō dē baai e, nōō an taanga u waka. Hia sēmbē ta tei ēn. Ma ee i denda a di piki dōō nōō joo feni di libi u teego. Ma di pasi di ta tja i go dou a di piki dōō dē piki tu, nōō a taanga u waka. Nōō biti sēmbē ta waka nēen.

Aki ta lei taa i musu kōni ku ganjansēmbēma.

Luk. 6:43-46, 13:25-27

¹⁵ “Nōō mi taki e, dee sēmbē, taa un musu mēni unu seei bunu ku dee sēmbē dee ta waka ta ganjan sēmbē taa de ta tja Gadu buka, ma na Gadu hēn manda de. Dee lō sēmbē naandē, de dē leti kuma wan takumbeti di bisi sikafu puuma te a kaba, nōō a go a dee sikafu dendu ta mbei kuma hēnseei da sikafu tu. Ma hii fu di dē takumbeti hati a abi. Sō dee ganjansēmbēma ta libi. ¹⁶ Ma fa de o ko dē seei, joo sabi de e, biga joo si a di libi u de taa ganjansēmbēma de dē.

“Biga ja sa booko bumbuu fuuta a matunga e. ¹⁷ Di pau di bi ta pai bumbuu njanjan nōō bumbuu njanjan nōō a o ta pai nōōmō, nōō di pau di an bi naa pali bumbuu njanjan nōō an o pai ēn mōōnsō. ¹⁸ Wan bumbuu pau an sa pai poipoi njanjan, sōseei wan poipoi pau an sa pai bumbuu njanjan. ¹⁹ Nōō ee wan pau dē an ta pai bumbuu soni mōōnsō, nōō de o faa ēn gboogboo tuwē a gufalu tjuma puu dē. ²⁰ Hēn mbei wē mi taki taa i sa sabi dee sēmbē u bi taki dē a di libi u de.

²¹ “Biga na hii sēmbē di ta kai mi ‘Masa’ ta dē a di Tii u Gadu dendu fu de dou nēen kōndē e. Ma dee sēmbē dee ta tu dee soni dee mi Tata kē, nōō de nōō o dou nēen kōndē.

²² “Nōō hēn mbei te di gaan kuutu daka dou, nōō mi o jaka sōmēni sēmbē puu a mi fesi taa ma sabi de. Nōō de o fia taa: ‘Masa, unfa wē? Na u bi da sēmbē buka a i nē nō? Na u bi jaka sōmēni gadu puu a sēmbē hedi ku di nē fii ō? Sōmēni hia gaan foondo wooko u bi du a i nē, nōō unfa a waka ja sabi u?’

²³ “Nōō mi o piki de taa: ‘Ambē? Mi? Na wan ten seei mi bi sabi unu mōōnsō e. Un waka pasa kumutu a mi fesi naandē, un takusēmbēma!’ ”

Aki Masa Jesosi da di oto u de tu wosu sēmbē ta mbei.

Luk. 6:47-49; Maik. 1:22

²⁴ Nōō hēn Masa Jesosi da wan oto mōōn, a taa: “Ee wan sēmbē i ta jei dee soni mi ta fan ku unu aki nōō i tei de fu tii i libi, nōō sō wan sēmbē mi ta si ēn kuma wan gaan fusutan sēmbē di go u go mbei wan wosu fēen. Nōō a seti ēn ku wan goonsei taangataanga gingin kuma sitonu. ²⁵ Nōō di a mbei di wosu te a kaba, nōō hēn wan gaan tjuba kai a mundu bigi mōōn hii soni singi di kamian zuuu pii, gaan ventu ko tee ta naki di wosu. Tee a pasa go, di wosu dē fēen gingin a pē naandē eti. An booko kai seei mōōnsō, biga de seti ēn bunu.

²⁶ “Ma nōō di sēmbē di ta jei di lei u mi aki, ma an tei ēn faa libi kumafa mi taki, nōō hēn mi ta si kuma wan gaan don sēmbē di mbei di wosu fēen a sandu liba. ²⁷ Nōō hēn wē tjuba kai singi di kamian dē pii, di ventu ta böō ta naki di wosu te wan pisi hēn a booko kai djolou kaba a sōsō fijaa.”

Nōō a sō wan fasi Masa Jesosi lei dee bakama fēen tefa a kaba. ²⁸ Nōō fa a fan dē, hii sēmbē tuu foondo gaanfa seei. ²⁹ De taa: “Di sēmbē aki sō, an dē kuma dee Sabima u Wēti e. Biga hēn, a ta konda soni da u gbelin seei kuma hēnseei da basi fēen.”

8

Aki Masa Jesosi kula

wan tjinama.

Maik. 1:40-45; Luk. 5:12-16

¹ Nōō hēn Masa Jesosi bazia di kuun ko a goon, nōō hēn dee gaan hia sēmbē ku ēn bi dē ala, hēn de dē nēen baka ta ko. ² Te wan pisi hēn wan sēmbē waka ko nēen, hēn a tjōkō kini a goon nēen fesi. Di sēmbē aki siki tjina siki hēn a begi Masa Jesosi taa: “Masa o, gaantangi, ee i kē, nōō i kula mi be mi ko bunu baa.”

³ Hēn Masa Jesosi tuwē maun panjēen, hēn a taki dēen taa: “Aai, mi kē. Ko bunu fii e.” Nōō hēn wantewante dē hēn a ko bunu. Sinkii fēen limbo gbedeede.

⁴ Nōō hēn Masa Jesosi bai ēn taa: “Womi, fa joo go aki, nōō na konda di soni aki da na wan kodo sēmbē e. Ma be i waka tololoo go a di begima u keiki be de si taa i ko bunu. Nōō i tja di

paima go paka Masa Gadu kumafa di wëti dë taa te wan sëmbë i ko bunu u sò wan siki nöö sò i musu du.”

Aki ta lei fa wan sodati hedima biibi Masa Jesosi tjika.

Luk. 7:1-10

⁵ Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi toona go a Kapenaumi. Nöö fa a go dou naandë, hën wan hedima u dee Loomë köndë sodati ko nëën. ⁶ Hën a taki dëën taa: “Masa o, mi ko a i aki. Wan u dee futuboi u mi suwaki teee piki sò fika a dëdë. A dë a wosu kandikandi, nöö a dë a gaan fuka seei te an sa buli. Nöö hën mi ko a i ko begi i gaantangi be i kulëën da mi.”

⁷ Hën a piki ën taa: “Söö, mati mi jei. Mi o go nëën.”

⁸ Ma nöö hën di sodati hedima toona taki dëën taa: “Wë Masa o.”

A piki.

A taa: “Ma bumbuu tjika sò e, fii ko a mi wosu. Ma nöö i sabi nò? Be i fan leti ka i si i sai aki nöö, nöö di futuboi u mi o ko bunu kaa. Biga sò mi sabi taa i abi taki tjika.

⁹ “Biga miseei, fa mi dë aki, mi sabi andi da taki. Biga mi dë a sëmbë basu kaa, nöö miseei abi sòmëni sodati a mi basu tu. Nöö ee mi taki da wan u de taa be a go ala, nöö a o go. Ee mi taki dëën taa be a ko aki, nöö a o ko. Ee mi manda wan u dee futuboi u mi faa du wan soni, nöö a o du ën.

“Nöö sòseei mi sabi taa i abi taki tu, te a siki liba seei. Nöö hën mbei mi taa fii fan leti ka i dë aki nöö, nöö di futuboi u mi o ko bunu kaa.”

¹⁰ Nöö di Masa Jesosi jei fa di sodati hedima fan dë, nöö a bigi dëën tee na soni. Hën a fan ku dee Dju sëmbë dee ta waka ku ën dë taa: “Dee sëmbë, i si fa di sëmbë aki fan ò? Wë mi taki da unu seei gbelin taa, fa mi ta waka ta lontu a u Isaëli köndë aki, nöö ma si di biibi u di sëmbë aki wan daka e. Ma nöö hën an dë Isaëli sëmbë seei faa musu biibi sò.

¹¹ “Nöö un mëni unu seei e. Biga mi taki da unu taa sòmëni sëmbë na u Dju, kuma di sodati hedima i si aki, o kumutu a dee peipei köndë u goonliba ko biibi a mi disa unu. Nöö de o go sindo makandi ku dee gaan sëmbë fuunu, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sò, ka Masa Gaangadu dë könu, ta njan di gaan piizii. ¹² Ma nöö un dee sëmbë bi musu feni di piizii dë, nöö woon fika söndö ën e. Dee basia u Gadu Köndë o tuwë unu go a döo a dungudungu ala, nöö na ala woon dë ta bai ta kai olo ta njan tanda, ma an o heepi möönsö.”

¹³ Nöö di a bai de sò kaa, nöö hën a bia fan ku di sodati hedima awaa, a taa: “Mati o.”

Hën a piki.

Hën a taa: “Toona go fii a wosu e. Di soni di i kë, nöö a pasa leti kumafa i biibi naandë.” Nöö fa a fan dë, nöö hën di juu dë seei hën di futuboi u di sodati ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi kula Petuisi mai ku sòmëni oto sëmbë.

Maik. 1:29-34; Luk. 4:38-41

¹⁴ Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a go a di bakama fëën de kai Petuisi wosu. Nöö hën a go si di mai u Petuisi sikisiki pëtëëe a bedi naandë. Fëbë nöö kisi ën sò. ¹⁵ Nöö hën a tëndë maun panjëën, hën di mujëe ko hëtë wantewante. Nöö hën a hopo go seeka soni u njan da Masa Jesosi.

¹⁶ Hën di sapate buka dë seei, hën de ta tja wanlò hia sëmbë ta ko a Masa Jesosi faa musu kula de. Sòmëni u dee sëmbë naandë dë ku soni a hedi, nöö hën Masa Jesosi ta jaka de ta puu a de. Wan wöutu nöö a ta taki, nöö dee soni ta kumutu a de liba go kaa. Sò a abi kaakiti tjika, nöö sò a kula hii dee suwakima de tja ko nëën dë tuu.

¹⁷ Nöö fa Masa Jesosi ta du dë, nöö a kai makandi ku di soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a fesi di a taa:

A tei dee suwaki fuu ku dee siki fuu tuu tja go.

A puu de a u liba.

Aki Masa Jesosi ta fan ku tu sëmbë dee kë ko nëën baka.

Luk. 9:57-62

¹⁸ Nöö hën de dë te wan pisi, hën Masa Jesosi si fa dee hia sëmbë ko ta lontu ën, nöö hën a fan ku dee bakama fëën taa: “Un boo koti wata go a di oto sè banda ala ufö e.”

¹⁹ Ma nöö di juu dë, hën wan u dee Sabima u Wëti ko a Masa Jesosi.

A kai ën taa: “Mësitë.”

A piki.

A taa: “Mi kë ko ta waka ku i o, hii kamian ka i nango.”

²⁰ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “I fan bunu e, mati. Ma fii waka a mi baka na sösö soni e. Biga fa dee mbeti ta dë a sabana dë, nöö de abi baaku ta libi. Sòseei dee fou dee ta buwa ta lontu i si dë, nöö de abi wosu a dee pau hedi. Ma nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, ma abi kamian ka mi ta duumi e.”

²¹ Nöo hën wan oto sëmbë bi dë ku ën dë tu, hën a taki dëen taa: “Wë miseei kë waka ku i tu, ma te mi tata dëdë mi bei te mi kaba bifö.”

²² Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mati o, be dee sëmbë dee dë paatipaati ku Gadu bei de na de e. Ma be i ko go ku mi nöö.”

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Maik. 4:35-41; Luk. 8:22-25

²³ Nöo hën Masa Jesosi subi a boto, hën ku dee bakama fëen, ²⁴ hën de ta koti nango a di oto së banda. Ma te u de mëni, hën wan gaan ventu ko, a bigi möön hii soni. Hën di wata ta seki nango a di boto dendu teee kuma a sa singi di boto. Ma hii u di dë, Masa Jesosi dë pii a wan kamian u di boto ta duumi.

²⁵ Nöo hën dee bakama fëen kule go nëen go kai ën taa: “Masa o! Masa!”

Hën a piki.

De taa: “Heepi u o! Woo kaba a wata!”

²⁶ Hën a taki da de taa: “Womi, andi un ta fëëë sö u du? Piki nöö di biibi fuunu piki sö nö?”

Nöo fa a fan dë, hën a hopo gandji da di ventu ku di wata taa: “Un tan pii!” Nöo wantewante dë hën di wata kötö pii. Di ventu kaba.

²⁷ Nöo di dee bakama fëen si sö kaa, nöö a foondo de te na soni. De luku de na de taa: “Womi, ambë seei da di sëmbë aki, womi? Te a fan ku ventu ku wata nöö de ta piki. A bigi da u o. Poosian nöö a abi sö.”

Aki Masa Jesosi puu wanlö taku soni a tu sëmbë liba.

Maik. 5:1-20; Luk. 8:26-39

²⁸ Nöo hën de go dou a oto banda a di pisiwata u dee Galasëni sëmbë. Nöo fa de kumutu a tela naandë, hën de ko miti ku tu womi ta libi a wan geebi naandë. Dee sëmbë dë, de dë ku wanlö taku soni a de liba, nöö de ta hogi tee na wan sëmbë tjika u ko a di kamian ka de sai dë.

²⁹ Nöo di de si Masa Jesosi kaa, hën de bai kai logologo wolo taa: “Ambë ta ko dë, ju di Mii u Gaangadu dë! I ta ko fii da u sitaafu bifö di daka dou nö?” Sö de bai.

³⁰ Nöo di juu dë, wanlö hia hagu bi dë te ala ta pii soni ta njan. ³¹ Hën dee taku soni dee dë a dee sëmbë liba naandë begi Masa Jesosi taa: “Wë ee joo jaka u puu aki, nöö gaantangi da u pasi fuu go a dee hagu ala.”

³² Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un go!” Nöo fa a fan dë, wantewante hën de kumutu a dee sëmbë liba go a dee hagu. Nöo hën dee hagu kule ku baai gbulululu bazia wan kununu dë teee go kai a wata djolou dëdë tuu fijaa.

³³ Ma nöö di dee sëmbë bi ta luku dee hagu si sö, nöö hën de kule go a ganda go konda taa sö wan soni pasa ku dee sëmbë dee bi dë ku dee taku soni a hedi naandë. ³⁴ Nöo hën hii di köndë booko gililii ko miti ku Masa Jesosi. Nöo hën de begi ën taa gaantangi, be a kumutu a di pisiwata u de dë go fëen a oto kamian.

9

Aki Masa Jesosi kula wan lanma.

Maik. 2:1-12; Luk. 5:17-26

¹ Wë nöö di dee Galasëni sëmbë taki sö, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona subi a boto. Hën de koti wata toona go a di oto së banda ka de bi kumutu, hën de go a di köndë ka Masa Jesosi ta libi.

² Nöo fa de ko dou, hën de tja wan lan sëmbë ko nëen faa kulëen. A dë kandikandi a wan kama liba. Nöo di Masa Jesosi si fa dee sëmbë dee tja di womi ko nëen dë ta biibi ën tjika, hën a taki da di womi taa: “Womi, na fëëë e. Masa Gaangadu da i paadon u dee hogi dee i bi du. An o hoi i a bëë möön.”

³ Ma nöö so u dee Sabima u Wëti sai naandë, hën de kuutu ku de na de taki taa: “Womi, un luku fa a ta mbei kuma hën da Gadu.”

⁴ Ma nöö Masa Jesosi saandi de ta pakisei kaa, hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, unfa un ta mëni hogi u mi a unu hati sö?”

⁵ “Be mi hakisi unu wan soni. Fii taki da sö wan sëmbë taa Gadu puu ën a bëë, naa fii taki dëen taa be a hopo waka go, undi u dee tu soni sa möön fukë u taki ku buka? Na di fosuwan nö? Biga sëmbë an sa go a Gadu faa go hakisi ee di soni i taki dë ee tuu, ee ganjan.”

⁶ “Ma nöö un luku, mi o toona fan ku di womi aki möön. Nöo joo si fa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki abi makiti tjika tuu u puu di sëmbë aki a Gadu bëë.”

Hën a bia fan ku ën taa: “Womi.”

A piki.

A taa: “Mi taki e, hopo taanpu, nöö i tei di kama fii, nöö i go a wosu.”

⁷ Nöo fa a fan dë, hën wantewante sö hën di womi di bi dë lanlan dë hopo vu taanpu a hii dee sëmbë fesi naandë. Hën a tei di kama fëen hën a waka go fëen nëen wosu.

⁸ Nöo fa di soni pasa naandë, hën dee hia sëmbë bi sai dë da Masa Gadu tangi e. De gafëen seei fu di a da libisëmbë sö wan gaan kaakiti.

Aki Masa Jesosi kai Mateosi

faa ko dë bakama fëen.

Maik. 2:13-17; Luk. 5:27-32

⁹ Nöo hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a ta waka nango. Te wan pisi, hën a si mi, Mateosi, dë sindosindo a mi kantoo naandë ta pii lanti möni.

Hën a kai mi taa: "Matii."

Hën mi piki.

Hën a taa: "Ko go ku mi e. Ko ta waka a mi baka."

Hën di a kai mi sö, hën mi hopo wante ko ta waka nëen baka.

¹⁰ Nöo baka u di dë, nöo hën mi kai Masa Jesosi ku dee oto bakama fëen fu de ko njan ku mi a mi wosu. Nöo fa u go sai dë, nöo wanlö oto sëmbë ko dë tu, dee ta pii lanti möni kuma miseei, ku wanlö oto sëmbë lanti ta si kuma poipoi sëmbë u di köndë, de tuu ko makandi a mi Mateosi wosu naandë.

¹¹ Nöo hën dee Faliseima ko si u dë, hën de bigi ta buja ku dee oto bakama u Masa Jesosi taa: "Unfa a waka di mësitë fuunu ta sindo ku dee pii-lanti-mönima ku dee oto poipoi sëmbë u di köndë ta njan a wan tafa?"

¹² Nöo fa de fan dë, hën Masa Jesosi jei gbolo. Hën a taki da de taa: "Dee sëmbë un haika, mi o hakisi unu wan soni."

Hën de taki aai.

Hën a taa: "Ambë un sabi abi data fanöudu, dee sëmbë dee dë bumbuu naa dee sikima?"

¹³ Hën a taa: "Mi o tei wan soni fu Gadu Buku konda da unu e, nöo un musu pakisei bunu ee andi a kë taki. Gadu taki e, taa:

Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi aki,

nöo na dee lö soni dë mi kë e.

Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.

Hën nöo wë mi ta suku a unu.

Sö di Buku taki.

"Wë nöo fa mi ko a goonliba aki, nöo ma ko u kai un dee gaan bumbuu sëmbë e. Nönö. „Biga mi si taa un dë fa un kë kaa.„ Ma mi ko u ko kai dee sëmbë dee sabi taa de an ta libi bunu kuma dee aki, be de bia libi fu mi sa heepi de puu de a dee hogilibi u de." Sö Masa Jesosi fan ku dee Faliseima.

Aki dee bakama u Johanisi

di Dopuma ko hakisi

Masa Jesosi wan soni.

Maik. 2:18-22; Luk. 5:33-39

¹⁴ Nöo baka u di dë, hën dee bakama u Johanisi di Dopuma ko a Masa Jesosi. Hën de taa: "Wë u ko a i aki ko hakisi i wan soni. So juu u ku dee Faliseima ta begi söndö njan kumafa di wëti taki, wë ma wa ta si i ku dee bakama fii ta du sö. Un ta njan ta bebe kodo. Nöo u kë sabi faandi mbei."

¹⁵ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: "Haika e. Te wan womi ta tööu, nöo te de dë a di piizii dendu nöo dee sëmbë di tööuma bi tei u ta seeka soni dëen, nöo de ta wai biga a dë leti a de dendu naandë. Ma nöo te di juu dou de ko puu ën a de dendu bifö de o dë söndö njan ta kusumi awaa.

"Ma nöo fa mi ta fan ku unu aki, ma a sa toobi unu fuun tei." ¹⁶ Biga de an ta tei wan njanjun koosu pisi lapu wan awoo koosu e. Biga te i wasi ën, nöo di njanjun koosu o hai disa di awoo wan, nöo di soni o ko möön hogi.

¹⁷ "Söseei de an ta tei njanjun diingi lai a wan awoo mbeti kakisa saku e. Biga di njanjun diingi o soopu, ma nöo di saku an o sa soopu möön biga a gaandi kaa. Te wan pisi a o basiti gbooo latja, tuwë di diingi tuu fiaa. Nöo a ko dë taa di saku ku di diingi tuu kaba a söso.

"Ma njanjun mbeti kakisa saku fii tei, nöo i lai di njanjun diingi nëen te i kaba e. Nöo te di diingi ta soopu nöo di saku seei o ta soopu tu. Nöo di diingi o dë bumbuu nöo di saku seei o dë bumbuu tu."

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëe ku wan mujëe mii.

Maik. 5:21-43; Luk. 8:40-56

¹⁸ Nöo Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöo hën wan fesima u Dju keiki ko suti kini a goon nën fesi. Hën a taki dëen taa: “Mësitë o, mi ko a i aki ko begi i taa wan mujëe mii u mi suwaki teee fa u dë aki a dë seei a dëdë ku libi maun. Nöo hën mi ko hakisi i ee i sa ko buta maun nën da mi be a toona ko libi.”

¹⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mati. Un boo go.”

Nöo hën a hopo, hën ku u dee bakama fëen, hën u nango.

²⁰ Te wan pisi hën wan mujëe waka ko a u baka dë. Nöo di mujëe dë bi abi wan siki, tuwalufu jaa longi soni ta kule nën an ta koti möönsö. Ma nöo di a si Masa Jesosi ta ko dë, hën a waka saapi ko nën baka, hën a panjan di koosu buka fëen tjë sö. ²¹ Biga a ta pakisei nën hati taa: “Ee mi sa nama tjë seei a di koosu fëen, nöo mi libi kaa.”

²² Nöo fa u taki dë, hën Masa Jesosi bia luku, hën a si di mujëe. Hën a taa: “Mujëe o, na fëëe e. Di biibi di i abi a mi liba dë heepi i kaa.” Nöo wantewante seei di mujëe ko bëtë gbegedee u di siki fëen.

²³ Nöo hën Masa Jesosi nango te a di wosu u di hedima u keiki di bi kai ën dë. Nöo fa a go dou, hën a si wanlö baakuma sai dë kaa ta böö foloiti, kumafa di guwenti fuu dee Dju sëmbë dë te wan sëmbë dëdë. Hia sëmbë sai dë ta bai ta këe tee di kamian ta mbei wööö seei, biga de si taa di mujëe mii dëdë kaa.

²⁴ Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Dee sëmbë, un hai kumutu aki da mi pasi. Biga na dëdë di mii dëdë e. Duumi nöo a ta duumi.” Ma nöo di de jei a taki sö, nöo hën dee hia sëmbë dë lafu ën mbei ën fa te a bigi.

²⁵ Nöo hën dee sëmbë dee abi di wosu mbei dee sëmbë go a döö. Hën Masa Jesosi pasa go dou ka di mujëe mii dë, hën a panjëen a maun. Nöo fa u mbei dë, wantewante naandë hën di mujëe mii weki hopo taanpu.

²⁶ Nöo fa a du dë, hën di soni bigi da sëmbë tee di buka paaja dou hii di pisiwata naandë tuu taa sö wan foondo soni Masa Jesosi du.

Aki Masa Jesosi kula wanlö sëmbë möön.

²⁷ Nöo hën Masa Jesosi kumutu naandë. Hën a ta waka nango te wan pisi, nöo hën tu bookowojoma ta ko nën baka ta bai seei ta kai ën taa: “Na i da di bakamii u Könu Dafiti ö, di Gadu bi paamusi taa a o manda ko faa heepi u.? U begi i gaantangi, be i a’ tjalihati fuu nöo i heepi u o!” Sö de ta bai ta ko nën baka nöömö. Ma Masa Jesosi an piki de möönsö, a pasa go fëen a wosu.

²⁸ Te wan pisi, hën de go dou nën ka a dë a wosu dendu naandë. Nöo hën a hakisi de taa: “Wë dee sëmbë, fa un ko a mi aki, nöo un ta biibi tuutuu taa mi sa kula unu nö?”

Hën de taa: “Aai, Masa, u ta biibi e.”

²⁹ Hën a taki aai. Nöo hën a nama maun a de wojo hën a taki da de taa: “Söö. Wë be a pasa unu leti kumafa i si un ta biibi dë e.”

³⁰ Nöo fa u mbei dë, hën wojo u de tu sëmbë dë ko limbo seei gbegedee.

Ma nöo hën Masa Jesosi bai de taanga taa: “Wan musu kondëen da na wan sëmbë e!”

³¹ Ma hii fa a bai de dë seei, ma de paaja di soni a du dë te dou hii di köndë.

³² Nöo hën Masa Jesosi ku u dee bakama fëen kumutu naandë. Nöo di u nango, hën de tja wan womi ko nën faa musu kulëen da de. Di sëmbë aki abi wan soni nën hedi ta tapëen buka te an sa fan. ³³ Nöo hën Masa Jesosi bai ën puu nën liba tefa a kaba, nöo wantewante dë hën di womi toona ko ta fan baka.

Nöo fa dee gaan hia sëmbë bi sai naandë si di soni pasa dë, hën de taa: “Hëen, aai maingë, u si foondo soni tide di wa bi si a u köndë aki wan daka.”

³⁴ Ma nöo dee Faliseima bi sai dë tu, hën de bai taa: “Höön, andi wë! Wan si taa di hedima u didibi hën ta dëen kaakiti faa jaka dee soni nö?”

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi tjalihati u sëmbë tjika.

³⁵ Nöo hën Masa Jesosi ta waka ta lontu a dee gaangan köndë ku dee pikipiki köndë fuu dee Dju sëmbë tuu te dou. A nango a dee keikiwosu fuu ta lei sëmbë soni u Gadu ta konda di Bunu Buka da de kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. Nöo hiniwan sooti pei siki di sëmbë abi kaa, de tuu a ta kula.

³⁶ Ma nöo fa a si dee gaan hia sëmbë ta ko nën nöömö dë, nöo tjali u de kisi ën teee. Biga a si taa de dë fukafuka weiwei, kuma wanlö hia sikafu dë a mundu söndö sëmbë u kiija de.

³⁷ Nöo hën a bia fan ku u dee bakama fëen, a taa: “Dee sëmbë o, a tjali da mi e. Wan si fa dee sëmbë ta ko gidjii nöömö a mi nö? De dë kuma wan gaan goon njanjan lepilepi fii koti buta a suwa, ma wookoma biti poi o. ³⁸ Nöo un musu begi di goon Masa, be a manda möön hia wookoma fu de koti di njanjan buta a suwa.”

10

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëen fa de musu wooko.

Maik. 3:13-19, 6:7-13, 9:41, 13:9-13; Luk. 6:12-16, 9:1-6, 12:2-9, 51-53, 14:26-27, 21:12-17

¹⁻⁴ Söö. Wë a di pisi aki woo kai dee në fuu dee bakama u Masa Jesosi dee a bi tei a dee otowan mindi, fuu dë dee apaiti tjabukama fëen de ta kai “apösutu”. Di fosu wan hën de kai Simon, di oto në fëen da Petuisi, ku di baaa fëen de kai Andiasi. Nöö i abi Jakobosi ku ën baaa Johanisi, dee mii u Zebedeosi. Nöö a baka u di dë i abi Filipi ku Batolomisi, ku Tomasi, ku mi Mateosi di bi ta pii lanti möni dë. Ufö joo kisi Jakobosi di womi mii u Alufasi, ku Tadeosi, ku Simon di bi dë a dendu u dee sëmbë bi kë puu u dee Dju sëmbë a Loomë köndë basu, ku Judasi Isikaliotu, di o sei Masa Jesosi da dee felantima fëen fu de kii.

Nöö u dee tuwalufu sëmbë u kai aki, Masa Jesosi kai u ko nëen, nöö hën a da u makiti fuu ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi ta puu. Nöö sösee a da u makiti tu, fuu kula hii pei sikima ko bunu.

⁵ Nöö hën a o manda u go a köndëköndë fuu ta konda di buka u Gadu. Nöö hën a fan ku u te a kaba fa u musu waka.

A taki da u taa: “Fa woon go aki, nöö wan musu go a dee oto sëmbë na Isaëli e. Nönö. Na a dee Samalia sëmbë seei un musu go. ⁶ Ma a dee Isaëli sëmbë fuu, dee i si ta dë kuma lasilasi sikafu dë, a de nöö un musu go.

⁷ “Nöö fa i si woon go dë, nöö un musu ta konda soni da de gbelingbelin, be de fusutan taa abiti möön nöö Gadu o seti di tii fëen a wan hii njunjun fasi.

⁸ “Nöö fa mi ta manda unu go aki, nöö te un dou a wan köndë nöö un musu kula dee sikima e. Ee wan sëmbë dëdë, nöö un weki ën. Nöö un kula dee sëmbë dee siki tjina nöö un jaka dee gadu puu a sëmbë hedi. Nöö fa un kisi di kaakiti aki, na bai un bai ën e, nöö wan musu mbei sëmbë paka unu fëen tu.

⁹ “Nöö fa un nango aki, na köpö sensi seei fuun musu tja go ku unu e. ¹⁰ Wan musu lai na wan soni a saku tja. Wan musu tei tu djakiti ee nasö tu susu tja go ku unu e. Nöö na tei tu pau fii mbei kokoti, ma i sa tei wan. Biga di sëmbë di i ta heepi, nöö hën musu sölugu i.

¹¹ “Söö. Nöö te un go a wan köndë, ee gaan wan ee piki wan, nöö un musu suku wan sëmbë di de abi lesipeki da a di köndë, nöö unu tuwë lai nëen wosu. Nöö a di wosu naandë, nëen i musu ta libi fu tee i kumutu dë e.

¹² “Nöö te woon denda a di wosu, nöö un da dee sëmbë odi taa ‘Masa Gadu musu da unu kötöhati e, dee sëmbë.’ ¹³ Nöö mi taki da unu taa ee dee sëmbë u di wosu naandë dë a pasi u kisi di lö bunu dë, nöö Gadu o da de kötöhati tuu. Ma ee de an dë a pasi u de feni ën, nöö de an o feni ën. Di bunu dë o toona ko a unu baka.

¹⁴ “Nöö ee un go a wan köndë ee nasö a wan wosu, nöö dee sëmbë an kë tei unu, de an kë jei di buka un ta tja go dë seei, nöö un kumutu dë go fuunu e. Nöö te woon go, nöö un musu puu di susu fuunu a unu futu, nöö un naki ën puu di doti di bi peka nëen tuwë disa da de, nöö un kumutu dë e. ¹⁵ Nöö mi taki da unu taa te di daka Masa Gadu o kuutu a libisëmbë liba, nöö di köndë dë o kisi wan möön gaan hebi sitaafu möön leki fa dee hogi köndë de kai Sodom ku Gomola bi kisi.

¹⁶ “Nöö un haika e, dee sëmbë. Fa i si mi ta manda unu go aki, nöö a dë leti kuma mi ta manda sikafu go a takumbeti dendu. Nöö un musu dë wekiweki ta wooko ku fusutan e, ma nöö un musu dë ku saapi fasi seei tu kuma pomba. ¹⁷ Nöö wojo fuunu musu ta dë limbolimbo nöömö. Un musu saandi un ta du. Wë biga mi o bai unu a fesi taa de o kisi unu tei tja go a dee gaan kuutu u de e, nöö de o fon unu a dee kekiwosu u de seei. ¹⁸ De o ta tja unu go a dee hedima u köndë fu di në u mi hedi. Ma wan musu fëëë, biga naandë woon feni pasi fuun sa konda soni u mi da hii sëmbë, Dju sëmbë te dou ku dee na Dju sëmbë tuu.

¹⁹ “Nöö te de kisi unu tja go a dee kuutu u de, nöö wan musu dë pantapanta ta booko hedi ta pakisei taa: ‘Unfa woo piki de?’ Nönö. Biga a di juu dë Gadu o da unu di fa fuun piki de. ²⁰ Nöö an o dë taa unu o fan di fan naandë e, ma di Akaa fuu Tata di dë a unu liba dë, hën o ta fan da unu.

²¹ “Nöö mi taki e, taa wan baaa o tjëen baaa go kônku u de kii puu fu di a nama ku mi hedi. Söseei tu wan tata o tjëen mii go kônku u de kii puu, fu di di mii ta nama ku mi hedi. Dee mii o ta hopo ta puu de mama ku de tata a de liba manda go kii fu di de ta nama ku mi hedi. ²² Boo taa hii sëmbë o buuse unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma nöö di sëmbë di ta hoi te go dou a di kaba pisi, nöö hën o feni di heepi u Gadu.

²³ “Nöö te un go a wan köndë nöö te de ta toobi unu tumisi, nöö un kule kumutu dë go a oto köndë e. Biga mi taki da unu taa wan o sa kaba di wooko a hii dee köndë u dee Isaëli sëmbë fuu tuu bifö a dë taa mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba.

²⁴⁻²⁵ “Ma nöö fa i si de o du ku unu dë, nöö söseei de ta du ku mi aki kaa e. Hën mbei an musu dë gaan soni da unu. Biga di sëmbë di ta tei lei an sa hei möön di sëmbë di ta lei ën.

Sösei tu, wan futuboi an sa hei möön hën masa, ma a sa dë kuma hën masa nöö. Hën mbei fa de ta kosi mi aki taa di didibi hën ta wooko a mi liba, wë nöö na möönmöön de o kosi un dee sëmbë ta nama ku mi nö?

²⁶ “Nöö mi taki e, taa fa mi ta manda unu go aki, nöö wan musu fëëë fuun konda dee soni mi ta manda unu fuun konda. Biga na wan soni sa dë a tjubi te nöö an o ko a döö. Nöö na wan soni sa pasa te nöö sëmbë an o ko sabi ën. ²⁷ Nöö fëën mbei dee soni i si mi ta konda da unu sapisapi a së aki, un musu ta bai ta konda de a lanti dendu.

²⁸ “Nöö wan musu fëëë tu te sëmbë o ta suku unu fu de kii. Biga de sa kii unu sinkii, ma de an sa kii unu akaa. Ma di Sëmbë fii fëëë, hën da Masa Gaangadu e. Biga ee ja a’ bisi ku ën, nöö, a sa disa i te i kaba a sösö, nöö di sinkii fii ku di akaa fii tuu o go a didibi faja.

²⁹ “Dee sëmbë o, un luku dee sösö piki fou ta buwa ta lontu aki. Sëmbë an ta si de u gaan soni, hën mbei de ta sei tu u de u wan tiisënsi nöö. Ma nöö fa i si de ta buwa dë, na wan kodo u de sa puu kai a goon ee na u Tata a liba da pasi. ³⁰⁻³¹ Wë nöö un dee libisëmbë wë? Wan bumbuu gaanfa möön dee piki fou naandë ö? Nöö te i si wan soni pasa ku unu, nöö nëën da u Tata dëën pasi fa a pasa sö nö? Nöö hën mbei mi taa wan musu fëëë. Biga Masa Gaangadu sabi hii soni fuunu finifni, te dou ku un mëni niën uwii dë a unu hedi.

³² “Nöö mi taki e, taa ee ja fëëë fii piki a lanti fesi taa mi ku i nama, nöö miseei tu ma o fëëë u piki mi Tata a liba ala taa mi ku i nama. ³³ Ma ee wan sëmbë ja kë piki taa mi ku i nama, nöö miseei tu, ma o piki mi Tata taa mi ku i nama.

³⁴ “Dee sëmbë o, fa i si mi ko a di goonliba aki, na wata mi tja ko e, ma faja mi tja. ³⁵ Mi ko u ko paati sëmbë ku sëmbë. Biga fu mi hedi a o pasa leti kumafa i si Gadu Buku taki. A taa: Wan womi mii ku ën tata o kisi gaan toobi. Mujëë mii ku ën mama o kisi gaan toobi.

Mai ku mai o kisi gaan toobi.

³⁶ Nöö dee möön gaan felanti di wan sëmbë o abi,

de o dë dee bëë fëën seei.

Sö a bi sikifi a Gadu Buku kaa e. ³⁷ Ma nöö ee wan sëmbë lobi hën mama ku ën tata möön mi, ee nasö a lobi ën womi mii ku ën mujëë mii möön mi, nöö di sëmbë dë an bunu tjika u waka a mi baka.

³⁸ “Un haika e, dee sëmbë. Ja si fa de ta buta wan sëmbë faa tja hën lakpa pau te de o tjëën go kii ö? Wë sö nöö hiniwan sëmbë o abi fëën sitaafu di a musu tjai ee a o ko waka a mi baka. Nöö ee ja kë tja di sitaafu dë, nöö ja fiti fii dë wan bakama u mi e.

³⁹ “Sösei tu, ee wan sëmbë i kë dë fii seei, nöö ja o feni wan suti libi kumafa i kë möönsö. Poi nöö libi fii o ta poi. Ma nöö di sëmbë di ta sakëën libi da mi, hën o feni wan suti libi nöömö kumafa a kë.

⁴⁰ “Nöö mi taki e, taa fa mi ta manda unu fuun ta tja di buka u Masa Gaangadu aki, ee wan sëmbë tei unu buta a wosu nöö miseei wë a tei dë kaa e. Nöö ee wan sëmbë tei mi, nöö di Sëmbë di manda mi ko a goonliba aki, nöö hënseei wë a tei dë tu. ⁴¹ Nöö ee i si wan sëmbë ta tja Gadu buka nöö hën i hoi ën a i wosu fu di a dë tjabukama u Gadu hedi, nöö i seei o feni paima a Gadu leti kumafa di tjabukama dë seei o feni. Sösei tu, ee i si wan sëmbë ta libi bunu kumafa Gadu kë, nöö hën i kisi ën hoi fu di i sabi taa sö a ta libi hedi, nöö joo feni paima a Gadu leti kumafa di sëmbë dë seei o feni.

⁴² “Un luku dee sëmbë ta waka a mi baka aki o, dee sëmbë. Sömëni u de dë lagilagi sëmbë seei a libisëmbë wojo. Ma mi taki e, taa ee dëewata kisi wan u de nöö i dëën wan kan kötö wata faa bebe fu di a ta waka a mi baka hedi, nöö joo feni paima fëën a Gadu nöömö.”

Nöö sö Masa Jesosi leti u dee bakama fëën te a kaba ufö a manda u go.

11

Aki dee bakama u Johanisi

ko a Masa Jesosi.

Luk. 7:18-35

¹ Baka u di Masa Jesosi fan ku u sö, hën a kumutu dë, ta waka ta lontu a dee köndëköndë u Galilea ta konda di buka u Masa Gaangadu ta lei sëmbë soni fëën finifni.

² Wë nöö di juu dë, de bi kisi Johanisi di dopuma buta a dunguwosu kaa. Nöö ala a dë ta jei u hii dee soni dee Masa Jesosi, di Keesitu, ta du. Nöö hën a kai dee bakama fëën ko nëën, hën a manda de taa: “Un go a Jesosi e, ³ nöö un hakisi ën ee hën da di sëmbë tuu, di Gadu bi paamusi u taa a o manda ko, naa u musu luku wan oto sëmbë möön? Sö fuun hakisi ën e.”

⁴ Nöö hën dee bakama u Johanisi nango te de go dou a Masa Jesosi. Hën de dëën di buka te de kaba.

Nöö hën Masa Jesosi piki de, a taa: “Un toona go a Johanisi e, nöö un konda hii dee soni dee un si ku dee un jei a mi aki tuu dëën. ⁵ Un taki dëën taa hii dee soni Gadu Buku bi taki

u di Sëmbë Gadu o manda ko, nöö de tuu ta pasa fa u dë aki. Biga bookowojoma ko ta si soni, lanma hopo ta waka, sikitjinama ta ko bunu, bookojesima ko ta jei soni, dëdë sëmbë ta weki, dee möfina sëmbë ta jei di suti Buka u Masa Gadu. Sö fuun taki dëen e. ⁶ Nöö un taki dëen tu, taa di sëmbë di an ta mati fu di ma ta du kumafa a bi mëni, nöö sö wan sëmbë dë bunu e.”

Sö Masa Jesosi piki de te a kaba.

Nöö hën de toona go a Johanisi baka.

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

⁷ Nöö fa dee bakama u Johanisi nango dë, hën Masa Jesosi bia fan ku dee hia sëmbë dee ku ën sai dë. A taa: “Fa un bi kule go a Johanisi a di sabana dë, un sooti sëmbë un go si ala? Un si wan sëmbë di aan pakisei, kuma wan kambaluwa di ventu ta böö nango ta ko nö? ⁸ Ee nasö un si wan sëmbë bisibisi ku gaan waiti koosu nö? Nönö, Johanisi an bi dë sö e. Biga dee sëmbë ta bisi gaan waiti koosu, nöö a guduma wosu de ta dë. Na a sabana dendu de ta libi.

⁹ “A kandë un bi mëni tu taa fa woon go dë, nöö woon si wan gaan tjabukama u Gadu ta du gaan foondofoondo soni. Wë mi taki da unu taa un si wan tjabukama u Gadu tuu, ma a möön hei möön wan tjabukama seei. ¹⁰ Biga Johanisi wë da di sëmbë di dee fesiten tjabukama u Gadu bi sikifi soni fëen, taa Gadu o manda wan sëmbë ko faa seeka pasi da di Heepima di o ko.

¹¹ “Nöö mi taki da unu seei gbelin taa fu hii dee libisëmbë mujëë pai, nöö na wan u de hei kuma di Dopuma de kai Johanisi e. Ma fa mi fan dë seei, ma hiniwan sëmbë di dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu te dou ku dee möön lagi wan seei, nöö de tuu a’ kôlöku möön Johanisi.

¹² “Nöö fa mi ta fan soni u di Njunjun Tii u Gadu aki, nöö a ta ko taanga seei kaa e, dee sëmbë, fu kumutu a di ten Johanisi hopo seti konda soni fëen fu te kisi fa u dë aki. Nöö di sëmbë di ta biinga taanga nëen baka nöö hën o dë nëen dendu. ¹³ Nöö di Njunjun Tii aki, hën da di soni di Mosesi ku hii dee fesiten tjabukama u Gadu tuu bi ta taki, te kisi di ten u Johanisi aki.

¹⁴ “Nöö ee un kë piki, nöö woon ko sabi taa Johanisi wë da di sëmbë di bi musu ko a di ten di di tii aki o seti. Hën wë da di Elia di dee oto fesiten tjabukama bi ta taki taa a o toona ko. Biga di wan seei fasi Johanisi ku Elia abi. ¹⁵ Nöö fa i si mi ta fan ku unu aki nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

¹⁶ Nöö hën a bai taa: “Ee, dee sëmbë aki, andi seei mi sa tei maaka ku unu kumafa un dë aki baa? Un dë kuma dee mii ta pëë a sitaati, soni an ta kai ku de möönsö. Fa de sai dë, de ta buja ku de seei taa: ¹⁷ “U böö tutu da unu te u wei fuun baja, ma wan kë baja. Nöö hën u bia kanda tjali kanda da unu fuun këë, ma wan kë këë.”

“Nöö sö wë nöö un dë tu e, dee sëmbë. ¹⁸ Biga Johanisi ko, nöö hën an bi ta njan kuma unu, an bi ta bebe kuma unu, nöö un kosi ën taa a lau, soni dë nëen liba.

¹⁹ “Nöö hën Mi di ko Libisëmbë Mii aki ko, nöö hën mi ta njan ta bebe ku unu, nöö hën un ta kosi mi tu taa mi a’ langabëë tumisi, mi dë bebesonima, mi ta hulu takulibisëmbëma u di köndë. Ma mi sabi taa a o ko a döö nöömö u sëmbë musu ko fusutan taa Gadu hën manda mi ku Johanisi tuu ko, biga u tu tuu bi libi leti kumafa Gadu kë.”

Aki Masa Jesosi ta bai helu

da dii köndë.

Luk. 10:13-15

²⁰ Nöö hën Masa Jesosi ko gandji da dee sëmbë u dee köndë awaa ka a bi du dee möön hia wooko fëen, foondofoondo wan, ma töku de an bi bia ko piki ën möönsö fu de disa dee hogilibi u de.

²¹ A taa: “Mi bai helu da unu e, un dee sëmbë u Kolazin, ku un dee sëmbë u Betisaida. Biga fa dee köndë de kai Tilusi ku Sidon sai naandë, dee sëmbë u de hogi tee de hogi. Ma ee de bi si dee gaan foondo wooko dee un bi si aki, nöö de bi o bia de libi gaanduwe. Mi taki da unu taa, de bi o buta maun a mindihedi ta bai ta këë ta tuwë deseai a goon ta logoda ta bisi djodjo. Sö di hogilibi de bi ta libi dë bi o hati de tjika. Ma un wan du sö.

²² “Hën mbei mi taki da unu taa a di gaan kuutudaka u Gadu, nöö di sitaafu di dee sëmbë u Tilusi ku Sidon o kisi an o bigi kuma di woon kisi e.

²³ “Nöö söseei un dee sëmbë u Kapenaumi fa un hei di gaan hei aki, nöö un ninga taa hën o tja unu go a Gadu Köndë ö? Na seei. Mi taki da unu taa a di didibi faja a o tja unu go kaba a sösö. Biga fa dee sëmbë u Sodom bi hogi tjika dë seei, ma ee de bi si dee gaan foondo wooko dee un si aki, nöö de bi o bia libi gaanduwe. Nöö Gadu an bi o booko di köndë u de kaba a sösö te kisi fa u dë aki.

²⁴ “Nöo mi taki da unu taa di sitaafu di Sodom o kisi a di gaan kuutudaka an o bigi kuma di un dee sëmbë u Kapenaumi aki o kisi e. Biga wan kë bia unu libi möönsó.”

Aki Masa Jesosi fan ku ën tata

ufö a fan ku

dee sëmbë dee dë ku fuka.

Luk. 10:21-22

²⁵ Nöo hën Masa Jesosi bia fan ku ën Tata awaa. A taa: “Taata o, i wë da Masa u liba ala ku goon aki tuu. Nöo mi gafa i o, fu di fa i ta wooko. Biga i ta hoi dee soni fii tjubitjubi da dee könima u di goonliba aki ku dee sëmbë dee ta mbei taa de sabi soni poi, nöo hën i ta mbei dee lagilagi sëmbë ko sabi de. ²⁶ Aai Taata, a bigi o, biga wë sö i feni ën bunu fii du. Gaantangi fii e.”

²⁷ Nöo hën a bia fan ku dee sëmbë hën ku de sai dë möön. A taa: “Dee sëmbë o, fa mi dë aki, mi Tata buta hii soni a mi maun e. Nöo na wan sëmbë sabi mi fa mi dë boiti mi Tata nöo, nöo söseei na wan sëmbë sabi mi Tata tu fa a dë boiti mi di Mii fëen aki nöo, ku di sëmbë di mi kë mbei a ko sabi ën.”

²⁸ Nöo hën a taa: “Haika e, dee sëmbë, ee wan sëmbë i dë fukafuka, i ko wei u dee lai dee i ta tja, nöo be i ko a mi e. Nöo mi o mbei i ko dë bööböö. ²⁹ Dee sëmbë, un saka unu seei da mi o, be mi ta tii unu ta lei unu soni. Biga fa mi dë aki, mi abi tjalihati, mi a saka fasi, nöo ee wan sëmbë i ko a mi nöo joo feni böö te dou a i hati. ³⁰ Biga di tii u mi an taanga e, nöo dee lai dee mi o da unu fuun tjai, de dë fukëfukë.”

Sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbë ta haikëen dë tefa a kaba.

12

Aki Masa Jesosi lei taa

hën da basi u saba daka.

Maik. 2:23-28; Luk. 6:1-5

¹ Nöo hën u dë te wan saba daka, hën u ku Masa Jesosi ta waka ta pasa a wanlö goon dendu. Nöo dee goon dë ku wan pei soni kuma alisi, ma i sa njan mën kuwakuwa. Nöo hangi bi kisi u, nöo hën u ta booko so taka fëen ta buuka ta njan.

² Te wan pisi hën dee Faliseima si taa sö u ta du, hën de taki da Masa Jesosi taa: “Ja si fa dee bakama fii ta wooko a di saba daka ta poi di tjina nö?”

³ Hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, wan bi lesi a di Buku di soni bi pasa ku Dafiti ku dee mati fëen ö? Hangi bi ta kii de, ⁴ nöo hën de go a di wosu u Masa Gaangadu hën dee begima da de di bëëë di de ta buta da Masa Gadu. Wë nöo di bëëë naandë, dee begima wanwan nöo ta a’ pasi u njan mën, na sö nö? „Ma tökusei Gadu an tei Dafiti ku dee sëmbë fëen fu hogi di de njan mën.”

⁵ “Nöo wan ta lesi a di Buku tu nö, taa a a’ juu dee begima musu ta wooko a di saba daka nö? Wë ma tökusei de an ta du hogi. „Biga a di Wosu u Gadu de ta wooko, nöo di Wosu hei möön dee wëti u saba daka.” ⁶ Wë nöo mi taki da unu e, taa Mi di Sëmbë di un ta si dë taanputaanpu a unu fesi aki, nöo mi hebi gaanfa pasa di Wosu u Gadu. „Nöo ee ma si taa dee sëmbë aki du hogi, nöo an dë fuun musu kuutu de e.”

⁷ “Wan jei fa Gadu taki a di Buku fëen ö? A taa:

Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi dë,

na dee lö soni dë mi kë a unu e.

Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.

Hën nöo mi ta suku a unu.

Sö Gadu taki e. Wë nöo misikuma ee un bi sabi andi di Buku kë taki dë, nöo wan bi o kuutu dee sëmbë aki sö, „ma un bi o abi tjalihati u de fa di hangi ta kii de dë.”

⁸ “Nöo mi toona taki da unu möön taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo mi abi taki a saba daka liba e.”

Sö Masa Jesosi taki da dee Faliseima di juu dë.

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë

a di saba daka.

Maik. 3:1-6; Luk. 6:6-11

⁹ Nöo hën u kumutu naandë, hën u go dou a wan keikiwosu fuu dee Dju sëmbë, hën u denda nëen. ¹⁰ Nöo hën u ko si wan sëmbë dë, wan së maun fëen dë dëëdëë tjakaa sö.

Wë nöo dee felantima u Masa Jesosi bi sai leti dë kaa, nöo hën de o poobëen luku ee de sa feni föutu nëen. Hën de hakisi ën taa: “Unfa i mëni? A fiti fu kula wan sëmbë a saba daka nö?”

¹¹ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Haika e. Ee i abi wan sikafu fii ta kiija nöö hën a kai go a baaku dendu a saba daka, nöö ja o go puu ën fu an musu dëdë ô? ¹² Wë nöö wan libisëmbë wë? An bumbuu möön wan mbeti nô? Nöö ee i kë du wan sëmbë bunu a saba daka nöö aan tjina e.”

¹³ Nöö hën a bia fan ku di sëmbë di abi di dëedëë maun taa: “Womi, tëndë di maun fii ko i si.”

Nöö fa a tëndë maun taaan naandë kaa, hën di maun fëen ko bunu gbelingbelin kuma di oto së maun.

¹⁴ Ma nöö di dee Faliseima si di soni Masa Jesosi du dë, nöö an kai ku de seei. Hën de go a döô go ta kuutu fa u de du de kii ën puu dë.

¹⁵ Ma Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëen de ta pakisei, nöö hën a kumutu disa de dë, hën a go fëen. Nöö fa a nango dë, wanlô hia sëmbë ta waka ta ko nëen baka hën a kula dee sikima u de tuu. ¹⁶ Ma nöö hën a ta bai de taa de an musu mbei lantî ko sabi soni fëen.

Aki ta lei taa Masa Jesosi hën da di Futuboi u Gadu di bi musu ko.

¹⁷ Nöö hii fa Masa Jesosi ta du naandë, nöö a ta pasa leti kumafa Gadu bi buta di fesiten tjabukama fëen de kai Jesaaja faa sikifi a di Buku taa:

¹⁸ Luku di futuboi u mi aki, di mi tei u miseei yö, hën wë mi lobi e.

Gaan piizii fëen seei dë a mi hati.

Nëen liba wë mi o buta di Akaa u mi, nöö a o ta konda da dee peipei sëmbë u goonliba andi da bunu ku andi da hogi.

¹⁹ Fa a o sai dë, nöö an o ta fia ta kai wolo.

Na wan sëmbë seei o jei bai fëen a sibaati möönsö.

Nöö a o abi tjalihati u sëmbë teee.

²⁰ Te a si wan sëmbë booko saka, kuma wan piki pau de booko pië hëngi buta tükëë dë, nöö an o fën ën puu.

Ee a si wan sëmbë abi wan pikii biibi a Masa Gadu liba eti, kuma wan lampu di oli fëen ta kaba

nöö a ta tapa nango njöiin,

nöö an o böô ën tapa.

Sö a o abi tjalihati u sëmbë tjika e.

Nöö sö a o ta libi fëen fu te a wini hii mundu buta u de musu libi a wan leti fasi nëen wojo.

²¹ Nöö hii dee peipei nasiön u di goonliba aki o buta pakisei nëen liba fu de feni heepi a Gadu.

Sö wë di Buku bi taki fu di Futuboi u Gadu di bi o ko.

Aki dee Faliseima ku Masa Jesosi toosa tögö.

Maik. 3:20-30; Luk. 6:43-45, 11:14-26

²² Nöö di juu dë, hën de tja wan sëmbë ko a Masa Jesosi faa kulëen. Di womi dë, wan soni bi tapëen buka, a booko ën wojo. Nöö hën Masa Jesosi puu di soni nëen liba. Nöö wantewante dë hën buka fëen jabi a ko ta fan, wojo fëen ko limbo a si soni baka.

²³ Nöö di soni foondo dee hia sëmbë sai dë te na soni, hën de ko ta hakisi de na de taa: “Maingë, a sa kë di Bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi paamusi u taa a o ko, di Heepima, hën disi nô?” Sö dee sëmbë ta hakisi deseëi.

²⁴ Ma nöö di dee Faliseima jei fa de ta taki dë, hën de taa: “Hööön, andi wë? Di soni dë na gaan soni sö. Fa i si a ta puu dee soni a sëmbë liba dë, nöö di hedima u dee didibi de kai Belisabo hën wë ta dëen di kaakiti faa du sö e. Na oto soni möönsö.”

²⁵ Ma nöö Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëen dee Faliseima ta pakisei. Hën a fan ku de taa: “Unfa un mëni? Ee wan kënu dë nöö hën dee sëmbë dee dë nëen tii hopo ta feti ku de na de, nöö nëen da di tii fëen o booko nô? Söseei tu, ee wan piki këndë ee nasö wan bëë ko paati ta feti ku de na de, nöö na kaba a ta kaba a sösö nô?

²⁶ “Nöö ee di didibi ta feti ku dee otowan fëen ta jaka de na de ta puu a sëmbë liba, nöö nëen da di tii fëen ta kaba a sösö nô? ²⁷ Nöö fa un taki dë, taa mi ta puu dee soni a sëmbë liba ku di didibi kaakiti, nöö dee sëmbë fuunu wë? Ku un kaakiti de ta puu de? Wë de o da unu adjabëe o, biga ku di wan seei kaakiti mi ku de ta puu de.

²⁸ “Ma nöö ee mi ta puu de ku di kaakiti u di Akaa u Gadu, nöö un musu sabi taa di Njunjun Tii u Gadu ko a unu awaa e. ²⁹ Biga ee wan sëmbë i kë go a wan taanga sëmbë wosu u go tei dee gudu fëen, nöö i musu kisi ën tai te i kaba bifö, na sö nô? Wë nöö hën mi ta du aki.”

³⁰ “Nöo ee wan sêmbê ja tuwê gogo ku mi a wan sê, nöo hên da i dê felantima u mi e. Ee ja ta wooko makandi ku mi fii hai sêmbê ko a mi, nöo hên da i ta jaka sêmbê puu a mi kaa.

³¹ “Nöo un haika bunu fa mi o fan aki, dee sêmbê. Mi taki e, taa a dê wan gaan hogi soni fii sôsö di Akaa u Masa Gaangadu. Biga hii hogi di wan libisêmbê sa du ku hii pei hogi soni a sa taki ta sôsö Masa Gaangadu, de tuu sa puu a Gadu bêê. Ma ee i ta sôsö di Akaa fêên, nöo heepi an o dê da i möön e, biga Gadu an o puu i nêên bêê möönsö. ³² Aluwasi ee wan sêmbê i ta mindi soni da Mi di ko dê Libisêmbê Mii aki ta sôsö mi, nöo Gadu o sa puu i a bêê. Ma ee i ta mindi soni da di Akaa fêên ta sôsö ên, mi taki da unu gbelin seei taa Gadu an o puu i a bêê möönsö, na a di ten u dê aki, na a bakaten tu.

³³ “Nöo fa un fan di soni dê, nöo wan sabi taa a di pau njanjan nêên i ta sabi un sootu pau a dê nö? Ee di njanjan bunu nöo hên da di pau seei bunu, ma ee di njanjan an bunu nöo di pau seei an bunu tu.”

³⁴ Nöo hên Masa Jesosi kosi dee Faliseima seei awaa, a taa: “Fa un hai ko zunta na dokunu gidjii kuma wanlô hila sindeki naandê, nöo un sa taki bumbuu soni möönsö nö? Nönö, sôsö hogi nöo un sa taki. Biga di hogi di dê a unu hati, hên nöo ta kumutu a unu buka te un ta fan.

³⁵ “Nöo un haika e, dee sêmbê. Ee wan sêmbê i dê nöo bumbuu soni dê a i hati, nöo bumbuu fan joo ta fan. Ma ee wan sêmbê i dê nöo hogi wanwan nöo dê a i hati, nöo hogi soni nöo joo ta taki ta tuwê.

³⁶ “Ma nöo mi taki da unu gbelin taa te di gaan kuutu daka u Masa Gaangadu kisi, nöo hiniwan sêmbê o piki fu hiniwan sôsö fan di a bi fan sôndö pakisei. ³⁷ Dee fan dee i bi ta fan, nöo de Gadu o tei ta kuutu i luku ee a dê faa da i leti, ee a dê fii musu kisi sitaafu fêên.”

Aki dee hedima u Dju ta hakisi wan maaka.

Maik. 8:11-12; Luk. 11:24-32

³⁸ Nöo hên wanlô u dee Sabima u Wêti ku dee Faliseima seei, hên de toona ko a Masa Jesosi möön. Hên de taki dêên taa: “Mêsitê, wê fii du wan foondo soni boo si ee a Gadu di taki fii ta kumutu tuu.”

³⁹ Hên Masa Jesosi gandji da de, a taa: “Un dee takulibima aki, fa un disa Gadu dê, nöo un dê leti kuma wan mujêê di bia baka disêên manu go tei oto womi nêên manu wosu. Sö un hogi tjika. Hên mbei un kê u mi lei unu wan maaka ufö un sa biibi. Wê mi taki da unu e, taa ma a’ maaka fu mi lei unu möönsö möön leki di soni di bi pasa ku di tjabukama u Gadu de kai Jona. ⁴⁰ Biga fa a bi dê dii daka ndeti ku didia a di fisi bêê dendu bifö a kumutu, nöo sôseei Mi di ko dê Libisêmbê Mii aki o dê a goon basu dii daka ndeti ku didia ufö mi o kumutu.

⁴¹ “Nöo fa wan kê biibi mi aki, nöo mi taki da unu gbelin taa a di gaan kuutu daka u Masa Gaangadu nöo dee sêmbê u Ninifei o hopo da unu adjabêê e. Biga di Jona konda di buka u Gadu da de, nöo hesihesi seei de piki di buka hên de disa di hogilibi u de bia ko begi Masa Gadu faa puu de a bêê. Ma nöo di Sêmbê di ta fan ku unu aki, nöo a hebi möön Jona gaanfa e, ma wan kê piki ên buka möönsö.

⁴² “Nöo sôseei mi taki da unu tu taa di mujêê kônu di bi ko a Kônu Salumon, hênseei o da unu adjabêê tu a di gaan kuutudaka u Gadu e. Biga a bi kumutu te a longi ko haika Kônu Salumon luku fa a kôni tjika. Ma nöo di Sêmbê un ta si aki, a hebi möön Kônu Salumon gaanfa e, ma wan ta tei ên u soni möönsö.”

⁴³ Nöo hên Masa Jesosi bai dee sêmbê ta haikêên dê taa: “Un haika e, dee sêmbê. Te wan soni kumutu a wan sêmbê hedi, nöo a o ta waka ta lontu ta suku kamian faa tan te a wei, an feni möönsö.

⁴⁴ “Nöo a o taa: ‘Söo, antoobi. Mi o toona go a di sêmbê di mi bi kumutu nêên.’

“Nöo a o toona go dou nêên baka, nöo te a si di kamian hoo, oto soni an ko nêên hedi möönsö, nöo a o wai. Biga a dê kuma wan wosu de baí seeka te de kaba buta gbgedede.

⁴⁵ “Nöo a o taa: ‘Söo, mi böö.’

“Nöo a o go kai sêbên oto gadu möön hogi möön hênseei fu de ko kisi di sêmbê dê a hedi. Nöo mi taki da unu taa di lô sêmbê dê, soni fêên o ko möön hogi möön leki fa a bi dê a fesi.

“Nöo sö wan soni o pasa ku unu e, un dee takulibisêmbêma u di ten aki. [Biga hii fa un taa un ta dini Gadu dê seei, ma wan ta tei mi u soni möönsö.]”

Aki dee famii u Masa Jesosi

ko nêên.

Maik. 3:31-35; Luk. 8:19-21

⁴⁶ Nöo fa Masa Jesosi ta fan ku dee hia sêmbê naandê, nöo a wan wosu dendu a dê ta fan. Te wan pisi, hên hên mama ku dee baa fêên ko nêên u de ko fan ku ên, nöo hên de taanpu a

döö buka naandë. ⁴⁷Nöö hën wan sëmbë go taki da Masa Jesosi taa: “I mama ku dee baaa fii dë a dööbuka dë e, nöö de kë fan ku i.”

⁴⁸Nöö hën a piki taa: “Aai, wë antoobi. Ma un haika e. Ambë sa dë mi mama ku dee baaa u mi tuutuu?” ⁴⁹Nöö hën a lei finga a u dee bakama fëen taa: “Ja ta si de naandë nö? Dee sëmbë dë, de da mi mama ku dee baaa u mi. ⁵⁰Biga hiniwan sëmbë di ta du kumafa mi Tata a liba ala kë faa du, nöö hën wë da mi baaa ku mi sisa ku mi mama.”

13

Aki Masa Jesosi da di oto

fu di sëmbë ta jaa böngö.

Maik. 4:1-9; Luk. 8:4-8

¹Nöö hën di daka dë seei, hën Masa Jesosi kumutu a di wosu go sindo a bandja wata ala. ²Nöö hën wanlö gaan hila sëmbë hai go ta lontu hën gillili sö. Hën a hopo go sindo a wan boto bi sai dë dendu, nöö hën dee hia sëmbë dë a tela ala ta haikëën.

³Nöö hën a tei wanlö oto ta lei de soni, a taa: “Wan daka nöö hën wan sëmbë go nëen goon go ta jaa böngö. ⁴Nöö fa a ta jaa ën dë, nöö hafu u di böngö kai a pasi liba, nöö hën dee piki fou pii ën njan puu dë. ⁵Hafu fëen kai a sitonu kamian ka hia doti an dë, nöö hën a nasi hesi seei. ⁶Ma di di sonu ko hati taanga, nöö hën dee lö böngö dë dëe gbegedee kaba a sösö. De an ko soni möönsö. ⁷Nöö hafu u di böngö kai a maka dendu, nöö a nasi ma nöö hën di maka göö peetëen te an ko soni möönsö.

⁸“Ma nöö so u di böngö kai a bunu doti nöö hën a ko soni seei. So fëen puu diiteni toon möön hia möön fa a bi paandi. Otowan fëen puu sikisiteni toon möön hia, otowan puu wan höndö.”

⁹Nöö di Masa Jesosi taki di oto te a kaba, nöö hën a taa: “Söö. Wë di woto mi taki aki, nöö un pakisei ën bunu e, dee sëmbë, be un fusutëen.”

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ta lei sëmbë ku nöngö.

Maik. 4:10-12; Luk. 8:9-10

¹⁰Nöö hën u dee bakama fëen ko nëen hën u hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei i ta lei dee sëmbë ku nöngö sö? Biga de an ta fusutan.”

¹¹Nöö hën Masa Jesosi piki u taa: “Fa un dee bakama u mi dë aki, unu wë a kai da e, fuun sa ko sabi dee tjubitjubi woto u Gadu. Biga unu sa fusutan fa di Njunjun Tii fëen dë. Ma na dee sëmbë naandë e, biga de an kë tei di lei u mi u soni.

¹²“Biga ee wan sëmbë i jei wan soni nöö hën i tei ën u gaan soni, nöö möönmöön seei joo ta sabi ën. Ma ee i jei ën, nöö ja tei ën u gaan soni möönsö, nöö di pikiwan i bi jei dë, hënseei o lasi da i tu, joo fika ku sösö maun tjololoo.

¹³“Nöö hën wë mbei mi ta lei dee sëmbë dë ku nöngö e. Biga hii fa de ta si mi aki, ma de an sabi ambë da mi möönsö. Fa mi ta fan aki, nöö de ta haika ma de an ta fusutan möönsö. Biga de aan di pakisei u de fusutan soni. ¹⁴Fa de sai u de dë, nöö a ta pasa ku de leti kumafa Jesaaja di tjabukama bi sikifi buta a Gadu Buku. A taa:

Woon ta si soni ku unu wojo,

ma wan o saandi un ta si.

Woon ta jei soni ku unu jesi,

ma wan o fusutan andi un ta jei.

¹⁵Biga fa un sai dë,

hii un tuu hati dë tapatapa.

Jesi fuunu booko te wan sa jei soni.

Wojo fuunu dë dungudungu pii da dee soni u Gadu.

Ee nasö, fa i si un ta luku soni ku unu wojo dë,

nöö un bi o saandi un ta si.

Un bi o jei soni ku unu jesi,

nöö un bi o abi fusutan a unu hati,

te nöö un bi o ko a mi fu mi kula unu.

„Sö wë Gadu bi taki a fesiten u wanlö sëmbë e, nöö dee sëmbë u di ten aki, sö nöö de dë tu.”

¹⁶Ma nöö un dee bakama u mi aki, wan dë sö. Biga un ta si soni ku di wojo fuunu, un ta jei soni ku di jesi fuunu.

“Nöö Gadu naki unu kölöku tuu o. ¹⁷Biga sëmëni u dee fesiten tjabukama u Gadu ku dee oto sëmbë bi ta libi bunu a Gadu wojo a fesi, de bi hangi seei u si dee soni un ta si ku dee un ta jei aki, ma de an bi si de o. De an bi jei de tu.”

Aki Masa Jesosi ta puu di nöngö

u di böngö.

Maik. 4:13-20; Luk. 8:11-15

¹⁸ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Söö. Wë awa mi o puu di hedi u di woto da unu awaa.

¹⁹ “I abi so sëmbë de ta jei di buka u di Njunjun Tii u Gadu aki, ma nöo de an kë kai ën gaan soni u de fusutëen hoi a de hati. Nöo te wan pisi di hogihatima de kai didibi hën o ko puu di buka de bi jei dë a de hati gbegedee. Nöo sö wan sëmbë hën hati dë kuma di pasi liba ka di böngö bi kai. An ko soni möönsö ,biga dee fou bi pii ën njan puu dë.”

²⁰ “Nöo ka di böngö kai a di sitonu kamian naandë, nöo hën da di sëmbë di jei di buka nöo hën a kisi ën seei ku wai. ²¹ Ma nöo an pakisei ën go dou möönsö. Di fa a jei ën wante wai dë, nöo a kaba.

“Nöo te wan fuka ko miti ën, ee nasö sëmbë ko suku ën a toobi fu di wöutu di a bi jei naandë hedi, nöo an o hoi go dou. A o disëen bia baka da Gadu. Hën wë da di böngö di bi kai a di sitonu kamian.

²² “Nöo ka di böngö kai a maka dendu naandë, nöo hën da di sëmbë di jei di buka, ma a abi bookohedi a soni u di goonliba aki poi, ufö dee gudu u di goonliba aki ta ganjëen ta hai ën baka te di buka u Gadu an sa ko soni dëen möönsö.

²³ “Ma ka di böngö kai a di bunu doti naandë, hën da di sëmbë di jei di buka nöo a kisi ën seei limbolimbo, nöo a hoi ën nëen hati. Sö wan sëmbë dë kuma di bunu doti ka di böngö kai hën a pai dou diiteni toon möön leki fa a bi dë, ee nasö sikisiteni, ee nasö wanhöndö. Sö di buka ko soni dëen tjika.”

Aki Masa Jesosi ta da di oto

u di sëmbë di ta jaa taku sii

a sëmbë goon.

²⁴ Nöo hën Masa Jesosi toona tei wan oto woto möön ta lei dee sëmbë kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan sëmbë tei wan bambuu njanjan böngö tja go jaa nëen goon te a kaba, nöo hën a go. ²⁵ Nöo tefa ndeti, köndë kötö pii, nöo hën wan felantima fëen tei wan taku sii hën a go saapi a di goon fu di sëmbë. Nöo hën a go jaa di taku sii a di goon dendu te a kaba, nöo hën a go fëen.

²⁶⁻²⁷ “Nöo hën de dë tee juu dou, di njanjan seti nasi. Nöo hën dee wookoma fëen ko si taa wanlö taku soni dë a di njanjan dendu.

“Nöo hën de kule go a di sëmbë abi di goon hën de taa: ‘Wë na bambuu böngö i bi jaa a di goon nö? Wë u si taku uwii ta nasi ta ko a dee bambuu wan dendu gidjii. Unsë dee di dë kumutu?’

²⁸ “Nöo hën a piki de taa: ‘Nönö, womi. Bambuu böngö nöo mii bi paandi e. Wë a musu dë taa wan felantima u mi du sö ku mi.’

“Nöo hën de hakisi ën taa: ‘Wë nöo unfa fëen i mëni? Ja kë fuu go hön dee hogi wan puu a dee bambuu wan dendu nö?’

²⁹ “Nöo hën a taa: ‘Nönö e, dee sëmbë. Un boo disa de ufö, biga ee un go u go hön de, nöo woon hön dee bambuu wan tu. ³⁰ A möön bëtë un disëen te de tuu lepi, nöo mi o manda sëmbë go koti dee taku wan tai a bondji tja go tuwë a faja tjuma. Nöo de go koti dee bambuu wan awaa, tja go lai a suwa.’ ”

Nöo sö wan oto Masa Jesosi tei lei dee sëmbë te a kaba.

Aki Masa Jesosi da wanlö oto

u di uwii de kai mutaadi,

ku di mujëe ta dian boon.

Maik. 4:30-34; Luk. 13:18-21

³¹ Nöo hën a toona da de wan woto möön, faa lei de kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma di uwii de kai mutaadi di de ta paandi a di köndë fuu aki. ³² Fa a sai dë, di sii fëen piki möön hii soni de ta paandi. Ma nöo te i paandi ën kaa, nöo a ta ko bigi möön hii dee oto uwii tuu dee u ta paandi a goon dendu, te fou seei ta ko ta mbei wosu nëen.”

³³ Nöo hën a toona da de wan woto möön. A taa: “Fa di Tii u Masa Gaangadu sai dë, nöo a djei kuma te wan mujëe ta dian boon. A ta tei wan pikiin sooda sö tuwë nëen, nöo di sooda ta soopu di boon tee a ko gindii, gaan hia soni möön fa a bi dë.”

³⁴ Nöo sö Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë. An ta lei de soni söndö an taki ën a nöngö da de. ³⁵ Nöo a kai makandi ku di soni wan tjabukama u Gadu bi sikifi buta a di Buku. A taa: Mi o koti nöngö da de.

Dee soni bi dë tjubitjubi fu sensi di goonliba mbei, mi o tei de taki awaa.

Sö Gadu bi taki a fesi e, nöo awaa a ta pasa.

*Aki Masa Jesosi ta puu di oto**u di taku sii.*

³⁶ Nöo di Masa Jesosi lei de sö te a kaba, hën a toona go a wosu. Nöo hën u dee bakama fëen ko nëen ko begi ën taa gaantangi, be a puu di oto möön limbo da u andi di taku sii ku di bunu böngö dë bi kë taki.

³⁷ Nöo hën a piki u taa: “Antoobi. Un haika e. Di sëmbe di jaa di bunu böngö naandë, nöo Mi wë di ko dë Libisëmbe Mii aki. ³⁸ Nöo di goon doti, hën da hii di goonliba u dë aki. Nöo di bunu böngö naandë, hën da dee sëmbe dee dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu. Nöo dee taku sii, de da dee sëmbe dee ta dë a di tii u di didibi dendu. ³⁹ Nöo di gaan felantima di i si jaa di taku sii naandë, hën wë da di didibi seei. Nöo di ten u koti dë, hën da di kaba juu u di ten u ta libi aki. Nöo dee sëmbe dee o koti di njanjan buta a suwa, nöo de da dee basia u Masa Gadu Köndë.

⁴⁰ “Wë nöo fa i si dee sëmbe bi koti dee taku uwii tai a bondji tja go tjuma dë, nöo sö sondi o waka te di ten di u dë aki o kaba. ⁴¹ Biga wan juu o ko, nöo Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki o manda dee basia u Gadu Köndë go pii hii dee sëmbe dee ta libi takulibi, ku dee ta lei oto sëmbe u de libi sö tu. De o puu dee lö sëmbe dë a dendu u dee sëmbe dee Gadu ta tii, ⁴² nöo de o tja de go tuwë a didibi faja. Nöo naandë de o dë ta kai wolo ta bai ta këe ta njan tanda.

⁴³ “Ma nöo dee sëmbe dee bi libi bunu a Gadu wojo, nöo de o dë a di köndë ka Gadu dë könu, nöo hii sëmbe o si fa de bi libi bunu tjika. Biga di bunu libi u de o ko a döo ta sëndë leti kuma sonu u hii sëmbe musu si ën.

“Nöo fa u ta fan aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

*Aki Masa Jesosi ta da**wanlö sati oto möön**u lei fa di Tii u Gadu dë.*

⁴⁴ Hën Masa Jesosi toona tei wan oto woto ta lei sëmbe möön kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan gaan gudu bi dë tjubitjubi a wan pisi goon. Nöo hën wan sëmbe go si ën. Nöo fa a si ën dë, hën a toona tjubi ën te a kaba. An piki na wan sëmbe. Nöo hën a kule go ku gaan wai nëen hati, hën a go sei hii dee soni fëen dee a bi abi tuu fiaa. Nöo hën a tei di möni go bai di goon naandë gbom tei, faa feni di gudu di dë nëen dendu. Sö di gudu bumbuu dëen tjika.

⁴⁵ “Söseei tu, di Njunjun Tii u Gadu dë kuma wan wënkëma ta suku gaan bumbuu djamati sitonu faa musu bai. ⁴⁶ Hën a ta waka ta lontu tee a ko si wan gaan waiti wan, a dii te na soni. Nöo hën a go sei hii dee soni fëen dee a bi abi tuu fiaa, hën a tei di möni tuu hën a go bai di djamati sitonu dë puu tei. Sö a bumbuu dëen tjika.”

⁴⁷ Hën a toona taki wan otowan da de möön. A taa: “Di Njunjun Tii u Gadu aki, nöo a dë leti kuma dee sëmbe ta kisi fisi. De tuwë wan gaan nëti u de a wata. Hën de kisi hii pei fisi, dee dë u njan ku dee na dë u njan tuu, ⁴⁸ te di nëti fuu pöö. Hën de hai ën gbulululu puu a tela.

“Nöo hën wë de go sindo, hën de ta pii dee bunuwan ta tei ta buta a manda, nöo de ta tuwë dee na bunu.”

⁴⁹ Nöo hën a taa: “Nöo sö a o pasa e, dee sëmbe, te di kaba juu u di ten u ta libi aki dou. Biga Gadu o manda dee basia fëen köndë u de go pii dee takulibisëmbe puu a dee sëmbe dendu dee ta libi bunu a Gadu wojo. ⁵⁰ Nöo de o tuwë de go a di faja dendu ka de o dë ta bai ta kai wolo ta njan tanda te de wei, de an o kumutu dë möönsö.”

⁵¹ Nöo hën a hakisi de taa: “Dee sëmbe o, fa mi ta fan ku unu aki, nöo un ta fusutan mi ö?” Hën de taa: “Aai, Masa, u ta fusutan i e.”

⁵² Nöo hën a taa: “Wë a bunu. Biga ee wan leima bi sabi dee awoo lei fu Gadu dee bi dë a di Buku kaa, nöo hën a toona ko kisi dee njunjun lei u di Tii u Gadu aki, nöo di sëmbe dë hën abi bumbuu sondi seei te a hia e. A dë leti kuma wan sëmbe di abi wan kamba fuufuu ku awoo ten ku njunjun ten gudu tuu, nöo a sa nango ta tei kumafa a kë.”

⁵³ Sö Masa Jesosi taki da dee sëmbe tefa a kaba.

*Aki Masa Jesosi toona go**a Nazalëti ka a bi kiija.**Maik. 6:1-6; Luk. 4:16-30*

Nöo hën a kumutu dë, ⁵⁴ hën a tei pasi go a Nazalëti ka de bi kiijëen. Nöo hën wë a go a di keikiwosu u di köndë go ta lei dee sëmbe sai dë. Nöo fa a ta lei de naandë, hën a foondo de te na soni.

Hën de ta hakisi de na de taa: “Wë dee sëmbe o, naasë di mii aki sö feni di köni dë ku di kaakiti ta du dee foondo wooko? ⁵⁵⁻⁵⁶ Biga na di mii u di tëmbe ma fuu aki disisi nö? Jee? Na

Malia da mama fëen nō? Nōo dee baaa fëen, Jakopu, Judasi, Josëfu, ku Simon, ku dee sisa fëen, na u ku de ta dë aki nō? Naasë a go feni dee soni dë?”⁵⁷ Hën de tei ën fu hogi seei.

Hën Masa Jesosi taa: “Awa, sō a dë tuu o. Wan tjabukama u Gadu sa feni gafa a hii oto köndë ma boiti nëen seei köndë e, ku ën wosu dendu ka a bi kiija.”

⁵⁸ Nōo hën mbei wë an du hia foondo wooka a Nazalëti naandë. Biga dee sëmbë fëen an kë biibi ën.

14

Aki ta lei fa de du ku Johanisi

di Dopuma.

Maik. 6:14-29; Luk. 9:7-9

¹ Wë nōo di juu dë, Könu Helodi di ta tii di köndë ko jei fu dee foondo soni Masa Jesosi ta du a dee köndëköndë. ² Nōo hën a taki da dee otowan ku ën bi sai dë, taa: “Fa di sëmbë ta du dee soni naandë, nōo a musu dë taa di dopuma de kai Johanisi hën di dë e. A toona weki baka a dëdë, nōo hën mbei wë a abi kaakiti faa du soni gaanfa sō.”

³ Wë nōo di soni mbei di könu fan sō. A dë sō taa a bi tei di mujëe u wan baaa womi fëen de kai Filipi buta nëen wosu. Di mujëe hën de kai Helodias. ⁴ Nōo hën Johanisi fan ku ën taa di soni a du dë, an bunu, aan leti seei kwetikweti. Gadu wëti wë a poi fa a tei di mujëe fëen baaa dë. Sō Johanisi fan ku di könu tefa a kaba. ⁵ Nōo di a fan sō, nōo hën di könu hati boonu ku ën seei te a bi kë kii ën, ma fu di a feëe hogi nê a lanti nōo hën mbei an kii ën ma a tuwëen a dunguwosu. Biga wë hii sëmbë bi ta si Johanisi taa a dë wan tjabukama u Gadu.

⁶ Ma nōo te wan pisi, hën di könu fujai. Nōo di mujëe di a bi tei dë abi wan mujëe mii fëen di a bi pai ku Filipi. Nōo fa de dë a di piizii u di könu dendu naandë, nōo hën di mujëe mii ko baja wan baja a di piizii dendu te a bigi. Nōo di soni suti da di Könu seei te na soni, ⁷ nōo hën a kai di mujëe mii ko nëen. Hën a paamusi ën ku soi a hii sëmbë fesi naandë taa hiniwan soni di a hakisi kaa, nōo a o dëen.

⁸ Nōo fa di könu fan dë, hën di mujëe mii kule go piki ën mama taa sō di könu paamusi ën, nōo ee andi a musu hakisi ën.

Nōo hën di mama taa: “Wë go taki da Könu taa i kë faa manda sëmbë go kii di Dopuma de kai Johanisi, nōo a koti hën hedi buta a wan gaan paabi dendu, nōo a tja ko da i. Sō fii taki dëen e.” Nōo hën di mujëe mii kule go a di könu go taki di soni dëen te a kaba.

⁹ Nōo di di könu jei sō, hën hati fëen latja te na soni. Biga an bi mëni taa sō wan soni di mujëe mii bi o hakisi. Ma nōo fu di a bi soi sō a hii lanti fesi kaa, hën mbei an sa piki nōnō möön. ¹⁰ Nōo hën wante fa u mbei dë, hën a manda sëmbë go a dunguwosu go koti Johanisi hedi belim puu. ¹¹ Hën de butëen a wan paabi dendu, hën de tjëen ko da di mujëe mii. Hën di mujëe mii tei, nōo hën a tja go dëen mama.

¹² Nōo hën dee bakama u Johanisi go tei di dëdë sinkii fëen hën de tja go bei. Nōo hën de go piki Masa Jesosi taa sō wan soni. Johanisi dëdë.

Aki Masa Jesosi da 5000 sëmbë soni u njan.

Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

¹³ Nōo fa Masa Jesosi jei di buka dë „nōo a bigi dëen tee„. Nōo hën a kumutu naandë, hën a subi a boto, u ku ën, hën u koti wata go a di oto së banda ala. Biga a bi kë fuu dë u wanwan pii ufō.

Ma nōo di dee sëmbë u dee peipei köndë si ka u ta puu nango dë, hën wë de booko seei gilliii kule a futu koti tapa u a fesi ala. ¹⁴ Nōo di ten u go dou a lampeesi fuu kumutu a boto go a tela, nōo dee sëmbë sai dë gidjii kaa ta luku u. Nōo hën tjali u dee hia sëmbë dë kisi Masa Jesosi tee na soni, nōo hën a ta kula dee suwakima u de tefa a kaba.

¹⁵ Nōo di juu dë, nōo a bi dë ndeti buka kaa. Nōo hën u ko a Masa Jesosi ko taki dëen taa: “Masa o, luku. Ndeti ta ko. Na fii manda dee sëmbë go, be de go suku soni bai u de njan nō? Biga ka u sai aki, kamian u bai soni u njan an dë aki seei.”

¹⁶ Ma nōo hën a piki u taa: “An dë u de go e. Be unu da de soni u njan.”

¹⁷ Hën u mbei: “Huun? Wë Masa, wa a’ soni u njan aki möönsō. Feifi bëëe tō u abi aki, ku tu pikipiki fisi.”

¹⁸ Hën a taa: “Antoobi. Un tja de ko da mi aki.”

¹⁹ Nōo hën u tja de ko dëen. Nōo hën a manda dee hia sëmbë u de go sindo a goon a di ahun liba dë, nōo hën de sindo te de kaba. Nōo hën a tei dee bëëe ku dee fisi hën a hopo wojo luku liba, hën a da Masa Gaangadu tangi te a kaba. Nōo hën a booko dee bëëe ku dee fisi, pisipisi tefa a kaba, hën a tëndëen da u.

Hën a taa: “Un tja go paati da dee sëmbë e.”

²⁰ Hën u tja go paati da de. Hën de njan teefa bëe u de fuu, ma tökusee soni fika eti. Hën u toona pii dee pisipisi dee fika te u kaba, u feni tuwalufu manda fuufuu. Sō a fika hia tjika

u dee feifi bëëë ku dee tu pikipiki fisi dë. ²¹ Ma nöö fa u du ën dë, de bi dë feifi dusu womi sëmbë dee bi njan dë, boiti dee mujëë ku dee mii.

Aki Masa Jesosi waka a wata liba.

Maik. 6:45-54; Joh. 6:15-21

²² Nöö baka u di dë, hën Masa Jesosi manda u taa be u toona koti wata go ka u bi kumutu, ma nöö hën a o fika naandë ufö faa manda dee sëmbë toona go a wosu. ²³ Nöö di a manda de go kaa, nöö hën a go a wan kununu kamian naandë go ta begi hën wanwan.

Nöö di juu dë, kamian ko dungu kaa. ²⁴ Nöö u dë te a mindi wata ala nango ku di boto. Te wan pisi hën wan gaan ventu ko ta seki di wata teee wa sa go möön. ²⁵ Hën u sai dë ta biinga teefa ganian kanda wa sa dou möönsö.

Nöö hën u bia luku te ala. Hën u si wan sëmbë ta waka ku futu tjuwatjuwa a di wata liba ta ko a u. Wë nöö di sëmbë dë, Masa Jesosi wë e, ma nöö wa bi sabi. ²⁶ U mëni taa jooka. Nöö hën u bai kai olo, fëëë nöö u fëëë sö.

²⁷ Nöö hën Masa Jesosi bai da u wante taa: “Dee sëmbë, wan fëëë e. Un tai hati. Mi wë disi e!”

²⁸ Nöö hën Petuisi taa: “Masa, ju nō? Wë ee ju di dë tuutuu, nöö i piki mi be mi waka a di wata liba tu ko a i.”

²⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi. Waka ko nöö.”

Nöö hën Petuisi kumutu a di boto, hën a ta waka a di wata liba nango a Masa Jesosi. ³⁰ Ma te wan pisi hën a ko ta luku fa di ventu ta böö ku fa di wata ta seki tjika, nöö hën a panta te na soni, hati fëën latja, nöö hën a ta saka nango a basuwata zuuu.

Nöö hën a bai kai wolo taa: “Masa, heepi mi o. Heepi mi!”

³¹ Nöö hën Masa Jesosi tëndë maun panjëën. Hën a taa: “Womi, unfa i panta sö? Unfa biibi fii piki gaanfa sö?”

³² Nöö fa de mbei dë, hën de ko a di boto dendu. Nöö wantewante dë, hën di ventu saka, di wata ko dë pii.

³³ Nöö fa u si dee soni pasa dë, nöö hën u tuu saka tjökö kini a Masa Jesosi fesi dë, hën u taa: “Aai Masa, i da di Mii u Masa Gaangadu tuutuu.”

Aki Masa Jesosi ta kula sikima

a Ganesalëti.

Maik. 6:53-56

³⁴ Nöö hën u go dou a di köndë ka u bi nango. Hën da Ganesalëti. ³⁵ Nöö di dee sëmbë dë si u kaa, hën de sabi taa Masa Jesosi hën ko dë, nöö hën de paaja buka waaa a hii di köndë lontu dou taa hën ko a de dë.

Nöö hën dee sëmbë kisi dee sikima u de, hën de booko gililili ko a Masa Jesosi. ³⁶ Hën de begi ën taa gaantangi, be a da dee sikima pasi u de nama tjë sö seei a di libakoosu fëën buka. Hën Masa Jesosi da de pasi. Nöö fa de ta nama nëën dë, nöö hën hii de tuu fiaa ko bunu u hiniwan siki di de bi abi.

15

Aki Masa Jesosi ta lei de andi sa sundju sëmbë a Gadu wojo.

Maik. 7:1-23

¹ Wë nöö di juu dë, hën wanlö Faliseima ku wanlö Sabima u Wëti kumutu te a Jelusalen ala ko a Masa Jesosi ko hakisi ën wan soni. ² De taa: “Faandi mbei dee bakama fii ta poi dee wëti fuu sö? Biga de an ta wasi maun a di fa dee gaan sëmbë fuu bi buta fuu musu wasi maun bifö u njan.” Sö de hakisi.

³ Ma nöö hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, faandi mbei un ta tötö dee wëti u Gadu buta go a wan së, nöö un ta buta dee lei fuunu a de kamian sö?”

⁴ “Biga Gadu taki taa i musu kai i mama ku i tata gaan soni. Ee wan sëmbë i dë nöö i ta kosi i mama ku i tata ta wisiwasi de, nöö di wëti taki taa sëmbë o kii i puu dë. Sö Masa Gadu hei mama ku tata tjika.

⁵ “Ma nöö unu taa wan sëmbë sa taki dëën mama ku ën tata taa: ‘Wë dee sëmbë, heepi an dë. Mi bi abi soni u da unu, ma mi tei ën buta a wan së kaa u mi da Gadu. Wë ma a’ köni fuunu möön e.’ ⁶ Nöö un feni taa te wan sëmbë du sö, nöö a bunu poi. Ma na tuu seei. Hogi a ta du fa an ta sölugu ën mama ku ën tata dë.

“Nöö hën mbei mi taa un ta tötö dee wëti u Gadu nöö un ta hai dee lei fuunu tja ko buta a de kamian.”

⁷ Nöö hën a kosi de awaa taa: “Un dee bödjëëma aki, hii fa un ta pëë unu seei u bumbuu sëmbë naandë, ma unu wë di tjabukama de kai Jesaaja bi taki e, di a sikifi buta a di Buku taa:

⁸ Dee sēmbē aki, ku de buka de ta mbei taa de ta hei mi, ma mēni u de an dē a mi seei.

⁹ Hii fa de mbei taa de ta begi mi kuma Gadu u de naandē, ma sōsō soni seei de ta du dē e.

Biga na mi wē de ta hei.

Fa de ta mbei taa de ta lei sēmbē Gadu wēti dē, ma na tuu seei.

Libisēmbē soni tō nōo de ta lei.

Sō Jesaaja bi taki, nōo unu wē a bi taki dē e.”

¹⁰ Nōo hēn Masa Jesosi kai dee hia sēmbē dee bi sai dē ko nēen awaa, hēn a taa, “Dee sēmbē o, mi o taki wan soni da unu aki, nōo un musu fusutēen bunu. ¹¹ Mi taki e, taa dee soni i ta njan sōndō wasi maun, na de sa mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma dee soni dee i ta fan ku i buka, de wē ta mbei i ko sundju a Gadu wojo.”

¹² Nōo di a fan sō te ta kaba, nōo hēn u dee bakama fēen ko taki dēen taa: “Masa o, fa i si i fan dē, i sabi taa dee Faliseima tei i fu hogi ō?”

¹³ Hēn a piki u taa: “An dē fuu a’ toobi ku de e, biga na Gadu ta manda de a dee soni de ta du. Nōo hii dee soni dee mi Tata an paandi nōo a o hōn de puu. ¹⁴ Dee lō sēmbē dē, de dē kuma wanlō bookowojoma ta suku u de tja oto bookowojoma fu de go pasa ngōtō. Nōo na de tuu o kai go a di ngōtō nō? Nōo hēn mbei mi bi piki unu taa an dē fuun a’ toobi ku de.”

¹⁵ Nōo hēn Petuisi hakisi ēn taa: “Wē nōo Masa o, di soni di i taki fu di njan sōndō wasi maun dē, ja sa puu ēn mōon fini da u nō?”

¹⁶ Hēn a piki taa: “Dee sēmbē, unfa a waka wan bi fusutēen?”

¹⁷ “Wē un haika e. Di soni di wan sēmbē ta njan, nōo hēn nango nēen bēē. Te wan pisi a o kumutu a i bēē baka, na sō nō? Nōo hēn mbei an sa sundju i a Gadu wojo, biga hēn da kaba fēen kaa.

¹⁸ “Ma dee soni dee i ta puu a i buka ta taki, nōo na kaba u de di dē e. Biga a i hati de ta kumutu, nōo de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo. ¹⁹ Biga wē a libisēmbē hati dendu hii pei hogi ta kumutu, kuma kii sēmbē, tei otowan mujēē ku hii oto fanafiti libi a di sē u manu ku mujēē, fufuu, mindi soni, ganjan sēmbē, kosi sēmbē, njan sēmbē a baka. Hii dee soni dē tuu ta dē a sēmbē hati u de kumutu ko a dōō. ²⁰ Nōo mi taki da unu e, taa dee lō soni dē wē ta sundju sēmbē a Gadu wojo. Ma fii njan sōndō wasi maun a wēti fasi, sō wan soni an sa sundju i a Gadu wojo e, kwetikweti.” Sō wē Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujēē di an dē Dju sēmbē.

Maik. 7:24-30

²¹ Nōo hēn u kumutu a di kōndē naandē, hēn u go a di pisiwata fu Tilusi ku Sidon. ²² Nōo fa u go dou dē, hēn wan mujēē u di pisiwata naandē kō a Masa Jesosi. Nōo di mujēē dē, Kaana sēmbē a dē e, na Dju sēmbē.

Nōo hēn a ko ta bai taa: “Masa o, na i da di bōngō u Kōnu Dafiti di bi musu ko nō? Na i da di Heepima nō? Wē nōo a’ tjalihati u mi o. Biga wan gadu dē a di mujēē mii u mi hedi ta dēen sītaafu ta kii. Mi begi i baa, gaantangi, heepi mi ku ēn e.”

²³ Ma nōo fa di mujēē ta bai dē seei, ma Masa Jesosi an piki ēn mōonsō.

Nōo hēn u dee bakama fēen taki dēen taa: “Masa o, gaantangi, piki di mujēē dē be a disa u baa. A ta bai ta ko a u baka kodo.”

²⁴ Hēn a piki taa: “Haika e. Gadu an manda mi u mi go a oto pei sēmbē e, ma a dee Isaēli sēmbē fuu nōo mi musu go. Biga de dē kuma wanlō hia lasilasi sīkafu di dē sōndō tiima, nōo de a’ heepi fanōudu.”

²⁵ Ma nōo di juu dē hēn di mujēē ko suti kini a goon nēen fesi, nōo hēn a begi ēn taanga taa: “Masa o, gaantangi, heepi mi o. Di mii u mi ta dēdē.”

²⁶ Hēn a taa: “Wē mujēē o, na kē ma kē heepi i e, ma ja dē Isaēli sēmbē, nōo an fiti u puu bēēē a dee mii maun tuwē da dagu mii.”

²⁷ Hēn di mujēē piki taa: “Aai Masa, wē sō a dē tuu o. Ma dee pikipiki pisi ta puu ta kai a tafa basu wē? Dee dagu mii an sa njan de nō?”

²⁸ Wē nōo fa di mujēē fan dē, nōo a suti da Masa Jesosi seei, hēn a taa: “Aai mujēē, i ta biibi mi taanga tuu o. Wē nōo di soni di i si i ta suku dē, nōo i fendi ēn kaa e.”

Nōo an kaba u fan seei, hēn di mujēē mii u di mama ko bunu gbegedee.

Aki Masa Jesosi ta da 4000

sēmbē soni u njan.

Maik. 8:1-10

²⁹ Nōo hēn Masa Jesosi kumutu dē, hēn u ku ēn ta waka a di ze u Galilea bandja dē ta lontu te u go dou a wan kamian ka wanlō kuun dē, nōo hēn a go sindo. ³⁰ Nōo hēn wanlō hia sēmbē

booko gililili ko nëen möön, nöö de tja hia sikima ko tuwë nëen fesi faa musu kula da de. Hën a kula de tuu faa: lanlan sëmbë, bookowojoma, makisamakisa sëmbë, tapabukama, hii de tuu a kula te a kaba gbegedee.

³¹ Nöo di dee sëmbë ko si fa dee tapabukama ko ta fan, dee lanma ko ta waka, dee makisamakisa sëmbë ko bëtë seei, dee bookowojoma ko ta si sondi, nöö a bigi da de tee. A fondo de tuutu, nöö hën de da Masa Gaangadu tangi taa: “Ee, di Gadu fuu dee Isaëli sëmbë aki, a bigi tuu o.”

³² Nöo baka fëen, hën Masa Jesosi kai u dee bakama fëen te u piki, a taa: “Tjali u dee hia sëmbë aki kisi mi o. Biga tide mbei di u dii daka di de dë ku mi aki, nöö de an njan na wan wojo sondi möönsö. Wë nöö ma sa manda de go söndö njan, biga a kandë so u de sa faau a pasi.”

³³ Nöo hën u piki ën taa: “Aai, u jei, ma nöö unsë woo sa fendi sö wan hia soni u njan fuu sa da de, ka u dë a söso kamian a sabana aki?”

³⁴ Hën a hakisi u taa: “Wë un mëni bëëë un abi dë?”

Hën u piki ën taa: “U abi sëbën bëëë aki ku wantu piki fisi.”

Hën a taa antoobi.

³⁵ Hën a manda dee sëmbë go sindo leti a goon na ahun liba dë. ³⁶ Nöo hën de sindo te de kaba, hën Masa Jesosi tei dee sëbën bëëë ku dee pikipiki fisi naandë, hën a da Masa Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko de pisipisi, hën a tëndë da u taa: “Un tja go paati da dee sëmbë.”

³⁷ Nöo hën u tei, hën u ta paati da dee hia sëmbë dë te dou de tuu. ³⁸ Hën de tuu njan seei tee bëë u de fuu.

Nöo hën u toona go pii dee pisipisi dee de njan fika, te fuu sëbën gaan manda. Nöo fa di soni pasa dë, de bi dë fö dusu womi a di kamian ufö i abi dee mujëë ku dee mi. Sö dee sëmbë bi hia tjika.

³⁹ Nöo di de njan tefa de kaba kaa, hën Masa Jesosi manda de go a wosu awaa. Nöo hën u ku ën tei boto hën u koti wata go a di köndë de kai Magidala.

16

Aki dee hedima u keiki hakisi Masa Jesosi wan maaka möön.

Maik. 8:11-13; Luk. 12:54-56

¹ Nöo fa Masa Jesosi ko a Magidala dë, hën dee Saduseima ku dee Faliseima ko nëen. Wë de tu keiki paatëi dë, de an kë piki möönsö taa a Gadu Masa Jesosi kumutu. Nöo fa de ko nëen dë, hën de taa de kë fa lei de wan maaka kumutu a Gadu ala, ee nasö de an o piki taa Gadu hën mandëen ko.

² Ma nöö hën Masa Jesosi piki de. A taa: “Dee sëmbë, a toobi mi poi da unu. Biga te sapate ee un si bundji a liba ala bë njaan, nöö un taa amanjan sonu o hati. ³ Te mamate un si di sonu bë hëi, tjuba ta baaka, nöö woon taa tjuba o kai tide. Sö un sabi u wegë dee maaka u liba ala tjika.

“Wë nöö unfa a waka wan sa wegë dee maaka dee dë leti a unu wojo un ta si aki? Biga ee un luku dee soni ta pasa a di ten u dë aki, de ta kai seei ku dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi a fesi e. Nöo hën da di ten de bi taki dë, hën dou kaa.”

⁴ Nöo hën a gandji da de awaa, a taa: “Un dee takulibima aki, un dë leti kuma wan mujëë disëen man u go ta waka ta suku oto manu. Biga Gadu bi da unu dee maaka fëen gaanduwe kaa, nöö hën un disa de go ta suku oto maaka möön.” Nöo mi piki unu taa wan o feni oto maaka a mi möönsö e, möön leki di i si mi bi taki da unu kaa u di tjabukama de kai Jona.”

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fëen a di lei u dee Dju hedima.

Maik. 8:14-21

Nöo di Masa Jesosi fan ku dee hedima u keiki sö kaa, hën wë a disa de dë. ⁵ Nöo hën u ku ën toona subi a boto möön, hën u ta koti nango a di oto së banda ka u bi kumutu. Ma nöö u bi fëëkëtë u tja bëëë go ku u.

⁶ Nöo fa u nango dë, hën Masa Jesosi bai u a soni, a taa: “Un mëni unu seei e, dee sëmbë, ku di sooda u dee Faliseima ku dee Saduseima.”

⁷ Ma nöö di a fan sö, hën u pakisei wante taa wë a kandë fu di wa tja bëëë, nöö hën mbei a fan sö.

⁸ Nöo Masa Jesosi sabi taa sö u ta mëni. Hën a taa: “Dee sëmbë aki, unfa biibi fuunu piki sö? Unfa un sa mëni taa bëëë soni mi ta taki? ⁹ Wan ta fusutan mi möönsö nö? Naasë un bi dë di mi tei dee feifi bëëë da feifi dusu sëmbë, de njan te de wei toona fika sömëni manda eti? ¹⁰ Nöo naasë un bi dë möön di mi tei dee sëbën bëëë da dee fö dusu sëmbë, de njan te de wei toona fika sömëni manda möön?”

11 “Nöo unfa a waka wan ta fusutan taa ma ta a’ bookohedi ku soni u njan? Nöo na bëëë soni mi taki dë. Ma mi taki e, taa un musu mëni unu seei ku di sooda u dee Faliseima ku dee Saduseima.”

12 Nöo fa a fan dë ufö u ko kisi u seei awaa taa na di sooda di de ta dian boon, nëen a ta taki, ma di poipoi lei u dee Faliseima ku dee Saduseima di de ta paaja a hii di goonliba, leti kuma wan piki sooda ta soopu ta paaja a wan hia boon, hën wë a ta taki di taki.

Aki Petuisi taki

ambë da Masa Jesosi.

Maik. 8:27-30; Luk. 9:18-21

13 Nöo di u dou a oto banda dë, hën u ta waka te u go dou a di pisiwata de kai Sesalia Filipi. Nöo hën Masa Jesosi kai u te u piki, a taa: “Unfa un ta jei de ta taki u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki?”

14 Nöo hën u piki ën taa: “Wë u ta jei so sëmbë ta taki fii taa i da di dopuma Johanis, hën toona weki baka a dëdë. So u de taa i dë wan u dee oto tjabukama u Gadu bi dë a fesi kuma Elia, kuma Jelemla sô, hën toona weki baka. Sô u ta jei de ta taki fii.”

15 Nöo hën a toona hakisi u taa: “Wë unu wë? Ambë un ta mëni taa mi dë?”

16 Hën Simon Petuisi piki ën taa: “Masa o, i da di Keesitu e, di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko. I da di Mii u Masa Gaangadu seei, di abi libi fu teego.”

17 Nöo di Masa Jesosi jei fa a fan dë, hën a taa: “Aai womi Simon, ju di mii u Jonasi aki, Gadu naki i kölöku tuutuu. Biga di soni di i ko sabi dë, nöo na libisëmbë lei i ën. Ma mi Tata a liba ala hënseei mbei i ko sabi ën.

18 “Nöo fa de ta kai i Petuisi dë, na ‘sitonu’ di në fii kë taki nö? Wë nöo mi taki da i taa ku di gaan sitonu i si aki mi o seti di keiki u mi e. Nöo fa mi o seti ën dë, nöo di didibi ku hii di kaakiti di a abi, ku dëdë köndë seei, an o sa tapëen ën möönsö.

19 “Nöo mi taki da unu taa mi o da unu taki a di Njunjun Tii u mi dendu, te hiniwan soni di i si un tai a goonliba aki nöo a o dë taitai a Gadu ala. Söseei tu hiniwan soni di un lusu a goonliba aki, a o dë lusulusu a Gadu ala.”

20 Nöo di a fan sô te a kaba, hën a bai u tuu seei taa wa musu konda da na wan sëmbë taa hën da di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko.

Aki Masa Jesosi konda di hogi

di o pasa ku ën.

Maik. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27

21 Nöo a di ten dë hën Masa Jesosi seti fan ku u, fuu sabi andi o pasa ku ën a bakaten. A taa: “Te wan pisi nöo woo go a Jelusalen. Nöo dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, de o kisi mi da sitaafu te a tjika de, nöo de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka fëen, nöo mi o toona weki baka a dëdë e.”

22 Nöo fa a fan naandë, hën Petuisi kai ën tja go a së, hën a fia ku ën taa: “Masa, na taki dee lö soni dë e. Biga de an o sa pasa ku i seei, kwetikweti.”

23 Nöo hën a bia gandji dëen taa: “Waka pasa kumutu a mi fesi dë e, ju didibi Saatan. I dë kuma wan sitonu a pasi da mi u mi naki futu kai kumutu a di pasi Gadu buta da mi u mi waka. Biga fa i fan dë, nöo na Gadu da i di pakisei dë e. Libisëmbë pakisei nöo di dë.”

24 Nöo di a fan ku Petuisi sô te a kaba, nöo hën a bia fan ku u tuu taa: “Dee sëmbë o, wan mëni fa mi bi fan ku unu nö, taa hiniwan sëmbë abi sitaafu fëen fu tjai ufö a sa waka a mi baka. Nöo ee i kë waka a mi baka tuutuu, nöo i musu disa di soni di i seei ta kë, nöo i tei di sitaafu dë tja.

25 “Biga ee wan sëmbë i ta suku wan suti libi da i seei a di goonliba aki, nöo ja o feni ën fa i kë möönsö e. Lasi nöo joo lasi. Ma nöo ee i saka i libi fu mi hedi, nöo joo fendi ën kumafa i kë nöömö.

26 “Nöo ee i feni hii soni u di goonliba aki tuu te dou, ma i seei lasi go a di didibi faja, nöo un heepi seei a abi da i? Nöo andi seei dë a goonliba aki waiti tjika tu, fii tookëen ku di libi u teego? Soni an dë e, baa.

27 “Biga te wan daka, Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a di goonliba aki nöömö, fu mi kuutu a libisëmbë liba. Nöo fa mi o ko dë, nöo mi ku dee basia u mi Tata köndë tuu o ko makandi, nöo ku di gaan hei u mi Tata seei woo ko e. Nöo mi o paka hiniwan sëmbë kumafa a fiti di libi di a bi libi a di goonliba aki.”

28 Nöo hën a taa: “Mi taki da unu e, taa so fuunu dë aki an o dëdë möönsö bifö un si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko dou ku di Njunjun Tii u mi.”

Sö Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

17

Aki dee bakama u Masa Jesosi si di Gadu fasi fëen di a abi.

Maik. 9:2-13; Luk. 9:28-36

¹Nöo hën a baka sikisi daka, hën Masa Jesosi tei Petuisi ku de tu baa Jakobosi ku Johanisi, nöo hën de subi go te a wan hei kununu liba. ²Nöo hën de sai dë te wan pisi, hën Masa Jesosi ko tooka a de wojo seei. Fesi fëen ko ta koti faja kuma sonu, nöo dee koosu nëen sinkii ko weti faan te sëmbë wojo an sa kai ku de. ³Nöo te u de kë mëni, hën de si tu womi ko taanpu nëen bandja, wan de kai Elia, wan da Mosesi. „De tu womi dë bi dë awootjabukama u Gadu u fesiten, gaan nëbai sëmbë, nöo de bi dëdë gaanduwe kaa, ma nöo hën de ko a Masa Jesosi dë ko ta fan ku ën.

⁴Nöo fa de ta fan ku ën dë, hën Petuisi taa: “Masa o, a bunu fa i tja u ko aki. Nöo ee i kë, nöo mi sa mbei dii tjëkë liba da unu: wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.”

⁵Ma nöo di a fan sô kaa, hën wan gaan limbo wöluku saka zalalaa ko tapa de buuu. Hën de jei wan töngö ta fan a di wöluku dendu dë taa: “Un luku di lobi Womi Mii u mi aki. Libi fëen ta kai ku mi. Nöo hën fuun ta haika e.” Sô di töngö piki.

⁶Nöo fa de dii bakama u Masa Jesosi jei di fan dë, nöo hën de fëëë te de kai ku fesi a goon. ⁷Hën Masa Jesosi waka go panjan de hën a taa: “Womi o, un hopo. Wan fëëë sô e.” ⁸Nöo di de ko jabi wojo, nöo Masa Jesosi wanwan nöo de si. De an si de tu sëmbë möön.

⁹Nöo hën de toona ta bazia di kununu ta saka nango a goon. Nöo fa de nango dë, hën Masa Jesosi bai de taa: “Un haika e, di soni di un si a di kununu liba naandë, nöo wan musu taki ën da na wan kodo sëmbë e. Un musu hoi ën a unu hati ufö. Tee Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dëdë toona weki baka ufö un sa taki ën.”

¹⁰Nöo hën de taki dëen taa: “Masa o, u kë hakisi i wan soni. Faandi mbei dee leima fuu, dee Sabima u Wëti, taa Elia hën fosu musu ko ufö di kënu Gadu bi paamusi o ko a u?”

¹¹Hën a piki de taa: “Awa, fa de ta lei unu dë, nöo sô a dë tuu. Elia bi musu ko a fesi fa a seeka pasi da di Könu. ¹²Ma nöo mi taki da unu taa a ko kaa e. Ma dee sëmbë an bi sabi ën, nöo hën de du ku ën kumafa de kë. Nöo sôseei de o du ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki tu.” Sô Masa Jesosi taki.

¹³Nöo fa a fan dë ufö de ko sabi taa Johanisi di Dopuma hën a ta taki dë. Hën wë bi da di Elia di bi musu ko.

Aki Masa Jesosi kula

wan womi mii bi dë ku miii siki.

Maik. 9:14-29; Luk. 9:37-43a

¹⁴Nöo hën de ta bazia di kuun ta ko te de ko kai a palala goon, nöo hën de ko si wanlö hia sëmbë naandë ta luku de. Nöo hën wan womi kule kumutu a dee sëmbë dendu ko kai a goon a Masa Jesosi fesi.

Hën a begi ën taa: ¹⁵“Masa gaantangi, a’ tjalihati fu wan womi mii u mi aki o. Miii siki dë ku ën seei te na soni. So juu a ta naki ën ta tuwë a faja, so juu a ta tuwëen a wata. Sô a ta fukëen tjika. ¹⁶Nöo mi bi tjëen ko a dee bakama fii aki u de heepi mi kulëen, ma de an bi sa heepi mi möönsö. Nöo hën wë i si mi tjëen ko a i seei.”

¹⁷Nöo hën Masa Jesosi djëmë, a taa: “Ee! Andi seei mi feni a dee sëmbë u di ten aki maun? Fa mi ku de dë aki, de an ta biibi möönsö. Taangajesi nöo de abi sô. Un longi mi musu dë ku unu aki ta hoi pasensi da unu ufö un sa biibi mi?”

Nöo hën a taa: “Söö. Wë tja di mii ko a mi aki i si.”

¹⁸Nöo hën de tjëen ko dëen. Hën a jaka di soni di bi dë nëen liba dë puu tuwë go, nöo wantewante dë hën di mii ko bunu fiaa.

¹⁹Nöo baka u di dë, hën u dee bakama fëen ko nëen. Hën u hakisi ën taa: “Masa o, andi seei mbei wa bi sa jaka di gadu dë puu a di mii liba?”

²⁰Nöo hën a taa: “Awa, wë baa o, fu di wan ta biibi a di fa wë mbei e. Biga mi taki da unu taa ee un abi wan piki biibi tain sô seei kuma di sii fu di pau de kai mutaadi, nöo i sa go taki da wan gaan kununu taa ‘hopo kumutu dë’, nöo a o kumutu dë go. Biga te di biibi fuunu dë a di fa kaa, nöo na wan soni o dë di wan o sa du e.

²¹“[Ma boiti u di dë, sô wan pei soni, ja sa puu ën a sëmbë liba ee na i tei ten fii begi Masa Gaangadu gaanfa söndö njan.]” Sô Masa Jesosi piki u di ten dë.

Aki Masa Jesosi toona fan soni

u di dëdë fëen möön.

Maik. 9:30-32; Luk. 9:43b-45

²²Nöo baka u di dë, hën u ku Masa Jesosi ko makandi a di pisiwata u Galilea naandë, hën a taki da u taa: “Dee sëmbë, mi kë taki wan soni da unu aki taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo wan daka de o buta mi a dee felantima u mi maun. ²³Nöo de o kii mi e. Ma di u dii

daka fëen nöö mi o toona weki baka. Sö wê o pasa ku mi e, dee sêmbê.” Nöö fa a fan ku u dë, nöö a dë wan gaan tjali soni seei da u, a da u fuka te na soni.

Aki Masa Jesosi ku Petuisi

o paka keiki möni.

²⁴ Nöö hën u toona go a Kapenaumi möön. Nöö hën dee sêmbê ta pii möni da di Gaan Keikiwosu a Jelusalen dë, nöö hën de ko a Petuisi ko hakisi ën taa: “Wê mati o, fa di mësitê fuunu sai dë, hën an ta paka di keikimöni nō?”

²⁵ Hën a taa: “Aai höön, a ta paka.” Ma nöö fa de ta fan dë, nöö Masa Jesosi an sai naandë. Nöö hën Petuisi go nëen a wosu. Ma nöö fa a denda a di wosu, an jabi buka fan seei, hën Masa Jesosi kai ën taa: “Womi Simon.”

Hën a piki.

A taa: “Mi kë hakisi i wan soni. Fa dee könu u di goonliba aki ta pii lantimöni, nöö na ambê de ta pii ën? A deseei mii, naa a dee sêmbê dee an dë a di könu famii?”

²⁶ Hën Petuisi piki ën taa: “Wê a dee oto sêmbê dee na famii u könu.”

Nöö hën Masa Jesosi taa: “Söö. Wê hën da an dë u dee mii u di könu seei musu paka, na sō nō?” ²⁷ Ma nöö un boo paka nöö e, fu de an musu mati u.

“Nöö haika e. Tei di huku fii nöö i go a huku. Nöö di fosu fisi di i si joo kisi nöö i jabi ën buka luku, nöö joo si wan möni nëen dendu, nöö i tei ën tja go paka u mi ku i.”

18

Aki ta lei ambê da hei sêmbê

a di tii u Gadu dendu.

Maik. 9:33-37; Luk. 9:46-48

¹ Hën u dë te wan daka, nöö hën u dee bakama u Masa Jesosi ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, u kë hakisi i wan soni. Undi fuu sa dë di möön hei wan a di Njunjun Tii u Gadu dendu di ta ko aki?”

² Nöö hën Masa Jesosi kai wan piki mii tja ko nëen, nöö hën a butëen leti a u dendu naandë. ³ Hën a taa: “Wan ta si di mii aki nō? Ee wan sêmbê ja bia ko abi di fasi di wan piki mii abi, nöö ja o sa dë a di Njunjun Tii dendu möönsō e. ⁴ Ma nöö ee i abi sō wan sakafasi, nöö joo dë gaan hei sêmbê a di Njunjun Tii dendu.”

⁵ Hën a taki da u möön taa: “Ee i du sō wan piki mii kuma di i si aki wan bunu fu di a nama ku mi hedi, nöö miseei wê i du di bunu dë kaa e.

⁶ “Nöö ee wan mii kuma disi ko biibi a mi liba, nöö hën wan fuunu mbei a kumutu a Gadu pasi, nöö mi taki e, di sitaafu fëen di joo kisi a Gadu nöö a o hebi gaanfa e. A bi sa möön bêtê da i de bi tei wan gaan gindi sitonu tai a i gangaa te de kaba, nöö de tja i go tuwê a di möön fundu kamian u di ze dubuu pii. Biga di sitaafu dë an o hebi kuma di i bi o kisi a Gadu, ee i bi mbei so wan sêmbê kumutu a di pasi u Gadu.”

Aki ta lei fa i musu kõni tjika

fii tan a di tii u Gadu.

Maik. 9:42-48; Luk. 17:1-2

⁷ Hën a taa: “Mi bai helu da di goonliba aki e, da dee soni fëen ta ganjan sêmbê puu a Gadu pasi. A dë sō tuu taa sō di goonliba aki dë kaa, ma tökuseei mi bai helu da dee sêmbê dee ta buta sêmbê fu de du dee soni dee an kai ku Gadu.

⁸⁻⁹ “Nöö mi bai unu taa ee i kë du wan soni ku i maun di o mbei i kumutu a di pasi u Gadu, nöö a möön bunu i koti di maun fii kolon puu a i sinkii tuwê wante.

“Nöö sōseei tu, ee ku di wofo jii dë i kë luku wan soni di o puu i a Gadu pasi, nöö a möön bunu i dikî ën puu tuwê. Biga a möön bêtê da i i lasi wan kamian fii sinkii ma i feni di libi u teego, möön leki de hiti i ku telu go a di didibi faja.

¹⁰⁻¹¹ “Nöö mi taki da unu möön e, taa un musu mëni unu seei bunu a di fa i ta libi ku dee piki mii kuma di i si aki sō. Wan musu tei de u sösō soni. Biga dee basia u mi Tata kõndê dee ta waka nango ta ko nëen fesi nöömō dë, nöö de wê ta watji dee mii aki e. Hën mbei wan musu ta kai de sösō soni.”

Aki Masa Jesosi taki soni u

wan sikapu di bi lasi.

Luk. 15:3-7

¹² Nöö hën a tei wan oto konda da u, a taa: “Ee wan sêmbê abi wan höndō sikafu ta kiija, nöö hën wan u de kumutu a dee otowan dendu lasi go te a go pii, nöö unfi i mëni? Na a o disa dee nëigiteni-ku-nëigi ka de ta njan a di sabana dë, nöö a go suku di lasi sikafu dë tee a

feni en nõ? Aai, sõ a o du. ¹³ Nõõ mi taki da unu, taa te a feni di wan kodo di bi lasi go dë, nõõ a o wai ku en gaanfa seei mõõn leki dee nõigiteni ku nõigi dee an bi go lasi.

¹⁴ “Nõõ sõseei wë mi Tata di dë a liba ala dë tu e, dee sëmbë. Biga an kë na wan kodo sëmbë fëen musu lasi, te dou ku dee piki mii kuma disi aki seei. Sõ a ta kai de gaan soni tjika.

Aki ta lei fa fii du ku wan sëmbë di du hogi ku i.

¹⁵ “Nõõ mi o taki wan oto soni da unu mõõn. Ee wan otowan fii du i wan hogi, nõõ i musu go nëen i wanwan go fan ku en, fuun seeka di taki be un ko bunu baka. Nõõ ee di otowan fii piki tei di fan fii, nõõ hën da i wini en tja ko buta a pasi. ¹⁶ Ma ee i fan ku en an kë haika mõõnsõ, nõõ i musu toona go kai wantu sëmbë, nõõ un tuu go nëen makandi nõõ un fan ku en te un kaba. Nõõ a o kai ku di Buku u Gadu ka a sikifi taa i musu abi tu ee nasõ dii kotoigima ufõ de sa sitampu wan soni taa a dë tuu.

¹⁷ “Ma nõõ ee di otowan fii an kë haika unu mõõnsõ fu di taki musu seeka, nõõ be un tja di taki go a dee oto biibima fuunu ka un ta miti makandi a keiki. Nõõ ee un go taki en te un kaba, ma seei di sëmbë an kë piki mõõnsõ, nõõ a ko dë taa heepi an dë. Nõõ un luku en kuma wan sëmbë na sabi soni fu Gadu, kuma wan takulibima.

¹⁸ “Nõõ mi taki da unu e, taa fa un dee sëmbë u mi ta ko makandi naandë, nõõ di soni di i si un sitampu te un kaba taa hën bunu, nõõ Gadu seei o nama ku unu nëen taa a bunu. Nõõ ee un luku wan soni a goonliba aki tee un kaba sitampu taa an bunu, nõõ Gadu seei o taa an bunu tu. Sõ taki fuunu a goonliba aki o a’ kaakiti tjika e.

¹⁹ “Nõõ mi taki e, taa ee wantu fuunu ko miti a wan kamian fuun begi mi Tata a liba faa du wan soni da unu, nõõ mi piki unu gbelin taa a o du en e. ²⁰ Biga ka tu dii fuunu ko makandi fu di un nama ku mi, nõõ mi seei o dë leti a unu mindi dë.”

Aki ta lei taa u musu da sëmbë paadon.

²¹ Nõõ hën Petuisi ko nëen, hën a hakisi en taa: “Wë Masa o, ee wan otowan u mi ta du hogi ku mi nõõ hën mi puu en a bëe te dou sëbën pasi kaa, nõõ an tjika nõ?”

²² Hën a piki en taa: “Nõõ, womi, an tjika e. I musu ta puu en a bëe nõõmõ, ee sëbënteni toon sëbën pasi seei. Ja musu hoi en a bëe mõõnsõ.”

²³ Nõõ hën a toona da u wan oto mõõn faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan kõnu di abi sëmëni wookoma ta juu mõni nëen. Nõõ hën a dë te wan daka nõõ hën a kai de ko fu de pakëen di mõni di de bi juu nëen.

²⁴ “Wë nõõ di de seti di soni, hën de tja wan sëmbë ko nëen. Di sëmbë naandë bi abi sëmëni milion faa pakëen.

²⁵ “Hën di kõnu taa: ‘Wë mati o, da mi di mõni u mi di i musu paka mi.’

“Ma nõõ di womi an abi di mõni. Nõõ hën di kõnu taa: ‘Wë antoobi. Un sei en, hën ku en mujëe ku dee mii fëen ku hii soni a abi tuu, nõõ un tja di mõni u de ko da mi, be mi feni di mõni u mi.’

²⁶ “Ma nõõ di di womi jei sõ, nõõ hën a saka tjökõ kini a goon nëen fesi, hën a begi en taa: ‘Kõndë Masa o, i a’ leti, ma mi begi i gaantangi hoi pasensi da mi o. Di mõni di mi juu a i, nõõ mi o paka i en nõõmõ.’

²⁷ “Nõõ fa a begi en te a kaba dë, nõõ hën tjali fëen kisi di kõnu. Nõõ hën a taa: ‘Wë mati o, wë an dë fii paka mi di mõni mõõn e. Un boo disa di taki nõõ.’ Nõõ di a fan ku en sõ tefa a kaba, nõõ hën a mandëen go.

²⁸ “Ma nõõ fa di womi kumutu dë, hën a go miti ku wan otowan fëen a pasi, di hën ku en tuu ta wooko makandi da di kõnu. Nõõ di womi aki bi juu kuma wan teni-a-feifi kõlu sõ a di womi di kumutu a di kõnu dë. Nõõ fa de miti dë, nõõ hën a djombo kisi di otowan a gangaa gbolou peeta. Hën a taa: ‘Sõõ, womi, wë u miti. Paka mi di mõni u mi wantewante, nasõ mi o du ku i tide.’

²⁹ “Nõõ hën di womi tjökõ kini a goon nëen fesi hën a begi en taa: ‘Gaantangi baa, hoi pasensi da mi o. Te mi feni di mõni nõõ mi o da i en nõõmõ.’

³⁰ “Ma nõõ di fosu womi naandë, hën an dë a di taki dë seei, kwetikweti. An haika seei andi di otowan fëen ta taki. Nõõ hën wë a mbei dee sikõutu ko tei en tja go buta a dunguwosu fu tee a sa paka di paima.

³¹ “Ma nõõ fa di soni pasa dë, nõõ dee oto wookoma u kõnu sai dë ta si, nõõ hën de kule tjalalaa go piki di kõnu taa sõ wan soni de si pasa, a bigi te an sa taki.

³² “Nõõ hën di kõnu toona kai di wookoma dë ko nëen mõõn, hën a gandji dëen seei awaa, a taa: ‘Ju hogihatima ju, hii di gaan hia mõni di i bi abi u paka mi nõõ hën wë mi disa i fu di i bi begi mi. ³³ Wë nõõ an bi bunu da i fii abi tjalihati da di otowan fii nõ? Jee? Sõ i dë õ?’

³⁴ “Nõõ hati fëen boonu ku en teee, nõõ hën a kai dee sikõutu, a taki da de taa: ‘Un kisi di sëmbë dë tja go tuwë a dunguwosu, be a ta tja sitaafu fu teee a paka hii di mõni di a bi musu paka mi, tee dou ku dee lasiti bësënsi tuu.’ ”

³⁵ Nöo sô Masa Jesosi taki wan oto da u te a kaba. Hën a taa: “Un si fa di soni pasa dë ö? Wë nöo leti sô nöo mi Tata di dë a liba ala o libi ku unu tu e, ee wan puu dee otowan fuunu a bëë ku hii unu hati a dee hogi de ta du unu.”

19

Aki Masa Jesosi ta taki fa

manu ku mujëë an musu tuwë.

Maik. 10:1-12; Luk. 16:18

¹ Nöo hën a baka u di dë, hën u ku Masa Jesosi kumutu a Galilea naandë latja Judea go te a di oto sê banda u Joodan Lio. ² Nöo fa u ta waka nango dë, wanlô hia sêmbë ta dë a Masa Jesosi baka ta ko nöömö. Nöo di u dou a di oto sê banda u di lio, nöo hën a kula dee sikima u de tefa a kaba.

³ Nöo di juu dë, hën wanlô Faliseima ko nëën fu de poobëën luku ee de sa feni föutu nëën u de tjëen go kaagi da lanti. Nöo hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, u kë hakisi i wan soni aki. Unfa di wëti u Gadu taki? Wan womi sa tuwëën mujëë fu hiniwan piki soni di hën ku ën abi ö?” Sô de hakisi ën.

⁴ Nöo hën a piki de taa: “Wan bi lesi a di Buku nö, taa di Gadu mbei goonliba te a kaba nöo hën a mbei libisêmbë, wan womi ku wan mujëë. ⁵ Nöo kumutu a di ten dë te kisi fa u dë aki, wan womi o kumutu disa hën mama ku hën tata go libi ku ën mujëë, nöo de o ko dë wan sinkii. ⁶ De an o dë kuma tu sêmbë möön. Wë nöo fa Masa Gaangadu buta de ko di wan dë, nöo libisêmbë aan leti u paati de möönsó e.”

⁷ Hën de hakisi ën taa: “Wë nöo ee a dë sô tuu, nöo faandi mbei Mosesi bi buta da u Dju sêmbë taa i sa mbei wan pampia a lanti te i kaba taa i ku di mujëë fii tuwë, nöo i manda di mujëë fii go? Faandi mbei a taki sô?”

⁸ Hën a taa: “Awa, wë fa a da unu di pasi dë, fu di un abi taangajesi wë mbei e. Ma a seti u goonliba nöo an bi dë sô. ⁹ Nöo mii taki da unu seei gbelin taa ee wan sêmbë i abi wan mujëë fii nöo i tuwëën ma na manu a tei a i wosu nöo hën i toona go tei wan oto mujëë, nöo Gadu wëti hën wë i booko dë e.” Nöo sô Masa Jesosi piki dee sêmbë.

¹⁰ Nöo di u dee bakama fëën jei a taki sô, hën u taa: “Wë nöo Masa o, ee sô di wëti fu Gadu dë, nöo an dë fu womi abi mujëë, an dë u mujëë abi manu tu e. Un boo dë fuu sô nöo.”

¹¹ Hën a taa: “Ma na hii sêmbë sa fika sô e. Nönö. Ma dee sêmbë dee a kai da, nöo de nöo sa dë sô. ¹² Biga so sêmbë an sa tei mujëë biga de pai ën sô kaa. So sêmbë an sa tei mujëë fu di oto sêmbë du hogi ku de. So sêmbë, deseëi feni ën fu bunu fu de dë ku wan hati ta biinga fu di Tii u Gadu musu paaja a mundu, hën mbei de an tei mujëë.

“Nöo di sêmbë di sa tei di lei aki, nöo be a tei ën e.”

Aki de tja dee mihi ko

a Masa Jesosi.

Maik. 10:13-16; Luk. 18:15-17

¹³ Nöo di juu naandë, hën de tja wanlô mihi ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de hedi begi da de. Nöo di u dee bakama fëën si sô, hën u gandji da dee sêmbë seei. ¹⁴ Ma nöo hën Masa Jesosi si taa sô u ta du, hën a bai u taa: “Nönö womi, wan tapa de e. Be de tja dee mihi ko da mi nöo. Biga de sêmbë dee abi sô wan saka_fasi kuma dee piki mihi i si aki, nöo de nöo o dë a di Tii u Gadu dendu e.”

¹⁵ Hën a buta maun a dee mihi hedi, hën a begi da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi ta fan

ku wan guduma.

Maik. 10:17-31; Luk. 18:18-30

Nöo baka fëën, hën u kumutu a di kamian dë nango möön. ¹⁶ Te wan pisi, hën wan kijoo ko a Masa Jesosi hën a kai ën te a piki, a taa: “Mësitë, wë mi ko a i aki. Mi ko hakisi i ee un bumbuu soni dë fu mi sa du nöo mi feni di libi u teego?”

¹⁷ Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Faandi mbei i hakisi mi soni u bumbuu? Biga Gadu nöo da bumbuu sêmbë, nöo ee i kë feni libi u teego, nöo i musu hoi i seei a dee wëti fëën.”

¹⁸ Hën di womi hakisi taa: “Undi u dee wëti fëën fu mi hoi?”

Hën a taa: “Ja musu kii sêmbë. Ja musu go a wan mujëë na mujëë fii. Ja musu fufuu sêmbë soni. Ja musu mindi soni da sêmbë. ¹⁹ I musu a' lesipeki da i mama ku i tata. I musu lobi hii sêmbë kumafa i lobi i seei.”

²⁰ Hën a taa: “Aaa, dee soni dë nö? Wë hii dee wëti dë tuu seei mi bi ta hoi kaa, fu sensi mi bi dë mihi. Ma nöo ee i si taa wan soni toobi mi eti, nöo gaantangi be i taki ën da mi o.”

²¹ Hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa: “Söö, wë antoobi. Wë ee i kë ko dë wan bambuu sëmbë te dou, nõö i go sei hii dee gudu fii dee i abi tuu te i kaba, nõö i tei di mõni paati da dee mõfina sëmbë u di kõndë. Nõö te i du sò kaa, nõö joo abi gudu a Masa Gaangadu kõndë te a hia e. Nõö te i kaba, nõö i ko bakama u mi ta waka a mi baka.”

²² Wë nõö fa Masa Jesosi fan ku ën te a kaba dë, nõö hën di kijoo bia go ku gaan tjali nëën hati, biga a abi hia gudu tuu.

²³ Nõö fa a go dë, hën Masa Jesosi bia fan ku u dee bakama fëën, a taa: “Womi, a dë wan taanga soni tuu fu sò wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu e. ²⁴ Ja si fa di mbeti de kai kamëli bigi ö? Ee i luku ën te i kaba, nõö ja sa maakëën seei taa a sa pasa na aguja baaku. Ma mi piki unu taa, di soni dë mõön fukë mõön leki fu wan guduma sa ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁵ Nõö di u jei sò kaa, nõö a toobi u seei. Hën u hakisi ën taa: “Wë ee sò a taanga da wan sëmbë di Gadu heepi sò te a ko gudu, nõö ambë seei sa feni di libi u teego baa?”

²⁶ Hën a luku u diin sò, hën a taa: “Ee a nama a di kaakiti u libisëmbë, nõö na wan sëmbë sa feni ën e. Ma a di kaakiti u Masa Gadu a nama, nõö soni seei an dë di hën an sa du.”

²⁷ Nõö hën Petuisi taa: “Wë Masa o, uu bi disa hii soni seei ko ta waka a i baka, nõö un paima u o feni?”

²⁸ Hën a taa: “Haika e. Te a dou di juu fu hii soni musu ko njunjun, nõö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o go sindo a di kõnu sutuu u mi ku hii di hei u Gadu di a abi. Nõö di juu dë, nõö un dee tuwalufu sëmbë bi ta waka a mi baka aki, nõö woon ko sindo a tiima sutuu tu, ta kuutu dee tuwalufu lö u Isaëli.

²⁹ “Nõö na unu wanwan o feni paima e. Ma hii dee sëmbë dee disa de wosu, ee nasö de baaa, ee nasö sisa, tata, mama, miil, pandasi kamian, hiniwan soni fu di a kë waka a mi baka hedi, mi taki da unu taa dee lö sëmbë dë an o lasi. Biga de o toona feni dee soni naandë hõndö toon baka, nõö te fu kaba fëën nõö de o feni di libi u teego a Gadu tu.

³⁰ “Nõö di juu dë, nõö sòmëni sëmbë dee de bi ta tei u heihei sëmbë a goonliba aki, de tuu o ko dë lagi sëmbë. Nõö sòmëni sëmbë dee de bi dë lagima a goonliba aki o ko hei sëmbë awaa.” Sö Masa Jesosi taki da u tefa a kaba.

20

Aki da wan oto fu wanlõ wookoma bi wooko a wan goon.

¹ Nõö hën wë Masa Jesosi konda wan oto woto da u mõön, faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “Wan guduma abi wan gaan goon fëën. Nõö hën di mamate biten hën a hopo go suku sëmbë fu de heepi ën wooko di goon. ² Nõö di a feni sëmbë, hën a mbei buka ku de te a kaba taa a o paka de wan daka wooko mõni. Hën de taki aai, a bunu. Nõö hën wë a manda de go a di goon.

³ “Nõö hën a sai dë te kuma nëigi juu sò, hën a toona go suku sëmbë mõön u de musu heepi ën wooko di goon. Nõö hën a go si wanlõ sëmbë taanputaanpu pii a wojowojo naandë, de aan soni seei u du mõönsö.

⁴ “Nõö hën a taki da de taa: ‘Un ko go wooko da mi a mi goon, nõö mi o paka unu kumafa a fiti.’ Hën de taki aai, nõö hën a manda de go.

⁵ “Nõö hën a dë te kuma tuwalufu juu, hën a toona go suku sëmbë mõön fu de heepi ën wooko di goon. Hën a feni sëmbë mõön.

“Nõö a di dii juu, hën a toona go suku mõön.

⁶ “Hën a dë tee sapate feifi juu hën a toona go mõön. Hën a go si wanlõ sëmbë dë taanputaanpu a wan kamian, na soni seei de ta du mõönsö.

“Hën a hakisi de taa: ‘Andi mbei un dë taanputaanpu aki di wan hii daka nõömö sò?’

⁷ “Hën de taa: ‘Wë nõnõ, wa feni wooko seei mõönsö e.’

“Nõö hën a taa: ‘Söö. Wë mi o manda unu be un go wooko a mi goon ala. Un kë ö?’

“Hën de taki aai. Hën a manda de go a di wooko.

⁸ “Nõö hën de ta wooko tee fa juu kisi u de kumutu a di wooko. Nõö hën di sëmbë abi di goon hën a fan ku di basi taa: ‘Wë go kai dee wookoma tja ko, nõö i paka de da mi. Nõö joo seti ku dee bi ko lasiti dë te kisi dee fosu sëmbë dee bi ko di mamate e.’

⁹ “Nõö hën di a go u go paka de, nõö hën a seti ku dee bakawan hën a paka de wan hii daka mõni. Nõö sò a paka de tuu te dou.

¹⁰ “Ma nõö di a paka dee sëmbë bi ko a fesi, nõö de bi mëni taa de o kisi mõön hila mõni mõön dee ko a baka dë. Ma nõö de ko si taa di wan mõni nõö de tuu feni. ¹¹ Nõö di soni an kai ku de seei, nõö hën de sai dë ta guunjan di sëmbë abi di goon.

¹² “Te wan pisi hën de go nëën gbolo, hën de hakisi ën taa: ‘Unfa di soni waka? Di mamate hën u ko dë ta pena a di sonu mindi tefa di ndeti aki, ma nõö dee sëmbë dee wooko di wan kodo juu langa dë, u ku de tuu kisi di wan seei mõni. A bunu sò nõ?’

13 “Nöö hën di goon masa kai wan u de, a taa: ‘Mati.’

“Hën a piki.

“A taa: ‘Fa un taki dë, nöö ma du hogi ku unu e. Biga na mi ku unu bi mbei buka taa mi o paka unu wan daka möni nō? Wë nöö un mëni dë a i maun naandë? Na wan daka möni mi da i dë nō?’

14-15 “ ‘Nöö unfa i pakisei? Di soni di mi abi, ma sa du ku ën kumafa mi kë nō? Sö nöö mi bi kë da dee sëmbë dee ko lasiti dë, nöö fu di mi abi bunuhati u de fëen mbei un ta haun sö nō?’ ”

16 Sö wan oto Masa Jesosi tei konda da de. Hën a taa: “Sö nöö a o dë a di Njunjun Tii u Gadu e. Dee sëmbë i mëni taa o dë a fesi, nöö de sa ko dë a baka e. Nöö dee sëmbë i sabi taa o dë a baka, nöö de sa ko fesima.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëen möön.

Maik. 10:32-34; Luk. 18:31-34

17 Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi o go a Jelusalen. Nöö hën a kai u dee tuwalufu bakama fëen a së.

Hën a fan ku u te a kaba taa: 18 “Dee sëmbë, un haika e. Woo go a Jelusalen awaa. Nöö fa i si woo go dë, nöö wan gaan soni o pasa ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki e. De o sei mi da dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, nöö de o kuutu ku de na de te de kaba fiti buka taa mi musu dëdë. 19 Nöö de o tja mi go buta a dee oto köndë sëmbë maun dee na dë Dju sëmbë, u de ta sösö mi ta mbei mi fa. Nöö de o fon mi te a tjika de ufö de o tei mi tja go peka a lakpa pau kii. Ma nöö a di u dii daka, nöö mi o toona weki baka e.” „Sö wë a fan ku u gbelingbelin tjika.”

Aki wan mama ta hakisi hei kamian da dee womi mii fëen.

Maik. 10:35-45

20 Ma nöö baka di Masa Jesosi fan sö, hën di mama u Jakobosi ku Johansi, dee mii u Zebedeosi, ko nëen ko tjökö kini a goon nëen fesi taa: “Masa o, mi kë begi i wan soni.”

21 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mujë. Andi i kë?”

Hën a taa: “Wë ja si dee tu womi mii u mi aki ö? Wë mi ko begi i taa te joo subi a di könu bangi fii, fii tii di köndë, nöö mi kë i mbei de sindo a i bandja, wan u de a i leti maun së, di otowan a i töötömaun së.”

22 Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Wë mujë o, fa i ko begi mi di soni aki, ma nöö i saandi i ta begi mi nō?”

Hën a bia fan ku de tu baaa, a taa: “Womi, di soni di de lai da mi u mi bebe aki, nöö un sa bebëen tu ö?”

Nöö hën de taa: “Aai, Masa, u sa bebëen.”

23 Hën a taa: “Awa, wë woon bebe wan pikiwan fëen tuu o. Ma haika e. Ee a dë taa fii ko sindo a dee hebi kamian a mi bandja dë, nöö an dë a mi aki fu mi sa mbei buka ku unu nëen e. Biga dee sëmbë dee mi Tata a liba ala buta, nöö de nöö sa feni dee lö kamian naandë.” Sö Masa Jesosi piki de.

Aki ta lei ambë o hei a di tii u Gadu dendu.

24 Wë nöö di u otowan ko jei fa de tu baaa bi fan dë, nöö hati fuu ko boonu ku de seei.

25 Nöö hën Masa Jesosi kai hii u tuu ko nëen makandi, hën a fan ku u taa: “Womi, un haika e. Fa dee hedima u di goonliba aki ta tii köndë, nöö de ta masa sëmbë ta buta de a de basu, nöö dee sëmbë dee dë a de basu dë seei ta masa oto sëmbë tu ta buta a de basu. A sö wan fasi wë dee hedima u goonliba aki ta tja köndë.

26 “Ma nöö unu, wan musu dë sö e. Nönö. Biga ee wan fuunu kë ko heima a di Njunjun Tii u Gadu aki, nöö i musu saka i seei da di otowan fii. 27 Ee i kë ko fesima u dee otowan, nöö i musu ko dë kuma futuboi seei da de. 28 A di soni dë un musu ta djeesi mi e, dee sëmbë. Biga fa i si Mi di ko dë Libisëmbë Mii ko a goonliba aki, nöö ma ko fu sëmbë musu dini mi e, ma mi ko u misei musu dini sëmbë. Mi ko u mi lasi mi libi seei paka paima fu sëmëni hia sëmbë sa ko bunu ku Gadu.” Sö Masa Jesosi taki da u a di ten dë.

Aki Masa Jesosi kula

tu bookowojoma.

Maik. 10:46-52; Luk. 18:35-43

29 Nöö hën u ku ën ta waka nango tefa u go dou a wan köndë de kai Jelikou. Nöö fa u nango dë, na u wanwan e. Wanlö gaan hia sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka gidjii kumafa de bi guwenti kaa, nöö hën u ta kumutu a di köndë.

³⁰ Nöo di juu dë tu bookowojoma bi dë leti a bandja pasi naandë. Nöo di de jei taa Masa Jesosi hën ta pasa dë, nöo hën de seti bai dëen taa: “Masa gaantangi, na i da di bakamii u Könu Dafiti di bi musu ko nö? Saa u ooo, saa u!” Sö de ta bai.

³¹ Ma nöo dee hia sëmbë dee ta waka ku u dë ta gandji da dee bookowojoma taa: “Un kabuka naandë!” Ma de an haika seei. Awaa de ta bai taa: “Masa, ju di Heepima dë, u begi i gaantangi, saa u ooo! Heepi u!”

³² Nöo hën Masa Jesosi taanpu piiii, hën a kai de.

Hën de ko dou.

Hën a hakisi de taa: “Andi un kë fu mi musu du da unu?”

³³ Hën de taa: “Masa, u kë fii heepi u be u ko ta si soni.”

³⁴ Nöo fa de fan dë, hën tjali u de kisi Masa Jesosi tee na soni, hën a tëndë maun nama a de wojo. Nöo hën wantewante dë, hën wojo u de limbo, de ko si soni gbegedee. Nöo hën de ta waka nango a Masa Jesosi baka, de ku dee hia sëmbë dë.

21

Aki dee sëmbë ta wai ku Masa Jesosi kuma wan könu.

Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19

¹ Nöo u ku Masa Jesosi nango tefa u ko dou a wan köndë de kai Betifaigi. Di köndë dë dë zuntu ku Jerusalen, leti a di kuun de kai Oleifi Kuun bandja naandë.

Nöo hën Masa Jesosi kai tu fuu dee bakama fëen. ² Hën a taki da de taa: “Womi, un go a di köndë a u fesi naandë e. Nöo te un go dou nöo woon si wan buliki dë taitai ku ën mii nëen bandja. Nöo un lusu de tja ko da mi.

³ “Nöo ee a ko dë sö taa wan sëmbë ko hakisi unu taa: ‘Unsä un nango ku dee mbeti?’ nöo un piki ën taa: ‘Di Masa fuu, hën abi de fanöudu,’ nöo de o disa de da unu.” Sö Masa Jesosi fan ku de tu bakama te a kaba.

⁴ Wë nöo fa i si di soni o pasa aki, nöo a o kai ku di soni wan tjabukama u Gadu bi sikifi gaanduwe a fesi, a taa:

⁵ Un go taki da dee sëmbë u Jerusalen naandë, leti a Sion dë seei, taa:

“Un luku di könu fuunu ta ko a unu a wan saapi fasi dë.

A dë sindosindo a wan buliki liba ta waka ta ko, a wan buliki mii seei.”

Sö wë di tjabukama bi taki fu di könu Gadu o manda ko, nöo awaa a ta pasa.

⁶ Nöo hën de tu bakama du leti kumafa Masa Jesosi manda de. Biga dë nango te de go dou, hën de go si di buliki taitai ku ën mii nëen bandja. ⁷ Hën de lusu de hën de tei tja ko da Masa Jesosi. Nöo hën de jabi koosu a de baka, nöo hën Masa Jesosi subi a di miii wan liba, ta waka nango a Jerusalen.

⁸ Nöo di juu dë, hën dee hia sëmbë dee ta waka ku u naandë, hën de tei koosu jabi a di pasi liba, so sëmbë ta koti palo maun ta tuwë a di pasi u di buliki di Masa Jesosi dë nëen liba musu waka a de. Bigi nöo de ta bigi ën sö.

⁹ Nöo hën de ta waka nëen baka ta waka nëen fesi, te wan pisi hën de seti bai dëen taa: Ke baa, u böö!

Di Gaan Könu fuu dou,

di Bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi paamusi u.

Masa Gaangadu musu dë ku i e!

Fa i si a manda i ko aki,

në fii musu bai te dou a Gadu Köndë ala!

Sö dee hia sëmbë ta bai ta wai ta mbei piizii dëen.

¹⁰ Nöo fa u mbei dë, nöo Masa Jesosi dou a Jerusalen kaa, nöo di juu dë köndë ta booko seei, sëmbë ta mbei wajawajawajawaja. Sëmbë ta hakisi taa: “Maingë, ambë ko aki?” ¹¹ Hën de taa: “Ja jei ö? Jesosi u Nazalëti wë, di tjabukama u Gadu di ta dë a di pisiwata u Galilea, hën ko aki e, hën wë u ta wai ku ën sö.”

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë puu

a di wosu fëen Tata.

Maik. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

¹² Nöo fa Masa Jesosi ko dou a Jerusalen naandë, nöo hën a go wante a di Wosu u Gadu. Nöo di a go dou, hën a si wanlö hia sëmbë sai naandë ta sei soni da dee wakama ta ko dë. De ta sei dee mbeti ku dee pomba sö dee de ta kii da Gadu ta paka paima. So sëmbë sai dë ta tooka möni. Nöo sö de buta di pisi kamian ko dë kuma wojowojo ta wooko möni te a hia a dee sëmbë ta ko dë.

Nöö hën di Masa Jesosi si sò kaa, hën hati fëen boonu seei. Hën a jaka dee sëmbë puu dë, a kandi dee tafa u de tuwë djolou a goon, a tötö dee bangi u dee sëmbë ta sei pomba dë tuwë ku baka a goon.

¹³ Hën a gandji da de taa: “Wan bi jei fa Masa Gaangadu bi taki a di Buku ö? A taa di wosu fëen dë wan kamian ka sëmbë musu ta ko ta begi ën. Ma nöö unu tei ën buta ko tan kamian u fufuuma!”

¹⁴ Nöö a baka u di dë, hën dee bookowojoma ku dee lan sëmbë u di köndë ko nëen naandë a di Wosu u Gadu, nöö hën a kula de te a kaba.

¹⁵ Nöö di juu dë, wanlö mii sai dë eti ta kanda ta bai taa: “Gaantangi u di Bakamii u Könu Dafiti di Masa Gadu manda da u aki ooo!”

Ma nöö di dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ko si dee foombo wooko Masa Jesosi ta du dë, ku di fa dee mii ta kanda ta bai dëen a di Wosu, nöö hati u de ko boonu.

¹⁶ Hën de taki dëen taa: “Fa dee mii ta bai ta kai olo dë, ja ta jei fa de ta taki ö? Ja o tapa de be de kabuka nö?”

Hën a piki de taa: “Awa, mi ta jei. Ma nöö wan bi lesi a di Buku u Gadu ö, taa Gadu ta buta dee piki mii u de gafëen, te dou ku dee mii a bobi tuu.”

Nöö hën di a taki sò, ¹⁷ hën a kumutu disa de dë, nöö hën a go a di köndë de kai Betania. Naandë a duumi di ndeti dë.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.

Maik. 11:12-14, 20-26

¹⁸ Nöö di dobooko fëen, hën u ku Masa Jesosi kumutu a Betania fuu toona go a Jerusalem möön. Nöö di u dë a pasi nango, hën hangi ko kisi Masa Jesosi. ¹⁹ Nöö hën a si wan fuuta pau leti a bandja pasi dë de kai figa, hën a go suku njanjan nëen faa musu njan. Ma nöö an feni. Uwii nöö di pau abi nëen heddi. Nöö hën a fan ku di pau taa: “Fa i si ma feni njanjan a i aki, nöö ja musu pai a di goonliba aki möön e.” Nöö di a fan sò, hën wantewante dë hën di pau uwii lenguwa waaa fiaa.

²⁰ Nöö di u dee bakama ko si di pau taa a dëe, nöö soni fëen toobi u tumusi. Hën u hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, unfa a waka i fan ku di pau dë hën a dëe hesi sò?”

²¹ Nöö hën a piki u taa: “Dee sëmbë, un haika e. Ee i ta biibi Masa Gadu ku hii i hati, nöö unu seei sa du sò tu e. Nöö na di dë nöö, ma möön gaan soni seei un sa du. Biga ee hën i taki da di kuun aki taa: ‘Hopo kumutu fii aki go a di ze,’ nöö a o du leti kumafa i taki dëen.”

²² Biga ee i abi biibi a Masa Gadu tjika, nöö hiniwan soni di i begi ën nöö i sa feni ën nëen.”

Aki Masa Jesosi tai dee Dju hedima ku fan.

Maik. 11:27-33; Luk. 20:1-8

²³ Nöö hën u toona go a di Wosu u Masa Gadu möön, nöö hën Masa Jesosi seti ta lei sëmbë. Te wan pisi hën dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ko nëen möön.

Hën de hakisi ën taa: “Ambë da i taki fii du dee soni i ta du aki?”

²⁴ Hën a piki de taa: “Wë fa un hakisi di soni dë, nöö miseei o hakisi unu wan soni tu. Nöö te un piki mi, nöö miseei o piki unu unsë mi feni di taki.”

²⁵ Hën a hakisi de taa: “Di dopu Johanisi bi ta dopu sëmbë, ambë bi butëen a ta du di lö wooko dë, Masa Gadu naa libisëmbë?”

Wë nöö fa a hakisi de naandë, hën de go a së go pakisei di soni go, de pakisei di soni ko, te de wei, hën de taa: “Wë unfa woo taki di soni aki? Biga ee u piki taa Masa Gaangadu hën mandëen, nöö a o hakisi u ee faandi mbei wa bi piki ën buka? Wë nöö woo peka. ²⁶ Ma nöö ee u taki taa libisëmbë hën mandëen nöö u musu fëeë, biga hii dee sëmbë u di köndë aki tuu tei Johanisi fu wan gaan tjabukama di Gadu seei manda ko. Möön bëtë fëen nöö un boo piki ën taa wa sabi.”

²⁷ Nöö hën de go a Masa Jesosi hën de piki ën taa: “Wë di soni i hakisi u dë, nöö wa feni u piki i e.”

Hën a taki da de taa: “Wë di wan feni, nöö miseei tu, më sa konda da unu ambë da mi di taki u mi ta du dee soni mi ta du aki e.”

Aki Masa Jesosi da wan oto

fu tu baaa.

²⁸ Hën a toona fan ku de möön taa: “Un haika, mi o taki wan woto da unu aki, nöö un pakisei ën bunu e.

“Wan tata bi abi tu womi mii fëen. Nöö hën a go a di möön gaan wan hën a taki dëen taa: ‘Womi o, baa, wë mi kë fii go a u goon tide go wooko e.’

²⁹ “Nöö hën a taa: ‘Ambë? Mi ö?’ A taki aai. A taa: ‘Nönö, ma o go e.’

“Ma nöö hën a sai dë te wan pisi, di soni ko hati ën fu di a bi piki hën tata gaan buka sò, nöö hën a hopo go a di goon dendu go wooko.”

³⁰ “Ma nöö söseei di tata bi go a di oto womi mii fëen tu, hën a taki dëen taa: ‘Womi, mi kë fii go a u goon dendu go wooko tide e baa.’

“Nöö hën a piki ën taa: ‘Söö. Wë antoobi Taata, mi o go e.’ Wë ma nöö hën an go möönsö.”

³¹ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë nöö mi hakisi unu, de tu mii u di tata, di a fan ku de undi u de piki ën buka?”

Nöö hën de piki taa: “Wë di gaan wan, hën du kumafa di tata bi kë.”

Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Awa, sö a dë tuu. Nöö un haika e. Dee fufuuma u di köndë aki, ku dee jajo mujëe dee un ta mbei fa, nöö dee lö sëmbë dë sa ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu möön hesi möön unu e. Biga de sabi kaa taa de an ta libi bunu. Ma nöö unu, un ta mbei kuma un ta piki Gadu buka, un dë bumbuu sëmbë kaa, nöö hën mbei a taanga da unu fuun saka unu seei a di tii u Gadu basu.

³² “Biga di Johanis ko, nöö a bi ta lei unu unfa fuun libi ufö un sa ko bunu ku Gadu, ma nöö wan bi kë piki. Nöö hën dee sëmbë dee bi a’ poi në a di köndë, nöö de bia piki Johansi hesihesi. Ma nöö unu, hii fa un si taa sö de ta piki, ma tökuseei wan bia piki ën buka möönsö. Un mbei taangajesi go dou te kisi fa u dë aki eti.”

Aki Masa Jesosi da wan oto fu wanlö hogihati wookoma.

Maik. 12:1-12; Luk. 20:9-19

³³ Nöö hën a tei wan woto konda da de möön, a taa: “Wan guduma bi dë e. Nöö hën a koti wan gaan goon hën a paandi di fuuta de kai doloifi nëen te a kaba faa musu ta mbei win. Hën a mbei wan peni te a kaba lomboto di goon. Nöö hën a dikii wan baaku te a kaba mbei baki nëen, fu te di doloifi lepi nöö a di baki dë dendu de o ta makisëen ta mbei di win. Nöö hën a mbei wan hei wosu buta a di peni dendu u dee wakitima musu ta watji fufuuma.

“Nöö di a mbei hii dee soni tefa a kaba, hën a kai wanlö sëmbë ko nëen. Nöö hën a mbei buka ku de tefa a kaba taa de o ta wooko a di goon, nöö te juu kisi di fuuta lepi, nöö de o ta mbei win nöö hën ku de o ta paati ën.

“Nöö di di goon masa mbei di buka ku dee sëmbë te a kaba, hën a mbei wan lëisi go tee a wan oto köndë.

³⁴ “Nöö hën a go dë ala teee juu dou di fuuta lepi. Nöö hën wë a kai wanlö futuboi fëen manda go a di goon, fu de go tei di win fëen a dee sëmbë tja ko dëen.

³⁵ “Nöö hën wë de nango tefa de go dou. Ma nöö di dee sëmbë dee ta wooko a di goon si taa de ta ko, hën de buta ku de. Wan u de de fon tee a fika a dëdë ku libi maun. Di otowan hën de fon kii. Di otowan hën de naki ën ku sitonu kii.

³⁶ “Nöö hën a baka u di dë, hën di goon masa toona manda oto sëmbë u de go möön go suku di win tja ko dëen. Nöö hën de nango tefa de go dou. Hën dee sëmbë dee dë a di goon du ku de leti kumafa i si de bi du ku dee fosuwan.

³⁷ “Nöö a baka u di dë, nöö hën di goon masa taa: ‘Söö. Wë mi o manda di womi mii u mi seei go awaa. A kandë te dee sëmbë si ën, nöö de o abi lesipeki fëen, di a dë mi mii.’

“Nöö hën a manda di womi mii fëen go gbolo. ³⁸ Ma di dee sëmbë dee dë a di goon si taa hën ta ko dë, nöö hën de taa: ‘Söö. Wë di sëmbë a’ di goon, luku di womi mii fëen ta ko dë e.’

“Nöö hën de kuutu ku deseeti taa: ‘Te di masa dëdë nöö di mii i si naandë, hën o ko tei di goon aki puu a u maun. Nöö un sabi nö? Un boo kii ën puu aki wante, nöö di goon o fika da u wanwan.’

³⁹ “Nöö hën wë di womi mii ko dou. Nöö hën dee sëmbë kisi ën tja go a döösë u di djai, hën de kii ën gbegede puu dë.”

Sö wan woto Masa Jesosi konda da de te a kaba.

⁴⁰ Hën a taa: “Wë nöö fa dee soni pasa dë, nöö te di goon masa ko, andi un mëni taa a o du ku dee sëmbë naandë?”

⁴¹ Hën de taa: “Höön, wë di soni naandë dë u taki ö? A o sitaafu de ku wan gaan hogi sitaafu di fiti de nöö a o kii de. Nöö a o da oto sëmbë di goon di a sabi taa a sa feni wini fu di goon fëen a de.”

⁴² Nöö hën Masa Jesosi hakisi de, a taa: “Wan sabi fa de taki a di Buku u Gadu nö? De taa: Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu,

de si wan sitonu taa an bunu,

nöö hën de tuwëen a kapëe.

Ma nöö bakaten,

hën di sitonu dë ko di mama posu u di wosu.

Masa Gadu seei wë du di soni sö,

nöö a dë wan gaan foondo soni da u.

Sö wë di Buku taki.

⁴³ “Nöö mi taki da unu taa Masa Gadu an o biinga ku unu möön e, faa buta unu a di Tii fëen basu möön. Nönö. A o disa unu, nöö a o tei wanlö oto sëmbë buta a di Tii fëen di a o sa feni wini a de.

⁴⁴ “Biga di soni Gadu buta taa a bunu, nöö hën un feni taa an bunu kwetikweti, leti kuma di sitonu de bi tuwë dë.” Nöö un sabi fa di sitonu naandë dë nö? Ee un kai nëen liba nöö woon booko pispisi, ma ee di sitonu hën kai a unu liba nöö lala a o lala unu finufinu kaba a sösö fiaa.”

⁴⁵ Wë nöö fa Masa Jesosi fan dë, nöö dee Gaan Begima ku dee Faliseima jei, nöö de sabi taa de wë a tjökö ku di fan a fan dë, nöö hati u de boonu teee. ⁴⁶ Nöö de kë kisi ën tja go buta a dunguwosu, ma fu di de fëëë lanti hën mbei de an du sö. Biga hii sëmbë ta tei Masa Jesosi u wan gaan tjabukama u Gadu seei.

22

Aki Masa Jesosi da wan oto

fu wan tööu wosu.

Luk. 14:15-24

¹⁻² Nöö hën Masa Jesosi toona tei wan woto möön konda faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë.

A taa: “Wan könu abi wan womi mii fëen o tööu, nöö hën a kai sëmbë a fesi fu te di daka dou nöö de ko a di tööuwosu. Nöö hën a seeka soni te a kaba këë. ³ Nöö hën a manda dee futuboi fëen fu de go piki dee sëmbë dee a bi kai dë taa wë aan soni, di daka hën a dou. Be de ko a di tööuwosu ko njan di gaan piizii.

“Nöö hën dee futuboi go, hën de da di buka te de kaba. Ma nöö dee sëmbë a bi kai dë, de an kë ko. De an dë a di soni dë seei.

⁴ “Nöö hën di könu manda wanlö oto futuboi fëen möön taa be de toona go taki da de taa a seeka hii soni tuu kaa. Dee gaan kau, ku dee kau mii dee a bi kiija buta naandë fu de fatu tjika u de njan di daka, nöö a kii de tuu kaa seeka boi. Nöö be de ko a di piizii. Sö a manda taki da de.

⁵ “Ma nöö fa dee futuboi go da di buka te de kaba naandë, hën dee sëmbë tjëkë ahwa maun da de taa de an dë a di soni dë. Hën wan u de hopo go fëen nëen goon dendu, di otowan go fëen a möni wooko. ⁶ Nöö dee sëmbë dee fika, hën de hopo, hën de kisi dee futuboi u di könu hën de du hogihogi ku de te a tjika de, hën de kii de puu dë gbelin.

⁷ “Nöö hën di könu jei taa sö wan soni, nöö hën hati fëen ko boonu seei tee na soni. Hën a kai wanlö sodati fëen, hën a manda de go kii dee sëmbë dee bi kii dee futuboi fëen, hën de booko di köndë, de suti faja nëen tjuma gbegedee.

⁸ “Nöö hën wë di könu toona kai wanlö oto futuboi u de ko nëen, hën a taa: ‘Wë un luku. Dee soni u seeka buta dë fuu njan di piizii, nöö u kaba u seeka de gaanduwe kaa e, ma dee sëmbë dee mi kai u de ko nöö de hogi poi. An fiti u de ko njan di piizii aki möön.

⁹ “ ‘Wë nöö un sabi nö? Un go a di köndë nöö un paaja waka a hii dee sitaati tuu, gaan wan ku piki wan. Nöö hiniwan sëmbë di un si, nöö un kai ën taa be a ko a di tööuwosu aki ko njan.’

¹⁰ “Nöö hën de paaja hii di köndë. Nöö hën de kai hii sëmbë dee de si kaa, bunuwan ku hogiwan tuu, hën de tja de ko a di piizii te di wosu fuu pöö ku sëmbë.

¹¹ “Ma nöö di tööu bi abi wan wëti taa di könu seei o buta di koosu fii bisi ko a di tööuwosu. Nöö hën de dë a di piizii dendu te wan pisi nöö hën könu ko u ko da de wodi. Nöö fa a ta da de wodi ta lontu dë, te wan pisi hën wojo fëen ko kai a wan sëmbë ko naandë. A dë fëen ku fëen seei koosu nëen sinkii gbolo. An bisi di koosu könu bi dëen möönsö.

¹² “Hën könu luku ën diin, a kai ën: ‘Womi.’

“A piki.

“A taa: ‘Unfa a waka i ko aki söndö i bisi di koosu di mi da i fii musu bisi?’

“Hën di womi dë pii. An sa piki na wan soni.

¹³ “Nöö hën di könu manda dee futuboi fëen taa: ‘Un kisi di sëmbë dë tai ën maun ku ën futu te un kaba, nöö un vindëen go a döo a dungudungu ala, ka sëmbë dë a sitaafu ta bai ta këë ta djëmë nöömö.’ ”

¹⁴ Sö wan oto Masa Jesosi taki da de naandë e. Hën a taa: “Nöö sö wë a dë e, dee sëmbë. Masa Gadu kai hia sëmbë u de ko, ma nöö biti sëmbë nöö ta ko nëen a di fasi di a buta faa tei de.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni

u lanti möni.

Maik. 12:13-17; Luk. 20:20-26

¹⁵ Nöo fa Masa Jesosi fan te a kaba dë, hën dee Faliseima go a së go kuutu ku de na de unfa u de du de feni ën kisi tai ku dee fan a ta fan. ¹⁶ Nöo hën de feni wan soni fu de hakisi.

Nöo hën de kai dee bakama u de, ku wanlö sëmbë u Könu Helodi paatëi, hën de manda de go a Masa Jesosi go hakisi ën di soni de pakisei dë.

Nöo hën de naki te de go dou. Hën de kai ën: “Mësitë o.”

Hën a piki.

De taa: “Wë u ko a i aki.”

A taki aai.

“Wë u sabi taa fa i dë aki, nöo i dë gaan bumbuu sëmbë. Biga i ta konda dee soni u Gadu gbelingbelin da u leti kumafa de dë. Ja a’ toobi ku di fa sëmbë ta pakisei fii, hën mbei ja ta kwei di fan da u. Wë nöo hën i si u ko a i aki ko hakisi i wan soni, nöo di fa a dë nöo i piki u.

¹⁷ “Fa di Gaan Könu a Loomë ta duwengi u fuu ta paka lanti möni aki, wë nöo unfa i si ën? A fiti fuu pakëen naa an fiti?” Sö de hakisi ën.

¹⁸ Ma nöo Masa Jesosi sabi kaa taa politiki wë de ta naki ën sö, hën a piki de taa: “Un dee bödjëema aki, andi mbei un ta suku mi fuun tai ku fan sö? ¹⁹ Wë un da mi wan kwëngëlë möni i si.”

Nöo hën de tei wan kwëngëlë möni tja ko dëen.

²⁰ Nöo hën a hakisi de taa: “Wë ambë abi di në ku di fesi dë a di möni liba aki?”

²¹ Hën de piki taa: “Di Gaan Könu.”

Hën a taa: “Nasö nö?”

De taki aai.

Hën a taki da de taa: “Wë nöo di soni di dë u könu nöo un da könu ën e, nöo di soni di dë u Masa Gaangadu nöo un da Masa Gaangadu ën.” ²² Nöo fa a piki de dë, nöo a bigi da de seei. De an bi mëni taa sö a bi o piki de a sö wan köni fasi te de an sa feni soni u taki möön. Nöo hën de kumutu disëen dë, hën de go u de.

Aki dee Saduseima ko hakisi Masa Jesosi soni u di dëdë weki baka.

Maik. 12:18-27; Luk. 20:27-40

²³ Nöo hën di daka dë seei, hën wanlö sëmbë u di keiki paatëi de kai Sadusei ko a Masa Jesosi. Wë dee lö pei sëmbë naandë, de an kë biibi taa te sëmbë dëdë nöo di akaa fëen ta fika ku libi faa toona ko a di sëmbë sinkii a bakaten, be a weki baka.

Nöo fa de ko nëen dë, hën de hakisi ën taa: ²⁴ “Mësitë o, de taa te sëmbë dëdë nöo a o toona weki baka. Wë nöo u ko hakisi i wan soni fëen fii piki u.

“Wë Mosesi bi da u wan wëti. A taa ee wan womi ku ën mujëe libi te nöo hën di womi dëdë söndö a pali ku ën, nöo di baaa fëen musu hoi ën suwagi, be a pali miii ku ën fu di baaa fëen böngö an musu kaba. Na sö nö?”

²⁵ “Söö. Wë nöo de bi dë sëbën baaa womi a u mindi aki. Nöo hën di gaan wan u de tei wan mujëe. Hën de dë te wan pisi hën dëdë kii di womi gbolo, hën ku di mujëe an pai möönsö. Nöo hën di oto baaa hoi di mujëe. ²⁶ Te di womi dë seei dëdë, an pali ku ën möönsö. Hën di u mbei dii hoi di mujëe. Tefa a dëdë an pai ku ën möönsö. Nöo sö hii dee sëbën baaa womi tuu libi ku di mujëe, ma na wan u de pali miii ku ën möönsö. ²⁷ Nöo a baka u di dë, hën di mujëe seei ko dëdë tu.

²⁸ “Wë nöo di soni u kë hakisi i, hën da ee sëmbë dëdë de ta weki baka, nöo unfa di soni o pasa te de tuu weki baka? Undi u dee sëbën baaa o abi di mujëe? Biga de tuu bi libi ku ën.” ²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë un ta tei di taki a wan föutu fasi poi e, fu di wan saandi Gadu Buku taki, nöo wan sabi un kaakiti Gadu abi tu. ³⁰ Biga tee sëmbë dëdë weki nöo manu ku mujëe soni an o dë möön e, ma hii sëmbë tuu o dë kuma dee basia u Masa Gaangadu köndë.

³¹ “Ma nöo fuu taki a di fa sëmbë ta dëdë weki baka dë, nöo wan ta lesi a di Buku u Gadu fa Gadu bi fan ku Mosesi a di faja dendu ö? ³² A taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi, de Abahamu ku Isaki ku Jakopu.’

“Wë wan jei ö? An taa, ‘Mi da di Gadu di de bi ta begi,’ ma a taa ‘Mi da di Gadu de ta begi.’ Wë nöo Masa Gaangadu an dë di Gadu u dëdëdëdë sëmbë e, ma a dë di Gadu u libilibi sëmbë. Wë nöo hën da Abahamu ku Isaki ku Jakopu, di akaa u de dë ku libi a wan kamian eti, nasö nö? Nöo faandi mbei wan kë piki taa tee sëmbë dëdë nöo de dë ku libi eti?”

³³ Wë nöo di dee hia sëmbë sai dë jei fa Masa Jesosi piki dee Saduseima, nöo a bigi da de te na soni.

Aki Masa Jesosi ta lei undi u dee wëti u Gadu da di möön hebi wan.

Maik. 12:28-34; Luk. 10:25-28

³⁴ Nöo di dee Faliseima ko jei taa sö Masa Jesosi wini dee Saduseima a fan, nöo hën de toona hai ko makandi möön ko ta suku soni möön u de go kisi ën. ³⁵ Te de kaba nöo hën de go nëen.

Nöö de bi abi wan fiafia lei wan a de dendu di sabi Dju wëti finifini, nöö hën o fan di fan.
³⁶Nöö hën a kai ën taa: “Mësitë.”

A piki.

A taa: “Wë nöö fa Mosesi sikifi dee wëti u Gadu buta a di Buku, nöö undi u de da di möön hebi wan u de tuu?”

³⁷Hën a piki de taa: “Di möön hebi wan ö? Hën da i musu lobi Gadu i Masa te dou ku hii i hati ku hii i akaa ku hii di pakisei fii di i abi. ³⁸Hën da di möön hebi wan u hii dee wëti tuu.

³⁹Ma nöö wan otowan dë leti nëen baka, hën da i musu lobi di otowan fii leti kumafa i lobi i seei. ⁴⁰De tu wëti dë, de dë a fesi u hii dee otowan tuu. Biga hii dee wëti Mosesi ku dee tjabukama bi kisi a Gadu tuu, de tuu ta hëngi a de tu wëti naandë e.”

Sö Masa Jesosi piki de.

Aki Masa Jesosi tai dee Faliseima ku wan hakisi.

Maik. 12:35-37; Luk. 20:41-44

⁴¹Wë nöö di dee Faliseima dë a Masa Jesosi dë kaa, nöö hën a bia hakisi de wan soni awaa. ⁴²A taa: “Wë miseei o hakisi unu wan soni. Unfa un ta mëni u di Könu de kai Keesitu, di Gadu bi paamusi taa a o manda ko? Ambë bakamii a musu dë?”

Hën de taa: “Wë a musu dë wan bakamii u Könu Dafiti.”

⁴³Hën a taa: “Na sö nö? Wë nöö unfa a waka Dafiti seei kai ën ‘Masa’, ee bakamii fëen nöö a o dë? Biga i sabi fa di Buku taki. Di Akaa u Gadu ko a Dafiti liba nöö hën a taki wan soni u di Paamusi Könu taa:

⁴⁴Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letimaun së aki

ta luku te mi buta dee felantima fii a i basufutu.’

Na sö Dafiti bi taki ö?

⁴⁵“Wë nöö andi Dafiti kë taki ku di soni dë? Biga ee di Paamusi Könu o dë hën bakamii nöö, unfa a o sa dë hën Masa möön?” Hën di soni dë Masa Jesosi hakisi dee Faliseima.

⁴⁶Ma nöö fa a hakisi de di soni dë, na wan u de saanfa u piki ën möönsö. Nöö hën mbei fu kumutu a di ten naandë, nöö na wan sëmbë abi hati u go hakisi Masa Jesosi soni u de sa kisi ën möön.

23

Aki Masa Jesosi bai helu da dee hedima u keiki ku dee Faliseima.

Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-52, 20:45-47

¹Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi fan ku u dee bakama fëen ku dee hia sëmbë dee sai dë tuu. A taa: ²“Un haika e, dee sëmbë. Wan si fa dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima ta libi ö? De buta deseei a di kamian di Mosesi bi abi ta lei sëmbë dee wëti u Gadu. ³Nöö fa un jei de ta fan dë, nöö un musu piki de tuu. Ma nöö wan musu suku u djeesi de a di fa de ta libi e. Nönö, biga de an ta libi kumafa dee wëti ta taki. ⁴Nöö de ta lai wëti tee a hia da unu fuun musu ta tjai, ma de seei an ta tja wan pikiwan fëen seei.

⁵“Nöö fa dee lö sëmbë dë sai dë, nöö hiniwan soni di de o du kaa nöö de ta du ën fu sëmbë wojo musu si de taa de dë bumbuu sëmbë. Biga Gadu bi taki taa i musu sikifi dee wëti fëen buta a i mindifesi ku i maun fu ja musu fëekëtë de. Ma nöö dee lö sëmbë dë, de ta mbei gaan gindi dosu te de kaba ta sikifi Gadu wëti te a hia lai nëen ta tai buta a de mindi fesi ku de maun te de kaba fu sëmbë musu si de taa aai, sö de ta biibi Gadu tjika.

“Söseei Masa Gaangadu bi taki taa te de o nai di koosu u de, nöö de musu nai ën ku jëkëjëkë a buka. Ma nöö de ta nai gaan langalanga jëkëjëkë te pasa maaka fu hii sëmbë musu si taa sö de ta biibi Gadu hebi tjika. Ma an dë sö a de hati. Un si ö?”

⁶“Nöö fa i si de sai dë, ee de o go a wan piizii ee nasö de go a keiki, nöö de lobi u sindo a dee möön hei kamian fu hii sëmbë wojo musu ta kai a de. ⁷Nöö de de o go a wojowojo ee nasö a wan oto kamian a lanti dendu, nöö de lobi u sëmbë musu ta da de wodi a lanti dendu dë ta kai de ‘Munëli, Munëli.’ A ta suti da de seei.

⁸“Wë ma nöö mi taki da unu taa na sö un musu libi e, dee sëmbë. Biga un tuu dë baaa ku baaa makandi. ⁹⁻¹⁰Nöö wan musu buta unu seei hei möön sëmbë fu de ta ko ta kai unu ‘Munëli’ ee nasö ‘Taata,’ ee nasö ‘Masa.’ Di fa dë an bunu e! Biga wan kodo Masa nöö un abi, ku wan kodo Tata, hën da Masa Gaangadu di dë a liba. Nöö wan kodo Mësitë nöö un abi hën da di könu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Nöö wan musu tei libisëmbë buta a dee lö kamian dë e, nöö wan musu hopo unu seei buta a dee lö kamian dë tu. Nönö.

¹¹“Ma nöö ee wan fuunu kë dë fesima, nöö i musu saka i seei ko dë kuma futuboi u dee otowan fii. ¹²Biga ee wan sëmbë i ta suku u hopo i seei, nöö Gadu o booko i saka. Ma ee i saka i seei, nöö Gadu o buta i möön hei.”

¹³ Nöo hën Masa Jesosi gandji da dee hedima u Dju awaa, a taa: “Mi bai helu da unu e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Fa un sai naandë, wan ta ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu möönsö, nöo dee sëmbë dee dë fa u ko nëen nöo un ta tapa di pasi da de tu. Un ta tapa di döo seei a de fesi u de an musu denda ko a dendu.

[¹⁴ “Nöo mi toona bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima naandë, un bödjëema unu! Biga te un si wan mujëe manu fëen dëdë a fika a ganda, nöo un ta tei dee gudu fëen ku hii dee soni dee dë nëen wosu tuu ko fuunu. Nöo naandë seei un ta dë ta begi gaan langa begi, ta mbei taa un dë bumbuu sëmbë poi. Fa un ta du dë, nöo mi taki da unu taa woon kisi wan gaan sitaafu fëen a Gadu e.]

¹⁵ “Nöo mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Biga fa i si un sai dë, nöo un ta waka hii di mundu fuun feni ee wan kodo sëmbë seei hai tja ko a unu së. Nöo te un wini ën kaa, nöo un ta butëen ko tu toon didibi möön leki fa un sai dë.

¹⁶ “Nöo mi bai helu da unu möön e, un dee bookowojoma dë. Biga fa un sai dë, un ta suku u ta lei otowan pasi ma unu seei wan ta si di pasi möönsö.

“Biga un taa ee wan sëmbë i tei di Wosu u Masa Gadu soi, nöo di soi dë aan kaakiti. Ee i poi ën seei nöo an o kisi i. Ma ee i tei di goutu di dë a di Wosu soi, nöo hën a’ kaakiti tjika fu di soi kisi i. Sö di lei fuunu di un abi, sö a dë. ¹⁷ Wë un dee bookowojoma dë, unfa un du don sö? Biga di goutu ku di Wosu u Masa Gadu, undi u de möön hebi? Na di Wosu nö? Nöo fu di di goutu dë a di Wosu dë, hën mbei a ko dë wan hebi soni, na sö nö?

¹⁸ “Söseei tu, un ta lei sëmbë taa ee de tei di begitafa soi, nöo di soi aan kaakiti tjika. Ma ee i tei di soni de tja ko buta a di tafa dë soi, nöo hën abi kaakiti, di soi o kisi i ee i booko ën. Na sö un ta taki ö? ¹⁹ Wë nöo un wisiwasi di dë? Biga di soni de tja ko buta a di tafa, nöo nëen hebi e. Ma di begitafa hën hebi, nöo te i tja di soni ko buta a di tafa liba ufö a o ko wan hebi soni. ²⁰ Nöo mi taki da unu taa, ee i tei di begitafa dë soi, nöo hën da i soi ku ën ku hii dee soni dee dë nëen liba tuu.

²¹ “Nöo söseei tu, ee i tei di Wosu u Masa Gaangadu soi nöo hën da i ta soi ku ën ku hii dee soni dee nama ku ën tuu, te dou ku Masa Gaangadu seei tu di ta dë a di Wosu. ²² Nöo te i tei liba ala soi, nöo hën da i tei di könubangi u Masa Gaangadu a liba ala ku Masa Gadu seei di dë sindosindo nëen. Sö di soi fuunu hebi tjika.

²³ “Nöo mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti, ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Biga hii dee soni un ta paandi fuun njan te dou ku dee pikipiki sii tuu, nöo de tuu un ta paati a teni pisi finifini nöo i ta da Gadu fëen pisi. Sö un ta mbei taa un ta hoi Gadu wëti fini tjika. Ma nöo dee gaan wëti u Gadu kuma fii wegi soni luku a wan leti fasi, ee nasö fii abi tjalihati da otowan, ee nasö fii libi a wan leti fasi fu sëmbë sa futoou i, dee di dë wan ta kai de gaan soni möönsö. Nöo an bunu e! Biga ee i lobi u hoi wëti sö, nöo dee wëti dë tuu i bi musu hoi makandi söndö i disa hafu u de.

²⁴ “Nöo mi bai helu da unu möön, un dee bookowojoma ta lei otowan pasi naandë. Biga un dë leti kuma wan sëmbë ee wan piki sundju kai a di wata fëen di a ta bebe, nöo a o hopo wante go maani ën puu te a kaba bifö a o bebëen. Ma ee wan gaan gindi mbeti dë a di wata nöo an o si ën möönsö. A o bebe di wata wiö. Nöo sö wan sabi u wegi soni tjika.

²⁵ “Nöo mi bai helu da unu möön, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Biga un ta wasi paabi fuunu ee nasö kan fuunu finifini a wëti fasi, ufö de sa limbo da unu tjika. Ma hii fu di dë, hati dendu fuunu an dë limbolimbo. A lai ku söso giuu ku langahati ku takufasi. ²⁶ Un dee bookowojo Faliseima aki, un haika e! Un mbei hati fuunu ko dë limbolimbo, nöo hii dee döösë soni fuunu o dë limbolimbo tu.

²⁷ “Nöo mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Fa un sai dë, un dë leti kuma dee geebi de ta seeka feifi a döösë tee de ko dë wetiweti faan limbolimbo. Ma dendu u de lai ku dëdë sëmbë pondipondi fika bonu. ²⁸ Sö un dë e, fa i si un sai dë. Biga un ta mbei unu seei kuma gaan bumbuu sëmbë, ma hati dendu fuunu lai ku söso ganjan ku bödjëe fasi ku hii pei hogi.

²⁹ “Nöo mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Fa un sai naandë, un ta seeka dee geebi u dee fesiten tjabukama u Gadu, ku dee u dee oto sëmbë dee bi libi bunu a Masa Gaangadu wojo. Un ta bisi de te de hanso möön hii soni. ³⁰ Sö un ta du e, nöo hën wë un sai dë ta taki taa ee unu bi dë a di ten u de ala, nöo wan bi o kii de kumafa dee gaan sëmbë fuunu bi kii de.

³¹ “Ma nöo hii fa un taki dë seei, ma ee sëmbë wegi di fa un ta libi te de kaba, nöo de musu si taa un dë lalalala bakamii u dee gaan sëmbë fuunu dee bi kii dee tjabukama dë. Un djei de tumisi ku di hogilibi fuunu. ³² Nöo mi taki e, taa be un libi di hogilibi fuunu go dou nöo e, te nöo a o kisi di maaka di dee gaan sëmbë fuunu bi buta da unu.

³³ “Nöo fa un hai ko zunta gidjii kuma sindeki lolulolu na akata dë, nöo un sabi taa un sa lusu kule go te de an o kisi unu tuwë a di didibi faja nö? ³⁴ Wë nönö e! Un haika, mi o toona

manda wanlö oto tjabukama ko a unu möön, ku fusutan sèmbë. Bumbuu leima seei mi o manda da unu leti kumafa Masa Gadu bi manda ko da dee gaan sèmbë fuunu a fesiten. Nöo hafu u de woon peka a lakpa pau kii, hafu u de woon kii a oto fasi, hafu u de woon fon a dee keikiwosu fuunu, hafu u de woon ta buta ku de ta jaka ta puu a köndëköndë kuma dagu. Sö woon du ku de tjika.

³⁵“Nöo hèn mbei mi taki da unu taa hii dee bumbuu sèmbë u Gadu dee de bi kii a goonliba aki tuu kaa, de tuu o fika a unu liba e, kumutu na Abeli te dou a Sakaliasi di mii u Belekia di de bi kii a di Wosu u Masa Gadu ganda mindi. ³⁶Hii di hebi u de tuu o kai a un dee hogi sèmbë ta libi a di ten aki liba e.” Sö Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju naandë.

Aki Masa Jesosi ta këë

da Jelusalen.

Lk. 13:34-35

³⁷Nöo di a fan sö te a kaba, nöo hèn wan gaan tjali kisi èn u di köndë. Hèn a taa: “Ee aai, Jelusalen, Jelusalen, a i ganda mindi aki de vinde sitonu naki dee sèmbë kii, dee Gadu bi manda. Hii dee tjabukama tuu de kii a i aki. A tjali e. Sömëni pasi mi bi hangì fu mi kai dee sèmbë fii ko a mi, kumafa wan ganian mama ta kai hèn miii fu de ko nëèn hanza basu faa tjubi de. Ma nöo de an bi kë ko möönsö. ³⁸Da a ko dë taa wë heepi an dë. Nöo mi o disa unu be un libi kumafa un kë e, be di kamian fuunu aki booko kaba a sösö.

“Biga mi disa unu fuun bai sabi sö. ³⁹Nöo mi taki e, te di daka dou u mi toona ko möön, nöo woon dë kabakaba fuun tei mi awaa. Nöo woon toona bai kumafa un bi bai dë kaa taa: ‘Gaantangi u Gadu u di sèmbë a manda da u aki. Gadu musu dë ku èn.’ ”

Sö Masa Jesosi fan te a kaba di ten dë.

24

Aki ta lei dee maaka u te

di ten u dë aki o kaba.

Maik. 13:1-31; Luk. 21:5-33

¹Nöo hèn di a ta kumutu a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dë faa go, nöo hèn u dee bakama feèn ko nëèn ko hakisi èn taa: “Masa o, ja si fa dee wosu fu di keikipisi aki waiti nö?”

²Nöo hèn a taa: “Awa, ma fa i si de hanso seei, ma wan daka ta ko di na wan u dee gaan sitonu i si aki o filka oto a oto liba möön e. De tuu de o booko tuwë a goon paaja fanjanfanjan.”

³Nöo hèn a kumutu dë, hèn a go a di kuun de kai Oleifi Kuun go sindo. Nöo hèn u ko nëèn naandë u wanwan hèn u hakisi èn taa: “Masa, wë di soni i taki dë, na un juu ten a o ko pasa? Nöo un maaka joo lei u tu, fuu sa sabi di juu di joo toona ko baka ku di juu di ten u dë aki o kaba?”

⁴Nöo hèn Masa Jesosi piki u taa: “Sösö. Wë a bunu fuun sabi èn tuu e, fu sèmbë an sa ganjan unu. ⁵Biga di juu dë, nöo sëmëni sèmbë o hopo ta tei mi nè taa de da di Paamusi Könu, nöo a di fasi dë de o ta kisi sëmëni sèmbë ta ganjan.

⁶“Nöo un haika e. Te di juu ta kisi, nöo woon ta jei taa: ‘Feti dë aki,’ te wan pisi, ‘Feti dë ala.’ Nöo wan musu panta e, biga dee lö soni dë musu ko pasa ufö. Ma nëèn da di kaba eti e. ⁷Di juu dë, nöo wan köndë o hopo go feti ku di oto köndë, wan könu o hopo go feti ku wan oto könu, gaan hangì o ko, goonliba o ta seki, kamian o ta bai ta latja. ⁸Nöo di dë hèn da di seti nöo fu di gaan fuka ten di dë u ko. A o dë leti kuma te bëë seti njan wan mujëë faa pai. Sö dee fuka dë o ta lei taa di juu zuntu fu di ten u dë aki musu kaba.

⁹“Nöo di juu dë, de o seti du ku un dee sèmbë u mi tu. De o buta unu a sèmbë maun u de sitaafu kii. Hii sèmbë o ta buuse unu fu di un nama ku mi hedi. ¹⁰Hèn wë mbei hia sèmbë o bia baka, de an o a’ biibi a mi liba möön. Nöo di juu ten dë, di libi o hogi tee. Sèmbë o ta tjä de na de go sei, de o ta buuse deseei te na soni. ¹¹Nöo sëmëni sèmbë o hopo ta konda taa de da tjabukama u Gadu, nöo de o ta ganjan hia sèmbë ta kisi ta hai tjä ko a de së.

¹²“Nöo fa dee sèmbë u di ten dë o libi hogi ku deseei tjika dë, nöo gaan së u de an o lobi de na de möön e. ¹³Ma nöo dee sèmbë dee o tai hati ta biibi a Gadu tee dou di kaba pisi, nöo de o feni di libi u teego. ¹⁴Ma nöo di bunu buka u di Njunjun Tii u Gadu musu paaja te dou hii goonliba e, be hii föluku musu jei. Nöo baka u di dë ufö di ten u dë aki o kaba.

¹⁵“Nöo te wan pisi, nöo woon si di gaan hogi di di tjabukama u Gadu de kai Daniëli bi taki e. Di hogi dë, Masa Gaangadu an sa si èn a wojo seei, kwetikweti, biga hèn ta biinga u poi hii bumbuu soni kaba a sösö gbedeede. Nöo di hogi dë o hopo èn seei buta leti a di kaba apaiti kamian u Masa Gaangadu Wosu, ka hèn wanwan bi musu dë. Sö a o hopo èn seei

tjika. (Nöö fa u sikifi ën aki, nöö di sëmbë di ta lesi, nöö be a buta mëni nëen bunu faa musu fusutëen.)

¹⁶ “Nöö te di soni u taki dë pasa, nöö dee sëmbë dee dë a Judea kôndë aki nöö de musu kule hesihesi go tjubi a dee gaan kununu liba e. ¹⁷ Ee wan sëmbë i dë a i wosu a baiko a liba ala, nöö i musu bazia wante kai a goon kule go tjubi. Ja musu bia go a i wosu dendu seei taa i nango tei soni fii tjia go ku i. Nônö. Sö i musu biinga kule hesi tjika. ¹⁸ Nöö dee sëmbë dee dë a goon dendu, sö nöö de musu kule wantewante go tu. De an musu go a wosu go tei koosu u de tjai. ¹⁹ Nöö a o tjali möönsö o, dee sëmbë, da dee mujëe dë ku bëe ku dee dë ku mihi a maun. Biga dee daka naandë o dë wan hebi daka seei da de.

²⁰ “Nöö un musu ta begi Gadu taanga e, be di juu naandë an kisi i a kötö ten, ee nasö a saba daka [di a’ tjina fii kule]. ²¹ Biga mi taki da unu taa, fu sensi di Masa Gadu mbei goonliba, nöö di lö gaan fuka dë an bi ko pasa wan daka eti. Nöö söseei tu an o pasa ufö di ten dë dou. Nöö fa a o pasa naandë, nöö an o pasa möön tu e. ²² Ka soni o hogi tjika dë, mi taki da unu taa ee Masa Gaangadu an tapëen hesi, nöö na wan sëmbë o dë ku libi a goonliba möön. Hii sëmbë seei tuu fiaa o dëdë kaba. Ma fu dee sëmbë dee Masa Gaangadu tei ko sëmbë fëen, nöö fu de hedi wë a o tapëen möön hesi.

²³ “Söö. Nöö di juu dë, nöö wan sëmbë o ko taki da i taa: ‘Luku di Paamusi Kônu leti naandë!’ Ma wan musu piki e. ²⁴ Biga sëmëni sëmbë o ta hopo ta ganjan sëmbë taa de da tjabukama u Gadu ee nasö de da di Paamusi Kônu. De o ta du gaan foondo soni ta bia sëmbë hedi ta hai tjia ko a de së. Mi taki da unu taa ee a bi sa, nöö de bi o ganjan dee sëmbë fu Gadu seei tu, dee a bi tei kaa ko sëmbë fëen seei. Un si ö? ²⁵ Nöö fa mi ta taki dee soni da unu aki, nöö mi ta taki de a fesi da unu fu buuja an musu kisi unu. Biga un bi jei de kaa.

²⁶ “Nöö mi o toona bai unu wan pasi möön, kumafa i si mi bi bai unu dë kaa taa ee de ko taki da i taa: ‘Di Paamusi Kônu ko e! A dë leti a sabana dendu ala!’ nöö wan musu kule go luku e. Biga na tuu. Ee de taa: ‘Haika, a dë leti tjubitjubi a wosu dendu dë,’ ma wan musu piki e. ²⁷ Biga te mi ko, nöö an o dë wan tjubitjubi soni sö. Nônö. A o dë limbolimbo u hii sëmbë u goonliba sa si, leti kuma te gaangadu koti faja a di së u sonu kumutu nöö i ta si ën te a di së u sonu go tu. Sö nöö di ko u Mi di ko Libisëmbë Mii aki o dë e. An o dë seei u oto pena taki da oto, biga hii sëmbë o si mi kaa.

²⁸ “Ja sabi fa a dë te soni dëdë pondi a wan kamian nö? Te wan pisi nöö joo si hia tingifou ta hai ta ko gidjii dë u de ko njan di soni. Wë sö nöö di ko u mi o dë u hii sëmbë sa si tu. An o dë a tjubi.

²⁹ “Nöö a baka u di fukaten u bi taki dë, nöö wanlö gaan soni o pasa, leti kumafa di tjabukama u Gadu bi taki ën. A taa:

Di sonuwojo o dungu kankan.

Nöö di libawojo an o tuwë limbo möön tu.

Nöö dee teeja dee dë a liba ala,

de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.

Hii soni u mundu kaa o ta seki.

Sö di tjabukama bi taki, nöö sö a o ko pasa a di ten u ta taki aki.

³⁰ “Nöö di juu ten dë, de o si di maaka fu Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki te a liba ala, nöö hii sëmbë u di goonliba aki tuu o ta bai ta këe te na soni. Biga de o si mi ta koti faja ta ko a dee bundji dendu ala ku gaan kaakiti. ³¹ Nöö fa mi o ta ko dë, nöö wan tutu o piki taanga. Nöö dee basia fu Masa Gaangadu kôndë o ta waka ta pii hii dee sëmbë u Gadu tuu hai tjia ko buta a wan kamian. De o pii de a hii kamian ka de bi dë, ee a sonu go, ee a sonu kumutu, ee a basusë, ee a libasë. Sö dee basia o hai de ko makandi.

³² “Söö dee sëmbë, be mi lei unu wan soni a di fuuta pau de kai figa. Te un si di pau dë toona ta buta njunjun uwii ta ko, nöö un sabi taa a deewei buka u dë, na sö nö? ³³ Wë nöö so seei tu, te un si dee soni mi bi taki da unu aki ta pasa, nöö un musu sabi taa di juu kisi u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko. ³⁴ Nöö mi taki da unu seei gbelin taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, na de tuu o dëdë e, bifö hii dee soni mi taki dë tuu o ko pasa.

³⁵ “Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö mi taki e, taa hii soni u goonliba aki ku hii soni a liba ala tuu sa kaba a sösö, ma dee wöutu dee mi ta taki da unu aki, na wan u de seei o lasi kaba a sösö möönsö. Sö de dë tuutuu soni tjika.

Aki ta lei taa i musu dë

seekaseeka da di kaba u di ten

u dë aki.

Maik. 13:32-37; Luk. 12:41-48, 17:26-30, 34-36

³⁶ “Ma nõõ fa mi taki dee soni dë seei, ma na wan sēmbē sabi na un juu ten de o pasa e. Dee basia u Gadu Kōndē an sabi, nõõ Mi di Mii u Gadu aki seei, ma sabi tu. Ma mi Tata a liba wanwan tõ nõõ sabi un juu de o pasa.

³⁷ “Nõõ leti kumafa un jei soni bi waka a di ten u Noa, nõõ sõ nõõ soni o dë a di ten Mi di ko dë Libisēmbē Mii aki o toona ko a goonliba. ³⁸ Biga dee sēmbē u di ten naandē bi dë ta njan u de ta bebe ta tei mujēē ta da mujēē manu, tee dou di daka Noa go a di gaan sipi. ³⁹ De an bi mēni seei taa sõ wan hogi dë u ko miti de. Ma te u de kē mēni, nõõ hēn tjuba kai gbulululu singi di goonliba piiii, sawa de tuu fia tja go kii puu dē.

“Nõõ mi taki da unu taa leti sõ nõõ a o dë a di juu ten mi o toona ko a goonliba. ⁴⁰ Biga tu sēmbē sa dë u de a goon dendu ta wooko, te wan pisi mi o ko tei wan u de tja go, di otowan o fika naandē. ⁴¹ Tu mujēē o dë u de ta puu fania, te wan pisi mi tei wan u de tja go, di otowan fika. ⁴² Nõõ hēn mbei mi ta bai unu aki taa be un ta dë setiseti ta mēni mi e. Biga wan o sabi na un juu di Masa fuunu aki o toona ko a unu.”

⁴³ Nõõ hēn Masa Jesosi toona taki wan oto soni u di ko fēēn mõõn taa: “Di ko u mi o dë leti kuma te wan fufuuma go booko wan wosu a ndeti. Wē nõõ di sēmbē di abi di wosu, ee a bi sabi un juu di fufuuma bi o ko, nõõ a bi o dë ku wojo setiseti ta watji ēn fu an ko booko di wosu fēēn. Na sõ nõõ? ⁴⁴ Nõõ hēn mbei un musu ta dë setiseti e. Biga tee wan daka nõõ mi o dou a unu liba vau sõ, a wan juu di wan bi mēni seei taa mi ta ko.”

⁴⁵⁻⁴⁶ Hēn a taa: “Di juu dë o dë kuma te wan guduma o go a wan kamian. Nõõ a o kai wan u dee futuboi fēēn ko nēēn faa musu butēēn basi a dee otowan fēēn liba. Hēn o ta seeka de ta da de njanjan kumafa a dē fanōudu, fu tee di juu kisi fu de masa toona ko.

“Wē nõõ a o bunu seei da di lõ futuboi dë e, ee a dë taa a unu taa a o sitaafu di futuboi fēēn fasi ku fusutan. ⁴⁷ Biga tee di juu dou u di masa fēēn toona ko, nõõ a o si taa a wooko bunu. Nõõ a o wai ku ēn seei te a o buta hii gudu fēēn tuu nēēn maun faa musu ta seeka dēēn nõõmō.

⁴⁸ “Ma ee di futuboi dë wan hogi sēmbē, nõõ kandē a o pakisei nēēn hati taa: ‘Wē fa di masa u mi ta hoi longi tjika aki, nõõ kandē an o ko eti.’ ⁴⁹ Nõõ a o seti ta fon dee oto futuboi kuma hēn ta du hogihogi ku de. Nõõ a o ta waka ku dee mati fēēn ta njan ta bebe soni a kamiankamian ta dōōngō. ⁵⁰ Nõõ i sabi andi o pasa õ? Te wan pisi nõõ di masa fēēn o ko dou a unu juu di an bi mēni ēn seei. ⁵¹ Nõõ mi taki da unu taa a o sitaafu di futuboi fēēn naandē wan gaan hogi sitaafu e. Biga a o tuwēēn go a di kamian ka dee bōdjēēma ta dë, nõõ naandē a o dë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan tanda fu nõõmō.”

Sõ wē Masa Jesosi taki da u di juu dë.

25

Disi da di oto u dee

teni mujēē mii.

¹ Nõõ hēn Masa Jesosi taa: “Mi o konda wan oto woto da unu aki mõõn u lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë.”

Hēn a taa: “Wē un sabi fa di guwenti dë kaa, u te wan womi ku wan mujēē o tōōu. Dee wēndjē mujēē mii o go miti ku di womi fu de tei ēn tja go tōōu ku di mujēē. Na sõ nõõ?”

“Wē nõõ hēn wē de o hoi wan tōōu, nõõ teni mujēē mii bi musu go miti ku di womi a wan kamian, fu de tjeēn ko a di mujēē. Hēn wē de seeka te de kaba, hēn de tei de lampu faja hēn de nango. ²⁻³ Ma nõõ feifi u dee mujēē mii waka a wan don fasi. Biga de an tja oli mõõn leki di dë a de lampu kaa. ⁴ Ma nõõ de feifi otowan, de waka ku fusutan. Biga di de kumutu fu de go, nõõ hēn de tja oli go ku de.

⁵ “Nõõ hēn wē de go sai dë ta luku di womi o tōōu di tōōu faa ko. Ma nõõ a waka lati seei, hēn de sai dë tefa ndeti, hēn wē duumi tja de gbolo.

⁶ “Hēn de dë te tuwalufu juu u ndeti, te u de kē mēni hēn de jei bai taa: ‘Un hopo! Un hopo seeka! Di womi ta ko e!’

⁷ “Nõõ hēn de teni mujēē mii panta hopo vu, hēn de kisi lampu u de valai seeka hesihesi.

⁸ “Ma nõõ dee feifi dee bi waka a don fasi dë, hēn de pidi dee otowan taa: ‘Mujēē gaantangi, u begi unu un da u wan piki oli fuu munjan maaun, biga faja fuu ta tapa.’

⁹ “Ma nõõ de piki de taa: ‘Wē nõõ, mujēē, di fuu an hila tjika fuu da unu e. Be un go bai a dee wēnkēma.’

¹⁰ “Nõõ hēn wē de feifi mujēē mii hēn de go u go bai oli. Nõõ fa de go dë, hēn di womi ko miti ku de feifi mujēē mii dee bi fika dë, nõõ hēn de tjeēn go a di tōōuwosu. Nõõ di de go dou, hēn de tapa dōō gbalai sōötō, biga di juu pasa kaa u sēmbē musu ko a di piizii. Nõõ hēn de dë a di piizii wante.

¹¹ “Nõõ hēn de sai dë tee wan pisi hēn de feifi mujēē mii dee bi fika baka dë ko dou ko ta naki di dōō ta bai taa: ‘Gaantangi o, dee sēmbē. Un ko jabi dōō da u baa.’

¹² “Nöo hën di womi di abi di tööu hakisi taa: ‘Ambë da dee sëmbë ta bai ta kai mi dë?’ Hën a gandji da de taa: ‘Un go kumutu dë e! Ma sabi unu seei!’ ”

Sö wan oto wë Masa Jesosi tei konda da u te a kaba. ¹³ Nöo hën a taa: “Hën wë mbei mi ta bai unu e, taa be un dë seei kabakaba hiniwanten. Biga wan sabi di juu di mi o toona ko a goonliba.”

Aki da di oto u wanlô sëmbë di bi musu wooko ku möni.

Luk. 19:11-27

¹⁴ Nöo hën a toona tei wan oto woto konda da u möön, faa lei u fa di Tii u Gadu dë. A taa: “Wan guduma bi dë nëen köndë, nöo hën wë a o go a waka a wan oto köndë. Nöo di a o go, hën a kai dii futuboi fëen ko nëen, nöo hën a tei möni hën a paati da de fu de musu wooko ku ën dëen.

¹⁵ “Wë nöö di fosuwan a buta feifi dusu nëen maun. Di u mbei tu a buta tu dusu. Di u mbei dii hën a buta wan dusu. Nöo fa a da de di möni pepei dë, nöo a da de ën leti kumafa a sabi taa de abi köni tjika fu de sa wooko ku ën. Hën a baka u di dë, hën a tei pasi hën a go.

¹⁶ “Nöo fa di masa go dë, hën di futuboi di feni di feifi dusu dë, hën a ta wooko ku ën tefa a toona feni feifi dusu möön buta nëen liba, a ko teni dusu. Sö di sëmbë dë wooko ku di fëen tjika. ¹⁷ Nöo söseei di u tu, a wooko ku di fëen tee a feni tu dusu möön buta a di fëen liba, a ko fö dusu.

¹⁸ “Ma nöö di u mbei dii, hën a tei di wan dusu fëen dë nöö hën a go diki baaku te a kaba, hën a bei ën buta a goon basu dë.

¹⁹ “Wë nöö di masa u de go tan longi seei ufö a toona ko. Nöo di a toona ko, nöo hën a kai dee futuboi fu de ko konda dëen unfa de wooko ku di möni tjika.

²⁰ “Nöo hën di fosuwan ko. Nöo hën a taki dëen taa: ‘Masa o.’ A piki. A taa: ‘Wë di feifi dusu i bi disa da mi aki nöö mi wooko ku ën e, tee nöö hën mi feni feifi dusu toona buta nëen liba möön. Nöo ja ta si ën aki nö? Mi tjëen ko da i.’

²¹ “Hën di masa fëen wai ku ën seei. A taa: ‘Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nöö di i wooko sö bunu ku di piki soni mi bi buta a i maun dë, nöö mi o toona buta wan möön gaan soni a i maun awaa. Nöo be i fika ku mi aki e, be u tuu ta wai makandi.’

²² “Nöo baka u di dë, hën di u mbei tu hën a ko. Nöo hën a taa: ‘Wë, Masa.’ Hën a piki. A taa: ‘Wë i bi da mi tu dusu. Wë nöö mi wooko ku ën te nöö hën mi toona feni tu dusu buta nëen liba möön. Ja ta si ën aki nö? Mi tjëen ko da i.’

²³ “Hën di masa fëen taki dëen taa: ‘Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nöö di i wooko sö bunu ku di piki soni mi bi buta a i maun dë, nöö mi o toona buta wan möön gaan soni a i maun awaa. Nöo be i fika ku mi aki e, be u tuu ta wai makandi.’

²⁴ “Nöo hën di u mbei dii nöö hën a ko dou. Hën a taa: ‘Wë Masa, wë fa i dë aki, wë nöö mi bi sabi taa i dë wan hogi sëmbë. I ta koti soni ka ja bi paandi. I ta pii ka ja bi jaa tuwë. ²⁵ Nöo di mi sabi sö fii kaa, nöö mi fëëe e. Nöo hën wë mbei mi go diki baaku te mi kaba hën mi bei di möni fii. Nöo ja ta si ën kädë aki, mi tjëen ko da i.’

²⁶ “Nöo di di sëmbë fan sö te a kaba, nöö hën di masa fëen hati boonu. Hën a gandji dëen te na soni, a taa: ‘Ju hogisonima, malëngëma ju! Di i bi sabi taa mi ta koti soni ka ma bi paandi, mi ta pii soni ka ma bi jaa tuwë, ²⁷ wë nöö i bi sa tja di möni u mi tololoo go buta a banku. Biga mi bi sa feni wan piki wini nëen te mi ko.’

²⁸ “Nöo hën a manda dee oto futuboi fëen taa: ‘Un go puu di wan dusu nëen maun naandë e, nöo un da di sëmbë di abi teni dusu ën. ²⁹ Biga di sëmbë di bi abi te a hila kaa, nöö hën o toona feni te pasa maaka. Ma nöö di sëmbë di abi wan pikiwan nöö, nöö nëen maun de o puu di pikiwan a abi dë, be a fika ku sösö maun tjololoo.’

³⁰ “Hën a taa: ‘Un go tei di sösö futuboi naandë puu a mi aki, nöö un tuwëen go a dungudungu ala, ka sëmbë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan tanda fu nöömö.’ ”

Nöo sö wan woto Masa Jesosi tei lei u e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi o kuutu sëmbë a bakaten.

³¹ Hën a toona fan ku u möön, a taa: “Te wan daka nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba e, mi ku dee basia u Gadu Köndë tuu. Nöo fa mi o ko dë, nöö ku hii di hei u Masa Gadu di a abi, ku hën wë mi o ko e. Biga mi o ko fu mi ko sindo a di könubangi u mi, nöö di waiti u Gadu o ta koti faja a hii di kamian.

³²⁻³³ “Nöo di juu ten dë, nöö de o kai hii sëmbë u goonliba kumutu a hii dee köndëköndë tuu fia tja ko a mi fesi, nöö mi o paati de a tu pei. Hafu u de o dë a mi letimaun së, hafu u de o dë a mi töötömaun së, leti kumafa dee sëmbë ta kiija mbeti ta paati dee mbeti u de, sikapu dë a wan së, kaabita dë a wan së.

³⁴ “Nöo mi o taki da dee sëmbë dee dë a mi letimaun së taa: ‘Söö, wë un dee sëmbë Gadu limbo fesi da aki, un pasa ko tei di kamian fuunu a mi Tata köndë aki e, di i si a bi seeka buta dë gaanduwe da unu kaa bifö a seti mbei goonliba. ³⁵ Biga di mi bi dë da hangi ta kii, nöo hën un da mi soni mi njan. Di dëewata bi ta kii mi, hën un da mi wata mi bebe. Di mi bi dë wakama, nöo hën un tei mi buta a unu wosu seeka. ³⁶ Mi bi dë pënëpënë söndö soni a sinkii, hën un tei koosu da mi, mi bisi. Di mi bi siki hën wë un sölugu mi. Nöo di de bi tja mi go söötö a dunguwosu nöo hën un ko luku mi e.’

³⁷ “Nöo fa mi o fan dë, nöo a o bigi seei da de. Nöo de o hakisi mi taa: ‘Wë Masa o, na un juu u bi si i a kamian hangi bi ta kii i, hën u da i soni fii njan? Na un juu u bi si dëewata ta kii i, hën u da i wata i bebe? ³⁸ Na un juu u bi si i kuma wakama a wan kamian hën u tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i söndö koosu a sinkii hën u da i soni u bisi? ³⁹ Na un juu u si i suwakisuwaki ee nasö a dunguwosu, hën u bi ko luku i?’

⁴⁰ “Nöo mi o piki de taa: ‘Haika e. Hii dee bunu dee i si un bi ta du dee sëmbë u mi tee dou ku dee kaba lagiwan tuu ala, nöo mi seei wë un bi ta du dee bunu dë e.’ Sö mi o piki de.

⁴¹ “Nöo baka u di dë, nöo mi o bia fan ku dee dë a mi töötömaun së taa: ‘Un waka pasa kumutu a mi fesi dë! Fa di siba u Gadu kisi unu dë, nöo un kaba a sösö e! Nöo un go a di faja di ta kisi u nöömö, di de bi seeka da di didibi ku dee basia fëen. ⁴² Biga mi bi dë ku hangi ma wan bi da i soni u njan. Dëewata bi kisi mi, ma wan bi da mi wata mi bebe. ⁴³ Mi bi dë wakama a unu mindi ma wan tei mi buta a wosu. Mi bi dë pënëpënë ma wan da mi soni mi bisi. Mi bi siki, mi bi dë a dunguwosu, ma wan ko sölugu mi.’

⁴⁴ “Nöo de o piki mi taa: ‘Aan, ma Masa o, a bigi da u poi. Na un juu seei u bi si i ku hangi, ma wa bi da i soni u njan? Na un juu u bi si i dëewata ta kii, ma wa bi da i wata fii bebe? Na un juu u bi si i kuma wakama ma wa bi tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i söndö koosu a sinkii ma wa da i koosu fii bisi? Na un juu seei i bi dë suwakisuwaki ee nasö a dunguwosu, ma wa bi sölugu i?’ Sö de o hakisi mi.

⁴⁵ “Nöo hën mi o piki de taa: ‘Mi taki da unu seei gbelin, taa fa i si wan bi heepi dee sëmbë u mi te dou ku dee kaba lagiwan seei, nöo mi seei wë i si wan bi heepi dë e.’ Sö mi o piki de.

⁴⁶ “Wë sö wë i ta si taa dee takulibima o feni gaan sitaafu fu teego, ma nöo dee sëmbë ta libi bunu a Gadu wojo, de o feni di libi u teego.”

Nöo sö wan oto Masa Jesosi taki dë.

26

Aki dee felantima u Masa Jesosi ta kuutu u de kii ën.

Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-53

¹ Nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi kai u dee bakama fëen te u piki. Hën a fan ku u taa: ² “Dee sëmbë, fa u dë aki tu daka nöo fika e, nöo di Pasika o kai. Nöo a dee daka ta ko aki de o kisi Mi di ko Libisëmbë Mii aki tja go buta a sëmbë maun u de musu peka mi a lakpa pau kii.” Sö wan soni Masa Jesosi taki da u.

³ Wë nöo di juu dë kaa, nöo dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi bi go dë a di wosu u di Kaba Hei Begima de kai Kajafasi. ⁴ Nöo naandë wë de go sindo ta kuutu unfä de sa du de feni Masa Jesosi tja go kii.

⁵ Ma so u de dë a di kuutu taa: “Dee sëmbë, un haika e. Ee woo du di soni aki, nöo wa musu du ën a di Pasika daka, biga di köndë o mbei wajawaja da u poi nöo woo abi hogi në a lanti.” Sö so u de takti a di kuutu dendu.

Aki wan mujëe du Masa Jesosi wan gaan bunu.

Maik. 14:3-9; Joh. 12:1-8

⁶ Nöo di juu dë, u ku Masa Jesosi dë a di köndë de kai Betania. Nöo hën u go a di wosu u wan womi de kai Simon di bi siki tjinasiki, go njan.

⁷ Nöo hën u ta njan te wan pisi, hën wan mujëe ko dou ku wan hanse bata nëen maun ku wan gaan dii sumëesuti fatu nëen dendu. Nöo hën a waka tololoo ko a Masa Jesosi ka a dë a tafa naandë, hën a tutu di fatu nëen hedi te di fatu kaba këëe a di bata.

⁸ Nöo fa a du ën dë, nöo di soni an bunu da u dee bakama u Masa Jesosi seei, nöo hën u sai dë ta guunjan di mujëe taa: “Wë andi a du dë maingë? Di gaan dii fatu dë sö hën a poi kaba a sösö nö? ⁹ Biga a bi sa sei ën puu gaan hila möni, nöo de tei di möni paati da dee penama u di köndë.”

¹⁰ Ma fa u ta fan dë, Masa Jesosi sabi kaa. Hën a hakisi u taa: “Ma dee sëmbë o, andi mbei un sai dë ta guunjan di mujëe u du? An du wogi e. Wan gaan bambuu soni seei wë a du da mi aki. ¹¹ Biga dee pootima o dë aki nöömö fuun ta sölugu, ma mi, ma o dë ku unu longi möön e.

¹² “Ma nöo boiti u di dë, i si fa di mujëe du dë ö? Fa a tutu di fatu a mi sinkii aki, nöo mi sinkii wë i si a seeka sö a fesi e, da di bei di de o bei mi abiti möön aki.

¹³ “Nöö mi taki da unu taa a hii kamian u goonliba ka de o ta konda di buka u mi kaa, nöö sö de o ta konda di bumbuu soni di mujëë aki du da mi tu.”

Aki Judasi go a dee felantima

u Masa Jesosi.

Maik. 14:10-11; Luk. 22:3-6

¹⁴ Nöö fa u mbei dë, hën wan fuu de kai Judasi Isikaliotu hopo vu disa u, nöö hën a waka tololoo go a dee Gaan Begima ka de ta kuutu dë, dee felantima u Masa Jesosi. Hën a go hakisi de taa: “Wë ee mi mbei möiti fuun sa feni Jesosi kisi, nöö andi woon paka mi?”

¹⁵ Hën de taa: “Sö nö womi? Wë ee u da i diiteni pisi soofu möni, nöö a o tjika ö?” Hën a taki aai.

Hën de tei di möni konda kpaakpaa te de kaba gbelin, hën de tëndë dëen. Hën a tei ën nöö hën a go. ¹⁶ Nöö fu seti a di ten dë, hën a ta suku pasi nöömö unfa a sa du buta Masa Jesosi a dee felantima fëen maun.

Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta njan di Pasika.

Maik. 14:12-26; Luk. 22:7-23; Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25

¹⁷ Wë nöö di gaan piizii de kai Pasika dë, nëen de ta njan di bëë di de ta jasa söndö sooda, „nöö sömëni daka longi de ta njan mën. Nöö a di fosu daka fëen de ta kii di sikafu mii njan.” Nöö hën mbei u hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, naasë i kë fuu seeka kamian fuu ku i sa njan di daka?”

¹⁸ Hën a taki da u taa: “Wë un haika. Un go a di köndë di dë leti a u fesi aki, nöö woon si sö wan womi. Nöö un taki dëen taa: ‘Di Mësitë taki e, a taa di juu Gadu buta dëen nöö a ko zuntu kaa. Nöö a taa a kë ko njan di Pasika aki a i wosu.’ Sö fuun taki da di womi e.”

¹⁹ Nöö hën so fuu go hën de feni di wosu, hën de seekëen te de kaba fuu go njan.

²⁰ Nöö hën di sapate hën u go sindo a tafa ta njan, Masa Jesosi ku u dee tuwalufu bakama fëen tuu. ²¹ Hën u dë te wan pisi, hën a fan ku u taa: “Mi taki e, taa wan fuunu dë leti a u dendu aki o tja mi go sei da dee felantima u mi.”

²² Nöö di a fan sö tefa a kaba, hën a hati u tee, a da u gaan pakisei. Nöö hën u ta hakisi ën taa: “Masa o, fa i fan dë, nöö a sa kë taa mi ö?” Sö u ta hakisi oto a oto baka.

²³ Hën a piki taa: “Wan fuunu di i si mi ku ën ta munjan bëë a di wan kodo baafu paabi aki, hën wë o sei mi sö e. ²⁴ Nöö a dë sö tuu taa dee tjabukama bi sikifi sömëni soni a fesi u Mi di ko Libisëmbë Mii aki, nöö de tuu musu pasa. Ma helu u di sëmbë di o sei mi aki. A bi möön bëtë hën mama an bi pai ën wan daka ko a di goonliba aki.”

²⁵ Nöö fa a fan dë, hën Judasi seei hakisi ën awaa taa: “Wë Mësitë, ambë da di sëmbë? Mi nöö?”

Hën a piki ën taa: “Leti kumafa i si i taki ën dë, nöö sö a dë e, womi.”

²⁶ Nöö fa u dë a tafa ta njan naandë, te wan pisi hën Masa Jesosi tei wan bëë hën a da Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko ën hën a tëndëen da u. Hën a taa: “Ja si fa mi booko di bëë aki ö? Hën da di sinkii u mi, di o booko fu libisëmbë hedi. Un tei ën nöö un njan e.”

²⁷ Nöö a baka u di dë, hën a tei wan kan win hën a toona da Gadu tangi möön te a kaba, hën a tëndëen da u. ²⁸ A taa: “Un tei nöö un bebe e. Hën da di gadjabia u mi di mi o tuwë a goon fu Gadu sa mbei wan njunjun buka ku libisëmbë. Biga fa de o kii mi aki, nöö hën o mbei Gadu o puu hia sëmbë a bëe u dee hogi de bi du.”

²⁹ Hën a taa: “Mi taki da unu e, taa te mi ku unu bebe win a di fasi aki möön, nöö di Njunjun Tii fu mi Tata hën seti kaa e.”

³⁰ Nöö di u njan te u kaba kaa, hën u kanda wan kanda da Masa Gaangadu te u kaba, hën wë u hopo kumutu naandë ta waka nango a di kuun de kai Oleifi Kuun.

Aki Masa Jesosi ta taki da Petuisi andi o pasa.

Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

³¹ Hën Masa Jesosi fan ku u, a taa: “Dee sëmbë o, a di ndeti i si aki seei nöö na wan fuunu o abi biibi a mi liba möön e. Un tuu o go disa mi. Biga a o pasa leti kumafa dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di Buku taa de o fon di sëmbë di ta luku dee sikafu, nöö hii dee sikafu tuu o kule paa ja fanjanfanjan.

³² “Ma nöö mi taki e, te mi weki baka kumutu a dëdë, nöö mi o go dë a Galilea ta luku unu.” Nöö sö Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

³³ Ma nöö fa a fan dë, hën Petuisi piki ën wante taa: “Ambë, Masa! Aluwasi hii dee otowan aki tuu go disa i ma mi, aan juu seei di mi o disa i möönsö.”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, fa mi o fan aki, nöö tuutuu soni mi o taki e. A di ndeti aki seei, ganian an o kanda ufö joo fia dii toon taa ja sabi mi, womi.”

³⁵ Wë nöö Petuisei an sa jei di soni dë. A taa: “Aluwasi ee mi ku i musu dëdë makandi seei, ma ma o fia möönsö taa ma sabi i. Na seei.” Nöö fa Petuisei taki dë, nöö sö nöö u dee oto bakama tuu taki.

Aki Masa Jesosi dë a di djai

de kai Gëtiseimani.

Maik. 14:32-42; Luk. 22:39-46

³⁶ Nöö hën u ku Masa Jesosi nango tefa u go dou a wan djai de ta kai Gëtiseimani. Nöö hën a taki da u taa: “Un sindo aki ufö e, nöö mi o go ala go begi.”

³⁷ Nöö hën a tei Petuisei ku de tu mii u Zebedeosi, hën de ta waka nango te de go dou a wan kamian u di djai. Nöö hën gaan pakisei ko a Masa Jesosi liba te an saanfa u du. A ko dë seei fukafuka tee na soni.

³⁸ Hën a taki da de taa: “Womi, fuka ku tjali fuu mi hati tee kuma a sa tja dëdë kii mi. Nöö un tan aki ta da mi taanga e.”

³⁹ Nöö hën a waka go a fesi abiti sö, hën a kai tapa fesi a goon dë wante. Nöö hën a begi taa: “Ke Taata o, gaantangi mi begi i, di soni di i lai da mi u mi bebe aki, ee i sa puu ën da mi u ma bebëen nöö be i puu ën o. Ma nöö fa mi fan aki seei, ma na du di soni di mi kë e, ma be a pasa kumafa i kë.”

⁴⁰ Nöö di a begi sö tefa a kaba, hën a hopo toona go a de dii womi dee a bi disa dë, nöö hën a si taa de ta duumi.

Hën a kai Petuisei te a piki a taa: “Womi, wan sa tan ku wojo ku mi di wan kodo juu langa aki seei nö? ⁴¹ Wë un weki hoi wakiti e, nöö un begi taanga be di didibi an wini unu. Ma mi sabi taa hati fuunu kë du kumafa a fiti, ma wan taanga sö.”

⁴² Nöö hën a toona go begi di wan seei begi baka. A taa: “Taata, di soni di i lai da mi u mi bebe, nöö ee an sa puu, nöö heepi mi be mi bebëen nöö. Biga di soni di i kë, nöö hën musu pasa.”

⁴³ Nöö hën a toona ko a de dii bakama fëen möön, hën a si taa de toona ta duumi möön. Duumi nöö hebi a de wojo sö. ⁴⁴ Nöö hën a disa de dë, hën a toona go begi di u mbei dii pasi, di wan seei begi te a kaba.

⁴⁵ Nöö hën a toona ko a de dii bakama dë möön. Hën a fan ku de taa: “Duumi nöö un ta duumi ta böö sinkii sö nö baa? Wë ma nöö di juu kisi o. De sei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki da dee hogihatima kaa. ⁴⁶ Nöö un hopo boo go e, biga di sëmbë di sei mi hën wë ta waka ta ko dë.”

Aki de kisi Masa Jesosi.

Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

⁴⁷ Nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöö hën wë Judasi dou, hën ku wanlö gaan hila sëmbë. De ko ku feti lai e, de ko ku ufangi, de dë ku kodjo a maun. Nöö fa de ko dë, nöö dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi wë bi manda de e.

⁴⁸ Wë nöö Judasi di kõnkuma bi taki da de kaa taa: “Haika, mi o da unu wan maaka. Fa i si woo go dou naandë, nöö di sëmbë di i si mi o bosu, nöö hën da di sëmbë di un musu kisi e.” Sö wan buka a bi mbei ku de te a kaba.

⁴⁹ Nöö fa de go dou naandë, hën a waka go a Masa Jesosi wante, hën a dëen odi taa: “Mësitë, odi o.” Hën a bosu ën a bandjajesi naandë kumafa di guwentü u di kõndë bi dë te joo da wan sëmbë fii odi.

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taa: “Mati o, di soni di i ko aki fii ku du, nöö be i du ën nöö e.” Nöö fa a fan dë, hën dee sëmbë kule voo ko kisi ën gbalau panjan gingin wante u de tja go.

⁵¹ Nöö hën wan fuu dee bakama u Masa Jesosi hai di ufangi fëen valau puu a dosu hën a hiti go dë. Nöö hën a koti di futuboi u di Kaba Hei Begima jesi belim puu tuwë a goon naandë.

⁵² Ma nöö hën Masa Jesosi taa: “Nönö womi, toona tuusi di ufangi fii nëen dosu e. Biga di sëmbë di hopo ufangi a liba nöö ju ufangi o kii.”

⁵³ Hën a toona taa: “Unfa i mëni, baa? I sa’ taa ma abi kaakiti fu mi sa hakisi mi Tata faa heepi mi nö? Biga a sa manda möön un mëni dusudusu basia fëen kõndë u ko puu mi a dee sëmbë aki maun. ⁵⁴ Ma nöö ee mi du sö, nöö dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di Buku, nöö de an o pasa möön.”

⁵⁵ Nöö hën a bia fan ku dee hia sëmbë ko nëen naandë, a taa: “Dee sëmbë, faandi mbei un ko a mi aki ku feti soni ku kodjo ku ufangi, fuun ko kisi mi kuma mi da wan toobisëmbëma a di kõndë? Biga hiniwanten mi bi dë a di Wosu u Masa Gadu ta lei sëmbë, ma tókusee wan bi kisi mi.

⁵⁶ “Ma seei mi sabi taa dee soni ta pasa aki, nöö de musu fu ko pasa, be dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi musu ko tuu.”

Nöö fa a fan dë, nöö hën hii u dee bakama fëen tuu fiaa kule go disëen. A fika hën wanwan ku dee sëmbë dee ko kisi ën dë.

Aki de tja Masa Jesosi go a kuutu.

Maik. 14:53-65; Luk. 22:54-55, 63-71; Joh. 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Nöö hën de tei ën tja go tee a di wosu fu di Kaba Hei Begima u bi taki dë de kai Kafafasi. Biga naandë dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi tuu bi hai ko makandi ta luku u de tja Masa Jesosi ko.

⁵⁸ Ma nöö fa dee sëmbë ta tjëen go dë, nöö Petuisi bi dë te a baka ala ta waka sapisapi ta ko. Nöö hën a nango tee go dou a di djai dendu. Nöö hën a sindo ku dee watjima u di wosu ta luku ee unfa de o du ku Masa Jesosi.

⁵⁹ Nöö di juu dë, hën di Kaba Hei Begima ku dee tiima ku hii dee oto kuutuma u dee Dju tuu sai dë kaa ta mindi soni ta buta a Masa Jesosi heddi. De ta suku föutu nëen nöömö fu de feni tja go konda da dee lanti u Loomë dee ta tii di köndë, be gaan lanti sa piki taa a musu dëdë. ⁶⁰ Ma nöö hii fa de ta pii soni ta mindi dëen seei, ma na wan soni de si bigi tjika faa musu dëdë.

⁶¹ Te wan pisi, hën tu u dee mindisonima hopo taanpu. Hën de taa: “Lanti, un haika e. Di womi i si aki sô, hën bi taki taa a sa booko di Wosu u Masa Gadu tuwë a goon, nöö a dii daka dendu nöö a sa toona mbei ën baka. Sô wë a bi taki e, fa i si un ta si ën aki.”

⁶² Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo vu taanpu a pë. Nöö hën a fan ku Masa Jesosi, a taa: “Wë di soni fii de ta taki aki, andi fëen joo taki? Soni de ta mindi da i, naa sô i taki tuu?”

⁶³ Ma Masa Jesosi dë fëen pii. An piki ën na wan tóngö seei.

Nöö hën di Kaba Hei Begima fan ku ën möön taa: “Mi manda i e, fii soi da mi a di libilibi Gadu fesi aki, taa di soni joo piki mi, a o dë tuutuu soni. Nöö mi hakisi i taa ee ju da di Könu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko? Ju da di Mii u Gadu nö?”

⁶⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa: “Wë leti kumafa i si i taki dë, nöö sô nöö mi dë e. Nöö di juu o dou, nöö woon si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki sindosindo leti a letimaun sê u Masa Gaangadu di abi hii kaakiti a mundu. Woon si mi kumutu a liba ala ta saka ta ko e, a dee hundji dendu.” Sô a piki ën.

⁶⁵ Wë nöö fa a fan dë, nöö hën di Kaba Hei Begima tënë dee koosu fëen sinkii seei zaan, „hati fëen nöö boonu sô.” Hën a taa: “Dee sëmbë, andi un kè jei möön? An dë fuu suku kotoigi möön e. Biga wan jei fa a mindi soni da Masa Gaangadu nö? ⁶⁶ Andi un pakisei fuun du ku ën?”

Hën de tuu bai piki a di kuutu taa: “Aan soni u du möönsô, dëdë nöö a musu dëdë e!”

⁶⁷ Nöö fa u mbei dë, hën de bigi u du hogihogi ku Masa Jesosi awaa. De ta tunta nëen fesi, de ta naki ën ku böö, „de tai ën wojo” hën de ta naki ën baai maun a bandjajesi ta mbei ën fa taa: ⁶⁸ “Di i taa i da di Paamusi Könu, i ku Gadu ta fan, nöö konda da u ee ambë naki i di naki?” Nöö sô dee sëmbë ta du ku Masa Jesosi di juu naandë.

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Maik. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Ma nöö fa dee soni ta pasa dë, Petuisi hën a dë pii sindosindo ku dee watjima a di djai dendu. Te wan pisi hën wan mujëë futuboi fu di wosu ko nëen, hën a hakisi ën taa: “Wë womi, na i bi dë ku di Jesosi fu Galilea naandë nö?”

⁷⁰ Nöö hën Petuisi fia a hii dee sëmbë dë fesi taa: “Ambë? Mi? Nönö! Ma saandi i ta taki dë.” ⁷¹ Hën a hopo kumutu dë waka go a di djai dööbuka ala.

Nöö hën wan oto mujëë mii ko nëen möön, hën a fan ku dee sëmbë taa: “Di womi i si aki, a bi dë ku Jesosi u Nazalëti tu e.”

⁷² Hën Petuisi toona fia möön, a soi seei taa: “Ma sabi di sëmbë un ta taki dë e!”

⁷³ Te wan pisi, hën wanlö sëmbë bi dë taanputaanpu dë, hën de ko a Petuisi möön taa: “Womi, an dë fii pena fia taa ja dë sëmbë u di womi dë e. Biga u ta jei a di tóngö tatai fii taa i da wan Galilea sëmbë.”

⁷⁴ Höön, wë Petuisi an bi fia eti e. Hën a ta konda sondi a buka ta sibëen seei ta fia tee, a taa: “Mi taki da unu e, taa di womi dë ma sabi ën seei wan daka, kwetikweti!” Nöö fa a fan dë, wante nöö hën wan ganian bai kanda te a koti.

⁷⁵ Nöö hën Petuisi ko mëni di fan di Masa Jesosi bi fan ku ën taa: “A di ndeti aki seei, ganian an o kanda bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” Nöö di a ko mëni di soni dë, hën a kule go a döö go këe te a bigi. Hati nöö a hati ën sô.

*a Gaama Pilati.**Maik. 15:1; Luk. 23:1-2; Joh. 18:28-32*

¹ Nöö hën di dobooko fëen mamate biten, hën dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi kai kuutu u de taki unfa de sa du buta Masa Jesosi a dee gaan lanti fu Loomë maun. „Biga de an sa manda sëmbe go kii ee na dee Loomë lanti dë da de pasi.„ Hën de kuutu tefa de ko feni wan baaku. ² Nöö hën de go tei Masa Jesosi, hën de bui ën te de kaba. Hën de tjëen go tee a di gaama de kai Pilati, di dee Loomë lanti bi buta faa tii dee Dju sëmbe.

*Aki ta lei andi pasa ku Judasi.**Tjab. 1:18-19*

³ Wë nöö di juu dë, hën Judasi ko si taa fa a sei Masa Jesosi dë nöö de o kii ën tuu. Nöö di sondi ko hati ën tee an saanfa u du möön. Nöö hën a tei de diiteni pisi soofu möni dee de bi pakëen dë, hën a go a dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi.

⁴ Hën a taki da de taa: “Dee sëmbe, ma du bunu e. Sö wan bumbuu sëmbe mi sei fu de kii ën tuwë buuu fëen a goon. Biga fa i si a sai dë, na hogi a du möönsö e.”

Ma nöö hën de piki ën taa: “Ambë? Wa a’ soni fëen u taki möön e. A fika da i.”

⁵ Nöö di de piki ën sö kaa, nöö hën a hiti di möni tuwë djolou a goon leti a di Wosu u Masa Gadu dendu naandë, hën a kule go hëngi hënseei kii.

Nöö sö wë di soni dë pasa ku Judasi e.

⁶ Nöö hën dee Gaan Begima go pii di möni te de kaba. Hën de taa: “Wë di möni aki an bunu u buta a di keiki kasi möön. An o kai ku di wëti fuu, biga hën da möni di de paka u de kii sëmbe.”

⁷ Nöö hën de kai pakisei te de kaba ee unfa u de du ku di möni. Nöö hën de ko fendu taa de o go a dee sëmbe ta mbei dee soni kuma agban sö go bai wan pisi goon a de fu de ta bei wakama. ⁸ Hën mbei de ta kai di goon dë Buuu Goon te kisi fa u dë aki.

⁹ Wë nöö fa di soni pasa naandë, nöö a kai makandi ku wan soni di tjabukama u Gadu de kai Jelemia bi taki a fesi, a taa: “De tei dee diiteni soofu möni di dee Isaëli sëmbe bi si taa a hia tjika fu paka u di sëmbe dë, ¹⁰ nöö hën de go bai wan goon ku ën a dee sëmbe ta tëmbe ku doti, kumafa Masa Gadu manda mi.” Sö a bi dë sikifisikifi a di Buku kaa e.

*Aki de dë a Gaama Pilati pisi.**Maik. 15:2-15; Luk. 23:3-5, 13-15; Joh. 18:33-19:16*

¹¹ Wë nöö di juu dë, de bi tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati kaa. Nöö hën di Gaama hakisi ën taa: “Wë ju da di kõnu u dee Dju sëmbe tuu nö?”

Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “A dë leti kumafa i si Gaama taki naandë.”

¹² Di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ta pii soni ta mindi ta buta a Masa Jesosi hedi tee a hia, ma Masa Jesosi an ta piki. A dë fëen pii nöö.

¹³ Nöö hën di Gaama hakisi ën taa: “Wë ja ta jei dee hia hogi fii de ta konda dë nö? Nöö ja o piki nö?”

¹⁴ Ma Masa Jesosi an taki na wan soni möönsö. Nöö di soni ko bigi da Gaama seei fu di a dë fëen pii, an ta piki.

¹⁵ Wë nöö a bi dë sö taa te di Pasika daka dou, nöö Gaama bi guwenti u puu wan sëmbe di lanti kë a dunguwosu da de. ¹⁶ Nöö di ten dë, wan gaan hogihatima de ta kai Balabasi bi dë a dunguwosu. ¹⁷ Nöö hën Gaama bia fan ku dee hia sëmbe dee bi hai ko dë taa: “.Wë lanti, un saanfa di guwenti fuunu dë taa mi musu lusu wan sëmbe da unu.„ Wë nöö undi u dee sëmbe aki un kë fu mi lusu da unu: Balabasi, naa Jesosi di un ta kai di Paamusi Kõnu fuunu aki?”

¹⁸ Wë fa a hakisi di soni naandë, nöö a sabi taa dee Dju hedima bi tja Masa Jesosi ko nëen fu di de ta haun ku ën. „Hën wë mbei na de a hakisi di soni ma a hakisi dee söso sinkii sëmbe.„

¹⁹ Nöö fa Gaama ta fan ku dee sëmbe dë, nöö a bi dë sindosindo a di kuutubangi fëen. Te wan pisi, hën wan sëmbe tja wan buka ko dëen taa hën mujëe taki taa an musu dë a dendu fu di kuutu u di gaan bumbuu sëmbe naandë. Biga a di ndeti dë a bi sunjan wan sunjan, nöö a dëen fuka seei gaanfa nëen hati. Sö wë di mujëe u Gaama manda taki dëen.

²⁰ Nöö di juu ten Gaama ta haika di buka fëen mujëe naandë, nöö dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ta tuusi dee söso sinkii sëmbe a baka ta duwengi de taa: “Un piki taa Balabasi faa lusu e! Un piki taa Balabasi un kë. Jesosi nöömö de musu kii.” Sö dee felantima u Masa Jesosi ta manda de u de taki.

²¹ Nöö hën aan soni möön. Gaama bia hakisi de taa: “Wë andi un feni fuun piki?”

Nöö hën de tuu bai wööo ku wan tǒngö taa: “Balabasi hën u kë e! Balabasi hën i musu lusu!”

²² Hën a hakisi taa: “Wë andi un kë u mi du ku Jesosi di de ta kai di Paamusi Kõnu fuunu aki?”

Hën de bai piki taa: “De musu pekëen a lakpa pau kii e!”

²³ Nöo hën Gaama toona hakisi de taa: “Ma wë un hogi seei wë a bi du?”

Hën de ta bai möön taanga nango taa: “Un pekëen nöö, un pekëen a lakpa pau kii e!”
²⁴ Nöo fa de ta bai dë, nöö Gaama ta luku de diin. A si taa an sa tapa de te a heepi möönsö. Ee an piki fa de kë, nöö de o mbei toobi booko di köndë.

Nöo hën a tei wata nöö hën a wasi maun te a kaba a hii dee sëmbë fesi dë. Hën a taa: “Söö, mi kaba e. Mi wasi maun puu misseei a dendu fu di buuu u di bumbuu sëmbë aki an fika a mi hedi. Soni fëen fika da unu e.”

²⁵ Nöo hën hii dee Dju sëmbë sai naandë tuu bai taa: “Aai, be a fika a u ku dee mii fuu tuu hedi e, taa u kii ën. Wa a’ toobi!”

²⁶ Nöo hën wë Gaama lusu Balabasi puu a dunguwosu da de. Hën a manda dee sodati fëen u de fon Masa Jesosi te de kaba, hën a butëen a de maun u de pekëen a lakpa pau kii.

Aki dee sodati ta mbei

Masa Jesosi fa.

Maik. 15:16-20; Joh. 19:2-3

²⁷ Nöo hën dee sodati tei Masa Jesosi hën de tjëen go a di wosu u Gaama dendu. Nöo hën de bai da dee otowan u de taa: “Un ko lontu ën e!”

Nöo hën hii dee sodati u di lö dë tuu ko lomboto ën gililii sö. ²⁸ Hën de puu dee koosu fëen nëen sinkii di a bi bisi, hën de bisi ën wan langa djapona bëë sö, „kumafa könu ta bisi.„
²⁹ Nöo hën de tei wan agbago maka hën de lolu ën te de kaba mbei kuma könu kaapusa, hën de tuusi ën nëen hedi. Nöo hën de tei wan baluma hën de butëen nëen maun kuma könu pau. Nöo hën de ta mbei ën fa ta tjökö kini a goon ta bai taa: “Wodi o, könu u dee Dju! Wodi o, könu!” ³⁰ Nöo de ta tunta nëen fesi. Te wan pisi nöö hën de puu di pau nëen maun nöö hën de ta naki ën ku ën a hedi gboogboo sö sëmëni pasi.

³¹ Nöo di de du ku ën sö tefa de kaba, hën de toona puu di könu djapona nëen sinkii, hën de tei dee fëen koosu toona bisi dëen baka. Nöo awaa de o tjëen go ka de o pekëen a di lakpa pau.

Aki de peka Masa Jesosi

a lakpa pau.

Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27

³² Nöo fa de ta tja Masa Jesosi nango dë, te wan pisi nöö hën de miti ku wan womi de kai Simon. A dë wan sëmbë u di köndë de kai Sileni, wan Afiiikan köndë. Nöo fa de si ën dë, hën de duwengi ën faa tei di lakpa pau u Masa Jesosi tja dëen, biga hënseei an sa tjëen mööön.

³³⁻³⁴ Nöo hën de nango te de go dou a di kamian de kai Golugata, hënseei da Hedihonu Kamian. Nöo hën de tei win mökisi ku bita hën de da Masa Jesosi faa bebe. Ma di a tesi ën kaa nöö an këen. Nöo hën de kandi ën a di lakpa pau a goon dë peka ku peege tefa de kaba.

³⁵ Nöo di dee sodati pekëen tefa de kaba kaa, hën de hopo ën ku di lakpa pau taanpu a pë. Nöo hën de tei dee bisi fëen dee bi dë nëen sinkii, hën de tuwë lötu luku ambë ku ambë o wini dee koosu fëen te de kaba, nöö hën de paati de puu. ³⁶ Nöo di de du sö kaa te de kaba, nöö hën de sindo u de naandë ta watji Masa Jesosi.

³⁷ Ma nöö de bi tei wan paanga hën de sikifi soni nëen te de kaba taa DISI DA JESOSI DI KÖNU U DEE DJU SËMBË, hën de pekëen leti a di lakpa pau hedi. Biga sö dee Loomë lanti bi guwenti u piki sëmbë faandi mbei de peka di sëmbë a di lakpa pau.

³⁸ Nöo fa de ta kii Masa Jesosi a lakpa pau dë, nöö de ta kii tu oto sëmbë a lakpa pau tu. Wan dë nëen letimaun së, wan dë nëen töötömaun së, nöö Masa Jesosi dë a mindi. Wë de tu oto sëmbë naandë, de bi dë fufuuma ta watji sëmbë ta kisi fon u de tei soni fii tja go, nöö hën de peka de ku Masa Jesosi a di wan ten dë.

³⁹ Nöo fa u du dë, nöö sëmëni sëmbë ta waka ta pasa a di kamian. Nöo te de si Masa Jesosi a di lakpa pau, nöö de ta kosi ën ta mbei ën fa ta seki hedi, ⁴⁰ ta taki taa: “Wë ju bi taa joo booko di Wosu u Masa Gadu puu nöö a dii daka dendu joo toona mbei ën baka. Sö i bi mbei taa i a’ kaakiti tjika. Wë nöö andi mbei ja sa puu i seei a di lakpa pau dë? Ee i da di Mii u Gadu tuutuu, nöö saka kumutu a di lakpa pau boo si e.” Sö de ta taki fa i si de ta pasa dë.

⁴¹ Nöo söseei dee Gaan Begima u dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi ta mbei ën fa ta lafu ën tu. De ta taki taa: ⁴² “Höön, wë a bi ta heepi oto sëmbë. Andi mbei an sa heepi ën seei? Jee? Ee hën da di Paamusi Könu fuu tuu, wë nöö be a saka kumutu a di lakpa pau ko a goon, nöö woo biibi ën. ⁴³ Fa a sai dë, a taa a ta buta futoou fëen a Gadu liba. Wë nöö be Gadu heepi ën biga a taa Gadu dëen tata.” ⁴⁴ Nöo söseei dee hogi sëmbë dee dë pekapeka nëen bandja dë ta kosi ën ta mbei ën fa tu, fa de ku ën sai naandë.

Aki Masa Jesosi dëdë.

Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

⁴⁵ Ma nöö fu kumutu a tuwalufu juu sonuati u tee kisi dii juu sapate, nöö hii di köndë tuu ko zuguu pii. Hii dii juu langa a tan sö dungudungu kankan. ⁴⁶ Nöö a di dii juu ten dë, hën Masa Jesosi bai taanga „a di töngö fuu, a taa: “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Di dë kë taki: “Gadu e, di Gadu u mi, andi mbei i bia baka disa mi sö?”

⁴⁷ Nöö dee sëmbë dee sai taanputaanpu naandë nöö de jei ën, ma nöö de an sabi andi a taki. Nöö hën de taa: “Dee sëmbë, un haika. Elia në wë a ta kai dë sö e, faa musu ko heepi ën.”

⁴⁸ Nöö hën wan u de kule go tei wan sipönsu, hën a munjëen ku wan gandjigandji win te a kaba, hën a butëen a wan pau buka tëndë dëen faa bebe. ⁴⁹ Ma dee otowan taa: “Nönö, un tan. Un disëen boo luku ee Elia o ko heepi ën tuu.”

⁵⁰ Nöö fa u mbei dë, nöö hën Masa Jesosi bai wan taanga bai möön, hën a manda di akaa fëen go awaa. A dëdë pii, böö fëen koti.

⁵¹ Nöö di juu dë seei, hën sömëni gaan foombo soni ko pasa. Biga di gaan degi koosu bi dë a di Wosu u Masa Gadu di bi tapa di möön hebi kamba u Masa Gaangadu fu libisëmbë an sa dou ala, hën tënë seei zalalaa kumutu a liba te kisi goon, di kamian fika jabijabi hoo. Goonliba ta seki ta bai. Gaangaan sitonu ta bai ta latja. ⁵² Nöö sömëni u dee geebi u di köndë booko jabi, nöö wanlö hia sëmbë dee bi ta biibi Gadu toona weki ko ku libi baka. ⁵³ Hën de kumutu a dee geebi, ma nöö de an go a di köndë ganda u Jerusalem eti. Tefa baka di Masa Jesosi seei toona weki baka a dëdë bifö de go a Jerusalem awaa. Nöö sömëni sëmbë si de e, fa de toona weki baka dë.

⁵⁴ Söö. Wë nöö dee sodati ku di hedima u de, di de si fa di goonliba seki, dee gaangaan soni pasa dë, nöö hati u de latja te na soni. De taa: “Wë di soni aan soni. Di sëmbë aki, a bi musu dë Miii u Masa Gaangadu tuutuu.”

⁵⁵ Nöö hii fa i si de bi ta du ku Masa Jesosi naandë, nöö wanlö mujëe bi dë taanputaanpu te a longi ala ta luku. Dee mujëe naandë, fu sensi a di ten di Masa Jesosi bi seti di wooko fëen a Galilea, nöö de bi ta sölugu fëen nöömö. ⁵⁶ Wan u de da Malia u Magidala, di otowan da Malia di mama u Jakobosi ku Josëfu, ku di mama u de tu womi mii u Zebedeosi. Sö de bi dë te ala ta luku andi de ta du ku Masa Jesosi.

Aki de tja Masa Jesosi sinkii

go bei.

Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

⁵⁷ Nöö hën u dë tefa sapate buka. Nöö wan guduma de kai Josëfu bi dë a Jerusalem dë, nöö di köndë de kai Alimatea hën da köndë fëen. Nöö hënseei bi dë wan sëmbë ta biibi a Masa Jesosi tu. ⁵⁸ Nöö di a si taa Masa Jesosi dëdë, hën a go a Gaama Pilati go hakisi ën pasi faa go tei di dëdë sinkii fëen tja go bei. Hën Gaama taa antoobi, hën a manda sodati fu de puu ën a di lakpa pau dëen.

⁵⁹ Nöö hën Josëfu tei di dëdë, hën a lolu ën a wan gaan langa weti koosu tefa a kaba. ⁶⁰ Nöö a bi abi wan sitonu baaku di de bi seeka njunjun u bei sëmbë, nöö hën a tja di dëdë go buta a di baaku dë dendu. Hën de logoda wan gaan gindi sitonu tuwë ko tapa di baaku buka te de kaba, nöö hën de go. ⁶¹ Nöö fa de ta du dë, nöö Malia fu Magidala ku di oto Malia bi dë leti dë sindosindo a di oto së u di geebi ala ta luku.

Aki dee sodati ta watji di geebi.

⁶² Nöö di juu dë, di daka de ta seeka da di saba pasa kaa. Ma hii fu di dë, dee Gaan Begima ku dee Faliseima, hën wë de go a Gaama gbolo.

⁶³ Hën de kai ën: “Köndë Masa.”

A piki.

De taa: “Wë u ko a unu aki. U ko taki wan oto ku unu taa di ten di di bödjëema naandë bi dë ku libi, nöö a ta taki kodo taa te a dëdë nöö a di u dii daka fëen nöö a o toona weki ko ku libi baka. Sö a bi ta taki e.

⁶⁴ “Wë nöö u kë begi Gaama fuun buta sëmbë a di geebi be de watji ën dii daka longi fu sëmbë an musu ko dë. Biga ee wan du sö, nöö dee bakama fëen o go fufuu di sinkii fëen tja go, nöö de o go ta ganjan sëmbë taa a weki baka a dëdë. Nöö di lö ganjan dë o hogi möön leki fa de bi ta ganjan sëmbë a fesi e. Nöö hën wë tja u ko a Gaama aki, u ko begi ën faa musu heepi u a di lö pisi dë.”

⁶⁵ Nöö hën Gaama taa: “Wë un go tei wanlö sodati tja go buta, nöö un seeka di geebi tapa kumafa un sa tapëen.”

⁶⁶ Nöö di a da de pasi sö, nöö hën de go tapa di geebi tee de kaba naki sitampu nëen fu sëmbë an ko dë. Hën de tei sodati buta a di kamian ta watji da de, nöö hën de go u de.

28

Aki Masa Jesosi weki baka.

Maik. 16:1-10; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

¹ Wë nõõ hën u dë teefa di saba daka pasa. Nõõ di oto daka di o ko dë möön, hën da di fosu daka u di wiki. „Hën da sonde.” Hën di daka dë, hën Malia fu Magidala ku di oto Malia hopo hën de tei pasi nango a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nõõ di juu dë, sonu seti kumutu kaa.

² Wë nõõ wan gaan soni bi pasa a di ndeti dë. Goonliba bi seki tee na soni, hën wan basia u Masa Gadu Köndë kumutu a liba ala bazia ko a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nõõ hën a puu di gaan gindi sitonu di de bi tapa di baaku buka, hën a go sindo leti a di sitonu dë liba. ³ Nõõ fa a sai naandë, fesi fëen ta sëndë teee kuma te gaangadu koti faja, nõõ dee koosu fëen sinkii dë wetiweti faan.

⁴ Nõõ hën dee sodati dee bi sai dë ta watji di geebi, di de si di soni pasa sò kaa, nõõ hën de fëë tee de ta täämë tjatjatja tombi kai a goon gbolou dë pii kuma de dëdë. Sò de panta tjika.

⁵ Wë nõõ hën de tu mujëe waka go dou a di geebi. Nõõ di de si di basia fu Gadu dë, hën de fëë te na soni.

Nõõ hën a kai de taa: “Dee mujëe aki.”

De piki.

A taa: “Wan fëëe sò e. Mi sabi ambë un ta suku kaa. Jesosi di de kii a di lakpa pau, hën wë un ta suku. ⁶ Wë an dë aki möön e. A weki baka leti kumafa i si a bi taki da unu ufò a dëdë. Un ko luku di kamian ka de bi butëen. Wan si ò? Sëmbë an sai dë möön. A go.

⁷ “Nõõ mi taki e, un bia toona, nõõ un kule go a dee bakama fëen go piki de taa a weki baka a dëdë nõõ a o waka a de fesi go a Galilea. Ala de ku ën o miti kumafa a bi taki. Un jei bunu fa mi taki da unu ò? Mi fan ku unu kaa e.”

⁸ Nõõ hën dee mujëe toona kumutu dë. De ta panta möönso ma etiseei de ta wai. Hën de ta kule nango u de tja di bunu buka dë go konda da u dee bakama u Masa Jesosi.

⁹ Ma nõõ fa de nango dë, te u de kè mënì, hën de ku Masa Jesosi seei miti a pasi. Hën Masa Jesosi da de odi taa: “Dee mujëe aki, un weki nõ?”

Nõõ di sondi bigi da de teee. Hën de saka tjökò kini a goon nëen fesi, hën de ta kisi ën a futu dë ta baasa.

¹⁰ Ma nõõ hën Masa Jesosi taki da de taa: “Dee mujëe, wan fëëe e. Un go taki da dee otowan u mi taa be de go a Galilea, nõõ ala mi ku de o miti kumafa mi bi taki da de.”

Aki de buta dee wakitima

u de mindi soni.

¹¹ Wë nõõ di juu dë, so u dee sodati kumutu ka de bi ta watji di geebi naandë, hën de kule go a ganda go a dee Gaan Begima. Hën de go konda da de kumafa hii soni bi pasa ka de bi ta watji a di geebi ala.

¹²⁻¹³ Nõõ di dee begima jei sò kaa, nõõ hën de kai dee Gaan Womi tuu ko a de. Hën de go sindo a kuutu fu de taki ee andi de sa feni fu di soni di pasa naandë.

Nõõ di de kuutu tefa de kaba, hën de toona kai dee sodati ko a de möön, hën de taki da de taa: “Wë un haika e. Woo paka unu wan gaan möni aki, nõõ wan musu konda taa weki di womi weki e. Ma un musu piki sëmbë taa un bi duumi, nõõ hën dee bakama fëen ko fufuu ën tei tja go. Sò un musu takì. Nõõ wan musu fëëe e. ¹⁴ Biga ee di taki dë dou a di Gaama jesi, nõõ woo heepi unu fan ku ën tee nõõ hati fëen o kötò.”

¹⁵ Nõõ hën wë dee watjima tei di möni naandë, nõõ hën de ta konda leti kumafa dee hedima manda de. Nõõ fa de ta taki ën dë, nõõ sò nõõ dee Dju sëmbë ta kondëen te kisi fa u dë aki eti.

Aki Masa Jesosi ta manda dee sëmbë fëen u de go paaja di buka.

Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

¹⁶ Nõõ hën wë dee mujëe ko dou a u dee ëlufu bakama u Masa Jesosi, hën de da u di buka te de kaba. Nõõ di u jei sò nõõ aan soni möön, hën wë u go a Galilea. Hën u nango tefa u go dou a di kuun ka Masa Jesosi bi taki da u a fesi fuu go, nõõ hën u go si ën ala. ¹⁷ Nõõ di u si ën, hën u tjökò kini a goon nëen fesi ta bigi ën. Ma nõõ so fuu an saandi seei fuu pakisei, a bigi da u poi.

¹⁸ Nõõ hën Masa Jesosi waka ko a u awaa, hën a taki da u taa: “Sòò, wë dee sëmbë, un haika e. Mi kisi hii makiti a liba ala ku goon aki tuu. ¹⁹ Nõõ un musu ta waka a dee köndëköndë u goonliba ta paaja di buka u mi da hii sëmbë, be de bia ko dë bakama u mi kuma unu. Nõõ un musu dopu de a di në u mi Tata ku di në u mi di Mii fëen aki ku di në u di Akaa fu mi Tata tu. ²⁰ Nõõ un musu ta lei de u de piki hii dee soni tuu dee mi manda unu fuun musu ta

du kaa. Nöö fa woon nango dë, nöö mi taki da unu taa mi o dë ku unu hiniwanten e, u tee a kaba u di goonliba aki.”

Sö wë Masa Jesosi fan ku u dee bakama fëën a di kuun liba ala e.

A kaba.

Dee woto u Masa Jesosi dee Maikusi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u di buku aki o taki da u, dee sëmbë?

Wë a di fosu kamian, nöö di pisi aki de kai Maikusi, biga hën da di në u di womi di de taa sikifi ën. Nöö a so pisi u Gadu Buku de ta kai di womi aki Johanisi Maikusi. Di womi aki an bi dë wan u dee tuwalufu bakama ta waka ku Masa Jesosi hiniwanten e, ma a bi dë wan biibima nöö u di ten dë.

Nöö fa Maikusi sikifi sondi u Masa Jesosi aki, nöö a sikifi andi a bi jei fëen a oto sëmbë, ku andi hënseei bi sabi tu. Biga di dee bakama u Masa Jesosi seti di wooko ta tja di buka ta konda a kôndëkôndë, nöö di Maikusi aki bi dë ku de a di wooko. Nöö so sëmbë si kuma Petuisi hën bi konda sômëni u dee sondi dëen, biga a ta fan hia sondi u Petuisi a di pampia aki.

Wë nöö dee fô sëmbë dee bi sikifi soni u di libi u Masa Jesosi a goonliba aki, nöö so u de bi sikifi möön fini a dee soni dee a bi ta lei. Ma Maikusi, hën a sikifi möön fini a dee soni dee a du, be sëmbë sabi taki aai, Masa Jesosi bi abi gaan kaakiti ku gaan taki tuu.

Nöö di a o tapa di pampia, hën a taki finifini fa de kii Masa Jesosi. Ma nöö fu di a taki a di weki baka a dëdë fëen kôlô poi, hën mbei wanlô oto sëmbë taki di pisi dë go möön longi.

Nöö dee leima ta mëni kuma Maikusi sikifi di pampia aki kuma 70 jaa baka di Masa Jesosi ko pali a goonliba aki. Nöö fa a sikifi ën, nöö a sikifi ën da dee oto kôndë sëmbë dee an dë Dju sëmbë, be de sabi dee soni dee Masa Jesosi bi du di a bi dë a goonliba aki.

Aki ta lei fa di Bunu Buka

u Masa Jesosi seti.

Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

¹ Söö dee sëmbë, leti kumafa woo taki aki, nöö sô nöö di Bunu Buka u Masa Jesosi di Paamusi Kônu seti e. Jesosi Keesitu hën da di Mii u Masa Gaangadu seei, nöö di pampia aki o lei i fa a dë.

² Nöö a bi ko pasa leti kumafa di sëmbë de kai Jesaaja bi sikifi buta a di Buku u Gadu. Biga Jesaaja bi dë wan tjabukama u Gadu u fesiten, hën a sikifi wan soni u di Kônu Gadu bi paamusi taa a o manda ko a dee Dju sëmbë. A taa, Gadu o manda wan sëmbë waka a di Paamusi Kônu dë fesi faa musu buta sëmbë a pasi dëen. ³ Nöö di sëmbë dë o dë a di sabana dendu ta bai basia ta taki taa:

Un seeka di pasi da Masa ooo,

be a dë limbolimbo gbegedee dëen.

Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi,

be de ko dë tololoo.

Sô Jesaaja bi sikifi taa sô wan sëmbë o ko sai dë ta bai.

⁴ Wë nöö da sô a ko pasa tuu leti kumafa Gadu bi taki dë e. Biga wan womi de kai Johanisi di Dopuma, hën Gadu manda ko. Nöö fa a ko naandë, nöö a ta libi a di sabana dendu u di pisiwata de kai Judea. Naandë a ta bai di basia ta dopu sëmbë. Nöö sômëni sëmbë ta ko nëen nöömô, nöö a ta bai ta taki: “Un bia disa di hogilibi fuunu oo, nöö unu ku Masa Gaangadu o ko bunu. Gaangadu an o hoi dee hogi du fuunu a bëë möön.” Sô a ta bai ta taki.

⁵ Nöö hii dee sëmbë u di pisiwata u Judea naandë, ku di mama kôndë fëen de kai Jelusalen, nöö de tuu ta ko a Johanisi naandë ta ko ta haika fa a ta bai di basia. Nöö hën de ko ta piki taa: “Awa, wa ta libi bunu tuu.” Nöö te wan sëmbë i piki sô kaa, nöö Johanisi ta dopu i a di lio de kai Joodan dë.

⁶ Söö. Wë nöö di koosu fu Johanisi di a ta bisi nëen sinkii, a mbei ku di puuma u di mbeti de ta kai kamëli. Atiti ku hönüwata da sondi u njan fëen. Sô wan sëmbë a bi dë e.

⁷⁻⁸ Nöö Johanisi toona ta fan ku dee sëmbë. A taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan oto Sëmbë o ko a mi baka nöö a hebi möön mi gaanfa e. Ma bumbuu tjika seei u sa bendi lusu di susu fëen puu nëen futu. Fa mii dë aki, mi ta dopu unu ku wata, ma di Sëmbë di o ko dë, nöö hën a o dopu unu ku di Akaa u Masa Gaangadu. „Biga a o mandëen ko a unu liba.”

Di pisi aki o lei fa Johanisi

dopu Masa Jesosi.

Mat. 3:13-17; Luk. 3:21-22

⁹ Wë nöö di juu dë, hën Masa Jesosi kumutu a di kôndë de kai Nazalëti u di pisiwata de kai Galilea, nöö hën a ko a Joodan Lio naandë fu Johanisi musu dopu ën. Nöö hën Johanisi dopu ën te a kaba. ¹⁰ Nöö fa Masa Jesosi ta kumutu a di wata dendu ta ko a tela, nöö hën a

luku nëen liba ala hën a si liba jabi hooo. Nöo hën a si di Akaa u Gadu kuma wan pomba bazia ko nëen liba. ¹¹ Nöo hën wan tòngö piki a liba ala taa: “I da mi lobi Womi Mii. Libi fii ta kai ku mi e.”

Sö wan soni pasa di Masa Jesosi dopu.

Aki di didibi ta biंगा ku Masa Jesosi faa du hogi.

Mat. 4:1-11; Luk. 4:1-13

¹² Söo. Wë nöo a baka u di dë, nöo hën di Akaa u Gadu tja Masa Jesosi go a wan sabana kamian. ¹³ Nöo hën a go dë ala hii föteni daka. Nöo a dee föteni daka dendu dë, nöo di didibi ta mbei möiti ku ën nöömö faa musu piki ën buka a soni, ma nöo Masa Jesosi an du kumafa a kë möönsö.

Nöo fa Masa Jesosi dë a di sabana dee hia daka naandë, nöo dee mbeti u di sabana bi sai dë tu, ma dee basia u Gadu Köndë bi dë ku ën ta tjubi ën.

Aki o lei fa Masa Jesosi kai

dee fosu bakama fëen.

Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15, 5:1-11

¹⁴ Hën de dë te wan daka, nöo hën de kisi Johanisi di Dopuma söötö a dinguwosu. Nöo baka u di dë, hën Masa Jesosi toona go a Galilea, nöo hën a seti ta waka ta lontu ta konda di Bunu Buka u Gadu da dee sëmbë u di pisiwata dë. ¹⁵ A ta taki da de taa: “Di juu ko zuntu e, u Masa Gadu musu tii unu a wan njunjun fasi. Nöo ee wan sëmbë i kë ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu, nöo i musu bia disa di hogilibi fii, nöo i piki di Bunu Buka u Gadu di mi ta konda aki.” Sö Masa Jesosi ta taki da de.

¹⁶ Nöo wan piki ze bi dë a di pisiwata u Galilea naandë. Te wan daka nöo hën Masa Jesosi go ta waka a di ze dë bandja, nöo hën a ko miti ku tu womi. Dee womi aki dë baava ku baava. Wan de kai Simon, hënseei de ko ta kai Petuisi. Di otowan da Andiasi. De dë ta tuwë nëti u de kisi fisi biga hën da wooko u de de ta du.

¹⁷ Nöo hën Masa Jesosi kai de tu baava dë te de piki. A taa: “Un ko dë ku mi ta waka a mi baka e, nöo mi o lei unu fuun kisi libisëmbë tja ko a mi së.”

¹⁸ Nöo wantewante naandë, hën de tu womi disa dee nëti u de hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

¹⁹⁻²⁰ Nöo hën Masa Jesosi waka go möön longi, nöo hën a ko si tu oto baava möön. De seei dë höndima tu ta kisi fisi. Nöo fa Masa Jesosi ta pasa dë, nöo de bi dë ku de tata a boto ta seeka wanlö nëti u de. Wan u dee baava de ta kai Johanisi, di otowan da Jakobosi, nöo di tata u de hën de kai Zebedeosi.

Nöo di Masa Jesosi si de tu baava dë, hën a kai de taa: “Un ko go ku mi e.” Nöo hën wante dë, hën de disa de tata ku dee wookoma u de naandë, nöo hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi taki

a dee gadu liba tjika.

Luk. 4:31-37

²¹ Nöo hën Masa Jesosi kumutu naandë, hën ku dee bakama fëen, hën de go a wan u dee köndë u Galilea de ta kai Kapenaumi. Nöo hën de dë te di saba daka, hën Masa Jesosi go a di keikiwosu u di köndë go ta lei dee sëmbë dee bi ko dë di lei fëen. ²² Nöo fa a ta lei de naandë, a bigi da hii sëmbë tee na sondi. Biga an ta lei de kumafa dee Sabima u Wëti bi guwenti u lei de Gadu woutu, ma a ta lei de seei a wan apaiti fasi kuma hënseei abi di lei.

²³ Wë nöo di daka dë gbolo, wan womi bi dë a di keikiwosu naandë, a dë ku wan soni nëen liba. Nöo hën wë a bai ko a hedi ko ta fan. A taa: ²⁴ “Jesosi u Nazalëti, andi seei u ku i abi? I ko aki fii kaba u a sösö nö? Wë mi sabi ambë da i. I wë da di apaiti Sëmbë u Gadu di a manda ko a di goonliba aki.”

²⁵ Nöo hën Masa Jesosi bai ën taa: “Kabuka naandë! Kumutu a di sëmbë liba wante.”

²⁶ Nöo fa a fan dë, hën di soni ko möön taanga a di sëmbë liba te hii sinkii fëen ta tëëmë tjatjatjatja. Hën a bai taanga bifö a kumutu nëen awaa.

²⁷ Wë nöo fa di soni pasa naandë, a ko foondo dee sëmbë tumisi. Hën de ko ta taki da de na de taa: “Dee sëmbë, andi u ta si aki? Njunjun lei ko a u nö? Di sëmbë aki abi taki a dee soni ta kisi sëmbë a hedi liba tee de ta piki hën buka a sondi seei.”

²⁸ Nöo hën di soni Masa Jesosi du naandë paaja a hii dee köndëköndë u Galilea tuu palihi dou. Sö a bigi da sëmbë tjika.

Aki ta lei fa Masa Jesosi

kula wanlö hia sëmbë.

Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi kumutu a di keikiwosu naandë, hën ku Jakobosi ku Johanisi, nöo hën de go a di wosu u Simon ku ën baaa Andiasi. ³⁰ Di juu dë di mai u Simon bi dë ku gaan fëbë. A dë leti a bedi naandë. Hën de kondëen da Masa Jesosi.

³¹ Nöo hën wë Masa Jesosi go a di mama, hën a panjëen a maun hopo ën sindo. Nöo hën wantewante di fëbë go, a ko bunu seei te a hopo seeka soni da de.

³² Nöo hën de dë tefa sonu go, hën dee sëmbë u di köndë tja sëmbë te a hia ko a Masa Jesosi naandë. Dee sëmbë de tja ko dë, de dë ku peipei siki ufö i abi dee sëmbë dee dë ku soni a hedi. ³³ Hii sëmbë u di köndë tuu fiaa hai ko a di dööbuka naandë, ³⁴ nöo hën Masa Jesosi kula hii dee sëmbë ku dee peipei siki naandë te a kaba. Söseei a jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi. An da de pasi u de fan möönsö, biga an kë u de konda ambë dëen.

Aki ta lei fa Masa Jesosi lei dee sëmbë u di pisiwata u Galilea.

Luk. 4:42-44

³⁵ Nöo hën di mamate biten, ganian an kanda seei, nöo hën Masa Jesosi hopo. Hën a kumutu a di köndë ganda go dë a wan kamian pii hën wanwan ta begi Masa Gaangadu.

³⁶ Te wan pisi hën Simon ku dee otowan fëen ko hopo, de an si Masa Jesosi a wosu dë, hën de go ta suku ën te fa de ko si ën. ³⁷ Nöo hën de hakisi ën taa: “Andi pasa? Dee sëmbë ta hakisi fa fii poi.”

³⁸ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Nönö, na soni. Ma un boo go a dee oto köndë ala tu e, go tja di Bunu Buka u Gadu go paaja. Biga wë hën mbei mi ko a goonliba.”

³⁹ Nöo hën de kumutu ala, hën de ta waka a dee köndëköndë u Galilea tuu. Fa de ta waka dë, nöo Masa Jesosi ta konda di Bunu Buka u Gadu da dee sëmbë a hii dee keikiwosu u dee Dju sëmbë. Nöo a ta jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi ta puu a de liba.

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula

wan sëmbë ku tjinasaki.

Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16

⁴⁰ Hën de dë te wan daka, nöo hën wan sëmbë dë ku tjinasaki ko a Masa Jesosi. Nöo hën a tjökö kini a goon nëen fesi begi ën taa: “Ee, Masa o, mi sabi taa ee i kë i sa kula mi o.”

⁴¹ Nöo hën tjali u di sëmbë kisi Masa Jesosi, nöo hën a tëndë maun panjëen. Hën a taa: “Aai mati, mi kë e. Be i ko bunu wante!” ⁴² Nöo fa a fan dë, hën di sëmbë ko bunu wantewante naandë, di tjinasaki an dë u si nëen sinkii möön seei.

⁴³⁻⁴⁴ Nöo hën Masa Jesosi mandëen taa be a go. Ma nöo a bai ën tu taa: “Na konda di sondi pasa ku i aki da sëmbë e! Ma waka tololo go a di begima di ta dë a di keikiwosu, be a si taa i ko bunu. Nöo i tja di paima go tuwë da Gadu kumafa Mosesi bi taki.” Biga gaanduwe Gadu bi da wan tiima u dee Dju sëmbë de kai Mosesi dee wëti fëen. A taa te wan sëmbë i ko bunu u sô wan siki, nöo i musu tja paima go da Gadu bifö i sa toona go a wosu baka.¸

⁴⁵ Ma nöo fa di sëmbë kumutu naandë, an tapëen buka möönsö. Ma a go ta paaja di taki naandë te dou hii di köndë, te Masa Jesosi an bi sa ko a dee köndë ganda möön u sëmbë si ën. Nöo hën a fika a döösë ka sëmbë an ta dë hia, ma töku sëmbë ta kumutu a hii së nango nëen ala eti.

2

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë.

Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26

¹ Baka wan tu daka sö, hën Masa Jesosi toona go a Kapenaumi. Nöo an dou seei, hën di njunsu paaja taa sö wan soni, Masa Jesosi toona ko nëen wosu. ² Nöo hën dee sëmbë u di köndë booko gulululu ko fuu di kamian naandë pöö te kamian an dë u denda go a wosu dendu möön seei. ³ Di juu dë, Masa Jesosi dë a di wosu dendu ta konda di Buka u Gadu da dee sëmbë.

Te wan pisi hën fö womi ko dou ku wan lanlan sëmbë di de ta tja a wan kama liba ko dëen faa kula. ⁴ Ma nöo fa sëmbë hia a di kamian tjika dë, nöo de fö womi an sa feni pasi u pasa go dou a Masa Jesosi. Nöo hën de subi a wan sikada go a di wosuliba. Biga dee wosuliba u di köndë bi dë paatapaata. Nöo hën de fula wan baaku leti a Masa Jesosi liba dë, hën de saka di womi a di kama liba zëngëë ku tatai te go buta leti a Masa Jesosi fesi a goon dë.

⁵ Nöo hën di Masa Jesosi si fa dee womi ta biibi ën tjika te de mbei sö wan gaan möiti, nöo hën a taki da di lan womi taa: “Na fëëë, womi. Mi da i paadon u dee hogi dee i bi du. Masa Gadu an ta hoi i a bëë möön e!”

⁶ Ma nöo wanlö Sabima u Wëti bi dë sindosindo leti naandë ta haika soni. Nöo di fa Masa Jesosi fan dë an bunu a de seei, kwetikweti. Nöo hën de ta guunjëen a de hati taa: ⁷ “Unfa di womi dë sa a’ hati u taki sö wan gaan soni? Na sösö a ta sösö Masa Gadu nö? Biga ambë sa puu sëmbë a Gadu bëë boiti Masa Gadu seei nöö?”

⁸Ma nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta pakisei, nöö hën a hakisi de taa: “Dee sëmbë o, unfa un ta mëni hogi u mi a unu hati sö? ⁹Wë mi hakisi unu e, taa ee fii taki da sö wan sëmbë taa Gadu puu ën a bëë, ee nasö fii taki dëën taa, be a hopo waka go, nöö undi u de tu soni dë sa möön fukë u taki ku buka? „Na di fosu wan nö? Biga sëmbë an sa go a Gadu go hakisi ën ee a puu di sëmbë a bëë tuu.”

¹⁰“Ma nöö un luku. Mi o lei unu taa Mi di ko Libisëmbë Mii aki, na fan nöö mi sa fan, ma mi abi makiti tu a di goonliba aki fu mi sa puu sëmbë a Gadu bëë.”

¹¹Nöö hën a bia fan ku di womi taa: “Mati, hopo taanpu! Tei i kama nöö i go fii a wosu!”

¹²Nöö fa a fan dë, hën di womi hopo vu taanpu a pë a dee hia sëmbë fesi naandë, nöö hën a tei ën kama hën a waka go fëën a wosu.

Nöö di soni naandë bigi da hii sëmbë tee de ko ta gafa Gadu taa: “Hoo, wa si sö wan gaan sondi wan daka.”

Aki Masa Jesosi kai Leifi

faa ko waka nëën baka.

Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32

¹³Nöö hën Masa Jesosi kumutu hën a go a di piki ze u Galilea bandja. Nöö sëmbë ta ko nëën naandë te a hia, nöö a ta da de di lei fëën.

¹⁴Nöö hën a ta waka nango. Te wan pisi, hën a si wan womi de kai Leifi. „Hën seei da Mateosi.” A dë fëën sindosindo a wan piki wosu a bandja pasi dë ta pii lantimöni, biga hën da wooko fëën kaa. Nöö di Leifi aki, wan womi de kai Alufasi hën pai ën. Nöö di Masa Jesosi si ën, hën a kai ën faa musu ko bakama fëën. Nöö wantewante hën Leifi hopo ko ta waka nëën baka.

¹⁵Wë nöö a ko pasa sö taa Leifi kai Masa Jesosi ku dee bakama fëën fu de musu ko njan ku ën nëën wosu. Nöö hën de go sindo u de njan. Nöö sëmëni u dee pii-lanti-mönima ku sëmëni oto sëmbë dee abi poi në a di köndë, nöö sö de ko dë ta njan ku de a wan tafa makandi. Biga hia u dee lö pei sëmbë naandë bi ta waka a Masa Jesosi baka kaa.

¹⁶Te wan pisi nöö hën wë dee Sabima u Wëti ko ta pasa naandë gbolo, dee u di Dju paatëi de kai Falisei. Nöö hën de ko si Masa Jesosi dë sindosindo ku dee pii-lanti-mönima ku dee oto nëpoima u di köndë dë ta njan makandi, nöö di sondi an bunu a de seei, kwetikweti.

Nöö hën de hakisi dee bakama u Masa Jesosi taa: “Faandi mbei di mësitë fuunu go dë ta njan ku dee lö pei sëmbë naandë a wan tafa u du?”

¹⁷Nöö di Masa Jesosi jei di hakisi u de, nöö hën a piki de a nöngö taa: “Dee sëmbë o, unfa un mëni? Wan sëmbë di siki ku wan sëmbë di dë bumbuu, undi u de abi data fanöudu? Na di sikima nö? Wë nöö ma ko u kai dee sëmbë dee dë bumbuu sëmbë kaa e, ma mi ko u kai dee sëmbë dee an ta libi bunu a Gadu wojo, fu mi heepi de.” Nöö sö a piki de.

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi

ku dee bakama fëën an ta disa

u njan a di fasi u Dju.

Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39

¹⁸Hën de dë te wan pisi. Nöö di juu dë, dee bakama u Johanisi di Dopuma ku dee u dee Faliseima ta hoi deseëi söndö njan. Biga sö dee Dju sëmbë abi wan guwenti taa so juu de ta tja hangi u wan pisiten fu begi hedi. Nöö hën wan tu sëmbë ko a Masa Jesosi, hën de hakisi ën taa: “Faandi mbei dee bakama u Johanisi ku dee u dee Faliseima ta tja hangi fu begi hedi, ma i ku dee bakama fii wan ta du sö?”

¹⁹Nöö hën Masa Jesosi piki de a wan nöngö fasi, a taa: “Fa u dë aki, ee wan sëmbë o tööu, nöö a o kai sëmëni sëmbë ko a di piizii, na sö nö? Wë nöö solanga di tööuma dë ku de naandë, nöö de an sa ta kusumi ta tja hangi. Wai nöö de o ta wai. ²⁰Ma te di juu dou de ko puu ën a de mindi bifö de o sa ta kusumi ta tja hangi awaa.”

²¹Nöö hën a taa: “Fa mi ta fan ku unu aki, ma a sa toobi unu fu un tei. „Biga na wan sëmbë o tei wan njanjun koosu pisi u lapu wan awoo koosu. Biga te i wasi ën nöö di njanjun pisi o hai kumutu disa di awoo wan, nöö di baaku o ko möön bigi möön leki fa a bi dë kaa.

²²“Söseëi tu, ja sa tei wan njanjun win lai a wan awoo mbeti kakisa saku. Biga di awoo saku gaandi kaa, an ta hai möön. Nöö ee i lai di njanjun win go nëën dendu, nöö te di win soopu nöö di saku o tënë tuwë di win faa. Da a ko dë i lasi di win fii ku di saku tuu.

“Ma nöö i musu tei wan njanjun saku nöö i lai di njanjun win nëën, nöö de tuu o dë bunu kumafa a fiti.”

Aki ta lei taa Masa Jesosi

hën da basi u di saba daka.

Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5

²³ Nöo hën de dë te wan saba daka, nöo hën wë Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta latja ta pasa a wan goon dendu. Di goon naandë, de paandi wan pei soni kuma alisi nëen, ma i sa njan mën kuakua. Nöo hën wë dee bakama ta booko dee taka dee bendi ko a di pasi naandë ta gili a maun ta njan.

²⁴ Di juu dë wanlô sëmbë u di Faliseima kulupu si de, hën de ko hakisi Masa Jesosi taa: “Fa dee bakama fii ta du dë, na Gadu wëti de ta poi nö? Biga de ta wooko a saba daka.”

²⁵⁻²⁶ Nöo hën a piki de taa: “Wan bi lesi a Gadu buku nö, di soni bi pasa ku Dafiti a di ten u di Kaba Hei Begima de kai Abiata? Hangi bi ta kii hën ku dee mati fëen, nöo hën a go a di wosu u Gadu, hën dee begima da de di bëë di de ta buta da Gadu naandë. Nöo hën Dafiti njan mën, hën ku dee mati fëen tuu. Wë nöo di bëë naandë, dee begima wanwan nöo bi a’ pasi u njan mën, na sö nö? „Ma tökusee Gadu an tei Dafiti ku dee sëmbë fëen fu hogi di de njan mën o.”

²⁷ Nöo hën a taki da de taa: “Haika e, dee sëmbë. Masa Gaangadu an mbei libisëmbë fu de hoi saba tjina hedi e, ma a mbei di saba faa heepi libisëmbë. ²⁸ Nöo mi taki da unu, taa Mi di i si ko Libisëmbë Mii aki, nöo mi dë Masa a hii soni liba e te dou ku di saba tuu.”

Sö wan soni Masa Jesosi taki da dee Faliseima a di ten dë.

3

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula

wan sëmbë a saba daka.

Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11

¹ Wë nöo a wan oto saba möön, hën Masa Jesosi toona go a di keikiwosu. Nöo di a go dou, nöo wan womi sai naandë, wan së maun fëen dë dëdëdë tjakaa. ² Ma nöo sëmbë dë leti dë ta watji Masa Jesosi ee a o kula di womi a di saba daka naandë, biga de kë feni föutu nëen u de tjëen go kaagi.

³ Nöo hën wë aan soni. Hën Masa Jesosi taki da di womi di dë ku di dëdëdë maun naandë taa be a hopo taanpu a dee hia sëmbë fesi dë. Nöo hën a hopo taanpu.

⁴ Nöo hën Masa Jesosi bia hakisi dee sëmbë dee sai naandë taa: “Unfa Gadu Buku taki, dee sëmbë? Undi möön bunu? Fii du bunu a saba, naa fii du hogi? Fii musu puu sëmbë a dëdë buka, naa fii disëen faa dëdë? Unfa Gadu wëti sikifi fëen?” Ma nöo fa a hakisi de naandë, na wan sëmbë piki ën möönsö, de tuu ko dë pii.

⁵ Nöo hën a luku de ku hatiboonu. Ma nöo a hati ën tu, fu di de abi sö wan taangajesi da Gadu te tjali u sëmbë an ta kisi de möönsö.

Nöo hën a bia fan ku di womi taa: “Mati, tëndë di maun fii i si.” Nöo hën di womi tëndëen maun, nöo hën wantewante di maun ko bunu leti kumafa a bi musu dë.

⁶ Nöo hën wë dee Faliseima kumutu dë, hën de waka go langalanga tee a di kulupu u di Könu u di köndë, hën da Helodi. Nöo hën de ko ta kuutu makandi unfa u de du de kisi Masa Jesosi kii.

„Sö di soni Masa Jesosi du dë hati de tjika.”

Aki ta lei fa dee sëmbë ta ko hia a Masa Jesosi liba.

⁷ Wë nöo wan daka möön, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen hën de go a di piki ze u Galilea bandja. ⁸ Nöo fa de ko dou dë, hën wanlô hia sëmbë hai ko nëen gidjii, dee sëmbë u Jelusalen ku hii dee oto köndë u Judea, ku dee u di pisiwata de kai Idumea, ku dee sëmbë dee ta dë a di oto së banda u Joodan Lio, ku dee u dee köndëköndë u dee pisiwata de kai Tilusi ku Sidon. Sö dee sëmbë hai ko a Masa Jesosi tjika, biga de bi jei u dee foondo wooko a ta du.

⁹ Nöo di de ko hia sö kaa, nöo hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa be de seeka wan boto buta a bandja wata naandë dëen. Biga fa a ta kula sëmbë dë, nöo awaa seei de ta pusa ta ko nëen liba. ¹⁰ Biga de ta si taa ee de nama nëen, nöo de sa ko bunu nöömö.

¹¹ Di juu dë, dee sëmbë dë ku soni a hedi, te de ko dou a Masa Jesosi nöo de ta bai kai olo seei kai a goon. Nöo de ta taki dëen taa: “U sabi ambë da i e!, I da di Mii u Masa Gaangadu.”

¹² Ma nöo hiniwanten te de taki sö kaa, nöo Masa Jesosi ta gandji da de taa de an musu taki di soni dë.

Aki ta lei ambë ku ambë Masa Jesosi tei u ko bakama fëen.

Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16

¹³ Wë nöo te wan pisi hën Masa Jesosi go a wan kamian ka wanlô hia kuun dë, nöo hën a kai sëmëni sëmbë u de ko nëen. ¹⁴ Nöo hën a pii tuwalufu womi a de dendu tei u de fika ku ën ta lei nëen nöömö, nöo de de kai “apösutu”. Nöo a o manda de go a köndëköndë u de paaja di Bunu Buka u Gadu, ¹⁵ nöo a o da de makiti tu u de ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba.

¹⁶ Söö. Wë nõö dee në u de tuwalufu womi dee a tei dë, nõö di fosu wan hën da Simon, hën Masa Jesosi ta kai Petuisi. ¹⁷ Nõö joo kisi Jakobosi ku ën baaa Johansi, de da de tu womi mii u di womi de kai Zebedeosi. Nõö Masa Jesosi da de wan në, a ta kai de Boanëgësi, nõö di në dë hën kë taki “Mii u Döndö”, „biga sò de tu baaa fasi bi dë.” ¹⁸ Nõö baka u dee baaa dë, nõö joo kisi Andiasi, Filipi, Batolomisi, Mateosi, Tomasi ku wan oto Jakobosi. Hën tata da Alufasi. Nõö joo kisi Tadeosi ku wan oto Simon, nõö di womi aki, hën bi dë a di paatëi u dee sëmbë dee ta suku u puu Loomë lanti a de liba. ¹⁹ Ufö joo kisi Judasi Isikaliotu, hën o sei Masa Jesosi buta a dee felantima maun.

Nõö sò wanlô sëmbë Masa Jesosi tei u de dë ku ën makandi e.

Aki dee Dju hedima taa Masa Jesosi ta wooko ku didibi kaakiti.

Mat. 12:22-32, 46-50; Luk. 8:19-21, 11:14-23, 12:10

²⁰ Te wan daka möön hën Masa Jesosi go dë a wan wosu, nõö hën sëmbë booko ko nëen naandë tee hën ku dee bakama fëen an sa fendu pasi u njan seei. ²¹ Te wan pisi hën dee mama bëë fëen ko jei taa sò ta pasa, hën de taa de o ko tei ën tja go. Biga de ta si kuma tja sondi kamian fëen an dë bunu möön.

²² Nõö di juu dë, wanlô Sabima u Wëti u Jelusalen bi dë a Masa Jesosi naandë, hën di de si andi ta pasa hën de taa: “Wë di sondi aki an dë u taki oto fasi möönsö e. Hën di gaan hedima u dee didibi de kai Belisabo hën wë kisi ën a hedi sò. Hën ta dëen di taanga faa ta jaka dee gadu puu a dee sëmbë liba.”

²³ Nõö Masa Jesosi, sabi taa sò de ta taki, hën a, kai de ko, hën a taki da de taa: “Dee sëmbë, unfa di didibi sa jaka dee otowan fëen puu a wan kamian? A sa booko di tii fëen seei sò nõ? ²⁴ Biga ee dee sëmbë u wan köndë hopo feti ku deseei, nõö na booko di köndë dë o booko nõ? ²⁵ Söseei ee wan bëë hopo ta feti ku deseei, nõö na booko di bëë naandë ta booko kaba a sösö nõ? ²⁶ Wë nõö ee di didibi ta feti ku ën seei sò, nõö nëen da a ta kaba di tii fëen a sösö nõ? Ma nõö di soni ta pasa aki, na di soni un ta taki dë e.

²⁷ “Ma mi o taki da unu andi da di soni ta pasa aki. Te joo go tei gudu a wan taanga womi wosu, nõö i musu kisi ën tai gingin ufö i sa go tei dee gudu fëen awaa. Wë nõö hën u ta du aki e. ²⁸ Nõö un dee leima u wëti aki, un haika. Fa i si un fan dë, un musu mëni unu seei e. Biga fu hii dee hogi dee sëmbë ta du, ee de ta kosi Masa Gaangadu seei ta sösö ën ta poi ën në, Gadu sa puu de nëen bëë eti. ²⁹ Ma ee wan sëmbë i ta kosi di Akaa u Gadu ta wisiwasi ën, di sëmbë naandë an o kisi paadon a Gadu möönsö a mundu.”

³⁰ Nõö sò Masa Jesosi fan ku dee sëmbë, fu di de taki taa di hedima u dee didibi hën dë nëen liba ta du dee foondo wooko.

³¹ Te wan pisi Masa Jesosi mama ku dee baaa fëen ko dou a dööbuka dë gbolo, hën de manda kai ën. ³² Nõö di juu dë, sòmëni sëmbë bi sindo lontu Masa Jesosi a di wosu dendu. Nõö hën sëmbë taki dëen taa: “Masa o, dee sëmbë fii ko aki, i mama ku dee baaa fii, nõö de ta kai i e. De dë leti a dööbuka dë.”

³³ Nõö hën a taa: “Dee sëmbë u mi nõ?” ³⁴⁻³⁵ Nõö hën a luku dee sëmbë sindosindo lontu ën naandë, hën a taa: “Un dee sëmbë aki dee ta du kumafa Gadu kë, nõö unu wë da mi mama ku mi baaa ku mi sisa e.”

4

Aki Masa Jesosi da di oto

u di sëmbë ta jaa böngö.

Mat. 13:1-9; Luk. 8:4-8

¹ Wë nõö te wan oto daka möön, hën Masa Jesosi toona ko dë a di piki ze u Galilea bandja möön ta lei sëmbë Gadu wöutu. Nõö hën sòmëni sëmbë booko seei gililili ko nëen naandë, nõö hën a subi a wan boto bi dë a lampeesi dë, nõö hën a sindo. Nõö dee hia sëmbë dë a tela liba dë, ² nõö hën a tei wanlô woto ta lei de sòmëni sondi a wödu fasi.

³ A taa: “Wan goonma go ta jaa böngö nëen goon dendu. ⁴ Nõö fa a ta jaa ën naandë, nõö so fëen ta kai a di pasi liba nõö dee piki fou ta ko ta pii ën ta njan.

⁵ “So u di böngö ta kai a sitonu kamian ka doti an dë hia, nõö a nasi hesi seei. ⁶ Ma nõö hën di sonu ko hati, hën a kii ën, biga di sitonu kendi di lutu fëen.

⁷ “Nõö so u di böngö kai a maka dendu, nõö di böngö ku dee maka tuu ta göö makandi, ma dee maka ta peeta di njanjan te an sa ko sondi.

⁸ “Ma nõö dee otowan kai a bunu goon doti, nõö hën a göö ko puu njanjan e. Biga so puu diiteni toon möön hia möön fa a bi dë, so puu sikisiteni toon möön hia, otowan puu wanhöndö. Nõö sò di pisi dë ko njanjan tjika.”

⁹ Sö wan woto Masa Jesosi da dee sëmbë te a kaba, nõö hën a taa: “Wë fa mi fan ku unu aki, nõö un pakisei ën bunu e, be un fusatëen.”

*Aki Masa Jesosi puu andi**di oto kë taki.**Mat. 13:10-23; Luk. 8:9-18*

¹⁰ Nöo hën de dë te wan pisi, Masa Jesosi dë ku wantu sëmbë ku de tuwalufu bakama fëen, nöo hën de hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei i ta lei dee sëmbë a tjubi fasi sö?”

¹¹ Nöo hën a piki de taa: “Haika e. Unu wë Gadu naki kölöku fuun sa ko sabi dee tjubitjubi soni u di tii fëen. Ma dee oto sëmbë naandë de an ta kë saka deseei a di Tii u Gadu basu möönsö, nöo fëen mbei, mi ta lei de a tjubi fasi sö. ¹² Nöo a ko dë taa de ta si kodo ma de an ta fusutan, de ta haika kodo ma de an ta jei möönsö. Biga ee nasö de bi o bia de libi ko a Gadu, nöo a bi o puu de a bëë.”

¹³ Nöo hën a hakisi dee bakama fëen taa: “Wan bi fusutan di woto di mi lei dee sëmbë ö? Wë nöo unfa woon du fusutan dee oto sondi mi o toona lei sëmbë möön?”

¹⁴ Hën a taa: “Söö. Wë nöo un haika e, mi o puu ën da unu. Di goonma mi bi taki naandë, hën da di bosikopuma u Gadu e, nöo di böngö hën da di wöutu u Gadu di a ta tja ta paaja. ¹⁵ Nöo ka di böngö kai a pasi liba, dee piki fou ko pii ën njan dë, hën da dee sëmbë ta jei di wöutu u Gadu, ma te de jei ën, nöo wantewante di didibi ta ko puu ën a de pakisei djee, de an ta mëni ën möön.

¹⁶ “Nöo ka di böngö kai a di doti ku sitonu a basu, hën da dee sëmbë dee jei di wöutu u Gadu hën de tei ën seei ku wai, ¹⁷ ma de an ta hoi dou. Biga te sëmbë ta hoi de u felanti, fuka ku toobi ko miti de u di wöutu hedi, nöo de ta kumutu disa di biibi djee. Biga di wöutu an bi go fundu a de hati tjika.

¹⁸ “Nöo di goon ka di böngö kai a maka dendu dë, hën da dee sëmbë ta jei di wöutu ¹⁹ ma de ta abi bookohedi ku dee sondi u goonliba aki poi. Dee gudu u di goonliba aki ta ganjan de, de ta kë pepei sondi te de an ta a’ ten u di wöutu u Gadu, nöo an sa göö ko sondi a de libi möönsö.

²⁰ “Ma nöo ka di böngö kai a di bunu goon, hën da dee sëmbë tei di wöutu u Gadu nöo de ta dëen pasi faa wooko a de hati. Nöo Gadu ta fendi wini a dee lö sëmbë naandë seei te a hia, leti kuma di böngö di puu diiteni toon möön hia möön fa a bi dë, ku sikisi toon, ku wan höndö toon.”

²¹ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Fa i si di womi jaa di böngö naandë, nöo sö a musu du e, biga di wöutu u Gadu an musu fika tjubitjubi. Biga, ee wan sëmbë tja wan faja ko a wan wosu dendu, nöo an o butëen a sondi basu. Ma a o butëen a wan kamian be hii sëmbë sa si limbo ku ën, na sö nö?”

²² “Nöo un haika e, dee sëmbë. De soni mi ta lei a di fasi aki, de an o fika sö tjubitjubi u nöömö e. De o ko a döo wan daka nöömö u sëmbë musu ko sabi de. Biga, hiniwan soni di dë tjubitjubi musu u ko a döo wan daka nöömö.”

²³ Hën a taa: “Söö. Wë nöo fa mi fan ku unu aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

²⁴ Nöo hën a taa: “Dee sëmbë, un buta pakisei a dee soni mi ta taki e. Biga di wan seei maaka joo tei u maaka soni, nöo ku hënseei de o toona maaka da i tu, nöo möön hia seei joo kisi a liba. ²⁵ Biga ee wan sëmbë i kisi wan piki soni, nöo hën i wooko ku ën, nöo joo toona kisi möön hia. Ma nöo ee ja wooko ku ën möönsö, nöo di pikiwan di i bi kisi naandë joo lasi ën faa.”

Sö Masa Jesosi taki di ten dë.

*Aki Masa Jesosi konda wan woto fu di fa njanjan ta waka ko soni.**Mat. 13:31-34; Luk. 13:18-19*

²⁶ Nöo hën wan oto toon, hën Masa Jesosi tei wan oto woto toona lei dee sëmbë möön fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan goonma go nëen goon dendu go jaa njanjan böngö te a kaba, nöo hën a go fëen a ganda. ²⁷ Nöo fa a go dë, a fëëkëti di oto naandë. A dë fëen nöo ta duumi ta weki.

²⁸ “Ma nöo fa di böngö sai a di goon naandë, te wan pisi a tja aguja ko a döo. Hën a ta göö fëen ta ko, teee a ko dë ku bëë ko puu jakajaka seei ko abi njanjan. ²⁹ Te wan pisi a lepi, juu fëen dou, hën di goonma ko koti. Ma nöo hii fa di njanjan waka ko sö naandë, ma di sëmbë di paandi ën an saanfa a du ufö a ko sö. Wë nöo leti sö nöo a ta pasa a di Njunjun Tii u Gadu dendu e.”

Sö wan oto Masa Jesosi da di juu dë.

³⁰ Nöo hën a taa: “Un oto mi o toona tei u mi lei unu möön fa soni ta waka a di Njunjun Tii u Gadu dendu?”

³¹ Hën a taa: “Wë a dë sö leti kuma di uwii de kai mutaadi di u ta paandi a di köndë fuu aki. Fa a sai dë, nöo di sii fëen piki möön hii dee oto sii de ta paandi, na sö nö? ³² Ma nöo te a göö, nöo a ta ko bigi pasa hii dee oto uwii tuu dee u ta paandi a goon dendu, te piki fou seei ta ko ta mbei wosu a dee maun fëen.

“Nöö sò nöö sondi dè a di Njunjun Tii u Gadu dendu e.”

³³⁻³⁴ Wè nöö te Masa Jesosi ta konda di wòutu u Gadu da sèmbè, nöö dee lò oto aki a lobi u tei konda. Biga a ta fan ku de a wan fasi kumafa de sa fusutan soni nöö. Ma te hèn ku dee bakama fèèn dè de wanwan, nöö a ta puu sondi da de mōön fini.

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25

³⁵ Wan daka hèn Masa Jesosi dè ta konda di wòutu u Gadu da dee gaan hia sèmbè naandè tefa sapate, nöö hèn a fan ku dee bakama fèèn taa: “Womi, un boo koti go a di oto sè banda ala ufò.” Hèn de taki aai.

³⁶ Nöö aan soni, hèn de disa dee hia sèmbè naandè, nöö hèn de tei Masa Jesosi leti fa a sai dè, nöö hèn de subi a boto, hèn de ta aba di piki ze naandè nango. Ma nöö wanlò oto boto ta faaka de. ³⁷⁻³⁸ Nöö fa de nango dè, hèn Masa Jesosi go a di boto gogo ala wante go kandi buta hedi a wan kunsu liba, hèn a duumi pii. *„Wei nöö a wei sò.”*

Nöö hèn de nango te wan pisi, hèn wan gaan ventu ko bigi mōön hii soni ta seki di wata tee, di wata nango a di boto dendu seei djululuu, kuma de sa singi. Nöö dee bakama fèèè te na soni hèn de kule go a Masa Jesosi go weki èn taa: “Masa, ja si taa woo dèdè kaba a di wata aki ò? Ja a’ toobi nò?”

³⁹ Nöö hèn Masa Jesosi weki, hèn a hopo. Hèn a bai di ventu ku di sekiwata taa: “Un tan pii e!” Nöö fa a fan dè, wantewante hèn di ventu ku di wata tan pii.

⁴⁰ Nöö hèn Masa Jesosi hakisi dee bakama taa: “Andi mbei un fèèè sò? *„Wan a’ futoou a mi liba eti nò?”*

⁴¹ Nöö hèn dee bakama panta te na soni, de ko dè ta luku deseèi diin ta hakisi de na de taa: “Womi, ambè da di sèmbè aki di abi sò wan poosian te gaan ventu ku sekiwata seei ta piki èn buka a soni?”

5

Aki Masa Jesosi jaka wanlò taku soni puu a wan womi liba.

Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39

¹ Wè nöö hèn Masa Jesosi ku dee bakama fèèn aba di piki ze go tjökò a di pisiwata u dee Galasèni sèmbè.

²⁻⁴ Nöö fa de ta kumutu a boto dè, nöö hèn de ko miti ku wan womi di wanlò taku soni dè nèèn liba gbolo. Di womi aki ta libi a dee sitonu baaku u di kòndè ka de ta bei sèmbè, nöö a dè sò taanga tee na wan sèmbè seei sa kisi èn hoi buta a wan kamian pii. Biga sòmèni pasi de bi pooba bui èn nèèn maun ku èn futu tuu, ma nöö a ta koti dee kèti seei wòkòwòkò kule go fèèn. ⁵ Nöö a ndeti ku didia di womi aki ta dè a di geebi naandè ta sanga nango ta ko ta bai ta kai wolo ta koti èn seei ku sitonu pisi hii èn sinkii.

⁶ Nöö fa a dè a di kamian naandè te wan pisi hèn a si Masa Jesosi te ala, nöö hèn a kule ko kai a goon nèèn fesi holou sò. ⁷ Nöö hèn a ta bai taanga seei ta fan ku èn taa: “Andi tja i ko aki, Jesosi, i di Womi Mii u di mōön hei Gadu u mundu? Andi u ku i abi eee? Mi begi i taa be i soi a Masa Gadu fesi taa ja o da mi sitaafu e!” ⁸ Nöö sò a taki, biga Masa Jesosi bi fan ku di soni nèèn liba naandè taa a musu go kumutu dè.

⁹ Nöö hèn Masa Jesosi hakisi di womi taa: “Un nè fii?”

Hèn a taa: “Mi de kai A-Hia-Mōön-Hii, biga u dè seei te a hia.”

¹⁰ Nöö hèn de ta begi Masa Jesosi seei nōömò, taa: “Gaantangi, na jaka u puu a di pisiwata aki e, u begi i.”

¹¹ Nöö zuntu ku di kamian naandè i abi wan kununu, nöö wanlò hia hagu bi sai nèèn ta pii sondi ta njan. ¹² Nöö hèn dee taku soni begi Masa Jesosi taa: “Ee joo puu u a di sèmbè aki liba, nöö gaantangi da u pasi fuu go a dee hagu e.”

¹³ Hèn Masa Jesosi da de pasi.

Hèn de tuu kumutu a di sèmbè go a dee hagu. Fa u mbei naandè hèn dee hagu tei kule seei ta bazia di kununu naandè gililili te a di ze u Galilea dubuu pii. Dee hagu dèdè a wata faaa. Nöö de bi dè kuma tu dusu hagu sò.

¹⁴ Nöö di dee sèmbè bi dè ta watji dee hagu naandè si di soni, nöö hèn de kule go a ganda go konda taa sò wan sondi pasa ku dee hagu.

Nöö hèn dee sèmbè u di kòndè booko seei gililili ko a Masa Jesosi. ¹⁵⁻¹⁶ Fa de ko dou, hèn de si di sèmbè di bi dè ku dee hia taku soni nèèn liba sindosindo pii ku koosu a sinkii, ku bunu fusutan seei. Nöö dee sèmbè dee bi sai dè, hèn de konda da dee otowan te de kaba kumafa de si soni pasa ku di womi ku dee hagu.

¹⁷ Nöö hèn dee sèmbè u di kòndè begi Masa Jesosi taa gaantangi be a kumutu a di pisiwata u de go fèèn. ¹⁸ Nöö Masa Jesosi an fia ku de. A piki, hèn a go a boto wante faa go.

Ma nõõ hèn di womi a bi jaka dee taku soni puu nëen liba dë begi ën taa: “Masa, gaantangi, be mi go ku i e.”

¹⁹ Ma nõõ Masa Jesosi an dëen pasi faa go ku ën. A taki dëen taa: “Mati o, toona go a dee sëmbë fii ku dee mati fii e, nõõ i go konda da de di bunu Gadu du da i aki, ku di fa a saa i tjika.”

²⁰ Nõõ hèn di womi go e, hèn a ta konda di sondi pasa ku ën a hii di pisiwata naandë tuu palalaa te dou, kumafa Gadu heepi ën tjika. Baa nõõ di sondi dë foondo sëmbë e.

Nõõ da sò wan gaan wooko Masa Jesosi du a di pisiwata de kai Dekapolisi naandë.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë ku wan mujëë mii.

Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56

²¹ Wë nõõ hèn Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona aba go a di oto së banda ala, nõõ fa de go dou dë hèn sëmbë ko lontu ën seei te a hia buta a mindi.

²² Nõõ di juu dë, hèn wan womi de kai Jailusi ko dou. Di womi aki, a dë wan u dee hedima u keiki u di køndë naandë. Nõõ di a si Masa Jesosi hèn a kai ku kini a goon. ²³ A taki dëen taa: “Gaantangi mi begi i, nama maun a wan mujëë mii u mi da mi. A siki seei te fu dëdë.”

²⁴ Nõõ hèn de tei pasi u de go a di hedima wosu, nõõ dee hia sëmbë naandë ta bondji Masa Jesosi seei gililili sò nango ku ën.

²⁵ Wë nõõ di juu dë wan mujëë bi dë a dee sëmbë dendu naandë, sondi ta kule nëen tuwalufu jaa longi kaa. ²⁶ A bi go a sòmëni data, de kulëen te de wei. Hii mõni fëen tuu kaba këëë, ma ka u di siki bëtë awaa a ta ko mõn hogi.

²⁷⁻²⁸ Nõõ hèn di mujëë ko jei u Masa Jesosi gbolo, nõõ hèn a taa a o ko nëen ko suku heepi tu. Biga a taa: “Ee mi sa nama tjë sòseei a di koosu fëen, nõõ mi si kuma mi sa ko bëtë nõömö.” Sò di mujëë ta taki nëen hati.

Nõõ hèn a ta tuusi hënseei a dee sëmbë mindi dë tefa a ko nama maun a di koosu u Masa Jesosi kumafa a bi taki. ²⁹ Nõõ di a nama nëen, wantewante dë a fii taa a ko bëtë djee, di soni an ta kule nëen mõn. A ko böö u di sitaafu dë.

³⁰ Nõõ Masa Jesosi seei fii taa wan poosian kumutu nëen kula wan sëmbë, nõõ hèn wante a bia hakisi dee hia sëmbë ta waka nëen baka naandë taa: “Ambë panjan di koosu u mi?”

³¹ Nõõ hèn dee bakama fëen piki taa: “Masa, dee gaan hia sëmbë ta bondji i gililili aki, hèn i taa ee ambë nama a i nõ?”

³² Ma nõõ Masa Jesosi ta tuwë wojo a dee hia sëmbë dendu naandë, faa si ee ambë bi panjëen. ³³ Nõõ hèn di di mujëë ko sabi taa sò wan gaan sondi pasa ku ën, nõõ hèn a ko fëëë seei. Hèn a ko tuwëen seei a goon a Masa Jesosi fesi naandë, hèn a konda hii di sondi te a kaba kumafa a bi waka.

³⁴ Nõõ hèn Masa Jesosi fan ku ën taa: “Mujëë, di fa i si i biibi a mi tjika dë, hèn wë mbei i fendi heepi e. Nõõ go fii, i böö u di siki bi ta sitaafu i dë.”

³⁵ Nõõ an kaba u fan ku di mujëë seei, nõõ hèn wanlõ sëmbë ko dou dë. De kumutu a di wosu u Jailusi, di hedima u keiki di bi ko begi Masa Jesosi faa ko kula di mujëë mii fëen dëen. Nõõ hèn de fan ku Jailusi taa: “Mati o, gaan sondi. An dë u di mësité ko a i wosu mõn e, biga di mujëë mii fii lasi libi kaa.”

³⁶ Nõõ hèn Masa Jesosi jei fa de fan, ma nõõ an dë gaan sondi dëen seei. Nõõ hèn a fan ku Jailusi taa: “Na fëëë e, mati. Ta biibi a mi nõömö.”

³⁷ Nõõ hèn de nango a di wosu ka di mujëë mii dë dëdëdëdë ala. Ma nõõ Masa Jesosi an mbei dee hia sëmbë go ku ën mõn. Petuisi, ku Jakobosi, ku ën baa Johanisi, de nõõ a mbei go ku ën. ³⁸ Nõõ di de naki tefa de go dou a di wosu, nõõ sòmëni sëmbë sai naandë kaa ta mbei wajawaja ta bai ta këë ta kai olo te a bigi.

³⁹ Nõõ hèn Masa Jesosi denda go a di wosu, hèn a hakisi dee sëmbë taa: “Andi un ta du a di kamian aki sò? Biga na dëdë di mujëë mii dëdë e. Duumi a ta duumi.”

⁴⁰ Nõõ fa a fan dë, hèn de lafu ën te a bigi, biga de sabi bunu taa di mujëë mii dëdë tuu.

Nõõ hèn a buta dee sëmbë naandë tuu go a döo, nõõ hèn a kai di tata ku di mama u di mujëë mii, ku de hii bakama fëen naandë, nõõ hèn de go a di kamba ka di dëdë dë. ⁴¹ Nõõ hèn Masa Jesosi go panjan di dëdë a maun, hèn a taa: “Talita kumi,” dati wan taki: “Mujëë mii, hopo taanpu fii e!”

⁴² Nõõ fa a taki naandë, hèn di mujëë mii hopo taanpu a pë. Hèn a ta waka ta lontu a di wosu dendu, biga a abi tuwalufu jaa kaa. Baa nõõ di soni pasa dë, a bigi da dee sëmbë e.

⁴³ Nõõ hèn Masa Jesosi bai de taa: “Di sondi i si pasa aki, wan musu taki ën da sëmbë e. Nõõ un da di mujëë mii soni u njan.”

Nõõ sò wan gaan soni Masa Jesosi du mõn e, ka a dë a di pisiwata naandë.

6

Aki Masa Jesosi toona go

*a Nazalëti.**Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30*

¹ Wë nõõ hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu naandë, nõõ hën de go a di kõndë ka a bi kiija. „Hën da Nazalëti.” ² Nõõ a di saba daka, hën a go a di keikiwosu go ta lei dee sëmbë u di kõndë dee lei fëen.

Nõõ fa a ta fan dë, a ta bigi da de seei, nõõ hën de bia ta hakisi de na de taa: “Naasë a kumutu ko aki ku dee lei fëen dë? Unsë a feni sò wan kõni? Ambë dëen kaakiti faa ta du dee foondo wooko u ta jei a ta du?” ³ Biga na di tëmbëma bi dë aki nëen disi nõ? Na di mii aki Malia bi pali nõ? Dee baaa fëen u sabi de bunu: Jakobosi, Josëfu, Judasi, ku Simon. Dee sisa fëen, na u ku de ta dë aki nõ?” Nõõ hën de tei ën u hogi te na soni.

⁴ Nõõ hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan tjabukama u Gadu an ta fuka u nëbai a oto kõndë e, boiti a di kõndë ka a bi kiija, ku dee bëë fëen. A de nõõ an ta fendi gafa.”

⁵⁻⁶ Ma fa a fan dë seei, ma a bigi dëen fa dee sëmbë an kë biibi ën. Nõõ fëen mbei an du foondo wooko naandë mõönsò, boiti wantu sëmbë nõõ a kula, di a buta maun a de liba.

Nõõ hën a kumutu naandë hën a go a dee oto kõndë u di pisiwata dë go ta lei sëmbë.

*A di pisi aki Masa Jesosi manda**dee bakama fëen go**a dee kõndëkõndë.**Mat. 10:1, 5-15; Luk. 9:1-6*

⁷ Te wan daka hën Masa Jesosi kai de tuwalufu bakama fëen ko nëen. Nõõ hën a taki da de taa: “Un haika e, mi o manda unu go tu ku tu a dee kõndëkõndë, „nõõ woon go konda taa Masa Gadu ta hopo wan njunjun tii.” Nõõ mi o da unu makiti fuun sa jaka dee soni ta ko a sëmbë hedi puu a de liba.

⁸⁻⁹ “Ma nõõ fa woon go aki, wan musu tja soni e. Wan musu tja bëëë. Wan musu tja tu susu, di fuunu futu dë tjika kaa. Wan musu tja tu koosu tu, di dë a unu sinkii dë tjika kaa. Wan musu tja mõni e. Nõõ di kokoti a i maun dë, hën nõõ fi tja.

¹⁰ “Nõõ fa woon go aki, nõõ te un dou a wan kõndë, nõõ di sëmbë di o kisi unu buta nëen wosu, nõõ naandë unu musu tan fu te un kumutu a di kõndë dë e. Wan musu kumutu dë go tan a oto wosu mõönsò.

¹¹ “Nõõ te un go a wan kõndë ka de an kë unu, de an kë jei di lei fuunu, nõõ un kumutu disa di kõndë dë go e. Ma bifò un go un musu feki di basufutu sandu fuunu tuwë a di kõndë kuma wan maaka u de si taa di hebi fika da de.”

Nõõ sò Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

¹² Nõõ hën dee bakama go e. Hën de go ta konda da dee sëmbë a dee kõndëkõndë taa be de bia disa dee hogilibi u de. ¹³ Nõõ fa de go dë, nõõ de heepi sëmbë e. Biga de jaka sòmëni soni bi ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba, de tutu fatu a sòmëni sikima sinkii kula de ko bunu.

*Aki ta lei andi pasa ku Johanisi**di Dopuma.**Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9*

¹⁴⁻¹⁶ Nõõ fa Masa Jesosi ta du dee foondo wooko a di pisiwata u Galilea naandë, nõõ në fëen ta bai ta paaja nango a dee kõndëkõndë. De ta taki nëen liba seei.

Sò sëmbë taa: “Un haika, dee sëmbë. Johanisi di Dopuma di di kõnu bi manda dee sodati kii, hën wë toona weki a dëdë e, hën a tei oto nê ta tja.”

Otowan taa: “Nönò, di fesiten Tjabukama u Gadu de kai Elia, hën di dë e. Hën toona weki ta tja oto nê.”

Otowan a dendu taa: “Nönò e, na weki di sëmbë aki weki a dëdë, ma a dë wan hebi Tjabukama u Gadu nõõ, kuma dee bi dë a fesi.” Nõõ sò dee sëmbë ta fan peipei soni u Masa Jesosi.

Te nõõ di kõnu u di kõndë de kai Helodi seei ko jei u Masa Jesosi. Hën a taa: “Awa, Johanisi di Dopuma di mi bi manda sëmbë kii, hën toona weki tuu. Biga hën nõõ sa du dee lõ foondo wooko mi ta jei di sëmbë naandë ta du dë.” Sò hën a taki.

¹⁷⁻²⁰ Wë nõõ fa di Kõnu fan dë, a bi kii di Dopuma tuu o, biga a bi manda sodati go koti ën hedi puu. Nõõ di sondi mbei a du sò. Di Kõnu bi abi wan baaa fëen de kai Filipi, nõõ di baaa bi abi wan mujëë de kai Helodias. Nõõ hën di Kõnu tei di mujëë u di baaa fëen aki buta a wosu gholo. Nõõ hën di a du sò, hën wë Johanisi bai ën taa an du bunu, biga a booko Gadu wëti fa a tei ën suwagi dë.

Nõõ hën di di mujëë jei taa sò Johanisi bai di manu fëen, nõõ a tei Johanisi fu hogi. A hoi ën a bëë seei, a kë kii ën nõömò. Ma nõõ di Kõnu an dëen pasi faa musu kii ën, biga a ta lesipeki Johanisi, a ta si taa a dë wan bumbuu sëmbë ta libi kumafa Gadu kë. Ma nõõ u di Kõnu musu

du di mujëe fëen wan piizii, hën a manda sodati buta Johanisi a dinguwosu. Ma so juu di kõnu ta kai Johanisi faa fan ku ën, nõo a lobi u ta haikëen, hii fa dee fan u Johanisi ta toobi ën seei.

²¹ Wë nõo hën de dë te wan daka gbolo, di mujëe kisi pasi faa du ku Johanisi kumafa a bi kë. Biga a ko pasa sô taa di Kõnu fujai, nõo hën a hoi wan gaan piizii. A kai hii dee bigima u di pisiwata naandë tuu ko a di piizii: dee lanti hedima, ku dee hedima u sodati, ku dee guduma.

²² Nõo hën de dë a di piizii dendu tee wan pisi. Nõo di baa mujëe fëen di a tei dë bi abi wan mujëe mii fëen. Nõo hën di mujëe mii ko baja wan gaan, dëe wojo, baja bigi möön hii sondi. Baa nõo a suti da di Kõnu ku hii dee bigima sai naandë te na soni, fa di mujëe mii baja dë.

²³ Nõo hën di kõnu kai di mujëe mii ko nëen, hën a taa: “Wë mii, di baja i baja aki a suti poi, nõo mi kë paka i e. Ma nõo i musu pikii mi andi i kë, nõo mi soi a hii dee bigima aki fesi tuu taa hiniwan sondi di i hakisi mi mi o da i ën kaa. Ee hafu u di kõndë mi ta tii aki seei i kë, mi o da i ën.” Sô di Kõnu taki da di mujëe mii.

²⁴ Nõo di a taki sô, hën di mii kule seei hesihesi go nëen mama taa: “Maama o, sô di Kõnu taki da mi e, nõo andi mi musu hakisi ën?”

Nõo hën di mama piki di mujëe mii taa: “Go piki di kõnu e, taa i kë u de tja di hedi u Johanisi di Dopuma a wan paatu dendu ko da i.”

²⁵ Nõo hën di mii kule hesihesi go a di kõnu. A taa: “Wë Kõndë Masa, mi ko piki di sondi mi kë e. Mi kë fii da mi di hedi u Johanisi di Dopuma a wan paatu dendu hesihesi seei.”

²⁶ Wë nõo di di Kõnu jei sô, nõo hati fëen ko latja, biga a hati ën faa musu du sô wan sondi ku di Dopuma. Ma nõo fu di soi a bi soi a dee bigima naandë fesi da di mujëe mii kaa, fëen mbei an sa puu di buka dë möön. ²⁷ Nõo aan kõni, hën a manda wan sodati faa go koti Johanisi hedi buta a wan paatu tja ko. Nõo hën di sodati go koti Johanisi hedi belim puu, ²⁸ hën a tei buta a di paatu tja ko da di mujëe mii. Nõo hën di mii tei tja go nëen mama.

²⁹ Wë nõo di dee bakama u Johanisi jei di taki dë, nõo a hati de e, ma heepi an dë. Nõo hën de ko tei di dëdë sinkii fëen tja go bei.

Nõo da sô wan gaan hogi Kõnu Helodi du e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi bi da

hia sëmbë soni u njan.

Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

³⁰ Wë nõo hën dee bakama u Masa Jesosi, dee a bi manda go a kõndëkõndë, hën de toona ko nëen baka, nõo hën de konda dëen te de kaba fa de lei dee sëmbë ku fa de du di wooko tjika.

³¹ Nõo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un sabi nõ? Un boo go a wan pii kamian u wanwan ka sëmbë an dë, fuu sa böö abiti sô.” Nõo di sondi mbei a taki sô, biga hia sëmbë ta kumutu a dee kõndëkõndë ta ko nëen nõömô ta suku heepi te hën ku dee bakama fëen an sa fendii pasi u njan, bamba u de böö seei.

³² Nõo hën de kai a boto ta puu nango a di kamian ka de o go dë de wanwan. ³³ Ma nõo wanlô hia sëmbë si de, nõo de sabi kaa taa a sô wan kamian de nango. Nõo hën de kule lontu a bandja wata u de go miti ku de a di oto sê banda ala.

³⁴ Nõo di Jesosi ku dee bakama fëen go tjökô, hën de si dee hia sëmbë naandë ta luku de kaa. Nõo aan soni, hën Masa Jesosi go ta lei de sëmëni soni möön, biga tjali u de kisi ën. A si taa de dë kuma wanlô hia sikafu söndô tiima ta waka ta daama nango ta ko.

³⁵⁻³⁶ Nõo fa u mbei dë, nõo sapate ta ko kaa, nõo hën dee bakama taki da Masa Jesosi taa: “Masa o, i sabi nõ? A tjika fii manda dee sëmbë go, be de go suku sondi u njan bai a dee kõndëkõndë a u bandja aki. Biga sëmbë an ta libi ka u dë aki, nõo sondi u njan an dë aki u fendii tu.”

³⁷ Ma nõo hën Masa Jesosi taa: “Nõnõ e, unu musu da de sondi u njan.”

Hën de taki dëen taa: “Unfa i mëni? Dee sëmëni sëmbë aki, u o da de sondi u njan nõ? Biga di mëni di u musu puu bai sondi u njan da de, nõo a musu dë aiti liba wooko mëni.” Sô dee bakama fëen piki ën.

³⁸ Nõo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Un mëni bëëë un abi aki? Un go luku i si.”

Nõo hën de go luku te de ko, hën de ko piki ën taa: “U abi feifi bëëë ku tu fisi nõo.”

³⁹ Nõo hën a manda de taa: “Un go mbei dee sëmbë sindo a dee ahun liba aki na alô e.”

⁴⁰ Nõo hën de go mbei dee sëmbë sindo a hipihipi, feifiteni ku feifiteni a wan hipi, wan hõndô ku wan hõndô a wan hipi. ⁴¹ Nõo hën di de sindo sô kaa, hën Masa Jesosi tei de feifi bëëë ku de tu fisi, nõo hën a hopo wojo luku liba da Masa Gadu tangi te a kaba, hën a booko de pisiipisi te a kaba. Nõo hën a tëndë da dee bakama taa be de paati da dee sëmbë. Nõo hën

de tei paati da dee sòmèni sèmbè naandè tee lontu ko kai. ⁴² Nöo hii dee sèmbè tuu seei njan te bée u de fuu, de an kè mōön.

⁴³⁻⁴⁴ Wè nöo di mèni sèmbè njan di ten dè, feifi dusu womi sèmbè de konda e, ufö i abi dee mujèe ku dee mii. Nöo di de njan te de kaba, hèn dee bakama go pii di béeè ku di fisi dee fika nöo a dou hii tuwalufu manda fuufuu eti.

Nöo da sò wan gaan foondo wooko Masa Jesosi du a di lö kamian dè e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi waka

a wata liba.

Mat. 14:22-33; Joh. 6:15-21

⁴⁵ Nöo di dee sèmbè njan te de kaba naandè kaa, hèn Masa Jesosi kai dee bakama ko nëèn, hèn a taa: “Un go tei di boto, nöo un puu go a Betisaida ala.” Sò Masa Jesosi taki da de. Ma nöo hèn a o fika dè faa manda dee sèmbè go.

⁴⁶ Nöo hèn dee bakama fèèn go. Nöo di Masa Jesosi manda dee oto sèmbè go kaa, hèn a go a wan kuun kamian naandè hèn wanwan go ta begi Masa Gaangadu.

⁴⁷ Nöo hèn di sapate, di boto u dee bakama fèèn dè tee a mindiwata ala. ⁴⁸ Te wan pisi hèn Masa Jesosi tuwè wojo luku, a si taa de dè a gaan toobi seei. Biga de ta puu kodo ma de an nango fesi. Wan gaan ventu wè ko ta kii de sò. Nöo a gaan ndeti seei di sondi dè ta pasa, biga fosu ganian an kanda eti.

Nöo di Masa Jesosi si sò, hèn a bazia di kuun ko a di wata bandja hèn a ta waka seei tjuwatjuwa ta ko a dee bakama fèèn.

Nöo hèn di a ko zuntu ku de hèn a mbei kuma a ta pasa. ⁴⁹⁻⁵⁰ Di juu dè dee bakama wojo ko kai a di sèmbè ta waka a di wata liba naandè, nöo hati u de latja te na soni, de bai kai wolo, biga de mèni taa jooka de si dè.

Nöo hèn Masa Jesosi kai de taa: “Kijoo, wan fèèè sò e. Un tai hati. Mi wè disi.”

⁵¹ Nöo hèn a subi a di boto dendu. Fa a subi dè, nöo wante hèn di ventu kötö pii.

Wè nöo di sondi dè bigi da dee bakama fèèn te na soni. ⁵² Biga wè hii fa de bi si Masa Jesosi tei de feifi béeè hèn a da dee gaan hia sèmbè, de njan dè seei, ma töku de an bi buta mèni nëèn fu de sabi ambè dèèn.

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula sòmèni sikima.

Mat. 14:34-36

⁵³ Nöo hèn de puu go tjökö a di pisiwata u dee Genesalèti sèmbè ala, nöo hèn de tai di boto u de te de kaba. ⁵⁴ Nöo fa de ko dou dè, hèn sèmbè si de sabi wante kaa. ⁵⁵ Nöo hèn de kule go paaja di njunsu te dou hii dee köndè naandè, taa: “Jesosi di kulama dè a di köndè fuu.” Nöo hèn dee sèmbè kule go tei dee sikima buta a kama ta tja ko a Masa Jesosi seei gililili sò.

⁵⁶ Wè nöo sò. Hii ka Masa Jesosi nango kaa, a dee gaangaan köndè ku dee pikipiki köndè te dou ku dee pandasi kamian tuu, dee sèmbè ta tja dee sikima u de ko buta a sitaati dèèn faa musu kula de da de. Nöo de ta begi èn taa be a da de pasi u de ta nama a di jèkèjèkè u di koosu buka fèèn, nöo hii dee sèmbè dee nama sò kaa, de tuu ko bètè.

Nöo da sò Masa Jesosi kula dee sèmbè u di pisiwata dè tjika.

7

Aki ta lei fa dee Faliseima

ku dee Sabima u Wèti ta kuutu

Masa Jesosi.

Mat. 15:1-9

¹ Wè nöo hèn de dè te wan daka, hèn so u dee Faliseima ku dee Sabima u Wèti kumutu a Jelusalen ko a Masa Jesosi dè.

² Te wan pisi hèn de ko si taa te dee bakama u Masa Jesosi ta njan, nöo de an ta wasi maun a di fa dee Dju sèmbè guwenti u wasi maun. ³ Biga wan tuutuu Dju sèmbè an o njan ee na a wasi maun kumafa a lei a dee gaan sèmbè fèèn, ⁴ taa te a kumutu a wojowojo ko, nöo a musu wasi a wan apaiti fasi bifö a sa njan. Nöo a musu wasi dee paabi lai fèèn a wan apaiti fasi tu, kuma dee kan u bebe wata, gansè, paabi u njan. Biga de ta mèni taa ee de an du sò nöo de an o dè limbolimbo a Gadu wojo.

⁵ Nöo hèn mbei dee Faliseima ku dee Sabima u Wèti hakisi Masa Jesosi taa: “Faandi mbei dee bakama fii an ta hoi dee wèti dee dee gaan sèmbè fuu buta da u?”

⁶ Nöo hèn Masa Jesosi fan ku de, a taa: “Un dee bödjèema i si aki, un haika e. Gadu bi da di tjabukama fèèn de kai Jesaaja wan buka u wanlö sèmbè, nöo a bi a' leti e. Biga a taa:

Dee sèmbè i si aki sò,

de ta lesipeki mi ku de buka,

ma hati u de an dē a mi seei.

⁷ Fa de ta bai taa de ta hei mi naandē, na tuu.

Sösō sondi seei de kai nē ta du dē.

Biga na dee wēti u mi de ta lei sēmbē möönsō.

Libisēmbē wēti nöö de ta lei.

Sö Jesaaja bi taki, nöö dee sēmbē a taki dē, unu wē e.”

⁸ Nöö hēn a taa: “Dee lei libisēmbē buta, de un ta tei u gaan soni seei, ma nöö dee lei Gadu buta, de un ta disa a wan sē ala.”

⁹ Hēn a taa: “Aai, un köni seei baa, fa un saanfa u buta dee lei u dee gaan sēmbē fuunu a dee lei u Gadu kamian tjika. ¹⁰ Biga a fesiten di Gadu bi da Mosesi dee wēti, hēn a taa i musu lesipeki i mama ku i tata. Ee wan sēmbē i ta kosi i mama ku i tata ta wisiwasi de, nöö de musu kii i puu. Sö Gadu hei mama ku tata tjika.

¹¹ “Ma nöö un biēen ko wan hii oto soni. Biga wan sēmbē sa taki dēen mama ku ēn tata taa: ‘Dee sēmbē, mi si taa un dē a fuka. Ma nöö di sondi mi bi musu tei u heepi unu, mi butēen a wan sē da Gadu kaa. Da a ko heepi fēen an dē. Ma a’ soni u da unu möön.’ ¹² Nöö fa di sēmbē fan dē, nöö un ta si taa a fan bunu poi. Nöö sö un sai dē ta tapa sēmbē u de an sa puu de mama ku de tata a fuka möön.

¹³ “Wē nēen da un puu dee lei u Gadu buta dee lei u dee gaan sēmbē fuunu a de kamian nö? Nöö di soni mi taki dē, hēn da wan kodo nöö, u dee hia sösō lei fuunu dee un ta lei sēmbē.”

Aki ta lei dee soni ta sundju sēmbē a Gadu wojo.

Mat. 15:10-20

¹⁴ Nöö hēn Masa Jesosi mbei dee hia sēmbē dee bi ko dē hai ko möön zuntu ku ēn, nöö hēn a taa: “Un haika bunu fa mi o fan aki, be un fusutēen. ¹⁵ Mi taki e, dee sondi ta kumutu a döö sē nango a i sinkii, na de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma dee sondi ta kumutu a i hati ko a döö, de ta sundju i a Gadu wojo. [¹⁶ Nöö fa mi fan ku unu aki, nöö un pakisei ēn bunu e, be un fusutēen.]”

¹⁷ Nöö hēn a disa dee sēmbē naandē, hēn a go a wosu.

Nöö hēn dee bakama fēen ko hakisi ēn taa: “Masa o, andi di soni i lei dee sēmbē naandē kē taki?”

¹⁸ Nöö hēn a taa: “Fa mi fan dē, unu seei tu wan fusutan nö? Wan sabi nö, taa di sondi di i njan tuwē go a i bēē an sa mbei i ko sundju a Gadu wojo? ¹⁹ Biga te wan pisi a ta toona kumutu a i sinkii baka.” (Nöö ku di lei aki i sa si taa Masa Jesosi puu tjina a hii soni u njan.)

²⁰⁻²¹ Hēn a fan go möön longi, a taa: “Di sondi di ta kumutu a wan sēmbē hati ko a döö, nöö hēn ta sundju ēn a Gadu wojo, kuma te i ta libi fanafiti a manu ku mujēē soni, kuma te i ta fufuu, i ta kii sēmbē, i ta tei sēmbē mujēē ee nasō sēmbē manu, ²² i a’ langahati u sēmbē soni, i ta a’ hogihati u sēmbē, i ta ganjan sēmbē, i ta du fanafiti soni, i ta haun ku sēmbē, i ta tja sēmbē go sei a baka, i abi gaan fasi, i abi wisiwasi fa. ²³ Hii dee lö sondi naandē tuu, a libisēmbē hati de ta kumutu ko a döö, nöö de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo. Un jei bunu fa mi taki aki nö? Söo.”

Aki Masa Jesosi heepi

wan mujēē di an dē Dju.

Mat. 15:21-28

²⁴ Nöö hēn Masa Jesosi kumutu a di köndē naandē, hēn a go a di pisiwata zuntu ku di köndē de kai Tilusi, nöö hēn a denda go a wan wosu. Ma nöö an kē u sēmbē sabi taa sö a ko sai naandē. Ma di soni an sa tjubi, sēmbē ko sabi gbolo taa a dē a di köndē.

²⁵ Nöö wan mujēē bi sai dē bi abi wan piki mujēē mii, nöö wan taku soni dē a di mujēē mii liba. Nöö sö hesi di di mujēē ko sabi taa Masa Jesosi sai dē, nöö hēn a waka seei langalanga ko nēen naandē. Nöö hēn a tjökō kini nēen fesi ²⁶⁻²⁷ ta begi ēn gaanfa seei taa: “Masa, gaantangi, ko jaka wan sondi puu a di mujēē mii u mi liba da mi. Biga a ta penēen te na soni.”

Ma nöö hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Mujēē o, an fiti fii musu puu bēēē a de mii maun tuwē da dagu mii e. Biga dee mii fosu musu njan.” Nöö fa a fan dē, a kē taki taa dee Dju sēmbē fēen fosu musu fendi heepi, biga wē di mujēē aki sö an dē Dju sēmbē, oto köndē sēmbē a dē. De pai ēn a Finisia u Silia köndē.

²⁸ Nöö di Masa Jesosi piki ēn sö, nöö hēn di mujēē hakisi ēn taa: “Wē Masa o, dee sakasaka dee ta puu a di tafa liba ta kai a goon, nöö dee dagu mii an sa pii de njan nö?”

²⁹ Nöö hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Aai mujēē, i hakisi bunu o, nöö i fendi heepi kaa. Toona go fii a wosu, biga di taku soni kumutu disa di mujēē mii fii e.”

³⁰Nöö hën di mujëe toona go a wosu. Nöö fa a go dou dë, hën a si di mii fëen dë kandikandi pii, biga di taku soni disëen go kaa.

Nöö da sö Masa Jesosi heepi di mujëe naandë e.

Aki Masa Jesosi kula

wan bookoesima.

³¹Nöö hën a kumutu a di pisiwata u Tilusi naandë nöö hën a o toona go a di ze u Galilea. Nöö fa a nango dë, hën a latja Sidon pasa go dou a di pisiwata de kai Dekapolisi möön.

³²Nöö di a dou, nöö hën de tja wan womi ko nëen. Di womi aki sö an ta jei soni, an ta fan bunu tu. Nöö hën de ko begi Masa Jesosi taa gaantangi, be a buta maun nëen liba faa sa ko bunu.

³³Nöö hën Masa Jesosi puu di womi a dee sëmbë naandë mindi nöö hën a tjëen go a wan së. Nöö hën a buta finga a di womi jesi toona puu. Hën a tunta nëen finga buta a di womi tóngö. ³⁴Nöö hën a luku liba nöö a hai böö taanga. Nöö hën a taa: “Efata,” dati wan taki: “Un jabi.” Di tóngö Masa Jesosi ta fan hën taki sö e. ³⁵Nöö fa u mbei naandë, nöö hën di womi ko ta fan limbolimbo, a ko ta jei soni seei gbegedee.

³⁶Nöö hën Masa Jesosi bai dee sëmbë taanga taa de an musu konda di soni di pasa naandë da na wan sëmbë. Ma nöö di möön a ta bai de, möönmöön seei de ta paajëen nango.

³⁷Nöö hën di soni bigi da hii mundu. De sai dë ta taki taa: “Aai oo, hii dee soni di sëmbë aki ta du, de tuu bunu e. Biga dee tapabukama ku dee sëmbë dee an ta jei soni seei a ta mbei de ta ko ta jei soni ta fan.”

8

Aki Masa Jesosi da fö dusu sëmbë soni u njan.

Mat. 15:32-39

¹Wë nöö hën a ko pasa sö a di ten naandë taa wanlö hia sëmbë ko dë ku Masa Jesosi möön ta haika di lei fëen. Hën de sai ku ën dë te nöö hangi ko kisi de poi, soni an dë u de njan.

Nöö hën Masa Jesosi kai dee bakama fëen ko nëen, hën a taa: ²“Un haika e. Tjali kisi mi da dee sëmbë aki, biga disi mbei dii daka di de dë ku mi aki, nöö hangi kisi de poi. ³Ma nöö ee mi manda de go a wosu söndö njan, nöö so u de o faau a pasi, biga ka de ta libi ku aki longi poi.”

⁴Nöö hën dee bakama piki taa: “Wë ma sëmbë an ta libi a di kamian aki, nöö unsë u sa feni sondi u njan tjika u da dee hia sëmbë aki?”

⁵Nöö hën a hakisi de taa: “Un mëni bëëë un abi aki?”

Nöö hën de piki taa: “Sëbën nöö u abi.”

⁶Nöö hën a taa antoobi. Hën a mbei dee sëmbë sindo leti a goon naandë. Nöö hën a tei de sëbën bëëë, hën a begi da Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko dee bëëë pispipisi, hën a tëndë da dee bakama u de paati da dee sëmbë. Nöö hën dee bakama tei, hën de paati da dee hia sëmbë dë te lontu ko kai.

⁷Nöö de bi abi wantu fisi naandë tu, nöö hën de tei de tja ko da Masa Jesosi. Nöö hën a toona begi Gadu te a kaba dëen tangi, nöö hën a tëndë da dee bakama fëen. Nöö hën de tei toona paati da dee sëmbë te de kaba. ⁸⁻⁹Nöö hën hii sëmbë njan te bëë u de fuu. Nöö dee sëmbë bi njan di njan naandë bi dë fö dusu e.

Nöö di de njan te de kaba, hën dee bakama go pii dee njanjan fika naandë te de kaba zunta, nöö a fuu hii sëbën manda. Nöö hën Masa Jesosi ko manda dee sëmbë go a wosu awaa.

Nöö da sö wan gaan foondo wooko Masa Jesosi du möön a di pisi kamian dë e.

Aki dee Faliseima hakisi

Masa Jesosi wan maaka.

Mat. 16:1-4

¹⁰Nöö a baka u di dee sëmbë go, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen subi a boto kumutu dë. Nöö hën de hai go a di pisiwata de kai Damanuta. ¹¹Nöö di de ko dou, nöö wantewante hën dee Faliseima ko a Masa Jesosi ko ta suku ën buka a sondi. Nöö hën de fan go, de fan ko, nöö hën de hakisi ën taa a musu du wan foondo wooko u lei de taa a Gadu di kaakiti fëen ta kumutu tuutuu.

¹²Nöö di de hakisi sö, hën Masa Jesosi djëmë hun. Hën a taa: “A bigi a mi, di a dë taa dee sëmbë u di ten aki ta suku foondo wooko nöömö ufö de sa piki taa Gadu hën manda mi ko.”

Nöö hën a piki de, a taa: “Ma o du na wan foondo wooko lei unu kumafa un kë möönsö e.” ¹³Sö a piki de, nöö hën a disa de naandë go fëen. Hën ku dee bakama fëen toona subi a boto fu de go a di oto së banda u di ze ala baka.

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama u de mēni deseēi ku dee poipoi lei u dee Dju hedima.

Mat. 16:5-12

¹⁴⁻¹⁶ Ma nōō fa Masa Jesosi ku dee bakama fēēn dē a di boto nango dē, de bi fēēkētē u tja bēēē. Nōō hēn de nango te wan pisi, hēn Masa Jesosi bai de a wan sondi a nōngō fasi sō, a taa: “Un mēni unu seei e, be wan tei di sooda u dee Faliseima ku di u Kōnu Helodi.”

Ma nōō fa a fan dē, dee bakama an fusutan andi a kē taki da de. Nōō hēn de ta fan ku deseēi taa: “Awa womi, wan kodo bēēē tō nōō u tja ku u a di boto, nōō hēn mbei wē i si a bai u sō e.”

¹⁷ Ma nōō Masa Jesosi sabi taa sō de ta taki, nōō hēn a gandji da de, a taa: “Dee sēmbē o, unfa un sa taki sō wan soni taa u di wa tja bēēē hēn mbei mi ta fan sō ku unu? Wan fusutan fa mi dē eti nō? Unfa un sa don sō?” ¹⁸ Biga misikuma un abi wojo ma wan ta si sondi, un abi jesi ma wan ta jei sondi. Wan sabi mōōn andi bi pasa ¹⁹ di mi bi tei de feifi bēēē booko pisipisi, hēn un paati da de feifi dusu sēmbē nō? Di de njan te bēē u de fuu, unfa di bēēē bi fika hia tjika?”

Nōō hēn de piki taa: “Tuwalufu manda.”

²⁰ Nōō hēn a hakisi taa: “Wē di mi booko de sēbēn bēēē un bi paati da de fō dusu sēmbē wē? Un mēni manda bi fika?”

Nōō hēn de piki taa: “Sēbēn.”

²¹ Hēn a taa: “Wē nōō an tjika fuun sabi taa fa mi dē aki, ma ta abi bookohedi ku njanjan sondi nō?”

Aki Masa Jesosi kula

wan bookowojoma.

²² Nōō hēn de tjōkō a di kōndē de kai Betisaida. Nōō di de ko dou, hēn wanlō sēmbē tja wan bookowojoma ko a Masa Jesosi, nōō hēn de begi ēn faa musu nama maun a di womi be a ko ta si sondi.

²³ Nōō hēn a panjan di womi a maun tja puu a di kōndē ganda. Nōō hēn a tunta a di womi wojo, hēn a nama maun nēēn.

Nōō hēn a hakisi ēn taa: “I ta si sondi o?”

Hēn di womi piki taa: “Wē mi ta si sēmbē ta waka ma de djei pau.”

²⁵ Nōō hēn Masa Jesosi toona lobi maun nēēn wojo wan pasi mōōn, nōō hēn a hakisi ēn taa: “Unfa i ta si sondi mōōn?”

Nōō hēn di womi luku sondi mōōn. Fa u mbei dē, a ko ta si sondi gbegedee seei awaa. ²⁶ Nōō hēn Masa Jesosi bai ēn taa an musu toona go a di kōndē naandē. Hēn a mandēēn go a wosu.

Aki de taki ambē da Masa Jesosi.

Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21

²⁷ Wē nōō hēn Masa Jesosi ku dee bakama fēēn, hēn de tei pasi nango a dee kōndēkōndē dee dē zuntu ku di gaan kōndē de kai Sesalia Filipi. Nōō fa de dē a pasi nango dē, nōō hēn Masa Jesosi hakisi dee bakama fēēn, a taa: “Womi, ambē un ta jei de ta taki taa mi dē?”

²⁸ Nōō hēn de piki taa: “Wē de ta taki taa i da wan u dee nēbai Tjabukama u Gadu di toona weki a dēdē, kuma Johansi di Dopuma, kuma de Elia sō. Sō lanti ta mēni fii e.”

²⁹ Nōō hēn a bia hakisi de taa: “Wē unu wē? Ambē uun taa mi dē fa mi ku unu ta lontu aki?”

Nōō hēn Petuisi piki taa: “Masa, i da di Keesitu e, di Paamusu Kōnu di bi o ko.”

³⁰ Nōō hēn Masa Jesosi bai de taa: “Fa Petuisi taki dē, nōō wan musu kondēēn da na wan sēmbē e. Un musu hoi ēn tjubitjubi ufō.”

Aki Masa Jesosi ta taki u di hogi di o pasa ku ēn.

Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27

³¹ Nōō hēn a seti fan ku de soni fēēn seei limbolimbo awaa. A taa: “Mi o taki wan soni da unu aki e, taa Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki, mi o tja sōmēni pei sitaafu a dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wēti maun. Biga de an kē tei mi u soni mōōnsō. Te wan pisi nōō de o kii mi. Ma nōō a di u dii daka, nōō mi o toona weki ko ku libi baka.” ³² Nōō sō a fan ku dee bakama fēēn limbolimbo.

Ma nōō hēn Petuisi kai ēn a sē, hēn a taa: “Haika, di fan i fan dē, ja musu taki sō e. Sō wan soni an musu pasa ku i seei, kwetikweti.” ³³ Nōō di a fan sō, hēn Masa Jesosi bia luku dee oto bakama naandē, nōō hēn a gandji da Petuisi. A taa: “Pasa kumutu a mi fesi dē, Didibi Saatan ju, biga fa i fan dē, na sō Gadu ta mēni soni. Libisēmbē pakisei nōō di dē.”

Aki Masa Jesosi taki andi

wan sēmbē musu du

faa waka nëen baka.

³⁴ Nöo hën a kai dee oto bakama fëen, ku wanlö hia sëmbë bi sai dë, u de hai ko möön zuntu ku ën. Nöo hën a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i kè ko dë bakama u mi, nöö i musu disa di soni di i seei kè du, nöö i musu dë kabakaba fii tei hiniwan sondi di ko a i liba fu di i ta nama ku mi hedi, te dou ku dëdë seei. Ja musu hai baka möönsö.” Sö a fan ku de.

³⁵ Nöo hën a taa: “Fa mi fan dë, di soni mbei mi taki sö. Biga ee wan sëmbë i ta suku fii hoi i libi kumafa i kè, nöö joo lasi di suti libi Gadu kè da i. Ma ee wan sëmbë i ta saka i libi fu mi hedi nasö fu di Bunu Buka u Gadu musu paaja hedi, nöö di sëmbë dë o fendi libi a Gadu nöömö.”

³⁶ “Nöo unfa un mëni, dee sëmbë? Ee wan sëmbë i fendi di goonliba aki njan kumafa i kè, ma i lasi go a di didibi faja fu teego, nöö andi seei a heepi i? ³⁷ Nöo andi seei dë a di goonliba aki waiti tjika tu fii sa lasi i seei fëen hedi?”

³⁸ “Nöo wan ta si fa dee sëmbë u di ten u dë aki ta disa Gadu ta libi dee hogilibi u de nö? Wë nöo ee hën wan sëmbë sen ta kisi i fii piki a dee lö sëmbë dë dendu taa i ta nama ku mi, ee nasö sen kisi i fii piki dee soni mi ta taki da unu aki, nöö söseei sen o kisi mi da i tu, a di daka di mi o ko.

“Biga di juu o dou, nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba aki, mi ku dee basia u mi Tata köndë tuu. Nöo fa i si woo ko dë, ku hii di gaan hei u mi Tata ku di waiti fëen tuu mi o ko e. Nöo a di juu dë, mi o piki seei gbelin taa ma sabi i di lö sëmbë naandë tu.”

Nöo da sö Masa Jesosi bai dee sëmbë te a kaba.

9

¹ Hën a taki da dee bakama fëen taa: “Dee sëmbë o, mi piki unu seei gbelin taa, so fuunu dë aki an o dëdë bifö un si di Tii u Gadu ko a goonliba ku kaakiti e.”

Aki dee bakama si di Gadu fasi

u Masa Jesosi di a abi.

Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36

² Nöo hën a baka sikisi daka u di a fan ku dee bakama fëen sö kaa, nöö hën a tei Petuisi, Jakobosi, ku Johanisi, hën de subi wan gaan hei kununu go te nëen liba ala, de wanwan. Nöo hën de sai dë te wan pisi, hën de ko si Masa Jesosi tooka gaanfa seei a de wojo. ³ Dee koosu fëen sinkii ko weti faan. Ka de weti tjika dë, na wan libisëmbë tjika u mbei koosu ko weti kuma di dë e.

⁴ Nöo hën de ko si tu sëmbë ta fan ku Masa Jesosi dë. Mosesi ku Elia wë e, de tu gaan nëbai tjabukama u Gadu u fesiten, de wë ko fan ku ën sö, ma de bi dëdë gaanduwe kaa.

⁵ Nöo hën Petuisi taki da Masa Jesosi, a taa: “Mësitë o, a suti fa u dë aki. Nöo i sabi nö, woo mbei dii tjékëliba da unu, wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.” ⁶ Ma fa a fan dë seei, ma na ku fusutan e, biga di ten dë hën ku dee otowan fëen bi fëëe te de an sa fa u taki.

⁷ Di juu dë, hën de si wan bundji saka zaaa ko tapa de buuu. Nöo hën de jei wan tóngö ta piki a di bundji dendu taa: “Di sëmbë aki, hën wë da di lobi Womi Mii u mi e. Nöo hën un musu ta haika.” Sö di tóngö taki.

⁸ Nöo te u de Petuisi kè mëni, de an si de tu sëmbë dë möön. Masa Jesosi wanwan tö nöö de si fika dë.

Aki Masa Jesosi ku de dii bakama ta bazia di kuun ta ko.

⁹ Nöo hën de bia kumutu a di kununu liba ta saka nango a goon. Te wan pisi hën Masa Jesosi taki da de, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di sondi un si a di kununu liba ala, wan musu taki ën da na wan sëmbë e. Ma un hoi ën fuunu wanwan ufö. Te mi di ko dë Libisëmbë Mii aki weki baka a dëdë bifö fuun sa kondëen.” Sö a bai de.

¹⁰ Nöo hën mbei de an kondëen da sëmbë tu. Ma di de ta bazia di kuun nango, hën de ta taki a di sondi dë liba de na de nöö. Nöo de ta hakisi deseei taa: “Fa a taki soni u dëdë weki baka dë, andi a kè taki ku di dë?”

¹¹ Nöo hën de bia hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, faandi mbei dee Sabima u Wëti ta lei u taa Elia fosu bi musu ko bifö di Paamusi Könu ko?”

¹²⁻¹³ Nöo hën a piki de taa: “Awa, sö a dë a Gadu Buku tuu e, taa Elia fosu musu ko lei sëmbë buta a pasi bifö di Paamusi Könu ko. Ma nöö mi taki da unu taa Elia ko kaa e, nöö hën de du ku ën kumafa de kè, leti kumafa di Buku bi taki taa de bi o du.”

“Nöo fa a fan dë, hën dee bakama ko fusutan taa Johanisi di Dopuma a ta taki dë. Hën wë bi dë di Elia di bi musu ko.”

Hën a taa: “Wan oto soni dë sikifikifi a di Buku tu, taa te di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii o ko, nöö de an o si ën u wan wojo sondi. De o sitaafu ën te a tjika de. Sö di Buku taki. Nöo unfa un mëni u di dë?” Sö a hakisi de. “Ma de an sabi unfa u piki ën.”

Aki Masa Jesosi puu wan taku soni a wan mii liba.

Mat. 17:14-21; Luk. 9:37-43a

¹⁴ Nöo hën de ta saka ta ko tefa de kai a palala goon, ka dee oto bakama bi dë a di kununu futu dë. Nöo di de ko dou, hën de ko si sòmëni sëmbë a di kamian ta fan nango ta ko kuma de dë a wan gaan buja, nöo dee Sabima u Wëti seei bi dë a dendu tu. ¹⁵ Nöo te u dee sëmbë kë mëni, hën de si Masa Jesosi gbegedee ta ko, nöo de ko foondo gaanfa seei. Hën de kule go nëën go dëën odi.

¹⁶ Nöo hën a hakisi de taa: “Andi ta pasa a di kamian aki mbei un ta fan hia só?”

¹⁷ Nöo hën wan womi piki ën taa: “Mësitë o, mi bi ko a i aki. Wan soni dë a wan womi mii u mi liba ta biinga seei u kii ën. A ta tapëën buka te an sa fan, ¹⁸ nöo te a ta ko nëën liba, nöo a ta kisi ën ta tuwë a goon holou, sukuma ta puu nëën buka fukuu, a ta tai ën tanda gingin, sinkii fëën ta ko gagagaa sö. Nöo di ja bi dë, hën wë i si mi begi dee bakama fii u de musu jaka di soni puu a di mii liba da mi. Ma nöo de biinga seei te de wei, de an sa du na wan sondi da di mii. Nöo sö e baa.”

¹⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki taa: “Ee maingë, andi seei mi fendu a dee sëmbë u di ten aki maun di a dë taa wan ta biibi möönsó? Un longi seei mi musu dë ku unu aki eti bifó woon biibi? Un longi mi musu hoi pasensi ku unu?”

Nöo hën a taa: “Un go tei di mii tja ko aki i si.”

²⁰ Nöo hën de go tei di mii. Ma fa de ta ko ku ën dë, nöo hën di sondi di dë nëën liba si Masa Jesosi gbegedee, nöo aan sondi, hën a kisi ën ta du sondi te na sipootu. Biga a tuwë di mii a goon holou, a ta logoda a goon, ta puu sukuma a buka seei fukuu.

²¹ Nöo hën Masa Jesosi hakisi di tata u di mii taa: “Un longi di sondi dë ku di mii kaa?”

Hën a piki taa: “Wë u sensi di a dë piki mii a maun, ²² hën a ta ko nëën te kisi fa u dë aki. Nöo sòmëni pasi seei a ta biinga u kii ën, te a wata ku faja tuu a ta hiti ën go. Wë nöo Mësitë, ee i sa heepi u, nöo gaantangi mi begi i tei tjalihati fuu nöo i heepi u.” Sö di tata u di mii taki.

²³ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë na a mi a dë e, ma a i a dë. Biga ee wan sëmbë ta biibi Gadu, nöo sondi seei an dë di Gadu an sa du dëën.”

²⁴ Nöo di a taki sö hën di tata u di mii bai taanga taa: “Mësitë o, mi ta biibi e. Ma nöo fii heepi mi be mi biibi tjika.”

²⁵ Nöo di juu dë, hën Masa Jesosi si taa sòmëni sëmbë ta booko ta ko a de naandë. Nöo hën a bai di soni di dë a di mii liba taa: “Ju di sondi ta dë a di mii aki liba ta tapëën jesi ku ën buka, mi taa, hetji pasa kumutu disëën! Nöo na toona ko nëën möön a mundul!”

²⁶ Nöo fa a bai ën dë kaa, hën di soni bai kai wan hogi olo. Nöo hën a kisi di mii wan pasi möön, di mii ta seki ta du soni, sinkii fëën ko kakakaa. Nöo hën a kumutu go disa di mii djee awaa. Ma nöo di mii fika a goon pii, nöo hën dee sëmbë sai naandë taa: “Awa, dëdë a dëdë e.”

²⁷ Ma nöo hën Masa Jesosi panjëën a maun hopo taanpu, biga a ko bunu kaa.

²⁸ Nöo hën a kumutu dë ku dee bakama fëën hën de toona go a wosu. Nöo di de dou, hën dee bakama hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei wa bi sa puu di soni a di mii liba?”

²⁹ Nöo hën a piki de taa: “Sö wan taku soni ja sa jakëën puu go söndö begi e.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëën möön.

Mat. 17:22-23; Luk. 9:43b-45

³⁰ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën kumutu a di köndë naandë. Nöo fa de nango dë, de ta latja ta pasa a di pisiwata de kai Galilea. Nöo di ten dë Masa Jesosi an kë u lanti sabi naasë a dë, ³¹ biga a kë lei dee bakama fëën a wantu soni liba.

Nöo hën de nango te wan pisi, hën a kai de te de piki, hën a taa: “Un haika e. De o könku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki buta a sëmbë maun e, nöo de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka nöo mi o toona weki baka.” Sö a fan ku de.

³² Ma nöo dee bakama an ta fusutan di sondi a ta taki da de dë, nöo de fëëë u hakisi ën tu.

Aki ta lei ambë o dë hei sëmbë

a di tii u Gadu dendu.

Mat. 18:1-5; Luk. 9:46-48

³³ Nöo hën de nango te de dou a Kapenaumi nöo hën de go denda a wosu. Nöo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Fa u bi dë a pasi ta ko dë, andi un bi fendu ta fia ku unu seei só?”

³⁴ Ma nöo de an piki ën, de dë pii seei. Biga di soni de bi ta fia, de bi ta hakisi de na de taa tee Masa Jesosi ko könku, nöo ee undi u de o dë möön hei möön dee oto.

³⁵ Nöo hën Masa Jesosi sindo te a kaba, hën a kai de tuwalufu bakama fëën tuu ko nëën. Nöo hën a fan ku de, a taa: “Söö. Wë un kë ko fesima a di könku tii u mi dendu ö? Wë be mi

taki da unu, taa di fuunu di o saka hënseei tei di möön lagi kamian ta dini dee otowan fëen, hën wë o dë di möön hei sëmbe fuunu tuu e.” Sö a piki de.

³⁶ Nöo hën a kai wan piki mii ko a de fesi dë. Hën a hopo ën tei. ³⁷ Hën a taa: “Haika e. Ee wan sëmbe i tei sö wan lagi sëmbe kuma di mii aki sö u gaan sondi fu di i nama ku mi hedi, nöo miseei i tei dë e. Nöo fa i tei mi dë, nöo na mi wanwan i tei, ma i tei Masa Gaangadu tu di manda mi ko a goonliba aki.” Nöo sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

Aki ta lei ambë ku Masa Jesosi

dë a wan së.

Luk. 9:49-50; Mat. 10:42

³⁸ Nöo baka u di dë, hën Johanisi taki wan sondi da Masa Jesosi, a taa: “Masa o, u bi si wan sëmbe ta tei di në fii ta jaka dee soni ta kisi sëmbe a hedi puu a de liba. Nöo hën u fan ku ën faa disa, biga an dë a di kulupu fuu.”

³⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki, a taa: “Wë an bi dë fuun tapëen e. Biga na wan sëmbe sa tei di në u mi du foondo wooko, nöo a bia sö hesi ta kosi mi. ⁴⁰ Nöo boiti di dë, fa a ta du foondo wooko a mi në dë, hën da an dë felantima fuu. Nöo ee wan sëmbe an dë felanti fuu, nöo hën da u ku ën dë a wan së.” Nöo sö Masa Jesosi piki.

⁴¹ Nöo hën a taa: “Mi o taki wan sondi aki da unu gbelin seei. Di sëmbe di o du wan sëmbe bunu a di në u mi di Paamusi Könu, ee wan gangaa wata seei a dëen, nöo Gadu o dëen paima nöömö.”

Aki ta lei fa a dë gaan soni tjika

u wan sëmbe fika a Gadu pasi.

Mat. 18:6-9; Luk. 17:1-2

⁴² Hën Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen go möön longi, a taa: “Ja si fa di mii aki dë nö? „An kisi fusutan fu soni fu mi wan bëtë eti.” Nöo ee sö wan sëmbe ko biibi a mi, nöo hën i mbei a du wan soni faa kumutu a Gadu pasi, nöo gaan hogi seei i du dë e. A bi sa möön bëtë da i de bi tai wan gaan gindi sitonu a i gangaa te de kaba, nöo de tja i go tuwë a di möön fundu kamian u di ze dubuu pii. Biga mi taki da unu taa di sitaafu naandë an hogi kuma di joo kisi ee i mbei wan lagi sëmbe kuma di i si aki kumutu a Gadu pasi.

⁴³ “Nöo mi taki e, i musu biinga seei fii fika a Gadu pasi. Fëen mbei ee wan gaan soni fii kuma di letisë maun fii kè puu i a Gadu pasi, nöo a bëtë i koti ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu da i fii dou a Gadu Köndë ku wan së maun, möön leki de tuwë i a didibi faja ku telu. [⁴⁴ Biga di faja ala an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbe ala de an ta dëdë möönsö tu.]

⁴⁵ “Nöo ee di futu fii ta suku u puu i a Gadu pasi tu, nöo fii koti ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu ee i dou a Gadu Köndë ku wan së futu, möön leki i dou a didibi faja ku de tu së futu fii, fii go ta tja sitaafu u nöömö. [⁴⁶ Biga di faja ta tjuma sëmbe ala, an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbe ala, de an ta dëdë tu.]

⁴⁷ “Söseei, ee di letisë wojo fii kè puu i a Gadu pasi, nöo fii diki ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu da i i dou a Gadu Köndë ku wan së wojo, möön leki i dou a didibi faja ku tu së wojo go ta tja sitaafu u nöömö. ⁴⁸ Biga di faja ta tjuma sëmbe ala an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbe ala, an ta dëdë möönsö tu e.”

⁴⁹⁻⁵⁰ Nöo hën Masa Jesosi fan möön, a taa: “Un haika e, dee sëmbe. Satu dë wan bumbuu soni da u a goonliba aki. Ma ee a lasi ën kaakiti, nöo sondi an dë u toona dëen kaakiti möön e. „Nöo sö un sa laku di libi fuunu. A musu a’ kaakiti tu, kuma satu. Ma bifö a sa ko sö, nöo i musu tai hati pasa sëmëni soni dee ta pooba i ufö. „Ma ee nasö, nöo joo dë kuma di satu u taki dë di lasi ën kaakiti, ja o abi wan wojo heepi da sëmbe möön.”

“Nöo sö e baa, wan musu lasi unu kaakiti, ma un musu ta libi fiifi ku unu seei nango nöömö.”

10

Aki Masa Jesosi ta taki fa manu ku mujëe an musu tuwë.

Mat. 19:1-12; Luk. 16:18

¹ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu a di kamian naandë, nöo hën de toona go a Judea. Hën de koti Joodan Lio aba go a di oto së banda. Nöo di de go dou, nöo sëmëni sëmbe ko a Masa Jesosi, nöo hën a seti u lei de kumafa a bi guwenti.

² Te wan pisi hën wanlö sëmbe u dee Faliseima kulupu ko nëen naandë, nöo hën de ko hakisi ën soni fu de sa feni ën kisi. Biga de hakisi ën taa: “Mësitë o, unfa di wëti u Gadu dë? Wan womi sa tuwë di mujëe fëen nö?”

³ Nöo hën hënseei toona hakisi de wan soni. A taa: “Unfa Mosesi bi sikifi u di soni dë buta a di buku u Gadu?”

⁴ Hën de piki taa: “Wë a sikifi buta taa ee wan womi o tuwë di mujëë fëën, nõo a musu sikifi wan pampia te a kaba u taki di soni mbei an këën mõn ufö a mandëën go.”

⁵ Nõo hën a taa: “Awa, sö a sikifi tuu. Ma fu di taangajesi fuunu mbei Mosesi da unu sö wan pasi. Ma un haika e. ⁶ A seti di Masa Gaangadu mbei hii soni u goonliba, nõo hën a mbei wan womi ku wan mujëë nõo. ⁷ Nõo fëën mbei wan womi o kumutu disa hën mama ku ën tata nõo a go dë ku ën mujëë, ⁸ nõo de an o dë tu sëmbe paatipaati mõn, ma de o ko dë di wan sinkii. ⁹ Nõo dee sëmbe Gadu tja ko makandi sö kaa, nõo na wan sëmbe abi leti u paati de e.” Sö Masa Jesosi piki dee Faliseima.

¹⁰ Nõo di de toona ko a wosu, hën dee bakama hakisi ën a di manu ku mujëë soni liba di a bi taki naandë. ¹¹ Nõo hën a piki de taa: “Mi taki da unu e, taa ee wan womi tuwëën mujëë go tei oto mujëë, nõo Gadu wëti seei a booko dë. ¹² Söseei tu ee wan mujëë tuwëën manu go tei oto manu, nõo Gadu wëti di mujëë dë booko tu.” Sö a piki de.

Aki ta lei fa Masa Jesosi tei pikimii u gaan soni.

Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17

¹³ Wan daka hën wanlö sëmbe ta tja dee mii u de ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de liba. Nõo di dee bakama si sö, hën de gandji seei da dee sëmbe taa de an musu tja dee mii ko nëën.

¹⁴ Nõo hën di Masa Jesosi si sö kaa, nõo hati fëën boonu. Hën a bai de taa: “Wan tapa dee mii u de an ko a mi e. Biga di fasi i si wan piki mii abi, hën da di fasi di dee sëmbe dee dë a di Tii u Masa Gadu musu abi. ¹⁵ Biga mi taki da unu gbelin taa ee wan sëmbe an sa futoou hënseei a Masa Gaangadu maun kumafa wan piki mii ta futoou hënseei a dee gaan sëmbe fëën maun, nõo soni an o mbei te a sa dë a di Tii u Gadu dendu mõnsö.”

¹⁶ Nõo di a fan sö te a kaba, hën a tei dee mii nëën maun, hën a begi Masa Gaangadu da de.

Aki ta lei fa a dë gaan soni da

wan guduma faa ko

a di Tii u Gadu dendu.

Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30

¹⁷ Nõo hën Masa Jesosi kumutu a di pisi kamian naandë ta waka nango. Te wan pisi hën wan womi ko tjökö kini a goon nëën fesi, hën a hakisi ën taa: “Di bumbuu mësitë aki o, andi seei mi sa du u mi feni di libi u teego a Gadu?”

¹⁸ Nõo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Fa i taa mi bumbuu dë, na wan sëmbe dë bumbuu boiti Masa Gaangadu tö.

¹⁹ “Ma nõo fu piki a di hakisi fii naandë, nõo ja sabi dee wëti Gadu buta da sëmbe u de libi ku de nõ? A taa ja musu kii sëmbe, ja musu tei oto sëmbe mujëë, ja musu ta fufuu, ja musu ta mindi soni buta a sëmbe hedi, ja musu ganjan sëmbe a kõni fasi njan, i musu lesipeki i mama ku i tata, na sö nõ?”

²⁰ Nõo hën di womi piki ën taa: “Aai, ma sensi di mi bi dë piki mii, nõo hën mi ta hoi miseei a dee wëti naandë liba te kisi fa u dë aki.”

²¹ Hën Masa Jesosi luku di womi nõo a lobi ën seei. Nõo hën a taki dëën taa: “Wë ma wan soni toobi i eti. Go, nõo i sei hii dee gudu fii dee i abi te i kaba, nõo i tei di mõni nõo i paati ën da dee pootima, nõo joo abi gudu a Gadu Köndë ala e. Nõo ko fika ku mi ta waka a mi baka.”

²² Nõo di di womi jei fa a fan naandë, nõo hën a saka hedi a goon ko dë pii. Nõo ku gaan tjali a hati a go a wosu biga a abi gudu te a hia a di goonliba aki.

²³ Hën Masa Jesosi bia luku dee bakama fëën, hën a taa: “Un si ö? A taanga e, fu wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁴ Fa Masa Jesosi taki naandë, nõo a bigi da dee bakama fëën te na soni.

Nõo hën a taa: “A taanga tuu e, dee mii. Mi taki da unu seei taa fu wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu, an dë söso soni e. ²⁵ Leti kumafa di gaan mbeti de kai kamëli an sa pasa a wan aguja baaku, nõo söseei a taanga da wan guduma faa ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁶ Nõo fa a taki naandë, awaa seei di sondi ko foondo dee bakama fëën biga de an bi mëni sö. Nõo hën de bia ko ta hakisi deseet taa: “Wë nõo ee sö a dë, nõo hën da na wan sëmbe sa feni libi u teego e.”

²⁷ Nõo hën Masa Jesosi luku de diin, hën a taa: “Ee a nama a di kaakiti u libisëmbe nõo na wan sëmbe sa feni ën tuu. Ma a nama a di kaakiti u Masa Gadu, nõo soni an dë di hën an sa du.”

²⁸ Nõo hën Petuisi hakisi ën taa: “Wë nõo u wë Masa? Fa u disa hii soni ko ta waka a i baka aki, un wini fëën woo feni.”

²⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki taa: “Aai, sö a dë tuu. Ma nöö mi taki da unu taa di sëmbë di o disa hën baaa, ku ën sisa, ku ën mama, ku ën tata, ku ën mii, ku dee pandasi kamian fëën fu di a ko nama ku mi, ee nasö fu di a kë paaja di bunu buka u Gadu, nöö an o lasi e. ³⁰ Biga a o toona feni hii soni wan höndö toon baka: ee sisa, ee baaa, mama, tata, pandasi kamian, ku köndë tuu seei a o feni a di ten u dë aki, ma nöö a o kisi sitaafu tu o. Ma nöö a di ten di ta ko, nöö a o feni di libi u teego a Gadu.

³¹ “Nöö a di ten dë tu, sëmëni sëmbë dee bi dë heima a goonliba aki o ko lagi sëmbë e. Nöö sëmëni sëmbë dee an bi dë wan wojo soni a libisëmbë wojo aki, nöö de o ko fesima seei.”
Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëën di ten dë.

Aki Masa Jesosi taki di dëdë soni fëën wan pasi möön.

Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34

³² Nöö di juu dë, Masa Jesosi nango a Jelusalen. Nöö a dë a pasi nango seei, ma nöö dee bakama fëën dë nëën baka ta waka, ma na ku wai. Biga de dë fëëfëfëë pantapanta. Söseei dee oto sëmbë ta waka ku de, deseei dë fëëfëfëë tu, biga de ta sinti taa soni o pasa ku ën ala.

Te wan pisi, hën a kai de tuwalufu bakama fëën a së, nöö hën a toona fan ku de möön kumafa a bi fan ku de a fesi kaa. ³³ A taa: “Womi, un haika e. Fa u nango a Jelusalen aki, nöö de o du ku Mi di ko Libisëmbë Mii aki e. Biga de o sei mi buta a dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti maun, nöö de o tei mi tja go a kuutu te de kaba buta taa mi musu dëdë. Nöö baka u di dë, nöö de o tja mi go buta a dee oto köndë sëmbë dee ta tii di köndë i si aki maun. ³⁴ Nöö de o mbei mi fa seei, de o tunta a mi, de o fon mi ku wipi. Te u kaba fëën de o kii mi. Ma nöö a di u dii daka nöö mi o toona weki baka ko ku libi e.”

Nöö sö Masa Jesosi piki dee bakama fëën gbelin möön.

Aki tu u dee bakama u Masa Jesosi ko suku hei kamian nëën.

Mat. 20:20-28

³⁵ Wë nöö baka u di dë hën Jakobosi ku ën baaa Johanisi, dee mii u Zebedeosi, kai Masa Jesosi a së. De taa: “Masa o, u ko begi i wan soni aki.”

³⁶ Hën a hakisi de taa: “Wë andi un kë sö baa?”

³⁷ Hën de taa: “Wë Masa, u kë begi i fii buta da u taa te i tei di könu kamian fii, nöö wan fuu o dë a i leti maun së, di otowan o dë a i töötömaun së ta heepi i tii di köndë. Nöö hën da di soni u ko begi i.”

³⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Ma kijoo, di soni un hakisi mi aki, ma un sabi andi un ta hakisi ö? Di kan de lai da mi u mi bebe aki, woon sa bebëen tu nö? Di sitaafu mi o tja aki, woon sa tjëen nö?”

³⁹ Nöö hën de piki taki taa: “Aai Masa, woo sa tjëen.”

Nöö hën a taa: “Awa, woon tja sitaafu tuu, ⁴⁰ ma fuun feni dee hei kamian dë, di dë ma sa paamusi unu e, biga an dë a mi. Gadu nöö a fika da, faa da dee sëmbë ku dee sëmbë dee a bi buta fu de feni sö wanlö hei kamian.”

⁴¹ Wë nöö di dee oto bakama ko jei taa sö de tu baaa naandë go suku sö wan hei kamian a Masa Jesosi, nöö hën de tei de fu hogi seei.

⁴² Ma nöö hën Masa Jesosi kai hii de tuu makandi ko nëën, hën a taa: “Un haika e, kijoo. Dee goonliba hedima dee an ta biibi a Gadu, un sabi fa de ta libi kaa. De tuu ta kë pëë basi a oto sëmbë liba te dou a deseei liba tu. ⁴³ Ma nöö unu, na sö un musu libi e. Di fuunu di kë dë heima nöö a musu sakëen seei ta dini dee otowan fëën. ⁴⁴ Nöö di sëmbë di kë ko di möön hei wan fuunu tuu, nöö a musu dë kuma saafu da dee otowan. ⁴⁵ Biga fa mi ko dë Libisëmbë Mii aki, ma ko u sëmbë musu dini mi e. Ma mi ko u mi dini sëmbë. Mi ko seei u mi paka mi libi kuma paima fu sëmëni hia sëmbë sa ko bunu ku Gadu.”

Aki Masa Jesosi kula

wan bookowojoma.

Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43

⁴⁶ Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën ko a wan köndë de kai Jelikou tefa de nango. Nöö di de ta kumutu a di köndë, nöö wanlö hia sëmbë nango ku de.

Di juu dë, nöö wan bookowojoma bi dë leti a di pasi bandja naandë sindosindo ta pidi möni. Di womi aki de kai Balitimeosi. A di töngö u de, hën kë taki, di mii u Timeosi. ⁴⁷ Nöö hën di a ko jei taa di nëbaima u Nazalëti de kai Jesosi, hënseei ta pasa dë wante, nöö hën a seti ta bai ta kai ën taa: “Jesosi, na i da di bakamii u Könu Dafiti di bi o ko di Heepima nö? Gaantangi mi begi i o, saa mi, saa mi e!”

⁴⁸ Nöö fa a ta bai dë, hën sëmëni u dee sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka naandë gandji dëen taa: “Womi, kabuka naandë e!” Ma nöö an haika de seei. Möönmöön a ta bai eti taa: “Jesosi, di bakamii u Könu Dafiti dë, saa mi, saa mi e!”

⁴⁹ Nöo hën Masa Jesosi taanpu pii hën a taa: “Un kai di sëmbë ta bai dë da mi.”
 Nöo hën de go a di womi, de taa: “Söö. Be hati fii kötö e, womi. A ta kai i. Nöo fii hopo boo go.”
⁵⁰ Nöo di a jei sò kaa, hën a feki ën liba koosu vau tuwë go ala, hën a hopo vu taanpu, hën de tjëën go dou a Masa Jesosi.
⁵¹ Nöo di Masa Jesosi si ën a taa: “Mati, andi i kë u mi du da i?”
 Hën a taa: “Mësitë, mi kë i heepi mi be mi ko ta si soni e.”
⁵² Hën Masa Jesosi taa: “Wë fa i ta biibi a mi tjika aki, mati, nöo i feni heepi kaa e.” Nöo fa u mbei naandë, hën di womi ko si soni gbegedee, nöo hën a ta waka nango a Masa Jesosi baka mökisi ku dee oto sëmbë.

11

Aki ta lei fa de ta wai ku Masa Jesosi kuma wan könu.

Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19

¹ Wë nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën ta waka nango te de ko dou a di pisiwata ka dee köndë de kai Betifaigi ku Betania dë, ka di kununu de kai Oleifi dë tu. Hën da de ko zuntu ku Jelusalen.

Nöo hën Masa Jesosi kai tu u dee bakama fëën ko nëën. Hën a taki da de taa: ² “Un go langalanga a di köndë a u fesi dë e, nöo te un denda nëën, nöo woon si wan njönku buliki taitai a bandja pasi dë, di sëmbë an sindo nëën liba waka wan daka. Nöo un lusu ën tja ko da mi.

³ “Nöo ee wan sëmbë hakisi unu taa: ‘Faandi mbei un ta lusu di buliki?’ nöo un musu piki ën taa: ‘Masa abi ën fanöudu.’ ” Nöo sö Masa Jesosi manda de te a kaba.

⁴ Nöo hën de tu bakama naandë go a di köndë. Nöo fa de go dou, hën de si di buliki taitai a wan döobuka a bandja pasi naandë tuu, leti kumafa Masa Jesosi bi taki. Hën de go ta lusu ën.

⁵ Nöo wanlö sëmbë bi dë taanputaanpu dë, nöo di de si taa sö de ta lusu di buliki, hën de hakisi de taa: “Andi un ta lusu di buliki u du?”

⁶ Hën de piki de leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de taa: “Masa abi ën fanöudu.” Nöo fa de fan dë, hën dee sëmbë an tapa de möön.

⁷ Nöo hën de tja di buliki ko da Masa Jesosi hën de jabi koosu nëën liba. Nöo hën Masa Jesosi subi a di buliki liba. ⁸ Nöo hën sömëni sëmbë ko ta jabi koosu a di pasi liba, otowan ta denda a kapëë ta koti uwii tja ko tuwë a di pasi a Masa Jesosi fesi, nöo di buliki ta waka a dee uwii ku dee koosu liba. Bigi nöo de ta bigi Masa Jesosi sö. ⁹ Nöo fa de nango dë, sëmbë ta waka a fesi, sëmbë ta waka a baka, Masa Jesosi dë a mindi.

Di juu dë, hii sëmbë ta bai taanga taa:

“Hosana e! Hosana! Gadu dë ku di sëmbë aki!”

Otowan ta bai taa:

“Aai, Gadu dë ku di sëmbë di a manda ko a u aki!”

¹⁰ Otowan taa:

“Ke baa! Gadu o toona seti di tii u Könu Dafiti baka!”

Otowan taa:

“Aai, hosana! Di bai aki a musu go dou seei te a Masa Gaangadu köndë!”

Sö dee sëmbë ta bai ta taki.

¹¹ Nöo hën Masa Jesosi go dou a Jelusalen dendu gbolo, nöo hën a go wante a di Wosu u Masa Gadu nöo hën a denda nëën. Nöo hën a tuwë wojo luku hii sondi naandë finifini te a kaba. Ma nöo fu di a ko lati kaa an sa du soni möön, nöo hën hën ku dee tuwalufu bakama fëën hën de toona go a Betania go duumi.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.

Mat. 21:18-19

¹² Di dobooko fëën hën de kumutu a Betania u toona go a Jelusalen baka, nöo hangi ko kisi Masa Jesosi. ¹³ Nöo hën a tuwë wojo go te ala hën a si wan fuuta pau de kai figa, nöo a si taa a dë ku uwii seei tjentjen. Nöo hën a go suku njanjan nëën. Ma nöo di a go dou, an feni na wan kodo, biga an bi dë ten u di pau pai njanjan eti.

¹⁴ Nöo hën a taki da di pau taa: “Na wan ten sëmbë o feni njanjan a i njan möön e.” Nöo fa a fan dë, dee bakama bi haikëën nöo hën de pasa go.

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë

a di Wosu u Masa Gaangadu.

Mat. 21:12-17; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

¹⁵ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka te de go dou a Jelusalen, nöo hën de toona go wante a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöo di de go dou, hën de si taa sëmbe sai naandë gidjii te a hia, so u de ta sei soni, so u de ta tooka möni da dee wakama dee ta ko naandë ta feni hia wini a de. Nöo hën wë di soni an bunu da Masa Jesosi seei, nöo hën a jaka dee sëmbe puu dë. A kandi dee tafa u dee sëmbe ta tooka möni naandë tuwë djolou a goon. Nöo i bi abi wanlò sëmbe ta sei pomba da sëmbe u de sa paka paima da Gadu, nöo hën Masa Jesosi kandi dee bangi u de tuwë tu. ¹⁶ Nöo hën a tapa pasi da dee sëmbe dee ta waka ta pasa a di keikipisi naandë kuma gaan pasi, be de an waka naandë möön ku dee soni de ta sei dë.

¹⁷ Nöo hën a bai dee sëmbe dë taa: “Wan bi jei fa Gadu Buku taki nö? A taa: ‘Mi wosu musu dë wan kamian u hii pei nasiön sëmbe ta ko ta begi Mi,’ ma uun tei ën ko buta wan kamian u ta tjubii fufuuma.”

¹⁸ Nöo hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ko jei taa sö Masa Jesosi du, nöo an bunu da de seei kwetikweti, nöo hën de ta suku wan fasi u de sa kisi ën kii. Ma da töku de fëë biga wë hii mundu tei ën u gaan soni u di fasi fa a ta lei de soni u Gadu.

¹⁹ Nöo hën de fika dë te di ten sonu go a goon, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona kumutu a Jelusalen go.

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fa de musu begi Gadu ku biibi tjika.

Mat. 21:20-22

²⁰ Di dobooko möön, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta toona go a Jelusalen baka. Te wan pisi hën de dou a di figa pau di a bi siba naandë, nöo hën dee bakama luku, de si taa dee uwii fëen ko laulau. Di pau dëdë seei te dou a lutu.

²¹ Nöo hën Petuisi ko mëni fa Masa Jesosi bi fan ku di pau, nöo hën a kai ën te a piki, a taa: “Mësitë, luku di figa pau di i bi siba jeside aki, a dëdë tuu o.”

²² Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Awa, sö a dë tuu, nöo fëen mbei un musu ta biibi Gadu e.

²³ Aai, mi taki da unu taa ee un ta futoou Gadu tuutuu söndö panta a unu hati, nöo sondi an o dë di Gadu an o sa du da unu. Biga ee i taki da di kununu aki sö taa be a hopo kumutu naandë go tuwëen seei a ze, nöo a o du sö tuu.

²⁴ “Fëen mbei mi taki da unu taa, ee woon hakisi Gadu wan soni nöo un ta biibi a unu hati taa un abi di soni kaa, nöo woon kisi ën e.”

²⁵ Nöo hën a fan ku de möön a taa: “Haika e, te un ta begi, nöo ee i ko mëni taa i ku sëmbe a’ soni, nöo i musu puu di sëmbe a bëë ufö i go dou ku di begi e, nöo Masa Gaangadu o puu i a bëë tu u dee hogi dee i ta du. [²⁶ Ma nöo ee wan ta puu sëmbe a bëë u dee hogi dee de ta du unu, nöo unu Tata a liba an o puu unu a bëë tu u dee hogi dee un ta du.]”

Aki Masa Jesosi tai dee hedima

u Dju keiki.

Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8

²⁷ Nöo hën de ko dou a Jelusalen awaa, nöo hën de toona go a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöo fa Masa Jesosi ta waka ta lontu naandë, nöo hën wë a ko miti ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi.

²⁸ Nöo hën de kai ën te a piki, de taa: “Wë u ko hakisi i wan sondi. Dee soni dee i du a di Keikiwosu aki, unsë i feni di leti fii du sö? Ambë da di sëmbe di manda i fii du sö wanlò soni?”

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë antoobi. Ma mi o hakisi unu wan sondi tu. Nöo ee un piki mi, nöo mi o piki unu ambë manda mi.

³⁰ “Wë mi taki e, taa Johanisi di Dopuma, ambë bi mandëen faa dopu sëmbe: libisëmbe, naa Masa Gadu?”

³¹⁻³² Nöo di a hakisi de sö, hën de hai go a së go ta kuutu nango ta ko te de wei, de taa: “Ee u taa Gadu hën bi mandëen, nöo a o hakisi u ee faandi mbei wa bi piki ën? Ma nöo wa sa piki taa libisëmbe mandëen.” Nöo di soni mbei de taki sö, biga de fëë lanti, fu di sëmëni sëmbe bi biibi taa Johanisi bi dë wan tjabukama u Gadu tuutuu.

³³ Nöo hën de toona ko a Masa Jesosi, hën de piki ën taa: “Wa sabi ambë bi mandëen e.”

Nöo hën a piki de taa: “Ee wan sa piki mi, nöo miseei ma sa piki unu tu.”

Nöo hën de disa di oto.

12

Aki ta lei di oto u wan goon masa.

Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19

¹ Nöo hën Masa Jesosi tei wan oto ta lei dee sëmbe a wödu fasi. A taa: “Wan womi bi dë, nöo hën a koti wan gaan goon fëen te a kaba, nöo hën a paandi di pau de kai doloifi a di

goon, faa ta mbei win u bebe ku di njanjan fëen. Nöo hën a mbei wan sitonu peni te a kaba lontu di goon. Nöo hën a toona mbei wan goon mata ku sitonu ka de o ta fon di doloifi ta mbei di win. Nöo a baka u di dë, hën a mbei wan wakiti wosu tjongoo sö go a liba.

“Nöo di a kaba u du dee lö soni dë kaa, nöo hën a buta di goon a wanlö sëmbë maun fu de musu ta wooko ën dëen. Nöo hën a kumutu dë go a wan oto köndë.

² “Nöo hën a dë ala tee a sabi taa di juu dou u di fuuta lepi de mbei di win kaa. Nöo hën a kai wan futuboi fëen ko nëen, hën a mandëen taa be a go a dee wookoma go tei di fëen pisi u di win di a bi musu feni u di goon, tja ko dëen.

³ “Ma nöo di di futuboi dë naki te a go dou a di goon, nöo hën dee wookoma kisi ën hën de fon mën te a fon, nöo hën de mandëen go ku söso maun.

⁴ “Nöo a baka u di dë, hën di womi toona manda wan oto futuboi go möön. Nöo di dee wookoma si di futuboi ko dou, hën de kisi ën, hën de fon mën a hedi te a fon nöo hën de toona du sömëni oto hogihogi soni ku ën te a tjika de.

⁵ “Nöo hën di goon masa manda wan oto futuboi go möön, hën de toona kisi di dë kii. Nöo hën a ta puu futuboi ta manda nango a dee wookoma kodo, so u de de ta fon, so u de de ta kii, ⁶ teee a fika wan kodo sëmbë tö di a sa manda möön, hën da di wan kodo womi mii fëen di a lobi te na soni.

“Hën a taa: ‘Wë mi o manda di womi mii u mi aki go. A kandë te dee wookoma si ën nöo de sa abi lesipeki fëen fu di a dë mii u mi.’

⁷ “Nöo hën a manda di womi mii fëen go. Ma nöo di dee wookoma si di womi mii u di tata ta ko, nöo hën de taki da de na de taa: ‘Söö, ja ta si di womi mii u di sëmbë abi di goon aki ta ko naandë nö? Hën wë o kisi di gudu fëen tata a bakaten. Wë nöo un sabi nö? Un böo kisi ën kii, nöo di goon aki o fika a u maun.’

⁸ “Nöo hën de kisi di womi mii, nöo hën de kii ën wantewante naandë, hën de puu ën a di djai dendu tuwë go a kapëë ala. De an bei ën seei.”

⁹ Nöo hën Masa Jesosi hakisi taa: “Wë nöo fa dee soni pasa dë, nöo di sëmbë di bi disa di goon da dee wookoma naandë, unfa i mëni taa a o du? Na a o manda sëmbë go kii dee hogihatima dë puu dë nö? Awa, nöo a o buta di goon fëen a oto sëmbë maun.

¹⁰ “Nöo wan bi lesi fa Masa Gadu Buku taki nö? A taa:

Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu dë,
de si wan sitonu taa an bunu,
nöo hën de tuwëen a kapëë.

Ma nöo bakaten,

hën di sitonu dë ko di mama posu u di wosu.

¹¹ Masa Gadu seei wë du di soni sö e,
nöo a dë wan gaan foondo soni seei da u.
Na sö di Buku taki ö?”

¹² Nöo di Masa Jesosi fan sö hën a tapa dë. Ma nöo dee keikihedima u Dju dee sai naandë, hën hati u de boonu seei te de kë kisi ën kii. Biga de sabi limbolimbo taa de a fan tjökö ku di oto naandë. Ma nöo töku de fëëë taa lanti o du ku de ee de kisi Masa Jesosi a wajaa naandë. Nöo hën mbei de disëen, nöo hën de go.

Aki de ta hakisi Masa Jesosi

soni u lanti möni.

Mat. 22:15-22; Luk. 20:20-26

¹³ Baka u di dë, nöo hën dee keikihedima dë go puu wanlö sëmbë u di Faliseima kulupu, ku di u könu Helodi, hën de manda de go a Masa Jesosi go luku ee de sa kisi ën ku fan.

¹⁴ Nöo fa de ko dou dë, hën de kai ën te a piki, hën de taa: “Mësitë, u sabi taa i dë wan leti sëmbë di an ta ganjan sëmbë. Fa i dë aki nöo libisëmbë an sa ta hai i nango ta ko ku di u de pakisei. Biga ja a’ toobi ku di fa de ta pakisei soni. Nönö. Fa i sai dë, i ta lei sëmbë Gadu wöutu seei gbegedee kumafa Gadu kë u sëmbë musu sabi, nöo hën i si u ko a i aki ku wan hakisi.

“Wë fa di gaan könu u Loomë köndë ta duwengi u fuu musu ta paka lanti möni aki, nöo unfa i feni fëen? ¹⁵ A fiti fuu pakëen, naa an fiti? Unfa i si ën?”

Ma nöo Masa Jesosi sabi taa bödjëe de ko ta pëe u de musu kisi ën, nöo hën a taki da de taa: “Baja, mi un kë kisi sö nö? Wë un da mi wan kpëngëlë möni i si.”

¹⁶ Nöo hën de tei wan kpëngëlë möni tja ko dëen, nöo hën a luku ën, a taa: “Ambë abi di në ku di fesi dë a di möni liba aki?”

Hën de piki taa: “Wë di Gaan Könu u Loomë.”

¹⁷ Hën a taa: “Na sö nö? Wë nöo un da di Gaan Könu di soni di da fëen e, nöo un da Masa Gadu di soni di dë fëen.” Sö a piki de.

Nöö fa a piki dë, nöö a foondo de seei, biga de an bi mëni taa sö a bi o piki de a sö wan kõni fasi,.

Aki dee Saduseima pooba u kisi Masa Jesosi ku wan hakisi möön.

Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40

¹⁸ Nöö hën sëmbë u di Saduseima kulupu ko a Masa Jesosi awaa. Wë nöö fa dee Saduseima sai dë, de an kë piki taa te wan sëmbë dëdë nöö a o toona weki baka. Biga de an ta biibi seei taa di akaa u wan sëmbë ta fika ku libi baka u di a dëdë.

¹⁹ Nöö fa de ko a Masa Jesosi dë, hën de kai ën te a piki, de taa: “Mësitë, u kë hakisi i wan soni aki. Wë i sabi fa Mosesi bi sikifi buta da u, taa ee wan womi tei wan mujëe ma nöö an pai ku di mujëe, nöö te a dëdë nöö wan baaa fëen musu hoi ën suwagi faa musu pai ku ën, be hën baaa böngö an kaba. Na sö a dë nö?”

²⁰ “Wë nöö a pasa sö taa de bi dë sëbën baaa, nöö hën wan u de tei wan mujëe. Te a dëdë an pai ku ën möönsö, ²¹ nöö hën wan oto baaa fëen hoi suwagi. Te di baaa naandë seepi dëdë tu, an pai ku di mujëe tu. Te dou di u dii, hën seepi ko dëdë tu, an pai ku di mujëe möönsö.

²² Nöö sö a go tee dou dee sëbën baaa tuu. Hii de tuu libi ku di mujëe ma na wan kodo pai mii ku ën möönsö. Baka u di dë, hën di mujëe seepi ko dëdë tu.

²³ “Wë nöö di de ta bai taki taa te wan sëmbë dëdë nöö a o toona weki baka, wë nöö u kë hakisi i wan soni. Te sëmbë weki baka a dëdë, undi u dee sëbën baaa naandë o abi di mujëe? Biga de tuu bi libi ku ën.” Nöö sö dee Saduseima hakisi Masa Jesosi.

²⁴ Hën a piki de taa: “Wë awa mi jei, ma di hakisi fuunu föutu tumisi fu di wan sabi Masa Gaangadu Buku, hën tu wan sabi di kaakiti di Masa Gadu abi tu. ²⁵ Biga te sëmbë weki baka a dëdë kaa, nöö manu ku mujëe soni an o dë möön e. Womi an o tei mujëe möön, mujëe an o tei manu möön tu, ma de o dë kuma dee basia u Gadu Köndë.

²⁶ “Ma nöö boiti u di dë, wan jei fa Mosesi bi sikifi buta a di Buku nö? Di ten a bi si di faja ta kisi a di uwii ma di uwii an ta tjuma, nöö hën Gadu fan ku ën. A taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi: de Abahamu, Isaki, Jakopu sö.’ Na sö a taki nö? Wë nöö fa a fan dë, an taa mi bi dë di Gadu u dee lö sëmbë dë e, ma a taa mi da di Gadu u de.” ²⁷ Wë nöö Masa Gadu an dë Gadu u wan sëmbë di an dë ku libi e. Nöö hën da de Abahamu sö dë ku libi a wan kamian eti, hii fa de bi dëdë a sinkii fasi gaanduwe kaa. Nöö hën mbei mi taa wan a’ leti seei a di soni un hakisi dë.”

Nöö sö Masa Jesosi piki dee Saduseima di ten dë.

Aki ta lei undi u dee wëti u Gadu da dee möön hebi wan.

Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28

²⁸ Wë nöö fa Masa Jesosi ku dee Saduseima fan te de kaba naandë, nöö wan Sabima u Wëti bi sai leti naandë ta haika. Nöö di a si taa Masa Jesosi piki de sö bunu hën a hakisi ën taa: “Mësitë o, dee hia wëti Gadu buta da u fuu ta hoi aki, undi u de da di möön hebi wan u de tuu?”

²⁹ Nöö hën a piki ën taa: “Di möön hebi wan u de nö? Wë hën da disi:

Un dee sëmbë u Isaëli aki, un haika e.

Masa Gaangadu di Gadu fuunu,
hën wanwan tö da Masa u mundu.

³⁰ Nöö un musu lobi ën ku hii unu hati

ku hii unu akaa

ku hii unu pakisei,

te dou ku hii di kaakiti di un abi.

³¹ Nöö di otowan dë sö taa,

I musu lobi oto sëmbë leti kumafa i lobi i seei.

Nöö de tu wëti aki, de da dee möön hebi wan u dee wëti u Gadu tuu.”

³² Nöö hën di Sabima u Wëti piki Masa Jesosi taa: “Aai Mësitë, fa i si i taki dë, sö a dë tuu. Biga Masa Gaangadu hën tö nöö da Gadu u mundu, otowan an dë möönsö. ³³ Nöö hën nöö fuu lobi ku hii u hati ku hii u pakisei ku hii u akaa, ku hii di kaakiti di u abi. Wë nöö söseei u musu lobi oto sëmbë leti kumafa u lobi u seei tu. Wë nöö misikuma ee wan sëmbë i ta libi sö kaa, nöö di dë dë möön bunu möön leki hii dee mbeti i ta tjaka ko ta tjuma da Masa Gaangadu, ku hii dee oto soni u ta tjaka ko ta tuwë dëen, na sö nö?”

³⁴ Nöö di Masa Jesosi jei fa di womi piki ku fusutan, nöö hën a taki dëen taa: “Aai mati, misikuma ja dë longi poi fii sa ko a di Tii u Masa Gaangadu dendu.”

Wë da sö Masa Jesosi fan ku di Sabima u Wëti naandë. Nöö di dee hia sëmbë jei fa a ta piki ku fusutan tjika dë, nöö na wan u de abi hati u hakisi ën soni möön.

Aki Masa Jesosi tai sëmbë

ku wan hakisi.

Mat. 22:41-46; Luk. 20:41-44

³⁵ Nöo fa Masa Jesosi dë a di Wosu u Masa Gadu ta lei sëmbë naandë, te wan pisi hën hënseei bia hakisi wan soni. A taa: “Dee sëmbë, faandi mbei dee Sabima u Wëti ta lei unu taa di Paamusi Kõnu o dë wan baka mii u Dafiti nöö? ³⁶ Biga wë di Akaa u Gadu seei bi ko a Dafiti liba. Hën a taki soni u di Paamusi Kõnu di o ko. A taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letisë maun aki,

u tee mi buta hii dee felantima fii a i basufutu.’

Na sô Dafiti sikifi nö?

³⁷ “Wë nöo ee Kõnu Dafiti ta kai di Paamusi Kõnu Masa fëen, nöo unfa a sa dë hën bakamii nöö?”

Nöo sô wan soni Masa Jesosi hakisi dee sëmbë naandë, ma de an saanfa u piki. “Nöo fa a fan kõni tjika dë te a tai hii sëmbë te dou ku dee hedima u Dju, nöo a ta suti da dee sôsô sinkii sëmbë naandë tee na soni.

Aki ta lei fa Masa Jesosi ta puu dee hedima u keiki gogo a döo.

Mat. 23:1-36; Luk. 11:37-54, 20:45-47

³⁸ Nöo hën a fan go möön longi. A bai dee sëmëni sëmbë naandë taa: “Un haika e, dee sëmbë. Un musu mëni unu seei bunu ku dee Sabima u Wëti e. Aai. Biga fa i si de sai dë, nöo de lo’ u ta waka ta poolo a lanti dendu ku dee gaan langa djakiti u de zëë, be hii sëmbë musu ta saka ta da de odi a wan gaan lesipeki fasi. ³⁹ De lobi u ta sindo a dee möön gaan hedima kamian a dee keiki fuunu. Te de go a wan sëmbë wosu u de go njan, nöo de nango ta sindo a dee möön gaan heima bangi. Sô de ta mbei de seepi u bumbuu sëmbë tjika.

⁴⁰ “Ma na bumbuu sëmbë de dë e. Biga fa i si de sai dë, nöo ee de si wan mujëe manu fëen dëdë a fika tjököö a ganda naandë, nöo de o ko njan dee gudu fëen wosu puu nëen maun fiaa seei. Nöo ku ën sô de o ta ko ta taanpu a lanti wojo ta begi wanlô gaan langa begi u de, ta mbei deseeti bumbuu sëmbë a sëmbë wojo.

“Wë nöo mi taki da unu taa dee lö sëmbë i si naandë, de o kisi wan gaan sitaafu a Gadu maun e, te a o ko kuutu libisëmbë.”

Sô Masa Jesosi bai dee sëmbë naandë.

Aki ta lei ambë bi tuwë di möön gaan hia möni da Gadu.

Luk. 21:1-4

⁴¹ Nöo fa Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a di gaan keikiwosu naandë, te wan pisi nöo hën a waka go sindo zuntu ku di kamian ka de ta tja möni ta ko ta tuwë da Gadu a di keikiwosu. A ta luku fa a ta tuwë dee möni. Nöo di ten naandë, nöo dee guduma ta tja möni ta ko ta tuwë seei djolodjolo sô.

⁴² Te wan pisi hën wan pooti mujëe waka ko naandë. Di mujëe aki, hën manu bi dëdë disëen, nöo hën a ko tuwë tu kpëngëlë möni da Gadu, an dou wan bësëni seei.

⁴³ Nöo hën Masa Jesosi kai dee bakama fëen te de piki, a taa: “Un si di pooti mujëe dë nö? Hën tuwë di möön gaan hia möni möön hii de tuu da Gadu e. Aai. ⁴⁴ Biga fa i si dee guduma ta tja möni u de ta ko ta tuwë dë, nöo wan pikiwan nöo de ta tuwë u dee gaan hia wan de abi. Ma nöo di mujëe naandë, di soni a abi faa tei heepi ën seei, hën i si a tei tuwë tuu dë kaa. Nöo fëen mbei mi taki da unu taa hën tuwë di möön hia möni.”

Nöo sô Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di daka dë.

13

Aki Masa Jesosi ta lei dee maaka u di ten goonliba o kaba.

Mat. 24:1-35; Luk. 21:5-33

¹ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu a di Wosu u Masa Gadu ko kai a döo. Nöo hën wan u dee bakama kai ën te a piki, a taa: “Mësitë o, ja si fa dee wosu u di keikipisi aki waiti nö? Luku fa dee sitonu u de bigi!”

² Nöo hën a piki taa: “Sô a dë tuu o, ma fa i ta si dee wosu dë sitampusitampu aki seei, ma nöo mi taki da unu taa wan daka o dou, hii dee sitonu i si aki tuu o booko kai paaja fanjanfanjan sô. Na wan u de o fika oto a oto liba möön e.” Sô a piki de.

³ Nöo hën de kumutu naandë waka go a Oleifi Kununu. Nöo hën Masa Jesosi go sindo a di kununu bandja ta luku go a Jerusalem, nöo a ta si di Wosu u Masa Gadu seei gbegedee.

Te wan pisi hën Petuisi, ku Jakobosi, ku Johanisi ku Andiasi hën de ko nëen. Hën de taa: ⁴ “Wë Masa o, fa i bi taki di booko u di Gaan Keikiwosu di u bi dë ala, un juu dee lö soni dë o pasa? Un maaka joo da u fuu sa sabi taa di ten dë dou?” Sô de hakisi ën.

⁵ Nöo hën a piki de taa: “Awa, a dë fuun dë ku mëni fëen tuu, fu sëmbë an musu ganjan unu. ⁶ Biga mi taki da unu taa sëmëni sëmbë o hopo tei mi nê ta taki taa de da di Paamusi

Könu kaa. Nöo ku di fan u de dë, de o ta ganjan sômëni sëmbë hai tja ko a de së. Hën mbei un musu mëni unu seei e.

⁷“Söö. Wë nöo di ten dë, nöo woon ta kisi njunsu taa gaan feti ta pasa a sômëni köndë u goonliba aki. Nöo te un jei sô, nöo an musu buuja unu e, biga dee lö soni naandë tuu musu pasa. Ma nëen da di kaba u goonliba eti e. ⁸Mi taki da unu taa wan nasiön sëmbë ku wan oto nasiön sëmbë o ta hopo ta feti ku deseei. Wan könu o manda dee sodati fëen u de ta miti ta feti ku dee sodati u wan oto könu. Goon o ta seki ta jabi a kamiankamian, gaan hangi o ko a sômëni köndë ta kii sëmbë. Nöo fa dee lö soni dë o pasa, de o dë leti kuma te bëë ta njan wan mujëë, juu fëen zuntu faa pali. [Söo dee fuka u kai dë o lei taa di juu zuntu fu di goonliba aki musu kaba.]

⁹“Söö. Nöo di juu dë, un musu luku bunu ku unu seei taa un dë tololoo a Gadu pasi. Biga sëmbë o ta kisi unu tja go a kuutu e, de o ta fon unu a dee keikiwosu fuunu. De o ta tja unu go a dee gaama ku dee könu u de kuutu unu. Dee lö soni dë tuu de o du ku unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma nöo töku a bunu o, biga a di fa dë woon kisi okasi fuun musu taki soni u mi da de. ¹⁰Nöo mi taki e, taa hii nasiön sëmbë u goonliba musu ko jei di bunu njunsu u Gadu, biga te a dë sô kaa ufö di kaba u goonliba sa dë.

¹¹“Söö. Nöo haika. Te sëmbë kisi unu tja go a kuutu fu mi hedi kaa, nöo wan musu sai dë ta booko hedi taa: ‘Andi woon taki ee?’ Nönö, un fan go nöo. Biga na unu o fan ma di juu dë di Akaa u Gadu seepi o da unu andi fuun taki.

¹²“Nöo di ten dë sëmbë o hogi e, dee sëmbë. Biga wan baaa womi o tei ën baaa tja go könku u de kii ën, sôseei wan tata o könku ën mii da de u de kii. Dee mii o ta biinga u puu dee gaan sëmbë u de a de liba, de o ta könku de da sëmbë seei u de kii. Sô libisëmbë o hogi tjika e. ¹³Di juu dë, hii sëmbë o buuse unu fu di un nama ku mi hedi. Ma nöo di sëmbë di o tai hati fika a di pasi u Gadu go dou, nöo hën o feni di libi u teego a Gadu.”

Nöo sô Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen di ten dë.

¹⁴Wë nöo gaanduwe a fesi kaa wan tjabukama bi taki u wan gaan hogi soni o ko pasa a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu dendu, nöo di sëmbë di ta lesi Gadu buku nöo be a buta pakisei faa fusutan andi di soni aki kë taki.

Hën Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen go möön longi, a taa: “Te un si di Gaan Hogi Soni ko taanpu a di kamian ka an bi musu dë ta poi Masa Gaangadu tjina, nöo aan soni u taki möön. Un dee sëmbë a di pisiwata u Judea aki musu kule go tjubi a dee gaan kununu liba e.

¹⁵“Ee wan sëmbë dë nëen liba wosu a baiko dë, nöo a musu saka kai a goon wante kule go ka a sa go. An musu denda a wosu go tei soni. ¹⁶Ee wan sëmbë dë a goon dendu ta wooko, a musu kule go wante ka a o go. An musu go tei koosu a gangasa seei. ¹⁷Nöo mi taki da unu e, taa dee mujëë dee dë ku bëë, ku dee o dë ku miii a maun, a o dë gaan fuka soni da de o. Aai. ¹⁸Nöo un musu begi Gadu be di soni aki an musu pasa a gaan kötö ten, nasö a gaan tjuba ten. ¹⁹Biga mi taki da unu taa fu sensi Masa Gadu mbei goonliba, nöo di lö gaan fuka dë an bi ko pasa wan daka eti, nöo baka u di ten naandë nöo an o pasa möön tu.

²⁰“Nöo hën mbei mi taki da unu taa ee Masa Gaangadu an sati di ten puu hafu u dee daka naandë, nöo na wan sëmbë o fika ku libi möön e. Ma fu dee sëmbë dee Masa Gaangadu tei ko sëmbë fëen, fu de hedi mbei an o disa di hogi naandë go dou, ma a o koti ën hafu.

²¹“Söö. Nöo a di ten naandë, ee de ko taki da unu taa di Paamusi Könu dë a sô wan kamian, wan musu piki e. ²²Biga sômëni sëmbë o ta hopo ta mindi soni taa de da di Paamusi Könu, de o ta mindi soni taa Gadu hën ta wooko a de liba, nöo de o ta du gaan foondo wooko seei. Nöo a sô wan fasi de o ta biinga u kisi dee sëmbë u Gadu ta ganjan puu nëen pasi, ee de sa. ²³Hën mbei mi taa un musu ta luku bunu ku unu seei.

“Un si, mi taki hii soni da unu a fesi kaa e, nöo be un köni.”

²⁴Nöo hën Masa Jesosi taki möön a taa: “Nöo baka u di gaan fuka ten u taki dë, nöo wanlö oto gaan soni o ko pasa tu e, kumafa di tjabukama bi taki a fesi. A taa:

Di sonuwojo o dungu kankan,
nöo di libawojo an o tuwë limbo möön tu.

²⁵Dee teeja dee dë a liba ala,
de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.

Hii kaakiti u mundu kaa o ta seki.

²⁶Nöo di juu dë, sëmbë o si Mi di ko Libisëmbë Mii aki kumutu a liba ala ta ko a dee wöluku dendu. Nöo ku gaan kaakiti mi o ko e, ku waiti seei, ta koti faja ta ko. ²⁷Nöo di ten naandë nöo mi o manda dee basia u mi go ta pii hii dee sëmbë dee mi tei ko sëmbë u mi kaa kumutu a hii dee peipei kamian u mundu ka de dë tuu, tja ko a mi.

²⁸“Nöo fa mi ta fan ku unu aki, nöo un tei wan lei a dee figa pau u di köndë aki. Te i si taa de ta buta njunjun uwii, nöo i sabi taa deewei zuntu kaa, na sô nö? ²⁹Nöo sôseei a dë ku dee soni dee mi ta taki aki. Te i ta si taa de ta pasa sô kaa kumafa mi taki de dë, nöo un musu sabi taa di juu dou fu Mi di ko Libisëmbë Mii aki musu toona ko a goonliba. Mi dë leti

a baka huku naandë ta ko e. ³⁰Nöö mi taki da unu taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, de an o dëdë kaba tuu bifö dee soni dee i jei mi taki aki o ko pasa.

³¹“Nöö fa i si dee soni u di goonliba aki ku dee u mundu sai dë, nöö de tuu sa pasa go kaba a sösö e. Ma dee wöutu dee mi ta konda da unu aki, nöö de an o kaba a sösö möönsö. Sö de dë tuutu soni tjika.”

Aki ta lei taa i musu dë

seekaseeka da di daka di

Masa Jesosi o toona ko.

Mat. 24:36-44

³²Nöö hën a taa: “Di juu ku di ten di mi o toona ko a goonliba, na wan sëmbë sabi ën e. Dee basia u Masa Gaangadu köndë an sabi ën, nöö miseei di ko Libisëmbë Mii aki an sabi ën tu. Gadu u Tata wanwan tö nöö sabi di juu ku di ten dë. ³³Hën mbei un musu dë kabakaba këë ta watji mi. Biga wan sa na un juu mi o ko.

³⁴“Mi o köndëen da unu a wan fasi aki taa a dë leti kuma wan bigima di o go a oto köndë go waka. Nöö hën a kai dee wookoma fëen go buta wooko a de maun te a kaba u de ta du, hiniwan sëmbë ku ën wooko. Nöö hën a fan ku di sëmbë ta watji a di dööbuka taa: ‘I musu dë kabakaba ta luku mi e.’

³⁵“Nöö mi wë da di bigima mi taki dë. Nöö un musu dë kabakaba ta luku mi. Biga wan o sabi di ten nasö di juu di mi o ko e, ee a sapate buka, ee a gaan ndeti, ee a ganian kanda, ee te kamian ta limbo, wan o sabi. ³⁶Te fii sabi nöö mi dou kaa, nöö na be a dë taa i dë kuma i ta duumi di juu dë e.

³⁷“Nöö sö e. Fa i si mi ta fan ku unu aki, nöö sö nöö mi ta fan ku hii sëmbë. Un musu dë kabakaba ta luku mi e, dee sëmbë.”

14

Aki wan mujëe du Masa Jesosi wan gaan bunu.

Mat. 26:1-13; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-12:8

¹Wë nöö fa Masa Jesosi ta fan ku dee bakama fëen dë, nöö a fika tu daka nöö de o njan di gaan piizii daka u dee Dju de kai Pasika. A di daka dë, de ta mëni fa dee gaan sëmbë u de bi kumutu a saafu a Egepiti köndë, nöö de ta njan wan pei bëëë de ta jasa söndö sooda.

Söö. Nöö di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti sai dë ta watji Masa Jesosi u de kisi kii a wan köni fasi. ²Ma de ta kuutu ku deseei taa: “Wa musu kisi ën a di gaan daka e, biga ee nasö dee hia sëmbë o mbei toobi ku u, nöö di köndë o seki poi.” So de ta taki.

³Nöö di ten dë, Masa Jesosi dë a di köndë de kai Betania a di wosu u wan womi de kai Simon. Di womi aki bi abi tjinasiki, nöö nëen wosu Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë ta njan.

Te wan pisi hën wan mujëe waka ko dou naandë. A dë ku wan sitonu bata nëen maun, ku wan sumëe suti fatu nëen dendu. Di fatu aki, de mbei ën ku di lutu u wan pei uwii nöö a dii te na soni. Nöö fa di mujëe ko denda a wosu dë, nöö hën a waka tololoo go a Masa Jesosi, nöö hën a booko di bata a buka naandë kpö, hën a ta tutu di fatu a Masa Jesosi hedi te hii di fatu kaba këë a di bata.

⁴Ma nöö fa a du dë, nöö so u dee sëmbë sai naandë an tei di soni u bunu seei, nöö hën de ta guunjëen taa: “Faandi mbei a poi di fatu sö u du baa? Jee? ⁵Biga di fatu dë, ee de bi sei ën, nöö wan hii jaa möni a bi o puu, nöö de bi sa tei di möni paati da dee pootima u di köndë. Nöö hën a poi ën sö.” Sö de ta guunjëen.

⁶Ma Masa Jesosi bai de taa: “Un disa di mujëe e. Andi mbei un ta guunjëen u du? Mi taki da unu taa wan gaan bambuu soni a du da mi aki. ⁷Biga ee un kë da dee pootima möni, nöö un sa ta da de hiniwanten. Ma mi, ma o dë ku unu aki fu nöömö e. ⁸Nöö fëen mbei di mujëe aki ta du andi hën a sa du da mi wante. Un si? Biga fa a du di soni aki, nöö a du ën da di dëdë mi o dëdë abiti möön, leti kumafa de ta tuwë fatu a sëmbë sinkii u de tja go bei.

⁹“Nöö mi taki gbelin seei da unu taa te de ta tja di bunu buka u Gadu ta paaja a goonliba da sëmbë, nöö de o ta taki di soni di di mujëe du aki nöömö. De an o fëëkëtëen möönsö.”

Aki Judasi go a dee felantima

u Masa Jesosi.

Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6

¹⁰Nöö fa Masa Jesosi fan naandë kaa, nöö hën di bakama fëen de kai Judasi Isikaliotu, nöö hën a kumutu a dee otowan dendu naandë, nöö hën a waka go tololoo a dee Gaan Begima, dee felantima u Masa Jesosi. Hën a go taki da de taa a sa heepi de u de kisi Jesosi. ¹¹Nöö di de jei sö nöö de wai e, nöö hën de paamusi ën taa de o pakëen ee a du sö.

Nöo fu kumutu a di ten naandë, nöo di Judasi aki ta suku wan okasi nöömö faa sa buta Masa Jesosi a dee Dju hedima naandë maun.

Aki de ta seeka u njan di Pasika.

Mat. 26:17-25; Luk. 22:7-14, 21-23; Joh. 13:21-30

¹² Nöo baka u di dë, hën di fosu daka u di Pasika piizii dou. Nöo a di daka dë, nëën de ta njan di bëëë de ta mbei söndö sooda. Nöo de ta kii wan sikapu u de njan tu, nöo ku di sikapu dë de ta mëni fa Gadu bi puu de a saafu a fesiten. Nöo hën mbei de ta seeka da di daka dë seei gaanfa.

Söo. Nöo hën dee bakama u Masa Jesosi hakisi ën taa: “Masa, naasë i kë fuu musu seeka fuu njan di daka?”

¹³ Hën a kai tu u de taa: “Un haika, mi kë manda unu go a Jelusalen ganda. Nöo fa woon nango te un go dou dë, nöo woon si wan womi ta waka ta ko ku wan djogu wata, nöo un faakëën. ¹⁴ Nöo te un si taa a denda a wan wosu, nöo woon go fan ku di sëmbë abi di wosu taa ee naasë di kamba dë di di Mësitë ku dee bakama fëën musu ko njan di daka. ¹⁵ Nöo te un hakisi ën sö kaa, nöo a o lei unu wan gaan kamba a di wosu a liba, ka hii soni dë di un abi fanöudu. Nöo di kamba dë, hën un musu seeka te un kaba e.” Nöo sö Masa Jesosi manda dee bakama fëën, nöo hën de go.

¹⁶ Nöo di de naki te de go dou a di köndë, nöo hën de si hii soni leti kumafa a bi taki da de, nöo hën de seeka te de kaba.

¹⁷ Nöo hën di sapate buka, nöo hën Masa Jesosi ku dee oto bakama ko dou a di wosu.

¹⁸ Hën de go sindo a tafa u de njan.

Aki Masa Jesosi pindja dee

bakama fëën a wan hogi soni

o pasa.

Te wan pisi hën Masa Jesosi kai de te de piki, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan fuunu ta njan ku mi aki o könku mi e.”

¹⁹ Fa a taki dë, a booko dee bakama hati seei, hën de ta hakisi ën wan fu wan taa: “Masa, mi a o sa dë nö?”

²⁰ Hën a toona piki de taa: “Mi taki seei gbelin da unu taa wan fuun dee tuwalufu i si ta nama di bëëë ku mi a di wan kodo baafu paabi aki, o du sö ku mi e. ²¹ Nöo a o pasa ku mi leti kumafa a bi sikifi a Masa Gadu buku kaa, taa di Sëmbë di o ko Libisëmbë Mii musu dëdë. Ma nöo mi taki da unu taa helu u di sëmbë di o könku mi e. A bi sa möön bëtë de an bi pali ën ko a di goonliba aki wan daka.” Sö Masa Jesosi fan ku de te a kaba.

Aki Masa Jesosi njan di lasiti njan ku dee bakama fëën.

Mat. 26:26-30; Luk. 22:15-20; 1 Kol. 11:23-25

²² Nöo fa de ta njan makandi dë, te wan pisi hën Masa Jesosi tei wan bëëë nöo hën a da Gadu tangi te a kaba, nöo hën a booko ën.

Nöo hën a langa da dee bakama fëën, taa: “Disi da di sinkii u mi e. Un tei njan.”

²³ Söseei a tei di kan ku di win nëën dendu, hën a da Gadu tangi te a kaba. Hën a langëën da dee bakama taa: “Un bebe tjëntjën te lontu ko kai.” Hën de bebëën lontu dou te de kaba.

²⁴ Nöo hën a taa: “Fa i si un bebe di win aki, hën da di buuu u mi di o kai a goon₁fu Gadu sa mbei wan njunjun buka ku libisëmbë. Biga fa mi o dëdë aki, hën o paka puu sömëni hia sëmbë a Gadu bëë u dee hogi du u de.”

²⁵ Nöo hën a taa: “Mi taki da unu tuutuu seei, taa ma o bebe di win a di fasi aki möön e. Biga tee i si mi bebëën möön, nöo Gadu ko ku di Njunjun Tii fëën a libisëmbë mindi.”

²⁶ Nöo baka u di dë, hën de kanda wan kanda te de kaba da Gadu tangi, nöo hën de kumutu naandë. Nöo hën de nango a di kununu de kai Oleifi Kununu.

Aki Masa Jesosi fan ku Petuisi

a wan soni o pasa ku ën.

Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

²⁷ Nöo fa Masa Jesosi ku dee bakama fëën dë a pasi nango dë, hën a kai de te de piki, a taa: “A di ndeti aki hii unu tuu o paaja go disa mi fiaa. A o pasa leti kumafa a sikifi a di Buku u Gadu, taa de o fon di sikafuma nöo dee sikafu o paaja fanjanfanjan go u de.”

²⁸ Nöo hën a taa: “Ma te mi weki baka a dëdë, nöo mi o waka a unu fesi go a Galilea e. Ala mi ku unu o toona miti.”

²⁹ Nöo hën Petuisi piki taa: “Masa, ee dee otowan aki tuu disa i go seei ma mi, ma o disa i möönsö e.”

³⁰ Ma nöo Masa Jesosi toona piki ën taa: “Womi, haika. Mi taki da i taa a di ndeti aki ganian an o kanda dou tu pasi bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi a goonliba wan daka.”

³¹ Wë nõõ Petuisi an sa jei di soni dë. Hën a taa: “Ambë, Masa! Ee u mi dëdë ku i seei, nõõ mi dë bakakaba kaa. Ma sa piki wan daka taa ma sabi i e.” Nõõ sõ nõõ dee otowan tuu ta piki tu.

Aki de dë a di djai de kai Gëtiseimani.

Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46

³² Nõõ hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen nango te de go dou a wan kamian de kai Gëtiseimani. Nõõ hën a taki da de taa: “Un dë aki ta luku mi e. Mi o go begi ala.” ³³ Ma nõõ a tei Petuisi ku Johanisi ku Jakobosi fu de musu go ku ën möön fundu a di kamian.

Te wan pisi hën Masa Jesosi ko dë fukafuka te na soni. ³⁴ Nõõ hën a fan ku de dii bakama naandë taa: “Wan gaan fuka ko a mi liba seei tee kuma mi sa dëdë. Nõõ un tan aki ufõ ta da mi taanga e.”

³⁵ Nõõ hën a waka go wan pikiwan möön longi, nõõ hën a tuwëen seei a goon. ³⁶ Nõõ hën a begi Masa Gaangadu taa: “Ke Taata o, mi sabi taa i sa du hii soni. Nõõ di kan di i lai da mi u mi bebe aki, nõõ a hebi da mi o. Nõõ mi begi i, ee a sa, nõõ be i tei ën puu a mi. Ma nõõ fa mi fan aki seei, ma na du kumafa mi kë e, ma du kumafa i kë.”

³⁷ Nõõ di a begi sõ te a kaba nõõ hën a toona ko a de dii bakama fëen, hën a si taa de duumi piii.

Nõõ hën a kai Simon Petuisi te a piki, a taa: “Simon, duumi i ta duumi sõ nõ, womi? Wan sa dë ku wojo di wan kodjo juu aki ta da mi taanga nõ?”

³⁸ Hën a toona taa: “Be un dë ku wojo ta begi e, dee sëmbë, be di didibi an wini unu. Ma mi sabi taa hati fuunu kë du kumafa a fiti, ma sinkii fuunu an taanga sõ.”

³⁹ Nõõ fa a taki dë, hën a toona go a di begi baka. A begi di wan seei begi di a bi begi te a kaba, ⁴⁰ nõõ hën a toona ko a dee bakama fëen möön. Awaa seei de dë ta duumi, biga duumi nõõ hebi a de wojo sõ. Nõõ di a weki dë, nõõ a ko bigi da de te de an saanfa u fan ku ën möön.

⁴¹ Nõõ hën a toona go begi te a kaba di u dii pasi, nõõ hën a toona ko a de möön. Hën a taa: “Duumi nõõ un ta duumi ta böõ sinkii fuunu sõ nõ baa? Aai. Wë di juu dou e, u de buta Mi di ko Libisëmbë Mii aki a dee takuhatima maun. ⁴² Biga di sëmbë di sei mi, nõõ a dou kaa. Nõõ un hopo boo go.”

Aki de kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

⁴³ Wë nõõ Masa Jesosi an kaba u fan seei, nõõ hën Judasi dou. Hii fa a bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi seei, ma töku a ko dou ku wanlõ hia sëmbë. De dë ku kodjo ku ufangi a maun u de ko kisi Masa Jesosi. Dee Gaan Begima, ku dee Sabima u Wëti, ku dee Gaan Womi, de wë manda de.

⁴⁴ Wë nõõ Judasi bi mbei buka ku dee sëmbë dë kaa taa: “Te i si mi bosu wan sëmbë, nõõ di sëmbë dë hën fuun kisi tei e. Nõõ un musu panjëen taanga, fu an sa kumutu.” Sõ Judasi bi fan ku dee sëmbë a fesi.

⁴⁵ Nõõ di de ko dou, nõõ hën Judasi waka go miti ku ën nõõ hën a taa: “Odi o, Mësitë.” Nõõ hën a baasëen bosu. ⁴⁶ Fa u mbei naandë, hën dee sëmbë kisi Masa Jesosi gbalau panjan gingin wante.

⁴⁷ Ma nõõ wan u dee bakama dë a dendu naandë hai ën ufangi valau, hën a djafu wan futuboi u di Kaba Hei Begima jesi belim puu tuwë a goon naandë.

⁴⁸ Nõõ hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë dee ko naandë taa: “Dee sëmbë, a mi liba un ko sõ nõ, ku pau ku kodjo ku ufangi, kuma mi da wan sëmbë ta booko di kõndë nõ? ⁴⁹ Wë nõõ un bi ta si mi hiniwanten a di Wosu u Masa Gaangadu ta lei sëmbë Gadu wõutu, nõõ unfu wan bi kisi mi ala?

“Ma mi sabi taa fa un ta du aki, nõõ a ta pasa leti kumafa a bi sikifi a Gadu Buku kaa.”

⁵⁰ Fa u mbei naandë, hii dee bakama u Masa Jesosi paaja kule go disëen fiaa. ⁵¹ Ma nõõ wan kijoo bi dë a de dendu naandë, a bi dë ku wan gaan koosu nëen sinkii lolulolu, nõõ hën dee felantima tuwë maun kisi ën wante. ⁵² Nõõ hën a feki di gaan koosu valau puu nëen sinkii disa, hën a kule pënëpënë go.

Aki de tjä Masa Jesosi go

a dee gaan kuutuma.

Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-55, 63-71; Joh. 18:13-14, 19-24

⁵³ Wë nõõ fa dee sëmbë bi ko kisi Masa Jesosi naandë, nõõ hën de tjëen go tee a di wosu u di Kaba Hei Begima. Nõõ di ten naandë hii dee hedima u Dju tuu, dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ku dee Sabima u Wëti, sõ de tuu hai ko makandi naandë.

⁵⁴ Di juu dë Petuisi bi dë te a baka ala ta waka sapisapi ta ko. Nõõ hën a ko dou a di djai dendu naandë, nõõ hën a go sindo ku dee wakitima bi sai dë ta këndë faja ku de makandi.

⁵⁵ Nöö di ten naandë, dee Gaan Begima ku hii dee kuutuma u dee Dju sëmbë, nöö de seti ta kuutu a Masa Jesosi liba kaa. Nöö de ta suku u tja kaagi fëen ko a fesi u de sa feni wan soni fu de sa buta taa a musu dëdë, ma de an sa feni soni möönsö. ⁵⁶ Biga hii fa dee sëmbë ta tja sëmëni soni ko ta mindi dëen, ma de an ta kai a di wan baaku möönsö.

⁵⁷ Te wan pisi hën wanlö sëmbë hopo taki wan soni, taa: ⁵⁸ “Dee sëmbë aki, un haika wan soni u seei bi jei ku u seei jesi. Di womi aki bi taki taa a o booko di Wosu u Masa Gadu di de mbei ku libisëmbë maun tuwë a goon, nöö a dii daka dendu nöö a o toona mbei ën baka söndö libisëmbë maun. Sö a bi taki e.” ⁵⁹ Ma fa dee sëmbë fan dë seei, ma dee fan u de an ta kai a wan möönsö.

⁶⁰ Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo taanpu a dee oto kuutuma fesi naandë, nöö hën a hakisi Masa Jesosi taa: “Wë dee soni fii de ta taki aki, nöö ja o piki de möönsö nöö, ee tuu soni de ta mindi da i. Unfa i taki?”

⁶¹ Ma Masa Jesosi an jabi ën buka piki na wan soni. Nöö hën di Kaba Hei Begima hakisi ën baka taa: “I da di Kõnu di Masa Gaangadu bi paamusi taa a o manda ko nö? I da di Mii u di möön hei Gadu u mundu nö?”

⁶² Nöö hën Masa Jesosi piki awaa taa: “Leti kumafa i taki dë, nöö sö a dë. Nöö wan daka o dou, nöö woon si mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dë sindosindo a di letisë maun u Gadu di abi hii makiti u mundu. Sösei woon toona si mi ta saka ta ko a dee bundji dendu ala.” Sö Masa Jesosi piki.

⁶³ Wë nöö di di Kaba Hei Begima jei fa a piki ën naandë, nöö hati fëen boonu e, tee a hai di koosu nëen sinkii naandë tënë zaan sö. ⁶⁴ Nöö hën a hakisi hii dee kuutuma dee sai naandë taa: “Dee sëmbë aki, un ta suku kaagi a di womi aki möön nö? Wan jei fa a piki dë nö? A butëen seei makandi ku Gadu. Nöö unfa un mëni fëen?”

Nöö hën de tuu piki a di kuutu taa: “An dë u taki möön e. Dëdë nöö a musu dëdë.”

⁶⁵ Nöö fa u mbei dë, nöö di kamian ko ta fanjanfanjan kaa. Hën de bigi ta tunta a Masa Jesosi fesi, te wan pisi de tai ën wojo ku hangisa, hën de ta naki ën ta dëen baaimaun, ta hakisi ën taa: “Wë di i taa Gadu ta lei i soni, wë nöö piki u, ambë naki i dë?” Dee wakitima u di kamian seei ta naki ën ku böö tu.

Aki di soni Masa Jesosi taki da Petuisi ko pasa ku ën.

Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18, 25-27

⁶⁶ Wë nöö fa de ta du ku Masa Jesosi dë, nöö Petuisi dë a di djai dendu a goon ala.

Te wan pisi nöö hën wan mujëe futuboi u di Kaba Hei Begima waka ko dou. ⁶⁷ Nöö hën a si Petuisi sindosindo ta këndë faja ku dee sëmbë naandë. Hën a luku ën diin. A taa: “Womi, na i seei bi dë makandi ku di Jesusi u Nazalëti dë nö?”

⁶⁸ Nöö hën Petuisi piki taa: “Ma saandi i ta taki dë e. Ma fusutan seei.” Nöö hën a kumutu dë go taanpu zuntu ku di djai dööbuka. Ma nöö fa a taki dë, nöö hën wan womi ganian kanda kënkënjënkëen.

⁶⁹ Te wan pisi, nöö hën di mujëe mii toona si ën möön, hën a fan ku dee sëmbë dee ku ën sai dë taa: “Di womi aki da wan u dee sëmbë u di womi de ta kuutu dë e.” ⁷⁰ Nöö hën Petuisi toona fia taa: “Mí taki e, ma sabi di sëmbë naandë.”

Hën de sai dë te wan pisi, nöö hën dee sëmbë ku Petuisi taanpu naandë taa: “Womi, i musu dë wan sëmbë fëen, biga i da Galilea sëmbë e.”

⁷¹ Nöö hën Petuisi fia awaa taa: “Dee sëmbë aki, ee mindi mi ta mindi soni nöö Masa Gaangadu seei musu sitaafu mi e. Biga mi ta soi da unu taa ma sabi di sëmbë un ta taki dë, kwetikweti.”

⁷² Di a fan sö kaa, hën wantewante di ganian toona kanda di u tu pasi. Nöö hën Petuisi ko mëni fa Masa Jesosi bi taki dëen taa: “Ganian an o kanda dou tu toon bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” Nöö di a ko mëni sö kaa, nöö hën a bia go ta këe seei te a bigi. Hati nöö a hati ën sö.

15

Aki de ta tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Mat. 27:1-2, 11-26; Luk. 23:1-5, 13-25; Joh. 18:28-19:16

¹ Wë nöö di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi, ku dee oto kuutubasi u dee Dju sëmbë bi sai naandë ta kuutu makandi nöömö unfa u de du ku Masa Jesosi. Nöö hën de ta kuutu tefa di ganian kanda, nöö hën de kai a wan pakisei. Hën de toona kisi Masa Jesosi tai gingin. Nöö hën de tjëen go a di sëmbë di dee Loomë lanti bi buta faa ta kuutu sondi da dee Dju sëmbë. Hën da Gaama Pilati.

² Nöö hën de go a di kuutu wante. Hën di gaama hakisi Masa Jesosi taa: “Fa de ta taki fii aki, ju da di kõnu u dee Dju tuu nö?”

Nöö hën Masa Jesosi piki taa: “Kumafa Gaama taki dë nöö.”

³ Nöö di ten dë, dee Gaan Begima ta pii sòmëni sondi ta kaagi Masa Jesosi da di gaama. ⁴ Nöö hën di gaama toona bia fan ku Masa Jesosi möön. A taa: “Haika dee hia hogi de ta konda taa i du aki. Ja o piki ee sondi de ta mindi da i nöö?”

⁵ Ma nöö Masa Jesosi an piki na wan soni seei.

Nöö di sondi dë bigi da Gaama Pilati e, di Masa Jesosi an ta piki ta fia ku dee sëmbë a dee sondi de ta kaagi ën dë.

⁶ Wë nöö wan guwenti bi dë taki taa te di Pasika piizii o dou, nöö dee Dju sëmbë o hakisi di gaama faa puu wan sëmbë a dinguwosu da de. ⁷ Nöö di juu dë wan womi de kai Balabasi ku wanlô otowan fëen bi dë a dinguwosu sôôtôsôötô. Biga de bi kii wanlô sëmbë a wan wajawaja dendu, di ten de ta feti u puu dee Loomë lanti a de liba. Nöö hën mbei de bi sôôtô de.

⁸ Di juu dë, hën dee hia sëmbë dee bi ko a Masa Jesosi baka di de ta tjëen go a Gaama Pilati dë, hën de hai ko möön zuntu ku di wosu hën de bai taa: “Du da u kumafa i bi guwenti e, Gaama.”

⁹ Nöö hën Gaama hakisi de taa: “Ambë un kë mi musu lusu da unu? Un kë mi lusu di kônu fuunu aki nöö?” ¹⁰ Fa a hakisi de di soni dë, a hakisi sô biga a sabi taa „na dee sôsô sinkii sëmbë dë bi tja Masa Jesosi ko dë„. Ma dee Gaan Begima bi tjëen ko fu di de ta haun ku ën hedi.

¹¹ Ma nöö di juu dë, dee Gaan Begima dë a dee sëmbë dendu naandë ta da de faja taa: “Un ta piki taa Balabasi e! Un piki taa Balabasi, hën a musu lusu.”

Nöö hën dee sëmbë seti ta bai ta taki da di gaama taa: “Balabasi hën i musu lusu e!”

¹² Nöö hën di gaama hakisi taa: “Nöö andi mi musu du ku di sëmbë un ta kai di kônu fuunu aki?”

¹³ Hën de bai taa: “Pekëen a lakpa pau! Pekëen a lakpa pau kii e!”

¹⁴ Hën Gaama toona hakisi taa: “Faandi mbei un taki sô? Un hogi a du?”

Hën de bai möön taanga taa: “Pekëen a lakpa pau kii e!”

¹⁵ Wë nöö di gaama kë u dee sëmbë hati musu kôtô, hën a lusu Balabasi puu a di dinguwosu da de. Nöö hën a manda dee sodati hën de wipi Masa Jesosi wan gaan taku wipi te de kaba. Nöö hën Gaama butëen a dee sodati maun awaa fu de tjëen go peka a lakpa pau.

Aki dee sodati ta mbei

Masa Jesosi fa.

Mat. 27:27-31; Joh. 19:2-3

¹⁶ Nöö hën dee sodati tei Masa Jesosi hën de tjëen go a wan apaiti kamba u di wosu u di gaama. Nöö hën de kai hii di sodati lô u de tuu ko makandi. ¹⁷ Nöö hën de tei wan baaubaa u koosu sô kumafa kônu ta bisi, hën de bisi Masa Jesosi te de kaba. Nöö hën de tei wan tatai ku maka hën de lolu ën te de kaba mbei kuma kônu kaapusa, tuusi nëen hedi. ¹⁸ Nöö hën de ta hoi ën a sipootu awaa. De ta wai maun dëen ta taki taa: “Odi o, kônu! Odi o, kônu u dee Dju!”

¹⁹ Nöö hën de tei wan pau, hën de ta naki ën a hedi. Nöö de ta tunta nëen fesi, de ta saka ta tjökô kini nëen fesi a goon ta mbei kuma de ta dëen lesipeki.

²⁰ Nöö di de kaba u mbei ën fa sô kaa, nöö hën de toona puu di koosu de bi bisi nëen sinkii, nöö hën de bisi di fëen seei koosu dëen baka. Nöö hën de tjëen puu a di kôndë ganda go a döösé u de go pekëen a lakpa pau awaa.

Aki de tja Masa Jesosi go peka

a lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27

²¹ Nöö hën de nango ku ën te wan pisi, hën de miti ku wan womi de kai Simon. A kumutu a kamian ta ko a ganda. Di womi aki, a dë u wan kôndë u Afiihan de kai Sileni, nöö a dë di tata u Lufusi ku Alekesani. Nöö fa a ta pasa naandë, hën dee sodati duwengi ën faa musu tja di lakpa pau u Masa Jesosi dëen, biga Masa Jesosi ko suwaki te an sa tjëen möön.

²² Nöö hën dee sodati ta tja Masa Jesosi go tee a wan kamian de kai Golugata, hën da Hedibonu Kamian, sô de kai di kamian naandë. ²³ Nöö di de ko dou, nöö hën de mökisi win ku wan pei deesi dëen faa musu bebe, „be di sinkii hati fëen musu bôsô„ ma nöö Masa Jesosi an kë bebëen.

²⁴ Nöö hën dee sodati kandi ën a di lakpa pau peka awaa, hën de hopo di pau taanpu a pë. Nöö a baka u di dë, hën de ta tuwë lôtu luku ambë o wini dee koosu u Masa Jesosi di de bi puu nëen sinkii buta dë. Nöö sô de paati dee koosu fëen te de kaba.

²⁵ Nöo di ten de peka Masa Jesosi a di lakpa pau dë, nöo a bi dë wan pisenen u nēigi juu mamate sō. ²⁶ Nöo de bi sikifi wan soni a wan paanga pisi peka a di lakpa pau hedi naandë, de sikifi taa JESOSI, DI KÖNU U DEE DJU, HËN DISI. Biga sō dee Loomë lanti bi guwenti u piki sēmbë faandi mbei de peka di sēmbë a di lakpa pau.

²⁷ Wë nöo fa de du ku Masa Jesosi dë, nöo de peka tu oto sēmbë buta nëen bandja, wan dë nëen leti maun së, di otowan dë nëen töötömaun së. Dee sēmbë dë, de bi ta kii sēmbë ta tei soni u de, hën mbei de ta kii de a sō wan fasi. [²⁸ Nöo sō a ko pasa leti kumafa Masa Gaangadu Buku bi taki gaanduwe u di Sēmbë di Gadu o manda ko taa: “De o kondëen makandi ku dee takulibima.”]

²⁹ Nöo sēmbë ta waka ta pasa naandë, nöo de ta lafu Masa Jesosi seei, de ta seki hedi ta lei finga nëen ta taki taa: “Luku, i bi ta taki taa joo booko di Wosu u Gadu nöo a dii daka dendu joo toona mbei ën baka. Na sō i bi taki nö? ³⁰ Wë nöo be i saka kumutu a di lakpa pau di i a’ makiti sō!”

³¹ Sōseei dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ta taki tu. De taa: “Fa a sai naandë, a bi ta heepi oto sēmbë ta puu de a sitaafu, na sō nö? Wë nöo andi mbei an sa heepi ën seei? ³² Biga ee hën da di Paamusi Könu tuu, nöo be a saka kumutu a lakpa pau ko a goon be u si, nöo woo biibi nëen liba.” Sōseei de tu womi dee dë pekapeka ku ën naandë ta taki soni ta tjökö ën tu.

Aki ta lei fa Masa Jesosi dëdë

ku andi pasa di ten dë.

Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

³³ Wë nöo a di sonuati tuwalufu juu, nöo hën wan gaan dungu ko kai a goonliba kankan, nöo a dë sō teee dii juu sapate. ³⁴ Nöo hën Masa Jesosi bai taanga, a taki a di töngö fëen taa: “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Hën kë taki: “Gadu e, di Gadu u mi, andi mbei i bia baka disa mi sō?”

³⁵ Nöo dee sēmbë dee dë taanputaanpu naandë, de jei fa a bai “Eloi,” hën so u de taa: “Un haika, a ta kai di fesiten tjabukama fuu de kai Elia e, faa ko puu ën a di lakpa pau.”

³⁶ Nöo hën wan sēmbë sai dë kule go tuusi wan sipönsu a wan asin mbeimbei di de abi naandë, hën a fingëen a wan papai tëndë go a Masa Jesosi buka faa tjupa. Nöo hën a taa: “Sōo. Un boo tan luku ee Elia o ko puu ën a di lakpa pau tuu.”

³⁷ Ma nöo hën Masa Jesosi bai wan pasi möön a wan taanga töngö te a kaba, nöo hën böö fëen koti awaa. A dëdë piiii.

³⁸⁻³⁹ Nöo di oposii, di hedima u dee sodati, a sai leti taanputaanpu a Masa Jesosi fesi naandë. Nöo di a jei fa a bai, a si di fasi fa a dëdë naandë, nöo hën a taa: “Aai, di sēmbë i si de kii aki, Mii u Gadu wë a bi dë tuu e.”

Di juu dë, nöo de bi abi wan gaan degi gaan koosu a di Wosu u Masa Gadu a Jerusalem naandë [ta tapa di kamian u di wosu ka di Kaba Hei Begima ku Gadu ta miti wan pasi a wan jaa, fu sēmbë an sa go nëen dendu,]. Nöo fa Masa Jesosi böö koti dë, hën wantewante di gaan degi koosu dë tënë a tu pisi kumutu a liba ala zalalaa te kisi goon, disa di kamian hoo. Sō wan gaan soni pasa a di ten naandë.

⁴⁰ Nöo wanlö mujëë bi dë taanputaanpu te a longi ala ta luku fa Masa Jesosi ta dëdë. Wan u dee mujëë de kai Salome, wan da Malia, di u di köndë de kai Magidal, ku wan oto Malia, di mama di bi pali Josëfu ku di piki baaa fëen de kai Jakobosi. ⁴¹ De dii mujëë aki sō bi ta waka a Masa Jesosi baka a di pisiwata de kai Galilea ta söluu ën a sömëni fasi. Nöo wanlö oto mujëë bi ko ku de tu, fa de bi ko a Jerusalem naandë, nöo sō de tuu bi sai naandë ta luku dee soni de ta pasa.

Aki ta lei fa de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

⁴² Nöo fa dee soni ta pasa aki, nöo saba ta kisi kaa. Biga fa i si sonu o go dë, nöo saba kai a goon, nöo de an o sa du soni möön. Nöo dee Dju sēmbë ta seeka gaanfa da di lö saba dë, fu di a ta kai a di ten u di Pasika.

⁴³ Nöo di juu dë wan womi de kai Josëfu u di köndë de kai Alimatea bi dë a Jerusalem naandë. Di womi aki, a dë wan u dee möön hebi kuutuma u dee Dju sēmbë. Nöo a dë wan sēmbë ta dini Masa Gaangadu seei, biga a dë ta luku di ten di di Njunjun Tii fëen o ko a goonliba. Sō wan sēmbë di Josëfu aki bi dë. Wë nöo di a si taa Masa Jesosi dëdë, di saba ta ko saaa sō seei, hën mbei a tei hati waka langalanga go a Gaama Pilati. Nöo hën a hakisi ën taa, gaantangi be a dëen di dëdë sinkii u Masa Jesosi faa tja go bei.

⁴⁴ Wë nöo fa Josëfu hakisi di soni dë, nöo a foondo di gaama möönsö, biga an kë piki taa Masa Jesosi dëdë sō hesi. Nöo hën a kai di oposii hakisi ën ee a dëdë kaa, nöo hën di oposii

piki ɛn taa aai, a dɛdɛ tuu. ⁴⁵ Nöo di Gaama jei sɔ, hɛn a da Josɛfu pasi faa musu go tei di dɛdɛ sinkii fɛɛn tja go bei.

⁴⁶ Nöo hɛn Josɛfu kumutu dɛ, hɛn a go bai wan pei finu weti wojo koosu. Nöo hɛn de go puu di dɛdɛ sinkii u Masa Jesosi a di lakpa pau, hɛn de lolu ɛn te de kaba ku di weti koosu. Nöo hɛn de tjɛɛn go buta a wan sitonu baaku dendu di de bi diki seeka u bei sɛmbɛ. Biga a di fasi dɛ dee Dju bi ta bei dɛdɛ. Nöo di de du sɔ te de kaba, hɛn de lola wan gaan gindi sitonu tapa di baaku buka buuu.

⁴⁷ Nöo di juu naandɛ, de tu Malia dee u bi taki dɛ, de dɛ leti naandɛ ta luku ka de buta di sinkii u Masa Jesosi.

Nöo da sɔ wanlɔ gaan soni pasa a di daka naandɛ.

16

Aki wanlɔ mujɛɛ ko jei taa

Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

¹ Nöo hɛn de njan di saba daka te de kaba, nöo hɛn Malia u Magidala, ku Salome, ku di oto Malia, di mama u Jakobosi, nöo hɛn de go bai pepei sumɛɛ suti soni u de musu go sakwi a di dɛdɛ sinkii u Masa Jesosi kumafa di guwenti u dee Dju sɛmbɛ dɛ.

² Nöo hɛn di dobooko fɛɛn, a di fosu daka u di wiki dɛ, nöo hɛn dee mujɛɛ tei pasi ta waka nango a di geebi. Di ten naandɛ, sonu bi ta ko kaa. ³ Nöo fa de ta waka nango, nöo de ta hakisi deseei taa: “Mujɛɛ, fa woo go aki, nöo ambɛ seei woo feni heepi u lola di gaan gindi sitonu puu a di baaku buka, fuu sa go nɛɛn dendu?”

⁴ Nöo hɛn de naki tee de ko zuntu ku di geebi. Hɛn de ko si taa di gaan sitonu di bi dɛ a di baaku buka, a dɛ te a wan sɛ ala. Di baaku fika hoo.

⁵ Hɛn de denda go a di baaku. Nöo hɛn de si wan basia u Masa Gaangadu köndɛ leti naandɛ kuma wan njɔnku kijoo sɔ, a dɛ sindosindo a letimaun sɛ a di baaku dendu. Fa a sai dɛ, a dɛ bisibisi ku wan langa djakiti zɛɛɛ sɔ, wetiweti faan. Nöo dee mujɛɛ panta seei.

⁶ Nöo hɛn di basia fan ku de, a taa: “Wan panta sɔ e, dee mujɛɛ. Na Jesosi u Nazalɛti un ta suku ɔ, di sɛmbɛ di de bi peka a di lakpa pau kii? Wɛ an dɛ aki möön e. A weki baka a dɛdɛ. Un luku ka de bi bei ɛn aki. Un si taa a dɛ aki möön nö?”

⁷ Hɛn a taki da de taa: “Un toona go, nöo un go piki dee bakama fɛɛn te dou ku Petuisi tu e, taa a o go a Galilea. Nöo ala unu ku ɛn o miti kumafa a bi taki da unu. Sɔ fuun taki da de.”

⁸ Nöo di dee mujɛɛ jei a taki sɔ, nöo a toobi de. De fɛɛɛ seei. Nöo hɛn de kumutu a di baaku dendu ko a döo, hɛn de kule vililili go. De panta tee de an konda da na wan sɛmbɛ andi de bi si dɛ.

Aki sɔmɛni sɛmbɛ si taa

Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:9-10, 16-20; Luk. 24:13-53; Joh. 20:11-23; Tjab. 1:6-11

[⁹ Wɛ nöo fa Masa Jesosi bi weki baka a dɛdɛ dɛ a di fuuku mamate u di fosu daka u di wiki, nöo Malia u Magidala hɛn bi da di fosu sɛmbɛ di si ɛn ku wojo taa a weki baka tuu. Di mujɛɛ dɛ, a fesi a bi dɛ ku sɛbɛn gadu nɛɛn hedi, nöo hɛn Masa Jesosi bi jaka de puu. ¹⁰ Nöo hɛn fa di mujɛɛ si ɛn naandɛ, nöo hɛn a kule go wante a dee bakama u Masa Jesosi ka de bi go ta kusumi ta kɛɛ. Nöo hɛn a go konda da de taa sɔ a si Masa Jesosi gbolo, a weki baka a dɛdɛ. ¹¹ Ma fa dee bakama jei taa Masa Jesosi dɛ ku libi dɛ, Malia seei si ɛn, ma töku de an biibi.

¹² Nöo hɛn a baka u di dɛ, hɛn Masa Jesosi tjɛɛn seei go lei tu oto sɛmbɛ möön. Dee sɛmbɛ aki bi „kumutu a Jelusalen ganda” ta waka nango, nöo hɛn Masa Jesosi ko a de ko ta fan ku de kuma wan hii oto sɛmbɛ. „Ma nöo te u kaba fɛɛn nöo hɛn de ko si taa hɛn di dɛ tuu, a weki baka a dɛdɛ.” ¹³ Nöo hɛn de toona go a Jelusalen wante go konda da dee bakama taa sɔ Masa Jesosi weki baka a dɛdɛ tuutu, de bi si ɛn. Ma tökuseei dee bakama an kɛ piki.

¹⁴ Nöo baka u di dɛ, hɛn dee ɛlufu bakama bi dɛ a tafa ta njan a wan kamian. Te u de kɛ mɛni, hɛn Masa Jesosi dou a de dendu naandɛ kaa. Nöo hɛn a gandji da de fu di de an bi ta biibi. A bai de fu di de bi abi taangajesi sɔ te de an kɛ piki dee sɛmbɛ dee bi konda di soni da de taa sɔ a weki baka a dɛdɛ.

¹⁵ Nöo hɛn a fan ku de taa: “Söo. Wɛ nöo awaa un musu paaja go a hii köndɛ u goonliba e, go konda di Bunu Buka u mi da hii sɛmbɛ. ¹⁶ Nöo di sɛmbɛ di o biibi tei dopu, nöo hɛn Gadu o da libi u teego. Ma nöo di sɛmbɛ di an biibi möönsɔ, nöo hɛn o kisi sitaafu a Gadu fu teego.”

¹⁷ Nöö hën a taki da de möön taa: “Dee soni aki sö o ta pasa a dee sëmbë dendu dee o biibi mi tuutuu. De o kisi kaakiti a Gadu u de ta du pepei foondo wooko. Biga de o ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi. De o ta fan a wanlö oto töngö di de an bi sabi wan daka. ¹⁸ Ee de panjan hoga sindeki ku maun, ma soni an o du de. Ee de bebe taku soni seei, ma an o du de hoga. De o buta maun a dee sikima hedi begi da de, nöö de o ko bëtë. Hii dee soni aki sö o ta pasa a dee biibima dendu u lei taa di wöutu de ta konda dë, a Gadu a kumutu tuu.”

¹⁹ Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba. Nöö di a manda de sö kaa, nöö hën Gadu hopo ën tja go a liba, hën a go sindo a di letisë maun u Gadu.

Nöö hën dee bakama waka go a hii köndë go konda di Buka. ²⁰ Nöö Masa heepi de seei, a da de maun a di wooko. Biga de du sëmëni foondofondo wooko u lei taa di buka de ta konda naandë, a Gadu a kumutu tuutuu.

Da sö.]

Dee woto u Masa Jesosi dee Lukasi sikifi

Wan wōutu a fesi.

Wē dee sēmbē, wan womi de kai Lukasi hēn mbei di pampia aki e. A bi dē data, nōō hēn a ko dē wan mati u di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu. A ta waka ta lontu ku ēn ta paaja di Buka u Gadu.

Nōō Lukasi mbei di pampia aki manda da wan mati fēēn de ta kai Teofilusi, be a sabi soni u Masa Jesosi. Ma hii fa a mbei ēn apaiti da Teofilusi seei, ma a mbei ēn a wan fasi fu hii sēmbē musu sa fusutēēn. Dee Isaēli sēmbē ku dee sēmbē dee an dē u Isaēli, ku dee biibima u Masa Jesosi ku dee sēmbē dee an dē biibima, de tuu sa lesi ēn fusutan. Biga sōmēni sēmbē bi jei di Buka kaa ma de an bi jei ēn ku telu, nōō hēn a kē fu de jei ēn finifini be de sabi seti fēēn te go dou a kaba fēēn.

Nōō hēn da di pampia aki.

Aki Lukasi seti di fan fēēn.

¹ Wē, mi mati Teofilusi, mi, Lukasi, manda gaan odi da i. Nōō mi kē taki da i kumafa soni bi pasa ku Masa Jesosi. Ma nōō fa mi o taki aki, na mi da fosu sēmbē di mbei ēn buta a pampia e. Biga sōmēni sēmbē bi sikifi soni fēēn kaa. ²⁻³ Nōō dee bakama u Masa Jesosi ku sōmēni oto sēmbē bi si dee soni aki ku deseei wojo kumutu a seti fēēn te kaba fēēn, nōō de fika ta konda da sēmbē kumafa a bi pasa. Nōō leti fa de ta kondēēn dē, nōō sō nōō dee sēmbē ta sikifi ēn buta a pampia. Nōō miseei jei ēn finifini tu, biga mi nango ta hakisi sēmbē, de ta kondēēn da mi. Nōō di mi jei ēn sō, nōō mi si taa a bunu fu mi mbei di pampia aki manda da i ⁴ fi seei musu jei ēn finifini tu taa na lēgēdē. Dee soni de bi lei i dē, de tuu dē tuutuu soni.

Aki di oto u Johanisi

di Dopuma seti.

⁵ Wē a di juu ten di di sēmbē de kai Helodi bi dē kōnu u Judea Kōndē, nōō hēn wan begima bi dē de kai Sakaliasi. A bi dē a wan feleniki u dee begima de kai Abia. Nōō hēn mujēē de ta kai Elizabēti, nōō hēnseei dē famii u dee Begima tu. ⁶ Nōō de tu sēmbē dē tuu bi ta libi kumafa Masa Gaangadu kē. De ta hoi dee wēti fēēn te na wan sēmbē bi feni fōutu a de. ⁷ Ma wan soni nōō bi makei de, hēn da de an bi abi mihi, biga Elizabēti an bi pai wan daka, nōō de tu sēmbē tuu ko gaan sēmbē kaa.

⁸ Nōō hēn de dē te wan daka, nōō hēn Sakaliasi ku dee oto begima musu go du di wooko u de a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu „a Jelusalen naandē.” ⁹ Nōō hēn de dē a di wooko te wan pisi, nōō hēn de tuwē lōtu kumafa di guwenti u de bi dē, fu de luku ee ambē o go tjuma sumēē suti soni da Masa Gadu nēēn Wosu dendu dē. Nōō hēn de tuwē tefa de kaba, nōō hēn di lōtu kai a Sakaliasi. Nōō hēn de mandēēn go. ¹⁰ Nōō di a go a di wosu faa go tjuma di soni, nōō hii dee oto sēmbē tuu dē taanputaanpu a dōōbuka ta begi Masa Gadu.

¹¹ Nōō hēn Sakaliasi dē a di Wosu dendu te wan pisi, hēn wan basia u Gadu ko nēēn ko taanpu a letimaun sē u di tafa ka de ta tjuma di sumēē suti soni. ¹² Nōō di Sakaliasi si ēn, nōō hēn hati fēēn latja. A panta tee na sipootu.

¹³ Hēn di basia taki dēēn taa: “Na fēēē e, Sakaliasi. Masa Gaangadu jei dee begi fii, nōō di mujēē fii, Elizabēti, o pai wan womi mii. Nōō i musu kai ēn Johanisi. ¹⁴ Nōō te i pai di mii, nōō joo abi gaan piizii ku ēn. Sōseei hii sēmbē o wai ku di mii. ¹⁵ Nōō fa joo pai ēn dē, nōō a o dē wan hei sēmbē a Masa Gadu wojo. Hiniwan taanga diingi di sa dōōngō sēmbē nōō an musu bebēēn. Nōō sensi nēēn mama beē dendu seei di Akaa u Masa Gadu o dē ku ēn, nōō di mii o ta dē nēēn leiki. ¹⁶ Nōō a o mbei sōmēni sēmbē u Isaēli Kōndē aki bia de libi toona ko a Masa Gaangadu, di Gadu u de.

¹⁷ “Nōō di mii di woon pai dē o dē wan sēmbē kuma di fesiten tjabukama de kai Elia. Biga kumafa di kaakiti u Masa Gadu bi dē a Elia liba, nōō sō a o dē a di mii liba tu. Nōō leti kumafa Elia bi dē a di Akaa u Masa Gadu leiki, nōō sōseei di mii o dē tu. Nōō a o waka a Masa fesi faa seeka hii soni dēēn. A o ta bia sēmbē hati, tata ku mii o ko ta libi bunu ku deseei. A o mbei dee sēmbē dee an bi ta piki Gadu buka musu bia ko abi bunu fusutan, kuma dee sēmbē dee ta libi bunu a Masa Gadu wojo. Leti kumafa mi taki aki, nōō sō a o seeka sēmbē hati da Masa.”

¹⁸ Nōō hēn Sakaliasi hakisi di basia taa: “Wē fa un taki dē, wē nōō un maaka un o da mi fu mi sa sabi taa a sa dē sō tuu? Biga mi ko gaandi kaa, nōō di mujēē u mi seei ko gaandi tu.”

¹⁹ Nöo hën di basia piki ën taa: “Mi da Gabiëli, di basia u Masa Gadu di ta dë hiniwanten leti nëen bandja. Hën wë manda mi ko a i fu mi tja di bunu buka aki ko da i. ²⁰ Ma nöo fu di ja kë biibi, nöo di maaka mi o da i hën da buka fii o tapa. Ja o fan möön u te di mujëë dë ku bëë te a pai bifö joo fan möön. Biga dee soni mi taki da i aki, te di daka dou nöo de tuu o pasa sö tuu.”

²¹ Nöo di juu dë, dee hia sëmbë bi dë a dööbuka ta luku Sakaliasi. Hën de tuu foombo. De taa: “Wë unfa a tan longi a di Wosu dendu sö?”

²² Te wan pisi, hën Sakaliasi kumutu ko a döo. Nöo buka fëen tapa, an sa fan ku dee sëmbë möön. Nöo de ko si wante taa wan soni a si a di Wosu dendu, biga a ta biinga u kondëen da de ku maun.

²³ Nöo hën Sakaliasi ta wooko a di Wosu u Masa Gadu tefa juu fëen kisi faa go a wosu, nöo hën a go. ²⁴ Nöo an longi möön seei, hën di mujëë fëen, Elizabëti, tei bëë. Nöo hën a tjubi feifi liba longi a wosu dendu. ²⁵ Hën a da Gadu tangi seei taa: “Masa Gadu, gaan tangi fii. I du mi wan gaan bunu fu di i mëmbë mi ku i bunuhati. Biga awaa ufö i puu sen a mi wojo a hii sëmbë fesi.”

Aki Masa Gadu manda Gabiëli go a Malia.

²⁶ Nöo baka u di dë, hën Elizabëti dë ku di bëë tee a a’ sikisi liba, nöo hën Masa Gadu toona manda di basia dë seei go a wan wëndjë mujëë mii de ta kai Malia. A ta libi a di pisiwata de kai Galilea a di köndë de ta kai Nazalëti. ²⁷ Nöo di mujëë aki an sabi womi wan daka, ma wan womi de kai Josëfu bi pidi ën ta kiija. Ma an bi tei ën eti. Nöo Josëfu bi dë wan sëmbë u di lö u di fesiten könu de kai Dafiti.

²⁸ Wë nöo fa di basia go dou a Malia naandë, nöo hën a dëen odi taa: “Tia, odi oo. I a’ bunuhedi möön hii mujëë e. Biga Masa Gaangadu dë ku i. A o naki i kölöku möön hii mujëë u goonliba.”

²⁹ Wë di Malia jei di odi hën a panta teee, biga a toobi ën. Hën a hakisi ën seei taa: “Wë un sooti odi disii? Andi a kë taki?”

³⁰ Hën di basia taki dëen taa: “Malia, na fëëe e! Masa Gadu seei tei i apaiti kaa faa lei i di bunuhati fasi fëen. ³¹ Biga joo dë ku bëë, nöo joo pai wan womi mii. Nöo i musu kai ën Jesosi. ³² Nöo di mii di joo pai dë, a o hebi möön hii sëmbë. Biga di në fëen o dë ‘di Mii u di möön hei Gadu a liba.’ Nöo Masa Gadu o butëen ko könu nëen gaan avo Dafiti kamian, ³³ nöo a o dë könu u dee bakamii fuunu gaan avo Jakopu u nöömö. Taki fëen an o kaba möönsö a mundu.”

³⁴ Hën Malia hakisi di basia taa: “Unfa mi sa du dë ku bëë? Biga ma sabi womi wan daka.”

³⁵ Hën di basia piki ën taa: “Di Akaa u Masa Gadu hën o ko a i e, nöo di taanga u Gadu hën o du di soni naandë. Nöo hën mbei di mii di joo pai, de o kai ën Gaangadu Mii. A o dë wan apaiti sëmbë u Masa Gadu limbolimbo.

³⁶ “Nöo haika e, i sisa Elizabëti dë ku gaan bëë a di gaandigaandi ten fëen aki. Fa u dë aki, a dë ku bëë sikisi liba longi kaa. Di wan seei mujëë di hii sëmbë bi sabi taa an sa pai mii, hën wë ko dë ku bëë e. ³⁷ Biga na wan soni dë a goonliba aki di Masa Gaangadu an sa du.”

³⁸ Hën Malia piki ën taa: “Wë mi dë a mi Masa maun dendu. Be a pasa ku mi kumafa i taki dë.” Hën di de fan sö te de kaba, hën di basia go fëen.

Aki Malia go a Elizabëti.

³⁹ Nöo a baka u di di basia fan ku Malia sö kaa, nöo an longi möön seei, nöo hën Malia hopo tei pasi. Hën a waka hesihesi go tee a wan köndë u di pisiwata de kai Judea a dee kuun mindi. ⁴⁰ Hën di a go dou, hën a denda go a Sakaliasi wosu, hën a da Elizabëti odi. ⁴¹ Nöo hën di Elizabëti jei di odi u Malia, hën di mii dë nëen bëë dendu dë buli seei.

Nöo hën di Akaa u Masa Gadu ko a Elizabëti liba ⁴² hën a bai taa: “Keee, mujëë, i a’ bunuhedi möön hii mujëë. Gadu dë ku i. Söseei di mii di dë a i bëë dendu dë tu, Masa Gadu a’ gaan piizii ku ën. ⁴³ Unfa mi du ufö mi a’ bunuhedi sö tee di mama u mi Masa seei ko haika mi? ⁴⁴ Wë biga di mi jei di odi fii, nöo di mii dë a mi bëë dendu aki wai te a buli.

⁴⁵ “Wë nöo fa i si i piki Gadu buka dë, mujëë, nöo joo si bunu fëen e. Biga dee soni a taki da i dë, nöo de tuu o pasa sö tuu.”

⁴⁶ Nöo hën Malia seei bia gafa Gadu tu. A taa:

“Mi gafa Masa tee dou ku mi akaa tuu.

⁴⁷ Mi ta wai seei a mi hati ku di Gadu u mi.

Hën da mi Heepima.

⁴⁸ Biga a bi luku mi möfina sëmbë te a buta mi ko hei sëmbë a goonliba.

Nöo di hei a hei mi aki, mi abi ën fu teego.

Hii sëmbë u goonliba o ta kai mi në taa sö Masa bi dë ku mi.

49 Wë biga di Sëmbë di abi kaakiti a hii mundu liba
nöö hën wë du mi di gaan bunu aki.
Di Sëmbë di abi limbo hati möön hii sëmbë a goonliba
nöö hën du mi ën.

50 An ta wei möönsö

fu du dee sëmbë dee ta lesipeki ën gaan bunu.

A ta heepi dee lö sëmbë dë nöömö fu teego.

Biga a a' tjalihati u libisëmbë.

51 Nöö a taanga, a a' makiti u du soni.

Biga a jaka dee gaanfasi sëmbë ku dee bigimëmbë wan paaja.

52 Dee gaan könu u goonliba

a ta hai puu a de könu bangi.

Ma dee sakafasi sëmbë

a ta hopo fu de musu ko dë hei sëmbë.

53 A ta paati dee gudu fëën da dee pena sëmbë,

dee ta kë Masa Gadu.

Ma dee guduma dee aan fanöudu fëën,

a ta mbei de go ku sösö maun.

54-55 A ta a' tjalihati nöömö

ta heepi dee sëmbë fëën u Isaëli,

leti kumafa a bi paamusi u tata Abahamu ku dee bakamii fëën.

Fa a bi fan dë,

nöö an fëëkëtë möönsö.

A heepi u tuu.

Nöö a o ta heepi u nöömö."

Sö Malia fan te a kaba gafa Gadu.

56 Nöö hën a fika ku Elizabëti naandë te a abi dii liba, nöö hën a toona go fëën nëën köndë.

Aki de pai Johanisi di Dopuma.

57 Nöö hën de dë te di ten u Elizabëti dou faa pai, nöö hën a pai wan womi mii. 58 Nöö di
dee famii fëën ku dee sëmbë a di pisiwata dë jei taa sö Gadu du ën sö wan gaan bunu, nöö
hën de tuu wai ku ën seei.

59 Hën de dë tefa di mii abi aiti daka, hën de ko u ko koti di mii buta di maaka faa dë taa
sëmbë u Gadu disi, kumafa di guwenti u dee Dju sëmbë bi dë. Nöö de bi kë tei ën tata në ta
kai di mii Sakaliasi. 60 Ma hën mama taa: "Nönö, u musu kai ën Johanisi."

61 Hën de piki ën taa: "Wë nönö mujëë, biga na wan sëmbë dë a di famii fuunu de ta kai
Johanisi."

62 Hën de go fan ku ën tata ku maun hakisi ën ee un në a kë fu de musu kai di mii.

63 Nöö hën a mbei de deën wan piki bôutu sö, nöö hën a sikifi nëën taa di në u di mii da
Johanisi.

Hën de taa: "Hmmm, di soni aki, a foombo."

64 Nöö a di juu dë seei, Sakaliasi buka jabi, töngö fëën lusu, hën a seti u fan baka. Nöö di a
si sö, hën a gafa Gadu seei.

65 Nöö hii dee sëmbë u di pisiwata naandë foombo te na soni. Nöö hën di woto dë ko paaja
a hii Judea a dee kuun mindi naandë. 66 Nöö di hii sëmbë jei fa di soni pasa naandë, nöö hën
de ta pakisei a de hati taa: "Wë unfa seei di mii naandë o dë?" Biga de si taa Masa Gadu dë
ku ën.

Aki Sakaliasi ta gafa Gadu.

67 Nöö hën di Akaa u Masa Gadu ko a Sakaliasi di tata u di mii liba, nöö hën a konda wan
buka u Masa Gadu taa:

68-69 Gaantangi u Masa Gadu,

di Gadu fuu dee Isaëli sëmbë aki,

fu di a ko puu u dee sëmbë fëën a sitaafu.

Biga ,fa i si di wëndjë mujëë mii o pai di mii dë,

nöö Gadu o da u wan taanga Heepima

a di lö fu di futuboi fëën de kai Dafiti.

70 A o da u ën leti kumafa a bi mbei dee fesiten tjabukama fëën bi paamusi dee gaan sëmbë
fuu gaanduwe kaa

71 taa hën sa ko puu u a dee felantima fuu basu.

Nöö dee sëmbë dee an lobi u, nöö de an o feni u ta sitaafu möön.

72-75 Biga Gadu taa a o ta a' tjalihati da dee gaan sëmbë fuu

faa ta heepi de.

Nöo a ta mëni di buka di a bi mbei ku de nöömö.
 Biga a bi mbei wan buka ku u tata Abahamu
 te a djula dëen taa a o puu u dee bakamii fëen a dee felantima fuu basu
 fuu musu sa dini ën ta libi gbelingbelin kumafa a kè
 söndö fëë fu tee u dëdë.

⁷⁶ Wë nöö, di mii u mi aki sö,
 de sa kai i Tjabukama u di möön hei Gadu a u liba.
 Biga joo waka a Masa fesi go fan ku lanti
 be de seeka hatiböö u de dëen.

⁷⁷ Joo taki da de taa
 de musu bia de libi be Masa Gadu heepi de,
 be an hoi di hogilibi u de a bëë möön.

⁷⁸⁻⁷⁹ Biga Masa Gadu a' tjalihati u libisëmbë.
 An kë u de ta dë a dungudungu da dëdë ta sitaafu.
 Hën mbei a tuwë di limbo fëen ko a goonliba
 kuma te sonu ta booko ta ko,
 fu de sa kumutu a dungu ko ta libi fiifi a di limbo u Gadu.
 Sö Sakaliasi fan te a kaba.

⁸⁰ Nöo hën di mii sai dë ta göö ta ko. Nöo fusutan fëen ta göö tu biga di Akaa u Gadu ta heepi ën.

Nöo hën a sai dë teefa a ko bigi tjika, hën a kumutu go ta libi a sabana dendu hën wanwan, teefa a dou di juu faa konda di Buka u Gadu da dee Isaëli sëmbë.

2

Aki Lukasi ta konda soni

u di pai u Masa Jesosi.

Mat. 1:18-25

¹ Wë nöö a di ten dë, di Gaan Könu u dee Loomë sëmbë de kai Këisë Aukesi bi ta tii, nöö hën a manda wan buka go a hii köndë ka a abi taki taa hii sëmbë musu go sikifi de në buta a lanti buku. Biga de ta konda sëmbë. ² Di konda aki, hën bi dë di fosu toon de o konda sëmbë. Nöo di juu dë, di gaama de kai Sileni bi dë gaama fu Silia Köndë.

³ Nöo hën hiniwan sëmbë nango a di kamian ka de bi pai hën avo fu de musu tei hën në sikifi a lanti buku. ⁴⁻⁵ Nöo söseei Josëfu fu di köndë de kai Nazalëti a di pisiwata fu Galilea dë hopo tu, hën ku ën kiija mujëë Malia di bi dë ku di bëë. Hën de go tee a di köndë de kai Betelehem a di pisiwata u Judea ala. Biga hën da di köndë fu dee gaan lö fu di fesiten könu de kai Dafiti, nöö Josëfu bi dë bakamii u Dafiti. Nöo hën de go fu de sikifi de në.

⁶ Wë nöö di de dou a Betelehem naandë, nöö ten u Malia kisi faa pai. ⁷ Nöo hën a pai wan womi mii. Hën da fosu mii fëen. Hën a dimboli ën a koosu, hën a kandi ën buta a wan kädë dendu ka sëmbë ta buta ahun da dee mbeti ta njan. Biga a mbeti wosu de bi buta de fu de duumi, fu di kamian an bi dë a lantiwosu möön.

Aki dee basia u Gadu ko konda

da dee sikafuma taa sö de

pai Masa Jesosi.

⁸ Wë nöö sëmbë u di pisiwata naandë ta kiija di mbeti de ta kai sikafu. Nöo a di ndeti di de pai di mii dë seei, nöö wanlö womi bi dë a sabana ta luku sikafu fu soni an musu du de.

⁹ Hën de dë te wan pisi, nöö te u de kë mëni hën wan basia u Masa Gadu Köndë bazia ko a de a di ndeti dë. Nöo hën kamian ko limbo gbedeede kuma didia, biga a Masa Gadu seei di limbo kumutu. Nöo fa di soni pasa dë, nöö dee womi ta luku sikafu dë tuu panta seei. De ko fëë tee kuma de sa dëdë.

¹⁰ Ma di basia taki da de taa, "Nönö dee womi, wan fëë sö e. Biga fa mi ko aki, nöö mi tja wan gaan bunu buka, piizii wan seei, ko da unu. Nöo di piizii an o dë fu wan kodo sëmbë, ma a o dë u hii sëmbë u goonliba. ¹¹ Biga mi ko taki da unu taa tide de pai di Heepima fuunu da unu awaa, di i si un bi ta jei soni fëen nöömö taa a o ko a goonliba. Hën de ta kai di Keesitu, di Paamusi Könu. Hën da di Masa fuunu. Nöo tide de pai ën a di köndë u Könu Dafiti de ta kai Betelehem.

¹² "Wë nöö mi o lei unu wan maaka e. Te un go nöö woon si wan mii dimbolidimboli a koosu pisi. De kandi ën buta a wan kädë dendu ka de ta da mbeti soni u njan. Nöo te un si sö, nöö hën di mii di dë e."

¹³ Nöo hën wantewante dë, nöö hën wanlö oto basia u Gadu köndë ko gidjii ko mökisi ku di bi sai dë. Hën de ta gafa Gadu tee a bigi taa:

14 “Masa Gadu, u ku hii dee sēmbē fii Kōndē ala tuu ta bai i nē.

U ta gafa i o,

biga gaan fii ko a goonliba

da dee sēmbē Gadu ta wai ku de.”

Sō de ta bai ta taki. ¹⁵Nōō di de konda di soni te de kaba, hēn de toona go u de a Masa Gadu Kōndē ka de bi kumutu.

Nōō di dee basia go, hēn dee sēmbē fan ku deseēi taa: “Wē womi, di buka Masa Gadu manda ko da u aki, nōō un boo go a Betelehem go luku di soni.”

¹⁶Nōō de seeka hesihesi, hēn de hopo go a Betelehem. Nōō hēn de go si Malia ku Josēfu ku di mii tuu. Di mii dē kandikandi a wan kēdē de ta da mbeti njanjan dendu.

¹⁷Nōō di de si ēn sō kaa, hēn de go konda di woto u di mii da hii sēmbē leti kumafa di basia bi taki ēn da de. ¹⁸Nōō hii dee sēmbē dee jei di soni u di mii, nōō de tuu ko foondo te na soni, fu di buka dee sikafuma ko taki da de naandē.

¹⁹Nōō hēn Malia tei dee soni a bi jei u di mii ku dee soni dee bi pasa tuu hoi nēēn hati ta pakisei de nōōmō.

²⁰Nōō hēn dee sikafuma bia toona go a di sabana baka. Nōō de ta gafa Masa Gaangadu ta bai ēn nē ta wai fu hii dee soni dee de bi jei ku dee de bi si ku de wojo. Biga de bi dē leti kumafa di basia bi taki da de.

²¹Nōō hēn de dē tee di mii abi aiti daka hēn de koti ēn buta di maaka kumafa di wēti u Masa Gadu bi dē. Hēn de dēēn nē. De kai ēn Jesosi leti kumafa di basia u Masa Gadu bi kai ēn kaa bifō hēn mama bi tei bēē fēēn.

Aki de tja di mii go

a di wosu u Gadu.

²²⁻²⁴Nōō hēn Malia ku Josēfu sai dē te di juu dou fu Malia musu seeka puu di pai sundju. Nōō hēn a tei tu piki pomba faa tja go tjuma da Masa Gaangadu a di Gaan Wosu fēēn, kumafa Gadu bi da Mosesi di wēti. Nōō hēn de hopo, hēn de tei di mii, hēn de tjēēn go a Jelusalen go butēēn a wan apaiti fasi da Gadu kumafa di wēti taki u wan fosupai womi mii, ufō Malia tjuma dee pomba puu di pai sundju awaa.

²⁵Nōō di juu dē, wan womi bi ta dē a Jelusalen de ta kai Simion. A bi dē wan gaan bambuu sēmbē ta libi kumafa Gadu kē ta hoi dee wēti fēēn. Fa a sai dē a ta luku Masa Gadu nōōmō faa musu puu dee Isaēli sēmbē fēēn a dee sitaafu u de, be de feni böō. Nōō di Akaa u Gadu dē ku di womi aki ta tjēēn nēēn leiki. ²⁶Nōō di Akaa bi taki dēēn kaa taa an o dēdē ufō a si di sēmbē de kai di Keesitu, di Paamusi Kōnu di Masa Gadu taa a o manda ko da de u heepi de.

²⁷Nōō di juu di de ta tja di Mii ko, hēn di Akaa manda Simion faa go a di Wosu u Masa Gadu dendu. Hēn fa a go dou dē, hēn a si di mama ku di tata ta tja di mii ko, fu de seekēēn kumafa di wēti u Masa Gadu taki. ²⁸Hēn di a si de, hēn a tei di mii puu a de maun. Hēn a gafa Gadu, taa:

²⁹⁻³⁰“Ke, Masa, awaa mi sa dēdē waiwai.

Mi hati ko kōtō.

Biga mi seei wojo si di Heepima

kumafa i bi paamusi mi.

³¹⁻³²I mandēēn ko da u dee Isaēli sēmbē

faa heepi u ku hii dee oto sēmbē u goonliba tuu.

A o puu u a di sē u dungu buta ko a di sē u limbo,

nōō a o lei u di bunu pasi fuu waka.

Nōō fēēn hedi sēmbē o bai u Isaēli sēmbē nē taa:

‘Di mii u Isaēli Kōndē hēn heepi hii sēmbē u goonliba.’ ”

Sō Simion fan te a kaba.

³³Nōō fa a fan dē, nōō a toobi Josēfu ku di mama u di mii. A foombo de seei.

³⁴⁻³⁵Hēn Simion begi Gadu da de te a kaba. Hēn a taki da Malia, di mama u di mii, taa: “Di mii i si aki sō, a o mbei sōmēni u dee Isaēli sēmbē aki booko saka e. Nōō sōseei a o mbei sōmēni u de ko hei tu. Nōō a o puu sōmēni sēmbē gogo a dōō, be de si dee pakisei u libisēmbē dee dē a de hati awaa. Biga a ko a u kuma wan maaka di Gadu da u. Di soni de an si wan daka, hēn de o ta si nēēn. Di soni de an bi jei wan daka, hēn de o ta jei nēēn. Fēēn mbei na hii sēmbē o lobi ēn. De o ta kosi ēn. Nōō sōseei tu, wan daka ta ko, nōō di soni di o pasa ku di mii aki o hogi da i kuma de suti i ku ufangi a i hati. Sō a o hogi da i tjika.”

³⁶⁻³⁷Nōō di juu dē, wan m’ma bi sai naandē tu di Masa Gadu ta fan nēēn liba. Hēn de ta kai Hana. Wan tata de kai Fanuēli hēn pai ēn nōō gaan lō fēēn dē Asē. Nōō a bi dē wan gaandi mujēē kaa. Fa a sai dē, a bi libi sēbēn jaa ku di fosu manu fēēn di a bi tei nēēn njōnku

ten, nõõ hèn di womi dèdè. Nõõ hèn a dè a ganda te a dou aititeni-ku-fõ jaa sõndõ manu. Nõõ a ta dè a di Wosu u Masa Gadu nõõmõ, an ta kumutu dè mõõnsõ. A sai dè ta begi Gadu ta hopo èn nè ndeti ku didia te so juu an ta njan seei.

³⁸ Nõõ a di juu Simion ta fan dè, hèn di mujèè aki seei ko dou tu, hèn di a si di mii nõõ hèn a da Gadu tangi. Nõõ hèn a sai dè ta konda soni u di mii da hii dee sèmbè u Jelusalen dee bi ta mèni Masa Gadu faa manda di Heepima ko u ko puu de a sitaafu.

³⁹ Nõõ hèn Malia ku Josèfu seeka hii soni kumafa di wèti u Masa Gadu taki te de kaba, nõõ hèn de toona go u de a de kõndè, a Nazalèti a di pisiwata u Galilea.

⁴⁰ Nõõ hèn di mii sai dè ta göõ ta ko. A dè seei gaagaa. Mõõnmõõn a ta a' fusutan u dee soni u Masa Gadu ku libisèmbè tuu. Nõõ Masa Gadu seei ta dè ku èn tu ta tjèen a bunu liba.

Aki Jesosi bi fika a di

Gaan Wosu u Gadu dendu.

⁴¹ Wè nõõ dee gaan sèmbè fèèn bi guwenti fu go a Jelusalen hiniwan jaa u de go njan di gaan piizii de ta kai Pasika. ⁴² Nõõ hèn di Jesosi abi tuwalufu jaa, nõõ hèn de ku èn go a Jelusalen a di piizii.

⁴³ Nõõ di dee piizii daka pasa kaa, nõõ hèn de toona nango a wosu baka. Ma nõõ di juu dè Jesosi bi fika a Jelusalen, ma dee sèmbè fèèn an bi sabi taa sõ a fika ala. ⁴⁴ Biga de bi ninga taa sonte a waka ku dee oto sèmbè u de dee bi go a di piizii. Fèèn hedi de waka wan hii daka te ndeti bifõ de ko mèni u de suku èn. Hèn de suku èn a dee famii u de ku dee mati u de dendu tefa de wei.

⁴⁵ Hèn di de an si di mii, nõõ hèn de toona go a Jelusalen baka go suku èn. ⁴⁶ Nõõ a di u dii daka dendu u di de ta suku èn ufõ de go si èn a di Wosu u Masa Gadu dendu sindosindo a dee mèsitè mindi. A ta haika fa de ta lei sèmbè soni u Masa Gadu, nõõ a ta hakisi de soni tu, de ta konda dèen. ⁴⁷ Nõõ hii dee sèmbè dee ta jei di fan u di mii, nõõ a ta foondo de te na soni. Biga de an sabi unfa a waka a abi sõ wan bumbuu fusutan te a ta piki dee sèmbè dee ta fan ku èn dè kuma na piki mii a dè. ⁴⁸ Nõõ sõseei di soni toobi Josèfu ku Malia tu tee de foondo.

Nõõ di de go si di mii, nõõ hèn hèn mama hakisi èn taa: "Ma di mii aki o, andi mbei i du sõ ku u? Tide mbei dii daka di mi ku i tata ta booko hedi ta suku i."

⁴⁹ Hèn a toona hakisi de taa: "Wè andi mbei un ta suku mi sõ? Wan sabi taa mi dè aki a mi Tata wosu nõ?" ⁵⁰ Ma fa di mii fan dè, hèn tata ku hèn mama an bi saandi a kè taki da de. De an fusutèen seei.

⁵¹ Nõõ hèn de tei èn nõõ hèn de toona go u de a Nazalèti baka. Nõõ hèn Jesosi toona sakèèn seei a dee gaan sèmbè fèèn basu. Ma hèn mama tei hii dee soni u di mii buta nèen hati dendu ta pakisei nõõmõ.

⁵² Nõõ hèn di mii sai dè ta göõ ta ko. Nõõ mõõnmõõn a ta a' fusutan u soni, nõõ Masa Gadu ku libisèmbè tuu lobi èn.

3

Aki Lukas 2 ta konda dee soni

u Johanisi.

Mat. 3:1-12; Maik. 1:1-8; Joh. 1:19-28

¹ Wè nõõ a di teni-a-feifi jaa u di tii u di Gaan Kõnu de kai Kèisè Tibelia, nèen Johanisi seti di wooko fèèn. Nõõ a di ten dè sòmèni tiima bi dè a di Gaan Kõnu dè basu. Biga Gaama Pontuisi Pilati bi ta tii di kõndè de kai Judea. Kõnu Helodi bi ta tii di kõndè de kai Galilea. Nõõ di baaa fèèn de kai Filipi bi ta tii de tu kõndè de kai Idumea ku Takonitisi. Nõõ Gaama Lisamiasi bi ta tii di kõndè de kai Abilene. ² Nõõ a di ten dè, Ananiasi ku Kajafasi bi dè dee Kaba Hei Begima u dee Dju sèmbè.

Nõõ hèn Masa Gadu kai di mii u Sakaliasi de kai Johanisi ka a dè a sabana dendu ala. ³ Nõõ hèn a hopo ta waka ta lontu a hii dee kõndè a di pisiwata u di lio de kai Joodan, ta konda da sèmbè taa de musu bia de libi ko dopu, be Masa Gadu an hoi dee hogilibi u de a bèè mõõn. ⁴ Nõõ fa a ta du dè, a kai ku di soni di fesiten tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a di Buku u Gadu taa:

Wan sèmbè ta bai a di sabana taa:

"Un mbei di pasi da Masa ooo,

be a ko dè tololoo.

⁵ Hii dee hei liba ku dee kuun,

te dou ku dee sakasaka kamian tuu

musu ko dè palalaa.

Nõõ dee bendibendi u di pasi musu ko dè tololoo.

Söseei dee baaku dee dë a di pasi,
de musu tapa de tuu ko buta palalaa.

⁶ Nöo te a dë sö kaa,

nöo hii sëmbe o si di heepi di Masa Gaangadu abi awaa.”

⁷ Nöo fa Johanisi ta bai dë, nöo wanlö gaan hia sëmbe ta ko nëen faa dopu de.

Hën a taki da de taa: “Unu takuhatima kuma sindeki, un ko tei dopu nö? Ambë taki da unu taa un sa kumutu a di hatiboonu u Gadu „söndö un bia unu libi.” ⁸ Un musu libi bunu e, be hii sëmbe si taa libi fuunu tooka. Wan musu sai dë ta taki taa fu di di gaan avo fuunu de kai Abahamu ku Masa Gadu bi dë gaan mati, nöo Gadu an o sitaafu unu e! Nönö, wan mëni sö. Biga ee Gadu kë, a sa mbei dee sitonu aki bia ko böngö u Abahamu, a unu kaman.” ⁹ Biga luku, de seti koti dee pau lutu kaa. Nöo ee wan pau sai dë an ta pai bumbuu njanjan, nöo de o faa ën puu koti tuwë a faja tjuma kaba a söso.” Sö Johanisi ta bai.

¹⁰ Nöo hën de hakisi ën taa: “Wë nöo andi u musu du möön?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Ee wan sëmbe i abi tu hëmpi, nöo i musu tei wan nöo i da di sëmbe di na abi. Söseei ee wan sëmbe i abi njanjan, nöo i musu da di sëmbe di na abi.”

¹² Nöo a baka fëen, nöo hën dee pii-lanti-mönima ko nëen tu faa musu dopu de. Hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, andi u musu du möön?”

¹³ Nöo hën a taki da de taa: “Un haika e. Te un ta pii möni, nöo wan musu hakisi möön hia möön leki fa lanti buta.”

¹⁴ Nöo hën dee sodati ko nëen tu, hën de hakisi ën taa: “Wë andi uu musu du?”

Nöo hën a taki da de taa: “Wan musu suku toobi ku sëmbe ta musu de ta tei möni a de e. Söseei wan musu mindi soni da sëmbe tu fii tja de go a kuutu fu möni hedi. Ma un musu dë tiffhedu ku di möni un ta kisi a lanti.”

¹⁵ Nöo fa dee sëmbe ta jei di fan u Johanisi dë, hën de pakisei taa: “Wë ambë da di sëmbe naandë, maingë? A sa kë di Keesitu, di Paamusi Könu di Masa Gadu bi taa a o manda ko da u a goonliba aki nö?” Biga de bi kë fu di Paamusi Könu musu ko.

¹⁶ Fëen hedi Johanisi piki de taa: “Nönö, dee sëmbe, nëen disu e. Ma hebi kuma ën. Ma di Sëmbe dë hën ta ko nöömö. Fa mi dë aki, ma hei tjika u mi lusu di susu fëen puu nëen futu seei. Biga mii ko u mi dopu sëmbe ku wata nöo, ma nöo te hën a ko nöo a o dopu unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku faja. „Biga di Akaa o limbo unu hati puu dee hogilibi dee bi dë a unu, kuma te faja ta tjuma goon puu dee soni fika di goon doti.” ¹⁷ Nöo fa di Sëmbe o ko dë, nöo a dë kabakaba këëë faa seeka di njanjan fëen. Dee bumbuu njanjan a o tei tjubi a gaan suwa, ma dee poipoi wan a o tuwë a di faja di an sa tapa a mundu möönsö, be de tjuma kaba a söso.”

¹⁸ Nöo sö Johanisi ta wasiköi dee sëmbe nöömö ta konda di Bunu Buka u Masa Gadu da de.

¹⁹ Ma Johanisi bi gandji da Könu Helodi tu fu di di könu bi tei hënseei baaa mujëë, ufö a du sömëni oto hogi tu. ²⁰ Nöo hën di Könu hopo hën a go du wan möön gaan hogi eti. A kisi Johanisi söötö a dunguwsu.

Di pisi aki ta konda fa Masa Jesosi ko dopu.

Mat. 3:13-17; Maik. 1:9-11

²¹ Ma bifö de söötö Johanisi a dunguwsu, nöo sömëni hia sëmbe bi ta ko nëen faa dopu de. Nöo Masa Jesosi seei bi kisi dopu nëen tu. Nöo fa a bi dë a di dopu, nöo a ta begi. Tee wan pisi, hën di mundu jabi waaa sö nëen liba. ²² Hën di Akaa u Masa Gadu saka ko kuma wan pomba ko tan nëen liba, nöo hën wan töngö piki a liba ala taa: “I da mi lobi Womi Mii. Libi fii ta kai ku mi te.” Sö wan soni pasa a di dopu u Jesosi e.

Aki Lukasi kai dee gaan lö

u Josëfu da u.

Mat. 1:1-17

²³ Nöo Jesosi bi abi diitëni jaa di a seti lei sëmbe. Nöo hiniwanten de bi ta luku ën kuma wan mii u Josëfu.

Nöo Josëfu, hën da di mii u Eli.

²⁴ Nöo Eli, hën da di mii u Mataati.

Nöo Mataati, hën da di mii u Leifi.

Nöo Leifi, hën da di mii u Mëtji.

Nöo Mëtji, hën da di mii u Janai.

Nöo Janai, hën da di mii u Josëfu.

²⁵ Nöo Josëfu, hën da di mii u Matatiasi.

Nöo Matatiasi, hën da di mii u Amosi.

Nöo Amosi hën da di mii u Naum.

Nöö Naum, hën da di mii u Esili.
 Nöö Esili, hën da di mii u Nagai.
²⁶ Nöö Nagai, hën da di mii u Maati.
 Nöö Maati, hën da di mii u Matatiasi.
 Nöö Matatiasi, hën da di mii u Semei.
 Nöö Semei, hën da di mii u Joseki.
 Nöö Joseki, hën da di mii u Joda.
²⁷ Nöö Joda, hën da di mii u Joanan.
 Nöö Joanan, hën da di mii u Lesa.
 Nöö Lesa, hën da di mii u Zebabeli.
 Nöö Zebabeli, hën da di mii u Seatiëli.
 Nöö Seatiëli, hën da di mii u Neli.
²⁸ Nöö Neli, hën da di mii u Mëtji.
 Nöö Mëtji, hën da di mii u Adi.
 Nöö Adi, hën da di mii u Kosan.
 Nöö Kosan, hën da di mii u Elimadon.
 Nöö Elimadon, hën da di mii u Eli.
²⁹ Nöö Eli, hën da di mii u Josua.
 Nöö Josua, hën da di mii u Eleise.
 Nöö Eleise, hën da di mii u Jolim.
 Nöö Jolim, hën da di mii u Mataati.
 Nöö Mataati, hën da di mii u Leifi.
³⁰ Nöö Leifi, hën da di mii u Simion.
 Nöö Simion, hën da di mii u Juda.
 Nöö Juda, hën da di mii u Josëfu.
 Nöö Josëfu, hën da di mii u Jonam.
 Nöö Jonam, hën da di mii u Eliakim.
³¹ Nöö Eliakim, hën da di mii u Mëlia.
 Nöö Mëlia, hën da di mii u Mëna.
 Nöö Mëna, hën da di mii u Mataata.
 Nöö Mataata, hën da di mii u Naatan.
 Nöö Naatan hën da di mii u Dafiti.
³² Nöö Dafiti, hën da di mii u Isai.
 Nöö Isai, hën da di mii u Obëti.
 Nöö Obëti, hën da di mii u Boasi.
 Nöö Boasi, hën da di mii u Salima.
 Nöö Salima, hën da di mii u Nakison.
³³ Nöö Nakison, hën da di mii u Aminada.
 Nöö Aminada, hën da di mii u Adimin.
 Nöö Adimin, hën da di mii u Alini.
 Nöö Alini, hën da di mii u Esilon.
 Nöö Esilon, hën da di mii u Pëlëzi.
 Nöö Pëlëzi, hën da di mii u Juda.
³⁴ Nöö Juda, hën da di mii u Jakopu.
 Nöö Jakopu, hën da di mii u Isaki.
 Nöö Isaki, hën da di mii u Abahamu.
 Nöö Abahamu, hën da di mii u Teela.
 Nöö Teela, hën da di mii u Naako.
³⁵ Nöö Naako, hën da di mii u Seluku.
 Nöö Seluku, hën da di mii u Leu.
 Nöö Leu, hën da di mii u Pëlëki.
 Nöö Pëlëki, hën da di mii u Ebeli.
 Nöö Ebeli, hën da di mii u Sela.
³⁶ Nöö Sela, hën da di mii u Kainan.
 Nöö Kainan, hën da di mii u Apakasa.
 Nöö Apakasa, hën da di mii u Semi.
 Nöö Semi, hën da di mii u Noa.
 Nöö Noa, hën da di mii u Lamëki.
³⁷ Nöö Lamëki, hën da di mii u Metusela.
 Nöö Metusela, hën da di mii u Enöku.
 Nöö Enöku, hën da di mii u Jeleti.
 Nöö Jeleti, hën da di mii u Mahalali.

Nöö Mahalali, hèn da di mii u Kainan.

³⁸Nöö Kainan, hèn da di mii u Enösi.

Nöö Enösi, hèn da di mii u Seti.

Nöö Seti, hèn da di mii u Adam.

Nöö Adam, hèn da di mii u Masa Gadu.

„Datı wan taki Masa Gadu seepi bi mbei èn ku èn seei maun.”

4

Di pisi aki ta lei u kumafa di didibi pooba Masa Jesosi.

Mat. 4:1-11; Maik. 1:12-13

¹Nöö di Masa Jesosi kumutu a Joodan Lio ka Johanisi bi dopu èn dè, nöö di Akaa u Masa Gadu bi dè nëèn liba, hèn a tei èn tja go a sabana dendu. ²Nöö ala di didibi go poobèen luku ee a o piki èn buka a soni. Hèn Masa Jesosi tan fòteni daka ku fòteni ndeti a di sabana dè söndö njan, nöö hèn hangi ko kisi èn.

³Nöö hèn di didibi taki dèèn taa: “Luku, di i dè di Mii u Gadu kaa, nöö i fan ku di sitonu aki be a bia ko bëëë da i, fii feni soni u njan.”

⁴Ma Masa Jesosi piki èn taa: “Nönö e. Biga di Buku u Gadu taa: ‘Na njanjan wanwan ta hoi sèmbè a libi.’ ”

⁵⁻⁷Nöö hèn di didibi tjèèn go a wan hei kamian, hèn a lei èn kölö sö hii dee köndè tuu fu goonliba aki. Hèn a taki dèèn taa: “Luku, hii dee soni aki tuu dè u mi. Gadu da mi de, nöö ee mi kè da sèmbè, nöö mi sa da. Nöö de tuu mi sa da i ku di kaakiti u de ku hii dee gudu u de tuu, be i dè takima u de ta njan di bunu ku di waiti u de. Ma i musu tjökö kini a goon a mi fesi begi mi ufö.”

⁸Hèn Masa Jesosi piki èn taa: “Nönö e, biga a dè a Masa Gadu Buku taa: ‘Masa Gadu wanwan tö i musu ta begi. Hèn wanwan nöö i musu ta dini, biga hèn nöö da i Masa.’ ”

⁹Nöö a baka u di dè, hèn di didibi tjèèn go a Jelusalen, tee a di Gaan Wosu u Masa Gadu liba a di tölu hedi ala. Hèn a taki dèèn taa: “Di i dè di Mii u Gadu, nöö hiti i seei puu aki tuwè go a goon, nöö soni an o du i. ¹⁰Biga a dè a Gadu Buku taa: ‘Masa Gadu o manda dee basia fèèn ko heepi i fu soni an musu du i. ¹¹De o tja i a maun fu ja musu naki futu a sitonu.’ ”

¹²Hèn Masa Jesosi toona piki èn taa: “Ma a dè a di Buku tu taa: ‘Ja musu pooba Masa Gadu e, biga hèn da i Gadu.’ ”

¹³Nöö sö di didibi pooba Masa Jesosi a hii soni te a wei, an sa wini èn möönsö. Nöö a baka fèèn hèn a disèèn dè, hèn a go fèèn ufö.

Aki Masa Jesosi seti wooko a

di pisiwata u Galilea.

Mat. 4:12-17, 13:53-58; Maik. 1:14-15, 6:1-6

¹⁴Nöö a baka fèèn, hèn Masa Jesosi toona ko a di pisiwata u Galilea. Nöö di kaakiti u di Akaa u Gadu bi dè ku èn te nè fèèn bai a hii di kamian. ¹⁵Nöö a nango ta lei de di oto u Masa Gadu a dee keikiwosu u de, nöö hii sèmbè ta gafèèn taa a sabi soni.

¹⁶Nöö hèn a sai dè te wan pisi hèn a toona ko a Nazalèti ka de bi kiijèèn. Nöö hèn a dè tefa saba daka dou, hèn a go a di keikiwosu kumafa a bi guwenti. Hèn a hopo taanpu faa lesi Gadu Wöutu da de. ¹⁷Hèn wan u dee tiima u di keiki tei di pampia di di fesiten tjabukama u Masa Gadu de kai Jesaaja bi sikifi, hèn a tëndèèn dèèn. Hèn a jabi èn te a dou a wan kamian ka a de sikifisikifi taa:

¹⁸⁻¹⁹Di Akaa u Masa Gadu dè a mi liba.

Masa Gadu tei mi fu mi konda di Bunu Buka fèèn da dee pootima ku dee möfina sèmbè.

A tei mi u mi konda da dee sèmbè dee dè taitai,
taa mi sa puu de a di fuka de sai dè fu de ko feni böö.

A tei mi u mi konda da dee bookowojoma
taa dee wojo u de sa ko bunu fu de ko si soni baka.

A tei mi u mi konda da dee sèmbè dee ta dè a sitaafu ta kaba a söso
taa de sa kumutu a di sitaafu dè basu.

A tei mi u mi konda da hii sèmbè tuu
taa di juu dou awaa fu Masa Gadu limbo fesi da libisèmbè.

²⁰Nöö di Masa Jesosi kaba u lesi di pampia hèn a tapèèn, hèn a toona tëndèèn da di tiima baka. Nöö hèn a go bazia sindo. Nöö hii dee sèmbè dè a di keikiwosu tuu ko ta luku èn diin.

²¹Nöö hèn a taki da de taa: “Wè di pisi u di Buku di i si u lesi aki, nöö di Sèmbè di Gadu taa a o manda ko dè nöö hèn wè disi e.”

²²Nöö di a fan sö te a kaba nöö di fan fèèn suti da dee sèmbè tee a foombo de. Ma tókuseei de an gafèèn kaba. Biga so u de toona kosi èn taa: “Wè ambè da di sèmbè di ta fan di fan naandè? Na di mii u Josèfu nó?”

²³ Nöo hên Masa Jesosi piki de taa: “Aai, a bunu. Un sa koti wödu da mi kumafa un kë e. Un sa taki da mi taa: ‘Data o, heepi i seei. Biga un bi jei dee soni i bi ta du a Kapenaumi, nöö di i ko a i seei köndë aki nöö be i heepi dee sëmbë fii tu, boo si.’

²⁴ “Ma un haika e, mi o taki wan soni da unu. Wan tjabukama u Gadu an ta a’ në nëën seei köndë e. ²⁵ Biga luku di tjabukama de kai Elia. Di ten a bi dë, nöö sò de an bi tei ën u soni tu. A bi tapa di tjuba hii dii jaa ku sikisi liba longi nëën köndë Isaëli aki. Tjuba seei an bi kai möönsö, nöö hên wan gaan hangì ko. Nöö Isaëli köndë bi abi sòmëni mujëë di man u de bi dëdë disa de. ²⁶ Ma tökusee_i fu di dee sëmbë fëën seei köndë an bi biibi ën tjika, hên mbei Gadu puu ën manda go tee a wan oto köndë de kai Salepita te a di pisiwata u Sidon Köndë ala go ta heepi wan oto köndë mujëë di hên man u bi dëdë disa.

²⁷ “Nöö sòseei a di tjabukama de ta kai Elisa ten, Isaëli köndë aki bi abi hia sikitjinama, ma Elisa an bi kula na wan kodo u de_i fu di de an biibi ën tjika. Ma wan oto sëmbë de kai Naaman kumutu te a wan oto köndë de kai Silia nöö hên a feni kula.”

Nöö sò Masa Jesosi fan ku dee sëmbë te a kaba.

²⁸ Nöö dee sëmbë dee bi dë a di keikiwosou dendu, di de ko jei fa Masa Jesosi fan, nöö hên hati u de ko boonu tee na sipootu. Biga de sabi taa de a ta taki. ²⁹ Hên de hopo vu hên de kisi ën hai tja go a döo. Hên de tjëen go a di kuun buka fu de tuusi ën tuwë go a goon. Biga di köndë bi dë a wan kuun liba. ³⁰ Ma te u de kë si, hên a pasa a de mindi dë go fëën.

Aki Masa Jesosi jaka wan gadu puu a wan sëmbë liba.

Maik. 1:21-28

³¹ A baka u di dë, nöö hên Masa Jesosi toona go a Kapenaumi, a di pisiwata u Galilea dë seei. Nöö hên a dë tefa di saba dou, hên a go a keiki go ta lei sëmbë. ³² Nöö fa a ta lei de dë, nöö a foombo de seei. Biga te a ta fan, i ta si taa hên abi di taki.

³³ Nöö fa de dë a keiki naandë nöö wan oto sëmbë bi ko dë tu. A bi dë ku wan gadu nëën hedì. Nöö di a si Masa Jesosi, hên a bai kai olo taa: ³⁴ “Disa u ooo, disa u, Jesosi u Nazalëti. Andi tja i ko aki? I ko fii ko kii u wante nö? Mi sabi i. Ju da di Sëmbë u Masa Gadu seei apaiti.”

³⁵ Ma hên Masa Jesosi gandji dëen taa: “Kabuka dë! Andi joo feni taki? Kumutu a di sëmbë dë liba e!” Nöö hên di gadu hiti di sëmbë tuwë a goon a dee oto sëmbë fesi dë, ma an du ën soni. Nöö hên a kumutu disëen go.

³⁶ Hên dee sëmbë tuu ko fëëë teee de taki ku deseei taa: “Maingë, andi u ta si aki! Dee soni a ta lei dë, andi seei da de? Biga ku di makiti ku di taanga fëën a puu di gadu a di sëmbë liba. Fa a fan dë, wante di soni disa di sëmbë.” ³⁷ Nöö hên oto fëën paaja a hii di köndë naandë.

Aki Masa Jesosi kula di mai u Simon ku wanlô oto sëmbë möön.

Mat. 8:14-17; Maik. 1:29-39

³⁸ Nöö hên Masa Jesosi kumutu a keiki, hên a go a di wosu u di womi de kai Simon. Hên a go si Simon mai sikisiki naandë. Wan taanga fëbë kisi ën. Nöö hên de begi Masa Jesosi faa kulëen da de.

³⁹ Nöö hên a bendi go a di mujëë liba hên a gandji da di fëbë. Nöö hên wantewante dë, hên di fëbë pasa di mujëë, hên a hopo go seeka soni da de de njan.

⁴⁰ Hên de sai dë tefa sapate buka, sonu nango. Nöö hên dee sëmbë u di köndë naandë tja wanlô hia sikima pepei wan ko a Masa Jesosi, nöö hên a buta maun a de kula de tuu ko bunu. ⁴¹ Nöö sòseei a puu hia soni a sëmbë liba tu, dee ta kisi sëmbë a hedì. De ta bai taa: “Ju da di Womi Mii u Masa Gadu,” nöö a ta gandji da de taa: “Un kabuka dë! Wan fan dë möön e.” Biga de tuu bi sabi ën tuutuu taa hên da di Keesitu, di Paamusi Könu.

⁴² Hên di dobooko fëën, mamate biten, hên Masa Jesosi hopo go a döo, hên a go dë a wan kamian hên wanwan. Nöö hên dee hia sëmbë go ta suku ën teafa de go si ën naandë. Hên de begi ën taa gaantangi, be a tan ku de naandë. An musu go disa de.

⁴³ Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Wë ma mi musu fu go a dee oto köndë tu u mi konda di Bunu Buka u Masa Gadu da de, be de jei kumafa a ta hopo di Njunjun Tii fëën fa u dë aki. Biga fu di soni dë hedì mbei a manda mi ko a goonliba aki.”

⁴⁴ Nöö hên a ta waka a hii dee köndëköndë u dee Dju tuu ta konda di Bunu Buka u Gadu da de a dee keiki u de.

5

Aki dee fosu bakama ko ta waka a Masa Jesosi baka.

Mat. 4:18-22; Maik. 1:16-20

¹ Wan daka hên Masa Jesosi bi dë a di ze de ta kai Genesalëti bandja, nöö hên sòmëni sëmbë ta ko nëën fu de jei Masa Gadu oto. De ko hila tee kamian an dë faa taanpu möön. ² Nöö hên a si tu boto a lampesi dë. Wanlô sëmbë bi kumutu a hõndi ko ta wasi dee nëti u de. ³ Nöö

hën a go subi a di boto u di womi de ta kai Simon. „Hën seei da Petuusi.” Hën a taa be a tuusi di boto go a wata abiti sô. Nöo hën a sindo a di boto ta lei dee sêmbê dee dë a tela liba ala.

⁴Nöo di a kaba u lei de, nöo hën a taki da Simon taa: “Womi, tuusi di boto go a mindiwata, nöo un tuwê dee nêti fuunu be un kisi fisi.”

⁵Nöo hën Simon piki taa: “Wê Mêsitê o, hii di ndeti u ta dëdê ta tuwê nêti te u wei, wa kisi na wan wojo soni. Ma tôku di i taki sô, nöo u sa tuwê luku.”

⁶Nöo hën de tuwê dee nêti a wata, hën de kisi fisi teee a fika piki sô nêti u de bi tënë. ⁷Nöo hën de bai kai dee oto sêmbê a di oto boto ala, dee ku de ta wooko makandi, u de ko heepi de hai dee fisi. Nöo hën de ko a de, hën de ta kisi dee hia fisi ta buta a de tu boto teee a fika piki sô möon nöo de tu boto tuu bi singi.

⁸Nöo di Simon Petuusi si sô, hën a tuwêen seei a goon a Masa Jesosi fesi. Hën a taa: “Masa, kumutu a mi aki e! Biga mi dë wan hogilibi sêmbê. „Ma bumbuu tjika fii ko a mi bandja.”

⁹Di soni mbei a taki sô. Fa de kisi dee hia fisi di wan pasi dë, nöo a foombo ên te a ko fêê, hën ku dee oto sêmbê dee ku ên sai naandê. ¹⁰Nöo Johanisi ku Jakobosi, de da dee sêmbê dee ta wooko ku Simon makandi. De dë mii u wan tata de ta kai Zebedeosi. Nöo di soni foondo de tu.

Hën Masa Jesosi taki da Simon taa: “Na fêê, womi. I bi ta kisi fisi, ma fa u dë aki mi o mbei i ko ta kisi libisêmbê „ta tja ko u de musu sabi mi.”

¹¹Hën de tja dee boto u de go buta, hën de disa hii soni u de dë, hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi kula wan sêmbê di bi siki tjina siki.

Mat. 8:1-4; Maik. 1:40-45

¹²Wê nöo a baka u di dë, nöo hën Masa Jesosi go a wan köndê. Nöo wan sêmbê bi sai naandê, sinkii fêên lai ku tjinasiki. Nöo di a si Masa Jesosi, hën a kai ku fesi a goon begi ên taa: “Masa, ee i kê nöo i sa kula di tjinasiki u mi da mi.”

¹³Nöo hën Masa Jesosi tëndê maun nama nêen, hën a taa: “Wê mi kê. Ko bunu e!” Nöo hën wante dë, di sêmbê ko bunu kaa.

¹⁴Nöo hën Masa Jesosi bai ên taa an musu konda da na wan sêmbê, ma be a go a di begima „a Masa Gaangadu Wosu dë, be a si taa a ko bunu. Nöo be a tja paima go da Gadu kumafa di wêti taki. Biga da sô Gadu bi taki da di fesiten hedima u dee Dju de kai Mosesi taa sô sêmbê musu du te de ko bunu u di lô siki dë, fu hii sêmbê sabi taa i ko bunu tuu.

¹⁵Ma hii fa a bai ên dë seei, ma tôkusee soni u Masa Jesosi paaja a hii di kamian dë. Nöo hii sêmbê ta ko nêen gidji u de jei dee soni a ta taki, sôseei faa heepi de a dee siki u de tu.

¹⁶Ma Masa Jesosi lobi u nango a sabana dendu go begi hën wanwan.

Aki Masa Jesosi kula

wan lan sêmbê.

Mat. 9:1-8; Maik. 2:1-12

¹⁷Wê nöo wan oto daka möon hën Masa Jesosi ta lei sêmbê „a wan wosu dendu. Nöo wanlô sêmbê u di keiki paatêi de kai Falisei ku dee Sabima u dee Djuwêti seei dë sindosindo naandê tu. De bi kumutu a hii dee köndêköndê u Galilea ku Judea, te dou ku Jelusalen. Nöo di juu dë, di kaakiti u Gadu bi dë a Masa Jesosi faa kula dee sikima.

¹⁸Te wan pisi hën wanlô womi ko dou ku wan lan sêmbê a wan kama liba ko suku heepi a Masa Jesosi. ¹⁹Hën di de ko dou a di wosu ka Masa Jesosi dë, nöo sêmbê sai dë teee a hia. De an sa feni kamian seei u de tja di sêmbê go dou a Masa Jesosi. Nöo hën de subi go a di wosu liba, „biga dee wosu liba u di köndê bi dë palalaa sô.” Nöo hën de go booko di wosu a liba ala. Nöo hën de saka di womi a di kama go a dee hia sêmbê dendu dë, go buta a Masa Jesosi fesi.

²⁰Nöo hën di Masa Jesosi si fa dee sêmbê biibi tjika, hën a taki da di sikima taa: “Womi, wê Masa Gadu puu i a bëe e. An ta mênî dee hogi i bi du möon.”

²¹Nöo di dee Faliseima ku dee Sabima u Wêti jei fa Masa Jesosi taki, nöo hën de ta kuutu ên a de hati taa: “Huun? Unfa wan libisêmbê sa fan sô? Ambê da di sêmbê naandê di ta hoi Gadu a sipootu sô? Ambê tjika u puu sêmbê a Gadu bëe boiti hênseei nöo?”

²²⁻²³Wê nöo Masa Jesosi sabi di pakisei de abi, nöo hën a piki de taa: “Dee sêmbê, andi mbei un musu ta pakisei dee soni dë u du? Andi seei mi musu du fuun sabi taa mi abi taki a di goonliba aki? Ee mi taa Gadu puu di sêmbê nêen bëe, ee nasô mi taki dëen taa be a hopo waka go nêen wosu, undi u de mi musu du fuun sabi taa mi abi taki a goonliba? ²⁴Ma nöo un luku e, mi o lei unu taa Mi di ko dë Libisêmbê Mii aki, na fan nöo mi sa fan, ma mi abi makiti tuu a goonliba aki fu mi sa puu sêmbê a Gadu bëe.”

Nöo hën a bia fan ku di sikima taa: “Mi taki e, hopo, nöo i tei di kama fii nöo i waka go fii a wosu.”

²⁵ Hën wante dë, hën di sëmbe hopo a hii dee sëmbe tuu fesi. Hën a tei hën kama hën a ta waka ta gafa Masa Gaangadu nango nëen wosu.

²⁶ Nöö hii sëmbe ko foondo. A bigi da de te na soni, hën de taa: “Aai, dee sëmbe, Masa Gaangadu bigi e. A bumbuu. U si foombo soni tide.”

Aki Masa Jesosi kai Leifi faa ko dë bakama fëen.

Mat. 9:9-13; Maik. 2:13-17

²⁷ A baka u di dë, hën Masa Jesosi go si wan sëmbe de kai Leifi sindosindo nëen kantoo ka a ta pii lanti möni, nöö hën a kai ën faa ko dë bakama fëen. ²⁸ Hën di womi hopo disa hii soni fëen dë, hën a waka go a Masa Jesosi baka.

²⁹ Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Leifi mbei wan gaan piizii nëen wosu da Masa Jesosi. Nöö sëmëni u dee sëmbe dee ta pii lanti möni ku sëmëni oto sëmbe bi dë a di piizii ta njan ku de tu. ³⁰ Te wan pisi hën dee Faliseima, ku dee Sabima u Wëti dee ta nama ku dee Faliseima, ko si Masa Jesosi ku dee lö sëmbe dë sindosindo ta njan makandi, hën hati u de boonu. Hën de hakisi dee bakama u Masa Jesosi taa ee faandi mbei de ta njan ta bebe ku dee sëmbe dee ta pii lanti möni dë ku dee oto takulibi sëmbe u di köndë? „Biga bumbuu sëmbe an bi musu ta hulu dee lö sëmbe dë.”

³¹ Hën Masa Jesosi koti wan nongö da de taa: “Ee wan sëmbe ja siki, nöö ja abi data fanöudu. ³² Nöö un haika e. Ma ko aki fu bumbuu sëmbe hedi e, ma u dee takulibi sëmbe hedi, u mi kai de u de bia de libi ko a Masa Gadu.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u

di njunjun lei ku di awoo lei

da de.

Mat. 9:14-17; Maik. 2:18-22

³³ Nöö hën dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti toona hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, andi mbei dee bakama fii an ta disa u njan fu begi hedi kumafa u ta disa? Biga dee bakama u Johansi di Dopuma ta begi söndö njan hiniwanten, söseei dee bakama fuu ta begi söndö njan tu. Ma dee bakama fii ta njan ta bebe kodo. Unfa a waka?”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi da de wan oto. A taa: “Ee wan sëmbe o tööu, nöö dee mati fëen o ko nëen a di tööu. Nöö fa hën ku de o sai dë, nöö de o ta njan ta piizii makandi. ³⁵ Ma tee di daka dou de puu ën a de mindi ufö de o ta kusumi ta tja hangi awaa.”

³⁶ Nöö hën a toona da de wanlö oto möön, ta lei de kumafa di awoo lei u de ku di njunjun lei fëen an ta kai. A taa: “Dee sëmbe, un haika e. Na wan sëmbe o tei wan njunjun koosu pisi go lapu wan awoo koosu. Wë biga ee a du sö, nöö a o poi di njunjun wan nöö di awoo wan an o kai ku ën tu.

³⁷ “Nöö söseei na wan sëmbe sa buta wan njunjun diingi a wan awoo mbeti kakisa saku. Biga a ko taanga kaa. Nöö te di diingi o soopu, nöö di awoo saku o bai latja. Di diingi o kaba a söso nöö di saku seei o kaba a söso tu. ³⁸ Ma te i buta di diingi a wan njunjun saku, nöö di saku dë diaan eti. Nöö te di diingi soopu, nöö di saku o tëndë, an o bai latja tuwë di diingi. Nöö di njunjun diingi ku di njunjun mbeti kakisa saku tu o dë bunu.

³⁹ “Ma nöö na wan sëmbe ta bebe awoo diingi nöö i kë bebe njunjun wan möön, biga joo si taa di awoo diingi suti möön di njunjun wan.”

6

Aki Masa Jesosi lei dee

Faliseima kumafa hën ku

saba daka dë.

Mat. 12:1-8; Maik. 2:23-28

¹ Wë nöö a wan saba, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka ta pasa a wan goon dendu. Nöö wan sootu pei soni kuma alisi sö dë a di goon ma de sa njan mëen kuakwa, nöö hën dee bakama ta booko ën ta buuka ta njan. ² Nöö hën so u dee Faliseima hakisi de taa: “Faandi mbei un ta booko di soni a di saba daka u du? Nëen da un ta booko di wëti nö?”

³ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Ja bi lesi a di Buku u Gadu andi Dafiti bi du nö, di ten hangi bi ta kii hën ku dee oto sëmbe ku ën bi ta waka? ⁴ De bi ta lontu te de go dou a di wosu u Gadu dendu, hën Dafiti si dee bëëë de bi tja go buta da Gadu naandë. An bi dë soni u de musu njan, biga dee begima wanwan tö nöö bi sa njan mën. Ma tökuseei Dafiti njan mën, hën ku dee otowan fëen tuu. „Ma Gadu an bi tei de u hogi fu di fuka u de hedi.”

⁵ “Ma „boiti u di dë, un musu sabi taa mi di ko dë Libisëmbe Mii aki dë Masa u saba.”

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbe a wan saba daka.

Mat. 12:9-14; Maik. 3:1-6

⁶Nöo hën wan oto saba möön, hën Masa Jesosi go lei sëmbe a keiki. Nöo hën wan sëmbe ko naandë di wan sê maun fëen doba fika dëdëdë. ⁷Nöo wanlö Sabima u Wëti ku dee Faliseima bi sai dë kaa, nöo hën de ta luku ee a o heepi di sëmbe naandë a di saba, u de feni föutu nëen fu de tja go kaagi.

⁸Ma nöo Masa Jesosi bi sabi kaa andi de ta mëni a de hati, hën a kai di sëmbe taa: “Womi, hopo ko taanpu a u fesi aki.” Nöo hën di sëmbe hopo hën a ko taanpu naandë.

⁹Hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbe sai dë taa: “Andi möön bunu fuu du a saba, hogi naa bunu? Fuu musu puu sëmbe a dëdë maun, naa fuu disëen faa dëdë? Unfa di wëti taki?”

¹⁰Hën a luku dee sëmbe tuu lontu dou. Nöo hën a taki da di sëmbe taa: “Womi, tëndë di maun fii i si.” Nöo hën di di womi mbei kuma a kē tëndë di maun fëen, nöo hën wante hën a ko bunu djee kumafa a bi dë.

¹¹Nöo hën dee sëmbe hati ko boonu ku Masa Jesosi tee kuma de sa lau sô, nöo hën de seti kuutu ku deseei ee unfa u de du ku ën.

Aki Masa Jesosi tei tuwalufu sëmbe ko bakama fëen vö.

Mat. 10:1-4; Maik. 3:13-19

¹²A di pisiten dë, hën Masa Jesosi go a wan kuun liba go begi Masa Gadu, nöo hën a tan dë begi wan hii ndeti. ¹³Te di mamate fëen, hën a kai dee sëmbe dee bi ta waka nëen baka u de ko nëen. Nöo hën a tei tuwalufu sëmbe a de mindi, dee o dë apaiti tjabukama fëen de ta kai apösutu. ¹⁴Nöo haika dee në u de. Di fosuwan de kai Simon, hënseei da Petuisi, ku ën baaa Andiasi, ku Jakobosi ku Johanisi ku Filipi ku Batolomisi, ¹⁵Mateosi ku Tomasi, ku Jakobosi wan mii u Alufasi, ku Simon di bi dë wan sëmbe u di paatëi de kai Zeloti, ¹⁶ku Judasi wan mii fu Jakobosi, ku Judasi Isikaliotu di sei Masa Jesosi.

Aki wanlö hia sëmbe ko suku heepi a Masa Jesosi.

Mat. 4:23-25

¹⁷Nöo hën Masa Jesosi ku dee tuwalufu bakama dee a bi tei dë ku dee otowan dee fika, hën de saka go a goon a wan palala kamian. Nöo sëmbe u Jelusalen te dou ku dee oto kamian u Judea, ku sëmbe u de tu köndë ta dë a di ze bandja de kai Tilusi ku Sidon tuu sai dë kaa. ¹⁸De ko u jei di lei fëen. So sëmbe ko faa kula de. So sëmbe bi abi soni a de liba ta toobi de, nöo hën de ko a Masa Jesosi faa puu de da de. Nöo hën a puu de tuu. ¹⁹Hii sëmbe bi ta mbei möiti u de nama nëen, biga di kaakiti u Masa Gaangadu ta kumutu nëen ta kula de tuu.

Aki Masa Jesosi ta lei dee

bakama fëen fa u de libi

nöo de dë bunu.

Mat. 5:1-12

²⁰Nöo hën Masa Jesosi hopo wojo luku dee bakama fëen, nöo hën a taa: “Un dee möfina sëmbe aki, un dë bunu e, biga woon njan di bunu u di Njunjun Tii u Masa Gaangadu.

²¹“Nöo un dee sëmbe dee ta hangi fuun ko kumafa Masa Gadu kē, nöo un dë bunu e, biga woon feni ën sô tuu.

“Nöo un dee sëmbe dee ta kē, un dë bunu, biga di kē fuunu o bia ko lafu.

²²“Nöo un dë bunu e, un dee sëmbe oto sëmbe an sa si a wojo fu di un ta biibi a Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki hedi. Fa de ta puu unu a de mindi ta kosi unu ta poi unu në a köndëköndë, nöo un dë bunu e. ²³Nöo un musu piizii, un musu wai seei, biga a Masa Gadu Köndë woon kisi wan gaan paima. Biga söseei dee fesiten sëmbe fuunu bi du ku dee fesiten tjabukama u Masa Gadu.

²⁴“Ma un dee sëmbe dee taa: ‘U abi gudu, „nöo wa abi Masa Gaangadu fanöudu möön,‘ mi bai helu da unu, biga te bakaten te di gudu fuunu kaba, nöo wan o a’ soni möön. Biga un bi njan di bunu fuunu tuu a fesi kaa.

²⁵“Nöo un dee sëmbe dee ta mbei taa un dë fa un kē, „wan abi Masa Gadu fanöudu möön,‘ mi bai helu da unu biga a bakaten wan o dë kumafa un kē möön.

“Nöo un dee sëmbe dee ta wai ta lafu fu di un feni andi un kē, mi bai helu da unu biga a bakaten kē nöo woon ta kē.

²⁶“Nöo un dee sëmbe ta kisi gafa a köndë „fu di un ta libi kumafa dee sëmbe dee an dë a Masa Gadu sê kē,‘ mi bai helu da unu. Biga söseei dee fesiten sëmbe dee bi ta ganjan taa de ta tja Gaangadu buka bi kisi gafa tu.”

Aki Masa Jesosi ta lei dee bakama fëen fa u de libi ku dee felantima u de.

Mat. 5:38-48, 7:12a

²⁷Hën Masa Jesosi toona taki da de taa: “Ma un dee sëmbe dee kē jei mi tuutuu aki, un haika. Mi taki e, un musu lobi dee felantima fuunu, nöo un du bunu da dee sëmbe dee abi

hogihati fuunu. ²⁸ Nöo söseei un musu wensi bunu da dee sëmbë dee ta siba unu ta kosi unu. Nöo un musu begi da dee sëmbë dee ta du hogihogi ku unu tu.

²⁹ “Nöo ee wan sëmbë naki i baaimaun a bandjajesi, nöo i bia di oto së deën be a toona naki e. Nöo ee wan sëmbë tei di liba koosu fii, nöo ja musu tapëen fu an tei di basu koosu fii tu. ³⁰ Nöo söseei ee wan sëmbë hakisi i wan soni, nöo ja musu niingëen. Ee wan sëmbë tei soni fii, nöo ja musu toona tei ën nëen baka.

³¹ “Nöo leti kumafa i kë fu sëmbë musu libi ku i, nöo sö seei i musu libi ku sëmbë tu.”

³² Hën a taki da de möön taa: “Un haika e, dee sëmbë. Ee i ta lobi dee sëmbë dee ta lobi i nöo, nöo ja o feni gafa naandë e. Biga na wan apaiti soni i ta du dë. Biga dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu a wan së, sö deseeti ta libi tu.

³³ “Nöo söseei ee i ta du dee sëmbë bunu dee ta du i bunu wanwan, nöo ja o feni gafa fëen tu. Biga sö nöo dee sëmbë dee an dë ku Masa Gaangadu a wan së ta libi u de kaa.

³⁴ “Nöo ee i juu wan sëmbë soni fu di i sabi taa a o toona da i ën baka, nöo ja du wan apaiti soni fii kisi gafa e. Biga sö nöo dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu a wan së ta du tu. Nöo un musu libi bunu möön de.

³⁵ “Biga un musu lobi dee felantima fuunu. Un musu du de bunu. Ee joo juu sëmbë soni, nöo i musu juu di sëmbë di ja abi pakisei taa joo feni soni nëen baka. Nöo te i du sö, nöo joo kisi wan gaan paima a Gadu e. Nöo a di fasi dë woon djeesi unu Tata Masa Gadu tu, biga sö a ta libi. A abi bunuhati u sëmbë, biga dee sëmbë an ta deën tangi seei a ta heepi te kisi ku dee hogihati sëmbë tu.

³⁶ “Nöo un musu ta abi tjalihati u sëmbë e, leti kumafa Masa Gadu abi tjalihati.”

Aki Masa Jesosi ta bai de taa de an musu kuutu de na de.

Mat. 7:1-5

³⁷ Nöo hën Masa Jesosi toona taki da de taa: “Ja musu ta kaagi sëmbë e, dee sëmbë, nöo de an o kaagi i tu. Ja musu kuutu de u de musu kisi sitaafu, nöo Masa Gadu an o kuutu i tu, fii kisi sitaafu. Ja musu ta hoi otowan a bëë nöo Masa Gaangadu an o hoi i a bëë tu. ³⁸ I musu ta da sëmbë soni, nöo i seei o kisi tu. Nöo möön hia seei joo kisi e. Biga Gadu o lai ën a wan gaan manda ta zin ta fugu tee di manda an sa tei möön, nöo a hopo ën da i. Biga ku di wan seepi maaka di i ta maaka da otowan, nöo ku ën seei de o maaka da i tu.”

³⁹ Nöo hën a koti wanlö nongö da de, a taa: “Bookowojoma an sa tja bookowojoma a maun e. Biga de tuu o go kai a ngötö dendu kaba a sösö. ⁴⁰ Nöo söseei wan siköö mü an o sabi soni kuma di mësitë fëen e, ma te a ta lei te a ko sabi ufö a o ko dë kuma di mësitë.”

⁴¹⁻⁴² Nöo hën a taa: “Dee sëmbë o, unfa i ta si di piki sundju a di otowan fii wojo fii taki deën taa: ‘Womi, be mi puu di sundju a i wojo dë da i,’ ma di gaan wan a i seei wojo dë, ja ta si ën? I bödjëema, i musu puu di gaan sundju di dë a i seei wojo te i kaba, nöo i sa si bunu fii puu di u di otowan deën.”

Aki Masa Jesosi ta lei fa i sa

du sabi ee wan pau bunu.

Mat. 7:16-20, 12:33-35

⁴³ Nöo hën a taa: “Ee wan pau ta pai sösö njanjan, nöo an dë wan bumbuu pau e. Söseei wan pau di ta pai bumbuu njanjan an dë wan sösö pau tu. ⁴⁴ Biga hiniwan pau i sa sabi ën nëen njanjan. Ja o feni apeesina naa alandja pau, nöo söseei ja o feni mamaun a panpantii. ⁴⁵ Dati wan taki ee i dë hogihatima, nöo ja o taki bumbuu soni. Nöo ee i dë bumbuu sëmbë, ja o taki hogihatima soni. Ma kumafa di hati fii dë, nöo sö di buka fii o ta fan.”

Aki ta taki u tu sëmbë

dee mbei wosu.

Mat. 7:24-27

⁴⁶ Nöo hën Masa Jesosi toona lei dee sëmbë soni möön. A taa: “Dee sëmbë o, faandi mbei un ta kai mi ‘Masa’ ma wan ta du dee soni dee mi ta taki da unu fuun du?”

⁴⁷⁻⁴⁸ “So sëmbë ta ko a mi ta ko ta jei di lei u mi, nöo te de go nöo de ta du kumafa de jei dë. Nöo sö wan sëmbë, a dë kuma wan sëmbë di o mbei wan wosu fëen, nöo hën a seti ën ku wan goonse taangataanga gingin kuma sitonu. Hën a mbei di wosu te a kaba. Nöo hën a bakaten, hën wan gaan tjuba kai tee na soni, singi di kamian pii. Ma töku di wosu an booko kai möönsö. A fika taanputaanpu apë fu di de seti ën bunu sö.

⁴⁹ “Ma di sëmbë di ta jei di lei u mi ma an ta du kumafa mi ta lei ën, nöo a dë kuma wan sëmbë di ta mbei wan wosu fëen, nöo hën a seti ën a sandu liba mbei te a kaba. Nöo hën a baka, hën wan gaan wata ko sawa di wosu tja go faa. Biga di goonse an bi dë gingin tjika.”

7

Aki Masa Jesosi kula wan wookoma u wan oposii.

Mat. 8:5-13

¹ A baka u di Masa Jesosi kaba u lei dee sɛmbɛ naandɛ, nɔɔ hɛn a toona go a Kapenaumi. ² Nɔɔ wan oposii u dee Loomɛ Kɔndɛ sodati bi dɛ a di kɔndɛ dɛ. Nɔɔ a abi wan futuboi fɛɛn di a lobi gaanfa, ma nɔɔ hɛn di futuboi siki tee a dɛ a maunmaun. ³ Nɔɔ hɛn di di oposii jei u Masa Jesosi, nɔɔ hɛn a go a wanlɔ Gaan Womi u dee Dju sɛmbɛ go hakisi de ee de sa go a Masa Jesosi go begi ɛn faa ko kula di futuboi fɛɛn dɛɛn.

⁴⁻⁵ Nɔɔ hɛn dee sɛmbɛ hopo go a Masa Jesosi, hɛn de begi ɛn seei taa be a ko heepi di womi da de, mbei di futuboi fɛɛn ko bunu. De taa: “Di womi aki, a dɛ wan sɛmbɛ di lobi u Dju sɛmbɛ e. Biga di keiki fuu seei a heepi u mbei fiaa. Wɛ nɔɔ hɛn u si taa a fiti fii sa du ɛn di bunu aki da u.”

⁶ Nɔɔ hɛn Masa Jesosi hopo wante faa go ka di oposii ta libi. Nɔɔ hɛn de ta waka nango. Ma nɔɔ di de ko zuntu, hɛn di oposii manda sɛmbɛ u de taki dɛɛn taa: “Ma bumbuu tjika fii musu ko a mi wosu e. ⁷ Hɛn mbei miseei an ko a i tu. Ma be i taki wan wɔutu nɔɔ, nɔɔ di sɛmbɛ u mi o ko bunu kaa.

⁸ “Wɛ biga miseei, fa mi dɛ aki nɔɔ mi dɛ a sɛmbɛ basu, nɔɔ mi abi sodati a mi basu tu. Nɔɔ ee mi taki da wan u de taa be a go ala, nɔɔ a o hopo go. Ee mi taki da wan otowan taa be a ko aki, nɔɔ wante a dou kaa. Ee mi taki da di futuboi u mi taa be a du di dɛ, nɔɔ wantewante a ta du ɛn. Nɔɔ sɔseei mi sabi taa ee i, Masa Jesosi, taki ee wan wɔutu seei, nɔɔ a o pasa sɔ kaa.”

⁹ Nɔɔ hɛn dee sɛmbɛ go, hɛn de da Masa Jesosi di buka te de kaba.

Nɔɔ di a jei fa di oposii taki, nɔɔ a bigi dɛɛn tee na soni. Hɛn a bia luku hii dee sɛmbɛ dee bi ta waka ku ɛn naandɛ. Hɛn a taa: “Dee sɛmbɛ, a bigi da mi e. Biga di wakama dɛ ko ta biibi mi mɔɔn leki un de Isaɛli sɛmbɛ u di kɔndɛ aki seei.”

¹⁰ Nɔɔ hɛn dee sɛmbɛ dee bi tja di buka ko dɛ toona go. Nɔɔ di de go dou a wosu, hɛn de si taa di futuboi u di oposii ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi weki wan

kijoo mii a dɛdɛ.

¹¹ Nɔɔ baka u di dɛ, hɛn Masa Jesosi go a wan kɔndɛ de kai Nain, hɛn ku dee bakama fɛɛn ku wanlɔ hia oto sɛmbɛ. ¹² Nɔɔ di de go dou a di dɔɔbuka u di peni di lontu di kɔndɛ, nɔɔ hɛn de si wanlɔ sɛmbɛ kumutu ta waka ta ko ku wan dɛdɛ de ta tja go bei. Di sɛmbɛ naandɛ bi dɛ di wan kodo womi mii tɔ fɛɛn mama, nɔɔ di mama manu bi dɛdɛ disɛɛn kaa. Nɔɔ di mama ku sɔmɛni sɛmbɛ ta waka ta ko. ¹³ Nɔɔ di Masa Jesosi si di mama u di mii, nɔɔ tjali fɛɛn kisi ɛn. Hɛn a fan ku di ɛn taa: “Mujɛɛ o, kabuka.”

¹⁴ Nɔɔ hɛn a waka go panjan di daagi, nɔɔ hɛn dee sɛmbɛ ta tja di dɛdɛ taanpu pii. Nɔɔ hɛn a taa: “Womi, hopo.”

¹⁵ Nɔɔ hɛn wantewante dɛ, hɛn di dɛdɛ sɛmbɛ weki. Hɛn a hopo sindo, hɛn a seti fan. Nɔɔ hɛn Masa Jesosi taki da di mama taa: “Luku di mii fii aki. Ko tei i soni.”

¹⁶ Wɛ nɔɔ di soni di pasa dɛ, a bigi da dee sɛmbɛ tee na soni. De taa: “Masa Gadu bigi e, dee sɛmbɛ. A ko heepi u dee sɛmbɛ fɛɛn te a manda wan gaan tjabukama fɛɛn ko da u.”

¹⁷ Nɔɔ hɛn di oto dɛ paaja a hii Judea te dou ku dee oto kɔndɛ tuu dee dɛ zuntu dɛ.

Aki Johanisi di Dopuma manda wan buka go da Masa Jesosi.

Mat. 11:2-19

¹⁸ Wɛ nɔɔ di dee bakama u Johanisi di Dopuma jei hii dee oto u Masa Jesosi dɛ, hɛn de go konda de da Johanisi ka a dɛ a dunguwosu dɛ.

Nɔɔ hɛn Johanisi kai tu u dee bakama fɛɛn ko nɛɛn ¹⁹ faa manda de go a Masa Jesosi. A taki da de taa: “Wɛ un sabi taa Masa Gadu bi paamusi taa a bi o manda wan sɛmbɛ ko da u faa puu u a dee fuka fuu. Nɔɔ un go a Jesosi e, go hakisi ɛn ee hɛn da di sɛmbɛ dɛ, naa a dɛ a baka ta ko eti.” Sɔ Johanisi manda di buka.

²⁰ Nɔɔ hɛn dee bakama u Johanisi nango tefa de go dou a Masa Jesosi. Nɔɔ hɛn de taki dɛɛn taa: “Wɛ Johanisi di Dopuma manda u fuu musu ko hakisi i ee i da di sɛmbɛ di Masa Gadu bi paamusi taa a bi o manda ko da u, naa a dɛ a baka ta ko eti?”

²¹ Nɔɔ a di ten dɛ seei, Masa Jesosi bi dɛ ta kula wanlɔ hia sɛmbɛ. De bi ko nɛɛn ku peipei siki, ku gadu a hedi, so u de dɛ bookowojo sɛmbɛ, nɔɔ de ko faa heepi de. Hɛn a ta kula de te a kaba.

²² Hɛn a fan ku dee bakama u Johanisi taa: “Wɛ un toona go, nɔɔ un konda dee soni dee un si aki dɛɛn e, ku dee soni dee un jei aki. Un taki dɛɛn taa bookowojo sɛmbɛ ko ta si soni, lan sɛmbɛ ko ta waka, tjinama ta ko bunu, bookojesima ko ta jei soni, dɛdɛ sɛmbɛ ta weki

baka a dëdë, dee möfina sëmbë ta jei di buka u Masa Gadu ,leti kumafa di tjabukama bi taa sô a o dë te di Paamusi Kônu ko,.

²³“Nöo i taki da Johanisi tu taa di sëmbë di ta futoou mi te an ta mati fu di ma ta du kumafa a bi mëni, nöo sô wan sëmbë dë bunu e. Sô fuun taki dëen.”

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

²⁴Hën di dee bakama u Johanisi go kaa, nöo hën Masa Jesosi bia ko ta hakisi dee sëmbë dee sai dë taa: “Dee sëmbë aki, fa un bi go a Johanisi a di sabana ala, un sooti sëmbë un go si ala? Un si wan sôsô sëmbë di na a’ pakisei fëen seei nô, kuma wan kambaluwa di di ventu ta tja nango ta ko? ²⁵Andi un bi si? Un si wan sëmbë di bisi wan gaan hanso bisi ta wai ta njan ta bebe nô? Nönö e! Dee sëmbë ta libi di lô libi dë, a guduma wosu de ta dë, na a sabana dendu. ²⁶Naa un si wan gaan tjabukama u Masa Gadu? Aai, hën un si dë tuu. Ma Johanisi bigi möön wan tjabukama seei e. ²⁷Biga hën da di sëmbë di Buku u Gadu bi taki taa a o manda ko a di Heepima fesi, faa seeka di pasi dëen.

²⁸“Nöo mi taki da unu e, taa fu dee sëmbë de bi pai a fesiten te kisi fa u dë aki, nöo Johanisi di Dopuma hei möön de tuu. Ma tökuseei fa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen aki, nöo dee möön lagi sëmbë dee ta dë a di Tii fëen dendu, nöo de a’ bunu hedi möön Johanisi e.” Sô Masa Jesosi taki.

²⁹Wë nöo fa Johanisi bi ko dë, nöo dee sôsô sinkii sëmbë u di köndë ku dee sëmbë ta pii lanti möni, de bi piki di buka fëen. Biga de ko si taa Masa Gadu a’ leti. Nöo hën de bia de libi hën de mbei Johanisi dopu de. ³⁰Ma dee fesima u keiki kuma dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti, de an bi kë di heepi Masa Gadu bi o heepi de möönsô. Biga de bi niinga u bia de libi fu Johanisi dopu de.

³¹Nöo hën mbei Masa Jesosi taki da de taa: “Wë nöo ambë seei mi sa tei maaka ku dee sootu pei sëmbë aki? ³²De djei dee mii ta pëe a sitaati. Ee i mbei ofio da de u de baja, de an o baja. Ee i kanda këe kanda da de u de këe, de an o këe. Nöo sô dee fesima u keiki dë tu. Ja sa du soni te a kai ku de möönsô. ³³Wë biga di Johanisi di Dopuma ko, nöo an ta njan dee njanjan u di köndë, an ta bebe dee soni u di köndë, hën de feni taa didibi dë nëen liba. ³⁴Nöo hën Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki ko, nöo hën mi ta njan ta bebe kuma dee otowan. Nöo hën de feni taa mi a’ langabëe, mi dë bebesonima, mi ta hoi mati ku dee sëmbë ta pii lanti möni ku dee oto hogilibi sëmbë u di köndë.

³⁵“Ma antoobi. Fa de ta taki dë seei, ma töku dee sëmbë u Masa Gadu o sabi di këni fëen. De o sabi taa mi ku Johanisi tuu ta libi bunu.”

Aki wan Faliseima kai Masa

Jesosi faa ko njan ku ën

nëen wosu.

³⁶Hën de dë te wan daka, hën wan u dee Faliseima de kai Simon kai Masa Jesosi faa ko nëen wosu ko njan ku ën. Nöo hën Masa Jesosi hopo, hën a go a Simon wosu. Nöo hën a sindo a wan langa bangi ,tëndë futu buta nëen liba, kumafa guwenti u de dë a di köndë te de o sindo a tafa u njan,.

³⁷Nöo wan mötjö mujëe bi dë a di köndë. Nöo di a jei taa sô Masa Jesosi dë a Simon wosu, nöo hën a o go ala tu. Nöo di a nango, hën a tja wan gaan dii bata sumëesuti fatu. ³⁸Nöo hën a go dou. Hën a go taanpu leti a Masa Jesosi futu së, nöo hën a seti këe. Hën a ta bosu Masa Jesosi futu ta këe tefa di wojowata fëen munjëen futu pëtëeë, nöo hën a dëe ën ku di uwii u hedi fëen. Nöo hën a tei di sumëe suti fatu hën a tutu ën a Masa Jesosi futu.

³⁹Nöo di Simon si di sondi, nöo hën a ta guunjëen nëen hati taa: “Wë, ee di sëmbë aki dë wan tjabukama u Masa Gadu tuu, nöo a musu u sabi taa di mujëe naandë dë wan jajo mujëe. An bi musu nama nëen seei.”

⁴⁰Nöo hën Masa Jesosi kai ën, “Simon.”

Hën a piki.

A taa: “Wë, mi kë taki wan soni da i.”

Hën a taa: “Andi wë, Mësitë?”

⁴¹Hën a taa: “De bi dë tu womi bi juu möni a wan sëmbë. Wan u de juu teni dusu kölu, di otowan juu feifi höndö kölu. ⁴²Nöo hën de dë a di taki dë ta bia nango ta ko biga de an sa feni di möni u de paka di womi.

“Te wan pisi hën di womi ko taki da de taa an dë u de paka di möni möön. Be de disa di möni dë soni seei ku piiziil.”

Sô wan oto Masa Jesosi taki te a kaba, nöo hën a hakisi Simon taa: “Wë de tu sëmbë dë, undi u de o lobi di sëmbë möön taanga?”

⁴³Hën Simon taa: “Wë misikuma di womi di bi juu möön hia möni.”

Hën a taa: “Wë awa, i piki bunu. ⁴⁴⁻⁴⁶Nöo luku, fa i kai mi, mi ko a i wosu aki.”

A taki aai.

“Ja da mi wata fu mi wasi futu, ja bosu mi, ja tutu fatu a mi hedi, ja du na wan wojo soni da mi kumafa di guwenti dē. Ma nōo luku di mujēē aki. Fu sensi di a ko aki, hēn a ta kēē ta munjan mi futu ku ēn wojowata ta dēē mi futu ku di uwii u hedi fēēn. A bosu mi futu seei, hēn a tei wan gaan dii sumēēsuti fatu lobi a mi futu.

⁴⁷ “Nōo mi taki e, di mujēē i si aki sō, nōo Masa Gadu puu ēn a bēē u hii dee hogilibi fēēn tuu dee a bi ta libi. Hēn mbei wē i si a lobi mi ta wai ku mi sō.

“Biga di sēmbē di sabi taa a du hia hogi hēn Gadu puu ēn a bēē, nōo di sēmbē dē hēn o lobi Gadu mōōn taanga. Ma di sēmbē di pakisei taa wan piki hogi sō nōo a bi du nōo Gadu puu ēn a bēē, nōo di sēmbē dē o lobi Gadu wan pikiwan nōo.”

⁴⁸ Nōo hēn Masa Jesosi bia fan ku di mujēē taa: “Mujēē, i kisi paadon e. Masa Gadu an hoi dee hogi fii i bi du nēēn bēē mōōn!”

⁴⁹ Nōo hēn dee oto sēmbē ku Masa Jesosi bi sindo a tafa naandē, hēn de ta fan ku deseei taa: “Wē ambē da di sēmbē aki di ta puu sēmbē a Gadu bēē?”

⁵⁰ Hēn Masa Jesosi taa: “Mujēē, di biibi fii heepi i e. Nōo i go fii a wosu ku piizii.”

8

Aki Lukasi ta taki soni u wanlō

mujēē dee bi ta waka

ku Masa Jesosi ta lontu.

¹ A baka u di dē, hēn Masa Jesosi go ta waka a dee kōndēkōndē ta tja di Bunu Buka ta konda da lanti taa Gadu tja di Njunjun Tii fēēn ko a goonliba awaa. Nōo de tuwalufu bakama fēēn bi dē ku ēn, ² ku wanlō mujēē tu. A fesi nōo dee mujēē dē bi dē ku siki, nōo hēn a kula de ko bunu. So u de, soni bi kisi de a hedi hēn a jaka de puu. Wan u dee mujēē de ta kai Malia u di kōndē de kai Magidala, hēn bi abi sēbēn gadu nēēn hedi hēn Masa Jesosi puu de tuu dēēn. ³ Wan otowan mōōn de kai Johana, hēn manu de kai Kusasi, wan hedima u Kōnu Helodi wosu, ku wan de kai Susana, ku sōmēni otowan mōōn bi dē ku Masa Jesosi ku dee bakama fēēn ta waka ku de ta lontu. De ta heepi de a dee soni dee de bi abi fanōudu u de sa libi, ta puu de a fuka a di sē u mōni soni.

Aki Masa Jesosi da wan woto

u wan sēmbē di ta jaa bōngō.

Mat. 13:1-23; Maik. 4:1-20

⁴ Wan daka hēn sōmēni sēmbē kumutu a dee kōndēkōndē ta ko a Masa Jesosi te a hila. Nōo hēn a tei wan oto faa lei de soni. A taa: ⁵ “Wan daka hēn wan sēmbē go nēēn goon go ta paandi wan soni [kuma alisi]. Nōo di a ta jaa di sii, nōo hafu kai a pasi liba, nōo sēmbē ta waka dē ta makisēēn ku futu te an sa ko soni, ufō dee piki fou ta pii ēn ta njan tu.

⁶ “Nōo hafu u di sii kai a sitonu goon. Nōo di a booko wojo ko nōo hēn a toona dēdē, fu di di kamian aan doti tjika nōo an ta feni wata kumafa a dē fanōudu.

⁷ “Nōo so fēēn kai ka maka dē, nōo hēn di maka gōō ko peetēēn kii. An sa ko soni mōōnsō.

⁸ “Ma nōo hafu u di sii kai a bunu goon, nōo hēn a gōō tee a puu njanjan te a hila.”

Sō wan oto Masa Jesosi taki te a kaba. Nōo hēn a taa: “Fa mi fan ku unu aki, nōo un pakisei ēn bunu e, be un fusutēēn.”

⁹ Nōo baka u di dē, hēn dee bakama fēēn ko hakisi ēn faa puu di hedi u di oto da de.

¹⁰ Nōo hēn a taa: “Wē un haika e. Dee tjubitjubi soni u di Njunjun Tii u Masa Gadu, unu musu sabi de tuu. Ma dee oto sēmbē, de dē kuma dee sēmbē Ēsaja bi taki taa. De ta luku ma de an ta si soni.

De ta haika ma de an ta fusutan.

Hēn mbei mi ta fan ku de a nōngō.”

¹¹ Hēn a taki da de taa “Wē di puu u di oto dē sō taa: di sii, hēn da di Wōutu u Gadu. ¹² Nōo di ka di sii kai a di pasi, hēn da te wan sēmbē jei di Wōutu, nōo di didibi ko puu ēn nēēn hati wante fu an fika ta biibi u Gadu heepi ēn.

¹³ “Nōo di ka a kai a sitonu goon, nōo hēn da di sēmbē di kisi di Wōutu seei ku wai, ma te toobi miti ēn faa poobēēn luku ee a biibi Gadu tuutuu, nōo a ta toona tuwēēn disa biga aan lutu wan bētē.

¹⁴ “Nōo di ka a kai a maka kamian, nōo hēn da di sēmbē di tei di Wōutu tuu, ma a a’ bookohedi u dee soni u di goonliba aki tumisi. A ta pakisei dee peipei libi u di goonliba aki, hogi wan ku bunu wan tuu, ta suku gudu ku piizii. Dee lō soni dē ta fuu di sēmbē hati te nōo di Wōutu an sa ko soni mōōnsō.

¹⁵ “Ma nōo ka di sii kai a bunu goon, hēn da a kai a wan bambuu sēmbē hati. Nōo di a jei di Wōutu, nōo a ta hoi ēn nēēn hati ta pakisei ēn tee a ko soni seei nēēn libi.”

Aki Masa Jesosi ta taki

andi limbo ta du.

Maik. 4:21-25

¹⁶ Nöo hën a taki möön taa: “Di Wöutu u Masa Gadu dë kuma wan faja e., Nöo na wan sëmbë o sëndë faja te a kaba, nöo a butëën a wan bungu dendu, nasó a soni basu. Ma a o butëën a wan heihei kamian ka hii dee sëmbë dë a di wosu sa si soni ku ën. ¹⁷ Nöo te di limbo fëën kai ko dë, nöo na wan soni o fika tjubitjubi tee nöo sëmbë an o si ën e, nöo na wan soni sa danga tee an o sa ko a limbo.

¹⁸ “Nöo un seti jesi be un jei bunu e, dee sëmbë. Biga di sëmbë di bi jei soni kaa, nöo a o sa jei möön hia. Ma di sëmbë di an kë jei seei, nöo di piki soni di a bi mëni taa a jei, hën a o toona lasi.”

Aki Masa Jesosi mbei de ko sabi ambë da famii fëën.

Mat. 12:46-50; Maik. 3:31-35

¹⁹ Wan daka hën Masa Jesosi dë a wan wosu ta lei sëmbë. Te wan pisi hën hën mama ku dee baaa fëën ko u ko luku ën, ma dee sëmbë bi hia a di kamian tee de an sa feni pasi u go dou nëën. ²⁰ Nöo hën wan sëmbë go taki da Masa Jesosi taa: “Mësitë o, i mama ku dee baaa fii ko a i aki. De dë a döo dë, nöo de kë si i.”

²¹ Hën a taa: “Sö nö baa? Wë nöo dee sëmbë i si mi ku de dë aki, nöo de da mi mama ku mi baaa e. Wë biga dee sëmbë dee ta jei Gadu buka ta piki ën, de da mi bëë kaa.”

Aki Masa Jesosi mbei di ventu ku di wata ko kötö.

Mat. 8:23-27; Maik. 4:35-41

²² Wan daka hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën dë a wata bandja dë, hën a taki da de taa: “Un boo subi a boto koti wata go a di oto së banda ala.” Nöo hën wante hën de subi a boto tuusi go a mindi wata. ²³ Nöo hën Masa Jesosi go kandi ta duumi.

Hën de nango te wan pisi, hën wan gaan ventu ko ta seki di wata tee di boto ta biinga seei u singi. ²⁴ Hën de go kai ën weki taa: “Masa hesi, hopo ooo, hopo! Woo dëdë a wata tuu kaba!”

Nöo hën Masa Jesosi hopo, nöo hën a gandji da di wata ku di ventu. Nöo hën wantewante dë hën di wata ku di ventu tuu ko kötö piiii.

²⁵ Nöo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Dee sëmbë aki, andi mbei un fëëë sö? Naasë di biibi fuunu dë? „Wan sabi taa mi ku unu dë aki nö?”

Ma nöo fa a du dë, nöo a foondo de te de ko fëëë. Hën de ta hakisi de na de taa: “Wë ambë seei da di sëmbë aki, dee sëmbë? Biga ventu ku wata tuu ta piki ën buka.”

Aki Masa Jesosi puu wanlö hia taku soni a wan sëmbë liba.

Mat. 8:28-34; Maik. 5:1-20

²⁶ Nöo baka u di dë, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën nango teefa de go tjökö a di pisiwata u dee Galasëni sëmbë, leti a oto banda u Galilea dë.

²⁷⁻²⁹ Nöo di a nango a tela, hën wan sëmbë u di köndë ko miti ku ën. Di lö sëmbë dë, a abi wanlö hia taku soni nëën liba, nöo de dë nëën liba longi kaa. An ta bisi koosu a sinkii, an ta libi a wosu, an ta libi seei kumafa libisëmbë ta libi möön, ma a ta dë fëën a dee sitonu baaku ka de ta bei dëdë. Dee sëmbë u di köndë mbei möiti a hii fasi te de wei. De ta tai ën ku bui, ma a ta booko dee bui kölökölö seei lusu puu, nöo dee taku soni nëën liba ta hai ën ta tja go a dee sabana kamian. Na tide oto de ta penëën sö.

Nöo hën di a si Masa Jesosi, nöo hën a kai olo tuwëën seepi a goon a Masa Jesosi fesi. Nöo hën a taa: “Jesosi, i di Mii u di Möön Hei Gadu a liba, andi mi ku i abi? I ko aki fii ko pena mi nö? Mi begi i, na sitaafu mi e!” Biga Masa Jesosi bi bai ën kaa taa a musu kumutu a di sëmbë liba.

³⁰ Nöo hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Un në fii?”

Hën a taa: “Mi da A-Hila-Möön-Hii.” Biga de bi dë hia te sëmbë an sa konda de.

³¹ Nöo hën de begi Masa Jesosi fa an musu tuwë de go a di sitaafu kamian u de eti. ³² Nöo wanlö hagu bi dë a wan kuun bandja ta pii soni ta njan. Nöo hën dee soni taa be Masa Jesosi da de pasi fu de go a dee hagu dë. Nöo hën a taa: “Un go!”

³³ Nöo hën de kumutu a di womi, hën de go a dee hagu. Nöo fa u ta taki aki, hën dee hagu kumutu kule gililili go kai a wata djulululu dëdë fiaa.

³⁴ Hën dee sëmbë dee bi ta luku dee hagu, hën de kule go a ganda go paaja di buka te dou a hii kamian u di köndë dë tuu taa sö wan soni de si. ³⁵ Nöo hën hii dee sëmbë tuu booko kumutu a dee kamiankamian ko luku andi pasa. Nöo hën de go si di womi di dee soni bi dë nëën liba dë, sindosindo a Masa Jesosi bandja a goon dë piiii. A dë ku koosu a sinkii, ku ën bambuu fusutan. Nöo hën de tuu ko fëëë.

³⁶ Nöo hën dee sëmbë dee bi si di soni, hën de konda da dee otowan fa Masa Jesosi bi puu dee soni a di sëmbë liba. ³⁷ Nöo hën di fëëë de fëëë dë, hën mbei hii dee sëmbë u di pisiwata dë begi Masa Jesosi taa, gaantangi be a kumutu a di köndë u de go. Nöo hën Masa Jesosi subu a di boto faa go.

³⁸ Nöo hën di sëmbë di Masa Jesosi bi puu dee soni nëen liba naandë, hën a taki da Masa Jesosi taa a kë go ku ën.

Ma Masa Jesosi taki dëen taa: ³⁹ “Wë, nönö, mati. Toona go a i köndë, nöo i go konda da dee sëmbë kumafa Gadu du i bunu tjika.”

Hën di sëmbë piki, nöo hën a go nëen köndë go ta paaja di buka ta konda da hii sëmbë di bunu di Gadu du ën.

⁴⁰ Hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona koti go a di oto së banda ka de bi kumutu. Nöo di de go dou, nöo hën dee hia sëmbë bi sai dë wai ku de, biga de bi dë ta luku Masa Jesosi faa toona ko.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë ku wan mujëë mii.

Mat. 9:18-26; Maik. 5:21-43

⁴¹ Nöo a di ten dë seei, hën wan hedima u keiki de kai Jailusi ko a Masa Jesosi. Nöo hën a tjökö kini a goon nëen fesi begi ën taa gaantangi be a ko nëen wosu. ⁴² Biga a abi wan kodo mujëë mii fëen tö nöo a abi tuwalufu jaa, ma nöo a siki seei tee a dë a dëdë ku libi maun.

Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa, “Söö. Wë antoobi, mati. Un boo go.”

Nöo hën de tei pasi nango, nöo hën wanlö hia sëmbë ta waka ku ën ta peetëen seei tee na soni.

⁴³ Nöo di juu dë, hën wan mujëë bi sai a di köndë naandë, a bi dë ku wan siki tuwalufu jaa longi kaa, soni ta kule nëen an ta tapa möönsö. A go a data seei te a wei, ma an sa ko bunu möönsö. ⁴⁴ Hën di a jei taa Masa Jesosi ko dë, nöo hën wë a waka saapisaaapi nëen baka go panjëen a dee jëkjëkjë u di koosu buka fëen. Nöo hën wante, hën a ko bunu kaa.

⁴⁵ Ma nöo hën Masa Jesosi bia hakisi taa: “Ambë panjan mi?”

Nöo hën de tuu ta piki taa: “Na mi.” Disi taa: “Na mi.” Disi taa: “Na mi.”

Nöo hën Petuisi taa: “Wë Masa, luku fa dee sômëni hia sëmbë ta peeta i aki. Nöo unfa joo du sabi ambë panjan i?”

⁴⁶ Hën Masa Jesosi taa: “Aai, ma seei mi sabi taa wan sëmbë panjan mi. Biga mi fii wan kaakiti kumutu a mi sinkii go kula wan sëmbë.”

⁴⁷ Nöo hën di mujëë si taa wë di soni an sa tjubi möön. Nöo hën a ko ku panta seei ko tjökö kini a goon a Masa Jesosi fesi a hii dee sëmbë wojo dë. Nöo hën a konda hii soni dëen, andi mbei a waka ko panjan di koosu jëkjëkjë fëen, ku fa a ko bunu. De tuu a pii konda dëen.

⁴⁸ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Mujëë, na fëëë möön e. Di biibi fii aki, nöo a heepi i kaa. Go fii a i wosu ku piizii.”

⁴⁹ Nöo di juu dë seei, hën wan u dee sëmbë u di hedima u keiki di bi ko kai Masa Jesosi faa ko kula di mujëë mii fëen dëen, ko dou. Hën a taki dëen taa: “Mati, gaan soni. An dë fii mbei di Mësitë ko möön e, biga di mii fii dëdë kaa.”

⁵⁰ Ma nöo hën Masa Jesosi seei taki da di tata u di mii taa: “Na fëëë e, mati. Hoi di biibi fii a mi liba nöömö, nöo joo si. Di mii fii o toona ko bunu.”

⁵¹ Nöo hën de nango te de go dou a di wosu. Nöo Masa Jesosi an kë oto sëmbë go ku ën a di wosu ka di mii dë möön leki Johanisi, Petuisi, Jakobosi, ku di mii tata ku ën mama nöo.

⁵² Nöo di a go dou a di wosu dendu, hën a taki da dee sëmbë dee ta bai ta këë naandë taa be de an këë möön. Wë biga di mii na dëdë a dëdë, duumi a ta duumi. ⁵³ Nöo hën de lafu ën mbei ën fa, biga de bi sabi tuutuu taa di mii dëdë.

⁵⁴ Nöo hën a pasa go dou a di mujëë mii. Nöo hën a panjëen a maun, hën a kai ën taa: “Mujëë mii, hopo e.”

⁵⁵ Nöo hën wantewante dë, hën di mujëë mii weki hën a hopo. A libi baka. Nöo hën Masa Jesosi taa be de dëen soni u njan.

⁵⁶ Nöo di soni foondo di mama ku di tata u di mii te na soni. Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Di soni i si pasa aki, nöo wan musu taki ën da sëmbë e.”

9

Aki Masa Jesosi manda dee bakama fëen go a dee köndëköndë.

Mat. 10:5-15; Maik. 6:7-13

¹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi kai dee tuwalufu bakama fëen ko nëen. Hën a da de kaakiti ku taki fu de ta jaka dee gadu ta puu a sëmbë hedi. Söseei a da de kaakiti tu u de ta kula hii sootu pei siki u sëmbë. ² Nöo hën a manda de u de go ta lontu a dee peipei köndë ta konda da sëmbë taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki. Nöo söseei tu de musu kula dee sikima ko bunu.

³ Hën a taki da de taa: “Fa woon go aki, nöö wan musu tja soni go ku unu e. Wan musu tja wakatiki. Wan musu tja saku. Wan musu tja njanjan. Wan musu tja möni. Nöö dee koosu dë a unu sinkii dë, nöö ku de nöö un musu go. ⁴ Nöö te wan sëmbe hoi unu nëen wosu, nöö naandë un musu dë fu tee un kumutu a di köndë dë.

⁵ “Nöö te un go a wan köndë, nöö te de an kè haika di buka fuunu, nöö un musu feki di sandu u di köndë di bi peka a unu basufutu puu tuwë da de e, be a fika kuma wan maaka taa un bi konda di buka da de ma de an bi këen. Nöö a fika da de.”

⁶ Nöö hën de go. De ta waka a dee köndëköndë ta konda di Bunu Buka u Masa Gadu ta kula sëmëni sikima.

Aki lei fa dee soni u Masa Jesosi ta danga Könu Helodi.

Mat. 14:1-12; Maik. 6:14-29

⁷ Di juu dë, hën Könu Helodi, di ta tii Galilea Köndë, ko jei hii dee soni Masa Jesosi ta du. Nöö a toobi ën tee na soni, biga de an sabi ambë ta du dee soni dë. So sëmbe taa wë Johanisi di Dopuma ₁ di di könu bi kii, hën hopo baka a dëdë ko ta du dee soni. ⁸ So sëmbe taa di fesiten tjabukama u Masa Gadu de kai Elia hën toona ko, ee nasö wan u dee oto awoo fesiten tjabukama hën weki baka.

⁹ Hën Könu taa: “Wë Johanisi miseei bi kii, nöö ma sabi ambë da di sëmbe dë.” Nöö hën a ta mbei möiti nöömö faa musu si ën.

Aki Masa Jesosi da feifi dusu sëmbe soni u njan.

Mat. 14:13-21; Maik. 6:30-44; Joh. 6:1-14

¹⁰ Nöö hën a baka wan pisiten, nöö hën dee tjabukama toona ko a Masa Jesosi, hën de konda dëen fa soni bi waka di de tja di Buka go a dee köndëköndë. Nöö hën Masa Jesosi tei de, nöö hën de ku ën go a ₁ wan sabana kamian zuntu ku, wan köndë de kai Betisaida, de wanwan.

¹¹ Nöö di lanti jei taa Masa Jesosi go a di kamian dë, nöö hën de faakëen. Nöö di a si de, hën a kisi de ku wai. Nöö hën a ta konda da de kumafa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki. Hën a ta kula dee sikima u de tu.

¹² Nöö hën de dë te di sapatë buka, hën dee bakama u Masa Jesosi ko nëen. Hën de taki dëen taa: “Masa o, fa u dë a di kamian aki, nöö a lati kaa. Nöö na fii manda dee sëmbe go nö, be de go a dee boiti ku dee köndë dee dë a zuntu aki go suku soni u njan ku kamian u duumi.”

¹³ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë nöönö, wan musu mbei dee sëmbe go e. Un da de soni u njan.”

Hën de taki dëen taa: “Wa abi soni u njan aki möön leki feifi bëëë ku tu fisi tö. Ee na i kè fuu go bai soni u njan da de, ma de hia e!”

¹⁴ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë un mbei dee sëmbe sindo a hiphipi u feifiteni sò te dou.” Biga dee sëmbe bi dë kuma feifi dusu womi sò bifö i abi mujëë ku mii.

¹⁵ Nöö hën dee bakama go seeka dee sëmbe buta te de kaba. ¹⁶ Nöö hën Masa Jesosi hopo wojo a liba, nöö hën a da Masa Gadu tangi. Hën a booko dee bëëë ku dee fisi pisipisi, hën a da dee bakama fëen. Nöö hën de tja go paati da dee sëmbe, ¹⁷ hën de njan tee bëë u de fuu. Nöö hën dee bakama go pii dee pisi dee fika te de kaba, de fuu tuwalufu gaan manda.

Aki Petuisi taki ambë da

Masa Jesosi.

Mat. 16:13-19; Maik. 8:27-29

¹⁸ Wan daka möön, hën Masa Jesosi go dë a wan kamian hën wanwan ta begi. Te wan pisi hën dee bakama fëen ko nëen, hën a hakisi de taa: “Wë fa mi ku unu ta waka ta lontu aki, ambë lanti ta taki taa mi dë? Andi u mi de ta pakisei?”

¹⁹ Hën de taa: “Wë u ta jei de ta taki taa i da Johanisi di Dopuma di de bi kii, hën toona weki. So sëmbe taa i da Elia, di fesiten tjabukama u Masa Gadu, hën toona weki ko a goonliba baka. Ee nasö wan u dee oto fesiten tjabukama kuma ën, hën toona weki. Sò de ta mëni.”

²⁰ Nöö hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Wë unu wë, fa mi ku unu ta waka ta lontu aki, ambë un mëni da mi?”

Nöö hën Petuisi piki ën taa: “Masa o, i da di Paamusi Könu e, di Keesitu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko da u ₁ faa heepi u.” ²¹ Nöö hën Masa Jesosi bai de taa de an musu konda di soni dë da na wan sëmbe.

Aki Masa Jesosi ta konda da de kumafa de o kii ën.

Mat. 16:20-28; Maik. 8:30-9:1

²² Nöö hën a taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbe. Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki musu tja sëmëni sitaafu e. Fa dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti sai dë,

de an dë a mi du nöö de o tja mi go kii. Ma a di u dii daka fëen nöö mi o toona weki baka a dëdë e.”

Sö Masa Jesosi taki da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi konda da de fa de musu du bifö de sa waka nëen baka.

²³ Hën a taki da de möön taa: “Ee wan sëmbe i kë ko a mi baka, nöö dee du fii an musu hati i fii disa e. Nöö hiniwan daka i musu ta tja di sitaafu di o ta miti i fu di i ta waka a mi baka, leti kumafa wan sëmbe ta tja wan lakpa pau u de pekëen kii. ²⁴ Biga ee wan sëmbe i ta suku fii hoi i libi ku dee du fii, nöö ja o feni ën kumafa i kë möönsö e. Ma di sëmbe di hopo ën seei ku telu da mi, nöö hën o feni ën kumafa a kë. ²⁵ Wë biga ee wan sëmbe i feni hii bunu u di goonliba aki tuu ma i dëdë go a didibi faja, nöö andi i wini? „Nëen da i sei i hedi bai kaapusa nö?”

²⁶ “Biga ee wan sëmbe sen ta kisi i fii piki taa i nama ku mi ta tei dee lei u mi a goonliba aki, nöö söseei tu te mi go te mi ko u mi ko tei di kënu bangi u mi, nöö sö sen o kisi mi da i tu. Biga wan daka o dou di mi o ko ku di gaan waiti u mi ku di u mi tata, ku di u dee basia u Gadu Köndë ala tuu. Nöö di juu dë, sen o kisi mi tu fu mi nama ku di sëmbe naandë.

²⁷ “Nöö dee sëmbe, un haika bunu e. Fa mi ta fan ku unu aki, nöö so u dee sëmbe dë aki an o dëdë bifö de o si fa Masa Gadu o hopo di Njunjun Tii fëen.”

Aki Masa Jesosi ko tooka

a dee bakama fëen wojo.

Mat. 17:1-8; Maik. 9:2-8

²⁸ A baka u aiti daka fu di Masa Jesosi taki dee oto dë, nöö hën a tei Johanisi ku Petuisi ku Jakobosi go a wan kuun liba go ta begi. ²⁹ Nöö di a ta begi tee wan pisi, nöö hën fesi fëen ko tooka. Dee koosu nëen sinkii tuu ko ta sëndë kuma te Gadu ta koti faja.

³⁰⁻³¹ Te wan pisi, hën tu sëmbe ko naandë ko ta fan ku Masa Jesosi. Dee sëmbe dë seei sinkii ta sëndë te na soni tu, kumafa dee sëmbe ta libi a Masa Gadu Köndë sinkii ta sëndë. Nöö fa de ko ta fan ku ën naandë, de dë wanlö fesiten tjabukama u Masa Gadu dee bi dëdë gaanduwe kaa. Wan de kai Mosesi, wan da Elia. De ko ta fan ku Masa Jesosi u di wooko di Masa Gadu bi mandëen ko a goonliba faa du. Biga de ta taki soni u di fa a o dëdë a Jelusalen.

³² Di juu dë, nöö Petuisi ku dee otowan fëen bi ta duumi. Te wan pisi, nöö hën de weki. Nöö hën de bia luku, de si Masa Jesosi sinkii ta sëndë seei, nöö de si de tu sëmbe tu dee ku hën ta fan dë.

³³ Nöö hën di de tu sëmbe o toona go, nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa o, a suti fa u dë aki. Nöö ee i kë, nöö u sa mbei dii tjëkëliba, wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.” (Ma wë fa Petuisi ta fan dë seei, nöö a dë kuma an saandi a ta taki e.)

³⁴ Nöö an kaba u fan seei, hën de si wan bundji saka zaa ko tapa de. Nöö dee bakama ko fëë. ³⁵ Nöö hën de jei wan tögö a di bundji dendu taa: “Di sëmbe aki sö, hën da di Womi Mii u mi di mi tei manda ko a goonliba. Nöö hën fuun musu haika e.”

³⁶ Nöö di de jei di fan sö kaa, hën de ko si taa Masa Jesosi wanwan tö nöö fika naandë. Nöö sö wan soni dee sëmbe si pasa e. Ma nöö fa de si ën seei, ma de an kondëen da na wan sëmbe möönsö di ten dë.

Aki Masa Jesosi puu wan soni

a wan mii liba.

Mat. 17:14-21; Maik. 9:14-27

³⁷ Di dobooko fëen, hën de kumutu a di kuun liba saka ko a goon, nöö sömëni sëmbe ko miti ku de.

³⁸ Nöö hën wan sëmbe a de mindi bai taa: “Mësitë, gaantangi, heepi mi ku di wan kodo womi mii u mi aki o. ³⁹ Wan soni ta ko nëen liba, nöö a ta bai ta tuwëen a goon, nöö sukuma ta kumutu nëen buka. Ee fuu taki, an ta disëen möönsö. Möönmöön a ta kabëen a sösö. ⁴⁰ Nöö mi bi begi dee bakama fii fu de puu ën da mi, ma de an sa puu ën.”

⁴¹ Hën Masa Jesosi taa: “Huun? Andi seei mi feni a dee sëmbe u di ten aki maun? Fa mi ku de ta dë aki, de an ta biibi möönsö. Taangajesi nöö de abi sö. Fu un longi ten mi musu dë ku unu ta hoi pasensi da unu ufö woon biibi mi?”

Hën a taki da di sëmbe taa: “Tja di mii ko da mi aki.”

⁴² Nöö hën di sëmbe ta waka ta ko ku di mii a Masa Jesosi. Ma nöö de an dou seei, hën di soni kisi di mii tuwë a goon dobëen buta kakakaa.

Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa, “Hetji pasa kumutu a di mii liba e!” Nöö hën a kumutu wante, di mii ko bunu. Nöö hën Masa Jesosi tei di mii hën a dëen tata.

⁴³ Nöö di soni foondo dee sëmbe tee de taa: “Maingë, mi fëë di kaakiti u Masa Gadu e! Aai, a’ poosian tuu.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëen möön.

Mat. 17:22-23; Maik. 9:30-32

Fa dee sëmbë ta fan dë, hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa: ⁴⁴“Un haika e, dee sëmbë. Mi o taki wan soni da unu aki, nõö un musu hoi ën fu wan fëëkëtëën. Fa i si dee sëmbë ta gafa mi aki seei, ma wan ten o dou nõö de o tja Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki go sei da sëmbë fu de kii mi puu.”

⁴⁵Ma nõö di fan a fan dë, a dë wan foombo soni da dee bakama fëen. De an fusutëen möönsö, biga a dë wan tjubitjubi soni da de. Ma seei de bi fëëë u de hakisi ën andi da di soni.

Aki Masa Jesosi ta lei ambë

da fesima.

Mat. 18:1-5; Maik. 9:33-37

⁴⁶Wë nõö di juu dë, hën wan gaan toobi hopo a dee bakama dendu. De ko ta hakisi deseei taa: “Undi fuu seei dë di möön hei wan a di wooko aki?”

⁴⁷Nõö hën Masa Jesosi saandi de ta pakisei, hën a go tei wan mii tja ko buta nëen bandja naandë. ⁴⁸Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë o, un si di mii aki sò? An dë wan hei sëmbë, ma tókusee, di sëmbë di ta tei sò wan lagilagi sëmbë kuma, di mii aki fu mi hedi, nõö hën da a ta tei misee tu. Nõö di sëmbë di ta tei mi, nõö hën ta tei di Sëmbë di manda mi ko aki.

“Nõö di sëmbë di a sakafasi te a ta butëen seei a hii dee otowan fëen basu, nõö hën da di möön hei sëmbë a Masa Gadu wojo e, dee sëmbë.”

Aki ta lei ambë ku Masa

Jesosi dë a wan së.

Maik. 9:38-40

⁴⁹Nõö hën wan u dee bakama u Masa Jesosi de kai Johanisi taki dëen taa: “Masa, u bi si wan sëmbë ta puu soni a sëmbë liba ku i në, ma di sëmbë dë an bi ta nama ku i kumafa u ku i nama aki. Nõö hën u tapëen taa be an musu du sò.”

⁵⁰Hën Masa Jesosi taa: “Wë nõnõ womi, wan musu tapëen e. Biga ee wan sëmbë an dë feantima fuunu, nõö hën da unu ku ën dë a wan së.”

Aki wan kõndë an kë da Masa Jesosi kamian u duumi.

⁵¹Wë nõö di juu dë, Masa Jesosi ten ko zuntu faa toona go a Gadu Kõndë ka a bi kumutu. Nõö di a sabi sò kaa, hën a buta taa a o go a Jelusalen. ⁵²Nõö hën a manda wantu u dee bakama fëen go a fesi u de go suku kamian u de duumi a pasi.

Nõö hën dee bakama fëen go te de go dou a wan u dee kõndë u dee Samalia sëmbë, hën de go hakisi wanlõ sëmbë dë kamian u de ku Masa Jesosi duumi.

⁵³Ma nõö dee sëmbë sabi taa a Jelusalen de nango, nõö hën mbei de piki de taa de aan kamian da de u de duumi. ⁵⁴Nõö hën dee sëmbë bia toona ko piki Masa Jesosi baka.

Nõö hën di Johanisi ku Jakobosi jei di soni, hën de hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, ja kë fuu kai faja kumutu a liba ko kaba dee sëmbë dë a sösö nõ?”

⁵⁵Nõö hën Masa Jesosi bai de taa: “Nõnõ womi, un sooti pei pakisei da di dë? Un kaba ku dee soni dë!”

⁵⁶Nõö hën de pasa go suku kamian a oto kõndë duumi.

Aki Masa Jesosi ta leti dee sëmbë kë waka nëen baka.

Mat. 8:19-22

⁵⁷Nõö fa de dë a pasi nango dë, hën wan sëmbë ko a Masa Jesosi ko taki dëen taa: “Mi kë go ku i aluwasi naasë i nango.”

⁵⁸Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë a bunu, ma i sabi nõ? Dee mbeti abi baaku ka de ta kandi duumi, nõö söseeei dee piki fou abi wosu tu. Ma Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, ma abi kamian ka mi ta dë e. Ma ee i kë sò, nõö i ko boo go.”

⁵⁹Nõö hën wan oto daka möön, hën Masa Jesosi kai wan womi faa musu ko dë bakama fëen. Hën di womi taa: “Antoobi, mi sa ko, ma mi kë begi i wan soni ufõ. Mi kë dë te mi tata dëdë mi bei te mi kaba, nõö mi ko e.”

⁶⁰Hën Masa Jesosi taa: “Wë nõnõ womi, be dee sëmbë dee an dë a mi du bei dee dëdë sëmbë u de e. Ma ju, be i ko go ku mi go paaja di Buka, be sëmbë ko sabi taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki.”

⁶¹Nõö hën wan oto daka möön, hën wan womi taki da Masa Jesosi taa a kë ko bakama fëen. Ma a kë faa dëen pasi be a go da dee sëmbë fëen wosu adjoisi ufõ a ko.

⁶²Nõö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai, wë mi jei, ma i sabi nõ? Ee wan sëmbë ta du wan wooko ku tu hati nõö di wooko dë an o ko bumbuu soni möönsö. Nõö ee wan sëmbë ta

wooko a di lö fasi dë, nöö an bumbuu tjika faa ko dë wan wookoma a di Tii u Gadu dendu e.”

10

Aki Masa Jesosi manda wanlö

hia bakama fëen u de go

paaja di Buka.

¹ Wan oto daka möön, hën Masa Jesosi kai sëbënteni-ku-tu u dee bakama fëen ko nëen. Nöö hën a manda de tu ku tu u de musu go a dee pikipiki köndë ku dee gaangaan köndë ka hënseei bi pakisei faa musu go, „be de konda da dee sëmbë taa Gadu ta hopo di njunjun tii fëen.”

² Nöö hën a taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di goon bigi nöö di njanjan lepi u koti, ma wookoma biti poi. Nöö un begi Masa Gadu e, faa puu hia sëmbë manda go a di wooko fëen.”

³ Nöö hën a toona taa: “Fa mi ta manda unu aki, mi ta manda unu leti kuma sikafu mii nango a pëndë mbeti dendu. Ma un go nöö. Mi ta manda unu. ⁴ Nöö fa woon go dë, wan musu tja möni e, wan musu tja saku. Nöö dee susu un tuusi a unu futu dë, nöö ku de nöö un musu go. Nöö te un nango, wan musu ta buuja ta da oto ku sëmbë a pasi.

⁵⁻⁶ “Nöö ee de kai unu a di wosu dë, nöö un musu begi da di sëmbë abi di wosu taa: ‘Masa Gadu musu dë ku i e.’ Nöö fa woon taki dë, nöö ee wan bumbuu sëmbë sai naandë di fiti u feni di bunu i begi dëen dë, nöö di bunu o tan a di wosu. Ma ee di sëmbë an fiti di lö bunu dë, nöö di bunu o toona ko a unu baka.

⁷ “Nöö fa de o tei unu a di wosu dë, nöö naandë un musu tan e. Wan musu kumutu ku unu lai go libi a oto wosu. Nöö te de da unu soni u njan, nöö un musu njan mën. Sen an musu kisi unu. Biga wan wookoma musu feni hën paima fu di wooko di a ta du.

⁸ “Nöö te un go a wan köndë nöö ee de kisi unu ku piizii, nöö di soni i si de seeka da unu fuun njan nöö hën un musu njan e.

⁹ “Nöö un kula dee sikima dee sai a di köndë dë. Nöö un taki da hii dee sëmbë taa di ten kisi u Masa Gadu hopo di Njunjun Tii fëen awaa, „nöö be de seeka u ko nëen.”

¹⁰ “Ma te un go a wan köndë, nöö ee dee sëmbë dë nëen an kë haika unu, nöö un musu go taanpu a sitaati u di köndë, nöö un taki da de taa: ¹¹ ‘Di doti u di köndë aki di bi peka a u futu, nöö u feki ën puu tuwë disa da unu e, kuma wan maaka taa Masa Gadu o sitaafu unu. Biga u bi ko fuu konda da unu taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki, ma wan këen. Nöö di hebi fëen fika da unu e. U, u nango.’ ”

¹² Nöö hën a toona taki möön taa: “Nöö un musu sabi taa a di daka di Masa Gadu o kuutu hii mundu, nöö di sitaafu di köndë dë o kisi o möön hogi möön leki di hogi köndë de kai Sodom bi kisi e.”

Aki Masa Jesosi bai helu

da wanlö köndë.

Mat. 11:20-24

¹³ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Mi bai helu da un dee sëmbë ta libi a Kolazin ku dee u Betisaida e. Wë biga ee dee köndë de kai Sidon ku Tilusi bi si dee gaan foombo wooko dee mi ta du a unu mindi aki, nöö de bi o bia de libi gaanduwe kaa. Di hogilibi u de bi o hati de tee de bi o bisi djodjo go sindo a goon ta tuwë sindja a de sinkii. Sö a bi o hati de tjika. Ma un dee sëmbë u Kolazin ku Betisaida si dee foondo wooko u mi, ma töku wan a’ toobi möönsö fuun disa dee hogilibi fuunu.

¹⁴ “Nöö hën mbei mi taki taa tee Masa Gadu o kuutu goonliba, nöö di sitaafu woon kisi o hogi möön di Sidon ku Tilusi o kisi.

¹⁵ “Nöö un dee sëmbë u Kapenaumi tu, unfa un mëni? Un mëni taa di hei fuunu aki o tja unu go a Gadu Köndë nö? Nönö e, na seei. Ma a didibi faja a o tja unu go! „Biga mi ko a unu ma wan tei di lei u mi u soni möönsö.”

¹⁶ Nöö hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa: “Ee wan sëmbë ta piki unu buka, hën da a ta piki di buka u mi kaa. Ma ee wan sëmbë an tei unu, nöö hën da an tei mi tu, söseei an tei di Sëmbë di manda mi ko aki tu.”

Aki Masa Jesosi ta lei

dee bakama fëen

andi de musu wai da.

17 Nöo hën de sēbēnteni-ku-tu bakama u Masa Jesosi go tefa de toona ko, nöo de ta wai seei. De taki dēen taa: “Masa o, fa u go dē, nöo dee gadu bi saka a u basu seei, di u tei di nē fii bai de.”

18 Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Awa, sō de o saka da unu tuu., Biga miseei bi si fa di kaakiti u didibi bi booko saka gaanduwe kaa. Mi si ēn, a kumutu a liba ala pasa a mi wojo valau sō, kuma liba koti faja go a goon. Nöo fa dee gadu saka a unu basu dē, nöo sō de o ta saka.

19 “Biga mi ta da unu makiti a di gaan felantima fuu liba e, ku hii dee hogi soni dee a o manda ko a unu, te dou ku sindeki ku kukutulabu tuu. De an o sa du unu hogi.

20 “Ma tökusee na fu di soni dē hedi unu musu ta wai e. Na fu di dee gadu ta saka a unu basu mbei unu musu ta wai tu. Ma unu musu ta wai seei fu di unu sabi taa nē fuunu dē sikifisikifi a Masa Gadu Köndē ala.”

Aki Masa Jesosi konda da dee bakama fēen kumafa de abi bunuhedi tjika.

Mat. 11:25-27, 13:16-17

21 Nöo hën di Akaa u Gadu mbei Masa Jesosi ko wai tee na soni. Hën a taa: “Masa Gadu, gaantangi fii o. I da Masa u liba ala ku goonliba aki tuu. Nöo mi da i tangi u di a dē taa i tjubi dee soni fii da dee kōnima ku dee sabisonima u di goonliba aki te de an sa sabi de mōōnsō. Nöo hën i toona mbei dee lagilagi sēmbē aki dee ta piki i buka, ko sabi de. Aai Taata, gaantangi fii e. Biga sō i feni ēn taa a bunu. Wē nöo i bigi e, Taata.”

22 Hën a taa: “Dee sēmbē o, mi Tata buta hii soni a mi maun e. Nöo na wan sēmbē sabi kaba u di Mii boiti di Tata nöo. Sōseei na wan sēmbē sabi kaba u di Tata tu boiti di Mii nöo, ku di sēmbē di di Mii kē faa ko sabi ēn.”

23 Nöo hën a bia luku dee bakama fēen, nöo hën a taki da de taa: “Un dee sēmbē aki, un abi bunuhedi e, fu dee soni dee un ta jei ku dee un ta si aki. 24 Biga sōmēni u dee fesiten tjabukama ku dee kōnu tuu bi hangī u de si dee soni un ta si aki. De bi hangī tu u de jei dee soni dee un ta jei aki, ma de an bi sa jei de.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u wan bunuhati Samalia sēmbē.

25 Te wan daka, hën wan u dee sabima u wēti hopo go a Masa Jesosi u go poobēen luku. Nöo hën a hakisi ēn taa ee andi faa musu du te nöo a sa feni di teego libi u Masa Gadu.

26 Hën Masa Jesosi hakisi ēn taa: “Andi sikifi a Gadu Buku? Andi i ta lesi nēen?”

27 Hën a taa: “Wē mi ta lesi taa i musu lobi Masa Gadu ku hii i hati ku hii i akaa ku hii i taanga ku hii pakisei fii. Nöo i musu lobi di otowan fii leti kumafa i lobi i seei.”

28 Nöo hën Masa Jesosi taa: “Wē fa i piki dē, nöo i piki bunu. Sō fii libi tuu, nöo joo dou a Masa Gadu Köndē.”

29 Ma di di womi si taa di soni a hakisi dē nēen a feni, hën a toona hakisi Masa Jesosi taa: “Wē ambē da di otowan u mi di mi musu lobi kuma miseei?”

30 Nöo hën Masa Jesosi tei wan oto konda dēen. A taa: “Wan sēmbē bi kumutu a Jerusalem nango a Jelikou. Nöo hën a nango te wan pisi, hën wanlō fufuuma ko kisi ēn panjan. Hën de fon mēn te a fon. Hën de tei dee soni fēen dee a bi tjā tuu, te kisi ku dee koosu dee bi dē nēen sinkii. Hën de disēen a goon dē a dēdē ku libi maun, hën de go u de.

31 “Nöo hën a sai dē te wan pisi, hën wan u dee begima di ta wooko a Masa Gadu Wosu ko ta pasa. Nöo di a si di womi a goon dē, hën a koti lontu a oto sē pasa go fēen.

32 “Nöo a baka u di dē, hën wan u dee bakamii u Leifi di ta wooko a Masa Gadu Wosu ko ta pasa tu. Nöo di a ko si di womi a goon dē, hën a luku ēn diin te a kaba. An du wan wojo soni mōōnsō. Hën a koti lontu a oto sē pasa go fēen.

33 “A baka fēen hën wan Samalia sēmbē ko ta pasa dē tu. Nöo di a si di womi a goon naandē, nöo hën tjali fēen kisi ēn te a taa: ‘Wē di sēmbē aki, [fa u ku dee lō sēmbē aki dē feanti seei, ma tjali fēen kisi mi, nöo ma sa disēen aki go. Mi musu heepi ēn.’

34 “Nöo hën a go a di womi go lobi deesi a dee koti buka fēen hën a tai de te a kaba. Hën a hopo ēn buta a di mbeti fēen liba, hën a ta tjēen te a wan lantiwosu. Nöo naandē a go sōlugu ēn.

35 “Nöo di mamate hën a hopo, nöo hën a go a di sēmbē di abi di wosu. Nöo hën a tei mōni, hën a dēen. Hën a taki dēen taa: ‘Womi o, gaantangi baa, luku di sēmbē aki bunu da mi, nöo ee di mōni an tjika nöo te mi toona nöo mi o paka i dou.’ ” Sō wan oto Masa Jesosi taki te a kaba.

36 Nöo hën a bia hakisi di womi di bi ko nēen dē taa: “Wē mati, andi i pakisei u de dii sēmbē naandē? Undi u de libi ku di womi kuma di otowan fēen di a ta lobi kuma hēnseei?”

37 Hën di womi taa: “Wē misikuma di sēmbē di bi a’ tjalihati fēen dē.”

Hën Masa Jesosi taa: “Wē nöo i piki bunu. Nöo i go e, nöo i libi kumafa di womi dē libi dē.”

*Aki Masa Jesosi dë**a Maita ku Malia wosu.*

³⁸ Nöo di Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a pasi nango, a Jelusalen dë, te wan pisi hën de go dou a wan köndë. Nöo hën wan mujëe de kai Maita kai ën faa ko nëen wosu. Nöo hën a go.

³⁹ Wë nöo Maita bi abi wan sisa fëen de ta kai Malia. Nöo fa Masa Jesosi ko a de dë, hën Malia go sindo leti nëen fesi a goon naandë ta haika dee soni a ta taki.

⁴⁰ Ma Maita bi dë ku bookohedi ta seeka soni u njan da Masa Jesosi ku dee bakama fëen. Hën de dë te wan pisi, an sa tjëen möön. Nöo hën a fan ku Masa Jesosi taa: “Masa o, ja si nö? Fa i si i ko aki, nöo hën Malia disa mi wanwan tö fu mi seeka hii soni da unu. Ja sa mandëen fa a ko heepi mi nö?”

⁴¹ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë Maita o, mujëe, haika e. I dë ku gaan pakisei ta booko hedi a sëmëni soni. ⁴² Ma wan soni nöo dë fanöudu e, mujëe. Fa i si Malia ko sindo ta haika mi aki, nöo hën du di möön bunu soni, nöo ma o puu ën nëen.”

11*Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëen fa u de begi Gadu.**Mat. 6:9-13, 7:7-11*

¹ Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a wan kamian ta begi. Hën a begi teefa a kaba, nöo hën wan u dee bakama fëen hakisi ën taa: “Masa o, andi mbei ja sa lei u fa fuu begi tu, kumafa Johani si lei dee bakama fëen?”

² Hën a taki da de taa: “Antoobi. Mi o lei unu. Te woon begi, nöo sö fuun musu taki: Ke, u Tata a liba, hii sëmbe musu lesipeki i e. De musu sabi taa i dë bumbuu limbolimbo.

U begi taa di Tii fii musu paaja a hii goonliba.

³ Nöo u begi i fii da u dee soni u abi fanöudu fuu pasa u libi tide.

⁴ Nöo u begi i tu, be i puu u a bëe u dee hogi dee u ta du,

leti kumafa u seei ta puu dee otowan fuu a bëe fu dee hogi de ta du u.

Nöo u begi i taa na disa u da dee soni dee sa hai u tja go a di së u hogi e.

Sö fuun ta begi e, dee sëmbe.”

⁵⁻⁶ Hën a toona taki da de taa: “Ee wan sëmbe i a’ wan bunu mati, nöo hën wan sëmbe ko a i a mindi ndeti, nöo joo go a di mati fii. Nöo joo taki dëen taa: ‘Mati, gaantangi baa, mi ko begi i soni. Wan mati u mi kumutu a kamian ko a mi, nöo ma a’ sondi u njan fu mi dëen. Gaantangi, juu mi dii bëe.’

⁷ “Nöo di sëmbe o piki i taa: ‘Haika, na toobi mi a di juu aki e. Mi söötö döo go kandi kaa. Mi ku dee mii u mi dë a kamba aki, de ta duumi. Ma sa hopo go tei bëeë da i möön e.’ Ma nöo fu di di fuka fii bigi, nöo joo ta naki di döo kodo ta begi ën nango nöömö.

⁸ “Nöo mi taki e, kandë an o jabi di döo da i fu di un dë mati hedi. Ma fu di i ta naki di döo nëen hedi nöömö te an sa feni pasi duumi, nöo hën mbei a musu hopo tei di bëeë da i kuma di mëni i abi fanöudu.

⁹ “Fëen mbei mi taki da unu taa i musu ta begi Masa Gadu nöömö e, nöo a o da i di soni di i ta begi ën. I musu ta suku di soni i abi fanöudu nëen, nöo joo feni ën. I musu ta naki di döo fëen, nöo a o jabi ën da i. ¹⁰ Biga di sëmbe di ta begi ën, nöo hën a ta da. Di sëmbe di ta suku nëen, nöo hën o feni. Nöo di sëmbe di ta naki di döo fëen, hën a o jabi ën da.

¹¹ “Wë nöo fa un dë aki, ee di mii fii pidi i wan pisi fisi nöo i sa tei wan sindeki pisi dëen nö? Na seei. ¹² Nöo ambë dë a unu mindi aki tu di o tei kukutu labu da hën mii ee a pidi i obo. Nönö, sëmbe an dë e.

¹³ “Wë nöo fa un ta du hogi so juu seei, ma un sabi taa un musu da dee mii fuunu bumbuu soni, wë nöo unu Tata a liba wë? An sa da unu di Akaa fëen tu nö, te un ta begi ën.”

*Aki Masa Jesosi ta taki soni fëen ku dee didibi.**Mat. 12:22-30, 43-45; Maik. 3:20-27*

¹⁴ Te wan oto daka möön, hën Masa Jesosi puu wan soni bi dë a wan womi liba. Di soni bi tapa di womi buka nöo di Masa Jesosi jakëen puu, nöo wantewante a ko ta fan bumbuu baka. Nöo di soni foombo hii sëmbe.

¹⁵ Ma seei so u dee sëmbe kosi Masa Jesosi. De taa: “Fa i si a ta puu dee soni a sëmbe liba aki, nöo na ku wan oto kaakiti möönsö, ma ku di kaakiti u di hedima u dee didibi de kai Belisabo, ku ën wë a ta du ën e.”

¹⁶ Nöo hën wanlö sëmbe sai dë kë poobëen luku. Hën de hakisi ën taa: “Wë dee soni dee i ta du aki, nöo ee i da sëmbe u Masa Gadu tuu, nöo lei u wan maaka be u sa sabi taa Gadu dë ku i tuu.”

¹⁷ Ma Masa Jesosi sabi fa de ta pakisei, taa na sɛmbɛ u Gadu a dɛ, ma a dɛ sɛmbɛ u didibi. Nɔɔ hɛn a taki da de taa: “Hiniwan kɔndɛ di hopo ta feti ku ɛn seei, nɔɔ an sa tan e. A o booko. Sɔseei hiniwan famii di hopo ta feti ku ɛn seei o kaba a sɔsɔ tu.

¹⁸ “Wɛ nɔɔ ee dee didibi hopo ko ta feti ku deseei, nɔɔ unfai mɛni de o du? Na kaba de o kaba a sɔsɔ nɔ? Didibi sa jaka dee otowan fɛɛn go nɔ?”

¹⁹ “Wɛ nɔɔ di un bai taa ku kaakiti u di hedima fu dee didibi mi ta puu dee otowan fɛɛn, nɔɔ dee sɛmbɛ fuunu dee ta puu soni a sɛmbɛ liba wɛ? Ambɛ kaakiti de tei ta du ɛn? Biga di wan puu nɔɔ u tuu ta puu de. Nɔɔ naandɛ a o waka mbei dee sɛmbɛ fuunu seei o da unu adjabɛɛ.

²⁰ “Nɔɔ un mɛni unu seei ku dee lɔ pakisei dɛ e. Biga ku di kaakiti u Masa Gadu wɛ mi ta du dee soni aki. Wɛ nɔɔ di mi ta du de ku di kaakiti u Masa Gadu, nɔɔ hɛn da Gadu hopo di Njunjun Tii fɛɛn a unu mindi awaa.”

²¹ Hɛn a toona taki da de mɔɔn taa: “Un haika. Solanga wan taanga sɛmbɛ dɛ fɛɛn seekaseeka ku ɛn feti lai ta luku ɛn wosu, nɔɔ na wan kodo sɛmbɛ seei sa ko fufuu soni fɛɛn tja go e. ²² Ma te wan oto sɛmbɛ ko di taanga mɔɔn hɛn, nɔɔ a o sa ko kisi ɛn panjan feti ku ɛn tee a wini ɛn. Nɔɔ a o tei hii dee feti lai fɛɛn dee a bi ta mɛni u heepi ɛn seei, ku dee gudu fɛɛn tuu, tja go paati da dee otowan.”

²³ Nɔɔ hɛn Masa Jesosi taki da de mɔɔn taa: “Fa u taki dee soni aki, nɔɔ di sɛmbɛ di an kɛ nama ku mi, nɔɔ hɛn da felantima u mi kaa e. Sɔseei di sɛmbɛ di an ta suku sɛmbɛ tja ko da mi, nɔɔ hɛn ta jaka sɛmbɛ puu a mi.”

²⁴ Nɔɔ hɛn a taa: “Te wan gadu dɛ a wan sɛmbɛ hedi, nɔɔ te a kumutu disɛɛn go, nɔɔ a o ta waka ta lontu ta suku kamian ka dee otowan fɛɛn ta libi te a wei. Nɔɔ a o taa: ‘Wɛ, nɔnɔ, ma feni kamian aki u mi tan.’

“Nɔɔ a o bia toona ko a di sɛmbɛ hedi ka a bi kumutu dɛ seei. ²⁵ Nɔɔ te a ko naandɛ nɔɔ a o si di kamian limbolimbo hoo. Di sɛmbɛ an feni wan bumbuu soni buta nɛɛn mɔɔnsɔ. ²⁶ Nɔɔ paa, tjala! A toona ko a di sɛmbɛ hedi baka. Nɔɔ a o go kai sɛbɛn gadu hogiwan mɔɔn leki ɛn seei, nɔɔ de o ko lai a di sɛmbɛ naandɛ hedi. Nɔɔ di lɔ sɛmbɛ naandɛ, tan fɛɛn o ko dɛ mɔɔn hogi gaanfa mɔɔn fa a bi dɛ a fesi.”

Aki Masa Jesosi ta konda ambɛ da dee sɛmbɛ sa feni di mɔɔn gaan bunu.

²⁷ Nɔɔ fa Masa Jesosi ta fan dɛ, nɔɔ hɛn wan mujɛɛ bi sai a dee sɛmbɛ mindi dɛ hopo bai fan ku ɛn. A taa: “Womi, di mama fii di pai i, a abi kɔlɔku e, fu di Gadu feni taa hɛn musu pai i.”

²⁸ Hɛn Masa Jesosi piki ɛn taa: “Aai, mujɛɛ, ma fa i si u dɛ aki, nɔɔ dee sɛmbɛ dee ta jei di Wɔutu u Masa Gadu ta piki ɛn buka, nɔɔ de ta feni di mɔɔn gaan bunu mɔɔn leki di sɛmbɛ di pai mi e.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni

u dee sɛmbɛ fɛɛn ten.

Mat. 12:38-42; Maik. 8:12

²⁹ Nɔɔ fa de dɛ ala, nɔɔ sɛmbɛ ta ko a Masa Jesosi naandɛ gidjii sɔ. Hɛn a taa: “Dee sɛmbɛ u di ten aki, de abi takuhatibɔɔ. Na biibi de kɛ biibi sɔ e, ma de ta ko a mi u de feni maaka a mi. Ma ma abi oto maaka u lei de mɔɔn leki di maaka u di fesiten tjabukama de ta kai Jona e.

³⁰ “Wɛ biga leti kumafa Jona bi dɛ wan maaka da dee sɛmbɛ u Ninifei, nɔɔ sɔseei Mi di ko dɛ Libisɛmbɛ Mii aki dɛ wan maaka da dee sɛmbɛ u di ten u dɛ aki tu.

³¹ “Nɔɔ un haika e. Gaanduwe a fesiten, wan mujɛɛ kɔnu bi kumutu tee a wan longi kɔndɛ ko a Jelusalen faa ko jei di kɔni u Kɔnu Salumon. Ma nɔɔ un dee sɛmbɛ u di ten aki abi wan sɛmbɛ a unu dendu kaa di hei gaanfa mɔɔn di fesiten kɔnu dɛ e, ma tɔkuseei wan kɛ haikɛɛn.

“Wɛ nɔɔ woon si fa a o waka a di Gaan Kuutu Daka di Masa Gadu o kuutu hii sɛmbɛ. Biga di mujɛɛ u taki dɛ, hɛnseei o hopo ta kuutu unu e, taa: ‘Mi wɛ bi kumutu a sɔ wan longi kamian ko haika di fan u di kɔnu, ma unu bi dɛ leti a wan mɔɔn hebi Sɛmbɛ bandja, ma wan bi kɛ haikɛɛn mɔɔnsɔ.’

³² “Nɔɔ sɔseei dee sɛmbɛ u Ninifei dee bi piki di buka u Jona o hopo a di Daka dɛ fu de kuutu unu tu. Biga de bi bia de libi wantewante fu di de jei di fan fu Jona. Ma aki un ta si wan Sɛmbɛ a unu mindi di hei mɔɔn Jona gaanfa, ma tɔku wan kɛ piki ɛn buka.”

Aki Masa Jesosi toona ta lei de ku di oto u di faja mɔɔn.

Mat. 5:15, 6:22-23

³³ Hɛn a toona taki da de taa: “Na wan sɛmbɛ o sɛndɛ wan faja te a kaba, nɔɔ a tjubi ɛn a soni basu e. Ma a o sɛndɛɛn buta a wan kamian fu hii sɛmbɛ di o ko a di wosu musu sa si limbo ku ɛn.

³⁴ “Nöö ee i sëndë wan faja, nöö ee wojo fii bunu nöö i ta si limbo ku ën fii saandi i ta du. Biga di wojo hën da di faja fii sinkii. Ma nöö ee wojo fii booko nöö ee i sëndë faja buta naandë seei, töku ja o si soni. A sösö dungu nöö joo ta dë. Ja o saandi i ta du.

³⁵ “Hën mbei i musu ta kõni ku i wojo fu an musu ko dungu. „Nöö sösee i musu ta kõni fu hogi pakisei an musu dë a i hati.” ³⁶ Biga leti kumafa i ta si soni bunu te wojo fii dë limbolimbo, nöö sösee ee hati fii dë limbolimbo fii tei Gadu wöutu ta hoi, nöö i o ko dë bumbuu sëmbë te dou.”

Aki Masa Jesosi ta bai helu da

dee Faliseima ku dee

Sabima u Wëti.

Mat. 23:1-36; Maik. 12:38-40; Luk. 20:45-47

³⁷ Di Masa Jesosi fan sô tefa a kaba, hën wan Faliseima kai ën faa ko njan nëen wosu. Nöö hën a go ku ën. ³⁸ Nöö di juu de sindo u de njan, nöö soni u Masa Jesosi toobi di Faliseima. Biga an wasi „maun kumafa dee Faliseima ta wasi maun.”

³⁹ Nöö di Masa Jesosi si taa di soni dë toobi di Faliseima, hën a taki dëen taa: “Un dee Faliseima aki, andi mbei un ta biinga fu sinkii fuunu musu ta dë limbolimbo, ma hatiböö fuunu lai te dou ku hii sootu pei hogi. ⁴⁰ Un wisiwasi di dë? Un ninga taa Masa Gadu kë fu di sinkii fuunu wanwan nöö musu ta dë limbolimbo nö? Wë di hatiböö fuunu wë?”

⁴¹ “Wë un musu biinga be hati fuunu dë limbolimbo e, be un ta libi bunu ku hii sëmbë ta heepi dee penama. Biga te un libi sô, nöö an o dë fuun suku fuun ta wasi soni a dee peipei fasi dë möön. Biga hii soni fuunu o ta dë limbolimbo kaa.”

⁴² Nöö di a taki sô da de te a kaba, hën a taa: “Un dee Faliseima aki, mi bai helu da unu e. Fa un sai dë, un ta mbei taa un dë bumbuu möön hii sëmbë. Un ta paati hii soni fuunu, fii da Gadu di fëen sê te dou ku dee pikipiki goon njanjan fuunu tuu kumafa di wëti dë. Nöö di naandë bunu tuu, ma an tjika. Biga wan ta libi bunu ku sëmbë, nöö wan lobi Gadu tu.”

⁴³ Hën a toona taa: “Mi bai helu da unu wan pasi möön e, un dee Faliseima. Biga te un go a keiki, nöö un lobi u sindo a di möön hei kamian u di wosu. Te un ta waka a sitaati, nöö un ta kë hii sëmbë musu ta da unu odi a lanti dendu, kuma un hei möön hii sëmbë.

⁴⁴ “Nöö mi bai helu da unu e. Un dë leti kuma wan awoo geebi, sëmbë ta waka ta pasa nëen liba söndö de sabi taa ku sô wan hogi soni de ta nama dë.”

⁴⁵ Nöö di Masa Jesosi taki sô kaa, hën wan u dee Sabima u Wëti hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, fa i taki aki, na u i ta kosi tu nö?”

⁴⁶ Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku de awaa, a taa: “Mi bai helu da unu tu, un dee Sabima u Wëti. Biga fa un ta lei lanti dee wëti u Mosesi dë, un ta suku u lai hebi soni a de liba fu de musu tjai, ma unu seei wan ta pooba u tjëen wan pikiwan seei.

⁴⁷ “Nöö mi bai helu da unu möön e. Biga un ta seeka dee geebi fu dee fesiten tjabukama u Masa Gadu te de hanso. Dee gaan sëmbë fuunu wë bi kii de, nöö unu ta seeka dee geebi.

⁴⁸ Nöö di soni dë mbei hii mundu ko ta si gbelin taa fa dee gaan sëmbë fuunu bi kii dee tjabukama dë, nöö a bunu a unu. Dee gaan sëmbë bi kii, nöö dee miu ta seeka dee geebi.

⁴⁹ “Ma antoobi, Masa Gadu sabi fa fuunu. Biga a bi taki a fesi taa a o manda dee tjabukama ku dee futuboi fëen ko da unu, nöö so u de woon kii. So u de woon sitaafu.

⁵⁰ Fëen mbei, un dee sootu pei sëmbë aki, unu wë Masa Gadu o sitaafu fu hii dee tjabukama fëen tuu dee de bi kii tuwë buuu a goon, fu sensi goonliba seti. ⁵¹ Fu kumutu a Abeli te dou ku Sakaliasi di de bi kii a di Wosu u Masa Gadu dendu, leti a di begi tafa ku di möön hebi kamba mindi dë, nöö u de tuu woon kisi sitaafu e.”

⁵² Nöö hën Masa Jesosi taki da de möön taa: “Mi bai helu da unu möön, un dee Sabima u Wëti. Biga un ta tei dee oto u Masa Gadu tuu ta tapa buta dë fu sëmbë an musu sabi de. Unu seei, wan kë mbei möiti fuun musu sabi de, nöö ee wan sëmbë kë sabi de nöö un ta tapa pasi da de. „Biga wan kë lei de a di fasi.”

⁵³⁻⁵⁴ Nöö hën di Masa Jesosi fan ku de sô te a kaba, hën a kumutu go fëen. Nöö a baka u di dë, hën dee Faliseima ku de Sabima u Wëti seti ta ko nëen ku hatiboonu fasi nöömö ta hakisi ën peipei soni. De ta seti taapu dëen faa musu taki wan soni fu de sa feni ën tja go kaagi da lanti.

12

Aki Masa Jesosi di wasiköi dee

bakama fëen a di ganjan libi

u dee Faliseima.

Mat. 10:26-27

¹ Nöo di juu Masa Jesosi ta fan dë, nöo dusudusu sëmbë ta ko nëen naandë tee kamian an dë u de tan, nöo de ta peeta deseei.

Nöo hën Masa Jesosi seti wasiköi dee bakama fëen, a taki da de taa: “Womi, un mëni unu seei ku di sooda u dee Faliseima e. Dati wan taki wan musu tei di ganjan libi u de. Biga de ta mbei taa de dë bumbuu sëmbë ma na tuu. Nöo hën mbei wan musu djeesi de e.

² “Biga na wan soni sa tjubi te nöo an ko a döo. Nöo na wan soni sa dangu tu te nöo sëmbë an o ko sabi ën. ³ Fëen mbei di soni di i si un ta taki a ndeti a dungudungu, nöo de o jei ën a gaan didia. Nöo di soni di un ta konda sapisapi da unu seei a kamba dendu, nöo hën de o feni ta bai basia a di köndë.”

Aki Masa Jesosi ta taki taa libisëmbë an dë u fëë.

Mat. 10:28-33, 12:32; 10:19-20

⁴ Nöo hën a taki da dee bakama fëen möön taa: “Un dee mati u mi aki, wan musu fëëe dee sëmbë dee o sa kii unu e. Wë biga ee wan libisëmbë kii i, nöo an sa du oto soni ku i möönsö. Biga an sa du soni ku di akaa fii, hën mbei wan musu ta fëëe de. ⁵ Ma Masa Gadu hën un musu ta fëëe e. Biga tee a kii wan sëmbë te a kaba, nöo a sa toona sitaafu ën a bakaten. Biga hën abi di faja ka didibi o go, nöo hën mbei hën un musu ta fëëe.

⁶⁻⁷ “Nöo un musu ta mëni Masa Gadu tuu e, dee sëmbë, biga hën ta sölugu fuunu. Wë biga luku dee piki fou ta buwa aki. De ta sei feifi u de u wan bangunötu nöo, ma töku Gadu ta mëni de. Wë nöo un dee libisëmbë wë? An möönsö nö? Nöo Masa Gadu sabi unu finifini te kisi ku dee uwii u hedi fuunu tuu.”

⁸ Nöo di a fan sö te a kaba, hën a taki da de taa: “Mi taki da unu e, taa dee sëmbë dee ta piki a libisëmbë fesi taa de sabi Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo a bakaten nöo miseei o piki a dee basia u Masa Gadu fesi taa mi sabi de tu.

⁹ “Ma ee wan sëmbë an kë piki taa a sabi mi a libisëmbë fesi aki, nöo a bakaten nöo ma o piki taa mi sabi ën tu, a dee basia u Masa Gadu fesi ala.”

¹⁰ Hën a toona taa: “Ee wan sëmbë kosi Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo Gadu sa puu ën a bëë eti. Ma ee wan sëmbë ta kosi di Akaa fëen, nöo an o puu ën a bëë möönsö e.”

¹¹ Hën a toona taki da de möön taa: “Haika, dee sëmbë. Te de kisi unu u tja go a kuutu a dee keiki u de, ee nasö de tja unu go a dee gaan sëmbë ku dee gaama u köndë u de kuutu unu, nöo wan musu ta pakisei taa: ‘Ee maingë, unfa woo du? Andi seei woo taki?’ ¹² Biga te di juu dou, nöo di Akaa u Masa Gadu seei o lei unu andi fuun musu taki e.”

Aki Masa Jesosi ta bai de taa de an musu suku hia gudu a goonliba aki.

¹³ Nöo di juu naandë seei, nöo hën wan sëmbë bi dë a de mindi naandë taki da Masa Jesosi taa: “Mësitë o, mi kë begi i wan soni. Di tata fuu dëdë disa di gudu fëen naandë. Nöo mi kë i taki da di baa u mi taa be a paati dee gudu, be a da mi u mi së.”

¹⁴ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, na di wooko dë mi ko aki u ko du e. Ma ko u ko kuutu soni fuunu ta paati gudu da unu.”

¹⁵ Nöo hën a taki da dee sëmbë sai dë tuu taa: “Dee sëmbë aki, un musu mëni unu seei fu wan abi langawojo a soni e. Biga na gudu ta mbei sëmbë ta libi gaandi, söseei an ta mbei sëmbë libi suti tu.”

¹⁶ Hën a konda wan oto da de, a taa: “Wan guduma bi dë, hën a ta koti goon ta wooko ta paandi njanjan nöömö tefa a feni hia njanjan. ¹⁷ Hën a sindo pakisei taa: ‘Wë unfa mi o du? Biga ma a’ wosu tjika fu mi lai dee njanjan dee mi abi.’

¹⁸ “Hën a sai dë te wan pisi, hën a taa, ‘Söö. Wë mi saandi mi o du. Mi o booko dee wosu aki tuwë, nöo mi o mbei wanlö gaan gindi wan. Nöo a de mi o lai dee njanjan ku dee gudu u mi tuu, ¹⁹ nöo mi o dë kumafa mi kë awaa. Dee gudu dee mi abi, nöo de o tja mi sëmëni jaa. An o dë u mi wooko möön. Mi o ta njan ta bebe ta mbei piizii ta libi suti kumafa mi kë.’

²⁰ “Ma nöo te faa mëni, hën Masa Gadu taki dëen taa: ‘I lauma ju! A di ndeti aki seei de o ko tei di akaa fii puu a i tja go. Nöo dee gudu i abi dë ku dee njanjan i tjubi buta dë, ambë seei de o fika da?’”

²¹ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Wan si ö? Nöo sö a ta pasa ku dee sëmbë dee ta suku gudu u goonliba aki, söndö de ta suku u libi kumafa Masa Gadu kë, fu de feni gudu nëen ala.”

Aki Masa Jesosi ta konda da dee

bakama andi dë fanöudu

u de suku.

Mat. 6:25-34

²² Hën Masa Jesosi bia fan ku dee bakama fëen awaa. A taa: “Fëen mbei wan musu abi bookohedi tumisi taa andi woon njan, nasö andi woon bisi. ²³ Biga di libi di Masa Gadu da unu dë, nöo, a dë gaan soni möön leki dee njanjan fuun njan. Nöo di sinkii Masa Gadu da

unu dē, a dē gaan soni möön leki dee koosu fuun bisi nëen. „Nöö di a da unu libi ku sinkii kaa, nöö an sa toona da unu njanjan ku koosu u bisi tu nö?”,

²⁴ “Wë biga fa dee fou sai dē, de an ta diki goon paandi njanjan. De an ta diki alisi. De an a’ kēdē ee nasō gaan suwa ta tjabi njanjan möönsō, ma Masa Gadu hēn ta sōlugu de. Wë nöö unu libisēmbē wē? Wan bumbuu gaanfa möön dee fou nö? Nöö an sa sōlugu fuunu tu nö?”

²⁵ “Nöö un sēmbē sa libi ee wan juu langa seei möön fa Gadu bi buta dēen, fu di a ta booko hedi mbei? Di libi fii an o pusa pasa di daka a bi da i möönsō. ²⁶ Wë nöö ee di bookohedi fii an sa heepi i a di piki soni dē, nöö ee i ta bookohedi a gaangaan soni seei nöö a sa heepi ö?”

²⁷ “Nöö luku dee folo dee ta nasi a pepei kamian, fa de hanse. De an ta wooko, nöö de an ta nai soni u bisi tu. Ma nöö mi taki da unu taa, fa di gaan kōnu de kai Salumon bi dē ku hii dee gaan waiti bisi fēen seei, ma an bi ta bisi hanso kuma dee folo dē e.

²⁸ “Ma nöö fa i si dee folo hanse seei ma te sapate de puu kai pōkō. De kaba a sōsō kaa. Wë nöö di Masa Gadu ta bisi dee sōsō uwii ku so wanlō hanse folo, nöö an sa da unu koosu fuun bisi tu nö? Ke dee sēmbē aki, luku fa di biibi fuunu piki. Biga wan ta buta mēni a Masa Gadu tjika.

²⁹ “Dee sēmbē o, mi taki e, wan musu a’ bookohedi fu njanjan ku soni u bebe. Wan musu ta kai dee soni naandē gaan soni poi. ³⁰ Biga a dee lö soni dē, dee sēmbē dee an ta dē ku Masa Gadu a wan sē ta booko hedi. Ma unu Tata sabi dee soni un abi fanōudu kaa e. ³¹ Nöö be un suku nöö fuun dē a di Tii fēen basu, nöö hēnseei o da unu hii dee soni dee un abi fanōudu.”

Aki Masa Jesosi lei taa ja musu tjubi gudu a di goonliba aki.

Mat. 6:19-21

³² Nöö hēn a toona taki da dee bakama fēen möön taa: “Dee sēmbē u mi aki, fa un dē biti seei, ma wan musu fēē e. Biga unu Tata Masa Gadu bi feni ēn u bunu faa buta unu u di Njunjun Tii fēen dendu, fuun sa njan dee bunu fēen.

³³ “Nöö fa i si un dē aki, „wan musu lai hia gudu a wosu te poi. Ma un musu sei de, nöö un paati di mōni da dee pena sēmbē. Nöö hēn da un ta lai mōni a wan saku di an sa gaandi möönsō. Biga di lö mōni dē an o kaba a sōsō möönsō ka a dē a Gadu Kōndē ala. A o dē u teego. Fufuuma an o sa go ala go fufuu ēn möönsō, nöö hitju an o sa go ala go njan mēn tu. Nöö naandē fii lai di gudu fii buta e, dee sēmbē, ma na a goonliba aki. ³⁴ Biga ka di gudu fii dē, naandē hati fii ta dē tu.” Nöö sō Masa Jesosi taki da dee bakama fēen di ten dē.

Aki Masa Jesosi ta konda da de taa de musu ta dē seekaseeka.

Mat. 24:45-51

³⁵ Nöö hēn a toona taki da de taa: “Dee sēmbē o, un musu dē kabakaba e, ku faja sēndēsēndē a unu maun. Un musu bisi wooko koosu, be i dē kabakaba ta luku di Masa fuunu.

³⁶ “Nöö woon dē leti kuma wanlō futuboi de Masa go a kamian a wan piizii. Nöö de o dē a wosu dē pii kabakaba ta luku ēn, fu te a ko dou naki di dōö nöö de musu hopo jabi di dōö dēen wantewante. ³⁷ Nöö te di Masa u dee futuboi ko si taa de dē kabakaba kaa, nöö de o feni paima. Biga hēnseei o puu ēn koosu nëen sinkii buta a wan sē, nöö a o hopo tafa sōlugu de te a kaba.

³⁸ “Wë nöö hēn da bunu u dee futuboi seei te de Masa ko baka a wosu nöö a ko si taa de dē kabakaba. Biga wë hiniwan juu di a ko dou, nöö de musu dē kabakaba, ee a ganian kanda, ee a mindi ndeti seei.

³⁹ “Nöö un musu pakisei di soni dē bunu e. Biga ee wan sēmbē sabi a fesi taa a sō wan juu fufuuma o ko nëen, nöö a o dē ku wojo ta watji bunu fu an musu ko booko di wosu fēen fufuu soni. ⁴⁰ Nöö fēen mbei un musu hoi unu seei bunu fuun dē kabakaba tu. Biga Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki o toona ko a goonliba a wan juu di sēmbē an o mēni taa nëen mi o ko.”

⁴¹ Nöö di Masa Jesosi fan sō te a kaba, nöö hēn Petuisi hakisi ēn taa: “Wë Masa o, fa i ta da u dee oto ta lei u dee soni aki, a dē fuu wanwan nö? Naa a dē u hii sēmbē?”

⁴² Nöö hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Wë mi ta fan di fan aki da dee sēmbē dee abi bumbuu fusutan, ku dee lanti sa a’ futoo a de liba. Biga sō wan sēmbē hēn di masa o tei buta hedima nëen wosu, fu te di juu dou hēn musu paati njanjan da dee otowan. ⁴³ Nöö te di Masa fēen toona ko, nöö ee a ko si taa a dē wan bumbuu futuboi, a ta du di wooko fēen bunu, nöö a o kisi wan gaan paima. ⁴⁴ Mi taki da unu e, taa nëen maun hēn masa o buta hii dee gudu fēen.

⁴⁵ “Ma ee di futuboi dē bi taki nëen hati taa: ‘Wë mi masa an o ko eti,’ nöö hēn a hopo ta fon dee otowan fēen, womi ku mujēē tuu, ta njan ta bebe ta piizii ta dōöngō, ⁴⁶ nöö te hēn masa toona ko baka a wan daka di an sabi ku wan juu di an bi mēni, nöö a sa sitaafu ēn wan hogi sitaafu e. A o du ku ēn seei kumafa a ta du ku dee oto sēmbē dee an ta piki ēn buka.

⁴⁷ “Biga di sēmbē di ta du soni ku sabi, nöö hēn o kisi wan möön hogi sitaafu. ⁴⁸ Ma di sēmbē di ta du hogi sōndō a saandi a ta du, nöö hēn an o sa kisi sō wan hogi sitaafu kuma di

sëmbë di ta du hogi ku sabi. Biga di sëmbë di i bi du bunu, nõõ nëen i ta pakisei u feni bunu baka. Sõseei di sëmbë di i bi da mõõn hia, nõõ nëen joo ta mëni taa joo feni mõõn hia.”

Di pisi aki ta lei u taa

sëmbë ku sëmbë sa paati

fu Masa Jesosi hedi.

Mat. 10:34-36

⁴⁹ Nõõ hën Masa Jesosi toona taa: “Fa i si mi ko a goonliba aki, nõõ mi ko u ko suti faja kumafa sëmbë ta suti faja a goon. Ma dee sëmbë o, mi bi kè u di faja dè bi suti kaa e. ⁵⁰ Biga di sitaafu mi musu tja bifõ mi kaba di soni di mi ko u ko du aki, a hebi da mi o.

⁵¹ “Nõõ unfa un pakisei, dee sëmbë? Un ninga taa mi ko aki u tja fii ko a di goonliba aki nõ? Nõnõ e, ma mi ko u paati sëmbë ku sëmbë. ⁵² Biga ee feifi sëmbë dè a wan wosu dendu, nõõ de o ta kisi toobi ku deseei fu mi hedi. Dii o dè ku mi a wan sè, tu dè a wan oto sè. Ee nasõ, tu o dè ku mi a wan sè, dii dè a wan oto sè. ⁵³ Wan tata o poi ku di womi mii fëen fu mi hedi e, nõõ wan womi mii o poi ku ën tata. Wan mama o poi ku di mujëe mii fëen. Wan mujëe mii o poi ku ën mama. Mai ku mai o poi ku de seei. Hën mbei mi taa na u piizii mi ko e.”

Aki Masa Jesosi taki da

dee sëmbë taa de musu sabi

na un juu de dè.

Mat. 16:2-3, 5:25-26

⁵⁴ Hën Masa Jesosi ko ta fan ku dee hia sëmbë ko nëen dè awaa. A taki da de taa: “Dee sëmbë aki o, unfa un du ta sabi dee maaka dè a liba ala, ma dee u goonliba aki wan ta sabi de? Biga te un hopo wojo luku liba, nõõ ee un si taa di bundji bè njaaan a di sè ka sonu ta kumutu, nõõ un taa tjuba o kai. Nõõ a ta kai tuu.

⁵⁵ “Nõõ te un hopo wojo luku a di sè u libasè, nõõ te di ventu ta ko nõõ un taa: ‘Ma di ventu di ta ko di ko aki, di sonu o hati e.’ Nõõ sonu ta hati tuu.

⁵⁶ “Wè nõõ dee soni u liba ala, de un dè aki ta sabi. Wè nõõ dee soni ta pasa a unu fesi a goonliba aki wè? Unfa wan ta si de fuun sabi na un juu u dè, un bõdjëema?

⁵⁷ “Biga un saandi da di leti soni fuun du, nõõ faandi mbei wan ta seeka soni fuunu buta a pasi? ⁵⁸ Te i ku i felantima a’ soni nõõ i si taa a kè tja i go a kuutu u di soni dè hedi, nõõ te i si taa i a’ fõutu, nõõ be i dëen leti wante e, be di taki koti bifõ un dou a di kuutumama. Ma ee nasõ, te di kuutu kaba, nõõ dee sikõutu o kisi i buta a dinguwosu, ⁵⁹ fu teee i paka di lasiti bè sènsi u di paima de kai da i fii paka.”

13

Aki Masa Jesosi ta bai dee

sëmbë u de disa dee

hogilibi u de.

¹ Nõõ di juu naandë, hën wanlõ sëmbë ko konda da Masa Jesosi taa wanlõ Galilea sëmbë bi ta kii wan mbeti u de tjuma da Masa Gadu. Nõõ fa de dè ta seeka di paima naandë, nõõ de an kaba seei, hën dee sodati u Gaama Pilati ko kii de tuwè leti dè a di paima liba.

² Hën Masa Jesosi piki de taa: “Wè dee sëmbë o, unfa un mëni u dee Galilea sëmbë dee sodati kii naandë? Un mëni taa de dè mõõn hogi mõõn hii dee oto sëmbë u Galilea mbei di soni dè miti de nõ? ³ Wè nõnõ, na di soni dè mbei e. Ma nõõ mi taki da unu taa ee wan bia unu libi, nõõ sõ unu seei sa dëdë kaba a sösõ tu.

⁴ “Nõõ di di tõlu u Siloam bi kai kii dee teni-a-aiti sëmbë, nõõ unfa fëen un pakisei? Un mëni taa dee teni-a-aiti sëmbë naandë bi hogi mõõn hii dee sëmbë u Jerusalem, mbei di soni dè miti de nõ? ⁵ Nõnõ e, ma mi taki da unu taa ee wan bia unu libi, nõõ sõseei un sa dëdë kaba a sösõ tu.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di fuuta pau.

⁶ Nõõ hën a toona da de wan oto mõõn. A taa: “Wan sëmbë bi abi wan goon fëen, nõõ hën a paandi di fuuta pau de ta kai figa nëen. Nõõ hën a dè te wan daka, nõõ hën a go a di goon go suku njanjan a di pau. Ma nõõ an feni na wan kodo njanjan nëen.

⁷ “Nõõ hën a taki da di sëmbë di ta luku di goon taa: ‘Wè i sabi nõ? Dii jaa longi kaa mi ta ko ta suku njanjan a di pau aki, ma ma ta feni mõõnsõ. Nõõ fii faa ën e. Andi a dè a di goon ta du?’

⁸ “Nöö hën di sëmbë di ta luku di goon taa: ‘Wë un boo disëen di jaa aki möön, nöö mi o diki wan ngötö lontu ën buta deesi dëen. ⁹ Nöö te di oto jaa ee an pai njanjan, nöö te i toona ko nöö i sa faa ën awaa.’ ”

Aki Masa Jesosi kula wan mujëë a saba daka.

¹⁰ Nöö hën Masa Jesosi dë teefa wan saba, hën a go a wan keiki go ta lei sëmbë. ¹¹ Nöö wan mujëë sai naandë bi dë ku wan siki teni-a-aiti jaa longi kaa. Wan gadu wë bi du ku ën sô te sinkii fëen bendi doba fika sô, an sa hopo luku liba.

¹² Nöö di Masa Jesosi si di mujëë hën a kai ën ko nëen. Hën a taki dëen taa: “Mujëë o, i ko bunu e. I böö u di siki fii.”

¹³ Nöö hën a buta maun a di mujëë liba. Nöö wantewante dë hën di mujëë ko bunu leti kumafa a bi dë. Nöö hën a da Masa Gadu tangi taa: “Ke! Masa o, i bumbuu e. Gaantangi fii. Mi böö.”

¹⁴ Wë nöö di di hedima u di keiki si sô, nöö hën a mati. Hati fëen boonu te na soni, fu di kula Masa Jesosi kula di mujëë a di saba. Hën a hakisi dee oto sëmbë dë taa: “Na sikisi daka u abi fuu wooko nö? Wë a dee sikisi daka dë dendu un musu ko suku kula, ma na a saba e!”

¹⁵⁻¹⁶ Ma Masa Jesosi piki taa: “Un dee bödjëëma aki, hiniwan saba un ta lusu dee kau ku dee buliki fuunu ta tja de go bebe wata. Nöö di mujëë aki wë? Fa a dë wan bakamii fu Abahamu nöö a dë wan apaiti sëmbë u Gadu kaa, ma töku di didibi sitaafu ën teni-a-aiti jaa longi kaa. Wë nöö di tatai di tai ën aki, ee a saba seei an musu lusu nö?”

¹⁷ Nöö di Masa Jesosi fan sô teefa a kaba, nöö hën sen kisi dee felantima fëen te na soni. Ma hii dee oto sëmbë tuu ta wai seei ku hii dee gaan wooko dee a ta du.

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di Njunjun Tii u Masa Gadu.

Mat. 13:31-33; Maik. 4:30-33

¹⁸ Nöö hën Masa Jesosi toona seti lei de baka. A taki da de taa: “Andi mi sa tei taki da unu tee nöö a djeesi di Njunjun Tii u Gadu? ¹⁹ Wë a dë kuma wan sii de kai mutaadi di wan sëmbë tei paandi nëen goon. Di sii piki tee kuma wojo an sa si ën. Ma te i paandi ën, nöö a ta nasi ta göö tee a ko pau seei. A ta paaja maun tee fou seei ta feni kamian a dee maun fëen ta mbei wosu. Nöö sô di Njunjun Tii u Masa Gadu dë e.”

²⁰ Hën a toona taa: “Andi mi sa tei möön fu mi lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë? ²¹ Wë a dë leti kuma wan piki sooda di wan mujëë tei tuwë a wan hia boon, nöö di sooda ta soopu hii di boon te dou. Sô di Njunjun Tii u Masa Gadu dë e.”

Aki Masa Jesosi taa i musu biinga fii pasa a di piki döö.

Mat. 7:13-14, 21-23

²² Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi toona tei pasi nango a Jelusalen. Nöö fa a nango dë nöö a ta pasa a sômëni köndë, nöö a ta lei sëmbë a dee pepei köndë nango.

²³ Nöö hën wan sëmbë ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, biti së u sëmbë nöö o dou a Gadu Köndë nö?”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: ²⁴ “Un sabi nö? Na suku di soni dë e. Ma biinga be i dë wan u dee sëmbë di sa pasa a di piki döö go a dendu. Biga mi taki e, taa a a’ wan juu ta ko dë, nöö sômëni fuunu o kë biinga fu de pasa go a di piki döö ma wan o sa feni ën. ²⁵ Woon sai dë te di sëmbë di abi di köndë o hopo tapa di döö. Nöö woon go taanpu a di döö buka ta naki di döö ta begi di sëmbë taa: ‘Masa o, gaantangi jabi di döö da u.’ Ma a o piki unu taa: ‘Un disa mi. Ma sabi unu. Unsë un kumutu?’

²⁶ “Nöö di juu dë woon piki taa: ‘Wë nöönö, Masa, i sabi u. U ku i bi ta njan ta bebe makandi. A u köndë seei i bi ta lei u hiniwan juu.’

²⁷ “Ma nöö a o piki unu taa: ‘Mi taki e, ma sabi unu e. Ma sabi naasë un kumutu. Un kumutu a mi fesi dë, un takusëmbëma.’

²⁸ “Nöö naandë woon fika ta si dee fesiten sëmbë fuunu te a Gadu Köndë ala, de Abahamu, Isaki, ku Jakopu, ku hii dee tjabukama u Masa Gadu. Woon ta si de ma wan o sa dou a de. Nöö naandë woon dë ta du soni ta kai olo te un wei. ²⁹ Nöö sëmbë o kumutu a hii së u di goonliba go a Gadu köndë ala, nöö de tuu o go sindo a tafa ala, ma wan o sa dou a de.”

³⁰ Nöö hën mbei mi ta taki da unu limbolimbo taa dee sëmbë dee bi dë fesiwan aki sa ko bakawan ala. Dee bi dë bakawan aki sa bia ko dë fesiwan ala. Da sô.”

Aki u ta si fa Masa Jesosi

lobi Jelusalen.

Mat. 23:37-39

³¹ A di wan seei daka naandë, hën wanlô Faliseima ko a Masa Jesosi ko taki dëen taa: “Mësitë, a bëtë i kumutu aki go e, biga Könu Helodi ta suku i faa kii.”

³²⁻³³ Ma nõõ Masa Jesosi piki de taa: “Un go taki da di bödjëema naandë taa mi dë aki ta jaka dee didibi ta puu a sëmbë liba, mi ta kula dee sikima ko bunu. Nõõ mi o wooko di wooko u mi wantu daka eti. Ma fu go, mi musu fu go a Jelusalen nõõmõ. Biga de an ta kii wan tjabukama u Masa Gadu a wan oto kamian mõõn leki a Jelusalen.”

³⁴ Hën a bia ta fan soni u Jelusalen. A taa: “Aai baa, di kõndë de kai Jelusalen, dee sëmbë fëen nõõ ta kii dee tjabukama u Masa Gadu sõ. Dee sëmbë a ta manda da de tuu de ta naki ku sitonu ta kii. Nõõ a tjali mõõnsõ, un dee sëmbë a Jelusalen dë. Biga fa un sai dë, un sabi un mënì pasi mi kai unu fuun ko a mi nõ, leti kumafa wan ganian mama ta kai dee mii fëen fu de ko tjubi nëen hanza basu. Ma wan bi kë.

³⁵ “Hën mbei fa u dë aki, nõõ di kõndë fika da unu awaa. Biga mi, ma o dë ku unu mõõn. Mi o go. Ma te wan ten dë, woon toona si mi mõõn. Nõõ woon ,kisi mi ku wai awaa, ta bai taa: ‘Gaantangi u Gadu fu di sëmbë di ko a u a di në u Masa.’ ”

14

Aki Masa Jesosi kula wan sikima a saba daka.

¹ A wan saba daka hën wan u dee fesima u dee Faliseima kai Masa Jesosi faa ko njan nëen wosu. Nõõ di a ko, nõõ ,wanlõ Faliseima ku wanlõ Sabima u Wëti, dë leti dë ta watji ën ,u de feni wan soni nëen di an bunu, u de tjëen go kaagi.

² Nõõ wan womi sai dë tu ku wan siki fëen. Di sëmbë bi siki taanga te hii sinkii fëen soi.

³ Nõõ hën Masa Jesosi hakisi dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti dee sai dë taa: “Wë dee sëmbë aki o, mi kë hakisi unu wan soni. Te saba daka, a bunu fii kula wan sëmbë ko bunu, naa i musu disëen? Unfa di wëti u Mosesi taki?”

⁴ Ma nõõ na wan sëmbë piki ën. De an taki aai, de an taki nõnõ. Nõõ hën Masa Jesosi tëndë maun panjan di womi. Nõõ hën a kulëen te a kaba, hën a mandëen go.

⁵ Nõõ hën a toona hakisi de mõõn taa: “Ee wan sëmbë i abi wan womi mii fii ee nasõ wan kau, nõõ hën a kai a tobo wata, nõõ fu di a dë saba daka nõõ joo disëen faa dëdë nõ, naa joo go puu ën?” ⁶ Ma nõõ de an piki ën na wan wojo soni mõõnsõ.

Aki Masa Jesosi taa na wan sëmbë musu suku hei fëen seei.

⁷ Nõõ fa de dë sindosindo a tafa naandë, nõõ hën Masa Jesosi luku dee sëmbë dee ko a di piizii dë te a kaba lontu dou. Nõõ hën a si taa sëmbë sai dë kë sindo a dee mõõn hebi kamian fu di tafa, biga de ta suku hei u deseeti tumisi. Nõõ hën a konda wan oto da de.

⁸ A taki da de taa: “Te wan sëmbë kai i fii ko a wan piizii nëen wosu, nõõ te i go, nõõ ja musu suku u go sindo a di mõõn hei kamian wante e. Ma i musu sindo te a wan së buka ala. Biga kandë sõ, di sëmbë di kai i ko dë, bi kai wan oto sëmbë tu di hei mõõn i. ⁹ Nõõ a o ko taki da i taa: ‘Wë mati o, saka ko sindo a baka aki, be di otowan sindo a i kamian.’ Nõõ di juu naandë, ku gaan sen joo hopo go sindo a di mõõn lagi kamian.

¹⁰ “Ma ee wan sëmbë kai i fii ko a wan piizii nëen wosu, nõõ te i go, nõõ go sindo a di mõõn lagi kamian e. Nõõ te di juu a ko, nõõ ee a si taa wë di kamian i sindo ala an fiti i, nõõ a o kai i taa: ‘Mati o, na sindo ala baa. Ko sindo aki.’ Nõõ a o tei i tjja go buta a wan mõõn hei kamian. Nõõ fa joo hopo ka i bi sindo dë fii waka go sindo a di mõõn hei kamian, nõõ dee oto sëmbë o si taa aai, i dë wan hei sëmbë tuu.

¹¹ “Biga di sëmbë di ta hopo ën seei, nõõ hën de o saka. Ma di sëmbë di ta sakëen seei, nõõ hën de o hopo.”

Aki Masa Jesosi taki da di

Faliseima ambë faa musu ta

kai a piizii.

¹² Nõõ hën Masa Jesosi taki da di sëmbë di kai ën a di piizii naandë taa: “Mati o, te joo kai sëmbë mõõn fu de ko njan ku i, nõõ na kai dee bëë fii e, ku dee bunu mati fii, ee nasõ dee gudu sëmbë dee ta libi a i bandja dee sa du i bunu baka. Wë biga ee i kai dee sëmbë dë wanwan, nõõ te de o njan nõõ de o toona kai i tu. Nõõ te de kai i, i go njan te i hopo, nõõ hën di njanjan i njan dë, hën nõõ da di paima i feni fu di i bi kai de ko njan ku i. Nõõ a kaba.

¹³ “Ma te joo kai sëmbë u de ko a i wosu ko njan, nõõ i musu suku dee pootima e. Ee wan sëmbë aan mõni, ee wan sëmbë wojo booko, ee wan sëmbë lan, nõõ de i musu ta kai be de ko njan a i wosu. ¹⁴ Nõõ joo feni bunu fëen. Biga dee lõ sëmbë dë, de an sa toona paka i baka. Ma wan daka ta ko Masa Gadu o weki dee sëmbë a dëdë dee bi libi bunu nëen wojo, nõõ a di daka dë joo feni di paima fii e.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di gaan piizii.

Mat. 22:1-10

¹⁵ Nöo hën di Masa Jesosi fan sö te a kaba, nöo hën wan u dee sëmbë ku ën dë sindosindo a tafa dë taki dëen taa: “Wë di sëmbë di o feni kamian go sindo a di tafa u Masa Gadu nëen köndë ala, nöo a a’ bunuhedi e!”

¹⁶ Nöo hën Masa Jesosi piki ën, a konda wan oto dëen taa: “Wan womi bi dë, nöo hën a kai hia sëmbë u de ko nëen. Nöo hën a seeka soni u njan te a hia u de musu ko njan ku ën.

¹⁷ “Nöo di di juu kisi, nöo hën a manda wan wookoma fëen u go taki da dee sëmbë taa di juu dou, be de ko. Biga hii soni dë seekaseeka kaa.

¹⁸ “Ma nöo di di wookoma go kai de, hën de tuu ta pii soni ta konda. Wan u de taa: ‘Wë fa mi dë aki, nöo ma sa ko e. Biga mi bai wan goon, nöo mi musu go luku ën. Nöo taki da i masa taa an musu tei mi u hogi.’

¹⁹ “Di otowan taki taa: ‘Wë mi bai teni kau, nöo mi musu go wooko ku de luku. Nöo hën mbei ma o feni pasi u ko. Nöo taki da i masa taa be an tei mi u hogi.’

²⁰ “Di otowan taki möön taa: ‘Wë djunsu aki mi tei wan mujëe, nöo ma o sa ko.’

²¹ “Hën di wookoma toona ko dëen masa dee bosikopu. Nöo hën di masa hati boonu seei, hën a taki dëen taa: ‘Wë nöo toona go hesihesi e, nöo i waka a dee gaangaan sitaati ku dee pikipiki sitaati dee dë a di köndë aki tuu, nöo i suku dee lanlan sëmbë ku dee sëmbë dee an sa wooko, ku dee bookowojo sëmbë ku dee pena sëmbë, nöo i tja de tuu ko.’

²² “Hën di wookoma go tefa a ko, hën a taa: ‘Wë Masa, wë mi feni dee sëmbë nöo de ko kaa, ma misikuma kamian dë eti.’

²³ “Hën a taa: ‘Wë nöo toona go a dee pandasi kamian ku dee boiti ku dee sabana dendu, nöo te i feni sëmbë nöo i panjan de a maun hai tja ko. Biga di wosu u mi musu fuu. ²⁴ Ma nöo mi taki da unu taa dee fosu sëmbë dee mi bi kai dë, nöo na wan u de sa feni di njanjan u mi aki njan möön e.’ ”

Aki Masa Jesosi ta lei dee sëmbë andi de musu du ufö de sa dë bakama fëen.

Mat. 5:13, 10:37-38; Maik. 9:50

²⁵⁻²⁶ Nöo fa Masa Jesosi ta waka nango dë, nöo wanlö hia sëmbë ta waka ku ën nango. Tee wan pisi, hën a bia luku de. Hën a taki da de taa: “Ee wan sëmbë ja sa kai mi gaan soni möön i mama ku i tata ku i mujëe ku dee mii fii ku dee baaa fii ku dee sisa fii ku hii dee libi dee i abi tuu, nöo ja sa dë wan bakama u mi e. Biga i musu sa tja sitaafu u mi hedi. Ee i dëdë seei fu mi hedi, ja musu a’ toobi. ²⁷ Biga ee wan sëmbë i kë waka a mi baka, nöo ja musu abi kë fii seei e. Ma di soni di mi kë, hën nöo i musu du, nöo joo dë wan bakama u mi tuutuu.

²⁸ “Wë nöo un musu pakisei di soni bunu e. Biga ee wan fuunu kë mbei wan wosu nöo unfu joo du? Ja o go sindo pakisei te i kaba luku ee di möni fii tjika u du di wooko bifö i go seti mbei ën ö?”

²⁹ “Wë biga ee i go seti ën nöo hën di möni fii kaba, nöo te wan sëmbë ko dë ko si ën nöo a o taa: ³⁰ ‘Di womi aki, luku wan gaan wosu a seti mbei disa aki. Na mbei wë an kë mbei ën e, ma di möni fëen wë kaba.’ Nöo di juu dë nöo de o ta mbei i fa.

³¹ “Nöo söseei ee wan könu abi teni dusu sodati nöo hën a pakisei taa a o go feti ku wan oto könu di abi tuwenti dusu sodati, nöo bifö a go a musu pakisei bunu ee a sa feti ku ën.

³² “Ma ee a luku te a kaba nöo a si taa: ‘Wë di könu di abi tuwenti dusu sodati dë, ma sa wini ën,’ nöo an musu luku te di könu ko zuntu poi e. Ma a musu manda sëmbë a fesi go begi ën te a kaba, be di taki koti bifö de ko miti.

³³ “Wë nöo söseei hiniwan fuunu musu sindo pakisei ee i sa disa dee soni dee i abi, nöo ee ja sa disa de fii ko ta waka a mi baka nöo ja sa dë bakama u mi e.

³⁴ “Wë biga un luku, dee sëmbë. Satu dë wan suti soni u njan tuu, ma ee di satu kaba a söso te an sa kisi gansë möön, nöo andi i sa du ku ën möön? ³⁵ A kapëe nöo i sa tei ën tuwë, biga aan heepi a goonliba möön. „Nöo söseei joo dë tu e, ee ja waka ku hii i hati a mi baka.”

“Nöo fa mi fan ku unu aki, nöo un pakisei ën bunu e, dee sëmbë, be un fusutëen.”

15

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u wan lasi sikapu.

Mat. 18:12-14

¹ Wan daka hën dee sëmbë ta pii lanti möni ku dee oto takulibima u di köndë, hën de go a Masa Jesosi faa musu konda Gadu oto da de.

² Nöo hën dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti ko si Masa Jesosi ku dee sëmbë naandë makandi. Nöo hën de taa: “Ee! Aai baa. Di sëmbë aki, a ta butëen seei kuma bumbuu sëmbë, ma a ta hulu dee gaan takulibima u di köndë. So juu hën ku de ta njan makandi seei. A bunu nö?”

³ Nöo Masa Jesosi sabi taa sö de ta guunjëen, nöo hën a da de wan oto. A taa: ⁴ “Un haika e, dee sëmbë. Ee wan fuunu abi wan höndö sikafu nöo wan u de kumutu a dee otowan dendu

go lasi, nöö unfa joo du? Ja o seeka dee nëniteni-ku-nëni naandë disa a sabana dë, nöö i go suku di lasi wan te i feni ën nö? ⁵⁻⁶ Nöö te i feni ën kaa, nöö joo wai seei hopo ën buta a gangaa baaku tja ko a ganda. Nöö te i ko dou ku ën kaa, nöö joo kai dee mati fii ku dee sëmbë dë a i bandja naandë taa: 'Un ko mbei piizii ku mi e, dee sëmbë. Biga di mbeti u mi bi lasi, nöö mi feni ën baka.'

⁷ "Wë nöö fa i si hii sëmbë ta wai naandë, nöö söseesi a dë a Gadu Köndë tu te wan takulibima biëen libi ko ta waka a Masa Gadu baka. De ta piizii ku ën möön leki dee oto nëniteni-ku-nëni sëmbë dee bi dë seekaseeka dë kaa."

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di kpëngëlë möni di bi lasi.

⁸ Nöö hën a toona taki da de möön taa: "Nöö söseesi tu, ee wan mujëë abi teni kpëngëlë möni nöö hën wan u de lasi, nöö an o sëndë faja nöö a ta bai di wosu köniköni ta suku ën teefa a feni ën baka nö? ⁹ Nöö te a feni ën kaa, nöö a o kai dee mati fëen ku dee sëmbë dë nëen bandja tuu ko. Nöö a o taki da de taa: 'Dee sëmbë o, mi bi abi teni kpëngëlë möni nöö wan u de bi lasi, hën mi ta suku ën tefa u dë aki hën mi feni ën. Nöö un ko wai mbei piizii ku mi makandi.'

¹⁰ "Wë nöö fa i si dee sëmbë ta wai u di wan kodo kpëngëlë möni bi lasi de feni dë, nöö söseesi dee basia u Masa Gadu ta wai tu e, ee wan kodo takulibima seei biëen libi ko ta waka a Masa Gadu baka."

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di mii di bi lasi.

¹¹ Nöö hën a toona taki da de möön taa: "Wan tata bi dë e, nöö a bi abi tu womi mii fëen. ¹² Nöö hën wan daka hën di piki wan ko nëen. Hën a taki dëen taa: 'Taata o, mi kë fii paati dee gudu fii, nöö i da mi di u mi së di mi bi o feni wante.' Nöö hën di tata paati di gudu fëen da dee womi mii fëen te a kaba.

¹³ "Nöö an longi möön, hën di piki wan sei dee gudu fëen. Hën a tei di möni. Hën a go a wan longi köndë, nöö naandë a poi di möni fëen tuu ku jajo libi. ¹⁴ Nöö hën a sai dë te wan pisi, hën wan gaan hangi ko a di köndë. Nöö hën pena ko ta kii ën a hii fasi, biga di möni fëen bi kaba gaanduwe kaa.

¹⁵ "Nöö hën a go a wan sëmbë u di köndë go suku wooko. Nöö hën di sëmbë dëen wan wooko, a mandëen faa musu go ta luku dee hagu fëen dëen. ¹⁶ Nöö hangi ko ta kii di womi mii tee dee hagu njanjan seei a bi kë feni njan fu bëë fëen fuu, ma na di dë seei de dëen. Na wan sëmbë dëen soni u njan a di köndë möönsö.

¹⁷ "Nöö hën a sai dë tee wan pisi, nöö hën wojo fëen ko limbo. Hën a taa: 'Luku fa mi dë aki. Sömëni wookoma mi tata abi ta da njanjan, de ta njan te tjika de, nöö hën mi ko dë aki ta pena da hangi ta kii. ¹⁸ Nöö mi sabi andi mi o du. Mi o toona go a mi tata, nöö mi o go taki dëen taa: 'Taata, wë mi du hogi ku i tee dou ku Masa Gadu tuu. ¹⁹ Nöö ma waiti möön seei fii musu tei mi kuma mii fii e, ma tei mi kuma wan wookoma fii nöö.' "

²⁰ "Nöö hën a hopo ta waka nango nëen tata.

"Nöö di tata bi dë a wosu naandë. Te wan pisi, hën a tuwë wojo go te ala, hën a si wan sëmbë ta ko. Hën a si taa di womi mii fëen hën ta ko naandë. Nöö hën tjali fëen kisi ën tee. Hën a hopo vu kule go kisi ën baasa, a bosu ën wai ku ën te a bigi.

²¹ "Nöö hën di womi mii taa: 'Taata o, wë ma waiti tjika möön fii tei mi kuma mii fii e, biga mi du i hogi tee dou ku Masa Gadu seei tu.'

²² "Ma di tata an haika di mii seei. A taki da dee wookoma fëen taa: 'Un hesi go tei di möön waiti wojo koosu tja ko bisi dëen. Nöö un go tei andelu tja ko tuusi nëen finga, nöö un tja saapatu ko dëen be a bisi. ²³ Nöö un go kii di fatu kau tja ko, boo boi njan mbei piizii. ²⁴ Biga di womi mii u mi aki bi go kaba a sösö, ma a toona ko a u baka.' Hën de seti mbei di piizii.

²⁵ "Nöö a di ten dë seei, di gaan baaa fëen bi dë a goon dendu. Nöö hën di a kumutu a goon ta ko, hën a jei de ta wai ta pëë ta mbei piizii te a bigi. ²⁶ Nöö hën a kai wan u dee wookoma fëen tata ko, hën a hakisi ën taa: 'Andi ta pasa bigi di bigi aki sö?'

²⁷ "Hën a piki ën taa: 'Wë di piki baaa fii di bi go, hën wë toona ko a wosu. Nöö hën i tata kii di fatu kau ta wai ku ën fu di a toona ko ku libi a wosu baka.'

²⁸ "Nöö di di gaan baaa jei sö, hën hati fëen boonu tee a taa an o go a wosu.

"Nöö hën di tata ko jei, hën a go nëen a döo go begi ën taa: 'Womi, gaantangi, ko boo go a wosu.'

²⁹ "Hën a taa: 'Wë nönö Taata, më o ko a wosu. Wë biga sömëni jaa longi mi ku i dë aki, mi ta du hii soni da i dee i ta manda mi fu mi musu du. Na wan daka seei mi pasa i buka. Mi ta wooko da i kuma mi da wan sitaafuma fii, ma na wan daka i da mi wan u dee kaabita seei fu mi mbei piizii ku dee mati u mi. ³⁰ Ma di womi mii fii aki di go poi dee gudu fii ku di jajo libi fëen, tefa a toona ko aki nöö hën i ta mbei sö wan gaan piizii te i kii di fatu kau dëen. Nöö ma sa ko a wosu. A hati mi poi.'

³¹ “Hën di tata taa: ‘Wë mii o, wë fa mi ku i ta libi makandi aki, nöö hii dee soni dee mi abi aki tuu dë fii, na sô nö?’ ³² Ma di baaa fii di bi go sômëni longi te u mëni taa a dëdë kaba a sôsö, hën wë toona ko a u ku libi baka. Nöö an fiti fuu wai mbei piizii ku ën nö?’ ”

16

Aki Masa Jesosi ta konda taa i musu seeka da di bakaten libi fii.

¹ Nöö hën Masa Jesosi toona taki wan oto woto möön da dee bakama fëën. A taa: “Wan guduma bi dë, nöö ‚a’ hia wookoma. Hën a tei wan sëmbë buta basi a dee wookoma fëën liba faa ta seeka di wooko ta luku hii dee gudu fëën dëën.”

“Nöö hën a dë tee wan daka, nöö hën wan sëmbë ko nëen ko taki dëën taa: ‘Mati o, haika e. Di basi i buta a dee wookoma fii liba dë, an ta wooko bunu e. A ta njan di möni fii.’

“Hën di guduma taa: ‘Sô nö?’ Hën a taki aai. Hën a taa: ‘Wë antoobi.’

² “Nöö hën a manda kai di basi ko nëen. Hën a taki dëën taa: ‘Womi, mi jei wan soni. Wë nöö hën mi kai i ko hakisi fii musu konda da mi. De taki da mi taa i ta njan di möni u mi tuu. Wë nöö i musu taki da mi unfä i wooko ku di möni, biga abiti möön mi o puu i. Ja o dë basi fu di wooko u mi möön.’

³ “Nöö hën di basi taki nëen hati taa: ‘Ee maingë, di soni aki, a bigi da mi. Wë nöö ee di masa u mi ko puu mi a wooko, nöö andi seei mi o du? Biga ma sa wooko a goon dendu te tja heepi ko da mi fu mi feni soni njan. Nöö fu mi ta waka ta pidi njanjan a sëmbë wosu, mi a’ sen fëën. Ma sa du ën.’

⁴ “Hën a sai dë te wan pisi, hën a taa: ‘Söö. Wë mi saandi mi o du u te de puu mi a di wooko, nöö oto sëmbë sa hoi mi a de wosu. Nöö pena an o kii mi.’

⁵ “Hën di a pakisei sô kaa, nöö hën a kai hii dee sëmbë dee bi juu soni nëen masa söndö paka. Nöö hën di de ko nëen, hën a taki da di fosuwan taa: ‘Womi o.’ A piki. A taa: ‘Un mëni i bi abi fii paka di masa u mi?’

⁶ “Hën a piki ën taa: ‘Wë basi, mi abi wan höndö bali fatu dee mi bi tei fu mi musu paka.’

“Hën a taki aai. Hën a tei di pampia a bi sikifi dee soni a bi juu, hën a tënëen tuwë. Hën a dëën wan oto pampia taa: ‘Luku wan oto pampia aki. Go sindo, nöö i toona sikifi ën. Ma te joo sikifi, na sikifi wan höndö möön e. Sikifi feifiteni bali nöö.’ Hën a tei, hën a go sindo hën a sikifi.

⁷ “Hën a kai wan otowan, di u mbei tu. Hën a taa: ‘Womi o, fa u ta wooko aki, nöö dee soni mi bi juu i, un mëni i abi fii musu paka?’

“Hën a piki ën taa: ‘Wë basi, mi abi wan dusu saku boon fu mi musu paka.’

“Hën a tei di biifi hën a tënëen. Hën a taki dëën taa: ‘Go sindo, nöö i sikifi otowan. Ma te joo sikifi, nöö i sikifi aiti höndö nöö. Na sikifi wan dusu möön.’ „Nöö sô a saka di möni da de tuu.”

⁸ “Nöö hën di di guduma si fa di basi du dë, hën a taa: ‘Aai, di sëmbë aki, ‚hii fa a hogi,‘ ma a sabi u du soni e. A köni tuu. ‚A sabi fa u heepi ën seei fu te di fuka ko nëen a bakaten, nöö a sa libi.‘ ”

Nöö hën Masa Jesosi toona taa: “Luku fa di guduma gafa di sëmbë. Nöö mi taki e, dee sëmbë u di goonliba aki dee an ta waka a Masa Gadu baka, de ta libi a wan fasi u tja wini ko da de a bakaten möön leki dee sëmbë dee ta waka a Gadu baka e.”

⁹ Nöö hën a toona taki da de taa: “‚Un si fa di basi du aki nö? A seeka di soni faa musu toona heepi ën seei a bakaten.‘ Nöö sô unu seei musu du tu e, dee sëmbë. Dee möni un si un ta wooko a goonliba aki, nöö un musu ta wooko ku de a wan fasi fu de di daka un koomutu a di goonliba aki, nöö de o kisi unu ku piizii seei te un dou a Gadu köndë ala ka woom dë fu teego.

¹⁰ “Nöö a dë sô taa ee wan sëmbë ja sa seeka wan piki soni te a ko bumbuu soni, nöö söseei ja o sa seeka gaan soni tu. Nöö ee i ta fufuu piki soni, nöö söseei joo ta fufuu gaan soni tu.

¹¹ “Nöö ee wan sëmbë ja ta seeka di gudu i ta feni a goonliba aki a wan bumbuu fasi, ja ta njan mën kumafa a fiti, wë nöö unfä Masa Gadu o sa futoou i faa da i gaan gudu nëen köndë fii seeka? ¹² Nöö ee wan sëmbë ja ta seeka oto sëmbë soni te de butëen a i maun, nöö unfä de o da i soni fii seei, fii seeka?

¹³ “Nöö na wan sëmbë sa dini tu masa makandi e, dee sëmbë. Biga joo lobi wan möön wan. Ee i hëngi a wan, nöö ja o sa hëngi a di otowan möön. Wë nöö i sa dë a Gadu baka, ee nasö i sa dë a gudu baka, ma nöö ja sa dë a de tuu baka makandi e.”

¹⁴ Nöö di Masa Jesosi taki dee oto aki teefa a kaba, nöö hën dee Faliseima jei, nöö hën de an kë sö. Biga deseei a’ langabëë u möni tumusi. Nöö hën de bia ta sôsö Masa Jesosi ta mbei ën fa.

¹⁵ Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë unu wë mi ta taki tuu e. Biga a sëmbe wojo un ta mbei taa un dë bumbuu sëmbe, ma Masa Gadu hën sabi unu hati e. Nöö di soni libisëmbe ta si u gaan bumbuu soni, nöö a Masa Gadu wojo an dë wan wojo soni.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u

di awoo tii ku di Njunjun Tii

u Masa Gadu.

¹⁶ Nöö hën a taki da dee Faliseima möön taa: “Un haika e, dee sëmbe. Fu sensi di ten u Mosesi te kisi di ten u Johansisi di Dopuma, nöö dee wëti Mosesi ku dee tjabukama bi kisi a Gadu bi ta konda da libisëmbe fa u de waka a Gadu baka. Ma nöö fa u dë aki, wan njunjun buka ko taa Masa Gadu hopo wan Njunjun Tii. Nöö hia sëmbe ta biinga a di Njunjun Tii dë baka kaa. ¹⁷ Ma tökusee an dë taa dee awoo wëti an bunu e. Mundu ku goonliba sa kaba, ma na wan piki wan u dee wëti seei o kaba a sösö möönsö.”

Aki Masa Jesosi ta lei fa

manu ku mujëe an musu tuwë.

Mat. 5:31-32; Maik. 9:42

¹⁸ Hën a toona taki möön taa: “Ee wan sëmbe i go tei wan mujëe te nöö hën i tuwëen disa nöö i toona go tei wan otowan, nöö di wëti u Masa Gadu hën i booko dë kaa e. Nöö söseei tu, ee wan sëmbe i go tei wan tuwë mujëe fu wan oto womi, nöö i seei booko di wëti u Gadu tu.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di guduma ku Lazalosi.

¹⁹ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “Wë un haika e, dee sëmbe. Wan guduma bi dë a wan kändë. Nöö a gudu tee na sipootu. Hiniwan juu a ta libi fëen kumafa a kë ta bai dee gaan dii koosu ta bisu ta mbei gaan piizii.

²⁰ “Ma nöö wan sëmbe bi dë a di kändë naandë tu de ta kai Lazalosi. A pena te an saanfa u du ku ën seei. Kasikaasi kisi ën hii ën sinkii. Na hopo seei a ta hopo ta waka. Nöö de ta hopo ën ta tja nango ta buta a di guduma dööbuka ²¹ fu te di guduma njan nöö a kändë a sa feni so u dee sakasaka u dee njanjan fëen dee ta kumutu nëen tafa ta kai a goon. Nöö dee dagu u sitaati ta ko ta lëmbë dee kasikaasi fëen nëen sinkii.

²² “Nöö hën de dë te wan pisi nöö hën di penama dëdë. Hën dee basia u Masa Gadu ko tei ën tja go nëen gaan sëmbe Abahamu bandja. ‘Nöö a sai dë ta wai ta piizii ta libi suti kumafa di libi dë ala.’

“Nöö a baka fëen hën di guduma dëdë tu, hën de tjëen go bei. ²³ Ma nöö fa a dëdë dë, nöö hën a go a didibi faja. Hën a go sai dë a di faja dendu ta tja sitaafu ta bai ta kai olo.

“Tee wan pisi, nöö hën a hopo wojo luku te ala, a si Lazalosi a Abahamu bandja dë.

²⁴ “Hën a bai kai Abahamu taa: ‘Taata oo, Taata, gaantangi, tei tjali u mi nöö i manda Lazalosi be a tuusi finga fëen a wata tja ko munjan mi tóngö. Biga ka mi dë aki, di faja ta kendi mi tumusi.’

²⁵ “Nöö hën Abahamu piki ën taa: ‘Ke, aai mii, wë mi jei e. Ma mëni taa di ten di i bi dë a goonliba ala, i bi ta libi bunu kumafa i kë. Soni seei an bi ta fuka i. I bi njan di bunu libi fii a goonliba ala tuu bifö i dëdë ko aki. Nöö Lazalosi, di a bi dë a goonliba ala, nöö hii fuka a bi ta tjai. Wë nöö fa u dë aki i ko ta tja sitaafu, ma Lazalosi hën ko feni böö awaa.

²⁶ “Ma haika, boiti u di dë, pasi an dë fu dee sëmbe u mi aki aba ko a unu ala e. Söseei pasi an dë a unu ala tu fu un sa aba ko a u aki. Biga wa sa pasa di gaan fundu ngötö a u mindi aki fuu ko miti ku u seei.’

²⁷ “Nöö hën di guduma taa: ‘Aai, wë mi jei. Ma nöö i sabi nö? Mi begi i Taata, gaantangi, manda Lazalosi be a go a mi tata wosu, ²⁸ nöö a o si wanlö baa u mi naandë. De dë feifi. Nöö gaantangi be a wasiköi de da mi taa de an musu libi kumafa mi bi libi a goonliba ala möön, fu de ko a di sitaafu kamian aki.’

²⁹ “Nöö hën Abahamu piki ën taa: ‘Sö nö, womi?’ Hën a taki aai. Hën a taa: ‘Wë, mi jei. Ma i sabi nö? Dee sëmbe a goonliba ala, de abi dee buku fu Mosesi ku dee u dee tjabukama u Masa Gadu kaa. Nöö be dee baa fii haika andi dee buku ta taki nöö de waka a de baka.’

³⁰ “Hën di guduma taa: ‘Aai, Taata, sö a dë tuu. Ma di dë wanwan an tjika. Ma ee wan dëdë sëmbe hopo go wasiköi de, nöö de o bia de libi.’

³¹ “Hën Abahamu piki ën taa: ‘Ma haika e, mati. Ee de an sa tei dee sikifi a dee buku naandë, nöö ee wan sëmbe hopo kumutu a dëdë kändë go fan ku de seei, de an o jei möönsö e.’”

Sö wan gaan oto Masa Jesosi konda dë e.

17

Aki Masa Jesosi bai dee bakama

fëën u de an ganjan sëmbë

puu a Gadu pasi.

Mat. 18:6-7, 21-22; Maik. 9:42

¹ Hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëën taa: “Un musu sabi taa dee soni ta hai sëmbë puu a Gadu pasi an o sa kaba a di goonliba aki möönsö. Ma mi bai helu da dee sëmbë dee o ta tja dee lö soni dë ko a sëmbë. ² Biga ka fii du sô wan soni, nöö a möön bunu de tai wan gaan gindi sitonu a i gangaa, nöö de tja i go tuwë a ze mindi be i dëdë kaba a sôsö wante, fu ja du di hogi di i bi pakisei dë. Di sitaafu dë hogi, ma an hogi kuma di i bi o feni ee i bi feni pasi puu sëmbë a Gadu pasi. ³ Un musu luku bunu ku di soni naandë fu an musu miti unu e.”

Aki Masa Jesosi ta lei de

fa u de libi ku dee sëmbë

de ta du de hogi.

Hën a toona taa: “Wë nöö ee i si taa di otowan fii du i hogi, nöö i musu fan ku ën be an du sô ku i möön. Nöö ee i si taa a piki disa di hogi du fëën dë, nöö i musu disëën. Ja musu hoi ën a bëë. ⁴ Ee a du i hogi sëbën toon a wan daka seei nöö hën a ko a i sëbën toon ko begi i fii dëën paadon, nöö i musu disëën. Na hoi ën a bëë möön e.”

Aki Masa Jesosi konda taa

ee di biibi fii piki seei

ma a sa du gaan wooko.

⁵ Nöö hën dee bakama taki da Masa Jesosi taa: “Wë Masa o, u ta biibi a Masa Gadu liba, ma di biibi fuu an tjiika. Nöö u begi i gaantangi, heepi u be di biibi fuu ko möön taanga.”

⁶ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Aai. Wë womi, ee i abi wan piki biibi a Gadu liba kuma ahun sii seei, hën i taki da di pau i si aki sô taa: ‘Hön kumutu aki go paandi i seei a ze,’ nöö a o piki i buka e.”

Aki Masa Jesosi ta konda da de kumafa di wooko u de dë.

⁷ Nöö hën a taki da de möön taa: “Undi fuunu o abi wan wookoma, nöö te a go a wooko a goon dendu nasö a go luku dee mbeti a sabana tee a ko, nöö i taki dëën taa: ‘Ko sindo njan?’

⁸ “Na tuu fii. Ma joo taki dëën taa: ‘Wë luku, di i ko kaa, nöö i seeka hesihesi nöö i go boi njanjan seti tafa da mi be mi njan. Nöö te mi njan te bëë u mi fuu kaa, nöö i seei sa njan tu.’

⁹ “Wë nöö unfa un pakisei u di soni naandë? Un pakisei taa di basi u di wookoma musu da di wookoma fëën apaiti tangi fu di a wooko dëën taanga sô nö? Nönö. An dë faa dëën tangi e. Wë biga fa a wooko naandë, sô nöö a bi musu wooko.”

¹⁰ “Wë nöö unu seei tu e, te un wooko da Masa Gadu kumafa a da i di wooko, nöö an dë fuun suku tangi nëën e. Biga sô nöö di wooko fuunu dë kaa.”

Aki Masa Jesosi kula teni sëmbë dee bi siki tjinasiki.

¹¹ Nöö fa Masa Jesosi nango a Jelusalen dë, nöö hën a ta pasa a di pisiwata u Samalia ku Galilea mindi.

¹² Nöö hën a go dou a wan piki kôndë. Hën teni sëmbë ko miti ku ën naandë, nöö dee sëmbë dë tuu siki tjina siki. Hën de taanpu te ala, ¹³ de bai taanga kai Masa Jesosi taa: “Jesosi, Masa o, ke gaantangi, tei tjalihati fuu nöö i heepi u baa!”

¹⁴ Nöö di Masa Jesosi jei di bai, nöö hën a bia luku. Hën a si dee sëmbë. Hën a taki da de taa: “Ee, aai mii. Wë un sabi nö? Un pasa go a dee begima be de si unu fa un dë.”

Nöö di de seti nango, te wan pisi hën de tuu ko bunu djee. ¹⁵ Nöö di wan u de si taa a ko bunu, hën an go möön ma a bia toona. Nöö hën a ta bai taanga ta gafa Gadu ta dëën tangi u di bunu a du ën naandë.

¹⁶ Nöö hën a kule go kai a Masa Jesosi fesi a goon naandë. Hën a taki dëën taa: “Ke Masa, gaantangi fii e, fu di bunu i du mi aki. A bigi. Nöö mi si ën!” Nöö di sëmbë dë bi dë wan Samalia sëmbë. „An bi dë Isaëli sëmbë seei kuma dee oto nëigi, faa bi musu da Gadu tangi sô.”

¹⁷⁻¹⁸ Nöö hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Wë womi o, fa i ko i wanwan aki, na teni sëmbë un bi dë ko bunu nö? Unsë dee otowan fii dë? Na wan u de toona ko fu de ko da Gadu tangi möönsö möön leki di döösë sëmbë aki nö? Wë a bigi a mi.”

¹⁹ Hën a taki dëën taa: “Wë womi o, hopo go fii e. Di biibi di i abi a mi liba, nöö a heepi i kaa.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u di ten di a o toona ko a goonliba.

Mat. 24:23-28, 37-41

²⁰ Wan daka, hën wanlö Faliseima ko a Masa Jesosi ko hakisi ën taa: “Mësité o, na un ten Masa Gadu o ko a goonliba ko tei di Könu Tii fëen, faa taki a hii sëmbë liba?”

Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë un haika e. _Di tii u Gadu an ta ko kumafa un ta mëni ën dë e. Biga_ dee könu u di goonliba aki te de o ko u tii dee köndë, nöö hii sëmbë ta sabi taa de ta ko. _Biga de ta wai ta pëë doon, tutu ta piki._ Ma di ko u di tii u Masa Gadu hën an o dë sô e.

²¹ “Biga te a o ko, nöö na wan sëmbë o sa taki taa: ‘Luku ën aki.’ Ee nasö: ‘Luku ën ala.’ De an o sa lei sëmbë sô. Biga di Tii fëen ta dë a dee sëmbë dee ta waka nëen baka hati.”

²² Nöö hën a taki da dee bakama fëen taa: “Fa mi o disa unu go aki, nöö wan ten o ko nöö un tuu o hangü u si ee wan u dee daka seei di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë nëen könubangi ta taki a hii mundu liba. Ma wan o sa si ën eti. ²³ Sëmbë o taki da unu taa: ‘Un luku ën aki!’ Ee nasö: ‘Un luku ën ala.’ Ma wan musu go luku e. Wan musu piki möönsö.

²⁴ “Biga te di daka di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko, nöö a o dë leti kuma te liba koti faja walau sô, hii sëmbë ta si ën. Biga liba ala o limbo gbegede te kisi ku goon aki tuu. Nöö söseei di ko u mi o dë tu. ²⁵ Ma bifö mi toona ko aki a sô wan fasi, nöö mi musu tja sitaafu ku pena tee bifö. Biga dee lö sëmbë u di ten u dë aki, de an dë a mi du. Kwetikweti.

²⁶ “Ma di ten di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba, nöö a o dë leti kumafa di ten u Noa bi dë. Biga leti kumafa soni bi ko miti dee sëmbë a di ten dë, nöö söseei a o miti dee sëmbë u di ten di mi o ko tu. ²⁷ Biga a Noa ten de bi ta njan ta bebe, dee womi bi ta tei mujëë, dee mujëë bi ta tei manu. De bi ta libi u de kumafa de kë söndö mëni Gadu möönsö, tefa di daka Noa go a di sipi dendu. Hën di tjuba seti kai, gaan wata ta ko a te kii de tuu fia puu dë.

²⁸ “Nöö söseei tu a bi miti dee sëmbë a di ten u Lotu. Dee sëmbë bi sai dë ta njan ta bebe, de bi ta bai soni ta sei, de bi ta koti goon ta paandi njanjan, de bi ta mbei wosu, ²⁹ tee di daka di Lotu kumutu a Sodom go. Nöö hën di wan seei daka naandë faja kumutu a liba mökisi ku di soni de kai zuwalufu kai ko a goon tjuma dee sëmbë u Sodom kii tuu fiaa puu dë. ³⁰ Wë nöö söseei a o pasa tu te Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba fu sëmbë musu si mi.”

³¹ Nöö hën a taki da de möön taa: “A di daka dë nöö ee wan sëmbë dë nëen baiko, nöö an musu tei ten faa go tei soni fëen nëen wosu dendu e. A musu bazia ko a goon wante nöö a kule go tjubi. Nöö söseei ee wan sëmbë dë nëen goon dendu ta wooko, nöö an musu kule go a ganda go tei soni nëen wosu, ma a musu kule go tjubi nöö.

³² “Nöö fa mi ta fan aki, un mëni di soni di bi pasa ku di mujëë fu Lotu e. ³³ Biga di sëmbë di ta biinga faa hoi ën libi kumafa a këen _ku dee soni fëen dee a abi a goonliba aki_, nöö a o lasi ën nöömö. Ma di sëmbë di aan toobi faa lasi ën, nöö hën o feni ën fa a kë.”

³⁴ Hën a taki möön taa: “A di daka di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o ko, nöö tu sëmbë sa dë a wan bedi ta duumi, nöö wan u de Gadu o tei tja go nöö di otowan a o disëen. ³⁵ Nöö tu mujëë o dë makandi a wan kamian ta mbei boon, nöö wan u de Gadu o tei tja go, nöö di otowan a o disëen. [³⁶ Söseei tu sëmbë sa dë makandi ta wooko a goon dendu, nöö wan u de Gadu o tei tja go, nöö di otowan a o disëen dë.]”

³⁷ Nöö hën dee bakama u Masa Jesosi hakisi ën taa: “Wë, Masa o, na unsë u di goonliba di soni naandë o pasa?” Nöö hën a koti wan nongö da de taa: “Ka wan mbeti dëdë fika, nöö naandë dee opete ta ko.”

18

Aki Masa Jesosi taki fa u musu ta begi nöömö söndö wei.

¹ Nöö hën Masa Jesosi taki wan woto da dee bakama fëen faa lei de kumafa de an musu ko wei u begi Gadu, ma de musu ta begi ën hiniwanten söndö lasi hati.

² A taa: “Wan fisikai bi dë a wan köndë, nöö a bi hogi tee an ta fëëë Gadu, nöö aan toobi ku libisëmbë tu. ³ Nöö wan mujëë bi ta dë a di köndë dë tu, manu fëen bi dëdë. Nöö a bi ta ko a di fisikai nöömö ta ko ta begi ën taa: ‘Fisikai o, mi kë i heepi mi. Mi ku wan sëmbë a’ sondi, nöö mi begi i fii kuutu di soni da u. Da mi di leti u mi nöö i dëen di adjabëë fëen.’

⁴ “Nöö a fesi di fisikai an bi kë heepi di mujëë. Ma a baka fëen a ko pakisei tee a kaba, hën a taa: ‘Wë aluwasi fa ma ta fëëë Gadu, nöö ma a’ toobi ku libisëmbë tu, ⁵ ma tökuseei di mujëë aki ta ko a mi nöömö, an ta disa mi ku di taki möönsö. Nöö mi o heepi ën be a feni di leti fëen, be mi böö fëen. Biga ee nasö, a o ta ko ta kaakei mi ku di taki fëen dë nöömö.’ ”

⁶ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Un haika fa di fisikai taki dë. A abi hogihati, ma tökuseei, a piki di mujëë buka. ⁷ Wë nöö Masa Gadu di abi sö bunuhati wë? Ee wan sëmbë fëen ta begi ën nöömö a ndeti ku didia, an sa heepi ën nö? Biga a bi pii de puu a oto sëmbë dendu tei ko fëen

sëmbë kaa, nõö a o buuja ufõ a ko a de nõ? Nõnõ, an o buuja e. ⁸ Mi taki e, a o ko hesihesi a de ko kuutu soni da de.

“Ma nõö fa mi fan dë seei, ma ₁fa de o du ku dee sëmbë u mi a di goonliba aki tjika dë, nõö₂ te Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko ₁u mi ko heepi de₂, nõö mi o feni sëmbë möönsõ di ta biibi a mi eti nõ?”

Aki Masa Jesosi da wan oto

u wan Faliseima

ku wan pii-lanti-mõnima.

⁹ Nõö hën Masa Jesosi da de wan oto u dee sëmbë dee ta wisiwasi otowan ta mbei deseei taa de dë bumbuu sëmbë. ¹⁰ A taa: “Wan daka nõö hën tu sëmbë hopo, hën de go a Masa Gaangadu Wosu fu de go begi Gadu. Nõö wan u dee sëmbë bi dë Faliseima nõö di otowan bi dë wan sëmbë di ta pii lanti mõni.

¹¹ “Nõö hën di de go naandë, hën di Faliseima go taanpu te a wan së ala, hën wanwan. Nõö hën a begi taa: ‘Masa Gadu, gaantangi fii e, fu di ma dë kuma dee takusëmbëma, kuma dee fufuuma, kuma dee sëmbë dee ta tei sëmbë mujëë, kuma di sëmbë ta pii lanti mõni aki. ¹² Tu toon hiniwan wiki mi ta disa u njan ta begi i. Hiniwan soni mi abi nõö mi ta paati, nõö mi tja fii së ko da i a keiki kumafa di wëti dë. Sõ mi ta libi.’ Sõ di Faliseima begi.

¹³ “Ma di sëmbë ta pii lanti mõni naandë, nõö a sabi taa an ta libi bunu tuu. Nõö sen kisi ën tee an sa hopo wojo luku liba möön. A fika a baka ala ta naki maun nëen hati taa: ‘Ke, Masa Gadu, a’ tjalihati u mi nõö i heepi mi o. Biga mi sabi taa mi dë wan gaan takusëmbëma tuu.’”

¹⁴ Nõö hën Masa Jesosi taa: “Wë mi taki da unu taa fa di sëmbë ta pii lanti mõni go a wosu dë, nõö Masa Gadu an hoi dee hogi du fëen nëen bëë möön e, ma a tei ën ko sëmbë fëen. Ma di Faliseima dë, Gadu disëen a go fëen a wosu nõö. Biga hiniwan sëmbë di hopo hënseei, nõö Gadu o sakëen. Ma hiniwan sëmbë di saka hënseei, nõö hën Gadu o hopo.”

Aki de tja dee mii ko

a Masa Jesosi.

Mat. 19:13-15; Maik. 10:13-16

¹⁵ A di juu dë seei, nõö hën de ta tja dee piki mii ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de liba ₁begi da de₂. Ma di dee bakama u Masa Jesosi si sõ, nõö hën de gandji da de taa: “Wan musu tja dee piki mii dë ko aki e.”

¹⁶ Ma di Masa Jesosi jei fa dee bakama taki, hën a taa: “Nõnõ. Wan tapa de e! Un be dee mii ko a mi nõö. Biga sëmbë kuma dee mii aki, de ta dë a di Njunjun Tii u Masa Gadu dendu ta feni di bunu fëen. ¹⁷ Nõö mi taki e, ee wan sëmbë i kë ko dë a di Tii u Gadu dendu, nõö i musu abi sakafasi ta futoou Masa Gaangadu kumafa wan mii ta abi sakafasi ta futoou dee gaan sëmbë fëen.”

Aki Masa Jesosi ta konda

soni u gudu da de möön.

Mat. 19:16-30; Maik. 10:17-31

¹⁸ Nõö hën wan hedima u dee Isaëli sëmbë ko a Masa Jesosi. Hën a hakisi ën taa: “Mësitë o, mi sabi taa i dë wan bumbuu sëmbë, nõö hën mi ko hakisi i andi mi musu du fu mi feni di libi u teego.”

¹⁹ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, fa i ta kai mi bumbuu sëmbë aki, ma i saandi i ta taki dë nõ? Bumbuu sëmbë an dë boiti Gadu wanwan nõö. ²⁰ Ma nõö fii feni di libi u teego, nõö ja sabi dee wëti u Masa Gadu eti õ, taa ja musu go a oto mujëë möön leki di mujëë fii u wosu. Ja musu kii sëmbë. Ja musu fufuu sëmbë soni. Ja musu mindi soni da sëmbë. I musu ta lesipeki i tata ku i mama.”

²¹ Hën di hedima piki taa: “Wë, hii dee wëti dë tuu mi ta hoi fu sensi di mi dë piki mii.”

²² Nõö hën Masa Jesosi toona taki dëen taa: “Wë, mi jei. Ma ee fuu taki ën gbelin kumafa a dë, wan soni nõö toobi i eti. Hën da i musu go sei hii dee soni fii dee i abi te i kaba, nõö i paati di mõni da dee pena sëmbë. Nõö te i du sõ kaa, nõö i ko ta waka a mi baka. Nõö a bakaten nõö joo feni wan möön bunu gudu a Gaangadu Kõndë.”

²³ Nõö di di sëmbë jei sõ, hën tjali ko kisi ën tee kuma a sa këë, biga a abi hia gudu tuu.

²⁴ Nõö di Masa Jesosi si fa tjali kisi di womi fu dee gudu fëen hedi, nõö hën a taki taa: “Aai, di soni aki, a taanga e. Fu wan guduma butëen seei a di Tii u Masa Gaangadu basu, a dë wan taanga soni tuu. ²⁵ A dë leti kuma te wan gaan mbeti ta biinga faa pasa a wan aguja baaku. Sõ a taanga tjika.”

²⁶ Nõö di de jei sõ, hën de hakisi ën taa: “Wë, ee a taanga da wan sëmbë ₁di Gadu seei heepi sõ te a ko gudu₂, nõö ambë seei o sa go a Gadu Kõndë?”

²⁷ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Di soni dë, na wan libisëmbë a’ taanga u du ën, ma Gaangadu hën a sa du hii soni.”

²⁸ Nöo hën Petuisi taki dëen taa: “Wë Masa, luku. U disa hii soni tuu, fuu ko ta waka a i baka.”

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë sö a dë tuu. Ma haika e. Ee wan sëmbë i kë dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu te nöo hën i disa i wosu ee nasö i tata ku i mama ee nasö dee baaa fii ee nasö i mujëe ku dee mii fii, ³⁰ nöo mi taki e, taa hii dee soni naandë tuu joo toona feni baka möön leki fa i bi abi a goonliba aki, nöo a bakaten nöo joo feni di bunu libi u teego tu a Gadu Köndë.”

Aki Masa Jesosi konda soni u di dëdë fëen da de möön.

Mat. 20:17-19; Maik. 10:32-34

³¹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi kai de tuwalufu bakama fëen a së. Hën a taki da de taa: “Un haika e. Fa u dë aki, nöo u nango a Jelusalen. Nöo hii dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo de tuu o pasa ku mi awaa. ³² Dee feantima u mi o tja mi go a dee döösë sëmbë dee abi taki a di köndë aki, nöo de o ta mbei mi fa ta kosi mi ta tunta a mi. ³³ Nöo de o wipi mi te de kaba ufö de o kii mi awaa. Ma nöo di u mbei dii daka fëen, nöo mi o toona weki hopo baka.”

³⁴ Ma fa Masa Jesosi fan ku dee sëmbë fëen dë, nöo de an fusutëen. A dë wan tjubitjubi soni da de, biga de an saandi a ta taki dë.

Aki Masa Jesosi kula wan bookowojoma.

Mat. 20:29-34; Maik. 10:46-52

³⁵ Nöo hën de nango tefa de ko zuntu ku di köndë de ta kai Jelikou. Nöo wan bookowojoma bi dë sindosindo a bandjapasi naandë ta pidi möni. ³⁶ Nöo di a ta jei dee hia sëmbë ta fan ta ko dë hën a hakisi taa: “Sëmbë hën ta ko hia naandë sö nö? Andi ta pasa?”

³⁷ Hën de taki dëen taa: “Di sëmbë de ta kai Jesosi u Nazalëti, hën wë ta pasa aki e.”

³⁸ Nöo di a jei sö, nöo hën a bai taanga taa: “Jesosi eee, i di bakamii u Dafiti dë, na i da di Heepima nö? Gaantangi mi begi i, a’ tjali u mi, nöo i heepi mi ooo.”

³⁹ Ma di dee sëmbë dee bi ta waka a Masa Jesosi fesi jei di bai, hën de gandji dëen taa a musu kabuka dë. Ma tökusee an disa. A bai möön taanga eti taa: “Jesosi eee, di mii u Dafiti dë, saa mi ooo, heepi mi, gaantangil!”

⁴⁰ Nöo di Masa Jesosi seei jei di bai, nöo hën a taanpu pii. Hën a taki da dee sëmbë taa be de go tei di sëmbë naandë tja ko nëen.

Nöo hën de tjëen ko. Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: ⁴¹ “Mati o, wë andi i kë u mi du da i?”

Hën di bookowojoma piki ën taa: “Masa, mi kë ta si soni baa.”

⁴² Hën Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Be wojo fii ko limbo e. Biga di biibi i ta biibi a Masa Gadu dë heepi i kaa.”

⁴³ Nöo wantewante dë, hën wojo fëen ko limbo gbegedee. Nöo hën a ta waka nango a Masa Jesosi baka ta gafa Gadu u di bunu a du ën dë. Nöo fa hii dee sëmbë dee bi sai dë si andi pasa dë, nöo hën de tuu gafa Gadu seei.

19

Aki Masa Jesosi go

a Zakeosi wosu.

¹ Nöo hën di Masa Jesosi kula di bookowojoma te a kaba, nöo hën a pasa go dou a Jelikou. Nöo a ta latja pasa a di köndë ganda faa go a Jelusalen. ² Nöo wan guduma de kai Zakeosi bi ta dë a di köndë. A dë wan hedima u dee sëmbë ta pii lanti möni.

³⁻⁴ Nöo fa Masa Jesosi ta pasa naandë, nöo Zakeosi bi kë si ën faa sabi ën. Ma an bi sa si ën a dee hia sëmbë dendu, biga a dë wan sati sëmbë. Nöo hën a kule go a fesi go subi a wan pau go dë a liba ala, fu te Masa Jesosi ta pasa dë nöo a musu u si ën.

⁵ Te wan pisi hën Masa Jesosi ko ta pasa, nöo hën a hopo wojo a liba hën a si Zakeosi. Hën a kai ën: “Mati Zakeosi!” Hën a piki. Hën a taa: “Saka hesi ko a goon. Biga a dë fanöudu fu mi ko a i wosu tide.”

⁶ Nöo hën Zakeosi saka hesihesi ko a goon, nöo ku gaan piizii seei a tei Masa Jesosi tja go nëen wosu. ⁷ Ma nöo di dee oto sëmbë si sö, hën de mati. De tei Masa Jesosi fu hogi seei fu di a de taa a go a wan takusëmbëma wosu.

⁸ Ma nöo hën Zakeosi hopo taanpu a dee sëmbë dendu, nöo hën a fan ku Masa Jesosi. A taki dëen taa: “Masa o, wë luku, te kuma tide nöo mi o paati dee gudu u mi leti mindi, nöo mi o da dee pootima u di köndë wan së. Nöo ee mi bi fufuu wan sëmbë, nöo mi o dëen fö toon möön hia möön fa mi bi tei.”

⁹ Hën Masa Jesosi piki taa: “Wë un dee sëmbë u di wosu aki, un a’ bunuhedi e. Biga tide Masa Gadu heepi unu. Nöo di sëmbë di a’ di wosu aki, a bi dë fanöudu u mi ko nëen, biga hënseei da wan bakamii u Abahamu di gaan sëmbë fuu tu. Wë nöo luku, a bi poi seei te kaba a sösö, ma tide a toona ko a Gadu baka. ¹⁰ Nöo fu dee lö sëmbë aki hedi mbei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki ko a goonliba e. Biga mi ko fu mi suku dee sëmbë dee kaba a sösö u mi tja de ko da Gadu.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u di guduma di bi paati möni da dee wookoma fëen.

Mat. 25:14-30

¹¹ Nöo di juu Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë naandë, nöo de bi dë zuntu ku Jelusalen. Nöo dee Dju sëmbë bi ta mëni taa naandë nöömö Masa Gadu o bazia ko a goonliba faa ko tei di Könu Tii fëen a hii sëmbë wojo. Nöo dee sëmbë ta waka ku Masa Jesosi dë, de ta mëni taa wantewante di soni dë o pasa. Nöo fëen mbei Masa Jesosi da de wan oto, fu de musu sabi taa an o pasa kumafa de ta mëni ën dë.

¹² Nöo hën a taki da de taa: “Wan hebima bi o go a wan longi köndë fu de butëen ko könu, bifö a o toona ko ta tii di köndë awaa.

¹³ “Nöo fëen mbei di juu a o go, nöo hën a kai teni u dee wookoma fëen ko nëen. Hën a da hiniwan u de wan dusu kölu. A taki da de taa: ‘Un wooko ku di möni aki fu mi sa feni wini nëen te mi toona ko.’ Nöo di a taki sö kaa, nöo hën a go fëen.

¹⁴ “Ma dee sëmbë u di köndë fëen bi buuse ën te de manda buka go da dee sëmbë u di köndë ka a nango ala taa: ‘Wa kë di sëmbë aki ko könu fuu e.’ ¹⁵ Ma tökuseei de butëen ko könu.

“Nöo hën a baka fëen hën a toona ko a di köndë ko seti di könu tii fëen awaa. Nöo di a ko, hën a manda buka kai dee wookoma fëen dee a bi da di möni fu de musu wooko dëen, be de musu piki ën unfa de bi wooko ku di möni.

¹⁶ “Nöo hën di fosuwan ko nëen nöo hën a tja di möni ko dëen. Hën a taa: ‘Masa o, luku, i bi da mi wan dusu kölu. Nöo hën mi ta wooko ku ën tefa i ko aki, mi feni dusu kölu buta nëen liba. Nöo hën mi tjëen ko da i.’

¹⁷ “Nöo hën di masa fëen taa: ‘Aai womi, wë i wooko bunu e. Wë nöo fu di i wooko a sö wan futouu fasi ku di piki soni aki, nöo mi o da i wan gaan wooko awaa. Mi o buta i be i dë hedima u teni köndë.’

¹⁸ “Nöo hën di u mbei tu ko. Nöo hën a taki dëen taa: ‘Masa, luku, i bi da mi wan dusu kölu, nöo hën mi wooko ku ën tee mi wini feifi dusu kölu buta nëen liba. Nöo ja si ën aki, mi tjëen ko da i.’

¹⁹ “Nöo hën di masa fëen taki dëen taa: ‘Söö. Wë nöo fu di i wooko sö, nöo hën mbei mi o buta i fii dë hedima u feifi köndë.’ Nöo hën a taki aai.

²⁰⁻²¹ “Nöo hën di u mbei dii ko nëen. Hën a taki dëen taa: ‘Masa, ja ta si di möni fii aki nö. I bi da mi wan dusu kölu. Nöo u di mi sabi taa i dë wan taangalibi sëmbë, langahatima, i ta tei soni ka ja bi buta, i ta koti soni ka ja bi paandi, nöo mi fëëe i. Hën mbei mi tai di möni fii a di hangisa aki fu an musu kaba a sösö, nöo hën mi tja i soni ko da i.’

²²⁻²³ “Hën di masa fëen taki dëen taa: ‘Womi, sö i hogi gaanfa wë nö? Wë di i sabi taa mi dë wan taangalibi sëmbë, langahatima di ta tei soni ka ma bi buta, mi ta koti soni ka ma bi paandi, nöo faandi mbei ja bi tei di möni u mi tja go buta a banku, fu te mi toona ko nöo a möön hia. A bi sa göo a di banku. Ma fa i du ku ën aki, nöo andi seei mi wini? Wë antoobi.’

²⁴ “Nöo hën a taki da dee oto sëmbë sai dë taa: ‘Un hesi ko puu di möni aki nëen maun e, nöo un da di sëmbë di abi teni dusu kölu dë, be disii fika ku sösö maun.’ ²⁵ Hën de bai: ‘Huun? Wë Masa, di sëmbë ala, hën a feni teni dusu kölu kaa.’ ²⁶ A taki: ‘Aai, mi sabi sö. Ma di sëmbë di abi hia, nöo hën o feni möön hia eti. Ma di sëmbë di na abi, nöo nëen maun de o puu di pikiwan di a abi, be a fika ku maun.

²⁷ “Nöo dee felantima u mi, dee na bi kë u mi dë könu u de, nöo un musu tja de tuu ko kii a mi fesi aki.’ ”

Aki de ta wai ku Masa Jesosi

fa a dë a di buliki liba.

Mat. 21:1-11; Maik. 11:1-11; Joh. 12:12-19

²⁸ Nöo di Masa Jesosi taki di soni dë tefa a kaba, nöo hën hën ku dee bakama fëen tei pasi nango a Jelusalen, nöo Masa Jesosi hën dë a de fesi. ²⁹ Nöo hën de nango tefa de ko zuntu ku de tu köndë de ta kai Betifaigi ku Betania, leti a di gaan kuun de ta kai Oleifi Kuun naandë. Nöo hën Masa Jesosi manda tu u dee bakama fëen fu de waka a fesi.

³⁰ A taki da de taa: “Un nango te un go dou a di köndë a unu fesi ala, nöo woon si wan buliki mii taitai naandë. Sëmbë an sindo nëen liba waka wan daka. Nöo un lusu ën tja ko da mi e. ³¹ Ma a kandë sö, wan sëmbë o ko hakisi unu taa: ‘Wë faandi mbei un ta lusu di mbeti u du?’ Nöo un musu taki dëen taa: ‘Masa abi ën fanöudu.’ ”

³² Nöo hën de tu bakama go, hën de go si hii soni leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de.

³³ Hën di de go seti lusu di buliki, hën sëmbe ko hakisi de taa: “Wë, faandi mbei un ta lusu di mbeti u du?” ³⁴ Hën de piki taa: “Masa abi ën fanöudu.”

³⁵ Nöo hën de tei ën tja go da Masa Jesosi. Hën de jabi koosu a di buliki baka mindi, hën de mbei Masa Jesosi sindo nëen liba. ³⁶ Hën de seti u waka go. Nöo hën dee sëmbe ku ën ta waka nango dë ta jabi koosu a di gaan pasi liba fu di buliki musu waka a dee koosu liba. „Sö de ta hei Masa Jesosi tjika.”

³⁷ Nöo hën de nango tefa de dou ka de o seti bazia di kuun fu de go a goon, nöo hën dee hia sëmbe ta waka nëen baka naandë tuu seti mbei piizii. De ta bai taanga ta gafa Gadu fu dee gaan bunu de bi si Masa Jesosi du a goonliba.

³⁸ De taa:

“Gaantangi u Masa Gadu ooo.

A manda di Könu fëen ko da u.

Masa Gadu musu dë ku ën e.

Gadu, gaantangi fii!

I mbei i ku libisëmbe toona ko fii!

Di në fii musu bai te dou a di möön hei kamian a liba ala!”

³⁹ Ma di dee Faliseima jei fa de ta bigi Masa Jesosi nöo de an kë sö. Hën de taki dëen taa: “Mësitë o, bai dee sëmbe fii be de kabuka dë.”

⁴⁰ Hën a taki da de taa: “Un haika e. Ee dee sëmbe u mi kabuka, nöo dee sitonu a bandjapasi aki seei o bia bai a dee sëmbe dë kamian. „Biga di bai aki musu u bai.”

Aki tjali u Jelusalen kisi

Masa Jesosi.

⁴¹ Nöo hën Masa Jesosi nango te a ko dou ka a sa si Jelusalen, nöo hën a hopo wojo luku di köndë. Nöo hën tjali fëen kisi ën te a bai këë. ⁴² A taa: “Un dee sëmbe u Jelusalen aki, ee a di ten aki un bi sabi di soni di bi sa heepi unu fuun sa feni böö, nöo wan bi o libi sö e. Ma luku, kumafa u dë aki, a poi da unu kaa, ma wan sa si ën biga a tjubi da unu. ⁴³ Nöo wanlö hogi daka ta ko, nöo a dee daka dë dee felantima fuunu o ko lontu di köndë fuunu tapa buta a djegi, nöo woon fika a di köndë ganda naandë. Na wan fuunu o sa pasa ko a döo.

⁴⁴ “Nöo naandë woon dë ta pena ta tja sitaafu fu te de kii unu ku dee miii fuunu tuu. Nöo dee gaan sitonu de tei mbei wosu a unu naandë, na wan u de o fika oto a oto liba möön e. De tuu de o booko tuwë a goon paaja fanjanfanjan. Sö de o booko di köndë fuunu tjika, fu di wan bi kë sabi di juu di Gadu bi ko faa ko heepi unu.”

Aki Masa Jesosi jaka sëmbe puu a di Wosu u Gadu.

Mat. 21:12-17; Maik. 11:15-19; Joh. 2:13-22

⁴⁵ Nöo hën Masa Jesosi go dou a Jelusalen awaa, hën a dendu go a di Gaan Wosu u Masa Gadu. Nöo wanlö sëmbe bi sai naandë ta sei soni a di wosu dendu. Nöo hën Masa Jesosi jaka de tuu puu tuwë a döo.

⁴⁶ Hën a taki da de taa: “A sikifi a Gadu Buku taa: ‘Di wosu u mi aki, a dë wan wosu fuun ta ko ta begi mi.’ Ma un dee bödjëema aki tei ën buta ko fufuuma kamian ta du kumafa un kë.”

⁴⁷ Nöo di juu dë, hën Masa Jesosi ta lei sëmbe a di Wosu u Masa Gadu dendu hiniwan daka. Ma dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee oto fesima u di köndë tuu bi ta suku wan fasi fu de musu kii ën. ⁴⁸ Ma de an saafa u du u de sa feni ën kii, biga hii sëmbe lobi u go nëen go jei dee soni a ta taki.

20

Aki dee sëmbe ko hakisi Masa

Jesosi ambë dëen taki faa

du dee soni a ta du.

Mat. 21:23-27; Maik. 11:27-33

¹ Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a di Wosu u Masa Gaangadu dendu ta lei sëmbe ta konda di Bunu Buka u Gadu da de. Nöo hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi u di köndë ko nëen. ² Hën de hakisi ën taa: “Wë dee soni i ta lei sëmbe aki, ku hii dee oto soni i ta du tuu, ambë seei manda i fii ta du de? Kondëen da u.”

³ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Söö. Wë antoobi. Ma miseei o hakisi unu wan soni tu. Nöo te un kondëen da mi, nöo mi o piki unu di Sëmbe di manda mi fu mi ta du dee soni aki.”

⁴ Hën a hakisi de taa: “Di dopu Johanisi bi ta dopu sëmbe, naasë a kumutu, a Masa Gadu naa a libisëmbe? Ambë un sabi mandëen? Un kondëen da mi.”

⁵ Nöo hën de kuutu ku deseei tefa de wei, de taa: “Wë ee u piki ën taa Masa Gadu hën mandëen, nöo a kandë a o hakisi u taa: ‘Andi mbei wan bi kë biibi ën?’ ⁶ Ma ee u piki ën taa a bi dë u libisëmbë, nöo lanti o kë naki u ku sitonu kii.” Biga hii lanti bi tei Johanisi kuma wan tjabukama u Gadu.

⁷ Fëen mbei de piki ën taa: “Wë wa sa naasë a kumutu.”

⁸ Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë da miseei tu, ma sa konda da unu ambë manda mi fu mi du dee soni aki.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u

di guduma ku di pandasi

kamian fëen.

Mat. 21:33-46; Maik. 12:1-12

⁹ Nöo hën a toona da de wan oto möön. A taa: “Wan sëmbë bi koti wan gaan goon fëen faa mbei pandasi kamian. Nöo hën a paandi wan fuuta de ta kai doloifi nëen tefa a kaba. Nöo fu di a o go a wan oto köndë go tan te a longi, nöo hën a saku wanlô sëmbë tja ko buta a di pandasi kamian u de ta luku ën dëen. Nöo hën wë a go fëen.

¹⁰ “Hën a go dë ala teefa a sabi taa di fuuta u di goon sa lepi. Nöo hën a manda wan u dee wookoma fëen go a dee sëmbë, fu de musu dëen hafu u dee njanjan u di goon faa tja ko dëen. “Ma di di wookoma go dou a di pandasi kamian, nöo hën dee sëmbë kisi ën. Hën de fon mën tee a fon, hën de mandëen go nëen masa ku sôsô maun.

¹¹ “Hën di masa u di goon toona manda wan oto wookoma go luku möön, nöo söseei de du ku ën tu. De kisi ën fon dëen sen tee a tjika de, hën de mandëen go nëen masa ku sôsô maun tu.

¹² “Nöo hën di masa u di goon toona manda wan otowan u dee wookoma fëen go möön, di u mbei dii. Ma söseei de du ku ën tu. De naki ën koti hii ën sinkii, hën de jakëen puu a di pandasi kamian. Hën a toona go nëen masa ku sôsô maun.

¹³ “Hën di masa u di goon taa: ‘Wë andi seei mi musu du möön? Wë nöo mi o manda di lobi mii u mi aki go. Kandë sô de sa a’ lesipeki fëen fu di a dë mi mii.’ ¹⁴ Nöo hën wë a mandëen go.

“Ma di de si di mii u di masa ta waka ta ko, nöo hën de fiti buka makandi taa: ‘Söö. Luku di mii fëen ta waka ta ko dë. Hën wë di tata o disa di goon aki da e. Nöo un boo kii ën wante, nöo woo feni di goon ku dee soni dee dë nëen tuu ko fuu seei.’

¹⁵ “Nöo hën di di mii ko dou, hën de kisi ën. Hën de puu ën a di pandasi kamian ganda, hën de kii ën.”

Nöo hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë taa: “Wë nöo fa de kii ën dë, nöo andi di sëmbë di abi di pandasi kamian o du ku dee sëmbë dee kii di mii fëen dë? ¹⁶ Na a o ko kii de tuu puu a di pandasi kamian fëen nö? Nöo a o suku oto sëmbë tja ko buta dë fu de ta luku di kamian fëen dëen.”

Wë nöo di dee Isaëli sëmbë dee sai dë jei a fan sô, nöo de an këen. Hën de taa: “Nönö, di sondi aki an musu pasa sô e!”

¹⁷ Hën Masa Jesosi luku de diin sô te a kaba, hën a taki da de taa: “Wë a o pasa tuu. Biga ja jei fa de sikifi a Gadu Buku nö? De koti wan nongô taa:

Di sitonu dee tëmbëma bi feni taa an bunu

te de tuwë a kapëë,

hën wë ko dë di mama posu ta hoi di wosu.”

¹⁸ Hën a taa: “Ee wan sëmbë i kai a di sitonu dë liba, nöo a o booko hii i sinkii. Ma ee di sitonu seei hën kai a i liba, nöo ja o a’ pisi möön. Biga a o lala i finufinu.”

Aki de go hakisi Masa Jesosi

soni u lanti möni.

Mat. 22:15-22; Maik. 12:13-17

¹⁹ Nöo fa Masa Jesosi da de di oto naandë, nöo dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti bi kë kisi ën tja go söötö wantewante, biga de sabi taa de a tjökô ku di oto. Ma de fëëë dee hia sëmbë bi sai naandë.

²⁰ Nöo hën de sai dë ta watji ën nöömö tefa de feni wanlô sëmbë. Hën de taki da de taa: “Wë u kë begi unu wan soni fuun heepi u, nöo u paka unu.”

Hën dee sëmbë taa: “Söö, wë antoobi.”

Hën de taa: “Un go a Jesosi kuma bumbuu sëmbë. Nöo un hakisi ën soni a kõni fasi fuun feni wan tngö nëen fuu sa tjëen go kaagi da di gaama.” Nöo hën dee sëmbë go.

²¹ Nöo hën de go a Masa Jesosi, hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, u ko a i aki. U kë hakisi i wan soni e, ma na u gaan womi fasi. Biga u sabi taa di fan fii dë bumbuu soni. I ta lei sëmbë

di pasi u Masa Gadu bunu. I ta luku hii sɛmbɛ di wan fasi nɔɔ, ta konda fa Gadu kɛ u sɛmbɛ musu libi sɔndɔ ganjan.

²² “Nɔɔ hɛn wɛ u ko a i aki ko hakisi i wan soni. Fa u ta paka di Gaan Kɔnu lanti mɔni aki, nɔɔ a bunu fuu pakɛɛn nɔ, naa an bunu? Unfa a dɛ a di wɛti u Gadu?”

²³ Ma fa de taki dɛ, nɔɔ Masa Jesosi sabi kaa taa de kɛ kisi ɛn, hɛn a taa: ²⁴ “Un tja wan kpɛngɛlɛ mɔni ko i si.”

Hɛn de tei wan mɔni hɛn de tja ko dɛɛn.

Hɛn a hakisi de taa: “Wɛ ambɛ fesi dɛ a di mɔni? Un nɛ un si dɛ sikifisikifi nɛɛn?”

Hɛn de taa: “Wɛ di u di Gaan Kɔnu.”

²⁵ Hɛn a taa: “Wɛ, ee a dɛ u di Gaan Kɔnu, nɔɔ un dɛɛn hɛn soni e. Nɔɔ un da Masa Gadu di soni di dɛ fɛɛn.”

²⁶ Nɔɔ fa a fan dɛ, a foondo de tee. Hɛn de taa: “Aai, di sɛmbɛ aki, wa a’ mɔiti fuu mbei te nɔɔ u sa kisi ɛn mɔɔnsɔ.” Nɔɔ hɛn de disɛɛn.

Aki Masa Jesosi piki dee Saduseima taa sɛmbɛ ta weki baka a dɛdɛ tuu.

Mat. 22:23-33; Maik. 12:18-27

²⁷ Ma a baka u di dɛ, hɛn so u dee sɛmbɛ u di keiki paatɛi de ta kai Sadusei ko a Masa Jesosi. Dee sɛmbɛ naandɛ an kɛ biibi mɔɔnsɔ taa dɛdɛ sɛmbɛ sa weki baka. Hɛn de hakisi ɛn taa:

²⁸ “Wɛ Mɛsitɛ o, Mosesi bi sikifi wan wɛti da u taa ee wan womi libi ku wan mujɛɛ nɔɔ ee di womi dɛdɛ disa di mujɛɛ sɔndɔ de pai miii, nɔɔ wan u dee baa u di womi musu tei di mujɛɛ hoi, be de pai mii fu di bɔngɔ u di baa di dɛdɛ dɛ an musu kaba.

²⁹ “Wɛ wan tata ku wan mama bi abi sɛbɛn womi mii. Nɔɔ hɛn di gaan wan tei wan mujɛɛ. Hɛn de dɛ te wan pisi, hɛn di womi dɛdɛ disa di mujɛɛ sɔndɔ de pai miii. ³⁰ Nɔɔ hɛn di baa di waka nɛɛn baka tei di mujɛɛ hoi, ma a dɛdɛ disa di mujɛɛ mɔɔn sɔndɔ de pai miii. ³¹ Hɛn di baa di u mbei dii toona tei ɛn, hɛn a dɛdɛ disɛɛn tu. Nɔɔ sɔ a pasa ku hii dee sɛbɛn baa tuu fiaa. Na wan u de pai miii ku di mujɛɛ mɔɔnsɔ. ³² A baka u di dɛ hɛn di mujɛɛ ko dɛdɛ tu.

³³ “Wɛ te dee dɛdɛ sɛmbɛ o toona weki ko ku libi, nɔɔ undi u de sɛbɛn baa o abi di mujɛɛ? Biga de tuu bi libi ku ɛn kaa.”

³⁴ Nɔɔ hɛn Masa Jesosi piki de taa: “.Dee sɛmbɛ aki, wan fusutan di soni bunu e. Biga a goonliba aki nɔɔ, womi ta tei mujɛɛ, mujɛɛ ta tei manu. ³⁵⁻³⁶ Ma a Gadu ala dee lɔ libi dɛ an dɛ ala e. Biga dee sɛmbɛ dee ta dɛ a Gadu Kɔndɛ ala, nɔɔ de ko dɛ kuma dee basia fɛɛn kɔndɛ kaa, de an ta dɛdɛ mɔɔn.

“Nɔɔ di soni mbei sɛmbɛ an ta dɛdɛ ala. Biga dee sɛmbɛ ta dɛ ala, de dɛ Masa Gadu mii, nɔɔ de dɛdɛ weki ko feni di libi u teego kaa. Nɔɔ dee sɛmbɛ dee Masa Gadu si taa de dɛ bumbuu nɛɛn wojo, nɔɔ de a o weki tei tja go u de feni di lɔ libi dɛ e.”

³⁷ Nɔɔ hɛn a toona taki da dee Saduseima taa: “.Unfa wan kɛ piki taa te sɛmbɛ dɛdɛ nɔɔ akaa fɛɛn ta fika ku libi eti, faa toona ko nɛɛn sinkii mɔɔn a bakaten? Biga luku di Buku u Gadu, ka Mosesi bi sikifi kumafa a bi si di faja a di uwii. A bi sai dɛ ta luku di soni te wan pisi, hɛn a jei wan tɔngɔ a di faja dendu taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sɛmbɛ fuunu, Abahamu, ku Isaki, ku Jakopu ta begi. Di Gadu u de wɛ disi.’

³⁸ “Wɛ fa Gadu fan dɛ, hɛn kɛ taki taa dee sɛmbɛ a kai dɛ, de dɛ ku libi eti. Biga Gadu an dɛ wan Gadu u dɛdɛ sɛmbɛ e. Nɔɔ hɛn da hii dee sɛmbɛ dee Gadu mbei tuu dɛ ku libi eti nɛɛn wojo.”

³⁹⁻⁴⁰ Nɔɔ hɛn wanlɔ Sabima u Wɛti piki ɛn taa: “Mɛsitɛ, i abi leti e, i taki bunu.” Nɔɔ a baka u di dɛ, nɔɔ na wan sɛmbɛ abi hati u hakisi Masa Jesosi na wan soni mɔɔn.

Aki Masa Jesosi hakisi dee sɛmbɛ soni u di Paamusi Kɔnu.

Mat. 22:41-46; Maik. 12:35-37

⁴¹ Nɔɔ hɛn Masa Jesosi taki da de taa: “Wɛ mi o hakisi unu wan soni awaa. Dee mɛsitɛ ta lei unu di Buku u Gadu taa di Paamusi Kɔnu o dɛ Dafiti bakamii, na sɔ nɔ? ⁴² Wɛ nɔɔ sɔ a dɛ tuu. Ma Dafiti seei sikifi soni fɛɛn a di Kanda Buku. A taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letimaun sɛ aki.

⁴³ Nɔɔ i dɛ aki fu tee mi buta dee felantima fii tuu a i basu futu.’

⁴⁴ Wɛ nɔɔ di Dafiti ta kai ɛn ‘mi Masa’, nɔɔ unfa a sa dɛ bakamii fɛɛn nɔɔ?”

Aki Masa Jesosi ta bai lanti u de

musu luku bunu ku dee

Sabima u Wɛti.

Mat. 23:1-36; Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-54

⁴⁵ Nɔɔ leti a hii dee hia sɛmbɛ dendu naandɛ Masa Jesosi taki da dee bakama fɛɛn taa:

⁴⁶ “Un musu luku bunu ku dee Sabima u Wɛti e. Biga fa de sai dɛ, de lobi u tapa gaan langa

bandjakoosu ta waka ta lontu u de a köndë ganda mindi nango a wojowojo, fu hii sëmbë musu ta si de ta da de odi a lesipeki fasi a hii sëmbë fesi. Nöö söseei tu, te de go a keiki, ee nasö tee de o go fu de go sindo a tafa a wan piizii, nöö de lobi u go sindo a dee möön hei kamian.

⁴⁷ “Ma nöö hii fa de ta mbei taa de bumbuu dë, ma de an bumbuu e. Biga dee mujëë söndö manu dee aan heepi u deseei, nöö de dee Sabima ta njan hii soni de abi te kisi ku de wosu tuu. Nöö ku di fasi dë seei, de ta kumutu u de nango ta begi wanlö gaan langa begi u sëmbë musu sabi taa de dë bumbuu sëmbë. Nöö dee lö sëmbë dë, de o kisi di möön gaan hebi sitaafu a Gadu e.”

21

Aki Masa Jesosi ta luku fa

de ta tja möni ko da Gadu.

Maik. 12:41-44

¹ Nöö hën Masa Jesosi dë a di Wosu u Gadu te wan pisi, hën a hopo wojo luku ala hën a si fa dee guduma ta tuwë möni a di möni kädë u di keiki. ² Nöö hën a si wan pena mujëë, manu fëën bi dädë, hën a tja tu köpö sensi fëën ko tuwë a di kädë.

³ Nöö hën Masa Jesosi luku ën te a kaba, hën a taki da dee bakama fëën taa: “Un si ö? Fa de ta buta möni a di kädë aki, nöö di pena mujëë i si naandë buta gaan möni möön de tuu e. ⁴ Biga di wan piki möni dë, hën nöö a bi abi faa njan. Aambi a wosu möönsö. Ma dee guduma abi hia möni a wosu eti.”

Aki Masa Jesosi ta konda dee

soni o pasa a bakaten da

dee bakama fëën.

Mat. 24:1-22; Maik. 13:1-19

⁵ Wë nöö fa de dë a di Wosu dë, hën so u dee bakama u Masa Jesosi taa: “Ja si fa di Wosu u Gadu aki waiti nö? De tëmbëën te a hanso. Nöö hën de bisi ën seei ku dee soni dee de ta tja ko ta da Masa Gadu.”

Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: ⁶ “Aai, sö a dë tuu. Ma i si fa di Wosu dë aki nö? Fa i si de mbei ën hanso seei, ma wan ten o ko de o booko ën fiaa tuwë a goon. Dee sitonu i si dë, na wan u de o dë oto a oto liba möön. De tuu o booko paaja.”

⁷ Nöö hën de hakisi ën taa: “Wë mësitë o, u kë fii lei u wan maaka fuu sabi na un ten di soni dë o pasa.”

⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Un musu luku bunu a di ten u ta taki aki fu sëmbë an musu ko ganjan unu. Biga hia sëmbë o ta ko a unu ku mi në. So u de o taa: ‘Mi wë da di Paamusi Könu,’ nöö di otowan o taa: ‘Di ten dou kaa.’ Ma wan musu piki e. Wan musu haika dee soni de ta taki da unu möönsö.

⁹ “Nöö te un ta jei taa takitaki, toobi, feti, buja ta pasa a kamiankamian, nöö wan musu fëëe e. Biga dee lö soni dë musu ko pasa ufö, ma di kaba u di goonliba nëën di dë eti. ¹⁰ Wan könu o ta suku di otowan a toobi ta feti ku ën tee a bigi. Nöö söseei wan köndë o hopo ta suku di oto köndë a toobi, de o ta feti te a bigi.

¹¹ “Nöö di juu dë, goon o ta seki ta latja a sömëni kamian u di goonliba ta kii sëmbë. Gaan hangi o ta ko tee soni seei an o ta dë u njan. Nöö taku siki o ko a mundu ta kii piki mii ku gaan sëmbë tuu. Gaangaan soni seei o ta pasa a goonliba tee dou a mundu a liba ala tu. Gaangaan maaka o ta pasa dee ja bi mëni, te hii sëmbë o ko ta fëëe a di ten dë.

¹² “Ma bifö hii dee soni aki ko, nöö de o buta unu da siköutu kisi. De o sitaafu unu ta du hogihögi ku unu te a tjaka de. De o tja unu go kuutu a dee keikiwosu u de. De o tja unu go söötö buta a dunguwosu. De o tja unu go a dee könu ku dee gaama go kuutu unu fu di un ta waka a mi baka. ¹³ Ma nöö te a pasa sö kaa, nöö woon feni pasi fuun konda di Bunu Buka u Masa Gadu da dee sëmbë awaa.

¹⁴ “Ma nöö fa woon go a dee kuutu dë, nöö an dë fuun booko hedi a di soni woon taki e.

¹⁵ Biga miseei o da unu dee wöutu dee fuun taki. Mi o da unu fusutan fuun sabi unfa fuun piki de. Nöö te un fan te un kaba kaa, nöö na wan u dee felantima fuunu o feni soni u piki möön e.

¹⁶ “Unu tata ku unu mama ku dee baaa fuunu ku dee famii fuunu ku dee mati fuunu, de tuu o tja unu go kaagi da lanti fu de musu sitaafu unu. Nöö sömëni fuunu de o kii puu.

¹⁷ Nöö hii sëmbë o buuse unu, fu di un ta biibi a mi hedi. ¹⁸⁻¹⁹ Ma tökuseei wan musu fëëe. Biga ee un hoi a di biibi go dou, nöö na wan u dee uwii a unu hedi seei sa lasi. Ee un dädë seei, ma woon toona weki fuun feni di bunu libi fu teego.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di fa Jelusalen o booko.

Mat. 24:15-21; Maik. 13:14-19

²⁰ Hën a taki möön taa: “Te un si sodati lontu Jelusalen buta a djegi, nöö un musu sabi taa di ten dou fu de booko ën puu dë e. ²¹ Nöö dee sëmbë dee dë a Judea a di ten dë, nöö de musu kule go tjubi a dee gaan kuun mindi. Nöö dee sëmbë dee dë a köndë ganda, nöö de musu kule kumutu dë. Dee sëmbë dee dë a goon dendu, de a musu toona go a köndë ganda möön. ²² Biga a di daka dë Gadu o sitaafu dee sëmbë u Jelusalen fu hii dee hogi du u de, kumafa di Buku fëen bi taki a fesi.

²³ “Nöö a tjali fu dee mujëe dee dë ku bëe a di lö ten naandë e, ku dee mujëe dë ku miii a maun. Biga sö wan gaan hebi sitaafu o ko a di köndë. Masa Gadu hati o boonu tee na sipootu. ²⁴ Nöö hafu u de sëmbë de o kii ku sëufangi, hafu u de de o kisi tja go paaja a hii köndë. Nöö dee döösë sëmbë o ko tei Jelusalen ko u de nöö de o ta du ku ën kumafa de kë, fu tee dou di ten Masa Gadu bi buta da de pasa.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di toona ko fëen a goonliba.

Mat. 24:29-35; Maik. 13:24-31

²⁵ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “Di ten u ta taki soni fëen aki, nöö de o ta si gaangaan maaka a di sonu ku di libawojo, ku dee teeja tuu a gaangadu ala. Nöö a goonliba aki, nöö di ze o ta seki ta giinta tee hii sëmbë a dee köndëköndë o ko fëeë. ²⁶ De o ta panta tee. Biga de o si taa de dë a dëdë ku libi maun, fu di de an saandi o ko a di goonliba. Di mundu a liba ala o ta seki te na soni, nöö hii dee soni ala tuu o pusa kumutu a de kama ka de bi dë.

²⁷ “Nöö di juu dë, Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o kumutu a liba ala ta bazia ta ko a goon a wan bundji dendu, ku di gaan kaakiti u mi ku di limbo u mi kuma sonuwojo. ²⁸ Nöö te un si dee soni naandë seti ko, nöö un musu dë waiwai awaa. Biga di juu zuntu fuun kumutu a di fuka di un dë aki.”

²⁹⁻³⁰ Nöö hën a da de wan oto taa: “Un luku. Te i si di pau de kai figa ku dee oto pau buta folo, nöö i musu sabi taa de o buta njanjan.

³¹ “Wë nöö söseei tu, te un si taa hii dee soni mi ta taki da unu aki tuu seti ko, nöö un musu sabi taa Masa Gadu juu dou faa ko a di goonliba ko tei di Könu Tii fëen ta taki a hii mundu liba awaa.

³² “Nöö mi taki da unu tuutuu taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, de an o dëdë kaba bifö hii dee soni u taki aki ko pasa. ³³ Nöö fa mi ta fan aki, nöö di mundu a liba ala ku di goonliba u dë aki tuu sa lasi go kaba a söös, ma dee wöutu u mi aki na wan u de sa lasi möönsö.”

³⁴⁻³⁵ Hën a taki da de möön taa: “Dee sëmbë o, un mëni unu seei e, fu wan booko unu hedi ku dee sölungu u di goonliba aki ku dee jajo libi fëen, te nöö un fëekëtë di Daka dë e. Wan musu ta sai dë ta döongö ta poi ten te nöö di daka kisi unu söndö un mëni. Biga a o ko kai a hii sëmbë tuu liba kuma aviti. Aan fa fii këni te nöö an o kisi i. ³⁶ Hën mbei un musu dë ku wojo ta begi Gadu nöömö fuun sa pasa dee soni u ta taki aki söndö un lasi di biibi di un abi a mi liba. Nöö un sa ko taanpu a Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki fesi söndö fëeë.”

³⁷ Nöö sö Masa Jesosi ta lei dee sëmbë nöömö a di Wosu u Masa Gadu dendu. Mamate a ta lei de tee sapate, ma a ndeti a ta dë a di Kuun de ta kai Oleifi Kuun. ³⁸ Nöö te mamate biten, nöö dee sëmbë u di köndë ta toona ta ko a di Wosu u Gadu naandë möön fu de jei andi a o ko taki da de möön.

22

Aki Judasi taki da dee hedima u

Dju taa a sa heepi de u de

kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:1-5, 14-16; Maik. 14:1-2, 10-11; Joh. 11:45-53

¹ Wë nöö di ten dë, di daka u dee Isaëli Sëmbë ko zuntu kaa di de ta njan bëeë söndö sooda. „Di daka dë, hën de ta kai Pasika.” ² Nöö dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ta suku wan këni fasi nöömö fa de sa du de feni Masa Jesosi kii. Biga ee lanti ko sabi, a kandë de o mbei gaan toobi ku de.

³ Di juu naandë, hën di didibi go a di womi de kai Judasi Isikaliotu hati. Nöö di womi aki bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi. ⁴ Nöö hën a hopo go a dee Gaan Begima ku dee hedima u dee sodati dee ta hoi wakiti a di Wosu u Masa Gadu naandë. Hën a taki da de taa ee de kë nöö a sa mbei möiti da de fu de sa kisi Masa Jesosi.

⁵ Nöö di dee sëmbë jei sö, hën de wai seei. De taa de sa pakëen möni ee a heepi de sö.

⁶ Nöö hën di Judasi jei sö kaa, hën a ta suku fa fu de sa feni Masa Jesosi kisi a wan fasi fu lanti an musu sabi.

Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëen njan di Pasika.

Mat. 26:17-30; Maik. 14:12-26; Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25

⁷ Nöo hën de de tefa di daka dou u de kii di sikapu mii fu de njan di daka. ⁸ Nöo hën Masa Jesosi manda Petuisi ku Johanisi a wan soni. A taki da de taa: “Wë un go, nöo un seeka boi soni fuu njan di Pasika.”

⁹ Hën de hakisi ën taa: “Wë Masa o, unsë i kë fuu go seeka?”

¹⁰ Hën a taa: “Un go a di köndë ganda, nöo woon si wan womi ta waka nango ku wan djogu wata, nöo un waka go nëen baka. Nöo te un si a denda a wan wosu, nöo unu seei musu go denda naandë tu. ¹¹ Nöo un musu taki da di sëmbë abi di wosu taa: ‘Di mësitë manda u fuu ko hakisi i ee naasë di kamba dë ka hën ku dee bakama fëen sa ko njan di piizii?’ ¹² Nöo a o lei unu wan gaan kamba a liba dë ku hii dee soni dee un a’ fanöudu. Nöo naandë un musu go seeka soni te un kaba.”

¹³ Nöo hën dee sëmbë go. Hën de go si hii soni tuu leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de. Nöo hën de go seeka soni. ¹⁴ Nöo hën de sai dë tee di juu kisi, hën Masa Jesosi ku dee oto bakama fëen ko dou. Hën de tuu go sindo a tafa u de njan.

¹⁵ Nöo hën a taki da de taa: “Wë mi bi hangi seei fu mi njan di daka aki ku unu e baa, ufö di juu dou fu mi tja di sitaafu di mi musu tjai. ¹⁶ Wë biga ma o njan sô wan daka ku unu möön eti e, u tee dee soni u ta mëni ku di piizii aki tuu pasa, nöo Masa Gadu seti di Njunjun Tii fëen a libisëmbë mindi.”

¹⁷ Nöo hën a tei di kan hën a da Masa Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a taki da de taa: “Un tei ën nöo un tuu bebe lontu ko kai. ¹⁸ Wë biga fa i si u ta bebe di win aki sô, nöo ma o bebëen möön eti e. Ma te Masa Gadu tja di Njunjun Tii fëen ko bifö mi o toona bebëen möön.”

¹⁹ Nöo hën a tei di bëëë hën a da Gadu tangi te a kaba. Hën a booko ën paati da dee bakama fëen. Nöo hën a taki da de taa: “Di bëëë i si aki, hën da di sinkii u mi di o dëdë fuunu hedi. Nöo kumafa i si u ta njan mën aki, sô nöo un musu ta du nöömö, fuun ta mëni di dëdë di mi o dëdë da unu.”

²⁰ Nöo di de njan te de kaba, hën a tei di kan, hën a taa: “Di win un ta si a di kan aki, nöo hën da di njunjun buka Masa Gadu mbei ku unu fu di mi o tuwë di buuu u mi a goon, dëdë fuunu hedi.”

²¹ Nöo hën a taa: “Ma un haika e, dee sëmbë. Wan fuunu di mi ku ën dë sindosindo ta njan a tafa aki o tja mi go könku fu de musu kii mi. ²² Nöo sô nöo a musu pasa e. Biga Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki musu u dëdë kumafa Masa Gadu bi butëen. Ma helu u di sëmbë di o könku mi sô e, biga di sitaafu di a o kisi, a o bigi.”

²³ Nöo di Masa Jesosi taki sô, nöo hën dee bakama seti hakisi de na de taa: “Wë undi fuu seei dë aki di sa du sô wan soni baa?”

Aki Masa Jesosi lei de u de

musu saka deseei.

²⁴ A di ten dë seei hën dee bakama u Masa Jesosi kisi toobi ku deseei. De ta fia ku de na de ta hakisi taa fa de sai dë undi u de sa dë möön hei möön dee oto.

²⁵ Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Dee sëmbë aki, un haika e. Dee könku u di goonliba aki dee ta tii köndë, de ta duwengi sëmbë fu de musu du dee soni de kë. Nöo de ta suku u sëmbë musu buta de hei möön oto sëmbë. ²⁶ Ma di lö libi naandë an musu dë a unu mindi e. Biga di sëmbë di dë di möön hei wan fuunu, hën musu dë di möön sakafasi sëmbë. Nöo di hedima fuunu hën musu dë kuma wan wookoma a unu mindi.

²⁷ “Biga di sëmbë di ta sindo ta njan a tafa ku di sëmbë di ta buta njanjan a di tafa, undi u de möön hei? Na di sëmbë ta sindo a tafa nö? Ma luku mi fa mi dë kuma wan wookoma a unu mindi aki, kuma di sëmbë di ta buta njanjan a tafa da de otowan. Nöo sôseei unu musu dë tu e.”

²⁸ Nöo hën a taa: “Wë un haika e baa. Unu bi da dee sëmbë dee bi dë ku mi sëmëni longi, ku dee pena u mi ku dee fuka libi u mi te kisi fa u dë aki. ²⁹ Wë nöo fëen mbei mi paamusi unu taa te mi subi a di Könu Tii u mi, nöo mi o da unu taki a sëmbë liba e. Wë biga sô mi Tata bi paamusi mi taa a o da mi taki a sëmbë liba, nöo sôseei mi toona paamusi unu tu. ³⁰ Nöo un sa sindo a tafa ta njan ta bebe a di köndë u mi ka mi dë könku. Nöo un sa sindo a dee könubangi ta kuutu dee tuwalufu lö u dee Isaëli sëmbë.

“Sô mi paamusi unu e, dee sëmbë.”

Aki Masa Jesosi wasikö: Petuisi taa di didibi o poobëen.

Mat. 26:31-35; Maik. 14:27-31; Joh. 13:36-38

³¹ Nöo hën Masa Jesosi kai Petuisi, a taa: “Simon o.”

Hën a piki.

Hën a taa: “Haika e, mi o taki wan soni da i. Di didibi Saatan hakisi pasi faa pooba unu e. Nöo a o pooba unu leti kuma te wan sëmbe ta fon alisi ta böo, faa musu sabi undi da di kakisa, undi da di njanjan. ³²Ma haika Simon, mi begi da i kaa e, fu ja musu disa di biibi fii di i abi. Biga joo disa mi. Ma te i toona ko a mi baka nöo i musu heepi dee otowan fii tu, fu de ko möön taanga a di biibi.”

³³Hën Petuisi taa: “Höön, Masa, nönö! Mi, fa mi dë aki, nöo hiniwan kamian ka i nango mi sa go ku i. Ee a dunguwosu seei mi sa go. Ee te a dëdëköndë seei mi sa go ku i. Ma o disa i möönsö.”

³⁴Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi Petuisi, mi taki e, taa tide seei bifö ganian kanda joo fia dii pasi nöömö taa ja sabi mi, mi ku i na mati.”

Aki Masa Jesosi konda da de andi ku andi de musu tjai te de nango a kamian.

³⁵Nöo hën a toona taki da de möön taa: “A fesi mi bi ta manda unu go a kamian söndö möni, söndö tasi, söndö susu a futu. Wë nöo di un bi nango un bi ta pena nö?”

Nöo hën de tuu piki ën taa: “Wë nönö, Masa, soni an bi ta fuka u e.”

³⁶Nöo hën a taa: “Söö. Wë un haika e. Fa u dë aki, te woon go a kamian möön nöo ee wan sëmbe abi saku nöo be a tjëen e. Ee wan sëmbe a’ möni nöo be a tjëen. Nöo ee wan sëmbe aambi sëufangi, nöo be a sei di gaan koosu fëen nöo a bai sëufangi.

³⁷“Wë biga wan soni u mi dë sikifisikifi a Gadu Buku taa de ta si mi ku dee takusëmbëma di wan fa. Nöo hii dee soni di Buku bi taki u mi, nöo fa u dë aki de tuu musu ko pasa e.”

³⁸Hën de taki dëen taa: “Masa o, luku. U abi tu ufangi aki kaa.”

Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Aaa, wë un boo disa di oto ufö.”

Aki Masa Jesosi ta begi.

Mat. 26:36-46; Maik. 14:32-42

³⁹A baka u di dë, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen go a döo. Hën de nango tefa de go dou a di kuun de ta kai Oleifi Kuun, kumafa de bi guwenti.

⁴⁰Nöo di de go dou a di kamian, hën a taki da de taa: “Un begi e, dee sëmbe, be di tesi di ta ko a unu aki an musu wini unu.”

⁴¹Nöo hën a waka kumutu dë go a wan së buka. A go longi tjika kuma ka wan sëmbe sa hiti kodjo dou.

Nöo hën a tjökö kini a goon dë begi Masa Gadu. A taa: ⁴²“Taata o, gaan tangi mi begi i, luku di soni dë a mi liba aki. Nöo ee i feni ën bunu nöo un boo du ën a wan oto fasi. Biga a hebi da mi poi. Ma fa mi taki aki seei, na du kumafa mi kë e, ma du kumafa i kë.” ⁴³Nöo di juu dë hën a si wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko dëen kaakiti.

⁴⁴Ma nöo hën di soni ko hebi nëen liba möön tee an saanfä faa du. Hën a ko begi möön taanga eti tee di suwa fëen ko dë kuma buuu ta koti ta kai a goon.

⁴⁵Nöo di a kaba u begi, hën a hopo toona go a dee bakama fëen. Nöo di a go dou, hën a si de tuu ta duumi. Biga tjali bi kisi de poi.

⁴⁶Nöo hën a taki da de taa: “Duumi un ta duumi sö nö, womi? Wë un hopo e, nöo un begi Masa Gadu faa musu heepi unu fu di soni di ta ko a unu aki an musu wini unu.”

Aki de ko kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Maik. 14:43-50; Joh. 18:3-11

⁴⁷Nöo an kaba u fan seei, hën de bia luku hën de si wanlö hia sëmbe ta ko. Nöo fa de ta ko dë, Judasi di bakama u Masa Jesosi dë a fesi, nöo hën a waka ko zuntu ku Masa Jesosi faa musu bosì ën.

⁴⁸Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Womi Judasi, andi wë, baa? Ku bosì i ta sei Mi di ko dë Libisëmbe Mii aki nö?”

⁴⁹Nöo hën dee bakama fu Masa Jesosi hakisi ën taa: “Masa o, andi u musu du? U musu tei sëufangi heepi i kii dee sëmbe aki ö?” ⁵⁰Nöo fa u mbei dë, nöo hën wan u dee bakama koti di letisë jesi u wan u dee futuboi u di Kaba Hei Begima belim puu.

⁵¹Nöo hën Masa Jesosi taa: “Womi, nönö. Na du sö e.” Nöo hën a go panjan di jesi u di sëmbe hën a ko bunu baka.

⁵²Nöo hën a fan ku dee Gaan Begima ku dee hedima u dee sodati dee ta luku di Wosu u Gadu, ku dee Gaan Womi dee ko dë, a taa: “Dee sëmbe, faandi mbei un ko a mi aki ku ufangi ku kodjo kuma un ta ko kisi wan bookoköndëma di ta kii sëmbe? ⁵³Biga mi ku unu bi ta dë hiniwan daka a di Wosu u Masa Gadu, ma na wan daka un buta maun a mi taa woon kisi mi tjä go a kuutu. Nöo hën un ko a mi aki tide sö nö?”

“Ma wë antoobi, awaa di juu fuunu ku didibi dou, biga hën a’ taki a di mindi aki.”

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Mat. 26:57-58, 69-75; Maik. 14:53-54, 66-72; Joh. 18:12-18, 25-27

⁵⁴ Wë nõö di Masa Jesosi fan sô te a kaba, hën de kisi ën gbolou panjan. Hën de tjëen go tee a di Kaba Hei Begima pisi. Nõö fa de nango dë, hën Petuisi seei ta waka saapisaapi nango a de baka. ⁵⁵ Nõö hën de nango tefa de go dou hën de tja Masa Jesosi go a wosu dendu.

Ma nõö de bi mbei wan gaan faja a di djai dendu, nõö hia sëmbë bi sindo naandë ta këndë faja. Nõö di Petuisi ko dou, hën a go sindo a dee sëmbë bandja ta këndë faja tu.

⁵⁶ Nõö hën a sai dë te wan pisi. Hën wan mujëë ta wooko a di wosu ko si ën a di faja bandja naandë, nõö hën a luku ën diin sô. Hën a taa: “Huun, di womi aki, mi si kuma di sëmbë de tja ko aki dë sëmbë fii.”

⁵⁷ Hën Petuisi fia taa: “Ambë? Mi? Di sëmbë dë, ma sabi ën!” ⁵⁸ Te wan pisi hën wan oto sëmbë ko dou dë möön. Hën a taa: “Wë womi, di fasi mi si i aki, i musu u dë wan u dee sëmbë u di womi naandë.”

Hën Petuisi toona fia möön taa: “Nönö womi, di sëmbë un ta taki dë, ma sabi ën e! Na kai mi nê mökisi ku ën.”

⁵⁹ Nõö kuma baka wan juu langa sô, hën wan otowan ko dou dë möön. A taa: “Huun? Di womi aki, a musu dë sëmbë u di womi dë, biga a dë Galilea sëmbë.”

⁶⁰ Hën a taa: “Nönö e, dee sëmbë. Mi taki e, di sëmbë dë ma sabi soni fëen e! Un disa mi ku soni fëen!” Nõö di a taki sô, nõö hën wë di ganian bai kanda kënkënjënkëen.

⁶¹ Di juu dë, hën Masa Jesosi bia luku ën diin. Nõö Petuisi ko pakisei di woto di a bi taki dëen taa: “Womi, a di ndeti aki seei ufô ganian kanda, nõö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.”

⁶² Nõö hën wë a kule kumutu go a döö, hën a go bai këë te a bigi. „Di disa di a disa Masa Jesosi dë, nõö hën wë hati ën sô.”

Aki dee hedima u dee Isaëli sëmbë kuutu Masa Jesosi.

Mat. 26:59-68; Maik. 14:55-65; Joh. 18:19-24

⁶³ Ma nõö fa de kisi Masa Jesosi tja go buta naandë, nõö hën dee sëmbë sai dë ta watji ën. De ta hoi ën a sipootu ta naki ën wanwan böö. ⁶⁴ Nõö hën de tei wan koosu hën de tai ën wojo tapa. Hën de ta naki ën ta hakisi ën taa: “Ee Gadu ta fan ku i tuu, nõö i taki da u ambë naki i?” ⁶⁵ Nõö hën de ta kosi ën peipei takutaku kosi tefa a tjika de.

⁶⁶ Nõö hën di dobooko fëen, mamate biten, nõö hën dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, hën de ko makandi fu de kuutu a Masa Jesosi liba awaa. Nõö hën de go tei ën tja ko. ⁶⁷ Nõö hën de hakisi ën taa: “Wë unfä i ta pakisei fii seei, fa i dë aki? I da di Paamusi Kõnu nõ? Taki da u.”

Hën a piki de taa: “Wë ee mi taki da unu seei, wan o kë biibi mi e. ⁶⁸ Nõö ee mi hakisi unu wan soni tu, nõö wan o piki mi. ⁶⁹ Ma wan soni nõö mi sa taki da unu taa, fu kumutu a di ten aki nõö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë sindosindo a letimaun së u Masa Gadu ka a dë ku di gaan kaakiti fëen.”

⁷⁰ Nõö hën de tuu hakisi ën taa: “Wë womi, fa i fan dë, nõö i da di Mii u Gadu nõ?”

Hën a taki da de taa: “Wë, leti kumafa un taki dë, nõö sô nõö a dë e.”

⁷¹ Nõö hën de tuu bai taa: “Söö. Un toobi u abi fu de tja kaagi fëen ko da u möön? Biga u seei jei nëen seei buka fa a taki. A taa hën da Masa Gadu Mii. U feni soni fuu kii ën awaa.”

23

Aki de tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati ku Kõnu Helodi.

Mat. 27:1-2, 11-14; Maik. 15:1-5; Joh. 18:28-38

¹ Nõö hën hii dee sëmbë tuu hopo vu taanpu. Hën de tei Masa Jesosi, hën de tjëen go a Gaama Pilati, di hedima u di kõndë. ² Nõö di de ko dou, hën de seti kaagi ën taa: “Di sëmbë i si aki sô, a ta tja gaan toobi ko a di kõndë e, ta bia sëmbë hedi ku dee lei fëen. A taa wa musu paka di Gaan Kõnu lanti kõni möön. Nõö a taki taa hën da di Keesitu, di Paamusi Kõnu di Masa Gadu bi taa a o manda da u.”

³ Nõö hën Pilati hakisi ën taa: “Womi, i da di kõnu u dee Dju sëmbë tuu nõ?”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Leti kumafa i taki dë, sô nõö a dë.”

⁴ Nõö hën Pilati taki da dee Gaan Begima ku hii dee oto sëmbë dee ko naandë taa: “Wë di sëmbë aki, ma feni föutu nëen u mi sitaafu ën e.”

⁵ Ma nõö hën dee sëmbë tuu ta piki nõömö taa: “A ta tja gaan toobi ko a hii di kõndë ku di lei fëen e. Biga a seti a Galilea hën a ta waka ta lontu hii dee kõndë teefa a ko dou ku ën a u a Judea aki.”

⁶ Wë nõö di Pilati jei sô, hën a hakisi ee Jesosi dë sëmbë u Galilea. ⁷ Biga „Pilati seei aan taki a Galilea, ma, Kõnu Helodi hën abi taki ala. Nõö hën de piki ën taa: “Aai, a dë sëmbë u Galilea.”

Nõö di Pilati ko jei sô, hën a mandëen go a Kõnu Helodi be hën kuutu soni fëen. Biga a di juu dë di kõnu bi dë leti a Jelusalen dë tu.

⁸ Wē nōō di Kōnu Helodi si Masa Jesosi ko dou, hēn a wai. Biga a bi ta jei fēēn nōōmō, ma hēn ku ēn an bi miti wan daka. Nōō fa de miti dē nōō a bunu dēēn, biga kandē a sa du wan foombo soni dēēn be a si.

⁹ Nōō hēn di kōnu hakisi Masa Jesosi wanlō hia soni faa konda dēēn, ma Masa Jesosi an piki ēn. A dē fēēn pii.

¹⁰ Nōō hēn dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wēti djombo tei fesi ta konda sōmēni soni fēēn ku hatiboonu da di kōnu.

¹¹ Hēn di kōnu ku dee sodati fēēn, hēn de lafu Masa Jesosi te a bigi, ta wisiwasi ēn ta mbei ēn fa. Hēn de bisi wan gaan waiti koosu dēēn kumafa kōnu ta bisi, hēn de toona mandēēn go a Gaama Pilati baka.

¹² Nōō a di daka naandē seei Gaama Pilati ku Kōnu Helodi ko mati, ma a fesi de bi dē felantima.

Aki de piki taa Masa Jesosi

musu dēdē.

Mat. 27:15-26; Maik. 15:6-15; Joh. 18:39-19:16

¹³ Nōō hēn Pilati kai hii dee Gaan Begima ku dee hedima u Isaēli ku hii dee oto sēmbē ko nēēn makandi. ¹⁴ Hēn a taki da de taa: “Wē un tja di sēmbē aki ko a mi taa a du hogi. Un taa a ta tja gaan toobi ko a di kōndē. Ma fa mi luku ēn ta hakisi ēn soni a unu fesi aki, nōō ma si taa a du dee soni un ta konda dē e. Nōō ma si fōutu nēēn. ¹⁵ Nōō Kōnu Helodi seei an bi feni fōutu nēēn tu, biga a toona mandēēn ko a u aki baka. An du wan wojo hogi tjika faa musu dēdē e. ¹⁶ Fēēn mbei mi o sitaafu ēn nōō, nōō mi o toona puu ēn da unu.” [¹⁷ Wē biga hiniwan jaa a di piizii aki dendu di Gaama bi guwenti u puu wan sēmbē a dunguwosu da dee Isaēli sēmbē.]

¹⁸ Ma nōō di a taki taa a o puu Masa Jesosi da de, nōō hēn hii dee sēmbē tuu fiaa bai taa: “Nōō e, nōō! Kii ēn puu dē! Balabasi, hēn i musu puu da u.” ¹⁹ (Wē nōō di Balabasi aki, hēn de bi buta a dunguwosu fu wan gaan toobi a bi tja ko a di kōndē, bifō a bi kii sēmbē tu.)

²⁰ Ma Pilati bi kē puu Masa Jesosi. Nōō hēn a taa: “Jesosi, hēn mi o puu e, biga ma si di fōutu di a du!”

²¹ Ma de ta bai nango nōōmō taa: “Kii ēn! Pekēēn a lakpa pau kii!”

²² Nōō hēn a toona hakisi de mōōn di u mbei dii pasi taa: “Wē un hogi seei a bi du? Biga ma feni na wan kodo soni nēēn fu mi mandēēn go kii. Fēēn mbei mi o sitaafu ēn nōō, nōō mi o puu ēn be a go.”

²³ Ma dee sēmbē ko bai mōōn taanga eti taa de musu pekēēn a lakpa pau kii. De ta bai ta kai olo tee kamian ta mbei wajawaja. Nōō Pilati an ko saanfa u du mōōn. ²⁴ Nōō hēn mbei a taki da de taa: “Sōō. Wē ma sabi mōōn e. Fa un kē du nōō un du.”

²⁵ Nōō hēn a puu di sēmbē di de kē da de. Di sēmbē dē, hēn de bi buta a dunguwosu fu di a bi kii sēmbē nōō a bi tja gaan toobi ko a di kōndē tu. Ma di hēn de kē, hēn a puu ēn a dunguwosu. Ma Masa Jesosi, hēn a disa da de fu de du ku ēn kumafa de kē.

Aki de peka Masa Jesosi

a di lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Maik. 15:21-32; Joh. 19:17-27

²⁶ Nōō hēn de ta tja Masa Jesosi nango tee wan pisi hēn de miti ku wan sēmbē de ta kai Simon fu di kōndē de ta kai Sileni. A bi kumutu a kamian ta ko a ganda, hēn de miti ku ēn a pasi. Nōō hēn de kisi ēn panjan taa a musu tja di lakpa pau u Masa Jesosi dēēn. Hēn de hopo ēn buta nēēn baka, hēn a ta tjēēn dēēn.

²⁷ Wē nōō di juu dē, nōō sōmēni sēmbē ta waka nango a Masa Jesosi baka, womi ku mujēē tuu. Nōō tjali fēēn kisi de tee dee mujēē ta bai ta kēē.

²⁸ Nōō hēn Masa Jesosi bia luku de, hēn a taki da de taa: “Un dee mujēē mii u Jelusalen aki, wan kēē u mi hedi e. Ma un musu kēē fuunu seei ku dee mii fuunu hedi. ²⁹ Biga abiti mōōn nōō wan sitaafu ten o ko, nōō sēmbē o dē ta taki taa: ‘Ee maingē, di ten di u dē aki, a bunu da dee mujēē dee an pai mii wan daka, ku dee mujēē mii dee na a’ miii a maun.’

³⁰ Biga a di lō ten dē, nōō hia sēmbē o dē ta bai taa: ‘Dee gaan kuun aki eee, gaantangī, un kai ko a u liba ooo.’ Nōō de o taki da dee piki kuun taa: ‘Gaantangī, un kai ko tapa u, be soni fuu an dē a di goonliba aki mōōn. Biga di ten aki hogi tumusi.’

³¹ “Wē biga ee ku di kuwakuwa pau de ta du sō, nōō di dēēdēē pau wē?” Sō Masa Jesosi taki da dee mujēē.

³² Wē nōō fa de ta tja Masa Jesosi nango dē, nōō de ta tja tu oto sēmbē tu fu de go kii ku ēn makandi. De tu sēmbē naandē bi du gaan hogi a di kōndē.

³³ Nöo hën de nango te de ko dou a di kamian de ta kai Hedibonu. Nöo hën de peka Masa Jesosi ku de tu hogi sëmbe dë a lakpa pau, nöo hën de hopo de taanpu a pë, wan dë a Masa Jesosi letimaun së, di otowan dë nën töötömaun së, Masa Jesosi dë a de mindi.

³⁴ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Taata o, na hoi dee sëmbe ta kii mi aki a bëe e, biga de an saandi de ta du.”

Nöo hën dee sodati tuwë lötu paati dee koosu fëen.

³⁵ Nöo sëmëni sëmbe bi sai dë taanputaanpu ta luku dee soni ta pasa. Dee hedima u di köndë seei dë a dendu tu, nöo de ta wisiwasi ën ta mbei ën fa. De taa: “A bi heepi oto sëmbe ta du de gaangaan bunu, nöo be a heepi ën seei tu, ee hën da di Keesitu, di Paamusi Könu.” Sö dee hedima ta taki. ³⁶ Nöo söseei dee sodati ta mbei ën fa tu. De tja gandji win u ko dëen fa a bebe. ³⁷ Hën de taa: “Ee i da di könu u dee Dju sëmbe tuu, nöo i heepi i seei be i kumutu naandë.”

³⁸ Nöo de sikifi wan soni peka a di lakpa pau hedi taa: DISI DA DI KÖNU U DEE DJU SËMBË. ³⁹ Nöo söseei wan u dee sëmbe di de peka ku Masa Jesosi a di lakpa pau naandë ta kosi ën tu. A taki dëen taa: “Womi, ee i dë di Paamusi Könu di Masa Gadu manda da u aki, nöo i puu i seei a di lakpa pau e, nöo i ko puu u tu.”

⁴⁰⁻⁴¹ Ma di otowan gandji dëen taa: “Womi, fa i si mi ku i ta kisi di sitaafu aki, u ta kisi ën leti kumafa a fiti, biga u bi du hogi tumusi. Ma di sëmbe aki sö, hën an bi du hogi möönsö. Nöo fa i ta kosi ën dë, ja ta fëëë Gadu nö? Ja sabi taa u tuu o dëdë aki nö?”

⁴² Nöo hën a bia fan ku Masa Jesosi taa: “Jesosi o, gaantangi mi begi i, te i tei di Könu Tii fii nöo i mëni mi e.”

⁴³ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi. Mi taki da i gbelin taa tide seei mi ku i o dë makandi a di waiti kamian u Masa Gadu de ta kai Paladëisi.”

Aki Masa Jesosi dëdë.

Mat. 27:45, 56; Maik. 15:33-41; Joh. 19:28-30

⁴⁴ Hën de sai dë te tuwalufu juu sonuati, nöo hën kamian ko dungu tee a dë kuma ndeti. Nöo hën a tan sö tee di dii juu sapate, ⁴⁵ sonu seei an jabi möönsö.

Nöo hën di gaan koosu di bi tapa di Kaba Hebi Kamian u di Wosu u Masa Gadu tënë leti mindi puu tu pisi.

⁴⁶ Nöo hën Masa Jesosi bai ku taanga töngö taa: “Taata o, gaantangi, tei di Akaa u mi e. Mi disëen da i.” Nöo fa a fan dë, hën böö fëen koti. A dëdë pii.

⁴⁷ Nöo di di oposii si fa hii soni pasa, nöo a bigi dëen te na soni. Hën a bia gafa Gadu taa: “Aai oo dee sëmbe, di sëmbe i si aki sö, a bi dë wan gaan bumbuu sëmbe a Gadu wojo e.”

⁴⁸ Nöo di dee hia sëmbe dee bi ko naandë si fa hii soni pasa, hën de naki maun a de hati taa: “Ee, aai maingë, di soni pasa aki, a hogi. A tjali da u.” Nöo hën de paaja go a wosu.

⁴⁹ Nöo dee mati u Masa Jesosi ku dee mujëe dee bi kumutu a Galilea ko ku ën a Judea dë, de bi dë taanputaanpu te a wan së ala ta luku fa hii soni ta pasa ku ën.

Aki de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Maik. 15:42-47; Joh. 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Nöo wan gaan kuutuma u dee Isaëli sëmbe bi dë de ta kai Josëfu, nöo a di köndë de kai Alimatea a ta libi. Nöo a dë wan bumbuu sëmbe, hii sëmbe ta lesipeki ën. Nöo a dë wan sëmbe ta luku fu Masa Gadu musu ko hopo di Tii fëen a di köndë. Nöo di ten de ta kuutu u kii Masa Jesosi dë, nöo hën an bi dë wan ku de a dee soni de ta taki dë.

⁵² Nöo di di womi aki si taa Masa Jesosi dëdë, nöo hën a go a Pilati go begi ën faa dëen di dëdë go bei. ⁵³ Nöo hën a dëen pasi.

Nöo hën a go puu Masa Jesosi a di lakpa pau, hën a lolu ën ku wan gaan limbo koosu. Nöo a bi abi wan njunjun baaku de bi dik i a sitonu dendu u de bei sëmbe, ma de an bi bei sëmbe nën wan daka eti. Nöo naandë a tja Masa Jesosi go bei.

⁵⁴ Wë nöo a di daka naandë de ta seeka soni u de njan di saba, biga a di sapate juu dë di saba o kai a goon. ⁵⁵ Nöo dee mujëe u Galilea dee bi ko ku Masa Jesosi naandë, hën de go ku Josëfu fu de musu luku unsë de buta di dëdë sinkii u Masa Jesosi. ⁵⁶ Nöo hën di de si kaa, nöo hën de bia toona. Nöo hën de go seeka sumëë suti soni, u de tja go lobi a di dëdë sinkii u Masa Jesosi „kumafa di guwenti bi dë te wan sëmbe dëdë.” Ma di de si taa saba kai a goon kaa, nöo hën de disa hii soni, hën de go dë pii ta böö, kumafa di wëti u dee Isaëli sëmbe bi dë.

24

Aki Masa Jesosi weki a dëdë.

Mat. 28:1-10; Maik. 16:1-8; Joh. 20:1-10

¹ Nöo hën a di sonde mamate biten, hën dee mujëe hopo. Hën de tei dee soni de bi seeka buta naandë fu de tja go sakwi a di dëdë sinkii u Masa Jesosi, nöo hën de go a di kamian ka

de bi bei Masa Jesosi. ²Ma nöö di de go dou, hèn de si di baaku jabijabi hoo. Di gaan sitonu de bi tapa di geebi bi logoda kumutu a di baaku buka. ³Nöö hèn de denda go a di baaku dendu, ma nöö de an si di dèdè sinkii u Masa Jesosi naandè möön. ⁴Hèn de bai: “Hun? Wè andi pasa maingé? Unsè de tjèen go?”

Nöö fa de ta fan dè, te u de kè mèni, hèn de si tu womi sèmbè dè taanputaanpu leti a de banda naandè. De dè ku gaan limbo koosu a de sinkii ta koti faja te na soni. ⁵Nöö hèn de panta tee, de saka kai ku kini tapa de fesi a goon.

Nöö hèn dee basia taki da de taa: “Dee mujèë, andi mbei un ko suku wan libisèmbè a geebi dendu? ⁶Di sèmbè un ta suku an dè aki e. A hopo kumutu a dèdè. Wè nöö un pakisei dee oto a bi taki da unu, di unu ku èn bi dè a Galilea ala. ⁷Biga a bi taki da unu taa de o tja di Sèmbè di ko dè Libisèmbè Mii go sei da dee hogihati sèmbè. Nöö de o pekèen a lakpa pau kii, ma nöö a di u dii daka fèen a o toona weki hopo baka. Na sò a bi taki nö?”

⁸Wè nöö di dee basia taki sò kaa, hèn dee mujèë ko mèni fa Masa Jesosi bi taki awaa. Hèn de taa: “Aai, sò a bi taki da u tu.”

⁹Nöö hèn de bia toona go. Hèn de nango tee a de èlufu bakama u Masa Jesosi ku dee oto sèmbè fèen, nöö hèn de konda di soni da de taa sò wan soni de go si.

¹⁰Wè nöö dee mujèë dee konda di soni naandè, wan u de de ta kai Malia Magidala, di otowan da Johana, di otowan möön da Malia di mama u Jakobosi, ku wanlò oto mujèë möön dee bi dè ku de naandè. De wè go konda di buka da dee tjabukama u Masa Jesosi. ¹¹Ma dee sèmbè an kè biibi, biga de feni taa dee soni de ta taki dè, na bumbuu soni. Sòsò soni de ta taki.

¹²Ma nöö hèn Petuisi hopo, hèn a kule go a di geebi. Nöö di a go dou, hèn a bendi luku a di baaku dendu, hèn a si dee koosu dee bi dè a Masa Jesosi sinkii leti dè. Nöö hèn a bia toona go a wosu. Di soni foombo èn tee a taa: “Ee maingé, andi seei miti u aki? Andi pasa?”

Aki Masa Jesosi miti ku tu sèmbè nango a Emausu.

Maik. 16:12-13

¹³Wè nöö a di daka dè seei, hèn tu u dee sèmbè bi ta waka a Masa Jesosi baka kumutu a Jelusalen dè nango a wan köndè de kai Emausu. An longi ku Jelusalen tumusi, ma a sa dè kuma wan teni-a-fò kilomèti sò fu waka. ¹⁴Nöö di de nango, hèn de ta da oto u de a pasi ta taki dee soni dee bi pasa ku Masa Jesosi.

¹⁵Nöö hèn de nango te wan pisi, nöö hèn de si wan sèmbè ko ta waka ku de a di pasi. De si di sèmbè, ma de an sabi taa Masa Jesosi hèn di dè. ¹⁶A bi dè kuma wojo u de bi tapa u de an si èn sabi.

¹⁷Te wan pisi, hèn di sèmbè hakisi de taa: “Wè, dee sèmbè, un oto un ta da a pasi taangataanga sò? Andi du unu?” Hèn de taanpu pii ku tjali.

¹⁸Nöö hèn wan u de de ta kai Kelopasi mbei: “Hun? Wè nöö ja jei di gaan soni di bi pasa a Jelusalen a dee daka aki nö? A sa kè taa wakama i dè mbei ja jei èn nö?”

¹⁹A taa: “Andi pasa?”

De taa: “Ja jei di soni fu di sèmbè de kai Jesosi u Nazalèti nö? A bi dè wan tjabukama u Masa Gadu ta du foombo wooko ta lei sèmbè ku kaakiti leti kuma hèn abi di lei. Masa Gadu ku hii sèmbè bi feni èn taa a dè wan gaan hei sèmbè a goonliba. ²⁰Ma dee Gaan Begima ku dee hedima fuu tjèen go a di Gaama faa kuutu èn, nöö hèn wè Gaama piki taa a musu dèdè. Nöö hèn de pekèen a lakpa pau kii. ²¹Wè u bi pakisei taa hèn sa dè di sèmbè di bi o puu u dee Isaèli sèmbè a dee fuka fuu, ma nöö tide mbei dii daka kaa di de kii èn.

²²“Ma na di dè nöö, ma tide wanlò mujèë sèmbè fuu ko taki wan foondo soni da u. De taa a di mamate biten, de go a di baaku ka de bi bei èn. ²³Ma nöö di de go luku, de an si di dèdè sinkii fèen naandè möön. Hèn de toona ko taki da u taa de si basia u Masa Gadu Köndè naandè. Nöö dee basia taki da de taa Jesosi dè ku libi, a weki baka. ²⁴Nöö wantu sèmbè fuu kule go a di geebi go luku tu. Hèn de go si di baaku hoo leti kumafa dee mujèë bi taki da de, ma de an si Jesosi.”

²⁵Nöö hèn Masa Jesosi taki da de taa: “Ma dee sèmbè aki, unfa un don gaanfa sò? Andi mbei a taanga da unu sò fuun biibi dee soni dee tjabukama u Masa Gadu bi taki? Biga hii dee soni aki tuu de bi taki a fesi kaa. ²⁶Nöö un bi musu sabi taa di Paamusu Könu bi musu fu pena sò bifò a sa go sindo a di könubangi fèen.” ²⁷Nöö hèn a seti taki a dee soni liba, dee Mosesi ku dee oto tjabukama u Masa Gadu bi sikifi buta dè. A mbei de ko fusutan hii dee soni fèen seei tuu dee bi dè sikifikifi a Gadu Buku.

²⁸Nöö hèn de ta fan di fan nango tefa de ko zuntu ku di köndè ka dee sèmbè nango, nöö hèn Masa Jesosi mbei kuma a kè pasa go fèen.

²⁹Hèn dee sèmbè begi èn taa: “Mati o, gaantangi, tan ku u aki. Na pasa go, biga a ko lati kaa. Ndeti.” Nöö hèn a piki hèn a waka go ku de a wosu.

³⁰ Nöo hën de ko sindo a tafa fu de njan. Nöo hën Masa Jesosi tei di bëëë, hën a da Masa Gadu tangi te a kaba, nöo hën a booko di bëëë paati da de. ³¹ Nöo di juu dë, hën wojo u de ko limbo gbegedee awaa. De ko sabi taa di sëmbë i si de ta si aki, nöo Masa Jesosi wë. Ma te u de kë mëni, nöo de an si ën möön. A go djee.

³² Nöo hën de taki ku deseei taa: “Hoo, aai baa, luku fa hati fuu bi fii piizii di a ta fan ku u a di pasi ta puu Gadu Buku da u.”

³³ Nöo di juu dë seei, hën de hopo bia toona go a Jelusalen baka. Nöo naandë de go miti ku dee ëlufu bakama u Masa Jesosi ku dee otowan makandi. ³⁴ Nöo di de dou, hën dee sëmbë taki da de taa: “Dee sëmbë aki o, Masa Jesosi hopo kumutu a dëdë tuu, biga Simon seei si ën.”

³⁵ Nöo hën dee sëmbë seei toona konda hii soni da de wante. De seti ku dee soni bi pasa ku de a pasi, di de nango a Emausu tefa de dou a wosu. Hën de toona konda fa de go sindo u njan, ku di fa Masa Jesosi booko di bëëë paati da de nöo hën wojo u de ko limbo fu de sabi taa hën di dë.

Aki Masa Jesosi ko a dee bakama fëën, be de si ën.

Mat. 28:16-20; Maik. 16:14-18; Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

³⁶ Ma nöo dë an kaba u fan seei, nöo te u de kë si nöo Masa Jesosi dë taanputaanpu a de mindi dë pii. Nöo hën a da de odi, a taa: “Dee sëmbë, Masa Gadu musu dë ku unu ta da unu böö e.”

³⁷ Ma nöo fa de si ën dë, nöo de panta seei. De fëëë biga de mëni taa jooka de ta si dë.

³⁸ Nöo hën a hakisi de taa: “Wë andi du unu un ta panta gaanfa sô? Andi mbei wan kë biibi? ³⁹ Biga luku mi maun ku mi futu aki ka de bi peka mi. Mi seepi wë disa e. Nöo un ko panjan mi fii luku. Biga jooka an ta abi mbeti, an ta a' bonu kumafa un si mi abi aki.”

⁴⁰ Wë nöo di a taki sô da de kaa, nöo hën a lei de hën maun ku hën futu. ⁴¹ Nöo di soni bigi da de te na soni. A da de piizii te kuma de an sa biibi ën.

Nöo hën a hakisi de taa: “Wan abi soni u njan aki nö?”

⁴² Hën de taki aai. Nöo hën de tei wan pisi fisi jasajasa hën de dëën. ⁴³ Nöo hën a tei ën njan leti a de wojo dë, be de si.

⁴⁴ Nöo hën a taki da de taa: “Wë hii dee soni aki tuu mi bi taki da unu di ten mi ku unu bi dë e, taa sô dee soni o pasa ku mi leti kumafa de dë sikifisikifi a dee buku u Mosesi ku dee tjabukama, ku di Kanda Buku.” ⁴⁵ Nöo hën a mbei de wojo ko limbo fu de musu fusutan di Buku u Gadu.

⁴⁶ A taki da de taa: “Sô nöo a dë a di Buku e, taa di Paamusi Kõnu musu pena te a dëdë, ma a di u dii daka fëën a o weki hopo baka a dëdë. ⁴⁷ Nöo di Buku taki tu taa de musu konda soni fëën da hii sëmbë, be de bia de libi ko ta waka nëën baka, be Gadu an hoi dee hogilibi u de a bëë möön. Nöo a Jelusalen fosu de musu seti konda di Buka, nöo de musu kondëën da hii pei nasiõn sëmbë u goonliba. Sô a dë sikifisikifi a di Buku kaa.

⁴⁸ “Wë nöo unu wë da dee sëmbë dee musu kondëën e. Biga unu da dee kotoigima dee si hii dee soni pasa aki tuu. ⁴⁹ Ma nöo fa mi ta da unu di wooko aki, nöo un musu luku te di kaakiti di mi Tata bi paamusi unu ko ufö. Biga mi o mandëën ko da unu. A Jelusalen aki un musu dë ta luku ën e, fu te Gadu mandëën ko a unu liba.”

Aki Masa Jesosi hopo go a liba.

Maik. 16:19-20; Tjab. 1:9-11

⁵⁰ Nöo a baka u di dë, nöo hën de ta waka nango te de ko zuntu ku di kõndë de kai Betania. Nöo hën a hopo maun a de liba hën a begi da de. ⁵¹ Nöo an kaba seei, hën Masa Gadu tei ën tja go a liba.

⁵² Nöo hën de fika dë ta wai ku ën ta gafëën te wan pisi, nöo hën de bia toona go u de a Jelusalen baka ku gaan wai.

⁵³ Nöo hën de go sai dë a di Wosu u Masa Gadu ta gafa Gadu ta dëën tangi nöömö.

Dee woto u Masa Jesosi dee Johanisi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë disi da di u fö pampia di ta taki u di libi u Masa Jesosi ku dee soni dee a fan di a bi dë a goonliba aki. Nöo wan u dee möön gaan mati fëen di bi ta waka ku ën hiniwanten, hën sikifi ën.

Nöo fa Johanisi mbei di pampia aki, nöo a tooka gaanfa ku di u Mateosi ku di u Maikusi ku di u Lukasi. Biga sëmëni gaan soni de oto dii sëmbe taki Johanisi an taki, kuma di fa Masa Jesosi bi go a di sabana hën didibi ko tesi ën, ku di fa hën ku de dii bakama fëen bi go a di kununu liba hën a ko tooka a de wojo. An taki di fa Masa Jesosi ku dee bakama fëen bi sindo njan di lasiti njan. An taki andi di diingi ku di bëë kë taki di de bi njan a di Pasika daka dë. An taki kumafa a bi go begi a di djai de kai Gëtiseimani. Dee lö oto naandë an dë a di pampia u Johanisi aki seei.

Ma a di pampia aki nöo i sa lesi fa Masa Jesosi bi fan ku Nikodemusi di bi ko nëen a ndeti, ku di fa a fan ku di Samalia mujëe a di baaku wata. A di pampia aki i sa si fa a weki Lazalosi a dëdë. Di pampia aki ta konda finifini tu dee soni ku dee soni Masa Jesosi taki da dee bakama fëen bifö a dëdë, faa kötö de hati.

Nöo a 20:31 u di pampia aki, Johanisi seei taki faandi mbei a sikifi ën. A taa a sikifi ën fu te sëmbe lesi ën, nöo de musu biibi taa Masa Jesosi hën da di Könu di Gadu paamusi taa a o manda ko a goonliba faa heepi libisëmbë. Hën da di Womi Mii u Gadu seei. Biga te i biibi sö kaa, nöo joo feni di libi u teego a Gadu.

A di pisi aki, de o taki soni u di Sëmbë de kai Di Wöutu u Gadu.

Söö. Wë dee sëmbe, mi da unu piimisi e, taa mi kë konda wan gaan soni da unu aki.,¹⁻² A dë sö taa bifö hii soni u mundu bi seti, nöo di Sëmbë de ta kai di Wöutu u Gadu bi dë gaanduwe kaa. Nöo di Sëmbë dë ku Gadu bi dë makandi. Hën seei wë bi da Gadu e. ³ Hën mbei hii dee soni dee dë a mundu tuu. Biga na wan soni seei dë di ko fëen seei, söndö hën mbei ën. ⁴ Hën abi libi, nöo te wan sëmbe i feni libi nëen kaa, nöo i kumutu a dungu ko a limbo. Biga hënseei da di limbo. ⁵ Nöo di limbo dë ta sëndë seei a di dungu. Hii fa i si di dungu ta mbei möiti u tapëen, ma an sa tapëen möönsö.

⁶ Söö. Wë u dë te wan pisi, hën wë Masa Gadu manda wan womi de kai Johanisi ko, ⁷ faa konda soni a fesi u di Limbo di o ko abiti möön. Nöo fa a o konda soni fëen dë, a o kondëen fu hii sëmbe musu jei, be de biibi dee soni a o taki. ⁸ Ma nöo di Johanisi dë, nëen da di Limbo eti e, ma ko a ko nöo faa konda dee soni dee a sabi u di Sëmbë di da di Limbo. ⁹ Biga di Sëmbë di o ko dë, hën da di tuutuu Limbo di sa limbo hiniwan sëmbe wojo. Nöo abiti möön nöo a o ko a lanti wajaa u si.

¹⁰ Nöo di Sëmbë di u ta konda soni fëen aki, nöo a ko a di goonliba aki tuu e, di goonliba di hënseei bi mbei. Ma dee sëmbe bi dë a di ten dë, de an bi sabi ambë dëen. ¹¹ Dee Dju sëmbe dee bi musu dë sëmbe fëen seei an tei ën u soni. ¹² Ma tökusei sëmbe bi dë dee bi tei ën u soni, hën de ko biibi nëen liba. Nöo hiniwan sëmbe di tei ën sö kaa, nöo sö wan sëmbe a da i di leti fii ko miii u Gadu. ¹³ Ma na kumafa de ta pali miii a libisëmbë fasi e. Nönö. Ma fu di Gadu hën o wooko sö a i, nöo hën mbei joo ko miii fëen.

¹⁴ Nöo di Sëmbë u ta konda soni fëen aki di de ta kai di Wöutu u Gadu dë, a ko wan libisëmbë tuu e, nöo hën a ko libi a u mindi fu wan pisiten. Nöo u seei bi si di waiti fëen di a abi. Nöo di waiti u si nëen naandë, a dë di waiti di di wan kodo womi mii u Masa Gaangadu tö nöo sa abi. Biga fa a libi a u mindi aki, nöo nëen u si fa Gadu abi bunuhati u libisëmbë tjika. Nöo nëen u si tu kumafa a sabi hii soni gbelingbelin tjika, [leti kumafa a dë a Gadu wojo].

¹⁵ Nöo kumafa u taki dë, Johanisi hën bi ta konda soni fëen. Nöo hën di a si ën, hën a bai taa: "Söö. Un si di Sëmbë dë nö? Hën wë mi bi ta konda da unu taa o ko a mi baka di hebi gaanfa möön mi. Mi, djunsudjunsu aki ufö de pali mi, ma hën a bi dë gaanduwe kaa a mundu. Nöo hën wë i si di dë e!"

¹⁶ Nöo di Sëmbë di i si Johanisi taki dë, nöo u seei ko sabi ën tu e, dee sëmbe. [Hën da Masa Jesosi Keesitu.] Nöo fa di bunuhati fasi u Gadu dë nëen tjika dë, nöo u tuu ta feni sëmëni bunu nëen baka na baka te a hia. ¹⁷ Biga a Mosesi Gadu bi manda dee wëti ko da u fuu hoi. Ma a Jesosi Keesitu a mbei u ko sabi di bunuhati fasi fëen di a abi. Hën a mbei u ko sabi soni gbelingbelin tu, [Jeti kumafa a dë a Gadu wojo. Sö wanlö gaangaan bunu u feni a Masa Jesosi e.]

¹⁸ Dee sëmbe, fa Masa Gadu sai dë, na wan daka seei libisëmbë si ën ku wojo möönsö e. Ma di wan kodo Womi Mii fëen dë, di hën ku ën dë wan makandi te wata an sa pasa a de mindi, hën mbei u ko sabi ën awaa.

A di pisi aki de manda sɛmbɛ go fini Johanisi di Dopuma.

Mat. 3:1-12; Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18

¹⁹ Wɛ nɔɔ di juu Johanisi ko dɛ, nɔɔ dee gaan hedima u Dju bi ta dɛ a di kɔndɛ de ta kai Jelusalen. Nɔɔ hɛn dee hedima dɛ manda wanlɔ begima u Dju ku wanlɔ oto sɛmbɛ ta wooko ku de makandi a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu a Jelusalen dɛ, u de go hakisi Johanisi ee ambɛ dɛɛn.

²⁰ Nɔɔ hɛn dee sɛmbɛ dɛ nango tefa de go dou a Johanisi, hɛn de hakisi ɛn ee hɛn da di Keesitu, di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o manda ko a goonliba.

Nɔɔ Johanisi an ganjan de. A piki de gbelin taa: “Nɔnɔ, na mi da di sɛmbɛ dɛ e.”

²¹ Nɔɔ hɛn de toona hakisi ɛn mɔɔn taa: “Wɛ a sa kɛ taa i da Elia di tjabukama u Gadu, hɛn weki toona ko nɔ?” Hɛn a piki taa: “Nɔnɔ, nɛɛn disi e.”

Hɛn de taa: “Wɛ di oto Tjabukama di Gadu bi o manda ko wɛ, hɛn da i nɔ?”

Hɛn a toona piki de mɔɔn taa: “Nɔnɔ, nɛɛn da mi e.”

²² Hɛn de taa: “Wɛ nɔɔ ambɛ seei da i? Taki da u bumbuu, fuu sa toona go piki dee sɛmbɛ dee manda u ko a i aki. Andi i ta taki fi seei?”

²³ Nɔɔ hɛn a taa: “Wan bi jei fa di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi buta a di Buku u Gadu nɔ? A taa:

U ta jei wan tɔngɔ kuma wan basia ta bai a di sabana taa,

‘Un seeka di pasi oo, be a ko dɛ tololoo da Masa!

Un seeka di libi fuunu buta a tatai liba!’

Wɛ di sɛmbɛ di Jesaaja bi taki abi di tɔngɔ dɛ, nɔɔ hɛn wɛ disi e. Awaa di soni ta pasa kumafa Jesaaja bi taki.” Sɔ Johanisi piki dee sɛmbɛ.

²⁴ Nɔɔ fa de ko ta hakisi Johanisi dee soni dɛ, nɔɔ wanlɔ sɛmbɛ u di Dju keiki paatɛi de kai Falisei bi dɛ a dendu tu. ²⁵ Nɔɔ hɛn de toona hakisi ɛn taa: “Wɛ ja dɛ di Keesitu. Ja dɛ Elia. Ja dɛ di oto Tjabukama tu. Nɔɔ andi mbei i ta dopu sɛmbɛ u du?” Sɔ de hakisi ɛn.

²⁶ Hɛn a taa: “Wɛ nɔnɔ, fa mi ta dopu sɛmbɛ aki nɔɔ an bigi sɔ e. Biga ku wata nɔɔ mi ta dopu de. Ma wan sɛmbɛ dɛ a unu mindi di wan sabi, nɔɔ hɛn o du wan mɔɔn gaan wooko.

²⁷ Hɛn wɛ mi ta taki da unu taa mi ta seeka di pasi da. Nɔɔ fa a sai dɛ, a hei teee ma hei tjika fu mi sa dɛ futuboi fɛɛn seei. Na di susu fɛɛn seei mi sa lusu puu nɛɛn futu.”

²⁸ Nɔɔ di kamian ka de ko ta fini Johanisi dee soni dɛ, a dɛ zuntu ku di kɔndɛ de kai Betania, a di oto sɛ banda u di lio de kai Joodan Lio. Ala wɛ Johanisi ta dopu dee sɛmbɛ.

A di pisi aki Johanisi ta taki soni u di Sikapu Mii u Gadu.

²⁹ Nɔɔ di dobooko fɛɛn, nɔɔ hɛn Johanisi si Masa Jesosi ta waka ta ko nɛɛn. Hɛn a taa: “Un luku di Sikapu Mii u Gadu dɛ e. Hɛn wɛ Gadu manda faa ko paka fu dee hogi du fu hii libisɛmbɛ, kumafa de ta kii sikapu ta paka paima.” ³⁰ Nɔɔ hɛn wɛ mi bi ta konda da unu taa mi ta seeka di pasi da. Nɔɔ a hebi mɔɔn mi e. Biga a bi dɛ gaanduwe kaa bifɔ de pali mi.

³¹ “Nɔɔ mi seepi tu, ma bi o sabi ɛn. Ma nɔɔ fu soni fɛɛn musu ko wajaa a limbo da u dee Isaɛli sɛmbɛ aki, hɛn mbei i si mi ko ta dopu sɛmbɛ a di wata aki.” Sɔ Johanisi taki u Masa Jesosi.

³² Nɔɔ un haika bunu fa Johanisi konda fɛɛn e. A taa: “Mi seepi si di Akaa u Masa Gaangadu saka ko kuma wan pomba ko tan a di Sɛmbɛ dɛ liba e.

³³ “Nɔɔ ma bi o sabi ɛn, ma Masa Gadu di manda mi fu mi dopu sɛmbɛ aki, nɔɔ hɛn bi taki ɛn da mi a fesi. A taa di sɛmbɛ di mi o si di Akaa fɛɛn saka ko fika nɛɛn liba, nɔɔ hɛn da di Sɛmbɛ di o dopu sɛmbɛ ku di Akaa u Gadu.

³⁴ “Nɔɔ di soni Gadu taki da mi dɛ, mi si ɛn tuu e. Nɔɔ fɛɛn mbei wɛ mi ta konda da unu gbelingbelin taa di Sɛmbɛ i si dɛ, hɛn da di Womi Mii u Masa Gaangadu.” Sɔ Johanisi taki da de di ten dɛ.

A di pisi aki sɛmbɛ ta o seti waka

a Masa Jesosi baka.

³⁵ Di dobooko mɔɔn, hɛn Johanisi ku tu u dee bakama fɛɛn dɛ taanputaanpu a di wan seei kamian naandɛ. ³⁶ Te wan pisi hɛn Johanisi si Masa Jesosi ta waka ta pasa, hɛn a taa: “Un luku di Sikapu Mii u Gadu, hɛn wɛ di dɛ e.” ³⁷ Nɔɔ di de tu sɛmbɛ dɛ jei a taki sɔ, nɔɔ hɛn de tei nɛɛn baka wante ta faakɛɛn.

³⁸ Te wan pisi hɛn Masa Jesosi bia luku, hɛn a si de ta ko nɛɛn baka. Nɔɔ hɛn a hakisi de taa: “Andi un kɛ sɔ baa?”

Hɛn de piki taa: “Wɛ Labi, wɛ u kɛ ko sabi unsɛ i ta dɛ.” (“Labi” hɛn da “Mɛsitɛ” a de tɔngɔ.)

³⁹ Hɛn a taa: “Wɛ antoobi. Un ko luku nɔɔ woon si.”

Nɔɔ hɛn wɛ de go. Nɔɔ a di juu ten de go dɛ, nɔɔ a bi dɛ kuma fɔ juu sapate, hɛn de fika ku ɛn dɛ tefa ndeti.

⁴⁰ Wë nõö de tu sëmbë dee go ku Masa Jesosi naandë, wan u de de kai Andiasi, nõö a abi wan baa fëen de kai Simon. ⁴¹ Nõö hën wë di de kumutu a Masa Jesosi dë, hën Andiasi go nëen baa Simon wante. Hën a taki dëen taa: “Womi e, womi, u feni di sëmbë baa, di Gadu bi paamusi taa a o manda da u faa ko Kõnu fuu.”

⁴² Nõö hën a tjëen baa Simon go a Masa Jesosi. Nõö hën wë di Masa Jesosi si de ko nëen, nõö hën a fan ku Simon taa: “Di mii u Jonasi aki, fa u dë aki de ta kai i Simon. Ma bakaten nõö de o bia ta kai i Kefasi e.” (Nõö Kefasi, hën kë taki “gaan sitonu.” Hën seei da “Petuisi.”)

Aki Nataniëli ko sabi

Masa Jesosi.

⁴³ Nõö di dobooko fëen möön, nõö hën Masa Jesosi kë go a di pisiwata de kai Galilea. Hën a suku wan womi de ta kai Filipi tefa a si ën. Hën a taa: “Womi, mi kë i ko go ku mi e, baa.” ⁴⁴ Nõö di soni mbei a kai Filipi. Biga a dë sëmbë u wan kõndë u Galilea de kai Betisaida. Hën da di kõndë u Andiasi ku ën baa Petuisi tu.

⁴⁵ Ma nõö ufõ de go, nõö hën Filipi seei go a wan womi de kai Nataniëli, hën a fan ku ën taa: “Womi, u feni di sëmbë di Mose si ku dee fesiten tjabukama bi sikifi soni fëen e. Di sëmbë dë, hën da Jesosi, di Mii u Josëfu u di kõndë de kai Nazalëti.”

⁴⁶ Nõö hën Nataniëli hakisi ën taa: “Ma wan bumbuu soni sa kumutu a Nazalëti nõ, womi?”

Hën a piki ën taa: “Wë ko luku nõö joo si.” Hën de hopo nango a Masa Jesosi.

⁴⁷ Nõö hën wë di Masa Jesosi si Nataniëli ta waka ta ko nëen, hën a taa: “Un luku wan sëmbë ta ko aki. Bumbuu Isaëli sëmbë e. Biga aan ten seei a ta ganjan sëmbë möönsö.”

⁴⁸ Nõö hën Nataniëli hakisi ën taa: “Wë unfa i du sabi mi baa?”

Hën a piki ën taa: “Mi bi si i sabi gaanduwe kaa a di ten i bi dë a di figa pau basu, ufõ Filipi ko kai i.”

⁴⁹ Nõö di soni bigi da Nataniëli tee, hën a taa: “Ee, aai Mësitë, i da di Mii u Gadu tuu e. I da di Kõnu fu u dee Isaëli sëmbë.”

⁵⁰ Nõö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Awa, wë di mi taki sö da i taa mi bi si i a di figa pau basu, hën mbei i bihi sö nõ? Wë joo si möön gaan foombo soni möön di dë e. ⁵¹ Biga mi taki da unu gbelin, taa a a’ wan ten woon si mundu jabi wajaa, nõö dee basia u Masa Gadu Kõndë o kumutu a Mi di ko Libisëmbë Mii aki ta subi nango a Gadu ta saka ta ko.” Sö Masa Jesosi fan ku ën.

2

Aki Masa Jesosi go a wan toou.

¹ Nõö baka tu daka u dee soni u taki dë, nõö hën de hoi wan tööu wosu a di kõndë u Galilea de kai Kana, nõö di mama u Masa Jesosi ko a di piizii. ² Nõö de bi kai Masa Jesosi ku u dee bakama fëen tu, fuu ko a di piizii.

³ Nõö hën wë u dë te wan pisi, hën di win u ta bebe ko kaba. Hën Masa Jesosi mama go nëen go taki dëen taa: “Wë Baa o, gaan soni, di win u dee sëmbë kaba.”

⁴ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Faandi mbei i ko a mi? Juu u mi an kisi eti e.”

⁵ Ma nõö hën di mama bia fan ku dee futuboi dee ta wooko a di wosu taa: “Haika e. Di soni di i si a o taki da unu, nõö hën fuun du e.”

⁶ Nõö de bi abi sikisi gaan sitonu djogu naandë. A dee djogu dë de bi guwenti u lai wata u wasi kumafa di wëti u dee Dju bi dë, nõö hiniwan u dee djogu ta hoi kuma wan höndö liti wata sö. ⁷ Nõö hën Masa Jesosi fan ku dee futuboi taa be de go ba wata lai a dee djogu naandë tuu. Nõö hën de go ta tja di wata ta tuwë a dee sikisi gaan gindi djogu dë te de fuu pöö.

⁸ Hën a taa: “Un go ba so u di wata tja go da di hedima u di piizii be a tesi ën luku.”

Nõö hën de ba di wata tja go da di hedima, ⁹ nõö hën di hedima tesi ën te a kaba. Ma nõö bifõ de bi tjëen go dëen, nõö di sösö wata dë bi bia ko win kaa. Nõö fa di hedima tesi ën dë, an sabi naasë di win kumutu. Dee futuboi wanwan nõö sabi, biga de bi tja di wata lai a dee djogu.

Nõö hën di hedima u di piizii kai di tööuma a së. ¹⁰ A taa: “Womi, unfa di soni waka? Biga hii sëmbë lobi u da di suti win a fesi, nõö te dee sëmbë bebe te a tjika de ufõ de o ta da de di möön sösö wan awaa. Ma nõö i ja du sö. I hoi di suti win a baka hën i buta de bebe di sösö wan fosu, ufõ i ko ta da di möön suti wan awaa. Mi kë sabi faandi mbei.”

¹¹ Wë nõö fa di soni pasa dë a Kana a di pisiwata u Galilea naandë, nõö hën da di fosu foondo wooko Masa Jesosi du e. Ku ën a mbei sëmbë si di Gadu fasi fëen di a abi, nõö hën u dee bakama fëen ko bihi möön taanga nëen liba.

¹² Nõö hën a baka u di dë, hën Masa Jesosi ku ën mama ku dee baa fëen ku u dee bakama fëen tuu, hën u go a di kõndë de kai Kapenaumi, hën u tan ala wantu daka.

Aki Masa Jesosi go a di Wosu

u Gadu a Jelusalen.

Mat. 21:12-13; Maik. 11:15-17; Luk. 19:45-46

¹³ Nöo di ten dë, di gaan daka fuu dee Dju de kai Pasika, juu fëen ko zuntu faa kai. Nöo hën Masa Jesosi tei pasi, nöo hën a go a Jelusalen.

¹⁴ Nöo hën a nango tefa a go dou a di gadii u di Gaan Wosu u Masa Gadu. Nöo hën a luku, hën a si hia sëmbë sai dë ta sei kau, ta sei sipapu, ta sei pomba. So sëmbë dë sindosindo ta tooka möni da dee sëmbë dee ta ko dë.

¹⁵ Nöo di a si dee soni de ta du a di Wosu, hën a tei wanlö tatai mbei wipi tefa a kaba. Nöo hën a buta ku dee sëmbë ta jaka de ku dee kau u de ku dee sipapu u de tuu ta puu a di gadii dë. Hën a ta du soni a di kamian teee, ta tombi dee tafa u dee tookamönima ta tuwë djolou a goon ta paaja dee möni fanjaana a goon dë.

¹⁶ Nöo hën a bai dee sëmbë ta sei pomba dë taa: “Un hopo kumutu aki ku dee soni fuunu dë, biga di wosu u mi Tata aki na wojowojo a dë e!”

¹⁷ Nöo fa a du dë, nöo hën wë u dee bakama fëen ko fusutan wan soni bi dë a Gadu Buku sikifisikifi taa: “Di biinga di mi ta biinga da di wosu fii, Gadu, a o njan di kaakiti u mi tuu fiaa.”

¹⁸ Wë nöo di soni Masa Jesosi du naandë an kai ku dee hedima u Dju seei. Hën de hakisi ën taa: “Womi, ambë manda i fii du di soni naandë? Un maaka joo da u fuu sabi taa Gadu da i leti u du sö.”

¹⁹ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un sa booko di Wosu u Masa Gadu aki, nöo baka dii daka mi o toona hopo ën baka.”

²⁰ Hën de taa: “Höön, föteni-ku-sikisi jaa longi de tei kaa ta mbei di Wosu aki, nöo hën i taa i sa hopo ën a dii daka dendu nö?”

²¹ Ma nöo fa Masa Jesosi ta fan naandë, na di wosu dë a ta mëni. Ma a ta mëni hënseei sinkii. „Biga hën da di Wosu u Gadu kaa ka Gadu ta dë. Nöo Masa Jesosi sabi taa a bakaten nöo de o kii ën, ma a di u dii daka fëen nöo a o toona hopo baka.”

²² Nöo hën u dë te a bakaten di a hopo baka a dëdë tuu, bifö u dee bakama fëen ko mëni taa sö wan soni a bi taki. Nöo hën u ko biibi hii dee soni dee dë sikifisikifi a Gadu Buku ku dee soni dee Masa Jesosi seei bi fan ku u tuu awaa.

²³ Wë ma nöo di juu ten dë di Masa Jesosi dë a Jelusalen faa njan di Pasika dë, nöo a du sëmëni foombofoombo soni e, nöo fëen mbei sëmëni sëmbë ko biibi nëën liba taa Gadu hën mandëen. ²⁴ Ma hii fa de biibi ën dë seei, ma Masa Jesosi an ta futoou de möönsö. An hopo hënseei tuwë da de, biga a sabi libisëmbë fasi fa de dë. ²⁵ Fa a sai dë, an bi a’ fanöudu u sëmbë musu konda soni u libisëmbë dëen, biga a sabi gbelin hii soni di dë a de hati kaa.

3

A di pisi aki Masa Jesosi ku Nikodemusi ta fan.

¹ Nöo di juu dë, wan Faliseima bi dë de ta kai Nikodemusi, nöo a bi dë wan u dee kuutuma u dee Dju. ² Nöo hën wë a ko a Masa Jesosi a wan ndeti gholo. A kai ën: “Mësitë o.” Hën a piki.

A taa: “Wë u sabi taa i da wan leima di Gadu seei manda ko. Biga na wan sëmbë sa du dee gaan foombo wooko dee i ta du, ee na Gadu dë ku i.”

³ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë a bunu di i taki sö, mati. Ma mi o taki wan soni da i, nöo tuutuu soni seei a dë. Mi taki e, ee wan sëmbë i dë, nöo de an toona pai i fii feni wan njunjun libi baka, nöo ja o sa dë a dendu u dee sëmbë Gadu ta tii.”

⁴ Nöo hën Nikodemusi hakisi ën taa: “Wë nöo unfa de o du pai wan sëmbë möön di ko gaangan sëmbë kaa? A o toona go nëën mama bëe dendu, faa pai ën di u tuu pasi nö?”

⁵ Hën a piki ën taa: “Be mi taki wan soni da i gbelin, mati. Fa de pai i a libisëmbë fasi aki, nöo an tjika eti e. Ma di Akaa u Gadu hën musu toona pai i a wan hii oto fasi baka. A musu da i wan njunjun libi a i akaa ufö joo sa dë a dendu u dee sëmbë Gadu ta tii. ⁶ Biga te de pai i a libisëmbë fasi, nöo i ta feni libi a i sinkii nöo. Ma te di Akaa u Gadu pai i, nöo i ta feni libi a i akaa.

⁷ “Nöo fa mi ta fan ku i aki, taa de musu toona pai i baka, nöo an musu dë gaan soni da i sö e. ⁸ Biga na hii soni mbei fii sa fusutëen wantewante.

“Luku fa u dë aki, di ventu ta böö nango ka a kë. Fa a ta mbei vuuu dë, di bai fëen nöo i ta jei, ma ja sabi naasé a ta kumutu, ja sabi naasé a nango tu. Wë sö nöo a dë tu ku hii dee sëmbë dee di Akaa u Gadu mbei ko pai baka fu de toona feni di njunjun libi u ta taki aki. „Ja o fusutëen, ma joo sabi nöo taa sö a dë.”

⁹ Ma nöo fa Masa Jesosi ta fan dë, di soni toobi Nikodemusi eti. Hën a hakisi taa: “Unfa seei di soni dë o sa waka maingé?”

¹⁰ Hën Masa Jesosi toona piki ën taa: “Wë mati o, fa i dë wan gaan leima u Isaëli aki, nõö hën ja fusutan dee soni u ta taki aki eti ö?”

¹¹ “Wë haika e. Mi o taki da i gbelin taa uu sabi andi u ta taki e. Biga dee soni dee u si nõö de wë u ta konda. Ma nõö wan kë piki dee fan fuu. ¹² Wë nõö ee wan kë piki te mi ta konda soni u di goonliba aki da unu, nõö unfa woon du piki te mi ta konda soni u Gadu? ¹³ Biga na wan sëmbe go ka Masa Gadu ta dë wan daka, boiti mi wanwan tõ di kumutu nëen ala ko dë Libisëmbë Mii aki.

¹⁴ “Luku di soni di bi pasa a fesiten a di sabana. Gadu manda Mosesi faa mbei wan kõpõ sindeki hopo buta a liba, nõö hiniwan sëmbe di luku di sindeki dë ku biibi, nõö a ko bunu kaa. Wë nõö sōseei de o hopo Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki a liba tu e. ¹⁵ Nõö ee wan sëmbe i ta biibi a mi, nõö joo feni libi a Gadu fu teego.

¹⁶ “Wë biga Masa Gadu lobi libisëmbë sō tee a da de di wan kodo Womi Mii fëen di a abi. Nõö ee wan sëmbe i ta biibi a di Mii fëen aki liba, nõö ja o lasi go kaba a sōsõ möönsõ, ma i abi di libi u teego kaa. ¹⁷ Biga fa Masa Gadu manda di Mii fëen ko a goonliba aki, nõö an mandëen ko faa kuntu sëmbe tuwë go da sitaafu e. Ma a mandëen ko faa hai sëmbe puu a didibi basu, be de feni di libi u teego.

¹⁸ “Nõö ee wan sëmbe i ta biibi a di Mii u Gadu aki liba, nõö ja o kisi sitaafu a Gadu e. Ma ee ja kë biibi ën, nõö Gadu kuutu i kaa fii kisi di sitaafu dë. Biga ja kë piki taa di Sëmbe aki, hën da di wan kodo mii u Gadu di a manda ko.

¹⁹ “Nõö di soni aki sō, hën da di soni mbei sō wan sëmbe musu kisi sitaafu. A dë sō taa Gadu manda limbo ko a goonliba u limbo libisëmbë wojo, ma nõö de an këen. Fa de sai dë, de lobi di dungu möön di limbo. Biga de an kë disa di hogilibi u de fu de ko a di së u limbo. ²⁰ Biga di sëmbe di ta du hogi, hën ta buuse limbo. An o ko seei ka di limbo sa kai nëen, fu di an kë u sëmbe si dee hogi a ta du.

²¹ “Ma nõö ee wan sëmbe ta libi leti, nõö hën aan toobi ee di limbo kai nëen. Biga a kë u de si taa Gadu dë ku ën a dee soni a ta du.”

Sõ Masa Jesosi fan ku Nikodemusi di ndeti dë.

A di pisi aki sō, Johanisi di Dopuma ku dee bakama fëen ta taki soni u Masa Jesosi.

²² Nõö a baka u di dë, nõö hën Masa Jesosi ku u dee bakama fëen kumutu u Jelusalen dë, nõö hën u go a wan oto kamian u Judea, fuu ku ën sa dë u wanwan ufõ. Nõö hën u go dë ala te wan pisi, hën sëmbe ta ko a u ala fuu dopu de.

²³⁻²⁴ Wë nõö di juu dë, nõö de an bi buta Johanisi a dunguwosu eti e. Nõö hënseei dë a wan kamian de kai Anon ta dopu sëmbe tu. Nõö di Anon dë, a dë zuntu ku di kõndë de kai Salim, nõö naandë bi abi hia wata, hën mbei Johanisi ta dopu sëmbe ala. Nõö sōmëni sëmbe ta ko nëen tu faa dopu de.

²⁵ Te wan pisi hën dee bakama u Johanisi ku wan oto sëmbe u Dju ko ta fia wan gaan fia a unfa i musu wasi ufõ i sa ko limbo a Gadu wojo. ²⁶ Nõö hën dee bakama u Johanisi ko nëen, hën de taki dëen taa: “Wë Mësitë, ja jei nõ? Di sëmbe u bi si ku i a di oto së banda ala, di i bi ta konda soni fëen nõömõ dë, a dë leti a wan kamian ala ta dopu sëmbe seei tee a hia. Hii sëmbe nango nëen ala gililili sō ta disa i.”

²⁷ Nõö hën Johanisi piki de taa: “Un haika e, dee sëmbe. Na wan sëmbe sa feni sō wan hei ee na Gadu hën hei ën sō e. ²⁸ Nõö wan bi jei fa mi bi fan ku unu kaa nõ, taa na mi da di Paamusi Kõnu, ma Gadu manda mi ko nëen fesi nõö.

²⁹ “Wë nõö fa di soni un taki ta pasa dë, nõö a dë leti kuma te wan womi o tõõu ku wan mujëe, a o abi wan mati fëen ta seeka soni dëen. Nõö te di mati seeka te a kaba kaa, nõö a o go dë fëen pii, ta haika ee unfa soni ta waka. Nõö ee a si taa a ta waka bunu, nõö a o wai seei gaanfa. Na sō nõ? Wë nõö di wai di mati u di tõõuma ta wai dë, nõö hën da di wai di miseei ta wai aki e. ³⁰ Biga di Sëmbe dë hën musu ta hei nango nõömõ, ma mi musu ta saka nango möönmõön.

³¹ “Biga wë di sëmbe di kumutu a Gadu nõö hën hei möön hii sëmbe. Mi, a goonliba aki de pai mi e. Hën mbei goonliba sëmbe nõö mi dë, nõö te mi ta fan mi ta taki soni nõö kumafa goonliba sëmbe sa fusutan soni. Ma di Sëmbe dë, fa a sai dë, hën a musu hei möön hii sëmbe biga a Masa Gaangadu a kumutu. ³² Nõö fa a kumutu nëen dë, nõö a ta konda dee soni dee a si ku dee a jei a Gadu ala, ma tõkuseei libisëmbë an kë tei dee soni a ta taki.

³³ “Ma ee wan sëmbe i ta piki taa dee soni a ta taki dë, de dë tuu, nõö hën da i ta sitampu taa dee soni Gadu seei ta taki, de dë tuu. ³⁴ Biga di Sëmbe dë, fa i si a sai dë, nõö Gadu wë mandëen e, nõö a ta konda soni leti kumafa Gadu ta dëen. Nõö i si fa Masa Gadu dëen di Akaa fëen dë nõ? An dëen hafuhafu e, ma a dëen tuu seei ku telu faa sa ta wooko nëen liba nõömõ.

³⁵ “Di sëmbe i si u ta taki aki sō, nõö Masa Gadu seei Mii a dë e, dee sëmbe. Nõö hën Tata lobi ën tee, nõö hën a buta hii soni nëen maun faa ta tii. ³⁶ Nõö ee wan sëmbe i ta biibi a di

Womi Mii u Gadu i si dë, nöö i abi di libi u teego kaa. Ma ee wan sëmbë ja kë biibi ën, nöö ja o feni di libi dë möönsö, biga di hatiboonu u Gadu dë a i liba kaa.”

Sö Johanisi fan ku dee bakama fëen di daka dë te a kaba.

4

Aki Masa Jesosi ta fan ku

wan mujëe u Samalia.

¹ Wë nöö di juu dë, hën dee Faliseima ko jei taa sëmbë ta ko a Masa Jesosi te a hia faa dopu de. Nöö de ta fika ku ën dë ta ko bakama fëen, teefa dee bakama u Masa Jesosi ko hia möön dee u Johanisi seei. ² Ma nöö fa u ta taki aki seei, na Masa Jesosi ta dopu dee sëmbë e, ma u dee bakama fëen, u ta dopu de.

³ Nöö hën wë di Masa Jesosi ko jei taa sö dee Faliseima ko sabi fëen kaa, nöö hën a kumutu a Judea dë wante faa toona go a Galilea. ⁴ Ma nöö a musu latja pasa a di pisiwata de kai Samalia ufö a sa go dou.

⁵ Nöö hën u nango te u go dou a wan köndë u Samalia de ta kai Sikali. A dë zuntu ku wan pisi goon di di gaan sëmbë fuu de kai Jakopu bi da hën mii Josëfu. ⁶ Naandë Jakopu bi diki wan baaku wata fëen, nöö a sai dë eti. Wë nöö di juu dë, Masa Jesosi ko wei u waka, nöö hën a go sindo a di baaku bandja dë. Nöö a bi dë wan soni u tuwalufu juu sö u didia.

⁷ Te wan pisi nöö hën wan mujëe u di köndë naandë ko u ko ba wata. Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Mujëe o, mi begi i, da mi wan piki wata mi bebe.” ⁸ (Di juu dë, u dee bakama fëen bi go a di köndë ganda u go bai sondi u njan.)

⁹ Nöö hën di mujëe hakisi ën taa: “Wë womi, unfa i sa hakisi mi wata u mi da i fii bebe? Na i da wan Dju nö? Wë mi da wan Samalia mujëe.” (Biga dee Dju ku dee Samalia sëmbë an ta koti.)

¹⁰ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë mujëe, ee i bi sabi di bunu di Gadu kë da i, ku ee i bi sabi di Sëmbë ta hakisi fii dëen wata aki, nöö i bi o bia begi ën faa da i kuwakuwa wata fii sa feni libi nëen.”

¹¹ Nöö hën di mujëe piki ën taa: “Wë womi, fa i ta fan dë, nöö ja abi na wan wojo sondi naandë fii kisi wata, ufö di baaku aki fundu poi tu. Nöö naasë joo feni di wata dë u da mi? ¹² Fa i sai dë, i hei möön di gaan sëmbë fuu de kai Jakopu nö? Biga di baaku i si aki, nöö hën wë diki ën da u, nöö hën seepi bi ta bebe di wata fëen, hën ku dee mii fëen ku dee mbeti fëen tuu.”

¹³ Nöö hën Masa Jesosi toona taki taa: “Wë di sëmbë ta bebe di wata aki sö, nöö dëewata ta toona kisi ën. ¹⁴ Ma di sëmbë di o bebe di wata di mi o dëen, nöö hën dëewata an o kisi möönsö a mundu. Biga di wata di mi o dëen, nöö a o dë nëen dendu kuma wan kiikhedi ta kule wata ta ko nöömö. An o kaba möönsö. Nöö so wan sëmbë abi di libi u teego e.”

¹⁵ Nöö hën di mujëe taki dëen taa: “Wë womi o, wë mi kë di wata dë e baa, fu dëewata an musu kisi mi möön. Nöö an o dë u mi ta ko aki ta ko ta ba wata hiniwanten möön.”

¹⁶ Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Go kai i manu be i ku ën ko.”

¹⁷ Hën di mujëe taa: “Ambë? Mi nö? Ma a’ manu e!”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Söö mujëe, fa i piki naandë, ja ganjan e. Ja a’ manu tuu. ¹⁸ Biga feifi womi i tei tuwë kaa. Nöö di i ku ën sai naandë fa u dë aki, nöö an dë manu fii tu. Hën mbei mi taa i piki bunu.”

¹⁹ Nöö hën di mujëe taa: “Aai, womi, awaa mi si taa i da wan tjabukama u Gadu tuu.

²⁰ “Wë nöö dee gaan sëmbë fuu bi ta begi Gadu a di kuun aki sö. Ma un dee Dju taa Jelusalen ala da di möön bunu kamian fuu ta begi Gadu. Nöö unfa i ta taki u di soni dë?”

²¹ Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Mujëe, mi o taki wan soni da i aki, nöö i biibi mi e, taa wan ten ta ko, nöö na a di kununu i si aki, na a Jelusalen tu woo go u go begi Gadu di Tata fuu möön. (Biga di kamian ka fuu begi ën, nëen o dë di gaan soni möön.)

²² “Ma nöö haika e. Fa i si un dee Samalia sëmbë ta begi Gadu aki sö, ma an dë taa sabi un sabi ën ufö un ta begi ën e. Ma nöö u dee Dju uu sabi ën kaa bifö u ta begi ën, biga a u di heepi u Gadu ta kumutu ta paaja go a oto sëmbë.

²³ “Ma mi taki e, di soni dë seei an o dë gaan soni möön tu. Biga wan ten o ko, nöö a dë kaa tu, taa te sëmbë o begi Gadu u Tata, nöö ku hii de akaa de o ta begi ën ta hopo ën në a wan gbelingbelin fasi söndö ganjan. Nöö te i begi ën sö kaa, nöö hën da i ta begi ën a wan leti fasi. Nöö sö wanlö sëmbë Gadu ta suku u ta begi ën e.

²⁴ “Biga fa Gadu sai dë an dë libisëmbë ku sinkii e, ma a dë akaa. Nöö ee wan sëmbë i kë begi ën, nöö ja musu begi ën a wan döösë fasi nöö e, ku ganjan. Nönö. Ma i musu ta hopo ën në ta begi ën a wan tuutuu fasi ku hii i akaa.”

²⁵ Nöö hën di mujëe taa: “Wë i sabi nö? Un boo disa di oto ufö e, baa. Biga di Könu di Gadu bi paamusi u taa a o manda ko, nöö te a ko, nöö a o lei u hii soni möön fini.”

²⁶ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëe o, di Sëmbë i taki dë, hën wë i si ta fan ku i aki kaa e.”

A di pisi aki dee bakama u

Masa Jesosi toona ko.

²⁷ Nöo di juu dë, nöo u dee bakama u Masa Jesosi toona ko nëen. Nöo di u si taa a ta fan ku wan „Samalia,” mujëe nöo a bigi da u seei. Ma tökusee na wan fuu hakisi ën ee andi a ta taki, ee nasö un oto de ta da naandë.

²⁸ Nöo fa u mbei dë, hën di mujëe tuwë di djogu fëen disa dë, hën a kule go a köndë ganda. Nöo hën a go kai dee sëmbë ala taa: ²⁹ “Un ko luku wan womi ala, dee sëmbë. A konda hii sondi dee mi bi du tuu da mi. A sa kë hën da di Könu di Gadu bi o manda da u nö?”

³⁰ Nöo fa a fan dë, nöo hën dee sëmbë hopo gililili nango a Masa Jesosi.

³¹ Nöo di juu dë, u dee bakama bi dë a di baakuwata dë ta begi Masa Jesosi taa: “Mësitë o, wë fii ko njan.”

³² Hën a piki u taa: “Mi abi wan njanjan aki ta njan di wan sabi e, „nöo hën ta da mi kaakiti kaa.”

³³ Nöo hën u ta hakisi u seei taa: “Wë a sa kë fa u go ala, nöo hën wan sëmbë tja soni u njan ko dëen aki a njan nö?”

³⁴ Nöo hën Masa Jesosi piki u taa: “Di njanjan u mi, hën da te mi ta du dee soni di Sëmbë manda mi ko aki kë fu mi du, be di wooko fëen go dou.

³⁵⁻³⁷ “Wan jei fa de taki nö? De taa a fika fõ liba nöo dee njanjan u dee goon o lepi u koti. Ma mi taki da unu taa, un hopo wojo luku dee njanjan u dee goon. De lepi tjika u koti kaa. „Biga ja ta si dee sëmbë ta ko gidjii ala nö?” De lepi kaa e, fuu heepi de feni di libi u teego wantewante aki. U sa hai de tja ko buta a suwa seei. Nöo hën da u dee kotima ta feni u paima kaa.

“Nöo aki sö di nöngö ko tuu taa wan sëmbë ta paandi, di otowan ta koti. Nöo te di njanjan u di goon lepi, nöo di sëmbë di bi paandi ku di sëmbë di ta koti tuu ta wai makandi.

³⁸ “Fa mi bi manda unu go dë, dee sëmbë, mi bi manda unu go fuun koti dee soni dee oto sëmbë bi paandi. Dee otowan dë, de bi waka a unu fesi, nöo de bi wooko taanga ta konda di buka, nöo hën un ko a baka aki ko ta feni di wini. Biga awaa ufö dee sëmbë ta piki di buka.”

A di pisi aki hia sëmbë u

Samalia ko biibi a Masa

Jesosi liba.

³⁹⁻⁴⁰ Nöo di juu dë, dee Samalia sëmbë ko dou gidjii dë kaa. Nöo hën de begi Masa Jesosi faa tan ku de naandë. Nöo hën a fika ku de tu daka.

Wë nöo fa de bi ko nëen naandë, nöo sëmëni u de bi ko biibi nëen kaa, fu di fan di di mujëe bi fan ku de taa, “A konda hii dee soni mi bi du tuu da mi.” ⁴¹ Ma nöo fa Masa Jesosi fika ku de dë, nöo hën sëmëni oto sëmbë ko biibi nëen möön, fu dee wöutu u Gadu dee a tei ta lei de hedi.

⁴² Nöo hën de piki di mujëe taa: “U bi ta biibi fu di i bi fan ku u, ma nöo fa u dë aki u seepi jesi ko jei dee soni dee a taki. Nöo hën mbei u ko sabi tuutu u taa di Sëmbë i si aki, hën da di Paamusi Könu, di Heepima di Gadu manda ko u heepi hii sëmbë u goonliba.”

A di pisi aki Masa Jesosi kula wan womi mii u wan sëmbë.

⁴³ Wë nöo kumafa u taki dë, Masa Jesosi fika dë tu daka a Samalia ala, nöo hën u kumutu dë. Hën u go dou a Galilea awaa. ⁴⁴ Wë nöo Masa Jesosi bi taki taa wan tjabukama an ta feni nëbai nëen seei köndë. ⁴⁵ Ma nöo „di pasii aki, di a ko dou a Galilea, nöo dee sëmbë kisi ën seei ku wai. Biga sëmëni u de bi dë a Jerusalem ta njan di Pasika piizii, nöo de bi si fa Masa Jesosi bi du sëmëni gaan foombofoombo soni ala. Hën wë mbei de wai ku ën gaanfa sö.

⁴⁶⁻⁴⁷ Nöo hën a toona go a Kana ka a bi mbei di wata bia ko win. Nöo di a go dou, hën wan womi kumutu a Kapernaumi ko nëen. Di sëmbë aki, a dë wan lantima ta wooko da di Könu. Nöo di a jei taa sö Masa Jesosi kumutu a Judea ko a Kana dë, nöo hën a go nëen wante go begi ën faa ko kula wan womi mii fëen dëen, biga a siki te a fika piki a dëdë.

⁴⁸ Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Söö, wë fa un dë aki, ee na un si foombo wooko, nöo wan o biibi mi möönsö nö?”

⁴⁹ Ma nöo tökusee hën di womi fan ku ën taa: “Mësitë o, gaantangi mi begi i baa, ko go heepi mi ku di mii u mi bifö a dëdë.”

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Go fii a wosu e. Di mii fii an o dëdë, a libi kaa.” Nöo fa a fan ku di sëmbë dë, nöo a biibi, nöo hën a go fëen. ⁵¹ Nöo fa a tei pasi nango dë, te wan pisi hën dee futuboi fëen ko miti ën a pasi. Hën de tja buka ko dëen taa di mii libi, a bëtë kaa.

⁵² Nöo hën a hakisi de taa: “Wë nöo na un juu u di daka di mii ko bëtë?”

Hën de taa: “Jeside a di sonuati a di wan juu ten, nöo hën di fëbë an kisi ën möön e.”

⁵³ Nöo hën di tata kai pakisei diin. Hën a si taa a kai leti a di ten Masa Jesosi bi fan ku ën dë taa di mii libi, an o dëdë. Nöo hën di de ko sabi sô kaa, nöo hën di womi ku hii dee sëmbë fëen wosu dendu tuu fiaa ko biibi a Masa Jesosi.

⁵⁴ Nöo di soni di i si paa naandë, hën mbei di u tu gaan foombo wooko di Masa Jesosi du a Kana, nöo a du ën di a kumutu a Judea toona ko a Galilea baka.

5

Aki Masa Jesosi kula wan suwakima a wan petiwata bandja.

¹ Nöo a baka u di dë, hën wan oto piizii u dee Dju o dë. Hën Masa Jesosi tei pasi hën a toona go a Jelusalen.

² Wë nöo di juu dë, wan peti wata bi dë a Jelusalen ganda, zuntu ku di djai dööbuka ka de ta tja dë sikapu ko a di köndë dendu. Di peti naandë sô, dee Dju bi ta kai ën Batesita, nöo de mbei feifi baiko lontu ën. ³ Nöo a dee baiko naandë sômëni sikima sai dë kandikandi: bookowojoma, sômëni lanlan sëmbë, de tuu sai dë [ta luku di ten di wata o seki. ⁴ Biga de taa a ta a’ juu nöo wan basia u Gadu Köndë ta saka ko naandë ko seki di wata, nöo ee wan sëmbë i fosu go nama a di wata, nöo i sa ko bunu nöömö aluwasi un sootu siki i bi abi].

⁵ Wë nöo wan womi bi sai naandë, diiteni-ku-aiti jaa longi a siki, an sa hopo waka. ⁶ Nöo di Masa Jesosi go si ën kandikandi dë, nöo a sabi taa a bi sai dë longi kaa. Nöo hën a hakisi ën taa: “Wë womi, unfa wë? Ja kë ko bëtë nö?”

⁷ Hën a piki ën taa: “Wë awa, mi kë bëtë, ma ma abi sëmbë u tja mi go a di wata. Biga te a ta seki, nöo ufö mi penapena go dou nëen nöo wan oto sëmbë bi go a mi fesi gaanduwe kaa.”

⁸ Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Hopo, nöo i tei di kama fii, nöo i waka go fii a wosu.” ⁹ Nöo fa i si a taki dë, wantewante hën di womi ko bunu kaa. Hën a tei ën kama hën a go. Ma nöo di soni aki paa leti a wan saba daka u dee Dju.

¹⁰ Nöo di a nango te wan pisi hën wanlö hedima u Dju ko si taa a ta waka ta tja di kama fëen. Hën de hakisi ën taa: “Womi, unfa i du ta tja di kama fii a di saba daka aki? Ja sabi di wëti taa ja musu wooko a saba ö?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Wë nönö, di sëmbë di kula mi, hën taki da mi taa mi musu hopo tei mi kama nöo mi go a mi wosu.”

¹² Nöo hën de hakisi ën taa: “Ambë da di sëmbë di manda i sô?”

¹³ Ma nöo di sëmbë an bi sabi Masa Jesosi seei. Biga hia sëmbë bi dë a di kamian, nöo di a kulëen te a kaba, hën a fusi go fëen.

¹⁴ Ma nöo te wan pisi hën Masa Jesosi ko si di womi möön a di Wosu u Masa Gadu. Hën a fan ku ën taa: “Womi.” A piki. A taa: “Fa i si i ko bunu aki, nöo i musu kaba ku hogilibi e, ee nasö wan möön gaan soni o miti i.”

¹⁵ Nöo di di womi ko sabi Masa Jesosi, hën wë a go konda wante da dee Dju hedima taa Jesosi hën wë kulëen mbei a ko bunu.

Aki ta lei fa Masa Jesosi piki

dee Dju hedima.

¹⁶ Nöo di dee Dju hedima jei sô kaa, hën de bia buta ku Masa Jesosi taa a ta poi tjina fu di saba.

¹⁷ Nöo hën a piki de taa: “Wë mi tata an ta disa bunu fëen u du fu di a dë saba daka hedi e, nöo hën mbei miseei di Mii fëen aki, më sa disa bunu u du a saba tu.”

¹⁸ Wë nöo fa a piki de dë, nöo an bunu da dee hedima, nöo hën hati u de boonu seei te de ta suku köni u de feni ën kii. Biga na di tjina u di saba nöo a poi, ma a kai Gadu hën eigi taa ta mbei taa hën ku Gadu dë pei.

¹⁹ Nöo hën Masa Jesosi fan ku de, a taa: “Söö. Wë mi o taki wan soni da unu aki, nöo a tuu möön hii soni. Mi taki da unu e, taa fa mi ku mi Tata dë di wan tjika aki, ma sa du na wan soni mi wanwan möönsö söndö ën. Di soni mi si a ta du nöo hën nöo mi seei ta du tu, biga u tuu ta du di wan soni.

²⁰ “Fa mi dë aki, mi Tata lobi mi e, nöo hii dee soni a ta du kaa tuu a ta lei mi. Nöo a o lei mi möön gaan soni eti u mi du möön leki dee un si aki kaa, nöo a o foombo unu seei. ²¹ Biga fa i si mi Tata ta weki dëdë sëmbë toona da de libi, nöo sô nöo mi di Mii fëen aki sa da hiniwan sëmbë di mi kë libi tu.

²² “Nöo na mi Tata ta kuutu libisëmbë e. Ma hii kuutu tuu a buta a mi maun. ²³ Nöo di soni mbei a du sô, fu hii sëmbë musu sa hei mi di Mii fëen aki leti kumafa de ta hei mi Tata. “Nöo sô e. Ee wan sëmbë an kai di Mii fëen aki gaan soni, nöo söseei an kai mi Tata di manda mi ko aki gaan soni tu.

²⁴ “Nöö tuutuu mi o taki wan oto soni da unu, taa ee wan sêmbê i tei dee fan mi ta fan aki taa tuu nöö i ta biibi a di Sêmbê manda mi ko aki liba, nöö i abi di libi u teego kaa. De an o sa kuutu i tuwê go da di sitaafu u teego, biga i kumutu a di sê u dëdê ko a di sê u libi.

²⁵ “Nöö mi taki da unu e, taa wan juu o dou nöö a dë kaa tu, taa dee sêmbê dee an bi feni di libi u Gadu eti o jei di fan u mi di Mii u Gadu aki. Nöö ee de piki mi, nöö de o feni libi.

²⁶ Biga leti kumafa Gadu hên abi libi, nöö sô nöö mi di Mii fêen aki libi libi tu. Sô a butêen da mi kaa. ²⁷ Nöö hên a da mi di leti tu fu mi kuutu libisêmbê fu di mi seei ko dë libisêmbê miii.

²⁸ “Dee soni mi ta fan aki nöö de an musu bigi da unu poi e, dee sêmbê. Biga wan juu o dou, nöö hii dëdê sêmbê tuu o jei mi di Mii u Gadu aki ta kai de u de musu ko a kuutu, nöö de tuu o weki kumutu a geebi toona ko ku libi baka. ²⁹ Dee bi libi bunu a Gadu wojo, de o weki fu de libi ku Gadu fu teego. Ma nöö dee bi libi hogi a Gadu wojo, nöö de o toona weki fu de feni di sitaafu u teego. Sô mi o kuutu a de liba e.

³⁰ “Nöö te mi ta kuutu a sêmbê liba, nöö di kuutu u mi ta dë leti. Biga ma ta du na wan kodo soni mi wanwan, ma kumafa mi ta jei a mi Tata nöö sô nöö mi ta kuutu buta. Nöö ma ta du na wan wojo soni tu faa kai ku miseei e, ma mi ta du dee soni dee ta kai ku mi Tata di manda mi ko aki.”

Aki Masa Jesosi ta lei dee fesima u Dju taa a abi kotoigima

ta taki soni fêen.

³¹ Hên a taa: “Un haika e. Ee mi ta konda soni u miseei da unu kumafa mi dë, nöö wan o kê piki mi e. ³² Ma nöö wan oto sêmbê ta konda soni u mi, hên da mi Tata, nöö a ta kondêen leti kumafa a dë.

³³ “Nöö Johanisi seei tu bi ta konda soni u mi. Unu seei bi manda sêmbê go fini ên u dee soni a bi ta konda, nöö fa i si a piki dë an ganjan unu e. Ma a piki unu leti kumafa a dë.

³⁴ “Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma an dë taa mi ta langi a dee soni libisêmbê ta taki u mi e. Ma mi taki ên sô nöö fuun musu piki, be un feni libi u teego. ³⁵ Biga Johanisi bi dë kuma wan lampu sêndêsêndê ta lei sêmbê di pasi, nöö a bi suti da unu fu wan pisiten. Di juu dë un bi kê jei ên seei.

³⁶ “Ma nöö wan oto soni möön dë eti di ta konda u mi, nöö a möön hebi möön dee fan u Johanisi seei. Hên da dee wooko dee mi Tata manda mi ko u mi ta du aki. Biga fa i si mi ta du dee foombo wooko aki, nöö de ta sitampu gbelin taa mi Tata Masa Gadu hên manda mi ko aki tuu.

³⁷ “Nöö fa a manda mi ko aki, hênseei bi ta taki soni u mi tu. Ma kumafa un dë aki, un wan jei fan fêen wan daka. Wan si ên sabi wan daka tu. ³⁸ Fa un ta jei dee wôutu fêen dë, de an ta fika a unu hati möönsô. Biga wan kê piki mi, di Sêmbê di a manda ko da unu aki.”

³⁹ Hên a taki da de möön taa, “Wan oto soni dë möön di ta konda soni u mi, hên da di Buku u Gadu. Nöö un ta hulu di Buku dë ta bia nango ta ko kodo, fu di un sabi taa nêen un sa feni di libi u teego. Wê nöö sô a dë tuu. Ma fu mi wê di Buku ta taki di taki e, ⁴⁰ ma wan kê ko a mi möönsô fuun sa feni di libi dë.

⁴¹ “Ma nöö fa mi ta fan aki, dee sêmbê, wan musu mênî taa pena mi ta kêê e, fu di un libisêmbê wan kê hei mi. Nônô. Biga a Gadu nöö mi ta suku hei. ⁴²⁻⁴³ Ma nöö fa un sai dë, mi sabi unu taa wan lobi Gadu. Biga ee un bi lobi ên, nöö un bi o tei mi u soni. Biga fa mi ko aki, a Gadu nê mi ko. Hên da mi Tata, nöö hên manda mi ko aki tuu. Ma nöö wan ta tei mi u soni möönsô. Ma te wan oto sêmbê hopo ko nêen seei nê, nöö hên un ta tei u soni waiwai seei.

⁴⁴ “Ma nöö fa mi fan dë, unfa un sa biibi mi? An foombo mi tu. Biga a libisêmbê nöö un ta suku u feni nêbai, ma wan a’ bisi möönsô fuun feni nêbai a di wan kodo Gadu u mundu.

⁴⁵ “Ma nöö hii fa i si mi ta fan ku unu aki seei, dee sêmbê, ma wan musu mênî taa mi o tja unu go kaagi da mi Tata e. Ma wan sêmbê dë kabakaba kaa u kaagi unu. Hên da Mosesi di i si un ta buta mênî fuunu sô gaanfa nêen liba taa woon feni heepi a dee soni a sikifi buta dë.

⁴⁶ Ma ee un bi biibi Mosesi tuu nöö an bi o toobi unu fuun sa biibi mi e, biga soni u mi wê a bi sikifi buta dë. ⁴⁷ Nöö sô wê i si taa wan ta biibi dee soni a sikifi dë, nöö unfa un sa biibi dee soni mi ta fan ku unu aki?”

Sô Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju dë te a kaba.

6

A di pisi aki Masa Jesosi ta da feifi dusu sêmbê soni u njan.

Mat. 14:13-21; Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17

¹ Hên u dë te wan daka hên u ku Masa Jesosi koti di ze u Galilea de kai Tibelia, go te a di oto sê banda. ²⁻⁴ Hên u subi go sindo a wan kununu bandja. Nöö di ten dë, di gaan daka fuu dee Dju de kai Pasika ko zuntu faa kai.

Nöo di juu dë, wanlö gaan hila sëmbë ta lontu a futu ta faaka Masa Jesosi ta ko, fu di de bi si a du sòmëni foombofoombo soni ta kula sòmëni sikima. ⁵ Nöo fa u ku Masa Jesosi dë sindosindo naandë, te wan pisi hën a hopo wojo hën a si dee hia sëmbë ta ko.

Nöo hën a hakisi Filipi taa: “Wë womi, dee sëmbë ta ko dë, naasë woo feni soni u njan u da de?” ⁶ Ma fa a hakisi ën dë seei, ma a ta poobëen luku ee unfa di biibi fëen bigi tjika. Wë biga a bi saandi a o du kaa.

⁷ Hën Filipi piki ën a taa: “Wë Masa o, ee u bi wooko tu höndö daka seei, ma töku möni fëen an o tjika fuu bai soni u njan da dee hia sëmbë gidji dë e. Aan fa fuu paati ën pikipiki te nöo a sa tjika de.”

⁸ Nöo hën Andiasi di baaa u Simon Petuisi taa: ⁹ “Wan mii dë aki abi feifi piki bëëë ku tu pikipiki fisi tö, ma nöo unfa dee soni dë sa du heepi dee hia sëmbë aki?”

¹⁰ Nöo di a taki sô, hën Masa Jesosi taa: “Antoobi.” Hën a manda u taa u musu mbei dee sëmbë sindo a goon, biga di kamian naandë bi dë ku hia ahun.

Nöo hën dee sëmbë saka sindo. Nöo fa de bi ko hia dë, nöo de dë feifi dusu womi, söndö de konda dee mujëë ku dee miil. Sô dee sëmbë bi hia tjika.

¹¹ Nöo hën Masa Jesosi tei dee bëëë ku dee fisi dë, hën a da Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko de pisipisi te a kaba, hën a tëndëen da u dee bakama fëen fuu paati da dee sëmbë.

¹² Nöo hën u tja go paati da de, hën de njan tefa de bëëë fuu.

Nöo di de kaba u njan, nöo hën Masa Jesosi manda u taa: “Söö. Wë nöo be un go pii dee pisipisi dee fika e, be de an poi kaba a sôsô.” ¹³ Nöo hën u go pii te a fuu tuwalufu gaan manda. Sô a fika hia tjika u dee feifi bëëë dee sëmbë njan.

¹⁴ Wë nöo di dee sëmbë si di gaan soni Masa Jesosi du dë, nöo a bigi da de te na soni. Hën de taa: “Söö. Wë di soni aki an dë u fia. Di sëmbë i si aki, hën da di Tjabukama di i si Masa Gadu paamusi taa a o manda ko a goonliba.” ¹⁵ Nöo hën di de taki sô kaa, hën de kë kisi ën ku taanga buta könu u de wante. Ma nöo di Masa Jesosi sabi sô kaa, nöo hën a fusi kumutu a de mindi, hën a go a dee kununu ala hën wanwan.

A di pisi aki Masa Jesosi waka

a wata liba.

Mat. 14:22-33; Maik. 6:45-52

¹⁶⁻¹⁷ Nöo hën u sai dë tefa di deti buka, Masa Jesosi an ko möönsö, nöo hën u dee bakama fëen go subi a di boto fuu aba go a Kapenaumi. Nöo di juu dë kamian ko ta dungu kaa.

¹⁸ Nöo hën di u nango te wan pisi, hën wan gaan ventu ko ta böö teee, di wata ta seki te na sondi. ¹⁹ Hën u ta puu ku taanga nango te u go kuma wan feifi kilomëti longi ku ka u bi kumutu, nöo hën u bia luku. Hën u si wan sëmbë ta waka ku futu a di wata liba ta ko a u. Nöo hën u ko fëëë te, u ta täämë tjatjatjatja sô, biga wa saandi da di soni ta ko a u dë. Nöo hii u di dë, Masa Jesosi wë gholo, ma wa bi sabi.

²⁰ Nöo hën a fan ku u taa: “Dee sëmbë, wan fëëë e. Mi wë disi.”

²¹ Nöo di u jei sô kaa, hën hati fuu ko kötö, nöo wa fëëë möön faa ko a di boto. Ma nöo fa i si a subi a di boto dë kaa, nöo te fuu mëni hën u dë a di oto së banda ala piiii, ka u bi nango.

²² Di dobooko fëen möön, hën dee hia sëmbë dee bi dë a di oto së banda ka u kumutu ala, hën de ko foondo tee. De an sa naasë Masa Jesosi bi go. Biga oto boto an bi sai dë möönsö möön leki di fuu boto, nöo de sabi taa na u ku Masa Jesosi bi go di go.

²³ Nöo di juu dë wanlö gaan boto fu Tibelia Köndë ko tjökö naandë zuntu ku di kamian ka Masa Jesosi bi tei dee bëëë da Gadu tangi paati da de de njan. ²⁴ Nöo hën di dee sëmbë ko sabi taa Masa Jesosi an sai dë möön, u dee bakama fëen seei wa sai dë möön tu, hën de subi a dee gaan boto hën de koti ko a Kapenaumi.

A di pisi aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë taa hën da di bëëë di ta da sëmbë libi u teego.

Hën dee hia sëmbë ta suku Masa Jesosi ²⁵ teefa de ko si ën. Nöo hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, na un ten seepi i ko aki baa?”

²⁶ Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Fa i si mi o fan ku unu aki, nöo tuutuu soni a dë e. Wan ta kule a mi baka fu di un ta fusutan dee foombo wooko mi ta du hedi e, ma fu di a dë taa mi bi da unu di bëëë un njan te bëëë fuunu fuu.

²⁷ “Nöo mi taki e, taa wan musu ta biinga fuun feni di njanjan di ta hoi unu fu wan pisiten nöo e, dee sëmbë. Ma be un biinga fuun feni di njanjan di sa mbei un feni libi u teego. Di njanjan dë, Mi di ko Libisëmbë Mii aki nöo sa da unu ën e. Biga mi nöo Gadu si taa fiti faa da mi di taki fu da unu sô wan soni.”

²⁸ Nöo hën de piki ën taa: “Wë nöo unfa u musu du te nöo u sa du dee wooko Gadu kë fuu du?”

²⁹ Hën a piki de taa: “Di wooko Gadu kë nö? Hën nöo da fuun musu biibi a Mi di Sëmbë di a manda ko aki.”

³⁰ Hèn de toona hakisi èn taa: “Wè nöö un maaka joo lei u fuu sabi taa a i u musu biibi? ³¹ I sa du foombo wooko kuma Mosesi nõ? Biga hèn bi ta da dee fesiten sèmbè fuu di njanjan de kai ‘mana’ hibiwan daka, u de njan a di gaan sabana kumafa di Buku taki taa: ‘Gadu Kõndè bèèè a da de de njan.’ Nöö i sa du sò wan soni tu nõ?”

³² Hèn Masa Jesosi piki de taa: “Dee sèmbè, be mi taki wan tuutuu soni da unu e. Na Mosesi bi da de di mana dè e, ma mi Tata seei bi da de èn. Ma nöö fa mi taki dè seei, ma nèèn bi da di tuutuu njanjan di ta kumutu a Gadu ala eti. ³³ Biga awaa ufò a ta da libisèmbè di tuutuu njanjan awaa. Hèn da di Sèmbè aki di kumutu nèèn ala, nöö hèn bumbuu mõõn di mana. Biga hèn sa mbei sèmbè feni di tuutuu libi di dè u teego.”

³⁴ Hèn de taa: “Wè nöö Mèsitè o, tide wante fii seti da u di njanjan dè, fuu sa ta njan mèn nõõmò.”

³⁵ Nöö hèn Masa Jesosi piki de taa: “Un haika e. Mi wè da di njanjan di i si mi ta taki dè, di ta da sèmbè libi u teego. Biga ee wan sèmbè i ko a mi, nöö hati fii an o hangi na wan soni mõõn. Ee i ta biibi a mi liba, nöö dèewata seei an o kisi i mõõn. Biga joo dè bõõbõõ.”

³⁶ “Ma nöö a dè leti kumafa mi bi taki da unu dè kaa. Un ta si mi fa mi dè, ma wan ta kè piki taa Gadu hèn manda mi ko aki. ³⁷ Ma fa mi fan dè seei, ma hii dee sèmbè dee mi Tata Gadu ta da mi, nöö de tuu o ko a mi nõõmò, nöö di sèmbè di ko a mi ma o jakèèn mõõnsò.

³⁸ “Biga fa mi kumutu a liba ala ko aki, dee sèmbè, ma ko u mi du kumafa mi kè e. Ma mi ko u mi du dee soni dee di Sèmbè manda mi ko kè u mi du. ³⁹ Nöö andi da di kè fèèn? Hèn wè da ma musu lasi na wan u dee sèmbè dee a da mi, ma mi musu weki de a dèdè a di kaba lasiti daka.

⁴⁰ “Tuu wè e, dee sèmbè, disi da di soni mi Tata kè, taa hiniwan sèmbè di ta si mi di Mii fèèn aki nõõ i biibi a mi liba, nöö di sèmbè dè i abi di libi u teego kaa. Nöö sò wan sèmbè mi o weki a di kaba lasiti daka.” Sò Masa Jesosi taki da dee hia sèmbè dee ko nèèn dè.

⁴¹ Nöö fa de jei di fan fèèn naandè taa hèn da di njanjan di kumutu a liba, hèn so u de tei èn fu hogi seei. Hèn de ta guunjèèn, ⁴² taa: “Wè di mii aki sò, nèèn da di mii u Josèfu de kai Jesosi nõ? U sabi hèn mama ku èn tata, nöö unfa a sa taki da u taa a kumutu a liba?”

⁴³ Nöö hèn Masa Jesosi taa: “Dee sèmbè o, un disa di guunjan un ta guunjan mi naandè e. ⁴⁴ Biga na wan sèmbè sa ko a mi ee na mi Tata di manda mi ko aki hèn hai èn ko. Nöö sò wan sèmbè, hèn mi o weki a dèdè a di kaba lasiti daka.

⁴⁵ “Wan jei fa dee tjabukama sikifi buta a di Buku u Gadu nõ? De taa hii sèmbè tuu o kisi lei a Gadu. Wè nõõ ee wan sèmbè i jei di lei u Gadu dè, nöö i tei èn tja go a i hati, nöö a mi joo ko nõõmò. ⁴⁶ Biga fa sèmbè ta kisi lei a Gadu seei, ma na wan sèmbè bi si èn ku wojo wan daka, boiti mi tó di kumutu nèèn ala. Hèn mbei a mi i musu ko fii sabi soni fèèn.” ⁴⁷ Nöö fèèn mbei mi taki da i tuutuu taa di sèmbè di ko biibi a mi, nöö hèn feni di libi a Gadu di dè u teego.

⁴⁸ “Mi taki da unu mõõn e, taa mi da di njanjan di ta da sèmbè gbelingbelin libi. ⁴⁹ Dee fesiten sèmbè fuunu, de bi njan di mana a di sabana tuu, ma tóku de bi dèdè. ⁵⁰ Ma aki sò di njanjan dè awaa di kumutu a Gadu ko, nöö ee wan sèmbè i njan mèn nõõ ja o dèdè, ma joo feni di libi a Gadu di dè u teego.

⁵¹ “Mi taki da unu mõõn e, dee sèmbè, taa mi da di njanjan ta da sèmbè libi. A Gadu mi kumutu, nöö di sèmbè di ta njan di njanjan aki hèn abi di libi u teego. Nöö di njanjan di mi ta taki aki, nöö hèn wè da di sinkii u mi aki, di mi o da fu hii goonliba sèmbè musu sa feni libi.”

⁵² Nöö di dee hedima u Dju jei a fan sò, hèn de bigi ta fia ku deseei makandi taa: “Unfa di sèmbè aki sa da u hèn sinkii fuu njan, maingè?”

⁵³ Nöö hèn Masa Jesosi piki de taa: “Tuutuu soni seei mi o taki da unu aki, dee sèmbè, taa ee wan sèmbè ja tei di sinkii u Mi di ko Libisèmbè Mii aki kuma njanjan fii, nöö ee ja tei di buuu u mi kuma wata di i ta bebe, nöö ja feni libi seei eti e. ⁵⁴ Ma ee wan sèmbè i tei di sinkii u mi kuma njanjan fii u njan, nöö i tei di buuu u mi kuma wata fii u bebe, nöö i abi di libi u teego kaa, nöö mi o weki i a dèdè a di kaba lasiti daka.

⁵⁵ “Biga di sinkii u mi aki, hèn da di tuutuu njanjan fii njan ee i kè libi. Nöö di buuu u mi, hèn da di tuutuu wata fii bebe. ⁵⁶ Nöö ee wan sèmbè tei di sinkii u mi aki kuma njanjan fèèn a ta njan, nöö a tei di buuu u mi kuma wata fèèn a ta bebe, nöö mi ku di sèmbè dè ko di wan. Wa o paati ku u seei mõõnsò.

⁵⁷ “Dee sèmbè o, fa mi Tata sai dè, nöö hèn wè abi libi e, nöö hèn toona da mi èn fu mi abi èn tu. Nöö hèn manda mi ko aki. Nöö ee wan sèmbè tei mi kuma njanjan fèèn a ta njan, nöö di sèmbè dè hèn mi o da di libi dè tu e. ⁵⁸ Fèèn mbei mi taa mi da di njanjan di kumutu a Gadu ala di ta da sèmbè libi. An dè kuma di mana di dee fesiten sèmbè fuunu bi njan, biga wè de bi dèdè, ma ee wan sèmbè njan di njanjan aki sò, hèn o abi di libi u teego.”

⁵⁹ Nöö a sò wan fasi Masa Jesosi ta lei dee sèmbè e, a di keikiwosu u dee Dju a Kapenaumi.

Aki sēmbē bia go disa

Masa Jesosi.

⁶⁰ Nöo fa dee sēmbē dee bi ta waka a Masa Jesosi baka jei di fan a fan dē, nöo hēn sōmēni u de taa: “Maingē, andi da dee soni a ta lei dē? Ambē tjika u tei de?”

⁶¹ Ma nöo Masa Jesosi sabi kaa taa sö de ta fan, nöo hēn a fan ku de taa: “Wē di soni mi taki dē, hēn taanga da unu fuun tei sö nö? ⁶² Wē nöo unfa seei a o dē da unu te un si Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki toona go a liba ka mi bi kumutu? ⁶³ Dee soni dee mi fan ku unu dē, na a sōsō sinkii fasi un musu fusutan de e. Biga sinkii soni an sa heepi i fii feni di lö libi dē. Ma Akaa soni mi fan naandē, nöo ee i tei ēn, nöo joo feni di libi u teego. ⁶⁴ Ma nöo fa mi ta biinga ku unu aki seei, so fuunu an kē piki mi.” Biga Masa Jesosi bi sabi gaanduwe kaa ambē ku ambē an o kē biibi ēn, nöo a sabi di sēmbē di o sei ēn a bakaten tu.

⁶⁵ Nöo hēn a toona taki da de taa: “Di soni aki wē mbei mi taki da unu taa na wan sēmbē sa ko a mi ee na mi Tata da i taanga.”

⁶⁶ Nöo kumutu a di ten naandē, hēn sōmēni u dee sēmbē bi ta waka nēen baka kumutu go disēen, de an dē ku ēn möön.

⁶⁷ Nöo hēn a bia hakisi u dee tuwalufu bakama fēen dee a bi pii tei apaiti taa: “Unfa un pakisei baa? Un kē go tu nö?”

⁶⁸ Nöo hēn Simon Petuisi piki ēn taa: “Masa o, na ambē seei u sa go möönsō? Biga i nöo abi dee wōutu dee ta da sēmbē libi u teego. ⁶⁹ Nöo u ta biibi a i liba, biga u sabi taa i da di Paamusi Kōnu, di Mii u Gadu gbelingbelin di a manda ko.”

⁷⁰ Nöo hēn a piki de taa: “Awa, sö un ta piki tuu. Ma nöo a dendu fuun dee tuwalufu womi mi pii tei aki, wan fuunu dē didibi e.”

⁷¹ Fa a taki naandē, nöo di mii u Simon Isikaliotu de kai Judasi, hēn wē da di sēmbē a ta taki. Biga hii fa i si a dē a dendu fuu dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi seei, ma hēn o sei ēn a bakaten.

7

Aki Masa Jesosi o go a wan piizii u dee Dju sēmbē.

¹ Nöo a baka u di dē, hēn Masa Jesosi ta waka a dee köndököndē fu Galilea. An nango a dee köndē u Judea ala möön, fu di dee hedima u Dju ta watji ēn fu de feni ēn kii. ² Ma nöo di juu dē, wan oto piizii fuu dee Dju sēmbē de ta njan bi zuntu faa kai. A dee daka dē, u ta mbei tjékēliba ta toona mēni fa dee gaan sēmbē fuu bi libi a di sabana hii fōteni jaa longi.

³ Nöo hēn dee baaa u Masa Jesosi ko ta kaakei ēn taa: “Womi, andi i ta fika aki u du? Na a Judea ala fii go nö, fu dee sēmbē dee lo’ u nama ku i si dee foombo wooko i ta du. ⁴ Biga ee wan sēmbē ta suku nēbai, nöo an o ta dē tjubitjubi, ma a o go lei ēn seei a lanti wajaa be hii mundu si ēn. Wē nöo di i ta du de dee soni aki kaa, nöo fii go a lanti ala e, be de si i.” ⁵ Biga wē hii fa de dē baaa fēen seei, ma de an ta biibi ēn. Hēn wē mbei de fan sö.

⁶⁻⁸ Nöo hēn Masa Jesosi piki de taa: “Awa, mi sa go, ma di ten u mi an kisi eti e. Ma be un go nöo. Biga hiniwan juu unun kē, nöo un sa go ala. Fa un dē aki, dee sēmbē u di goonliba aki an ta buuse unu, ma mi de ta buuse. De an sa si mi a wojo seei, fu di mi ta konda da de gbelingbelin taa de an ta libi bunu a Gadu wojo. Nöo be unu wanwan go a di piizii e.” ⁹ Nöo di a fan ku de sö kaa, hēn de de go, ma hēn a fika a Galilea naandē ufō.

¹⁰ Ma baka u di de go, nöo hēn a tei pasi faa go a di piizii awaa. Ma fa a nango naandē, an waka u lanti si ēn. A waka a wan tjubi fasi sö.

¹¹ Nöo di juu dē, fa de dē a di piizii dendu a Jelusalen naandē, nöo dee hedima u Dju ta watji ēn ta hakisi taa: “Naasē a dē? Unsē di womi dē?”

¹² Nöo dee hia sēmbē dee ko a di piizii naandē, nöo deseei ta taki soni fēen tu. So u de ta gafēen taa a dē bumbuu sēmbē. Otowan taa: “Nönö huun, a dē wan ganjansēmbēma, politikima.” ¹³ Ma hii fa de ta fan naandē seei ma na wajaa a lanti, biga de ta fēēe dee hedima u Dju.

A di pisi aki, Masa Jesosi ko

dou a di piizii.

¹⁴ Nöo dee daka dee de buta u de njan di piizii nöo de pasa mindi kaa bifō Masa Jesosi ko dou awaa. Hēn a go fēen wante a di gadii u di Wosu u Masa Gaangadu, nöo hēn a seti lei sēmbē. ¹⁵ Nöo dee hedima u Dju ko sai dē ta haikēen tu, nöo de ko foondo seei teee, de taa: “Wē unfa di lagilagi sēmbē aki ko sabi soni sö, ma na a dee sikōo fuu a go?”

¹⁶ Hēn Masa Jesosi bia piki de. A taa: “Dee sēmbē, un haika e. Di lei i si mi ta lei aki, nöo na a mi a kumutu e. Ma di Sēmbē di manda mi ko aki, nēen a kumutu. ¹⁷ Nöo ee wan sēmbē i ta hangī fii du fa Gadu kē nöo joo sabi ee a Gadu di lei u mi ta kumutu, ee miseei sondi mi ta tei ta taki.

¹⁸ “Ma nõõ ee wan sêmbê hopo ta konda soni fêên seei, nõõ nêbai nõõ a ta suku, na sõ a dē nõ? Ma ee a ta suku nêbai da di sêmbê di mandêên ko, nõõ di sêmbê dē dē bumbuu sêmbê kaa. Na politiki a ta naki.”

¹⁹ Nõõ hên a taa: “Dee sêmbê, na Mosesi bi tja dee wêti u Gadu ko da unu nõ? Hên mbei un ta hei ên sõ. Ma tõku na wan fuunu kê hoi dee wêti dē, biga un kê kii mi. Nõõ mi kê sa faandi mbei.”

²⁰ Nõõ hên de piki ên taa: “Soni hên ko a i hedi nõ, womi? Ambê da di sêmbê di kê kii i?”

²¹ Nõõ hên a taa: “Fa mi dē aki, wan kodo foondo wooko tõ mi du a saba, hên wê a bigi da unu te wan saanfa fuun du. ²² Ma nõõ unu, hiniwanten un ta poi saba. Biga Mosesi bi da unu wan wêti taa un musu koti di maaka u Dju a dee womi mii fuunu sinkii, te de abi aiti daka u di de pai ên. Ma nõõ tõkuseei na a Mosesi ten wê di wêti dē kumutu e, ma sensi a dee oto gaan sêmbê fuunu dee bi dē ufõ ên. ²³ Nõõ ee wan sêmbê ko a unu fuun koti di maaka a di mii fêên sinkii dêên, nõõ ee a kai a saba daka seei ma un ta koti ên waiwai fu di di wêti musu hoi. Wê nõõ na wooko un ta wooko a di saba dē nõ?”

“Wê nõõ faandi mbei un musu ta guunjan mi u di mi heepi wan sêmbê ko bumbuu ku telu a saba daka? ²⁴ I si õ? Wan musu ta kuutu soni hesihesi sõ e, dee sêmbê, ma un musu ta wegî soni luku fini ufõ un kuutu, nõõ di kuutu fuunu o dē leti.” Sõ Masa Jesosi fan ku dee hedima naandê.

Di pisi aki ta lei i kumafa sêmbê ta mēni u Masa Jesosi.

²⁵ Nõõ fa dee sêmbê u Jelusalen dē ta haika di fan u Masa Jesosi, nõõ so u de ta hakisi taa: “Wê di sêmbê aki, nêên dee hedima fuu bi ta suku u kii nõ? ²⁶ Nõõ hên a ko dē aki ta fan a lanti dendu wajaa sõ. Ma na wan sêmbê dē aki ta suku u tapêên seei. Wê a sa kê sonte dee hedima fuu ko si taa hên da di Paamusi Kõnu di Gadu bi o manda ko nõ? ²⁷ Ma ee de ta mēni sõ seei, ma u sabi naasê di sêmbê aki kumutu. U sabi ên bumbuu. Ma te di Paamusi Kõnu ko, sêmbê an o sabi naasê a kumutu.”

²⁸ Nõõ di de fan sõ, hên Masa Jesosi bai fan mõn taanga ka a dē a di djai dendu dē taa: “Awa, un sabi mi tuu, di da un taa un sabi naasê mi kumutu. Ma tõkuseei wan sabi fini fêên eti e. Biga fa mi ko aki, ma ko u mi seepi ma wan Sêmbê hên manda mi ko. Nõõ di Sêmbê dē an ta ganjan sêmbê. Ma fa uun sai dē, wan sabi di Sêmbê mi ta taki aki mõnsõ. ²⁹ Ma nõõ mii sabi ên biga nêên ala mi kumutu. Hên manda mi ko aki.”

³⁰ Nõõ fa a fan dē, nõõ di fan fêên an kai ku dee hedima seei, nõõ hên de kê kisi ên tja go. Ma tõkuseei na wan sêmbê panjêên, biga di juu fêên an dou eti.

³¹ Ma nõõ hii fa dee hedima bi ta suku ên u kisi seei, ma wanlõ hila sêmbê sai dē ko ta biibi nêên. Biga de taa: “Wê mi hakisi e, te di Paamusi Kõnu ko, nõõ a o sa du mõn gaan foombo wooko mõn fa di sêmbê aki ta du nõ?”

³² Nõõ fa dee lanti ta fan kusikusi naandê, nõõ dee Faliseima an kê jei seei taa sõ de ta mēni u Masa Jesosi taa hên da di Paamusi Kõnu. Nõõ hên de go a dee Gaan Begima dee ta dē a di Gaan Keikiwosu dē, hên de fiti buka makandi. Nõõ hên de manda dee wakitima dee ta watji di Wosu taa be de go kisi Jesosi tja ko da de.

³³ Di juu dē, Masa Jesosi ta fan ku dee sêmbê eti. A taa: “Wan sati pisiten nõõ mi o dē ku unu mõn eti e, nõõ mi o toona go a di Sêmbê di bi manda mi ko aki. ³⁴ A di juu dē woon ta suku mi te un wei, ma wan o feni mi mõnsõ. Biga ka mi o go dē, wan o sa ko dou ala e.”

³⁵ Nõõ hên dee Dju hedima hakisi deseeti taa: “Wê nõõ naasê di womi aki sa go maingê te nõõ wa o sa si ên mõn? A sa kê taa a o go a dee oto kõndê ka dee Dju sêmbê fuu paaja go, faa musu go ta lei dee oto kõndê sêmbê nõ? ³⁶ Andi da di oto a ta taki naandê taa woon suku mi te un wei, wan o si mi mõn, nõõ ka mi o go nõõ wan o sa dou ala?”

³⁷ Nõõ di kaba lasiti daka u di pizii dē, hên bigi mõn hii dee oto daka tuu. Nõõ a di daka dē, hên Masa Jesosi hopo taanpu hên a bai taa: “Ee wan sêmbê dēwata kisi i nõõ be i ko a mi e, ko tei wata fii bebe. ³⁸ Biga a sikifi a Masa Gadu Buku taa, di sêmbê di ko biibi a mi nõõ a o dē nêên hati dendu kuma wan kiiki hedi ta kule wata ta ko nõömõ, ta tja di libi u teego ta paaja.”

³⁹ Wê nõõ fa a fan naandê, a ta taki u di Akaa u Gadu di dee sêmbê ta biibi nêên o kisi a bakaten. Biga di juu dē, sêmbê an bi kisi di Akaa eti fu di Masa Jesosi an bi toona go a Gadu Kõndê faa feni di nêbai fêên eti.

⁴⁰ Nõõ di dee sêmbê jei fa a bai dē, hên so u de taa: “Maingê, di sêmbê dē, a musu u dē di Tjabukama di Gadu bi o manda ko e.”

⁴¹ Otowan taa: “Hên di Paamusi Kõnu seei di dē wante.” Otowan taa: “Hun? Nõnõ, na a Galilea di Paamusi Kõnu bi o kumutu e. ⁴² Biga Gadu Buku taki taa a o dē wan bakamii u Dafiti, nõõ a Betelehem a o kumutu, ka Dafiti bi ta libi.”

⁴³ Nõõ da sõ dee sêmbê ko paati fu Masa Jesosi hedi. ⁴⁴ So u de kê go kisi ên seei fu de tja go a kuutu, ma tõkuseei na wan sêmbê panjêên mõnsõ.

Aki ta lei fa dee Dju hedima buuse Masa Jesosi tjika.

⁴⁵ Nöo fa de mbei dē, hēn wē dee wakitima toona go a dee Faliseima ku dee Gaan Begima, dee bi manda de ko. Hēn dee hedima hakisi de taa: “Unfa wē? Wan kisi ēn tja ko nö?”

⁴⁶ Hēn de taa: “Wē nōnō. Fa u jei di fan fēen te u kaba dē, nöo a bigi da u poi. Biga wa jei na wan sēmbē fan sō wan daka.”

⁴⁷ Nöo hēn dee Faliseima taa: “Ambēē? A ganjan unu kisi tu nö? ⁴⁸ Fa u dē aki, un jei wan daka taa wan fuu dee takima ku dee Faliseima aki ko biibi nēen ö? ⁴⁹ Wan sabi taa dee lagilagi sēmbē sōsō wan dē, dee na sabi wan wojo soni u Gadu wēti, de nöo ta biibi ēn nö? Helu u de tu!”

⁵⁰ Nöo fa de fan dē, nöo Nikodemusi di bi go fan ku Masa Jesosi a wan ndeti, nöo hēnseei dē wan u dee hedima tu. Nöo hēn a hakisi de taa: ⁵¹ “Wē nöo unfa di wēti fuu dē? U sa kuutu wan sēmbē da sitaafu sōndō u dēen pasi faa fan, fuu sabi taa hōgi a du tuu nö?”

⁵² Nöo hēn de piki ēn taa: “Aa, fa u dē aki, nöo i seei dē a di sē u dee Galilea sēmbē tu nö? Wē go suku a di Buku luku ee unsē joo si taa wan tjabukama u Gadu kumutu a Galilea wan daka.”

[⁵³ Nöo fa de fan dē, nöo hēn hii sēmbē booko paaja go u de a wosu.]

8

¹ Ma nöo Masa Jesosi hēn a go a di kununu de kai Oleifi Kununu.

A di pisi aki de tja wan mujēē ko a Masa Jesosi di de bi kisi ku waka manu.

² Nöo di dobooko fēen mamate biten, hēn Masa Jesosi toona ko a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöo fa a ko dē, nöo hēn hii sēmbē hai ko wante nēen naandē, hēn a seeka sindo faa lei de.

³ Nöo di juu dē, dee Sabima u Wēti ku dee Faliseima tja wan mujēē ko nēen naandē. A dē sō taa de kisi di mujēē dē ku wan womi, hēn de tjēen ko buta taanputaanpu leti a dee hia sēmbē fesi dē.

⁴ Hēn de taki da Masa Jesosi taa: “Wē Mēsītē o, di mujēē aki, hēn wē u kisi ku womi djunsu dē nöo hēn wē u tjēen ko a i. ⁵ Wē nöo a dee wēti Mosesi bi da u, nöo a taa te u kisi wan mujēē sō nöo u musu naki ēn ku sitonu kii. Nöo unfa ii taki u di soni dē?” Sō de hakisi ēn. ⁶ Ma nöo fa de ta hakisi ēn dē, taapu tō nöo de ta seti dēen sō fu de feni föutu nēen u de tjēen go kaagi. Ma nöo Masa Jesosi an piki dē, hēn a bendi ta sikifi soni ku ēn finga a goon. ⁷ Hēn de ta buta ku ēn nöömō faa musu taki wan soni.

Te wan pisi hēn a hopo taanpu. Hēn a taa: “Luku, di fuunu di si taa a dē sōndō föutu a Gadu wojo, nöo be a hiti di fusu sitonu naki di mujēē.” ⁸ Hēn di a fan sō kaa, hēn a toona bendi ta sikifi soni ku finga a goon möön.

⁹⁻¹⁰ Nöo di dee sēmbē bi tja di mujēē ko dē jei sō, nöo hēn de bia ta fusi nango u de oto a oto baka, seti a dee gaan wan te dou a dee möön njönku wan. Biga de tuu ko si taa de an dē sōndō föutu a Gadu wojo.

Nöo hēn Masa Jesosi hopo taanpu, nöo an si na wan kodo sēmbē dē möön boiti di mujēē wanwan tō sai dē taanputaanpu. Hēn a hakisi ēn taa: “Wē mujēē o, unsē dee sēmbē dee tja i ko aki dē? De an da i sitaafu möön nö?”

¹¹ Hēn a taa: “Wē nōnō, Mēsītē.”

Nöo hēn a taa: “Sōö, wē antoobi. Nöo miseei, ma o da i sitaafu tu. Nöo i toona go fii, ma te i go nöo na du hōgi möön e, mujēē.”]

A di pisi aki dee hedima u dee Dju ta fia ku Masa Jesosi.

¹² Nöo hēn Masa Jesosi toona seti fan ku dee sēmbē dee bi ko nēen naandē. A taa: “Mi da di limbo u di goonliba aki e. Hēn mbei ee wan sēmbē i ta waka a mi baka nöo ja o waka a dungu möönsō, ma fusutan fii o dē limbolimbo gbegedee. Biga i kisi di libi u Gadu kaa.”

¹³ Nöo di a taki sō, hēn dee Faliseima buta ku ēn wante. De taa: “Haika fa i ta fan fii seei naandē. Ja abi na wan sēmbē u dē kotoigima da i, hēn mbei sēmbē an sa piki di fan fii taa tuutuu soni i ta taki.”

¹⁴ Hēn Masa Jesosi piki de taa: “Ee soni u miseei mi ta konda seei, ma nöo tuutuu soni mi ta taki e. Biga mii sabi naasē mi kumutu, nöo mi sabi naasē mi nango tu. Ma fa un sai dē, un wan sabi dee soni dē.

¹⁵ “Nöo fa un ta kuutu mi aki, un ta kuutu mi a libisēmbē fasi nöo. Ma fa mi dē aki, ma ta kuutu na wan sēmbē. ¹⁶ Ma te mi o kuutu, nöo di kuutu u mi o dē leti e, biga na mi wanwan o kuutu ēn. Ma mi ku mi Tata di manda mi ko aki tuu o kuutu ēn makandi.

¹⁷ “Nöo unfa a dē a di wēti fuunu, dee sēmbē? Na tu sēmbē musu taki di wan soni ufō de sa piki taa tuu nö? ¹⁸ Wē nöo mi dē wan sēmbē ta kotoigi da miseei kaa, nöo di otowan hēn da mi Tata di manda mi ko aki.”

¹⁹ Nöo hēn de hakisi ēn taa: “Sō nö? Wē naasē di tata fii dē?”

Hën a piki de taa: “Wë di wan sabi mi, hën mbei wë wan sabi mi Tata. Ma ee un bi sabi ambë da mi, nöö un bi o sabi ambë da mi Tata tu.”

²⁰ Nöö dee fan Masa Jesosi ta fan naandë, nöö a fan de leti a di Wosu u Masa Gaangadu dendu, zuntu ku di kamian ka de ta tja möni ko u da Gadu. Ma nöö fa hii sëmbe bi de gidjii de seei, ma töku na wan sëmbe kisi ën panjan, biga di juu fëen an dou eti.

A di pisi aki Masa Jesosi ku dee hedima u Dju ta fan eti.

²¹ Nöö hën a toona fan ku de möön taa: “Mi o go, nöö woon suku mi te un wei ma wan o sa dou ka mi nango e. Nöö woon dëdë söndö Gadu puu unu a bëë u dee hogidu fuunu.”

²² Nöö hën di a taki sö, hën dee hedima u Dju taa: “Wë unsë a o go di a taa ka a o go wa o sa dou ala? A sa kë a o go kii ën seei nö, maingë?”

²³ Ma nöö hën a taki da de taa: “Un haika e, uun dë u goonliba aki, ma nöö mii dë u Gadu. ²⁴ Nöö fa mi taki da unu taa woon dëdë söndö Gadu puu unu a bëë u dee hogi du fuunu aki, nöö tuu e. Biga ee wan kë piki mi taa mi da di Sëmbe di mi taki da unu taa mi dë aki, nöö woon dëdë a dee hogi du fuunu liba söndö Gadu puu unu a bëë.”

²⁵ Nöö hën de hakisi ën taa: “Wë fa i ta fan dë, ambë seei da i?”

Nöö hën a piki de taa: “Mi da di Sëmbe di mi ta taki da unu nöömö kaa taa mi dë. Hën nöö mi dë eti. ²⁶ Nöö fa mi dë aki, mi abi sömëni soni u mi sa tei kuutu unu, ma nöö ma o du sö e. Biga di Sëmbe di manda mi ko aki, nöö dee sondi dee a ta taki da mi nöö de nöö mi ta tei ta taki. Nöö tuutu sondi a ta taki e, dee sëmbe. I sa futoou ën.”

²⁷ Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan naandë, de an ta fusutan taa soni fëen Tata Masa Gadu a ta taki. ²⁸ Fëen mbei a taki da de taa, “Te di daka woon hopo Mi di ko Libisëmbe Mii aki buta a liba bifö woon ko sabi ambë da mi awaa. Nöö a di ten dë, nöö woon ko si taa ma ta du na wan wojo sondi u mi seei, söseei tu ma ta fan wan soni u miseei, ma dee soni mi Tata lei mi, nöö de mi ta taki. ²⁹ Nöö fa a manda mi ko aki, nöö a ta dë ku mi tu e. An ta disa mi wanwan möönsö, biga hiniwan juu mi ta du dee sondi dee ta kai ku ën.”

³⁰ Nöö di dee hia sëmbe bi sai dë jei fa a fan, nöö sömëni u de bia ko biibi nëen, te kisi so u dee hedima u Dju.

A di pisi aki Masa Jesosi ta taki da de taa de an dë tuutu bakamii u Abahamu.

³¹ Nöö hën Masa Jesosi fan ku dee hedima u, Dju dee ko biibi ën dë taa: “Ee un ta hoi dee lei mi ta lei unu aki nango nöömö, nöö woon ko dë bakama u mi tuutu. ³² Nöö woon ko sabi sondi gbelingbelin, leti kumafa a dë a Gadu wojo. Nöö te un ko sabi sondi sö kaa, nöö a o mbei un ko fii kumutu a di saafu un sai dë.”

³³ Nöö hën de piki ën taa: “Ambëë? Fa uu dë aki, u da Abahamu böngö. Hën da gaan sëmbe fuu. Na wan ten u bi dë saafu a sëmbe basu wan daka. Nöö unfa i sa taa woo ko fii kumutu a saafu?”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Fu tuutu mi taki da unu taa ee wan sëmbe i ta du hogi nango nöömö, nöö saafu wë i dë a hogi du basu e.

³⁵ “Nöö ee i dë saafu ta wooko da wan famii, nöö ja a’ wan tan kamian a di famii dë möönsö. Biga saafu nöö i dë. Ma nöö di sëmbe di dë mii u di famii, nöö hën o dë a di famii nöömö, nöö hën o abi taki a di wosu dendu. ³⁶ Wë nöö ee di Mii u Gadu aki, hën puu i a saafu mbei i ko fii, nöö i ko fii tuutu seei.

³⁷ “Dee sëmbe, fa un sai dë, mi sabi taa unu da dee böngö u Abahamu, ma nöö wan ta djei ën e. Biga un dë kabakaba u kii mi fu di wan kë tei dee soni mi ta lei unu aki. Ee Abahamu wë, an bi o du sö o. ³⁸ Fa mi dë aki, mi ta lei unu dee sondi dee mi si ku dee mi jei a mi Tata, ma nöö unu ta du dee sondi dee un si a di tata fuunu.”

³⁹ Nöö hën de piki ën taa: “Un tata fuu i ta taki dë? Na di böngö u Tata Abahamu u dë nö?” Hën a piki de taa: “Ee un bi dë dee gbelingbelin böngö u Abahamu, nöö un bi o libi kuma hën. ⁴⁰ Ma un dë kabakaba u kii mi, hii fa mi da di Sëmbe di ta lei unu dee tuutu soni u Gadu dee miseei jei nëen. Abahamu an bi o du sö wan soni e. ⁴¹ Ma unu ta du dee soni dee un si a unu tata, hën mbei un kë kii mi.”

Nöö hën de piki ën taa: “Wë nöö fa i ta fan dë, i kë mbei taa u da oto tata mii nö? Nönö. Masa Gaangadu mii seei u dë. Hën nöö da u Tata.”

⁴² Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee Gadu hën bi da unu tata, nöö un bi o lobi mi e, biga nëen ala mi kumutu ko aki. Hën seei wë manda mi ko aki. ⁴³ Nöö faandi mbei wan ta fusutan dee soni mi ta taki aki? A dë fu di wan dë a di fa fuun tei de, hën wë mbei e.

⁴⁴ “Di didibi seei wë da unu tata e, dee sëmbe. Biga dee soni dee a lo’ u du, nöö deseei wë un ta kë du dë kaa. Fa a sai dë, sensi a di seti u mundu a bi ta kii sëmbe kaa. An nama wan daka seei a tuu soni möönsö, biga di soni de kai tuu, an dë nëen hati seei. Mindi soni, hën da di hiniwan daka fan fëen di a ta fan kaa, biga nëen mindi soni ku légedë kumutu. ⁴⁵ Nöö fu di un nama ku ën, hën wë mbei wan kë piki mi a dee tuutu soni mi ta lei unu aki.

⁴⁶ “Fa un dë aki, na wan fuunu sa lei finga a mi taa mi du hogi wan daka möönsö. Wë ee wan sa lei sö, nöö hën da tuutuu soni nöö mi ta taki. Nöö faandi mbei wan kë piki mi? ⁴⁷ Na fu di wan dë sëmbë u Gadu nö? Aai, hën wë mbei. Wë biga di sëmbë di dë u Gadu nöö hën ta haika Gadu woto.”

⁴⁸ Nöö hën de piki ën taa: “Söö. Wa bi taki leti o, taa ju da wan takusëmbëma, ju Samalia sëmbë ju? Wan hogi soni wë dë a i liba ta fan dee lö fan naandë!”

⁴⁹ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Nönö e, dee sëmbë. Na soni hën dë a mi liba e, ma mi Tata në hën nöö mi ta suku u bai. Ma unu ta wisiwasi mi. ⁵⁰ Ma nöö ma a’ toobi, biga ma ta suku nëbai da miseei. Ma nöö wan Sëmbë dë di ta suku ën da mi, nöö hën ta kuutu buta ambë fiti nëbai ku ambë an fiti. ⁵¹ Nöö ka a hei mi tjika aki, nöö fu tuutuu mi taki da unu taa ee wan sëmbë ta hoi dee soni mi ta fan aki, nöö an o dëdë kaba a sösö möönsö.”

⁵² Nöö hën dee Dju hedima piki ën taa: “Söö. Awaa u ko si gbelin taa wan didibi hën dë a i liba tuu, fa i ko ta fan dee laulau fan naandë. Biga Abahamu dëdë gaanduwe kaa, söseei dee fesiten tjabukama tu. Ma nöö ii ko dë aki ta bai taa ee wan sëmbë ta hoi a dee lei fii nöö an o dëdë möönsö. ⁵³ Fa i sai dë, i hei möön Abahamu ku dee oto tjabukama u Gadu dee dëdë kaa nö? Unfa seei i ta mëni fii seei?”

⁵⁴ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee miseei ta hei miseei, nöö an dë wan wojo soni. Ma mi Tata di un taa hën da Gadu fuunu, hën ta hei mi e. ⁵⁵ Nöö hii fa un taa a dë unu Gadu ma töku wan sabi ën, ma nöö mii sabi ën. Ee mi taa ma sabi ën, nöö hën da mi dë wan lëgëdëma kuma unu. Ma nöö mii sabi ën e, nöö mi ta hoi dee taki fëen tu. ⁵⁶ Nöö Abahamu, di gaan sëmbë fuunu, bi wai tumusi e, di a sabi taa a o si di daka di mi o ko a goonliba aki. Wë nöö a si ën tu, nöö a wai seei.”

⁵⁷ Fa a fan dë, hën de mbei: “Höön, andi i ta taki dë? Fa I sai naandë, ja gaandi dou feifiteni jaa eti, hën i bai taa i si Abahamu nö?”

⁵⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Tuutuu mi taki da unu taa bifö de pai Abahamu, nöö mi bi dë gaanduwe kaa.”

⁵⁹ Nöö fa a piki dë, nöö de jei seei gbelin taa a taki taa hënseei da Gadu. Nöö hën de kule go kisi sionu mii u de naki ën kii. Ma nöö Masa Jesosi fusi a de dendu pala kumutu a di Wosu dë go fëen.

9

A di pisi aki Masa Jesosi kula wan bookowojoma a wan saba daka.

¹ Nöö hën fa Masa Jesosi nango dë, te wan pisi hën a si wan bookowojoma di de bi pali sö.

² Nöö hën u dee bakama fëen hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, fa de pali di sëmbë bookowojoma aki, hogi hën tata ku ën mama du mbei de pali ën sö nö, naa nëen seei a kumutu?”

³ Nöö hën a piki u taa: “Nönö, na hogi di womi aki du e, na hogi hën mama ku ën tata du tu. Ma a ko pasa sö u di kaakiti u Masa Gadu musu ko a limbo nëen libi. ⁴ Fa u dë aki, nöö u abi ten eti fuu ta wooko da di Sëmbë di manda mi ko aki, biga didia dë eti. Ma te wan pisi ndeti o ko, nöö na wan sëmbë o sa wooko möön. ⁵ Hën mbei solanga mi dë a goonliba aki, nöö mi da di Limbo di ta limbo sëmbë u di goonliba aki wojo.”

⁶ Nöö fa a fan naandë, hën a tunta a goon wante. Nöö hën a mbei ën pötöpötö, hën a lobi a di bookowojoma naandë wojo. ⁷ Nöö hën a taki dëen taa be a go wasi a di tobo de kai Siloam. (Nöö di “Siloam” dë, hën kë taki “de mandëen”.)

Nöö hën di sëmbë go, hën a go wasi te a kaba. Nöö fa a du naandë, hën wojo fëen limbo gbegedee, a ko ta si soni, nöö hën a toona go fëen a wosu.

⁸ Wë nöö di a dou a wosu, hën dee sëmbë ku ën ta libi bandja ku bandja naandë, ku dee oto sëmbë dee bi naa si ën ta pidi möni, hën de ko si ën naandë.

Hën de ta hakisi taa: “Wë nöö di sëmbë aki, nëen u bi ta si sindosindo ta pidi möni nö?”

⁹ Otowan taa: “Hën seei wë di dë e.”

Otowan taa: “Nönö, nëen. Oto sëmbë nöö wë djei ën sö.”

Ma nöö hënseei piki taa: “Mi seei wë disi wante e, dee sëmbë!”

¹⁰ Hën de taa: “Wë nöö unfa a waka wojo fii jabi te i ko ta si soni baa?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Wan womi de kai Jesosi hën wë mbei wan pötöpötö lobi a mi wojo, hën a manda mi u mi go wasi a di tobo de kai Siloam. Nöö hën di mi go wasi, nöö hën mi ko ta si soni.”

¹² Hën de hakisi ën taa: “Wë nöö naasë di sëmbë dë?”

Hën a taa: “Wë nönö, ma sabi.”

¹³ Nöö hën wanlö sëmbë bi sai naandë tei ën tja go a dee Faliseima. ¹⁴ Wë biga di daka di i si Masa Jesosi kulëen naandë, nöö a bi dë leti a wan saba.

15 Hën dee Faliseima hakisi ën taa: “Wë womi, unfa i du ko ta si soni? Kondëën da u.”

Hën di sëmbë piki taa: “Wë di sëmbë tei doti mbei pötöpötö lobi a mi wojo, hën mi go wasi. Hën wë wojo u mi ko limbo, mi ko ta si soni e.”

16 Nöo hën so u dee Faliseima taa: “Hön, di sëmbë naandë, na a Gadu a kumutu e. Biga an hoi di saba.”

Ma dee otowan u de taa: “Ma wan hogi sëmbë an bi o sa du sö wan gaan foondo soni e.” Hën de kisi toobi ku deseei naandë.

17 Nöo hën de toona bendi ko a di sëmbë di wojo bi booko naandë baka, hën de taa: “Wë ju a bi kula mbei i ko ta si sondi. Nöo unfa fëën ii taki?”

Hën a taa: “Wë mi si taa a dë wan tjabukama u Gadu.”

18 Ma nöo de an kë piki seei taa de bi pai ën bookobookowojo ma nöo fa u dë aki a ko ta si soni. Nöo hën de dë a di taki tee, hën de kai hën tata ku ën mama ko.

19 Hën de hakisi de taa: “Wë di sëmbë aki sö, mii fuunu nö? Nöo bookobookowojo un bi pai ën nö? Nöo unfa a waka ufö a ko ta si soni fa u dë aki? Un piki u boo jei.”

20 Nöo hën di tata ku di mama piki de taa: “Wë u sabi taa a dë mii fuu, nöo u sabi gbelingbelin tu taa u bi pali ën bookobookowojo. 21 Ma nöo fa a waka ufö a ko ta si soni, nöo di dë wa sabi. Nöo wa sabi tu ambë da di sëmbë di kulëën te a ko ta si soni. Ma nöo di a dë gaangaan sëmbë kaa, nöo a kandë un sa hakisi ën seei i si, be hënseei fan ku unu.”

22 Nöo sö di tata ku di mama u di womi piki, u di de fëëë dee hedima u Dju. Biga wë de bi buta taa ee wan sëmbë ta piki taa Jesosi hën da di Paamusi Könu, nöo de o puu i a keiki.

23 Hën mbei de piki a di lö fasi dë taa: “Un hakisi hënseei biga a ko gaan sëmbë kaa.”

24 Nöo hën de toona kai di womi di u tu pasi ko a de.

Hën de taki dëën taa: “Wë womi, fa i fan dë, u kë jei ën möön. Ma nöo i musu hopo maun a liba soi a Gadu fesi taa tuutuu soni gbelin joo taki awaa. Biga u sabi taa di sëmbë di i taa hën kula i dë, nöo takulibima a dë e.”

25 Nöo hën di sëmbë piki de taa: “Wë ee a dë takulibima nöo di dë ma sabi. Ma wan kodo soni nöo mi sabi. Hën da mi bi dë bookowojoma, ma nöo fa u dë aki mi ko ta si soni.”

26 Nöo hën de hakisi ën möön taa: “Wë andi ku andi seei a du da i baa, ufö i ko ta si soni. Piki u boo jei.”

27 Nöo hën a piki de taa: “Wë mi bi taki di soni da unu kaa ma nöo wan kë piki. Andi fëën seei un kë jei a mi möön? A sa kë taa unu seei kë bia ko bakama fëën tu nö?”

28 Nöo fa a piki de naandë, hën de kisi faja awaa. Hati u de boonu ku ën tee hën de kosi ën te a bigi. De taa: “Höön, wë nöo i kë dë bakama u sö wan lagilagi sëmbë nö? U dee sëmbë aki, bakama u Mosesi uu dë, 29 biga u sabi taa ku Mosesi wë Gadu bi fan. Ma di lö sëmbë dë, hën wa sabi naasë seei a kumutu ko aki.”

30 Nöo hën di sëmbë taa: “Aa, wë a foombo mi tumisi o, di un taa wan sabi naasë a kumutu, ma nöo a kula mi te mi ko ta si soni. 31 Wë u sabi taa fa Gadu sai dë, an ta haika di begi u wan takulibima. Ma di sëmbë di ta lesipeki ën ta du dee soni dee a ta taki, nöo te hën begi ën nöo a ta jei. 32 Wë nöo fu sensi di goonliba mbei te kisi tide, nöo wa jei taa de mbei wan sëmbë di de pali bookobookowojo ko si soni wan daka. 33 Ee di sëmbë dë an bi dë u Gadu, nöo an bi o sa du sö wan soni e.”

34 Nöo fa di womi piki naandë, hën dee hedima kosi ën tee, de taa: “Ju! Fa i si de pali i bookobookowojo dë, nöo ja sabi taa hogilibi mbei de pali i sö nö? Nöo andi i abi u lei u?” Nöo hën de jakëën puu a di keikiwosu dë buta go a döo.

35 Nöo di Masa Jesosi ko jei taa sö de jaka di womi, hën a ko miti ku ën. Hën a hakisi ën taa: “Unfa wë baa? I ta biibi a di Mii u Gadu di ko libisëmbë mii nö?”

36 Nöo hën di womi piki ën taa: “Wë nöo Mësitë o, unsë seei a dë baa? Mi kë biibi nëën.”

37 Nöo hën a piki ën taa: “Hën wë i si disi kaa e. Hën seei wë ta fan ku i aki.”

38 Nöo hën di womi taa: “Aaa, wë Masa, mi ta biibi o.” Hën a saka tjökö kini a goon dëën.

39 Nöo di soni pasa dë, hën mbei Masa Jesosi taki wan soni aki sö. A taa: “Fa mi ko a goonliba aki, nöo mi ko fu mbei libisëmbë musu kuutu paati ku deseei. Dee bookowojoma, de o ko a mi fu mi limbo de wojo be de fusutan soni. Ma nöo dee sëmbë dee taa wojo u de an booko, de ta si soni kaa, nöo de o ko fika bookowojoma awaa.”

40 Nöo fa a fan naandë, nöo wanlë Faliseima bi sai naandë ta jei, nöo de sabi taa de a ta tjökö. Hën de taa: “Ee? Unfa i taki? I kë taa u dë bookowojoma nö?”

41 Hën a piki de taa: “Wë ee un bi piki taki wojo fuunu booko, nöo wan bi du hogi e. Ma nöo di un taa soni an du unu, un ta si soni kaa, nöo fëën mbei föutu fika a unu liba.”

10

Aki Masa Jesosi ta taki soni u sikafu ku di sëmbë ta kiija de.

¹ Nöo hën Masa Jesosi ta lei dee sëmbe möön, a taa: „I sabi fa a dë te wan sëmbe o kiija sikafu. A o mbei wan sitonu peni ta tjubi de fu hogi mbeti an sa ko kisi de kii. Na sô a dë nö? Wë nöö fa a o mbei di peni dë, nöö wan kodo döobuka tó a o abi.„ Nöö mi o konda wan soni da unu aki, nöö tuutuu soni seei a dë e. Ee wan sëmbe an kë waka a di döobuka, ma a ta subi fëen a wan oto kamian fu go a di peni dendu, nöö di sëmbe dë nöö fufuuma e, hogihatima gbelin seepi a dë wante.

² “Ma di sëmbe di o waka a di döobuka ko a di peni dendu, nöö hën da di kiijama u dee sikafu seei. ³ Nöö fa i si a ko dou dë, nöö wantewante di wakitima o jabi di döö dëen, faa pasa go a dendu. Nöö te a go a dendu kaa, nöö hiniwan u dee sikafu a o kai de në, nöö de o jei ën biga de sabi ën tóngó. Nöö a o tja de kumutu a di peni dendu go a döö faa sölugu de. ⁴ Nöö fa de o go a döö dë, nöö di sikafuma o ta waka a de fesi, nöö de o dë nëen baka, biga de ta sabi ën tóngó.

⁵ “Ma ee wan oto sëmbe di nëen ta kiija de ko a de naandë, nöö de an o go nëen baka e. De o kule seei dëen, biga de an sabi wan oto sëmbe tóngó möön leki di sëmbe ta kiija de.”

⁶ Sô wan woto Masa Jesosi tei lei dee sëmbe a nongó fasi, ma nöö de an saandí a ta taki da de möönsó.

⁷ Nöö di a si taa de an ta fusutan, hën a toona fan ku de möön. A taa: “Mi taki e, dee soni i si mi o fan ku unu aki, nöö tuutuu soni seei de dë e. Mi seepi wë da di döobuka, di fii waka go dou a dee oto sikafu. ⁸ Hii dee sëmbe dee bi buta deseei a di kamian di i si mi abi aki, nöö fufuuma sôsó nöö de bi dë e. Fëen mbei dee sikafu dee dë u mi tuutuu an bi ta piki de buka.

⁹ “Mi taki da unu e, taa mi da di döobuka da hiniwan sëmbe di sa kë pasa go a di peni dendu faa feni di heepi u Gadu. Nöö sô wan sëmbe i dë fii bööböö seei. I sa ta waka fii nango a döö toona ko, ta feni di sölugu u Gadu.

¹⁰ “Dee fufuuma dee mi bi taki dë, de ko u de ganjan dee sikafu kii poi kaba a sôsó. Ma mi ko u ko da de gbelingbelin libi seei ku telu.”

¹¹ Hën a toona taki möön taa: “Mi da di möön bumbuu sikafuma u sikafu e. Biga fa mi dë aki, mi dë kabakaba u mi dëdë da dee sikafu u mi. ¹² Ma di sëmbe de ta juu u luku sikafu u de pakëen, nöö hën an o dë sô e, biga nëen abi dee sikafu. Nöö te a si taa hogi mbeti ta ko, nöö a o kule disa de naandë go fëen fiaa. Nöö di hogi mbeti o booko ko a de ko paaja de fanjanfanjan. Wan si ö? ¹³ Di sëmbe de ta juu ta paka dë, a go fëen gaanduwe biga aan toobi ku dee sikafu. Möni nöö a ta wooko fëen. Ma mi, ma dë sô e.

¹⁴ “Mi taki da unu möön e, taa mi da di möön bumbuu kiijama u sikafu. Mi sabi dee sikafu u mi, nöö dee sikafu u mi seei sabi mi tu. ¹⁵ Leti kumafa i si mi ku mi Tata sabi u seei bunu aki, nöö sô mi ku dee sikafu u mi sabi u seei tu, hën mbei wë mi o dëdë da de.

¹⁶ “Nöö mi abi oto sikafu dee an dë a di hipi aki dendu eti e, nöö deseei mi musu tja ko mökisi ku dee disi tu. Biga de o jei di tóngó u mi, nöö te de jei ën nöö de o piki ko a mi, nöö woo dë wan kodo hipi sikafu ku wan kodo sikafuma.

¹⁷ “Nöö fu di soni i si mi fan naandë, fëen hedi mbei mi Tata lobi mi sô e, fu di mi o lasi mi libi da dee sikafu u mi, fu mi toona feni ën baka. ¹⁸ Nöö fa mi o lasi mi libi dë, na sëmbe hën o puu ën a mi e. Nönó. Ma ku miseei kë mi o lasi ën. Nöö mi abi leti fu mi lasi mi libi, mi abi leti fu mi sa toona feni ën baka tu, biga sô mi Tata buta da mi kaa u mi musu du.”

Sô Masa Jesosi fan ku dee sëmbe ta haikëen dë te a kaba.

¹⁹ Nöö fu di fan u Masa Jesosi naandë hedi mbei dee hedima u Dju kisi toobi buja te a bigi paati ku deseei. ²⁰ So u de taa: “Di sëmbe naandë, didibi dë nëen hedi e. Hën wë poi ën sô. Faandi mbei un sai naandë ta haikëen eti?”

²¹ Otowan taa: “Wan sëmbe di didibi dë nëen hedi, nöö a sa fan sô wan fan nö? Unfa wan didibi sa kula wan sëmbe di de pali bookobookowojo te a ko ta si soni?”

Aki ta lei fa dee hedima u Dju

an ta biibi tjika.

²² Nöö di juu dë, de ta njan wan gaan piizii a Jelusalen möön, di de ta mëni kumafa de bi toona wëi di Gaan Keikiwosu da Gadu. Nöö di ten dë da di möön kótó ten u di jaa. ²³ Nöö hën wë Masa Jesosi ta waka a di baiko u di Wosu u Masa Gadu de ta kai di Baiko u Salumon. ²⁴ Nöö hën wë aan soni, hën dee hedima u Dju ko lontu ën naandë wante.

Hën de hakisi ën taa: “Womi, un longi seei joo ta bia u ta daama nango ta ko? Fan ku u limbolimbo awaa. Ee i da di di Paamusi Kónu, nöö i piki u gbelin boo sabi awaa.”

²⁵ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë mi bi taki ën da unu kaa, ma nöö wan bi kë biibi. Biga sômëni gaan wooko mi du a mi Tata në, nöö de ta konda gbelin ambë da mi. ²⁶ Ma wan kë piki möönsó. Nöö di soni mbei, fu di wan dë a dee sikafu u mi dendu.

²⁷ “Fa dee sikafu u mi sai dë nöö de sabi mi tóngó e, nöö mi seei sabi de tu. Nöö de ta waka ta ko a mi baka, ²⁸ nöö mi ta da de di libi u teego. Soni an o mbei te de sa lasi go kaba a sôsó möönsó e, nöö de an sa puu de a mi maun dendu tu. ²⁹ Biga mi Tata hën da mi de, nöö hën

abi di möön gaan kaakiti u mundu. Hën mbei de an sa puu de nëen maun möönsö, „nöö de an sa puu de a mi maun möönsö tu.” ³⁰ Biga mi ku mi Tata dë di wan.”

³¹ Nöö fa i si Masa Jesosi fan dë, nöö hën dee hedima hati boonu wante, te de kisi sitonu mii möön u de naki ën kii.

³² Nöö hën Masa Jesosi fan ku de taa: “Sömëni gaan foondo wooko mi du da unu mindi u lei unu di kaakiti u mi Tata. Wë nöö fu undi u de hedi mbei un kë naki mi ku sitonu kii?”

³³ Hën de taa: “Nönö e! Fa i si u kë naki i aki, na u dee foondo wooko fii hedi e. Ma fu di i ta sösö Masa Gaangadu, hën mbei. Biga fa i dë aki, nöö i da wan sösö libisëmbë leti kuma u, ma nöö hën i sai naandë ta pëë i seei taa i dë Gadu. Hën mbei wë u kë naki i ku sitonu kii.”

³⁴⁻³⁵ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë nöö di soni dë hën bigi da unu sö nöö? Wan sabi fa a sikifi a di Buku u Gadu di un taa hën ta tii libi fuunu naandë nöö? A taa, Gadu bi kai so sëmbë ‘gadu’ fu di a buta de fu de kuutu nëen kamian. Sö di Buku taki, nöö ja sa puu na wan soni a di Buku.

“Wë nöö ee dee sösö sinkii sëmbë dë a kai ‘gadu,’ ³⁶ nöö mi wë? Unfa un sa taki taa mi ta sösö Gadu te mi taa mi da Mii fëën? Andi mbei a ta bigi da unu sô? Biga mi Tata seei wë tei mi apaiti fëën seei vö, hën a manda mi ko a goonliba aki.

³⁷ “Ma nöö fa i si mi ta fan ku unu aki seei, ma an dë fuun piki e, ee na un si mi ta du dee lö wooko dee mi Tata nöö bi sa du. ³⁸ Ma ee un si mi ta du de, nöö be un biibi fu de hedi e, ee wan kë piki fa mi ta fan aki. Biga te un biibi u de wooko hedi kaa, nöö woon ko fusutan taa di Tata dë a mi tuu, nöö mi dë a di Tata. Mi ku ën, sö u dë di wan.”

³⁹ Nöö fa Masa Jesosi fan dë, hën de kë kisi ën panjan tja go wante, ma nöö hën a fusi kumutu a dë dendu go fëën. ⁴⁰ Nöö hën a koti go a di oto sê banda u Joodan Lio ka Johanisi bi ta dopu sëmbë a fesi, ⁴¹ nöö naandë sëmbë ta ko nëen seei te a hia.

Hën de taa: “A dë sö tuu, taa Johanisi an bi du na wan foondo wooko möönsö. Ma Gadu bi dë ku ën e, biga hii dee soni dë a bi taki u di sëmbë aki, de tuu dë tuu.” Sö de ta fan ku deseëi. ⁴² Nöö fu di soni dë hedi mbei hia sëmbë ko biibi a Masa Jesosi a di kamian dë.

11

Aki ta konda fa Masa Jesosi weki Lazalosi a dëdë.

¹⁻² Wë nöö di juu dë, nöö hën wan womi bi dë de kai Lazalosi, nöö hën a kai a siki. Nöö a abi tu sisa fëën: wan da Maita, di otowan da Malia. Nöö de dii sëmbë dë tuu ta dë a di köndë de kai Betania. Nöö di Malia aki sö, hën da di mujëë di o tutu di sumëë suti fatu a Masa Jesosi futu te a kaba nöö a o dëë ën ku di uwii u hedi fëën.

³ Nöö hën wë de tu sisa manda buka da Masa Jesosi ka a dë ala taa Lazalosi di mati fëën di a bi lobi di gaan lobi, nöö a siki teee na soni.

⁴ Nöö di Masa Jesosi jei di buka dë kaa, hën a taa: “Awa, ma di siki fëën i si aki, na dëdë o dë kaba fëën e, ma fu Masa Gaangadu kisi nëbai. Biga di Mii fëën aki o feni gaan nëbai a di soni di o pasa aki.”

⁵ Wë nöö Masa Jesosi lobi de dii sëmbë dë gaanfa: Maita, ku Lazalosi, ku Malia. ⁶ Ma tökusei fa a jei di buka naandë seei, ma a tan tu daka eti ufö a o go haika dee sëmbë awaa.

⁷ Nöö hën a taki da u dee bakama fëën taa: “Un seeka, boo toona go a Judea awaa e.” .Biga Betania da wan köndë fu Judea.

⁸ Nöö hën u taa: “Wë ma Mësitë o, djunsudjunsu dë dee hedima bi kë naki i ku sitonu kii ala, nöö hën i kë fuu toona go ala möön nöö?”

⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki u a wan nongö fasi, a taa: “Hiniwan didia ta limbo tuwalufu juu langa, nöö di sëmbë di ta waka a dee juu dë an sa naki futu kai. Biga di sonu ta tuwë limbo dëën. ¹⁰ Ma nöö di sëmbë di ta waka a ndeti nöö hën sa naki futu biga limbo an dë. I si?”

¹¹ Nöö hën a fan ku u taa: “Di mati fuu de kai Lazalosi duumi e. Ma mi o go weki ën baka.”

¹² Nöö hën u taa: “Wë Masa o, wë ee a dë sö nöö an hogi poi. Biga ee duumi a duumi, nöö hën da a o bëtë.” ¹³ Ma nöö fa Masa Jesosi fan dë, a taki ën fu di a si taa Lazalosi dëdë kaa, ma u dee bakama fëën ta mëni taa sösö duumi nöö a ta taki.

¹⁴ Nöö hën a fan ku u limbolimbo awaa taa: “Lazalosi böö koti e. ¹⁵ Ma nöö mi wai fuunu hedi u di a dë taa ma bi dë ala, biga di soni ta pasa aki hën o mbei un ko biibi möön taanga. Nöö un hopo seeka, boo go haika di dëdë.”

¹⁶ Nöö hën Tomasi, di de kai Tumii, taki da u dee otowan taa: “Womi, un boo go nöö e, be dee hedima kii u ku Masa Jesosi tuu makandi, be de böö fuu.” ¹⁷ Nöö fa de fan dë, nöö hën de hopo, hën de nango teefa de go dou a di köndë. Nöö hën de ko sabi taa Lazalosi dëdë, de bei te a abi fö daka kaa.

¹⁸ Nöo di köndë de kai Betania dë, hën ku Jelusalen an bi dë longi tumisi. Dii kilomëti nöo de bi dë. ¹⁹ Nöo hën mbei sômëni u dee hedima u Dju kumutu a Jelusalen ko a Betania u de ko këë pena ku Maita ku ën sisa Malia.

²⁰ Nöo hën di Maita ko jei taa sö Masa Jesosi dë a pasi ta ko, hën a hopo wante waka go faa go miti ën a pasi. Ma Malia nöo hën a fika a wosu ala eti.

²¹ Nöo fa Maita ko dou a Masa Jesosi naandë, hën a taki dëen taa: “Ee Masa o, ee i bi dë aki, nöo di baaa u mi an bi o dëdë e. ²² Ma nöo mi sabi taa hiniwan soni di i hakisi Gadu kaa, nöo Gadu o da i ën.”

²³ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Mujëë, na fëëë e. Di baaa fii o toona weki baka.”

²⁴ Hën a taa: “Aai, wë mi sabi taa a di kaba lasiti daka teee hii sëmbë o toona weki nöo hënseei o weki tu.”

²⁵ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëë o, miseei wë disa kaa e, di ta weki sëmbë a dëdë ta da de libi. Nöo di sëmbë di ta biibi a mi, ee hën sinkii dëdë seei ma nëen da kaba u di libi fëen eti e. Biga a abi di libi u teego kaa. ²⁶ Nöo hiniwan sëmbë di biibi a mi te a feni di libi dë, nöo na wan ten seei a o dëdë kaba a sösö möönsö. I ta piki di soni dë nö, mujëë?”

²⁷ Hën a taa: “Aai Masa, mi ta biibi tuu taa i da di Mii u Masa Gaangadu. I da di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko a di goonliba aki.”

²⁸ Nöo fa de fan te de kaba naandë, nöo hën Maita toona go a wosu. Hën a kai ën sisa Malia tja go a wan së, hën a taki dëen taa: “Di Mësitë ko e, nöo a hakisi fa fii.”

²⁹ Wë nöo di Malia jei sö taa Masa Jesosi ko, nöo hën a hopo wante nango nëen. ³⁰ Biga fa Masa Jesosi bi ko dë, nöo an bi dou a di köndë ganda eti. A fika a hafu pasi ka i si Maita bi go miti ku ën naandë. ³¹ Nöo di dee hedima u Dju dee bi ta këë pena ku Malia dë ko si fa a hopo hesihesi go a döo ala, nöo hën de mëni taa kandë a nango këë a di geebi ka de bei Lazalosi ala. Nöo hën de nango nëen baka.

³² Nöo hën Malia waka te go dou a Masa Jesosi. Nöo di a si ën, hën a hiti hënseei tuwë a goon nëen fesi dë. Hën a taa: “Ee, Masa, ee i bi dë aki nöo di baaa u mi an bi o dëdë.”

³³ Nöo di Masa Jesosi si fa Malia ku dee hedima u Dju ta këë, nöo a fukëen nëen hati gaanfa te a fika piki an sa hoi ën seei möön. ³⁴ Hën a hakisi de taa: “Wë naasë un bei di dëdë?”

Hën de taa: “Masa, ko go luku nöo joo si.”

³⁵ Nöo di ten naandë, nöo wata ta pasa a Masa Jesosi wojo.

³⁶ Hën dee Dju hedima, taa: “Dee sëmbë, un luku fa a bi lobi ën!”

³⁷ So u de taa: “Wë nöo ma di sëmbë aki, nëen bi heepi di bookowojoma te a ko ta si soni nö? Nöo faandi mbei an bi heepi di womi aki be an dëdë?”

³⁸ Nöo di de fan sö, hën Masa Jesosi toona ko dë ku fuka möön te na soni, nöo hën a waka go dou a di geebi. Nöo di geebi dë wan baaku di de bi diki a sitonu, nöo hën de logoda wan gaan sitonu tapa di geebi buka.

³⁹ Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un logoda di sitonu puu a di baaku buka e.”

Nöo hën Maita, di sisa u di womi di dëdë naandë, taki taa: “Masa, nönö e. A ta tingi kaa, biga disa mbei fö daka di a dëdë.”

⁴⁰ Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Mujëë o, ma bi taki da i taa ee i ta biibi a mi, nöo joo si fa Gadu bigi nö?” ⁴¹ Nöo fa a fan dë, nöo hën de logoda di sitonu puu a di baaku buka awaa.

Hën Masa Jesosi hopo wojo luku liba, hën a taa: “Taata o, gaantangi fii e, fu di a dë taa i ta jei mi kaa. ⁴² Nöo mi sabi tu taa hiniwanten te mi ta fan ku i nöo i ta jei mi. Ma nöo fu dee sëmbë dee taanpu aki hedi mbei mi ta fan sö e, fu de sa ko biibi tuu taa i wë manda mi ko a goonliba aki.”

⁴³ Nöo fa i si a begi te a kaba dë, nöo hën a bai kai Lazalosi ku wan taanga töngö taa: “Lazalosi, hopo kumutu ko a döo!”

⁴⁴ Nöo hën di sëmbë di i si a kai dë, hën a hopo kumutu ko e, ku dee geebi koosu lolulolu nëen sinkii eti te dou ku ën maun ku ën futu. Fesi fëen seei dë taitai ku wan hangisa.

Nöo hën Masa Jesosi taki da dee sëmbë taa: “Un lusu dee koosu puu nëen sinkii, be a go.”

A di pisi aki dee hedima ta

kuutu unfa de o du ku

Masa Jesosi möön.

Mat. 26:1-5; Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2

⁴⁵ Wë nöo di dee hedima u Dju dee bi sai dë si di soni Masa Jesosi du naandë, nöo hën sômëni u de ko biibi nëen. ⁴⁶ Ma nöo so u de kule go konda da dee Faliseima taa sö wan gaan soni Masa Jesosi toona du möön. ⁴⁷ Nöo hën wë aan soni, hën dee Gaan Begima u dee Dju ku dee Faliseima kai wan gaan kuutu hakisi ee andi de musu du möön.

De taa: “Wē wa ta du. Wan si fa di bödjëema dē ta du dee foondo wooko fëen nango nöömö nõ? ⁴⁸ Wē nõö ee wa tapëen, nõö hii sëmbë o ko biibi nëen taa hën da di kõnu di bi musu ko. Nöö dee sëmbë u Loomë dee ta tii u, nõö de o ko booko di kõndë fuu puu u a di kamian i si u dë aki.” Nöö sõ de taki.

⁴⁹ Nöö wan womi de kai Kafafasi, hën bi da di Kaba Hei Begima a di lö ten naandë, nõö hën a taki da dee otowan taa: “Dee sëmbë aki, unfa un don sõ? ⁵⁰ Wan sabi taa a möön bunu di wan kodo sëmbë aki dëdë, möön leki hii di nasiön fuu aki tuu fiaa musu dëdë kaba a sösö nõ?”

⁵¹ Ma nõö fa a fan dë, nõö na fan fëen seei a fan e, ma fu di hën da di Kaba Hei Begima a di ten naandë, nõö hën mbei Masa Gaangadu seei dëen di fan naandë faa konda fa Masa Jesosi o dëdë a hii Dju sëmbë kamian. ⁵² Ma na Dju sëmbë wanwan nõö e, ma a o dëdë da hii dee sëmbë tuu dee o ko miii u Gadu. Fa de dë paajapaaja a hii goonliba, ma nõö a o tja de ko a di wan.

⁵³ Nöö fa Kafafasi fan te a kaba dë, nõö hën dee hedima tuu piki ku ën makandi. Nöö fu kumutu a di ten naandë, nõö de ta suku fu de sa kisi Masa Jesosi tja go kii nõömö. ⁵⁴ Hën mbei Masa Jesosi an ta waka wajaa a dee Dju sëmbë dendu möön, ma a hai go fëen te a wan kamian zuntu ku di sabana. Naandë sõ a go a wan kõndë de kai Efalaim ufö, hën ku u dee bakama fëen.

⁵⁵ Nöö di juu dë, di ten ko zuntu u de toona njan di Pasika. Nöö sëmëni hia sëmbë u dee boiti kamian hai ko dë a Jelusalen naandë, u de wasi a wëti fasi be de dë kabakaba fu de njan di daka. ⁵⁶ Nöö fa de ko dë, nõö de ta tuwë wojo ta suku Masa Jesosi ee a ko. De taanpu a di Wosu u Masa Gadu ta hakisi de na de taa: “Wē dee sëmbë, unfa un mëni fëen? A o ko a di piizii aki möönsö nõ?”

⁵⁷ Nöö di soni mbei de ta hakisi sõ, fu di dee Gaan Begima ku dee Faliseima bi buta kaa taa ee wan sëmbë i sabi naasë a dë, nõö i musu piki de be de kisi ën tja go a kuutu.

12

A di pisi aki

Malia tutu sumëësuti fatu

a Masa Jesosi futu.

Mat. 26:6-13; Maik. 14:3-9

¹ Wē nõö di a fika sikisi daka ufö di Pasika kai, nõö hën Masa Jesosi toona ko a Betania ka a bi weki Lazalosi a dëdë naandë. ² Nöö di a ko, nõö hën dee sëmbë wai te de hopo tafa dëen. Nöö Maita bi dë wan u dee sëmbë ta seeka soni u njan da dee sëmbë ko dë. Nöö fa de sindo a tafa naandë, nõö Lazalosi seei dë sindosindo ku de dë tu.

³ Hën de sai dë te wan pisi hën di oto sisa u Lazalosi de kai Malia hopo go tei wan bata sumëësuti fatu. Nöö di fatu dë, de mbei ën ku wan sootu pei pau lutu nõö a dii te na soni. Nöö hën Malia tutu hii di fatu a Masa Jesosi futu te a kaba këë, nõö hën a ta dëë hën futu ku di hediwii fëen. Nöö fa a du ën dë, nõö hii di wosu ta sumëë suti te na soni.

⁴ Nöö hën di soni dë fuka Judasi Isikaliotu te na soni. Wë di sëmbë dë, hën o sei Masa Jesosi, hii fa a dë wan bakama fëen. Nöö hën a ta guunjan taa: ⁵ “Na poi a poi di fatu dë nõ? Faandi mbei de an bi sei ën, nõö de tja di möni ko da u fuu paati da dee penama u di kõndë?” Biga di fatu bi dë kuma wan hafu liti sõ, nõö i bi musu wooko wan hii jaa ufö i sa feni möni tjika fii bai ën.

⁶ Ma nõö fa i si Judasi fan dë, na pootima seei a ta mëni sõ e, ma fu di a dë wan fufuuma nõö hën wë mbei a taki sõ. Biga hën ta tja di mönisaku fuu, nõö a ta fufuu hafu u dee möni dee sëmbë ta da u.

⁷ Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Nönö womi, un disa di mujëë e. A bi dë fanöudu faa tjubi di fatu dë tuwë a mi futu ufö di daka dou u de bei mi. ⁸ Biga dee pootima o dë ku unu nõömö fuun sölugu, ma mi, ma o dë aki ku unu nõömö e.”

⁹ Nöö di juu dë, nõö sëmëni u dee Dju ko jei taa Masa Jesosi dë a Betania, nõö hën de booko gililili kumutu a Jelusalen ala ko luku ën. Ma na Masa Jesosi nõö de ko u ko luku e, ma de kë si Lazalosi tu, di a bi weki a dëdë. ¹⁰ Nöö di soni dë mbei dee Gaan Begima fitu buka u de musu kii Lazalosi tu. ¹¹ Biga fëen hedi mbei sëmëni u dee Dju sëmbë ta paati ku de ta biibi a Masa Jesosi.

A di pisi aki, dee sëmbë ta bigi Masa Jesosi tee na soni.

Mat. 21:1-11; Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40

¹² Nöö di dobooko möön, hën dee hila sëmbë bi ko a Jelusalen naandë u de ko njan di Pasika ko jei taa Masa Jesosi dë a pasi ta ko. ¹³ Nöö hën de go booko palomaun te a hila, hën de kule gililili go kisi Masa Jesosi a pasi ta wai dee palomaun dëen. De ta bai a de tóngö taa:

Hosana! Di sêmbê ta ko a u aki,

Gadu dê ku ên e!

Hên da di kõnu fuu dee Isaëli sêmbê

di u bi ta luku nõömö faa musu ko.

Hên wê i si ta ko aki awaa a di nê u Masa!

¹⁴ Nöo Masa Jesosi bi feni wan njônku buliki, hên a subi nëen liba. Nöo di buliki ta tjêen leti kumafa de bi sikifi a Masa Gadu Buku taa:

¹⁵ Wan fêê, un dee sêmbê u Sion.

Un luku, hên di kõnu fuunu wê ta ko a unu dê e.

A dê sindosindo a wan njônku buliki liba ta waka ta ko a unu.

Sö di Buku bi taki kaa, nõo hên wê i si ko pasa dê. ¹⁶ Ma nõo di juu dê, u dee bakama u Masa Jesosi wa bi fusutêen eti. A bakaten di a dêdê weki ko feni di hei di a bi musu feni a Gadu ufö u ko sabi awaa taa sö wan soni fêen bi sikifi a di Buku gaanduwe kaa, nõo hên wê i si pasa leti a u wojo dê.

¹⁷ Wê nõo dee sêmbê dee bi dê ku Masa Jesosi a di ten a bi weki Lazalosi a dêdê naandê, nõo de bi ta konda di soni nango nõömö teefa hii lanti ko jei ên. ¹⁸ Hên mbei i si dee hia sêmbê kule go miti ku Masa Jesosi naandê, fu di de bi jei taa sö wan gaan foombo soni a du.

¹⁹ Nöo hên dee Faliseima hai go dê a wan sê gudjuu ala, go ta taki ku deseê taa: “Wê di soni aki, wa ta du seei möönsö. Biga hii mundu seei ta kule gililili nango nëen baka.”

A di pisi aki Masa Jesosi ta

taki fu di dêdê fêen.

²⁰ Nöo fa dee hia sêmbê ko a Jelusalen naandê, nõo wanlö pei sêmbê de ta kai Giiki ko tu. De ko fu de ku dee Dju musu begi Gadu makandi, nõo de kê si Masa Jesosi tu. ²¹ Nöo hên de go a wan fuu dee bakama u Masa Jesosi de kai Filipi. Biga di Filipi aki, a kumutu a Betisaida, di dê wan kõndê u Galilea. Nöo hia Giiki sêmbê bi dê a Galilea di ten dê.

Nöo hên wê de go fan ku ên taa: “Wê mati, u ko a i aki e baa. U ko fuu si Jesosi, ee u sa si ên.”

²² Nöo di Filipi jei sö, nõo hên a go a Andiasi. Hên de tu sêmbê dê, Andiasi ku Filipi, hên de go a Masa Jesosi go piki ên taa: “Masa o, wanlö Giiki sêmbê ko aki nõo de kê si i.”

²³ Nöo hên a piki taa: “Wê awa, di juu dou tuu e, fu dee oto kõndê sêmbê sa ko a mi tu. Biga, awaa ufö di Sêmbê di ko Libisêmbê Mii aki o feni di hei di a musu feni a Gadu. ²⁴ Nöo fu tuutu mi taki da unu seei gbelin taa ee wan kalu sii an kai a goon te a pondi, nõo a o fika hên wanwan tö logoo dê. Ma te a kai a goon pondi toona nasi ufö a sa feni otowan kuma hênseei te a hia.

²⁵ “Nöo söseei a dê ku unu tu e, dee sêmbê. Biga ee wan sêmbê ja kê saka i seei kuma di kalu sii di kai a goon naandê, ma i kê libi fii seei kumafa i kê, nõo ja o feni ên fa i kê möönsö e. Ma ee di libi fii a goonliba aki an dê gaan soni da i i ta saka i seei da Gadu, nõo joo feni ên fa i kê tee dou ku di libi u teego tuu. Nöo hii fa mi ta taki u di kalu sii aki, nõo sö wan soni o pasa ku mi fa u dê aki.”

²⁶ “Nöo ee wan sêmbê i kê ko futuboi u mi, nõo i musu ta waka a mi baka a hii futu, te dou ku di dê tu, Biga hiniwan kamian ka mi nango nõo naandê di sêmbê ta dini mi musu go tu. Nöo ee wan sêmbê ta dini mi a sö wan fasi, nõo mi Tata o hei ên gaanfa seei.”

²⁷ Nöo di Masa Jesosi fan sö te a kaba, hên a taa: “Dee sêmbê, hati u mi nõo dê ku fuka sö, fu di soni di o pasa ku mi aki. Wê andi seei mi musu taki maingê? Mi musu begi mi Tata faa puu mi nëen nö? Wê nõnö, ma sa begi ên sö, biga fu di soni dê hedi mi dê te kisi di ten aki.

²⁸ “Taata o, be sêmbê si di hei ku di kaakiti di i abi e, be di nê fii bai.”

Nöo fa a fan dê, nõo hên wan töngö piki kumutu a liba ala wante taa: “Mi feni nê a i liba kaa e, nõo mi o toona feni nê a i möön eti.”

²⁹ Nöo dee sêmbê dee bi taanpu lontu ên naandê jei, hên so u de taa: “Wê maingê, liba hên bai sö nö?”

Otowan taa: “Nönö, wan basia u Masa Gadu Kõndê wê fan ku ên sö e.”

³⁰ Nöo di Masa Jesosi jei de taki sö, hên a taa: “Dee sêmbê, fa i si un jei di töngö naandê, nõo na u mi hedi a fan e, ma sa fuunu hedi wê. ³¹ Biga di juu dou kaa u di soni di Gadu o tei fu kuutu hii sêmbê u goonliba musu pasa. Awaa di takulibima di ta tii goonliba musu lasi ên kamian awaa. ³² Ma nõo mi, fa de o hêngi mi kii aki, nõo hên o mbei mi o sa hai hii pei föluku ko a mi.” ³³ Nöo fa Masa Jesosi ta fan dê, nõo pindja wê a ta pindja dee sêmbê fu de sabi un pei dêdê o kii ên.

³⁴ Nöo di soni a fan dê bigi da dee sêmbê te na soni. Hên de hakisi ên taa: “Wê fa i taa i da di Sêmbê di ko Libisêmbê Mii dê, na di Paamusi Kõnu i ta taki nö? Wê nõo unfä i sa taki taa de o hêngi i kii? Biga a sikifi a di Buku u Gadu taa di Paamusi Kõnu o libi u teego. Ambê da di Sêmbê di ko Libisêmbê Mii i ta taki naandê?”

³⁵ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Fa mi dë a unu mindi aki, mi ta limbo unu wojo a dee soni u Gadu eti. Nöö be un waka a di limbo dë e, biga na sô a o dë nöömö. Biga abiti möön nöö di dungu o ko, nöö di sëmbë di o ta waka a dungu an o sabi naasë a nango.

³⁶ “Fëen mbei fa i si mi dë aki ta limbo unu wojo eti, nöö be un biibi a mi liba e, nöö unu seei o ko dë sëmbë di sa limbo oto sëmbë wojo a Gadu soni tu.”

Nöö di a fan ku dee sëmbë dë sô te a kaba, hën a kumutu a de dendu go tjubi da de.

Di pisi aki ta lei fa dee hedima u Dju abi taangajesi tjika.

³⁷ Nöö sô i ta si taa hii fa dee sëmbë si dee hia foondo wooko Masa Jesosi bi du a de fesi dë seei, ma de an kë biibi möönsô taa Gadu hën mandëen ko. ³⁸ Nöö hën da a pasa sô leti kumafa di fesiiten Tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi fan di a taa:

Masa o, fa u ta konda di Buka fii aki,

nöö ambë seei ta piki ën?

Ambë seei ta si di gaan kaakiti fii fu de fusutëen möönsô?

³⁹ Nöö sô a ko dë taa dee sëmbë dee Jesaaja taki dë, de an bi sa biibi möön e. ⁴⁰ Biga a toona taki a wan oto kamian möön taa:

Gadu bi dungu de wojo

fu de an musu si soni fëen möön.

A mbei de aan fii a de hati möön

u de sa fusutan soni fëen.

Nöö hën Gadu taa:

Fa u dë aki, de an sa piki fu de bendi ko a mi möönsô,

u mi kula de puu a hogi du.

Sô Masa Gadu bi manda Jesaaja fa a fan. ⁴¹ Nöö di soni mbei Jesaaja fan sô e. A bi si di Gadu fasi u Masa Jesosi gaanduwe kaa, ku di gaan waiti fëen di a o abi, hën mbei a këë pena a di fasi dë sô.

⁴² Ma tôku fa u taki ën dë seei, ma sômëni u dee hedima u Dju ko biibi nëen, ma de an kë ta tjëen wajaa a lanti u sëmbë sa sabi. Biga de fëëë dee Faliseima taa ee de jei nöö de o puu de a keiki. ⁴³ Nöö sô wë i si de bi kë abi bunu në a libisëmbë möön leki fu de abi bunu në a Gadu.

⁴⁴ Nöö a wan ten naandë, Masa Jesosi bi bai fan ku de a wan taanga tóngö, a taa: “Ee wan sëmbë i ta biibi a mi, nöö na a mi wanwan nöö i ta biibi e. Ma i ta biibi a di Sëmbë di manda mi ko aki tu. ⁴⁵ Nöö di sëmbë di ta si mi, nöö di Sëmbë di manda mi ko aki hënseei a ta si dë tu.

⁴⁶ “Fa mi ko a goonliba aki, mi ko kuma wan faja ta tuwë limbo a dungu, nöö ee wan sëmbë ta biibi a mi nöö an sa fika a dungu e.”

⁴⁷ Nöö hën a taa: “Ee wan sëmbë ta jei dee lei mi ta lei aki ma an kë piki de, nöö di sëmbë dë nöö ma ta kuutu ën e. Biga fa mi ko a goonliba aki, nöö ma ko u ko kuutu libisëmbë da sitaafu, ma mi ko u ko heepi de puu de a hogi basu. ⁴⁸ Ma ee wan sëmbë an kë mi kuutu de lei mi ta lei aki möönsô, nöö hii fa mi taa ma ta kuutu ën dë, ma an dë taa an o feni kuutu e. Nönö. Di kuutu fëen hën a dë kaa. Biga dee lei i si a bi jei a mi aki, deseeri o kuutu ën a di kaba lasiti daka.

⁴⁹ “Biga dee soni mi ta lei unu aki, nöö an dë taa soni u mi seei mi ta tei ta konda e. Nönö. Ma mi Tata di manda mi ko aki, hën ta buta da mi andi u mi musu taki ku unfa mi musu taki ën. ⁵⁰ Nöö mi sabi gbelin taa dee soni dee a ta manda mi u mi konda aki, nöö de sa heepi i fii feni libi u teego. Hën wë mbei mi ta konda de gbelingbelin leti kumafa mi Tata taki da mi u mi konda.”

Nöö sô Masa Jesosi fan di ten dë.

13

A di pisi aki Masa Jesosi wasi dee bakama fëen futu.

¹ Nöö di juu dë, nöö di Pasika daka bi zuntu kaa faa kai. Nöö Masa Jesosi sabi taa di ten fëen ta kisi faa musu kumutu a di goonliba aki toona go nëen Tata. Wë nöö a bi lobi u de sëmbë fëen dee bi nama ku ën apaiti, ma awaa a o lei u fa a lobi u gaanfa tjika.

² Nöö hën wë di sapatte woo njan makandi. Nöö di juu dë, di didibi bi buta di pakisei a Judasi di mii u Simon Isikaliotu hati kaa, faa musu sei Masa Jesosi.

³ Nöö fa u ko a tafa dë, nöö Masa Jesosi bi sabi taa hën Tata bi dëen taki a hii soni liba kaa. A sabi taa a Gadu a bi kumutu nöö a Gadu a o toona go baka. ⁴ Nöö hën a hopo hën a puu dee liba koosu fëen nëen sinkii buta go a wan sê ala, hën a tei wan duku tai nëen mindi. ⁵ Hën a tombi wata tuwë a wan gaan paabi te a kaba faa wasi u futu. Nöö hën a ta wasi u futu ta lontu ta dëë ku di duku di a bi tai nëen mindi dë.

⁶ Te wan pisi hën a go dou a Simon Petuisi faa wasi ën futu. Hën Petuisi taa: “Ambë, Masa! Na tuu fii! Ja sa wasi mi futu.”

⁷ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Di soni di mi ta du aki, ja o fusutëen eti e, ma bakaten ufö joo fusutëen.”

⁸ Hën a taa: “Kwetikweti! Ja o feni mi futu wasi e!”

Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi, haika. Ee ma wasi i futu, nöö mi ku i an o sa nama möön e.”

⁹ Nöö di Petuisi jei sö kaa, hën a bia piki ën awaa, taa: “Masa o, di a dë sö, nöö na mi futu wanwan fii wasi e, ma be i wasi mi futu te dou ku mi maun ku mi hedi tuu.”

¹⁰ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë nönö, womi. Ee wan sëmbë i bi wasi kaa, nöö an dë fii toona wasi hii sinkii fii möön e, ma futu fii nöö dë u wasi ee a sundju. Nöö fa un dë aki, uun dë limbolimbo kaa, ma nöö na hii unu tuu e.” ¹¹ Nöö di soni mbei a taa na u tuu dë limbolimbo, biga a sabi undi fuu o sei ën.

¹² Nöö hën di a wasi u futu te a kaba, hën a toona go tei dee koosu fëen bisi baka, hën a go sindo a tafa awaa.

Hën a hakisi u taa: “Wë dee sëmbë o, di soni mi du aki, un saandi nö? ¹³ Wë un haika e. Fa un dë aki, un ta kai mi ‘Mësitë’ ku ‘Masa,’ nöö un a’ leti biga sö mi dë tuu. ¹⁴ Wë nöö ee mi dë di Masa ku di Mësitë fuunu, nöö hën mi saka miseei sö te mi wasi futu fuunu, wë nöö unu wë? Na sö fuun du tu nö? ¹⁵ Biga di soni mi du da unu dë, nöö mi du ën fuun sa djeesi mi ta du sö tu.

¹⁶ “Biga mi taki da unu gbelin taa wan futuboi an sa hei möön hën masa. Söseei tu wan bosikopuma an sa hei möön di sëmbë di dëen di buka. ¹⁷ Wë nöö te un ko sabi dee soni mi ta lei unu aki ta de kaa, nöö Gadu o ta dë ku unu e.

A di pisi aki Masa Jesosi taki kumafa wan u dee bakama

fëen o sei ën.

Mat. 26:20-25; Maik. 14:17-21; Luk. 22:21-23

¹⁸ “Ma fa mi ta fan aki seei, nöö na hii unu tuu o dë a di fan mi ta fan aki dendu e. Biga mi sabi unu tuu hati fa un dë. Ma töku mi bi pii unu tei nöö, fu di soni di sikifi a di Buku u Gadu musu ko tuu taa:

Di sëmbë mi ku ën sindo ta njan a wan tafa, hënseei hopo ën futu makisa mi.

Sö di Buku taki. ¹⁹ Nöö mi ta kondëen da unu a fesi, fu te a ko pasa nöö woon biibi taa mi da di Sëmbë di mi bi ta konda da unu nöömö taa mi dë.

²⁰ “Nöö un haika e. Mi o manda unu kuma tjabukama u mi, nöö mi taki da unu tuutuu taa di sëmbë di tei unu nöö miseei a tei dë e. Nöö di sëmbë di tei mi kaa, nöö a tei di Sëmbë di manda mi ko a goonliba aki tu.”

²¹ Nöö fa Masa Jesosi fan naandë, nöö hën wan gaan fuka ko nëen liba, hën a fan ku u limbolimbo. A taa: “Un haika e. Wan tuutuu soni mi o fan ku unu aki, dee sëmbë. Wan fuunu dë leti aki o tja mi go sei.”

²² Nöö di a taki sö kaa, nöö hën u tuu luku u seei lontu ko kai. Nöö a bigi da u poi, biga wa sabi undi fuu a ta taki.

²³ Nöö wan fuu bi dë gaan mati u Masa Jesosi möön de oto, nöö a dë sindosindo leti a Masa Jesosi bandja dë. ²⁴ Nöö hën Simon Petuisi njan wojo dëen faa hakisi Masa Jesosi ee undi fuu a ta taki. ²⁵ Hën di womi pusa ko möön zuntu ku ën hën a taa: “Masa, undi fuu seei dë aki sa du di soni dë baa?”

²⁶ Nöö hën a piki ën taa: “Fa i si mi o tuusi di bëëë a di baafu aki, nöö di sëmbë di mi o tëndëen da, nöö hën dëen e.”

Nöö hën a tei di bëëë hën a tuusi ën a di baafu nöö hën a tëndëen da Judasi Isikaliotu, di mii u wan tata de kai Simon. ²⁷ Nöö fa Judasi tei di bëëë dë, nöö wante hën di didibi subi nëen.

Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi, di soni di i si i ta pakisei fii du dë, nöö hopo go du ën wante e.”

²⁸ Ma nöö fa u dee oto bakama dë sindosindo dë, nöö na wan fuu sabi faandi mbei Masa Jesosi fan ku ën sö. ²⁹ So fuu mëni taa, awa, wë di Judasi hën ta tja di mönisaku da u, nöö a kandë Masa Jesosi mandëen faa go bai soni fuu njan di daka. Ee nasö kandë a musu tja möni go da dee penama u di köndë. Sö u bi pakisei.

³⁰ Nöö di Judasi tei di bëë, nöö hën a hopo go a döö wante. Nöö di ten naandë ndeti ko kaa.

Aki Masa Jesosi ta fan ku Petuisi u wan soni a o du.

Mat. 26:31-35; Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34

³¹ Nöo di Judasi go kaa, hën Masa Jesosi fan ku u dee otowan fika ku ën naandë taa: “Söö. Wë dee sëmbë, awaa di juu dou e, fu Mi di ko Libisëmbë Mii aki musu feni nëbai. Nöo na di dë nöo, ma a di soni di o pasa ku mi aki, nöo Gadu seei o feni nëbai tu. ³² Nöo fu di a o feni nëbai a mi, nöo hënseei o buta mi di Mii fëen aki ko feni möön hia nëbai eti, nöo wantewante seei a o du ën.”

³³ Nöo hën a taa: “Dee mii o, a fika wan sati ten nöo fu mi ku unu dë aki eti. Woon ta hangi mi, ma wan o si mi möön. A o dë leti kumafa mi bi fan ku dee hedima kaa, nöo söseei mi o toona fan ku unu aki taa ka mi o go nöo wan o sa ko dë.

³⁴ “Nöo fa mi nango aki, nöo mi o manda unu a wan njunjun soni e. Wan si fa mi lobi unu nö? Wë nöo só un musu lobi unu seei tu. ³⁵ Biga te un ta lobi sö kaa, nöo hii sëmbë o si taa bakama u mi gbelin un dë e.”

³⁶ Nöo hën Simon Petuisi hakisi ën taa: “Wë Masa o, naasë seei joo go disa u baa?”

Hën a piki ën taa: “Ka mi o go di pasi aki, nöo ja o sa ko ku mi eti, ma te bakaten ufö.”

³⁷ Nöo hën Petuisi toona hakisi ën möön taa: “Ma wë Masa, faandi mbei ma sa ko ku i wante? Biga mi dë seei kabakaba fu mi lasi mi libi da i.”

³⁸ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Awa, i taa i sa lasi i libi da mi. Ma nöo haika. Fu tuutuu mi taki da i womi, taa ganian an o bai kanda seei di ndeti aki, ufö joo fia dii toon taa ja sabi mi.”

Sö Masa Jesosi fan ku Simon Petuisi te a kaba.

14

Aki Masa Jesosi ta kötö dee bakama fëen hati.

¹ Nöo hën Masa Jesosi bia fan ku hii u dee bakama fëen tuu awaa, a taa: “Dee mii o, wan musu dë fukafuka e. Un ta futoou Gadu kaa, nöo un musu futoou mi tu. ² Biga ka mi Tata ta dë nöo kamian u libi sai dë te a hia. Ee an bi dë sö, nöo mi bi o taki ën da unu. ³ Nöo mi o go ala go seeka kamian da unu te mi kaba, nöo mi o toona ko tei unu, be mi ku unu dë makandi ala. ⁴ Nöo fa mi ta fan aki, un sabi di pasi u go dou ka mi nango, nasö nö?”

⁵ Nöo hën Tomasi piki ën taa: “Wë Masa o, wa sabi naasë i nango seei, nöo unfa u sa du sabi di pasi baa?”

⁶ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, miseei wë da di pasi ku di tuu, ku di libi. Biga a mi nöo i sa feni di libi u teego ku dee tuutuu soni dee an dë ganjan. Nöo na wan sëmbë sa dou a mi Tata e, ee na mi tja i go nëen. ⁷ Nöo ee un bi sabi mi tuu kumafa mi dë, nöo un bi o sabi mi Tata tu. Nöo fu kumutu a di ten aki, un sabi ën e, biga un si ën kaa.”

⁸ Nöo hën Filipi taa: “Masa o, lei u di Tata nöo a tjika kaa.”

⁹ Hën Masa Jesosi taa: “Ma womi Filipi, fu di ten mi dë ku unu aki, nöo ja sabi mi eti nö? Ja sabi taa di sëmbë di si mi, nöo mi Tata a si naandë kaa nö? Unfa i sa taki taa mi musu lei i di Tata möön? ¹⁰ Ja kë biibi taa mi ku mi Tata dë di wan nö? Biga dee lei mi ta lei aki, nöo na mi abi de e, ma mi Tata hën abi de, nöo hën dë a mi ta wooko a mi liba.

¹¹ “Biibi mi e baa, taa mi ku mi Tata dë di wan. Ma nöo ee di fan u mi taanga da i poi fii piki, nöo be i biibi mi nöo u dee foondo wooko dee i bi si mi ta du.

¹² “Nöo tuutuu soni mi ta taki da unu aki e, taa ee un abi biibi a mi liba nöo unu seei o ta du dee wooko mi ta du tu. Nöo möön gaan wooko seei woon sa du eti, biga mi nango a mi Tata. ¹³ Nöo fa mi nango aki, nöo hiniwan soni di un ta hakisi mi Tata a mi në, nöo mi o ta du ën da unu. Nöo a di fasi dë mi, di Mii fëen aki, o tja nëbai ko da mi Tata.

¹⁴ “Nöo mi taki da unu wan pasi möön e, taa hiniwan soni di un hakisi mi a mi në nöo mi o du ën da unu e, dee sëmbë.

Aki Masa Jesosi taki soni u di Akaa di a o manda ko.

¹⁵ “Nöo un haika e. Ee wan sëmbë i lobi mi, nöo joo du dee soni dee mi ta manda i fii du. ¹⁶ Nöo fa mi o go aki, nöo mi o begi mi Tata be a manda wan oto Sëmbë ko da unu, faa taanpu ku unu ta heepi unu. Nöo di Sëmbë i si dë, hën an o disa unu möönsö. Unu ku ën o dë fu nöömö. ¹⁷ Nöo i sabi ambë dëen nö? Di Akaa u Gadu wë e, di ta lei unu soni gbelin kumafa a dë tuutuu, nöo hën wë mi o manda da unu.

“Ma nöo fa i si a o ko dë, nöo dee sëmbë u di goonliba aki dee an dë ku mi a wan së, nöo de an o tei ën u soni e. Biga de an o si ën u de fusutëen seei, de an o sabi ën. Ma un sabi ën kaa, biga a ta dë ku unu fa u dë aki nöo abiti möön a o dë a unu hati ta tii unu. Un si?

¹⁸ “Nöo fa mi nango aki, ma o disa unu a zengezege kuma miii di na a’ mama ku tata e, ma mi o toona ko a unu baka. ¹⁹ A fika wan sati ten eti, nöo dee sëmbë u di goonliba aki an o si mi möön, ma unu woon toona si mi baka. Nöo fu di mi o toona libi baka nöo söseei unu seei o toona libi baka tu. ²⁰ Nöo a di ten dë ufö woon ko fusutan gbelin taa mi ku mi Tata an dë paatipaati möönsö, di wan nöo u dë. Söseei tu woon ko si taa mi ku unu an dë paatipaati, di wan nöo u dë.

²¹ “Nöö mi taki e, di sëmbë di sabi andi ku andi mi mandëen faa du nöö a ta piki mi buka, nöö di sëmbë dë, hën lobi mi e. Nöö ee wan sëmbë i lobi mi sô, nöö sôseei mi Tata o lobi i tu. Nöö miseei o lobi i, nöö mi o hopo miseei da i fii sa ko sabi mi.”

²² Nöö fa a fan dë, hën Judasi hakisi ën soni, ma na di de kai Isikaliotu e. A hakisi taa: “Wë Masa o, faandi mbei u nöö joo hopo i seei da, ma ja o hopo i seei da hii mundu?”

²³ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Di soni mbei nö? Haika e. Di sëmbë di lobi mi, nöö hën o ta piki mi buka a soni, nöö hën mi Tata o lobi. Nöö mi ku mi Tata o ko tan ku ën nöö woo hopo u seepi dëen. ²⁴ Ma nöö ee wan sëmbë an lobi mi, an ta piki mi buka, unfu mi sa du hopo miseei dëen? Biga hën da a ta sôsö mi, nöö na mi wanwan nöö a ta sôsö, ma a ta sôsö mi Tata tu. Biga, dee soni mi ta konda aki, de an dë soni u mi e, ma de dë u mi Tata di manda mi ko aki.

²⁵ “Nöö hii dee soni aki sô tuu mi ta fan ku unu e baa, fu di mi dë ku unu aki eti. ²⁶ Ma te mi go, nöö mi Tata o manda di Akaa fëen ko da unu a mi në. Nöö hën o ta lei unu hii soni. Fa i si a o ko dë, hii dee soni dee mi ta fan ku unu aki tuu kaa a o toona mbei un ko sabi de baka.

²⁷ “Nöö fa mi nango aki, di soni di mi ta disa da unu aki, hën da kötôhati. Nöö an o dë kuma di kötôhati i ta feni a goonliba aki e. Nönö. Ma a o dë wan gbelingbelin kötôhati kuma di miseei abi aki. Hën mbei wan musu ta dë fukafuka fëëfëë e, baa.

²⁸ “Wë dee sëmbë, un jei fa mi bi taki da unu naandë taa mi o go ma mi o toona ko a unu baka. Wë ee un lobi mi tuutuu, nöö misikuma a sa suti da unu fu di a dë taa mi nango a mi Tata. Biga mi Tata hei möön mi.

²⁹ “Nöö mi ta konda dee soni aki da unu a fesi e, fu tee di juu dou de ko pasa, nöö woon ta biibi möön taanga. ³⁰ Ma nöö ma sa fan ku unu möön longi e baa, biga di hedima u di goonliba aki ta ko kaa, faa ko du ku mi. Ma fa i si a ta ko dë seei, ma an o feni na wan wojo soni a mi faa musu a’ leti a mi liba. ³¹ Ma nöö fu di dee sëmbë u di goonliba aki musu ko sabi gbelin taa mi lobi mi Tata, fëen mbei baa ma ta biinga u mi puu miseei, ma mi ta hoi miseei lololoo a dee soni dee mi Tata buta da mi fu mi du. Da sô e, dee sëmbë.

“Wë nöö un hopo boo kumutu aki go.”

15

Aki Masa Jesosi ta taki soni u wan pau ku dee maun fëen

ku di fuuta a ta pai.

Nöö di juu u ku Masa Jesosi ta waka nango, nöö hën a taki wan oto da u a wödu fasi. A taa: “Wan sabi fa wan doloifi pau ta dë nö? A abi sômëni maun nëen sinkii. Wë sô nöö a dë a mi ku unu tu e.”

¹ “Biga mi da di tuutuu doloifi pau, nöö mi Tata hën da di sëmbë di abi di goon. ² Nöö unu da dee maun u di pau. Wë nöö ee wan u dee maun u mi an ta pai, nöö mi Tata o djafu ën puu. Ma hiniwan maun di ta pai, nöö a o ta seekëen djafu faa musu toona pai möön hia njanjan. Sô e.

³ “Ma nöö fa u dë aki, uun dë seekaseeka kaa e, fu di un tei dee fan mi bi fan ku unu. Nöö mi taki e baa, taa un fika namanama ku mi nöömö, u di kaakiti u mi musu dë a unu. ⁴ Biga un sabi taa ee wan paumaun an dë namanama a di pau sinkii nöö an o sa pai. Nöö sô nöö a dë ku unu tu e. Ee wan fika namanama ku mi, nöö wa o pai dee fuuta dee un musu pai.

⁵ “Mi taki e, mi da di doloifi pau, nöö unu da dee maun u mi. Di sëmbë di i si ta fika namanama ku mi u di kaakiti u mi musu feni pasi wooko nëen, nöö a o dë kuma wan fuuta pau di ta pai njanjan te a hia. Biga sôndö mi ja sa du na wan bumbuu soni möönsö.

⁶ “Ee wan sëmbë an fika namanama ku mi, nöö a dë leti kuma wan paumaun di an ta pali. Dee lö maun dë, de ta djafu de puu tuwë go a wan sê ala be de dë. Nöö te wan pisi nöö de ta pii de tuwë a faja tjuma.

⁷ “Ma ee un fika namanama ku mi fu di lei di mi ta lei unu aki ta feni pasi wooko a unu libi, nöö un sa hakisi hiniwan soni di un kë nöö woon feni ën e. ⁸ Nöö a di fasi dë mi Tata o feni gaan nëbai e, dee sëmbë, ee di libi fuunu ta pai hia fuuta dëen. Nöö sëmbë o si tu taa unu wë da bakama u mi tuutuu.

⁹ “Wë nöö mi taki da unu e, taa leti kumafa i si mi Tata lobi mi aki, nöö sô nöö miseei lobi unu tu e baa. Nöö be un ta fika a di kamian ka di lobi u mi sa dou a unu. ¹⁰ Nöö un sabi fa fuun sa du fuun fika sô nö? Un musu ta piki mi buka a dee soni mi ta manda unu. Nöö ee un du sô, nöö woon ta si di lobi u mi nöömö, leti kumafa mi ta si di lobi u mi Tata, fu di mi ta piki ën buka a dee soni a ta manda mi. Sô e.

¹¹ “Nöö di soni mbei mi ta fan dee soni aki ku unu, fu di mi kë u di wai mi abi a mi hati aki musu dë a unu hati tu. Nöö mi kë u di wai dë musu dë ku telu fu nöömö.

¹² “Nöo mi o manda unu a wan soni aki, dee sëmbë. Un musu ta lobi unu na unu e, leti kumafa i si mi ta lobi unu aki. ¹³ Biga hii dee soni dee sa lobi sëmbë ku sô wan gaan lobi kuma di sëmbë di o lasi ën libi fëen mati hedi. Un si? ¹⁴ Nöo mi ku unu o dë mati, ee un ta du dee soni dee mi ta manda unu fuun ta du.

¹⁵ “Fa u dë aki ma ta kai unu futuboi möön e. Biga wan futuboi an ta sabi soni fëen masa wan bëtë. Ma mati mi ta kai unu. Biga hii dee soni dee mi jei a mi Tata tuu mi tei konda da unu finifini. ¹⁶ Nöo fa i si un ko dë mati u mi aki, na unu wë bi tei mi e, ma mi bi pii unu tei. Nöo mi buta unu fu di libi fuun musu pai hia fuuta di o tan fu nöömö. Nöo te a dë sô kaa, nöo hiniwan soni di un hakisi mi Tata a mi në, nöo a o da unu ën.

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fëen a di fa sëmbë

o du ku de.

¹⁷ “Nöo mi ta manda unu taa be un ta lobi unu na unu e, baa. ¹⁸ Biga fa dee sëmbë u goonliba sai dë, de an dë ku Gadu a wan së, nöo de an o lobi unu möönsö. De o buuse un seei. Ma nöo an musu dë gaan soni da unu e, biga un musu mëni taa mi fosu de bi buuse kaa bifö unu. ¹⁹ Ee un bi dë ku de a wan së, nöo de bi o lobi unu seei kuma sëmbë u de. Ma wan dë sô, biga mi pii unu puu a de dendu tja ko buta a mi së, nöo hën mbei de an sa si unu a wojo seei.

²⁰⁻²¹ “Wan mëni fa mi bi fan ku unu möön nö, taa wan futuboi an hebi möön hën Masa. Wë nöo leti kumafa i si sëmbë ta sitaafu mi aki, nöo sô nöo de o ta sitaafu unu tu fu mi hedi. Nöo di soni mbei de o du sô, fu di de an sabi taa Masa Gadu hën manda mi ko a goonliba aki. Ma nöo kumafa i si so sëmbë dë a de dendu ta piki mi buka, nöo sô nöo de o ta piki unu buka tu e.

²² “Fa dee sëmbë dee an dë ku Gadu a wan së sai dë, ee ma bi ko a goonliba aki ko fan ku de, nöo an bi o dë taa de du hogi. Ma nöo fa u dë aki, de an sa fia. Biga mi fan ku de kaa, nöo hën de buuse mi seei. ²³ Nöo ee wan sëmbë buuse mi, nöo mi Tata seei a buuse tu e. ²⁴ Ee ma bi du gaan foombo soni a de dendu di na wan sëmbë u goonliba aki bi sa du, nöo an bi o dë hogi sô ee de an kë piki mi. Ma mi du de, de si, ma tökusee de ta buuse mi ku mi Tata tuu. Fëen mbei di zöndu u de hebi sô.

²⁵ “Ma nöo fa i si di soni ta pasa aki sô, nöo a kai ku di soni di dë sikifisikifi a di Buku u Gadu, di de taa de ta tei ta tii libi u de naandë. Biga a taa: De ta buuse mi seei, ma an dë taa soni wë mi du de e.

²⁶ “Ma nöo te mi o go a mi Tata, nöo mi o manda di Sëmbë mi bi taki dë da unu e, faa ko taanpu ku unu. Hën da di Akaa di ta mbei sëmbë ko sabi hii soni gbelingbelin leti fa a dë. A Gadu seei a o kumutu, nöo a o ta konda soni u mi. ²⁷ Nöo unu seei o ta konda soni u mi tu, biga a seti u di wooko hën mi ku unu bi dë kaa fu te kisi fa u dë aki.”

16

Aki Masa Jesosi ta fan soni möön u di Akaa fëen di

a o manda ko.

¹ Hën Masa Jesosi ta fan ku u dee bakama fëen eti, a taa: “Dee sëmbë o, mi ta konda dee soni aki da unu a fesi e, fu bakaten wan musu buuja te un disa u biibi a mi liba. ² Biga dee hedima o puu unu a dee keiki u de. A o ko dë sô taa kii seei de o ta kii unu, nöo de o ninga taa Gadu wë de ta heepi fa de ta du dë. ³ Ma di soni mbei de o du sô, fu di de an sabi mi Tata, nöo de an sabi ambë da mi tu. ⁴ Nöo mi ta konda dee soni aki da unu a fesi, fu te di juu dou de ko pasa nöo an o bigi da unu poi. Biga woon toona mëni taa sô mi bi taki da unu kaa.

“Nöo ma bi ta konda dee soni aki da unu fu di mi bi dë ku unu eti. ⁵ Ma awaa mi o toona go a di Sëmbë di manda mi ko aki baka. Ma nöo na wan fuunu ta hakisi mi möönsö ee naasë mi nango. ⁶ Ma fu di mi ta fan dee soni aki ku unu, nöo mi si taa hati fuunu dë fukafuka te na soni.

⁷ “Ma mi taki da unu gbelin, dee sëmbë, taa a dë wan gaan heepi da unu fa i si mi nango aki. Biga ee ma go, nöo di Akaa u Gadu di mi o manda u ko taanpu ku unu, nöo an o sa ko e. Ma te mi go kaa, nöo mi o mandëen da unu. ⁸ Nöo te a ko, nöo a o ta lei dee goonliba sëmbë aki taa de an saandi da hogilibi e, de an saandi da letilibi, de an sabi u wegì soni kuutu tu.

⁹ “Nöo di soni mbei mi taa de an saandi da hogilibi, biga de an kë biibi mi möönsö. ¹⁰ Nöo di soni mbei mi taa de an saandi da letilibi, biga mi libi leti tee mi sa toona go a mi Tata ka dee libisëmbë u goonliba aki an sa si mi möön seei. Sô mi libi leti tjika, ma de an si ën möönsö. ¹¹ Nöo di soni mbei mi taa de an sabi u wegì soni. Wë biga Gadu kuutu di hedima u de te a buta dëen taa a o feni sitaafu u nöömö, ma töku de ta waka nëen baka eti.

¹² “Wë mi abi hia soni möön u konda da unu e, dee sëmbë, ma wan o sa fusutan de eti. ¹³ Ma te di Akaa ko, di ta lei soni leti kumafa a dë „a Gadu wojo,, nöo a o mbei i ko sabi hii

soni kumafa a dë. Biga fa a o ko naandë, an o tei soni fëen seei konda, ma dee soni dee a jei a mi ku mi Tata, nöö de a o ta taki. Nöö a o fan ku unu a dee soni liba dee dë u ko eti.

¹⁴ “Fa a o ko dë, nöö a o mbei un si di hei ku di nëbai di mi abi e. Biga a o ta tei dee soni u mi ta konda da unu finifini fuun sabi de. ¹⁵ Nöö hii soni di mi Tata abi dë u mi kaa, hën mbei mi taa di Akaa o tei a dee soni u mi faa lei unu.”

¹⁶ Hën Masa Jesosi toona taki da u möön taa: “Abiti möön wan o si mi möön baa, ma nöö te wan pisi woon toona si mi baka.”

¹⁷⁻¹⁸ Nöö hën di u jei a taki sò, hën u bia ta hakisi u na u makandi taa: “Womi, andi da di soni di a ta fan naandë taa abiti möön wa o si ën möön, ma te wan pisi nöö woo toona si ën baka? Andi a ta fan dë taa a nango nëën Tata? Andi seei a kë taki di a taa ‘Abiti möön’? Wa saandi a ta taki e.”

¹⁹ Nöö hën Masa Jesosi si taa u kë hakisi ën soni fëen, hën a taa: “Fa un ta fan ku unu seei sapisapi naandë, fu di mi taki taa abiti möön wan o si mi möön, nöö te wan pisi woon toona si mi baka, hën ta toobi unu sò nöö? ²⁰ Wë un haika e. Fu tuutuu mi taki da unu gbelin taa dee sëmbe dee an dë ku mi a wan së, de o ta wai seei, ma unu, woon dë ku gaan fuka ta këë ta kusumi te na soni. Ma nöö wan fëëë e. Di fuka i si woon ta fuka naandë o bia ko wan gaan wai seei da unu.

²¹ “Wan sabi fa a dë te wan mujëë dë ku bëë nöö? Te di juu fëen kisi faa pali, nöö di bëë ta njan mën seei, ma te a pai kaa nöö an ta mëni di fuka naandë möön. Wai nöö a ta wai fu di a pai wan mi.

²² “Nöö sò nöö a o dë ku unu tu e baa. Fa i si un sai naandë, nöö un dë ku gaan fuka seei a unu hati fu di mi taa mi nango. Ma mi o toona si unu baka e, nöö di juu dë woon bia ta wai seei. Nöö na wan sëmbe o sa puu di wai dë a unu hati möön. ²³ Nöö di juu naandë, nöö wan o ta hakisi dee lô hakisi dë möön tu.

“Nöö mi taki e baa, taa hiniwan soni di woon begi mi Tata a mi në, nöö woon feni ën e. ²⁴ Te kisi kumafa u dë aki, wan hakisi na wan soni a mi në eti. Ma nöö fuun seti hakisi awaa nöö woon feni, nöö di wai fuunu o ko dë telutelu awaa.

²⁵ “Dee sëmbe o, fa mi ta fan ku unu aki, nöö mi ta fan ku unu a nongö fasi nöö. Ma nöö wan juu o ko di ma o ta konda soni da unu a sò wan fasi möön. Ma mi o ta fan ku unu limbolimbo seei awaa ta lei unu soni u mi Tata. ²⁶ Nöö di juu dë, nöö unu seei o ta begi ën soni awaa a mi në. An o dë u mi nöö musu ta begi ën da unu möön. ²⁷ Biga mi Tata lobi unu, fu di un lobi mi nöö un ta biibi taa nëën mi kumutu ko aki. ²⁸ Nöö sò a dë tuu e. Biga a mi Tata mi kumutu ko a goonliba aki, nöö awaa mi o toona go nëën baka.”

²⁹ Nöö di a fan sò, nöö hën u taa: “Aaa, u si taa i ta fan ku u limbolimbo awaa tuu. Ja ta fan ku u a nongö fasi möön. ³⁰ Nöö u ko si tu taa an dë fanödu fu wan sëmbe musu hakisi i soni biga i sabi hii soni kaa. Hën mbei u ta biibi taa a Gadu i kumutu ko.”

³¹ Hën a piki u taa: “Awa, un ta biibi tuu. ³² Ma nöö un haika e. Wan juu o ko nöö a ta ko seei zaaa kaa, di unu tuu seei o paaja disa mi wanwan tö. Hiniwan fuunu o go fëën nëën wosu. Ma nöö ma ta dë mi wanwan möönsö e, biga mi Tata ta dë ku mi nöömö.

³³ “Sö wë e, dee sëmbe. Mi tei dee soni aki konda da unu baa, fuun sa abi kötöhati fu di un nama ku mi. Biga a di goonliba aki fuka ku sitaafu dë nëën. Ma wan lasi hati e, biga mi wini hii soni a di goonliba aki kaa.”

17

Aki Masa Jesosi ta begi.

¹ Nöö di Masa Jesosi fan sò ku u te a kaba kaa, nöö hën a hopo wojo luku liba. Hën a taa: “Wë Taata o, ja si di juu dou. Nöö mi begi i taa a di soni di o pasa aki, nöö fii mbei dee sëmbe u goonliba aki ko si di waiti di dë a di Mii fii aki e, nöö di waiti di i seei abi o ko a döo tu. ² Wë biga i da mi taki a hii sëmbe liba kaa, fu mi sa da dee sëmbe dee i da mi di libi u teego. ³ Nöö andi da di libi u teego? Hën da u de ko sabi i, di wan kodo tuutuu Gadu u mundu ku mi, Jesosi Keesitu, di i manda ko a goonliba aki.

⁴ “Nöö fa i manda mi ko aki, nöö mi mbei libisëmbe si di hei ku di waiti di i abi o. Biga di wooko di i da mi u mi du nöö mi kabëën. ⁵ Wë nöö di i si a dë sò kaa, nöö be mi toona ko a i e, Taata, u mi sa toona feni di hei ku di waiti baka di mi ku i bi abi makandi ufö di goonliba aki mbei.

⁶ “Wë nöö luku dee sëmbe aki dee i tei a dee oto sëmbe u goonliba dendu da mi. Mi mbei de ko sabi fa i dë e. De bi dë fii kaa, nöö hën i tei de hën i da mi de. Nöö de an disa dee wöutu fii e, Taata. De piki de hoi seei. ⁷ Nöö hën mbei de ko sabi gbelin taa hii dee soni dee i da mi, nöö a i de tuu kumutu. ⁸ Biga mi konda dee wöutu fii da de, nöö de tei de. Nöö hën wë de ko sabi gbelingbelin taa aai, a i mi kumutu. De biibi seei taa i manda mi ko aki.

⁹ “Nöo fa mi ta begi i aki, Taata, nöo mi ta begi da dee sëmbë dee i da mi aki. Ma ta begi da dee oto sëmbë u goonliba dee an dë ku u a wan së e. Nönö. Biga dee i si aki, nöo de wë da fii. ¹⁰ Biga hii dee soni mi abi, nöo de dë fii, nöo hii soni i abi nöo de dë fu mi. Nöo fa i si dee disa dë aki, nöo de o ta mbei oto sëmbë si di waiti di mi abi, hën wë mbei mi ta begi da de sö.” ¹¹ Biga ma o dë a goonliba aki möön. Mi ta ko a i kaa, ma de o dë aki eti. Taata, fa i si i dë fii limbolimbo söndö föutu dë, nöo i tjubi dee sëmbë dee i da mi aki ku di kaakiti u di në fii o, be de dë di wan makandi leti kumafa mi ku i dë di wan aki.

¹² “Hii di ten mi bi dë ku dee sëmbë aki, nöo mi bi ta tjubi de ku di kaakiti fii në. Mi bi ta luku de seei fu de an kumutu a di pasi. Fëen mbei na wan u de lasi, boiti di hogi wan di i si fasi fëen tjëen go kaba a sösö naandë, u di soni di Buku fii taki musu ko tuu.

¹³ “Ma nöo awaa mi ta ko a i, Taata. Nöo mi ta fan dee soni aki fu di mi dë a goonliba eti. Biga mi kë u dee sëmbë aki musu abi di wai di mi abi aki tuu ku telu a de hati. ¹⁴ Hii di juu ten mi dë ku de aki, nöo mi bi ta da de dee wöutu fii, hën mbei dee oto sëmbë u di goonliba aki ta buuse de sö. Biga de an dë ku de a wan së a dee hogi de ta du, leti kumafa i si miseei an dë ku de a wan së tu.

¹⁵ “Ma nöo ma ta begi fii puu de a goonliba e. Nönö. Ma mi kë fii tjubi de be di didibi an musu wini de. ¹⁶ Biga na sëmbë u di goonliba aki de dë möön e, leti kumafa mi seei an dë sëmbë u di goonliba aki tu. ¹⁷ Nöo mi begi i, Taata, fii lei de di Wöutu fii, be de si soni gbelingbelin kumafa a dë tuutuu, nöo de o ko dë apaiti da i söndö föutu. Biga di Wöutu fii hën da di Tuu.

¹⁸ “Nöo leti kumafa i si i manda mi ko a goonliba aki, nöo sö nöo mi ta manda dee sëmbë aki go a goonliba tu, fu de ta lei sëmbë soni fii.” ¹⁹ Nöo fu de hedi mi ta buta miseei ku telu a i maun fu de si, nöo deseei o buta deseei ku telu a i maun tu söndö ganjan.

²⁰ “Ma nöo na dee sëmbë aki nöo mi ta begi da e, Taata. Ma mi ta begi da dee sëmbë tu dee o jei di buka a de nöo de bia ko biibi. ²¹ Taata o, mi begi i gaantangi, be de tuu ko dë wan makandi e, leti kumafa mi ku i dë wan aki. Sö u ku de tuu musu dë wan makandi. Biga ee a dë sö kaa, nöo dee oto sëmbë u goonliba o ko sabi awaa taa aai, i manda mi ko aki tuu.

²² “Fa mi ku i dë aki, i bi da mi sö wan hei taa mi ku i sa dë di wan. Nöo mi ta toona da dee i si aki di wan seei hei dë tu, fu de dë di wan makandi. ²³ Nöo mi o dë a de dendu, nöo joo dë a mi dendu, nöo sö u tuu o dë di wan makandi. Nöo te a ko sö kaa, nöo dee oto sëmbë u goonliba o ko sabi gbelingbelin taa i manda mi ko aki. Nöo de o ko si tu taa i lobi dee sëmbë fii naandë leti kumafa i lobi mi aki.

²⁴ “Nöo Taata, fa mi ta begi i aki, nöo mi kë dee sëmbë i buta a mi maun aki musu ko dë ku mi ka mi dë e, be de sa si di waiti ku di hei di i da mi. Biga i bi lobi mi bifö i mbei di goonliba seei.

²⁵ “Taata, fa i ta du soni ku leti tjika naandë, nöo dee oto sëmbë u di goonliba aki an sabi i e. Ma nöo mi sabi i. Nöo dee sëmbë i da mi aki nöo deseei ko sabi taa i manda mi ko aki.

²⁶ “Fa mi ku de bi dë aki, mi mbei de ko sabi i gbelin kumafa i dë, nöo mi o ta mbei de ko sabi i möönmöön eti. Biga te de sabi i kumafa i dë kaa, nöo de o ta lobi deseei ku di wan seei lobi di i si i ta lobi mi aki. Nöo miseei o dë a de dendu tu ta tii de.”

Sö Masa Jesosi fan ku ën Tata tefa a kaba.

18

Aki de kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53

¹ Nöo hën di Masa Jesosi begi sö te a kaba, hën u ku ën kumutu dë, hën u pasa di kiiki de kai Gidilon go a di oto së tela. Nöo ala wan djai dë ku wanlö hia pau, nöo hën u go a di djai dë dendu.

² Ma nöo Judasi, di sëmbë di o sei Masa Jesosi, nöo a bi sabi di kamian naandë bunu kaa, biga u ku Masa Jesosi bi lobi u ko makandi naandë. ³ Nöo hën u sai dë te wan pisi, hën u si Judasi ta ko ku wanlö hia sodati, ku wanlö siköutu dee ta wakiti a di Wosu u Gadu a Jelusalen dë. Nöo fa de ta ko dë, nöo dee Gaan Begima ku dee Faliseima, de wë manda de nöo de ta ko fu feti soni a maun, so sëmbë ta tja falambo, so sëmbë dë ku lampu, biga a bi dë ndeti.

⁴ Ma nöo Masa Jesosi bi sabi hii dee soni dee o pasa ku ën kaa, nöo hën a waka go miti ku de. Hën a hakisi de taa: “Ambë u ta suku sö?”

⁵ Hën de taa: “Jesosi u di köndë de kai Nazalëti.”

Hën a piki de taa: “Wë mi disa kaa.” (Nöo fa dee sëmbë ta fan dë, nöo Judasi di könkuma bi dë leti dë.)

⁶ Nöo di Jesosi piki de sö, nöo hën de tuu hai baka naki de na de tuwë a goon.

⁷ Hën a toona hakisi de möön taa: “Ambë da di sëmbë u ta suku?”

Hën de taa: “Jesosi u Nazalëti.”

⁸ Hën a piki de taa: “Wë mi bi piki unu kaa taa miseei disi wante. Nöö ee mi un ta suku, nöö un disa dee oto sëmbë aki be de go u de.”

⁹ Nöö da sö di wöutu ko leti kumafa a bi taki taa:

Dee i bi da mi, na wan u de mi lasi möönsö.

¹⁰ Nöö wan u dee sëmbë ko dë de kai Malikusi. A dë wan futuboi u di Kaba Hei Begima. Nöö fa i si u mbei dë, nöö hën Petuisi hai di sëufangi fëen valau puu nëen dosu, hën a koti wan së jesi u di sëmbë dë belim puu tuwë a goon dë.

¹¹ Hën Masa Jesosi bai ën taa: “Nönö womi. Tuusi di ufangi fii nëen dosu baka. Di sondi di mi Tata da mi u mi bebe aki, ma musu bebëen tuu ku telu nö?”

Aki de tja Masa Jesosi go a

di Gaan Begima.

Mat. 26:57-58; Maik. 14:53-54; Luk. 22:54

¹² Nöö di juu dë, hën dee hia sodati ku di hedima u de ku dee siköutu u dee Dju hedima, hën de kisi Masa Jesosi awaa. Hën de tai ën maun te de kaba. ¹³ Hën de tjëen go a di wosu u wan tata de kai Ananasi. Nöö di Ananasi dë, hën bi dë di Kaba Hei Begima a fesi ufö Kajafasi, nöö Kajafasi tööu ku wan mujëe mii fëen. ¹⁴ (Nöö Kajafasi hën wë bi da di sëmbë di bi da dee hedima u Dju lai a di kuutu taa, ka u hii di nasiön tuu kaba a söso nöö a möön bunu wan kodo sëmbë nöö dëdë.)

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Mat. 26:59-75; Maik. 14:55-72; Luk. 22:55-71

¹⁵ Nöö fa de kisi Masa Jesosi tja go naandë, nöö Simon Petuisi ku wan oto bakama bi dë tee a baka ala ta waka ta ko. Nöö di bakama naandë, di Kaba Hei Begima bi sabi ën kaa, fëen mbei de dëen pasi faa go ku Masa Jesosi a di djai dendu. Ma Petuisi hën a fika a döo naandë. ¹⁶ Nöö hën wë di oto bakama dë toona go fan ku di mujëe mii ta watji a di dööbuka, nöö hën a mbei Petuisi pasa ko a di djai dendu tu.

¹⁷ Nöö hën di mujëe mii hakisi Petuisi taa: “Womi, na i da wan u dee bakama u di sëmbë de tja ko aki nö?”

Hën Petuisi piki taa: “Nönö, na mi e.”

¹⁸ Nöö fa de dë a di djai dendu a di ndeti dë, nöö kamian bi kötö, hën de mbei wan faja buta dë ta këndë. Dee wookoma ku dee siköutu tuu sai naandë, hën Petuisi seei go ta këndë faja ku de tu.

¹⁹ Nöö di juu naandë, de bi tja Masa Jesosi go a di awoo Kaba Hei Begima de kai Ananasi kaa. Nöö hën Ananasi ta hakisi ën peipei soni fuu dee bakama fëen, ku di lei a abi ta lei sëmbë a di köndë.

²⁰ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë fa i ta hakisi mi dee soni aki, wë hibiwan juu mi bi ta lei sëmbë a lanti wajaa. Biga mi bi nango a hii dee keikiwosu te dou ku di Wosu u Masa Gadu tuu, ka hii dee Dju sëmbë ta ko makandi. Nöö na tjubitjubi mi bi ta du ën. ²¹ Wë nöö na mi i musu hakisi. Hakisi dee sëmbë dee bi ta haika dee fan u mi naandë, biga misikuma de musu sabi andi da dee soni mi bi ta lei de.”

²² Nöö fa a fan dë, hën wan u dee wakitima di bi dë zuntu ku ën dë, hën a dëen wan baaimaun a bandjajesi dë kpaa taa: “Sö joo piki di Kaba Hei Begima nö?”

²³ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, ee mi taki wan hogi soni, nöö lei mi di hogi mi taki. Ma ee mi fan leti, nöö andi mbei i naki mi u du?”

²⁴ Nöö fa a fan naandë, nöö hën de disa di taki, hën Ananasi mandëen taitai maun go a Kajafasi awaa.

²⁵ Nöö di juu dë, Simon Petuisi dë fëen taanputaanpu naandë ta këndë di faja eti. Te wan pisi hën de bia ko ta hakisi ën möön taa: “Wë womi, na i da wan u dee bakama u di sëmbë naandë nö?” Hën a fia taa: “Nönö, nönö, na mi e!”

²⁶ Nöö wan futuboi u di Kaba Hei Begima sai dë. A dë famii u Malikusi di Petuisi bi koti ën jesi, nöö hën a hakisi ën taa: “Tan. Wë womi o, na i ku ën mi bi si a di djai ala ö?”

²⁷ Nöö hën Petuisi toona fia möön taanga taa: “Nönö hön, na mi da di sëmbë di i bi si dë e!”

Nöö hën wantewante dë hën ganian bai kanda.

Aki de tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Mat. 26:59-66, 27:1-2, 11-14; Maik. 14:55-66, 15:1-5; Luk. 22:66-23:5

²⁸ Nöo hën baka u di dë, hën de kumutu a Kajafasi. Hën de tja Masa Jesosi go a di kuutuwasu u dee Loomë sëmbe dee ta tii di köndë. Naandë wan Gaama de kai Pilati ta dë, di dee Loomë lanti buta ta tii di köndë. Nöo di juu dë a bi dë mamate biten. Nöo abiti möön di Pasika o kai, nöo fëen mbei dee hedima u Dju an sa go a di kuutuwasu, biga an dë wasu u dee Dju. Nöo de an kë poi di tjina taa de go a wan wasu na u Dju sëmbe, biga de kë hoi deseai limbolimbo u de sa njan di daka. ²⁹ Fëen mbei Masa Pilati musu ko a de a döo.

Nöo di a ko dou, hën a hakisi de taa: “Wë un hogi di sëmbe aki du mbei un tjëen ko a mi aki?”

³⁰ Nöo hën de piki ën taa: “Hön, nönö. Wë di soni dë an dë u hakisi. Wë biga ee an bi dë wan sëmbe di ta du hogi, nöo wa bi o tjëen ko da i aki.”

³¹ Nöo hën di Gaama taa: “Sö nö? Wë nöo di a dë sö kaa, nöo be unu seei tei ën tja go kuutu ku dee wëti fuunu.”

Nöo hën de piki ën taa: “Wë nönö, wa sa kuutu ën e, biga un dee Loomë lanti an ta da u pasi u kii sëmbe!”

³² Nöo di soni mbei a musu pasa sö. Biga Masa Jesosi bi pindja de kaa taa de an o kii ën kumafa dee Dju sëmbe ta kii sëmbe, hën mbei de bi musu tjëen go da di Loomë Gaama fu hën musu mandëen go kii.

³³ Nöo hën Pilati toona go a di kuutuwasu, hën a kai Masa Jesosi ko nëen. Hën a hakisi ën taa: “Wë nöo i da di könu u dee Dju sëmbe tuu nö, kumafa de ta taki taa i taki,?”

³⁴ Hën a piki ën taa: “Wë fa i ta hakisi mi aki, na un fasi i ta mëni ën? A di fasi i seei ta mëni u könu, naa a di fasi dee Dju ta mëni ën?”

³⁵ Hën Gaama taa: “Hön, ambë? Mi da Dju nö? Unfa mi sa mëni ën a Dju fasi? Na dee sëmbe fii seei ku dee Gaan Begima fii tja i ko a mi aki nö? Nöo hën mi ko hakisi i andi da di soni di i du mbei de tja i ko aki?”

³⁶ Hën a piki ën taa: “Wë de taa mi ta mbei miseei könu., Wë ma di Könu Tii u mi an dë wan tii kuma di u dee sëmbe u di goonliba aki e. Biga ee a bi dë sö, nöo dee futuboi u mi bi o hopo heepi mi feti fu dee Dju hedima an bi musu kisi mi tja ko aki. Ma nöo di tii u mi, na a di goonliba aki a kumutu e.”

³⁷ Nöo hën Gaama piki ën taa: “Söö. Wë nöo hën da i ta piki taa i dë könu.”

Hën Masa Jesosi taa: “Awa, mi da wan könu tuu. I a’ leti a di dë. Ma boiti di dë, di soni mbei de pai mi ko a di goonliba aki, fu mi sa lei sëmbe andi da tuu, ku andi da ganjan., Nöo hibiwan sëmbe di kë je tuutuu soni, nöo a o haika andi mi ta fan.”

³⁸ Nöo hën di gaama taa: “Ambë? tjika u sabi andi da di tuu?”

Nöo fa de fan naandë, nöo hën Gaama Pilati toona go a döo a dee hedima u Dju ala, hën a taa: “Wë mi suku föutu a di womi te mi wei. Ma feni soni nëen möönsö u mi musu kuutu ën. ³⁹ Ma nöo un sabi nö? Un bi guwenti fu te Pasika kai, nöo mi lusu wan sëmbe di dë a dunguwosu da unu. Nöo unfa fëen un mëni? Un kë mi lusu di könu fuunu aki da unu nö?”

⁴⁰ Nöo fa a fan dë, nöo hën de tuu kai olo taa: “Ambë? Nëen i musu lusu e! Balabasi, hën fii lusu!”

Nöo di Balabasi dë, a bi dë a dunguwosu fu di a bi dë wan sëmbe ta tja toobi ko a di köndë.

19

Aki de manda Masa Jesosi go kii.

Mat. 27:15-31; Maik. 15:6-20; Luk. 23:13-25

¹ Nöo hën Gaama Pilati manda sëmbe, de wipi Masa Jesosi wan hogi wipi. ² Nöo baka u di dë, hën dee sodati tei wan tatai ku maka kuma agbago maka djangadjanga hën de lolu ën mbei kuma könu kaapusa te de kaba, hën de tuusi ën a Masa Jesosi hedi. Nöo hën de tei wan baau djakiti langa wan kumafa könu ta bisi, hën de bisi ën dëen te de kaba. ³ Nöo hën de nango nëen ta mbei ën fa taa: “Odi o, könu u dee Dju, odi o!” Hën de ta naki ën nëen bandjajesi ku ën fesi tuu.

⁴ Nöo hën di gaama toona go a döo a dee hedima u Dju, hën a taa: “Wë un haika, mi o toona tja di sëmbe ko da unu e. Biga mi, ma feni na wan föutu nëen möönsö fu mi sa dëen sitaafu.”

⁵ Nöo fa a fan dë, nöo hën a mbei de tja Masa Jesosi ko a döo da de. A dë ku di langa djakiti nëen sinkii, ku di maka kaapusa nëen hedi.

Hën di gaama taki da de taa: “Un luku di womi. Hën wë disi e.”

⁶ Ma nöo di dee Gaan Begima ku dee siköutu u de si ën, hën de bai kai wan gaan wolo taa: “Un kii ën oo! Un pekëen a lakpa pau kii! Un pekëen a lakpa pau kii!” Biga a sö wan fasi dee Loomë sëmbe bi guwenti u kii dee sëmbe ta du hogi a di köndë a di ten dë.

Nöo hën di gaama piki taa: “Mi? Na mi e! Ee a lakpa pau un kë kii ën, nöo be unu seei tjëen go hëngi kii, biga ma feni föutu nëen möönsö.”

⁷ Hën dee Dju bai piki taa: “Ja feni föutu nëen nö? Wë haika, u abi wan wëti nöö di wëti taa ee wan sëmbë ta mbei hënseei Gadu nöö a musu dëdë. Wë nöö di womi aki taa hën da Miii u Gadu, nöö hën mbei a musu dëdë e!”

⁸ Wë nöö di di gaama jei de fan sô, nöö a ko möön fëëë seei. ⁹ Hën a toona go a di kuutuwsu dendu, hën ku Masa Jesosi, hën a hakisi ën taa: “Wë, ambë seei da i? Naasë i kumutu ko aki?” Ma Masa Jesosi an piki ën na wan soni.

¹⁰ Hën Gaama taa: “Ja kë piki mi nö? Ja sabi di makiti di mi abi aki nö, taa mi sa lusu i be i go, ee nasö mi sa mbei de peka i a lakpa pau kii?”

¹¹ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë nõnõ, ja sa abi sô wan makiti a mi liba, ee na Gadu hën da i ën. Fëën mbei di sëmbë di i si tja mi ko da i aki, hën du di möön gaan hogi.”

¹² Wë nöö di di gaama jei a fan sô, nöö hën a ta suku wan baaku nõömõ faa sa lusu ën. Ma nöö dee hedima u Dju an dë nëën. De ta bai wolo seei taa: “Kaba! Ee i lusu di sëmbë aki go, nöö i ku di Gaan Kõnu a Loomë o ko a wan gaan toobi e. Biga ee wan sëmbë ta mbei hënseei kõnu nöö hën ku di Gaan Kõnu dë gaan felantima!”

¹³ Wë nöö di Gaama Pilati jei fa de fan dë, hën a mbei de toona tja Masa Jesosi ko a di djai möön. Hën a go sindo a di kuutubangi fëën awaa faa koti di taki. Nöö di kuutubangi dë a wan hei sitonu liba. Mbei de mbei di kamian dë, nöö a di Dju tõngõ de kai ën Gabata. ¹⁴ Nöö di ten di soni aki ta pasa, nöö a bi dë kuma nëigi juu mamate sô. Nöö de ta seeka seei u de njan di Pasika daka di o kai dë.

Nöö hën di gaama taki da dee hedima u Dju taa: “Wë un luku di kõnu fuunu aki e!”

¹⁵ Ma nöö de an sa jei di soni dë. Hën de bai taa: “Un tjëen puu dë. Un tjëen puu dë. Un pekëen a lakpa pau kii!”

Hën a taa: “Di kõnu fuunu, hën u musu peka a lakpa pau kii nö?”

Hën dee Gaan Begima bai piki taa: “Wa a' oto kõnu a u liba möönsõ e, möön leki di Gaan Kõnu a Loomë!” ¹⁶ Nöö di Gaama Pilati jei de taki sô, nöö hën a da de Masa Jesosi awaa fu de tja go peka kii.

Aki de peka Masa Jesosi

a di lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43

Nöö hën dëë sodati tei ën, hën de ku ën ta waka nango. ¹⁷ Nöö fa de nango dë, hënseei ta tja di lakpa pau fëen ku taanga nango ka de o pekëen kii. Nöö hën de nango te de go dou a di kamian de kai Hedibonu. A Dju tõngõ de kai ën Golugata. ¹⁸ Nöö naandë sô de go pekëen a di lakpa pau te de kaba. Nöö de peka tu oto sëmbë a lakpa pau di daka dë tu. Hën de hopo de taanpu a pë nöö Masa Jesosi dë a de mindi.

¹⁹⁻²⁰ Ma nöö di gaama bi mbei de sikifi wan soni peka a di lakpa pau u Masa Jesosi, nöö de sikifi ën a dii pei tõngõ: a dë a di Alamaiki tõngõ di u dee Dju sëmbë ta fan, a dë a Latein, a dë a Giiki, a taa: JESOSI FU NAZALËTLI, DI KõNU U DEE DJU SËMBË, HËN DISI. Nöö di kamian ka de peka Masa Jesosi a di lakpa pau naandë, a dë zuntu ku Jelusalen, nöö sômëni u dee Dju sëmbë ta waka ta pasa dë, nöö de ta lesi di sikifi di dë a di lakpa pau.

²¹ Nöö hën dee Gaan Begima go ta mbei toobi ku Gaama Pilati taa: “Ja bi musu sikifi ën sô taa hën da di kõnu fuu dee Dju sëmbë e. Ma i bi musu sikifi taa, hën bi ta mbei taa a dë kõnu fuu.”

²² Nöö hën di Gaama bai de taa: “Un disa mi e! Di soni mi sikifi naandë, a fika sô.”

²³ Wë nöö di dee sodati peka Masa Jesosi te de kaba kaa, hën de tei dee bisi fëën hën de paati de a fö pei, hiniwan sodati ku fëën. Ma nöö di gaan djapona fëën di de bi mbei ku telu sõndõ miti, hën nöö fika. ²⁴ Hën de taa: “Wan boo tënë di djapona aki e, ma un boo tuwë lõtu luku ee undi fuu o feni ën.”

Nöö sô wë i si taa a kai ku di soni di bi sikifi a Gadu Buku taa

Dee bisi u mi de paati da de na de;

de tuwë lõtu da di koosu u mi.

Nöö leti sô dee sodati du e.

²⁵ Nöö fa Masa Jesosi dë a di lakpa pau dë, nöö hën mama ku ën mama sisa dë taanputaanpu naandë, ku wan mujëe de kai Malia di da di mujëe u Kelopasi, ku Malia fu Magidala. Sô de tuu sai dë makandi. ²⁶ Nöö hën Masa Jesosi bia luku, hën a si hën mama dë ku di bakama fëën di dë gaan mati fëën. Hën a taki dëen mama taa: “Mujëe o, luku di womi i si dë. Hën wë da miii fi e.”

²⁷ Hën a fan ku di bakama tu taa: “Womi, luku i mama dë.”

Nöö kumutu a di ten dë, hën di bakama naandë tei Masa Jesosi mama buta nëën wosu ta sõlugu.

Aki Masa Jesosi dëdë.

Mat. 27:45-56; Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49

²⁸ Ma nöö Masa Jesosi sabi taa hii dee soni hën Tata bi buta dëen faa du nöö de tuu pasa kaa, boiti wan oto soni nöö di bi sikifi a di Buku u Gadu. Hën a taa: “Dëewata kisi mi.”

²⁹ Nöö wan gandjigandji win kuma asin bi dë a wan paniki dendu dë, hën de tei sipönsu tuusi nëen. Hën de tei wan maun u di piki pau de kai hisopu hën de tuusi di sipönsu nëen hën de tëndëen buta nëen buka. ³⁰ Nöö di a tjupeën te a kaba hën a bai taa: “A kaba!” Hën a saka hedi hën a manda di akaa fëen go. Böö fëen koti.

³¹ Nöö di juu dë, dee Dju bi ta seeka seei u de njan di daka, biga fa a o kai dë, a dë wan gaan apaiti saba. Nöö hën mbei de go begi Gaama Pilati faa mbei sëmbë go booko dee sëmbë dee dë a dee lakpa pau tuu futu, be de dëdë möön hesi fu de sa puu de. Biga de an kë di sinkii u de musu fika hëngihëngi naandë kisi di saba.

³² Nöö hën dee sodati go booko di fosu sëmbë futu te de kaba. Hën de go booko di u tu. ³³ Ma nöö di de dou a Masa Jesosi fu de booko ën futu, hën de ko si taa a dëdë kaa. Nöö hën de an booko ën futu möön. ³⁴ Ma wan u dee sodati tei wan lanza hën a suti ën nëen bandja, nöö hën gadjabia ku wata ta kule ta kumutu nëen bandja dë tjuölölölo ta kai a goon.

³⁵ Nöö di sëmbë i si ta taki dee soni aki, hën seepi si de ku wojo e. Nöö fa a ta fan aki, na soni a ta mindi e. Tuutuu soni seei a ta taki, fu te i jei nöö i musu bia ko biibi a Masa Jesosi tu. ³⁶ Biga hii dee soni i si pasa aki, de pasa sö fu dee soni dee dë a di Buku u Gadu tuu musu ko tuu. Biga di Buku bi taa:

Na wan kodo bonu fëen o booko möönsö.

³⁷ Ufö a taki a wan oto kamian taa:

De o ko si di sëmbë sabi di de bi suti di suti naandë.

Aki de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56

³⁸ Nöö di juu dë, i bi abi wan womi de kai Josëfu u di köndë de kai Alimatea. Nöö a bi dë wan bakama u Masa Jesosi tu, ma a tjuubitjubi fasi fu di a bi fëëë dee hedima u Dju.

Nöö di Josëfu aki go a Gaama Pilati go hakisi ën pasi faa sa go tei di dëdë sinkii u Masa Jesosi tja go bei. Hën di Gaama dëen pasi. ³⁹ Nöö hën ku di womi de kai Nikodemusi di bi ko a Masa Jesosi a wan ndeti, hën de ko tei ën. Nöö fa Nikodemusi ko dë, a tja sumëë suti sondi te a hila mökismökisi faa seeka di dëdë sinkii u Masa Jesosi. Dee soni dee a tja ko naandë, de sa hia kuma wan feifiteni kilo sö, sö de hia tjika.

⁴⁰ Nöö hën wë de tu sëmbë dë lolu di dëdë sinkii u Masa Jesosi ku wanlö weti koosu pisi mökisi ku dee sumëë suti soni dë te de kaba, kumafa dee Dju sëmbë guwenti fu seeka wan dëdë bei.

⁴¹ Wë nöö zuntu ku ka de bi peka Masa Jesosi kii naandë, wan djai bi dë ku wan sitonu kununu ka de bi seeka wan gaan baaku u de ta bei sëmbë. Ma de an bei sëmbë nëen wan daka eti. ⁴² Nöö fa di gaan daka o kai dë, nöö dee sëmbë ta biinga seei. Nöö fu di di geebi bi dë zuntu naandë kaa, hën de tei Masa Jesosi sinkii tja go bei a di baaku dë te de kaba. Nöö hën de go u de.

20

Aki Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:1-8; Maik. 16:1-8; Luk. 24:1-12

¹ Söö. Wë nöö a di fosu daka u di wiki di hopo dë, hën da sonde, mamate biten, kamian an limbo eti, nöö hën Malia u Magidala hopo go a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöö fa i si de bei Masa Jesosi naandë, nöö de bi logoda wan gaan gindi sitonu tapa di baaku buka. Ma nöö di Malia go dou, nöö hën a si taa di sitonu an dë a di baaku buka möön.

² Nöö hën a kule toona go konda da Simon Petuisi ku di oto bakama u Masa Jesosi di hën ku ën dë gaan mati taa: “Dee sëmbë, u go a di geebi di mamate aki e, ma nöö wa si Masa naandë. De puu ën dë tja go, nöö wa sa naasë de tjëen go buta.”

³ Nöö hën di de tu bakama naandë jei sö, hën de hopo tei pasi ta kule nango a di geebi u de go luku. ⁴ Nöö fa de ta kule dë, hën di oto bakama kule go pasa Petuisi, nöö hën fosu go dou a di geebi. ⁵ Hën a bendi luku a di baaku dendu, nöö hën a si dee koosu de bi lolu Masa Jesosi ala, ma nöö hën an go a di baaku dendu.

⁶ Nöö hën Petuisi ko dou, nöö hën a denda go a di baaku dendu wante. Hën a si dee koosu de bi lolu Masa Jesosi sinkii a wan kamian dë, ⁷ ma nöö di hangisa de bi tai ën hedi, hën a si ën dobadoba te a wan së ala.

⁸ Nöö hën di oto bakama ku ën ko dë, hën a denda go a di baaku dendu awaa, go luku dee soni te a kaba, nöö hën a ko biibi awaa. ⁹ Ma nöö fa a ko biibi naandë seei, ma de an fusutan

eti taa sô Masa Gadu Buku bi taki gaanduwe taa di Paamusi Kõnu musu toona weki baka.
¹⁰Nöö hên de tu bakama toona go a wosu.

Aki Malia si Masa Jesosi.

Mat. 28:9-10; Maik. 16:9-11

¹¹Ma nöö Malia bi toona ko dë möön. Hên a ko taanpu leti a di geebi naandë ta kää nöömö. Te wan pisi, hên a bendi luku a di baaku dendu. ¹²Nöö hên a si tu basia u Masa Gaangadu kõndë sindosindo naandë gbolo, leti ka Masa Jesosi sinkii bi dë. Wan dë nëën hedi sê, wan dë nëën futu sê ala, nöö de tuu bisi weti koosu faan a de sinkii.

¹³Nöö hên de hakisi ên taa: “Mujëë, andi seei du i, i ta kää sô baa?”

Hên a taa: “Wë nõnõ, de puu di Masa u mi aki e, nöö ma sa naasë de tjëen go buta.”

¹⁴Nöö fa a fan dë, nöö hên a bia luku, hên a si Masa Jesosi taanputaanpu leti naandë, ma hii fu di dë an sabi taa hên di dë.

¹⁵Nöö hên Masa Jesosi hakisi ên taa: “Mujëë o, andi seei du i, i ta kää sô? Ambë fii lasi i ta suku?”

Ma nöö Malia bi mëni taa di sëmbë ta luku di djai wë ta fan ku ên dë, hên a taa: “Wë baa, ee i puu ên aki tja go a wan oto kamian, nöö gaantangî mi begi i, lei mi ka a dë be mi go tei ên.”

¹⁶Nöö fa a fan dë, hên Masa Jesosi kai ên nëën në awaa taa: “Malia!”

Nöö hên di mujëë bia vau luku ên hên a kai ên: “Laboni!” (Hên da Mësitë a di Alamaiki tõngõ di de ta fan.) Hên a go u go panjêen.

¹⁷Nöö hên Masa Jesosi fan ku ên taa: “Nõnõ mujëë, na panjan mi e, biga ma go a mi Tata eti. Ma nöö bia toona go piki dee otowan u mi taa mi nango a mi Tata di dë Tata fuunu tu, ku mi Gadu di dë di Gadu fuunu tu. Sô fii taki da de e.”

¹⁸Nöö di de fan te de kaba, nöö hên Malia tja di buka ko konda da u dee bakama u Masa Jesosi taa: “Dee sëmbë, mi si Masa e!” Hên a da u di buka di a manda nëën da u.

Aki Masa Jesosi ko a dee

bakama fëen.

Mat. 28:16-20; Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49

¹⁹Nöö a di sapate dë seei, hên u ko dë a wan wosu makandi, hên u sötötö di döo fu di u fëëë dee hedima u Dju. Nöö te fuu kè mëni hên Masa Jesosi ko taanpu leti a u mindi naandë.

Hên a da u odi taa: “Un dë nõ? Be hati fuunu kötö e, dee sëmbë.” ²⁰Nöö hên a lei u dee peegu maaka nëën maun dendu ku di lanza buka nëën bandja, be u si taa hênseei di dë kaa. Nöö hên u wai te na soni.

²¹Hên a toona taki da u möön taa: “Un musu dë ku kötöhati e, dee sëmbë.”

Hên a taa: “Wë un haika e. Leti fa i si mi Tata bi manda mi ko a dee sëmbë u goonliba aki, nöö sôseei mi ta manda unu go a de tu e.”

²²Nöö fa a fan naandë, nöö hên a böö u vuuu ku buka hên a taa: “Un tei di Akaa u Gadu a unu liba e. ²³Nöö fa woon tei ên dë, nöö di sëmbë woon puu a bëë fu dee hogi du fëen, nöö Gadu puu ên a bëë tu. Ma nöö dee sëmbë dee un hoi a bëë fu dee hogi du u de hedi, nöö Gadu o hoi de a bëë tu e.” Sô a taki da u.

Aki Tomasi si Masa Jesosi.

²⁴Ma nöö wan otowan fuu de kai Tomasi, hênseei de kai Tumii, hên an bi sai naandë di daka dë. ²⁵Nöö di u si ên, hên u fan ku ên taa: “Womi, u seei si Masa Jesosi e.”

Hên a piki u taa: “Un disa mi e, womi. Mi, fa mi dë aki, ee na mi seei si dee peegu maaka nëën maun dendu u mi buta finga a de, ee nasö mi tuusi maun a di lanza buka nëën bandja, ma o piki möönsö e!” Sô Tomasi fia ku u tjika.

²⁶Nöö baka aiti daka fëen, hên u toona ko makandi a di wosu möön, nöö Tomasi seei bi ko tu. Nöö hên u dë sötösötötö döo naandë, te wan pisi hên u si Masa Jesosi dë taanputaanpu leti a u mindi dë.

Hên a da u odi taa: “Un musu dë ku kötöhati e, dee sëmbë.”

²⁷Nöö hên a bia fan ku Tomasi wante taa: “Söö. Wë Tomasi, luku mi maun dendu aki ku dee peegu maaka. Nöö tëndë di finga fii ko buta a de e. Tëndë di maun fii ko buta a di lanza buka a mi bandja aki.”

Nöö hên a fan ku ên taa: “Womi o, di fasi di i abi taa ja ta kè ta biibi, nöö i musu disëen e, nöö i bia ko ta biibi awaa.”

²⁸Nöö hên Tomasi piki awaa taa: “Aai o, Masa. I da mi Masa ku mi Gadu tuu.”

²⁹Hên Masa Jesosi taa: “Womi, di i si nöö hên mbei i biibi nõ? Ma nöö Gadu ta wai ku dee sëmbë dee ta biibi söndö de si.”

³⁰Nöö fa u sikifi dee soni aki, dee sëmbë, nöö sômëni oto foombo soni dë di Masa Jesosi bi du eti e, faa mbei u dee bakama fëen ko si taa sô wan sëmbë a dë, ma dee di dë wa sikifi de

buta a di buku aki. ³¹ Ma nöö dee aki, u sikifi de fuun musu biibi taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Kõnu di Masa Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Hën da di Womi Mii u Masa Gaangadu seei gbelingbelin. Nöö te un biibi sô kaa, nöö woon feni di libi u teego fu di un nama ku ën.

Da sô.

21

Aki dee bakama u Masa Jesosi toona si ën möön.

¹ Wë nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi tjëen seei ko lei u dee bakama fëen wan pasi möön, a di piki ze de kai Tibelia.

Wë di oto aki, a pasa sô taa ² Simon Petuisi ku Tomasi, di de kai Tumii naandë, ku Nataniëli u Kana fu di pisiwata u Galilea, ku u de tu womi mii u Zebedeosi, ku tu otowan fuu möön, sô u bi dë makandi a wan kamian. ³ Te wan pisi hën Simon Petuisi taki da u dee otowan taa: “Wë mi o go tuwë nëti luku e baa.”

Hën u piki taa: “Antoobi. Woo go ku i tu e, womi.”

Nöö hën u hopo, hën u go tei boto wante, nöö hën wë u go e. Ma nöö fa u go dë, hii di ndeti tefa didia wa kisi na wan wojo soni möönsô.

⁴ Nöö hën di mamate biten, kamian ta mbei bëëë sô, hën wë Masa Jesosi ko dë taanputaanpu leti a bandja wata naandë, ma nöö wa bi sabi taa hën di dë.

⁵ Nöö hën a bai hakisi u taa: “Dee kijoo dë e, andi un kisi baa?”

Hën u bai piki taa: “Nönö, wa feni e.”

⁶ Nöö hën a taki da u taa: “Wë un sabi nöö? Un hiti di nëti fuunu go a di letimaun sê u di boto, nöö woon kisi.”

Nöö di u jei sô, nöö hën u puu di nëti a di sê dë hiti go a di oto sê. Nöö wantewante naandë hën u kisi fisi te a hila seei, tee wa sa hai di nëti ko a di boto dendu.

⁷ Nöö hën di bakama di hën ku Masa Jesosi dë gaan mati taki da Petuisi taa: “Womi, Masa Jesosi wë i si di dë e!”

Nöö di Petuisi jei sô kaa, hën a bia kisi koosu bisi, biga an bi dë ku bumbuu soni a sinkii. Hën a djombo kai a wata djubuu sun go a Masa Jesosi. ⁸ Ma nöö u otowan fika a di boto dendu ta diipi ta ko ku dee gaan hia fisi u kisi dë, biga wa bi dë longi ku lampeesi poi. A bi dë kuma wan höndö mëti sô nöö.

⁹ Nöö di u ko tjökö kumutu a di boto nöö hën u ko si zonka hëii naandë kaa, ku fisi a faja liba. Hën u si bëëë naandë tu.

¹⁰ Hën Masa Jesosi taki da u taa: “Wë un go tei so u dee fisi un kisi ala tja ko.”

¹¹ Nöö hën Simon Petuisi go ta hai di nëti ta tja ko a tela. Nöö dee fisi u kisi dë dë wan höndö ku feifiteni-ku-dii, nöö de tuu bi dë gaangaan fisi. Ma nöö hii fa de hia seei, ma na wan tatai u di nëti koti möönsô.

¹² Nöö hën Masa Jesosi kai u taa: “Wë un ko boo njan.”

Ma nöö hii fa i si di soni ta pasa dë, nöö u dee bakama fëen ta wegi ën ta luku. Nöö a bigi da u, u ta si kuma nëen ma da hën. Ma nöö na wan fuu bi a’ hati u hakisi ën ee ambë dëen.

¹³ Nöö hën Masa Jesosi tei di bëëë ku di fisi di bi dë a faja liba dë, hën a paati da u.

¹⁴ Wë nöö disii mbei dii pasi di Masa Jesosi tjëen seei ko lei u dee bakama fëen, baka u di a weki a dëdë.

Aki Masa Jesosi toona tei Petuisi a wooko baka.

¹⁵ Nöö di u njan te u kaba, hën Masa Jesosi fan ku Simon Petuisi, a kai ën: “Simon o.” A piki.

A taa: “Ju di mii u Jonasi aki, i lobi mi möön dee disii ô?”

Hën Petuisi piki taa: “Wë aai Masa, i seei sabi taa mi lobi i e.”

Nöö hën a taa: “Antoobi. Wë nöö fii ta da dee njanjun sëmbë dee ko biibi a mi liba di buka u mi e. Sölu gu de da mi leti kumafa wan kiijama u sikapu ta sölu gu dee sikapu mii.”

¹⁶ Nöö hën a toona hakisi ën di u tu pasi taa: “Simon, ju di mii u Jonasi aki, i lobi mi nöö?”

Nöö hën a piki ën di wan seei fasi taa: “Aai Masa, i seei sabi taa mi lobi i.”

Nöö hën a taki dëen taa: “Antoobi. I musu sölu gu dee sikapu u mi da mi e.”

¹⁷ Hën a toona hakisi ën di wan seei soni di u mbei dii pasi taa: “Simon, di mii u Jonasi aki, i lobi mi nöö?”

Nöö di a jei a hakisi ën di u dii pasi ee a lobi ën, nöö a ko hati ën seei. Hën a taa: “Masa o, wë i seei sabi hii soni kaa. I sabi taa mi lobi i.”

Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Söö. Wë nöö i musu sölu gu dee sikapu u mi da mi e.”

¹⁸ Nöö hën a toona fan ku ën taa: “Womi, mi o taki wan soni da i aki e, nöö a dë tuu möön hii soni. Fa i dë njönku aki, nöö i seei ta bisi koosu da i seei te i kaba, nöö i ta waka fii nango

ka i kē, nasō nō? Ma nōō haika e. Te i ko gaandi, nōō joo tēndē maun fii da oto sēmbē be de bisi koosu da i, nōō de o tja i go a wan kamian ka ja o kē go.”

¹⁹ Nōō ku di fan naandē, Masa Jesosi ta pindja Petuisi kumafa dēdē fēēn o waka, nōō di dēdē fēēn naandē o tja gaan nēbai da Masa Gaangadu.

Nōō hēn Masa Jesosi taki dēēn taa: “Womi o, Petuisi, be i ta waka a mi baka nōō e.”

²⁰ Ma nōō fa de ta fan dē, te wan pisi hēn Petuisi bia luku, hēn a si di bakama di hēn ku Masa Jesosi dē gaan mati ta waka ta ko a de baka. (Di bakama aki, hēn wē da di sēmbē di bi sindo hēngi a Masa Jesosi, di de bi ta njan di Pasika. Hēn bi hakisi taa: “Undi fuu o kōnku i di kōnku?”) ²¹ Nōō fa Petuisi si ēn dē, hēn a hakisi Masa Jesosi taa: “Wē di sēmbē aki wē? Andi fēēn i ta taki?”

²² Hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Wē womi, ee mi kē faa fika ku libi fu te mi toona ko a goonliba aki baka seei, nōō andi fēēn i kē? Be i ta waka a mi baka nōō e.”

²³ Wē nōō fu di soni dē hedi mbei dee biibima seti ta mindi soni taa di bakama naandē hēn an o dēdē mōōnsō. Ma nōō fa i jei dē, Masa Jesosi hēn an taki sō e. Ma a bi taa: “Ee mi kē faa fika ku libi u te mi toona ko, nōō andi fēēn i kē?” Sō a bi taki di taki.

²⁴ Wē da sō e, dee sēmbē. Di bakama u taki naandē, nōō hēn wē i si ta sikifi hii dee soni aki, nōō u sabi taa de dē tuu. ²⁵ Nōō sōmēni oto soni mōōn Masa Jesosi du tu, ma misikuma ee fuu sikifi de tuu buta a buku, nōō di mundu aki seei an o bigi tjika u hoi hii dee buku naandē e.

A kaba.

Dee woto u dee Tjabukama u Masa Jesosi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi seei di pisi u Gadu Buku aki ta taki da u, dee sëmbë? Wë a di fosu kamian nõö di pampia aki hën ta waka a di de kai Lukasi baka e, biga di data de kai Lukasi hën bi sikifi de tu tuu da wan mati fëen de kai Teofilusi. Nõö de taa a bi sikifi de kuma baka 80 te go miti 90 jaa u di de pai Masa Jesosi.

Nõö di pisi u di Buku aki ta lei u fa dee bakama u Masa Jesosi bi ta paaja di Bunu Buka a kõndëkõndë ku di kaakiti u di Akaa di bi ko a de liba. De seti a Jelusalen ku dee oto kõndë u Judea naandë, nõö hën de go a Samalia kõndë, ufõ de go a dee oto kõndë u goonliba dee de bi sabi a di ten dë. (Luku Tjab. 1:8.)

Nõö di nê de da di pampia aki, nõö ee i luku ën te i kaba, nõö an fiti ën ö. A bi möön bunu de kai ën Di Woto u di Akaa u Gadu. Biga na dee Tjabukama bi ta du dee wooko dë, ma di Akaa hën wë du dee wooko a de liba. Nõö an taki soni u hii dee tjabukama tuu e, ma a taki soni u Petuisi ku Paulosu möön taanga.

Nõö dee oto u di pampia aki, nõö de paati a tu gaan pisi. Biga a kapitë 1 te go miti 12 nõö Petuisi nê hën ta ko a fesi möön gaanfa. Ma nõö kumutu a kapitë 13, nõö Paulosu nê hën ta ko a fesi möön gaanfa. Biga di Akaa u Gadu bi buta Petuisi ta paaja di Buka a Judea kõndë da dee Dju sëmbë, nõö hën a toona buta Paulosu ta paaja di Buka da dee sëmbë dee an dë Dju.

Nõö dee soni Lukasi sikifi aki, de dë dee soni a bi jei sëmbë bi ta konda, ku dee hënseei bi ta hakisi sëmbë tu. Ma so juu i sa si taa hënseei bi dë a dendu tu a so u dee soni a sikifi aki.

Aki Lukasi seti di biifi.

¹⁻² Mati Teofilusi, „mi Lukasi manda gaan odi da i e, taa mi dë bumbuu,„ Womi, mi bi mbei wan fosu pampia manda da i kaa, hën mi toona ta mbei disu u mi manda da i möön, di u mbei tu.

Wë nõö di fosu pampia di mi bi mbei dë, nõö mi bi sikifi sômëni soni u Masa Jesosi da i, u di fa a bi libi a goonliba aki ku di fa a bi ta lei sëmbë soni u Gadu bifõ Masa Gadu tei ën tja go a liba. Ma bifõ a go, nõö a bi lei dee sëmbë a bi pii tei u de musu ko tjabukama fëen apaifi, fa u de musu du di a o go. Leti kumafa di Akaa u Masa Gadu mandëen, nõö so a lei de. ³ Biga baka u di a dëdë „toona weki baka,„ a nango a de ta ko nõömõ te kai fõteni daka, ta du peipei soni u de musu sabi taa a toona weki baka tuutuu. De seei ta si ën ku deseji wojo, nõö a ta fan ku de ta lei de fa di Njunjun Tii u Gadu dë.

⁴ Nõö hën de dë te wan daka, hën a kai de te de piki, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan musu kumutu a Jelusalen aki eti e. Un musu tan aki ta luku di soni Masa Gadu o du da unu. Biga a o da unu wan gaan bunu, leti kumafa mi bi paamusi unu kaa. ⁵ Fa i si Johanisi di Dopuma bi sai dë, a bi ta dopu sëmbë ku wata, ma abiti möön nõö Masa Gadu o dopu unu ku di Akaa fëen. „Biga a o mandëen ko a unu liba.„” Sõ wan soni Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

⁶ Nõö hën de sai dë tee wan daka, nõö hën de hakisi ën taa: “Wë Masa, unfu joo du? Joo puu dee Loomë sëmbë a u dee Isaëli sëmbë liba awaa, fuu sa toona tii u seei baka nõ?”

⁷ Hën a piki de taa: “Wë nõnõ, an dë fuun biinga fu un ko sabi dee soni dë e. Biga mi Tata Masa Gadu nõö abi di taki faa buta di daka ku di juu di de o pasa.

⁸ “Ma unu, a o da unu di Akaa fëen. Nõö fa di Akaa o ko a unu liba dë, nõö a o da unu kaakiti fuun sa tei dee soni u mi dee un sabi konda da lanti be de jei. A Jelusalen aki woon seti konda di buka, nõö woon ta kondëen te dou hii Judea kõndë te kisi Samalia kõndë, nõö woon toona ta kondëen be a paaja a hii dee kõndëkõndë u goonliba tuu ka sëmbë dë. Sõ woon ta waka ta paaja di buka tjika.” Sõ Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di ten dë.

Aki Masa Jesosi toona go a liba di a weki a dëdë.

⁹ Nõö hën de dë te wan pisi, hën Masa Gadu tei ën tja go a liba gbolo leti a de wojo dë. A tjëen go tee bundji tapëen, de an sa si ën möön. ¹⁰ Hën dee bakama fëen sai dë ta luku ka a go a liba ala diin. Hën te u de kë mëni, hën de si tu sëmbë taanputaanpu a de bandja dë, ku wetiweti bisi faan a de sinkii.

¹¹ Hën de tu sëmbë hakisi dee bakama taa: “Dee sëmbë u Galilea aki, andi mbei un taanpu ta luku liba diin sõi? Di wan seei sëmbë di un si Masa Gadu tja go a liba dë, Masa Jesosi, te wan ten a o toona ko a goonliba baka e. Nõö a di wan seei fasi kumafa i si a go dë, sõi nõö a o toona ko baka.” Sõ de tu sëmbë taki da de.

¹² Wë nõö di juu dë, de bi dë a di kuun de kai Oleifi Kuun. Nõö di di soni pasa sõi kaa, nõö hën de kumutu dë hën de toona go a Jelusalen. Biga di kuun an longi ku di kõndë, a sa dë

kuma wan kilomëti sö nöö. ¹³Nöö di de go dou a Jelusalen, hën de toona go a di wosu ka de bi guwenti u go, a wan kamba a liba ala.

Nöö dee sëmbë ku dee sëmbë dee go dë, de da dee tjabukama u Masa Jesosi: Petuisi, Johaniisi, Jakobosi, Andiasi, Filipi, ku Tomasi, Batolomisi, Mateosi, Jakobosi di da di womi mii u Alufasi, ku Simon di womi di bi kë puu Loomë lanti a dee Dju liba. Ufö i abi di oto Judasi, di womi mii u wan tata de kai Jakobosi. ¹⁴Dee lö sëmbë dë, sö de bi guwenti u ta ko makandi fu de ta begi Gadu nöömö, de ku Malia di mama u Masa Jesosi, ku wanlö oto mujëë, ku dee baaa fu Masa Jesosi.

Aki de ta kuutu u buta sëmbë

a Judasi kamian.

¹⁵Nöö hën de dë te wan daka, hën wanlö hia sëmbë ko dë makandi a di kamian. De dë wan höndö ku tuwenti sëmbë, biibima u Masa Jesosi wanwan.

Te wan pisi, hën Petuisi hopo taampu a de mindi. ¹⁶⁻¹⁷Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë u mi aki, wë un sabi fa di Akaa u Masa Gadu bi ko a Dafiti liba gaanduwe a fesi, faa sikifi soni u di soni Judasi du aki. Wë ee wan soni sikifi a di Buku kaa, nöö a musu pasa nöömö, nöö hën i si a pasa ku Judasi a u mindi aki. Biga Judasi bi dë wan fuu. Masa Jesosi bi tei u ku ën tuu fuu musu dë a di wooko u Masa Gadu makandi. Nöö hën wë i si a tja dee sëmbë ko kisi Masa Jesosi kii.”

¹⁸Wë nöö fa Judasi bi du di hogi dë, nöö dee felantima u Masa Jesosi bi pakëën. Nöö hën a tei di möni, hën a go bai wan goon. Nöö a di goon di a bai dë, naandë seei a kai gbolo dëdë pii. Bëë fëën latja puu tiipa a döö. Sö wan soni pasa ku Judasi e. ¹⁹Nöö hën hii dee sëmbë u Jelusalen ko jei taa sö a dëdë a di goon dendu, nöö hën de ko ta kai di goon Akelidama, hën da Buuu Goon.

²⁰Hën Petuisi taki möön taa: “A bi dë sikifisikifi a di pisi u Gadu Buku de kai Kanda Buku taa:

Di wosu fëën ka a bi ta dë,

a musu fika söndö sëmbë.

Na wan sëmbë musu go libi nëën möön.

Hën a toona sikifi taa:

Oto sëmbë musu subi a di wooko nëën kamian.

²¹⁻²²“Wë nöö hën da wan sëmbë musu ko a Judasi kamian e, fu toona heepi u a di wooko. Nöö di sëmbë di woo tei, a musu dë wan sëmbë di bi dë ku u a bigi fu di soni, kumutu a di daka di Johaniisi bi dopu Masa Jesosi tee dou di daka di Masa Gadu tei ën tja go a liba. A bi musu si taa Masa Jesosi dëdë toona weki baka. Sö wan sëmbë wë u musu tei buta a Judasi kamian e.”

²³Nöö di Petuisi taki sö te a kaba, nöö hën de kai tu womi ko buta. Wan u de de kai Josëfu. Hën da Basabasi, hënseei da Jusitusi. Nöö di otowan de kai Matiasi.

²⁴⁻²⁵Nöö hën de begi te de kaba taa: “Masa Gadu o, wë u ko a i. Biga i sabi hiniwan libisëmbë hatiböö fa a dë.

“Wë nöö fu di Judasi an dë aki möön, fëën hedi wan oto sëmbë musu subi a di wooko nëën kamian ko tjabukama fii. Nöö hën i si u tja de tu womi aki ko da i, fii lei u undi u de i kë. Biga Judasi disa u hën a go a di kamian di fiti ën.” Sö wan begi de begi.

²⁶Nöö di de begi sö te de kaba, hën de tuwë lötu. Nöö hën Matiasi wini, hën a ko mökisi ku dee ëlufu Gaan Tjabukama u Masa Jesosi dee bi fika mbei tuwalufu.

2

Aki ta lei fa di Akaa u Gadu ko

a dee Tjabukama liba.

¹Hën de dë te wan daka, dee Dju sëmbë o njan di daka de kai Pensiti, nöö hën dee biibima u Masa Jesosi tuu hai ko makandi a wan wosu möön. ²Hën de sai dë te u de kë mëni, hën de jei wan soni kuma gaan ventu kumutu a liba ta ko te a ko dou a di wosu dendu voo sö, ka de dë sindosindo. ³Hën de si wan soni kuma faja tóngö paaja fingafinga go nama a hiniwan u de. ⁴Hën di Akaa u Masa Gadu wë i si ko a de liba sö e. Nöö a tja wan këni ko da de, hiniwan u de ko ta taki oto tóngö.

⁵Nöö di juu dë, wanlö hia Dju sëmbë fu dee peipei köndë u goonliba bi dë a Jelusalen. De tuu ta biibi Masa Gadu, nöö de bi ko a Jelusalen dë u de njan di daka. ⁶Nöö di de jei di bai, hën de booko gililii ko a dee sëmbë u Masa Jesosi, ko haika. Nöö hën de ko ta jei de ta fan peipei tóngö, hiniwan sëmbë ta jei di tóngö fëën seei di a ta taki.

⁷Hën de taa: “Woo maingë, andi da di soni aki? A bigi da u. Naasë dee Galilea sëmbë aki lei dee tóngö sabi sö? Biga na deseëi tóngö de ta fan dë. ⁸Unfa a waka de ko sabi hii

dee tōngō fuu tuu ta taki. ⁹ Biga a sōmēni peipei kōndē u kumutu nōo u ta fan di tōngō u di kōndē ka u kumutu: Paatia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Kapadosia, Pontusi, Asia, ¹⁰ Fiigia, Panfilia, Egepiti, dee kōndēkōndē u Libiē dee dē zuntu ku Sileni, ufō i abi Loomē, ku Keeta, ku Alabia. A dee kōndē dē tuu u kumutu. ¹¹ So fuu dē Dju sēmbē, so fuu an dē Dju sēmbē, ma u ko ta biibi Masa Gadu kuma de, nōo hēn u ko ta jei dee sēmbē aki ta konda dee foondofoono soni u Masa Gadu da u a dee tōngō dee u sabi. Nōo a bigi da u e!”

¹² Nōo hēn de fika ta hakisi de na de nōomō taa: “Andi disī maingē? Wa fusutēen e!”

¹³ Ma nōo otowan a de dendu dē mbei dee Tjabukama u Masa Jesosi fa taa: “Maingē, wan piki e! Dōōngō nōo de dōōngō sō.”

Aki Petuisi ta fan ku dee sēmbē.

¹⁴ Nōo di dee Tjabukama jei de taki sō, hēn Petuisi hopo, hēn ku dee otowan fēen tuu. Hēn a bai taki da dee hia sēmbē dē taa: “Dee sēmbē aki, un haika e. Un dee Dju sēmbē u Jelusalen aki ku hii un dee wakama tuu, un haika bunu fa mi o fan ku unu aki. Mi kē lei unu andi ta pasa aki.

¹⁵ “Wē fa un taa u dōōngō aki, nōo na tuu e, dee sēmbē. Fa di nēigi juu mamate u dē aki, a tjika u sēmbē bebe soni dōōngō kaa nō? Nōnō. ¹⁶ Ma di soni pasa aki, a dē di soni di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Joēli bi taki a fesi. A taa:

¹⁷ Masa Gadu manda wan buka ko taa:

‘A di kaba ten u goonliba mi o du wan soni.

Mi o da hii pei sēmbē di Akaa u mi.

Dee womi mii fuunu ku dee mujēē mii fuunu o ta kisi fan a Gadu ta konda da sēmbē.

Dee kijoo mii fuunu o ta si soni u mi ku wojo limbo.

Dee gaan womi o ta sunjan soni u mi.

¹⁸ Di juu dē, di Akaa u mi o ko a dee sēmbē dee ta wooko da mi liba, womi ku mujēē tuu.

Nōo de o ta kisi fan a mi u de konda da sēmbē.

¹⁹ Nōo mi o du foombofoombo soni a liba ala.

Mi o du bōdjēē soni a goonliba aki tu, kuma maaka sō.

Biga sēmbē o si buuu, de o si faja, de o si sumuku baakabaaka.

²⁰ Di sonuwojo o dungu pii,

nōo di libawojo o ko bēēē sō kuma buuu.

Sō o pasa bifō di Gaan Hebi Daka u Masa Gadu o dou.

²¹ Ma nōo hiniwan sēmbē di o kai Masa Gadu nē faa feni heepi nēen,

hēn Gadu o puu fu an feni sitaafu.’

Sō Masa Gadu bi fan a Joēli liba, nōo hēn i si ta pasa aki e, dee sēmbē.”

²² Hēn Petuisi toona taki da de mōon, a taa: “Dee sēmbē fu Isaēli aki, un haika mi bunu e.

“Di sēmbē de kai Jesosi fu di kōndē de kai Nazalēti, hēn bi ta du sōmēni foombofoombo soni a unu dendu, leti kumafa un tuu sabi kaa. Masa Gadu wē dēen di kaakiti faa ta du sō e, be un musu sabi taa hēn mandēen. ²³ Ma nōo di Jesosi dē, hēn Masa Gadu bi buta a fesi taa a o da unu pasi fuun kii ēn. A bi sabi kaa taa woon tjēen go da dee hogihati sēmbē fu de pekēen a lakpa pau kii. Sō a bi sabi a fesi kaa.

²⁴ “Ma fa un kii ēn dē, nōo Gadu an disēen a dēdē kōndē e. A puu ēn a di sitaafu dē, toona weki ēn baka. Biga Dēdē Kōndē aan di kaakiti u tapēen buta dē u nōomō. Nōo hēn i si a toona weki baka.

²⁵ “Wē nōo Dafiti bi sikifi wan soni. „Buka da fēen ma wōutu na fēen. Biga Masa Jesosi hēn abi di wōutu.” A taa:

Fa mi dē aki, ma ta fēēē na wan soni,

biga mi sabi taa Masa Gadu dē leti a mi bandja aki.

Nōo a o ta dē ku mi nōomō.

²⁶ Fa i dē ku mi tjika aki, Masa Gadu,

nōo mi ta wai seei te dou a mi hati dendu.

Dee wōutu dee mi ta tei ta taki,

nōo waiwai soni de dē.

Biga fa i si mi dē ku mi sōsō sinkii aki seei,

ma ma ta fēēē dēdē mōonsō,

biga mi sabi taa joo tja mi.

²⁷ Nōo mi sabi tu taa ja o disa mi a dēdē kōndē.

Di futuboi fii di dē apaiti da i vō,

ja o disēen sinkii a dēdē kōndē faa lulu poi kaba a sōsō.

²⁸ I lei mi di pasi kaa, ka fu mi go mi feni libi,

nōo joo dē ku mi, hēn mbei mi o dē waiwai.

Sö Dafiti bi sikifi a fesiten e.

²⁹ “Wë nõõ dee sëmbë u mi aki, be mi puu di soni a sikifi dë da unu. Biga fa Dafiti taki dë, nõõ na hënseei soni a tei taki e.” A bi dë wan gaan sëmbë fuu, nõõ a dëdë te de bei gaanduwe kaa. Geebi fëen sai leti dë eti.

³⁰ “Ma nõõ fa Dafiti fan naandë, nõõ a bi dë wan tjabukama u Gadu, nõõ a bi ta konda u wan soni o pasa a bakaten. Biga a bi sabi taa Masa Gadu bi paamusi ën wan soni ku soi seei taa wan u dee bakamii fëen o ko tei di kõnu sutuu fëen fu nõõmõ.

³¹ “Wë nõõ di Dafiti sabi sö kaa, hën mbei a taki di lõ soni dë fu di sëmbë di Masa Gadu o manda ko. Hën de kai di Keesitu. A o dëdë ma a o toona weki baka. A taa Masa Gadu an o disëen a dëdë kõndë fu hën sinkii musu poi. Sö Dafiti bi taki.”

³² Nõõ hën Petuisi taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di sëmbë Dafiti taki dë, hën da Jesosi e. Biga a bi dëdë, ma nõõ Masa Gadu an disëen a dëdë kõndë, a weki ën baka a dëdë. U dee sëmbë i si aki tuu seepi bi si ën ku u wojo taa sö a pasa tuu. ³³ Nõõ fa u dë aki, a dë leti a di letimaun së fëen Tata Masa Gadu a liba ala, ka a tjëen go buta a di mõn kaba hebima kamian.

“Nõõ fa i si Masa Jesosi go ala, nõõ hën di tata fëen dëen di Akaa fëen kumafa a bi paamusi ën taa a o dëen. Nõõ hën Masa Jesosi toona da u ën. Nõõ fa i si u ta taki dee pepei tóngõ fuunu aki, nõõ di Akaa u Gadu hën mbei e. Sö Masa Jesosi toona da u ën tjika.

³⁴ “Nõõ i sabi fa Dafiti bi sikifi mõn, a taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Sindo fii a mi letimaun së aki,

³⁵ ta luku fa mi o buta dee felantima fii a i basufutu.’

Sö wan soni Dafiti sikifi. Wë nõõ fa a sikifi dë, ma na Dafiti bi go a Masa Gadu a liba ala e. ‘Fa a taki dee soni dë, na hënseei soni a ta taki, ma Masa Jesosi soni a taki.’

³⁶ “Nõõ dee sëmbë u Isaëli aki, un musu sabi taa di Jesosi di un peka a di lakpa pau kii dë, hën wë Masa Gadu tei buta ko Masa fu hii mundu e. Hën da di Kõnu di a bi paamusi u kaa, di Keesitu.”

Sö Petuisi taki da dee sëmbë.

³⁷ Nõõ di dee hia sëmbë jei fa a taki dë, nõõ hën hati u de latja te na soni. A go a de sinkii. Hën de bai hakisi Petuisi ku dee oto Tjabukama u Masa Jesosi taa: “Woolo, dee sëmbë fuu dë, unfa woo du mõn?”

³⁸ Hën Petuisi piki de taa: “Un musu disa di hogilibi fuunu, be hiniwan fuunu go dopu a di në u Jesosi Keesitu. Nõõ te un du sö kaa, nõõ Masa Gadu an o hoi dee hogilibi fuunu a bëë mõn. Nõõ a o da unu di Akaa fëen tu, faa wooko a unu liba.

³⁹ “Wë biga Masa Gadu bi paamusi unu kaa taa sö a o da unu di Akaa fëen. Unu, ku dee mii fuunu, ku hii dee böngö fuunu, ku hii dee sëmbë dee ta dë a dee longi kõndë dee a ta kai fu ko sëmbë fëen, de tuu a bi paamusi.” Sö Petuisi taki da de.

⁴⁰ Nõõ hën a tei sëmëni oto soni mõn ta bai de. A ta biinga ku de kodo u de musu piki di fan fëen, be de an musu feni di sitaafu ta tja kumafa dee hogihatima u di kõndë o feni ën.

⁴¹ Nõõ di a taki sö kaa, nõõ hën sëmëni sëmbë piki tuu. Biga di daka dë, nõõ kuma wan dii dusu sëmbë sö piki di buka go dopu. Nõõ hën de ko mökisi ku dee sëmbë u Masa Jesosi dee bi biibi kaa. ⁴² Nõõ fa de ko biibi dë, hën de nango ta lei soni u Masa Jesosi a dee Tjabukama nõõmõ. De ta libi suti ku deseei ku piizii, ta begi Masa Gadu, ta njan makandi fu di de tuu ta biibi a Masa Jesosi.

⁴³ Nõõ di juu dë, dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du sëmëni foombofoombo soni e, te hii lanti ko ta fëë.

⁴⁴ Nõõ fa dee sëmbë ko biibi Masa Jesosi dë, de ta libi makandi seei. De an ta mõmbi deseei soni. Te wan sëmbë abi, a ta da di otowan. ⁴⁵ Nõõ ee wan sëmbë dë ku fuka, nõõ di otowan o sei wan goon fëen, ee nasõ wan oto soni di a abi, nõõ te a feni di mõni nõõ a tja ko paati da dee otowan puu de a fuka. ⁴⁶ Nõõ hiniwan daka de ta ko ta mökisi a di djai u di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë. Nõõ sö de ta waka ta njan makandi a dee wosu u de ku piizii, ku limbohatai seei. ⁴⁷ Nõõ de ta gafa Masa Gadu nõõmõ.

Nõõ fa de ta libi dë, hii sëmbë u di kõndë tuu ta luku de taa: “Aai maingë, dee sëmbë aki, bambuu sëmbë de dë e.”

Nõõ hiniwan daka Masa Jesosi ta tja oto sëmbë ko nama ku de, dee sëmbë dee ta ko a Gadu fu de feni di heepi fëen.

3

Aki Petuisi kula wan lan sëmbë ku di në u Masa Jesosi.

¹ Nõõ hën de dë te wan daka, nõõ hën Petuisi ku Johanisi nango a di Wosu u Masa Gadu a wan dii juu sapate. Biga hiniwan daka sëmbë bi guwenti u go begi Gadu a di lõ ten dë. ² Nõõ

di djai u di Wosu u Masa Gadu bi abi wan döo fëen de kai Hanse Nëngé Döö, nöo naandë de ta tja wan sëmbë ko buta. Di sëmbë dë bi lan sensi nëen mama bëë dendu, nöo hiniwan daka de ta tjëen go buta naandë faa musu ta pidi möni a dee sëmbë ta pasa nango a di Wosu u Gadu.

³ Nöo hën di di sëmbë si Petuisi ku Johanisi ta pasa nango a di Wosu, nöo hën a pidi de möni.

⁴ Nöo hën de luku ën diin. Hën Petuisi taki dëen taa: “Womi, hopo wojo luku i si.”

⁵ Hën a luku de. A a’ di pakisei taa de o dëen wan soni.

⁶ Hën a taki dëen taa: “Ma a’ möni e, ma di soni di mi abi nöo hën mi o da i. A di në u Jesosi Keesitu fu Nazalëti mi taki da i taa hopo waka e!” ⁷ Nöo hën a panjëen a leti maun faa hopo ën taanpu. Fa u du dë, hën futu u di womi ko taanga, ⁸ hën a hopo vu taanpu apë. Hën a denda go ku de a di djai dendu. Hën a ta waka ta djombo ta bai ta gafa Masa Gadu ta dëen tangi u di bunu di a du ën dë.

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë bi dë a di Keikiwosu.

⁹ Nöo di juu dë, sëmëni sëmbë bi dë a di Keikiwosu kaa, nöo de tuu si di womi fa a ta waka ta gafa Masa Gadu ta dëen tangi. ¹⁰ Nöo de sabi taa hën da di sëmbë bi dë sindosindo a di Hanse Nëngé Dööbuka ta pidi möni, nöo hën a ko hopo taanpu ta waka.

¹¹ Nöo hën de kule go a Petuisi ku Johanisi ka de sai dë a di pisi u di Keikiwosu de kai Salumon Baiko. Nöo di womi di bi lan dë, a dë ku de maun ku maun panjanpanjan. Nöo a bigi da de te na soni.

¹² Hën di Petuisi si dee hia sëmbë ta kule ta ko a de, hën a taki da de taa: “Dee Isaëli sëmbë u mi aki, andi bigi da unu sö? Fa di womi ko bunu aki, un ninga taa ku u seei kaakiti u kulëen nö? Ee na un mëni taa fu di hati fuu limbo möön oto sëmbë mbei Masa Gadu da u kaakiti sö? Nönö e! Nëen mbei.

¹³ “Ma Masa Gadu, di dee fesiten sëmbë fuu bi ta begi kaa, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sö, hën wë kë da Masa Jesosi gaan nëbai, nöo hën mbei a kula di sëmbë aki, be un sabi taa sö wan sëmbë Jesosi dë. Biga Jesosi bi dë di Futuboi u Gadu seei di a manda ko da u, ma nöo unu tjëen go da dee tiima u di köndë fuu aki u de musu kii. Hën di un tjëen go, nöo Gaama Pilati an bi si na wan föutu nëen faa musu dëdë e. Hën a taa an o kii ën, a o disëen be a go. Ma di a taki sö, nöo hën un ko ta bai taa an musu disëen go.

¹⁴ “Di apaiti sëmbë u Masa Gadu, ku hën wë i si un du sö e, dee sëmbë. A bi bunu te Masa Gadu seei an feni na wan föutu nëen wan daka, ma unu taa wan këen. Hën un begi di gaama faa musu puu wan oto sëmbë a dunguwosu da unu nëen kamian. Hën un kai di sëmbë dëen. Wan gaan hogi sëmbë di bi ta kii sëmbë, hën un mbei a puu da unu. ¹⁵ Ma di bumbuu Sëmbë di ta da hii mundu libi, nöo hën un kii puu.

“Ma fa un du dë seei, ma Masa Gadu toona weki ën baka e. Biga u seepi si ën ku u seei wojo. ¹⁶ Nöo hën di kaakiti fëen wë i si kula di sëmbë bi lan aki. Fu di u ta biibi nëen liba, hën mbei di sëmbë ko dë tjentjen a unu fesi aki kumafa un tuu ta si ën kaa.

¹⁷ “Nöo haika e, dee sëmbë u mi aki. Mi sabi taa fa un ku dee hedima fuu kii Masa Jesosi dë, wan bi sabi taa sö wan gaan hogi un bi ta du e.

¹⁸ “Ma nöo gaanduwe a fesi Masa Gadu bi da dee tjabukama fëen wan buka taa di sëmbë fëen di a o manda ko a goonliba, di Keesitu, a musu tja sitaafu nöömö. Nöo hën wë i si pasa aki.

¹⁹ “Nöo dee sëmbë o, dee hogilibi fuunu musu hati unu te nöo un bia disa de e, ko a Masa Gadu. Nöo an o hoi unu a bëë möön. Nöo te un du sö kaa, nöo a o ta da unu böö. ²⁰ Nöo a o toona manda Jesosi Keesitu ko da unu möön e. Biga a bi buta a fesi taa sö a o toona mandëen da u kaa. ²¹ Ma nöo fa u dë aki a musu fika a Masa Gadu köndë ala ufö. Te dou di juu fu Masa Gadu musu puu hogi a goonliba buta hii soni ko bunu baka ufö a o toona ko. Biga sö wan soni Masa Gadu bi paamusi dee gaan sëmbë fuu a dee tjabukama fëen taa sö a o du.

²² “Nöo Mosesi bi taki da dee gaan sëmbë fuu taa:

Fa i si Masa Gadu manda mi ko da unu aki,
nöo söseei a bakaten a o manda wan oto Tjabukama ko da unu.

Nöo di sëmbë di o ko dë,

a o dë di wan köndë sëmbë kuma unu.

Nöo te a ko, nöo dee soni dee a o taki da unu,

nöo de tuu un musu piki e.

²³ Biga ee wan sëmbë ja kë piki di buka u di Tjabukama dë,
nöo joo kumutu a dee sëmbë u Masa Gadu dendu go kaba a söso.
Sö wë Mosesi bi taki da dee gaan sëmbë fuu e, dee sëmbë.

²⁴ “Nöo hii dee tjabukama u Gadu, kumutu a Samueli te dou ku hii dee otowan dee bi ta konda soni u Gadu da sëmbë, de tuu kisi di wan seei buka taa sô wanlô soni o pasa, nöo hën de ko ta pasa a di ten u dë aki. ²⁵ De bi konda taa sô wanlô bunu Masa Gadu o du sëmbë. Nöo unu wë da dee sëmbë dee musu kisi dee bunu dë e. Masa Gadu ku dee gaan sëmbë fuu bi abi di buka, ma unu wë ta feni dee bunu de bi taki.

“Biga a bi taki da u gaan sëmbë Abrahamu taa a di böngö fëen hii pei sëmbë u goonliba o feni heepi. „Wë nöo di böngö di a taki dë, Masa Jesosi wë e, dee sëmbë.” ²⁶ Hën a manda ko kuma Futuboi fëen. Nöo fa a mandëen ko dë, u dee Isaëli sëmbë fosu a mandëen da e. Biga a kë faa heepi unu mbei un disa dee hogilibi fuunu.” Sô wë Petuisi taki tuwë da dee hia sëmbë a di Keikiwosu dë.

4

Aki de kisi Petuisi ku Johanisi tja go a kuutu.

¹ Nöo di juu dë, Petuisi ku Johanisi an kaba u fan seei hën dee begima ku di hedima u dee sikôutu dee ta watji a di Wosu u Gadu, ku dee sëmbë u di keiki paatëi de kai Sadusei, hën de ko dou a de. ² Hati u de boonu ku de te na soni, biga de ta konda da dee otowan taa Masa Jesosi dëdë toona weki baka. „Biga dee Saduseima an sa jei taa sëmbë sa dëdë toona weki baka.” ³ Nöo hën de kisi Johanisi ku Petuisi panjan gingin tja go sôötö a dunguwosu. Nöo de o luku te amanjaan bifö de o kuutu de, biga ndeti kaa.

⁴ Ma nöo fa dee Tjabukama bi fan ku dee sëmbë dë, nöo wanlô hia sëmbë bia piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi. Nöo fa de go mökisi ku dee oto biibima u Masa Jesosi naandë hën de ko dë kuma feifi dusu sëmbë sô.

⁵ Nöo hën de dë te mamate, hën dee Dju hedima, ku dee Gaan Womi, ku dee Sabima u Wëti, de tuu hai ko mökisi a Jelusalen naandë u de kuutu. ⁶ Di awoo hedima u dee begima de kai Ananasi, ku di Kaba Hei Begima de kai Kajafasi, wan oto sëmbë de kai Johanisi, ku Alekesani, ku hii dee oto famii u Ananasi, sô de ko a di kuutu. ⁷ Nöo hën de manda sëmbë u de go tei de tu Tjabukama u Masa Jesosi, Petuisi ku Johanisi, tja ko a de.

Nöo di de ko dou, hën de hakisi de taa: “Ku un kaakiti un kula di lan sëmbë dë? Un sëmbë në un kai ufö un du sô wan soni?”

⁸ Nöo di juu dë di Akaa u Masa Gaangadu bi dë a Petuisi liba hebi seei. Nöo hën a piki de gbelin taa: “Gaan lanti, un piimisi fuunu e. ⁹ Un kë sabi unfa u du ufö u heepi di lan sëmbë ö? ¹⁰ Wë be mi taki ën da unu, biga a dë fanöudu fuun musu sabi. A dë fanöudu fu hii un dee sëmbë u Isaëli tuu musu sabi taa Jesosi Keesitu u Nazalëti hën kulëen ku ën kaakiti. Hën mbei i si a ko taanpu telutelu a unu fesi aki. Di sëmbë di un bi peka a di lakpa pau naandë kii, nöo hën kulëen e. Unu wë bi kii ën, ma Masa Gaangadu weki ën baka.

¹¹ “Wë wan sabi fa de sikifi ën buta a Masa Gaangadu Buku nö? De taa:

Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu,
hën de si wan sitonu taa an bunu,
nöo hën de tuwëen a kapëë.

Ma nöo bakaten,
hën di sitonu dë ko mama posu u di wosu.

Wë di sitonu dë, Masa Jesosi wë e, dee sëmbë. ¹² Hën nöo sa puu sëmbë a hogi basu fii sa dou a Masa Gaangadu fesi. Oto në an dë a goonliba aki möönsö di u libisëmbë sa kai fuu feni di heepi u Gadu.”

¹³ Wë nöo di dee kuutama jei fa Petuisi ku Johanisi ta fan sôndö fëëë sô, hën de taa: “Maingë, dee sëmbë aki, na sôsö sinkii sëmbë de dë nö? Biga de an go a siköö wan bëtë, ma nöo hën de ko ta fan ku u sôndö fëëë sô.” Di soni bigi da de, nöo hën de ko si taa di fa dee Tjabukama bi ta dë ku Masa Jesosi, hën wë mbei de sabi u fan sô. ¹⁴ Nöo soni an dë u fia möön tu. Biga di lan womi di de bi kula sai leti dë taanputaanpu ku de.

¹⁵ Nöo hën de manda Petuisi ku Johanisi ku di womi di bi lan taa be de kumutu a di kuutu kamba ufö. Nöo hën de kumutu go. Nöo hën dee kuutama fika dë ta hakisi taa: ¹⁶ “Wë unfa woo du ku dee sëmbë? Biga hii sëmbë fu Jelusalen aki tuu sabi fa de bi kula di lan sëmbë dë. A dë wan gaan foondo soni da hii mundu, nöo wa sa fia, biga a bödjëë tuu. ¹⁷ Ma nöo un boo bai de nöo taa de an musu tei di në u Jesosi ta paaja a di köndë möön.”

¹⁸ Nöo di de kuutu tefa de kaba, hën de toona kai Petuisi ku Johanisi taa be de ko. Hën de ko dou. Hën de buta ku de seei taa de an musu ta kai di në u Jesosi ta lei sëmbë soni fëen möön a mundu.

¹⁹ Nöo hën Petuisi ku Johanisi piki de taa: “Lanti, fa un taki da u aki, nöo u jei. Un bai u taa wa musu konda soni u Masa Jesosi. Ma Masa Gaangadu manda u fuu musu konda. Nöo unfa un mëni? Undi u dee buka un si kuma Masa Gaangadu o kë fuu musu piki? ²⁰ Wë nöo wa sa tjubi dee soni u wojo bi si ku dee u jesi bi jei. U musu konda de nöömö.” Sô de piki de.

²¹Hën dee kuutuma toona bai de seei gbelin taa de an musu konda de, nöö hën de manda de go. De an saanfa u de du fu de musu da de sitaafu, biga hii sëmbe ta gafa Masa Gaangadu ta bai en nê fu di gaan soni di bi pasa dë. ²²Biga di sëmbe di de bi kula a di gaan foondo fasi dë, nöö a bi abi jaa pasa föteni, ma an bi waka wan daka.

Aki dee Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto biibima ta begi.

²³Nöö fa dee kuutuma manda Petuisi ku Johanisi go dë, nöö hën de go a dee oto biibima u Masa Jesosi go taki da de unfa dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi bi taki da de. Hën de konda te de kaba.

²⁴Nöö di dee otowan u de jei sö, nöö hën de tuu ko ta gafa Masa Gaangadu taa: “Masa Gadu oo, i mbei hii soni a liba ala, ku goon aki tuu, te dou ku di ze. ²⁵Nöö hën i manda di Akaa fii faa fan a di futuboi fii liba, u gaan avo Dafiti, taa:

Andi du dee pepei sëmbe u goonliba mbei hati u de boonu sö?

Faandi mbei de ta suku pasi sö te de wei,

u de du hogi ku Masa Gaangadu?

²⁶Dee könu u goonliba ku dee oto tiima tuu ta hai ko fiti buka u de feti ku Masa Gaangadu puu hën ku di Könu fëen di a buta, a de liba.

Sö Dafiti taki.

²⁷“Wë nöö Masa Gaangadu, di soni Dafiti bi taki dë hën wë i si ta pasa fa u dë aki. Biga dee hedima u goonliba, Helodi ku Pontuisi Pilati, ku dee Isaëli sëmbe fuu, ku dee oto köndë sëmbe tuu ko mökisi leti a Jelusalen aki fu de du hogi ku Masa Jesosi, di Futuboi fii di dë apaiti da i. Di Sëmbe di i bi da taki a hii mundu liba, nöö hën de bi sitaafu sö e. ²⁸Nöö hën de du hii dee soni dee i bi buta a fesi taa sö o pasa. Wë Masa, sö i seei abi di kaakiti tuu, fu buta hii soni fu de musu pasa leti kumafa i bi kë.

²⁹“Nöö fa u dë aki ja si o? Dee sëmbe bai u taa de o du ku u. Nöö hën u begi i, Masa, fii da u dee futuboi fii degihati, be u sa ta konda di Buka fii nöömö söndö fëë. ³⁰Masa Gaangadu, i musu kula dee suwakima, be sëmbe si di kaakiti fii di i abi. Be u tei di nê u Masa Jesosi ta du foondofoondo soni, be hii sëmbe si di kaakiti di a abi. Biga hën wanwan tö dë di apaiti Futuboi fii di i buta. Nöö da sö u begi i, Masa.”

³¹Nöö di de begi sö te de kaba, hën di kamian ka de dë ko ta seki seei te na soni. Hën di Akaa u Masa Gaangadu toona ko taanga a de liba, hën de ko ta konda di buka u Gadu seei söndö fëë.

Aki ta lei fa dee biibima u Masa Jesosi bi ta libi makandi tjika.

³²Nöö di juu dë, hii dee biibima u Masa Jesosi tuu bi dë ku wan hati. Na wan sëmbe ta hoi en gudu buta nëen wosu fëen wanwan, ma de tuu ta abi soni makandi. ³³Hën dee Tjabukama u Masa Jesosi ta konda da lanti nöömö fa Masa Jesosi weki a dëdë. Nöö fa de ta fan dë, di fan u de abi kaakiti, nöö a dë u si tuutuu taa Masa Gaangadu ta tja de ku en bunuhati seei. ³⁴Fa de sai dë, na wan sëmbe bi dë a de dendu ta pena. Biga ee wan sëmbe i dë ku pena nöö dee otowan ee dee a' goon ee nasö wosu, nöö de ta sei en ³⁵nöö de tei di möni tja ko da dee Tjabukama u Masa Jesosi. Nöö dee Tjabukama tei di möni nöö de paati da dee penama puu de a fuka. Sö de bi ta libi di ten dë.

³⁶Nöö hën wan sëmbe bi dë de kai Josëfu. Dee Tjabukama u Masa Jesosi ta kai en Banabasi; hën kë taki “wan sëmbe di ta da sëmbe hati.” Nöö a dë u di lö u Isaëli de kai Leifi, nöö a kumutu a di köndë de kai Sipuusi. ³⁷Nöö hën di womi aki bi abi wan goon, hën a sei en. Hën a tei hii di möni fëen tuu tja ko da dee Tjabukama u Masa Jesosi u de paati da sëmbe.

5

Aki ta lei andi pasa ku Ananiasi ku hën mujëë.

¹Di juu dë, hën wan womi bi dë de kai Ananiasi, nöö hën mujëë de kai Safila. Nöö de bi abi wan goon u de. Nöö hën de sei di goon. ²Nöö hën di womi tei hafu u di möni hoi buta dë, hën a tei di fika tja go da dee Tjabukama u Masa Jesosi, taa tuu u di möni di a sei di goon hën di dë. Nöö fa a du dë, hën mujëë sei dë a dendu tu.

³Nöö di a du sö, hën Petuisi gandji dëen taa: “Womi Ananiasi, unfa i du bifö di didibi subi a i liba sö, te i kë ganjan di Akaa u Masa Gadu? ⁴Andi mbei i du sö? I seei bi abi di goon, nöö di i sei en kaa, nöö i bi sa hoi hii di möni. Ma nöö hën i tjubi hafu fëen buta dë, hën i tei di fika tja ko da u taa, tuu fëen di dë. Wë na ku libisëmbe i di u hogi e, ma ku Masa Gadu i du en.”

⁵Nöö di Ananiasi jei di fan wante, nöö hën a tombi kai a goon dëdë pii, böö fëen koti.

Nöö fa di soni pasa dë, dee oto sëmbe jei nöö hati u de latja seei. ⁶Nöö hën wanlô kijoo mii hopo hën de ko dimboli di dëdë tefa de kaba, hën de tei en tja go bei.

⁷ Hën de dë te baka dii juu langa sô, hën di mujëë u di womi ko dou. An bi sabi taa sô wan soni bi pasa ku ën manu.

⁸ Nöo di a ko dou, hën Petuisi hakisi ën taa: “Mujëë, haika. Fa di manu fii bi tja di möni u di goon ko aki, tuu fëën a tja nõ?”

Hën a piki taa: “Aai, tuu fëën di dë e.”

⁹ Hën Petuisi toona taki dëën taa: “Faandi mbei i ku i manu tuu fiti buka makandi taa woon pooba di Akaa u Masa Gadu luku sô? Wë dee womi mii dee bi tja di manu fii go bei, haika futu u de a döobuka dë. Nöo de o tja i go bei tu e.”

¹⁰ Hën di a taki sô, di mujëë jei. Hën a kai gbolo a Petuisi fesi dë dëdë pii. Hën dee kijoo ko dou, hën de si ën dë dëdëdëdë. Hën de toona hopo ën tei tja go bei nëën manu bandja.

Sô wan gaan soni pasa di juu dë.

¹¹ Nöo di dee biibima u Masa Jesosi ku dee oto sëmbë jei, nöo hën hii de tuu fëëë te na soni. „De si taa libi u de musu dë tololoo a pasi seei.”

Aki ta lei fa dee Tjabukama u Masa Jesosi ta kula sëmbë.

¹² Di juu dë, dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du hia soni, foondofoono wan kuma maaka sô, „nöo sëmbë ta si taa Gadu dë ku de tuu.” Nöo dee sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi ta ko a di kamian u di Keikiwosu de kai Salumon Baiko nöömö ta mökisi makandi. ¹³ Ma fa de ta ko dë, na de ku oto sëmbë e. Biga dee oto sëmbë dee an ta biibi a Masa Jesosi liba, de ta fëëë seei u de ko mökisi ku de, hii fa de ta gafa de nöömö taa bumbuu sëmbë de dë.

¹⁴ Nöo dee sëmbë u Masa Jesosi ta ko möön hia seei. Hiniwan juu oto sëmbë ta ko biibi, womi ku mujëë tuu, ta mökisi ku dee otowan bi biibi a fesi.

¹⁵ Nöo fa Gadu ta da dee Tjabukama kaakiti tjika dë, nöo sëmbë ta tja dee suwakima u de ta ko ta buta a bandja pasi. De ta tja de ta buta a kama liba a goon dë, so u de dë a bedi, nöo de dë ta luku Petuisi faa pasa dë, sonte di jeje fëën sa kai a de nöo de sa ko bunu. ¹⁶ Gaan hia sëmbë seei ta kumutu a dee köndëköndë a Jelusalen bandja dë ta tja dee suwakima u de ta ko, ku dee sëmbë dee dë ku soni a hedi ta sitaafu de ta kii. Nöo de tuu dee Tjabukama kula ko bunu.

Aki wan basia u Masa Gadu Köndë ko heepi dee Tjabukama.

¹⁷ Nöo fa dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du dee foombo soni sô, nöo hën di Kaba Hei Begima u dee Isaëli sëmbë ku dee mati fëën u di Sadusei paatëi, de ko ta haun ku de te na soni. ¹⁸ Te wan daka, hën de go kisi de tja go söötö a dunguwosu.

¹⁹ Ma a di ndeti dë seei, hën wan basia u Masa Gadu Köndë ko jabi dee döo u di dunguwosu puu dee Tjabukama tja ko a döo. ²⁰ Hën a taki da de taa: “Un go taanpu a di Wosu u Masa Gadu e, nöo un ta konda da lanti nöömö taa wan nunjunun libi dë u feni a Masa Gadu. Un puu hii soni fëën da de be de sabi.”

²¹ Nöo hën dee Tjabukama piki. Biga di dobooko fëën, hën de toona go dë a di Wosu go ta lei lanti leti kumafa di basia bi taki da de.

Aki dee Isaëli hedima kai dee Tjabukama u Masa Jesosi a kuutu möön.

Di mamate dë seei, hën di Kaba Hei Begima ku dee mati fëën ko makandi u de kuutu di soni u dee Tjabukama u Masa Jesosi. Hën de kai hii dee hedima u dee Isaëli sëmbë ku hii dee oto kuutuma u Isaëli tuu taa be de ko a kuutu.

Hën di de ko, hën de manda buka da dee wakitima u di dunguwosu taa be de go tei dee Tjabukama tja ko da de. ²² Nöo hën dee wakitima go. Ma nöo di de go dou nöo pii, djee. Dee sëmbë an sai dë.

Hën de toona go a dee kuutuma go taa: ²³ “Dee sëmbë aki, wë u dou e. Nöo gaan soni. Dee sëmbë dee un manda u fuu go tei, wa si de e. U go a di dunguwosu, u si dee döo tuu dë söötösöötö ku dee siköutu dë a dee döobuka ta hoi wakiti tuu u si. Ma nöo di u go dou hën u jabi di döo, wa si sëmbë. De an sai dë e. Wa sabi naasë de go.”

²⁴ Nöo di di Kaba Hei Begima ku dee Gaan Begima ku di hedima u dee wakitima u di Wosu u Gadu jei sô, nöo a toobi de tumisi. De an saandi pasa.

²⁵ Te wan pisi, hën wan sëmbë ko dou, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Dee womi un bi buta a dunguwosu, de dë leti a di Wosu u Gadu dë ta lei sëmbë e.”

²⁶ Nöo di de jei sô, hën di hedima u dee wakitima kai dee otowan fëën, hën de kule go tei dee Tjabukama tja ko. Ma na ku taanga e, biga de fëëë taa a kandë dee lanti hati o boonu ku de te de o naki de ku sitonu kii.

²⁷ Nöo hën de tja dee Tjabukama ko, hën de ko taanpu a dee kuutuma fesi.

Hën di Kaba Hei Begima taki da de taa: ²⁸ “Dee sëmbë aki, u bi bai unu kaa e, taa wan musu ta lei lanti dee soni u Jesosi möön. Jetiseei wan disa möönsö. Un ta lei sëmbë kodo, tefa hii sëmbë u Jelusalen tuu jei kaa. Nöo fa un ta du ën dë, un ta biinga kodo fu un buta a u hedi taa u kii ën.”

²⁹Hën Petuisi ku dee oto Tjabukama toona piki ën taa: “Aai, wë u jei, dee sëmbë. Ma Masa Gadu buka hën u musu piki möön gaanfa möön libisëmbë buka e. ³⁰Nöö unu wë bi kii Masa Jesosi tuu. Un pekëen a di lakpa pau, ma Masa Gadu seei, di dë di Gadu di dee gaan sëmbë fuu bi ta begi gaanduwe kaa, nöö hën toona weki ën baka. ³¹Nöö hën a tjëen go buta te a di möön hei kamian nëen letimaun së a liba ala, be a ko dë di kaba Fesima u mundu. Nöö fa a ko dë Fesima dë, nöö a dë di Heepima tu, di sa puu u a hogilibi basu.

“Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbë, an kë hoi di hogilibi fuu Isaëli sëmbë a bëë möön e. A kë fuu tuu musu bia libi, be a sa puu dee hogi du fuu a u liba. Sö a kë heepi u tjika. ³²Nöö u abi fuu konda di buka aki da lanti be de jei e. Biga u seei dë kotoigima u dee soni u Masa Jesosi u ta taki aki, u ku di Akaa u Gadu di a ta da dee sëmbë dee ta piki ën buka.”

³³Nöö hën di dee kuutuma jei fa dee Tjabukama fan, hën de kisi faja seei. Nöö hën de taa de o kii de puu a goonliba nöömö.

³⁴Ma nöö wan sëmbë bi dë a de dendu de kai Gamalijëi. A bi dë wan sëmbë u di keiki paatëi de kai Faliseima di ta lei sëmbë dee wëti dee Gadu bi da dee Isaëli sëmbë. Nöö hii sëmbë abi gaan lesipeki dëen. Nöö hën a hopo taanpu a di kuutu. Hën a manda sëmbë taa be de tja dee Tjabukama go a döö ufö. Hën de tja de go a döö.

³⁵Nöö hën Gamalijëi fan ku dee kuutuma taa: “Dee Isaëli sëmbë aki, un musu mëni unu seei e, ku andi woon du ku dee womi dë. ³⁶Wan saandi bi pasa ku di womi de kai Teodasi nö? Di soni pasa wan pisiten kaa taa a bi kë buta hënseei fesima u di köndë. Nöö hën fö höndö womi go nama ku ën. Hën de dë te wan pisi hën wanlö sëmbë kii ën puu dë, nöö hën hii dee sëmbë fëen paaja tuu. Nöö hën di soni u Teodasi kaba.

³⁷“Nöö baka fëen hën wan oto sëmbë de kai Judasi, di u Galilea pisiwata, ko hopo a di ten lanti bi ta konda sëmbë ta sikifi sëmbë në buta a buku. Nöö sëmëni sëmbë nama ku ën tu, kumafa de bi nama ku di fosu sëmbë u taki dë. Ma söseei sëmbë kii ën tu, nöö hën dee bakama fëen paaja. Kaba u di oto di dë.

³⁸“Nöö hën mbei mi kë taki da unu taa wan musu du soni ku dee sëmbë aki e. Un disa de be de go. Biga ee libisëmbë soni nöö de ta du, nöö a o kaba a sösö. ³⁹Ma ee a Masa Gaangadu a kumutu, nöö wan o sa wini de. Te wan pisi un o ko si taa ku Gadu wë un ta du.” Sö Gamalijëi taki da dee kuutuma te a kaba.

Nöö di de jei fa a fan dë, hën de piki ku ën makandi. ⁴⁰Nöö hën de toona kai dee Tjabukama u Masa Jesosi ko. Hën de buta sëmbë fon de ku wipi te de kaba. Hën de toona gandji da de möön taa de an musu ta kai Masa Jesosi në ta lei sëmbë soni fëen möön.

Nöö di de bai de te de kaba, hën de manda de go. ⁴¹Nöö hën dee Tjabukama kumutu a di kuutu seei ku wai, fu di Masa Gadu bi si taa de bumbuu tjika u de tja sen fu Masa Jesosi në hedi.

⁴²Nöö hën de nango hiniwan daka a di Wosu u Masa Gadu kumafa de bi guwenti kaa, ku sëmbë wosu tuu, ta konda di Bunu Buka da lanti taa Jesosi hën da di Paamusi Kõnu di Masa Gadu bi o manda ko.

6

Aki de tei sëmbë u heepi

dee Tjabukama.

¹Nöö hën dee biibima u Masa Jesosi sai dë e, nöö hiniwan daka de ta hia nango möönmöön. Di gaan së u de bi dë Dju sëmbë, ma de dë tu pei. Biga hafu u de ta fan Giiki tóngö, hafu u de ta fan wan oto tóngö de kai Alamaiki. Nöö de tuu bi abi pooti mujëë söndö manu a de dendu.

Hën de dë te wan daka, hën de tu pei sëmbë dë ko kisi toobi ku deseei. Dee Giiki tóngö wan ta guunjan dee otowan taa de an ta da dee pooti mujëë u de soni u njan tjika kumafa de ta da dee u deseei mujëë.

²Nöö hën de tuwalufu Tjabukama ko jei. Hën de kai dee biibima u Masa Jesosi tuu ko makandi u de fan. Nöö hën de ko.

Hën de taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë fuu aki. U dee Tjabukama aki, wa musu disa di buka u Masa Gadu u konda fuu go ta seeka njanjan soni e. ³Nöö u kë fuun suku sëbën sëmbë a unu dendu, fu de heepi u ku di soni dë. Dee lö sëmbë dë, de musu abi në a hii sëmbë taa de abi bunu fusutan, nöö de musu dë ku telu a di Akaa u Masa Gadu leiki. Dee lö pei sëmbë dë fuun tei buta e. ⁴Nöö u seei sa dë ku telu a di fuu wooko ta begi Masa Gadu ta konda di Buka u Masa Jesosi da sëmbë.”

⁵Nöö fa dee Tjabukama fan dë, nöö dee oto biibima piki ku de. Nöö hën de go suku sëmbë. Nöö dee sëmbë de pii tei, wan u de de kai Sitefani. A dë wan sëmbë ta abi taanga biibi a Masa Gaangadu, nöö a dë ku telu a di Akaa leiki. Söseei de tei Filipi, ku Pokolu, ku Nikanou, ku Timon, ku Paamenasi, ku Nikolasi. Nöö Nikolasi bi dë wan sëmbë u di köndë de kai Antiokia.

An dë Isaeli sëmbë, ma a ko ta biibi Masa Jesosi kuma de. ⁶ Nöö sö de pii dee sëbën womi dë tei, hën de tja de ko da dee Tjabukama. Hën dee Tjabukama buta maun a de liba hën de begi Masa Gadu da de te de kaba, buta de a di wooko.

⁷ Nöö di juu dë, di wöutu u Gadu ta paaja seei möönmöön. Dee biibima a Jelusalen ta ko möön hia seei, nöö wanlô hia begima piki di Buka tu ko dë a de dendu.

Aki de mindi soni da Sitefani.

⁸ Nöö di sëmbë de kai Sitefani dë, a bi dë wan sëmbë Masa Gadu dë ku ën a wan apaiti fasi. Biga a ta dëen kaakiti seei, a ta du gaangan soni, foombofoombo wan, sëmbë ta si.

⁹ Ma nöö te wan pisi, hën wanlô sëmbë hopo ta fia ku ën. Dee lö sëmbë dë, de dë u wan Dju keiki de kai “Fiima.” Isaeli sëmbë de dë, ma fu wanlô oto köndë de kai Sileni ku Alekesania, nöö de bi kumutu a de köndë ko fika a Jelusalen dë. Nöö hën de ku wanlô oto Dju sëmbë u Silisia ku Asia tuwë gogo a wan së ta fia ku Sitefani. ¹⁰ Ma di Akaa u Masa Gadu da Sitefani kõni tefa dee sëmbë an sa wini ën a di fia.

¹¹ Nöö hën dee sëmbë kumutu dë, hën de go suku sëmbë saapi u de ko mindi soni da Sitefani taa a bi kosi Mosesi, di gaan sëmbë u de, ku Masa Gadu tuu. De seei jesi jei ën. Sö de taki.

¹² Nöö hën de paaja di taki dë go a hii lanti te dou ku dee Gaan Womi ku dee Sabima u Wëti. Nöö di dee sëmbë jei sö, nöö hën hati u de boonu te na soni. Hën de kule go kisi Sitefani hai tja go a gaan kuutu.

¹³ Nöö hën de tja sëmbë ko fu de musu mindi soni dëen möön. Hën de ko taki taa: “Di sëmbë i si aki, a ta kosi di Gaan Keikiwosu u Masa Gadu kodo, tee dou ku dee wëti u Gadu tuu. An ta disa möönsö. ¹⁴ Biga a taa di womi de kai Jesosi u Nazalëti o ko booko di Keikiwosu fuu, nöö a o puu dee wëti fuu dee Gadu da Mosesi fuu musu libi ku de. Sö u seepi jei ën ku u seei jesi di a taki sö.” Sö dee mindisonima taki a di kuutu.

¹⁵ Hën hii dee kuutama bia luku Sitefani diin. Hën de si taa fesi fëen djei wan basia u Masa Gadu Köndë. „Sö a limbo tjika.”

7

Aki Sitefani ta fan ku dee sëmbë.

¹ Hën di Kaba Hei Begima hakisi Sitefani taa: “Womi, fa dee sëmbë ta taki aki, nöö sö i bi taki tuu nö?”

² Hën Sitefani piki ën taa: “Dee sëmbë u mi aki, un piimisi fuunu e. Mi kë toona mëni unu a wanlô soni bi pasa ku dee gaan sëmbë fuu a fesiten.

“Masa Gadu, di Gadu fuu di hei tee libisëmbë wojo an sa kai ku ën, hënseei bi ko a di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu, ka a bi ta dë a Mesopotamia köndë. Di juu dë, Abahamu an bi foloisi go a Halan eti. ³ Nöö di Masa Gadu ko nëen, hën a taki dëen taa: ‘Womi, foloisi kumutu disa di köndë fii ku dee sëmbë fii aki, nöö i go a wan oto köndë ka mi o lei i fii go.’

⁴ “Nöö hën Abahamu kumutu a Kalidea naandë go a di köndë de kai Halan. Hën a ko sai dë teefa hën tata dëdë, a bei. Hën Masa Gadu puu ën dë manda go a di köndë ka i si u ta libi aki. „Ma nöö a di ten dë de bi ta kai di köndë Kaana.”

⁵ “Ma nöö fa Masa Gadu tja Abahamu ko a Kaana aki seei, ma an dëen di köndë fëen seei eti bifô a dëdë. Na wan kodo pisi fëen a dëen. Ma a bi paamusi ën taa a o dëen di köndë nöömö, nöö a o ko köndë fëen ku dee bakamii fëen dee a o pai. Wë nöö di juu di Masa Gadu paamusi Abahamu di soni dë, Abahamu an bi pai na wan kodo mii eti.

⁶ “A di fasi aki wë Gadu fan ku ën e. A kai ën taa: ‘Mati.’ A piki. A taa: ‘Dee bakamii fii o go ta dë a wan oto köndë kuma wakama e. Nöö dee sëmbë u di köndë dë o buta de a sitaafu seei. De o ta du hogihogi ku de tee dou fö höndö jaa. ⁷ Ma bakaten mi o sitaafu dee sëmbë ta du hogihogi ku de awaa, nöö dee bakamii fii o kumutu a di köndë ka de bi ta sitaafu de. Nöö de o toona ko a di së aki baka, fu de sa toona begi mi a di kamian aki möön.’ Sö Gadu bi fan ku Abahamu.

⁸ “Nöö baka di a fan ku ën sö, hën a dëen wan wëti taa a musu koti wan maaka nëen sinkii faa dë taa hën ku hën a’ buka. Nöö di maaka fika fu hiniwan womi mii di de o pai, de musu koti ën nëen sinkii. Hën mbei di a pai Isaki, baka aiti daka hën a koti di maaka nëen sinkii. Tefa bakaten, hën Isaki toona pai Jakopu hën a koti ën. Hën teefa Jakopu ko pai dee tuwalufu gaan sëmbë fuu, sö seei a toona koti de tu, fu di maaka musu fika nango nöömö a u Isaeli sëmbë sinkii.”

⁹ Hën Sitefani toona taki möön, a taa: “Wë kumafa i sabi kaa, dee gaan sëmbë fuu bi ta haun ku di otowan u de de kai Josëfu, hën de sei ën da wanlô sëmbë. Hën dee sëmbë dee bai ën dë tjëen go a Egepiti köndë go buta a sitaafu. Tökusei Masa Gadu bi dë ku ën e. ¹⁰ A puu ën a hii dee fuka fëen tuu.

“Hën de dë te dou wan ten, hën di gaan kõnu fu Egepiti kõndë de kai Falao manda kai Josëfu. Nöo di Josëfu go a di kõnu, nöo Masa Gadu bi dë ku ën eti ta dëen bumbuu fusutan ku kõni seei. Nöo hën di kõnu si taa a dë bumbuu sëmbë, nöo hën a tei ën buta ko takima fëen kõnuwosu te dou ku hii Egepiti kõndë tuu.

¹¹ “Nöo hën de dë tee wan gaan hangi ko. Hii dee sëmbë a Egepiti kõndë ku dee dë a Kaana tuu ta tja fuka ta dëdë ku di hangi. Dee gaan sëmbë fuu seei an sa feni soni u njan. ¹² Nöo hën Josëfu tata Jakopu, hën a sai dë te nöo hën a jei taa wë di kõndë de kai Egepiti hën abi soni u njan. Nöo hën a manda dee gaan sëmbë fuu, dee womi mii fëen, hën de go bai soni u njan. Nöo hën bi da di fosu pasi di Jakopu manda de go a Egepiti kõndë.

¹³ “Nöo di de go di u tu pasi, hën Josëfu kai de ko nëen, hën a piki de awaa taa: ‘Hën di baaa fuunu disis e. Mi wë disis, Josëfu.’ Nöo di juu dë ufö Kõnu Falao ko sabi fa u Josëfu taa dee famii fëen dee di dë.

¹⁴ “Baka u di dë, hën Josëfu manda kai hën tata Jakopu taa hii di wosu dendu fëen ku ën seei tu musu ko a Egepiti kõndë, nöo a o sõlugu de. Nöo di juu dë, de bi dë sëbënteni-ku-feifi sëmbë.

¹⁵ “Nöo hën di Jakopu kisi di buka, nöo hën de tei pasi go te a Egepiti kõndë. Hën de sai dë teee nöo hën Jakopu ku hii dee mii fëen tuu ko dëdë. ¹⁶ Nöo fa de bi ta dëdë dë, nöo dee mii u de ta tei de ta tja ko a di së aki a di kõndë de kai Sikëm go bei. Di geebi Abahamu bi bai a dee bakamii u Hamolu, nëen de ta tja de go bei.

¹⁷ “Nöo da sö dee bakamii fu Jakopu fika dë a Egepiti kõndë. De ta pai teee de ko gaan hia sëmbë. Nöo di ten dë, di juu ta zuntu fu Masa Gadu da de di kõndë Kaana kumafa a bi paamusi Abahamu.

¹⁸ “Nöo di juu dë, hën wan oto kõnu ko dë ta tii Egepiti kõndë. Nöo di kõnu dë aan bisi ku Josëfu biga an bi sabi ën. ¹⁹ Nöo hën a ganjan dee gaan sëmbë fuu ta du hogihogi ku de teee. A taa de musu tja dee njunjun pai miii u de go buta a döo be de dëdë kaba a sösö.

²⁰ “Nöo a di ten dë, de pai Mosesi. A bi dë wan apaiti mii, biga Gadu seei si taa a hanse. Nöo hën de ta kiijëen tjubitjubi a wosu te a a’ dii liba. Nöo di de si taa de an sa tjabi ën möön hën de tjëen go ,buta a wan kamian ka sëmbë sa si ën tei kiija. ²¹ Nöo hën di mujëe mii u Kõnu Falao ko si ën, hën a tei ën tja go kiija kuma hënseei mii. ²² Dee Egepiti sëmbë ta lei ën hii dee kõni dee de abi, ku hii dee sabi dee de abi tuu de lei ën. A ko dë wan hebi sëmbë u di kõndë seei. Biga a sa’ u fan, nöo a sa’ u du soni tu.

²³ “Nöo hën Mosesi sai dë te a abi fōteni jaa, nöo hën a taa a o go luku dee sëmbë fëen, dee Isaëli sëmbë, ,dee ta libi a wan së u di kõndë. ²⁴ Nöo di a go dou, hën a si wan u dee Egepiti sëmbë ta du hogihogi ku wan u dee Isaëli sëmbë fëen. Hën a naki di Egepiti sëmbë kii pii, fu di a bi du hogihogi ku di fëen sëmbë. ²⁵ Fa a du dë, a bi ninga taa dee Isaëli sëmbë fëen o sabi taa Masa Gadu hën ta wooko nëen liba faa puu de a di sitaafu de sai dë. Ma de an si ën sö.

²⁶ “Di dobooko möön, hën a toona go si tu u dee Isaëli sëmbë ta feti ku deseei. Hën a paati de puu. A taa: ‘Womi, faandi mbei un ta libi sö? Biga un dë baaa ku baaa. Faandi mbei un ta du sö ku unu seei u du?’

²⁷ “Hën di sëmbë di abi adjabëe tuusi Mosesi puu dë. A taa: ‘Ambë buta i fii musu dë hedima ta kuutu a u liba? ²⁸ Kii i kë kii mi kumafa i bi kii di Egepiti sëmbë jeside nö?’

²⁹ “Nöo di Mosesi jei sö, hën a panta. A si taa di soni di a bi du, a ko a döo. Nöo hën a kule kumutu dë fusi go tee a wan oto kõndë de ta kai Midian. Hën a go sai dë te a tei mujëe pai miii. A pai tu womi mii.

³⁰ “Nöo hën a dë a Midian fōteni jaa longi. Te wan daka hën a go a di sabana dendu, zuntu ku wan gaan hei kuun de kai Sinai. Nöo hën a bia luku, hën a si wan faja ta kisi a wan uwii nöömö, an ta tapa möönsö. Wan Sëmbë u Masa Gadu Kõndë wë ko a Mosesi a di faja dë e. ³¹ Nöo di Mosesi si di faja ta kisi nöömö, nöo a bigi dëen. Hën a waka go zuntu ku di uwii go luku ën bunu ee andi.

“Nöo di a go dou, hën a jei Masa Gadu tōngö fan ku ën a di faja dendu taa: ³² ‘Womi, mi wë disis e. Di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi, de Abahamu, Isaki, Jakopu, hën wë disis e.’ Nöo di Mosesi jei di tōngö sö kaa, nöo hën a panta te a ta tēemë tjatjatja, aan hati u toona luku di faja möön.

³³ “Hën Masa Gadu toona taki dëen taa: ‘Puu di susu fii a i futu. Biga ka i taanpu dë, nöo a dë wan apaiti kamian u mi, nöo i musu a’ lesipeki dëen.’

³⁴ “Hën a taki möön taa: ‘Haika e. Mi si fa de ta sitaafu dee sëmbë u mi a Egepiti kõndë ala. Mi ta jei djëmë u de, nöo hën mi ko awaa u ko puu de. Nöo hën mi ko kai i taa i musu toona go a Egepiti kõndë.’ ”

³⁵ Nöo Sitefani ta fan nango eti. Hën a taa: “Wë di Mosesi dë, hën da di sëmbë di dee Isaëli sëmbë an bi kë. De bi dëen gaan buka taa ee ambë mandëen faa ko takima ta kuutu a de liba. Ma nöo awaa Masa Gadu seei toona mandëen da de baka faa musu ko dë takima u de, faa

puu de a di fuka di de sai dē. Di Sëmbë di dē a di faja dendu ta fan ku ën, hën wë mandëën sō.

³⁶ “Nöö hën Mosesi hopo hën a go a Egepiti Köndë. Hën a go du peipei foombo soni ala, te a puu dee sëmbë fëën a di köndë tja de go pasa di ze de kai Bë Ze, tja go buta a di sabana dendu ala. Hën de go sai a di sabana te dou föteni jaa. Nöö hii di ten dē, Masa Gadu dē ku Mosesi ta du sëmëni gaan foondo soni nëën liba.

³⁷ “Wë nöö di Mosesi u ta taki aki, nëën liba wë Gadu wooko sō e, nöö hënseei wë bi fan ku dee gaan sëmbë fuu taa: ‘A bakaten Masa Gadu o manda wan Tjabukama da unu, kumafa a manda mi da unu aki. A o dē wan Isaëli sëmbë leti kuma unu seei.’

³⁸ “Wë nöö sō Gadu bi abi futoou a Mosesi liba tjika e. Hën mbei a dëën di taki faa musu tii dee gaan sëmbë fuu a di sabana sō. Hën seei bi dē di sëmbë di Masa Gadu bi fan ku ën a di sabana, di a bi dē a Sinai dē, nöö hën a kisi fan a Gadu faa musu toona da u ën. Nöö ee u tei dee soni a fan dē, nöö woo feni libi a de e.

³⁹ “Ma nöö hii fu dati, dee gaan sëmbë fuu an bi kē piki Mosesi buka möönsō. De an bi kē di fan fëën. De kē toona go u de a Egepiti köndë baka. ⁴⁰ Hën de ko taki dëën baaa Alon taa: ‘Womì, u kē begi i fii musu mbei wanlō gadu da u. Nöö dee lō gadu dē, de woo ta begi fu te u nango a kamian de musu tja u. Biga wa saandi pasa ku di womi de kai Mosesi dē, di bi tja u kumutu a Egepiti köndë ko aki.’

⁴¹ “Nöö hën de mbei wan pindigadu kuma wan kau mii sō te de kaba. Hën de hoi wan gaan piizii da di soni deseeri mbei ku deseeri maun dē, ta tuwë soni dëën. ⁴² Nöö hën Masa Gadu disa de be de libi kumafa de kē. Hën de ko ta begi di sonu, di libawojo, dee teeja, dee soni dē tuu de ko ta begi.

“Fa de du ën tjika dē, hën mbei Masa Gadu bi fan a dee fesiten tjabukama liba, a taa: Dee sëmbë u Isaëli, un haika mi e.

Fa un bi ta kii dee mbeti fuunu

ta begi a di sabana te dou föteni jaa dē,

mi un bi ta kii de da nō?

⁴³ Nönö, na mi un bi ta kii de da e.

Biga di wosu u di gadu de kai Mōlökō,

hën un bi ta tja ta lontu ku unu.

Nöö di teeja u di gadu de kai Lomfa,

hën u bi ta hei.

De wë da dee soni un bi ta begi e.

Nöö hën mbei mi o disa unu,

be de tja unu go buta a sitaafu a di köndë de kai Babilon.

Sō Masa Gadu taki a dee tjabukama fëën.

⁴⁴ “Wë fa dee gaan sëmbë fuu bi sai dē, nöö de bi dē ku di Wosu u Masa Gadu di de bi ta tja a di sabana. Te de ta si di Wosu nöö de ta sabi taa Gadu dē ku de. Di wosu dē, de mbei ën leti kumafa Masa Gadu bi lei Mosesi taa a sō wan fasi de musu mbei ën.

⁴⁵ “Hën de dē te bakaten nöö hën Josua ko a Mosesi kamian ta tii dee Isaëli sëmbë. Hën tja de go feti ku dee köndëköndë. Nöö fa de ta feti dē, nöö de ta tja di Wosu ta lontu ku de. Nöö hën de ta feti tefa Gadu puu dee peipei sëmbë bi dē a di köndë da de, fu de sa go libi a di köndë u de. Hën di Wosu fika ku de dē tefa de ko pai Könu Dafiti. ⁴⁶ Nöö hën Könu Dafiti libi a wan fasi tee Masa Gadu seei tei ën fu wan bumbuu sëmbë.

“Nöö hën de dē te wan pisi, hën Könu Dafiti taki da Masa Gadu taa a kē mbei wan wosu dëën. Fa a bi dē di Gadu u Jakopu ta tja dee Isaëli sëmbë fëën te kisi di ten fëën Könu Dafiti seei dē, nöö a kō mbei wan wosu dëën faa ta libi. ⁴⁷ Ma fa Könu Dafiti taki dē seei, ma nëën seei mbei di wosu e. Di mii fëën de kai Salumon, hën mbei di wosu.

⁴⁸⁻⁴⁹ “Ma nöö hii fa u ta taki aki, dee sëmbë, ma Masa Gadu hei poi fu libi a wan wosu di libisëmbë mbei e. Wan fesiten tjabukama bi taki ën kaa. A taa:

Masa Gadu taki e, taa:

‘A gaangadu a liba aki di könubangi u mi dē di mi ta sindo.

Nöö goonliba da mi piki bangi

di mi ta buta futu te mi sindo.

Nöö un wosu seei i sa mbei da mi

fu mi feni kamian u mi böö sinkii?

⁵⁰ Biga mi mbei hii dee soni tuu kaa.’

Sō di tjabukama bi sikifi u Masa Gadu.’

⁵¹ Nöö hën Sitefani fan taanga ku dee sëmbë awaa, a taa: “Dee sëmbë aki, unfa un mbei? Misikuma jesi fuunu taanga kuma sitonu. Hati fuunu dē leti kuma dee sëmbë dē a goonliba

aki dee an kabi soni u Masa Gadu. Biga te di Akaa u Gadu kë lei unu soni, nöö wan ta kë piki möönsö, leti kumafa i si dee gaan sëmbë fuunu an bi ta kë piki ën. Sö nöö un dë eti.

⁵² “Dee gaan sëmbë fuunu bi ta sitaafu hii dee fesiten tjabukama u Masa Gadu tuu. Na wan u de fika. Hii dee sëmbë Gadu bi manda da de tuu de kii, te dou ku dee sëmbë dee bi ta konda taa sö wan Futuboi fëen o ko. Nöö di Futuboi fëen dë, Masa Gadu an feni föutu nëen wan daka. Nöö tefa di juu dou hën a mandëen ko tuu. Nöö di a ko, hën un kônku ën kii. ⁵³ Un dee Isaëli sëmbë aki, unu wë Masa Gadu bi manda dee basia fëen köndë da fu de tja dee wëti fëen ko da unu, ma wan ta hoi dee wëti möönsö. Biga un kii sö wan bumbuu sëmbë.”

Aki de naki Sitefani kii.

⁵⁴ Nöö di a taki sö, nöö hati u dee sëmbë boonu te de an sa tjëen möön.

⁵⁵ Ma nöö di juu dë, hën di Akaa u Gadu ko taanga a Sitefani liba. Hën a hopo wojo luku liba. Hën a si di waiti u Masa Gadu kuma sonuwojo. Hën a si Masa Jesosi dë a di letimaun sê u Masa Gadu taanputaanpu.

⁵⁶ Hën di a si sö, nöö hën a bai taa: “Wë un luku, mi si Masa Gadu Köndë jabijabi ala, nöö mi si di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii leti a Masa Gadu letimaun sê taanputaanpu.”

⁵⁷ Nöö di de jei sö kaa, hën de tei de maun hën de tapa de jesi fu de an musu jei andi a ta taki. Hën de tuu bai kai wan gaan olo. Nöö hën de kule ku baai go a Sitefani, ⁵⁸ nöö hën de kisi ën panjan. Hën de hai ën gulululu tja go tuwë a wan sê u di köndë. Hën de kisi sitonu mii ta naki ën u de kii ën.

Nöö fa de go a di du dë, hën de puu koosu a sinkii disa da wan kijoo de kai Saulosu faa hoi da de.

⁵⁹ Nöö hën de ta naki Sitefani te wan pisi, hën a bai taa: “Masa Jesosi, gaantangi, tei di akaa u mi hoi e.”

⁶⁰ Nöö hën a kai ku kini a goon begi taa: “Masa, fa dee sëmbë ta du ku mi aki, nöö na hoi de a bëë e.” Hën di a fan sö te a kaba, hën a dëdë. Böö fëen koti.

8

Nöö Saulosu sai leti dë ta luku fa de ta kii Sitefani, nöö a bunu dëen. A kai ku ën seei.

Aki de sitaafu dee biibima te de paaja go a oto köndë.

¹ Di daka dë seei, hën dee sëmbë u di köndë ko ta buta ku dee biibima u Masa Jesosi a Jelusalen dë te a bigi, tee de kule paaja go a kamiankamian. So u de go a dee oto köndë u Judea, so u de go a Samalia. Dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi nöö fika a Jelusalen dë.

² Nöö wanlö sëmbë sai dë dee lobi Masa Gadu, nöö hën de go tei di dëdë sinkii u Sitefani. Hën de këë dëen te a bigi, biga a hati de. Hën de tjëen go bei.

³ Ma Saulosu kë kaba dee biibima u Masa Jesosi seei gbelin puu dë. Hën a nango ta denda a dee wosuwosu u de ta pii de ta tja go söötö a dunguwosu, womi ku mujëë tuu.

Aki Filipi go a Samalia Köndë.

⁴ Nöö fa dee biibima ta kumutu a Jelusalen ta kule ta paaja dë, nöö de ta tja di buka u Masa Jesosi ta paaja tu a dee köndëköndë nöömö be sëmbë jei.

⁵ Di juu dë, hën Filipi, di bi dë wan u dee sëbën womi de bi pii tei dë, hën a go a Samalia Köndë. Hën a ta konda di buka da sëmbë taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o manda da libisëmbë. ⁶ Nöö fa a ta fan ku dee sëmbë dë, nöö de tuu ta haikëen, biga a ta du gaan foombofoombo soni. ⁷ Dee gadu dee ta dë a sëmbë liba ta bai ta kai olo ta kumutu, nöö a ta kula sömëni lan sëmbë ko bunu tu. ⁸ Nöö dee soni Filipi ta du dë tuu ta mbei de ta wai a di köndë te na soni.

Aki ta taki u wan tofuma

de kai Simon.

⁹ Nöö wan sëmbë bi dë a di köndë dë de kai Simon. A bi sai dë longi kaa ta du wanlö tofu soni fëen a di köndë tee a ta foondo hii dee Samalia sëmbë tuu. Nöö a ta njan buka ta mbei ën seei bigima. ¹⁰ Nöö fa a ta du dë, nöö hii dee sëmbë u di köndë, söös sinkii sëmbë ku nëbai sëmbë tuu, tei ën u soni. De ta tei ën fu wan gadu seei taa: “Di sëmbë aki hën de kai Taanga Gadu, Poosian Gadu.” ¹¹ Wë biga a ta foombo de nöömö ku dee tofutofu soni fëen.

¹² Nöö hën Filipi ko a di köndë ko ta konda di Bunu Buka ta taki taa Gadu tja wan Njunjun Tii ko da de. A ta konda taa Masa Gadu manda Jesosi Keesitu da libisëmbë faa heepi de. Nöö hën de ta piki di buka seei nango ta dopu, womi ku mujëë tuu. ¹³ Nöö Simon di tofuma seei piki di buka tu, hën a go dopu te a kaba. Nöö hën a fika ta waka ku Filipi hii ka a nango. Hii dee foombofoombo soni Filipi ta du tuu a ta si, nöö de bigi dëen.

¹⁴ Nöö hën wë dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi dë a Jelusalen ala ko jei taa sö dee sëmbë u Samalia Köndë ko ta piki di buka u Masa Gadu. Nöö hën de manda Petuisi ku Johanisi go haika. ¹⁵ Nöö di de go dou, hën de begi Masa Gadu faa musu manda di Akaa fëen da dee

njunjun biibima dë. ¹⁶ Biga fa de biibi Masa Jesosi naandë, nöö de dopu a di në u Masa Jesosi ma di Akaa an ko a de eti. ¹⁷ Nöö hën Petuisi ku Johanisi buta maun a de, hën di Akaa u Masa Gadu ko a de awaa.

¹⁸ Nöö fa u du dë, Simon sai leti dë ta luku. A si taa te dee Tjabukama buta maun a sëmbë, nöö di Akaa ta ko a de. Hën a go tei möni tja ko faa paka Petuisi ku Johanisi.

¹⁹ A taa: “Dee sëmbë aki, mi begi unu fuun da mi di poosian di un abi dë, fu te mi buta maun a sëmbë di Akaa sa ko a de tu.”

Hën Petuisi gاندji dëen te na soni. A taa: ²⁰ “Waka pasa kumutu aki ku di möni fii dë! I ku di möni fii tuu musu kaba a sösö, i takuhatima ju! I ninga taa möni i sa tei paka Gadu faa da i wan soni fëen di a ta da ku ën bunuhati ö? ²¹ Ja o feni ën möönsö, biga di hati fii di i abi an bunu da Masa Gadu. ²² I musu disa di hogilibi fii, nöö i begi ën fu an hoi di pakisei fii dë a bëë möön. ²³ Biga misikuma di hati fii dë fuufuu pöö ku haun. Di hogilibi fii kaba i a sösö.”

²⁴ Fa a fan dë, hën Simon panta. Hën a begi de taa: “Dee sëmbë, gaantangi mi begi unu, un begi Masa Gadu da mi o, be dee soni un taki dë an musu pasa ku mi.”

²⁵ Nöö hën Petuisi ku Johanisi fika a Samalia dë wan pisiten eti ta konda di Buka u Masa Jesosi ku dee soni de sabi fëen da sëmbë. Nöö hën de toona go a Jelusalen. Nöö di de nango, de ta latja dee peipei köndë u Samalia ta konda di Bunu Buka u Masa Gaangadu nango tefa de go dou a Jelusalen baka.

Aki Filipi ku wan Etiopia

sëmbë miti.

²⁶ Nöö hën Filipi sai dë te wan pisi, nöö hën wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko taki dëen taa: “Womi, hopo seeka. Gadu manda i fii go a di sé u libasë, a di sabana pasi di kumutu a Jelusalen go a Gaza.”

²⁷ Nöö di Filipi jei sö, hën a hopo seeka wante hën a go. Nöö fa a nango dë, hën a go si wan sëmbë u di köndë u Afikan de kai Etiopia ta pasa dë. Di sëmbë dë, a dë wan hei sëmbë nëen köndë ta seeka hii di möni u di mujëë könu u de de kai Kandasi. Nöö di womi dë bi go a Jelusalen go begi Masa Gadu te a kaba, ²⁸ nöö awaa a ta toona nango nëen köndë. A dë nëen wagi sindosindo ta lesi wan buku nango. Nöö di buku di a ta lesi dë, nöö a dë wan pisi u Gadu Buku di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi.

²⁹ Nöö hën Filipi go si ën dë, hën di Akaa u Gadu taki dëen taa: “Womi, go waka a di wagi bandja e.”

³⁰ Nöö hën Filipi kule go a di wagi bandja. Hën a jei di sëmbë ta lesi di soni di di tjabukama bi sikifi.

Hën a hakisi ën taa: “Mati o, dee soni i ta lesi dë, i ta fusutan de nö?”

³¹ Hën a taa: “Wë nonö mati, unfa mi sa du fusutan de? Biga ma a’ sëmbë u puu de da mi.” Hën a taa: “Ja sa ko sindo ku mi a di wagi dendu aki nö?” Nöö hën Filipi subi go sindo.

³² Nöö hën di womi ta lesi nango, nöö di pisi u Gadu Buku a ta lesi dë, a dë wan soni kuma nongö sö taa:

Di sëmbë dë,

a dë kuma wan sikafu de ta tja go kii.

A dë pii seei kuma wan sikafu mii

de ta limba puuma fëen puu nëen sinkii.

An ta bai möönsö.

³³ Fa de ta sösö ën ta mbei ën fa dë,

nöö de an ta da pasi u na wan sëmbë heepi ën möönsö.

Ambë sa taki soni u dee bakamii fëen?

Biga de kii ën puu a goonliba aki.

Sö wan soni di womi ta lesi.

³⁴ Nöö di a lesi te a kaba, hën a hakisi Filipi taa: “Wë mati, ambë de ta taki a di pampia aki? Di sëmbë di bi mbei di pampia, naa oto sëmbë?”

³⁵ Nöö di a hakisi ën sö kaa, nöö hën Filipi tei di Buku hën a seti ku di pisi di womi bi lesi dë, hën a konda di Bunu Buka u Masa Jesosi dëen. A taa: “Di sëmbë de ta taki a di pampia aki, hën da Masa Jesosi e.” Hën a puu ën dëen te a kaba.

³⁶ Nöö hën de nango te wan pisi, de ko dou a wan wata. Hën di sëmbë taki da Filipi taa: “Mati, wë wata dë aki. Na u mi dopu wante nö?”

[³⁷ Hën Filipi piki ën taa: “Ee i ta biibi di buka u Masa Jesosi ku wan hati, nöö i sa dopu.” Hën a piki taa: “Aai, mi ta biibi taa Jesosi Keesitu hën da di Womi Mii u Masa Gadu.”]

³⁸ Hën a manda di sëmbë ta tja di hasi taa be a tapa di wagi. Nöö hën de kumutu. Nöö hën ku Filipi, hën de go a di wata hën Filipi dopu ën te a kaba.

³⁹ Nöö di de kumutu a di wata, hën wante di Akaa u Masa Gadu tei Filipi tja go, di Etiopia sëmbë an si ën möön. Ma aan toobi, a go fëen nëen köndë ku wai.

⁴⁰ Nöo di Filipi kisi ën seei baka, hën a si taa a dë a wan köndë de kai Azotusi. Nöo hën a ta lontu a dee pepei köndë nango ta konda di Bunu Buka u Masa Jesosi tefa a go dou a di köndë de kai Sesalia.

9

Aki ta lei fa Saulosu bia hën libi.

Tjab. 22:6-16; 26:12-18

¹ Di juu dë, di sëmbë de kai Saulosu bi ta dë ku di libi fëen ta toobi dee biibima u Masa Jesosi nöömö. A ta waka ta konda taa a o du ku de te kaba fëen seei a o kii de tuu nöömö puu a goonliba. Nöo hën a go a di Kaba Hei Begima u Isaëli, ² hën a go hakisi ën pampia faa sa ta tja go a dee Dju keikiwosu u di köndë de kai Damasikusi. Nöo di pampia o dëen pasi faa sa kisi dee biibima u Masa Jesosi tja go a Jelusalen go söötö, womi ku mujëe tuu. Sö wan pampia a hakisi di Gaan Begima. Nöo hën a dëen di pampia, nöo hën a go.

³ Hën a nango tefa a go zuntu ku Damasikusi. Nöo tefa a kë mëni hën wan faja kumutu a liba ala valau tuwë limbo lontu ën ko kai. ⁴ Hën a pasa kai a goon.

Hën a jei wan töngö kai ën tu pasi taa: "Saulosu! Womi Saulosu!"

Hën a piki.

Hën a taa: "Andi mbei i ta sitaafu mi sö u du?"

⁵ Hën a hakisi taa: "Ee Masa o, ambë ta fan ku mi di fan aki?"

Hën a piki ën taa: "Mi, Jesosi wë, di Sëmbë di i si i ta sitaafu sö, mi ta fan ku i aki e. ⁶ Nöo hopo go a di köndë a i fesi ala, nöo te i go, nöo de o konda da i andi ku andi fii musu du."

⁷ Di juu dë, dee sëmbë ku Saulosu bi nango dë nöo de dë pii. De an saandi ta pasa. Biga de ta jei wan töngö ma de an ta si sëmbë.

⁸ Nöo hën Saulosu hopo, hën a jabi wojo te a wei, an sa si soni möön. Wojo fëen dungu pii. Hën de panjëen a maun tja go dou a Damasikusi. ⁹ Hën a go sai dë. A abi dii daka an sa si soni, an ta njan, an ta bebe wata. A de fëen nöo.

Aki Gadu manda Ananiasi

faa go a Saulosu.

¹⁰ Nöo di ten dë, wan womi bi dë a Damasikusi de kai Ananiasi. A dë wan biibima u Masa Jesosi. Nöo hën a dë nëen wosu, te wan pisi hën a sunjan wan sunjan, ma ku wojo limbo. Masa Jesosi ko fan ku ën. A kai ën taa: "Ananiasi!"

A piki.

¹¹ A taa: "Womi, hopo seeka, nöo i go a di sitaati de kai Toloolo Sitaati. Nöo i go a di wosu u di sëmbë de kai Judasi, ¹² go hakisi fa u di sëmbë de kai Saulosu u di köndë de kai Taasusi. A sai leti a di wosu dë ta begi Masa Gadu. Nöo a sunjan wan sunjan ku wojo limbo taa a si wan womi de kai Ananiasi ko nëen ko nama maun nëen mindihedi, hën di wojo fëen toona ko bunu kumafa a bi dë. Sö a bi si a di wojo limbo sunjan fëen kaa."

¹³ Hën Ananiasi piki ën taa: "Wë Masa, mi jei. Ma nöo mi jei hia soni fu di sëmbë dë di a ta du. Sëmbë konda da mi taa a ta du hogihogi tumisi ku dee sëmbë fii dee ta dë a Jelusalen.

¹⁴ Nöo fa a ko a Damasikusi aki, nöo a ko faa ko du ku tu. Biga mi jei taa dee Gaan Begima seei dëen di taki faa ko aki ko kisi u dee sëmbë dee ta kai i nè tja go söötö a dunguwosu."

¹⁵ Hën Masa Jesosi piki ën taa: "Antoobi, go nëen nöo. Biga mi tei ën kaa faa dë wan wookoma u mi. A o tja di buka u mi go konda da dee Isaëli sëmbë ku dee sëmbë na u Isaëli tuu, te dou ku dee kënu u de seei. ¹⁶ Nöo fa mi o mandëen go a de dë, nöo miseei o taki dëen a fesi fa de o sitaafu ën tjika fu di a ta konda soni u mi hedi."

¹⁷ Nöo hën di Ananiasi jei sö kaa, nöo hën a hopo, hën a go a di wosu. Hën a denda go nama maun a Saulosu hedi.

Hën a kai ën taa: "Mati Saulosu, mi baaa."

A piki.

A taa: "Womi, Masa Jesosi seepi, di Sëmbë di bi ko a i a pasi ala di i bi ta ko aki, hën wë manda mi ko a i aki fu di wojo fii sa ko bunu baka. A manda mi tu, be di Akaa u Masa Gadu ko a i liba."

¹⁸ Hën di a fan sö te a kaba, nöo hën wante wan soni kumutu a Saulosu wojo kuma fisi kakisa sö. Hën wojo fëen ko limbo gbegede, hën a hopo go dopu wante. ¹⁹ Hën a go njan te a kaba, hën sinkii fëen ko taanga baka.

Aki Saulosu dë a Damasikusi.

Nöo fa Saulosu ko ta biibi Masa Jesosi dë, hën a fika a Damasikusi sömëni daka ku dee biibima u Masa Jesosi ala. ²⁰ Nöo wantewante dë, hën a bia ta fan a dee keikiwosu u dee Isaëli sëmbë u di köndë, ta konda taa Jesosi da di Womi Mii u Masa Gaangadu tuu.

²¹ Nöo fa a ta fan dë, nöo a foondo hii mundu. De taa: “Maingë, wa ta fusutan di libi u di sëmbë aki. Nëen da di sëmbë di bi dë a Jelusalen ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi ta kii nö? Nöo fa a ko aki, na ku pampia a ko faa kisi de tei tja go da dee Gaan Begima u de sitaafu de nö? Soni fëen ta toobi u.”

²² Ma nöo di fan u Saulosu an saka möönsö. A fika ta fan ku dee Dju sëmbë u Damasikusi nöömö, ta buta ku de u de piki taa Jesosi hën da di Keesitu di Masa Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Nöo di fan fëen ta a’ kaakiti möönmöö, biga a ta wini dee sëmbë nöömö dee ta fia ku ën dë.

²³ Nöo hën de dë te bakaten, dee Dju sëmbë an ko a’ peesa ku ën möön. Hën de ko kuutu fa fu de sa du de feni ën kii. ²⁴ Nöo hën de ko dë a dee nëngë döo u di köndë ta watji ndeti ku didia fu te a o ko pasa dë, nöo de feni ën kii.

Te wan pisi, hën Saulosu ko jei taa sö de ta watji ën. ²⁵ Hën a dë te wan ndeti. Hën dee sëmbë dee nama ku ën, hën de tei ën tja go a di sitonu peni di de tapa di köndë, ka wan baaku bi dë. Hën de butëen a wan manda sakëen go a goon.

Aki Saulosu dë a Jelusalen.

²⁶ Hën Saulosu fusi kule kumutu dë, hën a toona go a Jelusalen. Nöo di a go dou, hën a kë go nama ku dee oto biibima u Masa Jesosi, ma de fëëë ën poi. Hii fa a ta taki da de nöömö taa hënseei da wan bakama u Masa Jesosi kuma de, ma de an kë piki. De ninga taa a ta ganjan de faa du hogihogi ku de möön.

²⁷ Nöo hën di sëmbë de kai Banabasi heepi ën. Biga a tjëen go da dee Gaan Tjabukama taki da de taa: “Un piki di sëmbë aki e, dee sëmbë. Biga a bi si Masa Jesosi tuu di a bi dë a pasi nango a Damasikusi. Masa seei wë fan ku ën. Nöo fa a bi dë a Damasikusi dë, a bi ta konda dee soni u Masa Jesosi seei da hii mundu. An ta fëëë de u konda.”

²⁸ Nöo di Banabasi fan sö, hën de biibi ën awaa. Hën Saulosu fika ku de a Jelusalen wan hii pisiten ta waka ta lontu hii di köndë söndö fëëë, ta konda dee soni u Masa Jesosi da sëmbë.

²⁹ Ma nöo so u dee sëmbë a bi ta fan ku de dë bi dë Dju sëmbë ma de ta fan Giiki tóngö. Nöo Saulosu bi ta fan ku de ta biinga ku de u de piki di buka u Masa Jesosi. Ma de an kë di fan fëen. Te wan pisi hën de ko ta suku ën u kii. ³⁰ Nöo di dee biibima u Masa Jesosi ko jei sö, hën de tei ën tja go a di köndë de kai Sesalia, di dë a di ze bandja. Hën de butëen a boto manda go a di köndë de kai Taasusi, ka a bi kiija.

Aki Petuisi du tu foombo soni.

³¹ Nöo baka u di dë, nöo hën dee biibima u Masa Jesosi u Judea naandë ku Galilea tuu te kisi Samalia, de feni böo a di mindi dë. Di juu dë, di keiki u Masa Jesosi ko abi kaakiti seei. Biga di Akaa u Gadu dë ku de ta da de degihati, nöo sömëni oto sëmbë ta ko ta nama ku de nöömö. Nöo fa de sai dë, de ta libi a pasi seei ta lesipeki Masa Gadu.

³² Nöo hën Petuisi ta waka ta haika dee sëmbë u Masa Jesosi dee dë a dee peipei köndë, tefa a go dou a wan köndë de kai Lida. ³³ Hën a go si wan lan womi de kai Eneasi. A dë suwakisuwaki na amaka aiti jaa longi kaa.

³⁴ Hën Petuisi ko kai ën taa: “Mati Eneasi.”

Hën a piki.

A taa: “Womi, Jesosi Keesitu kula i kaa e. Nöo i hopo seeka di kama fii.”

Hën di womi hopo wante. ³⁵ Nöo fa di soni pasa dë, hën hii dee sëmbë u Lida ku dee sëmbë ta dë a di köndë de kai Salon tuu ko si fa di womi ko bunu naandë, nöo hën de tuu bendi ko a di së u Masa Jesosi.

³⁶ Nöo a wan oto köndë de kai Jopa, wan mujëë bi dë de kai Tabita, Giiki tóngö kai ën Doluka. Hën da “mbata”. Nöo di mujëë dë wan bumbuu sëmbë, wan biibima u Masa Jesosi. Hiniwan juu a ta puu sëmbë a fuka ta heepi dee pootima. ³⁷ Ma nöo hën a ko suwaki tefa a dëdë. Hën de wasi ën te de kaba, hën de tjëen go buta a wan kamba a liba.

³⁸ Wë nöo di köndë de kai Jopa dë, a bi dë zuntu ku Lida ka Petuisi dë. Nöo di dee biibima a Jopa jei taa sö Petuisi dë a Lida, hën de puu tu womi manda go kai ën taa be a hesi ko a de.

³⁹ Nöo hën Petuisi hopo hën a go a di köndë. Nöo di a go dou, hën de tjëen go a di kamba a liba ka di dëdë dë. Di juu dë, hii dee pooti mujëë u di köndë man u de dëdë, de tuu dë ala ta këë. Hën de tei dee peipei koosu tja ko lei Petuisi taa: “Luku dee soni aki di di mujëë mbei da u, di a bi dë ku u eti. Bumbuu sëmbë a bi dë e.”

⁴⁰ Nöo hën Petuisi taki da de taa be de kumutu a di kamba ufö. Hën de go. Hën a tjökö kini a goon begi Masa Gadu te a kaba. Hën a bia luku di dëdë. Hën a kai ën taa: “Tabita, hopo.”

Hën di mujëë jabi wojo gbolo. Hën di a si Petuisi, nöo hën a hopo sindo.

⁴¹ Nöo hën Petuisi tëndë maun panjëen hën a hopo ën taampu a pë. Nöo hën a kai dee mujëë ku dee oto bakama u Masa Jesosi taa be de toona ko. Hën de ko. Hën a tei di mujëë hën a da de. Biga a toona ko libi baka.

⁴² Nöö fa di gaan soni pasa dë, hii sëmbe u di köndë jei, nöö hën wanlö hia sëmbe bendi ko a di së u Masa Jesosi.

⁴³ Hën Petuisi fika a Jopa dë wan pisiten ta libi a di wosu u Simon, wan sëmbe ta dëë mbeti kakisa ta sei.

10

Aki Gadu ko fan ku Konelisi.

¹ Di juu dë, i bi abi wan womi de ta kai Konelisi ta libi a di köndë de kai Sesalia. Nöö a dë di hedima u wan kulupu u dee Loomë köndë sodati de ta kai Italia Lö. ² Nöö di womi dë, a ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën, hën ku hii ën wosu dendu tuu. Hii fa an dë Isaëli sëmbe seei, ma a ta dini Masa Gaangadu ta begi ën hiniwanten. Nöö a ta libi bunu ku sëmbe ta puu dee penama a fuka. Sö wan sëmbe a bi dë e.

³ Nöö hën a dë te wan daka a wan didia kuma dii juu ten sö, hën Gadu lei ën wan soni a wan wojo limbo sunjan. A si wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëën ko kai ën taa: “Womi Konelisi!”

⁴ Hën Konelisi ta luku di basia diin. A fëëë poi. Hën a piki ën taa: “Abii, Masa.”

Hën di basia taki dëën taa: “Womi, di fa i ta begi Masa Gadu ku di fa i ta heepi dee penama ta puu de a fuka, nöö Gadu si ën e. Nöö a ko piki i awaa.

⁵ “Nöö haika e. Wan sëmbe de kai Simon Petuisi dë a Jopa ala. ⁶ A ta libi a di wosu u wan womi de kai Simon, wan sëmbe ta dëë mbeti kakisa ta sei. Wosu fëën dë a ze bandja. Nöö i musu manda sëmbe go tei di womi dë tja ko da i.” ⁷ Sö di basia fan ku ën te a kaba, nöö hën a go.

Nöö hën Konelisi kai tu futuboi fëën ku wan futoou sodati. Nöö di sodati ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën tu. ⁸ Hën a konda da de dii sëmbe dë taa sö wan soni a si. Hën a manda de taa be de go a Jopa go tei Petuisi tja ko dëën.

Aki Gadu lei Petuisi wan

foondo soni.

⁹ Nöö hën dee sëmbe tei pasi hën de nango a Jopa.

Di ten dë, Petuisi dë a di sëmbe wosu a Jopa dë. Hën a dë tefa sonuati hën a subi go a di wosu liba u go begi Gadu. „Biga dee wosu u di köndë mbei paatapaata fii sa go sindo a de liba.”

¹⁰ Hën a dë te nöö hangi ko kisi ën, a ta luku u de seeka soni u njan dëën. Hën Gadu lei ën wan soni a wan wojo limbo sunjan. ¹¹ Biga a si kuma mundu jabi hoo, hën a si wan soni kumutu a liba ala ta ko kuma wan gaan koosu sö. De ta hoi ën a dee fö së buka fëën tuu ta sakëën ta ko a goonliba. ¹² Nöö di Petuisi luku a di gaan koosu dendu, hën a si hii pei mbeti, hii pei fou, ku dee soni ta hai ku bëë a goon, de tuu dë a di gaan koosu dë dendu.

¹³ Hën Petuisi jei wan töngö taki dëën taa: “Womi Petuisi, hopo. Kii dee soni aki nöö i njan.”

¹⁴ Hën a taa: “Wë nönö, Masa, ma sa njan dee lö soni dë e, kwetikweti. U a tjina u de. Ma njan de wan daka.”

¹⁵ Hën a toona taki dëën taa: “Nönö womi. Te Masa Gadu taa wan soni bunu u njan, nöö ja musu fia taa i a’ tjina fëën.”

¹⁶ Sö wan soni Petuisi si, nöö hën a si ën dii pasa baka na baka ufö di gaan koosu hai go a liba baka ka a bi kumutu. ¹⁷ Nöö hën Petuisi sai dë ta pakisei taa: “Maingë, andi di lö soni dë kë taki?”

Aki Petuisi go a Konelisi.

Nöö di juu dë dee sëmbe u Konelisi ko dou a di wosu. De bi ta lontu ta suku ën tefa de ko si ën. Nöö hën de sai dë taanputaanpu a di djai buka.

¹⁸ Hën de kai sëmbe te de piki. Hën de hakisi de taa: “Di sëmbe de kai Simon Petuisi, aki a ta dë nöö?”

Hën de piki taki: “Aai, a dë aki.”

¹⁹ Wë nöö di juu dë, Petuisi dë a wosu liba ala eti ta pakisei di soni di a bi si dë. Hën di Akaa u Masa Gadu taki dëën taa: “Womi, haika. Dii womi dë leti a basu ala ta suku i. ²⁰ Nöö hopo saka go a goon. Nöö te de kai i fii go ku de, an dë fii buuja. Go ku de nöö, biga miseei manda de fu de ko kai i.”

²¹ Hën Petuisi hopo, hën a saka go a goon. Hën a go piki de taa: “Dee sëmbe o, di sëmbe un ta suku nöö hën disii e. Andi un bi kë?”

²² Hën de taa: “Wë wan sodati hedima de kai Konelisi, hën manda u taa fuu musu ko a i. A dë wan bumbuu sëmbe ta biibi Masa Gadu fëën Gadu. Biga hii dee Dju sëmbe fu ala ta kai

bunu nê fêen. Nöo wan basia u Masa Gadu Köndê ko nëen ko taki dëen taa be a manda kai i fii ko nëen wosu be a jei andi i abi u taki dëen.”

²³ Nöo di Petuisi jei fa de fan dë, hën a kai de taa be de ko a wosu. Hën de ko a wosu.

Nöo hën de duumi dë tefa di mamate. Nöo hën de ku Petuisi, ku wanlô oto bakama u Masa Jesosi u Jopa dë, nöo hën de tei pasi u go a Sesalia.

²⁴ Dobooko fêen, hën de dou a Sesalia. Nöo Konelisi bi kai dee famii fêen ku wanlô mati fêen u de ko nëen, nöo hën de tuu ko sai dë ta luku Petuisi faa ko.

²⁵ Nöo di Petuisi ko dou, hën Konelisi go nëen go tjökô kini a goon nëen fesi ta lesipeki ên.

²⁶ Ma Petuisi tapêen, a taa: “Nönô mati, na du sô e. Hopo taanpu fii. Mi dë libisembê nöo leti kuma i seei.”

²⁷ Nöo di a fan ku ên sô, nöo hën a hopo. Hën de ta fan nango te de go denda a di kamba ka dee hia sêmbê dë, dee Konelisi bi kai ko dë.

Aki Petuisi ta fan ku dee sêmbê a Konelisi wosu.

²⁸ Nöo di Petuisi si de, hën a kai de te de piki, a taa: “Dee sêmbê aki o, unu seei sabi taa u Dju sêmbê abi wan wêti taa wa musu hulu oto sêmbê möön leki Dju sêmbê nöo. Wa musu denda a de wosu seei. Ma Masa Gadu lei mi taa ma musu a’ tjina fu hulu na wan oto sêmbê.

²⁹ “Nöo hën di un manda sêmbê ko kai mi, nöo ma niinga. Nöo hën mi ko wante. Wê di mi ko kaa, nöo hën mi hakisi unu taa andi da di soni mbei un kai mi?”

³⁰ Hën Konelisi piki ên taa: “Söo. Wê sô mi manda kai i tuu. Wê biga wan soni pasa ku mi. Nöo fö daka fêen disî di a pasa. A wan dii juu sapate kuma di juu aki mi bi dë a mi wosu aki ta begi Masa Gadu. Te u mi sabi hën mi si wan sêmbê a mi fesi. Dee koosu dë a di sêmbê sinkii tuu ta koti faja te wojo u mi an sa kai ku de.

³¹ “Nöo hën a kai mi: ‘Konelisi.’ Hën mi piki. A taa: ‘Dee begi i ta begi Masa Gaangadu ku dee soni i ta da dee pootima, nöo Masa Gadu si de e. ³² Nöo i musu manda sêmbê go a Jopa go kai wan sêmbê de ta kai Simon Petuisi tja ko da i. A dë a di wosu u wan womi ta dëe mbeti kakisa de kai Simon. Wosu fêen dë a di ze bandja. Nöo i musu manda sêmbê go kai ên da i.’ Sô di basia u Gadu Köndê taki da mi.

³³ “Hën i si mi manda sêmbê ko kai i wante. Nöo di mi kai i, i ko a mi, nöo hën da i du mi wan gaan bunu kaa. Nöo hën i si u ko makandi aki u ko jei hii dee soni dee Masa Gadu manda i fii taki da u. Nöo fa u ko aki, misikuma Gadu seei dë aki tu.” Sô Konelisi taki da Petuisi.

³⁴ Nöo hën Petuisi toona taki da de taa: “Aai, wê dee sêmbê, mi jei. Nöo awaa mi ko sabi taa Masa Gadu an ta luku fesi. A ta si hii sêmbê di wan fasi. ³⁵ Biga ee wan sêmbê i ta lesipeki ên ta libi bunu nëen wojo, nöo a o tei i ko sêmbê fêen kaa, ee i dë Isaëli sêmbê, ee ja dë Isaëli sêmbê.”

³⁶ “Wê nöo di bunu buka di Masa Gadu manda da u Isaëli sêmbê, hën da disî: Jesosi Keesitu hën da Masa u hii mundu. Nöo hën seeka di pasi da u fuu ku Masa Gadu sa toona ko fii baka.

³⁷⁻³⁸ “Nöo misikuma un bi jei fa soni bi pasa wi a Isaëli köndê. Di womi de kai Johanisi, hën ko ta konda di buka u Masa Gadu da sêmbê ta dopu de. Te wan pisi, hën Jesosi u di köndê de kai Nazalêti hën a ko a Johanisi ko dopu, nöo hën Gadu manda di Akaa fêen ko nëen liba. A dëen gaan kaakiti, nöo hën a seti di wooko fêen a Galilea te kisi hii Isaëli köndê tuu. A ta waka ta lontu a hii kamian ta kula sêmbê ta puu dee sêmbê a fuka dee dë a di didibi basu. Biga Masa Gadu bi dë ku ên.

³⁹ “Nöo fa u taki ên aki, u seei bi dë leti dë ta si dee soni a ta du a dee peipei köndê fuu dee Isaëli sêmbê, te dou ku di gaan köndê fuu de ta kai Jêrusalen. Ku u seei wojo u si ên.

“Nöo hën u dë te wan daka, nöo hën dee sêmbê tei ên peka a lakpa pau kii.

⁴⁰ “Ma nöo a di u dii daka fêen, nöo hën Masa Gadu toona weki ên baka e, tja ko lei u. ⁴¹ Na hii sêmbê si ên, ma u wojo si ên biga Masa Gadu buta a fesi taa u musu si ên. Nöo di a toona weki baka, nöo u ku ên bi toona njan bebe makandi. ⁴² Nöo fa a hopo baka a dëdê dë, hën a taki da u taa u musu konda di buka fêen da lanti taa hën Masa Gadu buta faa kuutu a hii mundu liba, dëdê wan ku libi wan tuu.

⁴³ “Wê nöo gaanduwe hii dee fesiten tjabukama u Masa Gadu tuu bi ta taki soni fêen kaa taa sô wan Sêmbê o ko a di goonliba nöömô. Nöo di Sêmbê dë, ee i piki ên buka ko a di sê fêen, nöo Masa Gadu an o hoi dee hogilibi fii a bëe möön e. A o da i paadon fu di i nama ku di Sêmbê dë ta kai ên nê. Da sô a dë e, dee sêmbê.”

Aki di Akaa u Gadu ko

a dee sêmbê liba.

⁴⁴ Nöo Petuisi an kaba u fan seei, hën di Akaa u Gadu ko a hii dee sêmbê dë tuu liba, dee ta jei di buka.

⁴⁵ Nöo dee oto biibima u Masa Jesosi, dee Isaëli wan fu Jopa dee tja Petuisi ko dë, di de si taa di Akaa u Gadu ko a dee sëmbë dë liba, nöo a bigi da de te na soni. Biga de an bi sabi taa Masa Gadu o paati di Akaa fëen da oto sëmbë ee na Isaëli sëmbë i dë. ⁴⁶ Ma nöo hën de ko si dee sëmbë aki ta gafa Gadu ta taki oto pei tóngö di dë an bi sabi, nöo hën de si taa di Akaa ko a de liba tuú.

⁴⁷ Nöo hën Petuisi taa: “Wë Masa Gadu manda di Akaa da dee sëmbë aki kaa, kumafa a bi mandëen da u seei. Na fuu dopu de wante nö?”

⁴⁸ Nöo hën a taki da dee oto biibima u Masa Jesosi dë taa be de dopu de wante a di në u Masa Jesosi Keesitu. Hën de dopu de te de kaba.

Nöo hën Konelisi ku dee otowan fëen tapa Petuisi taa be a fika ku de wantu daka ufö a go.

11

Aki Petuisi fan ku dee

Isaëli biibima.

¹ Hën de dë te wan pisi, nöo hën dee oto Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto biibima dee dë a Isaëli köndë ala ko jei taa sö dee sëmbë na u Isaëli ko piki di buka u Masa Gadu. “Wë nöo di juu dë, dee biibima bi ta mëni taa ee wan sëmbë an ta hoi dee wëti u Isaëli te dou ku di maaka de ta koti a sinkii, nöo Gadu an o limbo fesi da i. Sö de ta mëni.”

² Nöo hën di Petuisi ko dou a Jerusalem, hën dee sëmbë ko buta ku ën. ³ De taa: “Womi, faandi mbei i go a oto sëmbë wosu dee na Isaëli sëmbë? Dee sëmbë ala, de an koti di maaka a de sinkii da Masa Gadu wan daka, ma töku i go sindo njan ku de. Nöo ja du bunu.”

⁴ Di de taki sö, hën Petuisi tei di soni konda da de tefa a kaba, kumafa a bi pasa. ⁵ A taa: “Dee sëmbë aki, un haika e. Mi bi dë u mi a di köndë de kai Jopa ta begi Masa Gadu. Te wan pisi hën Gadu lei mi wan soni a wan wojo limbo sunjan. Mi si wan soni kumutu a liba kuma gaan koosu sö. De panjëen a dee fö së buka ta saka, hën a ta ko te a ko dou a mi fesi.

⁶ “Hën mi luku ën dendu diin. Hën mi si hii pei mbeti u goonliba ku fou ku dee soni ta waka ta hai ku bëe a goon tuu nëen dendu. ⁷ Hën mi jei wan sëmbë taki da mi taa: ‘Womi Petuisi, hopo kii dee soni aki njan.’

⁸ “Hën mi taa: ‘Wë nönö, Masa, ma sa njan dee lö soni dë, kwetikweti. U tjina. Ma njan de wan daka.’

⁹ “Hën di tóngö toona taki da mi möön taa: ‘Wë nönö, womi. Te Masa Gadu taa wan soni bunu u njan, nöo ja musu fia ku ën taa an bunu.’

¹⁰ “Nöo sö mi si di soni nango ta ko a mi te dou dii pasi, ufö a toona hai go a liba baka.

¹¹ “Nöo di juu dë seei, hën dii womi dou a di wosu ka mi bi dë. Wan sëmbë fu Sesalia hën bi manda de ko a mi. ¹² Nöo hën di Akaa u Masa Gadu taki da mi taa be mi go ku de wante, ma musu buuja seei. Nöo hën mi ku de sikisi biibima u Masa Jesosi fu Jopa i si aki, sö u go ku de. Nöo hën u nango te u go dou a Sesalia a di wosu u di womi di bi manda kai mi.

¹³ “Nöo hën di womi taki da u taa a bi si wan basia u Masa Gadu Köndë taanputaanpu nëen wosu dë. Hën di basia taki dëen taa a musu manda sëmbë go a Jopa go kai mi, Simon Petuisi, ko nëen. ¹⁴ Hën di basia taki da di womi taa, fa mi o ko nëen dë, nöo mi o taki dëen fa Masa Gadu sa puu ën ku dee sëmbë fëen a bëe u dee hogi u de de bi du.

¹⁵ “Nöo di mi jei sö, nöo hën mi seti fan ku di womi ku dee sëmbë fëen, hën wantewante dë di Akaa u Masa Gadu ko a de liba. Leti kumafa a bi ko a u a fesi, sö a ko a de liba tu.

¹⁶ “Nöo fa mi si di soni pasa ku dee sëmbë dë, nöo mi mëni di soni Masa Jesosi bi taki da u taa: ‘Johanisi bi ta dopu unu ku wata, ma Masa Gadu o dopu unu ku di Akaa fëen.’

¹⁷ “Wë nöo fa i si mi si di soni pasa dë, nöo ma a’ soni u taki möön. Masa Gadu ta du ën wooko. Biga a da dee oto köndë sëmbë di wan seei soni di a bi da u di u piki di buka u Masa Jesosi Keesitu. Wë nöo ma tjika u tapa Gadu a di soni di a ta du e.” Sö Petuisi piki dee sëmbë.

¹⁸ Nöo di dee sëmbë dee bi ta fia ku ën dë jei sö kaa, nöo hën de kabuka pii awaa. Nöo hën de bia ko ta gafa Masa Gadu taa: “Ke baa, awaa u ko sabi taa na u Isaëli sëmbë wanwan Masa Gadu jabi pasi da e, ma a ta da hii sëmbë pasi u de disa dee hogilibi u de ko feni di libi u teego!”

Nöo sö wan gaan soni dee sëmbë dë ko fusutan di ten dë.

Aki ta taki u dee sëmbë u Masa Jesosi dee dë na Antiokia.

¹⁹ Wë nöo kumafa u bi taki kaa taa, di juu ten de bi kii Sitefani, nöo hën de toona ko ta sitaafu dee oto biibima u Masa Jesosi tee nöo hën dee biibima bi kule kumutu a Jerusalem paaja go a sëmëni oto köndë. So u de go te a dee longi köndë, kuma Finisia, kuma Sipuusi, te kisi di köndë de kai Antiokia. Nöo fa de go dë, nöo de ta konda di buka u Masa Jesosi nöömö, ma Isaëli sëmbë wanwan de ta köndëen da.

²⁰Ma nöö te wan pisi, hën wanlö biibima u Masa Jesosi fu Sipuusi köndë ku wan oto köndë de kai Sileni, hën de go na Antiokia go ta konda di buka da dee sëmbë na u Isaëli. ²¹Nöö fa de ta du dë, nöö Masa Gadu dë ku de nëën te sëmëni hia sëmbë piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi.

²²Hën de dë te wan pisi, nöö hën dee biibima u Masa Jesosi dë a Jelusalen jei taa sö wan soni ko pasa a Antiokia. Nöö hën de manda Banabasi go haika.

²³Nöö hën Banabasi go dou. Nöö di a go dou, hën a si taa Masa Gadu dë ku dee sëmbë tuü, ta tja de ku di bunuhati fëën. Nöö hën a wai ku de te na soni. Hën a da de taanga taa: “Dee sëmbë aki, un musu fika a Masa Jesosi leiki nöömö ta biibi ën ku wan hati nango.”

²⁴Wë nöö di Banabasi aki, a bi dë wan bambuu sëmbë seei ta biibi taanga a Masa Jesosi liba. Nöö a dë ku telu a di Akaa u Masa Gadu leiki. Nöö fa a ko na Antiokia dë, hën sëmëni oto sëmbë u di köndë möön bia ko a di së u Masa Jesosi.

²⁵Nöö hën de sai dë te wan pisi, hën Banabasi kumutu a Antiokia go a Taasusi go suku Saulosu. ²⁶Hën a go ta suku ën tefa a ko si ën, nöö hën hën ku ën toona ko na Antiokia baka. Nöö hën de te wömi fika wan hii jaa ku dee hia biibima naandë ta lei de dee soni u Masa Jesosi.

Nöö a Antiokia dë, ala fosu sëmbë seti ta kai dee biibima u Masa Jesosi Keesitu sëmbë. De an bi ta kai de sö a fesi.

²⁷Nöö di juu ten dë, wanlö sëmbë dee ta kisi fan a Gadu, hën de kumutu a Jelusalen ko na Antiokia. ²⁸Nöö wan u de de kai Agabusi, di Akaa u Gadu bi dë nëën liba, hën a hopo konda taa abiti möön nöö wan gaan hangi o ko. (Nöö sö a pasa tuu a di juu ten Kalaudio bi dë di Gaan Könu a Loomë.)

²⁹Nöö di de jei sö kaa, hën dee biibima u Masa Jesosi taa de kë heepi dee otowan u de a Judea Köndë pasa di hangi. Nöö hën de pii möni te de kaba. Hiniwan u de da kumafa a sa da, hën de tja di möni ko mökisi. ³⁰Hën de buta di möni a Banabasi ku Saulosu maun u de tjëën go da dee tiima u dee biibima u Masa Jesosi, dee ta dë a Jelusalen. Nöö hën de go.

12

Aki wan basia u Gaangadu köndë ko puu Petuisi a dunguwosu.

¹Nöö di juu dë, wan oto Helodi bi ko dë könu, nöö a ta buuse dee sëmbë u Masa Jesosi tee na soni. Nöö hën a manda sëmbë go kisi so u de söötö a dunguwosu faa da de sitaafu a bakaten. ²Ma nöö di baaa u Johanisi de kai Jakobosi, hën di könu manda sëmbë kii ën ku së ufangi wantewante dë.

³Nöö fa di könu du dë, nöö a suti seei da dee Dju sëmbë dee an ta biibi a Masa Jesosi. Nöö di a si taa a suti da de, hën a toona manda sëmbë go kisi Petuisi söötö a dunguwosu. (Nöö di juu dë, a bi dë di ten u di jaa di dee Dju sëmbë ta njan dee gaan daka u de de kai Pasika. Nöö a dee lö daka dë, de ta njan bëë söndö sooda.)

⁴Nöö hën de tja Petuisi go söötö a dunguwosu. Hën de kai teni-a-sikisi sodati fu de musu ko watji ën fu an musu kumutu. Hiniwan ten fō u de ta dë ku ën ta watji ën, te dee disi kumutu, otowan ko. Hën Könu Helodi taa: “Te dee daka u Pasika pasa kaa, nöö mi o tja Petuisi go a kuutu a hii lanti fesi, be de si fa mi o mandëën go kii.”

⁵Nöö fa Petuisi dë a dunguwosu dë, nöö dee oto biibima u Masa Jesosi dë a wan kamian ta begi Masa Gaangadu dëën nöömö taangataanga seei.

⁶Nöö hën de dë wan daka tefa ndeti, nöö kuma amanjan sö de o tja Petuisi go a di kuutu. Hën Petuisi sai dë ta duumi. De bui ën ku tu sodati mökisi maun ku maun, dee oto sodati dë a dööbuka ta watji ën.

⁷Te u Petuisi mëni, hën wan basia u Masa Gaangadu köndë ko a di kamba dë. Fa a ko dou, nöö hii di kamian ko limbo gbegede kuma de sëndë faja nëën.

Hën di basia tuwë maun seki Petuisi weki. Hën a taki dëën taa: “Womi, hesi, hopo!” Hën Petuisi weki, hën dee këti bi dë nëën maun lusu wante kai a goon.

⁸Hën di basia toona taki dëën taa: “Womi, hopo bisi dee koosu fii, nöö i tuusi i susu a i futu.” Hën a hopo bisi.

Hën di basia taa: “Söö. Tei di gaan koosu fii tapa i sinkii, nöö i ko boo go.”

⁹Hën de go. Di basia dë nëën fesi, Petuisi dë a baka. Hën de ta waka nango u de kumutu a di dunguwosu. Ma Petuisi an sabi taa di basia dë tutuu soni, a ninga taa soni a ta sunjan ku wojo limbo.

¹⁰Hën de ko dou a di fosu lö u dee sodati. Hën de pasa. Hën de go dou a di u tu lö, hën de pasa. Hën de ta waka tefa de go dou a di gaan felu nëngë döö di i ta jabi fii ko kai a döö.

Nöö di de ko dou nëën, hën a jabi ën seei da de, hën de pasa kai a sitaati. Hën de ta waka langalanga te de go dou a wan kamian. Hën djee, Petuisi an si di basia möön. A go disëën a sitaati dë.

¹¹ Hën wante dë, hën Petuisi wojo ko limbo. Hën a taa: “Aaaa, mi saandi pasa awaa. Masa Gaangadu hën manda wan u dee basia fëen ko puu mi a Könu Helodi maun. Dee Dju sëmbë an o feni mi fu de du ku mi kumafa de kë möön.”

¹² Nöo di a sabi sö kaa, hën a pasa go dou a di wosu u Malia, di mama u Johanisi Maikusi, ka sômëni sëmbë bi ko mökisi ta begi Masa Gaangadu dëen. ¹³ Hën a go naki di döo kökökökö.

Te wan pisi hën wan mujëe saafu de ta kai Looda ko u ko jabi di döo, ¹⁴ hën a jei Petuisi tóngö. Hën a sabi taa hën. Ma nöo a wai te a fëekëtë u jabi di döo dëen. Hën a toona kule go taki da dee sëmbë taa: “Dee sëmbë o, Petuisi ko aki e! A dë leti a döobuka dë.”

¹⁵ Ma dee sëmbë dë a di wosu dendu an kë biibi. De taki da di mujëe mii taa: “Lëgëdë fii. Soni i ta mindi.”

Hën di mujëe mii toona taki taa: “Nönö, na lëgëdë. A sai dë tuu.” Hën de ta fia ku ën tee nöo hën de taa: “Na Petuisi i ta jei. Di akaa fëen, hën i ta jei dë taa hën.”

¹⁶ Di juu dë, Petuisi sai dë ta naki di döo nöömö, te nöo hën de ko jabi dëen awaa. Hën de ko si ën këdë.

Hën de taa: “Woo maingë, di soni aki bigi da u. Petuisi tuu.”

¹⁷ Hën Petuisi tapa maun da de taa: “Wan fan taanga e, dee sëmbë.” Hën a konda da de fa Masa Gaangadu puu ën a di dunguwosu. Hën a taki da de taa de musu piki Jakobosi ku dee oto biibima u Masa Jesosi taa sö Gadu puu ën a dunguwosu. Biga di juu dë wan baaa u Masa Jesosi de kai Jakobosi, hën ko dë wan fesima u dee biibima a Jerusalem.

Nöo di Petuisi fan sö te a kaba, nöo hën a kumutu dë go tjubi.

¹⁸ Di dobooko fëen hën dee sodati dë a di dunguwosu ko fanjaan. Hati u de latja biga de an si Petuisi möön, nöo de an saandi pasa ku ën möönsö tu.

¹⁹ Nöo di Könu Helodi ko jei, hën a manda sëmbë u de go suku Petuisi. Hën de suku ën te de wei, de an si ën möönsö. Nöo hën di könu manda kai dee sodati dee bi ta watji Petuisi. Hën hën ku de kuutu di soni te de kaba, de an sabi fa u piki ën. Nöo hën di könu toona kai oto sodati u de ko kii dee di dë puu.

Sö Könu Helodi du tefa a kaba, nöo hën a kumutu a Judea go a Sesalia go tan wan pisiten.

Aki ta taki andi pasa ku

Könu Helodi.

²⁰ Wë nöo di juu dë, hën dee sëmbë fu di köndë de kai Tilusi ku di de kai Sidon, de ku Könu Helodi bi a' soni te a bigi. Nöo hën dee sëmbë u de tu köndë dë fiti buka makandi u de go fan ku di könu be hati fëen kötö. Biga a di köndë u di könu dee sëmbë bi ta bai njanjan ta libi, hën mbei de kë toona ko bunu ku ën baka.

Nöo hën de waka te de ko dou a Könu Helodi köndë. Nöo hën de go mbei guwenti ku wan sëmbë de kai Balitusi. Hën bi dë wan futoou futuboi u di könu ta seeka soni dëen nëen wosu. Hën mbei de go mbei guwenti ku ën. Nöo bakaten bifö de o go a di könu.

²¹ Nöo hën de buta wan daka. Hën di di daka dou, hën di könu bisi dee könu bisi fëen tee a kaba. Hën a go sindo fëen nëen könu sutuu a hii sëmbë fesi. Hën a fan ku lanti.

²² Hën di a fan tefa a kaba, hën dee sëmbë dee haikëen dë bai taa: “Wooloo maingë, di sëmbë di fan di fan aki, na libisëmbë möön e! Wan gadu hën fan di fan aki!”

²³ Nöo fa de bai dë, nöo a kai ku di könu seei. Hën wante dë hën wan basia u Masa Gaangadu Köndë tjökö maun nëen. Biga a tei di hei di Gadu nöo musu feni. Hën a buta bitju kisi ën a bëë ta njan mën tefa a kii ën piiii. Sö wan soni pasa ku Könu Helodi fu di a hopo hënseei sö.

²⁴ Ma nöo di buka u Masa Gaangadu hën a dë ta paaja nango nöömö. Möönmöön sëmbë ta jei ën ta piki këdë.

²⁵ Nöo hën Banabasi ku Saulosu tja di möni di de bi pii naandë go da dee Jerusalem sëmbë tefa de kaba. Nöo hën de tei di kijoo de kai Johanisi Maikusi hën de toona go na Antiokia baka ka de bi kumutu.

13

Aki di Akaa u Gadu kai

Banabasi ku Saulosu.

¹ Nöo dee biibima u Masa Jesosi fu Antiokia, de abi wanlö sëmbë a de dendu ta kisi fan a Gadu, ku wanlö otowan ta lei sëmbë soni fu Masa Jesosi. Wan da Banabasi, ku wan baakama de kai Simion, ku wan de kai Lusua u Sileni köndë, ku wan de kai Manën. Hën ku Könu Helodi bi kiiija a wan wosu. Ufö i abi Saulosu. Sö de feifi sëmbë bi dë a dee Antiokia biibima dendu ta heepi de.

² Nöo hën de dë te wan daka, hën de ko miti u begi Masa Gadu. De dë ta begi ën ta hopo ën në söndö njan. Te wan pisi nöo hën di Akaa u Gadu ko taki da de taa be de buta Banabasi ku Saulosu apaiti dëen faa manda de go a wan wooko.

³ Nöo hën de begi go dou söndö njan tefa de kaba. Nöo hën de tei Banabasi ku Saulosu hën de buta maun a de wëi de da di wooko tefa de kaba. Hën de manda de go.

Aki de dë a di paati de

kai Sipuusi.

⁴ Nöo fa di Akaa u Gadu kai Banabasi ku Saulosu a di wooko dë, nöo hën de go a wan köndë de kai Selusia. Hën de tei zeboto, hën de pasa go a di gaan paati de ta kai Sipuusi.

⁵ Hën de go tjökö a wan köndë u di paati de ta kai Salami.

Nöo hën de go a dee keikiwosu u dee Dju sëmbë u di köndë go konda di buka u Masa Gadu da de be de jei. Nöo fa de ta du dë, nöo di kijoo de kai Johanisi Maikusi bi dë ku de ta heepi de.

⁶ Nöo hën de kumutu dë. Hën de ta waka langalanga hii di paati, ta konda di buka u Masa, Te wan pisi hën de go dou a di oto së u di paati a wan köndë de ta kai Pafosi. Hën de go si wan tofuma de ta kai Baliesosi. Hën da Elimasi. A dë wan Dju sëmbë ta mbei hënseei kuma wan tjabukama u Masa Gadu, ma na tuu seei.

⁷ Nöo di tofuma aki bi nama ku di gaama u di paati. Hën de kai Seligiusi Paulosu. Nöo di gaama dë, a dë wan sëmbë abi bunu pakisei. Nöo fa de tu tjabukama u Masa Jesosi ko dë, nöo hën di gaama jei, hën a kai de taa be de ko nëen ko konda di buka u Masa Gadu dëen.

⁸ Nöo hën de go u go konda di buka dëen. Ma nöo hii fa de ta kondëen, di tofuma sai leti dë ta suku u poi di buka. An kë di gaama piki seei.

⁹ Nöo hën di Akaa u Masa Gadu ko hebi a Saulosu liba. (Hën seei da Paulosu e.) Nöo hën a luku di tofuma diin. ¹⁰ A taa: “Mi ku i miti aki tide, i didibi womi mi, ju felantima u hii bunu u mundu. I ta ganjan sëmbë ku dee köni tofu fii di i abi tumisi. Faandi mbei i ta bia di buka u Masa Gadu ta mindi soni dëen?”

¹¹ “Wë Masa Gadu o seeka i. Wojo fii o booko, nöo joo tan wan pisiten möön bifö joo si soni ku di wojo fii dë möön.” Nöo fa Paulosu fan dë, hën wantewante di tofuma si wan bundji baakabaaka ko tapëen wojo, a fika a ta waka ta tuwë maun ta suku sëmbë fu de musu panjën a maun tja.

¹² Nöo hii fa de du dë, di gaama sai leti dë ta luku. Hën di a si sö kaa, nöo a biibi awaa. Biga dee soni u Masa de bi taki dëen dë, de foondo ën.

Aki de tja di Buka ko a Antiokia u Pisidia Köndë.

¹³ Nöo hën Paulosu ku dee sëmbë fëen, hën de tei wan boto a Pafosi pasa go dou a di pisiwata de ta kai Panfilia a wan köndë fëen de kai Peliga. Nöo di de go dou dë, hën Johanisi Maikusi kumutu disa de toona go fëen a Jelusalen baka.

¹⁴ Hën de kumutu a Peliga pasa go a di pisiwata de ta kai Pisidia. Hën de go dou a wan köndë de kai Antiokia möön, ma disi dë fu Pisidia Köndë. Hën de dë tefa di saba daka, hën de go sindo a di keikiwosu u dee Isaëli sëmbë.

¹⁵ Di juu dë, dee keiki tiima ta lesi di Buku u Gadu da dee sëmbë ko dë kumafa de bi guwentí. De ta lesi a di pisi u dee wëti dee Mosesi bi kisi a Gadu ufö de toona ta lesi di u dee fesiten tjabukama tu.

Nöo baka u di dë, hën de manda sëmbë hakisi Paulosu ku Banabasi taa: “Dee sëmbë, fa un ko mökisi ku u aki, ee un a’ wan soni u taki di sa da u hati, nöo un tuwë ko boo jei.”

¹⁶ Nöo hën di de kai de sö kaa, hën Paulosu hopo taanpu a pë. Hën a seti ta fan ku de ta tuwë maun taa, “Dee sëmbë, mi da unu piimisi e, un dee Isaëli sëmbë kuma miseei ku un dee oto lö sëmbë dë aki tuu, hiniwan fuunu di ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën. Mi o fan wan fan ku unu aki nöo un haika bunu o.

¹⁷ “Wë kumafa un sabi kaa, di Gadu fuu di u ta dini aki, hën bi tei dee gaan sëmbë fuu u de ko hën sëmbë. De bi dë a Egepiti köndë, nöo hën a kiija de tefa de ko gaan hia sëmbë. Hën a puu de a di köndë dë ku di gaan kaakiti fëen tja go a di sabana. ¹⁸ Aluwasi fa de hogi seei ma a ta tai hati ta tja de a di sabana te dou hii föteni jaa. ¹⁹ Hën a ta heepi de ta feti da de te de wini hii dee sëbën pei sëmbë dee bi dë a di köndë de kai Kaana. A puu de dë, nöo hën a da dee gaan sëmbë fuu di köndë fu de libi nëen.

²⁰ “Nöo hën de libi ala te dou kuma föhöndö-ku-feifiteni jaa longi. Hii di ten dë, Gadu ta da de tiima ta heepi de. Nöo hën de dë tefa de pai Samuëli, hën a ko dë wan tjabukama u Masa Gadu.

²¹ “Te wan pisi, hën dee gaan sëmbë fuu ko a Samuëli, hën de begi ën taa be a da de wan könu u tii de. Hën Gadu da de Saulosu, di womi mii u di tata de kai Kisi, sëmbë u di lö u Benjamin. Hën Saulosu tii de föteni jaa longi.

²² “Hën Masa Gadu puu ën, hën a buta Dafiti ko kõnu nëën kamian. Nöö fa Dafiti sai dë, Gadu bi kai ën soni e. A taa:
Di womi mii u di tata de kai Isai,
fasi fëen ta kai ku mi a hii futu.
Hën o piki mi buka
ta du hii soni kumafa mi kë.
Sö Masa Gadu taki fu Dafiti.

²³ “Ma nöö Gadu bi paamusi taa a o manda wan Heepima da u dee Isaëli sëmbë faa puu u a hogi basu. Hën o dë wan bakamii u Dafiti. Nöö hën i si u dë te di ten u dë aki, hën di Heepima ko tuu. Hën da di bakamii u Dafiti de kai Jesosi.

²⁴ “Ma nöö bifö Jesosi ko, nöö Johanisi di Dopuma bi ko kaa, hën a ta bai basia ta konda da hii dee sëmbë u Isaëli kõndë taa de musu disa di hogilibi u de bia ko tei dopu.

²⁵ “Nöö hën de dë te Johanisi dë fa u kaba di wooko fëen, hën a taki da de taa: ‘Andi un ninga? Un ninga taa di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o ko, hën disa nö? Nönö, nëën disa eti e. Ma wan fëë, a o ko a mi baka nöömö. Nöö te a ko, nöö a o hei möön mi gaanfa. Ma bumbuu tjika seei u sa lusu di susu fëen puu nëën futu.’ Sö Johanisi taki.

²⁶ “Wë nöö dee sëmbë u mi aki, un dee bakamii u Abahamu kuma mi seei, ku un dee oto sëmbë dee ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën aki, un tuu haika mi e. Di buka di Masa Gadu manda ko taa sö a sa puu sëmbë a hogi basu, nöö u wë a manda di buka da e.

²⁷ “Nöö dee oto sëmbë fuu a Jelusalen dë ku dee hedima fuu, de an bi sabi taa Masa Jesosi hën da di Heepima e. Fa de ta lesi dee pampia u dee fesiten tjabukama u Masa Gadu hiniwan saba dë seei, ma töku de an bi sabi ën. Nöö hën de du hogihogi ku ën leti kumafa dee tjabukama bi taki a fesi. ²⁸ Biga hii fa de an sa feni na wan föutu nëën fu de musu kii ën, ma töku de begi Pilati faa kii ën nöö.

²⁹ “Leti kumafa di Buku u Masa Gadu taki ën dë, nöö sö de du ku ën tefa de kaba këë, hën de puu ën a di lakpa pau tja go bei.

³⁰ “Ma Masa Gadu toona weki ën baka e, dee sëmbë. ³¹ Nöö hën dee bakama fëen toona si ën baka ku deseei wojo. A nango ta ko a de te dou sömëni daka. Hën ku dee lö sëmbë dë bi kumutu a Galilea ta waka ta lontu makandi te dou a Jelusalen. Nöö fa u dë aki, dee lö sëmbë dë fika ta konda dee soni fëen nöömö da u dee oto Isaëli sëmbë be u jei.

³² “Nöö hën awaa u seei ko a unu aki ko tja di bunu buka u Masa Gadu dë ko konda da unu ³³ taa dee soni dee a bi paamusi dee gaan sëmbë fuu, de ko pasa awaa da u dee bakamii u de. Biga Masa Gadu puu Jesosi a dëdë toona weki ën baka tuu.

“Wë wan sabi fa de bi taki a di Buku u Gadu nö? De taki ën a di u tu kanda u di Kanda Buku, taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi,
be de si taa ju da mi Mii, mi da i Tata.

Sö Gadu bi taki u di Heepima di o ko. ³⁴ Nöö a wanlö oto pisi u di Buku a taki u di fa a o weki ën puu a dëdë fu sinkii fëen an musu poi kaba a sösö. Biga a taa:
Dee gaan bunu dee mi bi paamusi Dafiti ku mi bunu hati,
mi o da unu de nöömö.

³⁵ Hën a taa:

Di Sëmbë fii di dë apaiti da i,
ja o disëen a dëdë kõndë fu sinkii fëen poi kaba a sösö.

Kõnu Dafiti wë sikifi sö e. ³⁶ Ma nöö fa a taki ën dë, na hënseei a taki dë e. Nönö. Biga fa a bi sai dë, a bi ta libi ku dee oto sëmbë u di ten ala ta du dee soni Masa Gadu kë tefa juu fëen dou a dëdë. Hën de tjëen go bei a dee gaan sëmbë fëen bandja. Sinkii fëen sai dë tefa a poi kaba a sösö.

³⁷ “Ma di Sëmbë Masa Gadu bi weki puu a dëdë kõndë u ta taki aki, sinkii fëen an bi poi möönsö e. Hën wë da di sëmbë Dafiti bi taki.

³⁸ “Nöö dee sëmbë u mi aki, un haika mi bunu. Fa mi ta fan ku unu aki, un musu fusutan mi. A Masa Jesosi di pasi jabi da u fu Masa Gadu an hoi u a bëë möön e. ³⁹ Dee wëti u kisi a Mosesi an sa mbei u ko limbo a Gadu wojo möönsö, biga de an sa puu u te dee hogilibi fuu an fika a u liba. Ma awaa a ko dë taa hiniwan sëmbë di ta biibi Masa Jesosi ta piki ën buka, nöö Gadu sa puu dee hogilibi fëen nëën liba. Boo taa hii dee soni di dee wëti an bi sa du da u, Masa Jesosi sa du da u fa u dë aki.

⁴⁰ “Nöö un musu mëni unu seei fu di soni an musu pasa ku unu di dee tjabukama u Gadu bi taki a fesi e. De bi taa:

⁴¹ Haika, dee sëmbë dë.
Fa un ta mbei tjö da di buka u Masa Gadu dë,
un ko luku wan soni aki di o toobi unu,
nöö un go kaba a sösö.

Biga di soni di mi o du a di ten fuunu aki,
nöö wan o biibi.

Ee sëmbë puu ën da unu seepi, wan o piki.

Sö dee fesiten tjabukama bi sikifi. Ma na sö a musu pasa ku unu e.” Sö Paulosu fan ku dee sëmbë tefa a kaba.

Aki ta lei fa sëmbë piki di Buka, ku fa de an piki.

⁴² Nöö di de kumutu a keiki, hën dee sëmbë hakisi Paulosu ku Banabasi taa te saba möön, nöö be de toona ko a de ko lei de di soni möön fini.

⁴³ Nöö hën de go. Nöö di de nango, hën wanlô hia Dju sëmbë ku wanlô otowan na Dju ma de ko ta begi Masa Gadu tu, hën de ko ta waka a Paulosu ku Banabasi baka.

Hën Paulosu ku Banabasi fan ku de. De da de hati taa fa de ta libi dë ta mëni Masa Gadu faa tja de ku di bunuhati fëën dë, nöö be de ta libi sö go dou.

⁴⁴ Hën de dë tefa saba daka möön. Nöö hën gaan së u di köndë hai ko makandi u ko haika di buka u Masa Gadu.

⁴⁵ Ma nöö fa dee oto Dju sëmbë u di köndë ko si fa dee hia sëmbë ta haika di buka, nöö hën de ko ta haun seei. Hën de sai dë ta fia ku Paulosu ta kosi ën.

⁴⁶ Ma Paulosu ku Banabasi an fëën seei. Hën de taki da de taa: “A bi fiti fuu konda da unu Isaëli sëmbë fosu di buka u Masa Gadu. Ma di wan këën hën un buta unu seei sösö fasi te wan sa feni di libi u teego, wë nöö woo disa unu go a dee oto köndë sëmbë na u Isaëli e.

⁴⁷ “Biga Masa Gadu fan ku u kaa, a taa:

Mi buta unu kuma wan lampu faja

u limbo di pasi da dee oto köndë sëmbë,

be hii pei sëmbë u goonliba feni di heepi u Gadu.”

Nöö sö Paulosu taki da de te a kaba.

⁴⁸ Nöö di dee oto köndë sëmbë na u Isaëli jei fa a fan, nöö hën de wai. Hën de ko ta hei di buka u Masa Gadu taa a dë wan bumbuu buka. Nöö hën dee sëmbë dee a kai da u de feni di libi u teego, hën de piki bendi ko a di së u Masa Jesosi.

⁴⁹ Nöö baka u di dë, hën di buka u Masa paaja a hii dee köndëköndë u di pisiwata dë.

⁵⁰ Nöö hën dee Dju sëmbë hati boonu, hën de hopo go a dee hedima ku wanlô nëbai mujëë u di köndë, dee ko ta biibi Masa Gadu. Nöö hën de taki da de taa dee sëmbë dee ta tja di buka dë, na bumbuu sëmbë de dë.

Nöö hën dee hedima ku dee oto sëmbë dë piki, hën de buta ku dee Tjabukama u Masa Jesosi jaka puu a di pisiwata dë.

⁵¹ Nöö hën di de jaka de sö kaa, hën Paulosu ku Banabasi naki dee susu u de puu di sandu u di köndë tuwë disa dë da de, fu dee sëmbë u di köndë si taa ee Masa Gadu o sitaafu di köndë dë, nöö na de mbei möön. Biga de konda di Buka fëën da de kaa. Nöö hën de go u de. Hën de pasa go dou a wan köndë de ta kai Ikonium.

⁵² Nöö dee biibima u Masa Jesosi dee fika a di pisiwata dë, nöö de dë ku wai seei. Biga di Akaa u Masa Gadu ta wooko a de liba.

14

Aki Paulosu ku Banabasi dë

a Ikonium.

¹ Nöö kumafa u taki dë, Paulosu ku Banabasi bi go a di köndë de kai Ikonium. Nöö hën de go a di Dju keikiwosu kumafa de bi guwenti. Hën de go konda di buka u Masa Jesosi da de. Nöö fa de kondëën tjika dë, hën sëmëni sëmbë ko piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi, Dju sëmbë ku na Dju sëmbë tuu.

² Ma wanlô Dju sëmbë dë a di köndë tu, de an kë piki di buka. Nöö de ta poi dee biibima u Masa Jesosi da dee oto sëmbë u di köndë dee an dë Dju sëmbë.

³ Ma nöö fa dee sëmbë ta du ku de dë seei, ma töku Paulosu ku Banabasi fika a di köndë dë longi ta konda di buka söndö fëëë. De ta taki da de nöömö taa Masa Jesosi an ta libi ku u ku di fuu libi, ma a ta libi ku u ku di fëën bunuhati. Nöö hën Masa Gadu nama ku de, a da de kaakiti u de du peipei soni, foombofoombo wan, be sëmbë sabi taa fa de ta konda di buka dë nöö tuutuu soni de ta taki.

⁴ Nöö hën de dë te nöö hën dee sëmbë u di köndë ko paati a tu. Hafu dë a di së u dee Dju sëmbë, hafu u de dë a di së u dee Tjabukama.

⁵ Nöö hën dee Dju sëmbë ku dee otowan na bi kë di buka, ku dee hedima u de, de tuu fiti buka taki taa de o buta ku dee Tjabukama naki de ku sitonu kii.

⁶ Ma nöö hën di dee Tjabukama jei sö, nöö hën de kule kumutu dë go. Hën de ta waka ta lontu a dee köndëköndë u di pisiwata de kai Likonia dë, kuma Lisita ku Deebi. A hii di pisiwata dë tuu de ta waka ta lontu, ⁷ ta konda di bunu buka u Masa Jesosi nöömö da sëmbë.

A di pisi aki de kai Paulosu ku Banabasi gadu.

⁸Nöo a di köndë de kai Lisita dë, nöo wan lan womi bi sai dë. Söseei de pai ën, an hopo waka wan daka a goonliba. ⁹Hën a dë sindosindo ta haika di fan u Paulosu. Te wan pisi hën Paulosu bia luku ën diin, nöo hën a si taa a abi biibi tjika fu Gadu sa kulëen be a ko bunu wante.

¹⁰Hën a bai taa: “Womi, hopo taanpu a pë!” Hën a hopo vu taanpu, hën a ko ta waka ta lomboto. A ko bunu gbegege.

¹¹Wë nöo dee sëmbë u di köndë dë an sabi Masa Gadu. De abi wanlö oto gadu u de de ta begi. Nöo fa de si di soni Paulosu du dë, nöo hën de ko ta bai a di Likonia töngö u de taa: “Dee sëmbë aki eee, dee gadu fuu bia ko libisëmbë saka ko a u ooo!”

¹²Nöo hën de seti ta kai Banabasi Jupitë. Hën da di hedima u dee gadu u de. Nöo Paulosu de ta kai Mekui, biga hën da di basia u dee gadu u de. Biga Paulosu hën ta fan möön di otowan.

¹³Nöo di gaduwosu u di gadu u de de kai Jupitë dë leti a wan së u di köndë. Nöo hën di basi fëen jei di dee sëmbë ta bai taa sö Jupitë ko, hën a go tei wanlö kau ku wanlö hia folo tja ko buta a di nëngë döobuka u di köndë. Hën ku hii dee sëmbë u di köndë o kii dee mbeti dë tjuma tuwë da Paulosu ku Banabasi kumafa de ta tuwë njanjan da dee gadu u de.

¹⁴Te wan pisi, nöo hën Banabasi ku Paulosu ko jei taa sö wan soni de o du. Nöo a hogi a de tee de tënë de koosu kule go a dee sëmbë mindi ¹⁵ta bai taa: “Dee sëmbë aki, andi u ta du aki eee! Un disa ooo, gaantangi un disa! U seei da sösö sinkii sëmbë kuma unu tu! Ma u ta tja wan bunu buka ko da unu taa be un disa dee sösö soni un ta begi aki, nöo un bia ko ta begi di libilibi Gadu di mbei hii soni, wata ku tela, goon ku liba, fou ku mbeti ku libisëmbë, hii soni a mbei. Nöo hën fuun biibi e.

¹⁶“Nöo a fesi Gadu bi disa sëmbë fu de ta libi u de kumafa de kë. ¹⁷Ma tökuseei a bi seti dee soni fëen buta fu sëmbë musu si sabi taa wan bunuhati Gadu dë nöömö. Nöo wan si ën nö? Biga te juu dou, a ta da unu tjuba. Te juu dou, a ta mbei dee soni i paandi göö fuun ta feni soni u njan. Un dë ku wai. „Da a dë taa un musu sabi taa di lö Gadu dë hën da di tuutuu Gadu u munda.”

¹⁸Ma fa Paulosu ta taki dë seei, ma ku gaan möiti ufö hën u Banabasi tapa dee sëmbë fu de an kii dee mbeti da de.

¹⁹Hën de dë te wan pisi, nöo hën wanlö Dju sëmbë kumutu a di köndë de kai Antiokia u Pisidia Köndë naandë, ku di oto köndë de kai Ikonium, „ka de Paulosu bi go a fesi,” hën de go dou a Lisita. Hën de ko ta fan ku dee sëmbë u di köndë ta poi dee Tjabukama u Masa Jesosi da de, tefa dee sëmbë tuu disa Paulosu ku Banabasi djee bia ko ta buuse de. Hën de naki Paulosu ku sitonu tee wan pisi, de ninga taa a dëdë. Nöo hën de hai ën gulululu a goon tja go tuwë a bandja së u di köndë.

²⁰Nöo hën dee biibima fu di köndë ko taanpu lontu ën. Hën a weki. Hën a hopo toona go a di köndë baka.

Di dobooko fëen, hën hën ku Banabasi kumutu dë pasa go a di köndë de kai Deebi.

Aki de Paulosu toona go

a Antiokia.

²¹Hën di de go dou a Deebi, hën de ta konda di bunu buka u Masa Jesosi da dee sëmbë u di köndë dë tee wanlö hia sëmbë piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi. Nöo hën de kumutu dë, hën de bia toona go a dee köndëköndë ka de bi waka kaa. De go a Lisita, Ikonium, ku Antiokia u Pisidia Köndë.

²²Nöo fa de ta waka nango dë, nöo de ta da dee biibima u Masa Jesosi taanga taa de musu tai hati ta biibi a Masa Jesosi nöömö. De ta taki da de taa: “Sö nöo a dë e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i kë dë a di Tii u Gadu dendu ku telu, nöo i o tja hia sitaafu a goonliba aki.”

²³Nöo a hiniwan u dee keiki ka de Paulosu ta waka, de ta buta tiima. Nöo fa de ta buta de dë, nöo de ta du ën ku begi seei te de an ta njan. De ta begi da de ta buta de a Gadu maun fu di nëen de ta biibi.

²⁴Nöo hën Paulosu ku Banabasi kumutu a di pisiwata u Pisidia dë pasa go dou a di pisiwata de kai Panfilia baka. ²⁵Hën de toona go a Peliga. De go konda di buka u Masa Jesosi da dee sëmbë u di köndë dë te de kaba, nöo hën de kumutu dë. Hën de go a wan köndë de kai Atalia „di dë a di ze bandja.” ²⁶Hën de go subu a boto. Nöo hën de pasa go dou a Antiokia di u Silia Köndë baka, ka de bi kumutu. Naandë dee sëmbë bi buta de a Gadu maun faa musu tja de ku di bunuhati fëen ta heepi de a di wooko. Nöo di di wooko kaba ufö, hën mbei de toona go ka de bi kumutu.

²⁷Nöo di de ko dou a Antiokia dë, hën de kai hii dee biibima u Masa Jesosi tuu u de musu ko mökisi be de jei unfa de bi waka. Nöo di de ko, hën de konda hii dee soni Masa Gadu bi

du a de liba, fa a jabi di pasi da dee oto sɛmbɛ dee na Isaɛli sɛmbɛ u de sa ko biibi a Masa Jesosi liba tu.

²⁸ Nöo hɛn de fika wan hii pisiten ku dee biibima u Masa Jesosi na Antiokia naandɛ.

15

Aki i ko a Antiokia.

¹ Nöo di juu dɛ wanlɔ sɛmbɛ kumutu a Judea Köndɛ ɔko a Antiokia, ka Paulosu ku Banabasi dɛ. Hɛn de tja wan lei ko ta lei dee sɛmbɛ fu Masa Jesosi taa ee ja koti i sinkii buta di maaka u Isaɛli, nöo ja o feni di heepi u Gadu. Biga sö Gadu da Mosesi di wɛti dɛ faa da dee sɛmbɛ u Gadu. Sö de taki.

² Ma di Paulosu ku Banabasi ko jei taa sö de ta lei, hɛn de ta fia ku de ta taki da de taa di soni an dɛ sö. „Biga ee i ko ta biibi a Masa Jesosi liba kaa, nöo an dɛ fanöudu fii musu hoi dee peipei wɛti u Isaɛli ufö Gadu o limbo fesi da i.”

Nöo hɛn di fia ko wan gaan soni. Te wan pisi hɛn de ko si taa di taki musu koti. Hɛn de puu sɛmbɛ u de manda go a Jelusalen go piki dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto tiima u keiki taki sö wan soni. Nöo unfa de musu du ku sö wan taki?

Nöo Paulosu ku Banabasi ku wanlɔ oto biibima fu Antiokia dɛ, nöo de da dee sɛmbɛ de puu fu go jei di taki da de.

³ Hɛn dee oto biibima u Masa Jesosi u di köndɛ tja de go buta a pasi. Hɛn de go. Nöo di de nango, hɛn de ta latja Finisia ku Samalia ta pasa. Nöo de ta piki dee Isaɛli biibima a dee köndɛköndɛ u dee pisiwata dɛ taa dee sɛmbɛ na u Isaɛli ko ta piki di buka awaa. Nöo di dee oto sɛmbɛ u Masa Jesosi jei sö kaa, nöo de ta wai seei.

Aki de hoi wan gaan kuutu

a Jelusalen.

⁴ Nöo hɛn de ko dou a Jelusalen. Nöo di de dou, hɛn dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee tiima u keiki, ku hii dee oto biibima u Masa Jesosi u Jelusalen tuu wai ku de. Hɛn de sindo kai kuutu. Hɛn de Paulosu konda da de hii dee soni dee bi pasa, kumafa Masa Gadu bi wooko a de liba di de bi ta tja di buka fɛɛn ta konda.

⁵ Ma nöo i bi abi wanlɔ Faliseima a dee biibima dendu dɛ. Nöo di de jei taa sɛmbɛ dee na u Isaɛli sɛmbɛ ko ta biibi Masa Jesosi, nöo hɛn de hopo. Hɛn de taa: “Fa dee oto köndɛ sɛmbɛ ta ko ta biibi dɛ, nöo de musu koti di maaka a de sinkii e, ta hoi dee wɛti u kisi a Mosesi. A musu dɛ sö nöömö. De musu abi sɛmbɛ ta buta ku de be de hoi dee wɛti dɛ.” Sö dee Faliseima taki.

⁶ Nöo di de fan sö te de kaba, nöo hɛn dee Gaan Tjabukama ku dee tiima u keiki toona kai kuutu baka fu de taki di soni u dee Isaɛli wɛti, ee a dɛ u de disa de, nöo de disa. Ee a dɛ u de hoi de, nöo de hoi.

⁷ Nöo hɛn de ta kuutu di soni nango ta ko tee, nöo hɛn Petuisi hopo. Hɛn a fan ku de. A taa: “Un dee sɛmbɛ u mi aki, an dɛ u mi piki unu möön di fa Masa Gadu bi kai mi apaiti fu mi musu go konda di bunu buka fɛɛn da wanlɔ oto köndɛ sɛmbɛ na u Isaɛli, be de ko ta biibi a Masa Jesosi liba.

⁸ “Nöo fa mi bi go dɛ, hɛn mi konda di buka da dee sɛmbɛ. Nöo Masa Gadu sabi hii sɛmbɛ hatiböo. A si taa de ko ta biibi ɛn tuutuu, hɛn a tei di Akaa fɛɛn hɛn a da de kumafa a bi da u ɛn a fesi. Nöo fa a da de di Akaa fɛɛn dɛ, hɛn da a tei de kaa. „An dɛ taa de hoi dee wɛti u Mosesi möönsö ufö a tei de.”

⁹ “Nöo fa dee sɛmbɛ sai dɛ, Masa Gadu ta luku u ku de tuu ku di wan wojo sabi taa fa u bi biibi ɛn a fesi, nöo sö nöo de ko ta biibi ɛn tu. Nöo hɛn a da de wan njunjun limbo hati kumafa a bi da u kaa. ¹⁰ Nöo hɛn un ko ta taki taa de musu hoi dee Isaɛli wɛti fuu. Wɛ nɛɛn da pooba un ta pooba Gadu nö? Wɛ biga dee gaan sɛmbɛ fuu a bi da dee wɛti u hoi, nöo hɛn wɛ de an bi sa hoi de. Nöo söseei tu, u dee bakawan aki bi ta biinga u hoi de te u wei. Nöo hɛn un kɛ ko da dee njunjun biibima u Masa Jesosi dee wɛti dɛ fu de hoi. Kwetikweti. Ma dɛ nɛɛn e.

¹¹ “Biga fa u ko a biibi aki, u sabi taa Masa Jesosi Keesitu hɛn nöo sa mbei u feni di heepi u Gadu. Na di hoi u ta hoi wɛti, nɛɛn o tja u pasa, ma Jesosi Keesitu nöo sa tja u ku hɛn bunuhati.

“Nöo söseei a dɛ ku dee sɛmbɛ dee na Isaɛli sɛmbɛ tu. An dɛ u de hoi dee wɛti ufö Gadu sa heepi de e.” Sö Petuisi taki da de.

¹² Nöo baka fɛɛn, hɛn Banabasi ku Paulosu konda da de fa Masa Gadu bi ta wooko a de liba di de bi go a dee sɛmbɛ na u Isaɛli. A bi du sömɛni foombfoombo soni kuma maaka, u de sa si taa Gadu buka de ta tja tuu. Nöo fa de ta fan dɛ, hɛn dee hia sɛmbɛ naandɛ ko dɛ pii ta haika.

¹³ Nöo di de fan tefa de kaba, hën Jakobosi di da wan u dee gaan tiima, hën a tei. A taa: “Un dee sëmbe u mi aki, un haika mi. ¹⁴ Wë u jei fa Petuisi fan dë kaa. A konda da u fa Masa Gadu seti pii sëmbe a dee sëmbe na u Isaëli sëmbe dendu u de ko sëmbe fëen. ¹⁵ Nöo fa a fan dë, a kai ku dee soni Masa Gadu bi buta dee fesiten tjabukama u de taki, taa:

¹⁶ Te wan pisi möön, nöo mi o toona ko a unu e.

Nöo mi o ko seeka dee bakamii u Könu Dafiti.

Biga de kaba a sösö

kuma te wan wosu booko ja abi ën möön.

Sö di lö u Könu Dafiti kaba a sösö tjika.

Ma mi o toona hopo ën baka e,

be a ko kumafa a bi dë.

¹⁷ Nöo fa mi o du ën dë,

nöo dee oto sëmbe u goonliba o si,

nöo de o suku u de ko sëmbe u mi tu.

Dee oto köndë sëmbe na u Isaëli,

dee mi tei u ko sëmbe u mi,

de tuu o suku di pasi fu de sa ko a mi.

¹⁸ Sö Masa Gadu bi taki.

Di Sëmbe di ta mbei sëmbe ko sabi dee soni

dee a bi buta gaanduwe a fesi faa du,

hën wë taki sö e.

Sö di tjabukama bi sikifi, dee sëmbe.

¹⁹ “Wë nöo fa mi wegä di soni luku te kaba aki, nöo ma si kuma u musu toobi dee oto köndë sëmbe e, dee ko ta biibi Masa Gadu dë, fu de musu ta hoi dee wëti fuu Isaëli sëmbe. ²⁰ Ma un boo mbei wan pampia manda piki de taa:

Be de an njan njanjan di dee oto sëmbe ta tuwë da dee gadu u de.

De an musu libi fanafiti a di së u manu ku mujëë.

De an musu njan wan mbeti di dëdë sitaafu dëdë, buuu an kumutu nëen sinkii.

De an musu njan soni buuu.

Dee disi, de da wëti de sa hoi, ma wan boo toobi de fu de hoi dee oto wëti u Isaëli.

²¹ “Nöo ee de kë sabi soni möön fu dee wëti dee u kisi a Mosesi, nöo be de go a dee leima fuu go lei. Biga de ta taki soni u dee wëti dë a hii dee köndëköndë tuu, ka Isaëli keikiwosu dë. Gaanduwe de bi dë ku ën a fesi kaa te tide, hiniwan saba sëmbe ta dë a dee keikiwosu fuu ta lesi dee wëti ta puu da sëmbe u de musu sabi. Nöo ala fu de go ee de kë sabi de.”

Aki de mbei wan biifi manda

go na Antiokia.

²² Nöo di Jakobosi fan sö te a kaba, nöo hën dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee tiima u keiki, ku dee oto biibima u Masa Jesosi tuu mökisi, de feni taa a taki bunu. Hën de taa a fiti fu de tei wantu fesima a de dendu manda go na Antiokia ku Banabasi ku Paulosu, go piki de unfa de kuutu buta.

Nöo hën de tei tu sëmbe dee dë fesima u de. Wan u de da Judasi, hënseei de ta kai Basabasi. Di otowan de kai Silasi.

²³ Hën de mbei wan pampia fu de manda go da dee biibima u Antiokia taa:

U dee Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee oto tiima u keiki, dee sëmbe fuunu a Jelusalen aki, u ta mbei di pampia aki manda da un dee sëmbe na u Isaëli ta biibi Masa Jesosi na Antiokia, ku dee oto köndë u Silia, ku dee köndë u Silisia tuu. U ta manda gaan odi da unu taa u dë.

²⁴ Nöo u jei taa wanlö sëmbe fuu ko a unu dë ko ta toobi unu ku di lei u de, taa un musu koti sinkii buta di maaka u Isaëli ufö Gadu o limbo fesi da unu. Fa de tja di lei ko a unu dë, nöo a mbei un ko ta pakisei fasifasi te nöo wan saandi fuun tei. Wë dee soni de taki dë, na u manda de e, fu de fan sö ku unu.

²⁵ Nöo di u jei sö kaa, nöo hën u ko fiti buka puu wantu sëmbe a u dendu aki manda ko piki unu unfa u si di soni. Nöo ku de tu lobi mati fuu, Banabasi ku Paulosu, ku de dee sëmbe fuu o waka.

²⁶ Wë un sabi Banabasi ku Paulosu kaa fa de dë, dee sëmbe. De dë wanlö sëmbe ta sei de hedi fu di në u Masa Jesosi Keesitu musu paaja. ²⁷ Nöo dee otowan u ta manda da unu aki, de da Judasi ku Silasi. Nöo de da kotoigima u di soni di u ta sikifi manda da unu aki taa u taki sö.

²⁸ Nöo a di së u di soni di ta toobi unu dë, nöo di Akaa u Masa Gadu ku u seei tu feni ën taa a bunu fu wa buta oto wëti da unu möönsö möön leki dee fanöudu wan u ta kai da unu aki taa:

²⁹ Be wan njan dee soni de ta tuwë da dee gadu u de.

Na be un njan soni buuu.

Na be un njan wan mbeti buuu an kumutu nëën sinkii.

Na be un libi fanafiti a di së u manu ku mujëë.

Ee un hoi de fö wëti aki, nöo woon du bunu. Hën nöo u kë taki da unu. U ta manda gaan odi da unu.

³⁰ Nöo di de mbei di biifi te de kaba, hën de manda dee sëmbë go. Hën de go dou na Antiokia. Hën de kai dee biibima u Masa Jesosi tuu ko makandi, nöo hën de da de di pampia di dee hedima a Jelusalen bi mbei da de.

³¹ Nöo di dee sëmbë lesi di biifi te de kaba, hën de wai. A da de hati seei. „Biga de si taa an dë u de buta deseei a dee hia Isaëli wëti basu.”

³²⁻³³ Nöo Judasi ku Silasi seei bi dë sëmbë ta kisi fan a Masa Gadu da sëmbë. Hën de fika na Antiokia dë wan hii pisiten ta fan ku dee sëmbë u Masa Jesosi, ta da de taanga u de tai hati ta hoi a di biibi nöömö.

Nöo di de o toona go a Jelusalen baka a dee sëmbë dee bi manda de ko, nöo hën dee biibima u Masa Jesosi tja de go buta a pasi ku kötö hati. [³⁴ Ma Silasi kai pakisei taa an o go möön, a o fika na Antiokia ufö.]

³⁵ Nöo Paulosu ku Banabasi fika dë tu. Nöo de ku wanlö hia oto sëmbë ta konda di buka nöömö, ta lei dee sëmbë u di köndë soni u Masa Jesosi.

Aki Paulosu ku Banabasi paati.

³⁶ Hën de dë te wan pisi, hën Paulosu taki da Banabasi taa: “Mati, un boo toona go ka u bi ta konda di buka, go haika dee sëmbë fuu a dee köndëköndë luku fa de ta du.”

³⁷ Nöo di a taki sö, hën Banabasi taa a kë toona tja Johansi Maikusi go ku de tu. ³⁸ Ma Paulosu an kë faa musu go. Wë biga a bi disa de a Panfilia köndë kaa, an bi kë dë ku de a di wooko möön, hën mbei Paulosu an kë faa go.

³⁹ Nöo hën di soni ko wan gaan fia da de te de paaja. Banabasi tei Maikusi hën de suba a boto hën de go a Sipuusi.

⁴⁰ Nöo Paulosu kai Silasi fëen ku ën waka. Nöo di de o go, hën dee sëmbë u de a Antiokia, de begi Masa Gadu da de faa tja de ku ën bunuhati. Nöo di de begi sö tefa de kaba, nöo hën de go. ⁴¹ Hën de waka a dee pisiwata u Silia ku Silisia. Nöo fa de ta waka nango dë, Paulosu ta fan ku dee biibima fu Masa Jesosi dee ta ko makandi a dee peipei köndë ta da de taanga.

16

A di pisi aki Timoteo seti

wooko ku de.

¹ Nöo hën Paulosu ku Silasi ta waka te de go dou a dee köndë de kai Deebi ku Lisita „ka Paulosu ku Banabasi bi konda di Buka kaa.” Nöo hën de go si wan biibima u Masa Jesosi dë de kai Timoteo. Hën mama da Isaëli sëmbë, nöo hënseei ta biibi Masa Jesosi tu. Ma hën tata an dë Isaëli sëmbë, a dë wan Giiki sëmbë. ² Nöo fa Timoteo sai dë, a abi bunu në a dee otowan fëen ta biibi Masa Jesosi a Lisita ku di oto köndë de kai Ikonium, de tuu ta gafëen fa a ta libi.

³ Nöo di hën ku de Paulosu ko miti, hën Paulosu kë faa musu go ku de. Hën a mandëen fu de koti di maaka nëën sinkii kumafa Dju sëmbë ta koti. Wë nöo di soni mbei a mandëen, fu di an kë Timoteo musu abi hogi në a dee Dju sëmbë a dee köndë dë. Biga de tuu sabi taa hën tata da Giiki sëmbë, nöo an bi koti di maaka.

⁴ Nöo hën de ta waka nango a dee köndëköndë. Nöo hii fa de nango dë, nöo di buka di dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto tiima u keiki a Jelusalen bi da de, hën de ta tja go da dee biibima fu de musu jei, be de hoi di taki kumafa de bi kuutu buta.

⁵ Nöo fa de ta du dë, nöo a ta heepi dee sëmbë u Masa Jesosi gaanfa, dee ta miti makandi a dee köndëköndë. Biga de ta kisi kaakiti nango fesi seei a di biibi, nöo hiniwan daka möön hia sëmbë ta piki di buka ta ko ta nama ku de.

Aki Paulosu si wan sëmbë u Masadonia a wan

wojolimbo sunjan.

⁶ Nöo di ten dë, de Paulosu bi kë go a di pisiwata de kai Asia go konda di buka. Ma nöo hën di Akaa u Masa Gaangadu bai de taa de an musu go ala. Nöo di a bai de sö kaa, hën de bia latja di pisiwata de kai Fiigia kisi Galasia.

⁷ Nöö di de ko zuntu ku di pisiwata u Misië, hën de ta suku unfa de sa du go dou a Bitinia köndë, ma di Akaa u Masa Jesosi toona tapa de möön fu de an go ala.

⁸ Nöö hën de go a oto köndë. De latja Misië kisi di köndë de kai Toasi.

⁹ Te wan ndeti, hën Paulosu si wan soni a wan wojolimbo sunjan. A si wan womi u wan pisiwata de kai Masadonia ko taanpu nëën fesi ta kai ën taa: “Gaantangi, aba ko a di sê fuu aki ko heepi u baa.”

¹⁰ Nöö di Paulosu si di soni, nöö hën u ta seeka fuu go wante. Biga u sabi taa Masa Gaangadu hën ta manda u fuu go konda di bunu buka fëën da dee sëmbë fu Masadonia.

Aki wan mujëë de kai Lidia

ko a di biibi.

¹¹ Hën u kumutu a Toasi waka tololoo ku sipi go dou a di köndë de kai Samotaake. Hën u duumi. Tefa di mamate hën u go nama a di köndë de kai Niapolisi.

¹² Hën u kumutu a di sipi. Hën u waka a futu go dou a di köndë de kai Filipi. Hën da di gaan nëbai köndë u di sê pisi u Masadonia ala, ma dee Loomë köndë sëmbë de ta libi nëën ta tii ën. Hën u tan sëmëni daka ala.

¹³ Tefa di saba dou, hën u kumutu a di köndë go dë a wan lio bandja ka u sa’ taa sëmbë o ko begi Masa Gaangadu. Nöö di u go dou, hën u si wanlô mujëë bi ko makandi dë kaa. Hën u go sindo ku de ta konda di buka u Gaangadu da de.

¹⁴ Nöö wan u dee mujëë hën de kai Lidia. A dë wan sëmbë ta mbei baau koosu ta sei, nöö di köndë fëën hën de kai Tiatila. Di mujëë dë ta biibi a Masa Gaangadu. Nöö fa a dë pii ta haika di woto u Masa Jesosi, nöö hën Masa heepi ën faa tei dee soni dee Paulosu takî dë nëën hati.

¹⁵ Nöö di a ko biibi kaa, hën de dopu ën ku dee sëmbë fëën wosu dendu tuu. Hën a begi u gaantangi taa: “Ee un feni taa mi ta biibi Masa tuutuu, nöö be un ko tan ku u a u wosu.” Nöö hën a ta begi u nöömô tefa u du kumafa a hakisi u.

Aki de buta Paulosu ku Silasi

a dunguwosu.

¹⁶⁻¹⁷ Nöö di juu dë wan mujëë mii dë a di köndë ku wan gadu a hedi ta konda a fesi andi o pasa amanjan. Hën wanlô sëmbë u di köndë tei ën buta saafuma u de, nöö de ta wooko gaan hia möni a dee soni dee di gadu ta konda da sëmbë. Nöö di u nango a di kamian ka woo begi, hën di mujëë mii dë ko miti ku u. Hën a ta ko a u ku Paulosu baka ta bai nöömô taa: “Dee sëmbë dee dë a mi fesi aki, de da futuboi fu di kaba hei Gadu u mundu e. De ta lei unu di pasi di fuun waka nöö Gaangadu sa heepi unu puu a hogi basu.” Sö a ta bai a u baka nöömô.

¹⁸ Hën a ta bai seei nöömô te dou sëmëni daka. A ko ta toobi Paulosu gaanfa. Nöö hën a bia luku ën, hën a fan ku di gadu nëën hedi taa: “Mi tei di nê fu Jesosi Keesitu bai i taa, hetji pasa kumutu a di mujëë mii liba e!” ¹⁹ Nöö wantewante dë hën a kumutu nëën liba wala. Wojo fëën ko limbo.

Nöö di dee basi u di mujëë mii si taa de lasi di wini fëën di de bi ta feni, hën hati u de boonu. Hën de panjan Paulosu ku Silasi dë gbalau hai gbululuuu tja ko a di köndë ganda mindi ka dee takima fu di köndë ta dë.

²⁰ Nöö hën de tja kaagi u de go da dee Loomë sëmbë dee ta tii di köndë taa: “Dee Dju sëmbë i si aki tja toobi ko a u e, te hii di köndë ta mbei seei wawajawa. ²¹ Biga de ta tja pepei wëti ta ko ta da u a u köndë. Ma wa musu tei de biga u dë Loomë köndë sëmbë, nöö dee wëti an ta kai ku dee fuu wëti.” A di fasi dë de kaagi de Paulosu.

²² Nöö di de taki sô te de kaba, nöö hën hii dee sôsô sinkii sëmbë u di köndë piki ku de. Nöö hën dee hedima hai dee koosu u Paulosu ku Silasi puu a de sinkii, hën de manda sëmbë fon de taku fon. ²³ Nöö hën de tja de go sôötô a dunguwosu. Hën de piki di wakitima taa a musu hoi de bumbuu fu de an musu kumutu.

²⁴ Nöö di di wakitima jei sô, nöö hën a tja de go buta seei a di kaba lasiti kamian a di dunguwosu gogo. Hën de tuusi de tu sê futu u de a kaapa bui sôötô gingin fu de an musu kumutu.

²⁵ Nöö hën de dë te wan juu ten kuma tuwalufu juu ndeti sô, Paulosu ku Silasi dë a di dunguwosu ta begi Gaangadu ta kanda dëën ta gafëën. Nöö dee oto sëmbë dee dë sôötôsôötô dë tuu sai dë ta haika. ²⁶ Te u de kê si hën di goonliba ko ta seki seei te dou ku dee dunguwosu posu. Hii dee döo tuu ko dë jabijabi hoo, nöö hii dee sëmbë bi dë a di dunguwosu sôötôsôötô ku bui dë, de tuu lusu.

²⁷ Hën di wakitima u di wosu panta weki a duumi. A ko si taa dee dunguwosu döo tuu dë jabijabi. Hën a hai ën sê ufangi faa kii ën seei. Biga a ninga taa hii dee sëmbë dë sôötôsôötô a wosu dë, de tuu kule go. Nöö hën mbei a o kii ën seei.

²⁸ Ma di Paulosu si taa sö a o du, hën a bai taki dëen taa: “Nönö mati, na kii i seei e! U tuu dë aki eti. Wa go!”

²⁹ Hën di wakitima bai kai sëmbë taa be de tja faja ko. Hën de tja ko dëen. Hën a kule vou go kai a goon a de Paulosu fesi gbolou. Nöo a ta tëëmë tjatjatjatja. Hati fëen nöo latja sö.

³⁰ Hën a tja de go a döo. Hën a hakisi taa: “Mati, andi mi musu du ufö mi sa feni di heepi u Gadu?”

³¹ Hën de piki ën taa: “I musu biibi Masa Jesosi Keesitu fii Gadu, i ku i wosu dendu tuu, nöo wan o lasi go kaba a sösö.” ³² Hën de konda di woto u Masa Jesosi dëen ku hii dee sëmbë fëen wosu tuu.

³³ Nöo wante a di gaan ndeti dë seei, hën di wakitima tja de Paulosu go wasi dee wipi buka u de te a kaba. Nöo hën de Paulosu dopu ën ku hii dee sëmbë fëen wosu dendu u di de ko ta biibi a Masa Jesosi liba.

³⁴ Hën di wakitima tei Paulosu ku Silasi tja go nëen wosu, hën a da de soni u njan. Fa hën ku hii dee sëmbë fëen wosu ko ta biibi a Masa Gaangadu liba dë, nöo de ta wai tee na soni.

³⁵ Hën di mamate fëen, hën dee gaan lanti u di köndë manda sikötu taa be de lusu Paulosu ku Silasi be de go u de. ³⁶ Nöo hën di wakitima ko fan ku Paulosu taa sö wan buka dee gaan lanti manda, nöo be de kumutu go ku kötöhati awaa.

³⁷ Ma nöo hën Paulosu toona piki de taa: “Ambëë? U da goon mii u Loomë. Wa bi du soni möönsö ufö de manda sëmbë ko fon u a lanti dendu söötö a dunguwosu. Na kuutu de kuutu di soni möönsö. Nöo awaa de ko manda u fuu musu go tjubitjubi. Wa o go e. Be deseei ko tja u go, ee de kë fuu go.”

³⁸ Hën dee sikötu go a dee gaan lanti go piki de taa sö wan soni Paulosu taki. Nöo di de jei sö kaa, nöo de panta. De ko fëë. Biga de an bi sabi taa de da goon mii u Loomë.

³⁹ Hën de ko fan ku de da de leti te de kaba. Hën de tei de tja go a döo awaa. Hën de begi de gaantangi taa be de kumutu u di köndë.

⁴⁰ Nöo di Paulosu ku Silasi kumutu a di dunguwosu, hën de toona go a Lidia wosu. Hën de go si dee oto sëmbë u de dë, dee ta biibi Masa Jesosi kuma de. Hën de fan ku de te de kaba da de hati ufö de tei pasi kumutu a di köndë awaa.

17

Aki de mbei toobi ku de Paulosu a Tesalonika.

¹ Nöo di Paulosu ku Silasi kumutu a Filipi, hën de latja wanlö köndë de kai Amfipoli ku Apolonia, hën de pasa go dou a di köndë de kai Tesalonika. Nöo dee Dju sëmbë fu ala abi wan keikiwosu a di köndë dë.

² Nöo hën Paulosu go a di keikiwosu kumafa a guwenti. Nöo a go dii saba baka na baka. A nango ta lesi di Buku u Masa Gadu da dee Isaëli sëmbë fu de musu jei, nöo a ta toona puu ën da de be de fusutan. ³ A ta taki da de taa: “Kumafa un sabi kaa, Masa Gadu paamusü taa a o manda wan Heepima di de kai di Keesitu ko a goonliba. Nöo de o sitaafu ën te de kii, ma nöo a o toona weki baka. Sö a dë sikifisikifi a di Buku e.

“Wë nöo di Sëmbë di Buku taki dë, hën da de Jesosi e. Hën da di Keesitu Gadu bi o manda ko.” Hën di soni dë Paulosu ta konda da dee sëmbë nöömö fu de musu biibi.

⁴ Nöo di dee Dju jei sö kaa, nöo so u de ko biibi hën de nama ku Paulosu ku Silasi. Nöo i abi wanlö hia Giiki sëmbë a de dendu bi ta biibi Masa Gadu kaa, nöo deseei ko piki di buka tu, ku sömëni u dee gaan nëbai mujëe u di köndë.

⁵ Ma di dee oto Dju sëmbë u di köndë ko si taa dee otowan ko nama ku de Paulosu, nöo hën de ko ta haun seei. Hën de pii wanlö wisiwasi sëmbë bi dë a sitaati hën de manda de fu de kule go mbei toobi a di köndë. Nöo a ko gaan soni. De kule gililili ko a di wosu fu wan womi de kai Jason, biga de mëni taa naandë de Paulosu dë, nöo de kë tja de ko buta a lanti fesi.

⁶ Ma di de go dou a di womi wosu, de an si de dë. Ma de si wanlö oto biibima u Masa Jesosi, hën de panjan de ku Jason tuu hai tja ko a dee hedima dee ta taki u di köndë.

Hën de bai taa: “Un si dee sëmbë aki ö? De ta waka a mundu ta toobi hii köndë ku dee fan u de nöömö, hën wë i si de ko dou a u aki tu. ⁷ Nöo Jason fuu köndë, hën ta hoi de nëen wosu. Nöo fa de dë u de dë, nöo de tuu ta sösö dee wëti fu di Gaan Könu fuu a Loomë taa wan oto könu dë de kai Jesosi.” Hën di soni dë de taki.

⁸ Hën di de jei de taki sö, nöo hën hii dee sösö sinkii sëmbë u di köndë te kisi dee hedima tuu ko ta mbei seei wajawaja sö.

⁹ Hën dee hedima naki Jason ku dee otowan butu ufö de disa de go.

Aki Paulosu tja Gadu wöutu

go a Belia.

¹⁰ Nöo di ndeti dë seei, hën dee biibima fu di köndë manda Paulosu ku Silasi go a wan oto köndë de kai Belia. Nöo di de go dou, nöo hën de go a di keikiwosu u dee Dju sëmbë fu naandë.

¹¹ Nöo dee sëmbë u Belia bi abi bunu pakisei möön dee sëmbë fu Tesalonika. Biga di Paulosu fan ku de, nöo de haikëen ku piizii seei. De an tuwë dee fan fëen a kapëë. Nöo hiniwan daka de ta lesi Gadu Buku finifni ta wegi ta luku ee di soni Paulosu ta taki dë ee a ta kai ku di Buku. Nöo di de si taa tuu soni de ta taki dë, ¹² nöo hën sëmëni u dee Dju sëmbë fu Belia ko piki di buka ko dë biibima u Masa Jesosi. Sëmëni womi dee an dë Dju, ku wanlö gaan nëbai mujëe u de tu, ko a di biibi tu.

¹³ Ma nöo te wan pisi hën dee Dju sëmbë a Tesalonika ala ko jei taa sö Paulosu ko ta konda Gadu buka a Belia. Nöo hën de hopo hën de go a Belia go ta fon faja a dee sëmbë u di köndë fu de an musu piki di buka. Fa de du dë, nöo hën dee sösö sinkii sëmbë u di köndë piki ku de ta du soni wajawaja.

¹⁴ Nöo di dee sëmbë u Masa Jesosi si sö taa lanti o mbei toobi ku Paulosu, hën de mandëen go wantewante a di ze bandja. Ma Silasi ku Timoteo, de de an o go eti. De o fika a Belia ufö.

¹⁵ Fa Paulosu ko dë a Belia tefa di a nango, hën wantu sëmbë o tjëen go buta a pasi. Hën de ta tjëen te de go dou a di köndë de kai Atene. Nöo hën di de ta toona go baka, hën Paulosu manda buka da Silasi ku Timoteo taa de an musu tan a Belia ala longi poi. Te de sa ko, nöo be de ko nëen wante.

Hën dee Belia sëmbë toona go ka de bi kumutu. Paulosu fika na Atene dë.

Aki Paulosu dë na Atene.

¹⁶ Nöo fa a dë na Atene ta luku dee otowan fëen dë, a ko ta si dee pindigadu gidjii hii di köndë. Nöo a toobi ën gaanfa, a ta fukëen seei. ¹⁷ Nöo di ten dë, a nango a di Dju keikiwosu u di köndë nango ta ko. Dee Dju sëmbë ku wanlö oto sëmbë na Dju ma de ta biibi a Masa Gadu tu, sö de ta miti dë. Nöo fa Paulosu nango a de dë, nöo hën ku de ta taki u Masa Jesosi nango ta ko.

Nöo hiniwan daka Paulosu nango a di gaan sitaati u di köndë tu. „Biga naandë hii sëmbë u di köndë ta ko ta haika njunsu.” Nöo Paulosu ta fan ku dee sëmbë ta ko dë ta taki soni u Masa Jesosi da de.

¹⁸ Te wan daka hën dee leima fu wan pei feleniki de ta kai Epikuli ku wan otowan de ta kai Sitoiki ko ta da woto ta fia ku ën. Fa de ta fia dë, so u de ta kosi ën taa: “Di fanhiam a ki, andi da di sösö a ta fan dë? An saandi a ta taki.”

Otowan taa: “Misikuma a feni wanlö oto köndë gadu soni tja ko ta konda da u.” Wë biga Paulosu ta konda dee soni u Masa Jesosi da de, be de sabi taa sëmbë sa dëdë weki baka.

¹⁹ Hën de tei Paulosu tja go a wan gaan kuutu gangasa u de de kai Aleopakusi. Hën de kai ën taa: “Woml.” Hën a piki. Hën de taa: “Wë andi da di njunjun soni i ta tja ta lei sëmbë. Köndëen da u boo jei. ²⁰ Biga wë dee soni i ta fan, u jesi an bi jei de wan daka a goonliba. Nöo u kë sabi andi.”

²¹ Di soni mbei de hakisi sö. Wë biga dee Atene sëmbë ku dee oto sëmbë dee ko ta libi ku de dë tuu, na soni seei de ta suku möönsö möön leki njunjun soni fu de sa feni tja go konda.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbë a di kuutuwasu.

²² Nöo hën Paulosu hopo taanpu a pë a hii dee kuutuma naandë fesi. Nöo hën a taa: “Dee Atene sëmbë aki, fa mi ko dou aki, nöo mi ta si tuutuu taa un ta dini dee gadu fuunu a hii fasi. ²³ Biga wë fa mi ta lontu di köndë fuunu aki, nöo mi ta luku dee sonisoni fuunu dee un ta begi a dee kiamankamian. Nöo hën mi si wan gadu tafa, a abi wan soni nëen sikifisikifi taa DI TAF A AKI, A DË FU DI GADU DI WA SABI.

“Wë nöo di Gadu dë di un taa wan sabi soni fëen, „ma töku un mbei wan tafa dëen fu hati fëen an musu boonu ku unu, „nöo hën soni wë i si mi o konda da unu aki.

²⁴ “Di Gadu di i si mi ta taki aki, hën un musu dini e, dee sëmbë. Biga wë hën mbei goonliba ku hii dee soni dë nëen tuu. An ta libi a wosu di libisëmbë mbei ku maun e, biga hën da Masa u hii soni, dee u liba ala ku goon aki tuu. ²⁵ An a’ fuka fu libisëmbë musu heepi ën. Biga hënseei ta da hii sëmbë libi. Hën ta da i böö, a ta da i hii soni.

²⁶ “Di Gadu i si mi ta taki aki sö, a seti ku wan kodo sëmbë tö, nöo di wan sëmbë dë böngö paaja dou goonliba tefa i si hii dee peipei sëmbë ko fika a goonliba aki. Hën seei buta di ten da de di de o libi, nöo hënseei paati dee köndëköndë tu, buta libisëmbë peipei ka u de musu ta dë.

²⁷ “Nöo di soni mbei a buta libisëmbë sö, fu de suku ën ee de sa feni ën. Töku an dë longi poi ku hibiwan fuu e. Ee i kë sabi soni fëen, nöo i sa sabi. ²⁸ Biga hën ta da u libi, mbei u ta dë ta buli.

“Fa dee kandama fuunu sai dë, de mindi wan kanda taa:
U dee disii tuu da böngö fëen.

²⁹ “Wë di u dë böngö fëen kaa, nöö wa musu mëni taa Masa Gadu dë wan soni kuma goutu, sitonu, soofu soni, kumafa wan sëmbe sa tëmbe ku di kõni fëen. An dë sô e.

³⁰ “Masa Gadu si fa libisëmbe bi ta du ma nöö an bi ta tei de fu hogi. Wë biga de an bi sabi soni fëen wan bëtë. Ma fa u dë aki, nöö u ko sabi soni fëen. Nöö hën a ko ta bai hii sëmbe a hii kamian taa de musu disa di hogilibi u de bia ko nëen.

³¹ “Biga a buta daka kaa faa kuutu a libisëmbe liba kumafa a fiti. Hën a tei wan Sëmbe buta faa dë fesima u di kuutu. Hën di Sëmbe di a tei dë, a weki ën baka a dëdë e, be sëmbe si taa dee lö soni a ta taki dë o pasa a mundu nöömö.” Sô Paulosu taki da dee Atene sëmbe.

³² Nöö fa a ta fan dë, nöö de bi dë pii ta haika. Ma di de jei a taa sëmbe dëdë weki baka, hën so u de lafu ën mbei ën fa seei taa di soni dë na tuu. Ma so u de taa: “Antoobi. Te wan pisi, nöö woo toona ko a i möön ko jei di soni aki.”

³³ Hën Paulosu kumutu a de dendu. ³⁴ Nöö hën so u dee sëmbe dee bi haikëen dë ko nama ku ën. Wan u de da Dionisi, hënseei da wan u dee kuutuma fu di Aleopakusi kuutu wosuu. Wan otowan da wan mujëe de kai Damalisi ku wanlö otowan möön. De tuu ko dë biibima u Masa Jesosi.

18

Aki Paulosu tja Gadu wöutu go a di kõndë de kai Kolenti.

¹ Hën Paulosu kumutu na Atene hën a go a wan kõndë de kai Kolenti. ² Nöö di a go dou, hën a ko miti ku wan womi de kai Akila, wan Dju sëmbe. Nöö hën mujëe hën de kai Pesila. Wan kõndë de kai Pontusi, hën da Akila mama kõndë, ma hën ku ën mujëe bi ta dë a di gaan kõndë u Italia de kai Loomë. Ma nöö te wan pisi hën di Gaan Kõnu u Loomë de kai Kalaudio jaka hii Dju sëmbe puu nëen kõndë, nöö hën Akila ku ën mujëe ko a Kolenti ko libi. Nöö hën Paulosu ko a de dë.

³ Nöö hën a fika ku de naandë ta wooko makandi ku de. Wë biga de tuu ta du di wan wooko ta mbei wan soni kuma pelawosu ku mbeti kakisa ta sei.

⁴ Nöö fa Paulosu ko a Kolenti dë, nöö hiniwan saba a nango a di keikiwosu u dee Dju sëmbe nango ta fan ku dee sëmbe dee ta ko dë, Dju sëmbe ku dee oto sëmbe dee na Dju tuu. A ta biinga ku de nöömö fu de musu piki di buka u Masa Jesosi.

⁵ Hën a dë te wan pisi, hën Silasi ku Timoteo kumutu a Masadonia kõndë ko nëen. Nöö di de ko dou, hën Paulosu disa di tëmbe wooko fëen go a di wooko u Masa Gadu ku telu. A ta fan ku dee Dju sëmbe nöömö taa Masa Jesosi hën da di Paamusu Kõnu de bi ta luku, nöö awaa Gadu mandëen ko.

⁶ Nöö fa a ta fan ku de dë, nöö dee Isaëli sëmbe ta fia ku ën ta kosi ën ta dëen gaan buka. De an kë piki dee fan fëen.

Nöö hën Paulosu hopo. Hën a sakwi di koosu nëen sinkii bugubugu da de. Hën a taa: “Buuu fuunu fika a unu liba e! Biga ee un dë fuunu aki ta du sôsö te wan sa dou a Masa Gadu kõndë, an o fika a mi hedi e. Mi nango a dee sëmbe dee na Dju go fan ku de.”

⁷ Nöö hën a kumutu a de dendu. Hën a go a wan wosu u wan womi de kai Titiusi Jusitusi. A dë wan sëmbe ta biibi Masa Gadu, nöö di wosu fëen ku di keikiwosu u dee Dju sëmbe dë bandja ku bandja. ⁸ Nöö di hedima u di Dju keiki hën de kai Keesipusi, nöö hën seei ku hii dee sëmbe fëen wosu tuu bia ko ta biibi Masa Jesosi. Sömëni u dee oto sëmbe u di kõndë dee bi jei di buka ko ta biibi tu ta tei dopu.

⁹ Nöö hën de dë te wan ndeti, hën Masa Jesosi ko fan ku Paulosu a wan wojolimbo sunjan taa an musu disa u ta konda di buka möönsö. Be a ta fan ku dee Kolenti sëmbe nango nöömö kumafa a ta du dë kaa. ¹⁰ A taa: “Fa mi ta fan ku i aki, nöö na panta e. Mi ta dë ku i. Nöö na wan sëmbe o du soni ku i a di kõndë i si aki e. Biga mi abi hia sëmbe aki eti dee o bia ko ta biibi mi.”

¹¹ Nöö di Paulosu jei sô kaa, hën a fika a Kolenti dë wan hii jaa ku hafu eti ta lei de u de fusutan Gadu wöutu.

¹² Te wan pisi hën di Gaan Kõnu a Loomë manda wan womi de kai Galion ko a Kolenti faa musu tii di kõndë. Hën de dë te wan daka, hën dee Dju sëmbe u di kõndë fiti buka ko kisi Paulosu tja go a kuutu gangasa.

Hën de tjëen go kaagi da Galion taa: ¹³ “Di womi i si aki ta fan ku sëmbe ta suku u puu de fu de begi Gadu a wan oto fasi möön leki di fuu wëti di u abi aki.”

¹⁴ Nöö fa de fan dë, Paulosu bi dë leti fa u piki. Ma Galion an dëen pasi. A fan ku dee sëmbe tja Paulosu ko dë taa: “Dee Dju sëmbe aki, un haika mi. Ee wan gaan hogi un bi ta tja ko taki da mi, nöö mi bi dë u jei ën. ¹⁵ Ma di soni un tja ko aki, an dë gaan soni e. Soni fuunu nöö un ta pii ta fia, soni u dee lö fuunu, kuma dee wëti fuunu soni. Nöö ma dë nëen u piki unu. Unu seei sa kuutu dee soni naandë. Na soni u tja go a gaan lanti di dë e.”

¹⁶ Hën a manda sëmbe jaka de puu a di gangasa.

¹⁷ Nöö fa di kuutu booko dë, hën de kisi wan womi de kai Sositeni gbulu gingin, di sëmbë di bi ko hedima u di Isaëli keikiwosu a di otowan kamian. Hën de fon mën a di gangasa dööbuka dë te a fon. Galion sai leti dë ma aan toobi ku di fa de ta du ku di sëmbë dë.

Aki Paulosu toona nango a Silia.

¹⁸ Nöö hën Paulosu fika a Kolenti dë wan hii pisiten eti.

Hën a da dee otowan fëën adjoisi taa a o toona go a Silia köndë ka a bi kumutu. Hën ku Akila ku ën mujëë Pesila, sô de o waka makandi.

Nöö hën de nango te de dou a di köndë de kai Kenkelea. Nöö naandë Paulosu mbei de koti di uwii fëën hedi te de kaba puu. Nöö fa sëmbë o si ën dë, nöö de o sabi taa a bi mbei buka ku Gadu faa du wan soni.

¹⁹ Nöö hën de subi a boto go a di köndë de kai Efeise. Nöö Pesila ku Akila a di köndë naandë de o fika.

Paulosu seei go a tela go denda a di keikiwosu u dee Dju sëmbë go ta fan ku de. De ku ën ta öndösuku ₁soni u Gadu ₁makandi.

²⁰⁻²¹ Nöö hën de begi ën faa musu tan ku de möön longi. Ma nöö a da de adjoisi taa: “Dee sëmbë, mi o go. Ma wan fëëë. Ee Masa Gadu kë, nöö mi o toona ko a unu baka.” Hën de taki aai. Hën a go.

²² Hën di boto kumutu a Efeise dë ta waka teee fa a nama a Sesalia. Hën Paulosu kumutu a di boto hën a tei pasi ₁go a Jelusalen ₁go da dee biibima u Masa Jesosi naandë odi. Nöö di a da de odi te a kaba, hën a kumutu dë waka go dou na Antiokia ka a bi kumutu awaa. Di lö waka dë kaba.

²³ Hën Paulosu sai na Antiokia wan hii pisiten, hën a toona kumutu dë möön. Hën a ta waka a dee köndëköndë fu Galasia ku Fiigia ta lontu. A nango ta haika dee biibima u Masa Jesosi a hii dee peipei köndë ka a bi go, ta da de taanga.

Aki de taki soni fu Apolo.

²⁴ Nöö di ten dë, hën wan Dju sëmbë de kai Apolo ko dë a Efeise. Di köndë de kai Alekesania hën dëën köndë. Nöö a dë wan sëmbë a goonliba di lei soni tee, nöö a di së u Gadu buku nöö a sabi soni finifini tu.

²⁵ Di womi aki sô, sëmbë bi lei ën di pasi u Masa kaa, fa faa waka a dou nëën. Nöö a ta lei sëmbë dee soni fëën fajafaja seei ku hii ën hati. Ma wan soni du ën. Di dopu di Johanisi bi ta dopu sëmbë, hën nöö a sabi a di së u dopu soni.

²⁶ Nöö fa di womi aki ko a Efeise dë, a ta fan söndö fëëë a di keikiwosu u dee Dju sëmbë. Nöö Pesila ku Akila dë leti dë sindosindo ta haikëën andi a ta taki. Hën de si taa an sabi di soni dou. Nöö hën de tjëën go a wosu go fan ku ën butëën a pasi faa sa sabi soni u Gadu möön fini.

²⁷ Te wan pisi hën Apolo kë go a Giiki Köndë. Hën dee biibima u Masa Jesosi a Efeise, hën de heepi ën. De mbei pampia manda da dee otowan u de a Giiki Köndë ala, dee ta biibi Masa Jesosi kuma de, taa de musu hoi Apolo kuma sëmbë u de.

Nöö di Apolo kisi di pampia, nöö hën a go. Hën a go ta heepi dee Giiki sëmbë seei, dee ko dë biibima fu di Masa Gadu abi bunuhati u libisëmbë. ²⁸ Wë biga a ta taki di wöutu u Gadu da dee Dju sëmbë u di köndë ta kuutu ku de nango ta ko a hii mundu fesi naandë. A ta tei Gadu Buku ta puu da de, be de si taa sô Masa Jesosi dë di Könu di Masa Gadu bi o manda ko a goonliba. Nöö fa a ta fan dë, nöö dee Dju sëmbë an saanfa u de du de toona piki ën baka. Wë biga dee fan fëën abi kaakiti.

Aki wanlö sëmbë fu Efeise kisi

di Akaa u Gadu.

19

¹ Wë nöö di juu ten Apolo dë a Kolenti dë, nöö Paulosu ta waka a dee köndëköndë dee dë longi ku di ze. Hën a ta ko tefa a ko dou a Efeise, hën a ko si wanlö biibima naandë.

² Hën a hakisi de taa: “Fa un ko ta biibi aki, di Akaa u Masa Gadu hën ko a unu liba nö?”

Hën de piki ën taa: “Wë nönö, wa bi jei soni u di Akaa dë wan daka.”

³ Hën a taa: “Wë fa de dopu unu dë, andi da di dopu de dopu unu?”

Hën de piki ën taa: “Kumafa Johanisi bi ta dopu sëmbë, nöö sô de dopu u.”

⁴ Hën a taa: “Wë fa i si Johanisi bi ta dopu sëmbë dë, nöö di sëmbë di kë di dopu bi musu kë disa hogilibi bifö Johanisi bi o dopu ën. Ma wan oto soni möön Johanisi bi ta taki tu. Fa a bi ta bai basia a di lio bandja dë, nöö fu wan Sëmbë di bi o ko nöö hii mundu musu biibi a di Sëmbë o ko dë liba. Nöö di Sëmbë di i si a bai basia taki dë, hën wë da Jesosi Keesitu e.” Sô Paulosu taki da de.

⁵ Nöö di de ko jei sô, nöö hën de toona dopu de a di në u Masa Jesosi.

⁶ Hën Paulosu buta maun a de, nõö hën di Akaa u Gadu ko a de liba. De ko ta taki peipei tõngõ, nõö de ta kisi fan a Masa Gadu ta fan. ⁷ Nõö dee sêmbê aki bi dë kuma tuwalufu womi sô.

Aki hia sêmbê ko lei soni u

Masa Jesosi a Paulosu.

⁸ Nõö dii liba longi Paulosu fika a di kõndê dë nango ta fan ku sêmbê a di keikiwosu u dee Isaëli sêmbê. Nõö fa a ta fan ku de dë, an ta fan fêêfêêê. A ta fan gbelingbelin ta biinga ku de kodo fu de sa ko ta fusutan taa Masa Gadu ko ta tui libisêmbê a wan hii njunjun fasi.

⁹ Ma so u dee sêmbê ta ko dë, de abi taangajesi tumisi. De ko ta sôsô di fa Gadu buta taa sêmbê sa feni heepi a Masa Jesosi ta kosi ên a hii sêmbê dendu. Nõö hën Paulosu ku dee oto biibima u Masa Jesosi kumutu a de dendu go disa de.

Nõö di juu dë wan womi de kai Tilanusu bi abi wan wosu fêên ka lanti ta ko ta lei soni. Nõö ala Paulosu ku dee otowan fêên go. Nõö hibiwan daka hën ku dee sêmbê ta ko a di wosu ta fan soni u Masa Jesosi makandi.

¹⁰ Nõö sô Paulosu ta du te dou tu jaa longi, tefa hii dee sêmbê fu Asia pisiwata dë tuu ko jei di buka u Masa Jesosi, Dju sêmbê ku na Dju sêmbê tuu.

Aki dee sêbên womi mii u Sikefasi pooba u jaka wanlô gadu ku di nê u Masa Jesosi.

¹¹ Nõö Masa Gadu ta dë ku Paulosu ta dëên kaakiti seei faa sa du foondofondo soni. ¹² De ta tei dee saka angisa fêên ku dee koosu bi nama nêên sinkii tja go nama a dee suwakima, nõö de bêtê kaa. Ee soni bi kisi sêmbê a hedi, a ta kumutu.

¹³ Nõö wanlô Dju sêmbê bi dë kaa ta waka ta lontu ta jaka dee soni ta kisi sêmbê a hedi ta puu a de liba. Hën de taa de o kai Masa Jesosi nê luku ee a sa puu dee gadu a sêmbê liba da de. Ma töku de ku Masa Jesosi an dë a di wan sê.

Nõö hën de fan ku so u dee gadu taa: “Mi tei di nê fu Jesosi di Paulosu ta konda soni fêên manda i taa, hetji kumutu a di sêmbê liba e!”

¹⁴ Nõö dee sêmbê dee ta pooba di soni aki luku, de dë sêbên womi mii fu wan tata de kai Sikefa. Hën da wan u dee Gaan Begima fu dee Dju sêmbê.

¹⁵ Nõö di de taki sô kaa, nõö hën di gadu taki da de taa: “Jesosi mi sabi, nõö mi sabi Paulosu tu. Ma un dee sêmbê ta fan ku mi aki, ambê da unu?”

¹⁶ Nõö hën di womi dë ku di gadu nêên hedi djombo vu kisi de gbolou. Hën a ta feti ku de a di wosu tee tènê koosu u de a de sinkii fon de tee hii de tuu kule kumutu a di wosu ko a doô pênêpênê. Sinkii u de koti fanjanfanjan.

¹⁷ Fa di soni pasa dë, hii dee Dju sêmbê u Efeise tuu te kisi dee otowan na u Dju, de tuu ko jei. Hën de panta. De ko fêêê seei u de kai Masa Jesosi nê fu sôsô. Nõö di nê u Masa Jesosi ta hei nango nõömô fu di soni dë hedi.

¹⁸ Nõö sômëni u dee sêmbê dee bi ta biibi ên kaa ko ta pakisei dee hogi soni de bi ta du. Nõö hën de ko ta puu deseei gogo a doô taa sô de bi ta du hogi.

¹⁹ Nõö sômëni u dee obiama tja dee obia pampia u de go mbei gufalu tjuma gbegede a lanti fesi dë. Nõö di de konda di mëni dusu de bi sa feni fu dee pampia dë, nõö a pasa feifitëni dusu soofu mõni.

²⁰ Nõö sô di buka u Masa Jesosi ko ta a’ poosian nango fesi nõömô a Efeise kõndê dë.

Aki Dëmëtusi mbei wan wajawaja hopo a Efeise.

²¹ Te wan pisi hën Paulosu ko kai pakisei taa a o ta waka a dee kõndêkõndê fu Masadonia te kisi dee fu Giiki ta konda di Buka, ufô a o toona go a Jelusalen. Nõö a taa baka u di dë nõö a o waka go te a Loomê.

²² Nõö hën a manda Timoteo ku wan womi de kai Elatusi fu de waka nêên fesi go a Masadonia. Wê biga de tu womi dë ta heepi ên a di wooko. Ma Paulosu seei o fika a di pisiwata u Asia dë wan pisen mõn bifô a o go.

²³ Nõö di juu dë, wan gaan wajawaja ko a Efeise fu di sômëni sêmbê ko ta waka a Masa Jesosi baka hedi.

²⁴ Di soni mbei, fu di wan womi bi dë a di kõndê de kai Dëmëtusi, nõö a dë wan gaan têmbê basi ta mbei pikipiki gaduwosu ku soofu ta sei da sêmbê. Dee gaduwosu a ta mbei dë, nõö de ta djei di gaan wosu u di mujêê gadu u de de kai Diana. Nõö Dëmëtusi abi sômëni otowan ta wooko dëên ta têmbê ku soofu, nõö de tuu ta kisi gaan mõni fu di wooko.

²⁵ Nõö hën Dëmëtusi kai dee otowan ku ên ta wooko, ku dee oto têmbêma ta mbei dee lö soni dë a di kõndê tuu, be de ko sindo a kuutu.

Hën a taki da de taa: “Womi, di wooko aki u ta wooko mbei wê u ta feni mõni sô e. ²⁶ Ma unu tuu ta jei dee soni di wisiwasima dë de kai Paulosu ta fan. A ko ta bai sêmbê taki taa dee gadu u ta mbei ku maun aki, de an dë gadu. Nõö di fa a ta fan dë, nõö na di kõndê sêmbê nõö jei ên e. A fika piki nõö dee fan fêên dou hii kõndê u Asia.

“Nöö fa a ta fan dë, nöö sëmbë pakisei a ta bia tuu. Biga sômëni sëmbë ko piki ën buka kaa.

²⁷ “Wë nöö fa a ta lontu ta taki ën dë, abiti möön në fuu o poi taa u ta mbei sôsö soni ta ganjan sëmbë. Fa u dë aki, hii Asia köndë sëmbë ku hii mundu tuu ta begi di gaan mujëë gadu fuu de kai Diana. Ma fa Paulosu ta du dë, nöö di gaduwosu u Diana an o abi waiti da sëmbë möön. Nöö di nëbai di a bi abi, nöö a o saka.” Sö Dëmëtusi taki da dee tëmbëma dë.

²⁸ Nöö di dee sëmbë jei fa a fan ku de, nöö aan soni. Hati u de boonu te na sipootu. Nöö hën de seti ta bai taangataanga taa: “Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e! Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e!” Sö de ta bai nöömö.

²⁹ Hën de ko ta taki ën wajawaja seei paaja te dou hii lanti u di köndë. Hën de kule go kisi tu u dee sëmbë dee ku Paulosu ta waka. Wan u de de kai Gajusi, di otowan da Alisitakusi. Nöö de tu tuu da sëmbë fu Masadonia köndë. Hën de kisi de tu sëmbë dë kule ku de gilili tja de go a wan pisi u di köndë ka sëmbë ta hai ko luku pëë.

³⁰ Paulosu seei kë go fan ku lanti, ma dee oto biibima u Masa Jesosi u di köndë tapëën taa an musu go. „Biga de si taa ee a go a dee hia sëmbë dendu dë, nöö de o du soni ku ën.”³¹ So u dee takima fu Asia köndë, dee mati u Paulosu, deseei manda go tapëën tu taa be an go a di kamian naandë.

³² Di juu dë, de ta fan seei wajawaja sô a di kamian ta bai ta kai hii soni, ma di fan an ta kai a di wan baaku, biga hiniwan sëmbë ta taki fëën nango ka a kë. Nöö gaan sê u dee sëmbë dee sai dë an saandi mbei de ko hia naandë sô.

³³ Hën de dë te wan pisi. Nöö wan Dju sëmbë de kai Alekesani bi dë a de dendu. Hën dee Dju sëmbë tuusi ën go a fesi faa musu fan ku dee hia sëmbë da de. Nöö a bi o fan ku de suku leti a de da dee Dju sëmbë fëën taa na de mbei di soni ko wajawaja sô. Hën a hopo maun da de taa be de kabuka.

³⁴ Ma di de si ën taa hën da wan Dju sëmbë, nöö hën de an kë jei andi a o taki. Nöö hën de tuu bai makandi tapëën taa: “Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e! Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e!” Sö de bai tu juu longi sôndö böö.

³⁵ Hën wan basia u di köndë ta penapena ku de ta fan ku de tefa de ko kabuka. Hën a fan ku de taa: “Dee sëmbë fu Efeise aki, mi kë fan ku unu. Hii sëmbë sabi kaa taa di köndë fuu hën ta hoi di wosu fu di gaan mujëë gadu fuu de kai Diana. U ta hoi di pindi fëën di bi kumutu a liba kai ko a goon. ³⁶ Na wan sëmbë sa fia ku u a dee soni dë e. Nöö un dë fuunu pii. An dë fuu ta mbei toobi a di köndë sô. Biga di Diana fuu a’ gafa kaa.

³⁷ “Nöö un haika e. Dee sëmbë un tja ko aki, nöö de an fufuu soni a gaduwosu wan daka e. De an kosi di mujëë gadu fuu wan daka tu, ma töku un tja de ko a u fesi aki.

³⁸ “Wë ee Dëmëtusi ku dee oto tëmbëma fëën, ee de ku sëmbë a’ soni, nöö be de go a dee kuutuma go taki ën e. Biga dee kuutuma ta dë leti a dee kuutuwsu naandë hiniwanten. Ee un kë da kaagi u wan sëmbë, nöö be un go a de ala.

³⁹ “Nöö ee un a’ wan soni u taki möön eti, nöö be un go a kuutu be lanti seeka di taki. ⁴⁰ Ee nasö dee hedima fu Loomë dee ta taki a u liba, de o kai u a kuutu nöö wa o saanfä fuu taki. Biga di soni ko a u aki a pasa wajawaja poi, nöö aan hedi.”

⁴¹ Hën di a taki sô kaa, hën de tuu paaja waaa djee go a de pisi.

20

Aki Paulosu ku wanlô hia sëmbë dë a wan lëisi.

¹ Nöö baka u di wajawaja dë, hën Paulosu manda kai dee biibima u Masa Jesosi u di köndë fu de musu ko nëën. Hën a fan ku de te a kaba da de hati a di biibi. Hën a da de adjoisi faa pasa go a Masadonia köndë awaa.

² Nöö di a nango, hën a ta waka a dee köndëköndë u Masadonia ta fan ku dee sëmbë dee ta biibi a dee köndë dë ta da de hati fu de hoi di biibi dou. Hën a nango tefa a go dou a Giiki köndë.

³ Nöö hën a fika dë dii liba longi. A bi ta seeka faa toona go ku boto a Silia Köndë, ma nöö hën de ko konda dëën taa dee Dju sëmbë ta suku kõni u de kisi ën a pasi du wogi ku ën. Nöö di a jei sô kaa, nöö hën a bia pakisei taa an o go ku boto möön. A o bia toona nëën bakafutu, fula a Masadonia lontu go kisi Silia.

⁴ Nöö fa Paulosu o go dë, nöö sômëni sëmbë o go ku ën. Wan womi fu Belia de kai Sopate, di fu Piilusii mii, o go ku ën. Tu womi fu Tesalonika, wan da Alisitakusi, wan da Sekundi, o go ku ën. Wan womi fu Deebi de kai Gajusi o go ku ën. Timoteo o go ku ën. Tu womi fu Asia köndë, wan de kai Tikikusi, di otowan da Toofmusi, o go ku ën tu. Hii dee sëmbë dë tuu o waka ku ën makandi go a Silia Köndë.

⁵ Nöö hën dee sëmbë aki tei pasi hën de waka a u fesi go dë a Toasi ta luku u, fuu ku de go makandi a Silia.

⁶Nöo uu go a Filipi. Nöo di ten dë, dee Isaëli sëmbë o njan dee gaan daka u de di de ta njan bëëë söndö sooda. Nöo hën u tan a Filipi pasa dee daka dë. Nöo hën u tei boto nöo baka feifi daka hën u go dou a Toasi ka dee otowan fuu dë ta luku u. Nöo hën u tan ala sëbën daka.

⁷Nöo a di fosu daka fu di wiki jabi dë, hën u tuu hai ko miti fuu booko bëëë paati njan. Nöo hën Paulosu ta konda Gadu woto da dee sëmbë dë te dou tuwalufu juu fu ndeti. Di soni mbei a du sö. A di mamate fëën, nëën woo go, hën mbei a fan ku de longi sö. ⁸Nöo u dë a wan libawosu ku sëmëni faja sëndësëndë ta haika Paulosu.

⁹Nöo wan kijoo de kai Etikusi bi dë a di fënsë buka sindosindo. Nöo fa Paulosu ta fan nango dë, nöo hën duumi kisi di kijoo mii, a ta djönkö. Te fuu sabi a duumi pii puu viin kai go a goon. Hën de kule go tei ën. A dëdë pii. Biga di kamian di a puu kai dë bi dë dii södö hei ku goon.

¹⁰Hën Paulosu saka go nëën a goon ala. Hën a go kisi ën baasa. Hën a taa: “Dee sëmbë, wan fëëë. A dë ku libi eti.”

¹¹⁻¹²Hën de toona tjëën go a wosu. De wai tee. Hati u de toona kisi goon baka.

Hën u ku Paulosu, hën u toona subi go a di kamba ka u bi dë. Hën u go tei di bëëë hën u booko, hën u njan tefa u kaba. Hën a toona ta fan ku u tefa didia gbegede. Nöo hën u kumutu a di köndë awaa.

¹³Nöo hën u ku Paulosu o paati fu wan sati ten. U seei o waka a boto lontu go nama na Asusi. Nöo Paulosu o waka a futu ko a u na Asusi ufö a subi a di boto, biga da sö a bi seeka kaa taa sö a o du.

¹⁴Nöo hën di u ku ën go miti na Asusi, hën a subi a di boto hën u nango te u go nama a di köndë de kai Mitilene.

¹⁵Hën u kumutu a Mitilene hën di oto daka möön hën u go zuntu ku di paati de kai Kiosi. Dobooko fëën hën u aba go a Samosi. Hën di dobooko fëën möön hën u go dou a Milete.

Aki Paulosu kai dee hedima

u Efeise ko fan.

¹⁶Nöo fa u nango, wa nama a Efeise möönsö. Paulosu pakisei fuu pasa a wata liba. Wë biga a ta biinga faa sa go dou a Jerusalem faa njan di Pensiti Daka ala, hën mbei an kë hoi na Asia köndë poi. ¹⁷Nöo hën mbei tu, di u ta ko tefa u dou a Milete, nöo hën a manda kai dee tiima u keiki fu Efeise taa be de ko nëën.

¹⁸Nöo di de ko dou, nöo hën a fan ku de taa: “Womi, mi kai unu taa sö mi ta pasa aki, nöo mi bi kë fan ku unu. Wë nöo wan si fa mi bi ta libi ku unu a Efeise nö? Sensi di mi bi ko na Asia köndë njunjun, sö nöo i si mi bi ta libi tefa di mi kumutu a unu, ma bia möönsö. ¹⁹Hii di ten dë, mi dini Masa Jesosi kuma wan futuboi fëën, nöo ma du ën ku gaan fasi o. A bi a’ juu di wooko ta da mi fuka, a ta da mi këë, a ta da mi sitaafu fu di dee Dju sëmbë ta suku mi u kisi fu di mi ta konda di buka.

²⁰“Fa mi ku unu bi libi dë, dee sëmbë, ma hoi na wan soni a baka di sa heepi unu a unu libi e. Mi konda dee wöutu u Masa da unu a lanti fesi te kisi ku unu wosu dëdu tuu. Sö mi bi ta lei unu tjika fuun sa fusutan. ²¹Mi bi ta bai hii sëmbë a unu dë, dee Dju sëmbë ku dee na Dju tuu, taa be de disa dee hogilibi u de bia ko a di së u Masa Gadu, be de ko biibi a u Masa Jesosi Keesitu liba. Sö mi bi ta fan nöömö.

²²“Nöo awaa di Akaa u Masa Gadu ta manda mi go a Jerusalem. Ma nöo fa mi nango aki, ma saandi o pasa ku mi ala e. ²³Ma a hiniwan köndë ka mi nango, di Akaa ta piki mi kodo taa de o kisi mi bui buta a sitaafu.

²⁴“Ma fa mi dë aki ma a’ toobi. Biga mi libi an dë wan gaan soni da mi. Wan soni nöo a dë da mi. Di wooko di Masa Jesosi da mi fu mi du dëën, nöo mi kë du ën te dou. Mi kë ta konda di bunu buka fëën nöömö da sëmbë ta lei de kumafa Masa Gadu abi bunuhati fuu libisëmbë tjika. Sö nöo di libi u mi dë da mi.

²⁵“Nöo fa i si mi bi ta lontu a unu dëdu dë ta lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë, nöo ma o du ën möön e. Biga mi sabi bunu taa fa mi nango aki, wan o si mi ku unu wojo möön.

²⁶“Nöo hën mbei mi piki unu gbelin taa di buuu fuunu an dë a mi liba. „Ee wan sëmbë i lasi pasi te ja go dou a Masa Gadu, nöo ma o tei hebi fii tjai e.” ²⁷Biga ma hoi baka möönsö fu konda da unu fa Masa Gadu kë heepi libisëmbë tjika.

²⁸“Nöo awaa di Akaa u Gadu tei unu buta fuun ko hedima u dee sëmbë fëën u Efeise dë. Nöo un musu buta mëni taanga a di fa un ta libi e, ku di fa un ta tii dee sëmbë dee dë a unu maun. Leti kumafa wan sikafuma ta abi sikafu ta luku de ta seeka, nöo sö nöo un musu ta luku dee sëmbë fuunu ta hoi de a pasi bumbuu e. Wë biga de da sëmbë u di keiki u Masa Gadu di Masa Jesosi dëdë paka da ku di fëën seei buuu.

²⁹“Nöo mi sabi taa fa mi o go disa unu aki, nöo sëmbë o ko a unu dëdu kumafa takumbeti ta denda a sikafu mindi ta paaja de ta kisi ta kii. Sö sëmbë o ko a unu, nöo de an o a’ tjalihati fuunu möönsö.

³⁰ “A unu dendu aki seei, sɛmbɛ o hopo ta bia di buka tee an o dɛ tuutuu soni mɔɔn. Nɔɔ a di fasi dɛ, de o ta biinga u ganjan dee oto biibima fu Masa Jesosi hai ko a de sɛ.

³¹ “Hɛn mbei un musu ta dɛ ku kɔni nɔɔmɔ e, dee sɛmbɛ. Un musu ta mɛni kumafa mi bi ta bai unu a di sɛ u Masa Jesosi soni hii dii jaa longi, ta fan ku hibiwan fuunu a ndeti ku didia. Mi bi ta tja fuka ku wata a wojo seei, ma ma disa u fan ku unu mɔɔnsɔ.

³² “Nɔɔ fa mi nango aki, mi ta disa unu da Masa Gaangadu ku di Wɔutu fɛɛn fu de tja unu. Biga di Wɔutu fɛɛn ta lei u taa Gadu an ta libi ku u kumafa u dɛ, ma a ta libi ku u ku di fɛɛn bunuhati. Nɔɔ fa un ta piki di Wɔutu dɛ kaa, nɔɔ a o sa ta heepi unu mɔɔnmɔɔn, be un sa ko kumafa Masa Gadu kɛ. Nɔɔ a o sa heepi unu tu, fuun feni hii dee bunu fɛɛn dee a ta da dee sɛmbɛ fɛɛn dee ko bunu nɛɛn wojo kaa.

³³ “Fa mi bi libi ku unu dɛ, dee sɛmbɛ, ma bi abi giii hati wan daka fu mi sa tei mɔni a unu, ee nasɔ dee koosu fuunu a unu sinkii. ³⁴ Unu seei sabi taa ku miseei maun mi bi ta wooko ta sɔlugu mi seei ku dee sɛmbɛ mi ku de bi sai dɛ tu.

³⁵ “Nɔɔ mi bi ta du sɔ fuun sa si taa un musu wooko taanga ta heepi dee otowan dee suwaki mɔɔn unu. Un musu ta mɛni nɔɔmɔ fa Masa Jesosi bi taki taa dee sɛmbɛ ta da sɛmbɛ soni, de dɛ waiwai mɔɔn leki dee sɛmbɛ ta feni.” Nɔɔ a sɔ wan fasi Paulosu fan ku dee Efeise hedima u keiki te a kaba.

³⁶ Nɔɔ di a taki sɔ kaa, hɛn a tjɔkɔ kini a goon, hɛn ku dee otowan tuu, hɛn a begi Masa Gadu da de. ³⁷ Nɔɔ hɛn de tuu ta bai ta kɛɛ ta baasɛɛn ta bosɛ ɛn. ³⁸ Tjali nɔɔ kisi de sɔ fu di a bi taki da de taa de an o si ɛn mɔɔn. Hɛn de tjɛɛn go buta a boto.

21

Aki Paulosu dɛ a pasi nango

a Jelusalen.

¹ Nɔɔ di u ku dee hedima u keiki fu Efeise paati, hɛn u buta a mindi. Hɛn u nango tefa u dou a di paati de kai Koosi, hɛn u nama nɛɛn. Hɛn di u kumutu dɛ, hɛn di dobooko mɔɔn hɛn u go dou a Lodosu, hɛn u nama naandɛ. Hɛn u kumutu a Lodosu hɛn u go dou a Patala.

² Nɔɔ di u ko dou a Patala, hɛn u si wan oto boto namanama naandɛ di o go a Finisia. Hɛn u subi nɛɛn. Tefa di juu dou hɛn u tɔtɔ buta a mindi. ³ Hɛn u nango tefa u pasa Sipuusi a u tɔɔtɔmaun sɛ. Hɛn u nango tefa u nama a di kɔndɛ u Silia de kai Tilusi, nɔɔ naandɛ de o puu lai a di boto.

⁴ Hɛn u go a tela go suku dee biibima u Masa Jesosi naandɛ tefa u si de. Hɛn u tan ku de dɛ sɛbɛn daka. Nɔɔ fa u sai ku de dɛ, nɔɔ di Akaa u Masa Gadu ta wooko a de liba hɛn de ta bai Paulosu nɔɔmɔ taa be an go a Jelusalen.

⁵ Hɛn u dɛ tefa di juu dou fuu go. Nɔɔ hɛn dee biibima u Masa Jesosi te dou ku mujɛɛ ku mii u de tuu tja u go buta a pasi. U ku de kumutu a di kɔndɛ nɔɔ hɛn u waka go dou a ze buka. Nɔɔ hɛn u tuu tjɔkɔ kini a goon leti a sandu liba dɛ, hɛn u begi Masa Gadu te u kaba.

⁶ Nɔɔ hɛn u toona hopo taanpu, hɛn u da adjoisi te u kaba. Hɛn u subi a di boto, hɛn dee sɛmbɛ toona go a wosu.

⁷ Hɛn u kumutu a Tilusi ku di boto nango tefa u go dou a Tolemaisɛ. Hɛn u go da dee biibima u di kɔndɛ dɛ odi. U dɛ ku de dɛ wan daka te ndeti.

Aki lei andi pasa a Sesalia.

⁸ Dobooko mɔɔn hɛn u pasa. Hɛn u nango tefa u go dou a Sesalia, nɔɔ hɛn u go a di wosu u Filipi. Hɛn da wan tjabukama u Masa Jesosi ta konda di buka fɛɛn da sɛmbɛ nɔɔmɔ fu de sa biibi nɛɛn liba. Di de bi pii dee sɛbɛn womi tei a Jelusalen dɛ fu de musu ta sɔlugu dee biibima u Masa Jesosi, nɔɔ di Filipi aki hɛn bi dɛ wan u de. Nɔɔ hɛn u tan ku ɛn nɛɛn wosu.

⁹ Wɛ nɔɔ Filipi abi fɔ mujɛɛ mii de aan manu wan daka, nɔɔ dee mujɛɛ mii tuu ta kisi fan a Gadu fu de konda da sɛmbɛ.

¹⁰ Nɔɔ hɛn u dɛ sɔmɛni daka. Hɛn di womi de kai Agabusɛ kumutu a Judea kɔndɛ ko a u. Nɔɔ hɛnseei dɛ wan sɛmbɛ di ta kisi fan a Gadu tu.

¹¹ Nɔɔ di a ko dou a u dɛ, hɛn a tei di banti u Paulosu, hɛn a tai ɛn seei futu ku maun te a kaba. Hɛn a taki da u taa: “Di Akaa u Gadu taki e, a taa a sɔ wan fasi dee Dju sɛmbɛ fu Jelusalen o kisi di sɛmbɛ abi di banti aki, tai ɛn maun ku ɛn futu te de kaba. Nɔɔ de o tjɛɛn go da dee oto sɛmbɛ na Dju.” Sɔ Agabusɛ taki.

¹² Wɛ nɔɔ di u jei sɔ kaa, nɔɔ u ku dee otowan dɛ tuu ta begi Paulosu gaantangɛ taa be an go a Jelusalen.

¹³ Hɛn a taki da u taa: “Dee sɛmbɛ aki, andi seei ta bigi da unu un ta kɛɛ ta fuka mi hati? Fa mi dɛ aki, nɔɔ ee de tai mi maun ku mi futu ma a’ toobi. Biga ee mi musu dɛdɛ a Jelusalen fu Masa Jesosi hedi seei, nɔɔ mi dɛ kabakaba fɛɛn kaa.”

¹⁴ Wë di u si taa wa a' kõni fëen, u bai ën te u wei hën a nango fëen, nõö hën u disa. Hën u taa: "Wë antoobi. Fa i si i nango naandë, nõö di soni Masa Gadu kë, hën musu pasa ku i e."

¹⁵ Nõö hën u seeka, hën u tei pasi fuu go a Jelusalen.

¹⁶ Nõö fa u nango dë, so u dee biibima fu Sesalia go ku u. Hën u ta waka tefa u go dou. Hën de tja u go a wan wosu u wan womi de kai Naason. Hën da wan u dee fosu sëmbë ko ta biibi Masa Jesosi a fesi. A dë wan sëmbë u Sipuusi ma a ko ta libi a Jelusalen. Nõö hën u tuwë lai nëen wosu.

¹⁷ Nõö di u ko dou a Jelusalen kaa, nõö hën dee otowan fuu dë, dee biibima u Masa Jesosi, de wai ku u tee na soni.

Aki dee tiima u keiki

da Paulosu lai.

¹⁸ Di dobooko fëen, hën u ku Paulosu, hën u go haika Jakobosi. Nõö di u go dou, hën u si dee oto tiima u keiki tuu nëen ala.

¹⁹ Hën Paulosu da de odi, hën de piki. Hën a sindo. Hën a pii dee soni tuu fia konda da de, dee Masa Gadu bi du nëen liba di a bi dë a dee sëmbë dendu na u Isaëli. ²⁰ Nõö di de jei dee soni Paulosu taki dë, nõö hën de ta wai seei ta gafa Masa Gadu fu dee soni dee a du.

Hën de taki da Paulosu taa: "Wë u jei. Wë ma womi, u kë taki wan soni da i aki. I sabi taa fa u dë aki nõö dusudusu Dju sëmbë ko ta biibi a Masa Jesosi liba, ma awaa de dë ku dee wëti u Mosesi gaanfa eti.

²¹ "Nõö de ta jei fii taa i ta lei dee oto Dju sëmbë dee ta libi a dee oto kõndë taa de musu disa dee wëti u Mosesi. De ta jei taa i ta taki taa de an musu koti dee womi mii sinkii buta di maaka möön. De ta jei taa i ta taki taa de an musu hoi dee wëti dee de bi guwenti möön. Sô fii de ta jei.

²² "Wë unfu woo du? Biga de o jei nõömô taa i ko dou aki, nõö de o kë sabi ee dee soni fii dee de bi ta jei, ee de dë sô tuu.

²³ "Wë u abi wan pakisei fëen taa hën di soni aki fii du e. U a' fô womi aki, de mbei buka ku Masa Gadu kaa fu de du wan soni. ²⁴ Nõö de musu go a Gadu wosu go puuma de hedi kumafa di wëti u Mosesi dë. Nõö be i go ku de e, go seeka unu sinkii be un dë limbolimbo a Gadu fesi kumafa di wëti taki. Nõö joo paka di paima da de, nõö baka fëen de o puuma unu hedi. Nõö te sëmbë si sô kaa, nõö kumafa de bi jei fii nõö de o tei ën taa lëgëdë. Soni de ta mindi da i. Biga i seepi ta hoi dee wëti tu.

²⁵ "Ma a di së u dee otowan na Isaëli sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi liba dë, nõö u bi manda pampia da de kaa u di taki di u bi sitampu dë taa de an musu njan di njanjan di dee oto sëmbë ta tuwë da dee gadu u de. De an musu njan soni buuu. De an musu njan wan mbeti ee buuu an kumutu nëen sinkii. De an musu libi fanafiti a di së u manu ku mujëë. Dee na Isaëli sëmbë, nõö dee fô wëti aki nõö fu de musu hoi."

²⁶ Nõö di dee hedima fan sô te de kaba, nõö hën Paulosu du kumafa de taki dëen. Di dobooko fëen, hën a go nama ku de fô womi nõö hën de go seeka de sinkii kumafa di wëti bi dë fu de sa dë limbolimbo a Gadu fesi. Hën de go a di Wosu u Masa Gadu dendu go piki dee begima taa a sô wan daka de o ko limbo fu de sa tja paima ko da Gadu. Biga a bi musu dou sëbën daka bifô de limbo.

Aki de kisi Paulosu a

di Wosu u Gadu.

²⁷ Nõö a fika piki dee sëbën daka kaba, hën Paulosu go a di Wosu u Masa Gadu. Hën wanlô Dju sëmbë fu Asia kõndë ko si ën naandë. Hën de ko kisi ën gbolou panjan.

²⁸ Hën de bai kai olo kai hii mundu taa: "Un Isaëli sëmbë un hesi ko a u oo! Di womi di ta sôsô u Isaëli sëmbë da hii mundu u si ën. A dë aki. Di sëmbë aki ta waka ta lontu ta konda taa dee wëti fu Mosesi an bunu, di wosu aki da sôsô soni a goonliba. Sô a ta taki. Nõö awaa a ta tja dee oto kõndë sëmbë ta ko a di Wosu u Masa Gadu aki ta poi ën."

²⁹ Wë di soni mbei de taki sô. Biga de bi si ën a di kõndë ganda mindi ku di womi de kai Toofimusi, di fu Efeise. An dë Isaëli sëmbë. Nõö hën de ninga taa a bi tjëen ko ën a di Wosu u Gadu ko booko di wëti u Isaëli.

³⁰ Nõö di de jei de bai sô, nõö hën de kule seei gililili ko gidjii. Hii di kõndë ta mbei wawajawawajawa. Hën de hai Paulosu voo puu tuwë ko a döö. Hën de hai dee döö u di Wosu tapa gbaa. ³¹ De ta biinga u kii ën wante fu di de ninga taa a booko di wëti.

Nõö fa de ta du dë, nõö hën sëmbë manda buka go a di gaan hedima u dee Loomë sodati dee dë a di kõndë kaa taa hii Jelusalen ko ta mbei seei wawajawa sô.

³² Nõö di di hedima jei sô, hën a kai wanlô sodati fëen ku dee kabiteni u de taa de musu go ku ën wantewante. Hën de kule tjalalaa go dou. Di juu dë, de bi seti ta fon Paulosu kaa, ma nõö di de si dee sodati ta ko, hën de disëen u fon.

³³ Hën di hedima ko dou. Hën a panjan Paulosu puu a dee sêmbê ta fon mên dê maun. Nöo hën a manda sêmbê sôotô ên ku tu bui buta dê, faa sa ko sabi andi da di soni ta pasa.

Hën a hakisi dee sêmbê taa: “Ambê da di sêmbê un ta fon di fon aki? Un hogi a du ufô un ta fon mên só?”

³⁴ Nöo hën de ta bai ta konda di soni kpatjakpatja ma di fan u de an ta kai a di wan kamian. Hibiwan sêmbê ta taki fêên tee di hedima u sodati an ta jei di soni bunu mōönsô andi bi pasa. Nöo hën a manda dee sodati taa be de tja Paulosu go a dee sodati wosu ka sêmbê an sa kisi ên mōön.

³⁵ Nöo di de go dou a di sikada buka fu de subî go a liba, nöo dee hia sêmbê dê gidjii a de baka. Hën dee sodati hopo Paulosu a liba tja fu de an musu sa dou nêên.

³⁶ Nöo hën de ta waka a de baka ta ko ta bai ta manda de taa: “Un kii ên, un kii ên, un kii ên.”

³⁷ Nöo di dee sodati dou fu de tja Paulosu go a di wosu u de, nöo hën Paulosu kai di hedima taa: “Wê piimisi fii, mi sa fan ku i ô?”

Hën a mbei: “Hun? Sô i sabi u fan Giiki tōngô nö? ³⁸ Na i bi dê di Egepiti sêmbê di bi kê buta sêmbê feti ku lanti nö? Na i bi tja dee fô dusu hogihatima bi ta kii sêmbê go a di gaan sabana nö? Mi ninga taa i wê bi da di sêmbê.”

³⁹ Hën Paulosu piki ên taa: “Nōnō, mi da wan Dju sêmbê fu di kōndê de kai Taasusi, wan kōndê u Silisia. Nöo di kōndê u mi na sōsō kōndê e. Nöo mi kê begi i gaantangi be i da mi pasi be mi fan wan soni ku lanti aki be de jei.”

⁴⁰ Hën a dêên pasi. Hën Paulosu taanpu a di sikada dê. Hën a hopo maun da de be de kabuka. Hën de kabuka pii u de haikêên. Hën a fan ku de a di Isaêli tōngô taa:

22

Aki Paulosu ta fan ku dee Isaêli sêmbê dee bi kisi ên.

¹ “Un haika, un dee Isaêli sêmbê u mi aki, mi kê taki wan soni da unu, be un si taa na hogi mi du e.”

² Nöo di de jei a ta fan a di Isaêli tōngô di de seei ta fan, nöo hën de kabuka seei pii sô ta haikêên andi a o taki.

Hën a taa: ³ “Mi wê da wan Dju sêmbê tu e, kuma unu. De pai mi a Taasusi a Silisia kōndê, ma nöo a Jerusalem aki seei de kiija mi. Nöo di womi de kai Gamalijêi, hênseei lei mi finifini a di sê u hii dee wêti u dee gaan sêmbê fuu. Nöo mi seepi tu, mi bi ta biinga seei a dee soni u Masa Gadu leti kumafa unu seei ta biinga nêên tide tu. ⁴ Biga a fesi nöo mi bi ta pena dee sêmbê dee ta libi a di nunjun biibi aki ta kii de. Mi seei bi ta kisi de ta buta a dunguwosu. Sô mi bi ta du ku de tjika. Womi ku mujêê tuu mi bi ta da sitaafu.

⁵ “Nöo fa mi ta taki aki, dee kuutama fuu ku di Kaba Hei Begima fuu, tuu da kotoigima taa sô mi bi ta du e. Biga deseeri mbei pampia da mi fu mi tja go da dee oto Isaêli sêmbê fuu dee dê a Damasikusi, fu go kisi dee biibima u Jesosi dee dê a di kōndê ala bui tja ko a Jerusalem aki fu da de sitaafu. Hën wê mi bi nango a Damasikusi u go du.

⁶ “Ma nöo di mi dê a pasi nango, mi bi ko zuntu ku di kōndê, nöo a bi dê kuma tuwalufu juu, sonuati. Hën te u mi kê si hën wan gaan limbo kumutu a gaangadu kai ko lontu mi tapa.

⁷ “Hën mi panta kai a goon. Hën mi jei wan tōngô kai mi tu pasi taa: ‘Saulosu, Saulosu, faandi mbei i ta sitaafu mi sô u du?’

⁸ “Hën mi hakisi ên taa: ‘Masa ee, ambê ta fan ku mi dê?’

“Hën a piki mi taa: ‘Mi, Jesosi fu Nazalêti, di sêmbê di i ta sitaafu sô, hën wê ta fan ku i aki.’

⁹ “Nöo di juu dê, dee sêmbê mi ku de bi nango dê, de an saandi ta pasa. De si di limbo ma de an jei di tōngô u di Sêmbê di ta fan ku mi di fan.

¹⁰ “Hën mi toona hakisi taa: ‘Masa, andi i kê fu mi musu du?’

“Hën a piki mi taa: ‘Hopu, nöo i go dou a Damasikusi. Nöo te i dou nöo sêmbê o ko konda da i dee soni ku dee soni dee Masa Gadu buta da i fii musu du.’ Sô a fan ku mi te a kaba.

¹¹ “Nöo di mi hopo fu mi go, hën ma ta si soni mōön. Di gaan limbo dungu mi wojo. Nöo hën dee sêmbê ku mi bi sai dê panjan mi a maun tja go dou a Damasikusi go buta a wosu.

¹² “Nöo di juu dê, nöo wan womi de kai Ananiasi bi dê a di kōndê. Nöo di womi dê, a dê wan sêmbê ta libi a dee wêti fuu Dju sêmbê gaanfa. An ta misi de. Hii dee Dju sêmbê fuu u di kōndê tuu ta gafêên seei taa a dê wan gaan bambuu sêmbê.

¹³ “Nöo hën di womi dê waka ko taanpu a mi bandja. Hën a kai mi: ‘Mi baa Saulosu.’ Hën mi piki. A taa: ‘Wojo fii musu limbo e.’

“Di juu dê, hën mi hopo wojo luku ên. Mi si soni gbegedee.

¹⁴ “Hën a taki da mi taa: ‘Di Gadu fu dee gaan sêmbê fuu, hën tei i buta fii musu ko sabi dee soni dee a kê du. A tei i buta fii sa si di Gaan Bambuu Sêmbê fêên di na poi ên wêti wan

daka, söseesi tu fii sa jei en töngö. ¹⁵ Nöo joo de kotoigima u dee soni dee i bi si ku dee i bi jei ta konda de da hii mundu.

¹⁶ “Nöo fa i si u de aki, an de fii buuja möön e. Hopo be de dopu i. Kai Masa Jesosi ne be a puu dee hogi dee i bi du a i liba.” Sö Ananiasi fan ku mi di daka de.

¹⁷ “Nöo hen mi de tee wan daka, hen mi toona ko a Jelusalen aki, hen mi go a di Wosu u Masa Gadu go ta begi en. Te fu mi ke si, wan soni ko a mi a di wosu kuma mi ta sunjan. Ma na sunjan. ¹⁸ Masa Jesosi seei ko fan ku mi.

“A taa: ‘Womi hesi, kumutu a Jelusalen aki e. Fa i ko ta fan ku dee sembë u di köndë aki ta konda dee soni u mi da de, de an o jei möönsö u de piki i buka.’

¹⁹ “Hen mi taa: ‘Masa, unfa a waka de an o jei? Biga de bi sabi tuutuu taa mi we bi da di sembë di bi nango a dee keikiwosu fuu Isaëli sembë ta kisi dee biibima fii ta fon ta söötö a dunguwosu. ²⁰ Nöo di dee sembë bi ta kii Sitefani fu di a bi ta konda soni fii da de hedi, nöo mi bi sai leti de ta hoi dee koosu u dee sembë dee kii en de. Di di buuu feen bi ta kule ta kai a goon de, mi bi de taanputaanpu de ta de leti fu di kii de ta kii en de.

“ ‘Nöo fa de si di libi u mi ko tooka sö aki, ma de kuma fa mi bi de möön, nöo unfa de an o sa piki mi?’ Sö mi hakisi en.

²¹ “Hen a piki mi taa: ‘Tei pasi go nöo, womi. Mi ta manda i go a dee sembë na u Isaëli dee ta de a dee longi köndë, fii tja di buka u mi go da de.’ ”

Aki de jei taa Paulosu da

goon mii u Loomë.

²² We nöo fa Paulosu ta fan de, dee gaan hia sembë naandë tuu de pii ta haika andi a ta taki. Ma di de jei sö taa Masa mandëen faa go a dee sembë na u Isaëli, nöo aan soni. Hati u de boonu te na soni. Hen de tuu bai taanga taa: “Di sembë aki an fiti faa musu libi möön. Un kii en puu a goonliba e!”

²³ Hen de ta bai ta kai wolo nöömö ta wai dee koosu u de ta hiti gudugudu a liba ta du soni. Hati u de nöo boonu sö.

²⁴ We nöo di hedima u sodati an saandi mbei dee Isaëli sembë hati boonu sö, biga an de Isaëli sembë faa fusutan soni u de. Nöo hen a manda dee sodati taa de musu tja Paulosu go buta a di sodati wosu, nöo de musu hupi en faa sa konda di soni mbei de ta bai taanga sö. ²⁵ Hen de tjeen go seeka tai fu de hupi.

Hen Paulosu hakisi di kabiteni u sodati taanputaanpu de taa: “Unfa di wëti de? Un sa hupi wan goon mii u Loomë ufö un kuutu soni feen ö?”

²⁶ Nöo di di kabiteni jei sö kaa, nöo hen a ko feëë. Hen a go a di gaan hedima taa: “We di soni di i manda u fuu musu du aki, ma i sabi andi u ta du nö? Di sembë di i si u ta du di soni ku en aki, a de wan goon mii u Loomë.”

²⁷ Nöo hen di hedima ko a Paulosu. Hen a ko hakisi en taa: “Tuu nö? I da goon mii u Loomë nö?”

Hen a piki taa: “Aai, sö mi de e.”

²⁸ Hen di hedima taa: “Fa mi de aki, mi paka möni tee a hia fu mi musu ko goon mii u Loomë e.”

Hen Paulosu piki en taa: “We mi, an bi de u mi paka. We biga dee sembë dee pai mi bi de goon mii u Loomë kaa.”

²⁹ Nöo di dee sembë bi o hupi en de jei sö kaa, hen de hai kumutu wantewante nëen sinkii. Di hedima seei panta tu. Biga fa Paulosu bi de goon mii u Loomë seei ma töku de bi söötö en ku bui fu de hupi.

³⁰ Di dobooko feen, nöo hen di hedima u sodati manda de taa be de lusu Paulosu puu di bui. Hen a manda kai dee Gaan Begima u Isaëli ku hii dee oto kuutuma u de be de ko miti kuutu, biga a ke sabi andi de ku Paulosu abi. Nöo di a kai di kuutu te de ko sindo, hen a tja Paulosu ko fu de fan fesi ku fesi.

23

Aki Paulosu de a di kuutu.

¹ Hen Paulosu luku dee kuutuma diin. Hen a seti fan taa: “Dee sembë u mi aki, sensi di mi de piki wan, nöo hen mi ta libi kumafa mi hati ta pakisei taa Masa Gadu ke fu mi musu libi te kisi fa u de aki.”

² Di a taki sö kaa, nöo di Kaba Hei Begima de kai Ananiasi manda dee sembë de a Paulosu bandja de taa be de naki en a buka.

³ Hen Paulosu taa: “Gadu o sitaafu i tu, i poipoi soni kuma wan bookowosu bandja de bi feifi ala. I sindo de ta kuutu a mi liba a di se fuu Isaëli wëti, ma i seei booko di wëti fu di i manda sembë u de naki mi a buka.”

⁴Hën dee sëmbë taanpu a Paulosu bandja dë hakisi ën taa: “Sö i ta kosi di Kaba Hei Begima u Masa Gadu nõ?”

⁵Hën a taa: “Dee sëmbë, un piimisi fuunu. Ma bi sabi taa hën da di Kaba Hei Begima e. Un a’ leti tuu. Biga Gadu Buku taki taa ja musu kosi di sëmbë di dë a i liba ta tii i.”

⁶Nöö di juu dë, Paulosu sabi taa fa dee kuutuma sai dë, nõö de dë a tu keiki paatëi. Hafu u de dë Saduseima. Hafu u de dë Faliseima. Nöö de tu pei sëmbë dë an ta biibi di wan soni. Hën Paulosu fan möön taanga bai da de taa: “Dee sëmbë u mi aki, miseei dë wan Faliseima e, söseei dee gaan sëmbë u mi bi dë tu. Nöö fu di mi ta biibi kuma de taa dëdë sëmbë sa weki baka, hën mbei de tja mi ko a kuutu aki.”

⁷Nöö di a taki sö kaa, nõö hën de tu paatëi bia ko ta fia ku deseei. ⁸Wë biga dee Saduseima an ta biibi taa sëmbë sa dëdë toona weki. De an ta biibi taa Gadu abi basia nëen kõndë. De an ta biibi taa sëmbë abi wan soni de kai akaa di ta libi u nõömö. De dii soni dë de an ta biibi. Ma dee Faliseima ta biibi dee soni dë tuu.

⁹Hën dee kuutuma ta bai ta fia ku de na de nango ta ko. Nöö so u dee Faliseima dë bi dë Sabima u Wëti. Te wan pisi, nõö hën de hopo ta fia ku hatiboonu taa: “Di womi aki, Paulosu, wa ta feni wan föutu nëen möönsö. Kandë wan akaa ee nasö wan basia u Masa Gadu Kõndë bi ko nëen tuu ko fan ku ën.”

¹⁰Nöö hën di fia u de ko gaan buja seei, te di hedima u sodati di bi kai di kuutu ko fëëe taa dee kuutuma o kisi Paulosu hai tënë pisipisi. Hën a manda dee sodati go a goon ka de ta kuutu dë go puu ën ku taanga a de dendu tja go a dee sodati wosu, fu dee kuutuma an sa dou nëen möön.

¹¹Hën di ndeti dë seei, Masa Jesosi ko taanpu a Paulosu bandja. Hën a fan ku ën taa: “Womi, tai hati e. Kumafa i si i bi dë kotoigima u mi ta konda soni u mi a Jelusalen aki, nõö söseei i o dë a Loomë ta konda de tu.”

Aki wanlö sëmbë fiti buka

u kii Paulosu.

¹²Hën di dobooko fëën, hën dee Dju sëmbë fiti buka djula taa de an o njan möön, de an o bebe wata möön tu ee na de kii Paulosu. ¹³Nöö dee sëmbë dee djula di djula dë, de pasa föteni womi.

¹⁴Nöö hën de go a dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi u Isaëli taa sö de djula u de kii Paulosu, ee nasö de an o njan möön, de an o bebe. ¹⁵Hën de taa: “Nöö fa u ta fan ku unu aki, nõö u kë unu ku dee oto gaan kuutuma manda wan buka da di hedima u sodati mbei taa un kë kai Paulosu a kuutu, fuun fan di soni fëën möön fini seeka. Nöö tefa a bazia dou a unu, nõö woo feni ën kii ufö a dou.” Sö de fan ku de te de kaba.

¹⁶Ma di ten dë, nõö hën wan sisa mii u Paulosu jei taa sö de ta fiti buka fu de kii ën tio. Hën a go denda a dee sodati wosu go piki Paulosu taa sö dee sëmbë o du fu de feni ën kii.

¹⁷Nöö di di kijoo fan ku ën sö te a kaba, hën Paulosu kai wan u dee sodati kabiteni taa: “Kabiten, ja ta si wan kijoo aki. A kë go a di gaan hedima u sodati. Hën mi kai i ko begi fii tjëen go nëen, ee a sa dou nëen. A a’ wan soni fu hën ku ën musu taki.”

¹⁸Hën di kabiteni tjëen go da di hedima. Hën a taa: “Di womi de kai Paulosu di dë söötösööt dë, hën manda mi taa be mi tja di kijoo aki ko a i. A abi wan soni faa taki ku i be i jei.”

¹⁹Hën di hedima tja di kijoo a maun go a së go hakisi ën taa: “Andi da di soni i abi u fan ku mi, kijoo? Fan be mi jei.”

²⁰Hën a taa: “Dee Dju sëmbë ko fiti buka ku deseei makandi. Nöö de o begi i fu amanjian nõö i tja Paulosu go a di gaan kuutu u de. De o mbei taa de kë kuutu soni fëën möön fini.

²¹“Nöö na piki e. Möön föteni womi ta seeka fu de kisi ën kii. De bi soi makandi taa ee de an kii ën, nõö de an o njan möön, de an o bebe tu. Nöö de dë kabakaba fëën kaa e. I nõö de ta luku fii mandëen ko da de nõö de kii.”

²²Hën di hedima bai di kijoo taa be an konda da na wan sëmbë taa sö a bi ko nëen ko fan di soni ku ën. Hën a toona mandëen go.

Aki de manda Paulosu go

a Sesalia.

²³Hën a kai tu sodati kabiteni taa: “Un musu seeka tuhöndö sodati fu de go a Sesalia e. Nöö un tja sëbënteni sëmbë ku hasi ku tuhöndö sëmbë ku lanza. A nëigi juu fu ndeti, nëen un musu dë kabakaba seei pii fuun go.

²⁴“Nöö un musu seeka wan hasi di sa tja Paulosu nõö un tjëen ku kõni e, go a Gaama Felikisi.” „Biga Sesalia, hën bi da di kõndë u di gaama u di pisiwata di ten dë.”

²⁵⁻²⁶Nöö hën a mbei wan pampia manda da di gaama taa:

Mi, Kalaudio Lisiasi, mbei di pampia aki manda gaan odi da di gaan lesipeki Gaama Felikisi taa mi dē. ²⁷ Nöo di womi i si mi ta manda da i aki, a dē wan womi di dee Dju sēmbē bi kisi panjan ta biinga seei u kii, nöo hēn mi ko ku dee sodati u mi ko puu ēn a de maun. Biga mi bi jei taki taa a dē wan goon mii u Loomē. ²⁸ Nöo fa mi denda a di taki u de dendu aki, nöo mi bi kē jei andi de ku ēn abi mbei de kē kii ēn. Hēn mi ko tei ēn tja go a di gaan kuutu u dee Dju sēmbē. ²⁹ Ma di mi ko luku di soni u de te mi kaba, nöo mi ko si taa a dē wan soni de ta fia a di sē u dee wēti u Dju. Di soni an bi dē gaan soni sō fu de kii ēn, ee nasō sōötō a dunguwosu. ³⁰ Nöo baka fēēn, hēn mi ko jei taa wanlō sēmbē fiti buka fu de kii ēn. Hēn mbei i si mi mandēēn da i wantewante aki sō. Nöo mi o manda dee sēmbē dee ku ēn a' soni fu de musu tja kaagi fēēn ko da i ala. „Na soni möönsō möön leki gaan odi.”

Sō wan pampia di hedima u sodati manda da Gaama Felikisi.

³¹ Nöo hēn dee sodati seeka tefa de kaba kumafa de bi manda de, hēn de tei Paulosu a di ndeti dē tja go te na Antipatisi.

³² Hēn di dobooko fēēn möön, hēn de paati baka ku baka. Dee sodati söndö hasi toona go a de wosu, ³³ hēn dee dē ku hasi tja Paulosu go dou a Sesalia.

Nöo di de dou, hēn de tja Paulosu go a di gaama. Hēn de tei di pampia hēn de da Gaama faa lesi.

³⁴ Nöo di a lesi di pampia te a kaba, hēn a hakisi Paulosu taa: “Wē un köndē fii?” Hēn a piki Gaama taa “De pali mi a di pisiwata u Silisia.”

³⁵ Hēn a taa: “Antoobi. Te dee sēmbē ku i a' soni ko dou, nöo mi o jei di soni fii.” Hēn a manda sēmbē tjēēn go buta a Könu Helodi wosu, nöo de musu tei wakitima buta fu de koti wakiti dēēn.

24

Aki dee Isaēli sēmbē ta kuutu Paulosu a Gaama Felikisi fesi.

¹ Hēn de dē te de a' feifi daka, hēn di Kaba Hei Begima Anianisi ku wanlō Gaan Womi u Isaēli hēn de faaka Paulosu ko a Sesalia. Nöo fa de ko dē, de tja wan afokati de kai Tetulusi faa fan ku Gaama da de. Nöo sō de ko u tja di kaagi u Paulosu ko da Gaama.

² Nöo di de ko dou, hēn de manda kai Paulosu tja ko, hēn de ko sindo. Nöo hēn Tetulusi seti di fan, a taa: “Mati Köndē Masa, kumaa.”

Hēn a piki.

Hēn a taa: “Wē u ko a i aki. Wē di köndē fuu soni di i ta seeka da u, nöo u si bunu fēēn. Biga u dē söndö kisi toobi longi kaa. Nöo di köni di i, Gaama, abi a i hati, nöo hēn mbei sömēni soni a di köndē fuu ko ta waka bunu. ³ Nöo hii fa i si un du dē, nöo hii u tuu ta si ēn. U ta tei ēn fu gaan soni. Nöo hēn i si u ko piki i da i tangi, Köndē Masa.

⁴ “Nöo fa i si u ta fan ku i aki, nöo wa kē pena i. Ma u begi i gaantangi be i hoi pasensi da u pala sō be u fan te u kaba, nöo u go.

⁵ “Wē nöo di womi di i si u tja kaagi fēēn ko da i aki, a dē seei wan gaan kaakeisēmbēma u goonliba. A ta suti faja a hii dee Dju sēmbē u goonliba tuu mindi tefa dee sēmbē ko ta mbei gidigidi a hii dee köndēköndē. Nöo a dē wan gaan nēbai sēmbē u di nunjun keiki de kai Nazaleni, nöo di keiki dē an ta kai a pasi ku di lei u Masa Gadu möönsō.

⁶ “Nöo hēn a ko seei ko biinga u poi di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dē, nöo hēn u kisi ēn panjan. [Nöo u bi o kuutu ēn ku dee fuu wēti, ⁷⁻⁸ ma nöo hēn di hedima u sodati Lisiasi ko puu ēn a u maun ku taanga tei tja go gbolo.

“Nöo hēn wē a taa dee sēmbē a' kaagi fēēn musu ko a i.] Nöo hēn i si u ko a i aki, Gaama. Nöo te i seei fan ku ēn te i kaba, nöo dee soni u ta fan ku i aki, nöo joo si taa u a' leti a de.”

⁹ Nöo fa Tetulusi ta fan dē, hii dee Dju hedima ku ēn ko dē tuu ta piki ku ēn taa aai, sō a dē tuu.

Aki Paulosu seei ta fan.

¹⁰ Nöo di di afokati fan te a kaba, nöo hēn Gaama tuwē maun da Paulosu, faa musu fan. Nöo hēn di a o fan, hēn a kai ēn: “Gaama, mi wai fu di i da mi pasi fu mi seepi fan tu. Biga sömēni jaa kaa di i ta kuutu da u Isaēli sēmbē a u köndē aki.

¹¹ “Nöo te i luku fini, nöo joo sabi taa an pasa tuwalufu daka eti fu di mi go a Jelusalen u mi go begi Gadu a di Gaan Keikiwosu. ¹² Nöo fa mi go ala, na wan daka mi ku sēmbē kisi takitaki fia wajawaja a di Wosu u Masa Gadu. Na a dee oto keikiwosu u Isaēli, na a ganda mindi seei, mi buta faja a sēmbē möönsō fu de ko ta mbei gidigidi.

¹³ “Dee soni de ta kaagi mi aki, ja sa suku fini a de te i si taa de dē tuu möönsō. Wē biga na wan ten de bi si ēn sō wan daka a mi.

¹⁴ “Ma wan soni nöo mi sa piki taa tuu. Hēn da di taki de taki dē taa mi dē wan sēmbē fu wan nunjun biibi, nöo sō mi go a di Pasi dē tuu. Ma fa de konda dē taa an ta kai ku di lei u

Masa Gadu, nõõ na tuu e. Mi ta begi di wan seepi Gadu di dee gaan sēmbē fuu bi ta begi a fesi. Nēēn nõõ mi dē eti. Dee soni dee Masa Gadu bi buta Mosesi ku dee oto tjabukama fu de sikifi dēēn, nõõ de tuu mi ta piki eti.

¹⁵ “Nõõ mi ta biibi tu taa tee sēmbē dēdē de o toona weki baka, dee bi libi bunu a Masa Gadu wojo ku dee an bi libi bunu tuu. Nõõ sōseei dee sēmbē ta kaagi mi aki, sōseei de ta biibi tu. ¹⁶ Nõõ fu di mi ta biibi dee soni dē, nõõ hēn mbei mi ta biinga nõõmō fu mi dē ku limbohata a Masa Gadu fesi ku libisēmbē fesi tuu.

¹⁷ “Wē nõõ sōmēni jaa u mi disi fu di mi kumutu a Jelusalen. Nõõ di soni mbei mi toona ko, fu di mi tja mõni ko fu de da dee penama u dee Isaēli sēmbē fuu. Nõõ mi bi kē tja paima go buta da Masa Gadu tu. Dee soni dē mbei mi toona ko a Jelusalen.

¹⁸ “Nõõ di mi dou, nõõ hēn mi o go a di Wosu u Masa Gadu u go du dee soni dē. Mi bi seeka sinkii u mi kaa buta limbolimbo kumafa di wēti taki. Nõõ fa mi go dē, sēmbē an bi hia a di Wosu. Wajawaja an dē.

¹⁹ “Ma nõõ wanlō Dju sēmbē fu Asia bi sai dē, „nõõ hēn wē de ko si mi dē, nõõ hēn de mbei toobi ku mi. Ma nõõ fa de mbei toobi ku mi seei, „ma de an ko a i aki mõõnsō. Ee mi ku de bi a’ soni, nõõ misikuma de wē bi musu tja di kaagi u mi ko da i.

²⁰ “Ma ee nasō, nõõ mbei dee otowan aki konda da i andi de feni di de bi kuutu soni u mi a dee gaan kuutuma fesi a Jelusalen. ²¹ Wē biga ma saandi u mi de sabi u de ko konda da i mõõnsō mõõn leki di wan kodo soni tō di mi bi fan ku de taa fa de ta kuutu a mi liba dē, de ta kuutu da mi fu di mi ta biibi taa sēmbē sa dēdē toona weki. Hēn nõõ da di soni di mi taki ala fu de sa tja kaagi u mi ko taki da i aki.”

²² Fa Paulosu ta fan dē, nõõ Gaama Felikisi ta haikēēn. Wē a sabi soni bunu u dee sēmbē dee ta waka a di Pasi u Masa Jesosi, fa de ta libi.

Hēn a taki da dee kuutuma taa: “Woo luku di sodati hedima Lisiasi be hēn konda da u andi a bi si, bifō woo kuutu di soni dou.”

Aki ta lei fa Paulosu bi dē

a Sesalia.

²³ Hēn a manda di sodati kabiteni taa a musu buta wakitima da Paulosu. Ma an dē taa hiniwan juu de musu ta dē nēēn liba. De musu ta dēēn pasi be a ta feni wan piki böö. Nõõ de an musu tapa dee mati fēēn tu fu de an sa sōlugu ēn.

²⁴ Baka sōmēni daka, hēn Gaama Felikisi toona ko a di kuutuwsosu mõõn, ku di mujēē fēēn de kai Duusila, di dē Isaēli sēmbē. Hēn Gaama toona manda kai Paulosu ko nēēn mõõn. A kē jei di fan fēēn andi a ta taki. Hēn Paulosu fan ku de di fa sēmbē musu ta biibi a Masa Jesosi Keesitu liba.

²⁵ Hēn a ta fan ku Gaama ku ēn mujēē ta bai de taa de musu libi bunu a Masa Gadu wojo. De musu sabi u tai hati disa soni. De an musu libi kumafa de hati kē a di sē u hogi. Hēn a bai de taa: “Woo dē te wan daka, nõõ Masa Gadu o kuutu a libisēmbē liba kumafa de bi libi.” Sō Paulosu ta fan ku de gbelingbelin tjika.

Nõõ fa a ta fan dē, nõõ Gaama ta haika, hēn a ko fēēē. Wē biga an ta libi bunu. Hēn a taki dēēn taa: “Wē womi, fa i fan aki, mi jei. Nõõ toona go fii ufō. Te mi feni pasi mõõn nõõ mi o manda kai i, be i toona ko fan ku u mõõn.”

²⁶ Baka u di dē, sōmēni pasi Gaama ta manda sēmbē ta kai Paulosu nõõmō, a ta ko ta fan ku ēn. Nõõ Gaama ninga taa te Paulosu ko nēēn, nõõ a o pakēēn gaan mõni fu Gaama sa puu ēn a dinguwsosu.

²⁷ Baka tu jaa hēn Gaama Felikisi kumutu a gaama, hēn de buta wan otowan de kai Polisiusi Fesitu fu tja di kōndē. Nõõ fa Felikisi kumutu dē, a disa Paulosu leti a dinguwsosu dē fu di a kē abi bunu nē a dee Dju sēmbē hedi. Hēn mbei an puu ēn mõõnsō.

25

Aki dee Isaēli sēmbē ku Paulosu ta fan a Gaama Fesitu fesi.

¹ Baka dii daka u di Gaama Fesitu ko a Sesalia faa subi a gaama, hēn a go a Jelusalen go waka.

² Nõõ di a go dou, nõõ hēn a ta fan ku dee Gaan Begima ku dee oto tiima u dee Dju sēmbē. Hēn de tja kaagi u Paulosu ko dēēn wantewante.

³ Hēn de begi Gaama taa gaantangi be a du de wan bunu, be a manda Paulosu ko a Jelusalen da de. Nõõ fa de ta begi ēn dē, nõõ de ta seeka u te a mandēēn da de, nõõ de tapēēn a pasi kii.

⁴ Hēn Gaama piki de taa: “Wē fa Paulosu dē a Sesalia dē, a dē a wakitima kaa, nõõ be a dē fēēn nõõ. Abiti mõõn nõõ mi seei o toona go ala. ⁵ Nõõ te mi nango, nõõ un sa manda so u dee fesima fuunu ko ku mi. Ee Paulosu bi du wan hogi nõõ un sa tja kaagi fēēn go kuutu ala.” Sō a piki de.

⁶ Hën Gaama fika a Jelusalen kuma teni daka sö ufö a pasa go a Sesalia awaa. Tefa di dobooko hën a ko sindo a kuutu. Hën a manda sêmbê taa be de tja Paulosu ko nëën.

⁷ Nöo di de tja Paulosu ko dou, nöo hën dee Dju sêmbê dee kumutu a Jelusalen lontu ën buta a djegi. Hën de tja sômëni kaagi fëën ko konda da Gaama taa a ta du gaan hogi. Ma fa de ta fan dë seei, ma de an saanfa u taki ën te Gaama sa si taa sö Paulosu bi du tuu.

⁸ Paulosu seepi piki de taa: “Fa mi Paulosu dë aki, ma buuse na wan u dee Isaëli wëti fuu. Ma du soni di na bunu a di Wosu u Masa Gadu wan daka. Ma du soni na bunu ku di Gaan Könu u Loomë wan daka tu. Fa mi dë aki, na wan u dee soni dë mi du wan daka.”

⁹ Di Gaama haika tefa a kaba, nöo a kë feni bunu nê a dee Dju sêmbê. Nöo hën a hakisi Paulosu taa: “Wë i sa go a Jelusalen be de go kuutu dee soni de ta taki aki a mi fesi ala ö?”

¹⁰ Hën Paulosu piki Gaama taa: “Ka mi dë taanputaanpu aki a wan u dee kuutuwsosu u di Gaan Könu u Loomë, mi dë aki kaa, nöo de sa kuutu mi leti aki. Biga ma du dee Dju sêmbê hogi wan daka, leti kumafa i seepi sabi dë, fu de puu mi aki tja go ala.

¹¹ “Ee mi bi du wan gaan hogi tjika fu de kii mi, nöo ma bi o fëë sitaafu fëën. Ma dee soni dee sêmbê ta kaagi mi aki, nöo ee de aan leti nöo na wan sêmbê a’ pasi fu de tei mi buta a de maun fu de du hogi ku mi. Fa mi dë aki, mi kë go a di Gaan Könu a Loomë e, be a kuutu da mi.”

¹² Di Paulosu taki sö te a kaba, Gaama jei. Nöo hën hën ku dee oto kuutama fëën dee ku ën ta tja di köndë, go a sê go kuutu te de kaba. Hën Gaama piki Paulosu taa: “Wë antoobi. Di i taa i kë go a di Gaan Könu, nöo mi o manda i go nëën.” Nöo di a taki sö kaa, nöo hën di taki dë kaba.

Aki Könu Agiipa ku Gaama Fesitu ta fan.

¹³ Hën de dë tefa wan daka. Hën di Isaëli könu de kai Agiipa hën ku ën sisa Benisi ko a Sesalia ko wai ku Gaama Fesitu fu di de butëen Gaama u di köndë.

¹⁴ Nöo di de ko, hën de sai naandë sômëni daka. Hën Gaama Fesitu fan soni u Paulosu ku Könu Agiipa, a taa: “Di womi di bi dë gaama a mi fesi de kai Felikisi, di a kumutu a gaama, hën a disa wan womi söötösööt a dunguwosu aki.

¹⁵ “Nöo hën di mi go a Jelusalen, hën dee Gaan Begima ku dee gaan womi u Dju tja kaagi u di womi ko da mi ko begi mi gaantangi taa mi musu da di womi adjabëe da de.

¹⁶ “Hën mi piki de taa an dë guwenti fuu dee Loomë sêmbê fu da wan sêmbê adjabëe söndö na kuutu u kai fu hënseei musu piki dee sêmbê ku ën a’ soni.

¹⁷ “Nöo di mi taki sö kaa, hën de ko a Sesalia aki. Nöo ma buuja. Di dobooko fëën wante, hën mi go sindo a kuutu fu mi kuutu da de. Hën mi manda sêmbê taa be de tjëen ko a mi.

¹⁸ “Hën dee felantima fëën hopo taanpu a pë fu de kaagi ën konda dee soni fëën da mi. Ma de an taki gaan hogi fëën kumafa mi bi mëni taa de bi o taki. ¹⁹ Ma de ta fia ku ën a di sê u di biibi u de soni. De ta fia ku ën fu wan dëdë sêmbê de kai Jesosi, ma Paulosu ta piki de kodo taa a dë ku libi eti.

²⁰ “Nöo fa de ta fia ta fan dë, mi ta jei, ma ma saanfa u kuutu möönsö a di sê u dee keiki soni u de. Hën mi hakisi Paulosu ee a kë go a Jelusalen fu de tja dee kaagi fëën go kuutu ala.

²¹ “Ma a taa a kë fuu sa hoi ën aki fu te u sa mandëen go da di Gaan Könu a Loomë be hën kuutu di taki seeka dëen. Hën mi manda dee wakitima taa de musu hoi ën da mi. Te mi feni okasi, nöo mi o mandëen go da di Gaan Könu.”

²² Di Gaama Fesitu taki sö kaa, hën di könu taki dëen taa: “Wë miseei kë jei fa di womi ta fan.”

Hën a taa: “Wë antoobi. Amanjan wante nöo joo jei ën.”

Aki de seti kuutu Paulosu baka.

²³ Hën di dobooko fëën hën Könu Agiipa ku Benisi ko dou. Nöo di de ko dou, hën dee sêmbê u di köndë ta wai ta mbei piizii da de te na soni. Hën de denda a di kuutuwsosu ku dee hedima u sodati ku dee tima u di köndë. Hën de ko sindo. Hën Gaama Fesitu manda sêmbê taa de musu tja Paulosu ko da de. Hën de tjëen ko.

²⁴ Hën Gaama Fesitu seti di kuutu taa: “Wë Köndë Masa, hedima u köndë ku föluku, ja si di womi u tja ko taanpu a u fesi aki. Wë nöo hii dee Dju sêmbê fu Jelusalen te dou ku Sesalia aki tuu tja kaagi fëën ko da mi. De bai taa a musu dëdë, an musu dë a libi möön. Nöo hën di womi wë i si disi.

²⁵ “Nöo fa mi wegï soni fëën luku tefa mi kaba aki, ma si a du soni tjika faa musu dëdë e. Ma di hën seepi taki taa a kë go a di Gaan Könu faa kuutu dëen, nöo hën mi piki taa mi o mandëen go a Loomë kumafa a kë.

²⁶ “Ma nöo wan soni toobi mi. Ma sabi di soni fëën fini tjika fu mi mbei pampia manda da di Gaan Könu taa sö wan soni a du. Hën mbei mi manda kai ën faa ko a u aki, be un kuutama tuu musu jei fa a o taki, ma u kë be Könu musu haika möön fini. Nöo fa a o taki te a kaba aki, i musu feni piki mi fu mi manda pampia da di Gaan Könu.

²⁷ “Biga an bunu da mi u mi manda wan sɛmbɛ buibui da di Gaan Kõnu sɔndõ pampia e. Mi musu piki ɛn di soni di u ku ɛn abi te mi mandɛɛn go.”

26

Aki Paulosu ta fan ku Gaama Fesitu ku Kõnu Agiipa.

¹ Wɛ nõõ di di Gaama taki sɔ te a kaba, hɛn Kõnu Agiipa taki da Paulosu taa: “Womi, wɛ da di soni aan soni. I sa piki kumafa di soni fii dɛ, boo jei.”

Hɛn Paulosu hopo maun a liba da de faa fan ku de. ² Hɛn a taa: “Kõndɛ Masa, kõlõku tja mi fu di mi ko dou a i aki, fu ko piki i fu hii dee soni dee Dju sɛmbɛ tja mi ko kaagi da unu.

³ Wɛ biga i sabi hii dee guwenti fuu Isaɛli sɛmbɛ finifini, te dou ku dee soni dee u ta fia ta taki. Nõõ fa i si mi o fan ku i aki, nõõ mi begi i hoi pasensi haika mi.

⁴ “Fa dee Dju hedima tja kaagi u mi ko da i aki, an bi dɛ fanõudu fu de du sɔ e., Biga fu sensi di mi bi dɛ pikiwan ta libi a mi kõndɛ te kisi Jelusalen fu tefa u dɛ aki, hii dee Dju sɛmbɛ tuu bi sabi fa mi ta libi. ⁵ Biga de sabi mi longi kaa. Nõõ ee de bi kɛ, nõõ de bi sa taki da i taa Faliseima mi bi dɛ. Nõõ dee sɛmbɛ fuu dee dɛ u di paatɛi dɛ, de ta hoi dee wɛti u Dju mõõn hii dee oto sɛmbɛ fuu tuu. Nõõ sɔseei miseei bi ta hoi de tu.

⁶⁻⁷ “Nõõ kumafa i seei sabi kaa, Masa Gadu bi paamusi dee fesiten sɛmbɛ fuu taa te wan daka dɛdɛ sɛmbɛ sa weki baka. Nõõ, Kõndɛ Masa, di soni Masa Gadu paamusi dɛ, nõõ hii u dee tuwalufu lõ sɛmbɛ fuu Dju, u tuu kɛɛn. Hɛn mbei u ta lesipeki Gadu ta begi ɛn a ndeti ku didia nõõmõ fuu tuu musu feni ɛn. Ma tõkuseei dee Dju sɛmbɛ seei ta kuutu a mi liba fu di mi ta piki di soni dɛ taa a dɛ sɔ tuu.

⁸ “Kõndɛ Masa, faandi mbei un Isaɛli sɛmbɛ wan sa piki taa Masa Gadu sa weki sɛmbɛ puu a dɛdɛ kõndɛ?

⁹ “Ma wɛ sɔ mi seepi bi dɛ tu o. Biga mi bi abi di pakisei taa mi musu ta biinga u tapa dee soni u Jesosi fu Nazalɛti, fu nɛ fɛɛn an musu kisi gafa. ¹⁰ Nõõ hɛn wɛ da di soni di mi bi ta du a Jelusalen. Dee Gaan Begima fuu seei da mi taki taa sɔ mi musu kisi dee sɛmbɛ u Jesosi tja go sɔõtõ a dunguwosu. Nõõ fa de bi ta manda sɛmbɛ u de kii de dɛ, nõõ mi seepi bi dɛ a dendu tu.

¹¹ “Sõmɛni pasi mi bi ta denda a dee keikiwosu fuu go kisi dee biibima fu Jesosi ta sitaafu. Mi bi ta buta ku de seei fu de musu poi hɛn nɛ taa de an dɛ ku ɛn mõõn. Mi bi dɛ fajafaja a di soni dɛ tee mi ta kule ta suku de te dou a dee kõndɛkõndɛ na u Isaɛli ka de bi kule go, fu mi sa sitaafu de.

¹² “Nõõ a di soni dɛ mi bi nango a Damasikusi e. Fa mi nango dɛ, nõõ dee Gaan Begima fuu bi da mi pampia ta da mi pasi a dee hogi mi nango du dɛ. ¹³ Ma nõõ Kõndɛ Masa, fa mi bi nango dɛ, a wan juu ten fu sonuati, hɛn mi si wan gaan limbo kumutu a gaangadu, a sɛndɛ mõõn sonu lontu u koti zaaa tapa, mi ku dee sɛmbɛ nango ku mi dɛ. ¹⁴ Hɛn u tuu panta te u tombi kai a goon.

“Hɛn mi jei wan tõngõ kuma sɛmbɛ. A fan ku mi a u Isaɛli tõngõ hakisi mi taa: ‘Womi Saulosu, faandi mbei i ta sitaafu mi sɔ? Ja ta si taa ku i seei i ta du hogihogi nõ?’

¹⁵ “Hɛn mi hakisi ɛn taa: ‘Ee Masa, ambɛ ta fan ku mi aki?’

“Hɛn a taa: ‘Mi wɛ e, Jesosi, di sɛmbɛ di i si i ta sitaafu sɔ.’

¹⁶ “Nõõ hopo taanpu e. Biga mi ko a i fu tei i ko futuboi u mi. Nõõ fa mi ko a i tide aki, nõõ i musu taki ɛn da sɛmbɛ, te dou ku hii dee oto soni dee mi o toona lei i mõõn.

¹⁷ “Nõõ fa i si mi ta manda i aki, nõõ na fɛɛɛ. Mi o taanpu ku i a hii sɛ ka mi o ta manda i go, fu dee Dju sɛmbɛ ku dee sɛmbɛ na Dju tuu an o sa feni i kii.

¹⁸ “Biga mi ta manda i fii musu ta fan ku de e, be wojo u de ko limbo, be de kumutu a di sɛ u dungu ko a di sɛ u limbo. I musu fan ku de puu de a di kaakiti u di didibi basu, be de feni di heepi u Gadu. Nõõ fa de o piki i buka dɛ, nõõ ma o hoi dee hogi du u de a bɛɛ mõõn. Nõõ mi o konda de a dee otowan u mi dendu dee ko dɛ apaiti da Gadu fu di deseiei bi biibi a mi tu.’ Sɔ a taki da mi e.

¹⁹ “Nõõ Kõndɛ Masa, wɛ di soni di ko a mi dɛ, nõõ Masa Gadu soni wɛ. Nõõ ma niingɛɛn. Mi piki leti kumafa a taki da mi. ²⁰ Biga mi go a Damasikusi hɛn mi go konda di buka da dee sɛmbɛ fu ala te mi kaba. Hɛn mi toona go a Jelusalen go fan ku dee sɛmbɛ a Jelusalen te dou ku dee oto Dju sɛmbɛ u hii Judea kõndɛ tuu. Nõõ hɛn mi toona fan ku dee sɛmbɛ na Dju. Fa mi ta konda di buka da dee sɛmbɛ a dee kõndɛkõndɛ dɛ, nõõ mi ta taki da de taa de musu disa di hogilibi u de bia ko a di sɛ u Masa Gadu. De musu libi bunu be hii sɛmbɛ sa si taa hati u de bia tuu.

²¹ “Nõõ fu di mi ta waka ta konda di buka da dee Dju sɛmbɛ ku dee na u Dju tuu dɛ, nõõ fɛɛn hedi dee Dju sɛmbɛ kisi mi a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dɛ ta biinga u de kii mi.

²² “Ma Masa Gadu heepi mi mbei de an kii mi. Nõõ hɛn i si mi dɛ ku libi te tide eti, ta taanpu aki ta konda dee soni u Gadu nõõmõ da sɔsõ sinkii sɛmbɛ ku hedima tuu. Ma ta taki

wan oto soni möön leki dee soni Mosesi ku dee oto fesiten tjabukama fuu bi ta taki. ²³ Biga de bi ta konda taa a bakaten di sëmbë de kai di Keesitu o ko, nöö de o dëen sitaafu kii. Hën o dë di fosu sëmbë o dëdë weki a goonliba faa feni libi u teego. Nöö a o jabi pasi da dee Dju sëmbë fëen ku dee na Dju sëmbë tuu u de sa ko a di së u limbo. „Sö dee fesiten sëmbë bi taki e, nöö fa u dë aki nöö a ko pasa tuu.”

²⁴ Di ka Paulosu fan dou dë, nöö hën Gaama Fesitu bai taa: “Paulosu, i lau e. Dee hia soni fii i lei dë mbei i ta fan laulau sö.”

²⁵ Hën a piki taa: “Mi lesipeki Köndë Masa, ma lau e. Dee soni mi ta taki aki nöö tuutuu soni de dë e, fii musu sa pakisei. ²⁶ Nöö mi sabi taa di Könu sabi de kaa, biga de an pasa a wosu dendu tjubitjubi fu sëmbë an sa sabi de. De tuu pasa a lanti wojo wajaa. Hën mbei ma ta fëëe u taki de.”

²⁷ Hën a bia hakisi di Könu taa: “Könu o, dee soni dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi sikifi buta dë, ja ta piki de nö? Mi sabi taa i ta piki de.”

²⁸ Hën Könu piki ën taa: “Wë ma womi, fa i ta fan ku mi aki, i mëni taa i sa mbei mi ko biibi a Jesosi wantewante aki sö nö?”

²⁹ Hën Paulosu piki ën taa: “Ee wantewante i sa ko, ee te bakaten seei, ma a’ toobi. Ma mi ta begi Masa Gadu da i ku dee otowan ta haika mi aki tuu taa un sa ko kuma mi, boiti di fa mi dë buibui a maun aki.”

³⁰ Di Paulosu taki sö kaa, nöö hën Könu Agiipa ku Gaama Fesitu hopo, de ku Benisi ku hii dee otowan tuu dee bi dë sindosindo dë, hën di kuutu booko.

³¹ Nöö fa de nango dë, hën de ta fan ku deseei taa: “Di womi aki an du hogi möönsö fu de musu kii ën e. An musu dë a dunguwosu seei.”

³² Hën di könu fan ku di gaama taa: “Ee an bi hakisi i kaa fii mandëen go a di Gaan Könu u Loomë, nöö u bi sa puu ën a dunguwosu. Wë ma di a hakisi i sö kaa, nöö wa sa puu ën möön.”

27

Aki de ta tja Paulosu go a Loomë.

¹ Hën de dë te wan daka, hën de buta taa de o manda Paulosu ku wanlö oto sëmbë söötösöötö ku bui go a Loomë. Nöö hën de tei wan sodati kabiteni de kai Julisi buta faa musu tja dee sëmbë dë go a di Gaan Könu. Nöö di kabiteni dë ta wooko da di Gaan Könu seei.

² Nöö di juu dë, wan zeboto bi kumutu a di köndë de kai Adamitia „ko tjökö a Sesalia dë, ufö a o go a Italia Köndë. Nöö a di boto dë de o tja Paulosu, biga a Italia Köndë Loomë dë. Nöö di boto o ta nama a dee köndëköndë fu di ze bandja u Asia nango te a dou a Italia.

Hën u subi a di boto dë tefa u kaba. Hën u wai buta a mindi. Nöö fa u nango dë, nöö di womi u Masadonia de kai Alisitakusi di ta dë a Tesalonika hën o go ku u tu.

³ Hën di dobooko fëen hën u nango tefa u nama a Sidon. Nöö di sodati kabiteni libi bunu ku Paulosu. Biga a dëen pasi faa go a tela a dee mati fëen fu de sa sölugu ën.

⁴ Hën u toona ko subi a boto. Hën u buta a mindi. Ma di ventu ta hai u baka taanga te wa sa go. U musu ta waka a bandja së u di paati de kai Sipuusi nango ka di ventu an ta hai u baka sö möön.

⁵ Baka fëen möön, hën u waka a di ze langalanga ta pasa dee köndë u Silisia ku Panfilia, hën u go nama a di köndë de kai Mila u Lisia köndë.

⁶ Hën di u ko dou, hën di sodati kabiteni ko si wan boto fu di köndë u Afiikan de kai Alekesania nango a Italia. Hën a mbei u tei di boto dë.

⁷ Nöö di u kumutu a Mila, wa sa waka hesi. U ta waka teigiteigi ta ko nöömö te dou sömëni daka ufö u ko zuntu ku di köndë de kai Kinidusi. Tökusee wa dou möönsö. Di ventu ta hai u baka kodo te wa sa go a di pasi di u bi musu go möön. Hën u ko pasa di paati de kai Saamoni kisi di gaan paati de kai Keeta, nöö hën u ta waka a di së bandja fëen ka di ventu an ta naki u sö möön.

⁸ Ma nöö fa u ta waka zuntu ku di bunu së u di paati nango dë seei, ma tökusee di ventu ta tja u nango baka eti. Nöö hën u ta waka ku taanga nango, tefa u go nama a wan kamian u Keeta de kai Bumbuu Lampeesi. A dë zuntu ku di köndë de kai Lasea.

⁹ Nöö fa u ta du dë, u ta lasi ten seei. Biga di gaan begi daka u dee Dju sëmbë di de ta begi söndö njan pasa kaa, nöö te di daka dë pasa nöö an bunu u waka a di ze möön.

Te wan pisi hën Paulosu hopo bai de taa: ¹⁰ “Womi, mi si taa ee u kumutu aki go möön, nöö di boto o booko nöö woo kisi makei. A kandë lai fuu o go. A kandë so fuu o dëdë tu.”

¹¹ Fa Paulosu fan dë, hën di sëmbë abi di boto ku di sëmbë di ta tjëen, piki taa de sa go. Hën di sodati kabiteni nama ku de, an piki di fan u Paulosu. ¹² Nöö di gaan së u dee sëmbë dee dë a di boto, deseei tu an kë tan a Bumbuu Lampeesi dë. Biga di kamian an bunu da di kötö wei, nöö de kë biinga luku ee de sa go dou a di köndë de kai Fenikisi go tan ala tefa di kötö

ten pasa. Biga Fenikisi hën da wan bunu lampeesi u Keeta. Di ventu an ta kisi taanga ala a hii sê kumafa a ta kisi a Bumbuu Lampeesi.

¹³ Hën u dë te wan pisi. Hën wan ventu kumutu a di ze ko a u, an bigi. Nöo di lö ventu dë, hën de mēni taa de kë. Nöo di a ko wante, nöo hën de hai di hanka u di boto. Nöo hën u tuusi buta a mindi. Hën u ta waka langalanga a bandja sê fu di paati kumafa u sa waka zuntu ku tela tjika.

¹⁴ Ma fa u nango dë te fuu kë mēni, nöo hën wan gaan ventu kumutu a di oto sê u di paati dou a u. Nöo di ventu dë, hën da di gaan ventu u di ze. ¹⁵ Hën a kisi u a wataliba dë vuuu ku di boto. Hën a bia u viooo go a di ze mindi pii. De biinga u tii di boto te de wei hën de disa. Hën di ventu ta tja u go ka a kë a sösö kamian.

¹⁶ Te wan pisi hën u ko zuntu ku wan piki paati de kai Kalauda, ka di ventu an ta kisi u taanga sô möön. Nöo hii fa u nango dë, u ta hai wan piki boto ta tja ku u, ¹⁷ nöo hën u hopo ën hai ku taanga tuwë ko a di boto dendu gbogolou. Hën baka fëën hën de te köödëi hën de tai di gaan boto lontu hii ën sinkii ko dou fu di ventu an musu tjëen go booko.

Nöo hën de fëëë taa di boto o tjökö a di gaan sandu de kai Siite. Nöo hën de saka di ze di dë a di boto zaa ko basu fu di ventu an sa tja u go hesi sô möön. Nöo di de seeka sô te de kaba, nöo hën di boto dë a di wata liba ta diipi nango ta ko ta tja u go ka di ventu kë.

¹⁸ Di dobooko fëën, hën di gaan ventu ta kisi u eti ta seki di boto taanga kuma a sa singi u. Hën de puu hafu u dee lai a di boto tuwë go a wata.

¹⁹ Di u dii daka fuu di u kumutu a lampeesi, hën dee wookoma u di boto seei tei dee wooko lai u di boto tuwë go a wata.

²⁰ Hën u dë a di boto dendu sômēni daka. U hopo wojo luku liba te u wei, wa ta si teeja möönsö. Wa ta si sonuwojo. Di gaan ventu an ta saka möönsö, te nöo na wan fuu ta mēni möön taa woo kumutu ku libi.

²¹ Nöo di ten dë, dee sëmbë bi dë longi söndö njan. Biga de bi dë ku gaan pakisei te na wan u de ta mēni soni u njan möön.

Hën u dë te wan pisi, nöo hën Paulosu hopo taanpu a u mindi. Hën a taki da de taa: “Womi, hën di soni aki wë mi bi taki da unu taa wan boo kumutu a Keeta e. Ee u bi tan ala di soni aki an bi o miti u, nöo dee lai fuunu an bi o kaba a sösö.

²² “Ma nöo haika, un tai hati e. Di boto hën a o booko kaba a sösö, ma na wan fuu o lasi u libi. U tuu o kumutu.

²³ “Nöo di soni mbei mi taki sô. A di ndeti, hën di Gadu di mi ta dini aki, a puu wan basia fëën köndë manda ko taanpu a mi bandja ko fan ku mi, biga mi dëen sëmbë. ²⁴ Hën a taki da mi taa: ‘Womi Paulosu, na panta e. I musu nango te i dou a di Gaan Könu fesi nöömö faa kuutu soni fii. Nöo Gadu dë ku i. A o da i hii dee sëmbë ku i ta waka a di boto aki, de tuu o kumutu. Na wan u de o dëdë.’

²⁵ “Wë nöo womi, mi ta futoou Masa Gadu e. Di soni i si a manda ko piki mi aki, sô nöo a o pasa nöömö. Hën mbei mi ko fan ku unu taa un tai hati e. Woo libi. ²⁶ Ma fa i si u nango aki, di ventu o tja u go naki a wan paati, ma u tuu o kumutu.” Sô Paulosu fan ku u.

²⁷ Nöo hën u dë tee di u teni-a-fö ndeti fuu, di ventu ta tja u nango zaa eti a di pisi u di ze de kai Adiia. Nöo hën kuma a di tuwalufu juu fu ndeti, hën dee tiima u di boto ko ta fii taa u ta zuntu ku sê tela. ²⁸ Nöo hën de maaka di wata luku. A fundu föteni mēti. Hën di u go wan pisi möön hën de toona maakëen möön, hën a ko diiteni mēti.

²⁹ Hën de ko panta taa di boto o go naki booko a wan sitonu kamian. Hën de saka fö hanka tuwë go a wata djolou a di boto gogo. Hën de ta begi soni fu dadia musu ko.

³⁰ Nöo di juu dë dee sëmbë ta tii di boto, de kë fusi go. Nöo hën de go puu di piki boto u bi ta tja a di boto dendu dë tuwë a wata. De ta ganjan u otowan mbei taa de kë tuwë hanka a di boto hedi sê. Ma möiti wë de ta mbei fu de go disa u otowan a di boto dendu.

³¹ Ma Paulosu si de. Nöo hën a piki di kabiteni ku dee oto sodati sai dë taa: “Ee dee tiima u di boto kumutu go disa u, nöo wan o libi möön e. Woon dëdë.”

³² Nöo di dee sodati ko jei sô kaa, hën de hopo kisi de ufangi hën de koti dee tatai u di piki boto tuwë. Di boto diipi go fiaa.

³³ Hën di ganian kanda, hën Paulosu fan ku de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Tide mbei teni-a-fö daka un dë aki u bookohedi. Hati fuunu ta latja te wan ta njan. ³⁴ Nöo mi begi unu be un njan wan pikiwan. Biga ee wan njan nöo woon dëdë. Wan panta tumisi e. Biga na wan niën fuunu hedi uwii seei o lasi.”

³⁵ Hën di a taki sô kaa, hën a tei wan bëë. Hën a da Masa Gadu tangi a de tuu fesi te a kaba. Nöo hën a booko wan pisi, hën a ta njan. ³⁶ Nöo di de tuu si sô kaa, nöo hën de tai hati, hën deseei njan tu. ³⁷ Nöo u dë tuhöndö ku sëbënteni-ku-sikisi womi a di boto dë e, sô u bi hia tjika.

³⁸ Nöo di u njan te u kaba, hën u bigi puu lai möön ta tuwë a wata fu di boto musu möön fukë. Dee lai u ta puu ta tuwë a wata dë, de dë sakusaku u di soni de ta mbei boon.

³⁹ Tefa kamian limbo, hèn de ta si tela ma de an sabi di kamian. Hèn de luku èn hèn de si taa di kamian abi wan godò dè ku sandu balalaa. Nöò hèn de taa de o biinga luku ee de sa tjökò di boto nëèn.

⁴⁰ Hèn de koti dee tatai ta hoi dee hanka tuwè disa a di ze. Hèn de lusu dee tatai ta hoi dee pada. Hèn de hopo di ze seeka faa sa kisi di ventu möön taanga be a tja u go a fesi möön hesi. Nöò di de seeka sò te de kaba, nöò hèn u nango zaaa faa tja u go dou a di sandu.

⁴¹ Nöò di u nango, te fuu kè sabi hèn di sipi hedi tjökò a di sandu djoo ka tu ze buka ta kule ko miti. U peka gingin. Fa u peka dè, nöò di boto hedi hèn peka, an sa buli. Ma di wata ta naki di boto gogo nango ta ko djugudjugu tefa a booko pispisi.

⁴² Nöò di dee sodati si sò kaa, de panta taa dee sitaafuma o sun go kumutu, nöò de kè kii de wante. ⁴³ Ma di sodati kabiteni an kè u de kii Paulosu, hèn a bai de taa be de disa dee sèmbè, be de an kii de. Hèn a taa, dee sèmbè dee sa' u sun nöò be de fosu djombo go a wata sun go a sè. ⁴⁴ Nöò dee sèmbè na sabi u sun, nöò de musu subi a dee paanga liba ku dee bookobooko boto pisi liba, nöò de hai go a sè.

Nöò di u du sò kaa, hèn u tuu dou a tela. U libi.

28

Aki Paulosu dè a Malita.

¹ Nöò di u nango te u go dou ku libi a tela ufö u ko sabi taa di paati u naki dè hèn de kai Malita.

² Nöò dee sèmbè u di köndè kisi u ku wai, de hoi u bunu, de mbei u sèmbè. Fa di tjuba ta kai ta fon u dè u ta kötö, hèn de zunta faja da u, u ta këndè. ³ Paulosu seei ta pii udu ta tja ko zunta faja. Te wan pisi hèn di faja kendi wan sindeki a di udu dendu, hèn a kumutu ko njan mèn a maun gaa peka gingin.

⁴ Hèn di dee sèmbè u di köndè si di sindeki pekapeka nëèn maun, hèn de taa: “Wè di sèmbè di sindeki njan peka nëèn maun aki, goonliba si taa an dè fa a libi möön e. Biga de singi a ze kumutu, an dèdè, nöò hèn di sindeki njan mèn. Wè nöò di sèmbè dè musu dè wan hogisonima.” Sò de taki.

⁵ Hèn Paulosu sakwi di sindeki vau puu tuwè a faja. Fa a njan mèn dè seei, tòku na wan soni du èn.

⁶ Di juu dè, dee sèmbè dè pii ta luku. Biga de ta mëni taa ka a njan mèn tjika dè, nöò te wan pisi maun fèèn o soi ee nasò a tombi kai dèdè. Hèn de luku èn te de wei, soni seei an du èn möönsö. Hèn de bia pakisei taa: “Wè di sèmbè dè, a musu u dè wan gadu. „Biga di sindeki aki an sa njan sèmbè sò, nöò a fika ku libi..”

⁷ Nöò di hedima fu di paati dè hèn de kai Pubiisi. Nöò a abi wan gaan pisi u di köndè zuntu ka di sindeki njan Paulosu dè. Nöò hèn a tja u go nëèn. Hèn a sölugu u bunu hoi u seei dii daka longi.

⁸ Nöò di tata u di hedima bi dè suwakisuwaki. Fèbè ku bèè dè ku èn te na soni. Nöò hèn Paulosu go nëèn go begi dèèn te a kaba, hèn a nama maun nëèn. Hèn di tata bètè gbegede. A ko bunu.

⁹ Nöò di dee sèmbè ta libi a di paati jei sò, hèn de go piki hii dee sikima u de a hii dee köndèköndè u di paati, hèn de tuu ko a u ko suku heepi nöò hèn de tuu fia ko bunu. ¹⁰ Hèn de bigi u a sòmèni fasi seei. Tefa di daka woo kumutu dè, hèn de buta dee soni u a' fanöudu a boto da u.

¹¹ Nöò u bi a' dii liba naandè. Nöò di woo go, hèn u tei wan boto fu Alekesania de kai “De Tumii u Liba”. A bi sai dè ta luku fu di kötö wei musu pasa. Hèn u subi nëèn wai buta a mindi.

Aki Paulosu go dou a Loomè.

¹² Nöò di u kumutu a Malita hèn u go nama a wan köndè de kai Silakuse. Nöò u hoi dii daka dè, ¹³ hèn u kumutu. Hèn u waka langalanga a di ze bandja. Hèn u go nama a di köndè de kai Legiun. Dobooko fèèn, hèn wan ventu kumutu a u baka ta ko, nöò hèn u kumutu ku èn. Hèn di dobooko hèn u nama a Puteoli.

¹⁴ Nöò di u ko nama a Puteoli, hèn u ko si wanlò biibima u Masa Jesosi dè, hèn de begi u fuu tan ku de sèbèn daka. Hèn u tan tefa di sèbèn daka dou, hèn u kumutu dè go dou a Loomè.

¹⁵ Wè nöò di u bi ta waka a futu fuu go dou a Loomè, nöò hèn dee sèmbè u Masa Jesosi fu ala jei taa sò u ta ko. Hèn de kai a pasi waka ko miti u. Hafu u de waka te dou a di wojowojo fu di gaan pasi de kai Apii. Hafu u de fika a di kamian de kai Dii Wakama Wosu ta luku u.

Nöò di Paulosu si taa sò de du, nöò hèn a dèèn taanga. Hèn a da Masa Gadu tangi fu di piizi de mbei ku èn dè. Wè da sò di waka fuu waka bifö u dou a Loomè.

¹⁶ Nöo di u go dou a Loomë, hën de da Paulosu pasi fëen wanwan sa libi, ma a abi wan sodati ta watji ën.

Aki Paulosu ta fan ku dee Dju sëmbë a Loomë.

¹⁷ Nöo baka dii daka fëen fu di a dou, hën a kai dee hedima u Dju dee dë a Loomë taa be de ko nëen be a fan ku de. Nöo di de ko dou, hën a fan ku de taa: “Dee Isaëli sëmbë u mi aki, a Jerusalem wë mi kumutu. Ma fa mi dë buibui aki seei, ma na dee wëti u dee gaan sëmbë fuu mi poi e. Ma du hogi ku dee otowan fuu fu Isaëli tu, ma tökuseei de wë kisi mi a Jerusalem ala tja go da dee Loomë lanti fu ala.

¹⁸ “Nöo di dee lanti hedima ko öndösuku mi libi luku tefa de kaba, de an si föutu a mi seei möönsö fu de musu kii mi, nöo hën de kë puu mi a dinguwosu. ¹⁹ Ma nöo dee Dju sëmbë an kë piki. Nöo di ma si na wan oto baaku möönsö, hën mi taa mi kë ko a di Gaan Könu aki faa kuu tu da mi. Ma fa mi ko aki seei, an dë taa mi kë tja kaagi u dee sëmbë fuu u Isaëli ko da di Könu e.

²⁰ “Hën mbei mi kai unu fu mi fan ku unu, fuun saandi da di soni mbei mi dë buibui aki. Fu di mi ta biibi taa di Heepima u Isaëli di u bi ta mëni faa ko nöo a ko kaa, fëen hedi mbei mi dë söötösöötö ku di këti aki.”

²¹ Nöo di dee Isaëli sëmbë jei sö, hën de toona piki ën taa: “Wë nöo dee Isaëli sëmbë fuu a Judea ala an sikifi soni fii a pampia manda da u aki möönsö e. Na wan u dee sëmbë fuu dee kumutu ala tja kaagi fii ko da u aki tu.

²² “Ma nöo ee joo fan ku u a di soni di i, Paulosu, ta biibi, nöo fan ku u boo jei. Wë biga wan soni fu di biibi fii nöo u ta jei nöömö taa a hii kamian ka i ta taki a di njunjun biibi dë liba kaa, nöo a ta tja fia. Nöo u kë sabi soni fëen finifini e.”

²³ Di de fan sö kaa, nöo hën de buta daka. Tefa di daka dou, nöo hën de ko a Paulosu te a hia nëen wosu. Hën a ta fan ku de wan hii daka fu tefa sapate, ta leti de fa Masa Gadu ko ta tii libisëmbë a wan hii njunjun fasi. Nöo fa a ta fan dë, a ta tei Gadu buku ta lesi dee soni Mosesi ku dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi sikifi, ta puu da de. A ta biinga ku de nöömö fu de musu biibi taa dee soni de bi sikifi buta dë, soni u Masa Jesosi wë de bi ta taki nöo awaa de ko pasa.

²⁴ Nöo fa a ta fan ku de dë, de jei di fan. So u de piki taa tuu. Ma nöo so u de an kë tei ën seei.

²⁵ Te wan pisi hën de hopo u de go. Hën Paulosu fan ku de wan pasi möön ufö de go taa: “Di Akaa u Masa Gadu bi abi leti e, di a bi ko a di tjabukama fëen de kai Jesaaja liba. Biga a fan ku dee gaan sëmbë fuunu taa:

²⁶ Go fan ku dee Isaëli sëmbë aki taa:

‘Woon ta haika soni nöömö

ma wan o ta fusutan.

Woon ta luku soni nöömö

ma wan o ta si soni möönsö.’

²⁷ Biga dee sëmbë dee i si u ta fan ku de aki,
de a’ taanga hati te de an sa bia pakisei möönsö.

De a’ taangajesi poi.

De tapa de wojo seei u de an si soni.

Ee de an bi tapa wojo,

nöo de bi o si soni ku de wojo,

nöo de bi o jei soni ku de jesi,

de bi o a’ fusutan a de hedi dendu,

nöo de bi o bia ko a mi.

Nöo mi bi sa kula de.

Ma de an kë.

²⁸ Sö Gadu bi fan ku dee gaan sëmbë fuunu, nöo mi kë mbei un sabi taa sö un dë te tide eti.,
“Wë nöo di wan ta kë piki di buka u Masa Gadu aki faa heepi unu, nöo mi taki da unu taa a ta manda di Buka go da dee sëmbë dee na Isaëli e, nöo de o piki.”

[²⁹ Di Paulosu fan sö tefa a kaba, hën dee Dju sëmbë kumutu dë. Nöo fa de nango dë, hën de ta fia wan gaan fia nango fu di fan a fan ku de dë hedi.]

³⁰ Baka u di dë, hën Paulosu libi a di wosu hii tu jaa longi, ta paka di wosu hënseei. Nöo a ta kisi hii dee sëmbë dee ta ko nëen tuu ku wai. ³¹ A ta konda nöömö fa Masa Gadu tja wan njunjun tii ko, nöo a ta lei dee sëmbë ta ko nëen dë dee soni u Masa Jesosi Keesitu nöömö. An ta fëëe seei u taki de. Nöo sëmbë an ta tapëen tu fu an taki de.

A kaba.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Loomë

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë di pisi u Gadu Buku aki sö, nöö di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu hën sikifi ën manda da wanlö biibima u Masa Jesosi a di köndë de kai Loomë. Nöö fa a sikifi ën da de dë, nëën bi tja de ko a biibi e. Ma a buta taa a kè mbei wan lëisi faa go haika dee sëmbë u Loomë naandë. Nöö hën mbei a sikifi di biifi aki da de u de sabi ambë dëën, ku andi da di buka di a ta konda.

Nöö a di biifi aki, Paulosu ta lei gbegedee seei dee soni ku dee soni dee dë a di Buka u Masa Jesosi dendu. Nöö di mama sondi a taki a di biifi dë taa: Libi u teego fii fendii, nöö an dë sondi di wan sëmbë sa kisi ku ën seei kaakiti möönsö. Ma Gadu hën ta da u ën ku ën bunuhati te u nama ku Masa Jesosi.

Nöö Paulosu ta taki a sëmëni oto soni liba tu, a di biifi aki dendu. A ta lei fa hii sëmbë dë a wogi du basu, nöö de tuu o kisi sitaafu a Gadu ee na de biibi a Masa Jesosi liba. Hën tö sa mbei i ko limbo a Gadu wojo. Hën a toona ta lei fa di Akaa u Gadu tö nöö sa puu wan sëmbë fu an musu libi hogilibi möön.

Nöö a ta lei andi dee wëti u Gadu kè taki, ku fa dee Dju sëmbë ku dee sëmbë an dë Dju tuu dë a dendu u dee sondi Gadu buta faa du. Sëmëni oto soni a lei dee sëmbë u Loomë u de fusutan di Buka möön bunu.

Nöö di a o tapa di biifi, nöö hën a lei fa biibima ku biibima musu ta libi ku deseeri makandi, ku fa de musu ta libi ku lanti. Nöö hën a tapa di biifi ku odi apaiti.

Nöö te joo lesi di biifi aki, nöö joo si fa Paulosu bi abi fusutan tjika fu dee soni Gadu du da u a Masa Jesosi. Nöö i seei o ko abi möön bunu fusutan u de tu.

Aki di pampia seti.

¹ Wë dee sëmbë u Loomë dë, mi ta manda gaan odi da unu. Nöö di sëmbë di ta mbei di biifi aki, nöö mi da Paulosu, wan futuboi u Jesosi Keesitu di hënseei kai buta apaiti fasi taa mi musu dë wan tjabukama fëën ta konda di Bunu Buka u Gadu da sëmbë.

² Nöö di Buka mi ta konda aki sö, nöö Gadu bi paamusi ën gaanduwe a fesi e. Biga a bi taki ën da dee fesiten tjabukama fëën, nöö hën de sikifi ën buta a di Buku fëën. ³ Nöö di Buka aki, a nama a di Mii fëën de kai Jesosi Keesitu, di dë di Masa fuu.

Fa Jesosi sai dë, dee sëmbë, a libisëmbë fasi nöö a bi dë di bakamii fu Könu Dafiti, ⁴ ma nöö te i luku ën te i kaba, nöö i ta si gbegedee taa Gaangadu Mii seei di dë. Biga libi fëën bi dë limbolimbo söndö föutu, ufö a weki baka a dëdë a wan kaakiti fasi. Sö di Akaa u Gadu bi dë nëën tjika.

⁵ Nöö di Mii u Gadu di u ta taki aki, hën wë libi ku u ku ën bunuhati. Hën a da u di wooko fuu sa ta tja di Buka fëën ta paaja da dee peipei sëmbë u goonliba, be de sa biibi ën nöö de o sa piki ën buka. ⁶ Nöö un dee biibima u Loomë seei dë a dendu tu e, u dee sëmbë dee Gadu kai fuun ko dë sëmbë u Jesosi Keesitu. ⁷ Nöö hën i si mi ta mbei di biifi aki da unu.

Masa Gadu lobi unu e, dee sëmbë. A kai unu fuun ko dë apaiti sëmbë dëën. Nöö mi ta manda gaan odi da unu taa u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu ta tja unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu taki di fa a kè go haika dee biibima u Loomë tjika.

⁸ Wë nöö a di fosu kamian nöö mi ta da di Gadu fuu di mi ta dini aki tangi da unu tuu a Jesosi Keesitu nê. Biga de tei di fa un ta biibi ën naandë tja go paaja a hii kamian. ⁹ Nöö fa mi ta dini ën ku hii mi hati ta konda di Bunu Buka fëën Mii aki, nöö hënseei dë kotoigima u mi e. A sabi taa ma ta fëekëtë unu a di begi u mi möönsö. Hiniwanten mi ta mëni unu. ¹⁰ Nöö mi ta begi ën nöömö, a kandë mi sa feni pasi fu mi dou a unu ala awaa, ee Gadu kè. ¹¹ Biga wë mi hangi u si unu gaanfa seei, dee sëmbë, u mi musu tja wan soni u di Akaa u Gadu ko paati ku unu, be di biibi fuunu ko möön taanga.

¹² Boo taki ën sö taa mi kè fu mi ku unu tuu musu miti fuu da u seei taanga, fa u ta biibi Gadu makandi aki. ¹³ Tuu e, dee sëmbë, mi kè mbei un ko sabi taa sëmëni pasi mi buta kaa fu mi sa ko a unu. Mi kè ko wini sëmbë a unu mindi naandë da Gadu, leti kumafa mi bi wini sëmbë a sëmëni u dee köndë ka dee sëmbë na Dju ta libi, ka mi bi ta waka. Ma nöö hën mi ta biinga te tide, soni ta tapa mi nöömö.

¹⁴ Fa mi ta konda di Buka u Masa Jesosi aki, dee sëmbë, nöö mi musu u kondëën da hii sëmbë e, dee sëmbë dee kisi lei ku dee an kisi lei wan bëtë, dee sëmbë dee ta fusutan soni bunu ku dee sëmbë dee an ta fusutan soni wan bëtë, de tuu mi musu ta konda di Buka da. ¹⁵ Hën mbei mi kè ko a unu a Loomë ala, be mi kondëën ala tu.

¹⁶ Nöo fa mi ta konda di Bunu Buka u ₁ Masa Jesosi, Keesitu aki, nöo sen an ta kisi mi dëen wan pikiwan seei. Kwetikweti. Biga mi sabi taa hën ta tja di kaakiti u Gadu ko da hii dee sëmbë dee ta biibi ën fu de feni di heepi u Gadu, u de an lasi go kaba a sösö.

Nöo di Buka aki sö, fosofosu a bi dë fuu dee Dju sëmbë, ma fa u dë aki a ko dë da hii sëmbë tuu. ¹⁷ Hën ta lei u di fasi fuu sa ko bumbuu a Gadu wojo. Nöo di fasi u ta taki aki, a Gadu a kumutu. Nöo ku biibi a ta seti, nöo ku biibi nöo a nango dou tu, leti kumafa de sikifi a di Buku u Gadu taa:

Di sëmbë di dë bumbuu a Gadu wojo,
hën ta libi ku biibi nöömö nango.

Aki ta lei fa Gadu hati boonu ku dee sëmbë dee na a' bisi ku ën.

¹⁸ Dee sëmbë o, di hatiboonu u Masa Gaangadu a liba ala ta kai a so sëmbë liba kaa e, biga de an ta mëni Gadu seei. Fa de sai u de dë, nöo de ta biinga u tapa dee soni dee dë leti, fu di de kë libi di takuhatilibi u de go dou. ¹⁹ Wë biga ee fu de sabi soni u Gadu nöo de sa sabi ën o. Gadu seei wë mbei de sa sabi ën limbolimbo. ²⁰ Biga fa Gadu sai dë, ja sa si ën ku wojo e. Ma te i luku dee wooko fëen te i kaba, nöo i sa si di kaakiti fëen di dë u teego, ku di Gadu fasi fëen di a abi. Biga fu sensi di a mbei goonliba, dee soni dee a bi mbei dë limbolimbo u hii sëmbë sa si, hën mbei na wan sëmbë sa puu ën seei taa an bi sa sabi ën.

²¹ Ma hii fa dee lö sëmbë dee u bi taki dë sabi Gadu seei, ma nöo de an ta lesipeki ën ta dëen di hei di a abi taa a dë Gadu. Na tangi seei de ta dëen. Nöo fëen mbei de ko ta pakisei sösö soni, hati u de ta mëni wisiwasi te de an abi bumbuu fusutan möön. ²² Hii fa de ta mbei taa de këni seei, ma di soni dë mbei de toon gaan wisiwasima. ²³ Biga de tei di waiti u di Gadu fuu di an ta dëdë möönsö hën de tuwë go a kapëë. Nöo hën de bia mbei pindi u dee soni dee sa poi kaba a sösö buta nëen kamian, kuma libisëmbë, kuma fou, mbeti, ku dee soni dee ta hai ku bëë a goon. Dee lö soni dë de go pii tja ko ta dini a Masa Gadu kamian.

²⁴ Nöo fa de du ën tjika dë, nöo hën mbei Gadu disa de be de go du andi de kë ku dee hogihatilibi u de, tee nöo fa u dë aki de ko ta du dee soni dee na fiti libisëmbë u de du ku deseei a di së u manu ku mujëë soni. De ta poi deseei sinki ta kaba a sösö. ²⁵ De tuwë dee leti soni u Gadu tuu fiaa a kapëë go tei ganjanganjan soni. Ka u de ta dini Masa Gaangadu di mbei hii soni u mundu, nöo hën de tei dee soni dee a mbei buta ta begi nëen kamian. De disa di bumbuu Gadu dë di u musu ta begi ta gafa nango nöömö söndö kaba. A tan sö.

²⁶ Nöo hën mbei Gadu disa de tu, be de libi söndö sen kumafa de ta hangi a de hati, tee nöo dee mujëë seei an ta libi a di fa Gadu buta u de ta libi ku womi möön. De bia ko ta du soni dee na fiti fu libisëmbë musu du. ²⁷ Söseei dee womi tu, de disa fa Gadu buta de u de libi ku mujëë, nöo hën de ko ta kë de na de. Hën dee lö giii dë ko dë kendikendi a de hati tee de go ta libi fanafiti ku de seepi kuma manu ku mujëë. Nöo hën wë i si taa de ko feni di sitaafu ta tja di fiti di lö takulibi di de ta libi naandë.

²⁸ Fa dee sëmbë sai u de dë, dee soni u Gadu de bi sabi naandë, hën de feni taa an dë fanödu u de hoi de a de pakisei möön. Nöo fëen mbei Gadu disa de, be de du dee poipoi soni de ta pakisei dë go dou, be de ta du dee soni möönmöön dee na fiti fu libisëmbë du. ²⁹ Nöo hën hati u de ko fuu ku hii sootu pei hogifasi. Fa de sai u de dë, sösö hogihati ku langahati de ta abi. De aan toobi ku na wan wëti a dee hogi de ta du. De ta haun, de ta kii sëmbë, de lo' feti, de ta ganjan sëmbë, de a' hogihati u otowan, de ta tja sëmbë go sei, ³⁰ de ta guunjan sëmbë a baka. Fa de sai dë, de ta buuse Gadu seei, de ta saanti sëmbë ta wisiwasi otowan, de abi gaan fasi ta njan buka. De ta boi këni seei unfa de sa du hogi nango nöömö. De an ta piki mama ku tata buka möönsö. ³¹ Fa dee lö sëmbë sai u de dë, de aan bumbuu fusutan möön e. Ja sa futoou de a na wan soni. De aan tjalihati möön, nöo de an ta saa sëmbë möön tu.

³² Nöo hii fa de sabi taa Gadu a' leti di a buta taa dee sëmbë dee ta du dee lö soni naandë musu dëdë paati ku ën fu nöömö, ma nöo de aan toobi. De ta du sö nango nöömö. Nöo na di dë nöo, ma de ta da oto sëmbë taanga u de du sö tu. Sö dee sëmbë dë hogi tjika e.

2

Aki ta lei fa Gadu o kuutu

a wan leti fasi.

¹ Wë nöo a kandë kumafa un jei dee soni u taki dë, nöo un ta kuutu a dee sëmbë liba dee ta libi sö. Ma mi kë un sabi taa fa un ta kuutu dee oto sëmbë dë, ma nöo unu seei un ta kuutu tu e, dee sëmbë. Na wan fuunu sa puu hënseei a dendu, biga hii unu tuu ta du dee lö wogi naandë tu. ² Nöo u sabi taa Gadu abi leti te a ta kuutu a dee sëmbë liba dee ta libi a dee lö fasi dë. Na sö nö? ³ Ma nöo fa i ta suku u kuutu dee oto sëmbë dë, nöo i seei ja dë wan libisëmbë ta du dee soni dë tu nö? Nöo unfa i pakisei? I mëni taa di kuutu u Gadu an o kai a i liba tu nö? A o kai a i liba e! ⁴ Fëen mbei ja musu hei i seei fu di Gadu ta libi bunu ku i sö. Biga fa a

abi gaan pasensi ku taihati da i dë, nöö a kë fu hati fii musu bia, fëen mbei a ta libi bunu ku i sô te kisi fa u dë aki.

⁵ Ma nöö fa i si i ta mbei taangajesi da Gadu naandë, hati fii an kë bia, ma i saandi i ta du ô? I ta pii di hatiboonu u Gadu buta dë faa musu kai a i liba a di daka di Gadu buta faa kuutu libisëmbë. Nöö a di daka dë, a o ko a limbo gbedeede fa Gadu ta kuutu leti tjika. ⁶ Biga a di juu dë, nöö a o paka hiniwan sëmbë a di sondi di a bi du. ⁷ Dee sëmbë dee bi ta libi bunu nöömö fu de feni gafa a Gadu ku di hei di a abi u da de, dee an bi kë dëdë, nöö dee lö sëmbë dë Gadu o da de libi fu teego. ⁸ Ma nöö dee sëmbë dee ta suku soni da deseei nöö, de aan bisi ku dee leti soni u Gadu möönsö, de ta waka a hogilibi baka nöömö, nöö a dee sëmbë naandë liba di hatiboonu u Gadu o ko e. ⁹ Nöö fa i si dee sëmbë sai dë, nöö toobi ku fuka o miti hiniwan u de, ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju sëmbë.

¹⁰ Ma ee wan sëmbë i ta libi bunu a Gadu wojo, nöö joo feni gafa a Gadu e, ku nëbai, ku kötöhati, ee i dë Dju, ee ja dë Dju. ¹¹ Biga fa Masa Gadu sai dë, an ta luku ambë da i.

¹² Ma haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i ta du hogi ma ja sabi dee wëti u Gadu dee a bi da u dee Dju, nöö Gadu an o kuutu i ku dee lö wëti dë e. Ma seei joo kisi sitaafu, biga hogi i du. Ma ee wan sëmbë i sabi dee wëti ma jetiseei i ta du hogi, nöö ku dee wëti dë seei a o kuutu i da sitaafu. ¹³ Biga an dë taa te i jei dee wëti nöö Gadu o luku i u bumbuu sëmbë nëen wojo e, ma te i piki de ufö.

¹⁴ Dee sëmbë o, fa i si dee oto sëmbë dee na dë Dju sai dë, de an sabi dee wëti dee Gadu da u Dju sëmbë e. Ma te i luku de te i kaba, nöö so juu i ta si kuma de ta libi leti kuma de sabi dee wëti. Hii fa de an abi dee wëti dë seei, ma a dë kuma de ta buta deseei a de basu. ¹⁵ Nöö hën mbei i ta si taa dee soni dee wëti ta takî, nöö de tuu dë sikifisikifi a libisëmbë hati kaa. Biga te de ta poi de, nöö hati u de ta fon de. Fa de sai dë, hiniwan u de ta kuutu ku ën seei ta dëen seei leti ee nasö adjabëë, leti kuma a bi sabi dee wëti u Gadu kaa. ¹⁶ Nöö fëen mbei na wan sëmbë o fika söndö Gadu kuutu ën e., Biga wan daka o ko, nöö Gadu o buta Jesosi Keesitu faa kuutu hii dee tjubitjubi soni tuu dee dë a libisëmbë hati, leti kumafa di Buka di mi ta konda aki ta takî.

Aki ta lei taa aan heepi ee i dë Dju sëmbë ma ja ta hoi dee wëti.

¹⁷ Söö. Wë awaa mi o fan ku un dee sëmbë dee ta hopo unu seei naandë fu di un dë Dju hedi. Fa un sai dë, un ta langi a dee wëti dee Masa Gaangadu bi da dee fesiten sëmbë fuu taa de o tja unu go a Gadu. Un taa un dë wan apaiti sëmbë di Gadu ta luku fëen seei. Sö un sai dë ta njan buka ta takî.

¹⁸ Un taa un sabi hii soni Gadu kë kaa, un lei dee wëti fëen tee sabi andi da dee möön bumbuu soni u goonliba. Sö un ta takî.

¹⁹ Un taa un sa leti dee sëmbë seei dee an bi sabi soni u Gadu wan daka, be wojo u de ko limbo. Un ta takî taa un sa heepi de, be de kumutu a dungu ko a limbo.

²⁰ Un taa ee wan sëmbë aan fufutan, nöö un sa heepi ën be a ko sabi unfa faa musu libi. Un ta lei sëmbë seei kuma unu da mësitë nöö de da miii. Biga unu abi dee wëti dee ta mbei sëmbë ko sabi andi da tuu ku andi da ganjan. Na sö un ta takî nö?

²¹ Ma nöö mi hakisi unu e, taa fa un ta lei oto sëmbë dë, un ta lei unu seei tu ô? Fa un ta konda taa sëmbë an musu fufuu, wë nöö unu seepi wë? Wan ta fufuu ô? ²² Un sai dë ta bai sëmbë taa ja musu tei wan mujëë di an dë mujëë fii. Wë nöö unu wë, wan ta du ën nö? Un taa un ta buuse dee pingigadu u dee oto sëmbë, ma nöö mi hakisi unu taa wan ta feni njan a dee pingigadu wosu u de nö? ²³ Un si? Fa un ta njan buka naandë ta mbei unu seei hei taa unu abi dee wëti u Gadu, ma nöö wan ta poi de ta söso Gadu nö, dee sëmbë?

²⁴ Wan sabi fa di Buku bi takî nö? A taa: “Fu un dee Dju sëmbë i si aki hedi mbei dee oto köndë sëmbë ta kosi Gadu në e.”

²⁵ Dee sëmbë o, fa un dë Dju sëmbë tjika aki, nöö un abi di maaka a unu sinkii kaa taa un dë apaiti sëmbë da Gadu. Na sö nö? Wë nöö ee un ta hoi dee wëti dee Gadu bi da, nöö di maaka dë abi waiti. Ma nöö ee un ta booko dee wëti fëen nöö di maaka dë an abi wan wojo heepi. Biga di maaka nëen da di gaan soni. Nöö fa i ta booko Gadu wëti dë, nöö i ko dë leti kuma dee sëmbë dee na abi di maaka.

²⁶ Haika e, ee wan sëmbë an abi di maaka u Dju nëen sinkii, ma nöö libi fëen ta kai ku dee wëti u Gadu, nöö na Gadu o luku ën apaiti leti kuma a abi di maaka nëen sinkii, na sö nö? ²⁷ Nöö di lö sëmbë dë sa kuutu i o. Biga hii fa i abi dee wëti u Gadu sikifisikifi ku di maaka a i sinkii dë tuu seei, ma töku i ta booko dee wëti. ²⁸ Nöö sö wan Dju, an dë wan leti Dju a Gadu wojo e. Nöö sö seei tu di maaka a i sinkii dë, nëen da di tuutu maaka di a ta si. Kwetikweti. ²⁹ Biga di sëmbë di dë wan leti Dju a Gadu wojo, nöö hati fëen hën tooka, na sinkii fëen. Nöö fa di hati fëen tooka dë, an dë fu di a abi dee wëti u Gadu sikifisikifi a pampia e, ma fu di di Akaa u Gadu hën du ën wooko nëen hati. Nöö sö wan sëmbë an ta feni gafa fëen a libisëmbë e, ma a ta feni ën a Gadu.

3

Aki ta lei fa Gadu dë u futoou

u nõömö.

¹ Wë a kandë fa mi taki dë, nõö so fuunu dee Dju sëmbë o hakisi taa: “Wë ee a dë sô, nõö un heepi seei a abi ee u dë Dju? Un heepi a abi fa u abi di maaka a u sinkii aki?” ² Aai, wë a abi heepi seei te a hila e. Nõö di fosu wan, hën da a u dee Dju sëmbë maun wë Gadu bi futoou dee wöutu fëen.

³ Ma nõö i abi so Dju sëmbë de an kë biibi Gadu, nõö unfa un pakisei? Fu di de an kë biibi, nõö hën da Gadu disa dee soni a bi taki ô? Sô un pakisei nõ? ⁴ Nönö, kwetikweti! Gadu hën a o dë u futoou nõömö. Fa u dë aki, hii sëmbë u goonliba tuu sa ta lëgëdë ta mindi soni u de, ma Gadu hën an o du sô. A o du dee soni dee a taki nõömö.

Wan bi jei fa Dafiti bi taki a di Buku di a fan ku Masa nõ? A taa:

Joo feni leti a dee fan fii dee i ta fan.

Fa de ta kuutu i dë, a bakaten i o wini de nõömö.

Sô a sikifi a di Buku.

⁵ Nõö a kandë wan sëmbë sa taa: “Wë ee di hogilibi fuu ta tja di bunulibi u Gadu ko a döo, nõö hën da sa kuutu u te u ta du hogi? Naa fuu ta du wogi nango mõnmöön nõ, be në fëen bai.” Sô wan libisëmbë o fan. ⁶ Ma di lö fan dë, an bunu e. Biga ee sô a dë, nõö hën da Gadu an o sa kuutu a libisëmbë liba mõnsö fu dee hogi de ta du.

⁷ A kandë tu wan sëmbë o taa: “Wë mi o ta mindi soni ta lëgëdë, biga hën o ta mbei di fa Gadu an dë mindisonima o ko mõn limbo u sëmbë si. Nõö Gadu an o sa kuutu mi tu, biga mi ta heepi ën fu sëmbë sa si fa a bumbuu tjika. ⁸ Un boo ta du hogi nango nõömö, biga a ta tja bunu ko.” Sô wan soni so sëmbë ta mindi da u e, taa sô u ta lei sëmbë. Ma dee sëmbë dee ta fan dee lö soni dë, a fiti u de feni wan gaan sitaafu seei a Gadu e.

Aki ta lei taa hii sëmbë dë

a hogidu basu.

⁹ Wë nõö fa u taki dë taa Gadu bi hei u dee Dju sëmbë, nõö andi u lei a di dë? U dë bumbuu sëmbë mõn dee sëmbë an dë Dju nõ? Kwetikweti. Biga wë u bi taki kaa taa ee i dë Dju, ee ja dë Dju, ma hii u tuu ta dë a hogidu basu makandi a Gadu wojo. ¹⁰ Hën di soni dë wë de sikifi buta a di Buku u Gadu taa:

Na wan sëmbë dë di ta libi bunu a Gadu wojo e.

Na wan kodo seepi.

¹¹ Na wan sëmbë dë tu di abi fusutan.

Na wan dë di ta suku Gadu.

¹² Hii de tuu fia bia disa Gadu,
de ko dë kaba-a-sösöma u mundu.

Na wan sëmbë ta suku u du wan bunu soni mõnsö.

Na wan kodo seei.

¹³ Ee i haika di fan u de te i kaba

nõö a dë gaan poipoi soni,

leti kuma te i jabi wan baaku ka de bei sëmbë.

Nõö a de tõngö, sösö ganjan tõ nõö dë nëen.

¹⁴ Dee soni de ta puu a de buka ta taki,

de dë hogi kuma te sindeki njaan i.

Fa i si de sai dë,

buka dendu u de fuu ku siba ku bita fasi.

¹⁵ Hiniwanten de ta dë setiseti u de kule go kii sëmbë.

¹⁶ Hii ka de ta waka,

soni nõö de ta poi ta tja fuka ko da sëmbë.

¹⁷ Nõö di soni de kai fii ku sëmbë,

de an sabi ën seei.

¹⁸ Di fa libisëmbë musu fëëë Gadu,

de an saandi de kai sô.

Sô di Buku taki e, dee sëmbë.

¹⁹ Ma nõö fa di Buku u Gadu ta taki dë, nõö ambë a ta taki tuwë da? Na u dee Dju sëmbë nõ? U wë a ta taki e. Biga u sabi taa u dee sëmbë dee dë a dee wëti u Dju basu, nõö u di Buku sikifi da. Wa sa puu u seei a dendu.

Ma na u dee Dju sëmbë nõö Gadu o kuutu e. Ma hii sëmbë u goonliba tuu o hai ko a Gadu makandi faa kuutu de. Nõö fa woo dë a di kuutu dë, na wan sëmbë seei o feni soni u piki. U tuu o kabuka pii. ²⁰ Biga na wan sëmbë sa hoi wëti te nõö a ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo

möönsö e. Nöö boiti u di dë, na u di soni dë hedi tu mbei Gadu da u dee wëti, ma a da u de faa lei u fa u dë hogi tjika. Nöö sö e.

Aki ta lei fa i sa ko bunu

a Gadu wojo.

²¹ Ma nöö fa u dë aki, dee sëmbë, awaa ufö a ko a döö di fa Gadu bi buta fu libisëmbë sa ko bunu nëen wojo. Nöö ee i bi lesi dee buku u Mosesi ka a sikifi dee wëti buta, ku dee soni dee oto tjabukama u Gadu bi sikifi tu, nöö i bi o si taa de bi taki soni u di fasi aki gaanduwe kaa. ²² Nöö di fasi fa i sa ko bunu a Gadu wojo di u ta taki aki, na a wëti a nama e, ma a nama a biibi. Biga Gadu buta taa hiniwan sëmbë di ta biibi a Jesosi Keesitu liba, nöö a ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo kaa, ee i dë Dju, ee ja dë Dju., Aan toobi un pei sëmbë i dë.

²³ Haika e, dee sëmbë. Hii libisëmbë tuu du hogi a Gadu wojo. Na wan kodo seei kumutu a dendu. Di fa a mbei u fuu dë waiti kuma hën, nöö u tuu misi ën. ²⁴ Ma nöö fa u dë aki, u tuu Gadu du wan gaan soni da, kuma wan kado di a da u waiwai ku ën bunuhati. Biga a mbei u tuu sa ko bunu nëen wojo fu di Jesosi Keesitu dëdë paka faa puu u a hogi basu. ²⁵ Masa Jesosi hën wë Gadu bi da e, kuma wan paima a paka fu tja u ko bunu ku ën. Nöö ee wan sëmbë i ta buta biibi a di fa a dëdë tuwëen buuu da u dë, nöö ii ko bunu a Gadu wojo e.

Nöö fa u ta taki ën aki, dee sëmbë, nöö di soni mbei Gadu buta Masa Jesosi faa paka paima da u, faa lei u taa a dë wan leti kuutuma. Biga a bi dë sö kuma Gadu an bi a' leti, biga an bi ta sitaafu sëmbë u dee hogi de bi ta du. A bi ta hoi pasensi ku de ta tai hati ku de te kisi fa u dë aki. ²⁶ Ma nöö a di ten aki nöö a ko lei u taa a dë wan leti kuutuma. Biga a mbei Masa Jesosi dëdë da u. Nöö a di fasi dë a lei u taa sö a ta du soni ku leti tjika, nöö sö a sa mbei sëmbë ko bumbuu nëen wojo tu, ee i ko biibi a Masa Jesosi.

²⁷ Wë nöö fa u jei dee soni te u kaba aki, dee sëmbë, nöö u sa njan buka möön nö? Kwetikweti! Faandi mbei? Wë biga u si gbelin taa di ko bunu ku Gadu an nama seei a di fa i ta hoi wëti. Nönö. Ma a biibi nöö a nama. ²⁸ Mi taki e, dee sëmbë, ee wan sëmbë i kë ko bunu a Gadu wojo, nöö be i biibi nöö. A di fa dë nöö Gadu o luku i u bumbuu sëmbë, na te i ta hoi wëti ufö.

²⁹ Wë nöö mi hakisi e, taa Masa Gadu dë fuu Dju sëmbë wanwan nöö nö? An dë Gadu u dee oto föluku tu ö? Wë aai, a dë Gadu u de tu, ³⁰ biga hën wanwan tö nöö da Gadu u mundu. Nöö hën ta mbei u dee sëmbë dee abi di maaka u Dju a u sinkii, ku dee sëmbë dee na abi di maaka tuu, sa ko bumbuu sëmbë nëen wojo. Ma nöö a o luku ee i ta biibi ufö, biga ku di wan seei biibi nöö a ta tei u tuu.

³¹ Wë nöö a kandë i sa taki taa: "Wë nöö di a dë sö kaa, nöö nëen da u tuwë dee wëti a kapëë nö?" Na mëni sö e, dee sëmbë. Biga fa i si u ko ta biibi aki, nöö awaa ufö u ta hoi dee wëti u Gadu awaa.

4

Aki ta lei fa Abahamu ko bunu

a Gadu wojo.

¹ Wë dee sëmbë, fa u ta taki di soni aki, nöö un boo luku andi pasa ku di gaan sëmbë fuu dee Dju de kai Abahamu. ² Abahamu bi ko wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e. Nöö ee soni a bi du mbei a ko sö, nöö a bi sa njan buka, na sö nö? Ma nöö u sabi taa na wan sëmbë sa njan buka a Gadu fesi e.

³ Ma nöö unfa di Buku u Gadu taki? A taa:

Abahamu bi biibi Gadu.

Hën mbei Gadu luku ën kuma wan bumbuu sëmbë nëen wojo.

I si?

⁴ Wë nöö sö a dë e. Ee wan sëmbë du wan soni te a kaba, nöö an dë gaan soni te de pakëen. Biga wooko nöö a wooko ën. ⁵ Ma ee wan sëmbë na soni a du, ma biibi nöö a biibi Gadu taa a ta kai dee takulibima fu de ko bumbuu sëmbë nëen wojo, nöö di sëmbë dë hën Gadu ta tei u bumbuu sëmbë e, fu di biibi fëen hedi. ⁶ Nöö Dafiti seei bi taki u dee lö sëmbë dë, dee Gadu ta luku u bumbuu sëmbë ma na u dee du u de hedi. A taki u di kölöku di de kisi. Biga a taa:

⁷ Kölöku u dee sëmbë dee Gadu puu a bëë

u di fa de bi poi ën wëti.

Kölöku u de di Gadu an ta si dee hogi

de bi du möön e.

⁸ Hën a toona taki möön taa:

Kölöku u di sëmbë di Gadu an o mbei a paka u dee hogi dee a du möön.

Sö Dafiti bi taki e.

⁹ Wë nõö di kõlõku dee sëmbe naki naandë, nõö unfa i mēni? A dë u dee sëmbe wanwan dee abi di Dju maaka a de sinkii õ? An dë u dee oto fõluku tu nõ? Aai e, a dë u de tuu. Biga wë u bi taki kaa taa fu di Abahamu biibi hën mbei Gadu tei ën fu wan bumbuu sëmbe nëen wojo. ¹⁰ Ma nõö na un ten Gadu bi tei ën sõ? A baka u di a kisi di maaka, naa bifõ a kisi ën? Wë bifõ a kisi ën e! ¹¹ Nõö hën a kisi di maaka, nõö di maaka hën ta lei taa ufõ a kisi ën seei Gadu bi tei ën kaa fu di a biibi ën hedi.

Nõö sõ i si taa Abahamu ko dë gaan sëmbe fuu na akaa fasi, biga u ko ta waka nëen baka a di fa a bi ta biibi. Ee ja abi di maaka u Dju a i sinkii seei ma i ta waka a Abahamu baka ta biibi Gadu, nõö Abahamu ko gaan sëmbe fii kaa. Nõö Gadu ta tei i u bumbuu sëmbe nëen wojo. ¹² Nõö fa u taki dë, Abahamu dë gaan avo tuu u dee sëmbe dee abi di maaka, ma tõku na de tuu e, ma dee ta waka nëen baka ta biibi Gadu leti kumafa hënseei bi ta biibi bifõ a kisi di maaka naandë.

¹³ Wë u sabi taa Gadu bi paamusi Abahamu ku dee bõngõ fëen wan soni taa de o feni di goonliba a de maun a bakaten. Nõö di paamusi naandë, Abahamu an kisi ën fu di a bi hoi wëti e, ma a kisi ën fu di a biibi Gadu hën Gadu tei ën u bumbuu sëmbe. Hën mbei a paamusi ën sõ wan gaan soni.

¹⁴ Wë nõö ee a bi dë sõ taa di gaan bunu dë sëmbe sa feni ën fu di de ta hoi wëti hedi, nõö hën da biibi aan heepi e. Nõö sõseei di paamusi Abahamu bi kisi a Gadu dë an bi sa dë wan wojo soni tu, ee wëti i bi musu hoi ufõ i feni ën. Ma na sõ a dë e, dee sëmbe. Wëti an sa tja di lõ bunu dë ko. ¹⁵ Ma i saandi wëti ta tja ko nõ? Sitaafu wë a ta tja e. Biga ka wëti an dë nõö sëmbe an ta feni ën poi faa tja sitaafu ko da de. Ma ka a dë, nõö naandë sëmbe ta poi ën nõö i kisi sitaafu.

¹⁶ Nõö fëen mbei ee Gadu paamusi i wan soni, nõö an o da i ën fu di i ta hoi wëti e. Ma fu di i ta biibi, hën mbei joo feni ën. Di bunuhati u Gadu hën nõö sa mbei di paamusi fëen ko tuu. Nõö di paamusi u Gadu di u taki dë, a dë sitampusitampu da hii u dee bõngõ u Abahamu tuu fu di u ta biibi Gadu, ee i dë Dju ee ja dë Dju. Biga Abahamu da di gaan sëmbe fuu tuu.

¹⁷ A dë leti kumafa Gadu bi taki da Abahamu a di Buku. A taa:

Mi tei i buta fii ko dë di gaan sëmbe fu hia fõluku.

Sõ wë Gadu bi taki da Abahamu. Nõö sõ wan fasi i si taa Gadu ta luku u kuma bõngõ u Abahamu. Fa Abahamu bi biibi tjika dë, a bi sabi taa Gadu hën ta weki dëdë sëmbe seei toona da de libi baka, hën ta si dee soni dee an dë u si leti kuma de dë kaa.

¹⁸ Nõö fa Abahamu bi ta biibi Gadu dë, a bi ta pakisei di soni di Gadu bi paamusi ën taa a o ko di gaan sëmbe u hia fõluku. Ma an bi dë faa mēni sõ wan soni seei, biga di ten faa pai mihi bi pasa gaanduwe kaa. Ma fu di Gadu hën bi paamusi ën taa dee bõngõ fëen o ko hia kuma dee teeja dë a liba, hën mbei a fika dë ta mēni ën nõömõ.

¹⁹ Nõö di juu di Gadu bi paamusi ën di soni dë, nõö Abahamu bi ko gaandi seei kaa tee a fika piki a tapa hõndõ jaa, nõö hën mujëe Sala tu ko gaandi tee bëe fëen bi tapa. Na wan u de bi dë a di fa u pai mihi mõn e. ²⁰ Ma nõö Abahamu an luku di dë. An bi pakisei seei taa dee soni dee Gadu paamusi ën dë an sa pasa. Ma a ta biibi Gadu nõö. Nõö fa a ta biibi nango dë, nõö di biibi fëen ko gingin te a ta wai ku Gadu seei, ²¹ taa a abi kaakiti tjika faa du leti kumafa a bi paamusi ën dë. Biibi nõö a biibi sõ. ²² Nõö hën di soni dë wë mbei de sikifi fëen a di Buku u Gadu taa Gadu bi tei ën u bumbuu sëmbe nëen wojo.

²³ Ma nõö fa de sikifi ën dë, na u Abahamu wanwan hedi mbei de sikifi ën e, dee sëmbe, ²⁴ ma fuu hedi tu. Biga u ta biibi Masa Gadu taa a bi weki Jesosi u Masa a dëdë tuu, nõö fëen mbei u seei ko dë bumbuu sëmbe nëen wojo tu. ²⁵ Fa Gadu buta Masa Jesosi a dee sëmbe maun de kii ën dë, nõö hën da di paima a paka fu dee hogi du fuu. Nõö di i si taa Gadu toona weki ën baka, nõö hën da a tei di paima, nõö a ta luku u kuma u dë sõndõ fõtu awaa e, dee sëmbe.

5

Aki ta lei andi u kisi

a Masa Jesosi.

¹ Wë kumafa u taki dë, dee sëmbe, u ku Gadu ko fii awaa e. Nõö di soni mbei, fu di u biibi ën hedi hën u ko bumbuu sëmbe nëen wojo. Jesosi Keesitu u Masa, hën wë i si heepi u sõ e.

² Hën jabi di pasi da u fuu dë a di kamian ka i si u dë aki. Biga fa u ta biibi ën aki, hën mbei i si Gadu ta libi ku u ku ën bunuhati. Nõö u ko ta wai seei fu di u sabi taa woo feni di waiti u Gadu nõömõ di Gadu bi kë fuu feni.

³ Ma nõö na di dë nõö u ta wai da e, ma u ta wai tu da dee sitaafu dee u ta tja. Biga u sabi taa sitaafu ta heepi u fuu abi degihati. ⁴ Nõö te u abi degihati, nõö woo ko mõn bumbuu sëmbe. Nõö te u dë bumbuu sëmbe kaa, nõö wa o dë pantapanta, biga woo ta biibi nõömõ taa Gadu o du kumafa a bi taki.

⁵ Nöo an o dë fuu panta möönsö e, dee sëmbë, taa di fa u ta biibi ën o dë u sösö. Biga u sabi fa Gadu lobi u tjika. Di Akaa fëën di i si a manda ko da u aki, hën ta mbei u ta fii di gaan lobi fëën taanga seei a u hati. Wan si nö?

⁶ Un kë sabi fa Masa Gaangadu lobi u tjika nö, dee sëmbë? Wë haika e. A di leti juu di a buta, nöo hën a mbei „Masa Jesosi„ Keesitu dëdë da u. A di ten dë wa bi a' kaakiti u du na wan kodo soni di bunu nëën wojo. Gaan takulibima u bi dë, ma tökusee Masa Jesosi dëdë da u e.

⁷ Wë nöo un pakisei ën bunu. Ee wan sëmbë i ta libi leti seei, ma a sa taanga fu wan oto sëmbë musu mëni faa dëdë da i. Na sö nö? Ee i abi bunuhati, nöo a kandë de sa kë dëdë da i fu di i abi bunuhati hedi. ⁸ Ma nöo Gadu lei u taa di lobi fëën pasa di dë gaanduwe. Biga na bumbuu sëmbë a manda „Masa Jesosi„ Keesitu ko dëdë da e, ma u dee takulibima aki wë. „Dee sëmbë, a bigi o!„

⁹ Wë nöo un luku di soni di Masa Jesosi du dë. A dëdë tuwëen buuu paka da u fuu sa ko bunu a Gadu wojo. Wë nöo ee sö wan gaan soni a du da u kaa, nöo an dë fuu mëni seei taa di hatiboonu u Gadu o kai a u liba e!

¹⁰ Nöo ee di Mii u Gadu dë dëdë da u a di ten di u ku ën bi dë gaan felantima hën a mbei u ko fii ku Gadu, nöo unfä i mëni? Na awaa a o möön fukë dëen faa heepi u te dou nö, dee sëmbë, fa a dë a libi aki. Biga u ku ën ko bunu kaa.

¹¹ Fa u dë aki u ta wai seei ku Gadu fu di soni di u Masa Jesosi Keesitu du da u naandë e. Biga a bigi o, dee sëmbë, di fa a tja u ko bunu ku Gadu aki.

Aki ta lei fa di soni Adam tja ko

ku di Masa Jesosi tja ko

tookä tjika.

¹² Söo. Wë un boo luku di soni aki a di sëmbë de kai Adam. Adam hën tja hogi du ko da hii sëmbë a goonliba aki e, nöo di hogi du tja dëdë ko. Hën wë mbei dëdë ko ta kii hii sëmbë te kisi tide, biga hii sëmbë tuu ta du hogi.

¹³ Un boo taki ën sö taa bifö Gadu da dee fesiten sëmbë fuu dee wëti, nöo hogi du bi dë kaa e. Ma nöo de an bi kai ën sö, biga dee wëti an bi dë eti. Nöo ka wëti an dë nöo sëmbë an ta sabi taa de pasëen fu de kisi sitaafu fëën. ¹⁴ Ma nöo hii fa dee wëti an bi dë seei eti, ma hogi du bi dë kaa, biga kumutu a di ten u Adam te kisi di ten u Mosesi nöo hii sëmbë bi ta dëdë. Hii fa de an bi poi wëti a di wan seei fasi fa Adam bi poi ën, ma töku de bi du hogi, biga de tuu dëdë.

Nöo di soni u Adam dë, nöo a bi dë kuma wan peentje fuu luku nöo woo fusutan soni. „A ta lei u u wan Sëmbë bi dë a pasi u ko a bakaten. Nöo di Sëmbë dë, Masa Jesosi wë e. ¹⁵ Fa a sai dë, hën ku Adam djei a wan soni.„ Biga Adam, di wan kodo sëmbë dë, nëen wan soni kumutu paaja ko a sëmbë. Nöo söseei Masa Jesosi tu, di wan kodo Sëmbë dë, nëen wan soni kumutu paaja ko a sëmbë.

Ma di soni di Adam tja ko, ku di Masa Jesosi tja ko, nöo de tookä gaanfa e. De an djei seei. Biga Adam pasa Gadu buka hën a tja dëdë ko ta kii hii sëmbë u goonliba aki. Ma nöo Masa Jesosi hën a piki Gadu buka hën a tja wan kado ko. Hën da a mbei u sa ko fii ku Gadu. Nöo unfä i mëni? Di soni Jesosi Keesitu du da u ku ën bunuhati aki, aan möön hia kaakiti nö? Aai a abi. Hën a tja bunu ko da sömëni sëmbë. Sö wan soni Gadu du da u ku ën bunuhati e.

¹⁶ Nöo un boo luku wan oto soni möön u di fa de tookä gaanfa ku deseai. Di wan kodo pasi naandë Adam du hogi, nöo hën a tja sitaafu ko da hii sëmbë. Ma nöo di wan kodo soni Gadu du da u aki, a du ën a baka u sömëni hia hogi di libisëmbë bi du, ma tökusee a tjika u puu dee hogi du tuu fiaa a u liba mbei u ko bunu nëën wojo.

¹⁷ Di pasa Adam pasa Gaangadu buka dë, dee sëmbë, hën buta dëdë ko tiima. Nöo unfä i mëni? Di fa Gadu libi ku u ku ën bunuhati tjika aki te a sa mbei u ko bumbuu sëmbë nëën wojo, nöo aan kaakiti gaanfa möön di hogi du u di sëmbë dë nö? Nöo ee u tei ën, nöo a o mbei u ko tiima a dëdë kamian fu di u abi di libi u Gadu di dë u teego kaa.

Nöo sö wë i si taa di soni di di wan kodo Sëmbë du di ko a baka aki, Jesosi Keesitu, a pasa di hogi du u di oto sëmbë dë gaanduwe e.

¹⁸ Wë dee sëmbë, un boo toona mëni dee soni u bi taki aki möön. Fa i si di wan kodo hogi du fu di wan kodo sëmbë dë bi mbei sitaafu musu ko a hii sëmbë liba, nöo sö nöo di wan kodo leti du u di wan kodo Sëmbë aki sa mbei hii sëmbë ko bunu a Gadu wojo tu, fu de feni di libi u teego. ¹⁹ Nöo leti kumafa di wan kodo sëmbë dë bi pasa Gadu buka te a mbei hii sëmbë ko takulibima a Gadu wojo, nöo söseei di wan kodo Sëmbë aki piki Gadu buka, te a mbei sömëni sëmbë ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo.

²⁰ Nöo fa dee Dju wëti sai dë, dee sëmbë, de ko a baka e, fu mbei sëmbë si fa dee hogi du u de hia tjika. Ma nöo hii fa hogilibi hia söseei, ma nöo di bunuhati u Gadu dë möön hia

gaanfa eti u heepi u. ²¹ Leti kumafa i si di hogi du bi dë ta pëe basi a u liba te fa a bi ta kii u kaba aki, sò nõõ di bunuhati u Gadu ko basi a dëdë kamian fa u dë aki. Hën a mbei u ko bunu nëën wojo fuu sa feni di libi u teego. Sò wan soni Gadu du da u e, dee sëmbe, fu di Jesosi Keesitu u Masa dëdë da u.

6

Aki ta lei taa u musu luku u seei kuma u dëdë da hogilibi.

¹ Wë fa u jei soni te u kaba naandë, nõõ unfa un fusutan fëen? Un ninga taa u taa fuun du hogi go dou, fu di di bunuhati u Masa bigi gaanfa te pasa dee hogilibi fuu õ? Sò u taki nõ, dee sëmbe? ² Kwetikweti, wa taki sò e. „Biga fa u nama ku Masa Jesosi aki, „ nõõ hën da u ku hogilibi paati kaa. A dë seei leti kuma u dëdë dëen, biga wa dë nëën soni mõõn. Nõõ unfa u sa du toona go nëen mõõn? Nõõ e, wa sa du sò baa!

³ Wan sabi andi di dopu di u dopu aki kë taki nõ, dee sëmbe? A kë taki taa fa Jesosi Keesitu dëdë dë, nõõ u seei dëdë tu da di awoo libi fuu u bi dë. ⁴ Fa de bei ën dë, nõõ u ku ën wë de bei makandi e. Nõõ fa i si hën Tata weki ën a sò wan foondo fasi ku di gaan kaakiti fëen dë, tja go a wan njunjun libi dendu, nõõ sò u seei tu toona ko ta libi wan hii njunjun libi fa u dë aki. ⁵ Biga ee u ku ën bi dëdë makandi tuu, nõõ na u ku ën toona weki makandi tu nõ „fuu libi wan hii njunjun libi,“?

⁶ Dee sëmbe o, fa Masa Jesosi dëdë a di lakpa pau dë, nõõ a dë kuma di awoo fasi fuu u bi ta libi, hën wë dëdë ku ën makandi e. Nõõ di soni mbei a pasa sò, fu dee hogi du di di hati fuu ta kë ta du an musu a' kaakiti a u liba mõõn. An dë fuu dë saafu a de basu mõõn e. ⁷ Biga te wan sëmbe dëdë, nõõ a kumutu a hogilibi basu ko fii.

⁸ Wë nõõ fa u ku Keesitu dëdë makandi dë kaa, dee sëmbe, nõõ u a' di biibi taa u ku ën o ta libi makandi tu. ⁹ Biga u sabi taa Masa Gadu toona weki ën, nõõ an o sa toona dëdë mõõn e. Dëdë an abi kaakiti nëen liba mõõn seei. ¹⁰ Fa i si a dëdë di wan pasi dë kaa, nõõ dee hogidu u libisëmbe wë a dëdë da. Ma nõõ fa a dë ku libi aki, nõõ Masa Gadu wanwan nõõ a ta libi da.

¹¹ Wë nõõ sò a dë ku unu tu e, dee sëmbe. Un musu si unu seei „kuma hogilibi aan na wan kaakiti a unu liba mõõn e, „ Un dëdë dëen gbegedee kaa. Un musu sabi taa Gadu tó nõõ un ta libi da, biga unu ku Masa Jesosi Keesitu nama kaa.

¹² Nõõ fu di un dë sò kaa, nõõ dee hogi soni dee i hati ta kë du, wan musu da de pasi u de tii unu sinkii mõõn e. Wan musu haika de seei. ¹³ Biga wan musu da hogilibi pasi faa sa wooko a na wan pisi fuunu sinkii u du fanafiti soni ku ën. Nõõ. Ma un musu hopo unu seei ku telu tuwë da Gadu. Un musu buta dee kamiankamian fuunu sinkii tuu nëen maun kuma wooko felu, faa sa du dee leti wooko fëen ku de. Biga un dëdë da di awoo libi fuunu, fuun toona ko a wan hii njunjun libi dendu.

¹⁴ Di ten di un bi dë a dee wëti basu dë, dee sëmbe, nõõ wan bi sa hoi de tjika te un ko bumbuu sëmbe a Gadu wojo. Ma fa u dë aki, Gadu naki unu kõlõku te a tei unu u bumbuu sëmbe nëen wojo. Hën mbei nõiti hogilibi musu dë basi fuunu mõõn e.

Aki ta lei ambë saafuma

u musu dë.

¹⁵ Wë dee sëmbe, fa un jei dee soni dë, nõõ kandë woon taki taa awa, wë di wa dë a dee wëti basu mõõn nõõ da u sa du hogi, biga Gadu ta luku u ku ën bunuhati kaa. Sò nõ? Na sò e. ¹⁶ Wan sabi taa te i tuwë i seei da wan sëmbe, nõõ i dë saafuma u di sëmbe naandë nõ? Hën buka nõõ joo ta piki a soni. Wë aki i sa tei de tu soni. Ee i kë dë saafu a hogidu basu, nõõ joo dëdë. Ma nõõ ee i kë dë saafu a Gadu basu ta piki ën buka, nõõ joo ta libi wan leti libi nëen wojo.

¹⁷ Ma fa mi taki dë seei, mi ta da Gadu tangi fuunu hedi e, dee sëmbe. Biga un bi dë saafuma a hogidu basu tuu, ma nõõ di un kisi di lei u Gadu hën un piki tuwë unu seei dëen ku hii unu hati. ¹⁸ Fa u dë aki, un ko fii kumutu a hogilibi basu. Hën un ko saafu seei da Gadu fuun ta libi wan leti libi nëen wojo.

¹⁹ Fa mi ta fan dee soni aki, dee sëmbe, nõõ mi ta taki de a libisëmbe fasi fu un musu sa fusutan. Biga wë libisëmbe nõõ un dë, hën mbei a taanga da unu fuun fusutan andi Gadu kë. Nõõ mi taki e, a fesi dee kamiankamian fuunu sinkii bi ta du fanafiti soni. Hii fan sootu pei hogi un bi ta du ku de nango nõõmõ. Ma fa un ko sabi Gadu aki, nõõ un musu buta de tuu nëen leiki kuma saafu fëen, be de ta du dee letileti soni dee ta kai ku ën. Sòsõ gbelingbelin soni i musu ta du ku de e, dee soni dee dë limbolimbo a Gadu wojo.

²⁰ Haika e, dee sëmbe. Di ten un bi dë saafuma a hogidu basu naandë, nõõ wan bi a' toobi seei fuun libi leti a Gadu wojo e. Na seei! ²¹ Wë ma mi hakisi unu, un wini seepi un bi feni u dee lõ libi dë? Na dëdë nõõ de bi o tja ko da unu nõ? Nõõ fa u dë aki de ko ta tja sen ko da unu. Un si õ?

²² Ma fa un ko fii kumutu a hogilibi basu naandë hën un ko dë saafu u Gadu aki, nõo awa ufõ un abi wini. Biga un dë a pasi awaa fuun ko gbelingbelin da Gadu sõndõ fõutu, nõo di kaba fëen hën da woon libi ku Gadu fu teego. ²³ Dee sëmbe o, hogilibi abi hën paka, hën da dëdë. Ma nõo Gadu, na paka a ta paka u. Soni a ta da u fu sôsõ, hën da di libi u teego di u sa feni a Jesosi Keesitu u Masa.

7

Aki Paulosu ta lei taa biibima kumutu a wëti basu.

¹ Wë fa mi ta fan aki, dee sëmbe, nõo mi ta fan ku un dee sëmbe fuu, dee sabi dee Dju wëti kaa. Wë nõo wan sabi nõ, taa wëti ta abi kaakiti a wan sëmbe liba solanga a dë ku libi. Ma tee a dëdë kaa, nõo aambi kaakiti nëen liba mõn.

²⁻³ Nõo un boo luku ën a wan futu aki i si. Wan mujëe te a tõou nõo a dë a wan wëti basu taa solanga di womi dë ku libi nõo an sa abi oto manu. Na sõ a dë nõ? Ee a tei oto manu nëen manu wosu, nõo de o kai ën wan puta mujëe. Biga a booko di tõou. Ma te di womi dëdë kaa, nõo di mujëe an dë a di wëti dë basu mõn. Ee a ko abi oto manu seei, ma an du wogi.

⁴ Wë nõo dee sëmbe, sõseei a dë ku unu tu e. A wan juu dë un bi dë a wëti basu. Ma fa i si unu ku Masa Jesosi, Keesitu ko nama naandë kaa, nõo wan dë a wëti basu mõn e. Un ko abi wan oto masa awaa. Hën da di Sëmbe di bi weki baka a dëdë, faa sa ta wooko a u liba u tja wini ko da Gadu.

⁵ A wan ten dë dee hogi pakisei dee bi dë a u hati bi ta wooko a u liba fu de hai u tja go a di së u dëdë. Biga wa sa hoi dee wëti u Gadu. ⁶ Ma nõo fa u dë aki, di awoo fa u bi ta libi dë an dë wan wojo soni da u mõn. A dë leti kuma u dëdë kumutu nëen basu ko fii. Biga wa ta dini Gadu a di awoo fasi dë mõn, ta biinga u hoi wëti sikifisikifi a pampia e. Nõnõ. U ko ta dini ën a wan hii njunjun fasi. Nõo di njunjun fasi u ta taki aki, hën da di Akaa u Gadu seei dë a u hati ta tii u.

Aki ta lei fa hogilibi ta fia ku dee wëti u Gadu.

⁷ Wë unfu u sa taki u di sondi dë baa? Dee wëti dë, de hogi nõ? Nõnõ, de an hogi e. Biga ma bi o sabi andi da hogilibi ee na dee wëti bi lei mi ën. Mi o taki ën sõ, dee sëmbe. Bifõ mi ko sabi dee wëti u Gadu, nõo di wëti bi dë kaa taa ma musu abi langahati u na wan soni. Ma nõo di mi ko jei di wëti dë ufõ mi ko fusutan taa sõ wan libi da hogilibi. ⁸ Ma nõo andi pаса? Fa mi jei di wëti dë, nõo hën mi ko si taa sõmëni soni dë a mi hati mi ta kë dee an ta kai ku Gadu. Ee i luku te i kaba, nõo a ta djei taa ka wëti an dë nõo hogilibi dë duumiduumi.

⁹ A fesi di ma bi sabi dee wëti u Gadu eti, nõo mi bi dë ta libi u mi seei waiwai. Soni an bi ta toobi mi. Ma di mi ko sabi dee wëti kaa, nõo mi ko si fa dee hogi pakisei dë hia a mi hati tjika. Nõo di lõ libi di mi bi ta libi fiifi sõndõ soni ta toobi mi dë, nõo a ko kaba gbelin. ¹⁰ Nõo hën mi ko si taa dee wëti dee bi musu heepi mi u mi feni libi a Gadu, nõo de tja gaan paati ko a mi ku Gadu. Biga ma sa hoi de mõnsõ.

¹¹ Ee i luku ën te i kaba, nõo a djei taa dee hogifasi dee dë a mi hati tei dee wëti u Gadu ganjan mi. Biga mi bi mëni taa mi sa hoi de fu mi feni libi a Gadu, ma hii u di dë ma sa hoi de. Dëdë nõo mi bi o feni. ¹² Ma nõo fa mi taki ën dë seei, an dë taa dee wëti an bunu e. De bunu, biga de dë u Gadu. De dë wan leti soni gbelingbelin.

¹³ Wë nõo hën wë mi ta hakisi, dee sëmbe, dee bumbuu wëti naandë, de poi mi ku Gadu sõ nõ? Nõnõ e, na de. Ma di hogi di dë a mi hati aki kaa, hën wë tja mi ko a di lõ sitaafu dë, faa musu ko a limbo taa gaan hogi logologo seei a dë. Biga a tei dee bumbuu wëti u Gadu dë kisi mi ku de, fu tja mi go kaba a sôsõ. Nõo di soni mbei a pasa sõ, fu mi musu ko sabi di fasi di dë a u libisëmbe hati aki, fa a hogi tjika.

Aki ta lei fa di hogilibi fuka Paulosu tjika.

¹⁴ Wë nõo u sabi taa dee wëti dë i si u ta taki aki, de kumutu a di Akaa u Masa Gaangadu. Ma nõo andi da di toobi? Wë di toobi dë a mi aki. Biga ma ta dë a di leiki u di Akaa u Gadu. A dë kuma dee hogi fasi u libisëmbe dee dë a mi hati aki, de bai mi tei ko saafuma u de.

¹⁵ Nõo andi mbei mi taki sõ? Wë biga ma ta fusutan seei andi mi ta du. Biga di soni di mi ta kë du, nõo nëen mi ta du e, ma di soni di mi buuse gaan buuse, nõo te u mi mëni nõo mi du ën kaa. Ja si nõ?

¹⁶ Wë dee sëmbe, di ma kë du dee hogi soni dee mi ta du naandë, nõo hën da mi ta tei dee wëti u Gadu u gaan bumbuu soni. ¹⁷ Nõo hën wë mi ko si taa na mi seepi ta du mõn e, ma dee hogifasi dee dë a u libisëmbe hati aki, de wë ta buta mi u mi ta libi di lõ libi dë. I si nõ? ¹⁸ Nõo mi ko sabi taa fa mi dë aki, ma sa du na wan bumbuu soni mõnsõ a mundu e. Di lõ soni dë an dë a di fasi u mi seei. Fu mi du bumbuu soni mi dë kabakaba, ma di kaakiti an dë a mi u mi du ën. ¹⁹ Biga di bunu di mi kë du nõo nëen mi ta du, ma di hogi di ma kë du seei nõo hën nõo mi ta du nõomõ. ²⁰ Hën mbei mi taki taa na mi wë ta du. Ma di hogi pakisei u libisëmbe di dë a mi hati aki, nõo hën wë i si buta mi u mi musu libi a sõ wan wisiwasi fasi.

²¹ Wë sö a dë e, dee sëmbë. Wan soni ta wooko a mi liba hebi fu te mi go u go du wan bumbuu soni nõo hogi nõo mi ta du. ²² Fa mi dë aki, mi sa wai tumisi fu mi ta du kumafa dee wëti u Gadu taki. ²³ Ma nõo mi ta si taa wan oto soni dë ta wooko a hii dee pisipisi u mi sinkii tuu. A ta feti taanga ku dee wëti u Gadu dee dë a mi pakisei, ta hoi mi gingin a hogidu basu. ²⁴ Ee maingë, unfa seei mi o du te mi kumutu a di fuka aki basu? Ambë seei o puu mi a dee fasi u di sinkii u mi aki, fu ma musu paati ku Gadu? ²⁵ Wë gaantangi u Gadu di a dë taa a manda heepi ko a Jesosi Keesitu u Masa.

Wë da sö e, dee sëmbë. Fa mi dë aki, a mi hati mi ta kē dë saafu u Gadu ta piki dee wëti fëen, ma di fasi u mi ta buta mi saafu a hogilibi basu.

8

Aki ta lei fa di Akaa u Gadu sa puu u a hogilibi basu.

¹ Wë dee sëmbë, hii fa i si u kē di pena dë seei, ma an dë fuu panta. Biga fa u ku Masa Jesosi Keesitu nama tjika aki, nõo wa dë a pasi fu Gadu musu kuutu u tuwë go da sitaafu mõn e. ² Biga di soni mbei. Di Akaa di u feni a Jesosi Keesitu, nõo hën abi libi. Nõo hën wë i si lusu u puu a hogilibi basu, be an feni u paati ku Gadu.

³ Fa i si Gadu bi da u dee wëti fëen dë, dee sëmbë, nõo de bi musu heepi u mbei libi fuu kai ku Gadu. Ma nõo de an bi sa heepi u sö e, biga dee fii ku dee kē fuu hati tapa u fu wa sa feni di heepi dë.

Nõo hën wë i si Gadu manda di Womi Mii fëen ko a goonliba aki. Nõo fa a ko dë, nõo sinkii fëen bi djei di fuu libisëmbë di ta du hogi aki, nõo ku ën a paka paima da u fu dee hogi du fuu. Nõo a sö wan fasi a kuutu di hogi di dë a u hati puu ën a u liba, be aan kaakiti a u liba mõn. ⁴ Nõo fëen mbei libi fuu sa kai ku dee wëti u Gadu awaa a hii futu e, ee wa dë a di leiki u dee kē fuu hati mõn ma u dë a di leiki u di Akaa u Gadu.

⁵ Dee sëmbë, un haika e. Ee di sösö kē fuu hati ta tii u, nõo a dee soni fëen woo ta buta pakisei. Ma ee di Akaa u Gadu ta tii u, nõo a dee fëen soni woo ta buta pakisei. ⁶ Nõo te i dë a di tii u di Akaa kaa nõo i feni libi u teego e, söseei i feni kötöhati tu.

Ma nõo ee di kē fuu libisëmbë hati ta tii i, nõo i ku Gadu paati kaa e. Ja abi di libi u teego. ⁷⁻⁸ Biga sö wan sëmbë i ku Gadu dë felantima. Fa i sai dë, ja kē saka i seei da dee wëti fëen. Nõo boiti di dë, ja o sa saka i seei da de tu, te i dë a sö wan fasi. Nõo ja o du wan bumbuu soni mõnsö tu fu Gadu sa wai ku i.

⁹ Ma nõo ee di Akaa u Gadu hën ta dë a i naandë, nõo na dee sösö fii ku dee kē fii hati o ta tii i mõn e. Di Akaa wë o tii i. Ma nõo ee wan sëmbë ja abi di Akaa u Masa Jesosi, Keesitu dë, nõo ja dë sëmbë fëen tu. ¹⁰ Ma ee Keesitu ta dë a i hati, nõo an dë fii panta e. Biga hii fa hogidu mbei sinkii fii o dëdë nõömö wan daka, ma tõku di akaa fii hën abi di libi u Gadu kaa, biga Gadu mbei i ko bumbuu sëmbë nëen wojo.

¹¹ Fa Gadu sai dë, dee sëmbë, na sösö kaakiti a abi e! Biga hën bi weki Masa Jesosi, Keesitu a dëdë toona dëen libi. Nõo ee di Akaa fëen dë a i hati, söseei tu a sa weki di sinkii fuunu naandë di aan kaakiti, mbei a kisi kaakiti faa libi kumafa Gadu kē.

¹² Dee sëmbë fuu dë, un haika e. Soni dë fuu musu du tuu, ma na fuu musu piki dee fii fuu hati mõn e. Nõnõ. ¹³ Biga ee un libi a dee lö fii naandë, nõo woon dëdë paati ku Gadu fu teego. Ma ee un da di Akaa pasi faa tapa dee lö libi naandë, nõo woon feni di libi u Gadu. ¹⁴ Biga dee sëmbë dee ta libi a di leiki u di Akaa u Gadu, nõo de wë da miuu u Gadu e.

¹⁵ Nõo di Akaa di i si un kisi dë, an dë wan akaa di ta toona buta unu a katibo mõn e, dee sëmbë, fuun musu ta dë fëefëfëe hiniwanten kumafa un bi dë a fesi. Nõnõ. Ma a dë di Akaa u Gadu seei, di buta unu ko miuu u Gadu. Nõo hën mbei u ta kai Gadu "Taata". ¹⁶ Biga di Akaa fëen ta piki ku di fuu akaa taa u da miuu fëen seei gbelin. ¹⁷ Nõo di u dë miuu u Gadu kaa, nõo hën da u dë a pasi fuu feni dee gudu fëen a bakaten. U ku Masa Jesosi, Keesitu tuu o feni de makandi e. Biga ee u hoi a dee sitaafu dee u ta tjä aki go dou, leti kumafa hën seepi bi hoi a dee fëen sitaafu a bi tjä, nõo woo dë a dendu u di waiti fëen di a abi nõömö.

Aki ta taki u di waiti

di woo feni a bakaten.

¹⁸ Dee sëmbë o, fa mi wegi soni luku te mi kaba aki, nõo mi ko sabi gbelin taa dee sitaafu u ta tjä aki an sa maaka seei ku di gaan waiti di dë a u aki u booko ko a döo a bakaten.

¹⁹ Un boo taki ën sö taa hii dee soni dee Gadu mbei kaa tuu dë setseti ta luku di ten di Gadu o tjä u dee sëmbë fëen ko a limbo ta lei taa u dë miuu fëen. ²⁰⁻²¹ Biga te di juu dë kisi, nõo woo feni di gaan waiti fuu di u musu abi. Woo kumutu a dëdë basu ko fii, nõo hii dee soni Gadu mbei tuu o feni di fii naandë tu.

Ma nõo fa u dë aki, dee soni Gadu mbei an sa ko wan wojo soni mõnsö, dee sëmbë. Biga di soni mbei. De dë a wan hebi siba basu taa de o dëdë wan daka nõömö. An dë taa ku deseei

kë wë de ko sô e. Gadu hën buta de sô, ma nöö a du ën ku wan pakisei taa a bakaten de tuu o toona kumutu a di siba dë basu.

²² Dee sëmbë, ee i luku soni u mundu te i kaba, nöö a djei kuma hii soni tuu ta dë a gaan fuka ta djëmë seei, leti kuma te bëë ta njan wan mujëë faa pai. Sieni a fesi te kisi tide a dë sô eti. ²³ Ma an dë taa dee soni dë nöö ta fuka e, ma u seei ta djëmë a u hati te na soni tu. U kë di ten ko poi, di Gadu buta faa tja u ko a lanti ko lei taa u da mii fëën. Biga te di juu dë kisi, nöö Gadu o tooka dee sinkii fuu aki puu u a dëdë basu. Nöö u sabi taa a o du ën tu, biga di Akaa fëën di i si a da u aki hën da di fosuwan fu hii dee bunu dee a abi faa da u a bakaten.

²⁴ Nöö di soni u ta taki aki, a bi dë a dendu u di heepi di u feni a Gadu, ma tökusee an pasa sô eti. Hën mbei u fika ta mëni ën nöömö. Biga na wan sëmbë dë di te a si wan soni kaa, nöö a o fika ta mëni ën eti taa a o si ën. Biga a si ën kaa. ²⁵ Ma te u sabi taa u abi di soni kaa, hii fa wa si ën eti seei, ma woo dë ku gaan pasensi ta luku di juu faa dou fuu feni ën.

²⁶ Nöö wan oto gaan heepi dë möön. Hën da di Akaa u Gadu di ta heepi u a dee suwaki fasi fuu libisëmbë aki. Biga so juu wa ta sabi unfa fuu musu begi, ma di Akaa hën ta begi da u ku djëmë seei tee pasa di fan fu wan libisëmbë. ²⁷ Nöö Masa Gaangadu di sabi dee hati fuu finifini kaa ta fusutan andi di Akaa ta mëni te a ta begi da u. Biga a ta begi a wan fasi di ta kai gbelin ku dee soni Gadu seei ta kë a u.

Aki ta taki fa u dë winima

a Masa Jesosi tjika.

²⁸ Dee sëmbë o, u sabi taa Gadu ta wooko hii soni tuu makandi u tja bunu ko da u dee sëmbë dee lobi ën. Biga u wë da dee sëmbë dee a kai fu di a abi wan pakisei ku u. ²⁹ Biga gaanduwe a fesi a bi sabi u kaa. Hën a tei u buta fuu ko djei di Mii fëën, be hën Mii musu dë di fosuwan a dendu u sômëni hia oto mii fëën. ³⁰ Nöö te Gadu o buta wan sëmbë fii djei di Mii fëën, nöö a o kai i nöömö. Nöö te a kai i kaa, nöö a o mbei i ko bunu nëën wojo. Nöö te a mbei i ko bunu nëën wojo kaa, nöö a o da i di waiti fëën nöömö di i musu abi.

³¹ Wë andi seei u sa taki möön fu hii dee soni dee u jei naandë, dee sëmbë? Fa Gadu dë ku u a wan së tjika aki, nöö ambë seei o sa du soni ku u te a wini u? ³² Biga Gadu kai u gaan soni te a da u di fëën seei Mii. An hoi ën a baka, ma a mbei a paka di paima fuu hedi. Nöö ee sô wan gaan soni a du da u kaa, nöö na waiwai seei a o da u hii dee oto soni dee u abi fanöudu nö?

³³ Wë nöö mi hakisi möön, ambë tjika u tja u dee sëmbë Gadu tei ko sëmbë fëën go kaagi? Sëmbë an tjika e! Biga Masa Gaangadu seei tei u u bumbuu sëmbë kaa, an si föutu a u möön. ³⁴ Nöö ambë seei da di sëmbë sa kë tja u go kuutu da sitaafu? A sa kë Jesosi Keesitu nö? Nönö, an o du sô wan soni e. Biga hën dëdë da u kaa, nöö na di dë nöö ma Gadu toona weki ën baka, nöö fa u dë aki a dë sindosindo a letimaun së u Gadu ta begi da u.

³⁵ Mi hakisi unu möön, dee sëmbë, ambë sa paati u ku „Masa Jesosi, Keesitu, puu u a di gaan lobi di u dë aki? A sa kë toobi nö? Na seei. Fuka ö? Na seei. Wë ee sëmbë ta sitaafu u wë? Na seei. Wë ee gaan hangi ko wë? Na seei. Wë pena wë? Kwetikweti. Wë ee i jei taa wan gaan soni sa ko miti i wë? Na seei. Wë ee de ta ko a i ku ufangi wë? Na seei. ³⁶ Awa, kumafa i si i jei dë, sô wan soni dë sikifisikifi a Gadu Buku tuu taa: Fii hedi u dë a dëdë buka hii daka.

De ta luku u seei kuma wanlö sikapu de ta tja go koti gangaa kii. Sô u dë a libisëmbë wojo e, dee sëmbë. ³⁷ Ma nöö tökusee a hii dee soni u jei dë tuu, u dë gaanfa möön winima e! Biga di Sëmbë di i si lobi u aki sô hën wë wooko sô da u.

³⁸ Nöö hën mbei mi ko sabi gbelin taa na wan soni dë di sa paati u ku di fa Gadu lobi u tjika aki e. Na dëdë, na libi, na wan basia u Gadu Köndë ee nasö dee u didibi köndë, na wan soni u di ten u dë aki, na wan soni u bakaten tu, na wan makiti sa paati u puu a di lobi u Gadu aki. ³⁹ Na wan soni a liba ala, na wan soni a basu aki tu. Na wan kodo soni seei a hii di mundu di Gadu mbei aki abi di kaakiti u sa paati u ku di lobi di Gadu lobi u aki e, dee sëmbë, fu di u nama ku Jesosi Keesitu di Masa fuu.

9

Aki ta lei fa Gadu hei

dee Dju sëmbë tjika.

¹ Wë dee sëmbë, ka mi ku „Masa Jesosi, Keesitu nama tjika aki kaa, nöö mi o taki wan soni da unu, nöö na sipootu mi ta mbei e. Tuutuu soni mi o taki. Di Akaa u Gadu seei ta piki ku mi hati taa tuutuu soni mi o taki aki, dee sëmbë.

² Nöö mi taki e, fa i si mi dë aki, mi dë ku wan gaan fuka a mi hati ta kusumi seei nöömö te na soni. ³ I sabi faandi mbei ö? U dee sëmbë u mi dee dë Isaëli sëmbë kuma misee. A ta hati mi da de teee, leti kumafa i si mi o fan aki, taa ee a bi sa dë sô, nöö mi bi sa kë u „Masa

Jesosi, Keesitu jaka mi puu nëën fesi tuwë go kaba a sösö, ee dee Isaëli sëmbë u mi bi sa ko feni di libi u teego a mi kamian. ⁴ Biga wë fa i si de sai naandë, nöö de wë bi dë a pasi u de ko miii u Gadu, u de feni dee bunu fëen a bakaten. De wë Gadu bi lei di gaan waiti fëen kaa di a abi kuma Gadu. Ku de wë a bi mbei sômëni buka, nöö sösee de a bi da dee wëti fëen, ku di fa u de musu ta dini ën ta begi a di Wosu fëen. De wë Gadu bi paamusi sômëni gaan soni. ⁵ De abi dee nëbai gaan sëmbë fu goonliba tu, nöö a de wë Keesitu kumutu a libisëmbë fasi, hii fa a dë Gadu seei a hii soni liba, di dë u ta gafa nöömö. A tan sö.

Aki ta lei taa ja sa fia ku Gadu a di soni di a ta du.

⁶ Ma hii fa Gadu bi hei u dee Dju sëmbë tjika seei, ma na hii u tuu dë apaiti sëmbë dëen e, dee sëmbë. Wë ma nöö fa mi fan naandë, nöö unfa fëen i mëni? I ninga taa dee paamusi Gadu paamusi dë, de an ko soni möönsö nö? Nönö, na di soni dë mi taki e. Ma mi taki taa na hii dee bakamii u Isaëli dë tuutuu Dju sëmbë a Gadu wojo.

⁷ Leti kumafa i si i sabi tu taa na hii sëmbë dee ta kai Abahamu gaan avo dë tuutuu bakamii fëen a Gadu wojo. Biga wë Gadu bi fan ku Abahamu taa:

Fu dee bakamii fii,

nöö dee u Isaki mii nöö mi o tei konda e.

⁸ Nöö sö i si taa Gadu ta konda dee bakamii u di mii u Abahamu di a pai ku di paamusi u Gadu. An ta konda dee bakamii u di mii di a pai a libisëmbë fasi nöö.

⁹ Wë nöö haika bunu fa de pai Isaki e. Gadu kai Abahamu te a piki, a taa:

Luku, te kuma sö wan ten möön,

nöö mi o toona ko a i,

nöö Sala o dë ku wan womi mii a maun kaa.

Nöö ku sö wan paamusi u Gadu wë i si Isaki ko e.

¹⁰ Nöö sö a bi waka tu ku de tu mii u Lebeka de kai Esau ku Jakopu, dee de pai tulingi. Fa dee mii sai dë, di wan kodo tata nöö de abi, hën da Isaki, di gaan sëmbë fuu. De an tooka seei a di dë. ¹¹⁻¹² Ma nöö bifö Lebeka bi pai de tu mii dë, Gadu bi taki dëen taa:

Di gaan wan o saka a di pikiwan basu.

De an bi du bunu, de an bi du wogi seei, ufö Gadu taki sö. I si? Nöö di soni mbei a taki sö, fii musu si taa an ta nama seei a di du u wan libisëmbë, ma a ta nama nöö a di fa Gadu kai i. Sösee tu, i sa si taa fa Gadu pakisei faa buta wan soni ko, sö nöö a musu pasa nöömö. ¹³ A ko dë nöö kumafa de sikifi a di Buku taa:

Jakopu hën mi tei, ma Esau hën mi disa.

¹⁴ Wë fa u fan dë, nöö unfa i mëni fëen, dee sëmbë? Kandë joo kë taa wë nöö Gadu an du bunu. Sö nö? Di lö pakisei naandë an musu ko a i seei. ¹⁵ Ja jei fa Gadu bi fan ku Mosesi ö? A taa:

Mi ta a' tjalihati a di sëmbë di mi kë e.

Mi ta saa di sëmbë di mi kë.

¹⁶ Nöö da sö i ta si taa an ta hëngi a di kë u wan libisëmbë, nasö a di fa i ta biinga, ma a ta dë a di fa Gadu ta abi tjalihati da i tjika.

¹⁷ Dee sëmbë, wan jei fa Gadu fan ku Könu Falao nö? A taa:

Mi ko buli i fu mi sa lei fa mi a' makiti tjika,

be në u mi bai a hii goonliba.

Wan jei nö, dee sëmbë? ¹⁸ Wë nöö sö u ta si taa Gadu ta abi tjalihati da di sëmbë di a kë, nöö sösee tu te a kë a ta buta wan sëmbë faa abi möön taangajesi.

¹⁹ Nöö a kandë joo hakisi taa: "Wë nöö ee a dë sö, nöö unfa Gadu sa kuutu u ee wa kë piki ën buka? Nëen seei buta u sö nö? Ambë sa bia kumutu a di soni di Gadu kë du?"

²⁰ Aaa, sö i hakisi nö? Ma fa i sai dë libisëmbë nöö i dë, nöö i sa kai Gadu a kuutu ö? Haika e, ee wan sëmbë ta tëmbë ku doti, nöö unfa fëen i mëni? Ee a mbei wan soni, nöö di soni dë sa hopo hakisi ën taa: "Faandi mbei i mbei mi sö u du?" Nönö, an o sa taki sö e. ²¹ Fa i si di sëmbë ta wooko ku di doti dë, nöö a abi leti faa du ku ën kumafa a kë, na sö nö? Fa a sai dë, a sa tei wan pisi u di doti mbei paabi fu de sa du gaan bumbuu soni ku ën, nöö a sa toona tei wan oto pisi mbei paabi u de du wan möön lagi soni ku ën. Na sö nö?

²²⁻²³ Dee sëmbë o, andi i abi u taki u di fa Gadu ta wooko? Ja si fa a ta hoi pasensi ku dee sëmbë dee di hatiboonu fëen dë a de liba nö? Fa de sai dë, nöö de dë a pasi kaa u Gadu musu da de sitaafu kaba de a sösö. Nöö ee a bi kë lei kumafa hati fëen ta boonu ku de tjika, ku di fa a abi kaakiti tjika faa musu du ku de, nöö a bi sa du sö o. Ma a ta hoi pasensi da de ufö. Nöö di soni mbei, biga a kë lei di Gadu fasi fëen da u dee oto sëmbë dee a abi tjalihati da. Biga u da dee sëmbë dee a seeka buta kaa fuu musu feni di gaan waiti fëen a bakaten.

²⁴ Nöö di waiti dë, nöö na u Dju sëmbë nöö Gadu kai fuu feni ën e, ma oto köndë sëmbë seei dë a dendu tu. ²⁵ Nöö a kai ku di soni Gadu buta di tjabukama fëen de kai Hosea fa a taki, taa:

Dee sëmbë dee an bi dë sëmbë u mi,
 nõõ de wë mi o kai mi sëmbë.
 Di sëmbë di sëmbë an bi lobi seei,
 hën mi o kai mi lobima.
 Sõ Gadu taki e. ²⁶ Hën Hosea taki möön taa:
 Ka Gadu bi fan taa dee sëmbë dë
 na sëmbë fëën de dë,
 nõõ leti naandë
 de o kai de mi u di libilibi Gadu.
 Sõ nõõ a ta pasa fa u dë aki ku dee sëmbë dee an dë Dju.

²⁷ Ma a di së u dee Dju sëmbë, di tjabukama de kai Jesaja bi bai taa:

Dee Isaëli sëmbë sa hia
 tee de dë kuma dee sandu sii u di ze bandja seei,
 ma wan biti wan nõõ o feni heepi a Gadu e.
²⁸ Biga fa Masa Gadu buta faa du ku di goonliba aki,
 nõõ te juu fëën kisi,
 nõõ a o du ën tjua puu wante a wan leti fasi söndö buuja.
 Sõ Jesaja bi taki. ²⁹ Hën mbei a bi taki tu taa:
 Ee na Masa Gadu di abi hii makiti
 bi hoi wantu bakamii fuu a libi,
 nõõ hii u tuu bi o kaba a sösö gbegedee
 leti kumafa a pasa ku dee sëmbë u dee köndë de kai Sodom ku Gomola.

³⁰ Wë nõõ andi u sa taki u dee soni u jei dë, dee sëmbë? Dati wan taki, dee sëmbë na u Dju u bi taki Gadu kai dë, de an bi ta biinga seei u de ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo e, ma tókuseei de ko sö o. Nõõ unfa a waka? Di biibi de ko biibi, hën mbei. I si? ³¹ Ma dee Isaëli sëmbë u mi wë? De ta biinga u de hoi wëti dëdë ku libi seei fu de sa ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo, ma fa i si i jei dë, de an ko sö möönsö e. ³² Faandi mbei? Fu di de an ta suku ën ku biibi, ma de ta suku ën ku du. Nõõ hën wë i si de naki futu a di sionu gbolou di di Buku bi taki. ³³ A taa: Dee sëmbë, un luku.

Mi tja wan gaan sionu ko buta
 „a dee Dju sëmbë u mi dendu.”
 Leti a Sion seei mi tjëën go buta.
 Nõõ a dë wan sionu
 sëmbë ta naki futu nëën ta kai.
 Hën ta tuwë sëmbë gbolou.
 Ma nõõ ee wan sëmbë i ta biibi nëën liba,
 nõõ aan ten di joo kisi sen a bakaten möönsö.
 Da sö e, dee sëmbë.

10

Aki ta lei fa dee Dju sëmbë

a' taangajesi tjika.

¹ Wë dee sëmbë, kumafa mi taki dë, nõõ mi hati ta hangì seei u dee Isaëli sëmbë kuma mi musu feni di heepi u Gadu. Mi ta begi Gadu gaanfa da de fu di soni dë. ² Biga miseei dë kotoigima u de taa de ta biinga taanga seei u de sa dini Gadu e, ma fa i jei dë, na ku fusutan o. ³ Biga de aan bisi ku di fa Gadu buta u sëmbë musu ko bumbuu nëën wojo. De an ta saka dëën seei, ma de ta hopo ta biinga nõömö ku dee wëti u de de ta hoi, fu de ko bumbuu nëën wojo.

⁴ Ma fa i si Gadu bi da de dee wëti dë, na u mbei de ko bumbuu nëën wojo e, ma fu tja de ko dou a „Jesosi, Keesitu. Biga hën nõõ sa mbei hiniwan sëmbë ko bumbuu a Gadu wojo, ee i ta biibi nëën liba. Nõõ sö e.

⁵ Un boo toona mëni fa Mosesi bi taki da dee fesiten sëmbë fuu. A taa:

Di sëmbë di ta hoi hii dee wëti aki, nõõ i feni di libi u Gadu.

Sõ wë a taki e, kumafa i musu hoi wëti tjika ufö i sa ko bumbuu a Gadu wojo. ⁶⁻⁷ Ma haika fa a taki u di fa i sa ko bunu a Gadu wojo ku biibi. A taa:

Wan musu peevu hakisi a unu hati taa:

“Ambë o subi go a liba ala go tei heepi tja ko da u?”

Ee nasö, “Ambë sa saka go a goonbasu go tei heepi ko da u?”

Nõõ a di soni dë i musu si taa an taanga sö fii du fa Gadu kë. An nama seei a soni di woo du ku u kaakiti. Biga na u bi subi go a liba ala go tei „Masa Jesosi, Keesitu tja ko dëdë da u e.

Nöö söseei di a dedë nöö na u saka go a goonbasu ala go tei ën tja ko baka. Na sö u ta feni di heepi u Gadu. ⁸Ma nöö a dë leti kumafa i si Mosesi bi toona taki dë möön, a taa: Di taki, a dë a i seei naandë.

A dë leti a i buka kakisa ku i hati dendu.

Nöö di Buka di i si u ta tja ta konda da sëmbë aki, nöö hën nöö wë di dë e. An nama a du, ma a nama a biibi. ⁹Biga ee i jabi i buka piki taa Jesosi hën nöö da Masa u mundu, nöö i biibi a i hati taa Gadu bi weki ën a dedë toona dëen libi, nöö i feni di heepi u Gadu kaa.

¹⁰Biga ku i hati i ta biibi, nöö hën ta mbei Gadu ta si i kuma bumbuu sëmbë. Nöö ku i buka i ta piki taa Jesosi da Masa, nöö hën ta mbei i sa feni di heepi u Gadu fu ja lasi go kaba a söso.

¹¹A dë leti kumafa di Buku u Gadu bi taki dë kaa taa:

Di sëmbë di ta biibi nëen liba,
an o kisi sen a bakaten möönsö.

¹²Nöö ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju, na wan sëmbë dë a fesi a di soni aki e. Biga u tuu abi di wan Masa a u liba, nöö a abi bunu te a hia ta da hiniwan sëmbë di ta kai ën në ta suku heepi nëen, ee i dë Dju, ee ja dë Dju. ¹³Biga di Buku taki taa:

Hiniwan sëmbë di ta kai Masa në
o feni di heepi fëen.

¹⁴Wë ma fa mi fan naandë, mi kë hakisi unu wan soni. Unfa sëmbë o sa kai wan sëmbë në ee de an ta biibi nëen liba? Nöö unfa de sa biibi nëen liba ee de an jei soni fëen wan daka? Nöö unfa de o du jei soni fëen, ee sëmbë an kondëen da de? ¹⁵Nöö unfa wan sëmbë sa kondëen da de ee de an mandëen go faa kondëen? Hën mbei de sikifi a di Buku taa: Di futu u di sëmbë di ta tja wan bunu njunsu ko, nöö a dë gaan waiti soni seei.

¹⁶Nöö sö a dë tuu e. Ma hii fa sömëni Dju sëmbë ko jei di buka u Gadu kaa, ma na de tuu piki o. Ja jei fa Jesaaja bi hakisi nö? A taa:

“Masa o, ambë seei ta biibi di buka u ta tja aki baa?”

¹⁷Wë nöö kumafa u bi taki dë, dee sëmbë, nöö sö a dë e. Biga te i jei di buka u Gadu ufö biibi ta ko a i hati, nöö di buka u Gadu dë hënseei da di u Keesitu di u ta konda aki kaa.

¹⁸Nöö mi hakisi, dee Dju sëmbë an jei di buka nö? Awa, de jei ën o. Ja jei fa di Buku taki u dee bosikopuma u Masa ö? A taa:

Töngö u de ta piki a hii di mundu.

A hii dee kamiankamian u goonliba tuu seei sëmbë sa jei dee soni de ta taki.

Sö di Buku taki e.

¹⁹Wë nöö mi toona hakisi möön, a sa kë taa dee Isaëli sëmbë an bi fusutan di buka nö? Na di soni dë! Ja si fa Gadu buta Mosesi faa sikifi nö? A taa:

Mi o mbei un haun da wanlö pei sëmbë

dee an bi dë wan nasiön.

Fa un ta si de kuma wanlö söso sëmbë söndö fusutan dë,

ma de o ko dë a unu fesi,

nöö di juu dë hati fuunu o boonu seei.

²⁰Nöö söseei Jesaaja konda wan soni limbolimbo, an bi fëëë u taki ën. A taa:

Gadu taki taa,

“Wanlö sëmbë ko feni mi dee an bi ta suku mi seei.

Mi tja miseei ko a limbo da wanlö sëmbë

dee an bi ta hakisi fa u mi möönsö.”

²¹Ma fu dee Isaëli sëmbë a taa:

“Ndeti ku didia mi ta tëndë maun da de,

ma de ta hai baka.

De an kë piki mi buka.

Fa de sai u de dë,

de an kë tan seei a di tii u mi basu möönsö.”

Sö Gadu taki u dee Dju sëmbë u mi e.

11

Aki ta lei fa dee sëmbë na u Isaëli feni pasi u ko a Gadu.

¹Wë nöö fa mi taki naandë, dee sëmbë, a sa kë un sa mëni taa Gadu tuwë dee Dju sëmbë fëen nö? Kwetikweti. An tuwë de e. Biga wë miseei da wan Dju sëmbë tu. Böngö u Abahamu seei mi dë. De pali mi a di lö u Benjamin. I si? ²Nöö Gadu an tuwë dee sëmbë fëen dee a bi tei a fesi e. A ta mëni de eti.

Wan jei fa di Buku u Gadu taki u di tjabukama de kai Elia nõ? Elia kaagi dee Dju sêmbê fêên da Gadu. A taa:

³ Masa o, fa u dë aki, hii dee tjabukama fii tuu de kii e, nõo dee sitonu tafa ka u bi ta tjumlaha soni da i, de booko de tuu fiaa puu.

Mi wanwan tõ nõo da Isaêli sêmbê fika ta begi i eti.

Nõo na di dë nõo,

ma de dë a mi baka seei u kii mi puu nõömö.

Sõ Elia taki.

⁴ Ma nõo unfa Gadu piki ên? A taa:

Na di soni dë e.

Mi hoi sêbên dusu sêmbê da miseei

dee an tjakõ kini a goon da Baali wan daka.

„Biga Baali hên da di pindigadu sêmbê bi ta begi a di ten dë.”

Nõo sõ Gadu fan ku Elia e. ⁵ Nõo sõseei a dë fa u dë aki tu e, dee sêmbê. Wanlõ Dju sêmbê fika eti, dee Gadu tei fêên seei ku ên bunuhati. ⁶ Ma nõo ee a dë taa ku bunuhati a tei de, nõo an dë taa soni de du mbei e. Biga wê ee sõ, nõo nêên da bunuhati mõn.

⁷ Wê andi u sa taki u di soni aki baa? Fa Isaêli sêmbê ta biinga fu de ko bunu a Gadu wojo tjika dë, ma di gaan sê u de an feni ên mõnsõ. Dee Gadu tei a de dendu, de nõo feni ên, nõo dee otowan ko abi mõn taangajesi. ⁸ A ko leti kumafa i si de sikifi a di Buku taa:

Gadu buta de ko dë doon sõ.

A da de wan pei wojo fu de an musu ta si soni fêên mõnsõ,

ku wan jesi u de an musu ta jei soni fêên tu,

te kisi tide eti.

⁹ Nõo Dafiti seei bi taki tu u dee lõ Dju sêmbê dë. A taa:

Di soni de ta tei hebi kuma soni u njan u de dë,

a musu bia wan taapu da de u kisi de.

A musu dë kuma tatai a pasi da de,

nasõ wan sitonu fu de naki futu kai,

u de feni di sitaafu nõömö di de musu feni.

¹⁰ Fa de sai u de dë, wojo u de musu ko dungu,

be de an ta si sondi mõn.

Hiniwanten de musu dë ku fuka,

kuma wan sêmbê di ta waka bendibendi nõömö.

Sõ Dafiti taki e, u dee lõ sêmbê dë.

Aki ta taki fa dee sêmbê an dë Dju ko a dendu u di heepi u Gadu.

¹¹ Wê mi hakisi mõn taa, fa dee Dju sêmbê naki futu dë, nõo de kai fu nõömö nõ? De an o hopo mõnsõ nõ? Aai, de o toona hopo e. Ma nõo fa i si de kai fu wan pisiten dë, hên wê mbei un dee oto kõndê sêmbê feni di heepi u Gadu. Nõo di soni mbei a ko sõ, fu dee Dju sêmbê musu haun ku unu. ¹² Biga di kai i si de kai dë, hên wê mbei un dee otowan feni dee gudu u Gadu te a hila. Nõo unfa seei a o dë baa te dee Dju sêmbê toona ko a di kamian fu de feni hii dee gudu Gadu bi buta da de baka? Di juu dë, na dee gudu o ko mõn hila da hii sêmbê nõ? Awa, sõ wê a o dë e.

¹³ Wê fa mi ta fan aki, dee sêmbê, nõo mi ta fan ku un dee sêmbê na Dju ufõ. Nõo fa i si Gadu buta mi tjabukama fêên u ta konda di Buka da unu aki, nõo mi ta kai di wooko gaan soni e. Mi ta hopo ên seei. ¹⁴ Biga ku ên mi sa buli dee Dju sêmbê u mi be de haun ku unu, nõo a kandê a di fasi dë so u de sa bia ko feni di libi u teego tu.

¹⁵ Kumafa u taki dë kaa, dee sêmbê, Gadu disa dee Dju sêmbê fu wan pisiten e, nõo hên mbei un dee oto kõndê sêmbê feni pasi fuun ko dë bunu ku Gadu. Nõo unfa seei soni o waka un mênî te Gadu o tei dee Dju toona tja ko nêên baka? Di soni dë, an o bigi õ, leti kuma te wan sêmbê dëdê toona weki baka? Aai, sõ a o bigi tjika e.

¹⁶ Un boo mênî di soni u ta taki aki kuma te wan sêmbê ta dian boon. Ee a da Gadu wan pisi u di boon, nõo nêên da hii di boon tuu dë apaiti dëên õ? Sõseei ee wan pau dë nõo di lutu fêên dë apaiti da Gadu, nõo na hii dee maun fêên tuu o dë apaiti dëên tu nõ? Wê nõo sõ a dë ku u dee Dju sêmbê tu. „Fa dee gaan sêmbê fuu bi dë apaiti sêmbê u Gadu tjika dë, nõo sõseei u dee bakamii u de dë tu.”

¹⁷ Di fa Gadu ta wooko aki, nõo u sa mênî ên tu kuma wan sêmbê di abi di wooko ta tei wanlõ oto pau maun tja ko mindi a wan oto pau, faa musu pai mõn bunu fuuta. Nõo hên wê de bi abi wan pau ta pai di fuuta de ta kai oleifi. Hên de koti so u dee maun fêên puu. Hên de koti dee maun u wan matu oleifi di de an bi kiija seei, hên de tja de ko mindi a dee kamiankamian u di bumbuu pau di de ta kiija a ganda. Nõo fa de tja dee maun ko mindi dë, fu de feni di fatu u di bumbuu pau di ta kumutu nêên lutu, be de ko bumbuu soni.

¹⁸ Wë nõo dee paumaun i si de tja ko mindi dë, nõo un dee sëmbë na Dju wë e. Nõo di bumbuu pau i si dë, Dju sëmbë wë u kë taki. Nõo fa i si un nama naandë, nõo wan musu sai dë ta njan buka ta wisiwasi dee oto maun u di pau dee de bi koti puu naandë e. Biga wë fa i si un sai dë, nõo dee lutu u di pau ta hoi unu, na unu ta hoi dee lutu.

¹⁹ Wë a kandë i sa taa: “Awa, wë de koti dee di dë puu u de tei u a de kamian, na sö nõo?”
²⁰ Tuu wë e, ma fa i si de koti dee maun dë, fu di de an kë biibi hën mbei de koti de puu. Nõo fu di un biibi hën mbei wë un ko nama naandë. Nõo un musu mëni unu seei be wan abi gaan fasi. Un musu fëëë seei. ²¹ Biga ku dee maun u di pau seei wë Gadu wooko sô. Nõo unfa un mëni a o wooko ku unu dee an bi dë maun u di pau seei, ma nama nõo de tja unu ko nama dë? Ee wan biibi, nõo na hesihesi Gadu sa koti unu puu tu nõo?

²² Söö. Wë dee sëmbë, ee i buta pakisei bunu a dee soni u ta taki aki, nõo i o si fa Gadu abi bunuhati tjika, nõo i o si fa Gadu ta gandji da sëmbë tjika tu. Biga a gandji seei da dee sëmbë dee i si kai kumutu a di kamian de bi sai dë. Ma nõo a a’ bunuhati da unu, ee un tan a di kamian nõömô faa sa lei unu di bunuhati fëën. Ma ee na sô, nõo sôseei a o koti unu puu tu.
²³ Fa dee Dju sëmbë dee u taki sai dë, ee de disa di taangajesi fasi u de toona ko biibi, nõo Gadu o toona tja de ko nama baka ka de bi dë. Biga a abi kaakiti tjika faa du di soni dë e.

²⁴ Un boo pakisei wan oto futu u di nõngö aki, dee sëmbë. Fa i si Gadu koti dee paumaun puu dë, nõo de wë bi dë u di bumbuu pau seei. Nõo hën wë a du wan soni di too bi libisëmbë fusutan. Biga unu dee bi dë a matu a tei tja ko nama a di kiijakiija oleifi pau a ganda dë. Nõo fa a heepi unu tjika dë, nõo na hesihesi a sa toona tei dee maun dee bi dë u di pau seei toona tja ko nama baka nõo?

Aki ta lei taa Gadu an disa dee Isaëli sëmbë fëën u koo.

²⁵ Dee sëmbë u mi dë, mi o taki wan soni aki awaa di bi dë wan tjubitjubi soni a Gadu hati, ma fa u dë aki an musu dë sô möön. Un musu fusutëën, ee nasô nõo un sa kisi gaan fasi.

Un haika e. Fa u dë aki, sômëni u dee Isaëli sëmbë mbei taangajesi da Gadu tuu, ma fu wan pisiten nõo. Nõo te hii dee oto kõndë sëmbë dee o ko a Gadu ko a biibi kaa, ²⁶ nõo baka u di dë nõo dee Isaëli sëmbë seei o bia ko a Gadu awaa u de feni heepi nëën. Nõo di ten dë a o dë leti kumafa Gadu bi taki a di Buku. A taa:

Leti a dee Isaëli sëmbë dendu dë di Heepima o kumutu, a Sion seei.

Nõo a o puu dee bakamii u Jakopu a di fa de sai dë, be de bia ko ta mëni mi.

²⁷ Nõo sô wan buka mi o mbei ku de e:
 mi o puu dee hogi du u de a de liba.
 Sô Gadu bi taki e, u dee Dju sëmbë.

²⁸ Te i luku te i kaba a di fa dee Dju sëmbë an kë piki di Buka u Masa Jesosi u ta konda aki, nõo de ku Gadu ko dë gaan felantima fu di soni dë hedi e. Ma fa de ku ën ko felantima seei, ma un feni wini nëën, biga hën wë mbei di Buka ko a unu. Ma tókusee i lobi dee Dju sëmbë eti o, fu dee gaan sëmbë u de hedi. ²⁹ Nõo dee bunu dee a buta da de kaa, ku di fa a kai de ko sëmbë fëën, dee lö soni dë an o sa puu möönsô.

³⁰ Fa i si un bi sai dë, dee sëmbë, nõo a fesi wan bi ta piki Gadu buka seei. Ma fu di dee Dju sëmbë an piki, hën wë mbei un feni di tjalihati u Gadu. ³¹ Nõo te kuma tide eti dee Dju sëmbë an ta piki Gadu buka möönsô. Nõo di soni mbei, fu Gadu musu a’ tjalihati a de liba leti kumafa a bi abi tjalihati fuunu. ³² Nõo hën da te i luku soni te i kaba, nõo joo si taa a di wan fasi dë Gadu ta heepi hii sëmbë tuu. Biga a disa u tuu be wa piki hën buka, fu a bakaten a sa feni pasi lei u di tjalihati fëën, ee i dë Dju, ee ja dë Dju.

Aki Paulosu ta gafa Gadu.

³³ Ke maingë, un luku fa di kõni u Gadu fundu tjika! Un luku fa a sabi soni tjika maingë! Un luku fa a gudu tjika. Fa a ta kuutu soni buta, na wan sëmbë seei sa dë u suku fini nëën te a fusutëën möönsô. Na wan sëmbë sa fusutan tu fa Gadu ta buta soni faa waka. ³⁴ A dë leti kumafa i si Jesaaja sikifi a di Buku, a hakisi taa:

Ambë seei sa sabi di pakisei u Gadu, andi dë nëën?

Ambë seei dëën lai wan daka taa sô a musu du?

³⁵ Ambë da Gadu soni wan daka faa musu go hakisi ën soni baka?

Un sëmbë seei baa?

³⁶ Biga nëën wë hii soni ta kumutu ko e.

Hën ta hoi hii soni fu de an kaba a sôsô,

nõo de tuu o toona ko fëën nõömô tu.

Fa a sai dë, hën nõo musu abi hii nëbai fu teego.

A tan sô.

12

*Aki ta lei fa i musu hopo i seei
da Gadu tjika fii libi*

kumafa a kë.

¹ Söö. Wë un dee sëmbë u mi o, wan si fa Gadu abi tjalihati da u nö? Wë nö hën mbei mi begi unu gaantangi baa, be un hopo unu seei ku telu da Gadu e, kuma wan libilibi paima apaiti wan i ta tuwë dëen „fu dëen tangi„. Nöö a o suti dëen seei. Nöö te un du sö kaa, nö hën da un ta dini ën a wan tuutuu fasi.

² Fa i si un sai dë, dee sëmbë, wan musu ta djeesi dee sëmbë u di goonliba aki dee na sabi Gadu a dee soni de ta du. Ma i musu da Gadu pasi faa tooka di pakisei fii, be i ko abi wan hii oto pakisei. Nöö joo sabi u wegì soni luku fii sabi andi Gadu kë. Biga di soni Gadu kë, a dë wan gaan bumbuu soni e. A dë wan gbelingbelin soni da i fii tei ku piizii.

³ Dee sëmbë o, fa Gadu buta mi a sö wan gaan wooko ku ën bunuhati aki, nö fëen mbei mi ta fan ku hiniwan fuunu taa ja musu luku i seei hei möön fa i dë e. Ma i musu ta wegì i seei ku bumbuu pakisei ta luku andi Gadu buta da i fii tei wooko ku ën ku biibi.

⁴ Ja si fa di sinkii fuu aki dë nö? A abi sëmëni pisi, ma de an ta du di wan wooko. ⁵ Wë söseei a dë a u tu kuma biibima. Fa u ku „Jesosi„ Keesitu nama aki, nö u dë hia seei, ma töku u dë kuma di wan kodo sinkii nö, nö hiniwan fuu dë kuma wan kamian fëen. ⁶ Biga fa Gadu paati dee köni fëen da u ku ën bunuhati aki, ma nö de an dë di wan fasi e. De dë peipei. Nöö fëen mbei e wan fuunu sai naandë, nö Gadu da i di köni fii ta kisi fan nëen ta konda da otowan, nö be i du ën kumafa di biibi fii dou. ⁷ Ee Gadu da i di köni fii ta heepi otowan, nö be i du di dë. Ee Gadu da i di köni fii ta lei otowan soni, nö be i ta lei nö. ⁸ Ee Gadu da i di köni fii ta da otowan hati, nö be i du di dë. Di sëmbë Gadu da di köni faa ta puu otowan a fuka nö be a du ën söndö landa e. Ee Gadu da i di köni fii dë fesima ta tii oto sëmbë, nö be i du ën ku hii i kaakiti. Ee wan sëmbë Gadu da i tjalihati fii ta heepi otowan, nö be i ta du ën ku piizii söndö konda soni a buka. „Nöö a di fasi dë, woo ko dë wan sinkii telutelu„

⁹ Söö. Nöö awaa mi o taki peipei soni kumafa fii libi kuma biibima. A di fosu kamian di lobi fuunu musu dë söndö ganjan. Nöö i musu buuse hiniwan soni di i si taa hogi, biga ku bunu soni nö i musu ta nama. ¹⁰ Un musu ta fii makandi kuma baaa ku baaa, nö be i ta hopo di otowan fii möön fa i ta hopo i seei.

¹¹ Dee sëmbë, wan musu dë malëngëmalëngë e. Ma i musu ta dë gaagaa sabi taa Masa hën i ta dini.

¹² Un musu ta wai nöömö e, fu di un sabi taa woon feni dee bunu u Gadu dee a bi paamusi u. Nöö un musu ta tja sitaafu ku pasensi e. Nöö un musu ta begi nango nöömö tu. Wan musu disa.

¹³ Nöö un musu ta heepi dee oto sëmbë u Gadu a dee soni de abi fanöudu. Nöö be un ta tei sëmbë ku wai a unu wosu tu.

¹⁴ Ee wan sëmbë ta toobi i ta du hogihogi ku i, nö na sibëen e, ma wensi bunu dëen. ¹⁵ Ee i si wan sëmbë ta wai, nö wai ku ën e. Ee i si wan sëmbë ta këë, nö këë ku ën makandi. ¹⁶ Biga fa un sai dë, un musu ta libi ku wan hati makandi. Ja musu mbei taa i hei te nö ja sa nama ku lagi sëmbë. Ja musu abi gaan fasi.

¹⁷ Ee wan sëmbë du hogi ku i, nö ja musu toona du hogi ku ën baka. Ma i musu ta biinga fii libi a wan leti fasi a hii sëmbë fesi. ¹⁸ Nöö i musu biinga fii libi fiifi ku hii sëmbë, ee i sa.

¹⁹ Un dee lobi mati u mi dë, un haika e. Wan musu paka hogi ku hogi baka, ma un musu disa pasi da di hatiboonu u Gadu. Wan jei fa Gadu taki a di Buku ö? A taa:

Fu tei paima a sëmbë, nö mi a fika da.

Te wan sëmbë du hogi, nö mi o pakëen nöömö.

Sö Masa Gadu taki. ²⁰ Ma nö unu, wan musu du sö e. Biga di Buku taki möön taa:

Ee hangì ta kii di felantima fii, nö dëen soni u njan.

Ee dëewata kisi ën, nö dëen wata a bebe.

Biga te un du sö kaa,

nöö a o hati ën kuma i tuwë zonka ku faja nëen hedi djolou.

²¹ Sö wë e, dee sëmbë. Na da hogi pasi faa wini i e, ma i musu wini hogidu ku bunulibi.

13

*Aki ta lei fa u musu libi
ku dee tii lanti buta.*

¹ Wë awaa woo konda da unu fa fuun musu libi ku lanti. Un haika e, hii sëmbë musu ta saka a dee tii u lanti basu e. Biga fa dee tii sai naandë, nö na wan kodo u de dë di na Gadu

buta. Biga hii dee tii u lanti dee dë kaa, nöö Gadu wë buta de. ²Nöö fëen mbei ee wan sëmbe ja kë saka a di tii u lanti basu, nöö a di sondi di Gadu buta basu wë ja kë saka. Nöö dee sëmbe dee ta libi sö, sitaafu wë de ta hai ko a deseei liba e. ³Biga ee wan sëmbe i ta libi bunu, nöö ja o ta fëëe dee tiima. Ma dee sëmbe ta du hogi nöö de musu dë ku gaan fëëe a hati da de. Hën mbei ee i kë kumutu a di lö fëëe naandë basu, nöö i musu bia ko ta libi bunu, nöö joo feni bunu nê a lanti tu.

⁴Biga fa i si dee tiima sai naandë, dee sëmbe, nöö futuboi u Gadu wë de dë e, fu de tja bunu ko da unu. Ma nöö ee i ta du hogi, nöö fëëe nöö fii fëëe. Biga dee sondi de ta tja a de bandja ta lontu ku de naandë, nöö na u sösö de ta tja de. Fa i si de sai dë, futuboi u Gadu de dë e, nöö ee de kisi i u da sitaafu, nöö hën di hatiboonu u Gadu wë i si ko a i liba dë kaa. ⁵Fëen mbei a fiti fii saka i seei da di tii u lanti e, na fu di i ta fëëe sitaafu wanwan nöö, ma fu di ja musu ta dë ku latjahati taa ja ta libi bunu.

⁶Nöö fu di dee tiima dë futuboi u Gadu kaa, nöö hën mbei u musu ta paka lanti möni tu. Biga di wooko de ta du dë musu nango nöömö. ⁷Nöö un musu ta paka de kumafa a fiti. Ee möni fuun da de, nöö un da de e. Ee a dë fuun lesipeki de, nöö un lesipeki de. Ee a dë fuun hei de, nöö un hei de.

Aki ta lei fa u musu libi

ku dee otowan fuu.

⁸Dee sëmbe, un haika e. Wan musu abi oto paima a unu liba fuun paka möönsö, boiti di paima di un abi kaa taa un musu ta lobi unu seei makandi. Biga di sëmbe di ta lobi di otowan fëen, nöö hën ta hii hii dee wëti u Gadu tuu. ⁹Biga dee soni dee i si Gadu taki naandë sö, kuma ja musu waka ku wan mujëe di na mujëe fii u wosu, ja musu kii sëmbe, ja musu fufuu, ja musu haun, ku hii dee oto wëti tuu dee Gadu buta da u, nöö a di wan kodo wöutu aki nöö de tuu nama taa i musu lobi di otowan fii kumafa i lobi i seei. ¹⁰Biga di sëmbe di lobi di otowan fëen kaa, nöö an o du hogi ku ën e. I si? Fëen mbei baa lobi hën wanwan tö sa mbei i ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu ku telu.

¹¹Fa i si u ta fan ku unu aki, dee sëmbe, nöö sö fuun musu libi e, fu di un ko abi fusutan u di ten u dë aki. Biga wë di ten Gadu buta faa heepi u nöö a ko möön zuntu möön leki di ten un bi ko a biibi dë. Fëen mbei un musu weki a duumi buli seei. ¹²Fa u dë aki, di ndeti ta kule hesihesi ta pasa, nöö didia ta jabi ta ko. Wë nöö be wa libi kuma dee hogilibima dee ta du soni a ndeti tjubitjubi fu sëmbe an musu si de e. Nönö. Di lö libi dë u musu disa, nöö un mboo libi a wan limbolimbo fasi. Hën o dë kuma u dë ku fetilai bisibisi fu di didibi an sa wini u. ¹³Biga u musu libi a wan fasi di fiti, kuma a didia nöö u ta libi.

Wan musu hai ko dë a wan kamian ta bebe ta dööngö ta bai ta kai olo ta du soni e. Wan musu ta booko dee wëti u Gadu a di së u manu ku mujëe tu, ta du peipei soni dee na fiti. Söseei tu wan musu ta kisi toobi ku unu seei ta haun ku unu na unu. ¹⁴Ja musu ta suku unfafa fii sa da di sinkii fii okasi faa piki dee taku kë fii hati e. Ma be di libi u Masa Jesosi Keesitu dë a unu fu hii sëmbe sa si, kuma wan waiti koosu di un ta bisi hiniwan daka.

„Sö fuun libi e, dee sëmbe, nöö Gadu o abi piizii ku unu.“

14

Aki ta lei fa i musu libi ku wan

oto biibima di i ku ën an ta kai

a di soni un ta du.

¹„Söö. Wë awaa woo taki a dee soni liba dee biibima ku biibima an ta kai ku deseei a de.“ Fa un sai naandë sö, ee wan sëmbe biibi fëen suwaki te a ta dë a wanlö wëti basu di unu ku ën an ta kai a di wan, nöö un tei ën sö nöö e. Ja musu ta kuutu nëen liba u dee lö soni dë hedi. ²Kandë wan sëmbe biibi fëen taanga tjika te a sa njan hii soni. Di otowan biibi fëen suwaki tee hën an sa njan hii soni, guluntu wanwan nöö a ta njan. ³Wë ma nöö di sëmbe di ta njan hii soni dë an musu ta mbei di otowan fa e. Nöö söseei di sëmbe di an ta njan hii soni, guluntu nöö a ta njan, nöö an musu ta kuutu di sëmbe di ta njan hii soni, biga Gadu tei ën kaa. ⁴Biga ambë da i fii kuutu a wan sëmbe liba di an dë futuboi fii? Na soni fii di dë e. Nöö ee a kai, ee an kai, di dë di Masa fëen hën musu sabi. Nöö an o kai tu, biga Gadu abi kaakiti tjika faa hoi ën fu an kai.

⁵A kandë wan sëmbe ta hoi wan daka apaiti möön dee oto daka. Di otowan ta luku hii daka tuu di wan fasi nöö. Ma fa de ta du ën dë, hiniwan u de musu sabi gbelin nëen hati taa Gadu kë faa du sö e. ⁶Di sëmbe di ta hei wan daka möön dee oto daka, nöö Gadu hën a ta hei ën da. Di sëmbe di u taki ta njan hii soni dë, a ta du sö fu di a si taa a kai ku Gadu, nöö a ta da Gadu tangi nëen liba. Söseei di oto sëmbe dë tu. Fa hën an ta njan hii soni dë, a dë fu di a si taa Gadu an kë faa njan mën, nöö a ta da Gadu tangi u dee soni dee a sa njan.

⁷ Dee sëmbe o, na wan kodo fuu ta libi fuu seei e, nöö na wan kodo fuu ta dedë fuu seei tu.
⁸ Ee u dë ku libi, u dë u Masa. Ee u dedë, u dë u Masa. Fëen mbei ee u dë ku libi, ee u dedë, fu Masa nöö u dë nöömö.

⁹ Biga fa Keesitu dedë toona weki ko libi baka dë, nöö a du ën sô faa musu dë Masa a libisëmbe ku dedësëmbe tuu liba. ¹⁰ Nöö di a dë Masa fuu tuu kaa, nöö faandi mbei i ta taanpu ta kuutu a di otowan fii liba möön? Ee nasô, faandi mbei i ta sôsô di otowan fii u du? Wë biga te wan daka u tuu seei o hai ko a di kuutu bangi u Gadu, faa kuutu soni fuu.

¹¹ Wan jei fa a dë a di Buku ô? Gadu taki e, taa:

Fa i si mi ta libi nöömö aki,

nöö mi soi taa hiniwan sëmbe seei kaa o tjökô kini a mi fesi nöömö wan daka.

Nöö sôseei hiniwan sëmbe o jabi ën buka piki mi a dee soni dee a bi du.

Sô Gadu taki e.

¹² Nöö sô i si taa hiniwan fuu o piki Gadu a dee soni dee u seei bi du. ¹³ Nöö fëen mbei u musu disa di kuutu u ta kuutu di otowan fuu. Nöö be un mënî unu seei bunu tu fu wan musu buta wan sitonu a pasi fu di otowan fii naki futu kai.

¹⁴ Dee sëmbe o, ka mi ku Masa Jesosi nama tjika aki, nöö mi sabi gbelin a mi hati taa na wan soni u njan, seei abi tjina. Ma tôku ee wan sëmbe si taa a abi tjina, nöö nëen dë a abi tjina tuu. ¹⁵ Nöö ee joo njan wan soni ma i sabi taa ee i njan mën a o buta di otowan fii a fuka, ma i ta njan mën sô nöö, nöö hën da ja ta libi kuma i lobi di sëmbe dë e. Haika e, ja musu mbei di otowan fii kaba a sôsô fu di i kë njan wan soni hedi. Biga hënseei tu Masa Jesosi, Keesitu bi dedë da.

¹⁶ A kandë i ta si wan soni taa a bunu fii du ën, ma di otowan fii hën an si ën sô. Wë nöö ja musu du ën a wan fasi faa feni i kosi taa hogi i ta du. Na tja i seei go a dee lö fia dë. ¹⁷ Biga wë fa Gadu ko dë kônu a u liba ta tii u aki, nöö an nama a soni u njan ku soni u bebe. Nönô. Ma a nama a di fa i dë a di Akaa u Gadu leiki ta libi a wan leti fasi ku kötôhati, ku piizii. ¹⁸ Nöö hiniwan sëmbe di ta dini Jesosi, Keesitu a di fasi dë, nöö ku i Gadu ta wai. Nöö dee oto sëmbe o si taa i ta libi bunu tu.

¹⁹ Söö. Dee sëmbe o, un boo biinga ku dee soni dee sa mbei u dë fiifi ku u seei, ku dee soni dee sa heepi u fuu ko a fesi a di biibi. ²⁰ Gaantangi baa, na poi di wooko u Gadu u soni u njan hedi e. Kumafa u taki dë kaa, Gadu an buta tjina a soni u njan. Ma nöö tôku seei ee wan sëmbe i ta njan wan soni di sa mbei di otowan fii naki futu kai, nöö hën da hogi i ta du. ²¹ Nöö hën wë mbei, ee a nama a wan soni u njan, nöö i disëen. Ee soni u bebe, nöö na bebëen möön. Biga ja musu du na wan soni di sa kaba di otowan fii a sôsô fu di di biibi fëen an taanga tjika eti.

²² Söö. Nöö fa di biibi fii taanga tjika a dee lö soni u ta taki aki, dee sëmbe, nöö be i hoi ën fii ku Gadu nöö. An dë fii tjëen go a oto sëmbe. Nöö i dë bunu e, ee hati fii an ta foo i a dee soni i ta du taa hogi. ²³ Ma nöö ee wan sëmbe i ta panta u njan wan soni fu di ja sabi ee a bunu ee an bunu a Gadu wojo, ma tôku hën i njan mën nöö, hogi i du dë kaa e. Biga ja du ën ku biibi. Nöö hiniwan soni di ja du ku biibi, nöö hën da hogi i du kaa.

15

Aki ta lei u möön fa di libi makandi musu dë.

¹ Söö. Wë dee sëmbe, kumafa u taki dë kaa, u dee sëmbe dee dë taanga a di biibi musu hoi pasensi da dee otowan e, dee an dë sô taanga eti. Wa musu ta du di soni di ta kai ku u seei nöö a kaba, ² ma un boo du di soni di sa kai ku di otowan fuu, be a tja bunu ko dëen faa ko möön taanga a di biibi. ³ Biga Jesosi, Keesitu seei an bi ta biinga dëen seei wanwan e. Ma leti kumafa de sikifi a di Buku, nöö sô nöö a bi pasa ku ën taa:

Dee kosi de kosi i dë, Gadu, de tuu kai a mi liba.

⁴ Nöö fa de sikifi dee soni a di Buku u Gadu dë, nöö de sikifi de tuu fu de lei u soni e. Biga te u lesi fa dee sëmbe u fesiten bi abi degihati ta hoi pasensi, nöö a ta da u degihati tu fuu hoi dou ta luku dee soni dee Gadu bi paamusi u taa de o pasa nöömö.

⁵ Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbe, nöö hën wë abi pasensi ku taihati e. Nöö hënseei musu heepi unu fuun libi ku wan hati makandi kumafa Keesitu Jesosi bi lei u fuu libi. ⁶ Nöö te un dë sô kaa, nöö un sa fiti buka ku wan kodo hati ta gafa Gadu makandi, di dë di Gadu fu u Masa Jesosi Keesitu, bifô a dë hën Tata tu.

⁷ Söö. Wë dee sëmbe, be un tei unu na unu kumafa un dë e, leti kumafa Jesosi, Keesitu bi tei unu kumafa un dë, nöö Gadu o feni nëbai a unu.

⁸ Fa i si Jesosi Keesitu bi ko a goonliba dë, dee sëmbe, nöö a ko kuma wan futuboi u Gadu faa lei u dee Dju sëmbe taa Gadu dë u futoou. Biga a mbei u ko si taa hii dee soni Gadu bi paamusi dee gaan sëmbe fuu dë, nöö de tuu o pasa. ⁹ Nöö a ko a goonliba fu dee oto köndë sëmbe na u Isaëli tu, fu de sa si di gaan tjalihati u Gadu di a abi, be në fëen bai.

Ja sabi fa wan sêmbê sikifi a di Buku ö, u dee sêmbê na Dju. A fan ku Gadu taa: Fêên mbei mi o gafa i nê a dee oto kôndê sêmbê dendu dee na Dju.

Mi o ta kanda ta bai di nê fii.

Sö a sikifi a di Buku e.

¹⁰ Nöo de sikifi tu taa:

Un musu ta wai seei, un dee sêmbê na Dju.

Un mökisi ku dee sêmbê u Gadu ta wai.

¹¹ Nöo hên de toona taki möön taa:

Hii un dee sêmbê na Dju, un hopo Masa nê e.

Hii un dee föluku tuu, un musu ta kanda dëên.

¹² Nöo söseei Jesaaja taki wan soni u dee sêmbê na Dju tu. A taa:

Dee böngö u Isai,

ee i si de joo taa de kaba a goonliba.

Biga de ko dë kuma wan pau de koti tee fika lutu wanwan.

Ma te wan pisi di lutu dë o booko wojo toona nasi ko.

Nöo fa a o nasi dë,

nöo hên o ko dë Tiima a hii pei föluku liba.

Nëên liba hii dee oto kôndê sêmbê na Dju o buta de futoou fu de feni heepi.

Sö Jesaaja bi taki e.

¹³ Nöo da sö e, dee sêmbê. Di Gadu di ta buta sö wan gaan biibi a u hati aki taa a o heepi u nöömö, hên musu fuu unu hati ku piizii e, ku kötôhati, fa i si un ta futoou ên naandê. Fa di Akaa fêên abi kaakiti tjika dë, hên musu ta wooko a unu liba mbei un fika ta mëni nöömö taa Gadu o du dee soni dee a bi paamusi.

Aki Paulosu ta taki u di fa Gadu wooko nëên liba.

¹⁴ Dee sêmbê o, fa mi dë aki mi sabi gbelingbelin a mi hati taa un ta du sômëni bumbuu soni kaa. Mi sabi taa un sabi soni te tjika, nöo un abi di kõni tu fuun sa lei unu na unu. ¹⁵ Ma tókuseei mi mbei di pampia aki da unu nöo. Dee soni mi sikifi aki, mi fan so u de gbëlin seei. Ma fêëe u taki de, fu di mi bi kê toona mëni unu de a bakafutu. Nöo di soni mbei mi du sö, fu di Gadu tei mi buta a sö wan gaan wooko ku ên bunuhati. ¹⁶ A buta mi u mi ko wan futuboi u Keesitu Jesosi ta tja di bunu buka fêên ta konda da un dee oto sêmbê na Dju. Mi dë kuma wan mindima fuunu ku Gadu, fu mi sa hopo unu kuma wan suti paima tja go dëên. Nöo di paima aki, a dë wan paima di di Akaa fêên seei seeka buta dëên apaiti.

¹⁷ Nöo fa i si mi ku Jesosi Keesitu nama aki, nöo mi ta hopo di wooko Gadu da mi u mi du dëên e. Mi ta kai ên gaan soni seei. ¹⁸ Nöo te mi ta konda soni, ma ta tei na wan soni u miseei ta konda. Ma mi ta konda dee soni dee „Jesosi, Keesitu bi du a mi liba. Biga a tei dee fan dee mi fan ku dee soni dee mi du hên a du gaan soni ku de, tee sômëni u dee sêmbê na Dju ko piki Gadu buka seei. ¹⁹ Ka di Akaa fêên abi kaakiti tjika dë, a mbei sômëni gaan foombo soni pasa, u lei taa hên abi di wooko.

Nöo sö mi bi dë ta konda di bunu buka u „Jesosi, Keesitu ku telu a hii kamian ka mi bi waka. A Jelusalen naandê mi seti, nöo hên mi ta kondëên ta lontu a dee kamiankamian tee go dou a di pisiwata de kai Iliikum. ²⁰ Hii fa mi du ên dë, mi ta biinga u konda di buka nöömö a dee kamian ka de an bi jei di nê u „Masa Jesosi, Keesitu wan daka eti, fu an musu dë kuma mi tei wan wosu ta mbei di wan oto sêmbê bi seti kaa. ²¹ A dë leti kumafa di Buku taki taa:

Te ka sêmbê an konda di buka wan daka

nöo na ala de o ko jei ên.

Dee sêmbê dee an bi jei ên wan daka o ko fusutëên.

Wan si ö?

Aki Paulosu toona taki möön

fa a kê ko a Loomë.

²² Nöo di wooko di i si mi taki dë, hên wë tapa mi sômëni pasi mbei ma bi sa ko a unu ala eti. ²³ Ma nöo fa u dë aki, nöo ma a' kamian a dee kôndê aki möön fu mi konda di buka. Mi kaba di wooko u mi aki kaa. Nöo fu di mi bi hangi sômëni jaa longi kaa u mi musu ko luku unu ala, ²⁴ hên mbei pakisei u mi toona kai a di soni dë liba möön. Mi ta mëni fu mi go a Sipanjan kôndê, nöo te mi o go nöo mi o pasa a unu ala ko tan wantu daka ku unu. Nöo a baka u di suti ten di mi ku unu o abi dë, nöo mi o kê fuun sa heepi mi fu mi go a Sipanjan awaa.

²⁵ Ma nöo fa u dë aki, nöo mi dë a pasi nango a Jelusalen ufö. Mi ta heepi dee biibima ala ku wan soni. ²⁶ Biga a dë sö taa dee biibima u Masa Jesosi a Masadonia ku Akaja pii möni fu de manda go da dee pooti biibima fuu, dee Dju wan, a Jelusalen ala. Nöo hên di möni dë

wë mi ta tja go da de. ²⁷ Nöo fa dee biibima na Dju du di soni aki, nöo waiwai seei de du ën o. Biga ee i luku ën te i kaba a dë sô kuma dee sëmbë na u Dju, de a' paima seei a u dee Dju sëmbë. Biga a u de feni di bunu u Gadu a de akaa. Nöo hën mbei a fiti u de toona heepi dee Dju sëmbë fuu baka ku dee soni de abi fanöudu u de sinkii.

²⁸ Wë nöo te mi tja di möni aki go da dee sëmbë kaa, nöo mi o ko haika unu ufö mi pasa go a Sipanjan. ²⁹ Nöo mi sabi taa fa mi o ko a unu dë, nöo mi o ko ku hii dee bunu tuu dee u ta kisi a „Jesosi„ Keesitu.

³⁰ Söo. Wë nöo dee sëmbë, fa mi ku unu nama ku Masa Jesosi Keesitu makandi aki, mi kë begi unu a wan soni. Biga di Akaa u Masa Gadu seei hën buta di lobi fëën a u hati mbei u ta lobi u seei sô. Hën mbei mi kë hakisi unu fuun heepi mi begi fajafaja a tu soni liba.

³¹ Di fosuwan, hën da mi kë fuun heepi mi begi fu Gadu musu puu mi a dee Dju sëmbë u Judea pisiwata maun dee an ta biibi.

Nöo di otowan, hën da fu di wooko i si mi nango du a Jelusalen aki, dee Dju biibima musu tei ën u bumbuu soni. „Biga a kandë de an o kë tei soni di kumutu a oto köndë sëmbë maun.“

³² Ma nöo te mi si taa hii soni waka bunu, nöo mi o ko a unu ala ku wai seei, ee Gadu kë, nöo woo ta da u seei hati makandi. Nöo da sô e, dee sëmbë.

³³ Nöo di Gadu fuu di nëën wanwan tö sëmbë ta feni kötöhati, hën musu dë ku unu. A tan sô.

16

Aki Paulosu ta manda odi apaiti da sëmbësëmbë.

¹ Fa i si di mujëe de kai Fiibi ko a unu naandë, dee sëmbë, mi butëën a unu maun e. Di mujëe i si aki sô, a dë wan sëmbë fuu di ta wooko a di keiki a Kenkelea. ² Nöo mi ta begi unu gaantangi be un kisi ën a wan fasi di fiti dee sëmbë dee dë apaiti da Masa Jesosi. Fa i si unu ku ën tuu nama ku Masa Jesosi dë, nöo un musu heepi ën a dee soni a abi fanöudu. Biga fa a sai dë, a heepi sômëni sëmbë gaanfa seei te kisi ku mi seei tu.

³ Nöo mi ta manda gaan odi da Pesila ku Akila taa mi dë bumbuu. Dee sëmbë dë, mi ku de bi ta du di wooko u Jesosi Keesitu makandi, ⁴ nöo a fika piki de bi dëdë fu mi hedi. Hën mbei na mi wanwan nöo ta da de tangi, ma hii dee oto biibima u Masa Jesosi dee na Dju, dee ta miti makandi a dee köndëköndë tuu, ta da de tangi tu. ⁵ Nöo un da dee biibima odi tu, dee ta hoi keiki a de wosu.

Nöo mi ta manda gaan odi da mi lobi mati Epënëtusi. Hën wë da di fosu sëmbë di ko biibi „Masa Jesosi„ Keesitu na Asia köndë.

⁶ Nöo un da Malia odi tu. Di mujëe dë bi wooko taanga seei da unu e, dee sëmbë.

⁷ Nöo un da Andoonikusi ku Juniasi odi, di mi ku de dë di wan famii. Mi ku de de bi sötö a dinguwosu makandi e, nöo de abi bunu në seei a dee oto tjabukama u Masa Jesosi. Fa i si de sai dë, de bi ta biibi a „Jesosi„ Keesitu kaa bifö miseei ko ta biibi nëën.

⁸ Nöo un da Ampiliatusi odi, di mi lobi fu di mi ku ën nama ku Masa makandi.

⁹ Nöo un da Ubanisi gaan odi. Hën bi heepi u a di wooko u „Jesosi„ Keesitu tu.

Nöo mi ta manda odi da mi lobi mati Sitaki tu.

¹⁰ Nöo be un da Apëlësi odi. Di womi dë, de bi poobëën te de wei, nöo hën de ko si taa aai, a dë wan bumbuu sëmbë u „Jesosi„ Keesitu tuutu.

Nöo un da dee sëmbë u Alisitobu wosu tuu gaan odi da mi e.

¹¹ Nöo un da di oto sëmbë u mi de kai Helodion odi, ku dee sëmbë u Naasisusi wosu dee ta biibi a Masa.

¹² Nöo un da Teefena ku Teefosa odi da mi tu. De tu mujëe dë ta wooko taanga da Masa e. Nöo un da mi lobi mati Pëësisidi odi da mi tu. Di mujëe dë seei bi ta wooko taanga da Masa tu.

¹³ Nöo un da Lufusi odi da mi, di Masa bi tei apaiti. Nöo un da hën mama gaan odi da mi e, biga a dë mi mama tu.

¹⁴ Nöo un da Asinkitisi odi da mi tu, ku Filegon, ku Hëlimësi, ku Patobasi, ku Hëlimasi, ku dee oto biibima sai ku de naandë tuu.

¹⁵ Nöo un da Filologusi odi, ku Julia, ku Neluisi ku ën sisa, ku Olimpasi, boo taa hii dee biibima u Masa Jesosi tuu dee sai ku de naandë.

¹⁶ Nöo un baasa unu seei e, dee sëmbë, kuma apaiti sëmbë u Gadu.

Hii dee sëmbë u „Jesosi„ Keesitu dee ta ko a keiki makandi a dee kamiankaman tuu manda gaan odi da unu.

Aki Paulosu toona da de lai a wantu soni möön.

¹⁷ Söo. Wë dee sëmbë, mi begi unu gaantangi taa be un mëni unu seei ku dee sëmbë ta suku u poi unu na unu naandë e. Dee sëmbë i si naandë, taapu wë de ta buta a pasi fu kisi unu puu a di lei di un bi kisi kaa. Nöo wan musu hulu de möönsô. ¹⁸ Biga fa dee lö sëmbë

sai dë, na Jesosi, Keesitu u Masa de ta dini e, ma dee soni deseeri hati kë, de de ta dini. Fa i si de ta waka ta lontu ta fan suti ta naki sëmbe tëtë naandë, ganjan nöö de ta ganjan dee sëmbe dee an sabi soni möön bëtë e, fu de musu poi pakisei u de.

¹⁹ Ma töku fa i jei mi fan dë seei, ma hii sëmbe sabi unu kaa taa un ta piki Gadu buka, nöö fëen mbei baa mi ta wai seei ku unu. Nöö mi kë fuun abi fusutan te tjika fuun sabi bumbuu soni, ma nöö a di së u sabi hogi, un musu ta dë kuma miii.

²⁰ Dee sëmbe o, abiti möön nöö di Gadu fuu di ta da sëmbe kötöhati o makisa di didibi Saatan buta a unu basufutu e.

Jesosi Keesitu, di dë di Masa fuu, hën musu dë ku unu ku ën bunuhati, dee sëmbe.

²¹ Nöö Timoteo, di mi ku ën ta wooko makandi aki, ta manda gaan odi da unu tu, hën ku Lusiusi ku Jason, ku Sosipata. Boo taa, hii dee sëmbe u mi aki tuu ta manda gaan odi da unu.

²² Söö. Nöö mi, Teetusi, fa mi ta sikifi di biifi da Paulosu aki, nöö miseeri ta manda gaan odi da unu tu a di në u Masa Jesosi.

²³ Nöö mi Paulosu toona ta manda odi u Gajusi da unu tu. Fa di womi dë aki, hën wë ta hoi mi nëen wosu, nöö hii dee oto biibima dee ta ko a keiki makandi aki tuu seei a ta kisi ku wai. Söseei Elatusi, di dë wan lantima ta seeka möni soni u di köndë aki, ta manda gaan odi da unu, hën ku di oto sëmbe fuu de kai Kwatusi ta manda gaan odi da unu tu e, dee sëmbe.

[²⁴ Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta tja unu ku ën bunuhati. A tan sö.]

Aki Paulosu tapa di biifi ku tangi a Gadu.

²⁵ Söö. Wë dee sëmbe, mi ta buta unu a Masa Gaangadu maun. Hën abi kaakiti faa hoi unu gingin fu di un ta piki di Buka fëen di mi ta konda aki. Biga soni u Jesosi Keesitu wë mi ta konda, nöö hën ta mbei di soni ko a limbo di bi dë tjubitjubi a di pakisei u Gadu sëmëni jaa longi kaa. ²⁶ Ma fa a bi dë tjubitjubi seei, ma töku dee fesiten tjabukama bi mbei sëmbe ko sabi soni fëen. Biga Masa Gadu di ta libi u teego, hën wë bi manda de u de sikifi soni fëen, be hii föluku u goonliba sa ko biibi Masa Jesosi u de piki ën buka.

²⁷ Nöö di Gadu fuu i si dë, nöö nëen maun wë i si mi ta buta unu e, dee sëmbe. Hën wanwan abi hii köni, nöö hën musu feni nëbai fu nöömö u di soni di a du da u a Jesosi Keesitu. A tan sö.

Di fosu biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolenti

Wan wöutu a fesi.

Wë un haika, dee sëmbë. Di sëmbë de kai Paulosu bi dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de kai apösutu. Gadu kai ën ko buta sò. Hën seei bi tja di Buka u Masa Jesosi ko da dee sëmbë u di kondë de kai Kolenti, nõõ hën so u de piki di Buka tei Masa Jesosi ko Gadu u de.

Nõõ di soni mbei Paulosu sikifi di biifi aki. Dee biibima u Kolenti fosu bi sikifi biifi manda hakisi ën wanlò soni unfa u de musu libi a di biibi, nõõ hën a toona sikifi di biifi aki manda piki de.

Nõõ a mbei di biifi aki tu, fu di a jei taa de an ta libi bunu a di biibi kumafa a bi lei de. A ta bai de be de bia ko ta libi kumafa a sa bunu da Masa Gadu.

Dee soni dë abi di biifi.

A di pisi aki Paulosu ta da

dee sëmbë odi.

¹ Dee sëmbë o, mi Paulosu, ta mbei di pampia aki e. „Nõõ kumafa un sabi kaa, mi da di sëmbë Masa Gadu bi kai ku ën seei kë faa ko dë wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de kai apösutu. Nõõ fa mi ta mbei di pampia aki, nõõ mi ku wan sëmbë fuu de kai Sositeni, ² sò u ta sikifi ën ta manda odi da un dee biibima u Masa Jesosi dee dë a di kondë de kai Kolenti. U ta mandëën da un dee sëmbë dee Masa Gadu bi kai fuun ko dë sëmbë fëën a wan apaiti fasi, fu di unu ku Masa Jesosi ko dë di wan. Nõõ u ta mandëën tu da hii dee oto sëmbë a dee kamiankamian, dee ta kai Jesosi Keesitu nê ta begi ën. Hën da Masa fuu ku de tuu.

³ U ta manda odi da unu taa Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

A di pisi aki Paulosu ta da

Masa Gadu tangi.

⁴ Dee sëmbë o, hiniwanten mi ta da di Gadu u mi ku unu tuu, tangi fuunu hedi e, fu dee soni dee a du da unu ku ën bunuhati, fu di un ko nama ku Jesosi Keesitu. ⁵ Biga wë a mbei un ko abi hii soni fa u dë aki a hii fasi. A mbei un ko abi fusutan ku bambuu pakisei fuun sa sabi di Buka u Gadu. Nõõ sòseei a mbei un ko sa' fa u fan fuun kondëën tu. ⁶ Biga wë dee soni u „Jesosi, Keesitu dee u bi konda da unu, de mbei lutu a unu hati te de dë u si a unu libi seei. ⁷ Fëën mbei fa un ta luku u Masa Jesosi Keesitu faa toona ko a goonliba aki, nõõ na wan soni makei unu möön a di sè u dee kõni dee di Akaa u Gadu ta da dee sëmbë fëën e. ⁸ Nõõ mi sabi taa Masa Gadu o hoi unu tu tee go dou a di kaba juu, fu te u Masa Jesosi Keesitu toona ko a goonliba nõõ woon sa dë gbelingbelin söndö föutu. ⁹ Nõõ u sabi taa a o du ën sò tuu, biga di Gadu fuu dë, un sa futoou ën. Nõõ hën wë bi kai unu fuunu ku ën Mii Masa Jesosi Keesitu musu libi suti makandi.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbë u de musu disa di fia libi u de.

¹⁰ Wë nõõ un dee sëmbë u mi dë, fa mi gafa unu dë seei, ma mi kë toona bai unu a wan soni. Mi tei di nê u Masa Jesosi Keesitu ta begi unu baa, taa be un disa di fia un ta fia ku unu seei naandë, ku di paati un ta paati ku unu na unu. Un musu dë makandi ku wan pakisei e, ku wan hati.

¹¹ Biga wë wanlò sëmbë dee ta dë a di wosu u di womi de kai Kolu mbei mi ko sabi taa fia fasi dë a unu mindi. ¹² Mi jei taa so fuunu ta taki taa: “Fa u ta waka a Masa Jesosi baka aki, nõõ nõõ ta tei di lei u Paulosu.” Otowan taa: “Mii ta tei di lei u Apolo.” Di otowan taa: “Mii ta tei di lei u Kefasi.” „Hën seei da Petuisi, So sëmbë taa: “U ta waka a „Masa Jesosi, Keesitu wanwan baka.”

¹³ Wë nõõ mi hakisi unu, unfa wë? Fa un dë a pepei sëmbë baka dë, „Jesosi, Keesitu paati a pisipisi nõ? Naa mi, Paulosu, de bi kii a lakpa fuunu hedi nõ? Fa un bi tei dopu dë, nõõ a di nê u Paulosu un bi tei ën nõ?

¹⁴ Wë mi da Gadu tangi seei fu di ma bi dopu na wan sëmbë a unu mindi e, boiti Keesipusi ku Gajusi, ¹⁵ fu na wan sëmbë sa taki taa mi dopu sëmbë a mi nê fu de konda taa de da bakama u mi, ¹⁶ Oooo, aai, mi bi dopu Sitefanasi tuu, ku dee sëmbë fëën wosu dendu. Ma ma si kuma mi dopu oto sëmbë naandë möönsò.

¹⁷ Biga wë „Jesosi, Keesitu an bi manda mi, a di fosu kamian, u mi dopu sëmbë e, ma fu mi konda di Bunu Buka fëën, be sëmbë jei. Nõõ sòseei tu an manda mi u mi kondëën ku gaan kõni u libisëmbë. Biga an musu dë taa di suti u di fan u mi hën ta hai sëmbë tja ko a di biibi. Biga ee mi ta kondëën sò, nõõ di buka u di dëdë u Masa Jesosi a di lakpa pau o lasi ën kaakiti.

Aki Paulosu ta taki u di kōni u Masa Gadu ku di kaakiti fēen.

¹⁸ Dee sēmbē o, di Buka u di fa Masa Jesosi dēdē a di lakpa pau, a dē seei wan gaan sōsō soni da dee sēmbē dee o kaba a sōsō a didibi faja e. Ma fu wi dee sēmbē dee Gadu puu a dee hogi du fuu basu, te u jei ēn nōō u ta si fa Gadu abi kaakiti tjika. ¹⁹ A dē leti kumafa de bi sikifi ēn buta a di Buku u Gadu taa:

Masa Gadu o mbei di kōni u dee kōnima bia ko sōsō soni.

Sōseei a o mbei di fusutan u dee sabisonima ko poipoi soni.

²⁰ Wē biga fa u dē aki, unsē dee kōnima dē? Unsē dee leima ku dee hulusonima u di goonliba aki dē? De an dē wan wojo soni mōōn e. Biga Gadu buta di kōni ku di lei u libisēmbē tuu ko sōsō soni kaa. ²¹ Fa a kōni tjika dē, nōō hēn wē i si a seeka di soni buta sō taa dee sēmbē u goonliba aki ku hii di kōni di de kōni ku hii di lei de lei dē seei, de an o ko sabi ēn mōōnsō. Ma ku di sōsō fan fuu dee tjabukama fēen nōō dee sēmbē dee ta biibi ēn sa kumutu a dee hogi du u de basu.

²² Fa u dē aki, dee Dju kē si foombo wooko u Gadu bifō de o biibi. Nōō dee Giiki sēmbē ta suku gaan kōni a libisēmbē fasi bifō de, de o biibi. ²³ Ma u, u ta konda u „Jesosi, Keesitu kodo, di de bi peka a lakpa pau kii. Nōō di Buka u di dēdē u Masa Jesosi aki, nōō hēn ta toobi dee Dju sēmbē te de an kē jei ēn seei. A dē wan sōsō fan tu da dee oto kōndē sēmbē, ma tōku u ta kondēen nōōmō.

²⁴ Ma dee sēmbē dee Gadu kai u de ko nēen, ee Dju, ee oto kōndē sēmbē, te u ta konda di Buka da de nōō nēen de ta si fa Gadu taanga tjika e, ku fa a kōni tjika. ²⁵ Biga di soni Gadu du, di libisēmbē kai sōsō soni dē, kōni dē nēen mōōn leki hii di kōni di libisēmbē abi. Sōseei di suwaki fēen di de ta si a di dēdē u Masa Jesosi dē, a abi kaakiti mōōn hii kaakiti u libisēmbē.

²⁶ Biga wē un luku a unu seei, dee sēmbē. A di ten di Masa Gadu bi kai unu, nōō di mōōn gaan sē fuunu an bi dē lelei sēmbē a goonliba fasi e. Wan bi abi taki a kōndē. Wan bi dē hei sēmbē. ²⁷ Ma dee sēmbē dee goonliba sēmbē ta si taa de an sabi soni, nōō de Gadu ta tei fu da dee sabisonima u goonliba aki sen. Sōseei a ta tei dee suwakisuwaki sēmbē faa mbei dee taanga sēmbē kisi sen. ²⁸ A ta tei dee lagilagi sēmbē dee an bi dē wan wojo soni a goonliba aki, dee sōsō wan, buta ko hei, fu goonliba sēmbē sa si taa dee soni mbei de bi ta gafa sēmbē an dē wan wojo soni.

²⁹ Nōō di soni mbei a du sō, fu na wan libisēmbē musu njan buka a Gadu fesi e. ³⁰ Biga Gadu wanwan mbei u ko feni di libi a „Jesosi, Keesitu.

Nōō Masa Jesosi wē mbei u ko sabi fa Masa Gadu kōni tjika e. Sō seei a mbei u ko dē a Gadu wojo sōndō fōutu. A puu u a hii dee sitaafu dee u bi hai tja ko a u liba fu di u bi booko Gadu wēti, nōō fa u dē aki a ta puu hogi a u fuu sa ko dē limbolimbo. „Hii dee soni dē tuu u feni a Masa Jesosi e, dee sēmbē.”

³¹ Fēen mbei de sikifi ēn a di Buku taa:

Ee wan sēmbē kē njan buka,

nōō be a njan buka a dee soni Masa bi du dēen.

2

Aki Paulosu ta konda da de taa

ku di kaakiti u di Akaa u Gadu

a ta fan ku sēmbē.

¹ Wē, dee sēmbē, fa i si mi bi ko a unu naandē fu mi konda di woto u Gadu da unu, nōō ma bi ko kuma wan sēmbē di sabi soni tumisi e. Sōseei ma bi ta fan ku unu kuma wan sēmbē di sabi u fan poi tu. Nōnō.

² Biga fa mi bi dē a unu mindi dē, nōō mi buta miseei taa ma o konda oto soni mōōnsō mōōn leki di fa Masa Jesosi Keesitu bi dēdē a di lakpa pau. ³ Nōō mi bi ko a unu ku saka fasi ku fēēē, ku panta a hati seei. „Biga ma bi sabi ee mi sa du di wooko bunu.” ⁴ Nōō a di fa mi bi ta konda di buka da unu dē, nōō ma bi ta mbei kijoo fa, ta tei dee kōni di libisēmbē abi u wini unu hati e. Ma mi bi kē u di kaakiti u di Akaa u Masa Jesosi hēn musu tja unu ko a biibi, ⁵ fu di biibi fuunu an musu hēngi a libisēmbē kōni ma faa musu hēngi a di taanga u Gadu.

Aki Paulosu ta konda da de taa

di Akaa u Gadu wanwan tō

sa lei sēmbē soni fu Gadu.

⁶ Ma nōō hii fa ma ko a unu kuma wan kōnima seei, ma tōku dee soni u ta taki aki, de ta lei u fa Gadu abi kōni tjika. Nōō wa ta taki de da hii sēmbē, ma u ta taki de da dee sēmbē dee ko taanga kaa a di biibi. Nōō di kōni u ta taki aki an dē di kōni u dee hedima u di goonliba aki e, dee o go kaba a sōsō. Nōnō. ⁷ Ma u ta lei sēmbē di kōni u Gadu. Nōō di kōni dē, hēn Masa

Gadu bi abi nëen pakisei gaanduwe faa heepi u fuu ko feni dee gaan bunu fëen. Bifö a mbei goonliba seei, nöö a bi sabi fa a o heepi u kaa, ma a fesi a bi dë wan tjubitjubi soni. ⁸ Nöö na wan u dee hedima u di goonliba aki bi sabi di lö köni dë e. Biga ee de bi sabi ën, nöö de an bi o peka di gaan nëbai Masa u mundu a di lakpa pau kii. ⁹ A dë leti kumafa de bi sikifi ën a di Buku u Gadu taa:

Di soni na wan sëmbë wojo bi si,
di soni na wan sëmbë jesi bi jei,

ku di soni di na wan sëmbë bi mëni nëen hati wan daka taa a sa feni ën möönsö,
nöö hën wë Gadu bi seeka buta a wan së kaa faa da dee sëmbë dee lobi ën.

¹⁰ Nöö sö di Buku taki, nöö sö a dë tuu. Ma uu ko sabi dee soni, biga di Akaa u Masa Gadu di a manda ko da u aki, hën ta lei u de.

Fa di Akaa u Gadu sai dë, dee sëmbë, hën ta öndösuku hii soni, te dou ku dee tjubitjubi soni dee dë a Gadu hati. ¹¹ Biga wë ambë sabi dee soni dee dë a wan sëmbë hati ee na di sëmbë dë seei? Söseeti tu, ambë sa sabi dee soni dee dë a Gadu hati, boiti di Akaa fëen seei? ¹² Nöö di Akaa dë, hën Gadu manda ko buta a u hati, nöö hën ta lei u dee bunu Gadu da u ku ën bunuhati. Na ku wan libisëmbë akaa u ko sabi de e. ¹³ Nöö dee soni di Akaa u Gadu ta lei u aki, nöö dee soni dë seei u ta tei ta lei sëmbë. Nöö wa ta lei sëmbë a di fa libisëmbë ta lei sëmbë ku de köni e, ma kumafa di Akaa ta manda u fuu kondëen, nöö sö u ta kondëen.

¹⁴ Nöö ee wan sëmbë i dë nöö ja abi di Akaa u Gadu, nöö ja o piki dee soni di Akaa ta taki e. De tuu o dë kuma wan sösö soni da i, fu di ja o fusutan de. Biga fa dee soni u Gadu sai dë, di Akaa u Masa Gadu nöö sa lei i de.

¹⁵ E wan sëmbë i dë nöö i abi di Akaa aki a i hati, nöö i sa sabi u öndösuku hii soni. „Biga hën ta wooko a i liba.” Ma dee sëmbë dee na abi di Akaa, de an o sa fusutan di libi fii dë. ¹⁶ A dë leti kumafa di Buku taki:

Ambë seei da di sëmbë di sa sabi andi dë a Gadu hati
faa musu lei ën soni?

Ma u, fu di u abi di wan seei hati kuma di u „Jesosi,” Keesitu, „nöö u sa sabi soni fëen.”

3

Aki Paulosu ta konda da de taa hii dee wookoma u Masa Gadu

dë a di wan kodo wooko.

¹ Dee sëmbë o, di un bi ko a di biibi njunjun, ma bi sa fan ku unu kuma sëmbë di sabi u libi a di Akaa u Masa Gadu leiki e. Ma mi bi musu lei unu kuma sëmbë di ta libi a deseei kë, kuma piki mii. ² Biga wë ku bobiwata nöö mi bi ta kiija unu, na ku taangataanga njanjan.

Ma nöö te tide un dë a di wan seei fasi dë eti, wan göö kumutu dë möönsö. Ee fuu taki, nöö dee fukëfukë pisi u di lei u Masa nöö mi sa tei ta konda da unu eti. Ma sa go a dee degidegi pisi u di lei, ³ fu di un ta libi kumafa dee libisëmbë u di goonliba aki ta libi eti. Biga wë ee un sai dë ta djalusu ta buja ta paati ku unu na unu, nöö nëen da unu ku dee sëmbë u di goonliba aki dë di wan fa nö? ⁴ Biga so fuunu ta taki: “Mi o tei di lei u Paulosu,” otowan ta taki: “Mi o tei di u Apolo,” nöö nëen da un ta libi kuma dee sëmbë u di goonliba aki dee na sabi Gadu nö?

⁵ Wë nöö fa un ta fia di fia dë, ambë un sabi da Apolo? Ambë un sabi da Paulosu? U tuu dë futuboi u Masa Gadu nöö. U tuu tja unu ko biibi nëen, fuun ta waka nëen baka. Biga hën da di wooko Masa da u. ⁶ Mi paandi di goon „biga mi fosu bi tja di buka ko konda da unu dë.” Nöö hën a baka u di dë hën Apolo ko munjan di goon, „biga a ko lei unu soni möön fini.” Ma Gadu hën mbei di buka göö a unu hati.

⁷ Nöö fëen mbei na wan sëmbë hei möön di otowan, na di sëmbë di paandi, na di sëmbë di munjan di goon. Ma Gadu wanwan, biga hën ta mbei soni ta göö nëen. ⁸ Nöö di sëmbë di paandi ku di sëmbë di ta munjan di goon, a di wan wooko nöö de dë e. Nöö hiniwan o kisi ën paima kumafa a bi wooko. ⁹ Biga fa u dë aki, Gadu buta u tuu fuu ta heepi ën a di wooko. U ku ën ta wooko makandi. Nöö fa u ta taki soni u di goon aki, nöö unu wë da di goon, ma Gadu hën abi ën e.

Aki Paulosu ta taki taa dee wookoma u Gadu musu mëni u de du di wooko fëen bunu.

„Wë nöö söseei fa un ko dë sëmbë u Gadu makandi dë, nöö un dë kuma wan wosu fëen tu, di a ta mbei.” ¹⁰ Nöö di wosu dë, Masa Gadu da mi wan wooko nëen ku ën bunuhati, hën a lei mi tu unfu mi musu seti ën. Nöö hën mi seti di goonsei te mi kaba kuma wan sëmbë di sabi di wooko. Nöö fa u dë aki, nöö dee otowan fuu ta ko ta mbei a di goonsei dë liba. Nöö a bunu, ma hiniwan sëmbë di o ko mbei dë, a musu saandi a ta mbei buta dë. ¹¹ Biga wë na wan sëmbë sa buta wan oto goonsei möön leki di Gadu buta kaa e.

Biga fa i si di wosu seti dë, dee sëmbë, nöö a Jesosi Keesitu liba wë a seti. ¹² Nöö ee wan sëmbë joo tja soni go mbei a di goonsei dë liba, nöö i sa tja sëmëni pei soni. I sa tja goutu,

i sa tja soofu, i sa tja djamati sitonu, i sa tja pau. Ma i sa tja ahun ku dëedëë uwii tu. „Biga sômëni sootu pei fasi i sa wooko di wooko u Gadu, bumbuu fasi ku poipoi fasi.”

¹³ Ma a di Gaan Kuutu Daka te Masa Jesosi ko, nõö hiniwan sëmbe wooko o ko a limbo. Biga dee soni dë tuu o pasa a wan faja, nõö di faja hën o mbei sëmbe si ee andi i bi tja ko buta dë. ¹⁴ Nõö ee di wooko fii pasa a di faja, nõö joo feni i paima. ¹⁵ Ma ee wan sëmbe wooko tjuma, nõö a lasi ën paima ku hii di möiti di a bi mbei tuu. Nõö hënseei o kumutu, ma ku sösö maun tjololo. A fika piki hënseei bi o tjuma tu.

¹⁶ Nõö dee sëmbe, fa i si un dë sëmbe u Masa Gadu makandi dë, nõö unu wë da di Wosu u Masa Gadu kaa e, ka di Akaa fëen ta libi. ¹⁷ „Nõö fa un ta buja ta paati ku unu seepi dë,” ee wan sëmbe kaba di Wosu u Masa Gadu a sösö, Masa Gadu o kaba i seei a sösö tu e. Biga di wosu u Masa Gadu dë wan apaiti soni limbolimbo, „nõö dee lö soni dë an musu ta pasa nëen dendu.”

Aki Paulosu ta lei de taa

de an musu libi ku di kõni

u dee sëmbe u di goonliba aki.

¹⁸ Dee sëmbe o, na be na wan fuunu ganjëen seepi e. Ee wan sëmbe dë a unu mindi naandë ta pëë i seei kõnima a di goonliba aki, nõö a möön bëtë i disa di kõni dë, nõö i tei di lei u Gadu fii toon donma a di goonliba aki. ¹⁹ Biga wë di kõni u di goonliba aki dë wan sösö soni a Gadu wojo.

Ja sabi fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa:

Di kõni u dee kõnima dë seepi Gadu o tei kisi de.

²⁰ Sösei a taki möön taa:

Masa Gadu sabi di pakisei u dee kõnima taa a dë wan gaan sösö soni.

²¹⁻²² Fëen mbei na wan libisëmbe musu tei wan libisëmbe në ta njan buka taa oto hei möön oto. Biga wë dee sëmbe tuu dë fu heepi unu. Paulosu ku Apolo ku Petuisi, u tuu Gadu manda da unu e. Sösei tu, hii dee soni u di goonliba aki tuu dë fuunu. Ee i dë ku libi, ee i dëdë seei, hii soni u di ten u dë aki, ku hii dee soni sa ko a bakaten, dee soni naandë tuu dë fuunu „fuun feni bunu a de e.” ²³ Biga unu da sëmbe u „Masa Jesosi,” Keesitu, nõö Masa Jesosi dë u Gadu.

4

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a dë tjabukama tjika.

¹ Wë nõö dee sëmbe, hiniwan sëmbe musu ta luku u dee tjabukama kuma futuboi u „Jesosi,” Keesitu nõö. Un musu ta luku u kuma sëmbe Masa Gadu futoou fuu ta konda dee soni fëen dee bi dë a tjubi.

² Wë nõö di soni sëmbe ta luku a wan basi, nõö hën da ee a ta du di wooko kumafa hën masa kë. ³ Nõö fa mi ta wooko aki, ee un sai dë ta kuutu mi seei ma a’ toobi. Sösei ma a’ toobi tu ee hiniwan oto sëmbe ta kuutu mi, tee kisi misei. ⁴ Ma fa mi fan dë seei, ma hati u mi an ta kuutu mi taa ma ta wooko bunu e. Ma di dë an kë taki taa mi dë söndö föutu. Masa Jesosi hën nõö da di Sëmbe di sa kuutu mi.

⁵ Fëen mbei wan musu kuutu sëmbe a fesi e, biga te Masa Jesosi ko kaa, nõö hën o tja hii soni ko a limbo. Dee soni bi dë tjubitjubi a sëmbe hati tuu a o puu tja ko a döo, nõö hiniwan sëmbe o feni ën gafa kumafa a fiti.

⁶ Dee sëmbe o, fa mi ta sikifi soni da unu ta kai mi ku Apolo në a dendu aki, nõö mi ta du ën fuun sa lei soni e. Biga mi kë lei unu taa wan musu tei oto wëti möön leki dee wëti Gadu da u fuu ta wegë sëmbe ta luku. Wan musu buta wan sëmbe hei möön oto ta njan buka dëen. ⁷ Biga wë ambë da i di kõni di i abi? Na Gadu ta da u hii soni nõö? Wë ee Gadu hën da i ën, nõö unfä i sa njan buka fëen?

⁸ Ma nõö unu, un ta mëni taa soni an makei unu möön. Un sabi hii soni kaa. Un abi hii soni kaa tu „dee Gadu abi faa da dee sëmbe fëen.” A buta unu kõnu fuun ta tii hii mundu söndö u dee tjabukama. Sö un ta mëni.

Aai, mi bi sa kë un ko dë kõnu tuu o, dee sëmbe, biga ee un bi dou dë nõö u ku unu tuu bi o dë kõnu makandi. ⁹ Ma fa mi ta wegë di soni ta luku aki, nõö a djei da mi taa Gadu tei u dee tjabukama fëen de ta kai apösutu aki buta a di möön hogi kamian. U dë kuma sëmbe di lanti kuutu buta u de tja go kii a ganda mindi ta mbei fa, fu hii libisëmbe te dou ku dee basia u Gadu Këndë tuu, sai dë ta luku. ¹⁰ U ko dë kuma lauma u „Jesosi,” Keesitu heddi. Ma unu, un dë kõnima. Un sabi hii soni fu di unu ku „Jesosi,” Keesitu ko di wan kaa. Wa abi taki, ma unu dë takima. Unu de ta gafa, ma wi de ta kosi.

¹¹ Fa u dë aki, u ta dëdë ku hangë ku dëewata. Wa a’ koosu u bisi. De ta foo u ku böö. Wa abi na wan kamian u tan seei. ¹² U ta dëdë ku wooko. U sösö tee te sëmbe ta kosi u, wa ta

kosi de baka, u ta toona ta begi da de. Te de ta sitaafu u ta du hogihogi ku u, nöö u ta tjëen. ¹³Söseeei te de ta lëgëdë da u ta mindi soni ta poi u në, töku u ta fan ku de suti. Boo taa u ko dë a sëmbë wojo kuma wan feki futu koosu, kuma wan sundju a sitaati u de ba tja go tuwë a matu. Sö u dë da de e.

¹⁴Fa mi ta sikifi dee soni da unu aki, dee sëmbë, nöö ma ta sikifi de u da unu sen e, ma mi ta bai unu a soni nöö, kuma unu da mi u mi di mi lobi. ¹⁵Biga aluwasi un abi teni dusu sëmbë ta kiija unu da ‚Jesosi, Keesitu seei, ma wan kodo tata nöö un abi. Fa mi fosu bi tja di Buka u Masa Jesosi ko konda da unu ala, nöö hën mbei un ko dë kuma mi u mi. ¹⁶Nöö mi ta begi unu baa taa be un suku fuun musu ko djeesi mi e.

¹⁷Nöö hën mbei mi ta manda Timoteo ko da unu ala. Hën da wan lobi womi mi u mi di Masa Gadu da mi, nöö mi sabi taa a o du leti kumafa Gadu taki. Fa a o ko a unu dë, nöö a o toona mëni unu u di fa mi bi ta konda da unu u Jesosi Keesitu, kumafa a kë fu un musu libi. Leti kumafa mi ta kondëen a oto kamian a dee keikikeiki, nöö sö nöö a o kondëen da unu.

¹⁸Wë a dë sö tuu taa sëmbë sai dë ta mëni taa ma o ko a unu ala möön, hën mbei de ta njan buka ku di gaan fasi u de. ¹⁹Ma mi o ko e. Mi o ko hesihesi seei, ee Masa kë. Nöö te mi ko, nöö mi o si ee di kaakiti u dee gaan fasi sëmbë naandë dë a buka wanwan, naa a dë a dee du u de tu. ²⁰Biga wë ka Gadu dë Tiima, nöö kaakiti an dë a fan a buka nöö a kaba e, ma a o dë u si a di fa i ta libi ku di kaakiti fëen.

²¹Söö. Wë dee sëmbë, mi fan ku unu kaa e. Nöö andi un kë? Mi musu ko a unu ku gandji, ku wipi nö? Naa mi ko a wan saapi fasi, ku lobi? A fika da unu.

5

Aki Paulosu ta konda da de taa de musu kuutu di soni u di sëmbë di bi tei ën tata mujëe.

¹Söö. Wë nöö mi jei taa wan taki dë a unu mindi naandë di nama a manu ku mujëe soni. Nöö di lö libi dë, dee sëmbë dee an ta biibi seei ta si ën u gaan hogi soni te de an ta libi sö. De taa wan womi dë a unu mindi dë tei ën tata mujëe. ²Ma töku ku dee lö libi dë seei un sai dë ku gaan fasi eti. Un bi musu kisi sen ta tjali, te un jaka di sëmbë di du di hogi dë puu a unu mindi gaanduwe.

³Fa mi dë aki, dee sëmbë, ma dë a unu mindi ma töku di akaa u mi dë a unu ala. Nöö mi saandi mi o du ku di sëmbë dë kaa. ⁴Nöö mi taki e, un musu kai wan kuutu makandi a di në u Masa Jesosi Keesitu. Nöö di akaa u mi o sai dë tu, nöö Masa Jesosi o mbei a pasa leti kumafa un kuutu buta dë. ⁵Nöö un tei di sëmbë dë nöö un tuwëen disa da di didibi be a du ku ën te di hogi a du dë kaba nëen hati, fu di akaa fëen an musu go kaba a sösö a di daka Masa Jesosi o ko.

⁶Nöö hii fa di soni naandë dë gaan sen soni seei, ma töku un sai dë ta njan buka ta mbei taa un bumbuu poi. Nöö an bunu e. Wan sabi taa wan pikii sooda ta paaja nango a wan hii gaan paabi boon nö?. ⁷⁻⁸Hën mbei dee Dju sëmbë ta puu sooda a de wosu fu de sa njan di Pasika Daka limbolimbo. Biga a di daka dë Gadu bi puu de a di saafu libi de bi dë a Egepiti köndë. Nöö de bi kii wan sikafu mii fu de sa kumutu a di awoo libi naandë basu. Nöö di sikafu mii de kii dë, hën kë taki u Keesitu e, dee sëmbë, di dëdë da u fuu sa kumutu a di awoo libi fuu.

Fëen mbei un musu puu hogi a unu mindi fuun sa dë limbolimbo a Gadu wojo e. Biga sö a buta da unu kaa. Un boo disa di awoo libi, fuu sa libi di njanjun libi Masa Jesosi tja ko da u, söndö ganjan, söndö hogihati.

⁹Nöö mi bi sikifi wan pampia da unu kaa taa wan musu hulu dee sëmbë dee ta libi fanafiti libi a di së u manu ku mujëe soni. ¹⁰Ma fa mi bi taki dë, na dee sëmbë an ta biibi a Gadu mi bi taki e. Biga dee lö sëmbë dë, u tuu sabi taa de ta libi dee lö libi dë kaa, de a' langahati, de dë fufuuma, de ta njan sëmbë möni, de ta waka a oto gadu baka. Nöö na de mi bi taki fu wan musu hulu. Biga ee de mi bi taki nöö hën da un musu kumutu a di goonliba aki. ‚Biga a dee sëmbë dë mindi u dë kaa.‘

¹¹Ma dëe sëmbë mi bi sikifi taa wan musu hulu, nöö de da dee sëmbë ta kai de seepi biibima, ma de ta libi fanafiti a di së u manu ku mujëe soni, ee nasö de a' langahati, ee nasö de ta waka a oto gadu baka, ee nasö de ta kosi sëmbë a baka, ee nasö de dë bebema, ee nasö de ta fufuu. Sö wan sëmbë wan musu njan ku ën seei.

¹²Wë biga un bisi mi abi ku dee sëmbë dee dë a döösë ala u mi musu kuutu de a dee soni dë? Nönö, ma dee sëmbë dee dë a di keiki, de u abi pasi u kuutu. ¹³Dee sëmbë dee dë a döösë ala, Masa Gadu hën o kuutu de. Ma unu musu kuutu di sëmbë di du di hogi dë, puu a unu mindi e, ‚kumafa Gadu Buku taki.‘

6

Aki Paulosu ta bai de a di fa

de ta tja kuutu u de go

a dee sēmbē an ta biibi Gadu.

¹ Nōo dee sēmbē, wan oto soni fuunu dē mōön, a bigi da mi te na soni. Hēn da di fa un a' hati nango suku leti a dee kuutuma u kōndē dee na a' bisi ku Gadu, u de kuutu dee toobi un abi ku unu na unu. Na a dee biibima kuma unu un nango. Nōo anbunu e!

² Wan sabi taa a bakaten u dee biibima o kuutu hii goonliba nō? Wē ee un sabi sō kaa, nōo faandi mbei wan sa kuutu dee pikipiki toobi a unu mindi dē?

³ Wan sabi tu taa dee basia u Masa Gadu Kōndē seei u dee biibima o kuutu a bakaten nō? Wē nōo unfa a waka wan sa kuutu dee soni u di goonliba u dē aki? ⁴ Fēēn mbei te un abi wan toobi di nama a dee soni u di goonliba aki, nōo un sa kai ee dee mōön lagi biibima seei ko, fu de kuutu dee soni dē da unu.

⁵ Fa mi ta fan aki, nōo mi ta fan u sen musu kisi unu e, dee sēmbē. Biga fa un ta tja dee toobi fuunu nango a dee kuutuma u kōndē dē, nōo a djei sēmbē an dē a unu mindi mōönsō di abi fusutan tjika faa kuutu dee toobi un abi ku unu na unu. ⁶ Ma wan biibima ta tei oto biibima tja go buta seei a kuutu a dee sēmbē dee na ta biibi fesi. A bigi da mi e, baa.

⁷ Ma di soni dē seei dē wan gaan lasi soni e, dee sēmbē, taa un ta kisi sō wan gaan toobi ku unu seei tee un musu go a kuutu. Andi mbei wan sa disa unu seei be otowan nōo ta du hogihogi ku unu? A bi sa mōön bunu un tai hati be sēmbē ganjan unu nōo. ⁸ Ma ka fuun tai hati, nōo hēn un sai dē ta du hogihogi ku otowan ta ganjan de. Te dou ku biibima seei un ta du sō.

⁹ Dee sēmbē, wan sabi taa ee wan sēmbē ta libi fanafiti a Masa Gadu wojo, nōo an o sa dē a dendu te Gadu o ko Tiima ku telu nō? Wan mbei sēmbē ganjan unu e. Dee sēmbē dee ta libi fanafiti a di sē u manu ku mujēē soni, dee sēmbē dee ta waka a oto gadu baka, dee womi dee ta tei oto sēmbē mujēē, dee mujēē dee ta tei oto sēmbē manu, dee womi dee ta tei oto womi kuma mujēē, dee mujēē dee ta tei oto mujēē kuma manu u de, dee sēmbē dee ta du dee gaan sen soni dē, nōo na wan u de lō sēmbē dē o dou ka Gadu dē Kōnu. ¹⁰ Sōseei tu dee fufuuma, dee langahatima, dee dōōngōma, dee sēmbē dee ta waka ta kosi otowan, dee sēmbē dee ta ganjan sēmbē ta njan, na wan u dee lō sēmbē dē o dou tu.

¹¹ Nōo sō so fuunu bi dē a fesi tu e. Ma fa u dē aki, di Akaa u Masa Gadu wasi unu ko limbo buta a wan sē kaa da Gadu. Un ko dē seei sōndō föutu a Gadu wojo fu di Masa Jesosi Keesitu dēdē da unu.

Aki Paulosu ta konda da de

u de musu libi ku di sinkii u de

faa musu tja nēbai ko da Gadu.

¹² Dee sēmbē o, fa u ko a Masa Jesosi aki, a kandē wan sēmbē o taa: “Ma dē a dee fesiten wēti basu mōön e, nōo mi sa du hii soni kumafa mi kē.”

Wē fa i taki dē, sō a dē tuu, ma na hii soni sa tja heepi ko da sēmbē e. Mi sa a' pasi u du hii soni tuu, ma na wan soni musu kisi mi buta nēēn basu kuma hēn da mi masa.

¹³ Dee sēmbē ta du hogi a di sē u manu ku mujēē soni, nōo de sai dē ta koti wan nōngō ta taki taa: “Njanjan dē u bēē, bēē dē u njanjan.” Wē nōo sō a dē tuu. Gadu mbei bēē fii njan njanjan buta. Ma di bēē dē ku di njanjan tuu, Gadu o kaba ku de wan daka. Ma te woo taki a di sē u manu ku mujēē soni, di dē dē oto soni. Biga Masa Gadu an mbei di sinkii fii fii libi ku ēn fanafiti a di sē u manu ku mujēē e. Ma hēn abi di sinkii fii, nōo a mbei ēn fii musu dini ēn ku ēn. ¹⁴ Nōo di sinkii fii an o kaba a sōsō mōönsō. Ma leti kumafa Masa Gadu bi weki Masa Jesosi puu a dēdē ku ēn kaakiti, nōo sōseei a o weki dee dēdē sinkii fuu puu a dēdē tu, ku ēn kaakiti.

¹⁵ Dee sēmbē o, wan sabi nō taa di sinkii fuu aki, a dē wan pisi u di sinkii u Masa Jesosi, Keesitu. Wē ee a dē sō, nōo mi sa tei di sinkii u Masa Jesosi aki ta waka ku mōtjō nō? Nōnō, kwetikweti. ¹⁶ Wan sabi taa di sēmbē di ta waka ku mōtjō mujēē hēn ku ēn ko dē wan sinkii nō? Biga di Buku taa: “Te wan womi ku wan mujēē tei deseēi kaa, nōo de tu sēmbē dē ko dē wan sinkii.” ¹⁷ Ma nōo di sēmbē di nama ku Masa, hēn ku ēn ko dē di wan na akaa fasi.

¹⁸ Sōo. Wē dee sēmbē, di un jei sō kaa taa di fanafiti libi a di sē u manu ku mujēē an bunu, nōo be un mbei mōiti kumafa un sa mbei fu an musu kisi unu e. Biga wē hii dee oto hogi sēmbē ta du kaa, de dē hogi a Gadu wojo tuu, ma di hogi a di sē u manu ku mujēē soni ta kisi i seei sinkii a wan hii oto fasi. Biga ku i sinkii i ta du di hogi dē.

¹⁹ Dee sēmbē o, wan sabi taa di sinkii fuunu dē wan wosu u di Akaa u Masa Gadu nō? Di Akaa fēēn di i si a da unu dē, a unu hati wē a ta libi e. Nōo wan dē basi fuunu seei mōön, ²⁰ biga Gadu bai unu dii ku di buuu u Masa Jesosi. Fēēn mbei hii dee soni un ta du ku dee sinkii fuunu, de musu dē fu Masa Gadu sa feni gafa a de e.

7

Aki Paulosu ta konda da de unfu libi u manu ku mujëe musu dë.

¹ Söö. Wë dee soni dee un bi sikifi da mi, awaa ufö mi o fan a de liba. Nöö mi taki e, ee wan womi dë nöö an kë tei mujëe, nöö antoobi. A bunu. ² Ma fu di wakawaka libi hedi, hën mbei mi o fan sô taa be hiniwan womi tei wan mujëe fëen seei vö. Söseee hiniwan mujëe musu abi wan manu fëen seei vö.

³ Nöö di womi musu du di soni di fiti dëen mujëe. An musu niingëen a ndeti. Söseee di mujëe musu du da di womi tu e. ⁴ Biga di mujëe sinkii an dë fëen wanwan möön e, ma a dë fëen manu tu. Söseee di womi sinkii an dë fëen wanwan möön, ma a dë fëen mujëe tu. ⁵ Nöö fëen mbei wan musu duumi paatipaati ku unu seei ta niinga unu seei, boiti ee un tuu fiti buka taa woon begi Masa Gadu u wan pisiten. Ma te un kaba u begi kaa, nöö un musu toona ko duumi makandi baka e, be di didibi an musu feni wan baaku faa tja unu go du hogi, fu di wan a' taanga fuun hoi unu seei.

⁶ Ma fa mi taki dë seei, an dë taa wan wëti mi buta e, dee sëmbë, ma sô misikuma a sa fiti. ⁷ Biga wë mi bi kë fu hii sëmbë musu dë kumafa mi dë aki söndö mujëe. Ma di Masa Gadu ta da hiniwan sëmbë hën apaiti taanga, wan sëmbë dë sô, di otowan dë sô, nöö hën mbei mi taki sô.

⁸ Nöö mi taki e, unu dee na tei manu nasö mujëe eti, ku un dee mujëe manu fuunu dëdë, mi taa a bunu fuun fika sô kumafa mi dë söndö mujëe aki. ⁹ Ma ee un si taa wan sa tan sô, nöö be un tei manu ku mujëe fuunu. Biga wë a sa möön bunu un tei manu ku mujëe tööu bifö di hangì u manu ku mujëe ko möön unu.

¹⁰ Ma un dee sëmbë dee tei manu ku mujëe kaa, nöö mi o da unu wan wëti awaa, nöö di wëti aki Masa Jesosi seei butëen, taa dee mujëe an musu paati ku dee manu u de möönsö. ¹¹ Ma ee de paati, nöö de musu fika a ganda nöömö. De an musu go tei oto womi möön. Ma ee de kë tei manu nöö de musu go mindi ku di awoo manu u de. Söseee a dë da dee womi tu. De an musu tuwë dee mujëe u de möönsö.

¹² Wë nöö awaa ufö mi o taki soni u dee sëmbë a' manu ku mujëe kaa. Fa mi o fan aki, nöö na Masa hën ta taki ën e. Mi seei ta taki ën. Nöö mi taki e, ee wan womi dë biibima nöö di mujëe fëen an ta biibi, ma di mujëe tifihedì faa tan ku di lö womi dë, nöö di womi an musu tuwë di mujëe. ¹³ Söseee ee wan mujëe dë biibima ma hën manu an ta biibi, ma di womi dë tifihedì faa sa tan libi ku di mujëe, nöö di mujëe dë an musu tuwë di womi. ¹⁴ Un saandi mbei ö? Biga fu di di mujëe dë biibima, nöö Gadu ta luku di lö womi dë a wan apaiti fasi u di mujëe fëen hedi. Söseee tu, fu di di manu fëen dë biibima, nöö Gadu ta luku di mujëe a wan apaiti fasi u di manu fëen hedi. Biga ee an bi dë sô, nöö Gadu an bi o ta luku dee mii u de apaiti tu. Ma te i si Gadu ta luku dee gaan sëmbë apaiti nöö hën da a ta luku dee mii apaiti tu.

¹⁵ Ma ee di sëmbë di na ta biibi kë paati ku di biibima faa go fëen, nöö be a go e. Nöö ee sô a waka, nöö antoobi. Di womi ee nasö di mujëe di ta biibi an musu fika kuma a dë taitai a duwengi. Biga wë Gadu bi kai u fuu musu dë fififi ku hii sëmbë. ¹⁶ Unfa wan mujëe sa sabi ee a sa mbei di manu fëen ko a biibi, ee an o ko? Söseee unfu wan womi sa sabi ee a sa mbei di mujëe fëen ko a biibi, ee an o ko? „Be i disëen da Gadu nöö.”

Aki Paulosu taki da de taa be de an suku u tooka di fa de dë.

¹⁷ Wë nöö dee sëmbë, fa i si i bi dë di Gadu kai i fii ko nëen, nöö sô i musu dë e. Nöö ka i si Masa buta i, nöö i tan dë e. Sô mi ta fan ku hii sëmbë a dee oto keiki tu. ¹⁸ Ee wan womi bi a' di koti u dee Isaëli sëmbë nëen sinkii kaa bifö Masa Gadu kai ën, be an suku faa puu ën. Ee wan womi an bi kisi di maaka u Isaëli dë eti, be an go suku di lö koti naandë buta nëen sinkii e. ¹⁹ Biga wë ee i koti, ee ja koti, di soni dë an dë wan wojo soni fa u dë aki möön. Na dee soni dë Gadu ta suku a u. Ma dee wëti u Gadu fuu hoi, nöö de wë da dee gaan soni fa u dë aki.

²⁰ Fëen mbei hiniwan sëmbë musu dë fa a bi dë a di ten di Gadu bi kai ën. ²¹ Ee wan sëmbë i bi dë saafu di Gadu kai i, nöö na be di soni hati i te i hopo ta suku fii kumutu nëen. Ma an dë taa ee i ko feni pasi fii kumutu nöö ja musu kumutu e. I sa kumutu fii ku piizii. „Ma ee i tan dë tu an hogi.” ²² Biga wë wan saafuma di Gadu kai u ko nëen nöö a kumutu a saafu, a ko fii kaa. Söseee ee wan sëmbë an bi dë saafu nöö Gadu kai ën ko nëen, nöö a ko dë saafu e, u „Jesosi” Keesitu, ²³ fu di a bai unu dii „ku ën buuu.” Fëen mbei wan musu buta unu seei da libisëmbë ta masa unu, tee un disa u piki Gadu buka ko ta piki libisëmbë buka a di soni u ta taki aki.

²⁴ Nöö da sô a dë e, dee sëmbë. Leti fa i si i bi dë di ten Gadu kai i, nöö sô i musu dë ta dini ën.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbë

an tei manu ku mujëë eti, ku

dee mujëë manu u de dëdë.

²⁵ Wë nõõ un dee mujëë mii dee an tei manu eti, ku dee womi mii an tei mujëë eti, nõõ Masa an da mi buka a unu e. Ma kumafa a heepi mi tjika aki fu di a a' tjalihati u mi, nõõ misikuma mi dë wan sëmbe un sa futoou te un sa tei lai a mi. ²⁶ Wë nõõ fëen mbei mi taki da unu taa misikuma a mõõn bunu fuun dë sõndõ manu sõndõ mujëë fu di fuka libiten di u dë aki hedi. ²⁷ Ma nõõ ee wan womi a' mujëë, nasõ wan mujëë a' manu kaa, nõõ de an musu paati. Ma ee wan womi an abi seei, nõõ be an suku mõõnsõ.

²⁸ Ma nõõ tõku fa mi taki dë seei, ee i ko abi mujëë nõõ na hogi i du e. Sõseei ee wan mujëë mii ko a' manu, nõõ na hogi a du tu. Ma dee womi a' mujëë ku dee mujëë abi manu, de abi sõmëni fuka u de tjai a di ten u dë aki, nõõ hën mbei mi bi kë heepi un otowan a di pisi dë.

²⁹ Wë di soni mi kë taki, dee sëmbe, hën da di ten u dë aki a ko zuntu poi fu di goonliba kaba. Fëen mbei ja musu kai dee soni u di goonliba aki gaan soni te poi e. Biga ee wan womi abi mujëë, nõõ na di mujëë dë wanwan nõõ a musu ta mëni. ³⁰ Sõseei ee wan sëmbe abi fuka nëen hati te a ta këe, an musu ta kai di soni dë gaan soni te poi. Ee wan sëmbe ta wai ta piizii, nõõ na di dë wanwan nõõ a musu ta mëni.

Sõseei tu ee wan sëmbe ta hai wan soni, nõõ a musu sabi taa an o abi di soni dë fu nõõmõ. ³¹ Ee wan sëmbe i ta wooko ku dee soni u di goonliba aki, nõõ ja musu da de pasi u de tai i, biga abiti mõõn nõõ di goonliba aki o kaba e!

³² Ma nõõ fa mi taki da unu dë, dee sëmbe, fu di ma kë un dë ku fuka a unu hati, hën mbei mi taki sõ e. Di womi di na abi mujëë nõõ hën ta a' bookohedi a dee soni u Masa wanwan, faa sa libi kumafa Masa kë. ³³ Ma dee womi dee abi mujëë, de a' bookohedi u dee soni u di goonliba aki, fu de sa libi kumafa de mujëë kë. ³⁴ Sõ i ta si taa di bookohedi dë a tu së.

Sõseei tu, dee mujëë dee abi manu ta a' bookohedi u dee soni u di goonliba aki, fu de sa libi kumafa de manu kë. Ma wan mujëë di na a' manu, a ta a' bookohedi u dee soni u Masa nõõ, fa a sa ko libi ku ën sinkii ku ën akaa tuu apaiti da Masa Gadu.

³⁵ Nõõ fa mi taki aki, mi taki ën sõ fu di mi si taa a sa heepi unu. Ma an dë taa tai mi kë tai unu e. Ma mi ta fan nõõ kumafa mi si a fiti, be na wan soni musu ta hai unu baka fu wan sa dini Masa ku hii unu hati.

³⁶ Nõõ ee wan womi bi ta kiija wan mujëë, nõõ te di mujëë ko bigi tjika nõõ hën di womi ko fii taa ee an tei di mujëë fëen mujëë nõõ an libi bunu ku ën, nõõ antoobi. Be a tei ën fëen mujëë. An wogi. ³⁷ Ma ee di womi abi di fii nëen hati taa a taanga tjika faa sa hoi ën seei sõndõ mujëë, nõõ a ta pakisei nëen hati taa an o tei di mujëë dë mõõn, nõõ di dë bunu tu. ³⁸ Nõõ a dë sõ taki taa di sëmbe di tei, a du bunu, ma nõõ di sëmbe di an tei, hën du mõõn bunu.

³⁹ Ma nõõ haika, te wan mujëë dë ku manu, nõõ a dë a wëti basu taa an sa tei oto womi solanga di fosu manu fëen dë ku libi. Te di manu fëen dëdë kaa bifõ a abi pasi fu tei oto manu. Ma di womi a o tei dë, a musu dë wan biibima tu. ⁴⁰ Ma u mi aki, nõõ mi pakisei taa di mujëë sa dë mõõn bunu ee a fika sõndõ manu, nõõ mi ta si taa di Akaa u Masa Gadu dë ku mi a dee soni mi ta taki aki.

8

Aki Paulosu ta taki u dee njanjan sëmbe ta tuwë da dee gadu u de.

¹ Sõõ. Wë nõõ wë da u ko a soni u dee gwamba dee sëmbe ta tja go tuwë da dee gadu u de. Nõõ un ta taki taa u tuu sabi soni u de kaa, taa dee pindigadu na soni u fëëe, u sa njan di njanjan de ta tuwë da de. Awa, sõ a dë tuu. Ma sabi ku sabi na di wan e. Biga i sa mbei taa i sabi soni tjika te i ko a' gaan fasi, ma lobi hën da di gaan soni biga hën ta tja heepi ko da sëmbe. ² Nõõ ee wan sëmbe i mbei taa i sabi soni kaa, nõõ hën da ja sabi soni kumafa a dë eti e. ³ Ma ee wan sëmbe i lobi Gadu, nõõ di sëmbe dë Gadu ta sabi taa i dëen sëmbe.

⁴ Wë nõõ ee fuu taki u dee soni de ta tuwë da dee gadu, wë u sabi taa dee lõ gadu dë an dë wan wojo soni. Biga oto gadu an dë mõõn leki di wan kodo Gadu tõ. ⁵ Aluwasi soni dë a goonliba aki te dou a liba ala tuu te a hia di de ta kai gadu ta begi. ⁶ Ma tõku u sabi taa wan kodo Gadu nõõ dë. Hën da u Tata, nõõ nëen hii soni kumutu ko. Fëen nõõ u dë. Sõseei wan kodo Masa tõ nõõ dë tu. Hën da Masa Jesosi Keesitu. Hën mbei hii soni u mundu, nõõ hënseei ta da u libi.

⁷ Ma tõku fa i jei dë seei, ma na hii u dee biibima tuu sabi bunu eti taa dee oto gadu an dë gadu e. Biga te tide eti biibima sai dë di bi guwenti oto gadu te de ta si de kuma tuutuu gadu eti. Te de go bai gwamba soni tja ko sindo u de njan, nõõ de ta panta kuma kandë a bi dë wan soni de tuwë da dee gadu. Nõõ de ta fëëe taa fa de ta njan mëen dë, nõõ Masa Gadu o tei de u hogi.

⁸ De ta mēni sō tuu, ma na sō. Biga njanjan soni an ta puu u a Gadu e, nōō sōseei an sa tja u ko nēēn tu.

⁹ Ma nōō un mēni unu seepi, un dee sēmbē dee kumutu a dee oto gadu basu kaa. Fa un sabi tjika dē taa dee oto gadu an dē tuutu gadu, ma wan musu tei di sabi dē buta kuma wan sitonu a pasi da dee sēmbē dee ta fēēē, u de naki futu kai.

¹⁰ Biga wē i sabi fa a o dē nō? Fu di i sabi bunu kaa taa dee gadu an dē tuutu gadu, nōō joo go sindo ta njan ku dee sēmbē dee ta njan a di gaduwosu u de. Wē nōō te wan pisi, nōō di otowan fii di i si bi dē fēēēfēēē dē o ko si i ta njan, nōō hēn seepi o tei hati go njan tu, ma ku di gaan fēēē i si u bi taki dē. ¹¹ Wē nōō di sabi fii i sabi dē, nēēn tja di otowan fii go kaba a sōsō nō? Hii fa Jesosi, Keesitu bi dēdē dēēn tu, ma i ta du hogihogi ku ēn sō. Biga i mbei a du wan soni di hēnseei si taa an bunu. ¹² Nōō te un buta wan otowan fii faa du soni di ta fon mēēn a hati taa an du bunu, nōō hogi i du ku Masa Jesosi, Keesitu seei e.

¹³ Nōō fēēn mbei fa mi dē aki, ee mi sabi taa ee mi njan wan soni nōō a o mbei di otowan u mi kai, nōō ma o njan di soni dē a mundu mōōn e. Na seei.

9

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta puu dee leti fēēn buta a wan sē u di Buka u Masa Jesosi hedi.

¹ Wē fa mi ta fan ku unu aki, dee sēmbē, nōō miseei wē, ma bi ko fii kumutu a dee tjina naandē basu nō? Ma dē wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apōsutu nō? Aai, mi dē wan u de e. Biga mi si Jesosi Keesitu u Masa ku miseei wojo. Nōō fa un ko a di biibi aki, na di wooko mi ta wooko da Masa Jesosi mbei un ko sō nō? ² Ee oto sēmbē an kē luku mi kuma wan tjabukama seei, ma unu musu luku mi sō. Biga fa i si un ko ta biibi dē, nōō hēn ta lei limbolimbo taa mi da wan tjabukama u Masa Jesosi. ³ Nōō fēēn mbei te dee sēmbē ta sōsō mi a kamiankamian, nōō mi ta konda soni fuunu da de, be de sabi taa sō mi sa du di wooko u Gadu tjika.

⁴ Wē nōō di a dē sō kaa, nōō mi ku Banabasi, wa a' pasi fuu ta njan ta bebe ku unu nō? ⁵ Sōseei kumafa Petuisi ku dee oto Tjabukama ku dee baaa u Masa Jesosi ta waka ta lontu ku dee mujēē u de nango a sēmbē de ta sōlugu de, nōō u wē? Wa a' leti fu toou ku wan mujēē di dē a di biibi fuu ku ēn ta waka ta lontu tu nō? ⁶ Mi ku Banabasi wanwan nōō musu ta wooko mōni ufō u sa feni soni fuu njan nō?

⁷ Nōō ee wan sodati ta wooko, nōō aan leti u de pakēēn nō? Sōseei tu, ee wan sēmbē paandi wan fuuta fēēn, nōō aan leti faa njan di njanjan fēēn nō? Ee wan sēmbē ta kiija mbeti, nōō aan leti faa feni wan njan nēēn nō?

⁸ Nōō fa mi fan dē, libisēmbē soni nōō mi taki ō? Naa sōseei u ta lesi a Gadu Buku tu nō, ⁹ ka Mosei sikifi dee wēti dee Gadu dēēn. A taa:

Di kau di ta bia di mbii,
ja musu tai di buka fēēn fu an musu njan dē.

„Biga ka i ta wooko nōō naandē joo njan.”

Wē fa Gadu fan dē, kau soni nōō a ta mēni nō? ¹⁰ An taki soni fuu tu nō? Aai, a taki soni fuu tu e. Nōō dee sēmbē ta wooko goon ku dee sēmbē ta puu njanjan wē? Fa de ta wooko dē, na de tuu o feni njan naandē nō?

¹¹ Wē nōō fa u bi konda dee soni u Masa Gadu da unu dē, nōō a sa hebi da unu poi ee u suku goonliba gudu a unu nō, dee sēmbē? ¹² Biga ee oto sēmbē abi di lō leti dē a unu, nōō u wē? Misikuma u musu abi leti mōōn de.

Ma nōō hii di leti fuu dē u buta a wan sē ta tja pena fu soni an musu toobi sēmbē te de an sa piki di Buka u Jesosi, Keesitu u ta tja aki.

¹³ Ma tōku fa u taki aki seei, dee sēmbē, ma un sabi taa dee sēmbē dee ta wooko a di Wosu u Masa Gadu, de ta feni hafu u dee soni sēmbē ta tja ko da Gadu naandē. Nōō dee begima dee ta tjuma mbeti da Gadu naandē, nōō deseēi ta tei hafu, na sō nō?

¹⁴ Nōō sōseei Masa bi taki tu taa dee sēmbē dee ta konda di buka fēēn, nōō de musu ta feni soni u libi a goonliba aki a dee sēmbē dee de ta konda di Buka da.

¹⁵ Ma hii dee leti fuu dē tuu mi buta a wan sē. Nōō fa mi ta sikifi dee soni aki da unu seei, nōō na paima wē mi ta suku a unu e. Biga fa mi ta wooko da unu sōndō paka aki, a dē wan soni mi ta njan buka da o. Nōō ma kē poi ēn. Ee de o kii mi fēēn hedi seei, ma ma o hakisi paima fēēn mōōnsō.

¹⁶ Ma nōō dee sēmbē, fa mi ta konda di Buka aki, na u di dē hedi mbei mi ta njan buka e. Biga musu mi musu u kondēēn da sēmbē. Nōō helu u mi tu ee ma kondēēn. ¹⁷ Ee mi bi buta miseei u mi kondēēn, nōō mi bi a' leti u suku paima. Ma ee fuka mi ta puu da miseei te mi kondēēn, nōō an dē taa wan apaiti soni mi du e. Biga di soni Gadu fitoou mi u mi du dēēn, hēn nōō mi ta du kaa. Nōō aambi wan apaiti paima.

¹⁸ Wë di a dë sô kaa, nöö un sooti wini seei mi o feni? Wë di wini di mi ta feni nëën, nöö hën da te mi konda di buka u Keesitu söndô tei paima a sëmbë kumafa dee oto tjabukama ta tei. Nöö a kai ku mi, a bunu da mi kaa. Mi a' piizii ku ën. „Biga mi du pasa möön fa Gadu bi manda mi.” Nöö hën da paima u mi kaa, nöö hën mbei ma ta tei paima kumafa di leti u mi dë.

¹⁹ Dee sëmbë o, fa mi dë aki ma dë a sëmbë basu e, ma mi dë u mi seepi. Ma nöö mi ta buta dee leti u mi a wan sê ta saka mi seepi a sëmbë basu kuma wan saafu. Nöö di soni mbei mi ta du sô, u mi wini hia sëmbë kumafa mi sa wini tja ko da Masa Jesosi.

²⁰ Fëën mbei te mi dë ku dee Dju sëmbë kuma miseei, nöö mi ta libi kuma Dju sëmbë, u mi sa wini de hedi. Fa de dë a dee fesiten wëti basu eti, mi ta hoi miseei kuma mi dë a dee wëti dë basu tu u mi sa wini de hedi, hii fa mi sabi taa ma dë a dee wëti dë basu möön. ²¹ Te mi dë a dee sëmbë dendu dee na abi Isaëli wëti, nöö mi ta hoi mi seepi kuma ma dë a dee wëti dë tu, u mi sa wini de hedi. (Ma fa mi fan dë seei, ma an dë taa ma ta hoi Masa Gadu wëti e, biga mi ta hoi „Jesosi, Keesitu wëti.”) Sô mi ta libi e, dee sëmbë.

²² Söseei tu, te mi dë ku dee biibima dee ta dë pantapanta fu di de an sabi soni u Masa Gadu tjika, nöö ma ta mbei taa mi sabi hii soni kaa. Ma mi ta hoi mi seepi kuma mi dë pantapanta tu, fu mi sa feni pasi heepi de. Sô mi ko sabi u libi ku hii sootu pei sëmbë u mi sa wini de. Mi ta biinga a hii pei fasi u mi sa puu de a didibi faja tja ko da Masa Jesosi. ²³ Dati wan taki mi ta libi sô u di buka u Masa Jesosi sa wini hia sëmbë. Nöö mi seepi tu ta feni dee bunu Gadu ta da dee sëmbë fëën.

²⁴ Nöö un haika möön e. Te sëmbë ta fia ta kule makandi, hii de tuu ta kule u de wini wan paima, na sô nö? Ma na de tuu o wini e, „biga na de tuu ta kule a di fasi kumafa a dë fanöudu.”

Wë nöö di kule u dee sëmbë u ta taki aki, nöö hën wë da di libi fuu e. Nöö fa i si de ta biinga ta kule fu de musu feni wan paima dë, nöö sô u seei musu biinga tu ta libi a di fasi fuu feni paima a Gadu.

²⁵ Fa dee oto sëmbë ta kule dë, nöö de ta mbei taanga möiti u sinkii u de musu lusu tjika fu de sa kule taanga u de wini di paima. Nöö de ta du ën u de feni wan uwii kaapusa a de hedi faa lei taa de da winima. Ma di kaapusa dë an dë wan soni di o dë u nöömö e, dee sëmbë. Ma di soni uu ta suku u wini aki, hën a o dë u nöömö. An o kaba möönsö.

²⁶ Nöö fëën mbei mi ta biinga, ma na kuma wan sëmbë nango a kamian ma an sabi naasë a nango. Na kuma wan sëmbë di ta hiti böö nango a sôsö kamian tu. Nönö e. ²⁷ Ma mi ta duwengi miseei a hii fasi u mi ta dë a tatai liba nöömö, fu te di juu kisi an musu dë taa hii fa mi tja oto sëmbë ko a Masa, ma libi u mi an bi bunu tjika u mi sa feni paima a Gadu.

10

Aki Paulosu ta wasiköi dee sëmbë kumafa soni bi pasa

a fesiten.

¹ Dee sëmbë, un boo toona mëni dee fesiten sëmbë fuu u Isaëli. Hii de tuu bi ta waka a di wöluku u Gadu baka faa ta tjubi de ta tii. De tuu bi pasa di gaan ze ka Gadu bi paati di wata da de. ² Nöö fu di dee sëmbë waka a di wöluku baka pasa di ze, nöö hën mbei tu u sa taki taa de dopu ko dë bakama u Mosesi. ³ Hii de tuu bi ta njan di njanjan u Gadu di a bi ta tuwë da de a wan foombo fasi. ⁴ Hii de tuu bi ta bebe di wata di Gadu mbei kumutu a di sitonu dendu a wan foombo fasi. Di Sitonu dë, nöö „Masa Jesosi, Keesitu seei wë a kê taki e, dee sëmbë. Hën bi da de di wata dë, nöö hën bi ta dë ku de nöömö ta tja de a di pasi.

⁵ Ma nöö tókuseei fa i jei dë, di möön gaan sê u dee sëmbë Gadu an bi lobi di fa de bi ta libi e. Fëën mbei de bi dëdë fika a peipei kamian a di sabana naandë. „De an dou a di bumbuu köndë di Gadu bi paamusi de möönsö.”

⁶ Ma nöö dee soni i si dë, u musu tei de kuma wan wasiköi fu wa musu hangii fuu go du hogi kumafa dee fesiten sëmbë dë bi du. ⁷ Wa musu waka a oto gadu baka kumafa so u de bi waka a oto gadu baka. Biga a dë a Gadu Buku taa:

Dee sëmbë bi sindo njan bebe te de kaba, hën de hopo baja „da di pindigadu.”

⁸ Söseei wa musu du fanafiti soni a di sê u manu ku mujëë kumafa dee sëmbë bi du gaan sen soni a di fasi dë tefa Gadu kii tuwenti-a-dii dusu u de a wan kodo daka. ⁹ Wa musu duwengi Masa ku di hogi du fuu kumafa so u dee sëmbë bi duwengi ën tefa a manda dee sindeki ko njan sômëni u de kii. ¹⁰ Söseei wa musu guunjan tu, kumafa so u de bi ta guunjan tefa Gadu manda di basia fëën di ta kii sëmbë go kii sômëni u de.

¹¹ Nöö fa i si hii dee soni pasa dë, de pasa kuma wan wasiköi da u dee sëmbë dee ta libi a di kaba ten u di goonliba di u dë aki. ¹² Nöö di sëmbë di ta mëni taa a taanpu gingin, nöö a musu luku bunu be an kai e. Biga i sa kai.

¹³ Ma nõõ dee soni dee ta pooba i hiniwan daka dë, na tooka soni de dë e, dee sëmbë. De seei ta pooba otowan tu. Ma Gadu dë u futoou, nõõ an o disa i u di soni musu wini i. A o mbei wan baaku da i nõömö fii pasa be ja kai.

Aki Paulosu ta bai dee sëmbë

a dee oto gadu soni eti.

¹⁴ Wë nõõ un dee lobi mati u mi dë, mi taki e, wan musu nama seei ku dee soni de ta kai gadu e. ¹⁵ Mi ta fan ku unu leti kuma sëmbë di abi fusutan kaa, taa be unu seei pakisei dee soni dee mi ta taki aki, ee de an dë sö tuu. ¹⁶ Nõõ mi taki möön e, taa wan musu nama seei ku dee pindigadu soni. Biga un ta nama ku Masa Jesosi kaa.

Un luku e, dee sëmbë. Di win di u ta bebe ta da Gadu tangi aki, na ku ën hii u tuu ta nama makandi a di dëdë. Masa Jesosi, Keesitu dëdë tuwëen buuu da u nõ? Söseei di bëëë di u ta booko ta njan makandi aki, nõõ ku ën u tuu ta nama a di dëdë. Jesosi, Keesitu dëdë booko hën sinkii da u. ¹⁷ Biga aluwasi fa u dë te a hia seei, tõku di wan kodo bëëë di u tuu ta njan makandi. Nõõ hën da u tuu ko di wan sëmbë, ¹⁸ leti kumafa dee Isaëli sëmbë ta ko wan te de ta tja soni go tuwë da Masa Gadu. Biga hii dee sëmbë dee ta njan dee soni dë, de tuu nama makandi a di begi dë dendu, hën mbei de ko di wan.

¹⁹ Wë fa un jei di fan u mi aki, andi mi kë taki da unu? Dee pindigadu, de dë tuutu gadu nõ? Dee njanjan de ta tuwë da de dë, apaiti soni de dë nõ? Nõnõ e! ²⁰ Dee lö gadu dë an dë wan wojo soni. Ma fa de ta tja soni go tuwë da de dë, nõõ dee didibi seei de ta tja de go tuwë da. Na Masa Gadu de ta tja de go da. Nõõ ma kë fuun musu nama ku dee didibi e. ²¹ Wan sa bebe a di kan u Masa taa un nama ku ën te un kaba, nõõ un toona go bebe a di kan u dee didibi taa un nama ku de. Söseei wan sa go sindo njan a Masa tafa taa un nama ku ën te un kaba, nõõ un toona go sindo njan a dee didibi tafa taa unu ku de nama. ²² Un kë duwengi Masa faa djalusu nõ? Wë nõõ fa a o djalusu dë, un tjika u tjëen nõ?

Aki Paulosu ta taki da de taa

Gadu musu kisi gafa

a hii soni de ta du.

²³ Söö. Wë mi o toona taki di soni aki wan pasi möön taa so sëmbë ta taki taa: “Hii soni mi a’ pasi u du, ee an booko Gadu wëti.” Ma nõõ mi o toona piki di sëmbë dë taa: “Wë sö a dë tuu, ma na hii soni ta tja heepi ko e.” Hii soni mi a’ pasi u du tuu, ma na hii soni ta heepi otowan u de ko a fesi a di libi u Masa Gadu. ²⁴ Nõõ hën mbei na wan sëmbë musu ta du wan soni di bunu dëen seei nõõ a kaba e, ma i musu ta mëni andi dë bunu da di otowan fii tu.

²⁵ Nõõ te un go a wojojo nõõ ee un bai di gwamba de ta sei ala tja go, nõõ un njan mën nõõ. Ma wan musu hakisi ee unsë a kumutu fu ja musu ta pakisei taa i njan wan soni di ja bi musu njan. ²⁶ Biga Hii di goonliba aki ku dee soni dë nëen tuu dë u Masa. Sö Gadu Buku taki e.

²⁷ Nõõ söseei tu ee wan sëmbë di an ta biibi kai i fii ko njan nëen wosu, nõõ ee i kë go nõõ be i go. Nõõ di soni a da i fii njan, nõõ i musu njan mën nõõ. Ma ja musu go sai dë ta hakisi unsë di soni i ta njan dë kumutu, fu ja musu ta pakisei taa sonte i njan wan soni di ja bi musu njan.

²⁸⁻²⁹ Ma ee wan sëmbë ko taki da i taa di njanjan naandë de bi tuwë da oto gadu, nõõ ja musu njan mën möön e, fu di sëmbë di fan ku i naandë hedi. Na fu di fii seei pakisei hedi taa i njan wan soni ja bi musu njan, ma u di oto sëmbë ala hedi. Biga a o mëni taa i ta booko wëti u Gadu.

Ma nõõ i sa hakisi i seei taa: “Wë andi mbei di sëmbë di ta dë fëëëfëëë ku dee soni dë musu ko buta wëti da mi?” ³⁰ Biga ee mi ta da Masa Gadu tangi a dee soni dee mi ta njan aki, nõõ faandi mbei sëmbë musu sai dë ta kuutu mi taa mi ta du hogi?”

³¹ Wë i kë sabi faandi mbei nõ? Wë nõõ haika e. Ee woon njan wan soni, ee woon bebe wan soni, nasö hiniwan soni woon du kaa, nõõ i musu du ën fu Masa Gadu musu feni gafa a i. ³² Nõõ hën mbei wan musu buta wan soni kuma wan sitonu a pasi da sëmbë fu de naki futu kai e, na Isaëli sëmbë, na dee oto köndë sëmbë dee na ta biibi a Masa Gadu, na dee sëmbë dee ta biibi nëen seei tu. ³³ A hii fasi un musu suku u libi faa sa kai ku hii sëmbë, leti kumafa miseei ta libi aki. Biga ma ta suku bunu u mi seepi nõõ a kaba e. Ma mi ta suku bunu u dee otowan, u mi sa feni de puu a di didibi faja.

11

¹ Nõõ un musu ta djeesi mi e, dee sëmbë, leti kumafa mi ta djeesi Masa Jesosi, Keesitu.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa de musu libi a di keiki.

² Wë nõö, dee sëmbë, fa un ta mëni mi hiniwan juu ta manda biifi ta hakisi mi soni u di fa un musu libi, nõö mi ta gafa unu u di soni dë e. Nõö mi ta gafa unu tu, fu di un ta hoi dee lei mi bi kisi a Masa Jesosi toona lei unu. ³ Ma nõö mi kë fuun sabi wan tu soni möön eti.

Nõö mi taki e, Masa Gadu hën da di hedima u Masa Jesosi Keesitu, nõö Masa Jesosi hën da di hedima u wan womi, nõö di womi hën da di hedima fëen mujëe. ⁴ Nõö ee wan womi ta begi Gadu a lanti dendu, ee nasö a ta da wan buka di Gadu dëen, nõö ee a dë tapatapa hedi nõö a ta da di hedima fëen sen. ⁵ Ma ee wan mujëe ta begi Gadu a lanti dendu nasö a ta da wan buka di Gadu dëen, nõö ee an tapa hedi nõö a ta da di hedima fëen sen. Biga di soni dë, a hogi leti kuma wan mötjö mujëe de puumëen hedi maakëen fu lanti musu sabi taa sô wan mujëe a dë. ⁶ Nõö ee wan mujëe an kë tapëen hedi nõö be a koti ën uwii. Ma ee sen o kisi ën faa musu dë ku sati uwii, ee nasö ku puumapuuma hedi, nõö be a tapëen hedi.

⁷ Ma wan womi an musu tapëen hedi e, biga Gadu mbei womi kumafa hën seei dë. A mbei ën faa tja gafa ko dëen. Ma a mbei mujëe faa tja gafa ko da di manu fëen. ⁸ Biga di fosu womi an bi kumutu a mujëe, ma di fosu mujëe bi kumutu a womi. ⁹ Nõö Gadu an bi mbei di fosu womi faa musu dë wan heepi da di mujëe e, ma a mbei di fosu mujëe faa dë wan heepi da di womi. ¹⁰ Nõö fëen mbei wan mujëe musu tapëen hedi kuma wan maaka taa a ta sakëen seei nëen manu basu, fu dee basia u Masa Gadu Këndë musu si sô tu.

¹¹ Ma nõö fa u ta biibi a Masa Jesosi aki, nõö Gadu buta taa womi ku mujëe sëmbë tuu dë fanöudu. Womi an sa libi söndö mujëe, nõö mujëe an sa libi söndö womi tu. ¹² Biga leti kumafa mujëe kumutu a womi sëmbë a fesi ma nõö fa u dë aki womi ko ta kumutu a mujëe, ma de tuu ta kumutu a Gadu.

¹³ Nõö unu seei sa kuutu a di soni aki liba luku ee un si taa a fiti fu wan mujëe musu begi Gadu söndö faa tapa hedi. ¹⁴ Biga wë di fa libisëmbë mbei seei ta lei u taa ee wan womi abi langa uwii nõö an ta fiti ën, ¹⁵ ma ee wan mujëe abi langa uwii nõö a dë wan gafa dëen. Biga di langa uwii dë, a dë wan soni di ta tapëen hedi kuma wan bisi fëen.

¹⁶ Ma ee wan sëmbë kë fia a dee soni aki, nõö be a luku a dee keiki u Gadu tuu. Wa abi wan oto guwenti möön leki fa mi taki aki.

Aki Paulosu ta bai de a di fa

de ta njan di bëë ta bebe

di win u Masa.

Mat. 26:26-29; Maik. 14:22-25; Luk. 22:14-20

¹⁷ Nõö mi kë taki wan oto soni da unu e, dee sëmbë, nõö a di soni aki nõö ma sa gafa unu seei. Hën da di fa un ta ko makandi, ka faa tja heepi ko da unu nõö poi a ta poi unu.

¹⁸ A di fosu kamian, nõö mi jei taa fa un dee biibima ta ko makandi dë nõö un ta dë paatipaati. Wë nõö mi sa biibi hafu fëen tu. ¹⁹ Nõö an bunu. Ma seei so juu a dë fanöudu fu paati musu ko, fuu si ambë a' leti a Gadu.

²⁰ Wë nõö kumafa i si un ta ko makandi taa woon ta njan di bëë ta bebe di win u da Masa tangi u di dëdë fëen, nõö mi kë un sabi taa na di soni dë un ta du dë möön e. ²¹ Biga di fasi un ta ko ta njan dë, nõö an bunu seei. Biga hiniwan sëmbë ta njan hënseei njanjan apaiti te bëë fëen fuu. An ta mëni dee pootima möönsö. Te de ko dou, hangi ta kii de, soni an dë u de njan. Söseei so sëmbë ta bebe di win fëen tee de dööngö, de an ta mëni u de paati da dee otowan möönsö.

²² Unfa wë baa? Wan a' wosu ka un bi sa njan bebe nõ, naa dee biibima u Masa Gadu un ko u ko wisiwasi? Dee pootima un ko u ko da sen nõ? Wan ta si de u soni nõ? Andi seei mi sa taki u di soni aki baa? Mi sa gafa unu nõ? Kwetikweti.

Aki Paulosu ta lei de fa de musu njan di bëë ta bebe di win u Masa.

Mat. 26:26-29; Maik. 14:22-25; Luk. 22:14-20

²³ Haika e, dee sëmbë. A Masa Jesosi seei wë mi feni di lei aki e. Nõö mi bi lei unu ën kaa tu, fa un musu ta njan di bëë ku fa un musu ta bebe di diingi fuun mëmbë Masa Jesosi.

Mi taki da unu taa di wan seei ndeti di de kõnku ën dë, nëen a tei di bëë, ²⁴ hën a da Masa Gadu tangi te a kaba, hën a booko ën paati da de te lontu ko kai. Hën a taki da de taa: "Di bëë i si aki, hën da di sinkii u mi di o dëdë fuunu hedi. Nõö kumafa i si u ta njan mëni aki, nõö sô un musu ta njan mëni nõömö, fuun ta mëni di dëdë di mi dëdë da unu."

²⁵ Söseei di de njan tefa de kaba, nõö hën wë a tei di kan, hën a taki da de taa: "Di diingi i ta si a di kan aki, nõö hën da di buuu u mi e. Ku ën mi o sitampu di nunjun buka di Masa Gadu mbei ku unu, fu di mi o dëdë tuwë di buuu u mi a goon fuunu hedi."

²⁶ Nõö hiniwanten te woon njan di bëë ta bebe di diingi a di lö fasi aki, nõö ku ën un ta mëni fa Masa Jesosi dëdë da u. Nõö un musu ta du ën sô fu te a toona ko baka.

²⁷ Fëen hedi, ee wan sëmbë o njan di bëë aki, ee nasö joo bebe di diingi a di kan u Masa a wan fasi di an fiti, nõö hën da i ta söso di sinkii u Masa Jesosi di bi dëdë fuu hedi, ku di buuu

fëen di a tuwë paka da u. Nöo gaan wogi i du dë e. ²⁸Ma hiniwan sëmbe di o njan di bëëë aki bebe di diingi a di kan, a musu wegî ën seei luku bifö a njan e, be an abi föutu nëën libi. ²⁹Biga wë ee wan sëmbe i ko ta njan ta bebe a wan fasi di an fiti, nöo hën da i ta hai wan sitaafu tja ko a i seei, fu di ja lesipeki di sinkii u Masa Jesosi di bi dëdë da i. ³⁰Nöo fëen mbei sëmëni sëmbe dë a unu dendu dë aan kaakiti, otowan ta dë sikisiki. So sëmbe lasi libi seei kaa.

³¹Ma ee u seepi ta kuutu ku u hati ta seeka a fesi, nöo Gadu an o kuutu u da sitaafu möön. ³²Ma te a ta kuutu u ta da u sitaafu, nöo seeka a ta seeka u e, fu wa musu go kaba a sösö ku dee sëmbe dee an bi ta waka a Gadu baka.

³³Wë nöo da sô e, dee sëmbe. Te un ko makandi u njan di njan aki sô, nöo un musu tan ta luku be un tuu ko makandi ufö un njan. ³⁴Ma ee hangî ta kii wan sëmbe, nöo be a njan nëën wosu bifö a ko e, fu te un ko u ko njan makandi nöo wan o njan a wan fasi fa a tja sitaafu ko da unu.

Nöo a di sê u dee oto soni, te mi ko ufö mi o buta unu a pasi a de e.

12

Aki Paulosu ta taki soni u dee

köni dee di Akaa u Gadu ta

paati da sëmbe.

¹Wë nöo dee sëmbe fuu dë, fu dee peipei köni Masa Gadu ta manda di Akaa fëen faa paati da dee sëmbe fëen, nöo ma kë fuun dë a dungu a dee soni dë e. ²Biga wë unu seepi sabi taa a fesi nöo un bi ta dini dee pingigadu ta waka a de baka. Ma dee lö gadu dë, ganjanganjan soni de dë e. De a' buka ma de an sa fan ku sëmbe, nöo wan bi sa ko sabi soni u Gadu möönsö a de. ³Ma nöo mi kë fuun ko fusutan soni fëen awaa.

Nöo un haika. Mi taki e, ee wan sëmbe ta taki soni ta kosi Masa Jesosi, nöo i musu sabi taa di sëmbe dë di Akaa u Masa Gadu an dë nëën liba e. Nöo na wan sëmbe sa piki ku hii ën hati taa Masa Jesosi hën da di Masa u mundu, ee na di Akaa u Masa Gadu ta wooko nëën liba.

⁴Nöo fa u ta abi dee peipei köni aki seei, ma töku di wan Akaa nöo ta paati de da u. ⁵Söseee fa Gadu ta da dee sëmbe fëen wooko, nöo dee wooko dë peipei, ma töku di wan Masa nöo u tuu ta dini. ⁶Nöo söseei tu di kaakiti u Gadu ta wooko a peipei fasi a sëmbe liba, ma di wan kodo Gadu nöo ta wooko a de tuu.

⁷Ma nöo hiniwan sëmbe di abi di Akaa u Masa Gadu o abi hën apaiti köni, faa musu sa heepi dee otowan fëen ku ën. ⁸So sëmbe di Akaa ta da wan apaiti fusutan faa sa da sëmbe lai. Wan otowan a ta da köni faa sa sabi dee tjubitjubi soni u Gadu, faa sa konda de da sëmbe. Ma hii u di dë, di wan Akaa nöo ta wooko dee wooko aki sô e. ⁹Nöo wan otowan, di wan seei Akaa ta dëen taanga biibi möön dee otowan fu Gadu sa du gaan soni da de. Di otowan, di wan seei Akaa ta buta i fii sa kula sikima ku di kaakiti u Gadu. ¹⁰Wan otowan, di Akaa ta dëen kaakiti faa sa du foombofoombo soni. Wan otowan, Gadu ta dëen di köni faa kisi buka nëën taki da otowan. Wan otowan, Gadu ta da köni faa sa wegî soni luku ee a Gadu a kumutu nasö a didibi. Di otowan a ta da faa sa taki a oto töngö di an bi jei wan daka. Di otowan a ta da faa sa kisi di fan u di sëmbe dë puu da oto sëmbe. ¹¹Ma hii dee peipei köni dë, di wan kodo Akaa u Gadu dë tö nöo ta wooko a de tuu. Hën ta paati de da hiniwan sëmbe fëen kumafa hën seepi kë.

Aki Paulosu ta konda da de taa

dee sëmbe u Gadu dë peipei, ma

hiniwan abi ën wooko faa du.

¹²Biga wë leti kumafa sëmbe sinkii mbei aki, a paati a sëmëni pisi, ma töku di wan sinkii nöo a dë. Aluwasi fa dee kamiankamian dë hia seei, ma nöo hii de tuu mökisi ko di wan sinkii. Nöo söseei Masa Jesosi Keesitu ku dee sëmbe fëen dë tu e. ¹³Hii fa u dë peipei sëmbe seei, Dju sëmbe, Giiki sëmbe, saafuma, fiima, ma di wan Akaa hën dopu u tuu buta ko di wan sëmbe. Ee fuu taki ën, di wan seei Akaa u Masa Gadu dë hën nöo ta wooko a u tuu hati.

¹⁴Nöo fa di sinkii fuu mbei aki, na wan kamian nöo a dë e, ma a paati a kamiankamian. ¹⁵Nöo ee di futu fii sa mati taa: "Wë di ma dë maun, nöo ma dë wan pisi u di sinkii," di fan dë o mbei an dë wan pisi u di sinkii tuu nö? ¹⁶Nöo ee jesi sa mati taa: "Wë di ma dë wojo kaa nöo ma dë wan pisi u di sinkii," di dë o mbei an dë wan pisi u di sinkii tuu nö? ¹⁷Wë nöo ee hii di sinkii fii dë wojo wanwan, nöo ku andi joo ta jei soni? Ee hii di sinkii fii dë jesi wanwan, nöo ku andi joo ta sumëe soni? ¹⁸Nöo fëen mbei Gadu seepi buta de peipei a i sinkii, hiniwan nëën kamian kumafa a kë. ¹⁹Ee de tuu bi dë di wan soni, nöo unfä sinkii bi o sa dë? ²⁰Ma nönö, an dë sô e. Dee pisipisi dë hia, ma di wan sinkii nöo de dë.

²¹ Nöo wojo an sa taki da maun taa: “Ma abi i fanöudu.” Söseei hedi an sa taki da futu taa: “Ma abi i fanöudu.” An sa dë sö e. ²² Nöo dee pisi fuu sinkii dee wa ta kai gaan soni sö, nöo i musu sabi taa ja sa dë söndö de nöo i dë bunu e. ²³ Ma nöo dee pisi da sen kamian fuu nöo de u ta möön sölugu. Biga dee pisi fuu sinkii dee an musu ko a döo nöo de u ta tapa fu lesipeki fasi. ²⁴ Ma nöo dee pisi dee u ta si kuma möön waiti nöo wa ta tapa de. Biga Gadu hën bi fiti di sinkii buta makandi sö e, u dee oto pisi dee wa ta si taa de waiti ta kisi möön sölugu. ²⁵ A mbei de sö fu de an musu mbei toobi ku deseai a i sinkii, ma fu de musu ta sölugu de na de makandi. ²⁶ Fëen mbei te wan pisi fii sinkii ta hati i, nöo dee oto pisi tuu ta hati i tu. Söseei te wan pisi kisi gafa, dee oto pisi tuu ta wai.

²⁷ Wë nöo fa u taki soni u di sinkii dë, nöo sö u ku „Jesosi, Keesitu dë tu e. U dee sëmbë ta waka nëen baka, hiniwan fuu dë wan pisi fëen. ²⁸ Nöo fëen mbei Gadu buta u pepei a di keiki fëen. A di fosu kamian a buta sëmbë u de dë gaan tjabukama fëen de ta kai apösutu. A di u tu kamian, a buta sëmbë u de ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë. De de ta kai poofeiti. A di u dii kamian a buta sëmbë u de ta lei oto sëmbë. A buta otowan u de ta du foombo wooko. Otowan a buta u de sa kula sikima ku di kaakiti u Gadu. Otowan a buta u de ta heepi otowan a sômëni fasi. Otowan a buta u de dë tiima. Otowan a buta u de ta taki a pepei töngö di de an jei wan daka.

²⁹ Nöo unfa i fusutan fëen? De tuu dë gaan tjabukama nö? De tuu ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë nö? De tuu ta lei sëmbë nö? De tuu ta du foombo wooko nö? ³⁰ De tuu ta kisi taanga u de sa begi da sikima te de ko bunu nö? De tuu ta fan a oto töngö nö? De tuu sa puu dee töngö nö? ³¹ Nönö e. Ma hiniwan sëmbë abi ën wooko.

Wë nöo un suku dee möön gaan köni a dee u ta taki aki dendu e, dee sëmbë, ma mi kë taki wan oto soni da unu ufö. Mi o lei unu wan soni di un musu kai gaan soni möön hii dee otowan tuu.

13

Aki Paulosu ta taki andi da lobi.

¹ Fa mi dë aki,

ee mi sabi u taki hii töngö u libisëmbë
tee kisi dee töngö u dee basia u Masa Gadu Köndë tuu,
ma ee ma lobi di otowan u mi,
nöo mi dë leti kuma wan genge ee nasö wan felu
di ta piki gbeingbein nöo a kaba.

² Söseei tu,

ee mi ta kisi fan a Masa Gadu
ta konda da sëmbë seepi,
nasö mi sabi hii soni
te kisi dee tjubitjubi soni u Masa Gadu tuu,
nasö mi ta biibi Gadu te tjika u hopo wan hii kununu
puu ka a dë buta go a oto kamian,
ma ee ma ta lobi di otowan u mi,
nöo ma dë wan wojo soni e.

³ Nöo aluwasi mi tei hii dee soni dee mi abi tuu
nöo mi paati de da dee penama
hën mi toona hopo miseei sinkii da sëmbë
fu de tjuma mi kii „fu Masa Gadu hedi,„
ma ee ma ta lobi sëmbë,
di soni dë aan heepi da mi.

⁴ Wë nöo fuu taki soni u lobi otowan,
nöo ee i lobi wan sëmbë
joo ta hoi pasensi dëen e.
Joo ta fii ku ën.

Ee i lobi wan sëmbë,
ja o ta haun ku ën.
Ee i lobi wan sëmbë,
ja o ta njan buka ta taki soni ta tuwë dëen.
Ja o mbei i seei hei dëen.

⁵ Ee i lobi wan sëmbë,
ja o ta du fanafiti soni ku ën.
Ja o ta suku bunu fii seei wanwan nöo a kaba,
ma joo ta suku bunu fii ku ën tuu.
Ee i lobi wan sëmbë,

hati fii an o ta boonu ku ën hesihesi,
nöö ja o ta hoi ën a bëë tu.

⁶ Ee i lobi wan sëmbë,
nöö ja o ta abi piizii ku hogi du fëen möönsö,
ma te a ta du soni a pasi,
nöö joo wai.

⁷ Ee i lobi wan sëmbë,
joo ta tjubi ën fu an kisi sen a lanti.
Joo ta suku di bunu pisi fëen nöömö.
Joo a' di mëni taa na sô nöö a o dë,
te wan ten seei a o ko bunu nöömö.
Ja o lasi hati nëen möönsö.

⁸ Nöö di soni de kai lobi,
hën an o kaba a mundu möönsö e.
Ma di soni de kai kisi fan a di Akaa u Gadu konda da sëmbë,
di dë sa kaba.

Söseei taki a oto tögö sa kaba tu.
Di kõni fii ko sabi dee tjubitjubi soni u Gadu,
wan daka hënseei o kaba tu.

⁹ Biga wë fa u ta sabi soni a goonliba aki,
nöö wan pikiwan nöö wë u ta sabi e.
Fa u ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë aki,
wan piki pisi fëen nöö wë u ta kisi.

¹⁰ Ma nöö te di tuutuu soni ko ku telu kaa,
nöö dee hafuhafu soni aki tuu o kaba këë.

¹¹ A dë leti kuma di mi bi dë piki mii,
nöö mi bi ta fan kuma wan piki mii.
Sô nöö fusutan u mi bi dë,
kuma wan piki mii.

Sô mi bi ta pakisei soni.
Ma nöö di mi ko gaangaan sëmbë kaa,
nöö mi kaba ku piki mii fasi.

¹² Nöö söseei fa u dë aki,
wa ta si soni limbolimbo eti e,
ma u ta si soni vitiviti sô.
Ma a bakaten woo ko ta si soni gbegedee
kuma u dë fesi ku fesi.

Fa mi dë aki,
wan piki soni sô nöö mi sabi,
ma bakaten mi o ko sabi soni limbolimbo,
leti kumafa Gadu seei sabi mi kaa.

¹³ Wë nöö da sô e, dee sëmbë.
De dii soni aki an o kaba a mundu möönsö:
di biibi a Gadu,
ku di mëni u abi a dee paamusi fëen,
ku lobi.

Ma nöö lobi,
hën da mama u de tuu.

14

Aki Paulosu ta taki soni möön

u dee kõni di Akaa u Gadu

ta da sëmbë.

¹ Wë nöö dee sëmbë o, un musu biinga fuun feni di lö lobi dë e, söseei un musu hangi fuun feni dee kõni dee di Akaa u Gadu ta paati. Ma di fii kë möön taanga, hën da fii ta kisi buka a di Akaa u Gadu fii konda da sëmbë.

² Biga di sëmbë di ta fan a wan tögö di di Akaa u Gadu ta dëen, nöö hën an ta fan ku libisëmbë, ma ku Gadu wanwan a ta fan. Biga wë sëmbë an ta fusutan andi a ta taki. Ku di akaa fëen a ta konda gaan tjubitjubi soni u Gadu.

³ Ma nöö di sëmbë di ta kisi buka a di Akaa u Gadu ta konda da sëmbë, nöö hën ta heepi de u de go a fesi. A ta da de degihati ku kötöhati tuu.

⁴ Di sêmbê di ta fan a wan oto tîngö di di Akaa ta dêen, nöö hên wanwan nöö ta feni heepi a di biibi. Ma di sêmbê di ta kisi buka a di Akaa u Gadu, nöö hên ta heepi dee otowan fêen u de ko a fesi.

⁵ Wê nöö mi bi sa kê fuun tuu sa feni di kôni u di Akaa fuun sa fan oto tîngö, ma a bi sa möön bunu da mi fuun tuu feni di kôni fuun ta kisi buka nêen ta konda da sêmbê. Wê biga di sêmbê di ta kisi buka a Gadu, hên u ta kai gaan soni möön dee sêmbê dee ta fan a oto tîngö di sêmbê an ta fusutan, boiti ee sêmbê dê ta puu dee fan da sêmbê u de fusutêen.

⁶ Wê dee sêmbê, kumafa u dê aki, nöö ee hên mi ko a unu ko ta fan a oto tîngö söndö un saandi mi ta fan, nöö un heepi seei mi tja ko da unu baa? An bi möön bunu mi ko konda wan soni di Gadu mbei mi ko sabi nô, ee nasö mi taki wan soni da unu di wan bi sabi? Ee nasö mi da unu wan buka di mi kisi a Gadu u mi da unu, ee nasö mi lei unu soni u di Buka fêen möön fini.

⁷ A dê kuma dee pepei soni de ta pêe te de ta kanda a di goonliba aki, kuma foloiti ee nasö benta. Ee de an ta naki ên limbolimbo, nöö unfa i sa sabi un kanda de kê kanda? ⁸ Söseei tu, te dee sodati o go a feti, nöö ee di tutu an piki a di fasi, nöö unfa de o du seeka u de hopo go a feti?

⁹ Wê nöö söseei soni sa waka ku unu tu. Ee i ta fan wan oto tîngö di sêmbê an ta fusutan, nöö a dê leti kuma i ta fan tuwê go a mundu dê nöö. ¹⁰ Biga fa u dê a di goonliba aki, sômêni pei tîngö dê, nöö hii de tuu dê u sêmbê sa fusutan. ¹¹ Ma nöö ee mi ku wan sêmbê miti nöö ma sabi di tîngö u di sêmbê, nöö ee a ta fan nöö ma o fusutan andi a ta taki. Nöö u ko dê kuma oto sêmbê ku oto sêmbê da u seei. ¹² Wê nöö sö a dê ku unu tu e. Nöö fêen mbei fa un ta suku dee kôni u di Akaa u Gadu gaanfa naandê, nöö be un suku dee kôni dee sa heepi dee sêmbê dee dê a di biibi u de ko a fesi e.

¹³ Hên mbei ee wan sêmbê ta fan a wan tîngö di sêmbê an ta jei, nöö a musu begi Gadu fu Gadu musu dêen kôni faa musu sa puu di fan be sêmbê sa fusutêen. ¹⁴ Biga wê ee mi ta begi a wan tîngö di sêmbê an ta jei, nöö di akaa u mi ta begi Gadu tuu, ma miseei ma ta fusutan.

¹⁵ Wê nöö unfa a musu dê? Wê a musu dê sö taa mi akaa o begi, ma miseei o begi ku mi fusutan tu. Nöö söseei mi akaa o kanda, ma mi o kanda be sêmbê sa fusutan mi tu. ¹⁶ Ee nasö, te mi akaa ta gafa Gadu, nöö dee sêmbê dee dê sindosindo dê, de an o fusutan di soni kaba eti. Nöö unfa de o sa du nama ku mi fuu gafa Gadu makandi? Biga de an saandi mi ta taki. ¹⁷ A kandê mi ta gafa Gadu tuu, ma tökuseei an ta tja heepi ko da otowan.

¹⁸ Nöö mi ta da Gadu tangi fu di mi ta taki a tîngö möön hii unu tuu. ¹⁹ Ma tökuseei te mi dê a dee biibima dendu, a möön bêtê mi fan feifi wöutu di sêmbê sa fusutan fu de lei soni nêen, möön leki mi fan teni dusu wöutu di na wan sêmbê sa fusutan.

²⁰ Wê nöö dee sêmbê u mi dê, un disa u pakisei soni kuma piki mii e. A dê sö tuu taa a di sê u sabi hogi un musu dê kuma piki mii, ma a di sê u pakisei soni, nöö un musu dê gaangaan sêmbê. ²¹ Biga wê a Gadu Buku a sikifi sö taa, Masa Gadu taki taa:

Mi o manda oto köndê sêmbê ko fan ku dee sêmbê aki.

Mi o manda sêmbê ko di sa fan ku de a oto tîngö tu, ma tökuseei de an o kê piki möönsö.

²²⁻²³ Wê nöö sö a dê taa di taki a oto tîngö, a dê wan maaka da dee sêmbê dee an ta biibi, u de sa biibi „Ma fa un ta du ên tjika dê, nöö an ta heepi möön e.” Biga wê ee hii di keiki ko makandi a wan kamian, hên de tuu bigi ta fan a oto tîngö di sêmbê an ta jei, nöö unfa i mênî? Ee wan sêmbê dê a di keiki an ta fusutan di soni, ee nasö wan sêmbê ko dê di an bi ta biibi seei, nöö hên a jei un ta taki a oto tîngö wajawaja sö, nöö na a o taa hedi fuunu poi nô?

Ma di kisi fan a di Akaa u Gadu dê wan oto soni. A dê wan soni u tja sêmbê ko a limbo u si ambê kê biibi Gadu. ²⁴ Biga fa un ta ko makandi dê, nöö ee un tuu ta kisi fan a di Akaa u Gadu ta konda fu sêmbê musu jei limbolimbo „nöö a o dê wan bunu soni. Biga, ee sêmbê dê a unu mindi dê di an fusutan soni kaba eti, ee nasö wan sêmbê ko dê an bi ta biibi seei, nöö hên a jei di buka limbolimbo dê, nöö a o ko si gbedeef fa a dê takulibima a Gadu wojo tjika. ²⁵ Hii dee fan dee a jei dê tuu o tja dee tjubitjubi soni bi dê nêen hati ko a döö. Nöö a o kai ku fesi a goon begi Gadu, nöö a o piki taa Gadu dê a unu mindi tuutuu.

Aki Paulosu ta leti de a di fa soni

musu waka te de ko makandi

a keiki.

²⁶ Wê nöö unfa a musu dê, dee sêmbê? Wê te un ko makandi, nöö hiniwan sêmbê o abi ên soni faa du. Wan sêmbê o abi kanda faa kanda. Di otowan o abi wan soni di a kê lei sêmbê. Wan sêmbê o abi wan soni di Gadu tja ko a limbo dêen faa musu taki. Di otowan o kisi wan fan faa fan a oto tîngö, nöö di otowan o puu di fan dê da otowan. Ma hii dee soni dê tuu musu waka u dee biibima dee sai dê musu feni heepi a de e.

²⁷ Nöo ee sêmbê sai dè ta fan a oto tòngö, nöo be tu ee nasö dii nöo musu sa fan, ma de musu fan oto a oto baka. Nöo sêmbê musu dè di sa puu di fan da dee otowan. ²⁸ Ma ee sêmbê an sai dè u puu ên, nöo ja musu fan a di lö ko makandi dè, ma i sa begi Gadu i wanwan a i hati.

²⁹ Söseee a dè ku dee sêmbê dee ta kisi fan a di Akaa u Gadu ta konda da sêmbê tu. Tu ee nasö dii sa fan, ma oto a oto baka. Nöo dee oto sêmbê a keiki dè, de musu ta wegî dee soni de ta taki dè luku, ee a Gadu dee fan dè ta kumutu tuu.

³⁰ Ma ee wan sêmbê bi ta fan, nöo wan oto sêmbê sai dè sindosindo nöo hên Gadu dëên wan buka faa taki, nöo di fosu sêmbê di bi seti fan dè musu kabuka be di otowan fan. ³¹ Un dee sêmbê ta kisi fan a di Akaa u Gadu tuu sa fan e, ma un musu fan oto a oto baka fu hii sêmbê musu lei soni fu de feni degihati.

³² Biga wê dee sêmbê dee ta kisi fan a di Akaa u Gadu, nöo di fan an ta ko a de ku duwengi, ma a ta ko a de u de sa tii deseee ku ên kumafa a fiti. ³³ Biga Gadu an dè wan Gadu ta du soni fanjanfanjan e, ma a dè wan Gadu di ta tii soni tololo a pasei.

Söö. Nöo leti kumafa a dè a dee keiki u dee biibima u dee kamiankamian, nöo sösee a musu dè a unu tu. ³⁴ Hên da dee mujêê fuunu an musu ta fan a di keiki dendu. Biga de aan pasi u de ta fan a sö wan fasi, ma de musu saka deseee kumafa di wêti u Gadu taki. ³⁵ Ee de kê hakisi wan soni, nöo be de hakisi de manu a wosu. Biga wê an fiti sö u dee mujêê musu ta fan a di keiki dendu.

³⁶ Söö. Wê nöo unfa un pakisei u dee soni mi taki aki, dee sêmbê? Un ta mëni taa a unu di buka u Gadu kumutu paaja go a dee oto kamian nö? Naa a unu wanwan nöo a ko nö? ³⁷ Ee wan sêmbê i ta mëni taa di Akaa u Masa Gadu da i di kõni fii kisi fan nëen ta konda da sêmbê, ee nasö a da i wan oto kõni, nöo sö wan sêmbê musu sabi taa Gadu buka hên mi ta sikifi aki. ³⁸ Ma ee wan sêmbê an kê piki di buka aki, nöo oto sêmbê an musu piki ên buka tu.

³⁹ Wê nöo sö a dè e, dee sêmbê. Un musu kê di kõni di di Akaa u Gadu ta da sêmbê fu de ta kisi fan nëen ta konda da oto sêmbê. Ma wan musu tapa dee sêmbê dee ta fan a oto tòngö e. ⁴⁰ Ma be hii soni waka ku lesipeki fasi kumafa a fiti.

15

Aki Paulosu ta konda da de taa

Gadu ta weki sêmbê puu

a dèdè tuu.

¹ Söö. Wê dee sêmbê u mi dè, wê mi kê toona konda di Buka u Masa Gadu da unu wan pasi möön, di i si mi bi konda da unu a fesi kaa. Fa mi bi kondëên da unu dè, nöo un bi piki ên tei te nöo un dè ku ên seei gingin. ² Nöo ee un ta hoi ên sö nöömö kumafa mi kondëên da unu dè, nöo hên da un kumutu a dee hogilibi fuunu basu feni libi a Gadu. Ma ee un disëên go ta piki oto buka, nöo di Buka un bi jei a mi dè aan heepi da unu möön e.

³ Biga wê dee soni miseei bi jei, nöo deseee mi toona konda da unu, nöo de da dee möön gaan pisi u di biibi fuu. Nöo di fosu wan, hên da «Masa Jesosi» Keesitu dèdè u dee hogi du fuu hedi, leti kumafa de sikifi ên a Gadu Buku a fesi kaa. ⁴ Nöo di u tu, nöo hên da de bei ên. Nöo di u dii, hên da a di u dii daka dendu hên Gadu weki ên puu a dèdè, kumafa de bi sikifi ên buta a Gadu Buku a fesi tu. ⁵ Nöo di a weki hopo, nöo hên a ko a Petuisi be a si ên. Hên a baka u di dè, hên a ko a dee oto tjabukama fëên dee ku ên bi ta libi makandi, be de si ên tu. ⁶ Nöo a baka u di dè, hên a ko a möön hia möön feifi hõndö u dee biibima. De tuu si ên ka de bi dè makandi a wan kamian. Sömëni u dee biibima naandè lasi libi kaa, ma gaan sè u de dè a libi eti. ⁷ Nöo baka u di dè, hên a ko a Jakobosi be a si ên tu. Nöo hên a toona go a dee tjabukama fëên möön, dee de ta kai apösutu, be de tuu si ên. ⁸ Tee kaba fëên, hên a ko a mi tu. Biga mi da di lasiti wan u dee apösutu di si ên. Hên i si miseei ko a di wooko vau sö kuma wan mii de pai bifö ten fëên kisi.

⁹ Biga wê fa mi dè aki mi dè di möön lagi wan a dee tjabukama u Masa Jesosi mindi. Ma bumbuu tjika u de kai mi wan tjabukama fëên seei, biga mi bi du hogi ku dee biibima u Gadu a fesi.

¹⁰ Ma fu di Gadu abi gaan bunuhati, hên mbei i si mi ko dè di sêmbê di i si mi dè tide aki. Nöo di bunuhati u Gadu dè, an dè taa an tja heepi ko e. A tja heepi ko gbolo. Biga wê mi ta wooko taanga möön dee otowan tuu, ma nöo na miseei ta wooko di wooko sö e. Masa Gadu wê ta wooko a mi sö ku ên bunuhati.

¹¹ Ma boiti u di dè, ee mi, ee nasö dee otowan, u tuu ta konda di wan seei soni da unu «taa Masa Gadu weki Masa Jesosi a dèdè». Hên nöo u bi konda, nöo hên nöo un bi piki tu.

¹² Wê nöo unfa a waka so fuunu sai dè ta fia taa te wan sêmbê dèdè an o sa weki baka, hii fa u bi konda da unu kaa taa Masa Jesosi Keesitu weki baka a dèdè. ¹³ Biga wê ee a dè sö taa dèdè sêmbê an o weki a dèdè, nöo hên da «Jesosi» Keesitu seei an bi weki baka a dèdè tu. ¹⁴ Nöo ee an bi weki baka a dèdè, nöo hên da di buka fëên u ta konda aki dè wan söös soni,

söseei di biibi fuunu dē wan sösö soni tu. ¹⁵ Ma na di dē nöö e, ma hēn da u seei ta mindi soni da Gadu tu, fu di u ta konda taa a weki baka.

Biga wē ee sēmbē an sa weki baka a dēdē, nöö da Gadu an bi weki Masa Jesosi a dēdē tu. ¹⁶ Biga wē ee sēmbē an o weki baka a dēdē, nöö hēn da „Masa Jesosi, Keesitu seei an bi weki a dēdē tu. ¹⁷ Nöö ee an bi weki baka, nöö di biibi un ta biibi dē dē wan gaan kaba a sösö soni. Hēn da un dē a dee hogi du fuunu basu eti. ¹⁸ Nöö hēn da dee sēmbē dee nama ku „Masa Jesosi, Keesitu ma de dēdē kaa, nöö deseei lasi tu. ¹⁹ Nöö hēn da fa u hai kumutu disa hii soni u köndē ko ta biibi a „Jesosi, Keesitu liba aki, nöö ee te u dēdē nöö a kaba, nöö hēn da u ko dē dee möön gaan hogihedima u mundu.

²⁰ Ma an dē sō e, dee sēmbē. Keesitu weki baka a dēdē tuu. U hii dee sēmbē dee bi dēdē kaa, nöö hēn da di fosu wan di weki baka „fu an dēdē möön„. ²¹ Biga leti kumafa i si a dē taa wan libisēmbē „bi booko Gadu wēti hēn a „tja dēdē ko ta kii hii sēmbē, nöö söseei di wan Libisēmbē di hoi Gadu wēti dē tja weki baka a dēdē ko dou a hii sēmbē tu. ²² Nöö leti kumafa hii sēmbē musu dēdē fu di de da bakamii u Adam, nöö söseei dee sēmbē u „Masa Jesosi, Keesitu o toona weki baka a dēdē tu fu de feni libi, fu di de dē sēmbē u Masa Jesosi.

²³ Ma nöö hiniwan sēmbē abi ēn leti juu faa weki baka e. Nöö di fosu wan, hēn da „Jesosi, Keesitu, nöö baka fēen te a o toona ko a goonliba, nöö dee sēmbē fēen. ²⁴ Baka u di dē, nöö Masa Jesosi o kaba ku hii dee takima ku dee hedima, ku dee soni abi makiti a goonliba aki ku mundu ala tuu fiaa. Nöö di kaba juu u di ten u dē aki o dou awaa, nöö Masa Jesosi o toona da hēn Tata di könubangi. ²⁵ Biga Masa Jesosi hēn o dē könu a di ten dē. Nöö a o dē könu fu te kisi di juu Masa Gadu buta hii dee feantima fēen tuu nēen basufutu, ²⁶ tee kisi ku di dēdē di ta kii u aki tuu, di da di kaba lasiti felantima. ²⁷ Biga a sikifi a Gadu Buku taa: “A buta hii soni nēen basufutu.”

Ma fa a taa “hii soni” dē, hēn da hii soni ma boiti Masa Gadu. Biga Masa Gadu seei hēn buta dee soni a Masa Jesosi basu. ²⁸ Ma te a kaba u buta hii soni nēen basu kaa, nöö di Womi Mii fēen seei o toona sakēen seei nēen Tata basu, fu hēn Tata musu dē di kaba Takima u Mundu.

²⁹ Ma ee a dē sō tuutu taa te sēmbē dēdē de an o weki baka a dēdē, wē nöö dee sēmbē dee ta tei dopu a dee dēdē sēmbē kamian wē? Faandi mbei de ta du di lö soni dē? Nöö andi a o heepi de?

³⁰ Wē nöö u seei tu, ee di weki baka a dēdē an dē, nöö faandi mbei u ta buta u seei a dēdē ku libi maun hiniwan juu u di buka dē hedi? ³¹ Sō u ta libi tuu, dee sēmbē. Mi sa djula u di dē leti kumafa mi ta njan buka u di waka un ta waka a Masa Jesosi Keesitu baka. ³² Biga di mi bi dē a Efeise köndē, de bi dē a mi baka kuma takumbeti. Nöö ee di weki baka a dēdē an dē, nöö andi seepi di soni dē o heepi mi möönsö, ee bunu u di goonliba aki nöö mi ta suku? Aan heepi e. Nöö ee sēmbē an sa weki baka a dēdē nöö un boo bia ta njan ta bebe ta libi kumafa u kē, biga amanjan te u dēdē nöö kaba u kaba.

³³ Ma na sō a dē e, dee sēmbē. Na mbei sēmbē ganjan unu seei. Poipoi sēmbē ta poi bumbuu sēmbē. ³⁴ Nöö un bia kumutu disa di wisiwansi pakisei dē, nöö un ko ta libi wan leti libi a Gadu wojo. Un musu kaba ku dee hogi du fuunu. Biga sēmbē dē eti a unu mindi naandē dee an sabi wan wojo soni u Gadu. Nöö fa mi ta taki aki, nöö sen musu kisi unu e, dee sēmbē.

Aki Paulosu ta konda kumafa

de o kisi wan njunjun sinkii

te de weki baka a dēdē.

³⁵ Ma sante wan sēmbē sa hakisi taa: “Wē unfa sēmbē sa weki baka a dēdē? Unfa sinkii fēen o dē?”

³⁶ Dee sēmbē, di hakisi dē a dē wan sösö hakisi e. Biga wē luku dee soni i ta paandi. De an musu dēdē pondi bifō de toona nasi ko a libi nö? ³⁷ Nöö dee sii i ta paandi naandē, na de da di pau eti e. Ma de dē böngö nöö, di de ta paandi. A kandē alisi „ee pinda, ee nasö hiniwan sootu pei soni böngö, ³⁸ ma Gadu hēn ta toona dēen wan hii oto sinkii kumafa a kē, hiniwan sii ku fēen sinkii.

³⁹ Sō Gadu ta mbei soni peipei. Biga luku dee sinkii u dee libilibi soni, de an dē di wan fasi e. Libisēmbē sinkii dē wan fasi. Mbeti dē wan oto fasi. Fou dē wan oto fasi. Fisi dē wan oto fasi.

⁴⁰ Söseei dee soni dē a liba ala tooka ku dee u goon aki tu. Di waiti u dee soni ala ku dee u goon aki an dē di wan. ⁴¹ Biga sonu abi ēn fasi faa ta sēndē. Libawojo abi fēen sēndē. Söseei dee teeja abi u de sēndē, nöö dee sēndē u de an dē wan fasi, de tooka ku de na de.

⁴² Wē nöö sō nöö di weki baka a dēdē o dē tu e. Di sinkii de ta tja go bei dē, a dē wan sinkii di dēdē ta poi nöö. Ma di sinkii di o toona weki dē, hēn an dē soni di o dēdē poi möönsö. ⁴³ Di

de bei dē, hēn a dē wan kaba a sōsō soni, ma fa a o toona weki ko dē, nōō a o dē wan gaan waiti soni. A bi dē wan suwakisuwaki sinkii nōō, ma te a weki baka a o dē ku kaakiti seei. ⁴⁴ Wan sinkii u goonliba hēn de tja go bei dē, ma fa a o weki baka dē nōō a o dē wan sinkii a di fasi faa sa libi a Masa Gadu Kōndē.

Sōō. Wē leti kumafa u abi wan sinkii fuu libi a di goonliba aki, nōō sōseei woo abi wan sinkii fuu libi a Gadu Kōndē ala tu. ⁴⁵ A o pasa leti kumafa a sikifi a Masa Gadu Buku kaa, u di sēmbē di mbei libisēmbē böngō. A taa: “Gadu mbei Adam te a kaba, hēn a böō nēēn nusu, hēn a kisi libi.”

Ma di Sēmbē di ta mbei dee böngō u Gadu Kōndē ala, hēn de ta kai di u tu Adam. Hēn da Masa Jesosi, Hēn feni wan oto pei sinkii di Gadu weki ēn baka a dēdē, nōō ku ēn a dē a Gadu Kōndē ala ta da u libi.

⁴⁶ Ma di sinkii u Gadu Kōndē nēēn fosu bi dē e. Di u goonliba fosu bi dē. A baka ufō di u Gadu Kōndē ko.

⁴⁷ Nōō di fosu sēmbē mbei ku di doti u di goonliba aki. Ma nōō di u mbei tu sēmbē kumutu a Gadu Kōndē.

⁴⁸ Nōō di fasi u sinkii di di fosu libisēmbē u goonliba aki bi abi, hēn di wan seei fasi dē nōō dee sēmbē u goonliba aki abi te tide eti. Nōō sōseei di fasi u sinkii di di fosu Sēmbē u Gadu Kōndē abi, nōō hēn di wan seei fasi u sinkii dee sēmbē u Gadu Kōndē o abi tu. ⁴⁹ Nōō leti kumafa u dē aki u abi di wan sinkii kumafa di fosu sēmbē u goonliba bi abi, nōō sōseei wan daka woo ko abi di wan sinkii kumafa di fosu sēmbē u Gadu Kōndē abi.

⁵⁰ Ma nōō mi kē taki wan soni aki da unu, dee sēmbē. Mi taki e, taa dee sinkii fuu dee dē ku buuu u go dēdē poi aki, de an o sa go a Gadu Kōndē sōndō tooka e. Biga dee soni dee dē u poi kaba a sōsō an o sa go ka soni an o poi kaba a sōsō mōōnsō.

⁵¹⁻⁵² Nōō un haika, mi o taki wan gaan tjubitjubi soni da unu aki. Mi taki e, na hii u tuu o dēdē bifō di kaba juu dou e. Ma te di juu dou di tutu böō kaa, nōō wantewante bifō i mēni, nōō Gadu o tooka di sinkii fuu. A o da u wan sinkii di an sa poi kaba a sōsō mōōnsō. Nōō dee biibima dee bi dēdē, de o weki toona ko dē ku libi ku di njunjun sinkii dē. Nōō sōseei u dee biibima dee o dē ku libi eti, nōō u seei o tooka ko abi di njunjun sinkii dē tu. Nōō sō a o pasa e, dee sēmbē.

⁵³ Biga wē di sinkii fuu di o dēdē poi kaba a sōsō aki, a musu tooka ko wan hii oto pei sinkii di an o sa dēdē poi mōōnsō. ⁵⁴ Nōō te a pasa sō kaa, nōō a o kai ku di soni de sikifi a Gadu Buka taa:

Di wini Gadu wini, hēn kaba dēdē a sōsō kuma a guli ēn wiōō!

⁵⁵ Nōō hēn a sikifi mōōn taa:

Wē Dēdē oo, andi seei i wini? Naasē di poosian fii dē mōōn?

⁵⁶ Biga di poosian u dēdē, nōō hēn da di sitaafu di u bi o kisi a baka u dee hogi du fuu hedi. Nōō di soni mbei u bi o kisi sitaafu, biga wa hoi dee wēti dee Gadu buta da u. ⁵⁷ Ma nōō gaantangi u Gadu di a mbei Masa Jesosi Keesitu wini hii dee lō soni dē tuu da u.

⁵⁸ Wē da sō a dē, un dee lobi sēmbē u mi naandē, un musu tan gingin a di biibi un ta biibi Masa Jesosi dē. Wan musu disa mōōnsō. Un musu ta biinga hiniwanten a di wooko u Masa, biga i sabi taa di wooko i ta wooko da Masa dē an dē u sōsō.

16

Aki Paulosu ta taki

wan mōni soni da de.

¹ Sōō. Wē nōō, dee sēmbē, a di sē u di mōni di woon pii manda go da dee sēmbē u Masa Jesosi „a Jelusalen,„ nōō un musu du ēn leti kumafa mi fan ku dee biibima a di pisiwata u Galasia a dee keikikeiki u de taa, ² hiniwan sonde un musu pii mōni buta a wan sē. Hiniwan sēmbē sa da kumafa a ta kisi. Nōō sō un musu zuntēēn buta dē fu te mi ko nōō an o dē fuun ta biinga ta pii mōōn. ³ Nōō un musu suku wanlō sēmbē buta dē, dee un ta futouu. Nōō te mi ko, nōō mi o sikifi pampia da de u de tja di mōni go da dee sēmbē a Jelusalen. ⁴ Nōō ee a dē taa miseei musu go tu, nōō mi o tja de go.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a ta mēni u ko a de.

⁵ Nōō mi o ko a unu nōōmō e, dee sēmbē. Ma te mi o ko, nōō mi o latja pasa a di pisiwata u Masadonia go haika dee sēmbē ala pala sō ufō. ⁶ Biga wē te mi ko, mi a’ di pakisei taa mi o tan ku unu naandē wan hii pisiten. A kandē mi sa sai dē te di kötō ten pasa seei. Nōō bakaten un sa heepi mi seeka fu mi sa go a dee kamian ka mi nango. ⁷ Biga ma kē ko da unu odi vaavaa sō nōō mi pasa, ma mi kē dē ku unu wan hii pisiten, ee Gadu da mi pasi.

⁸ Ma nōō mi o dē a Efeise aki pasa Pensiti e. ⁹ Biga wē mi ta feni wooko aki te a hia, sēmbē ta piki di buka mi ta konda da de. Ma sōseei feanti dē aki te a hia tu, ta mbei mōiti u tapa mi.

¹⁰ Wë nöö ee un si Timoteo ko a unu ala, nöö un kisi ën a wan fasi faa sa fii bunu e, biga hënseei dë a di wooko u Masa leti kuma mi seei. ¹¹ Hën mbei na wan sëmbë musu sösö ën, ma un musu butëën a pasi ku piizii be a toona ko a mi aki. Biga mi dë aki ta luku hën ku dee oto biibima u de ko a mi.

¹² Ma nöö u baa Apollo, mi kë un sabi taa mi bi begi ën fu hën ku dee otowan fuu musu ko a unu, ma nöö an bi kë ko eti. Ma te a feni pasi, nöö a o ko.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

¹³ Nöö mi taki e, dee sëmbë, be un ta dë setiseti hiniwan juu fu soni an puu unu a pasi. Un musu dë gingin a di biibi un ta biibi Masa dë. Söseei un musu abi degihati ku taihati. ¹⁴ Nöö hii dee soni woon ta du kaa, nöö un musu du de fu lobi hedi e, dee sëmbë.

¹⁵ Ma nöö mi kë mëmbë unu a wan soni aki, taa dee sëmbë u Sitefanasi wosu dë, de da dee fosu sëmbë u di pisiwata fuunu na Akaja dë dee bi ko a di biibi. Nöö hën de buta deseeri fu de musu ta heepi dee oto sëmbë u Gadu. ¹⁶ Wë nöö fëën mbei mi ta begi unu gaantangi be un ta piki dee lö sëmbë dë buka a soni, ku dee otowan dee ta wooko taanga da Masa a unu ala.

¹⁷ Nöö mi wai tuutuu u di Sitefanasi ku Folunatusi ku Akaikusi bi ko a mi aki. Biga de bi heepi mi leti kumafa unu bi o heepi mi. ¹⁸ De da mi degihati aki seei, leti kumafa de bi da unu hati ala tu. Nöö sö wanlö sëmbë un musu tei de u gaan soni e.

¹⁹ Da sö u taki e, dee sëmbë. Dee biibima dee dë a dee keikikeiki u di pisiwata u Asia aki tuu manda gaan odi da unu taa de dë. Akila ku Pesila seepi manda gaan odi da unu tu a di në u Masa. Nöö dee biibima dee ta ko hoi keiki a de wosu manda gaan odi da unu tu, ²⁰ ku hii dee oto biibima fuu aki tuu manda gaan odi da unu.

Nöö te woon da unu seei odi, nöö un baasa unu seei ku limbo hati e.

²¹ Nöö mi Paulosu seepi ta sikifi di lasiti pisi u di biifi aki ku mi seepi maun ta manda gaan odi da unu.

²² Ee wan sëmbë an lobi Masa Jesosi Keesitu, nöö di siba u Gadu musu kisi ën e.

Ma u dee sëmbë dee lobi ën, u ta bai taa: "Ko o, Masa."

²³ Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën bunuhati e.

²⁴ Fa mi ta manda di biifi aki da unu, dee sëmbë, nöö mi lobi unu e, fu di mi ku unu tuu nama ku Masa Jesosi Keesitu.

„Na soni möönsö e. Mi, Paulosu, manda gaan odi da unu. A tan sö.»

Di u tu biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolenti

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu mbei manda da dee biibima a di kôndê de kai Kolenti.

Nöo di soni mbei a mbei di pampia aki. A dë sô taa wanlô sêmbê ko a de naandê ko ta hopo deseii buta kuma de dë tjabukama u Masa Jesosi, ma na tuu e. Biga na Masa Jesosi manda de, ma de dë ganjansêmbêma. Nöo fa de ko a Kolenti dë, hên de tja Paulosu nê ko ta poi da dee biibima. De ta mbei ên fa taa an dë wan tuutu tjabukama u Masa Jesosi, nöo de aan fu piki ên buka. Sô dee sêmbê ta lei dee sêmbê u Kolenti. Nöo hên Paulosu jei, hên a manda di pampia aki go da de fu de si fa a dë tjabukama tjika, ku fa dee sêmbê naandê an dë tjabukama u Masa Jesosi seei.

Nöo a leti de a wan oto soni möön. A dë sô taa fa a bi wooko a dee sêmbê mindi naandê, nöo de ku ên bi abi buka taa a bi o toona ko haika de. Nöo hên wê an ko kumafa a bi taki möön, hên dee sêmbê tei ên fu hogi. De si taa a ganjan de. Nöo hên a manda taki da de faandi mbei an ko.

Nöo a taki wan oto soni da de möön, hên da a da de taanga u de go dou ku wan pakisei de bi abi u pii wan möni manda go da dee biibima u Jelusalen u heepi de.

Nöo de dii soni aki, de da hedi u di pampia.

Aki Paulosu ta da dee sêmbê odi.

¹ Wê un dee biibima u Masa Jesosi dee dë a Kolenti dë, mi Paulosu ta manda gaan odi da unu e. „Leti kumafa un sabi kaa,„ mi dë wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de ta kai apôsutu, nöo Gadu seepi tei mi buta sô e.

Wê nöo fa mi ta sikifi di pampia aki, nöo mi ku Timoteo nöo sô u ta sikifi ên makandi. U ta mbei ên manda da unu ku hii dee oto biibima dee dë a di pisiwata fu Akaja naandê te lontu dou, ² taa Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böo.

Aki Paulosu ta da Masa Gadu tangi u di heepi fêên.

³ Wê dee sêmbê o, u ta da Masa Gadu tangi e, di dë di Gadu u Masa Jesosi Keesitu ku ên Tata tuu. Hên nê wê u ta hopo e. Hên seei da u Tata tu, nöo a abi tjalihati fuu. Nêên hii kôtôhati ta kumutu.

⁴ Fa dee hia sitaafu ta miti u a di goonliba aki, nöo Gadu hên ta heepi u fuu feni kôtôhati e, dee sêmbê. Nöo di soni mbei a du ên sô, fuu sa toona kôtô dee sêmbê hati dee ta tja sitaafu tu. Leti kumafa a bi heepi u, nöo sô u seei sa heepi de tu fu de feni kôtôhati.

⁵ Wê biga fa u dë aki nöo u ta tja fuka te a hia u „Masa Jesosi,“ Keesitu hedi e. Ma nöo leti kumafa dee fuka ta hia, nöo sô di kôtôhati di u ta feni a Masa Jesosi ta hia tu.

⁶ Ma nöo dee sitaafu i si u ta tja aki, nöo de dë fuunu hedi wê e, dee sêmbê, fuun jei fa Gadu ta heepi sêmbê tjika fu de feni di bunu fêên. Biga fa Gadu ta kôtô u hati aki, nöo sôseei woo sa toona kôtô unu hati tu. Nöo te hati fuunu ko kôtô kaa, nöo woon abi taihati fuun sa tja dee sitaafu go dou, leti kumafa u seei ta tja de aki.

⁷ Nöo fêên mbei wa ta panta da unu e. Biga u sabi taa leti kumafa un ta tja dee sitaafu kuma u dë, nöo sôseei un ta feni kôtôhati kuma u tu.

⁸ Söo. Wê nöo dee sêmbê, u kê konda da unu taa dee sitaafu dee u tja a di ten u bi dë na Asia Kôndê dë, nöo de bi hebi da u tee kuma wa bi sa tjêên. U bi fêêe seei tee u bi mênî taa de bi o kii u. ⁹ Tuu e, dee sêmbê. Wê biga u bi ta fi a u hati kaa taa woo dëdê. Wê ma tökuseei, sô nöo a bi musu waka fuu musu puu pakisei a u seei taa wa sa heepi u seei, ma Gadu nöo u musu futoou taa hên nöo sa heepi u.

Nöo a sa heepi u tuu, dee sêmbê, biga hên ta weki sêmbê puu a dëdê. ¹⁰ Nöo sô a heepi u puu u a di hogi dëdê naandê e, nöo u ta futoou ên taa sô a o ta heepi u nöömö. ¹¹ Nöo unu seei musu ta heepi u ku dee begi fuunu tu e. Wê biga ee hia sêmbê ta begi, nöo te Gadu piki ku di bunuhati fêên manda di heepi ko da u kaa, nöo hia sêmbê o dë u dëên tangi tu.

Aki Paulosu ta konda

di soni mbei an bi ko a de

kumafa a bi taki.

¹² Wê nöo, dee sêmbê, mi kê taki soni u di fa ma bi ko haika unu möön kumafa mi bi taki. Wê un sabi ên bunu taa, u abi wan soni fuu sa hêngi nêên liba njan buka wan piki wan e. Hên da wa ta libi ku ganjan. Biga wê u hati seepi ta piki u taa wa ta ganjan sêmbê e. Hii

kamian ka u ta waka ta lontu kaa, nöö u ta tja u seei a wan limbo fasi fu di u dë sëmbë u Gadu. Wë ee ku oto sëmbë u ta libi sö, nöö ku unu wë? Na möönsö nö?

Nöö fa u ta libi aki, na ku di köni u libisëmbë u ta libi sö e. Nönö. Ma a Gadu nöö u ta hëngi taa hën o heepi u ku ën bunuhati. ¹³ Te kisi dee biifi u ta sikifi ta manda da unu seei, wa ta sikifi de ku hebi wöutu a könima fasi te wan sa fusutan de e. Nönö. Ma de sikifi fuun sa fusutan de gbelingbelin seei.

¹⁴ Nöö söseei un ta fusutan di libi fuu wan pikiwan tu. Ma nöö u kë fuun sa ko fusutëen ku telu. Biga ee a waka sö, nöö te Masa Jesosi toona ko a di goonliba aki, nöö woon njan buka da u leti kumafa u seepi o njan buka da unu tu.

¹⁵ Ma fuu toona go a di taki, di mi sabi taa mi ku unu dë bunu sö kaa, nöö hën mbei mi bi pakisei taa mi o ko luku unu tu pasi. ¹⁶ Biga wë a unu naandë fosu mi bi o ko bifö mi bi o pasa ko a Masadonia Köndë aki. Nöö te mi toona, nöö mi bi o ko fika a unu dë möön wan pisiten, fuun sa buta mi a pasi fuu mi go a Judea. Nöö hën da un bi o feni di bunu dë tu pasi.

¹⁷ Ma nöö fa mi pakisei dë, nöö di soni an waka kumafa mi bi kë möön. Wë di an waka sö, nöö unfa un mëni? Un tei mi u ganjansëmbëma nö, kuma wan sëmbë di taki sö tide, nöö amanjan a bia taki oto soni? Ma na sö mi dë e, dee sëmbë. Nönö. ¹⁸ Ma leti kumafa i si un sa futoou Masa Gadu, nöö söseei un sa futoou u tu. Te u taki aai, nöö a tan aai. Te u taa nönö, nöö a tan nönö. Wa o ganjan unu.

¹⁹ Biga mi ku Timoteo ku Silasi, soni u Jesosi Keesitu di Womi Mii u Gadu u ta konda, nöö ganjan an dë nëen möönsö. Ma hii soni di a ta taki nöö a tan sö kaa e. ²⁰ Fa Masa Gadu sai dë, a paamusi u sëmëni soni, nöö u ta feni de tuu nöömö biga Masa Jesosi hën ta tja de ko da u. Hën mbei u ta bai Gadu në, nöö hën mbei u seei wa ta ganjan sëmbë tu.

²¹ Wë di Gadu u ta taki aki, hën ta heepi mi ku unu tuu fuu sa tan gingin a Masa Jesosi, Keesitu e. Biga hënseei tei u buta apaiti fuu dë futuboi fëen, ²² nöö hën a buta di Akaa fëen a u hati kuma wan sitampu taa u da sëmbë fëen seei vö. Nöö a dë di maaka tu, taa te di juu dou nöö woo feni hii dee soni tuu dee Gadu abi faa da u. Nöö fa u ku ën nama tjika aki, nöö u sa ganjan unu nö, dee sëmbë?

²³ Wë nöö Gadu seepi dë kotoigima u mi e, taa di soni mbei ma ko a unu a Kolenti möön kumafa mi bi taki, a bi dë fu di ma bi kë ko ku hatiboonu a unu liba fu mi musu ta gandji da unu.

²⁴ Fa mi fan dë, dee sëmbë, an dë kuma mi kë buta miseei basi a unu liba ta taki da unu fa un musu biibi möön e, biga un dë gingin a di biibi kaa. Ma heepi nöö mi kë heepi unu fuun sa ta dë waiwai te dou.

2

¹ Fa i si mi bi pakisei u mi ko luku unu dë, nöö ma bi kë ko fu ko da unu fuka möön e, dee sëmbë. ² Biga wë ee mi ko da unu fuka, nöö ambë o dë u da mi hati möön? Biga na unu musu dë dee sëmbë ta mbei mi ta wai nö? Awa, unu wë e, dee sëmbë. ³ Wë nöö di ma kë da unu fuka, nöö hën mbei mi mbei di oto pampia manda da unu, fuun musu buta soni tololoo a tatai liba a fasi fu te mi ko nöö mi sa dë waiwai. Nöö mi sabi unu taa ee mi dë waiwai nöö unu seei o dë waiwai tu.

Ma ee sö mi musu ko si unu taa un ta libi wan libi di an fiti, nöö un dee sëmbë dee bi musu mbei mi dë waiwai nöö woon mbei mi dë fukafuka. Nöö wai an o dë. ⁴ Nöö mi kë fuun sabi taa fa mi bi sikifi di pampia dë, nöö ku gaan fuka a hati e, ku wata a wojo seei. Ma na fu da unu fuka mbei mi sikifi ën e, ma mi bi kë lei unu kumafa mi lobi unu tjika.

Aki Paulosu ta konda da de

fa de an musu hoi di sëmbë

a bëë möön.

⁵ Wë nöö dee sëmbë, un sabi di sëmbë di bi du hogi a unu mindi dë, fa a bi booko unu saka tjika. Nöö sö a booko miseei saka tu e, ma misikuma un booko saka möön mi gaanfa.

Ma nöö fa mi taki soni u di sëmbë dë seei, ma ma kë taki ën nöömö kuma mi ta dëen sitaafu pasa maaka e. ⁶ Biga di sitaafu di di gaan së fuunu bi sitaafu ën naandë kaa, nöö a tjika. ⁷ Nöö fëen mbei mi kë fan ku unu taa be un puu ën a bëë e. Nöö un fan ku ën be hati fëen kötö, be an musu dë ku tjali poi tee a lasi hati. ⁸ Mi begi unu baa, be un lei ën taa un lobi ën eti e.

⁹ Biga wë fu di soni aki hedi wë mi sikifi di oto pampia manda da unu, fu pooba unu luku ee un ta piki mi buka a hii soni. ¹⁰ Nöö ee un tuu puu wan sëmbë a bëë fu wan soni, nöö miseei puu ën a bëë tu e. Biga wë ee a dë u mi puu di sëmbë a bëë nöö mi ta puu ën a bëë waiwai, faa tja heepi ko da unu. Nöö Masa Jesosi, Keesitu seei dë kotoigima. ¹¹ Nöö a sö wan fasi u musu libi tu, fu didibi an wini u. Biga u sabi andi dë nëen hati, taa a sai dë ta boi köni faa kisi u.

Aki Paulosu ta konda da de

fa a bi go a Toasi.

¹² Wē nōō dee sēmbē, mi kē fuun sabi kumafa di waka u mi bi dē. A dē sō taa di mi go dou a Toasi fu mi konda di Bunu Buka u „Masa Jesosi, Keesitu ala, nōō Gadu bi seeka di soni kaa e. „A bi naki dee sēmbē hati seei, biga hia sēmbē bi dē di kē jei di buka. ¹³ Ma tōku hii fa sēmbē kē jei di buka seei, „ma hati u mi an bi dē kōtōkōtō biga ma bi si mi mati Titusi naandē „fu mi jei fa fuunu, „Nōō hēn wē mi da dee sēmbē adjoisi hēn mi pasa go dou a Masadonia aki.

Aki Paulosu ta konda fa a ta tja di Bunu Buka u Gadu tjika.

¹⁴ Ma nōō gaantangi u Gadu di a ta buta u u ta waka a „Jesosi, Keesitu baka kuma winima nōōmō. Biga a manda u fuu ta konda soni fēen da hii sēmbē, kuma sēmbē ta tja sumēesuti fatu ta paaja a hii kamian. ¹⁵ Nōō fa u ta paaja di buka aki, nōō u seei tu ko dē kuma sumēesuti soni di „Masa Jesosi, Keesitu ta tjuma da Gadu ta mbei sumuku dēen. Biga hii ka u nango, sēmbē ta jei di buka. Dee sēmbē dee o kumutu a didibi faja ku dee sēmbē dee o go a didibi faja tuu ta jei ēn. ¹⁶ Nōō dee sēmbē dee o kumutu a didibi faja, nōō u dē wan sumēesuti soni da de tuu, biga u ta tja libi ko. Ma nōō dee sēmbē dee o go a didibi faja, nōō u dē da de kuma wan hogi soni di sa tja dēdē ko da de.

Ma nōō fa u ta fan aki, ambē seei fiti u du sō wan wooko baa? ¹⁷ Wē a kandē u dee sēmbē aki wē e. Biga u ta konda di Buka u Gadu ku limbohati sōndō ganjan. Wa ta suku mōni nēen mōōnsō kuma so sēmbē. Nōō Gadu seei ta si taa u ta du di wooko kuma futoou futuboi u „Masa Jesosi, Keesitu di Gadu seei manda.

3

¹ Ma nōō fa u taki dē, nōō hēn da u ta gafa u seei mōōn nō? Te woo ko a unu, u musu tei pampia a oto sēmbē tja ko, be un jei fa u dē tjabukama tjika nō? Ee nasō u musu tei pampia a unu dē tja go lei sēmbē, be de si fa u ta du di wooko tjika nō? Nōnō, di lō pampia dē an dē fanōudu e, dee sēmbē. A kandē otowan sa abi ēn fanōudu, ma na u.

² Biga a u hati nōō unu wē da u pampia kaa e, fu hii sēmbē sa lesi nōō de sabi fa u dē tjabukama u Gadu tjika. ³ Biga di u bi konda di buka u Masa Jesosi da unu dē nōō hēn wē un piki ēn, nōō fa u dē aki hii sēmbē ta si di libi fuunu ta lesi, kuma wan pampia di Masa Jesosi Keesitu manda da de. Nōō di pampia dē, u seei toona ta tjēen ta paaja tu, biga u ta konda da sēmbē kumafa un ta dini Gadu tjika.

Ma nōō di lō pampia u ta taki aki an sikifi ku pēni e, ee nasō a wan linzo sitonu kuma dee wēti Gadu bi da Mosesi. Ma di Akaa u di Gadu di ta libi u teego, hēn ta sikifi ēn a libisēmbē hati.

⁴ Wē nōō di soni mbei u abi degihati u gafa u seei sō e, fu di heepi „Masa Jesosi, Keesitu ta heepi u ku di wooko fēen. Nōō u ta futoou Gadu taa sō a o ta heepi u nōōmō. ⁵ Biga an dē taa u ta pakisei mōōnsō taa u seei sa du di wooko e. Ma a Gadu hii di kōni ku di kaakiti fuu du di wooko aki tuu ta kumutu. ⁶ Hēn seei ta heepi u mbei u sa ta tja di Njunjun Buka di a mbei ku libisēmbē aki ta paaja da lanti.

Nōō di buka aki sō, hēn an dē kuma di awoo buka di bi dē sikifisikifi a dee linzolinzo sitonu dē e. Nōnō. Dee wēti de sikifi di ten dē, dēdē nōō de ta tja ko. „Biga sēmbē an tjika u hoi de mōōnsō u de kumutu a di sitaafu u Gadu, „Ma nōō di njunjun buka di u feni a di Akaa u Gadu aki, hēn ta tja libi ko.

Aki Paulosu ta konda fa di buka

de ta tja dē mōōn waiti mōōn

di fesiten buka.

⁷ Wē nōō, dee sēmbē, fa u ta taki soni u de tu Buka aki, nōō mi taki da unu e, taa di awoo buka naandē, dee wēti Gadu bi sikifi a dee sitonu dē, nōō de bi ta tja dēdē ko e. Ma tōku di sēmbē di bi tja dee wēti ko da dee sēmbē u de piki, a bi kisi gaan nēbai e. Biga fa Mosesi ta tja dee wēti ko dē, nōō fesi fēen bi ta sēndē seei tee sēmbē wojo an sa kai ku ēn. Ma hii u di dē, di sēndē fēen fesi bi seti saka kaa e.

Wē nōō ee di sēmbē di bi tja dee wēti naandē ko bi abi sō wan gaan hei, ⁸ wē nōō u dee sēmbē dee ta tja di njunjun buka aki ta paaja wē? Na u musu abi mōōn gaan nēbai u di wooko fuu hedi nō? Biga u dee disa ta lei sēmbē fa di Akaa u Gadu ta da sēmbē libi.

⁹ Nōō di fosu buka dē bi tja sitaafu ko a sēmbē liba fu di de an sa hoi dee wēti mōōnsō. Wē ee di sēmbē di tja di buka dē ko bi abi sō wan gaan nēbai, wē nōō u dee sēmbē dee ta tja di njunjun buka aki ko wē? Na u musu abi mōōn gaan nēbai nō? Biga u ta konda da sēmbē fa Gadu seeka wan njunjun fasi fuu sa ko bumbuu sēmbē nēen wojo.

¹⁰Hën mbei de tu buka aki, ee i luku de te i kaba, nöö i sa si taa di awoo buka an abi waiti möön seei. Biga di waiti u di njunjun buka aki pasëen gaanfa. ¹¹Hën tu, ee di soni di dë u wan pisiten nöö abi nëbai, nöö di teego soni wë? Na hën musu abi di möön gaan nëbai nö?

¹²Wë nöö dee sëmbë, di u sabi sô kaa, nöö wa ta konda soni u di njunjun buka aki da sëmbë tjubitjubi ku panta e. Na seei! ¹³Biga an o pasa ku u kumafa a bi pasa ku Mosesi. Fa fesi fëen bi sëndë dë, nöö u wan pisiten nöö. Hën mbei a bi tapëen fesi, fu dee Isaëli sëmbë an musu sa si fa di sëndë fëen fesi ta saka. „Ma di waiti u di buka u ta tja aki hën an o saka möönsö.”

¹⁴Ma i saandi pasa nö? Fa Mosesi tapëen fesi dë, nöö na hën fesi wanwan bi tapa e, ma hati u dee sëmbë bi tapa tu da di wooko u Gadu. Nöö te kuma tide hati u de dë tapatapa eti. Biga te de ta lesi a di Buku ka a ta taki soni u di awoo buka Gadu bi mbei ku de, nöö de an ta fusutan möönsö u de saandi Gadu kë taki. Nöö sô nöö a o dë tu e, dee sëmbë. Biga tee wan sëmbë i ko ta biibi a „Jesosi,” Keesitu bifö wojo fii o ko limbo awaa.

¹⁵Nöö di soni mbei mi taa wojo u de an limbo. Biga te tide eti te de ta lesi dee wëti Gadu bi da Mosesi, „de ta mëni kodo taa ee de hoi dee wëti dë, de sa kumutu a di sitaafu u di hogi du u de. Ma an dë sô e.” ¹⁶⁻¹⁷Ma te wan sëmbë i ko biibi a Masa Jesosi bifö wojo fii o ko limbo awaa. Biga di Akaa u Masa Jesosi, hën nöö sa da sëmbë fusutan u de kumutu a dee wëti dë basu ko fii.

¹⁸Wë nöö fa u ta biibi a Masa Jesosi liba aki, dee sëmbë, nöö soni an ta tapa u wojo möön e „kuma dee sëmbë u taki dë.” Ma u ta si Masa Jesosi gbegede seei kumafa a waiti tjika. Nöö fa u ta luku ën dë, nöö möönmöön di Akaa u Gadu ta tooka u fuu ko dë kuma Masa Jesosi seei, nöö möönmöön sëmbë ta si di waiti di Gadu abi a u.

4

Aki Paulosu ta konda kumafa

di wooko fëen dë.

¹Wë nöö dee sëmbë, fa i si Masa Gadu buta u a di wooko aki ku ën gaan bunuhati, nöö hën mbei wa ta lasi hati e. ²Nöö hën mbei tu, wa ta tja di Buka u Gadu a wan ganjanganjan fasi tjubitjubi, faa da u sen a bakaten. Söseei tu, wa ta bia di Buka, ma u ta kondëen gbelingbelin be libisëmbë ku Gadu tuu si taa u ta du di wooko a wan leti fasi.

³Nöö fëen mbei ee di Buka an dë limbolimbo da sëmbë, nöö na hii sëmbë e. Ma dee sëmbë dee o go a didibi faja, nöö de a dë dungudungu da. ⁴Biga a di ten di u dë aki nöö didibi hën dee sëmbë u goonliba ta tei kuma gadu u de de ta dini, nöö hën ta abi taki a di goonliba aki. Nöö hën poi dee lö sëmbë dë hati ku de pakisei tuu, te di buka ta dë dungudungu da de. Hën mbei de an sa ko fusutan möönsö taa di waiti u „Jesosi,” Keesitu di dë a di Bunu Buka fëen u ta konda aki, nöö hënseei da di waiti u Gadu kaa. Te i si ën, nöö hën da Gadu seei i si dë kaa.

⁵Fa i si u ta konda di Buka aki, dee sëmbë, nöö na soni fuu seei u ta konda e. Ma soni u Jesosi Keesitu tö nöö u ta tei ta konda, taa hën da di Masa u hii mundu. Ma fuu seei, u ta konda taa u dë futuboi fuunu nöö, fu Masa Jesosi hedi. ⁶Biga di ten Masa Gadu mbei goonliba, nöö a bi taki taa di limbo musu ko jaka di dungu puu. Nöö hën seei wë sëndë wan limbo a u hati, fuu musu ko sabi taa a „Jesosi,” Keesitu u sa si hii di waiti fëen di a abi.

⁷Ma nöö fa u ta tja di Buka aki, nöö a dë kuma wan sëmbë tei wan gaan gudu fëen buta a wan doti paabi dendu. Biga Gadu da u dee suwakisuwaki libisëmbë aki di Buka fëen fuu ta tja ta paaja. Nöö sô i sa si ën taa di gaan kaakiti di u abi aki, nöö na a u a ta kumutu e, ma a Gadu. ⁸Biga hiniwan juu toobi tö nöö ta miti u, ma tökusee an ta kaba u a sôsö. So juu saanfa-u-du fuu ta kaba, ma seei wa ta lasi hati. ⁹De ta du gaan hogi ku u, ma seei Gadu an ta disa u möönsö. So juu de ta foo u tee tuwë ku baka a goon, ma tökusee dëdë an ta kii u. ¹⁰⁻¹¹Fa u ta waka ta lontu aki, nöö hiniwan juu u ta nama ku Masa Jesosi a di dëdë fëen di a tja, fu u libi fëen di dë a u aki musu ko a döo u sëmbë sa si.

¹²Wë da sô i ko si taa hiniwan juu u ku dëdë ta dë fesi ku fesi. Ma töku ku ën sô nöö u ta tja di buka ko da unu fuun feni libi nëen.

¹³„Biga u ta biibi taa Gadu abi kaakiti tjika u puu u a dëdë maun.” A dë leti kumafa wan sëmbë bi sikifi a di Buku u Gadu kaa taa:

Mi ta biibi Masa Gadu,

hën mbei mi ta konda soni fëen.

Nöö sô nöö u seepi sa taki tu. Biga di wan biibi dë nöö u seei abi, hën mbei u ta konda di Buka. ¹⁴Biga wë u sabi taa di wan seei Gadu di i si bi weki Masa Jesosi puu a dëdë dë, hënseei o weki u a dëdë tu fu di u ku Masa Jesosi ko dë di wan. Söseei u sabi tu taa wan daka o dou di a o tja u ku unu tuu go buta nëen fesi.

¹⁵Nöö hii dee soni ta pasa ku u, ee bunu ee hogi, nöö de dë nöö fuunu hedi e, dee sëmbë, „fuu sa jei di buka,” be un feni di heepi Gadu ta heepi sëmbë ku ën bunuhati. Nöö möönmöön

sëmbë o ta jei di buka ta feni di heepi u Gadu, tee wanlö hia sëmbë o dë u ta dëen tangi. Nöo möönmöön Gadu o ta feni nëbai tu.

Aki Paulosu ta konda faandi mbei an ta lasi hati.

¹⁶ Wë nöo di u sabi sö kaa, dee sëmbë, fëen mbei wa ta lasi hati e. Aluwasi ee di sinkii fuu aki ta gaandi nango seei, ma u sabi taa a u hati dendu aki u ta njunjun nango hiniwan daka. ¹⁷ Fa i si u ta tja dee sitaafu u konda naandë seei, ma töku wa ta tei de u gaan soni. Biga fu wan pisiten nöo de dë, nöo de ta mbei woo feni wan gaan waiti bunu a Gadu ala e, di o pasa dee pena dë gaanduwe.

¹⁸ Hën mbei wa ta luku a dee soni dee u ta si ku wojo nöo e. Ma u ta tuwë wojo ta luku a dee soni a Gadu ala, ka libisëmbë wojo an sa si dou. Biga dee soni dee u ta si ku wojo aki, de dë u wan pisiten nöo, ma dee soni a Gadu ala ta dë u teego.

5

Aki Paulosu ta taki u

di tooka u sinkii.

¹ Dee sëmbë o, fa u ta libi a di goonliba aki seei, ma u sabi taa di sinkii u ta libi nëen aki, nöo a dë kuma wan gangasa nöo di o kaba a söso nöömö wan daka. Ma u sabi tu taa te wan daka woo feni wan möön bunu sinkii a Masa Gadu ala di o dë u teego, kuma wan wosu di an o booko möönsö. Biga Gadu seei o mbei ën faa musu dë sö. ² Nöo u ta hangi seei fuu sa go libi a di oto sinkii Gadu o da u nëen köndë ala e. ³ Biga u sabi taa te u kumutu a di goonliba aki, nöo wa o go fika a zengezenge naandë söndö sinkii e. Nönö. Woo feni di njunjun sinkii fuu nöömö.

⁴ Fa u ta libi a di sinkii fuu a goonliba aki, nöo u ta tja fuka nëen tuu. U ta tja sömëni hebi nëen. Ma nöo fa mi ta fan aki seei, ma an dë taa buuse u ta buuse di sinkii fuu aki sö e. Nönö. Ma u ta hangi fuu go libi a di oto sinkii fuu ala, be di sinkii fuu aki di ta dëdë musu tooka ko kuma di an ta dëdë möönsö.

⁵ Nöo fa u taki dë, dee sëmbë, Masa Gadu seei buta taa sö a o dë e. Nöo hën a da u di Akaa fëen kuma wan sitampu, fuu sabi taa hii dee oto gaan bunu dee a abi u da u tuu woo feni.

⁶ Fëen mbei u abi gaan taihati, hii fa sömëni soni sa miti u aki seei. Biga u sabi taa solanga u ta libi a di sinkii fuu aki, nöo a dë sö kuma u dë a döo eti. Biga wë u ku Masa „Jesosi„ an miti fuu libi nëen köndë eti. ⁷ Nöo na ku si u ta libi eti e, ma ku biibi.

⁸ Wë nöo di u sabi dee soni dë gbelingbelin sö kaa, nöo u ta hangi seei fuu musu sa kumutu a di sinkii aki go dë ta libi ku Masa Jesosi makandi. ⁹ Nöo fëen mbei tu u ta biinga fuu sa libi bunu a hii futu, be Masa musu dë waiwai ku u, ee u dë a di sinkii aki eti ee wa dë nëen möön seei. ¹⁰ Biga u sabi taa wan daka o dou nöo hii u tuu o hai ko taanpu a di kuutu sutuu a „Masa Jesosi„ Keesitu fesi, faa da u paima u dee soni dee u bi du a di ten u bi ta libi a di sinkii fuu aki. Ee hogi, ee bunu, woo feni ën paima e.

Aki Paulosu ta konda fa a ta

biinga u wini sëmbë tja ko

bunu ku Gadu.

¹¹ Wë nöo dee sëmbë, di u ta fëëë Masa Gadu ta lesipeki ën, nöo fëen mbei u ta biinga seei u hai sëmbë tja ko a di biibi. Nöo Gadu sabi sö fuu kaa, ma nöo u kë fuunu seepi musu ko sabi sö tu.

¹² Nöo fa u taki dë, an dë taa u ta mbei u seepi bumbuu sëmbë a unu fesi e. Nönö. Ma u kë da unu pasi fuun sa gafa u da dee sëmbë dee ta kosi u da unu naandë. Fa dee lö sëmbë dë sai dë, de ta njan buka a dee döösë soni „kuma fa sëmbë hanso tjika, kuma fa de sabi soni tjika, kuma fa de bumbuu tjika„. Ma de an ta mëni fa i dë a i hati. ¹³ Biga hii soni u ta du kaa, nöo fu di u ta tja di Buka hedi e. „Nöo ee sëmbë ta kosi u taa u lau, nöo a dë u Gadu hedi. Ma ee u dë ku fusutan, nöo fuunu hedi, dee sëmbë.

¹⁴ Biga fu di u sabi taa sö wan gaan lobi Masa Jesosi Keesitu lobi u, nöo fëen mbei u musu ta konda di Buka. Wa sa disa möönsö. Biga fa a dëdë dë, nöo wan sëmbë dëdë a hii sëmbë kamian. ¹⁵ Nöo di soni mbei a dëdë da u, fu wa musu libi a u seei kë möön e. Ma u musu libi a di kë u di Sëmbë di dëdë toona weki baka fuu hedi naandë.

¹⁶ Wë nöo di u ko sabi dee soni dë kaa, dee sëmbë, nöo wa ta maaka sëmbë möön a di fasi di dee sëmbë u di goonliba aki ta maaka sëmbë fu de si ee de dë bumbuu sëmbë. Sö seepi dee soni u bi ta tei ta maaka „Masa Jesosi„ Keesitu, nöo wa ta maakëen a di fasi dë möön tu. Nönö. U ko feni njunjun maaka e. ¹⁷ Biga ee wan sëmbë i ko nama ku „Masa Jesosi„ Keesitu kaa, nöo i ko wan njunjun sëmbë. Di awoo libi go kaa, wan hii njunjun libi ko.

¹⁸Nöo di wooko dë, Masa Gadu hën wë wooko ën da u e. Biga di ten u ku ën bi dë felantima, nöo hën a manda Jesosi Keesitu faa dëdë da u fuu sa toona ko fii ku ën baka. Nöo hën a toona buta u a di wooko aki, fuu sa tja sëmbë ko fii ku ën tu. ¹⁹Fa Masa Jesosi dëdë dë, dee sëmbë, nöo Gadu jabi pasi fu an hoi dee hogi du u libisëmbë nëen bëë möön. Nöo hën a da u di suti buka dë fuu sa konda da hii sëmbë taa de ku Gadu sa ko fiifi.

²⁰Nöo hën mbei i si u ta lontu goonliba aki sò ta konda di Buka u Gadu da sëmbë a ‚Masa Jesosi, Keesitu kamian. Nöo hën mbei tu, te u ta fan ku unu, nöo a dë leti kuma Masa Gadu seei ta fan e. Nöo hën i si u ta begi unu a ‚Jesosi, Keesitu kamian taa gaantangi, un ko fii ku Gadu baka e, dee sëmbë.

²¹Biga fa Masa Jesosi sai dë, hën da di kaba limbohatai Sëmbë u mundu di an du hogi wan daka. Ma nöo Gadu tei hii dee hogi du u libisëmbë tuu lai nëen liba te a ko dë hogi sösö a Gadu wojo. Nöo fa a du ën dë, a du ën fu te u ku Masa Jesosi ko dë wan, nöo Gadu o luku u kuma bumbuu sëmbë fëen hedi.

6

Aki Paulosu ta bai de fu de an musu lasi di bunu Gadu kë da de.

¹Wë nöo dee sëmbë, fu di u ku Gadu ta wooko makandi, nöo u kë begi unu a wan soni e. Wan si fa Gadu kai unu ku ën bunuhati tefa un ko nëen naandë nö? Wë nöo wan musu lasi di bunu di a kai unu fuun feni nëen e. ²Wan jei fa Gadu seei taki nö? A taa:

Di juu un kai mi dë, nöo mi jei,
biga wë un bi kai mi a di leti juu.

Nöo hën mi piki, hën mi tja heepi ko da unu.

Söö. Wan jei fa a taki ö? Nöo fa u dë aki, nöo a di leti juu u dë aki. Biga a di juu aki Gadu ta puu sëmbë a hogi basu eti.

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta biinga tjika u sëmbë musu feni di bunu u Gadu.

³Wë nöo hën mbei u ta kõni seei, dee sëmbë, fu wa musu buta na wan sitonu a pasi da sëmbë u de naki futu kai, te de lasi di bunu Gadu kë u de musu feni nëen. Nöo u ta kõni tu, u sëmbë an musu feni wan sondi a u fu de kosi u taa wa ta du di wooko nöo. ⁴Ma u ta biinga a hii futu seei u sëmbë si taa u dë futuboi u Gadu tuutu. Hii fa fuka ku sëmëni gaan sitaafu ta miti u, ma u ta hoi gaan pasensi ta tja pena seei. ⁵So juu de ta foo u. So juu de ta söötö u a dinguwosu. So juu de ta booko seei gbululu ko a u liba. So juu u ta wooko gaan hebi wooko te na a ndeti seei u ta duumi. So juu u ta tja hangii tee, biga soni an dë fuu njan.

⁶Ma nöo hii fa dee soni ta miti u seei, ma u ta libi ku limbohatai. U ta mbei möiti fuu fusutan soni u Gadu finifini. U ta hoi pasensi da sëmbë ta a' tjalihati da de. Sö u buta u seei a di Akaa u Gadu leiki tjika. U ta lobi hii sëmbë söndö ganjan. ⁷Nöo u ta konda di Buka u Gadu leti kumafa a dë, biga wë di kaakiti u Gadu hën ta dë ku u. Ee u ta konda di Buka, ee u ta piki dee sëmbë ta fia ku u seei, ma u ta libi a wan leti fasi. Hën da di fetilai fuu kaa. ⁸Ee sëmbë ta gafa u, ee sëmbë ta da u sen, ee de taa u ta libi bunu, ee de taa u ta libi hogi, ee de taa u ta ganjan sëmbë, ma wa ta libi ku ganjan möönsö. ⁹Ee libisëmbë an kë kai u soni, ma Gadu hën a ta kai u gaan soni kaa. Sëmbë ta da u sitaafu te a bigi, ma tökuseei di sitaafu an ta kii u. ¹⁰U ta dë ku tjali, ma seei u ta wai. U dë kuma penama, ma u ta mbei hia sëmbë ko guduma a Gadu fasi. U dë kuma sëmbë di aan na wan wojo soni a mundu e, ma töku hii dee soni u goonliba tuu ta dë a u maun.

¹¹Dee sëmbë u Kolenti naandë, un haika o. Fa u ta fan ku unu aki, nöo u ta jabi hati fuu da unu. ¹²Wa ta tjubi bëë da unu wan pikiwan seei, dee sëmbë. Ma nöo unu, wan dë sö e. Un ta tjubi bëë da u. ¹³Wë nöo hën di soni dë mbei mi ta fan ku unu kumafa wan tata ta fan ku ën mii, taa be un hopo unu hati da u baa, leti kumafa u ta hopo di fuu da unu.

Aki Paulosu ta konda fa wan biibima an musu dë wan ku wan sëmbë di an ta biibi.

¹⁴Nöo un dee sëmbë ta biibi Gadu dë, un haika e. Wan musu fiti buka ku dee sëmbë na ta biibi Gadu, fu un tai unu seei a wan bondji e. Kwetikweti. Biga wan sëmbë di ta libi bunu a Gadu wojo ku wan sëmbë di an ta libi bunu a Gadu wojo, unfa de o sa fii ku deseei? Luku fa dungu ku limbo sai dë, de an sa mökisi möönsö. Goonliba an mbei sö.

¹⁵Nöo unfa un ta pakisei, dee sëmbë? Fa ‚Jesosi, Keesitu sai dë, hën ku didibi sa fiti buka makandi nö? Wë nöo unfa a waka di sëmbë di ta biibi ku di sëmbë di an ta biibi sa tai deseei a wan? Nönö, an musu dë sö e. ¹⁶Di wosu u dee pindigadu ku di Wosu u Masa Gadu an o sa mökisi möönsö. Nöo di sinkii fuu i si aki, hën da di tan kamian u di libilibi Gadu e.

Ja jei fa a bi taki nö? A taa:

Mi o libi a dee sëmbë u mi dendu,

mi o ta waka a de mindi.

Mi o dë di Gadu u de, nöo de o dë sëmbë u mi.

¹⁷Sö Masa taki e. Nöo hën a toona taki möön taa:

Fëen mbei un musu hai kumutu a dee oto sëmbë dendu.
 Un musu buta unu seepi apaiti da mi.
 Wan musu nama ku na wan soni di an dë limbolimbo e.
 Nöo te un libi sô kaa,
 nöo mi o tei unu ku wai seei.
¹⁸ Mi o dë unu Tata,
 nöo unu o dë womi mii ku mujëe mii u mi.
 Sô Masa Gadu taki e, di Gadu di abi hii kaakiti a mundu.

7

¹ Wë nöo un dee lobi sëmbë fuu naandë, di u kisi dee paamusi u Gadu dë kaa, nöo un boo disa dee soni dee ta poi u hati ku dee ta poi u sinkii e. Un boo ta fëëe Gadu te u ta libi apaiti dëen gbelingbelin sôndö föutu.

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta wai ku dee sëmbë tjika.

² Dee sëmbë o, u toona begi unu möön taa gaantangi, be un hopo unu hati da u baa. Biga fa i si u bi ko libi ku unu naandë, nöo wa bi du hogihogi ku na wan kodo sëmbë a unu naandë e. Wa bi poi na wan sëmbë libi nöo wa ganjan na wan sëmbë fuu njan soni fëen tu.

³ Söö. Nöo fa mi ta fan aki, nöo an dë taa mi ta fan kuma mi ta da unu föutu e. Nönö, na sö mi ta mëni ën. Biga wë mi bi taki da unu kaa taa mi lobi unu tee ee ku libi ee ku dëdë seei, ma mi ku unu dë a wan së. ⁴ Nöo u ta futoou unu gaanfa e, dee sëmbë. U ta njan buka da unu. Hii fa mi dë a sitaafu ta tja pena aki, ma töku mi ta wai ku unu. Un ta da mi hati seei.

⁵ Biga un sabi taa fa u bi ko dou a Masadonia aki, nöo wa bi dë bööböö. Hiniwan juu sëmbë bi ta suku u a toobi ta buja ku u, nöo hati fuu bi ta dë fëëfëëe. ⁶ Ma nöo Gadu, di ta da dee lasihati sëmbë hati, nöo a da u hati e baa. Aai. Biga a mbei Titusi kumutu a unu ala ko dou a u aki, ⁷ nöo u ko ta wai seei. Ma na fu di u si ën wanwan e, ma fu dee soni fuunu a konda da u. Biga a konda da u kumafa un bi dëen degihati tjika, nöo a konda da u tu kumafa un lobi u. Un ta hangü u ta këë pena fuu hedi seei. Nöo hën mbei mi ko ta wai gaanfa e, dee sëmbë.

⁸ Fa i si mi bi mbei di fosu pampia manda da unu naandë, nöo a ko hati mi seei a baka biga mi sabi taa a o hati unu. Ma fa u dë aki an hati mi möön e. ⁹ Mi ko ta wai seei. Ma na u di di biifi hati unu mbei mi ta wai e, ma fu di tjali kisi unu fu dee hogi du fuunu hedi, leti kumafa Gadu bi kë. Biga un bia ko ta buta hii soni fuunu tololoo a tatai liba.

Hën mbei un musu si taa na hogi u du ku unu möönsö. ¹⁰ Biga te wan sëmbë ta tjali kumafa Gadu kë kaa, nöo a ta heepi ën faa biëen libi kumutu a hogilibi basu. Nöo di soni dë na soni u bai sabisö da. Ma ee wan sëmbë ta tjali kumafa dee sëmbë an ta biibi Gadu ta tjali, nöo di dë an ta tja heepi ko dëen möönsö. Lasi nöo a ta tja ko, biga möönmöön a ta tjëen go möön longi ku Gadu.

¹¹ Wë nöo fa i si a dë taa di biifi hati unu kumafa Gadu kë naandë, nöo hën wë mbei un ko ta mbei möiti seei fuun libi bunu nëen wojo awaa. Biga un ko si hogi u di soni di pasa a unu mindi naandë te un tei hatibooni seei. Un ko panta te un ta biinga a hii fasi fuun puu di föutu dë a unu liba. Söseei un ko ta hangü mi tu fu mi ku unu musu ko fi baka.

¹² Ma nöo fa mi mbei di pampia manda da unu naandë, dee sëmbë, nöo ma mandëen fu di sëmbë di du di hogi dë nöo hedi e. Söseei ma mandëen tu fu di sëmbë di a du di hogi ku ën dë. Mi bi kë dee soni dë bi musu seeka tuu, ma na de da di mama u di biifi. Ma mi mandëen da unu be unu seei si taa un ta kai u gaan soni, te un ta piki u buka a soni, kumafa Gadu kë.

¹³ Nöo hën mbei hati fuu ko kötö, dee sëmbë.

Ma na di dë wanwan mbei u toona kisi hati baka e. Ma fa Titusi toona ko a u aki nöo a ko ku wai seei, nöo hën mbei u seei toona wai möön. Aai. „Biga di a bi pakisei u ko a unu ala, nöo an bi sabi unfa soni bi o waka. Ma nöo di a ko si fa un kisi ën hoi ku wai tjika dë,“ nöo hati fëen toona ko kötö. Böö fëen kisi goon awaa. ¹⁴ Biga wë hii dee bunu soni fuunu dee u bi konda dëen, nöo wan da u sen a de. De tuu a si tuu. Wa ganjëen leti kumafa wa ta ganjan unu tu.

¹⁵ Nöo fa un libi ku ën naandë, nöo hën mbei di lobi fuunu ko möön taanga nëen hati e. Biga wë hiniwan juu a ta pakisei unu kumafa un bi kisi ën hoi ku wai naandë, hii fa un bi dë pantapanta, taa kandë a o gandji da unu, a ta mëni di fa un bi haikëen ta sei lai nëen. Nöo hën wë i si a ko ta wai sö ku unu e.

¹⁶ Nöo söseei u seei ta wai tu baa. Biga u ko si taa u sa futoou unu seei, sabi taa woon piki u buka a hii soni,.

8

*Aki Paulosu ta taki soni fu wan
 möni de kë manda da dee*

biibima a Jelusalen

¹ Söö. Wë nõö, dee sëmbë fuu naandë, u kê taki wan soni fu dee biibima u Masadonia aki da unu. Wë biga fa dee sëmbë dë aki, nõö Gadu heepi de seei ku ën bunuhati e. ² Sömëni gaangaan tesi ta miti de aki, ma tõku de ta wai tee na soni. Aluwasi fa de pena seei, ma de ta feni soni ta da sëmbë te a hia.

³ Nõö fa u dë aki, nõö de pii mõni zunta te de kaba kaa, u de heepi dee biibima a Jelusalen ala. Nõö fa de du ën dë, nõö de du ën te pasa maaka e. An dë taa sëmbë hën musu de, ma deseei hati pakisei ën sô. ⁴ Nõö hën de ko begi u gaanfa taa be u tei di mõni u de mőkisi ku di u dee otowan, be deseei dë a dendu u di piizii dë tu u de heepi dee sëmbë. ⁵ Ma nõö de du ën pasa mõn fa u bi mëni seei. Biga de hopo deseei da Masa te de kaba, hën de toona hopo de seei da u tu kumafa Gadu kê.

⁶ Nõö hën mbei u begi Titusi taa be a toona ko a unu ala, faa sa go dou ku di bumbuu wooko u di mõni soni aki di hënseei bi seti ku unu naandë kaa.

⁷ Biga fa un sai dë, un dë a fesi gaanfa kaa a hii soni. A di sê u biibi un dë a fesi, söseei un dë a fesi a di sê u sabi dee soni u Gadu ku di fa un ta konda de da sëmbë tu. Un dë fajafaja a di wooko u Gadu hiniwanten, nõö un dë a fesi a di fa un ta lobi u. Wë nõö hën wë mbei mi taki da unu taa be un dë a fesi a di pisi u di libi aki tu, fuun heepi dee otowan fuu a di mõni soni u ta taki aki.

⁸ Ma nõö fa mi ta fan aki, an dë taa mi ta duwengi unu e. Nõnõ. Ma mi kê fuun sabi fa dee oto keiki du kaa, be mi si fa woon du fu mi sa sabi fa di lobi fuunu dë. ⁹ Biga wë un sabi di bunuhati fasi u Jesosi Keesitu u Masa. A bi dë wan gaan guduma nën kondë ala, ma fuunu hed a ko libi kuma penama seei a di goonliba aki, be un feni dee gudu a abi tu.

¹⁰ Wë nõö mi kê da unu wan lai aki, dee sëmbë, biga mi si taa hën da di mõn bunu soni fuun du. Biga unu fosu wë bi mëni u pii di mõni aki, nõö hën a di jaa pasa dë un bi seti pii ën tu. ¹¹ Nõö mi taki da unu taa fa i si un seti ën ku wai dë, nõö sô fuun tjëen go dou e. ¹² Nõö mi taki e, be hiniwan sëmbë musu da kumafa a sa da dou. Biga wë ee wan sëmbë i kê da sëmbë soni, nõö an dë a di fa di soni hia ma fu di i kê da. Ja o da wan soni di ja abi ma joo da di i abi, nõö Gadu o si taa a bunu kaa.

¹³ Söö. Wë nõö fa mi ta fan aki, ma ta mëni ën sô taa fii puu dee otowan a fuka nõö i ko dë da pena ta kii e. Nõnõ, na sô mi ta mëni, ma fuun musu dë makandi. ¹⁴ Biga wë di un abi hia a di mindi aki, nõö be un heepi dee otowan fu de sa abi tu. A kandë te unu seei abi soni fanõudu a bakaten nõö de o sa heepi unu tu, nõö woon dë makandi. ¹⁵ A o dë kumafa de bi sikifi buta a Gadu Buku taa: „Faa dee sëmbë bi go pii di njanjan Gadu bi da de de ta kai “mana” naandë, nõö,

dee sëmbë dee bi pii hia

ku dee sëmbë dee bi pii biti,

oto an bi abi mõn oto.

Ma hiniwan sëmbë bi feni kumafa a dë fanõudu.

Aki Paulosu ta konda kumafa

sëmbë o ko a dee Kolenti

sëmbë naandë.

¹⁶ Söö. Wë nõö mi da Gadu tangi mõn fu di a buta di wan seei fii da unu a Titusi hati kumafa miseei ta fii da unu tu. ¹⁷ Nõö fa mi begi ën faa toona ko a unu naandë, nõö a dë seei waiwai faa ko e, fu di hënseei bi kê ko kaa.

¹⁸ Nõö u begi wan oto womi aki faa tjëen ko. Nõö di womi aki, a dë wan sëmbë di hii dee biibima tuu ta kai ën bunu në seei a di fa a ta biinga ku di Buka u Masa Jesosi fu hii sëmbë musu jei ën. ¹⁹ Ma nõö na di dë nõö, ma fa woo tja di mõni go da dee sëmbë „a Jelusalen” ala, nõö dee biibima aki seei begi di sëmbë aki faa musu tja u go ala tu. Nõö te u go sô, nõö a o tja nèbai da Masa e, nõö sëmbë o si tu kumafa u kê heepi dee sëmbë tjika.

²⁰ Wë nõö a di lõ fasi aki u kê u di mõni musu tja tu e, u sëmbë an musu taki taa wa ta tjëen bunu. Biga di mõni na biti mõni, a hia. ²¹ Fëen mbei u ta kõni fu hii soni musu waka a tatai liba, na a Masa Gadu wojo wanwan nõö e, ma te dou a libisëmbë wojo seei tu.

²² Ma nõö u toona begi wan oto sëmbë fuu aki mõn faa musu waka ku de Titusi ko a unu ala. Nõö di womi aki tu, u ta gafëen taa a dë wan bumbuu sëmbë. Biga fa u ku ën libi makandi aki, nõö hiniwan juu a ta dë waiwai faa heepi u a di wooko u Gadu. Nõö hën seei ta wai seei taa a sa tja de go, biga a abi gaan futoou fuunu e, dee sëmbë.

²³ Wë nõö fa i si Titusi o ko a unu naandë, nõö un bi sabi ambë dëen kaa. Biga mi ku ën, sô u ta waka ta du di wooko u Gadu makandi. Fa mi bi ta biinga ku unu naandë, nõö hën wë bi ta heepi mi e.

Nöo dee womi woon si ko ku en naandë, nöo de ko a dee sëmbë u dee keiki aki kamian. Nöo de de bumbuu sëmbë e. „Masa Jesosi, Keesitu ta feni nëbai a de. ²⁴Nöo un musu mbei de si taa un lobi de e, dee sëmbë. Nöo deseei o si taa fa u bi ta gafa unu da de aki, nöo wa bi ganjan de, nöo hii dee sëmbë dee de a dee oto keiki tuu o ko sabi sö tu.

9

Aki Paulosu ta konda da de fa fu de musu da di möni ku piizii.

¹ Wë dee sëmbë, mi si kuma an de fanöudu fu mi musu sikifi da unu go möön longi a di fa un musu heepi dee oto biibima kuma unu seei. Nönö. ² Biga mi si taa un de kabakaba kaa fuun du en waiwai. Nöo fa i si mi de a Masadonia aki, nöo mi njan buka da unu taa un dee sëmbë fu di pisiwata fu Akaja ala, a di jaa di pasa naandë nöo unu bi de kabakaba kaa fuun pii möni zunta „fuun heepi dee biibima u Jelusalen,“. Sö mi njan buka da unu aki. Nöo fa mi fan de, nöo a weki sömëni otowan hati te de hopo ta pii möni ta zunta fu de djeesi unu e.

³⁻⁴ Nöo fu di mi bi taki sö fuunu aki kaa, nöo feën mbei mi ta manda dee sëmbë aki ko a unu, fuun seeka di möni di un pii naandë buta kabakaba. Nöo ee sëmbë u Masadonia kumutu aki ko ku mi a unu ala, nöo de o si taa di soni fuunu mi bi ta taki da de de, sö a de tuu. Biga ee nasö, dee sëmbë, nöo woon kisi sen e. Nöo mi seepi o kisi sen tu u di fa mi bi futoo unu tjika. ⁵ Nöo hën mbei mi si taa a bunu fu mi manda dee sëmbë aki waka a mi fesi ko a unu ala, be de ko seeka di möni di un bi paamusi naandë.

Nöo a sö wan fasi sëmbë o si taa di soni un ta da dee sëmbë, nöo a de wan peesenti di un ta da waiwai ku piizii. An o de kuma wan soni un ta du ku duwengi.

⁶ Nöo wan jei fa de bi koti wan nongö nö, dee sëmbë, taa: “Piki goon, piki suwa njanjan, gaan goon, gaan suwa njanjan.” Nöo sö a de tuu. ⁷ Nöo feën mbei mi taa ee wan sëmbë o da, nöo be a da ku piizii nëën hati, ma na ku guunjan kuma sëmbë duwengi en. Biga di sëmbë di ta da soni ku wai nëën hati, hën Gadu ta lobi. ⁸ Nöo mi taki da unu taa te un du sö kaa, nöo Gadu abi kaakiti te tjika faa da unu soni ku en bunuhati te a hia, fii puu i seei a hii fuka nöo i toona heepi oto sëmbë tu.

⁹ Ja sabi fa Gadu Buku taki nö? A taa: Di sëmbë di ta paaja bunu da dee pootima, nöo di bunu në feën o fika de ta kai nöömö. Biga a bi libi bunu kumafa Gadu kë.

¹⁰ Nöo Masa Gadu di ta da di goonma böngö faa paandi ku di njanjan di di böngö ta puu tuu, hën o da unu soni te a hia pasa maaka e, dee sëmbë. Nöo a o mbei dee bunu du fuunu ko hia nango möönmöön tu. ¹¹ A o mbei i ko guduma a hii futu fu hiniwan juu i sa ta wooko hiniwan bunu wooko di de fanöudu u du. Nöo dee bunu wooko i ta du de o tja gafa ko da Gadu tu.

¹² Biga wë fa i si woon manda di möni go da dee biibima a Jelusalen de, nöo an o de taa a fuka wanwan nöo woon puu de e, ma a o mbei dee sëmbë gafa Gadu deën tangi seei. ¹³ Biga de o ko si taa na taki nöo un ta taki ku buka taa un ta piki di Buka u „Masa Jesosi, Keesitu, ma de o si taa a de sö a unu libi tu. Biga fa de o si di heepi un manda da de naandë, nöo de o da Gadu tangi seei fu di un ta piki en buka ta heepi de ku oto sëmbë tu. ¹⁴ Nöo de o ta begi da unu seei ku gaan lobi, fu di de si fa di bunuhati u Gadu wooko a unu tjika de.

¹⁵ Wë andi u sa taki möön, dee sëmbë, möön leki gaantangi u Gadu fu di a manda Masa Jesosi kuma wan gaan gudu ko da u. Nöo tee buka an tjika u sa taki en, dee sëmbë.

10

Aki Paulosu ta toona taki möön

kumafa a de tjabukama

u Masa Jesosi tjika.

¹⁻² Wë dee sëmbë, „awaa mi toona ko a unu möön a di toobi u mi ku unu, ku dee sëmbë dee ko a unu mindi de,“. Wë nöo mi, Paulosu, ta tei di saapihati fasi u „Masa Jesosi, Keesitu ta fan ku unu kumafa hënseei ta fan ku sëmbë. Mi manda begi unu gaantangi taa „be un disa u piki dee sëmbë buka dee ta poi mi da unu naandë e,“ fu te mi ko ala nöo an o de u mi musu fan ku unu ku hatiboonu.

Biga mi jei taa so sëmbë de a unu ala ta kosi mi taa te mi de a unu mindi nöo mi ta de feëfeëëë, ma te ma de a unu mindi möön nöo mi ta abi degihati seei ta mbei biifi ta fan gaangaan fan a unu liba.

Fa dee lö sëmbë ta fan de, nöo de ta mëni u a libisëmbë fasi nöo a kaba, ma na sö u de e. ³ A de sö taa u de a di goonliba aki tuu, ma töku wa ta feti ku dee felantima fuu kumafa sëmbë u di goonliba aki ta feti ku deseei. ⁴ Biga dee fetilai dee u ta tei tja go a feti, nöo de an de

soni u di goonliba aki. Nönö. Ma a Gadu de kumutu, nöö de abi kaakiti tjika u ta booko dee gaan taanga kaakiti u didibi tuu fiaa kaba a sösö. ⁵ Ku de u ta poi hii dee sösö fia ku dee gaan heihei sabi dee sëmbë ta tei ta tja ko u puu sëmbë a pasi fu de an sabi Gadu kumafa a dë. Nöo u ta booko hiniwan pojpoi pakisei, be sëmbë ko si taa na bumbuu soni a dë, be de disëen nöö de ko piki Masa Jesosi buka nöö. ⁶ Nöo fa i si woo ko a unu naandë, nöö te un ko ta piki Gadu buka a wan bunu fasi kaa, nöö woo dë kabakaba u da dee oto sëmbë sitaafu awaa.

⁷ Wë nöö dee sëmbë, fa u ta taki di toobi u mi ku unu aki, nöö un wegi di soni luku bunu e. Biga ee wan sëmbë a unu mindi naandë ta taki taa a dë tjabukama, u Keesitu, nöö a musu mëni ën seei, biga u seei da tjabukama, fëen tu. ⁸ Ee mi ta taki ën pasa seei fa u abi taki a unu liba tjika, ma töku sen an o kisi mi e. Biga Masa da u taki a unu liba tuú. Ma na fuu booko unu saka, ma fuu heepi unu.

⁹ Nöo fa u ta mbei dee pampia ta manda da unu aki, nöö wa ta manda de fu de panta unu e. Nönö. ¹⁰ Ma fu di u jei taa sëmbë sai naandë ta taki taa: “Dee fan a dee pampia fëen ta hebi tumusi te de ta panta sëmbë. Ma te hën seepi ko a u aki, nöö an dë wan wojo soni nöö dee fan fëen an ta a’ goma tu.” Sö u jei de ta taki. ¹¹ Ma nöö mi kë sô wan sëmbë musu sabi taa fa dee fan fuu hebi a dee pampia fuu, leti sô nöö woo dë a unu mindi tu e, te u ko.

¹² Söo. Ma nöö fa i si u taki naandë seei, ma wan fëëe e, dee sëmbë. Biga wa a’ hati tjika u tja u seei go maaka ku dee heihei sëmbë dee ta buta deseei a fesi naandë e. Dee sëmbë dë ta maaka de seepi ku de na de te de kaba, nöö de ta si deseei u gaan bumbuu sëmbë. Ma di lö maaka naandë, a dë donma soni e.

¹³⁻¹⁴ Ma fuu seei, nöö wa o njan buka djombo pasa di maaka di Gadu buta da u fuu wooko. Nöo fa u bi ko a unu ala nöö wa bi djombo pasëen tu. Biga Gadu manda u tuú fuu tja di Bunu Buka u Masa Jesosi Keesitu ko konda da sëmbë. Nöo ee u njan buka a unu liba nöö antoobi, biga unu seei bi dë wan pisi u di wooko fuu tu.

¹⁵ Fa u ta fan aki, wa o gu suku u njan buka a wan oto sëmbë wooko liba e. Nönö. Ma u ta suku nöö u di biibi fuunu musu göö ko soni. U ta kë fu di wooko u wooko a unu mindi naandë musu ko wan bumbuu soni, fuu sa disa unu go a oto sëmbë tu. ¹⁶ Biga u abi di mëni fuu tja di Bunu Buka u Masa Jesosi go paaja te a dee oto köndë tu. Ma na ka oto sëmbë bi go konda di Buka kaa e, be an dë taa u go ta njan buka a di wooko di wan oto sëmbë bi wooko kaa.

¹⁷ Biga u kë faa dë leti kumafa de bi sikifi buta a Gadu Buku taa:

Ee wan sëmbë kë njan buka a wan soni,
nöö be a njan buka da Masa
a di soni di a wooko nëen liba.

¹⁸ Biga wë ee wan sëmbë luku ën seei te a kaba si taa a bumbuu, nöö an dë bumbuu sëmbë eti e. Ma di sëmbë di Masa luku te a kaba feni taa a bumbuu, nöö di sëmbë dë hën da bumbuu sëmbë tuu.

11

Aki Paulosu ta taki soni möön u dee ganjansëmbëma dee ko a dee Kolenti sëmbë naandë.

¹ Söo. Wë nöö dee sëmbë, mi begi unu, be un hoi pasensi abiti sô möön longi, fuun haika wanlô wisiwasi fan mi o fan aki. ² Wë biga mi ta djalusu da unu leti kumafa Gadu seei ta djalusu da unu. Mi ta watji unu kumafa wan tata ta watji wan mujëe mii fëen di wan womi ta kiija, faa musu göö bunu dëen. Biga sô nöö mi paamusi unu da tJesosi, Keesitu, fu te di daka dou nöö mi sa buta unu nëen fesi limbolimbo söndö föutu.

³ Ma nöö mi ta fëëe da unu o. Biga a kandë sëmbë sa ko ganjan unu fu wan waka a tMasa Jesosi, Keesitu baka ku limbo hati möön, leti kumafa i si di sindeki bi go ganjan Eva a di djai ku dee bödjëe fan fëen. ⁴ Biga fa un sai naandë, nöö misikuma te wan oto sëmbë ko a unu naandë ko ta mindi soni da Masa Jesosi te an ta djei di Jesosi di mi bi konda da unu dë möön, tökusee wan ta fia ku ën jakëen puu dë. Söseei ee wan sëmbë ko ta mindi soni da di Akaa u Gadu te an ta djei di Akaa u Gadu di bi dë a unu kaa, nöö woon piki. Ee nasö, ee wan sëmbë tja wan oto buka ko ta konda da unu ta mindi soni tee an djei di Bunu Buka u Gadu di mi bi konda da unu naandë möön, nöö wan o jakëen. Wë dee sëmbë, a bigi a mi da unu o.

⁵ Biga misikuma ma dë möön lagi möön leki dee sëmbë dee ta buta deseei kuma gaan tjabukama naandë e, te de ta kai deseei apösutu tu. ⁶ Fa mi dë aki, nöö ma lei fa u fan tuu, ma töku sabi an pena mi e. Biga te mi ta fan, mi saandi mi ta taki. Unu seei sabi sô tu a hii futu, biga a unu mindi naandë mi bi libi.

⁷ Dee sëmbë o, kumafa u ta taki dee soni aki, na unsë seei un si mi a’ föutu a unu baa? A sa kë taa fa mi bi ta wooko ta heepi mi seei fu mi sa konda di Buka u Masa Gadu da unu söndö mi tei möni a unu nö? Fa mi bi lagi miseei fu mi sa hei unu dë, hën da di föutu di mi mbei a unu mindi nö, dee sëmbë? ⁸ Biga a dë sô tuu taa ee i luku ën te i kaba, nöö a djei kuma ni

fufuu dee oto keiki u mi heepi unu. Biga de wē bi ta sölugu mi ku dee soni mi abi fanöudu, hii fa unu mi bi ta heepi. ⁹ Ee mi bi abi wan soni fanöudu, nöö ma bi ta toobi unu ku en e. Nönö. Ma dee biibima dee bi kumutu a Masadonia ko a mi dē, nöö de bi tja dee soni mi bi abi fanöudu ko da mi. Sö mi bi ta hoi mi seei a hii futu fu ma musu tuwē dee hebi u mi a unu liba. Nöö mi taki da unu taa sö nöö mi o ta libi ku unu nango nöömö tu.

¹⁰ Nöö sö mi o ta njan buka nango nöömö tu, taa ma ta konda di Buka u Gadu fu mi feni njan a unu hedi. Biga fa mi ku Keesitu nama aki, nöö leti fa a ta taki tuutuu soni söndö tooka töngö, nöö söseei mi ta fan aki söndö tooka töngö tu e. Nöö na wan sēmbē dē a di pisiwata fuunu ala o tapa mi a di soni mi ta njan buka aki möönsö. ¹¹ Nöö fa mi ta fan aki, dee sēmbē, nöö un ta si kuma ma lobi unu mbei nö? Nönö e. Biga Gadu sabi tuutuu taa mi lobi unu seei.

¹² Söö. Ma nöö fa mi ta du aki un saandi mi ta du nö? Mi ta tapa pasi da dee sēmbē fu de an sa njan buka taa mi ku de dē pei ku pei a di wooko u Gadu. Nöö sö mi o ta du en nango nöömö tu. ¹³ Biga wē dee lö pei sēmbē dē ta mbei taa de seei dē tjabukama u Masa Jesosi Keesitu kuma u dee apösutu, ma na Masa Jesosi hēn manda de e. Ganjan de ta ganjan sēmbē.

¹⁴ Ma nöö fa de ta du dē, an dē gaan soni da mi tu. Biga fa didibi sai dē, nöö sö juu a ta tooka seei ko dē dililii kuma wan basia u Masa Gadu Köndē, ta mbei taa a ta limbo sēmbē wojo. ¹⁵ Wē nöö andi wē? Ee dee futuboi fēen ta buta deseeri kuma de dē bunulibima, nöö an dē wan foondo soni. Biga wan futuboi musu djeesi en masa. Ma kaba u de o dē a di paima di de o kisi leti kumafa a fiti di wooko u de.

Aki Paulosu ta konda dee soni

dee ta miti en a di tja

u di Buka baka.

¹⁶ Wē nöö dee sēmbē, mi taki da unu möön e, taa wan musu mēni taa fusutan u mi poi, fa mi ta njan buka da miseei aki. Ma ee un si sö seei ma un haika mi nöö, leti kumafa un ta haika te wan siki-a-hedima ta fan.

¹⁷ Nöö di soni mi o fan aki an dē taa Masa manda mi e. Nönö. Ma a dē wan gaan wisiwasi fan nöö, di mi o fan fu di mi sabi taa mi abi leti u miseei ta njan buka tu. ¹⁸ Biga sömēni sēmbē dē a unu mindi naandē ta njan buka a soni u di goonliba aki ta hopo deseeri buta u sēmbē si kumafa de bambuu tjika. Nöö misikuma miseei sa njan buka sö tu. ¹⁹ Biga wē fa un sai dē, un lobi u haika di fan u dee wisiwasima kaa. Wē di un kōni sö, nöö misikuma un sa haika miseei tu kumafa un ta haika dee otowan.

²⁰ Biga fa un sai dē, ee sēmbē buta unu a katibo, wan a' toobi. Ee sēmbē ta njan möni fuunu, wan a' toobi. Ee wan sēmbē kisi unu buta nēen basu, nöö wan ta a' toobi. Ee sēmbē ta hopo en seei buta a unu liba ta lagi unu ta wisiwasi unu, wan a' toobi. Ee de naki unu a bandja jesi seei, an dē gaan soni a unu. Biga sö dee sēmbē dē ta libi ku unu kaa. ²¹ Ma fu mi aki, a dē wan gaan sen soni da mi e, baa. Biga wē mii bi söös tee ma bi libi ku unu a dee lö fasi dē.

Ma nöö ee wan sēmbē a' hati u njan buka a wan soni liba, nöö miseei a' hati u njan buka da soni tu.

Söö. Nöö mi o taki wanlö soni aki da unu möön kuma wisiwasima e, ma sö nöö mi o taki. ²² Biga ee wan sēmbē ta njan buka taa a dē lalalala Dju fu di dee Dju sēmbē dē apaiti sēmbē u Gadu, nöö miseei sa njan buka sö tu. Ee de taa de dē bakamii u Abahamu, nöö miseei dē sö tu. Ee de taa de dē Isaēli sēmbē, nöö miseei tu. ²³ Ee de taa de dē futuboi u Jesosi, Keesitu, mi bi pasa de gaanfa a di soni dē.

Nöö fa mi ta fan aki mi ta fan leti kuma wan wisiwasima, ma mi o ta taki en te go dou. Biga mi biinga da Masa Jesosi möön gaanfa möön leki dee ganjanma a unu mindi naandē e. Biga sömēni pasi mi bi dē söötösöötö a dunguwosu fu Masa Jesosi hedi. Sömēni toon mi bi kisi wipi fēen hedi tu. Sömēni pasi mi ku dēdē bi miti fesi ku fesi. A hii dee soni dē tuu mi pasa dee sēmbē dē gaanduwe kaa. ²⁴ Feifi pasi dee Dju sēmbē u mi fon mi ku wipi. Hiniwan pasi fon de ta da mi diiteni-ku-nēigi wipi. ²⁵ Dii pasi de fon mi ku pau. Wan pasi de naki mi ku sitonu te de ninga taa mi dēdē. Dii pasi sipi booko disa mi a ze mindi. Wan u de mi bi dē wan hii ndeti ku wan hii didia a zenzenge a liba wata ta tja fuka.

²⁶ Fa mi dē aki, ma ta dē a wan kamian. Hii juu mi nango a kamian ta ko kodo. Nöö fa mi ta waka ta lontu aki, sömēni pasi gaan wata bi dē fa u tja mi go kii. Sömēni toon mi bi musu waka ka fufuuma ta watji sēmbē u de kisi. Mi bi ta dē a gaan nöutu a dee sēmbē u miseei köndē maun, te kisi ku dee oto köndē sēmbē maun tu. Mi bi dē a nöutu a ganda mindi. Mi bi dē a nöutu a sabana dendu. Mi bi dē a nöutu a wata liba. Mi bi dē a nöutu a dee sēmbē dee ta ganjan taa de dē biibima maun. ²⁷ Mi ta biinga ta wooko taanga tee so juu ma ta duumi

a ndeti seei. So juu mi ta tja hangi tee na soni. So juu na wata seei mi ta feni u mi bebe tu. So juu ma ta a' soni u njan. So juu mi ta tja kôto tee, biga soni an dè u mi tapa sinkii.

²⁸Ma nõõ boiti u dee döösè soni naandè, hiniwan juu mi ta tja di hebi u dee biibima a dee kiamiankiamian a mi hati. ²⁹Biga wè ee wan sèmbè dè suwakisuwaki a di biibi, nõõ mi seei ta suwaki tu. Ee wan biibima kai, nõõ mi ta tja di hebi fèèn, biga hati u mi ta boonu ku di soni mbei a kai dè.

³⁰Wè nõõ fèèn mbei ee mi musu ta njan buka a soni, nõõ a dee lö soni dee miti mi dè, dee ta mbei mi lagi a sèmbè wojo naandè, nõõ a de nõõ mi sa njan buka. ³¹Nõõ Masa Gadu, di Tata u Masa Jesosi Keesitu di musu kisi gafa u teego, hèn sabi taa fa mi ta fan aki, na soni mi ta mindi e, dee sèmbè. Tuutuu soni mi ta taki. ³²Biga di mi bi dè a di kôndè de kai Damasikusi naandè, nõõ di hedima di di kõnu de kai Aletasi bi buta dè, a manda wanlö sodati u de lontu mi watji kisi. ³³Ma nõõ hèn dee biibima naandè fusi mi. De buta mi a wan manda dendu hèn de saka mi go a goon a döösè u di sitonu peni u di kôndè. A sò wan lagi fasi mi kumutu a dee felantima u mi maun.

Nõõ sò soni bi waka ku mi, dee sèmbè. „Nõõ a dee lö soni dè nõõ mi sa njan buka e.”

12

Aki Paulosu ta konda da de fa Gadu bi lei èn tjubitjubi soni.

¹Wè nõõ dee sèmbè, leti kumafa i si mi taki da unu naandè kaa taa ee mi ta njan buka, nõõ an o heepi mi a wan wojo soni. Ma tõku mi o go dou. Biga mi o konda da unu kumafa Masa bi lei mi dee tjubitjubi soni fèèn a wan apaiti fasi. A dè leti kuma mi bi ta sunjan sò, ma na sunjan, biga mi bi dè ku wojo.

²Mi sabi wan womi di bi biibi a Masa Jesosi Keesitu, nõõ hèn wan gaan soni pasa ku èn kuma teni-a-fò jaa longi kaa. Wè ee sinkii soni, ee akaa soni, di dè ma sabi. Gadu wanwan nõõ sabi. Ma a dè kuma wan soni tei èn tja go pasa dee teeja u mundu go te a di kôndè u Gadu seei. ³Nõõ kumafa i si mi taki dè kaa, ee sinkii soni ee akaa soni mè sabi. Gadu wanwan nõõ sabi. ⁴Ma nõõ de tjèèn go dou a di waiti kiamian u Gadu de ta kai Paladèisi. Nõõ hèn a jei wanlö sondi ala di an sa konda seei. Ma boiti di dè, de bai èn taa an musu konda de tu.

⁵Wè nõõ, dee sèmbè, a dee lö soni dè mi bi sa njan buka e, ma nõõ ma o du èn. Ma dee soni mi o tei ta njan buka da, nõõ de da dee soni dee ta buta mi ko lagi a sèmbè wojo. ⁶Ma ee u mi tei dee soni dee Gadu lei mi naandè fu mi sa njan buka a de liba, nõõ ma lau e, biga sò Gadu bi lei mi de tuú. Ma nõõ ma o du èn e. Biga fa mi dè aki ma kè u sèmbè musu luku mi mõön hei mõön leki fa de ta jei mi ta fan, ku fa de ta si mi ta libi.

⁷Ma nõõ dee sèmbè, fa mi taki dè seei, ma ma sa kisi gaan fasi fu dee gaan heihei soni i si Gadu lei mi naandè e. Nõnõ. Biga wè Gadu disa pasi da didibi, hèn a manda wan futuboi fèèn ko naki mi. A buta wan soni da mi di ta tjòkò mi leti kuma maka, nõõ hèn ta fuka mi nõõmò mbei ma sa abi gaan fasi. ⁸Nõõ dii pasi mi begi a wan apaiti fasi fu Masa musu puu di lö soni naandè a mi liba. ⁹Ma nõõ hèn a fan ku mi taa: „Fa i dè aki, nõõ mi sabi dee fuka fi kaa.” Nõõ be i tifihedi ku de nõõ, biga mi o tja i ku mi bunuhati. Biga te wan sèmbè kaakiti ku saanfa-u-du fèèn kaba, nõõ nèèn mi sa feni pasi u wooko nèèn liba ku di kaakiti u mi awaa.” Sò Gadu fan ku mi e. Nõõ fèèn mbei a mõön bunu da mi fu mi ta njan buka a dee suwaki pisi u mi libi. Mi o ta wai ku de seei, be di kaakiti u „Masa Jesosi,” Keesitu tan ku mi.

¹⁰Wè nõõ da sò e, dee sèmbè. Fa u dè aki, mè a toobi mõön ee hiniwan soni ta pasa ku mi fu „Masa Jesosi,” Keesitu hedi. Ee mi suwaki a soni, mè a toobi. Ee sèmbè ta kosi mi, ee de ta sitaafu mi, an dè gaan soni da mi tu. Ee mi ta tja pena nasò mi ta tja fuka, ma a' toobi. Mi ta wai seei a dee soni dè dendu. Biga wè hii dee suwaki pisi u mi dè tuu ta buta mi fu mi dè taanga „ku di kaakiti u Gadu wanwan.”

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a kè heepi de tjika.

¹¹Wè dee sèmbè, mi taki e, fa i si mi njan buka da miseei dè, nõõ a dè leti kuma hedi u mi poi. Ma unu wè buta mi e. Biga unu bi musu ta gafa mi. Biga wè hii fa i si ma dè wan wojo soni seei fa mi dè aki, ma misikuma ma dè mõön lagi mõön dee sèmbè dee ta hopo deseei buta u gaan tjabukama a unu mindi naandè. ¹²Biga wè mi bi libi a unu mindi ku gaan pasensi e, nõõ sòmèni foondo wooko mi bi ta du a unu dè ku di kaakiti u Gadu. Sòmèni maaka un si tu, nõõ dee soni dè bi musu ta lei unu taa mi dè wan tjabukama u Gadu tuu.

¹³Nõõ dee sèmbè, unfa a waka un si taa mi ta seeka dee biibima a dee oto kôndè bunu mõön unu? A sa kè taa fu di ma bi ta tja dee fuka u mi ko tuwè da unu nõ? Hèn da di fòutu mi mbei nõ, dee sèmbè? Wè ee di dè wanwan, nõõ mi begi unu be wan hoi mi a bèè. Wè biga sò mi libi ku unu tuu.

¹⁴Ma fa u dè aki, mi dè kabakaba u mi ko a unu di u dii pasi. Ma seei te mi ko, ma o buta fuka u mi a unu liba mõõnsò e. Nõnõ. Biga wè na gudu mi ta suku a unu e, dee sèmbè, ma

unu seepi wē mi kē di kē. Biga wan piki mii an musu ta sölugu ēn tata ku ēn mama, ma tata ku mama de ta sölugu piki mii. ¹⁵ Nōō fēēn mbei fa u dē aki, mi dē seei kabakaba fu mi lasi hii soni da unu, te dou ku miseei tu. Ma nōō fu di un si taa mi lobi unu taanga, nōō fēēn mbei wan sa lobi mi tu nō?

¹⁶ Ma nōō fa mi fan dē, nōō kandē sēmbē o dē a unu mindi naandē di o taa: “Hōōn, awa, fa i si an ta buta dee fuka fēēn a u liba aki, bōdjēē wē a ta pēē e. Biga a o abi kamian nōōmō faa ganjan u njan a wan kōni fasi.” ¹⁷⁻¹⁸ Sō un ta mēni nō, dee sēmbē? A kandē dee sēmbē mi bi manda ko a unu naandē, de un ta taki nō? Fa mi bi manda Titusi ku di otowan fēēn ko a unu, nōō Titusi bi suku soni a unu a wan tjubi fasi faa tja wini ko dēēn seei nō? Wē ma sikuma a dē sō e. Biga mi ku Titusi tuu ta waka a di Akaa u Gadu leiki ta libi a di wan seei fasi nōō.

¹⁹ Wē nōō fa mi fan ku unu naandē, dee sēmbē, a sa kē un mēni taa bunu nē mi ta suku a unu nō? Nōnō e. Ma mi ta fan ku unu a Gadu fesi fu di u ku unu tuu dē sēmbē u „Jesosi„ Keesitu, nōō u kē fuun musu ko taanga a di biibi. Hēn di soni dē nōō u ta suku a unu e, dee sēmbē.

²⁰ Biga wē mi ta fēēē da unu taa te mi o ko a unu ala, nōō mi o ko si unu a wan fasi di an bunu da mi seei. Nōō ee a dē sō, nōō unu seepi o ko si mi a wan fasi di an bunu da unu tu. Biga mi ta panta taa te mi ko dē, nōō mi o ko si unu taa un ta kisi toobi ku unu na unu ta haun ku unu seepi, hati fuunu ta dē boonuboonu, hiniwan sēmbē ta biinga nēēn seei soni baka, wan abi toobi ku otowan, un ta tja unu seepi ta kosi a baka ta mindi soni da unu na unu, so fuunu o sai naandē ku gaan fasi, nasō un o dē ta du fanjanfanjan soni.

²¹ Dee sēmbē, misikuma ee mi ko si unu a sō wan fasi, nōō sen o kisi mi seei a Gadu fesi o. Nōō a o ta hati mi te na soni da dee sēmbē fuunu naandē dee an disa dee peipei fanafiti libi u de, te dou ku dee sensen soni de ta du a di sē u manu ku mujēē soni. „Nōō mi kē un seeka dee lō pei libi fuunu dē bifō mi ko a unu ala e, baa.”

13

Aki Paulosu ta bai dee sēmbē

mōōn u de musu seeka de

libi bifō a ko a de.

¹ Sōō. Wē kumafa i si mi taki dē kaa, dee sēmbē, disi o mbei di u dii pasi di mi o ko haika unu. Wē nōō un sabi fa de sikifi a Gadu Buku taa ee wan sēmbē du wan hogi, nōō tu nasō dii sēmbē musu piki taa sō a du ēn tuu, bifō di sēmbē di du di hogi dē o kisi sitaafu awaa.

² Wē fa i si mi o ko a unu dē, nōō leti sō soni o waka e. Biga wē a di u mbei tu pasi di mi bi dē a unu ala, nōō mi bi bai wanlō sēmbē a dee hogi de ta du. Sōseei fa mi ta mbei di pampia aki, mi toona ta bai de mōōn. Nōō fa i si mi o ko di pasi aki, nōō hēn o mbei dii pasi. Nōō ma o fan ku de ku buka mōōn e. Ma mi o du ku de awaa te dou ku hii dee oto sēmbē dee sai dē tuu, dee an bia disa dee wogi du u de.

³ Biga wē misikuma un kē sabi ee dee fan mi ta fan ku unu, ee Masa Jesosi Keesitu hēn ta da mi de tuutuu. Biga un taa te mi ta fan nōō mi ta fan fēēēfēēē, ma Masa Jesosi hēn an ta fēēē ma a ta wooko ku kaakiti a unu dē. ⁴ Wē nōō tuu. Ma fa i si de bi kii Masa Jesosi a di lakpa pau dē, nōō wan suwakisuwaki libisēmbē de kii dē, ma nōō di a weki ko dē ku libi fa u dē aki, nōō ku di kaakiti u Gadu a ta libi e. Nōō fa u ku ēn nama makandi aki, nōō u dē suwakisuwaki libisēmbē eti tuu, ma tōkuseei ku di kaakiti u Gadu u ta libi fuu heepi unu.

⁵ Wē dee sēmbē, mi taki e, „di un lo’ u wegi sēmbē luku naandē kaa,” nōō mi kē fuun wegi unu seei luku bunu ee un dē biibima tuutuu. Biga a kandē fa i si un sai dē seei, ma Jesosi Keesitu an dē a unu hati. „Ma tōku na sō mi ta mēni e, dee sēmbē. Ma mi a’ di mēni taa un dē tuutuu biibima u Masa Jesosi.” ⁶ Nōō ee un pasa di lō tesi dē, nōō misikuma woon si taa u seei pasēēn tu, taa u dē tuutuu tjabukama u Masa Jesosi.

⁷ Nōō mi ta begi Masa Gadu da unu fu wan musu du na wan hogi. Nōō ma taki sō fuu lei sēmbē kumafa u dē tjabukama u unu liba tjika e. Nōnō. Ma fuun seepi hedi. Biga u kē di libi fuunu musu dē a tatoi liba, hii fa sēmbē ta taki fuu taa wa dē bumbuu tjabukama tjika.

⁸ Biga wa ta mbei mōiti u sēmbē musu du wan soni di an ta kai ku di Buka u Gadu e, ma fu de musu libi leti kumafa Gadu kē.

⁹ Nōō fēēn mbei ma a’ toobi ee mi ta libi kuma mi sōsō, kuma ma abi kaakiti a unu mindi. Solanga un dē taanga a di biibi kaa, nōō mi dē waiwai. Nōō mi ta begi seei da unu fuun musu ko dē telutelu gbelingbelin kumafa Gadu kē.

¹⁰ Nōō hēn mbei mi ta buta dee soni aki a pampia manda da unu a fesi, fu te mi ko a unu nōō ma o feni soni fu mi gandji da unu mōōn. Biga di makiti di Masa da mi aki, nōō an dē wan soni u mi booko unu saka e, ma fu mbei un ko dē gingin a di biibi.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

¹¹ Söö. Wë nöö ka mi sikifi tjika aki, nöö mi o tapa ufö e, dee sëmbë. Nöö mi taki e, be un piki dee soni mi sikifi aki nöö un buta unu libi a tatai liba ku telu. Nöö be hati fuunu dë bööböö ku wan pakisei makandi, nöö Masa Gadu o dë ku unu. Biga nëën lobi ku kötôhati ta kumutu.

¹² Nöö te woon da unu seei odi, nöö un baasa unu seei makandi ku limbohata e, „kumafa a fiti biibima ku biibima.”

¹³ Nöö hii dee sëmbë dee Gadu tei apaiti aki tuu ta manda gaan odi da unu.

¹⁴ Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën bunuhata e, dee sëmbë. Nöö di lobi u Masa Gadu ku di makandi libi di di Akaa fëën ta da musu dë ku unu tu.

„Na soni möönsö e, dee sëmbë. Mi, Paulosu, ta manda gaan odi da unu. A tan sö.”

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Galasia

Wan wöutu a fesi.

Di womi de kai Paulosu bi dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu. Nöo hën mbei di biifi aki manda da dee biibima a dee köndëköndë u di pisiwata de kai Galasia.

Nöo di soni mbei a mbei di biifi aki. A bi go a Galasia faa tja di Buka u Masa Jesosi go da dee sëmbë u di köndë. Nöo hën so u dee sëmbë fu ala bia libi ko ta waka a Masa Jesosi baka. Nöo di a kumutu dë, tee bakaten hën a ko jei taa wanlô sëmbë ko a dee Galasia biibima dendu dë ko tja wan njunjun buka poipoi wan ko da de, taa di fa de biibi a Masa Jesosi dë an tjika eti. De musu koti di maaka u Isaëli ta hoi dee Isaëli wëti ufö Gadu sa limbo fesi da de. Nöo de taki wan oto soni tu taa Paulosu aan taki a di Buka a bi tja ko da de naandë, biga na Gadu bi dëen di buka. A libisëmbë nöo a feni ën. Sö de ta lei dee Galasia sëmbë.

Nöo di Paulosu jei sö, hën a mbei di biifi aki wante manda bai de a dee lö lei dë. A manda leti de tu fa u de musu libi kuma biibima u Masa Jesosi.

Aki di biifi seti.

¹⁻² Wë dee sëmbë, mi Paulosu ta manda gaan odi da unu e. Nöo mi ta mbei di pampia aki da un dee sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi liba ta miti makandi a dee köndëköndë u di pisiwata u Galasia dë. Fa mi dë aki, mi da wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu e. Nöo na libisëmbë buta mi sö. Na de manda mi tu. Ma Jesosi Keesitu ku hën Tata di bi weki ën a dëdë buta mi. Nöo fa mi ta manda di biifi da unu aki, nöo mi ku dee oto biibima u Masa Jesosi dee mi ku de dë aki, sö u tuu ta mandëen.

³ Nöo u Tata Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu e, ta heepi unu ku de bunuhati. De musu mbei hati fuunu dë bööbö.

⁴ Fa Masa Jesosi sai dë, dee sëmbë, nöo hën wë hopo ën seei paka di paima da u fu dee hogidu fuu hedi e. Nöo a du ën faa sa puu u a dee hogi libi basu u di ten u dë aki. Sö wë u Tata Masa Gadu bi kë kaa. ⁵ Nöo fa a sai dë a musu abi gafa ku nëbai fu teego. A tan sö.

Aki Paulosu ta piki de taa wan kodo buka u Masa Gadu nöo dë.

⁶⁻⁷ Wë dee sëmbë, di soni aki sö, a foondo mi tumisi e. Ma bi mëni sö fu unu taa un bi o bia sö hesi kumutu a di Sëmbë di bi kai unu ku ën bunuhati ko nëen. Wë biga ku ën bunuhati a bi manda „Jesosi„ Keesitu ko jabi pasi da unu fuun sa ko sëmbë fëen. „Hën wë da di Buka di u konda da unu.“

Nöo hën wë un kë disa di bumbuu soni naandë go ta piki dee sösö buka dee oto sëmbë ta konda da unu naandë taa Gadu buka, ma na Gadu buka seei de dë. Wë biga Gadu aambi oto pei Buka möönsö, möön leki di u konda da unu. Ma fu di un ta haika dee oto sëmbë, hën wë i si ta buuja unu sö teefa wan saandi un ta du möön.

⁸ „Nöo mi taki e, dee sëmbë, di Buka di i si u bi tja ko da unu dë, nöo hën nöo da di tuutuu wan e. Hën nöo un musu piki,„ Ee u seei toona ko a unu baka ko da unu wan oto buka, nöo wan musu piki e. Ee wan basia u Masa Gadu Köndë seei bazia ko a unu dë ko da unu wan oto buka möön leki di u bi konda da unu kaa, nöo Masa Gadu musu sibëen fu nöömö e! „Biga di Buka u Gadu hën a ta poi.“

⁹ Mi toona taki ën wan pasi möön leti kumafa i si u bi taki ën kaa, taa ee wan sëmbë a unu dë ta konda wan oto buka da unu möön leki di un bi jei a u kaa, nöo di siba u Gadu musu kisi ën fu nöömö e.

¹⁰ Wë di fan mi fan aki, unfa un mëni fëen, dee sëmbë? Mi fan ën faa kai ku libisëmbë ö, naa faa kai ku Gadu? Fa u dë aki, un ninga taa mi ta suku gafa a libisëmbë eti ö? Wë nöönö e baa. Biga ee mi ta suku gafa a libisëmbë eti, nöo hën da ma dë wan futuboi u „Jesosi„ Keesitu.

Aki a ta konda da de taa na a libisëmbë a kisi di Buka.

¹¹ Be mi taki da unu e, dee sëmbë u mi dë, taa di Buka di i si mi bi tja ko konda da unu dë, nöo na libisëmbë abi ën e. ¹² Biga na a libisëmbë a kumutu, nöo na libisëmbë lei mi ën tu. Ma Jesosi Keesitu hënseei wë ko a mi ko lei mi ën sö. ¹³⁻¹⁴ Biga fa un sai dë, nöo un bi musu jei sö u mi taa a fesi mi bi ta biinga ku hii dee guwenti fuu Isaëli sëmbë tuu, kumafa u bi lei a dee gaan sëmbë fuu. Mi bi dë a sömëni u dee pei u mi fesi a dee soni naandë. „Biga mi bi mëni taa fa mi ta hoi dee Isaëli wëti dë, nöo hën di soni dë Gadu bi kë ufö a o limbo fesi da mi.“ Nöo hën wë mbei mi bi ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi gaanfa seei „fu di de an dë ku dee wëti dë möön,„ Ma hii fu di dë, nöo hën di keiki u Gadu wë mi bi ta biinga u kaba a sösö sö e. Ma bi sabi seei.

¹⁵ Ma fa i si mi bi ta du dë seei, Gadu bi a' bunuhati u mi o. Biga gaanduwe a fesi bifö de pai mi, nöo a bi tei mi kaa fu mi ko sëmbë fëen a bakaten. ¹⁶ Nöo hën wë u dë teefa di juu

dou, hën a mbei mi ko sabi Jesosi di Mii fëen, fu mi sa ta tja di Buka fëen awaa ta konda da dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë.

Wë nõõ fa i si a bi ko a mi naandë, nõõ ma bi go a na wan libisëmbë go hakisi ee andi u mi musu du mõõnsõ e. ¹⁷ Na a dee Tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apõsutu, dee dë a Jelusalen, seei mi bi go. Fa de bi dë tjabukama ufõ mi seei, ma tõku ma bi go a de. Ma mi hopo u mi wante, mi wanwan, hën mi go u mi te na Alabia a di sabana kõndë dë. «Wë nõõ fa mi ta taki ën aki sõ, hën da libisëmbë lei mi di buka nõ?»

Nõõ di mi kumutu na Alabia naandë, hën mi toona go a Damasikusi baka «ka mi bi kumutu». ¹⁸ Nõõ hën mi tan dii jaa naandë. Nõõ hën mi toona kumutu a Damasikusi go a Jelusalen go haika Petuisi, be mi ku ën mbei guwenti awaa. Nõõ hën mi dë ku ën a Jelusalen dë teni-a-feifi daka ufõ mi kumutu dë. ¹⁹ Ma nõõ fa i si mi bi go dë seei, ma si dee oto Tjabukama u Masa Jesosi mõõnsõ e, ma di baa u Jesosi de ta kai Jakobosi hën nõõ mi bi si dë. ²⁰ Nõõ fa mi ta fan aki, Masa Gadu seei sabi taa na soni mi ta mindi e. Tuutuu soni mi ta taki.

²¹ Nõõ hën di mi kumutu a Jelusalen naandë, hën mi go ta waka a dee kõndëkõndë u Silia ku Silisia ta konda di Buka u Masa Jesosi Keesitu ta lontu. ²² Ma dee oto biibima fëen dee ta miti makandi a dee kõndëkõndë u Judea, nõõ deseei an bi si mi sabi eti e. ²³ Ma de ta jei soni u mi nõõ taa di sëmbë di bi ta sitaafu de a fesi ta kii, nõõ hën wë bia ko biibi te a tei di Buka u Masa Jesosi ta tja ta paaja, di hënseei bi ta biinga u tapa. ²⁴ Nõõ di de ko jei sõ, hën de ta wai seei ta gafa Masa Gadu fu mi hedi.

2

Aki Paulosu konda fa a bi go miti ku dee hedima u keiki

a Jelusalen.

¹⁻² Wë nõõ fa mi ta tja di buka ta paaja dë, nõõ a baka teni-a-fõ jaa bifõ mi toona go a Jelusalen mõõn, mi ku Banabasi. Nõõ di soni mbei u go ala, u di Gadu seei ko lei mi taa mi musu go. Nõõ di u nango, hën u tja di kijoo de kai Titusi go ku u. «Biga u ku ën ta wooko di wooko u Gadu makandi.»

Nõõ hën wë di u go dou a Jelusalen, hën u go a dee sëmbë dee de ta si kuma fesima u de a di biibi. Nõõ hën u kai de tja go a së. Nõõ hën u fan ku de te u kaba taa sõ wan buka u ta tja ta paaja da dee oto kõndë sëmbë dee na u Isaëli «taa, ee wan sëmbë ja dë Isaëli sëmbë ma i ko ta biibi a Masa Jesosi kaa, nõõ a tjika. An dë fii ta hoi dee wëti u Isaëli ufõ Gadu o limbo fesi da i.» Nõõ hën u hakisi de ee fa u ta konda di buka dë, ee de dë ku u a wan së. Biga fa de dë hedima naandë nõõ u kè de nama ku u, ee nasõ nõõ a kandë sëmbë o mēni taa sõsõ soni u ta du.

³ Nõõ di u fan ku de teefa u kaba, nõõ hën de feni taa di buka u ta tja ta paaja naandë, nõõ a bunu. Nõõ fa Titusi sai ku u dë, an dë Isaëli sëmbë e. Giiki sëmbë a dë, nõõ aan di maaka u Isaëli, ma de an duwengi ën tu fu de koti ën sinkii buta di maaka. ⁴ Nõõ de an bi o mēni di soni dë seei tu e, ma wanlõ sëmbë ta ganjan taa de dë biibima u Jesosi Keesitu fufuu pasi ko saapi a u mindi dë, ko ta watji u ta luku fa u ta libi fiifi sõndõ u dë a wëti basu. Biga de kè kisi u toona tja go buta kuma saafuma a dee wëti dë basu mõõn. ⁵ Ma fa de ta du dë, nõõ wa saka u seei da de e. Wa piki de buka seei a di soni dë. Biga u kè hoi di Buka u Gadu gbelingbelin da unu kumafa a dë.

⁶ Nõõ dee sëmbë u go a de dë, nõõ de wë de ta luku kuma gaan hei sëmbë e. Ma di soni dë an dë gaan soni a mi, biga mi sabi taa Gadu hën an ta luku a sëmbë fesi. Ma boiti u di dë, fa de dë heima dë seei, ma de an buta wan wojo soni a di lei mi ta lei liba mõõnsõ. «Biga de si taa di fa mi ta lei naandë, nõõ a bunu kaa.»

⁷ Nõõ hën wë de ko si taa mi ku Petuisi, di wan wooko nõõ wë Gadu da u ma de dë paatipaati. Petuisi hën da Tjabukama u Masa Jesosi a dee Isaëli sëmbë dendu, nõõ mi da Tjabukama fëen a dee sëmbë dee na dë Isaëli sëmbë dendu. ⁸ Nõõ leti kumafa Gadu dë ku Petuisi a di wooko di a sai dë, nõõ sõseei a dë ku mi tu.

⁹ Nõõ fa i si Jakobosi, Petuisi, ku Johanisi sai dë, nõõ de wë da dee sëmbë dee otowan ta si kuma posu a di biibi. Ma nõõ fa de ko si fa Gadu dë ku mi ku ën bunuhati tjika, nõõ hën de ko da mi ku Banabasi tuu maun. Nõõ hën wë u ku de mbei buka te u kaba taa sõ di wooko o paati. De o ta tja di Buka ta paaja a dee Isaëli sëmbë dendu. Nõõ u, woo go a dee oto kõndë sëmbë dee na u Isaëli. ¹⁰ Ma wan soni nõõ de begi u taa u musu ta heepi de ku dee penama u de «dee dë a Jelusalen naandë». Ma nõõ di soni de taki dë, mi bi dë tifihi di ku ën gaanfa seei kaa.

Aki Paulosu konda taa a bi bai Petuisi a wan soni.

¹¹ Nöo mi o taki wan soni aki da unu e, dee sëmbë. Fa i si Petuisi dë gaan fesima dë seei, ma a wan juu dë nöo a bi ko a u na Antiokia, nöo hën wë mi bai ën a lanti fesi fu wan soni a bi du. Biga an bi a' leti.

¹² Biga a bi ta libi makandi ku dee biibima u Masa Jesosi fu Antiokia, dee na Isaëli sëmbë. Hën ku de bi ta njan a wan paabi. Nöo hën wanlô oto biibima u Masa Jesosi kumutu a Jakobosi a Jelusalen ala ko a u na Antiokia naandë. Nöo fa i si de ko dë, nöo de ta hoi di Isaëli wëti taa ee wan sëmbë aan di maaka u Isaëli nëen sinkii, nöo de an musu njan ku ën. Nöo di Petuisi ko si taa sô de ta du, nöo hën a ko fëëë. Hën a hai hënseei puu a dee sëmbë na Isaëli sëmbë dë dendu ko ta hoi di wëti dë tu, ¹³ hën ku hii dee oto Isaëli biibima dee ku u sai dë. Banabasi seei de kisi hai tja go a dendu tu, faa go ta libi a di ganjan fasi dë.

¹⁴ Nöo di mi si taa di libi u de an ta kai ku di Buka u Masa Jesosi di u ta konda aki, nöo hën wë mi fan ku Petuisi a hii dee oto biibima dë tuu fesi taa: "Womi." A piki. Mi taa, "Di soni aki, a bigi a mi da i möönsö. Wë bigi i da wan Dju sëmbë di bi ta dë a wëti basu, nöo di wojo fii ko limbo te nöo hën wë i kumutu. Nöo andi mbei i kë toona hai dee sëmbë na Dju aki tja go buta a dee wëti dë basu u du?" Sö mi fan ku ën.

¹⁵ Nöo di soni mbei mi taki sô, dee sëmbë. Biga wë un sabi fa u dee Dju sëmbë dë kaa. U ta si u seei kuma wa ta booko Gadu wëti kuma dee oto kôndë sëmbë. ¹⁶ Ma tökusee, so fuu bi ko sabi taa di hoi di u bi ta hoi dee wëti dë, nöo an ta heepi u fuu ko bumbuu sëmbë möönsö a Gadu wojo. Wan kodo soni tö nöo sa mbei u ko sô, hën da ee u ta biibi a Jesosi Keesitu liba. Nöo hën wë mbei u ko ta biibi nëen e.

¹⁷ Nöo fa i si u ta suku fuu musu ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo ku biibi a Masa Jesosi, Keesitu söndö hoi wëti aki, nöo hën wë mbei dee oto Dju sëmbë fuu ta luku u kuma bookowëtima. Nöo unfa u pakisei u di soni dë? Hën da Keesitu manda u fuu booko Gadu wëti ö? Nönö. Kwetikweti. ¹⁸ Ma ee Gadu bai mi a wan soni te mi disëen kaa, nöo bakaten hën mi toona go tei ën möön, nöo awa ufö mi ko bookowëtima a Gadu wojo awaa.

¹⁹ Wë, dee sëmbë o, fa i si mi bi ta hoi dee wëti dë, nöo hën wë tja mi ko a Gadu e. Biga mi bi biinga tefa mi wei, ma bi sa hoi de ku telu möönsö. Nöo fa mi dë aki, nöo ma dë a dee wëti dë soni möön e. Mi disa de gaanduwe fu mi sa libi kumafa Masa Gadu kë awaa. ²⁰ Biga fa Masa Jesosi, Keesitu dëdë a di lakpa pau dë, nöo mi ku ën tuu wë dëdë naandë e. Biga u dë di wan. Nöo di libi i si mi abi aki, na mseei ta libi ën möön. Masa Jesosi seei hën dë a mi hati ta tii mi. Nöo hii fa mi ta libi a di goonliba aki, nöo ku biibi nöo a di mii u Masa Gadu liba, di bi lobi mi tee a tei mi dëdë dëdë da mi.

²¹ Nöo ee mi ta hoi wëti eti fu hën musu mbei mi ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöo hën da mi ta sösö di soni di Gadu du da mi naandë ku ën bunuhati. Hën mbei ma o du ën e. Biga ee a dë taa wan sëmbë bi sa hoi wëti te a ko bumbuu tjika a Gadu wojo, nöo da an bi o dë fanöudu fu Jesosi, Keesitu musu dëdë.

3

Aki Paulosu ta gandji da dee Galasia biibima u di de

bia go ta hoi wëti.

¹ Wë nöo un dee Galasia sëmbë u mi dë, andi seei du unu mbei un don sô? Sëmbë hën ko ganjan unu gaanfa sô nö, mbei un lasi unu seei te un fëëkët di fa Jesosi Keesitu bi dëdë da unu nö? Ee! A bigi a mi da unu. Biga fa u bi tja Gadu Buka ko da unu dë, nöo u bi kondëen gbelingbelin da unu te a dë kuma a unu fesi seei de bi tja Masa Jesosi go peka a di lakpa pau kii. Sö wë un bi fusutan di Buka tjika e.

² Nöo hën wë mbei mi kë hakisi unu wan soni. Fa un bi kisi di Akaa u Gadu dë, fu di un bi ta hoi wëti mbei nö, naa fu di u bi konda di Buka da unu hën un ko ta biibi nëen? ³ Wan a' fusutan nö? A fesi di un bi ko a Masa Jesosi, nöo di Akaa u Gadu hën bi seti di wooko a unu hati. Ma nöo fa u dë aki, un kë puu unu seei a di Akaa leiki tjëen go dou ku di fuunu seei kaakiti nö? ⁴ Hii dee sitaafu un bi tja a fesi di un bi ko njunjun a di biibi dë, nöo u sösö un tja de nö? ⁵ Nöo fa Masa Gadu ta da unu di Akaa fëen ta du foombofombo soni a unu dë, nöo faandi mbei a ta du sô? Fu di un ta hoi wëti mbei nö, naa fu di un bi jei di Buka nöo un ko ta biibi nëen?

Aki Paulosu ta lei fa Gadu bi tei Abahamu fëen sëmbë u di

biibi fëen hedi.

⁶ Wë dee sëmbë, mi kë fuun toona mëni di soni di un bi jei u di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu. Biga de sikifi soni fëen a Gadu Buku taa, fa a biibi Gadu dë nöo fëen mbei Gadu si ën kuma an booko ën wëti wan daka. ⁷ Nöo hën a ko fika sô taa dee sëmbë ta biibi Gadu nöo de wë Gadu ta luku kuma gbelingbelin mii u Abahamu, biga de djei ën a di biibi.

⁸Nöö di Buku u Gadu bi taki tu taa te wan daka wan nöö dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë o ko ta biibi, nöö Gadu o si de kuma de an bi booko ën wëti wan daka fu di biibi u de hedi. Nöö di Buka u Masa Jesosi aki sô, hën wë i si di Buku bi taki dë e. Nöö hën wë Gadu bi ta mëni tu di a taki da Abahamu taa:

A i hii föluku u di goonliba sa feni heepi.

⁹Nöö da sô e, dee sëmbë. Ee u ta biibi kumafa Abahamu bi biibi, nöö woo feni di bunu u Gadu leti kumafa i si di gaan biibima dë bi feni ën.

Aki Paulosu ta lei de taa Masa Jesosi puu u a di siba u dee wëti.

¹⁰Ma hii dee sëmbë dee ta mëni u de hoi wëti fu de ko dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöö di siba u Gadu kisi de kaa e. Wë biga a dë a di Buku u Gadu taa:

Ee wan sëmbë ja ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu

dee dë sikifisikifi a di Buku aki,

nöö di siba u Gadu dë a i liba e.

Sô di Buku taki. ¹¹Ma nöö u sabi kaa taa na wan sëmbë sa ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo fu di a ta hoi wëti hedi e. Biga di Buku taki möön taa:

Di sëmbë di ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo

fu di a ta biibi nëën hedi,

nöö hën nöö o feni di libi u Gadu.

¹²Nöö wëti hoi, nëën da biibi e, dee sëmbë. Biga dee wëti dë seei taki taa:

Di sëmbë di ta du „hii” dee soni

dee dë sikifisikifi aki

o feni libi a Gadu.

Wë nöö nëën da biibi möön e. „Nöö hën tu, fa a taki dë, nöö hën da dee wëti siba u kaa. Biga na wan sëmbë tjika u hoi dee wëti u Gadu söndö misi.”

¹³Ma fa i si „Jesosi” Keesitu sai dë, hën puu u a di siba u dee wëti naandë. Biga di Buku taki möön taa,

Hiniwan sëmbë di de tei hëngi a pau kii,

nöö di siba u Gadu wë kisi ën.

Nöö fa de tei Masa Jesosi hëngi a di lakpa pau kii dë, nöö hën wë da di siba u Gadu kisi ën fuu hedi e, dee sëmbë. ¹⁴Nöö di soni mbei a du ën, fu hii sëmbë sa feni di bunu u Gadu awaa, kumafa Gadu bi paamusi Abahamu. Nöö a ko dë taa „na Isaëli sëmbë wanwan ma,

hii sëmbë, ee i biibi a Jesosi Keesitu liba nöö joo feni di bunu dë. Nöö Gadu o da i di Akaa fëën tu di a bi paamusi u, fu di i ta biibi nëën liba.

Aki Paulosu ta lei de taa wëti an sa puu di buka u Gadu.

¹⁵Wë dee sëmbë u mi aki o, un boo taki di soni aki sô kumafa libisëmbë guwenti taa te i ku wan sëmbë mbei buka a wan soni te un sitampu ën a lanti fesi, nöö na wan sëmbë sa puu di buka dë möön e. Nöö sösee de an o sa buta wan oto soni nëën liba möön tu. Biga di buka mbei sô kaa.

¹⁶Nöö sô wë, Masa Gadu mbei wan buka ku Abahamu te a kaba taa a di böngö fëën hii sëmbë u goonliba sa feni heepi. Nöö fa a taki ën dë, an bi taa “dee böngö” e, ma a bi taa “di böngö”. Nöö di böngö dë nöö hën da „Jesosi” Keesitu.

¹⁷Nöö di ten di Gadu bi mbei di buka ku Abahamu naandë, nöö dee Isaëli wëti an bi dë eti e. A baka föhöndö-ku-diiteni jaa bifö dee bakamii fëën ko kisi dee wëti a Gadu awaa u de musu hoi. Ma nöö fa de ko kisi de seei, ma dee soni Gadu bi paamusi Abahamu di a mbei di buka ku ën dë, de an puu möönsö. ¹⁸Biga ee a dë taa dee wëti dee ko a baka dë musu hoi ufö sëmbë sa feni dee bunu u Gadu, nöö an bi o dë taa Gadu ta da sëmbë dee bunu fëën u sôsö fu di paamusi fëën hedi.

Ma na sô a dë e, dee sëmbë. Gadu ta da u dee bunu fëën u sôsö ku ën bunuhati „söndö u ta hoi wëti e”, fu di sô a bi paamusi Abahamu.

Aki Paulosu ta lei de un heepi dee wëti Gadu bi da Mosesi

abi da u.

¹⁹⁻²⁰Wë nöö mi hakisi unu e, dee sëmbë, ku un pakisei Gadu da u dee wëti? Wë a da u de faa lei u andi da bunu ku andi da hogi, nöö fu de hoi u a pasi tu fu te dou di juu di Masa Jesosi o ko. Biga hën wë bi da di böngö di Gadu bi paamusi Abahamu taa woo feni heepi nëën.

Nöö di paamusi di a bi paamusi dë, a hebi möön dee wëti a bi da a baka e. Biga di Gadu bi mbei di buka ku Abahamu, nöö hën ku ën wanwan tö nöö bi mbei ën. Oto sëmbë an bi dë ku de a de mindi. Ma dee wëti, mindima hën wë tja de ko e. Biga Gaangadu manda dee basia fëën köndë u de tja dee wëti ko da Mosesi, nöö hën Mosesi tei de hën a tja de go da dee Isaëli sëmbë fu de musu ta hoi.

Aki ta lei faandi mbei dee wëti

u Gadu bi ko.

²¹ Wë nõõ unfa un mēni u dee wëti dē? De ta fia ku dee paamusi u Gadu dee a bi paamusi Abahamu nõ? Wë nõnõ, de an ta fia ku dē e. Kwetikweti. Biga ee wëti bi sa dē di u bi sa hoi tee nõõ hēn u kisi libi a Gadu, nõõ hēn da wëti bi o mbei u ko bumbuu sēmbē a Gadu wojo tuu. Ma an dē sō e! ²² Biga hii u libisēmbē tuu dē a hogidu basu, leti kumafa i si di Buku u Gadu bi taki kaa. Wa sa kumutu nēen basu fuu ko bumbuu sēmbē mõnsõ.

Ma dee sēmbē dee ta biibi a Jesosi Keesitu liba, nõõ de nõõ sa kumutu a wogi du basu u de feni di bunu di Gadu bi paamusi dee sēmbē ta biibi nēen.

²³⁻²⁴ Wë un boo taki ēn sō, taa Masa Gaangadu bi buta u a dee wëti dē basu fu de ta hoi u gingin seei a pasi fu te „Jesosi„ Keesitu ko. Nõõ di a ko, hēn a tja di pakisei u Gadu ko a dõõ taa ee u biibi nēen nõõ woo ko dē bumbuu sēmbē a Gadu wojo. ²⁵ Nõõ fa u dē aki, wa dē a dee wëti basu mõn e, dee sēmbē, fu di u ko ta biibi a Masa Jesosi.

Aki Paulosu ta lei de fa biibima ku biibima dē a Gadu wojo.

²⁶ Dee sēmbē o, fa un ko ta biibi a Jesosi Keesitu liba dē, nõõ un ko miii u Gadu e. ²⁷ Fa i si un ko nama ku ēn tei dopu dē, nõõ unu ku ēn tuu ko dē di wan sēmbē. ²⁸ Nõõ aan toobi e, ee i dē Dju sēmbē ee ja dē Dju, ee i dē saafu ee ja dē saafu, ee i dē womi ee i dē mujēe, ma fu di un dē sēmbē u Masa Jesosi Keesitu, nõõ unu tuu ko dē di wan. ²⁹ Nõõ a Gadu wojo, nõõ unu wë da dee gbelingbelin bõngõ u Abahamu e, nõõ woon kisi hii dee bunu Gadu bi paamusi ēn taa a o da dee bõngõ fēen.

4

Aki Paulosu ta taki soni u

di guduma mii.

¹ Wë nõõ aki woo taki soni u wan guduma mii. A dē sō taa te a dē miii nõõ an dē fēen seei eti e. Aluwasi fa a o abi hii dee gudu fēen tata a bakaten seei, ma a dē a sēmbē basu leti kuma saafu nõõ. ² Hēn tata o buta wanlõ futuboi faa kiijēen dēen, nõõ de o ta tjēen ta manda a soni fu tee juu fēen dou faa kumutu a sēmbē basu.

³ Wë nõõ a fesi, nõõ sō wë u bi dē tu e, dee sēmbē, a dee wëti u libisēmbē basu. ⁴ Ma teefa di leti juu u Gadu dou, nõõ hēn a manda di Womi Mii fēen ko a goonliba. Wan mujēe pai ēn leti kumafa mujēe ta pai miii nõõ. Hēn seei bi dē a wëti basu tu e. ⁵ Nõõ fa a ko dē, a ko faa puu u a wëti basu buta ko miii u Gadu „kumafa di guduma mii bi kumutu a dee futuboi basu„. Biga a buta u fuu kisi hii dee soni dee wan mii u Gadu musu kisi. ⁶ Nõõ fu di u dē miii u Gadu, hēn a manda di Akaa u di Womi Mii fēen ko a u hati. Hēn ta mbei u ta wai ku ēn ta kai ēn „Taata“.

⁷ Wë nõõ sō a waka e, dee sēmbē. Wan dē a wëti basu mõn kuma wan saafuma e, ma un ko dē miii u Masa Gadu fu di unu ku „hēn mii Jesosi„ Keesitu ko di wan. Nõõ woon feni hii dee bunu dee a buta da unu fuun feni fu di un dē miii fēen e.

Aki Paulosu ta gandji da de mõn u dee wëti hedī.

⁸ Ma kumafa u bi taki dē seei, dee sēmbē, a fesi wan bi sabi Masa Gadu e. Un bi dē saafu a wanlõ soni de ta kai gadu basu, ta hoi dee wëti u de. Ma hii fu di dē na Gadu seei de bi dē. ⁹ Ma nõõ di ten un ko sabi Masa Gadu, ma fuu taki, Masa Gadu hēn fosu ko sabi unu, wë nõõ andi mbei un toona go a dee lõ sōsõ wëti dē mõn u du? Saafu un kē dē sō mõn nõ? ¹⁰ Wë biga misikuma un toona ta hoi wantu wëti apaiti mõn di ta nama a liba, bamba daka, ee nasõ jaa. ¹¹ Hēn mbei wë mi ko fēēe da unu e, dee sēmbē, taa fa mi bi ta wooko a unu mindi dē, nõõ u sōsõ mi bi ta wooko.

¹² Dee sēmbē o, mi ta begi unu gaantangi e, taa be un toona ko dē leti kumafa i si mi dē aki. Biga mi wë da wan Isaēli sēmbē di bi ta hoi dee wëti fu mi ko bumbuu sēmbē a Gadu wojo. Te wan pisi nõõ hēn wë mi disa de ko ta libi sõndõ hoi de, kuma unu. Nõõ hēn fa u dē aki misikuma un kē ko tei dee lõ wëti dē awaa ta hoi. Wë nõõ an bunu e.

Aki Paulosu ta mēni de a di fa

de bi libi ku ēn.

„Dee sēmbē o, mi begi unu, un boo toona libi kumafa u bi dē e. Wë biga di mi bi ko a unu dē„ nõõ na wan daka un bi libi hogi ku mi seei.

¹³ Mi kē fuun toona mēni di soni mbei mi bi ko fika ku unu ala. Mi bi suwaki e, „nõõ hēn wë un bi hoi mi. Nõõ fa un bi hoi mi dē„ nõõ naandē a waka mbei mi konda di Buka u Masa Jesosi fosu toon da unu.

¹⁴Nöo a di ten dë, na wan fuunu seei bi mbei mi fa u di siki di bi dë a mi sinkii. Fa a bi dë wan fuka soni da unu seei, ma töku wan bi sösö mi e, ma un tei mi leti kuma wan basia u Masa Gadu Köndë, kuma Jesosi Keesitu seei. Sö wë un hoi mi bunu tjika.

¹⁵Nöo di gaan wai di un bi ta wai ku mi naandë, naasë a dë? Wë biga mi sa piki sëmbë gbelin seei taa soni an fika di wan bi sa du da mi a di ten dë. Ee dee wojo sii fuunu a unu sinkii dë seei un bi sa diki puu, nöo un bi o puu de da mi. ¹⁶Wë nöo andi mbei mi ku unu poi? Fu di ma ta kwei fan da unu ma mi ta fan ku unu gbelingbelin, nöo hën di soni dë mbei mi ku unu ko felantima nö?

Aki Paulosu ta bai de

a dee sëmbë dee kë tja de ko

buta a wëti basu.

¹⁷Wë be mi bai unu a wan soni e, dee sëmbë. Fa i si dee sëmbë ta biinga ku unu naandë, nöo na bunu fuunu de kë sö e. Ma puu wë de kë puu unu a u, be un go ta kule a de baka.

¹⁸Wë nöo ee wan sëmbë ta biinga ku unu nöo a bunu, ee a dë taa fu wan bumbuu soni hedi. Biga söseei mi ta biinga ku unu kaa. Ma nöo na te mi ta dë ku unu bifö mi ta biinga sö e, ma hiniwanten. ¹⁹Biga fa i si u dë aki, dee mii, mi toona ko dë seei a wan gaan fuka fuunu hedi, leti kuma te wan mujëë dë a pai liba. Biga mi ta biinga seei da unu möön fu mi sa si di bumbuu libi fu Jesosi, Keesitu a unu.

²⁰Ma fa mi ta bai unu aki seei, nöo na sö mi bi kë e. Mi bi kë fan ku unu a wan möön suti fasi. Fëen mbei mi kë toona ko a unu ala möön hii soni, biga mi a' booko hedi fuunu gaanfa e.

Aki Paulosu ta konda soni u Abahamu ku de tu mujëë fëen.

²¹Wë un dee sëmbë dee kë libi a wëti basu dë, un konda da mi. Wan bi jei di oto u Abahamu di dë sikifisikifi a Gadu Buku ö?

²²Wë a dë sö taa Abahamu bi pai tu womi mii. A pai wan ku di saafu mujëë, nöo a pai wan ku di tööu mujëë fëen. ²³Nöo di mii di a pai ku di saafu mujëë, hën an pai a wan foondo fasi e. Ma di mii di a pai ku di tööu mujëë fëen hën pai a wan foondo fasi. Biga Abahamu ku ën mujëë an bi pai wan daka, ma fu di Gadu bi paamusi de taa a o da de wan mii nöo hën mbei de ko pai ën.

²⁴Nöo di soni dë leti kuma wan nongö sö, fu de tu buka Masa Gadu bi mbei ku libisëmbë. Boo taki ën sö taa di saafu mujëë, hën da di buka Masa Gadu bi mbei ku dee Isaëli sëmbë di a da de dee wëti fu de musu hoi. Di fii mujëë, hën da di buka Gadu bi mbei ku Abahamu di a paamusi ën taa a o dëen sëmëni soni fu di a ta biibi ën hedi. Nöo di saafu mujëë, hën de kai Hagali, nöo dee bakamii fëen tuu dë a saafu leti kuma de mama.

²⁵Wë nöo a di kununu de kai Sinai na Alabia Köndë, nëen hedi ala Gadu bi da dee Isaëli sëmbë dee wëti u de musu hoi. Nöo di kununu dë, a ta da u mëni u di saafu mujëë. Biga leti kumafa i si Hagali ku dee mii fëen bi dë a saafu, nöo söseei Isaëli sëmbë dë a saafu u dee wëti Gadu da de naandë fu te kisi fa u dë aki eti. Söseei fa Jelusalen sai dë, hën da di hedi köndë fu Isaëli sëmbë, nöo hënseei dë kuma di saafu mujëë tu. Biga a dë a saafu te kisi hii dee sëmbë fëen. De tuu dë a wëti basu.

²⁶Ma de ta kai wan oto köndë Jelusalen möön tu e, ma hën an dë a goonliba aki. A dë a Masa Gadu ala, nöo di naandë, dë kuma di tööu mujëë u Abahamu. Biga, an dë saafu a wëti basu. Ma hën a dë fiifi. Nöo hën wë da mama köndë fuu e, dee sëmbë, biga u seei wa dë a wëti basu tu.

²⁷Nöo haika fa di Buku taki e. A taa:

I da wan mujëë ja bi ta pai,
ma fa u dë aki, i sa ko dë waiwai awaa.
Aluwasi fa bëë an bi njan i wan daka,
ma seei joo ta wai.
Fa i bi dë i wanwan tö naandë,
nöo joo ko abi mii seei tee a hia awaa
möön di mujëë di i si bi abi di manu fii.
Sö di Buku taki e.

²⁸Nöo ku sö wan paamusi u Gadu Sala pai di mii de kai Isaki e. Nöo söseei, dee sëmbë, fa mi ku unu ko miii u Gadu aki, nöo di paamusi u Gadu hën wë mbei u ko sö e. Biga Gadu paamusi u taa ee u biibi a Masa Jesosi nöo u sa ko miii fëen.

²⁹Nöo leti kumafa i si di mii u Hagali bi ta toobi Isaki a di ten ala, nöo sö nöo a dë ku u fa i si u dë aki tu. Biga dee sëmbë dee dë libisëmbë mii nöo, de ta toobi u dee sëmbë dee ko dë miii u Gadu ku di kaakiti u di Akaa fëen.

³⁰Wë unfa di Buku u Gadu taki möön? A taa:

Jaka di saafu mujëë ku ën mii puu dë,
 be de go.
 Biga di gudu u di tata,
 di saafu mii an o feni na wan kodo soni fëën möönsö.
 Ma di mii u di fii mujëë, hën wanwan nöö o feni ën.
 Sö a sikifi a di Buku e.

³¹ Wë da sö a dë e, dee sëmbë. Wa dë kuma mii u di saafu mujëë e, ma u dë kuma mii u di fii mujëë.

5

Aki Paulosu ta taki da de

u de fika fiifi.

¹ Wë dee sëmbë o, di soni mbei ‚Jesosi, Keesitu puu u a di sitaafu u dee wëti basu, hën da fuu musu ko dë fiifi e. Wë nöö be wan toona go dë a wëti basu möön, ma un boo fika fiifi sö wante.

² Nöö un haika. Mi Paulosu ta fan ku unu aki, taa ee wan sëmbë i tei di maaka u Isaëli a i sinkii fu hën musu mbei i ko bunu ku Gadu, nöö hën da di dëdë u ‚Masa Jesosi, Keesitu an heepi i seei eti e. ³ Fa i si mi fan aki, nöö sö nöö mi o ta fan ku hiniwan sëmbë di tei di maaka naandë, taa fa i seti hoi wëti dë kaa, nöö i musu ta hoi hii dee wëti tuu te dou, ufö i sa ko bunu ku Gadu. ⁴ Nöö hën wë da un koti paati ku ‚Jesosi, Keesitu. Biga un kumutu a di soni di Gadu du da u ku ën bunuhati toona kai go a wëti basu möön.

⁵ Ma fa i si uu dë aki, wa dë sö e. Biga uu sabi taa Masa Gadu buta u bumbuu sëmbë nëën wojo kaa fu di u ta biibi ën hedi. Nöö di Akaa u Gadu wë, hën ta mbei u abi di biibi dë e, dee sëmbë. Fëën mbei u dë ku wai ta mëni di daka di woo ko bumbuu ku telu a u libi. ⁶ Nöö fa i si u nama ku Jesosi Keesitu aki, ee i abi di maaka, ee ja abi di maaka, an dë wan wojo soni e. Ma ee u ta biibi a Masa Jesosi te di lobi u Gadu dë u si a u libi, nöö hën da di soni Gadu ta suku a u fa u dë aki.

⁷ Un bi ta libi seei tololoo nango e, dee sëmbë. Wë ambë seei ko tapa unu mbei wan ta piki dee tuutuu soni u bi konda da unu möön? ⁸ Fa de tja di njunjun lei ko a unu dë, nöö na a di Gadu di kai unu fuun ko sëmbë fëën a kumutu e. ⁹ Biga di lei dë o poi dee bumbuu lei fuunu tuu fiaa, leti kumafa te wan kodo fisi poi a suwa nöö a ta kisi dee otowan tuu. ¹⁰ Ma töku fa un ta hëngi nango ala seei, ma mi ta biibi a Masa taa woon toona ko nama ku mi nöömö. Ma nöö di sëmbë di tja di buuja libi naandë ko a unu, Masa Gadu o sitaafu ën nöömö e, aluwasi ambë a dë.

¹¹ So sëmbë ta mindi soni da mi taa mi ta manda sëmbë eti fu de musu koti di maaka u Isaëli a de sinkii ufö de sa ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Wë nöö ee sö mi ta lei sëmbë tuu, nöö faandi mbei dee Isaëli sëmbë ta toobi mi sö? Biga di lei dë an ta toobi de e. Ma di lei u Masa Jesosi fa a dëdë da u a di lakpa pau puu u a wëti basu, hën ta toobi de.

¹² Wë dee sëmbë dee ta buta ku unu ku di maaka u Isaëli soni dë, nöö mi kë fu de koti de sen kamian kolom puu a de sinkii tuwë wante ‚be di maaka soni dë kaba a mi jesi,.

Aki Paulosu ta lei de fa

u de libi awaa.

¹³ Wë dee sëmbë u mi aki, Masa Gadu bi kai unu puu a wëti basu fuun ko dë fiifi tuu e. Ma na fuun pasa maaka go ta du hii dee hogi dee di hati fii ta manda i fii du. Kwetikweti! Ma un musu ta lobi unu na unu ta dini unu seei makandi. ¹⁴ Wë biga ‚ee wëti un kë hoi sö, ‚nöö be un hoi di wan kodo wëti aki. Hën da i musu ta lobi di otowan fii kumafa i lobi i seei. Nöö te i du sö kaa, nöö hën da i hoi hii dee wëti u Gadu tuu. Na wan u de o fika. ¹⁵ Ma ee un sai dë ta kosi dee otowan fuunu ta feti ta du taku soni ku unu seei makandi kuma taku mbeti, nöö un luku bunu e. Biga dee soni dë o poi unu kaba a söso gbegedee.

Aki ta lei di tooka u te i dë a i seei leiki, ku te di Akaa

u Gadu ta tii i.

¹⁶ Nöö mi taki e, dee sëmbë, un musu buta unu seepi a di Akaa u Masa Gadu leiki, nöö wan o ta du dee hogi soni dee di hati fii ta manda i fii du. ¹⁷ Wë biga na dee lö soni dë di Akaa u Gadu ta kë a u e. Söseei di bunu di di Akaa kë fuu du, nöö nëën di hati fuu ta kë fuu du. Nöö sö de dë ta fia ku deseeri makandi te wa sa du dee soni u kë du.

¹⁸ Ma ee i buta i seei a di Akaa u Gadu leiki, nöö an o dë fii musu ta duwengi i seei fii ta hoi pepei wëti möön e, biga di Akaa hën o ta tii i kaa.

¹⁹ Nöö dee soni di hati fii ta manda i fii du dee na ta kai ku Gadu, nöö hii sëmbë sa si taa de wë disi:

I ta libi jajo libi.

I ta libi fanafiti libi söndö sen.

I ta du peipei hogi a di së u manu ku mujëë soni.

²⁰ I ta dini oto gadu möön leki Masa Gadu.

I ta wisi sëmbë.

I ta buuse sëmbë.

I lo' fia ta buja ku sëmbë.

I ta djalusu da otowan.

I a' taku hatiboonu.

I ta biinga fii wanwan tō musu feni bunu.

I lo' u suku toobi ta pii oto ta paati sëmbë ku sëmbë.

I ta hai i seei puu a sëmbë dendu fu hiniwan piki soni hedi.

²¹ I ta haun ku sëmbë.

I ta bebe soni ta dööngö ta du fanjanfanjan soni, ta libi hii dee lö libi dë.

Nöö mi ta bai unu wan pasi möön kumafa mi bi bai unu kaa, taa dee lö sëmbë ta libi dee lö libi dë, de an o dë a dendu u dee sëmbë Gadu ta tii möönsö e.

²² Ma te di Akaa u Masa Gadu ta tii i, nöö dee soni aki o dë a i libi:

Joo ta lobi sëmbë.

Joo dë ku wai a i hati.

Joo abi kötöhati.

Joo abi pasensi.

Joo abi tjalihati u sëmbë.

Joo abi bunuhati.

Sëmbë o sa futoou i a soni.

²³ Joo abi sakafasi.

Joo ta tii i seei a soni.

Nöö ee u libi sö, nöö wa o poi na wan wëti e, dee sëmbë.

²⁴ Nöö u dee sëmbë dee dë u Jesosi Keesitu, nöö uu kaba ku dee awoo libi fuu dee u bi ta libi e. Fa u bi ta hangi u du dee soni dee an ta kai ku Gadu dë, nöö u kaba ku dee lö soni dë gbegedee. A dë sö kuma u tja de go peka disa a di lakpa pau ka de bi kii Masa Jesosi, fu de aan kaakiti a u liba möön. ²⁵ Biga fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu da u wan nunjun libi. Wë nöö di a da u ën sö kaa, dee sëmbë, nöö un boo dë nëen leiki e.

²⁶ Wan musu ta suku hei ku në, biga dee soni dë ta tja haun ku toobi ko.

6

Aki Paulosu ta lei de fa u

de libi ku deseeli.

¹ Wë dee sëmbë u mi o, kandë wan fuunu du wan soni di an kai ku Gadu. Nöö te a pasa sö, nöö un dee sëmbë dee di Akaa u Gadu ta tii, nöö unu wë musu toona heepi di sëmbë dë tjëen a wan saapi fasi ko buta a pasi baka. Ma nöö fa i si i ta heepi ën dë, nöö i musu kōni ku i seei tu e, biga i seei sa misi tu.

² Un musu ta heepi unu seei makandi ta tja dee fuka fuunu e, dee sëmbë. Nöö te un du sö kaa nöö hën da un ta hoi dee wëti u Masa Jesosi, Keesitu.

³ Nöö ee wan sëmbë i ta mbei i seei hei ma ja dë sö, nöö hën da i ta ganjan i seei e.

⁴ Hiniwan sëmbë musu wegä di soni a ta du luku ee a bunu, ee an bunu, nöö joo dë waiwai. An o dë fii luku ee di fii kai ku di u di otowan. ⁵ Wë biga hiniwan sëmbë musu piki Gadu hënseei a dee soni dee a ta du.

⁶ Nöö ee wan sëmbë i ta lei Gadu wōutu a wan sëmbë, nöö i musu libi bunu ku di sëmbë dë ta paati dee bunu fii ku ën.

⁷ Nöö wan ganjan unu seepi e, dee sëmbë, taa di Gadu puu u a wëti basu kaa nöö u sa libi fa u kë. Wë biga wan sa hoi Gadu a sipootu.

Di soni di i paandi, hën nöö joo koti.

⁸ Di sëmbë di butëen seei ta du dee hogi soni dee hën hati ta mandëen, nöö a o poi kaba a söso u teego. Ma di sëmbë di butëen seei a di Akaa u Gadu basu ta du dee soni di Akaa ta mandëen, nöö hën di Akaa o da di libi u teego.

⁹ Nöö fëen mbei u musu ta du bunu nango nöömö. Wa musu wei möönsö. Nöö ee wa lasi hati nöö te di lepi ten dou nöö woo koti nöömö.

¹⁰ Fëen mbei ee u feni pasi u du wan sëmbë bunu nöö u musu du ën wante. Sö u musu libi ku hii sëmbë e, ma möön gaanfa ku dee oto sëmbë dee ta biibi Masa kuma u seei.

Aki Paulosu wasiköi de wan pasi möön ufö a tapa di biifi.

¹¹ Dee sɛmbɛ o, un luku fa dee sikifi maaka a di pampia aki bigi. ¹² Ma mi ta mbei ɛn sɔ nɔɔ, biga mi kɛ bai unu taa, dee sɛmbɛ dee lo' u hoi wɛti dɛ, sɔsɔ gafa tɔ nɔɔ de ta suku a libisɛmbɛ. Hɛn mbei wɛ de ta duwengi unu fuun musu tei di maaka u Isaɛli a unu sinkii. Na fu wan oto soni mbei, ma de an kɛ fu dee oto sɛmbɛ u de toobi de. Biga de o kisi sitaafu ee de piki taa fa Jesosi, Keesitu dɛdɛ a di lakpa pau dɛ, nɔɔ a puu u a wɛti basu.

¹³ Fa dee lɔ sɛmbɛ koti de sinkii dɛ seei, ma de an ta hoi dee wɛti u Gadu e. Ma de kɛ fuun musu koti di maaka be de feni gaan nɛbai taa de wini unu tja ko a de sɛ.

¹⁴ Ma mi, fa mi dɛ aki, ma ta njan buka a oto soni mɔɔnsɔ mɔɔn leki di dɛdɛ Masa Jesosi Keesitu dɛdɛ da u a di lakpa pau. Hɛn nɔɔ mi ta kai gaan soni. Nɔɔ hɛn wɛ puu mi a dee soni u goonliba aki basu.

Wɛ biga dee soni goonliba sɛmbɛ ta kai gaan soni, nɔɔ ma ta kai de soni mɔɔn e. Sɔseei dee soni mi ta kai gaan soni aki, nɔɔ de an dɛ wan wojo soni da de tu.

¹⁵ Mi taki e, dee sɛmbɛ, ee i abi di maaka, ee ja abi di maaka, an dɛ wan wojo soni. Ma ee i ko feni libi a Masa Jesosi Keesitu te i ko wan hii njunjun sɛmbɛ, nɔɔ hɛn da di gaan soni fa u dɛ aki.

¹⁶ Nɔɔ un dee sɛmbɛ ta libi kumafa mi ta lei unu aki, mi ta begi Masa Gadu da unu tuu taa a musu dɛ ku unu ku ɛn bunuhati ta da unu kɔtɔhati e. Biga fa un dɛ aki, unu da dee apaiti sɛmbɛ u Gadu.

¹⁷ Nɔɔ mi ta begi unu tu, taa wan mbei sɛmbɛ toobi mi ku dee soni aki mɔɔn e. Biga dee maaka dee mi kisi u dee fon de bi foo mi fu Masa Jesosi hedi, nɔɔ de tuu dɛ leti a mi sinkii aki kaa.

¹⁸ Sɔɔ. Wɛ mi o tapa aki, dee sɛmbɛ. Masa Jesosi Keesitu musu dɛ ku unu ta tja unu ku ɛn bunuhati. A tan sɔ.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Efeise

Wan wöutu a fesi.

Wê di pampia aki, hên da wan pampia di Paulosu mbei da dee biibima u Masa Jesosi dee dë a di kôndê de kai Efeise. Paulosu bi dë wan u dee gaan tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apôsutu. Nöô fa a mbei di pampia aki, nöô a djei kuma na dee Efeise sêmbê wanwan a mbei ên da, ma a mbei ên da hii dee oto biibima tuu dee dë a di pisiwata naandê. Di a dë a Loomê a dunguwosu, nöô hên wê a mbei ên e.

Nöô a mbei ên u dee sêmbê musu sabi di pakisei Gadu abi taa a kê tja hii mundu ko buta a Masa Jesosi basu. Hên a toona ta leti de taa di de ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöô sêmbê musu si ên a de libi.

Aki di biifi seti.

¹ A di pampia aki mi ta manda gaan odi da unu dee biibima u Masa Gadu dee dë a Efeise ala, dee ta waka a Masa Jesosi baka ta biibi nëên tuutuu. Mi, Paulosu, ta fan ku unu aki, wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu di Gadu seei bi buta. Nöô mi ta mbei di pampia aki manda gaan odi da unu, ² taa Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böô.

Aki Paulosu ta konda da de u dee bunu Gadu da u

fu Masa Jesosi hedi.

³ Wê dee sêmbê, mi ta hopo Masa Gadu në e, di Tata u Masa Jesosi Keesitu. Mi ta dëên tangi u di a naki u sô wan gaan kôlôku. Biga a seeka di akaa fuu a hii futu, nöô a da u hii dee bunu fêên kôndê tuu dee a abi u da u, u di u ku ‚Jesosi,‘ Keesitu ko di wan.

⁴ Biga gaanduwe kaa bifô Masa Gadu mbei goonliba, nöô a bi pakisei buta dë kaa taa a o tei u ko sêmbê fêên, u di Masa Jesosi o dëdê da u fuu ku ên sa ko di wan. A bi buta taa a o seeka u fuu musu ko dë gbelingbelin sôndô fôutu nëên wojo. U di a lobi u hedi, ⁵ hên mbei a bi buta taa a o tei u ko mii fêên fu di u ku Jesosi Keesitu o ko di wan. Nöô sô a feni ên taa a bunu. ⁶ Nöô fêên hedi a musu kisi gafa ku gaan nêbai e, u di gaan bunuhati fêên di a abi da u te a mbei u ku di lobi mii fêên, Masa Jesosi, ko di wan. Nöô u sôsô seei a du ên da u o.

⁷ Nöô di bunuhati di Masa Gadu abi fuu dë, a bigi pasa maaka e, dee sêmbê. Biga fu di Masa Jesosi dëdê tuwêên buuu a goon paka da dee wogi du fuu da u dë, hên mbei Masa Gadu puu u a bée. Sô wan gaan bunuhati a abi e! ⁸ Nöô hên a toona da u fusutan. A limbo u wojo gbegede seei. ⁹⁻¹⁰ Biga a mbei u ko sabi dee tjubitjubi pakisei dee a bi abi nëên hati, fu di a o manda Masa Jesosi ko a goonliba.

Biga a bi pakisei ên buta dë kaa taa te di juu dou nöô a o tja hii soni u mundu ko buta a ‚Masa Jesosi,‘ Keesitu maun. Dee soni u goonliba aki ku dee u liba ala tuu a o buta nëên maun, fu hên musu dë Masa u hii de tuu. A bi buta dee soni a fesi kaa, nöô awaa a mbei u ko sabi de.

¹¹ Nöô sôseei a buta a fesi taa a o tei u ko sêmbê fêên fu di u ku Masa Jesosi Keesitu o ko di wan. Wê nöô sô a pasa tuu, biga di soni di Gadu kê hên nöô o pasa nöômô. ¹² Nöô ‚u Isaéli sêmbê,‘ u musu tja nêbai ko da Gadu e, u di fa a ta heepi u tjika. Biga ‚u bi ta mêni di Keesitu faa musu ko heepi u nöômô, nöô hên di a ko, nöô,‘ u fosu ko biibi nëên. Hên mbei u musu tja nêbai ko da Gadu.

¹³ Wê nöô unu seepi tu, ‚un dee sêmbê na u Isaéli,‘ di unu ku Masa Jesosi ko di wan, nöô hên Masa Gadu da unu di Akaa fêên di a bi paamusi taa a o da dee sêmbê fêên. Biga di Bunu Buka Gadu manda da u aki, hên da di leti buka di ta lei u fa Gadu ta heepi u fuu kumutu a didibi faja. Nöô di un jei ên nöô hên un piki ên, nöô hên a da unu di Akaa fêên kuma wan nôbu taa un dë sêmbê fêên. ¹⁴ Nöô di Akaa u Gadu di u ta taki aki, a dë kuma wan gaan gudu a da u a fesi e, fu lei u taa te di juu dou faa puu u a hogi basu ku telu, nöô a o da u hii dee soni tuu dee a bi paamusi u da dee sêmbê fêên.

Wê nöô, dee sêmbê, mi taki e, fu dee soni dë hedi mbei Masa Gadu musu kisi gafa ku gaan nêbai e!

Aki Paulosu ta begi da dee sêmbê a peipei soni.

¹⁵⁻¹⁷ Wê nöô dee sêmbê, ‚di un dë a dendu u dee sêmbê u Gadu dee o feni dee bunu fêên,‘ nöô hên mbei mi ta begi Masa Gadu, di nêbai Tata fuu ku di Gadu u Masa Jesosi Keesitu, da unu. Mi ta dëên tangi fuunu hedi nöômô. Biga mi jei fa un ko ta biibi a Masa Jesosi tjika, ku fa un ta lobi dee oto biibima kuma unu a hii kamian.

Nöô mi ta begi Gadu u di Akaa fêên musu da unu kôni ku fusutan fuun musu sabi Gadu möön bunu. ¹⁸ Mi ta begi taa wojo fuunu musu ko limbo fuun sa ko sabi di bunu di a bi

kai unu fuun musu feni nëen. Biga a paamusi u wanlō gaan waiti gudu faa da u, fu di u dē sēmbē fēēn hedi.

¹⁹⁻²⁰ Nōō mi ta begi tu taa un musu ko sabi di kaakiti u Gadu di dē a u, fa a bigi tjika, be a ta wooko a unu libi. Biga ku di wan seei kaakiti dē a weki „Jesosi, Keesitu puu a dēdē tjēēn go buta nëen letimaun sē a liba ala. ²¹ A tei ēn buta a hii dee kōnu ku dee gaama ku dee kabiteni ku hii dee takima u kōndē ku dee u mundu ala tuu liba. Nōō hēn a dēēn nēbai pasa hii dee sēmbē u di ten aki tee kisi ku di oto ten di o ko a baka.

²² Da sō Masa Gadu buta hii soni a Masa Jesosi basu e. Sōseei a butēēn hedima u hii soni fu u dee biibima tu. Biga leti kumafa i hedi abi taki a hii i sinkii liba, nōō sō Masa Jesosi ku u dee sēmbē fēēn dē tu. Hēn ta taki a u liba. ²³ Nōō fa u ku ēn dē di wan sinkii aki, nōō a buta taa u ku hii mundu tuu o ko dē gbelingbelin „kumafa Gadu seei bi pakisei fuu dē.”

2

Aki Paulosu ta mēni dee sēmbē fa de bi dē kuma dēdēdēdē sēmbē ma Gadu puu de a di dēdē dē.

¹ Dee sēmbē o, fa un bi dē a fesi ta libi a di hogihati fasi fuunu dē, nōō un bi ta bōō nōō e, ma wan bi dē ku libi eti „biga unu ku Masa Jesosi bi dē paatipaati.” ² Un bi ta libi kumafa dee sēmbē u di goonliba an dē u Masa Gadu ta libi. A di didibi baka un bi ta waka e, di abi taki a dee oto didibi dee dē a mundu ala tuu. Nōō fa u dē aki a ta wooko eti a dee sēmbē hati dee na kē piki Gadu buka.

³ Nōō sō u seei bi ta libi a fesi tu e. U tuu bi ta libi kumafa u kē. Hiniwan hogi pakisei, hiniwan taku mēni di ko a u hati, ku dee soni Gadu taa wa musu du, nōō de tuu u bi ta du. Sō u bi dē makandi tjika ku dee sēmbē dee fiti u di hatiboonu u Gadu musu kai a de liba.

⁴ Ma Masa Gadu bi a’ tjalihati fuu te tjika. A lobi u gaanfa e. ⁵ Biga aluwasi fa u bi dē paatipaati ku ēn ta libi dee takulibi fuu seei, ma tōku a puu u a di lō dēdē dē hēn a da u libi. Biga fa Masa Gadu weki „Jesosi, Keesitu a dēdē dē, nōō u ku ēn tuu a bi weki makandi dē kaa. Nōō sō wē i si di bunuhati u Masa Gadu mbei u kumutu a di sitaafu u di didibi faja e, dee sēmbē. ⁶ Nōō fa Masa Gadu tja Jesosi Keesitu go buta nëen leti maun sē a liba ala faa taki a hii mundu liba dē, nōō hēn da u ku ēn dē makandi ala kaa e. Biga u ku Masa Jesosi dē di wan.

⁷ Nōō di soni mbei Gadu wooko sō ku u mbei u ku Jesosi Keesitu ko di wan. A du ēn fu hii mundu musu ta si nōōmō taa sō di bunuhati fēēn bigi te pasa maaka. ⁸ Biga di bunuhati u Masa Gadu hēn wē mbei un kumutu a didibi faja e, dee sēmbē. Sō a du da unu u sōsō, fu di un biibi a Masa Jesosi liba hedi. Biga na wan mōiti un mbei mbei un feni ēn e. Gadu wanwan hēn mbei. ⁹ Nōō hēn da na wan sēmbē sa ta waka ta njan baka taa: “Mi seei biinga mbei mi feni di lō bunu aki.” Nōnō, na seei. ¹⁰ Ma Masa Gadu hēn mbei u ku Jesosi Keesitu ko di wan. A mbei u ko wan hii njunjun sēmbē, fuu sa du dee bunu soni dee a bi buta a fesi kaa fuu musu ta du.

Aki Paulosu ta konda da de

taa de tuu ko di wan.

¹¹ Un dee sēmbē dee an dē Isaēli sēmbē, wan musu fēēkētē di fa unu ku Masa Gadu bi dē longi e. U Isaēli sēmbē bi ta njan buka ta kosi unu taa fa un sai dē wan abi di maaka u Gadu a unu sinkii kuma u. (Ma hii fu di dē, a bi dē wan maaka u sinkii nōō. Libisēmbē nōō butēēn.)

¹² Wan bi dē a dendu u dee sēmbē Masa Gadu bi tei fēēn seei, kuma u Isaēli sēmbē. Biga ku u dee lō sēmbē aki Masa Gadu bi a’ buka. A paamusi u sōmēni soni, ma unu, wan bi dē a dendu. Un bi ta libi fuunu a di goonliba aki nōō a kaba. Wan bi abi di biibi taa sō wanlō gaan bunu Gadu bi abi u da unu. Wan bi ta mēni Gadu seei. Sō un bi ta dē di ten wan bi dē ku Masa Jesosi Keesitu.

¹³ Ma fa u dē aki, nōō wan dē sō mōōn e. Hii soni ko tooka. Unu ku Jesosi Keesitu ko dē di wan, u di a dēdē da unu tuwēēn buuu a goon paka di paima da unu. Un bi dē longi ma un ko zuntu awaa.

¹⁴ Biga Masa Jesosi mbei u Isaēli sēmbē ku un dee oto lō sēmbē ko fii ku u seei awaa. A booko dee soni dee bi mbei u ku unu bi dē felantima, puu a pasi. ¹⁵ Biga fa a dēdē tuwēēn buuu a goon dē, „nōō a paka Gadu di paima u dee peipei wēti dee Gadu bi da u Isaēli sēmbē fuu hoj.” A kaba dee wēti dē a sōsō fiaa, hēn a mbei u ku unu makandi ko wan hii oto pei sēmbē, njunjun wan. Biga u tuu ko dē wan a Masa Jesosi.

¹⁶ Nōō di u ko dē di wan sēmbē, nōō wa sa buuse u seei mōōn e. Biga a di lakpa pau ka Masa Jesosi dēdē da u dē, naandē a mbei u tuu ku Masa Gadu toona ko fii, nōō naandē di taki fuu ku unu koti.

¹⁷ Fa Masa Jesosi du dë, dee sëmbë, nöö hën tja di buka ko da hii u tuu, taa dee sëmbë bi dë longi ku Gadu ku dee sëmbë bi dë zuntu ku Gadu tuu sa abi wan libi makandi ku ën. Söseei u tuu sa abi wan libi makandi ku u seei tu. ¹⁸ Biga fa u tuu ko nama ku Masa Jesosi aki, ee i dë Isaëli sëmbë, ee i dë oto lö sëmbë, ma di Akaa u Masa Gadu sa fan ku Gadu da i, be a limbo fesi da i awaa.

¹⁹ Nöö da sö e, dee sëmbë. Fa wan bi dë a Isaëli lö, nöö un bi dë döösë sëmbë. Ma fa u dë aki, wan dë sö möön. Un ko dë goonmii u Masa Gadu köndë makandi ku u dee oto sëmbë fëën. Un ko wosu dendu sëmbë u Gadu seei. ²⁰ Fa dee fesiten tjabukama u Masa Gadu ku dee tjabukama u Masa Jesosi bi ta konda soni u Masa Jesosi da sëmbë dë, nöö de seti di wooko kuma te wan sëmbë ta seti wan wosu buta di goonse. Nöö hën u ko dë sitonu a di goonse dë liba, ma „Masa„ Jesosi Keesitu seei da di gaan posu. ²¹ Biga hën ta hoi hii di wosu makandi ta seeka u dee biibima fëën, fuu ko dë wan apaiti wosu gbelingbelin dëën. ²² Nöö unu seei dë a dendu tu. Wë biga fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dë, nöö di Akaa fëën ta seeka unu ku hii dee oto biibima u Masa Jesosi tuu makandi fuun ko dë wan wosu ka Gadu ta libi.

3

Aki Paulosu ta taki da de

fa di wooko fëën dë.

¹ Nöö fëën hedi mi, Paulosu, ta begi da unu ka mi dë a dunguwosu aki e. Nöö di soni mbei de tja mi ko buta aki, fu di mi konda di buka u Jesosi Keesitu da un dee sëmbë dee na Isaëli lö taa un sa ko dë sëmbë u Gadu tu. ² Nöö mi ta wooko leti kumafa un sabi kaa taa sö wan wooko Gadu bi da mi, fu mi konda di Buka u di bunuhati u Gadu da unu. ³⁻⁶ Biga a lei mi a wan apaiti fasi di tjubitjubi pakisei fëën di a bi abi, taa na Isaëli sëmbë wanwan sa feni di bunu u Gadu e, ma dee sëmbë dee na dë Isaëli sëmbë seei sa feni ën tu. A ta kai u tuu fuu ko nëën fuu ko di wan sinkii, be u feni dee bunu dee a bi paamusi u fu di u piki di buka u „Masa Jesosi„ Keesitu.

Nöö di soni aki, dee fesiten sëmbë an bi sabi ën wan bëtë e. Ma fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu lei mi ku dee oto tjabukama u Masa Jesosi dee ta konda di buka u Gadu taa hii pei sëmbë sa ko a Gadu. Nöö mi bi sikifi di soni aki da unu kaa, nöö ee un lesi ën, nöö woon si fa mi fusutan di pakisei di Masa Gadu bi abi dë tjika, mbei a manda „Jesosi„ Keesitu ko a goonliba.

⁷ Nöö Masa Gadu naki mi kölöku te a buta mi a di wooko aki, fu mi konda di buka aki da lanti. Ku di gaan kaakiti fëën a seeka mi buta a di wooko e. ⁸ Aluwasi fa mi bi dë di möön sösö wan u dee biibima tuu, ma tökusee Masa Gadu da mi di buka fëën aki ku ën bunuhati. A manda mi fu mi sa kondëën da un dee sëmbë dee na Isaëli lö, taa ee un ko bia piki di buka u „Jesosi„ Keesitu, nöö unu seei sa feni dee bunu u Gadu tu. Biga Gadu abi gaan hia bunu te pasa fa hii sëmbë sa pakisei, faa da dee sëmbë fëën. Nöö un dee sëmbë na u Isaëli seei sa feni de tu.

⁹ Fa Gadu buta mi a di wooko aki, dee sëmbë, nöö a manda mi u mi mbei hii sëmbë musu ko sabi limbolimbo fa soni musu waka bifö a sa ko dë kumafa Gadu bi pakisei ën. Biga a fesi Masa Gadu, di bi mbei hii soni u mundu bi pakisei di soni aki kaa, ma a bi hoi ën tjubitjubi nëën hati ufö. Nöö awa ufö a mbei sëmbë ko sabi ën.

¹⁰ Nöö di soni mbei a du ën sö, fu dee gaan hedima u mundu dee abi taki a liba ala, musu sa si a u dee biibima fëën kumafa Gadu abi peipei köni tjika. ¹¹ A du ën leti kumafa a bi ta pakisei nëën hati nöömö taa sö a o manda Jesosi Keesitu u Masa ko a di goonliba aki. ¹² Nöö fu di u biibi nëën te u ku ën ko di wan aki, nöö u tuu sa ko a Gadu waiwai awaa söndö fëëë. Biga u sabi taa Gadu o limbo fesi da u fu Masa Jesosi hedi.

¹³ Nöö fëën hedi, dee sëmbë, fa mi dë a dunguwosu aki seei, ma mi ta begi unu fu wan musu lasi hati u dee sitaafu mi ta tja da unu aki e. Biga unu seei feni gaan wini nëën.

Aki Paulosu ta begi da

dee sëmbë möön.

¹⁴ Dee sëmbë o, „Gadu naki u kölöku tuu e,„ nöö fëën hedi mi ta tjökö kini a goon ta begi u Tata a liba, ¹⁵ di abi hii dee peipei sëmbë u mundu tuu, taa ¹⁶ fa a abi bunu pasa maaka tjika dë, nöö be a mbei di Akaa fëën da unu gaan degihati fuun ta waka nëën baka ku wan hati.

¹⁷ Nöö mi ta begi ën tu fuun musu sa biibi a „Jesosi„ Keesitu möönmöön, be a ko dë bööböö a unu hati kuma nëën seei wosu a dë.

Nöö mi ta begi ën da unu tu, u di lobi un ta lobi Masa Gadu ku libisëmbë tuu musu göö ko bigi, kuma wan pau di lutu fëën go fundu a goon te an sa hön kai.

¹⁸ Nöö te a dë sö kaa, nöö unu ku dee oto biibima tuu o ko sabi di lobi di „Masa Jesosi„ Keesitu lobi u, fa a hei, fa a fundu, fa a baai tjika te a pasa hii soni u mundu. ¹⁹ Di lobi a lobi

u dē, sēmbē an tjika u sabi kaba fēēn mōōnsō e. Ma tōku mi ta begi da unu be un musu sa sabi ēn tee a bebe unu. Sō mi ta begi da unu, dee sēmbē.

²⁰ Sōō. Wē dee sēmbē o, Masa Gadu musu kisi gafa e. Biga fa di gaan kaakiti fēēn ta wooko a u hati tjika aki, nōō a sa du soni gaanfa mōōn leki fa u ta begi ēn. A sa du soni pasa ka pakisei fuu sa dou seei.

²¹ Fa a sai dē, dee sēmbē, a musu kisi gafa a u dee sēmbē fēēn e, fu di u ku Jesosi Keesitu ko dē di wan. Gafa fēēn an musu kaba a mundu mōōnsō fu ten na ten. A tan sō.

4

Aki Paulosu ta lei de taa

di wan sēmbē nōō u dē.

¹ Wē dee sēmbē, fa i si mi dē a dunguwosu aki, nōō fu di Buka u Masa Jesosi di mi ta konda hedi e. Nōō mi ta begi unu gaantangi taa fa i si Gadu tei unu fuun ko sēmbē fēēn dē kaa, nōō un libi kumafa a fiti u sēmbē fēēn musu libi. ² Biga un musu a' sakafasi ku saapifasi. Un musu ta hoi pasensi da unu seei nōōmō. Un musu ta tei di otowan fii kumafa a dē, fu di un lobi ēn hedi. ³ Sōseei un musu mbei mōiti be un ta libi fiifi ku unu seei. Un musu dē ku wan hati kumafa di Akaa u Masa Gadu buta unu.

⁴ Biga fa u dē peipei sēmbē seei, ma di wan kodo nōō u dē e. Di wan Akaa u Gadu hēn nōō dē a u tuu hati. Di wan bakaten bunu nōō a paamusi u tuu, fu di u dē sēmbē fēēn. ⁵ Wan Masa nōō u tuu abi, di wan biibi nōō u tuu ta biibi, di wan kodo dopu nōō u tuu dopu. ⁶ Wan Gadu nōō u abi, hēn da di Tata fuu tuu. Hēn da di Masa u hii mundu, di ta libi a u dee sēmbē fēēn tuu hati ta wooko a u liba fuu musu du andi a kē.

⁷ Nōō sō a dē e, dee sēmbē, ma tōku fa u dē di wan seei, ma u tooka. Biga „Jesosi„ Keesitu paati dee peipei kōni fēēn da u ku ēn bunuhati kumafa a fiti. ⁸ Fēēn mbei Gadu Buku taki soni „u Masa Jesosi„ taa:

A toona hopo go a Gadu Kōndē a liba ala.

Nōō fa a go dē, nōō a go kuma wan winima ku gaan nēbai seei,

ta tja sēmbē te a hia ko nēēn baka.

Nōō di a go, nōō hēn a paati peipei gudu da sēmbē.

⁹ Wē nōō unfu di oto dē waka taa a toona hopo go a liba? Wē di a taa toona a toona, nōō hēn da a bi dē a Gadu Kōndē a liba ala a fesi, bifō a saka ko a di kaba lagi kamian a di goonliba aki.

¹⁰ Wē da sō e, dee sēmbē. Di Sēmbē di bi saka ko aki, hēnseei toona subi go pasa dee bundji go te ka di wojo fii an sa si dou, tee dou a di kaba hei kamian a Gadu Kōndē ala seei, faa sa dē Tiima a hii mundu liba. ¹¹ Hēn seei wē da di Sēmbē di bi paati dee peipei wooko da u dee sēmbē fēēn. So fuu a buta fuu dē gaan tjabukama dēēn. So fuu a buta fuu musu kisi fan fēēn ta konda da sēmbē. So fuu a buta fuu ta waka ta konda da sēmbē taa sō a dēdē da de nōō be de bia libi ko nēēn. So fuu a buta fuu tan a wan kamian ta tii dee otowan ta tja de. So fuu a buta fuu ta lei otowan.

¹²⁻¹³ Nōō sō u dee wookoma fēēn dē peipei, ma di wan wooko nōō a da u. Hēn da fuu musu ta seeka dee sēmbē fēēn, be de du di wooko fēēn kumafa a fiti ta heepi de na de. Nōō a di fasi dē woo go a fesi a di biibi, te u tuu sa ko ta libi ku u seei ku wan hati kumafa Gadu kē. Biga u da sēmbē u Masa Jesosi Keesitu. U dēēn sinkii. Nōō u musu ta lei soni u di Womi Mii u Gadu dē te u sabi ēn bambuu kumafa a dē, nōō woo ko dē gbelingbelin kumafa Masa Jesosi seei dē sōndō fōutu.

¹⁴ Wa o dē kuma miii mōōn, u sēmbē ta tja nango ta ko ku dee ganjanganjan lei u de. Di sēmbē aki taki disi da i, i piki. Di otowan taki sō, i piki. Dee lō sēmbē dē ta mbei mōiti u de ganjan sēmbē tja go a sōsō sē. ¹⁵ Ma na be uu du sō e. Ma un boo ta fan dee leti soni dee Masa Gadu kē fuu ta fan gbelin da sēmbē ku lobi. Nōō woo ta ko dē kuma „Jesosi„ Keesitu, di hedima fuu, a hii fasi.

¹⁶ Nōō fa Masa Jesosi dē hedima fuu dē, a ta seeka u dee sēmbē fēēn be hiniwan fuu musu dē leti ka i fiti a di wooko, kumafa dee kamiankamian a sēmbē sinkii fiti ku deseei. Nōō te hiniwan sēmbē ta du ēn wooko kumafa a fiti ta lobi dee otowan fēēn, nōō woo nango a fesi seei.

Aki Paulosu ta bai dee sēmbē taa de an musu libi dee awoo

libi mōōn.

¹⁷ Fēēn hedi, dee sēmbē, mi ta tei di nē u Masa Jesosi bai unu taa wan musu libi kumafa dee sēmbē dee an ta dē ku Masa Gadu a wan sē ta libi e. Dee sēmbē dē, fusutan u de poi gaanduwe. ¹⁸ Pakisei u de dangu. De dē longi ku di teego libi u Masa Gadu. Biga de niinga u piki ēn buka tee de an sabi wan wojo soni fēēn. ¹⁹ De an ta fii sen da na wan soni mōōn.

De ta waka a dee taku giii u de hati baka ta du fanafiti soni tee a ko de sinkii kaa. Nöo soni an dë möön di sa hogi da de te de an sa du ën.

²⁰ Ma unu, wan musu dë sō e. Na a dee lö fasi aki u bi lei unu taa sō dee sēmbē u „Jesosi„ Keesitu ta libi. ²¹ Biga un bi kisi lei fēën, na sō nō? Aai, de bi lei unu dee tuutuu soni dee de bi si ku dee de bi jei a Masa Jesosi. ²² De bi lei unu taa un musu kaba ku dee awoo fasi dee un bi abi a fesi. Biga di hatibōō fuu libisēmbē hēn ta ganjan u ta tja u go kaba a sōsō.

²³ Nöo un musu bia disa di awoo fasi dē. Di hatibōō fuunu ku di pakisei fuunu musu tooka te i ko wan hii njunjun sēmbē. ²⁴ Un musu tei di njunjun libi di Gadu da u, nöo woon ko ta djeesi ën seei. Biga hēn ta libi bunu a hii futu ku limbo hati.

²⁵ Wē nöo fa u ta taki ën aki, dee sēmbē, nöo un musu kaba ku mindi soni e, nöo un fan ku unu seei gbelingbelin sōndō ganjan. Biga di wan sēmbē nöo u dē, sēmbē u Masa Jesosi.

²⁶ Ee hati fii boonu, nöo i musu mēni i seei fu ja du hogi. Sonu an musu go bifō hati fii kötō. ²⁷ Biga di didibi ta suku pasi faa buta i fii du hogi, nöo na dēen pasi e.

²⁸ Ee wan sēmbē i bi ta fufuu, nöo be i disa. Be i go suku bumbuu wooko ta du, fii sa ta heepi i seei te dou ku dee sēmbē dee dē a fuka.

²⁹ Na mbei poipoi fan kumutu a i buka e, ma be i ta fan dee lö fan dee dē fanōudu fu sa heepi sēmbē tja de ko a fesi.

³⁰ Wan musu libi a wan fasi di an fiti te nöo di Akaa u Masa Gadu kisi tjali e. Biga ku di Akaa dē seei Masa Gadu maaka u, fu tee di daka dou fu Masa Jesosi Keesitu musu toona saka ko a goonliba nöo woo kumutu a sitaafu ku telu awaa.

³¹ Nöo un musu kaba ku hoi sēmbē a bēē, dee sēmbē, ku di gandji un ta gandji da sēmbē. Un musu kaba ku dee lö libi aki e: hatiboonu, buja ku sēmbē, feti, kosi sēmbē. Hii dee sootu takuhati libi dē tuu faa musu kaba a unu. ³² Ma un musu ta fii ku di otowan fii ta tjali ku ën. Un musu ta dēen paadon. Biga fa „Masa Jesosi„ Keesitu dēdē da i dē, nöo Gadu an ta hoi i a bēē möön e.

Nöo sō u taki e, dee sēmbē.

5

Aki Paulosu ta lei dee sēmbē fa u de libi kuma sēmbē

di dē a limbo.

¹ Dee sēmbē o, unu da dee lobi mii u Masa Gadu, nöo un musu mbei möiti be un ko kuma hēn, kumafa wan mii kē djeesi ën tata a soni. ² Un musu lobi unu seei gaanfa e, kumafa „Masa Jesosi„ Keesitu lobi u tefa a tuwē hēn libi da u, kuma wan paima di a paka di suti da Gadu.

³ Un musu kaba ku dee peipei takulibi a di sē u manu ku mujēē soni. Un musu kaba ku langa hati ku jajo libi. Dee lö libi dē an fiti unu, biga unu da sēmbē u Masa Gadu „nöo un dē limbolimbo nēen wojo kaa„.

⁴ Sōseei dee peipei wisiwasi fan an musu ta kumutu a unu buka e, dee dēēwojo fan, ku dee gaan sipootu, ku dee fanafiti fan a manu ku mujēē soni. Dee lö fan dē an ta fiti wan sēmbē u Gadu. Ka fii dē ta fan dee lö fan dē, nöo a möön bunu fii ta da Gadu tangi.

⁵ Nöo wan soni i musu sabi gbelin e, dee sēmbē. Hēn da, te Gadu buta „Jesosi„ Keesitu ko kōnu a hii mundu liba kaa, nöo di bunu fēën kōndē an o dē u dee sēmbē dee ta libi dee fanafiti libi ku dee mötjō libi u di goonliba aki. Sōseei an o dē u dee sēmbē dee abi langahati u soni tu. Biga dee langahatima ku dee sēmbē ta begi oto gadu tuu dē di wan soni. Nöo di bunu u Gadu Kōndē, dee lö pei sēmbē dē an o feni ën seei.

⁶ Wan musu mbei na wan sēmbē ganjan unu ku dee sōsō fan u de taa Gadu u dini an taanga sō. Biga u dee lö libi naandē hedi mbei Gadu o kuutu dee sēmbē dee an kē pikī ën buka, ku gaan hatiboonu seei. ⁷ Hēn mbei wan musu nama ku de.

⁸ Biga a fesi unu seei bi dē a dungu tu, ma fa u dē aki wan dē sō möön. Masa Gadu tja unu ko buta a limbo, nöo un musu libi kuma sēmbē di dē a di sē u limbo. ⁹ Biga ee i dē a di sē u limbo, nöo joo ta libi bunu ku sēmbē, nöo joo ta libi letileti sōndō ganjan. ¹⁰ Nöo un musu mbei möiti fuun sabi di libi di Gadu lobi e, dee sēmbē.

¹¹ Wan musu a' bisi ku dee soni dee sēmbē dē a dungu ta du, biga de an ta tja heepi ko. Ma un musu libi a sō wan fasi u dee sēmbē dē musu si taa de an ta libi bunu. ¹² Biga dee soni de ta du tjubitjubi dē, de dē gaan sen soni seei, te ja sa tei de taki da sēmbē. ¹³ Ma fa woon ta libi bunu a de dendu dē, nöo deseēi o ko si taa de an ta libi bunu. Biga a limbo dē nöo naandē sēmbē ta si hii soni gbegedee. ¹⁴ Fēën hedi de taa:

Di sēmbē di dē a duumi dē, weki.

Hopo kumutu a dee dēdē sēmbē mindi dē,

be di Keesitu tuwē faja da i fii si limbo.

¹⁵ Fëen mbei i musu mëni i seei kumafa i ta tja i libi e. Wan musu libi kuma dee sëmbë söndö fusutan, ma un musu libi kuma sëmbë di a' bumbuu pakisei.

¹⁶ Nöö ee i feni okasi fii du wan bunu soni, nöö i musu du ën wante e, biga u de a wan gaan hogi ten. ¹⁷ Fëen hedi ja musu de kuma dee wisiwasima, ma i musu mbei möiti fii sabi andi Gadu kë a i.

¹⁸ Ja musu bebe soni te a buta i nëen leiki e, biga hën ta buta i ko kaba-a-sösöma. Ma be i ta de a di Akaa u Gadu leiki. ¹⁹ Nöö un tei dee kanda de a di Buku u Gadu ku dee oto kanda dee biibima mindi u ta gafa Gadu, nöö un ta fan ku unu seei ku de ta kanda ta mbei piizii da Masa Gadu ku hii unu hati. ²⁰ Sö un musu ta da Masa Gadu u Tata tangi hiniwan juu e, dee sëmbë. I musu ta dëen tangi u hii soni a di në u Masa Jesosi Keesitu.

Aki Paulosu ta fan ku dee womi ku dee mujëë fa u de musu

libi ku deseei.

²¹ Sö wë, dee sëmbë, un musu ta saka da unu seei e, fu di un ta lesipeki Gadu.

²² Dee mujëë, un musu ta saka da unu manu fu di un ta nama ku Masa Jesosi. ²³ Biga di womi hën da hedima fëen mujëë, leti kumafa Jesosi, Keesitu de hedima fuu dee sëmbë fëen. Hën seei da di Heepima fuu tu. Hën ku u de leti kumafa sëmbë hedi ku ën sinkii de, biga hën ta taki a u liba.

²⁴ Nöö leti kumafa u dee biibima ta saka da Masa Jesosi, Keesitu a hii soni, söseei dee mujëë musu ta saka da de manu a hii soni.

²⁵ Nöö un dee womi, un musu lobi dee mujëë fuunu leti kumafa Jesosi, Keesitu lobi u dee sëmbë fëen teefa a dëde da u.

²⁶ Nöö di soni mbei a dëde da u e, dee sëmbë, faa musu puu sundju a u hati seeka u buta gbelingbelin söndö föutu da Masa Gadu. Biga a bi konda di buka fëen da u te a kaba nöö hën a manda u fuu go dopu ku wata. Nöö a de tu fasi de a buta u ko de limbolimbo. ²⁷ Nöö a du ën sö fuu sa de wanlö waiti sëmbë dëen seei gbelingbelin söndö föutu a u hati, kuma wan mujëë de seeka bisi buta dililii faa toou ku wan womi.

²⁸ Nöö sö dee womi musu ta lobi dee mujëë u de kuma deseei sinkii. Biga fa i si manu ku mujëë sai de kaa, nöö de de di wan sinkii e. Nöö hën mbei te wan womi ta lobi ën mujëë, nöö hën da a ta lobi ën seei. ²⁹ Biga leti kumafa na wan sëmbë ta buuse hënseei sinkii ma a ta lobi ën ta dëen njanjan ta tjubi ën faa musu de bumbuu, nöö leti sö nöö Masa Jesosi ta lobi u dee sëmbë fëen ta sölogu u fuu musu de bumbuu. ³⁰ Biga u da dee kamiankamian fëen sinkii. ³¹ Fëen mbei a sikifi a Gadu Buku taa:

Ee wan womi i de nöö i a' wan mujëë fii,
nöö i musu kumutu disa i mama ku i tata go libi ku i mujëë,
be i ku ën ko di wan.

³² Nöö di fa wan womi ku ën mujëë ta libi ku deseei de, nöö a fesi a bi de wan tjubitjubi soni di libisëmbë an bi fusutëen. Ma fa u de aki, Gadu lei mi taa di libi u de de kuma wan peentje ta lei u fa di libi u Jesosi, Keesitu ku dee sëmbë fëen de.

³³ Wë nöö sö di soni de e, dee sëmbë. Fa mi ta fan ku unu aki, nöö hën da hiniwan womi musu lobi ën mujëë kuma hënseei sinkii. Nöö söseei tu hiniwan mujëë musu lesipeki ën manu. Da sö.

6

Aki Paulosu ta fan ku dee mii

ku dee gaan sëmbë u de.

¹ Un dee mii, un musu piki unu mama ku unu tata buka e, kumafa a fiti biibima u Masa Jesosi. ² Ja sabi fa a sikifi a Gadu Buku nö? A taa: I musu lesipeki i mama ku i tata. Hën da di fosu wëti di de ku wan paamusi a dendu taa, ³ ee i lesipeki i mama ku i tata nöö soni fii o waka bunu a di goonliba, nöö joo libi gaandi.

⁴ Nöö un dee gaan sëmbë, wan musu ta libi ku dee mii fuunu a wan fasi di na fiti e, te de ko ta hoi unu a bëë. Ma un musu kiija de a wan leti fasi ta lei de kumafa Masa Gadu kë u de musu libi.

Aki Paulosu ta fan ku dee saafu ku dee masa u de.

⁵ Nöö un saafu, un musu ta piki dee masa fuunu buka gaanfa ku fëë seei, u di un ta lesipeki Masa Jesosi, Keesitu hedi. Un musu du ën ku hii unu hati, leti kumafa un ta piki di buka u Masa Jesosi. ⁶⁻⁷ Wan musu ta wooko a sö wan fasi taa te di basi sai de bifö un ta wooko bunu, ma te an sai de nöö un bazia sindo fuunu. Biga te un wooko sö, nöö hën da un ta suku gafa a libisëmbë wojo nöö, ma na a Gadu. Ma un musu wooko leti kuma saafu u Masa Jesosi, Keesitu, ta du andi Gadu kë waiwai. ⁸ Biga i sabi taa Masa Gadu ta paka hiniwan sëmbë hën paima kumafa i ta du bunu tjika, ee i de saafuma, ee i de fiima.

⁹ Wë nõõ söseei, un dee masa un musu libi bunu ku dee saafu fu unu tu. Wan musu ta bai de ta musu de ta da de gaan buka. Biga unu tuu abi di wan Masa di dë a liba ala, nõõ an ta luku a fesi. Di wan fa nõõ a ta si u tuu.

Aki Paulosu ta konda da dee sëmbë fa u de tei dee fetilai u Gadu u de musu feti ku didibi.

¹⁰ Wë nõõ wan soni nõõ fika bi fuu taki mõn. Hën da fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dë, nõõ un musu tei di gaan kaakiti fëen di a abi faa heepi unu fuun ko dë gingin seei a di libi fuunu. ¹¹ Leti kumafa dee sodati ta bisi dee peipei soni u de nango a feti, sô nõõ i musu wooko ku hii dee fetilai Gadu ta da u. Nõõ te di didibi ko a i, nõõ an o kisi i ku dee hogi kõni fëen a ta boi. ¹² Biga na ku libisëmbë sinkii ku nõngö u ta feti e, ma ku dee tiima dee dë a mundu a liba ala, dee hedima u dee hia didibi dee abi taki a di dungu ten u dë aki. ¹³ Nõõ fëen hedi i musu biinga seei fu te de dou a i nõõ i dë kabakaba këëë ku dee fetilai Gadu da i fii wini de. Nõõ joo taanpu gingin, fu te di feti kaba nõõ joo dë di winima.

¹⁴ Nõõ seeka i seei sô: ta waka a dee tuutuu soni u Gadu baka sôndö ganjan. Nõõ te i du sô kaa, nõõ hën da i dë seekaseeka kuma wan sodati dë ku wan degi banti nëen mindi faa go a feti.

Nõõ i musu ta libi bunu a Gadu wojo. Nõõ te i libi sô kaa, nõõ hën da i dë seekaseeka kuma wan sodati di bisi wan felu soni ta tapëen hati.

¹⁵ Nõõ hiniwan juu i musu ta dë kabakaba fii go konda da sëmbë kumafa Gadu ta puu sëmbë a hogi basu ta da de böö. Nõõ te i dë sô kaa, nõõ hën da i dë ku susu taitai a i futu kuma wan sodati nango a feti.

¹⁶ Nõõ söseei hiniwan juu i musu abi biibi a Gadu liba. Nõõ te i dë sô kaa, nõõ didibi an o feni baaku a i faa kisi i. I o dë kuma dee sodati ta hoi wan pei felu soni goboo sô a de fesi fu de tapa dee faja piiwa u dee felantima.

¹⁷ Nõõ hiniwan juu i musu sabi tuutuu taa Gadu puu i didibi faja. Ja dë a di didibi basu mõn. Nõõ te i sabi sô kaa, nõõ hën da i dë kuma dee sodati ta tjubi de hedi ku felu kaapusa. Nõõ i musu tei di wöutu u Gadu di di Akaa fëen ta da i. Hën da sëufangi fii kaa.

¹⁸ Nõõ hiniwan juu i musu ta tja hii dee fuka i abi tuu ko a Gadu fesi ku begi ku djëmë, kumafa di Akaa fëen ta manda i fii begi. I musu ta dë kabakaba fii ta begi da hii dee sëmbë u Masa Gadu nõömö. Ja musu wei mõönsö.

¹⁹ Nõõ un musu begi da mi tu, dee sëmbë, be Gadu heepi mi u mi konda di buka fëen waiwai sôndö fëëë, fu sëmbë sa ko sabi di pakisei fëen di a bi abi a fesi tjubitjubi nëen hati kumafa a bi kë heepi sëmbë tjika. ²⁰ Biga tjabukama fëen mi dë ta fan ku sëmbë nëen kamian. Fëen mbei de sôötö mi ku bui buta a dunguwosu aki. Nõõ un begi da mi u mi sa ta konda di Buka waiwai sôndö fëëë kumafa, a fiti u mi musu kondëen da sëmbë.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

²¹ Wë kumafa libi u mi dë aki, dee sëmbë, nõõ mi o manda Tikikusi be a ko piki unu be un sabi. Di womi dë dë wan bumbuu futuboi u Masa Gadu e. A dë wan sëmbë fuu, nõõ u lobi ën seei. Nõõ te a ko a unu ala, nõõ a o piki unu kumafa hii soni u mi dë. ²² Fëen hedi mi mandëen ko a unu faa piki unu be un jei fa mi dë, be hati fuunu kötö.

²³ Söö. Wë dee sëmbë fuu dë, Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu da unu böö. De musu heepi unu be un lobi unu seei ta hoi di biibi nango nõömö.

²⁴ Di bunuhati fasi u Masa Gadu musu dë ku unu ku hii dee oto sëmbë dee ta lobi Jesosi Keesitu a wan tuutuu fasi.

„Na soni mõönsö. Mi, Paulosu, manda gaan odi da unu. A tan sô.”

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Filipi

Wan wöutu a fesi.

Di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu, hën sikifi di biifi aki manda da wanlö biibima u Masa Jesosi dë a wan köndë de kai Filipi. Paulosu seei bi go konda di buka u Masa Jesosi da dee sëmbë aki tefa de bia ko piki di Buka ta biibi a Masa Jesosi. (Luku Tjab. 16.) Nöö hën di Paulosu kumutu a dee Filipi sëmbë ta paaja di Buka a köndëköndë tee wan pisi, hën lanti kisi ën tja go söötö a dinguwosu u Masa Jesosi hedi. Nöö hën dee Filipi biibima ko jei, nöo hën de manda wan sëmbë u de de kai Epafodisi go haikëën. Nöö di di sëmbë ko haikëën tefa a o toona go, nöo hën Paulosu sikifi di biifi aki manda tangi da dee Filipi biibima u di fa de libi ku ën. Söseei a manda lei de unfa u de libi kumafa Gadu kë.

Nöö fa a mbei di biifi aki, nöo a dë söötösöötö eti. An sikifi na un köndë a bi dë, a kandë a dë a Loomë. A sai dë ta haika lanti fu de musu kuutu soni fëën, ee de o kii ën ee de o puu ën.

Aki Paulosu ta manda odi da de.

¹ Wë dee sëmbë, mi Paulosu manda gaan odi da unu. Fa mi ta mbei di biifi aki, nöo mi ku Timoteo, nöo sö u dë aki, u dee futuboi fu Jesosi Keesitu. Nöö u ta manda di odi da hii unu tuu, un dee sëmbë a Filipi dee dë apaiti da Gadu fu di unu ku Masa Jesosi Keesitu ko di wan. U ta mandëën da un dee hedima ku dee basia u keiki tuu. ² Fa un sai dë, u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta heepi unu ku de bunuhati e. De musu ta da unu böö.

Aki Paulosu ta begi ku wai

da dee sëmbë.

³ Wë dee sëmbë, hiniwan juu te mi ta mëni unu, nöo mi ta da di Gadu fuu di mi ta dini aki tangi fuunu hedi. ⁴ Hiniwan ten mi ta begi da unu tuu ku gaan piizii seei, ⁵ fu di u ku unu dë a di wan wooko makandi ta paaja di Buka u Masa Jesosi. Wë biga fu di ten un jei di Buka, nöo hën wë un tei ën, hën i si un dë ku mi makandi a di wooko fu te tide eti. ⁶ Nöö mi sabi taa di Sëmbë di seti di bambuu wooko a unu hati dë, an o disëën a hafu pasi möönsö. Ma a o tjëën go dou fu te di daka Jesosi Keesitu o toona ko a goonliba aki baka.

⁷ Wë dee sëmbë u Filipi dë o, a fiti fa mi ta wai ku unu aki e. Mëni fuunu dë a mi hati. Biga fa Gadu naki mi di kölöku ku ën bunuhati aki fu mi sa ta tja di Buka u Masa Jesosi dëën, nöo mi sabi taa un tuu dë ku mi nëën makandi nöömö. Di juu mi bi ta waka ta lontu ta biinga ku di Buka u sëmbë musu piki ën, ta sitampu ën a kamiankamian, nöo un bi dë ku mi nëën kaa. Nöö fa de söötö mi a dinguwosu aki, un dë ku mi nëën eti. Wan disa mi möönsö. ⁸ Nöö Masa Gadu seei dë kotoigima ta si mi hati kumafa mi ta hangi unu tjika e. Jesosi Keesitu hën wë i si buta di gaan lobi fuunu a mi hati aki e.

⁹ Nöö te mi ta begi Masa Gadu da unu, dee sëmbë, nöo mi ta begi ën fu di lobi fuunu musu ta göö ku fusutan ku kôni nango nöömö. ¹⁰ Biga te un dë sö kaa, nöo woon ko sabi unfa u wegii soni te un kaba luku ee undi da di möön bunu wan fuun tei. Nöö woon dë bambuu sëmbë gbelingbelin seei söndö föutu te di daka dou di „Masa Jesosi, Keesitu o toona ko a goonliba. ¹¹ Biga hën o ta wooko a unu liba fuun ta libi bunu a hii futu, be sëmbë sa si. Nöö de o ta gafa Masa Gadu seei, në fëën o ta bai fuunu hedi. Sö wë u ta begi da unu e, dee sëmbë.

Aki ta lei taa di fa de söötö Paulosu dë, a a' wan heepi.

¹² Wë un dee sëmbë u mi dë o, mi kë fuun sabi taa di soni pasa ku mi aki, hën wë mbei di paaja u di Buka u Masa Jesosi nango a fesi seei. ¹³ Biga hii dee wakitima u di Gaan Kônu wosu aki palalaa dou, ku hii dee oto sëmbë aki, de tuu ko si taa na wan wojo soni mi du möönsö bifö de kisi mi bui buta aki. Ma fu di mi dë wan futuboi u „Jesosi, Keesitu hedi hën mbei. ¹⁴ Nöö hën wë mbei gaan së u dee oto sëmbë fuu dee ta biibi a Masa Jesosi aki ko tei taanga a mi, hën de ko ta konda di Buka waiwai söndö fëëë. Biga de si taa fa de kisi mi fu Masa Jesosi hedi aki, nöo ma a' toobi.

¹⁵ Fa u dë aki, a ko dë taa so sëmbë ko ta konda di Buka u „Masa Jesosi, Keesitu ku felanti, fu di de ta haun ku mi. Biga de kë u në u de musu bai kuma mi tu. Ma so sëmbë ta tjëën ku limbohati, ¹⁶ ku lobi. Biga de sabi taa na wan hogi mi du mbei de söötö mi buta aki möönsö, ma fu di mi ta fia ku sëmbë u de sabi taa di Buka u ta tja aki, tuutuu soni a dë.

¹⁷ Fa dee sëmbë ta tja di Buka fu de feni nëbai hedi dë, nöo de an ta tjëën ku limbohati e. Biga de ta mëni taa fa de ta du dë, nöo möönmöön mi o fuka a di sitaafu mi dë aki. ¹⁸ Wë nöo andi seei mi abi u taki fu di soni dë, dee sëmbë? Biga ee de ta tjëën ku limbohati mi ta wai. Ee de an ta tjëën ku limbohati mi ta wai. Wë biga möönmöön seei di Buka u Keesitu ta paaja nango a hii mundu.

Aki ta lei fa di libi u Paulosu

dë dëen.

Nöo mi o ta wai nöömö tu e. ¹⁹ Biga fa un ta begi da mi naandë, ku fa di Akaa u Jesosi Keesitu ta heepi mi tjika aki, nöo mi sabi taa mi o kumutu nöömö a di sitaafu i si mi dë aki. ²⁰ Nöo mi abi di biibi a Gadu taa ma o du na wan soni fu sen fëen musu kisi mi a bakaten. Ma mi o abi degihati fu mi sa tja miseei a wan bunu fasi, be „Masa Jesosi, Keesitu feni gafa fu mi hedi kumafa a bi ta feni nöömö kaa, aluwasi ee mi libi ee mi dëdë.

²¹ Nöo fa i si mi ta fan aki, nöo mi dë kabakaba fu hiniwan u de tu soni dë e, dee sëmbë, Biga hii libi u mi dë a „Jesosi, Keesitu kaa. Hii soni mi ta du kaa, nöo fëen hedi. Nöo ee mi dëdë seei a o dë wan wini da mi „biga nëen ala mi o go. ²² Ma ee mi dë ku libi eti, nöo a kandë mi o sa heepi möön hia sëmbë fu de ko a fesi a di së u Gadu.

Fëen mbei ee a bi dë soni u mi tei, nöo ma bi o sabi undi u de mi kë. ²³ Biga mi kë de tuu. Mi kë kumutu a di goonliba aki go dë a „Masa Jesosi, Keesitu ala. Di dë sa dë di möön gaan bunu soni da mi o. ²⁴ Ma nöo a dë möön fanöudu da unu fu mi fika a goonliba aki ta heepi unu eti.

²⁵ Hën mbei misikuma mi o fika tu, fu mi sa heepi hii unu tuu fuun sa ko möön fesi a di biibi un sai dë, ta wai ku ën. ²⁶ Nöo ee mi dë te mi toona ko a unu, nöo di wai di un ta wai ku Jesosi Keesitu dë kaa, nöo a o möön bigi eti.

Aki Paulosu ta da de taanga a dee sitaafu de ta tja.

²⁷ Wë nöo dee sëmbë, fa soni o waka ku mi ku fa soni an o waka ku mi, nöo di dë ma sabi eti e. Ma unu, un musu tan ta libi nöömö kumafa a fiti dee lö sëmbë dee piki di buka u Keesitu. Ee mi toona ko a unu, ee ma ko a unu seei, ma mi musu ta jei fuunu nöömö taa un ta hoi dou ku wan hati, un ta tuwë gogo a wan së makandi fu sëmbë musu sabi taa di Buka u Masa Jesosi un ta biibi dë, a dë wan bumbuu buka.

²⁸ Fa so sëmbë ko dë felantima ku unu dë seei, dee sëmbë, ma wan musu panta e. Un musu ta hoi nango nöömö söndö fëë. Nöo te un du sö, nöo de o ko si taa unu ta feni heepi a Gadu, ma de, de ta kaba a sösö. Sö fuun libi ku dee felantima fuunu e, dee sëmbë. ²⁹ Biga fa un feni bunu a Gadu naandë fu di un nama ku „Jesosi, Keesitu, nöo na fuun ta biibi nëen nöo a kaba e, ma fuun ta tja sitaafu fëen hedi tu. ³⁰ Nöo di sitaafu di un ta tja a Filipi ala, hën da di wan seei sitaafu un bi si mi tja dë, ku di un jei mi ta tja aki tu. Hën da u tuu ta tja di wan sitaafu makandi e, dee sëmbë.

2

Aki Paulosu ta manda de

u de libi makandi.

¹ Wë dee sëmbë o, fa unu ku Masa Jesosi Keesitu ko di wan naandë, nöo an ta da unu degihati nö? Fa a lobi unu tjika naandë, nöo hati fuunu an ta dë bööböö nö? Fa un kisi di Akaa u Masa Gadu dë, an ta heepi unu fuun libi makandi a wan suti fasi nö? Wan ko ta abi fii ku tjalihati da unu na unu nö? ² Ma seei a fika wan soni eti o. Biga mi kë ta jei fuunu taa un tuu ta libi makandi ku wan hati nöömö. Mi kë ta jei taa un ta lobi unu seei ta fiti buka makandi ta biinga ku di wan soni nango nöömö.

³ Wan musu ta du soni fuun feni nëbai hedi e, dee sëmbë. Wan musu mbei taa i hei möön otowan tu, ma be i saka i seei da dee otowan fii ta luku de kuma de hei möön i. ⁴ Ja musu ta mëni fii wanwan soni nöo a kaba e, ma hibiwan fuunu musu ta mëni soni u di otowan fëen tu.

⁵ Dee sëmbë o, fasi fuunu musu djeesi di u Masa Jesosi Keesitu e. ⁶ Wë biga fa a sai dë, Gadu a dë. Hën ku Masa Gaangadu abi di wan hei. Ma an bi biinga faa hoi ën seei gingin a di hei a bi abi naandë e. Nönö. ⁷ Ma a butëen a wan së, nöo hën a bazia ko a goonliba aki ko dë kuma wan futuboi u libisëmbë. Sinkii fëen bi dë leti kuma libisëmbë, ⁸ nöo de bi ta si ën kuma libisëmbë nöo tu. Nöo hën wë a ta sakëen seei ta piki Gadu buka teefa i si a dëdë gbolo. Nöo di dëdë a dëdë naandë, nöo hën da „di möön gaan sen dëdë u goonliba e. Biga, de pekëen a lakpa pau kii. Sö a saka hënseei tjika.

⁹ Nöo fa a du dë, nöo hën wë mbei Masa Gaangadu weki ën tja go buta a di möön kaba hei kamian u mundu. Hën a dëen wan në di hei möön hii në, ¹⁰ taa hii mundu musu saka deseei nëen basu. Ee i dë a Gaangadu ala, ee i dë a goonliba aki, ee i dë a goonbasu seei, ma hibiwan sëmbë o saka tjökö kini a goon nëen fesi nöömö wan daka. ¹¹ Nöo hii mundu o ko piki taa Jesosi Keesitu hën nöo da Masa. Nöo gaan nëbai seei hën Tata Masa Gadu o kisi awaa.

Aki Paulosu ta lei de fa u de libi a oto sëmbë dendu.

¹² Wê dee lobi sêmbê u mi naandê, di mi bi dê a unu ala nöö un bi ta piki di Buka kaa. Nöö fa ma dê a unu mindi dê möön, nöö awaa seei un musu ta piki ên möön eti e. Un musu ta biinga nöömô ku gaan lesipeki, ku panta u Gadu, be di heepi un feni nêen musu dê u sêmbê sa si a unu libi. ¹³ Biga hênseei wê ta wooko a i hati fi kê du dee soni dee ta dêen piizii, nöö hênseei ta toona da i taanga tu fi sa du de.

¹⁴ Nöö dee sêmbê, wan musu ta kuutu soni a buka ta fia ku sêmbê e. ¹⁵ Ma hii libi fuunu musu ko gbelingbelin söndô föutu fu sêmbê sa si.

Fa dee oto sêmbê sai dê, de ta libi fanjanfanjan. Libi u de an ta kai ku Gadu möönsô. Ma un dee mii u Gadu musu dê a dee lô sêmbê naandê mindi leti kuma dee teeja a liba dee ta sêndê faja ta tuwê limbo a mundu. Sô di libi fuunu musu dê limbolimbo tjika. ¹⁶ Nöö dee sêmbê an dê a Masa Gadu sê o si taa unu abi dee wöutu dee ta da sêmbê di libi u teego. Nöö te un libi sô kaa, nöö mi o wai seei a di daka „Masa Jesosi, Keesitu o toona ko e. Biga mi o si taa fa mi bi ta biinga ku unu dê, nöö ma wooko u sôsô.

¹⁷ Wê dee sêmbê, fa un ko ta biibi a Masa Gadu ta dini ên naandê, nöö a dê kuma wan paima un ta tja go dêen tangi e. Nöö ee a dê taa fu di Buka di mi ta konda aki hedi dêdê musu kii mi, nöö ma a' toobi. Mi o dê seei waiwai fu di dê. Biga di dêdê u mi o dê sô kuma mi mökisi miseei ku di paima di un ta tja go dêen dê. ¹⁸ Nöö unu seei tu, an o dê fuun kusumi fu di dêdê u mi hedi e, ma un musu ta wai ku mi fu di mi ku unu tuu sa tja di paima dê go da Gadu makandi.

Aki Paulosu taki soni u Timoteo.

¹⁹ Dee sêmbê o, fa mi dê aki mi a' di mêni taa abiti möön nöö Masa Jesosi o jabi pasi da mi u mi manda Timoteo ko haika unu. Nöö te mi jei unfa un dê, nöö mi o dê bööböö ku telu. ²⁰ Biga ma abi sêmbê aki kuma hên möönsô di ta mêni unu ku hii ên hati. Fa a sai dê, hiniwan juu a ta kê jei fa fuunu. ²¹ Ma dee otowan u ku de dê aki, de an dê sô e. De ta biinga ku deseei soni nöö. De aan toobi ku soni u Jesosi Keesitu wan bêtê.

²² Ma unu seei sabi Timoteo. Fa mi ku ên ta wooko makandi ta paaja di buka u Masa Jesosi, nöö a dê leti kuma wan mii ta heepi hên tata a wooko. Sô a ta libi bunu ku mi tjika. ²³ Nöö fêen hedi te mi jei andi o pasa ku mi aki, nöö mi o mandêen hesihesi ko a unu be un jei. ²⁴ Ma mi a' di biibi a Masa taa abiti möön miseei sa ko a unu tu.

Aki Paulosu taa a ta manda Epafodisi toona go.

²⁵ Nöö dee sêmbê, un haika e. Mi si taa a dê fanöudu fu mi manda Epafodisi toona ko a unu baka. Di un mandêen ko a mi aki faa sölogu mi, nöö mi ku ên libi suti seei kuma baa ku baa. U bi dê a di wooko makandi ta biinga seei fu di buka u Masa Jesosi musu paaja.

²⁶ Ma fa u dê aki, a ko ta hangii unu tee na soni. A ta mêni unu te a ta kusumi, fu di un bi jei taa a suwaki. ²⁷ Wê nöö a bi suwaki tuu o, tee a fika piki nöö a bi dêdê. Ma Gadu bi abi tjali u mi ku ên tuu, hên a heepi ên fu ma musu tja sitaafu a sitaafu liba. ²⁸ Nöö fêen mbei mi kê mandêen ko da unu hesihesi be un si unu seei wojo ku wojo, nöö miseei hati o kötö tu.

²⁹ Nöö fa i si a o ko a unu ala, nöö mi kê fuun kisi ên hoi ku wai e, biga unu ku ên tuu da sêmbê u Masa Jesosi makandi. Nöö sô wan sêmbê un musu a' lesipeki fêen e, ³⁰ biga fu di wooko u „Jesosi, Keesitu hedi wê mbei a bi fika piki nöö a bi dêdê. A dê wan sêmbê an ta a' toobi ku ên libi, ma a ta biinga kodo ta heepi mi a unu kamian, fu di wan sa dê ku mi aki.

3

Aki Paulosu ta bai de u de musu kõni ku dee sêmbê dee ta kê buta de a wêni basu.

¹ Wê un dee sêmbê u mi naandê, di unu ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöö un musu ta wai u di dê hedi.

Söö. Wê nöö fa a dê taa mi ta sikifi di wan seei soni da unu hibiwanten aki, nöö ma a' toobi. Ma mi o ta du ên nöömô biga mi si taa a dê wan soni di sa tjubi unu fu sêmbê an sa feni unu ganjan.

² Nöö mi o bai unu a wan soni e, dee sêmbê. Biga mi jei taa wanlô daguhatiböö sêmbê takulibima u goonliba ta ko a unu naandê u ko poi sinkii fuunu. „De taa un musu koti unu sinkii buta di maaka u Isaëli ufö un sa ko sêmbê u Masa Gaangadu.„ Ma wan musu piki de e!

³ Wê biga fa u dê aki, nöö u da dee sêmbê dee Gadu ta luku apaiti e, na dee sêmbê dee abi di maaka a sinkii. U da dee sêmbê Gadu buta di Akaa fêen a u hati fuu ta begi ên ta gafa. Nöö Jesosi Keesitu, hên wanwan u ta mêni faa heepi u. Hên wanwan u ta wai da, na di maaka dê möön.

⁴ Wê ee a dê taa Masa Gadu musu luku wan sêmbê a di fa de pai ên kiija a libisêmbê fasi, nöö misikuma sêmbê an sa möön mi a di dê. ⁵ Biga mi da wan Isaëli sêmbê seei dju. De pai

mi a di lö u Benjamin, nöö baka aiti daka feën, nöö hën de koti mi buta di maaka. Nöö a di së u dee Isaëli wëti fuu nöö mi bi dë basi seei, biga mi kisi lei feën te mi ko wan Faliseima.

⁶ Ka mi bi ta du ën tjika dë, dee sëmbë, nöö mi nama ku dee Isaëli wëti fuu teee mi ko ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi seei fu di de disa dee wëti dë u hoi. Ee i luku ën te i kaba, nöö i sa si taa mi bi ta hoi dee gaangan pisi ku dee pikipiki pisi fu dee Isaëli wëti tuu. Hii sëmbë bi sa si taa mi bi dë söndö föutu a dee soni dë.

Aki ta lei andi da dee soni Paulosu ta kai gaan soni

nëen libi awaa.

⁷ Ma fa mi ko nama ku Jesosi, Keesitu a baka aki, nöö dee lö soni i si mi bi ta kai gaan soni dë, nöö ma a' bisi ku de möön e. De ko dë söso soni da mi seei. ⁸ Nöö na de nöö, ma fa mi ko luku hii soni te mi kaba aki, nöö ma si na wan soni a mundu di dë möön bumbuu soni da mi möön leki fa mi sa ko sabi Jesosi Keesitu mi Masa. Feën mbei hii dee oto soni tuu fia ko dë gaan söso soni seei a mi wojo, nöö hën wë mi disa de tuu. Biga Masa Jesosi hën wanwan tö nöö mi kë.

⁹ Fa mi ku ën ko nama aki, nöö mi kë ko bumbuu sëmbë a Masa Gadu wojo tuú, ma na fu di mi ta hoi wëti mbei e, ma fu di mi ta biibi a Jesosi, Keesitu hedi. Wë biga te wan sëmbë i biibi nëen ufö Gadu ta tei i u bumbuu sëmbë tuutuu awaa.

¹⁰ Dee sëmbë o, di soni di mi kë, hën da u mi ko sabi Masa Jesosi gaanfa e. Mi kë feni di lö kaakiti dë a mi libi di bi weki ën baka a dëdë. Mi kë nama ku ën makandi a dee sitaafu dee a bi tja. Nöö fa a piki Masa Gadu buka tefa dëdë kii ën dë, nöö mi kë djeesi ën a di dë tu.

¹¹ Biga tee mi ko dë sö kaa, nöö mi abi di biibi taa mi o feni di njunjun libi di Masa Jesosi bi feni di a hopo baka a dëdë.

¹² Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma mi sabi taa ma dou ka fu mi dou eti e. Wë biga ma ko dë wan gbelingbelin sëmbë söndö föutu eti. Ma mi ta biinga nöömö fu mi musu ko kumafa Jesosi Keesitu bi kë u mi ko, di a tei mi ko sëmbë feën. ¹³ Mi taki e, dee sëmbë, ma dou a di maaka dë eti e! Ma fa i si mi dë aki, a di biinga naandë nöö mi dë. Ma a' toobi ku dee soni dee bi pasa ku mi kaa, ma mi ta biinga seei ku dee soni dee dë a mi fesi ta ko. ¹⁴ Biga mi kë go dou fu mi wini di paima a Masa Gadu Köndë ala di a bi kai mi fu mi ko tei, fu di mi ku Jesosi Keesitu ko di wan.

¹⁵ Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö uu dee sëmbë dee göö ko a fesi a di biibi, nöö be u tuu abi di wan pakisei a dee lö soni aki e. Ma ee wan sëmbë ja tifi hedi ku wan pisi feën, nöö i disëen da Gadu, nöö a o da i fusutan feën a bakaten. ¹⁶ Ma nöö di soni di u ko abi fusutan feën kaa, nöö ku ën fuu libi e.

Aki ta lei kumafa dee biibima ku dee sëmbë an ta biibi tooka.

¹⁷ Nöö dee sëmbë o, un musu luku kumafa mi ta libi, nöö un djeesi mi e. Nöö te i si wan sëmbë ta libi a di fa u bi lei unu dë kaa, nöö un nama ku ën tu.

¹⁸ Biga wë fa u dë aki sömëni sëmbë an dë ku u a wan së. Leti kumafa i si mi bi taki ën da unu sömëni pasi kaa, nöö söseei mi o toona taki ën da unu wan pasi möön, ku gaan tjali a hati ku wata a wojo seei, taa sömëni sëmbë ta libi felanti ku di dëdë Jesosi, Keesitu dëdë a di lakpa pau. De ta libi leti kuma an bi dë fanöudu faa bi musu dëdë da u.

¹⁹ Nöö fa i si de sai dë, nöö kaba seei de o kaba a söso go a didibi faja e. Biga dee taku hangi u de hati, nöö a de baka nöö de ta kule, teefa i si a ko kuma gadu u de de ta dini. A sen soni baka nöö de ta waka e, ta suku gafa. Fa de sai u de dë, dee soni u di goonliba aki tö nöö ta dë a de pakisei.

²⁰ Ma u wa dë sö e, baa. Fa u dë aki, u da goonmii u Masa Gadu Köndë, nöö ku gaan piizii seei u dë aki ta luku Masa Jesosi Keesitu di Heepima fuu, faa musu ko a u. Biga wan daka a o bazia ko a u nöömö. ²¹ Nöö te a ko, nöö a o tooka dee goonliba sinkii fuu aki buta ko kuma di feën seei. Nöö ku di gaan kaakiti feën di ta mbei hii soni saka nëen basu, nöö ku ën wë a o du ën e.

4

Aki Paulosu ta manda wan apaiti buka da wanlö sëmbë.

¹ Dee sëmbë u mi dë, mi lobi unu e, nöö mi ta hangi unu seei. Unu da dee sëmbë mi ta wai da. Fa un bia ko piki di Buka u Masa Jesosi di mi tja ko da unu naandë, nöö mi ta feni gafa a Gadu fuunu hedi o. Nöö hën mbei wë mi kë fuun finga gingin a Masa Jesosi. Wan musu disëen möönsö.

² Nöö un de tu mujëe dë, Jodia ku Sentike, gaantangi mi begi unu taa be un ta dë makandi ku wan pakisei e, fa i si un tuu ta biibi a Masa Jesosi liba dë. ³ Nöö mi ta begi mi mati Sisigusi di mi ku ën bi ta wooko sö bunu dë, taa be a heepi de tu mujëe dë e. Biga de bi ta biinga seei ta heepi mi, mi ku de bi ta paaja di buka u Masa Jesosi makandi, u ku Kilemeti ku dee otowan

tuu. Fa de sai dē, nōo de tuu nē dē sikifisikifi a Masa Gaangadu buku ala fu de feni di libi u teego.

Aki Paulosu ta lei de mōön

fa biibima musu libi.

⁴Nōo un haika e, dee sēmbē. Fa un ta biibi a Masa Jesosi liba dē, nōo sōsō wai nōo fuun ta wai e. Mi o taki ēn da unu wan pasi mōön taa un musu ta wai nango nōömō. ⁵Nōo un musu ta libi ku saka fasi a hii sēmbē dendu be de ta si, biga abiti mōön nōo Masa Jesosi o toona ko.

⁶Nōo wan musu ta booko hedi a na wan soni e, ma un musu ta begi Masa Gadu nōömō ta dēen tangi. I musu ta tja hii dee fuka fii nango ta konda dēen, ⁷nōo a o da i kōtōhati. Nōo di kōtōhati di a o da i dē o bigi pasa hii sēmbē fusutan, nōo a hoi hii pakisei fii ku i hati tuu a Jesosi Keesitu liba.

⁸Nōo dee sēmbē u mi dē, fa i si un sai dē, pakisei fuunu an musu ta dē a poipoi soni e. Ma dee soni dee dē tuutuu ku dee dē fanōudu ku dee soni dee dē leti, dee soni dee dē gbelingbelin a Gadu wojo, ku dee soni dee dē u lobi, ku dee soni dee dē u kai gaan soni, a dee lō bumbuu soni dē nōo fuun musu buta pakisei e. Wē biga dee soni dee dē u gafa nōo musu ta dē a unu hati un ta mēni.

⁹Nōo hii dee soni un bi lei a mi tuu ku dee un bi si mi ta du, nōo de fuun ta du e. Nōo Masa Gaangadu di nōo ta kōtō sēmbē hati o dē ku unu.

Aki Paulosu manda tangi da

dee sēmbē bi heepi ēn.

¹⁰Dee sēmbē o, mi ta wai seei ta da Masa tangi fu di mi si maun fuunu mōön e. Biga mi ko sabi taa un ta mēni mi eti. Ma fa i si mi taki ēn dē seei, ma mi sabi taa un bi ta mēni mi nōömō. Wan bi disa mi, ma di wan bi feni sēmbē nōo hēn wē mbei.

¹¹Ma fa mi ko ta wai aki seei, ma an dē taa mi bi dē fukafuka e. Biga mi lei kaa u mi dē tiffhedi hiniwan juu ku dee soni dee mi abi. ¹²Biga fa mi dē aki, nōo mi saandi de kai fuka. Sōseei mi sabi unfa a dē te mi abi hia. A dee fasi dē tuu mi lei u mi libi. Ee mi abi, mi sabi unfa u libi taa mi abi. Ee ma abi, mi sabi unfa u libi taa ma abi. Mi lei u mi njan hia te mi abi hia, nōo mi lei u tja hangi te ma abi soni u njan. ¹³Hiniwan sootu pei soni di ko a mi, nōo mi dē tiffhedi ku ēn kaa, biga Masa Jesosi, Keesitu ta da mi kaakiti.

¹⁴Ma tōkuseei fa un du dē, nōo hēn da un du bunu e, dee sēmbē, biga un nama ku mi a dee sitaafu dee i si mi ta tja aki.

¹⁵Nōo sō mi ku unu bi dē kaa e. Biga unu seei sabi taa di ten di un bi ko piki di Buka njunjun, nōo dee oto biibima a dee kōndēkōndē an bi ta libi ku mi kumafa mi ku unu bi libi. Wē biga di ten mi kumutu a di pisiwata u Masadonia a unu ala u go paaja di Buka a dee oto kōndē, nōo unu wanwan nōo da sēmbē di bi ta manda soni da mi. ¹⁶Fa mi dou a Tesalonika seei, nōo hēn un seti manda soni da mi wante te dou sōmēni pasi, dee soni dee mi bi abi fanōudu.

¹⁷Ma nōo fa i si mi ta fan aki, dee sēmbē, an dē taa un musu ta manda soni da mi hiniwan juu e. Ma mi kē fuun ta libi a sō wan bunu fasi nango nōömō, be di paima fuunu di woon feni a Gadu musu ta gōo nango nōömō tu.

¹⁸Fa un manda dee soni a Epafodisi da mi aki, nōo mi abi soni te a hia awaa. Soni seei an fuka mi mōön. Nōo na mi nōo un da e, dee sēmbē, ma Masa Gadu seei wē un da tu. Wē biga di bunu di un du mi aki, nōo a suti dēen. A dē leti kuma wan paima un tja ko dēen, nōo hēnseei ta wai ku unu tu. ¹⁹Nōo fa a dē di Gadu u mi ku unu aki, nōo a abi sōmēni gudu e, nōo a o da unu hiniwan u de di un abi fanōudu. A o da unu ēn te a hia tjika pasa maaka seei, fu di unu ku Jesosi Keesitu ko di wan.

²⁰Wē nōo Masa Gadu u Tata, hēn musu feni gafa ku nēbai nōömō. A tan sō.

Aki Paulosu tapa di biifi.

²¹Sōo. Wē ma a soni u taki mōön mōön leki, mi ta manda gaan odi da hii un dee sēmbē ala tuu, dee Gadu ta luku apaiti fasi fu di unu ku Jesosi Keesitu ko di wan. Nōo dee oto sēmbē fuu dee dē ku mi aki, nōo deseeti ta manda gaan odi da unu tu. ²²Sōseei hii dee oto sēmbē u Masa Jesosi u di kōndē aki tuu ta manda odi da unu tu. Nōo dee sēmbē fuu dee ta dē a di wosu u di Gaan Kōnu ta manda gaan odi da unu apaiti.

²³Sōo. Wē aki mi tapa di biifi taa Masa Jesosi Keesitu musu tja unu ku ēn bunuhati e, dee sēmbē. A musu ta tii unu akaa. A tan sō.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolosën

Wan wöutu a fesi.

Di ten Paulosu bi dë a dunguwosu, nöö hën a manda di biifi aki go wasiköi dee biibima u Masa Jesosi a di köndë de kai Kolosën, fu de an musu kumutu a di biibi. Biga a jei taa sêmbë ta ko ta ganjan de dë. De ta lei de wan oto fasi u de dini Gadu taa de musu hoi peipei wëti. Ma Paulosu taki da de taa de an musu buta deseei a wëti basu möön. Biga de abi Masa Jesosi, nöö a tjika kaa.

Aki di biifi seti.

¹ Wë dee sêmbë, mi da Paulosu e, wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de ta kai apösutu di Masa Gadu buta ku ën seei kë fu mi ta tja di buka fëen dëen. Nöö mi ku u baa Timoteo ² ta manda gaan odi da un dee sêmbë u Masa Gadu a Kolosën ala, dee ta biibi a Masa Jesosi Keesitu liba ta piki ën buka nöömö. Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu ta tja unu ku de bunuhati e. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta wai fu di dee sêmbë piki di buka

u Masa Jesosi.

³ Wë nöö dee sêmbë, fa u ta begi hiniwanten da unu aki, nöö u ta da di Tata u Masa Jesosi Keesitu tangi fuunu hedi e. ⁴ Biga u ta jei u di libi fuunu kumafa un ta biibi a Jesosi Keesitu liba tjika, ku di fa un ta lobi hii dee oto sêmbë fëen dee ta waka nëen baka. ⁵ Sensi di un jei di tuutuu Buka u Gadu taa a abi wan suti libi nëen köndë u da unu, nöö hën un piki ën, hën un bia ko ta libi kumafa di Buka taki.

⁶ Nöö di Buka u ta taki aki, nöö hënseei da di Buka di ta paaja a hii goonliba fa u dë aki e. Möönmöön sêmbë ta piki ën ta bia de libi, leti kumafa unu seei bi piki ën di un jei taa sö wan bunuhati fasi Gadu abi tuu.

⁷ Nöö fa un jei di Buka dë, nöö u fusutan taa Epafasi, hën tjëen ko da unu ala. Nöö a dë wan futoou futuboi u Jesosi Keesitu e, di ta wooko ku u aki faa heepi unu ala. A dë wan sêmbë di u lobi aki seei. ⁸ Nöö hën seei konda da u kumafa di Akaa u Masa Gaangadu buta di lobi fëen a unu hati.

Aki Paulosu begi da dee sêmbë.

⁹ Nöö fëen mbei di mi ku Timoteo jei sö fuunu, nöö hën u ta begi Masa Gadu da unu nöömö, fuun musu ko sabi bumbuu fa a kë fuun musu libi, be un abi di fusutan ku telu di di Akaa u Masa Gadu ta da u. ¹⁰ Nöö u ta begi tu fuun sa ko libi bunu nëen wojo, leti kumafa a fiti u dee sêmbë fëen musu ta libi. U ta begi fuun musu ta libi bunu ku sêmbë a hii fasi nango nöömö. Möönmöön un musu ko sabi Masa.

¹¹ Nöö u ta begi ën tu faa musu da unu di kaakiti fëen a unu libi e. Biga di kaakiti u Gadu bigi te pasa maaka, nöö ee a ta wooko a unu nöö woon a' taihati a soni. Woon sa tei hii dee soni dee ta miti unu ku pasensi, ku wai a hati seei. ¹² Woon ta da u Tata Masa Gadu tangi nöömö, u di a seeka u buta fuu feni dee bunu dee a abi u da u dee sêmbë fëen, dee dë nëen tii basu ta waka a di limbo fëen.

Sö u ta begi da unu e.

Aki Paulosu ta konda da de

fa Masa Jesosi hei tjika.

¹³ Dee sêmbë o, Masa Gaangadu puu u a di së u dungu, hën a tja u ko buta a di Tii u di lobi Womi Mii fëen basu. ¹⁴ Nöö di a du sö kaa, nöö wa o tja di sitaafu u dee hogilibi fuu möön e. Biga di Womi Mii u Gadu dë paka di paima puu u a Gadu bëë kaa.

¹⁵ Fa Masa Gadu sai dë, dee sêmbë, na wan sêmbë si ën ku wojo wan daka e, ma ee i si di Womi Mii fëen dë nöö hën da Masa Gadu seei i si dë kaa. Biga di wan sêmbë nöö de dë. Nöö hën fosu bi dë bifö hii soni u mundu ko, nöö a dë hedima u hii soni Gadu mbei.

¹⁶ Biga di Womi Mii fëen dë seei bi mbei hii soni. Dee soni dë a Masa Gadu Köndë a liba ala ku dee teeja u mundu ku dee soni a goonliba aki tuu, hën mbei de. So u de i sa si ku wojo, so u de ja sa si ku wojo seei, ma hën wanwan mbei hii de tuu. Nöö a mbei hii dee takima a goonliba aki, ku dee makiti a mundu ala tuu.

Dee soni u taki dë tuu Masa Gaangadu manda di Womi Mii fëen faa mbei e, dee sêmbë, nöö fëen hedi hii dee soni dë tuu bi musu dë fëen wanwan tö. ¹⁷ Hën fosu bi dë ufö hii dee lö soni dë ko, nöö ku ën kaakiti a ta hoi de tuu fu de an musu booko pisipisi paaja fanjanfanjan.

¹⁸ Nöö fa u ku Masa Jesosi dë aki, nöö Masa Jesosi hën da hedi fuu e, nöö u da di sinkii fëen. Biga leti kumafa wan sêmbë hedi abi taki fëen sinkii, nöö sö Masa Jesosi abi taki a u

dee sëmbë fëen liba. Hën abi di libi ta da u tu, biga hën da di fosu sëmbë di bi weki kumutu a dëdë. Fëen mbei a dë möön hei möön hii soni u mundu tuu.

¹⁹ Fa Masa Jesosi bi ko a goonliba aki, dee sëmbë, „nöö a ko ku libisëmbë sinkii, ma a bi dë Gadu seei gbelin e. Biga sô hën Tata bi kè fa a musu dë. ²⁰ Hën seei Masa Gadu tei faa musu paka di paima da u. Nöö hën a dëdë a di lakpa pau tuwëen buuu a goon paka da u te a kaba. Nöö hën i si a ko dë taa Masa Gadu ku hii soni u mundu sa toona ko bunu baka, dee u liba ala ku dee u goon aki tuu.

„Sô di Womi Mii u Gadu du da u e.„

Aki Paulosu ta konda fa Gadu manda di Mii fëen faa seeka libi fuu da u.

²¹ Dee sëmbë o, a fesi unu ku Gadu bi dë felantima e. Biga hii dee pakisei ku dee wooko fuunu tuu bi dë hogi nëen wojo. ²² Ma fa u dë aki, unu ku ën ko bunu u di Masa Jesosi dëdë da u hedi. Di libisëmbë sinkii fëen di a bi abi, ku ën a dëdë da u, faa seeka u buta gbelingbelin sôndô föutu faa tja u ko da Gadu. Hën mbei kaagi fuunu an dë a Gadu möön. ²³ Ma un musu ta biibi nango nöömô e, dee sëmbë. Un musu dë gingin ta mëni dee bakaten bunu woon feni nëen, dee un bi jei a di Buka di a manda da unu.

Aki Paulosu ta biinga ku dee sëmbë u Masa Gadu u de feni

di bunu di Gadu kè da de.

Nöö di Buka i si u ta taki aki, a paaja a hii goonliba kaa. Mi seei ko dë wan sëmbë di ta kondëen nöömô tu. Hën da wooko u mi kaa. ²⁴ Nöö mi ta tja gaan sitaafu u di wooko Gadu da mi u mi ta du da unu e. Ma ma a' toobi. Mi ta du ën waiwai seei. Biga di sitaafu mi ta tja aki, nöö a dë wan pisi u di sitaafu di bi fika u „Masa Jesosi, Keesitu musu tja u dee sëmbë fëen hedi, dee dë kuma hën sinkii. Mi ta heepi tja dee sitaafu go dou.

²⁵ Nöö sôseei mi ko dë wan futuboi fuun dee sëmbë u Masa Gadu tu. Biga hënseei buta mi u mi heepi un „dee sëmbë dee na Isaëli sëmbë.„ A manda mi u mi konda di Buka fëen da unu, be un tuu jei hii soni fëen. ²⁶ Nöö di Buka aki sô, a bi dë wan tjubitjubi soni fu sensi seti u goonliba, ma fa u dë aki Masa Gaangadu mbei a ko limbo da u dee sëmbë fëen. ²⁷ Biga a kè fuu ko sabi di gaan bunu di a kè da hii sëmbë.

Nöö di gaan waiti bunu u ta taki aki, hën da te i ko piki di buka, nöö Masa Jesosi Keesitu seei o ko ta libi a i hati, „ee i da Isaëli sëmbë, ee ja dë Isaëli sëmbë.„ Nöö te di juu dou faa toona ko kisi di nëbai fëen a goonliba aki, nöö i seei o dë a dendu tu.

²⁸ Fëen mbei wë u ta konda dee soni u Jesosi Keesitu da hii sëmbë e. U ta bai de ta lei de ku hii di kõni di u abi, be de sabi fa u de libi, fu te di juu dou fu de dou a Gadu fesi nöö de o dë gbelingbelin sëmbë kumafa Gadu kè. ²⁹ Hën da di soni mi ta biinga da e, ku hii di gaan kaakiti Gadu ta da mi u mi du di wooko fëen.

2

Aki Paulosu ta begi dee sëmbë u de hoi di biibi de ta biibi

a Masa Gadu.

¹ Wë nöö fa mi ta biinga taanga aki, nöö fuunu hedi wë e, dee sëmbë, un dee biibima a Kolosën dë ku dee u Laodisea, ku dee otowan dee an si mi fesi wan daka. ² Mi ta wooko sô fuun musu kisi degihati, be un dë ku wan hati ta lobi unu seei. Biga te un ta libi sô kaa, nöö woon ta fusutan soni u Gadu gbelingbelin seei. Nöö woon ko sabi dee tjubitjubi soni u „Masa Jesosi, Keesitu awaa, dee Gadu u Tata bi abi nëen pakisei a fesi. ³ Nöö te wan sëmbë i ko sabi Masa Jesosi kaa, nöö joo feni kõni ku fusutan e. Biga hën nöö abi dee gaan gudu dë.

⁴ Nöö mi ta konda dee soni aki da unu, dee sëmbë, u sëmbë an musu ko ganjan unu ku dee bödjëebödjëe fan u de. ⁵ Biga aluwasi ee miseei an dë a unu mindi seei, ma mi hati dë a unu ala. Nöö te mi jei taa un dë gingin a pasi ta biibi „Jesosi, Keesitu ku wan hati nango, nöö mi ta wai seei.

⁶ Wë dee sëmbë, fa i si un tei Jesosi Keesitu ko unu Masa dë kaa, nöö ku ën nöö un musu ta libi e. Biga unu ku ën ko di wan. ⁷ Nöö un musu dë a Masa Jesosi kuma wan pau di hën lutu go fundu a goon. Un musu ta biibi ën taanga nango möönmöön, leti kumafa i si de bi lei unu dë. Nöö hiniwan juu un musu ta dë ku tangi seei a unu hati u dee soni a bi du da unu.

Aki Paulosu ta bai de taa de an musu mbei sëmbë ganjan de buta a wëti basu möön.

⁸ Nöö un haika, dee sëmbë. Un musu kõni e, be na wan sëmbë musu ko lei unu wan oto fasi fuun dini Gadu. Biga de o ko biinga u de wini unu ku dee sôsô lei u di goonliba aki taa ee i kè dini Gadu nöö i musu hoi dee peipei wëti u de, dee deseeri mbei. Ma wan musu piki e. Biga dee lö lei dë an kumutu a Keesitu, ma a libisëmbë pakisei ku dee makiti dee ta tii goonliba de kumutu.

⁹⁻¹⁰ Wë biga di unu ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nõö soni an ta makei unu möön e. Biga fa Masa Jesosi dë wan libisëmbë seei, ma Gadu seei gbelin a dë. Hën nõö da di hedima u hii dee basia u Masa Gadu Kõndë, nõö a hei möön hii dee didibi tuu a mundu ala. Hii soni dë nën basu, nõö nën hii soni fuu dë.

¹¹ Nõö di unu ku ën ko di wan kaa, nõö hën Masa Gadu maaka unu u sëmbë musu sabi taa un da sëmbë fëën. Ma di maaka fuunu, hën an dë a sinkii kuma di u dee Isaëli sëmbë e. Nõö na libisëmbë maaka unu tu, ma ‚Jesosi,‘ Keesitu seei hën maaka unu. Biga a puu dee takuhati fasi fuunu tuwë.

¹² Nõö fa un kisi dopu dë, dee sëmbë, nõö hën ta lei taa un kaba ku di awoo libi fuunu. Biga di de kii Masa Jesosi, nõö unu ku ën wë de bi bei makandi dë e. Nõö Gadu weki ën puu a dëdë dëen njunjun libi dë, nõö hën da unu ku ën tuu kisi wan njunjun libi makandi. Biga un ko ta biibi taa Gadu abi kaakiti te tjika u puu unu a hogilibi basu.

¹³ Nõö a fesi un bi ta böö nõö, ma wan bi dë ku libi eti e. Biga unu ku Masa Gadu bi dë paatipaati u dee hogihati libi fuunu hedi. Wan bi dë sëmbë u Gadu kuma u dee Isaëli sëmbë, dee bi abi dee wëti u Gadu. Ma fa Masa Gadu weki Masa Jesosi puu a dëdë dëen njunjun libi dë, nõö a da unu njunjun libi tu. Biga unu ku ën ko di wan. A puu unu a bëë u hii dee hogi du fuunu.

¹⁴ A fesi un bi a’ föutu a Gadu, nõö un bi musu kisi sitaafu kumafa Gadu bi buta, fu di un bi booko dee wëti fëën. A dë kuma hii dee wëti tuu dee u bi poi bi dë sikifisikifi a pampia, ma nõö hën Gadu tei di pampia naandë tja go peka a di lakpa pau ku Masa Jesosi, be a kaba ku dee wëti naandë. ¹⁵ Nõö a di lakpa pau dë seei tu, naandë Masa Jesosi wini hii dee didibi ku dee makiti u de tuu faa kaba de a sösö. A da de sen a hii mundu wojo, be hën wanwan nõö dë winima.

¹⁶ Söö. Wë nõö dee sëmbë, wan musu mbei na wan sëmbë toobi unu möön a di së u dee lö wëti dë e. Ee de ta kuutu unu taa wan ta hoi dee tjina u njanjan ku soni u bebe, ee nasö saba, ee nasö dee oto pepei daka de ta hoi, nõö wan musu a’ toobi ku de e. ¹⁷ Biga dee tjina u bi ta hoi dë bi dë wan soni nõö u bi ta du fuu ta mëni di ko u ‚Jesosi,‘ Keesitu a bi o ko. Ma fa u dë aki a ko kaa e, nõö an dë fanöudu fuu hoi dee lö wëti dë möön.

¹⁸ Nõö söseei wan musu piki ee wan sëmbë ko a unu ku gaan sakafasi ta taki taa Masa Gadu bi lei ën wan soni, nõö fa a lei ën dë nõö a si taa wan ta libi bunu. Sö wan libi wan o feni paima fëën, biga wan ta saka unu seei kumafa a fiti ta begi dee basia u Masa Gadu kõndë. Sö so sëmbë ta fan.

Ma nõö te wan sëmbë ko taki sö wan soni da unu, nõö wan musu piki ën e. Biga dee lö sëmbë dë ta mëni taa de bumbuu möön hii sëmbë, ma na tuu. Gaan fasi ku dee taku pakisei u libisëmbë nõö de abi sö. ¹⁹ Fa de sai dë, de disa Masa Jesosi gaanduwe. Ma hën da di Hedima fuu di ta sölugu u ta seeka fuu ko dë kumafa Gadu kë. Hën ta hoi hii u tuu makandi kumafa dee tatau u sinkii ta hoi di sinkii fii makandi faa sa göö kumafa a dë fanöudu.

²⁰⁻²¹ Wë nõö dee sëmbë, kumafa u taki dë, unu ku ‚Masa Jesosi,‘ Keesitu dëdë makandi e, nõö un ko a wan njunjun libi dendu. Un kaba ku dee awoo guwenti fuunu dee un bi abi, ku dee awoo fasi u di goonliba aki. Nõö an dë fuun hoi dee gaduwëti dee libisëmbë ta buta da unu möön e, taa ja musu panjan disi, ja musu tesi di dë, ja musu nama a di soni dë.

Nõö di un kaba ku de kaa, nõö faandi mbei un musu toona go ta libi a pepei wëti basu möön baa? ²² Biga dee lö soni dë an dë wan wojo soni möönsö. Tuu u de di dë kaa, biga libisëmbë wëti nõö de dë.

²³ Nõö dee sëmbë dee ta lei i de, a djei taa de kõni fu di de ta konda da i taa a sö wan fasi i musu ta dini Gadu. De taa i musu saka i seei gaanfa, be sëmbë si taa ja dë wan wojo soni. I musu ta pena i seei sinkii ta dëen sitaafu. Ma fa de taki ën dë seei, ma na kõni de kõni sö e. Biga dee lö wëti dë an ta puu dee taku hangi fii hati da i.

3

Aki Paulosu ta taki da de taa de musu suku dee soni u Masa Gadu dee a ta kai gaan soni.

¹ Dee sëmbë o, di unu ku ‚Jesosi,‘ Keesitu weki makandi ko a wan njunjun libi dendu naandë, nõö fëën mbei hati fuunu musu dë a dee soni u Gadu Kõndë ala e, ka Masa Jesosi dë sindosindo a di letimaun së u Gadu. ² Wan musu ta buta pakisei a dee soni u di goonliba aki möön e, ma be un buta pakisei fuunu a dee soni u Gadu Kõndë ala.

³ Biga fa unu ku ‚Jesosi,‘ Keesitu dëdë makandi dë, nõö dee soni u di goonliba aki an dë wan wojo soni da unu möön. Biga na di tuutuu libi fuunu disi eti e. Di waiti libi di un abi, nõö a dë tjubitjubi a ‚Masa Jesosi,‘ Keesitu ala. Biga u ku ën dë di wan, leti kumafa hën ku Gadu seei dë di wan. ⁴ Nõö te a toona ko a goonliba aki baka u kisi di nëbai fëën, nõö unu seei o dë a dendu tu e, nõö sëmbë o si di tuutuu libi fuunu di un abi awaa.

Aki Paulosu ta bai de u de disa dee takulibi u goonliba.

⁵ Wë nõõ dee sëmbë, di un sabi sõ kaa, nõõ un musu kaba ku dee takulibi u di goonliba aki e, kuma mõtjö libi sõ, fanafiti libi, dee taku hanga di së u manu ku mujëë, langawojo u soni. Wë biga ee i a' langawojo, nõõ i dë leti kuma dee sëmbë dee ta waka a oto gadu baka. ⁶ Nõõ fu dee lõ soni dë hedi Gadu o kuutu dee sëmbë dee an kē piki ën buka. A o sitaafu de ku gaan hatiboonu.

⁷ Nõõ a fesi unu seei bi dë kuma de tu, ta libi a di leiki u dee taku hanga fuunu hati. ⁸ Ma fa u dë aki nõõ wan musu libi sõ mõõn e, dee sëmbë. Un musu kaba ku dee lõ libi aki fiaa: dee hatiboonu fasi, buuse sëmbë, du soni ku otowan ku hogihati, ta guunjan di otowan fii ta tjëën ta kosi, ta taki dee dëewojo taki dee na fiti. Dee soni dë an musu dë a unu seei. ⁹ Ja musu ta lëgëdë ta mindi soni da di otowan fii ta ganjëën. Biga i kaba ku hii dee awoo takuhati fasi dee un bi abi.

¹⁰ Masa Gadu da i wan njunjun hati kaa e, nõõ a ta seekëën faa ko dë kuma di fëën seei. Nõõ mõõnmõõn i sabi ën, mõõnmõõn joo ko dë kuma hën. ¹¹ Nõõ antoobi mõõn aluwasi ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju sëmbë, ee i koti di maaka u Dju, ee ja koti ën, ee i sabi soni, ee ja sabi wan wojo soni, ee i dë saafuma, ee i dë fiima. Biga di wan kodo sëmbë nõõ u dë. Masa Jesosi hën nõõ u tuu ta kai gaan soni. Hën nõõ ta dë a u tuu hati.

Aki Paulosu ta konda da de fa u de musu libi bunu a goonliba.

¹² Dee sëmbë o, fa Masa Gadu tei u buta apaiti fëën seei aki, nõõ a lobi u gaanfa e. Nõõ fëën mbei un musu a' tjalihati u otowan. Un musu libi ku ën ku bunuhati, ku saka fasi. Nõõ un musu abi sapifasi ta mëni di otowan fii ta hoi pasensi dëën. ¹³ Un musu a' tifihedu da unu na unu e. Ee i ku sëmbë a' soni, nõõ ja musu hoi ën a bëë, leti kumafa ‚Masa Jesosi, ‚Keesitu an ta hoi i a bëë.

¹⁴ Nõõ u hii dee libi aki tuu, nõõ lobi hën da di mama u de e. Biga te un lobi unu na unu, nõõ un sa libi makandi ku wan hati kumafa Gadu kē.

¹⁵ Fa un ko a ‚Masa Jesosi, ‚Keesitu dë, dee sëmbë, nõõ un ko dë bööböö. Fëën mbei na wan toobi musu dë a unu mindi. Biga un tuu dë di wan sinkii, nõõ Gadu kai unu fuun ta libi makandi ku wan hati. Nõõ un musu ta da Gadu tangi nõõmõ e.

¹⁶ Nõõ un musu sabi dee wõutu u ‚Masa Jesosi, ‚Keesitu bunu ta piki de nango nõõmõ. Un musu ta lei unu seei dee soni u Masa Gadu ta fan ku unu na unu ku fusutan ta kanda dee kanda dee dë a Gadu Buku ku dee di Akaa u Gadu ta da unu. Un musu ta gafëën ku hii unu hati ta dëën tangi nõõmõ fu dee soni dee a du da unu.

¹⁷ Nõõ fa un ko dë sëmbë u Masa Jesosi aki, nõõ hii dee soni un ta du ku dee un ta fan tuu musu kai ku ën e. Un musu ta da u Tata Masa Gadu tangi nõõmõ, biga Masa Jesosi jabi di pasi da u kaa fuu sa tja tangi ko dëën.

¹⁸ Nõõ un dee mujëë, un musu ta piki unu manu buka a soni e. Biga sõ a fiti biibima u Masa Jesosi fu de musu libi.

¹⁹ Nõõ un dee womi dee abi mujëë a wosu, un musu lobi dee mujëë fuunu. Wan musu libi hogi ku de e.

²⁰ Nõõ un dee mii, un musu ta piki dee gaan sëmbë fuunu buka a hii soni, biga sõ Masa Jesosi kē fuun ta libi.

²¹ Nõõ un dee tata, wan musu libi ku dee mii fuunu a wan fasi te de ko ta lasi hati e.

²² Nõõ un dee sëmbë dee ta wooko a oto sëmbë basu, un musu ta piki dee basi fuunu buka e. Na te de sai dë ufõ, kuma un ta suku gafa a libisëmbë. Nõnõ. Ma un musu piki de buka ku hii unu hati fu di un ta lesipeki Masa. ²³ Nõõ fëën mbei hiniwan soni di woon ta du kaa, nõõ un musu ta du ën ku hii unu hati. Biga na libisëmbë un ta wooko da e, ma Masa hën un ta wooko da. ²⁴ Nõõ fa a dë Masa fuu dë, nõõ hën o paka u di paima leti kumafa a paamusi u kaa, fu di u dë sëmbë fëën. ²⁵ Sõseei tu, a o sitaafu hiniwan sëmbë di ta du hogi, leti kumafa a fiti dee du fëën. Biga an ta luku a fesi.

4

¹ Nõõ un dee sëmbë ta a' sëmbë ta wooko a unu basu, un musu ta libi bunu ku de kumafa a fiti. Biga i seei sabi taa i abi wan Masa a i liba tu di ta dë a Gadu Kõndë ala.

Aki Paulosu ta taki soni u begi.

² Nõõ wan musu wei fu begi Gadu e, dee sëmbë. Ma hiniwan juu un musu ta dë kabakaba fu un begi ën ku hii unu pakisei, nõõ un musu ta dëën tangi nõõmõ u di heepi di a ta heepi u.

³ Nõõ un musu ta begi da u tu, dee sëmbë, u Gadu musu da u pasi fuu ta konda di Buka, be sëmbë jei dee tjubitjubi soni u Gadu dee bi ko a limbo a ‚Jesosi, ‚Keesitu. Di Buka dë, fu di mi ta kondëën, fëën mbei wë i si de bui mi buta aki. ⁴ Nõõ un ta begi da mi o, u mi sa kondëën limbolimbo nõõmõ, be hii sëmbë musu sa fusutëën. Biga hën da di wooko u mi kaa.

Aki Paulosu ta lei dee sëmbë kumafa de musu libi a dee sëmbë dee an ta biibi dendu.

⁵ Nöo te un dë a dee sëmbë dendu dee an ta biibi Masa Jesosi, nöo un musu mëni unu seei fuun ta libi ku fusutan e. Wan musu lasi di okasi fii du wan soni di sa tja heepi ko. ⁶ Nöo te woon fan ku sëmbë, nöo un musu fan a wan bunuhati fasi. Wan musu ta fan sösö soni, ma di fan fuunu musu abi goma. Nöo un musu sabi fa fuun ta piki dee sëmbë dee o ta hakisi unu soni, kumafa a fiti wan biibima.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

⁷ Nöo di fa hii soni u mi dë aki, nöo Tikikusi hën o kondëen da unu e. Di womi dë, a dë wan bumbuu futuboi u Masa Gadu di u lobi aki. Nöo a ta heepi u seei a di wooko u Gadu. ⁸ Nöo mi ta mandëen da unu ala fuun sa jei fa u dë aki, be hati fuunu ko kôtö. ⁹ Hën ku Onësimusi, di sëmbë fuunu, o ko a unu ala makandi. Nöo te de ko, nöo de o konda hii soni di ta pasa aki da unu. Fa Onësimusi sai dë, a dë wan sëmbë di u lobi aki tu e, nöo u a futoou nëen liba.

¹⁰ Alisitakusi di mi ku ën dë a dunguwosu aki makandi, hënseei ta manda gaan odi da unu tu, dee sëmbë, hën ku Maikusi di dë famii u Banabasi. Nöo un bi kisi buka u Maikusi kaa, nöo te a ko a unu ala nöo be un hoi ën bunu e.

¹¹ Nöo Josua ta manda odi da unu tu. Hën seei da Jusitusi.

Dee sëmbë mi kai aki, de nöo da Dju sëmbë ta heepi mi a di wooko u Masa Gadu aki ta paaja di tii fëen a goonliba, nöo de ta da mi degihati seei.

¹² Nöo Epafasi, di dë wan sëmbë fuunu, manda gaan odi da unu tu. Hën seei dë wan futuboi u Masa Jesosi, Keesitu tu, nöo a ta begi taanga seei da unu fuun musu dë gingin a di biibi un ta biibi a Masa Jesosi. A ta begi fuun musu ko gaan sëmbë a di biibi e, be un sabi bumbuu kumafa Gadu kë fuun musu libi. ¹³ Nöo di mi sabi sô fëen, nöo mi kë fuun seei musu sabi sô tu taa a ta mbei möiti gaanfa da unu ku dee sëmbë u Laodisea ku dee dë a Hilapolisi tu.

¹⁴ Nöo di lobi data fuu de ta kai Lukasi, hënseei ta manda gaan odi da unu tu, hën ku Demasi.

¹⁵ Nöo un da dee biibima u Laodisea gaan odi da u e, dee sëmbë, ku Ninfa, ku hii dee sëmbë nango nëen wosu a keiki.

¹⁶ Nöo fa woon kisi di biifi aki, nöo un musu lesi ën da hii dee sëmbë u Masa Jesosi a unu ala, be de tuu jei ën. Nöo te un kaba u lesi ën dë, nöo un mandëen da dee biibima u Laodisea be de lesi ën a keiki ala tu. Nöo un tei di oto biifi di mi manda da dee sëmbë a Laodisea ala tja ko lesi a unu naandë tu.

¹⁷ Nöo un taki da Akipusi taa be a mbei möiti faa go dou ku di wooko u Masa di a buta nëen maun e.

¹⁸ Nöo fa mi dë a dunguwosu aki, nöo un musu ta mëni mi nöömö e, dee sëmbë. Na soni möönsö. Mi, Paulosu seepi, ta sikifi di pisi u di biifi aki ku miseei maun. Mi ta manda gaan odi da unu taa Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati. A tan sô.

Di fosu biifi Paulosu manda da dee biibima u Tesalonika

Wan wöutu a fesi.

Tesalonika bi dë wan köndë a wan pisiwata de kai Masadonia. Nöö a di ten di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu bi ta lontu ta paaja di buka u Masa Jesosi, nöö hën a go dou a Tesalonika. Hën a da dee sëmbë u di köndë di buka. Nöö di de jei ën, hën so u de pikii tei Masa Jesosi fu de Gadu. Ma nöö dee oto sëmbë u di köndë an kë sô, nöö hën de mbei toobi ku Paulosu te a kumutu a di köndë go.

Nöö fa Paulosu go dë, a sabi taa dee biibima u Masa Jesosi a Tesalonika ta kisi sitaafu nöömö fu di de ta biibi hedi. Nöö hën a dë te wan pisi, hën a manda di kijoo de kai Timoteo faa go haika de luku ee de disa di biibi, ee de ta hoi dou.

Nöö di Timoteo go te a ko, hën a tja wan suti buka ko da Paulosu taa dee Tesalonika biibima ta hoi dou eti. Nöö di Paulosu jei sô, hën a mbei wan biifi manda da de u di wai di a ta wai ku de. Nöö hën wë da di pampia aki.

Nöö Paulosu taki sômëni soni a di biifi aki tu u di fa Masa Jesosi o toona ko tei dee sëmbë fëen tja go. Nöö a ta leti dee Tesalonika biibima a di fa de musu libi fu tee Masa Jesosi toona ko.

Aki Paulosu ta da Gadu tangi u di fa dee biibima u Tesalonika hoi di biibi tjika.

¹ Wë dee sëmbë, mi Paulosu ku Timoteo ku Silifani, ² hënseei da Silasi, ³ u ta mbei di biifi aki manda da un dee sëmbë fuu Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu, dee ta ko makandi a keiki a Tesalonika. Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati e. A musu da unu kötôhati.

²⁻³ Wë nöö dee sëmbë, u kë fuun ko sabi taa hibiwanten te u ta begi nöö u ta mëni hii unu tuu a u Tata Masa Gaangadu fesi. U ta dëen tangi da unu seei. Biga u ta mëni fa un ta biinga da di wooko u Gadu fu di un ta biibi ën hedi, nöö u ta mëni tu fa un ta wooko taanga fu di di lobi u Gadu dë a unu hati. U ta mëni fa un ta tai hati a dee sitaafu dee un ta tja naandë te go dou, fu di un ta mëni dee soni Masa Jesosi Keesitu paamusi u taa de o pasa nöömö. Dee lö soni dë wë mbei u ta dëen tangi da unu e.

⁴ Wë nöö dee sëmbë, Gadu lobi unu tuú o, nöö u sabi taa a tei unu ko sëmbë fëen. ⁵ Nöö di soni mbei u sabi sô. Fa u bi tja di Buka u Masa Jesosi ko konda da unu naandë, nöö wa tjëen kuma sôsö wöutu u ta taki nöö a kaba. Ma u ko ku di kaakiti u Gadu seei. Di Akaa fëen bi dë ku u, nöö hën u fan gbelingbelin ku unu, te un ko si taa di Buka dë, a dë wan gaan bambuu soni fuun musu piki.

Nöö unu seei sabi fa u bi libi bunu a unu mindi a di lö ten naandë. Nöö di soni mbei u bi libi sô e, fuunu hedi wë, fuun sa bia ko a di së u Masa. ⁶ Hën wë i si un ko ta djeesi u ku Masa Jesosi tuú. Biga di un piki di Buka, nöö hën dee sëmbë fuunu köndë dë da unu sitaafu te fu kii, ma töku wan disa. Ma un kisi di Buka hoi ku wan gaan wai di di Akaa u Masa Gadu seei da unu. ⁷ Nöö hën un ko dë wanlö sëmbë di hii dee oto biibima u Masa Jesosi tuu musu djeesi, dee ta dë a unu pisiwata a Masadonia ala te dou ku dee ta dë a u Giiki Köndë aki tu.

⁸ Ma fa u taki dë, na dee sëmbë u dee pisiwata fuu aki nöö jei fuunu e, dee sëmbë. Ma di buka u Masa Jesosi paaja seei a mundu, biga hii sëmbë tuu ko ta taki kumafa un ko ta biibi tjika. Te u ta waka an dë fuu ta kondëen da oto sëmbë möön, ⁹ biga hii sëmbë jei ën kaa. Nöö deseeti tei ën ta konda da u kumafa un bi hoi u ku gaan piizii di u bi ko a unu naandë. De ta konda da u tu kumafa un disa dee ganjanganjan gadu ko ta waka a di tuutuu Gadu baka di ta libi u nöömö. ¹⁰ De ta konda da u taa un ta luku di Mii fëen nöömö, faa kumutu nëen Tata köndë ko a u. Sô fuunu de ta konda e, dee sëmbë. Nöö fa Masa Jesosi sai dë, Gadu weki ën puu a dëdë tuu, nöö hën puu u a di sitaafu u Gadu di o ko.

2

Aki Paulosu taki u di wooko

di a bi du a Tesalonika.

¹ Wë nöö fa u fan dë, dee sëmbë, hën da unu seei musu sabi taa di ko u bi ko a unu naandë an bi dë u sôsö. ² Ma nöö bifö u bi ko a unu u bi tja gaan sitaafu a Filipi e. De bi sôsö u ala gaanfa, kumafa un sabi kaa. Ma nöö töku Gadu bi dë ku u, hën a da u hati te u pasa tja di Buka fëen ko da unu tu. Hën u ta kondëen nöömö, hii fa felantima fuu bi dë a unu köndë ala tu ta buta ku u.

Ma wa bi a' toobi ku dee felantima dë e. ³ Biga di Buka u ta tja aki tuutuu soni a dë, na ganjanganjan soni fuu sa ta tjëen ku ganjan fasi ta naki unu tètë fuu wini soni a unu. ⁴ Nöönö

e, dee sɛmbɛ. Ma u ta tjɛɛn fu di Gadu seei futoou u te a butɛɛn a u maun, hɛn mbei u ta tjɛɛn ta konda. Nɔɔ hɛn mbei tu wa ta suku u kondɛɛn faa kai ku libisɛmbɛ e, ma u ta suku faa kai ku Gadu. Biga hɛn ta wegi di hati fuu ta luku ee a dɛ limbolimbo.

⁵ Dee sɛmbɛ o, unu seei sabi fa u bi libi a unu ala. Na wan ten seei u bi ta mbei mɔiti fuu kisi sɛmbɛ tja ko a u ku suti oto e. Nɔɔ na ku langahati u bi ko a unu tu. Biga na wan daka u tei di hei Gadu da u aki fuu ganjan unu njan. Fa u ta fan aki, Gadu seepi sabi taa tuutuu soni u ta taki. ⁶ Nɔɔ fa u bi libi a unu mindi dɛ, wa bi ta suku bunu nɛ a na wan libisɛmbɛ, na a unu, na a oto sɛmbɛ mɔɔnsɔ tu, boiti a Gadu wanwan nɔɔ.

⁷ Dee sɛmbɛ, ka u dɛ tjabukama u „Masa Jesosi,“ Keesitu tjika aki, nɔɔ u bi sa buta ku unu seei fuun dini u. Ma nɔɔ wa du sɔ. Ma u bi dɛ a unu mindi leti kuma wan mama ta kiija dee piki mii fɛɛn. ⁸ U bi lobi unu tee na soni, hɛn mbei u bi ta wai seei taa u sa paati di Buka u Masa Gaangadu da unu. Nɔɔ na di buka wanwan u bi paati da unu e, dee sɛmbɛ, ma di libi fuu seei tu. Sɔ un ko dɛ wan hati soni da u tjika. ⁹ Wan mɛni fa u bi wooko taanga di u bi dɛ a unu ala nɔ? Ndeti ku didia u bi ta wooko ku u seei maun, biga wa bi kɛ buta di hebi u soni u njan fuu a unu liba.

¹⁰ Unu seei, ku Masa Gaangadu tuu, bi si fa u libi bunu a un dee biibima u Masa Jesosi mindi di ten dɛ. U bi libi limbolimbo a Gadu wojo e. U libi a wan leti fasi ku unu te na wan sɛmbɛ bi sa feni fɔutu a u. ¹¹ Nɔɔ un sabi fa u bi ta tja unu tu leti kumafa wan tata ta kiija dee mii fɛɛn dee a pai. ¹² Te un lasi hati, u ta da unu degihati. Te soni miti unu, u ta ko kɛɛ pena ku unu. U bi ta buta ku unu fuun libi leti kumafa a fiti dee sɛmbɛ dee nama ku di Gadu di u ta dini aki. Biga hɛn kai unu fuun ko dɛ a di tii fɛɛn dendu, be un ko a dendu u di hei ku di waiti fɛɛn di a abi.

¹³ Wɛ nɔɔ dee sɛmbɛ, hiniwan juu u ta da Masa Gadu tangi fuunu hedi e. Wɛ biga di u konda di Buka da unu naandɛ, nɔɔ un piki ɛn leti kuma a Gadu a kumutu, na a libisɛmbɛ. Nɔɔ Gadu Buka a dɛ tuu o, nɔɔ fa un ta biibi ɛn dɛ nɔɔ a ta wooko a unu hati seei. ¹⁴ Nɔɔ hɛn un ko djeesi dee biibima u Jesosi Keesitu dee ta dɛ a Judea. Fa de ta miti makandi a dee peipei kɔndɛ u Judea dɛ, nɔɔ de ta kisi gaan sitaafu a dee oto Dju sɛmbɛ kuma de, leti kumafa unu seei ta kisi sitaafu a dee sɛmbɛ fuunu.

¹⁵ Dee sɛmbɛ o, fa i si dee Dju sɛmbɛ sai naandɛ, de hogi tuu o. Biga dee gaan sɛmbɛ u de wɛ bi kii dee fesiten tjabukama u Gadu, nɔɔ hɛn dee disii toona kii Masa Jesosi tu. Nɔɔ hɛn awaa de toona ko ta jaka u puu a dee kɔndɛkɔndɛ. Fa de sai naandɛ, dee soni de ta du an ta kai ku Gadu seei, kwetikweti. Nɔɔ de ko felantima u hii sɛmbɛ, ¹⁶ biga de ta biinga ku u nɔɔmɔ fu wa musu konda di Buka da dee oto sɛmbɛ dee an dɛ Dju. A di fasi dɛ, de ta tapa de u de an musu feni di heepi u Gadu mɔɔnsɔ.

Nɔɔ fa de ta du ɛn naandɛ, nɔɔ di hogi du u de hia te a ko dɛ tjongoo. Biga di hatiboonu u Gadu ta kai leti a de liba awaa.

Aki Paulosu ta taki fa a hangi dee biibima u Tesalonika tjika.

¹⁷ Dee sɛmbɛ fuu o, fa i si dee sɛmbɛ paati u ku unu ku taanga naandɛ, nɔɔ a hati u e. Ma hii fa u paati a sinkii fasi fu di sati pisiten aki seei, ma pakisei fuu dɛ leti a unu naandɛ eti. U ta hangi unu te na soni. Nɔɔ u mbei mɔiti te u wei fuu toona ko a unu. ¹⁸ Sɔmɛni pasi kaa mi Paulosu seei bi kɛ ko a unu, ma di didibi, Saatan, ta tapa u. Hɛn wɛ mbei i si wa dou a unu ala eti.

¹⁹ Biga dee sɛmbɛ, ambɛ seei u ta mɛni fuu lei Masa Jesosi te a ko? Ambɛ da di hei fuu, ku dee sɛmbɛ u ta wai da fa u dɛ aki? Na unu nɔ? Unu wɛ e, dee sɛmbɛ. Fuunu hedi wɛ woo poolo a di daka di Masa Jesosi Keesitu o toona ko baka. ²⁰ Biga unu wɛ da di hei fuu e, ku di wai fuu u ta wai.

3

Aki Paulosu taki faandi mbei

a manda Timoteo.

¹ Wɛ dee sɛmbɛ, u bi ta mɛni unu tee wa saanfa u du mɔɔn. Nɔɔ hɛn wɛ u kuutu taa woo manda Timoteo ko a unu ala, nɔɔ mi ku Silasi wanwan o fika na Atene aki. ² Nɔɔ hɛn wɛ i si u mandɛɛn ko a unu e, baa. Wɛ nɔɔ un sabi Timoteo, taa a dɛ wan sɛmbɛ fuu vɔ. U ku ɛn tuu ta dini Gadu makandi ta paaja di buka u „Jesosi,“ Keesitu. Nɔɔ hɛn wɛ u mandɛɛn ko a unu ala faa ko da unu taanga ku degihati, be un go dou ku di biibi. ³ Biga wa kɛ na wan fuunu musu dɛ buujabuujaja fu di dee sɛmbɛ ta sitaafu unu hedi.

Ma nɔɔ fa mi fan dɛ seei, dee sɛmbɛ, ma un bi musu sabi taa sɔ woon kisi sitaafu fu di biibi hedi, na sɔ nɔ? ⁴ Biga di u ku unu bi sai dɛ, nɔɔ u bi ta taki ɛn da unu nɔɔmɔ taa ee wan sɛmbɛ ko biibi a Masa Jesosi nɔɔ a o kisi sitaafu nɔɔmɔ. Sɔ u bi mbei un ko sabi kaa, dee sɛmbɛ, nɔɔ hɛn wɛ ta pasa ku unu fa u dɛ aki, kumafa unu seei sabi kaa.

⁵Ma seei u bi panta da unu o, dee sɛmbɛ. Hɛn mbei di mi si taa wa sa tan mɔɔn longi, nɔɔ hɛn mi manda Timoteo be a ko haika unu, ee un dɛ a di biibi eti. Biga mi bi panta taa kandɛ di Gaan Tesima de kai di didibi ko tesi unu a wan fasi te a hai unu puu a di biibi. Nɔɔ di wooko u bi wooko a unu mindi dɛ, nɔɔ a ko dɛ u sɔsɔ.

Aki Paulosu ta taki u di suti njunsu di Timoteo bi tja ko dɛɛn.

⁶Wɛ nɔɔ dee sɛmbɛ, djunsu aki Timoteo toona ko a u. Nɔɔ a tja wan suti njunsu fuunu ko da u e, nɔɔ u ta wai seei. Biga a konda da u taa di lobi fuunu ku di fa un ta biibi, de dɛ seei tjentjen eti. Sɔ a ko taki da u aki. A taki da u tu taa te un ta mɛni u, nɔɔ un ta wai te na soni. Un ta hakisi ee na un ten seei u sa toona miti baka. Sɔ un ta hangɪ u tjika, leti kumafa u seei ta hangɪ unu aki tu.

⁷Wɛ nɔɔ dee sɛmbɛ, di u jei taa un ta hoi a di biibi go dou eti, nɔɔ u kisi degihati seei. Wa a' toobi mɔɔn ku fa sɛmbɛ ta sitaafu u aki ta da u fuka. ⁸Biga di libi fuu toona ko suti da u, fu di u jei taa un dɛ gingin a Masa Jesosi eti.

⁹Nɔɔ wa saanfa u da Masa Gaangadu tangi da unu baa, fu di wai u ta wai da unu nɛɛn fesi fa u dɛ aki e. ¹⁰Ndeti ku didia u ta begi ɛn gaanfa faa sa da u pasi fuu ku unu miti fesi ku fesi mɔɔn. Biga u kɛ lei unu dee soni dee makei unu eti, fu di biibi fuunu musu sa ko dɛ telutelu. Sɔ u kɛ e, dee sɛmbɛ.

¹¹Hɛn mbei u ta begi u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi tu, fu di pasi sa jabi da u be u ko a unu. ¹²Nɔɔ u ta begi da unu tu e, dee sɛmbɛ, taa di lobi fuunu di un ta lobi unu na unu, ku di lobi di un ta lobi oto sɛmbɛ musu ta gɔɔ nango mɔɔnmɔɔn, leti kumafa di lobi di u ta lobi unu ta gɔɔ. ¹³Gadu musu seeka dee hati fuunu be un dɛ gingin a di biibi e. Nɔɔ te u Masa Jesosi toona ko a goonliba, hɛn ku dee basia fɛɛn kɔndɛ, nɔɔ woon dɛ gbelingbelin sɔndɔ fɔutu a Masa Gaangadu fesi. Sɔ u kɛ fuunu e, dee sɛmbɛ.

4

Aki ta taki fa de musu du fu di libi u de sa da Gadu piizi.

¹⁻²Wɛ sɔ wɛ e, dee sɛmbɛ. Di ten u bi dɛ a unu naandɛ, nɔɔ u bi ta lei unu fa fuun libi te nɔɔ Gadu sa wai ku unu. Di lei u lei unu dɛ, nɔɔ Masa Jesosi seei wɛ manda u fuu lei unu sɔ e, kumafa un sabi kaa. Nɔɔ leti sɔ nɔɔ un ta libi tu. Wɛ ma nɔɔ u kɛ fuun musu ta libi sɔ nɔɔmɔ nango, fu di un nama ku Masa Jesosi.

³Nɔɔ u kɛ toona bai unu a wan soni mɔɔn. Fa un sai dɛ, Masa Gadu kɛ fuun libi a wan apaiti fasi dɛɛn, sɔndɔ fɔutu. An kɛ fuun libi wan fanafiti libi di na kai ku di fa a buta fu manu ku mujɛɛ musu libi e. Nɔɔnɔ. ⁴Ma hiniwan fuunu musu sabi fa fii tii i libi tololoo a di sɛ u manu ku mujɛɛ soni. Libi fii musu dɛ seei limbolimbo a Gadu fesi, be sɛmbɛ a' lesipeki fii.

⁵Dee sɛmbɛ o, wan musu libi kumafa dee sɛmbɛ dee an sabi Gadu ta libi e. Biga fa de sai dɛ, hiniwan hogi di hati u de kɛ a di sɛ u manu ku mujɛɛ, nɔɔ de ta du ɛn waiwai kuma na hogi. Ma nɔɔ unu wan musu libi sɔ e. ⁶Biga na wan fuunu musu ta libi ku di otowan fii a dee lɔ hogi fasi dɛ. Nɔɔ mi taki e, taa ee i du sɔ nɔɔ Gadu an o disa i. A o sitaafu i nɔɔmɔ u dee lɔ soni dɛ. Sɔ u bi bai unu kaa e. ⁷Biga Gadu an kai u fuu ta libi a wan sundjusundju fasi, ma fuu libi wan gbelingbelin libi nɛɛn fesi.

⁸Fa u ta fan aki, nɔɔ ee wan sɛmbɛ ja kɛ piki dee soni u ta taki, nɔɔ na libisɛmbɛ buka ja kɛ piki e, ma Masa Gadu seei buka ja kɛ piki. Biga wɛ hɛn ta da u di Limbo Akaa fɛɛn fuu sa libi wan limbolimbo libi nɛɛn fesi.

⁹Wɛ nɔɔ dee sɛmbɛ o, an dɛ fuu sikifi da unu mɔɔn fa fuun lobi unu seei makandi kuma baaa ku baaa e. Biga Gadu seei lei unu di soni dɛ kaa. ¹⁰Nɔɔ sɔ nɔɔ un ta libi tu e. Biga un ta lobi hii dee otowan fuunu tuu, dee ta dɛ a hii Masadonia kɔndɛ ala kaa. Nɔɔ u kɛ begi unu fuun musu ta libi nango sɔ mɔɔnmɔɔn eti.

¹¹Nɔɔ u taki e, fa i si un sai dɛ, wan musu ta suku takitaki ku unu na unu e, ma un musu libi a wan pii fasi sɔ. Wan musu ta hulu dee otowan fuunu soni tumisi, ma hiniwan sɛmbɛ musu ta hulu hɛnseei soni ta du fɛɛn seei wooko kumafa a fiti. Na sɔ u bi taki da unu kaa nɔ? ¹²Biga ee hiniwan daka un ta libi sɔ, nɔɔ dee sɛmbɛ dee an ta biibi o ta lesipeki unu. Nɔɔ an o dɛ fuun musu ta langi a sɛmbɛ hiniwanten tu, taa hɛn nɔɔ musu ta heepi i a soni.

Aki ta lei u fa di toona ko u Masa Jesosi o dɛ.

¹³Wɛ nɔɔ u kɛ fuun sabi wan oto soni mɔɔn, dee sɛmbɛ. Di soni aki nama a dee otowan fuunu, dee bi ta biibi Masa Jesosi ma de dɛdɛ kaa. Biga wa kɛ fuun musu ta kusumi gaanfa fu de hedi e, kumafa dee sɛmbɛ dee an ta buta mɛni u de a Gadu ta kusumi gaanfa te sɛmbɛ u de dɛdɛ.

¹⁴Wɛ biga u ta biibi taa di Masa Jesosi dɛdɛ nɔɔ hɛn a toona weki baka. Nɔɔ hɛn mbei u ta biibi tu taa te a o toona ko, nɔɔ Gadu o tja dee otowan fuu bi dɛdɛ dɛ, ko ku ɛn.

¹⁵ Nöo fa woo taki aki, nöo na soni u ta mindi e, biga Masa Jesosi seei bi taki di soni aki da u. A taa, uu dee sëmbë dee o dë ku libi a di ten di a o toona ko, nöo wa o waka a dee otowan fuu fesi dee bi dëdë kaa e. ¹⁶ Biga a di fasi aki sö di soni o pasa, dee sëmbë. Woo jei wan gaan bai o piki, nöo di gaan hedi basia u Gadu köndë o bai fan te a koti. Nöo wan tutu o piki kumutu a Gadu ala. Nöo di juu dë, nöo Masa Jesosi o kumutu tee a liba ala ta bazia ta ko. Nöo dee otowan fuu, dee sëmbë u Keesitu dee bi dëdë kaa, nöo de o weki wante, nöo de fosu o ta subu nango a Masa Jesosi. ¹⁷ Nöo fa i si de o nango dë, nöo u dee dë ku libi eti a di ten dë, u seei o hopo nango ku de makandi te a dee bundji ala pii, go miti ku Masa Jesosi. Nöo fa woo miti ku ën dë, nöo wa o paati ku ën möönsö e. U ku ën o dë makandi fu teego.

¹⁸ Wë nöo sö e, dee sëmbë. Fa i si u fan ku unu aki, nöo un tei dee wöutu aki nöo un ta da unu na unu taanga ku de.

5

*Aki ta bai de taa de musu dë kabakaba ta luku di ko
u Masa Jesosi.*

¹ Wë nöo fa u taa Masa Jesosi o toona ko baka dë, dee sëmbë, nöo di juu di a o ko ku dee soni dee o pasa ufö di ten dë dou, nöo an dë fanöudu u mi musu sikifi soni u de da unu. ² Biga un sabi kaa taa di daka dë, na wan sëmbë o sabi ën. A o ko vau sö, leti kumafa fufuuma ta ko a ndeti. ³ Biga di ten dë, dee sëmbë u di goonliba aki o ta taki taa: “Aai, hii soni dë bunu kaa. An dë fuu fëëë möön.” Ma te u de kë mëni, nöo di daka o dou a de vau sö, nöo kaba seei de o kaba a söso.

Wë nöo un sabi fa a dë ku wan mujëë te a dë ku bëë. Te juu fëën dou, nöo a musu u pali nöömö. Nöo söseei di daka aki o ko nöömö tu. Na wan sëmbë o sa kule kumutu fu an kisi i.

⁴⁻⁵ Ma nöo dee sëmbë, an dë fu unun fëëë di daka dë. An o kisi unu kuma fufuuma a ndeti, biga unun dë ku mëni fëën kaa. Dee lö sëmbë u taki dë, nöo de dë a dungu së e. A dë kuma de ta du soni a ndeti, biga de an saandi de ta du. Ma fa u ta biibi a Masa aki, dee sëmbë, nöo u dë a didia biga u ta si soni limbolimbo. ⁶ Wë nöo di wa dë sëmbë u ndeti, nöo wa musu libi kuma u ta duumi e. Nönö. Ma u musu dë seei ku wojo setiseti fuu saandi u ta du.

⁷ A ndeti sëmbë ta duumi e, so sëmbë ta dööngö. Fa de sai dë, de an ta saandi ta pasa. Nöo sö dee sëmbë u taki naandë dë tu. ⁸ Ma nöo u, wa musu dë sö e, dee sëmbë. Fa u dë sëmbë u didia aki, nöo u musu dë ku pakisei ta tii u seei kumafa a fiti.

Ja si fa dee sodati ta bisi felu soni ta tapa sinkii fu de an musu kisi makei te sëmbë suti de nö? Wë nöo sö seepi u dee sëmbë u Masa Jesosi aki musu dë tapatapa tu. Di biibi di u ta biibi a Gadu ku di lobi fëën di dë a u hati aki, de wë musu dë di felu bisi fuu fu wa kisi makei a di biibi. Söseei tu di mëni u ta mëni fa Gadu puu u a hogi basu aki, hën o dë kuma di felu kaapusa u dee sodati. ⁹ Biga Gadu an pii u tei faa sitaafu u ku hatiboonu e. Nönö. Ma a pii u tei faa heepi u puu a sitaafu, fu di u nama ku Masa Jesosi Keesitu. ¹⁰ Biga hën da di Sëmbë di bi tei di dëdë fuu dëdë. Nöo di soni mbei a dëdë da u sö, biga a kë fuu ku ën ta libi makandi. Ee u dë ku libi a goonliba aki, ee u dëdë, ma u ku ën ta libi makandi nöömö.

¹¹ Wë nöo di un sabi sö kaa, dee sëmbë, nöo be un ta da unu seei degihati ta heepi unu na unu fuun nango fesi nöömö, leti kumafa un ta du dë kaa.

Aki Paulosu ta da de dee lasiti lai u di fa de musu libi möön.

¹² Wë dee sëmbë, mi kë begi unu baa taa be un mëni dee fesima fuunu, dee ta wooko taanga a unu dendu dë ta tii unu a di së u Masa, be un ta lesipeki de e. Fa de sai naandë, nöo de ta leti unu fa fuun musu libi a Gadu wojo. ¹³ Nöo fëën mbei un musu abi gaan lesipeki da de. Nöo un musu ta lobi de tu fu di wooko de ta du dë hedi.

Nöo mi taki da unu e, taa un musu libi kötökötö fasi ku unu na unu. Wan musu ta suku takitaki.

¹⁴ Nöo u ta manda unu, dee sëmbë, taa ee wan malëngëma dë a unu mindi dë, nöo un bai ën be a wooko e. Ee wan fuunu dë fëëëfëëë, nöo un fan ku ën be a kisi degihati. Ee wan fuunu dë suwakisuwaki, nöo un musu heepi ën be a ko taanga. Un musu abi pasensi ku hii sëmbë. A dee lö fasi dë un musu ta libi e, dee sëmbë.

¹⁵ Nöo un musu luku bunu tu, fu ee wan sëmbë du hogi ku i nöo ja musu toona du hogi ku ën baka. Ma hiniwanten un musu ta biinga fuun libi bunu ku unu na unu te kisi ku hii oto sëmbë tuu.

¹⁶ Fa un sai dë, dee sëmbë, hiniwanten un musu ta wai. ¹⁷ Hiniwanten un musu ta begi tu.

¹⁸ Hii dee soni ta pasa ku unu, ee hogi ee bunu, tökusee un musu sai dë ta da Gadu tangi nöömö. Nöo sö Gadu kë fuun libi e, fu di un nama ku Jesosi Keesitu hedi.

¹⁹ Nöo mi taki e, taa te di Akaa u Gadu ta wooko nöo wan musu tapëën e, ma un musu dëën pasi be a wooko go dou. ²⁰ Nöo te sëmbë kisi fan a Gadu, nöo wan musu söso dee soni

dee a ta taki. ²¹ Ma un musu ta wegi hii soni luku ee de dē u Gadu tuu. Nöo te un si taa a bunu, nöo un hoi en. ²² Ma hiniwan soni di un si taa an bunu kaa, nöo un koti pasi dēen e, dee sēmbē.

²³ Söo. Wē nöo mi o tapa di biifi aki e. Masa Gaangadu, di nēen hii kötöhati ta kumutu ko, hēn musu ta mbei un ko dē apaiti dēen seei söndö föutu. A musu tjubi unu akaa ku unu hati ku unu sinkii tuu be de dē gbelingbelin, fu te Masa Jesosi Keesitu toona ko nöo woon dē söndö föutu nēen wojo. ²⁴ Fa u ta taki aki, dee sēmbē, Masa Gaangadu hēn bi kai unu fuun ko sēmbē fēen, nöo un sa futoou en e. Hēn wē o heepi unu fuun libi kumafa u taki aki.

²⁵ Wē un dee sēmbē fuu dē, un begi da u e. ²⁶ Nöo un da hii dee oto biibima ala gaan odi. Un baasa de da u seei.

²⁷ Nöo mi ta manda unu a di nē u Masa taa hii dee otowan fuu dee ta biibi Masa Jesosi palalaa dou musu lesi di biifi aki.

²⁸ Dee sēmbē, Masa Jesosi Keesitu musu dē ku unu ku en bunuhati e. A tan sö.

Di u tu biifi Paulosu manda da dee biibima u Tesalonika

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu sikifi manda da dee sëmbë u Masa Jesosi a di köndë de kai Tesalonika.

Nöö di soni mbei a mbei di biifi aki, biga wë dee biibima u Tesalonika, de ko ta fëëë seei, de an saandi u de du. A dë sô taa de ko ta mëni taa Masa Jesosi toona ko a goonliba kaa. A kandë di sitaafu de ta tja u di biibi hedi hën mbei de ko mëni sô. Biga de bi sabi taa Masa Jesosi bi o ko sitaafu dee sëmbë u goonliba aki wan daka nöömö, nöö hën de ko ta mëni taa kandë di daka naandë hën dou kaa.

Nöö di Paulosu sabi sô, hën a kë mbei de ko sabi taa nönö, an dë sô. Di daka an dou eti. Nöö hën a tei wanlö soni konda da de, dee musu pasa ufö Masa Jesosi o ko sitaafu dee sëmbë u di goonliba aki.

Hën a toona leti de tu fa de musu libi a tatai liba.

Dee soni aki, de abi di biifi aki.

Aki ta lei ambë abi di biifi.

¹ Söö. Wë Paulosu ku Silasi ku Timoteo, u wë ta mbei di pampia aki manda da un dee sëmbë ta miti makandi a Tesalonika naandë, dee nama ku u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu. ² Wë nöö Masa Gaangadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati ta da unu kötöhati e.

Aki ta lei fa Paulosu ta wai ku dee Tesalonika biibima

ku di fa a ta begi da de.

³ Dee sëmbë fuu dë, u musu ta da Masa Gaangadu tangi fuunu hedi e, biga di biibi fuunu ta göö nango seei möönmöön. Nöö söseei di lobi di un ta lobi unu na unu ta göö möönmöön tu. Hën mbei a fiti fuu ta da Masa Gadu tangi da unu nöömö e, dee sëmbë. ⁴ Te u ta waka ta miti ku dee biibima u Masa Gaangadu a köndëköndë, nöö u ta njan buka seei fuunu hedi e. U ta konda kumafa un ta biibi tjika. Nöö u ta taki tu taa hii fa dee sëmbë fuunu köndë dë ta da unu sitaafu seei, ma un ta hoi pasensi nöömö nango kodo. Hën wë mbei u ta njan buka da unu e, dee sëmbë.

⁵ Ma nöö te un ta pakisei fa dee sëmbë ta sitaafu unu fu di un dë a di Tii u Gadu basu dë, dee sëmbë, nöö i sa si limbolimbo kumafa Gadu ta du soni ku leti tjika. Biga a ta seeka unu be un ko dë a di fa fuun sa njan di suti u di tii fëën fu nöömö nëën köndë.

⁶ Nöö mi taki da unu taa Gadu hën ta kuutu soni ku leti e. Nöö a o paka dee sëmbë dee ta sitaafu unu naandë. A o toona da de di sitaafu baka nöömö. ⁷ Ma nöö unu a o da böö u dee fuka i si un ta tja naandë. Nöö u seei o feni böö tu e, te Gadu mbei Masa Jesosi tja di kaakiti fëën ko a limbo. Biga di juu dë, a o kumutu a liba ala ta bazia ta ko, hën ku dee hebi basia fëën köndë. Nöö fa a o ko dë, a o ko ku gaan faja, ⁸ faa sitaafu dee sëmbë dee an sabi Gadu, dee an bi kë piki di Bunu Buka fuu Masa Jesosi Keesitu möönsö.

⁹ Nöö mi taki da unu gbelin taa di sitaafu dee sëmbë dë o feni, a o dë fu teego e. Biga Masa Jesosi o jaka de tu puu nëën fesi. A o tapa de fu de an musu si di gaan waiti fëën möönsö ku di kaakiti di a abi kuma könu. ¹⁰ Ma nöö di ten dë, nöö hii u dee sëmbë dee bi dë fëën apaiti, nöö u tuu o ta bai ën nê ta gafëën. A o bigi da u seei fa a hei ku fa a waiti tjika. Nöö di juu dë, nöö unu seei o dë a dendu tu e, fu di un bi piki u buka a dee soni fëën dee u bi tei konda da unu.

Aki ta lei fa Paulosu

ta begi da de.

¹¹ Wë nöö dee sëmbë, di a dë sô kaa, nöö fëën hedi u ta begi Gadu da unu nöömö, be un libi a wan fasi faa si taa a fiti tuu fuun feni dee soni dee a bi kai unu fuun feni nëën.

Nöö u ta begi ën tu, fu hiniwan bambuu soni di un ta kë a unu libi, nöö Gadu musu heepi unu fuun feni ën. Söseei tu a musu da unu kaakiti fuun sa du hiniwan bambuu soni te dou di un ta pakisei fii du fu di un ta biibi Masa Jesosi. ¹² Sô u ta begi da unu e baa. Biga ee a dë sô kaa, nöö Masa Jesosi Keesitu o kisi gaan nêbai fuunu hedi. Nöö hënseei o hopo unu tu fu di un nama ku ën hedi. Ma nöö fa i si a o hopo unu dë, na di bambuu fuunu seei mbei e, ma fu di bunuhati u Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu, hën mbei.

2

Aki ta lei dee soni dee musu pasa ufö Masa Jesosi o ko u ko sitaafu goonliba sëmbë.

¹⁻² Wë dee sëmbë, u kë taki wanlö soni möön u di fa u Masa Jesosi Keesitu o toona ko ƭu ko kuutu goonliba sëmbë, ku di fa a o kisi u hai tja ko nëen naandë. Biga wa kë sëmbë musu buuja unu ta toobi unu te wan saandi fuun pakisei a di soni dë liba.

A kandë wan sëmbë o ko a unu ko taki taa di Akaa u Gadu fan ku ën taa di daka dou kaa. Ee nasö, de o tja wan biifi ko da unu taa u sikifi ën. Ee nasö kandë de o taa a sô wan sëmbë de jei ën, taa di daka dë dou kaa. ³ Ma wan musu piki e, dee sëmbë. Wan mbei sëmbë ganjan unu a na wan fasi.

Wë biga bifö di kuutu daka naandë dou, nöö tu gaan soni musu pasa. Di fosuwan dë sô taa wanlö hila sëmbë o bia baka disa Gadu. Nöö di u tu, hën da di gaan poipo sö sëmbë u mundu, di dee fesiten tjabukama bi taki soni fëen kaa, nöö hën musu ko a limbo ufö be sëmbë sabi ën. Ma fa a o ko dë seei, ma Gadu bi buta gaanduwe kaa taa a o kabëen a sôsö nöömö tuwë go a didibi faja.

⁴ Ma nöö te di lö sëmbë dë ko, nöö a o hopo hën seepi buta a hii soni liba. A o buuse hii soni dee de ta kai gadu te dou ku Masa Gaangadu seei. An o kë u sëmbë ta begi wan oto soni möön leki hën wanwan. Nöö a o go denda a di Wosu u Masa Gaangadu go hopo hënseei a hii mundu fesi ta mbei taa hën tö da Gadu. Sô a o hogi tjika e.

⁵ Nöö dee sëmbë, wan mëni möön nö, taa di ten mi bi dë ku unu ala nöö dee soni aki tuu mi bi taki da unu. Nöö dee soni dë, de musu pasa ufö Masa Jesosi o toona ko a goonliba.

⁶ Wë ma nöö un sabi ambë ta tapa di hogima naandë mbei an ko a döö eti, na sô nö? Awa. Ma te di juu fëen dou nöö a o ko a limbo nöömö. ⁷ Ma hii fa i si di wogi sëmbë dë an ko a limbo eti seei, ma nöö wan soni dë ta wooko ku kaakiti kaa a sômëni tjubitjubi fasi. A ta buta libisëmbë u de an musu kë fika a tii basu. Ma nöö an sa go dou ka a kë eti e. Biga di Sëmbë di ta tapa di pasi dëen, nöö a o ta tapëen nango te wan pisi, nöö Gadu o puu ën. ⁸ Nöö fa Gadu o puu ën dë, nöö di hogima o booko ko a limbo wajaa seei awaa. Ma nöö mi taki da unu taa te di juu kisi nöö Masa o kabëen a sôsö wantewante ku di ventu fëen buka. Biga fa i si Masa Jesosi o ko ku kaakiti, ku gaan waiti ku di Gadu fasi fëen dë, nöö a o booko di kaakiti u di Hogima dë tuu fiaa seei te an o dë wan wojo soni möön.

⁹ Fa i si di Hogima o ko naandë, nöö di didibi o dëen kaakiti faa du gaangaan wooko. A o ta du sômëni foondofoondo soni kuma maaka ta mbei ën seei gadu. ¹⁰ Hii dee hogi soni dee a sabi taa libisëmbë lobi u du, nöö de tuu a o tja ko te a hia faa musu kisi sëmbë ganjan. Nöö dee sëmbë dee a o ganjan dë, de o dë dee sëmbë nango kaba a sôsö kaa, fu di de an bi kë tei dee tuutuu soni Gadu bi taki da de möönsö fu de feni heepi nëen. ¹¹ Hën wë mbei i si Gadu o mbei a ganjan de a sô wan kaakiti fasi. Nöö fa de o piki dee ganjan soni dë, ¹² nöö di sitaafu u Gadu o kisi de nöömö. Biga ku sabi de bi disa dee letileti soni fëen go ta waka a hogi baka ta wai.

Aki ta lei taa de musu hoi

go dou nöömö.

¹³ Ma nöö un dee lobi sëmbë u Masa dë, ƭu sabi taa un wan dë kuma dee sëmbë u taki naandë e. Hën mbei, a fiti fuu da Masa Gaangadu tangi fuunu hedi nöömö. Biga wë a pii unu tei a dee oto sëmbë dendu, fuun musu dë dee fosu sëmbë ƭu Tesalonika naandë, dee ko feni heepi nëen. Di Akaa fëen wë, hën buta unu apaiti dëen sô e, dee sëmbë, fu di un piki dee leti soni fëen. ¹⁴ Biga fa i si u bi tja di Bunu Buka u Masa Jesosi ko konda da unu naandë, nöö hën wë Gadu kai unu e, fuun musu dë a dendu u di hei u Masa Jesosi Keesitu ku di waiti di a abi.

¹⁵ Wë nöö dee sëmbë, gaantangi, ƭu wan musu mbei sëmbë ganjan unu e. Nönö. Ma dee lei dee u bi lei unu di u bi dë ku unu naandë, ku dee u bi sikifi manda da unu, nöö be un taanpu seei ta hoi de gingin.

¹⁶⁻¹⁷ Dee sëmbë o, u Tata Masa Gaangadu lobi u e. A ta dë ku u ku ën bunuhati ta da u hati nöömö. Aai. A ta da u mëni nöömö tu u dee bumbuu soni dee o ko a bakaten. Nöö a musu dë ku unu e, hën ku Masa Jesosi Keesitu. De musu da unu taihati. De musu da unu kaakiti tu, fu ee un kë du wan bunu wooko nöö un musu sa du ën. Ee un kë taki wan bunu soni nöö un sa taki ën. Sô u ta begi ën da unu e, dee sëmbë.

3

Aki Paulosu ta hakisi de u de heepi ën begi a wantu soni libi.

¹ Wë dee sëmbë fuu dë, u kë taki wantu soni da unu aki eti ufö woo tapa di biifi. U kë fuun begi be di Buka u Masa musu paaja seei waaa go a hii kamian, be de piki ën tei u gaan soni kumafa a bi paaja a unu a Tesalonika naandë te un piki ën tei u gaan soni. ² Nöö un begi

da u tu, be Gadu puu u a dee hogi sɛmbɛ maun dee aan bisi ku ɛn. Biga na hii sɛmbɛ ta biibi Gadu e.

³ Fa Masa Gaangadu sai dɛ, dee sɛmbɛ, un sa a' futoou nɛɛn taa a o mbei un ko dɛ gingin a di biibi. Nɔɔ a o ta tjubi unu tu, be di didibi an feni pasi faa du unu hogi. ⁴ Fa u dɛ aki, u ta futoou Masa taa a ta heepi unu kaa fuun ta du dee soni u bi taki da unu nango nɔɔmɔ. Nɔɔ sɔ woon ta du de nango nɔɔmɔ tu. ⁵ Masa musu mbei un ko fusutan di lobi fɛɛn e, dee sɛmbɛ, te dou a unu hati dendu. A musu heepi unu be un a' degihati a hii dee sitaafu un ta tja dɛ te go dou, leti kumafa Jesosi, Keesitu seei bi abi degihati a dee sitaafu dee bi miti ɛn tu, te go dou.

Aki a ta bai de u de an musu

ta malɛngɛ.

⁶ Nɔɔ dee sɛmbɛ, woo bai unu a wan soni aki, nɔɔ Masa Jesosi Keesitu seei da u taki fuu fan sɔ ku unu. U taki e, taa ee wan biibima dɛ a unu dendu naandɛ an kɛ wooko, nɔɔ wan musu nama ku ɛn e. Sɔseei tu, wan musu nama ku dee sɛmbɛ dee an ta libi a di fasi kumafa u bi lei unu fuun musu libi. ⁷ Nɔɔ unu seei sabi fa u bi libi a unu dɛ, nɔɔ sɔ un musu libi tu. Biga wa bi ta malɛngɛ e. ⁸ Nɔɔ wa bi ta njan sɛmbɛ soni sɔndɔ u pakɛɛn tu, ma ndeti ku didia u bi ta biinga ta wooko seei taangataanga. Biga wa bi kɛ dɛ wan hebi a unu liba fuunu musu sɔlugu u e. Kwetikweti.

⁹ Ma fa u ta fan aki, an dɛ taa wa bi abi leti fu hakisi unu fuun sɔlugu u e. U bi abi. Ma u libi sɔ nɔɔ fuun musu djeesi u ta waka a u baka kumafa a fiti. ¹⁰ Biga di ten u bi sai a unu dɛ, nɔɔ u bi ta bai unu gbelingbelin taa ee wan sɛmbɛ an kɛ wooko nɔɔ an musu njan tu. Sɔ u bi fan ku unu. ¹¹ Ma nɔɔ tɔkuseei u ko jei taa fa u dɛ aki wanlɔ sɛmbɛ dɛ a unu dɛ an ta kɛ ta wooko mɔɔnsɔ. Oto sɛmbɛ soni nɔɔ de ta waka ta hulu. Sɔ u jei aki.

¹² Wɛ nɔɔ u taki e, taa fa i si Masa Jesosi Keesitu buta u a di wooko aki, nɔɔ u tei di nɛ fɛɛn bai un dee lɔ sɛmbɛ dɛ taa be un disa di daamadaama libi fuunu dɛ ko tan a wan kamian, be un ta wooko fuun feni soni u njan. ¹³ Ma nɔɔ un dee otowan fuu dɛ, be un ta du bunu nango nɔɔmɔ, wan musu wei mɔɔnsɔ.

¹⁴ Nɔɔ dee soni dee u sikifi buta a di biifi aki, nɔɔ ee wan sɛmbɛ sai naandɛ an kɛ jei di fan, nɔɔ sɔ wan sɛmbɛ un musu ta kɔni ku ɛn e. Wan musu ta hulu ɛn mɔɔnsɔ, fu sen musu kisi ɛn be a sabi taa an ta libi bunu. ¹⁵ Ma nɔɔ wan musu luku ɛn kuma wan felantima e, ma be un ta bai ɛn nɔɔ be a bia, kumafa i ta bai i baaa womi a soni.

Aki Paulosu tapa di biifi.

¹⁶ Sɔɔ. Wɛ nɔɔ dee sɛmbɛ, mi o tapa di biifi aki e. Masa Gaangadu di nɛɛn hii kɔtɔhati ta kumutu ko, nɔɔ hɛn musu da unu kɔtɔhati a hii fasi hiniwanten. A musu dɛ ku unu tuu.

¹⁷ Mi Paulosu ta sikifi di lasiti pisi u di biifi aki ku miseei maun, manda gaan odi da unu. Hɛn da di maaka fuun sa sabi dee biifi u mi taa a mi de kumutu tuu.

¹⁸ Masa Jesosi Keesitu musu libi ku unu tuu ku ɛn bunuhati, dee sɛmbɛ. A tan sɔ.

Di fosu biifi di Paulosu sikifi da Timoteo

Wan wöutu a fesi

Timoteo bi dë wan kijoo di di gaan tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu bi ta lei di wooko u Masa Gaangadu. De bi ta waka makandi ta paaja di buka u Masa Jesosi a dee köndëköndë. Nöo wan u dee köndë ka de bi go, hën de kai Efeise. Nöo ala Paulosu disa Timoteo kuma hedima faa tii dee sëmbë u Masa Jesosi dee ta dë a di köndë. Nöo bakaten hën mbei Paulosu mbei wan biifi manda dëen faa lei ën möön fini fa faa musu ta lei dee sëmbë, ku fa a musu tjëen seei a di wooko.

Nöo di biifi di a sikifi di ten dë, hën disa.

Aki Paulosu ta manda odi

da Timoteo.

¹⁻² Söo. Wë mi mii Timoteo, mi Paulosu wë ta mbei di pampia aki manda gaan odi da i e. Womi, fa i sai dë, nöo i da mihi u mi seei gbelingbelin. Biga fa i si mi bi konda di buka u Masa Jesosi da i, nöo hën wë i piki ën seei leti kumafa wan mii ta piki ën tata buka a soni. Nöo u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu dë ku i ku de bunuhati e, ku de tjalihati, ta da i böo.

Söo. Wë baa, kumafa i bi sabi kaa, mi da wan tjabukama u Masa Jesosi nöo na miseei wë buta miseei e. Ma Masa Gaangadu di Heepima fuu, hën wë manda mi, hën ku Masa Jesosi Keesitu di u ta buta hii mëni fuu nëen liba taa dee soni a paamusi u, woo feni de nöömö.

Aki Paulosu ta bai Timoteo

faa tapa dee fasifasi lei.

³ Wë nöo womi, di ten di mi o ko a Masadonia aki, nöo mi bi fan ku i taa be i fika a Efeise ala fii musu tapa wanlö sëmbë sai naandë ta lei wanlö fasifasi lei. Biga dee lei u dee sëmbë dë an ta kai seei ku di buka u Masa Jesosi. ⁴ Fa dee sëmbë sai dë, de ta hai dee mindimindi soni ta konda ta kai dee gaan hia avoavo u de në, ta taki soni u de nöömö. Nöo dee lö soni naandë sö, söso buja ku toobi de ta tja ko e. Ma te u ta biibi dee soni u Gadu, nöo hën ta heepi u fuu du di wooko u Gadu kumafa a fiti.

Mi taki e, womi, kaba u di lei u dee sëmbë naandë, nöo söso fia tö a ta tja ko. ⁵ Ma nöo kaba u di Buka di Gadu manda u u ta lei aki, nöo hën da lobi. Nöo unfa di lobi dë sa ko? A sa ko te hati fii dë limbolimbo. A sa ko tu, te i piki di hati fii a di bunu soni a manda i. Nöo te i ta biibi Masa Gadu söndö ganjan, nöo hën ta tja lobi ko tu.

⁶ Ma nöo dee sëmbë dee u taki dë, de bia kumutu a di lei dë gaanduwe, go ta fan wisiwasi soni. ⁷ Fa de sai naandë, de kë abi di në taa de dë gaan leima u dee wëti u Gadu, ma deseai an sabi andi de ta taki. Biga de an sabi gogo fëen, de an sabi hedi fëen, ufö de ta fan sö gaanfa nëen liba.

⁸ Wë nöo, kijoo, fa i si u taki soni u dee wëti u Gadu naandë, nöo u sabi taa de dë gaan bumbuu soni, ee sëmbë ta wooko ku de a wan leti fasi. ⁹ Biga i sabi faandi mbei de ta buta wëti. De an ta buta wëti u tapa dee sëmbë dee ta libi a wan leti fasi e. Nönö, ma fa a tapa dee sëmbë dee na ta libi bunu, kuma dee sëmbë dee an ta libi a tii basu, dee sëmbë dee an kë piki sëmbë buka a soni, ku dee sëmbë dee an ta lesipeki Gadu, dee sëmbë dee ta du gaan hogi soni, dee sëmbë dee na a' toobi ku dee soni u Gadu, ku dee an kë dini Gadu möönsö.

Dee lö sëmbë naandë, u de hedi wë mbei wëti dë e, faa musu tapa de a dee soni de ta du dë. Biga sömëni pei gaan hogi dee lö sëmbë dë ta du. De ta kii sëmbë fu hogihati fasi te dou ku deseai mama ku tata, ¹⁰ de ta libi fanafiti a di së u manu ku mujëe soni, womi ta tei womi, mujëe ta tei mujëe, sëmbë ta kisi sëmbë tei tja go buta a katibo, de ta mindi soni ta buta a oto sëmbë liba, ee de bi soi fu wan soni seei ma de aan toobi u de booko di soi. Nöo sömëni hia oto pei hogi möön dee lö sëmbë dë ta du, fu di de bia baka disa di leti lei ¹¹ di ta kai ku di gaan waiti buka u di Gadu di dë u gafa nöömö. Nöo di Buka dë, hën Gadu futoou mi te a butëen a mi maun, fu mi sa ta tja ta paati da sëmbë.

Aki Paulosu ta konda fa Masa Jesosi libi ku ën

ku bunuhati tjika.

¹² Wë nöo womi, fa i si mi taki dë, nöo mi ta da Jesosi Keesitu tangi seei fu di a futoou mi teee a buta mi ko wookoma fëen, nöo hën a toona da mi kaakiti u mi du di wooko tu. Aai, di soni dë, a bigi da mi e. ¹³ Biga a fesi, nöo mi bi dë gaan hogisonima. Mi bi ta söso Masa Jesosi taa an dë u Gadu. Mi bi ta sitaafu dee sëmbë dee ta biibi nëen liba gaanfa seei. Sö mi bi libi hogi ku ën tjika.

Ma nõõ an hoi mi a bēē o. Nõõ. Biga a sabi taa fa mi bi ta libi naandē, na ku sabi mi bi ta libi sō e, ma fu di ma bi ta biibi nēēn mbei.

Nõõ hēn wē i si a a' tjalihati u mi gbolo, ¹⁴ nõõ hēn a naki mi gaan kōlōku ku ēn bunuhati. Biga a mbei mi ko ta biibi nēēn liba, nõõ hēn a toona da mi di lobi di dee sēmbē dee nama ku ēn ta feni. Aai womi, di soni dē nõõ a bigi da mi e.

¹⁵ Wē Timoteo, mi o taki wan soni da i aki gbelin seei, kijoo. Nõõ a dē wan gaan bumbuu taki di hii sēmbē musu piki waiwai. Hēn da disī: Jesosi Keesitu ko a goonliba u heepi takulibima puu de a hogi basu. Nõõ mi wē bi da di mõõn gaan takulibima a hii dee otowan dendu.

¹⁶ Wē nõõ fēēn hedi tu Jesosi Keesitu ko abi tjalihati da mi e. Aai. A hoi pasensi da mi seei, fu mi sa dē wan maaka da hiniwan takulibima kuma mi di kē ko biibi nēēn, taa a sa feni di libi u teego tu.

¹⁷ Wē fa i si Masa Gadu sai dē, hēn wē da di kaba Tiima u mundu fu nõõmō e. Fa a dē fēēn dē, an o dēdē mõõnsō. Libisēmbē an tjika u si ēn ku wojo tu. Fa a sai dē, hēn wanwan tō da Gadu u mundu, nõõ hēn nõõ musu kisi gafa. Hēn nē nõõ u musu ta hopo hiniwanten fu teego. A tan sō.

Aki Paulosu ta fan ku Timoteo kuma wookoma u Gadu.

¹⁸ Wē mi mi Timoteo, dee soni dee i si mi manda i fii du naandē, kijoo, wē nõõ de kai seei ku dee soni dee hedima u keiki bi taki fii a fesi e, di ten di Akaa u Gadu bi ko a de liba. Wē nõõ di i sabi sō kaa, nõõ be i biinga seei go dou e, womi.

¹⁹ Nõõ mi taki e, ta hoi di biibi di i si i ta biibi a Masa Jesosi naandē gingin e. Nõõ i musu ta piki di hati fii nõõmō te a ta manda i a wan bumbuu soni. Biga wanlō sēmbē an bi du sō, nõõ hēn wē di biibi u de kaba a sōsō gbegedee, leti kuma te i singi a dan tuwē lai fii go fiaa.

²⁰ Wan u dee sēmbē dee mi taki dē, da Himēnēusi, wan da Alekesani. Ma nõõ mi buta de tu sēmbē dē a di didibi maun kaa, be de lei taa de an musu ta waka ta mindi soni da Gadu ta poi ēn nē mõõn. Nõõ da sō.

2

Aki Paulosu ta lei fa dee biibima u Masa Jesosi musu ta tja deseēi.

¹ Wē womi Timoteo, awa mi o taki da i fa fii lei dee biibima u Masa Jesosi a i ala fa u de musu libi.

Sō. A di fosu kamian, nõõ un musu ta begi Masa Gaangadu da hii sēmbē. Un musu ta tja dee fuka u de go a Gadu fesi ku djēmē. Un musu ta hakisi Masa Gaangadu faa limbo fesi da de, nõõ un musu ta dēēn tangi da de tu e. ² Un musu ta begi da kōnu ku gaama ku hii oto sēmbē dee dē a tii kaa. Biga te u begi sō nõõ sonte de o tii u bunu, nõõ u sa abi wan kōtōkōtō libi pii sō fuu sa libi kumafa Gadu kē a hii futu.

³ Nõõ te u ta begi sō kaa, nõõ a dē wan bunu soni di suti da Masa Gaangadu u Heepima. ⁴ Biga fa Gadu sai dē, a kē hii sēmbē u goonliba tuu musu feni libi u teego nēēn. A kē fu hii sēmbē musu ko sabi dee soni fēēn, biga de nõõ da tuutuu soni a mundu.

⁵ Biga wan kodo Gadu tō nõõ dē a mundu e, hēn da Masa Gaangadu. Nõõ wan kodo Sēmbē tō ta taanpu a u libisēmbē ku Gadu mindi fu seeka taki da u. Hēn da Jesosi Keesitu di bi tei libisēmbē sinkii. ⁶ Hēn wē bi dēēn seepi kuma wan paima paka puu u a hogi basu a di juu di Gadu buta. Nõõ fa a du ēn naandē, ku ēn hii mundu sa si fa Gadu kē heepi u libisēmbē tjika.

⁷ Nõõ fu mi sa ta konda di soni dē hedi mbei Gadu tei mi buta tjabukama fēēn e. Nõõ fa mi ta fan aki, na mindi mi ta mindi soni e, womi, ma tuutuu soni mi ta taki. Nõõ Gadu buta mi leima tu, fu mi ta lei dee oto sēmbē na u Isaēli dee soni u Gadu. Biga de da dee tuutuu soni fuu musu biibi. Nõõ sō e.

⁸ Wē nõõ mi taki e womi, taa a hii kamian ka dee biibima ta ko makandi kaa, nõõ mi kē dee womi sēmbē musu dē a fesi a di begi. Ma fa de ta hopo maun ta begi naandē, nõõ hati u de musu dē limbolimbo. De an musu dē ku hatiboonu ta hoi sēmbē a bēē fa de ta begi dē e.

⁹ Nõõ awaa mi o taki soni u di fa dee mujēē musu ta tja deseēi. De an musu bisī a wan fasi u tja sen ko da de e, ma de musu bisī kumafa a fiti. Biga di gafa u de an musu dē a di fa de ta beei uwii, ta tuusi sōmēni goutu soni nasō djamati ta bisī dee gaan diidii koosu. Nõõ.

¹⁰ Ma a musu dē a di fa de ta libi bunu ku sēmbē. Biga di lō gafa dē hēn fiti dee mujēē dee ta abi di nē taa de ta dini Gadu.

¹¹ Fa mujēē sai dē, de musu ta lei a wan saapi fasi ta saka de seei da dee womi. ¹² Mi seei ma ta da mujēē pasi un de ta lei sēmbē wajaa a lanti dendu ta pēē basi a womi sēmbē liba e. Nõõ. Ma de musu ta hoi deseēi a wan saapi fasi. ¹³ Faandi mbei, womi? Biga wē a fosu Gadu mbei Adam, a baka fēēn ufō a mbei Eva. ¹⁴ Hēn tu, di sindeki, na Adam a feni ganjan e. Ma Eva a ganjan, nõõ hēn a ko poi di wēti u Masa Gaangadu. ¹⁵ Nõõ fu di dē hedi Gadu taa te mujēē o pai, nõõ pai fēēn o taanga.

Wë sò a ta pasa tuu. Ma nöö töku di soni an poi. Biga ee wan mujëë sëmbë ta biibi a Gadu ta hoi go dou ta lobi sëmbë ta libi a wan gbelingbelin fasi ku saka fasi nöö hënseei sa feni heepi a Gadu tu.
Sò e, womi.

3

Aki ta lei fa dee hedima

u keiki musu dë.

¹ Womi Timoteo, awaa mi o taki soni u di sëmbë di kë ko hedima u keiki. Mi taki e, ee wan sëmbë kë di wooko dë, nöö gaan bumbuu wooko a kë e. ² Ma fu dë hedima u keiki an dë sösò soni. Sò wan sëmbë musu dë gaan bumbuu sëmbë. Oto sëmbë an musu sa feni fasi a di libi fëen faa konda taa anbunu e. Fa a sai dë, a musu dë ku wan kodo mujëë tö. Nöö an musu dë wan sëmbë ta du sondi ku hediwai, ma a musu sa u tii ën seei a soni. Nöö a musu dë a di fa u sëmbë sa lesipeki ën.

Sò wan sëmbë, womi, wosu fëen musu dë jabijabi da sëmbë e. Nöö a musu sabi fa u lei sëmbë soni te de fusutan. ³ Sò wan sëmbë, an musu dë bebema. Nönö. An musu abi taanga hatiboonu tu ta feti ku otowan, ma a musu abi wan saapi libi. An musu dë wan sëmbë di lo' u fia soni e. Nöö an musu abi langahati u möni tu, kwetikweti.

⁴ Nöö a musu dë wan sëmbë di sabi fa u tii hën wosu dendu a wan bunu fasi. A musu saana fa u kijja dee mii fëen te de ta lesipeki ën ta piki ën buka a soni. ⁵ Biga wë womi, ee wan sëmbë an sabi fa u tii hën seepi wosu dendu libi, wë nöö unfa a sa tii dee sëmbë u di keiki u Masa Gaangadu?

⁶ Nöö sò wan sëmbë, womi, an musu dë wan sëmbë di bi ko njunjun a di biibi e. Biga a kandë a o ko abi gaan fasi poi, nöö a o kisi di sitaafu di di didibi bi kisi fu di a ko abi gaan fasi.

⁷ Söseei tu, sò wan sëmbë musu abi bunu në a dee oto sëmbë dee an dë a biibi e, ma ee nasö nöö di didibi o kisi ën a di taapu fëen. Biga sëmbë o ta lei finga nëen nöö në fëen o poi.

Nöö da sò wan hedima u keiki musu dë e, womi.

Aki ta lei fa dee basia u keiki musu dë.

⁸ Nöö wan basia u keiki tu, a musu dë wan gbelingbelin sëmbë, di sëmbë sa lesipeki. Fa a sai dë, an musu dë wan sëmbë ta bia fan a buka te ja sa futoou ën a soni. Nöö an musu dë bebema tu. An musu ta suku u wini soni a wan fasi di na fiti. Kwetikweti. ⁹ Nöö a musu dë ku limbohata ta hoi hënseei bunu a dee fundu soni u Gadu dee a mbei u ko sabi fa u dë aki.

¹⁰ Nöö mi taki e, te de o buta wan basia faa wooko a keiki, womi, nöö be de wegü ën luku bunu ufö e. Nöö te de an feni wan fa nëen di na bunu nöö de sa butëen ko basia awaa.

¹¹ Nöö söseei dee mujëë tu e. De musu dë wan letileti sëmbë di sëmbë sa lesipeki. An musu dë wan sëmbë di ta waka ta tja sëmbë ta njan a baka, ma pakisei fëen musu dë limbolimbo. Nöö sëmbë musu sa futoou ën a hii soni tu.

¹² Nöö dee womi basia, de musu abi wan kodo mujëë tö. Nöö de musu sabi fa u tii wosu dendu libi u de bunu te dou ku dee mii u de tuu.

¹³ Nöö ee wan basia ta du di wooko fëen bunu, nöö i sabi andi o pasa o? A o feni bunu në a sëmbë. Nöö a o kisi futu seei a di wooko. Biga an o fëëë u konda da sëmbë dee soni u Jesosi Keesitu dee a ta biibi.

Nöö sò e, womi.

Aki ta lei dee gaan soni

u di biibi.

¹⁴⁻¹⁵ Womi Timoteo, mi ta mëni u mi ko a i abiti möön e baa. Ma nöö fu di ma sabi ee soni o tapa mi fu ma sa ko, fëen mbei mi ta mbei di biifi aki u manda da i, be dee sëmbë u di famii u Masa Gaangadu musu sabi fa u de libi.

Biga u dee sëmbë u Masa Gaangadu famii, u wë da di keiki u di libilibi Gadu e. U ta mbei sëmbë si limbolimbo andi da di tuutuu lei u Gadu, nöö u ta tjubi di lei dë tu fu an musu poi kaba a sösö.

¹⁶ Wë nöö dee soni u ta biibi, womi, gaan soni de dë e. A fesi de bi dë tjubitjubi, ma fa u dë aki de ko a limbo da u fuu sabi. De da:

Gadu tei libisëmbë sinkii ko libi a goonliba aki.

Nöö di Akaa fëen bi dë ku ën tee hii mundu ko si taa a a' leti a dee soni a ta fan.

Dee basia u Masa Gaangadu köndë seei bi dë kotoigima fëen.

Dee bakama fëen tja soni fëen go konda da peipei nasiön u goonliba,

nöö sömëni sëmbë ko biibi ën.

Hën seei wë Masa Gaangadu tei tja go a di waiti köndë fëen a liba ala.

De wë i si da dee soni dee u ta biibi, womi. Nöo ee wan sëmbë i ta biibi dee soni aki kaa, nöo a o heepi i fii kisi di fasi u Gadu a i libi.

4

Aki ta bai de a dee ganjan leima.

¹ Söo. Wë womi Timoteo, mi kë bai i a wan soni aki möön. Di Akaa u Masa Gaangadu fan ku u limbolimbo kaa, taa a bakaten nöo wanlö sëmbë o bia baka disa di fa de bi ta biibi a Masa Jesosi. Biga de o ta waka a dee hogi baka dee ta ko a sëmbë liba ta ganjan sëmbë. De o ta haika dee lei u dee didibi dë, hën mbei de o disa di biibi.

² Wë nöo dee sëmbë ta lei sëmbë dee lö soni dë, nöo ganjansëmbëma de dë e. De o ta mbei kuma tuutuu soni de ta taki, ma na tuu seei. Fa dee sëmbë sai dë, de ku hogidu guwenti te a ko de sinkii kaa. Nöo hën mbei an ta toobi de te de ta ganjan sëmbë a sò wan fasi.

³ Fa dee soni o ko a sëmbë liba dë, de o ta lei sëmbë u de hoi pepei wëti dee an dë fanöudu. De o taa ee i kë dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöo womi an musu abi mujëe, mujëe an musu abi manu. Sö de o taki. De o ta buta tjina da sëmbë a soni u njan taa sò wan soni ja musu njan mën.

Wë ma womi, uu dee sëmbë dee ta biibi a Gadu aki tee u ko sabi di gbelin lei fëen kaa, nöo wa o sa hoi dee lö wëti naandë e. ⁴ Biga u sabi taa hii soni di Gadu mbei buta da u, de tuu dë bumbuu soni. Na wan u de dë u tuwë, ma de dë fuu tei ku tangi. ⁵ Wë nöo di Gadu taki taa de bunu kaa nöo hën i begi nëen liba te i kaba da Gadu tangi, wë nöo hogi an dë nëen. I sa tei ën ku piizii.

Aki ta lei fa Timoteo musu du

di wooko bunu tjika.

⁶ Dee soni mi ta taki da i aki i musu tei de ta leti dee otowan fii e, womi. Nöo joo dë wan bunu wookoma da Jesosi Keesitu. Biga sensi a njönku ten fii i bi ta jei dee tuutuu soni u Gadu kaa dee u ta biibi aki. I bi kisi bumbuu lei seei, nöo hën i tei ën, hën i ta waka nëen baka te kisi fa u dë aki.

⁷ Nöo fa i sai dë, ja musu a' bisi ku dee pepei oto dee an ta kai ku Gadu, dee de ta mindi ta taki dë e. Ma i musu ta biinga ku i seei fii libi kumafa Gadu kë a hii futu.

⁸ Ja si fa sëmbë ta biinga ta djombo ta seki sinkii u de fia kule u de wini soni a goonliba aki nö? Wë di soni dë a ta tja wan piki wini tuu. Ma di biinga seki sinkii fii musu libi kumafa Gadu kë, womi, hën ta tja hii wini ko da i. Biga te i biinga sò kaa, nöo joo feni dee bunu soni dee Gadu paamusi i a di libi u di ten u dë aki, te dou ku di oto libi di ta ko a bakaten tuu.

⁹ Söo. Wë nöo di soni i si mi taki dë, nöo gaan bumbuu soni a dë fu hii sëmbë musu piki tei ku telu. ¹⁰ Biga u sabi ambë u ta futoou. U sabi na ambë liba u ta buta di mëni fuu faa tja u. A di libilibi Gadu liba wë e, womi. Hën da di Heepima fu hii sëmbë, ma möön gaanfa fuu dee sëmbë ta biibi nëen liba. Hën mbei u ta biinga seei fu sëmbë musu jei di buka fëen.

¹¹ Wë nöo di a dë sò kaa, nöo be i tei dee soni aki ta lei dee sëmbë a i ala e. Be i ta biinga ku de nöömö u de sabi de bunu.

¹² Söo. Wë baa mi taki e, fa i sai dë, ja musu mbei sëmbë dou i ku wojo fu di i njönku mbei e baa. Nönö. Ma be i libi a di fa u dee oto biibima tuu musu sa djeesi i. Di fa i ta fan, ku di fa i ta libi, ku di fa i ta lobi sëmbë, di fa i ta biibi a Masa Gaangadu, ku di fa i ta hoi i seei limbolimbo a Gadu wojo, womi, hii dee soni dë tuu musu dë a pasi fu sëmbë sa djeesi i a de.

¹³ Nöo fa i dë ku mëni u mi taa mi o ko naandë, nöo mi o kai wanlö soni da i aki fii ta du fu te mi ko: I musu ta lesi dee wöutu u Masa Gaangadu da dee sëmbë nöömö. I musu ta konda di buka fëen da de, ta leti de finifini a dee soni u Masa Gaangadu. Sö i musu ta du fu te mi ko e, womi.

¹⁴ Mi ta mëni di daka dee tiima u keiki bi buta maun a i liba, nöo hën di Akaa u Gadu ko a de hën de fan soni u di wooko di a da i fii du. Di daka naandë, i bi kisi wan apaiti kõni. Nöo mi taki e, taa ja musu tuwë di kõni naandë disa e, ma i musu ta wooko ku ën nango nöömö.

¹⁵ Dee soni mi ta fan ku i aki, womi, i musu ta du de ku hii i hati nango nöömö, nöo sëmbë o si taa i nango fesi seei. ¹⁶ Fa i sai dë, i musu ta mbei möiti nöömö be hii libi fii dë a tatai liba. Nöo di lei u Gadu di i ta lei sëmbë dë, hënseei musu dë a tatai liba tu e. I musu kõni seei fu ja tookëen. Nöo te i ta libi sò kaa nöo joo puu i seei a hogi basu, i ku dee oto sëmbë dee ta haika i dë tuu.

5

Aki ta lei fa Timoteo musu libi ku sëmbësëmbë u di keiki.

¹ Wë womi Timoteo, awaa mi o taki da i fa fii musu libi ku dee pepei sëmbë e, te joo lei de soni ee nasö te joo bai de a soni.

Ee a dē wan gaan womi möön i, nöö ja musu gandji dēen e, ma i musu dēen piimisi, nöö i fan ku en kuma i tata.

Ee a dē wan kijoo mii kuma i seei, nöö i kai en fan kuma i baa womi.

² Ee a dē wan gaan mujëe, nöö i musu fan ku en ku lesipeki kumafa i ta fan ku i mama.

Ma nöö ee a dē wan njönku mujëe mii, nöö i musu mēni i seei fii fan ku en ku limbohati seei, leti kumafa i sa fan ku i sisa mujëe.

³ Nöö awaa mi o taki soni u dee gaan mujëe dee manu u de dēdē de fika a ganda. Womi, ee sō wan mujëe aan na wan kodo sēmbē seei nēen famii fu sōlugu en möönsō, nöö i sa kai en nē a keiki be keiki sōlugu fēen. ⁴ Ma ee wan mujëe manu dēdē a fika a ganda, ma a abi miii ee nasō miii kai en avo, nöö nēen i musu kai da di keiki u de sōlugu e. Dee mii fēen, de musu sōlugu en. Biga hēn da fosu soni di de musu du fu sēmbē si taa de ta waka a Masa Jesosi baka tuutuu. Leti fa dee gaan sēmbē u de bi sōlugu de di de bi dē miii, nöö leti sō dee mii musu toona sōlugu dee gaan sēmbē u de baka. Nöö ee de libi sō, nöö a bunu, a o suti da Gadu seei.

⁵ Wē ma nöö ee wan mujëe dē, manu fēen dēdē a fika a ganda mindi naandē, aan sēmbē möönsō u sōlugu en, ma a hopo en seei da Masa Gaangadu ta begi en ndeti ku didia. „Nöö te i si sō wan mujëe, womi, nöö i musu kaabu i seei taa di sēmbē dē, a dē fanōudu u keiki sōlugu en.”

⁶ Ma nöö ee i si wan mujëe manu fēen dēdē nöö hēn a dē fēen ta waka ta daama a köndē nango a piizii söndō a ta pakisei andi a ta du, nöö mi taki da i taa di soni dē an bunu. Sō wan mujëe, fa i si a dē ku libi dē seei, ma nēen akaa a dēdē e. „Nöö di lö mujëe dē, nēen de musu kai da keiki u de sōlugu.”

⁷ Hii dee soni mi ta taki da i aki, womi, i musu ta tei de ta lei dee sēmbē a i ala, be de libi fu sēmbē an musu kosi de taa de an ta libi bunu. ⁸ Biga ee wan sēmbē an ta sōlugu hēnseei wosu dendu ku dee famii fēen, nöö di sēmbē dē hogi möön leki dee sēmbē dee an dē a biibi. Fa a ta libi fēen dē, a dē kuma an nama ku Masa Jesosi seei.

⁹ Nöö awaa mi o lei i andi ku andi i musu luku ufō joo buta wan mujëe di hēn manu an dē ku libi möön faa dē wan apaiti sēmbē da di keiki. Sō wan mujëe, a musu pasa sikisiteni jaa e. Nöö an bi musu waka ku oto womi möön leki hēn manu. ¹⁰ Fa a sai dē, de musu ta konda fēen taa bumbuu soni wanwan nöö a bi ta du. A bi kiija dee mii fēen a wan bumbuu fasi. A bi ta hoi wakama waiwai nēen wosu. A musu dē wan mujëe di bi lo' u sōlugu dee sēmbē u Masa Gaangadu ku sakafasi seei. Nöö a musu dē wan sēmbē di bi ta lobi u heepi oto sēmbē dee dē a fuka. De musu ta taki fēen taa bunu nöö a bi ta du. Nöö te wan mujëe dē sō, womi, nöö hēn i sa buta faa dē wan apaiti sēmbē da di keiki.

¹¹⁻¹² Ma nöö dee njönku mujëe dee manu u de dēdē de fika a ganda naandē, nöö an dē fii „buta de apaiti da di keiki e.” Biga te wan pisi nöö di piizii u manu o ko a de liba. Pakisei u de o bia, nöö de o go ta suku manu möön. Nöö ee de dē sō, nöö Masa Gadu ku libisēmbē tuu o tei de fu hogi fu di de booko di buka di de bi mbei taa „Jesosi,” Keesitu nöö de o ta dini. De an hoi en go dou kumafa de bi taki möön.

¹³ Nöö na di dē nöö womi, ma de o ko malēngē. Nöö de o ta waka nango ta ko ta daama a dee wosuwosu ta tjökō buka a sēmbē soni ta lēgēdē ta konda soni di an dē fanōudu. ¹⁴ Nöö fēen mbei mi taa dee njönku mujëe dee manu dēdē disa a ganda naandē, be de tei manu toou pai miii ta tii wosu dendu u de, be de ko abi soni u du. Nöö dee felantima fuu an o sa feni pasi u kosi u. ¹⁵ Biga sōmēni mujëe kuma dee lö naandē bia baka disa Gadu kaa go ta libi u de kumafa di didibi kē, hēn wē mbei mi taki sō, womi.

¹⁶ Wē mi kē taki wan soni möön u dee gaan mujëe dee dē söndō manu. Ee wan mujëe dē a biibi, nöö hēn a abi gaan sēmbē nēen famii di manu dēdē disa, nöö di mujëe dē, hēn musu sōlugu fu dee gaan sēmbē fēen e. Biga di lö hebi naandē an musu dē u di keiki. Nöö di keiki o sa feni pasi u sōlugu dee gaan sēmbē dee dē a noutu tuutuu.

Aki a ta taki u dee hedima

u keiki möön.

¹⁷ Wē awa mi o taki wan oto soni da i möön u dee sēmbē dee ta tii keiki. Dee ta du de wooko a wan bunu fasi, nöö de musu kisi möön hia hei ku paka tuu, fuu taki dee ta konda di buka da sēmbē bunu ku dee ta lei sēmbē a wan finifini fasi. ¹⁸ Biga ja jei fa di Buku u Gadu taki nö? A taa:

Ja musu tai di kau buka fu an musu njan

ka a ta wooko naandē.

Sōseei a taa:

A fiti u wan wookoma

musu feni hēn paima.

¹⁹ Nöö mi taki e, ee wan sēmbē tja wan kaagi u wan u dee tiima ko a i, nöö ja musu piki en hesi e. I musu jei en a tu nasō dii sēmbē a wan fasi fii sabi taa tuu, ufō fii piki awaa. ²⁰ Ma

nöö te i ko si taa a du hogi tuu, nöö i musu gandji dëen a lanti fesi e, mbei hii dee sëmbë dee sai dë musu tei kõni nëen.

²¹ Timoteo, fa mi ta fan ku i aki, kijoo, nöö mi kë fii sabi taa Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu ku dee basia u Gadu kõndë tuu ta jei fa mi ta fan ku i aki. Nöö fëen mbei i musu ta du hii dee soni mi ta taki da i aki tuu da hii sëmbë, ja musu koti adjabëë da na wan sëmbë.

²² Söö. Wë nöö womi, te joo buta maun a sëmbë liba faa wooko da Gadu, nöö i musu kõni fu ja du ën hesi poi. Ma i musu wegë ën finifini luku ufö i du ën. Biga ee nasö, a kandë a baka nöö de o ko si taa di sëmbë dë an ta libi bunu, nöö a o dë taa i seei dë a dendu tu. Nöö fëen mbei wë mi fan sö, biga i musu hoi i seei limbolimbo a hii futu.

²³ Nöö mi taki e, womi, fa i si bëë ta hati i, i ta siki hesihesi dë, nöö na wata wanwan nöö fii bebe e. Ma i musu ta bebe wan piki win tu, nöö a o heepi i.

²⁴ Haika e, womi. So sëmbë di hogi di a ta du, a dë a döo kaa bifö de kai ën a kuutu. Ma so sëmbë ta du hogi a wan tjubitjubi fasi. Ma te wan daka a o ko a döo nöömö fu sëmbë sabi ën.

²⁵ Nöö söseei a dë a di bunu di sëmbë ta du tu. So fëen dë a döo kaa u hii sëmbë sa si. Ma u so sëmbë ta dë tjubitjubi, ma bakaten sëmbë o ko sabi ën biga a o ko a döo nöömö.

„Kijoo, dee soni dë i musu sabi fa i si i sai dë e.“

6

Aki ta lei fa dee saafu musu libi ku dee masa u de.

¹ Womi Timoteo, awa mi o taki da i fa wan saafu musu libi ku ën masa. Fa i si dee saafu sai dë, nöö de musu ta luku de masa u de kuma wan sëmbë di de musu lesipeki. Biga ee de libi sö, nöö sëmbë an o feni pasi u de kosi Masa Gaangadu ku di lei fëen di i si u ta lei sëmbë aki.

² A kandë wan saafu abi wan masa di ta biibi Masa Jesosi tu. Nöö hën da de dë baa ku baa makandi. Ma nöö di saafu an musu ta söso di masa fëen fu di dë hedi e. Awaa seei a musu ta wooko möön taanga dëen. Biga möön a ta wooko dëen, möön di masa ta feni wini. Nöö hën da a ta heepi di fëen seei sëmbë di a lobi.

Kijoo, sö fii ta lei dee saafu e.

Aki ta lei taa di dini u Masa

ta tja hia wini ko tuu.

Nöö hii dee soni dee i si mi ta taki da i aki, womi, de tuu i musu tei ta lei dee sëmbë fii ala, nöö i ta buta ku de fu de tei de tu. ³⁻⁴ Ma nöö ee wan sëmbë tja wan oto lei ko ta lei di an ta kai ku di lei fuu Masa Jesosi Keesitu u ta lei aki, nöö gaan fasi di sëmbë dë abi e. Aan fusutan u soni. Biga an kë di bumbuu lei di sa heepi sëmbë u de libi a wan limbolimbo fasi a Masa Gadu wojo.

Fa dee lö sëmbë sai dë, de lobi u pii oto ta fan ta fia ku sëmbë. Te kaba fëen, nöö söso haun de o bia ta haun ku deseëi, ta kosi deseëi, ta taki föutu u otowan ta mëni hogi u de na de. Te wan pisi de an ta futoou na wan sëmbë möön. ⁵ De an o sa si de na de a wojo möönsö tu. Sö dee lö sëmbë naandë dë e, womi. A dë kuma dee hogi fasi u de puu dee tuutu soni u Gadu a de hati fiaa. Nöö hën de ko ta mëni taa te wan sëmbë i ta dini Gadu, nöö a ta tja gaan wini ko da i fii ko gudu.

⁶ Wë nöö womi, te i ta dini Gadu, nöö a ta tja gaan wini ko da i tuu e. Ma na möni wini a ta tja. Nönö. Ma te i ta libi kumafa Gadu kë ta tifihedi ku dee soni i abi, nöö hën da wan gaan wini fii kaa. ⁷ Biga di de pai u ko a goonliba aki, nöö wa bi tja na wan wojo soni ko ku u e. Nöö söseei te u dëdë, wa o tja na wan soni go tu. ⁸ Nöö fëen mbei, ee u abi soni fuu njan pasa u libi ku koosu fuu taja u sinkii, nöö a tjika fuu dë tifihedi.

⁹ Biga wë ee wan sëmbë i ta suku fii ko gudu, nöö di soni i ta suku dë sa hai i tja go a sömëni soni di sa puu i a di pasi u Gadu. Te kaba fëen, a dë kuma taapu kisi i, ja sa ko kumutu möön. Biga sömëni wisiwasi soni joo ta pakisei a i hati, nöö joo kë ta waka a de baka. Te fii sabi, libi fii poi kaba a söso fiaa.

¹⁰ Biga wë di langawojo u möni, nöö a dë kuma wan lutu a i hati di sa nasi tja hii sootu pei hogi ko da i. Biga so sëmbë bi abi di lö langawojo dë kaa, nöö sapisapi de ta pusa ta kumutu tefa de disa di biibi fiaa. Nöö hën de ko fika dë ku sömëni gaan hila fuka a de hati.

Aki Paulosu ta da Timoteo wanlö lasiti lai.

¹¹ Ma nöö womi, i da sëmbë u Masa Gaangadu vö, hën mbei i musu kule da hii dee hogilibi u taki dë, be de an dou a i. Nöö a dee lö soni aki baka fii ta kule e, womi: I musu biinga fii libi leti a Gadu wojo. I musu mbei möiti fu hii pakisei fii musu dë a Gadu. I musu ta biibi a Masa Gaangadu nöömö. I musu ta lobi sëmbë. I musu ta tai hati a hii dee fuka dee ta miti i. I musu ta libi ku saapi fasi ku sëmbë. Womi, a dee lö soni dë baka wë fii biinga e.

¹² Fa u ko ta biibi Masa Jesosi aki, nõö sëmëni soni dë ta biinga u puu u a di pasi fëen. Nõö i musu ta fia ku dee soni dë ta feti di bunu feti go dou te nõö i feni di libi u teego. Biga fu di ten di i bi taki sô wan bumbuu soni a lanti fesi taa joo waka a Masa Jesosi baka, nõö kumutu a di ten dë a buta di libi u teego faa da i kaa.

¹³ Kijoo, fa i si mi ta fan ku i aki, mi ta fan ku i a Masa Gaangadu fesi di ta da hii dee soni a goonliba aki libi. Mi ta fan ku i a Jesosi Keesitu fesi tu, di an bi fëë u taki di tuu da sëmbë möönsö, te dou ku Gaama Pontuisi Pilati seei. ¹⁴ Nõö mi taki e, taa be i go dou ku di wooko di i si Gadu buta a i maun naandë. I musu ta du ën a wan gbelingbelin fasi sôndö föutu e, fu te dou di daka di Masa Jesosi Keesitu o toona ko. ¹⁵ Biga Masa Gadu o mbei a ko nõömö a di juu di a buta.

Womi, fa Masa Gaangadu sai naandë, nëen hii bunu dë. Hën nõö da tiima u mundu. Biga hën da di kaba hei Kõnu a hii kõnu liba, ku di kaba hei Masa a hii masa liba. ¹⁶ Fa a sai dë, hën wanwan tö nõö an sa dëdë a mundu möönsö. A ta libi a wan gaan limbo dendu ta koti faja te na wan libisëmbë sa go dou ka a sai dë. Sëmbë an dë di si ën ku wojo wan daka tu, biga libisëmbë wojo an sa kai nëen möönsö. Fa a sai dë, di nëbai fëen ku di kaakiti fëen dë u nõömö teego. A tan sô.

¹⁷ Wë nõö Timoteo, mi taki e, taa dee sëmbë dee dë guduma a goonliba aki, nõö i musu bai de be de disa gaan fasi, be de an buta futoou a dee gudu u de. Biga dee gudu naandë, nõö de an dë wan soni di o tan fu nõömö, u sëmbë musu ta buta mëni a de liba. Ma Masa Gaangadu wanwan nõö fii musu ta mëni e. Biga hën ta da u hii dee soni dee u abi, fuu sa njan de ku piizii. An ta pindja sondi da u.

¹⁸ Nõö fa dee guduma sai naandë, na di gudu u de, de musu luku kuma gaan soni e. Ma, be de ta du bunu te a hia ta paati dee gudu u de da sëmbë ku wai hati. De an musu giii. ¹⁹ Nõö te de libi sô kaa, nõö hën da de ta lai gudu a Gadu Kõndë ala te a hia fu de sa njan a di bakaten libi. Biga di libi u teego di Gadu abi u da de a bakaten, hën wë da di tuutu libi, na di u goonliba aki. Nõö nëen baka de musu biinga.

Sô i musu ta bai dee guduma e, womi.

²⁰ Womi Timoteo, gaantangi mi begi i kijoo, tjubi dee soni dee i si Masa Gadu futoou i buta a i maun naandë e, be de an poi kaba a sôsö. Nõö mi taki e, i musu kõni ku dee sëmbë dee ta fan hia ta taki dee wisiwasi soni u de dee an ta kai ku Gadu. Fa de ta fia u de dë ta mbei taa de sabi soni poi seei, ma ja musu haika de seei. ²¹ Biga so sëmbë bi ta fan dee lö fan dë, hën wë sapisapi de hai kumutu disa di biibi a Masa Jesosi. Nõö fëen mbei baa mi ta bai i nëen.

Womi, Masa Gaangadu musu dë ku i ku ën bunuhati e.

Di u tu biifi di Paulosu sikifi da Timoteo

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki, hën da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu sikifi da di kijoo de kai Timoteo. A de sö taa Paulosu ta paaja di buka u Masa Jesosi da sëmbë te wan pisi, nöö hën dee felantima fëen kisi ën hën de tjëen go sötö a dunguwosu a di kondë de kai Loomë. Nöö fa a de a dunguwosu de nöö a kë Timoteo musu ko nëen. Nöö hën a mbei di biifi aki manda deën.

Nöö te i lesi di biifi aki, nöö joo sabi fa Paulosu ta fii u sëmëni soni. Biga a ta taki u di fa a lobi Timoteo tjika. A ta taki u di dedë fëen seei di a o dedë abiti möön. A ta taki fa sëmbësëmbë libi ku ën fa a de a dunguwosu de. Nöö a ta leti Timoteo a di fa a musu du di wooko fëen kuma wan wookoma u Gadu. A ta lei tu fa di lasiti ten u di goonliba o de.

Dee soni de tuu joo lesi a di biifi aki.

Aki Paulosu ta manda odi

da Timoteo.

¹⁻² Söö. Wë mi Paulosu ta sikifi di pampia aki manda da Timoteo kuma miseei mihi di mi lobi gaanfa. Kumafa i bi sabi kaa, kijoo, mi da wan tjabukama u Jesosi Keesitu. Masa Gaangadu seei feni ën u bunu faa kai mi ko buta a di wooko, fu mi musu ta konda da sëmbë u di libi di Gadu paamusi u taa u sa feni a Masa Jesosi Keesitu. Womi, u Tata Masa Gaangadu ku Jesosi Keesitu musu de ku i ku de bunuhati ku de tjalihati ta da i kötöhati.

³ Wë nöö mi ta da Masa Gaangadu tangi da i o, di i si mi ta dini ku limbohatai söndö ganjan aki, leti kumafa dee gaan sëmbë u mi bi ta dini ën. Hii juu mi ta begi da i a ndeti ku didia, womi. ⁴ So juu mi ta mëni „fa mi ku i bi paati,“ fa wata bi pasa a i wojo, nöö mi ta hang i seei. Mi kë si i be hati u mi toona wai te dou.

Aki Paulosu ta da Timoteo hati

a di wooko.

⁵ Te mi ta mëni i, womi, nöö mi ta mëni kumafa i seei ta biibi Gadu söndö ganjan tu e. A di fasi de seei i avo Loisi ku i mama Euniki tuu bi ta biibi kaa, nöö mi sabi taa di lö biibi de, a de leti a i naandë tu. ⁶ Fëen mbei mi kë toona mëni i möön a di fa mi bi buta maun a i liba nöö hën Gadu da i wan apaiti këni fii musu sa wooko deën. Wë nöö di këni i si naandë, i musu böö faja deën be an kötö möönsö. ⁷ Biga wë fa Gadu da i di Akaa fëen naandë, an da i ën fii ta de fëëfëë e. Ma fii de ku kaakiti ta lobi sëmbë ta tii i seei a soni.

⁸ Wë nöö di a de sö kaa, nöö ja musu ta hai baka te ja sa konda soni u Masa da sëmbë e. Nöö sen an musu ta kisi i da mi tu, te ja sa nama ku mi fu di mi de a dunguwosu aki fu Masa Jesosi hedi. Ma Gadu musu da i kaakiti fu mi ku i sa tja dee sitaafu makandi. Biga dee sitaafu dee i si u ta tja aki, de de fu di u ta konda di Bunu Buka u Masa Jesosi hedi.

⁹ Fa Masa Gadu sai de, womi, a kai u puu a di hogilibi fuu basu fuu musu libi wan apaiti libi deën. Nöö an de taa di bambuu fuu mbei a du ën sö e. Nönö. Ma fu di bunuhatai di hënseei abi, ku di pakisei a bi abi a u liba gaanduwe kaa, hën mbei. Biga bifö a mbei goonliba, a bi buta taa a o manda Jesosi Keesitu ko. Sö a bi abi bunuhatai fuu tjika kaa. ¹⁰ Ma nöö awaa ufö di bunuhatai fëen de ko a döö, di i si taa u Heepima Jesosi Keesitu ko tuu. Nöö fa a ko aki, a booko di kaakiti u dedë fiaa, puu u a di fëë naandë basu. Nöö nëen ufö u ko sabi taa wan njunjun libi de u feni, ku wan njunjun sinkii di an o poi kaba a söso möönsö, te u ta piki di Bunu Buka fëen.

¹¹ Wë nöö di Bunu Buka aki, hën wë i si Gadu buta mi tjabukama fëen kuma wan basia ta bai ta kondëen da sëmbë. A buta mi u mi ta lei dee sëmbë na u Isaëli ën a wan finifni fasi tu. ¹² Nöö fu di mi ta du di lö wooko de, hën mbei mi de a di sitaafu aki. Ma an de taa sen ta kisi mi e. Nönö. Biga mi sabi di Sëmbë di mi ta futoou di futoou aki taa a abi kaakiti tjika faa tjubi hii soni di mi buta nëen maun, fu tee dou di gaan daka „di a o kuutu hii libisëmbë.“

¹³ Söö. Wë womi, mi taki e, taa dee lei dee mi bi lei i, nöö gbelingbelin soni de de e, fii seei musu tei ta maaka ku dee lei i ta lei sëmbë de luku ee de kai a di wan. Nöö fa joo ta lei sëmbë de, nöö i musu de gingi a di biibi ta lobi sëmbë ku di lobi di i si u ta feni a Jesosi Keesitu. ¹⁴ Nöö di gaan bambuu soni di Masa Gadu futoou i te a butëen a i maun naandë, womi, i musu këni ku ën gaanfa e. I musu ta tjubi ën ku di heepi u di Akaa u Gadu di i si ta libi a u hati aki, be an kaba a söso.

Aki Paulosu ta taki kumafa dee oto biibima u Masa Jesosi

libi ku ën.

¹⁵ Söö. Wë womi, i seei sabi taa dee biibima fu Asia Köndë tuu go disa mi e, te dou ku Figelusi ku Hemogenesi. ¹⁶ Ma di womi de kai Onësi folu baa, mi ta begi dëen fu Masa Gaangadu musu a' tjalihati fëen ku dee sëmbë fëen wosu dendu tuu. Biga di womi dë, sen an kisi ën seei faa nama ku mi möönsö, hii fa mi dë buibui a dinguwosu aki. ¹⁷ Biga di a ko a Loomë aki, hën a ta waka ta suku mi a hii kamian teefa a si mi. ¹⁸ Nöö sömëni pasi seei a ko a mi ko da mi degihati e. Nöö i seei sabi dee hia bunu a bi du mi tu di mi bi dë a Efeise ala. Fa a libi ku mi tjika dë, nöö Masa Gaangadu musu heepi ën a wan apaiti fasi e, a di gaan kuutu daka fëen. A musu a' tjalihati fëen.

2

Aki Paulosu ta taki da Timoteo fa a musu du di wooko fëen.

¹ Söö. Wë womi Timoteo, mii, i musu da Jesosi Keesitu pasi faa libi ku i ku ën bunuhati e, be a da i taanga, a di wooko. ² Nöö mi bi lei i ku dee otowan sömëni soni, nöö i musu toona tei dee soni dë ta lei bumbuu sëmbë dee ta abi köni tjika u toona lei oto sëmbë tu.

³ Nöö mi o konda wanlö soni aki da i e, fa fii musu ta du di wooko fii, kijoo. Fa i sai dë, i musu ta dë kabakaba fii tja sitaafu da Jesosi Keesitu e, leti kumafa wan sodati dë kabakaba faa tja sitaafu dëen köndë. ⁴ Nöö i sabi fa wan bumbuu sodati ta dë nö, womi? An ta waka ta hulu soni a së së möönsö möön na di wooko di a sai dë. Biga a kë u di oposii musu ta wai ku ën u di fa a ta wooko.

⁵ Söseei tu, te wan sëmbë ta fia ta pëe wan pëe faa wini wan soni, nöö ee an pëe kumafa dee wëti u di pëe dë, nöö an o wini soni dë e.

⁶ Nöö söseei tu, di sëmbë di ta wooko taanga a wan goon, a fiti fu hën fosu musu feni di njanjan u di goon, na sö nö?

⁷ Womi, dee soni mi ta fan aki, nöö be i ta buta pakisei a de liba e, nöö Masa Gaangadu o mbei i sabi unfa de nama ku di fa i musu du di wooko fii.

⁸ Söö. Wë womi Timoteo, ta mëni Jesosi Keesitu nöömö taa hën da di Sëmbë di Masa Gaangadu bi weki puu a dëdë. Hën da di Bakamii u Könu Dafiti tu, di o sindo nëen könu sutuu fu teego. Ja musu fëekëtë dee soni dë, womi. Biga te mi ta konda di Bunu Buka, nöö de da dee soni mi ta taki nöömö.

⁹ Nöö fu di mi ta konda dee soni dë, fëen mbei i si mi dë a di sitaafu aki e, ka de bui mi buta a dinguwosu aki kuma wan sëmbë di du gaan hogi. Ma ma a' toobi e, womi. Biga mi sabi taa di wöutu u Gadu, hën an sa dë buibui möönsö. Nönö. ¹⁰ Nöö di a dë sö kaa, nöö hën mbei mi dë tifihedu i tja hii fuka. Biga mi ta mëni dee sëmbë dee Gadu tei kaa u de ko sëmbë fëen. Mi kë u de musu feni di heepi u Gadu nöömö di a abi u da de a Jesosi Keesitu, be de njan di suti u di waiti köndë fëen fu teego.

¹¹ Nöö mi o taki wanlö soni aki, de dë tuu möön hii soni, womi.

Ee u ku Masa Jesosi dëdë makandi, nöö u ku ën o libi makandi tu.

¹² Ee u hoi dou a dee sitaafu dendu, nöö u ku ën o tii makandi a bakaten.

Ee u piki taa wa dë ku ën, nöö hënseei o piki taa an dë ku u tu.

¹³ Ma ee wa dë u futoou a dee soni u ta du, ma hën a o dë u futoou nöömö.

Biga di fa a dë, sö nöö a o dë u nöömö, an o sa tooka möönsö.

Aki Paulosu ta lei Timoteo fa wan wookoma u Gadu musu dë.

¹⁴ Womi o, hii dee soni mi ta taki aki, nöö i musu toona ta konda de a baka futu da dee sëmbë dee Gadu buta a i maun e, kijoo. Nöö i musu ta bai de a Gadu fesi tu taa de an musu sai dë ta fia a peipei wöutu liba. Biga dee lö fia naandë an ta tja bunu ko, ma poi nöö de ta poi dee sëmbë dee ta jei de ta kaba de a sösö.

¹⁵ Nöö fa i seei sai dë, i musu ta biinga fu Gadu sa wai ku i a hii fa i ta libi. Nöö i musu wooko a wan fasi fu sen an musu kisi i a bakaten. I musu ta tei di wöutu u Gadu ta lei ën leti kumafa a dë e, biga tuutuu soni gbelingbelin a dë.

¹⁶ Nöö womi, ja musu nama ku dee sëmbë ta fan dee sösö fan dee an ta kai ku Gadu e. Biga dee sëmbë ta fan dee lö fan naandë, nöö libi u de o ta hogi nango nöömö te de ko dë kuma de an sabi Gadu seei. ¹⁷ Dee lei u dee lö sëmbë dë ta poi sëmbë libi leti kuma te wan hogi siki kisi i paaja a hii i sinkii. Nöö Himëneusi, ku Filitusi da tu u dee sëmbë dee libi a di lö fasi naandë. ¹⁸ Fa de sai dë, de kumutu disa di tuutuu lei u Gadu gaanduwe, nöö hën wë i si de go ta fan wanlö poipoi fan ta bai taa di weki baka a dëdë pasa kaa. Nöö ku dee lö fan naandë, de go ta poi sëmbë te de an saandi u de biibi möön.

¹⁹ Ma dee lei u Gadu an dë sö e, womi. De, de dë gingin kuma wan goonsei di an sa seki. Nöö di goonsei abi tu posu. Di fosuwan hën da: "Gadu sabi ambë da dee sëmbë fëen." Di u

tu, hèn da: “Hibiwan sèmbè di ta piki taa a nama ku ̀Masa Jesosi, Keesitu, nõo a musu disa hogi du.”

²⁰ Wè nõo i sabi fa a dè a wan gaan wosu dendu, womi. Sömèni pei soni dè nèèn fii tei ta wooko ku de e. Goutu soni dè nèèn, soofu soni dè nèèn, pau soni, soni de mbei ku doti. Fa de sai dè, so u de dè fu du lagi wooko, so u de dè u du hei wooko, na sò nõ?

²¹ Wè nõo mi taki e, ee wan sèmbè i disa dee hogi soni u taki dè fii ta libi limbolimbo a Gadu fesi, nõo joo dè kuma wan u dee möön waiti soni u wan wosu di de sa tei du wan gaan wooko ku èn. Biga joo dè apaiti seei da Masa, nõo joo dè kabakaba faa tei i faa du hiniwan bambuu soni ku i.

²² Womi Timoteo o, i musu kule da dee hangi dee ta ko a un dee njönku sèmbè hati e, dee na bunu u du. Ja musu da de pasi a i libi seei. Nõo haika dee soni dee fii musu ta kule a de baka: leti libi, biibi a Gadu, lobi, ku kötöhati. A dee lõ soni aki baka i musu ta kule e, kijoo, nõõ de o si taa i mökisi ku dee sèmbè u Gadu dee ta begi èn ku limbo hati.

²³ So seei dee sèmbè ta fia sösõ fia naandè, womi, ja musu nama ku de nèèn e. Biga i seei sabi taa toobi nõõ de ta tja ko. ²⁴ Nõõ ee wan sèmbè i dè futuboi u Masa Jesosi, nõõ ja musu ta suku toobi, ma i musu ta libi a wan saapi fasi ku hii sèmbè. Fa i sai dè, i musu abi di kõni fii lei sèmbè soni da wan bunu fasi ku pasensi.

²⁵ Ee sèmbè ta fia ku i a dee soni i ta lei, nõõ i musu bai de, ma ku saka fasi e. Biga wè fa de abi taangajesi dè seei, ma ja o sabi. A kandè te wan ten, nõõ Gadu o mbei hati u de bia te de ko piki dee tuutuu soni fèèn. ²⁶ Nõõ de o kisi fusutan tjika u de sa kumutu a di kamian awaa ka di didibi bi kisi de buta fu de musu ta du andi a kè.

3

Aki Paulosu ta lei fa sèmbè o ko hogi tjika a di lasiti ten

u goonliba.

¹ Wè nõo womi Timoteo, mi kè i sabi taa a dee lasiti daka u di goonliba aki, nõõ wan tumisi hogi ten o ko e. ² Biga sèmbè u di ten naandè an o lobi oto sèmbè möön leki de seei nõõ. De o abi langahati möön hii soni. De o ta njan buka ta mbei deseeti taa de dè gaan womi. De o ta kosi Gadu ta dèèn gaan buka. Di ten dè, de an o ta saka deseeti a de mama ku de tata basu möönsõ. De an o ta da sèmbè tangi tu, na Gadu, na libisèmbè, te de feni bunu. Na wan pisi u di libi u de o kai ku Gadu möönsõ. ³ De an o abi fii a de hati da na wan kodo sèmbè. De o ta hoi sèmbè a bèè ta mindi soni da sèmbè ta tja de ta njan a baka. Fa de sai dè, de an o ta hoi deseeti a tii möönsõ. De o dè hogi leti kuma taku mbeti.

Womi, mi taki da i taa dee lõ sèmbè dè an o lobi na wan soni di dè bambuu möönsõ. ⁴ Fa de sai dè, ja o sa futoou de, biga te fii sabi nõõ de o ta tja i go sei da sèmbè. De o abi hesihati. De o ta abi gaan fasi. De o ta lobi piizii möön Gadu.

⁵ Nõõ ku di tan u de dè seei de o ta mbei taa de ta nama ku Gadu, ma ee i luku de te i kaba, nõõ de an ta da di kaakiti u Gadu pasi möönsõ a de libi. Mi taki e, womi, taa dee lõ sèmbè i si naandè, i musu bia baka da de e.

⁶ Wè biga de o ta waka ta naki sèmbè tètè kuma bambuu sèmbè fii musu kai de ko a i wosu. Nõõ ee wanlõ wisiwasi mujèè sai a di wosu, nõõ de o ta suku u de kisi de buta a di tii u de basu. Fa deelõ mujèè sai dè, de guwenti u ta piki dee hogi kè u de hati tee nõõ awaa de ko ta fii di fuka u di hogilibi u de. ⁷ Nõõ de o ta suku lai a hiniwan sèmbè, ma nõõ de an sa fusutan dee tuutuu soni u Gadu möönsõ e.

⁸ Dee lõ leima u ta taki aki, de o dè leti kuma Janèsi ku Jambesi, ̀dee tofuma u Falao, ̀dee bi ta fia ku Mosesi. Sõ dee lõ sèmbè aki o tuwè gogo ta fia ku di gbelingbelin lei u Gadu. Fa de sai dè, pakisei u de poi gaanduwe kaa te de an ta mëni bambuu soni möönsõ. De an kè ko sabi Gadu u de biibi èn seei.

⁹ Ma nõõ mi taki da i taa de an o sa ta ganjan sèmbè nõömõ e. Biga leti kumafa i si Janèsi ku Jambesi gogo bi ko a döõ wajaa da lanti, nõõ leti sò nõõ dee sèmbè aki gogo o ko a döõ wajaa tu, u lanti si taa sösõ de bi ta du.

Aki Paulosu ta taki kumafa hènseei bi du di wooko.

¹⁰ Wè ma Timoteo, i, i sabi kaa taa ma dè kuma dee lõ sèmbè u taki dè, na sò nõ? Biga i sabi hii fa mi ta lei sèmbè, i sabi unfu mi ta libi tu. I saandi mi kè musu pasa a bakaten fa i si mi ta wooko aki. I sabi fa mi ta biibi Gadu tjika, womi. I sabi fa mi ta hoi pasensi ku sèmbè. I sabi fa mi ta lobi Gadu ku libisèmbè tuu.

Womi, i sabi fa mi bi hoi dou a hii dee soni dee pasa ku mi. ¹¹ I sabi kumafa sèmbè bi ta da mi sitaafu tjika. I sabi dee oto fuka tuu dee bi miti mi. I seei sabi fa de bi sitaafu mi na Antiokia, ku Ikonium, ku Lisita tuu. Hii dee sitaafu dè mi bi tja, ma Masa Jesosi hèn wè bi heepi mi ppuu mi a de tuu.

¹² Wë nõõ sò a dë e, womi. Ee wan sëmbe i kë libi gbelingbelin kumafa Gadu kë, fii ta waka a Jesosi Keesitu baka, nõõ i musu u feni sitaafu a libisëmbe maun nõömö. ¹³ Dee takusëmbëma ku dee sëmbe ta ganjan sëmbe taa de dë leima dë, nõõ de o ta hogi nango fesi nõömö. Fa de sai dë, de o ta ganjan sëmbe nõõ sëmbe seei o ta ganjan de tu.

Aki Paulosu ta taki soni

u Gadu Buku.

¹⁴ Söö. Ma nõõ womi Timoteo, dee lei i si i lei naandë te ko sinkii fii kaa, nõõ i musu tan a de go dou e. Biga i sabi dee sëmbe dee bi lei i de, „taa i sa futoou de.” ¹⁵ Fa i sai naandë, sensi di i bi dë piki mii seei, hën wë i bi lei Masa Gaangadu Buku te sabi. Nõõ di Buku dë, a abi kaakiti tjika u ta da i fusutan fii sa biibi a Jesosi Keesitu fii feni heepi nëën.

¹⁶ Biga di fa hii dee pispisi u di Buku u Gadu bi sikifi dë, nõõ di Akaa fëen seei wë ko a peipei sëmbe liba fu de sikifi de e. Hën mbei di Buku sa heepi i fii sabi di lei u Gadu di dë tuutu. A sa heepi i tu, fu te ja ta libi bunu nõõ a leti i buta a pasi. A sa bai i seei fii disa hogilibi. Fa di Buku sai dë, a ta leti i fii sa libi kumafa Masa Gaangadu kë a hii futu. Sö di Buku u Gadu bumbuu tjika, womi. ¹⁷ Nõõ ee wan sëmbe i ta dini Gadu nõõ hën i sabi di Buku fëen, nõõ joo dë a di kamian ka i sa du hiniwan bumbuu wooko di Gadu buta da i fii du.

4

Aki Paulosu ta fan ku Timoteo taanga u di fa a musu du

di wooko.

¹ Söö. Wë nõõ womi, mi o manda i a wanlò soni aki e. Nõõ fa mi o fan, Masa Gaangadu seepi ta jei, ku ën mii Masa Jesosi Keesitu di o ko a goonliba aki wan daka nõömö u tei di Kõnu Tii fëen. Fa a o ko dë, nõõ a o kuutu hii sëmbe, dee libi wan ku dee dëdë wan tuu. Nõõ a de fesi mi ta fan ku i, womi, ² taa i musu ta konda di Buka u Gadu nõömö da sëmbe e. Ee i a' peesa u kondëen, ee ja a' peesa seei, ee sëmbe kë jei ën, ee de an kë jei, ma töku i musu dë kabakaba fii ta kondëen nõömö. Ee wan sëmbe an ta libi bunu, nõõ i musu leti ën buta a pasi. I musu bai ën seei be a disa di lö libi dë. Ee wan sëmbe lasi hati, nõõ i musu fan ku ën dëen hati. Hii dee soni dë tuu i musu ta du a wan finifini fasi ku gaan pasensi.

³ Biga mi taki da i taa wan ten o dou, nõõ libisëmbe an o kë haika di bumbuu lei möön. De o ta hai peipei leima tja ko, dee ta lei de dee soni de ta giü u de jei. ⁴ Sö de o booko jesi tapa tjika da di tuutu lei, go ta haika mindimindi oto.

⁵ Ma nõõ womi, hii fa soni o ta waka dë, ma i, i musu dë ku limbo pakisei nõömö e. Ja musu fëëe u tja sitaafu da Masa Jesosi Keesitu. I musu ta konda di Bunu Buka fëen da sëmbe nõömö ta hai de tja ko nëën së. Hii dee soni Gadu buta da i fii du a di wooko fii, nõõ de tuu i musu du. Nõõ sò mi fan ku i e, womi.

Aki Paulosu ta taki soni

fëen seei.

⁶ Nõõ di soni mbei mi ta fan ku i sò. Biga di dëdë juu u mi ko zuntu kaa. Hii di libi u mi bi dë kuma wan wata mi bi ta tuwë da Gadu u dëen tangi, nõõ awaa mi ta dou a di kaba pisi fëen. ⁷ Mi bi feti di bunu feti e, womi. Nõõ di pasi Gadu buta da mi u mi kule nëën, nõõ mi kule nëën te mi dou a di kaba pisi fëen fa mi dë aki. Nõõ hii di ten dë, nõõ mi bi dë a di biibi ku telu, ma kumutu nëën möönsö.

⁸ Nõõ fa Masa Jesosi dë di Leti Kuutuma tjika naandë, nõõ mi sabi taa a buta wan paima kabakaba da mi kaa, fu di mi bi ta libi a wan leti fasi nëën wojo. Nõõ di paima dë, a o da mi ën a di daka di a o kuutu hii libisëmbe. Ma nõõ an dë taa mi nõõ o feni ën e, womi, ma hii u dee sëmbe bi ta hangi Masa Jesosi faa ko, u tuu o kisi ën.

Aki Paulosu ta taki wanlò soni da Timoteo apaiti.

⁹ Nõõ mi taki e, womi, mi kë fii biinga fii ko a mi hesihesi e baa. ¹⁰⁻¹² Biga de go disa mi tuu. Demasi ko lobi dee soni u goonliba aki tee a disa mi go fëen a Tesalonika. Këlënsëni hën a go a Galasia, nõõ Titusi go a Dalimatia. Tikikusi hën mi manda go a Efeise. Lukas wanwan nõõ dë ku mi aki a di mindi.

Nõõ te joo ko, nõõ be i tja Maikusi ko ku i e, biga a dë wan heepi da mi a di wooko.

¹³ Nõõ mi begi i baa taa te i ta ko, nõõ i go a Toasi e, a Kaapusi wosu, nõõ joo si di djapona naandë di mi ta tapa da kötö, ku dee buku u mi dee sai naandë. Nõõ mi begi i be i tja de ko da mi e. Ma dee mbeti kakisa buku, ja musu fëëkëtë de möönsö.

¹⁴ Nõõ mi kë i sabi taa Alekesani di sëmbe di ta wooko ku köpö, nõõ a du mi gaan hogi e. Aai. Ma nõõ Gadu seei o pakëen kumafa a wooko. ¹⁵ Ma i musu kõni ku ën e, womi, biga fa u bi sai naandë, nõõ a bi dë gaan felantima fuu ta fia ku u, u di Buka di u ta tja hedi.

¹⁶ Nöö mi kë i sabi tu taa di fosu pasi di de kai mi a kuutu fu mi piki de andi mbei mi ta libi a di fasi aki, nöö na wan sêmbê bi sai dë fu heepi mi. De tuu go disa mi. Ma Gadu an musu hoi de a bëë.

¹⁷ Ma nöö fa mi fan dë seei, ma Masa hên an disa mi e. A taanpu ku mi, nöö hên a da mi kaakiti te mi fan seei a wan limbolimbo fasi. Nöö a di fasi dë, di pasi jabi u di Buka sa feni pasi paaja seei be hii dee sêmbê na u Isaëli musu sa jei ên. Nöö sô Masa heepi mi tjika. A puu mi a lëun buka seei fu de an feni mi kii.

¹⁸ Nöö hiniwan ten sô nöö a o ta heepi mi tu, ta puu mi a hogi maun nöömô, fu te mi dou bambuu a di Köndë fëen ka a dë Könu fu nöömô. Fëen mbei fa Gadu sai naandë, womi, a musu abi hii nêbai ku hii waiti fu teego. A tan sô.

Aki Paulosu tapa di biifi.

¹⁹ Wë baa o, mi o tapa di pampia aki. Nöö mi kë i da Pesila ku Akila gaan odi da mi e, ku dee sêmbê dee ta dë a Onësifolu wosu. ²⁰ Mi kë i sabi taa Elatusi fika a Kolenti, nöö Toofimusi, hên mi bi disa sikisiki a Milete ala.

²¹ Nöö mi begi i baa, be i biinga seei kumafa i sa, fi ko a mi aki bifô di gaan kôtô ten dou. Jubulusi, Pudensi, Linusi, Kalaudia ku hii dee otowan fuu aki tuu ta manda gaan odi da i. ²² Masa musu dë ku i baa ku ên bunuhati ta tii di hati fii. A tan sô.

Di biifi Paulosu manda da Titusi

Wan wöutu a fesi.

Titusi bi dë wan u dee kijoo ta waka ku Paulosu ta lei di wooko u Masa Jesosi. Nöo hën Paulosu disëen a di gaan paati de kai Keeta faa seeka wanlô keiki dë. Di paati bi dë ku sômëni köndë, nöo hiniwan u dee köndë ta abi wanlô biibima u Masa Jesosi nëen. Ma dee biibima an bi abi hedima u tja de eti, nöo hën Paulosu manda Titusi faa musu seeka dee keiki buta hedima a hiniwan u de. Hën a mbei di pampia aki manda taki dëen fa faa musu du di wooko.

Aki da seti u di biifi.

¹ Mi mii Titusi, wë mi Paulosu ta manda gaan odi da i taa mi dë. Kumafa i sabi kaa womi, mi da wan futuboi u Masa Gadu e. Nöo mi da wan tjabukama u Jesosi Keesitu tu. Biga a manda mi fu mi go konda di Buka fëen, be dee sëmbë a bi tei u de ko sëmbë fëen musu ko biibi nëen liba. A manda mi tu u mi mbei de ko sabi dee tuutuu soni u Gadu, be de libi kumafa Gadu kë a hii futu. ² Nöo te de piki di Buka ko ta libi sö kaa, nöo de o dë ku di sabi taa Masa Gadu o da de di libi fëen fu teego.

Biga gaanduwe a fesi bifö a mbei goonliba, Masa Gadu bi paamusi taa sö a o da u ën. Nöo Gadu an ta lëgëdë. Di soni a taki, a o du ën nöömö. ³ Nöo fa u dë aki, di juu dou fu di libi a paamusi dë ko a limbo da sëmbë. Nöo hën wë i si de ta konda da lanti fa u dë aki. Nöo a di wooko naandë Masa Gadu, di Heepima fuu, buta mi e.

⁴ Nöo ku di pampia aki mi manda gaan odi da i, baa, kuma womi mii u mi. Biga fa mi heepi te i ko ta biibi Gadu kuma miseei aki, nöo hën da i ko womi mii u mi kaa. Nöo Masa Gadu ku di Heepima fuu, Jesosi Keesitu, musu dë ku i ku de bunuhati. De musu da i böö.

Aki Paulosu ta lei kumafa wan hedima u keiki musu dë.

⁵ Wë di soni mbei mi disa i a Keeta dë, womi, mi disa i fii musu seeka dee soni dee dë fanöudu u seeka eti. Nöo i musu buta tiima a hii dee keiki a dee köndëköndë dë tuu kumafa mi bi taki da i fii seeka dou.

⁶ Nöo mi bi taki da i taa fa joo buta dee hedima dë, nöo hii sëmbë musu si taa dee lö sëmbë dë ta libi bunu. Na wan libi u de seepi musu toobi sëmbë möönsö. De musu dë ku wan kodo mujëe, nöo de an musu waka ku oto mujëe möönsö. Dee mii u de seei musu ta waka a Masa Jesosi baka tu. De an musu ta libi fanjanfanjan, ma de musu ta piki de tata buka a soni.

⁷ Biga di hedima u di keiki hën da futuboi u Masa Gadu ta tii di keiki fëen dëen. Hën mbei a musu libi bunu fu na wan sëmbë musu sa kaagi ën.

Nöo an musu abi gaan fasi ta buta hënseei hei tumusi. Hati fëen an musu ta boonu hesihesi. Söseei an musu lo' u suku toobi ta buja ta feti ku sëmbë. An musu ta bebe daan ku win te a dööngö. An musu abi langahati u möni tumusi ta suku faa ko guduma.

⁸ Ma fa a sai dë, bumbuu soni wanwan nöo a musu ta suku. A musu lobi u kisi sëmbë hoi nëen wosu. A musu abi fusutan ta tii ën seei fu an ta du soni di na fiti. A musu ta libi bunu ku sëmbë. A musu ta hoi dee wëti u Masa Gadu ta libi wan apaiti libi dëen. ⁹ Nöo a musu ta dë ku di Buka u Masa Gadu nöömö kumafa a bi lei ën. An musu biëen möönsö. Ma a musu sabi ën bumbuu, faa sa lei dee oto biibima ta da de hati a di biibi. Söseei tu a musu sabi fa u leti dee sëmbë dee ta fia ku di Buka, buta de a pasi.

Aki Paulosu bai Titusi a dee sëmbë dee ta ganjan sëmbë

a di köndë.

¹⁰ Sö dee hedima u keiki musu dë e, womi, biga sëmbë sai dë dee an ta kë piki sëmbë buka a soni. De ta fan sösö ta ganjan sëmbë. Gaan sé u de da dee Isaëli sëmbë dee ta kë hoi dee awoo wëti u de eti. ¹¹ Nöo di fan u de dë musu kaba e. Biga de ta ganjan sëmbë ta toobi de ku di lei u de, te de ta puu hii famii a Masa Gadu. Nöo fu möni hedi wë de ta du sö e.

¹² Wan u dee nëbai sëmbë u Keeta seei ta kosi dee sëmbë fëen seei köndë taa: "Keeta sëmbë ta lëgëdë ta mindi soni ta ganjan sëmbë nöömö. De ta libi leti kuma mbeti u matu. De malëngë te de an ta du oto soni möön leki sindo njan nöo. Sö nöo de dë." ¹³ Nöo fa di sëmbë taki dë, nöo leti sö dee Keeta sëmbë dë tuu. Na lëgëdë. Hën mbei baa i musu bai de taanga be de ta biibi a Masa Jesosi liba ku wan hati. ¹⁴ De an musu ta mëni dee kontu oto u dee Isaëli sëmbë möön. Söseei de an musu ta hoi dee wëti u dee sëmbë dee disa di Buka u Masa Gadu.

¹⁵ Biga ee wan sëmbë abi limbohata, nöo hii soni fëen dë limbolimbo kaa. [An dë faa hoi wëti ufö a dë limbolimbo.] Ma ee wan sëmbë aambi limbohata, nöo na wan soni fëen o dë limbolimbo möönsö. [Ee a hoi wëti seei an o heepi,] biga hii pakisei fëen te dou ku ën hati tuu poi. Hogi bebe ën kaa. ¹⁶ Dee lö sëmbë dë taa de sabi Masa Gadu, ma i ta si a di libi u de

taa na tuu seei. Hii libi u de bita da Gadu, biga de an ta piki di buka fëen. Fa de sai u de dë, de an abi fasi u du bumbuu soni möönsó.

2

Aki Paulosu lei Titusi fa faa musu ta lei dee peipei sëmbë dee dë a dee keiki.

¹Ma baa o, i musu ta lei sëmbë fa u de libi kumafa Masa Gadu taki e. ²I musu lei dee gaan womi fu de ta hoi deseei fu de an du soni di an fiti. De musu dë a di fa u sëmbë sa lesipeki de. De musu abi taihati ta biibi Masa Gadu ku wan hati. De musu lobi sëmbë. De musu ta waka a Masa Gadu baka nöömó.

³⁻⁴Nöö i musu toona lei dee gaan mujëe u de libi ku lesipeki fasi kuma sëmbë u Masa Gadu. De an musu ta waka ta lëgëdë ta kosi sëmbë. De an musu ta bebe win ku daan te de ko bebesonima. Ma de musu ta lei dee wëndjé mujëe mii fa fu de libi bunu. De musu ta lei de fa fu de lobi de manu ku dee mii u de. ⁵De musu ta lei de u de libi a wan lesipeki fasi ku bumbuu pakisei. De musu ta lei de fa fu de dë ku limbo hati. De musu ta lei de fu de ta du mujëe soni ta sölugu dee sëmbë u de ta libi bunu ku de. De musu ta lei de fu de piki dee manu u de buka, ee nasó sëmbë o ta kosi di Buka u Masa Gadu taa an ta lei sëmbë bumbuu libi.

⁶Nöö söseei i musu lei dee kijoo mii be de a' bumbuu pakisei ta libi a wan lesipeki fasi.

⁷Nöö i seepi tu womi, i musu ta libi bunu a hii futu u sëmbë musu sa djeesi i e. Nöö fa i ta lei sëmbë di buka u Masa Gadu dë, nöö ja musu biëen möönsó, ma i musu ta lei de a wan tuutu fasi ku limbo hati. ⁸Di fan fii musu bunu fu te dee felantima fuu ta jei ën nöö de an o feni soni nëen u de sa kosi u. Ee de kosi u seei, ma de sen o kisi, biga di fan fii aan soni u sëmbë feni kosi.

⁹Nöö i musu toona lei dee saafu be de piki di masa u de buka, be de ta libi a hii futu kumafa de masa kë. De an musu ta saanti de ta da de gaan buka. ¹⁰De an musu fufuu soni u de tu, ma de musu libi be de masa futoo de a hii soni. Biga te de libi sö kaa nöö sëmbë o si, nöö de o gafa di buka u Masa Gadu taa di lei u di Heepima fuu a dë bumbuu soni.

¹¹Wë biga fa u dë aki, Masa Gadu du hii libisëmbë wan gaan bunu. Biga fu di a abi bunuhati fuu nöö hën a manda Masa Jesosi ko a goonliba, faa puu u a di sitaafu di u bi o kisi a didibi faja.

¹²Nöö di Buka u Gadu u kisi dë, hën ta bai u a dee libi Gadu an lobi taa u musu kaba ku de. U musu kaba ku dee soni dee sëmbë u di goonliba aki ta hang i u de feni. U musu ta hoi u seei fu wa du soni di an fiti. U musu libi lesipeki fasi kumafa Masa Gadu kë fuu libi, hii fa u ta libi a di hogi ten u dë aki.

¹³Nöö u musu dë a goonliba aki ku gaan wai a u hati seei ta mëni u Heepima Masa Jesosi faa toona ko a u. Biga di gaan makiti Gadu fuu dë o ko nöömó ku di gaan waiti fëen sinkii di ta sëndë kuma sonuwojo. ¹⁴Hën da di sëmbë di dëdë a u kamian faa puu hogi a u hati buta u ko wanlö limbohati sëmbë fëen seei apaiti, dee ta biinga u libi bunu dëen.

¹⁵Wë womi, hii dee soni mi ta taki da i aki tuu i musu tei ta konda da sëmbë e. I musu ta leti de ta biinga ku de fu de musu piki di buka u Gadu. Nöö te i ta fan ku de, nöö a musu dë a wan fasi fu de sabi taa Gadu hën manda i, nöö na wan u de o kosi i taa: "Di piki mii aki, andi a sabi?"

3

Aki Paulosu ta lei Titusi möön

fa faa lei dee sëmbë a di keiki.

¹Nöö womi, i musu toona mëni dee sëmbë fii dë, u de musu ta saka deseei a dee sëmbë basu dee ta tii di kondë e. De musu ta hoi dee wëti u di kondë tu. Nöö de musu dë kabakaba u du hiniwan bumbuu wooko de kai de u de du.

²Nöö de an musu ta kosi sëmbë e. De an musu ta buja ku sëmbë tu, ma de musu a' saapifasi ku lesipeki ta libi suti ku hii sëmbë.

³Wë biga a fesi nöö söseei u bi a' sösó pakisei tu. Wa bi kë piki na wan sëmbë buka, na u libisëmbë, na u Gadu seei. Hii pei hang i di dë a u libisëmbë hati, ku hii piizii u di goonliba aki tuu, bi ta ganjan u kisi buta a katibo. U bi ta dë nöömó ku di sösó takuhati libi fuu dë, ta haun ku sëmbë ta buuse otowan, di otowan ta buuse u tu. Sö u bi dë a fesi.

⁴Ma tefa juu dou hën Masa Gadu, di Heepima fuu, heepi u fu di a lobi u. A puu u fu wa kisi di sitaafu u didibi faja. ⁵Ma na fu di u bumbuu mbei a heepi u sö e. Nönó. Ma fu di a a' tjali fuu nöö hën a manda di Akaa fëen ko da u. Nöö hën di Akaa wasi di hati fuu puu hogi nëen. A da u wan njunjun hati, nöö hën u bia ko njunjun sëmbë kuma njunjun pai mii.

⁶Nöö fa i si a da u di Akaa fëen dë nöö an pindjëen da u e, ma a da u ën tuu ku telu fu di Jesosi Keesitu, di Heepima fuu, bi tei dëdë fuu dëdë. ⁷Nöö di soni mbei a da u di Akaa fëen

sö. A da u en ku en bunuhati faa sa heepi u ko bunu ku en, be u de ku di sabi taa woo feni di libi feen fu teego noomö di a abi u da u.

⁸ Nöo womi, fa mi ta taki dee soni da i aki, tuutuu soni we mi ta taki da i e. Feen mbei i musu ta lei dee sembe dee ta biibi Masa Gadu naandë dee soni aki noomö, be de buta deseei ku telu fu de ta libi bunu hiniwanten. Biga dee soni mi ta taki da i aki, nöo de de bumbuu fan di sa tja heepi ko da sembe.

⁹ Ma ja musu sai de kuma dee sembe dee ta fan söso fan. De ta kai dee fesiten sembe u de ne ta fia u de hedi. De toona sai de ta fia ta buja a dee weti u de liba möon. Dee lö fan de an bunu. De aan heepi, nöo ja musu de neen.

¹⁰ Nöo womi, ee wan sembe ta konda wan oto buka te a ta puu sembe a di tuutuu lei u Gadu, nöo i musu bai en be a disa e. Bai en wan pasi. Di u tu pasi, ee an jei, nöo i diseen. Na hulu en möon. ¹¹ Biga i sabi taa di lö sembe de an ke waka a Gadu baka. Hogi nöo a ta du, nöo henseei sabi sö tu.

Aki da kaba u di biifi.

¹² We nöo womi, mi o manda Atemasi ko da i, ee nasö mi o manda Tikikusi. Nöo te wan u de dou a i ala, nöo i musu biinga be i ko a mi a di kondë de kai Nikopolisi. Biga ala mi ke go pasa di kötö ten.

¹³ Nöo un musu mbei möiti da Apolo ku di afokati de kai Zenasi fu te de kumutu a unu naandë u de go a dee oto kamian nöo de musu feni hii dee soni de abi fanöudu a di waka u de. ¹⁴ Biga dee sembe fuu ta dini Gadu de musu lei u de ta heepi sembe ta puu de a fuka. Ee nasö, libi u de an o a' heepi möönsö.

¹⁵ Söo. We nöo hii dee sembe aki tuu ta manda gaan odi da i e. U ta manda gaan odi tu da hii dee sembe ala dee ta lobi u fu di u ku de tuu ta biibi a Masa Jesosi.

Nöo na soni möönsö, womi. Masa Gadu musu de ku unu ku en bunuhati.

Di biifi u Paulosu di a manda da hën mati Filemon

Wan wöutu a fesi.

Wë nõö a di ten u di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu, nõö de bi ta bai sëmbe a wujowojo. Nõö di sëmbe di i bai dë, nõö a o dë saafu fii ta wooko da i. Fa a sai dë, soni fii seei a dë. An sa du fa a kë, an sa waka fa a kë tu ee na i dëen pasi.

Wë nõö Paulosu bi abi wan mati fëen de kai Filemon. Nõö Filemon bi abi wan saafu fëen de kai Onësimusi. Nõö hën de dë te wan pisi, hën Onësimusi fufuu soni fëen masa Filemon, nõö hën wë a fusi go. Hën a nango tee a go dou a di köndë de kai Loomë, nõö hën a go miti ku Paulosu a dunguwosu. Nõö hën Paulosu konda di Buka u Masa Jesosi dëen, nõö hën a piki di Buka ko ta waka a Masa Jesosi baka.

Nõö hën de dë te wan daka, nõö hën Paulosu kë toona manda Onësimusi go nëen masa baka. Biga na Paulosu abi di saafu. Filemon hën abi ën, hën mbei a o mandëen go. Nõö hën Paulosu sikifi wan biifi dëen mati Filemon te a kaba, nõö hën a da Onësimusi di biifi faa tja go dëen.

Nõö di biifi Paulosu sikifi dë, hën wë disi.

¹⁻² U lobi mati Filemon, mi Paulosu ku u baa Timoteo ta manda odi da i. Mati, fa i si i sai dë, wë nõö u ku i tuu ta wooko di wan kodo wooko da Masa Jesosi, nõö hën u ta mbei di pampia aki manda da i. Nõö ka i si mi ta mbei ën aki, nõö a dunguwosu mi dë, mati. De sötö mi aki fu di mi ta konda di buka u Masa Jesosi.

Nõö u ta manda gaan odi da i, ku u sisa Apifia, ku Akipusi di u ku ën ta biinga ku di wooko u Masa Jesosi makandi, ku hii dee sëmbe u Masa Jesosi tuu dee ta miti makandi a i wosu naandë. De tuu u ta manda gaan odi da. ³ Fa un sai dë, u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu musu limbo fesi da unu. De musu ta da unu böö.

⁴ Te mi ta fan ku Masa Gaangadu, nõö mi ta mëni i e, mati, ta dëen tangi nõömö da i. ⁵ Wë biga mi ta jei fa i ta biifi Masa Jesosi ku fa i ta lobi ën tu. Nõö mi ta jei tu fa i ta lobi hii dee sëmbe fëen e. ⁶ Nõö mi ta begi ën da i, taa te sëmbe si di bunuhati libi fii dë, nõö de musu ko sabi möönmöön taa sëmëni bunu soni dë u feni te u ta waka a Jesosi Keesitu baka.

⁷ Wë biga mi ta jei kumafa i ta lobi dee sëmbe u Masa Gaangadu ta puu de a fuka. Nõö te mi ta jei sô, nõö mi ta wai te na soni. A ta da mi hati seei.

⁸⁻⁹ Nõö hën mbei mi o begi i wan gaan soni aki, mati. Mi bi sa tei Masa Jesosi në bai i taa di soni mi o begi i aki nõö hën i musu du. Ma ma kë bai i, biga mi ku i lobi poi. Begi mi ta begi i. Fa mi dë aki, nõö mi da Paulosu. Mi dë wan gaandigaandi tata a dunguwosu aki fu Masa Jesosi Keesitu hedi. Nõö hën mi kë begi i a wan soni.

¹⁰ Mi kë begi i da di womi mii u mi de kai Onësimusi. Di soni mbei mi kai ën miii u mi. Ka mi dë a dunguwosu aki nõö hën a ko aki, nõö hën mi konda di buka u Masa Jesosi dëen. Nõö hën a piki di buka ko sëmbe fuu, hën mbei mi ta kai ën mi mii.

¹¹ Wë i saandi di në Onësimusi kë taki kaa. A kë taki "heepi". Wë nõö a fesi nõö di womi an bi abi heepi da i, mati. Ma fa u dë aki mi ku i tuu sa feni heepi nëen, biga di poipoi pisi fëen pasa kaa.

¹² Nõö mi ta toona mandëen ko da i. Nõö fa a o kumutu a mi aki, nõö hii pakisei u mi o dë nëen, biga a dë wan hati soni da mi. ¹³ Ma bi kë mandëen ko da i möön seei. Mi bi kë hoi ën aki, be a ta heepi mi a i kamian ta sölgu mi ka mi dë buibui aki fu di buka u Masa Jesosi hedi. ¹⁴ Ma fu di di dë fëen aki an bi dë wan soni di mi ku i bi taki, nõö hën mbei ma o hoi ën. Biga ma kë musu i fii heepi mi, mati. Ma ku i bunu pakisei nõö mi sa kë fii du mi sô wan bunu.

¹⁵ Nõö mi ko pakisei wan soni aki tu. Kandë di soni mbei a go disa i fu di wan pisiten dë, a go faa sa toona ko tan ku i fu teego. ¹⁶ Biga di sëmbe an dë sösö saafu möön e, mati. Fa u ku ën dë a Masa Jesosi së makandi aki, nõö a ko dë wan hati sëmbe fuu. Mi feni ën fu mi womi mii, ma i seei feni ën a tu së. Wë biga a bi dë saafuma fii kaa a di së u wooko, bifö awaa a ko dë sëmbe fii a di së u Masa Jesosi.

¹⁷ Nõö ee i sabi taa mi ku i dë makandi a di wooko u Masa Jesosi tuu, nõö fa i si mi o mandëen ko da i dë, nõö mi begi i be i limbo fesi dëen leti kumafa i bi o limbo fesi da miseei. Sô mi ta begi i, mati. ¹⁸ Nõö ee a bi poi wan soni fii ee nasö a fufuu i, nõö mi kë fii disëen ufö, nõö te mi ko a i ala nõö mi o paka i di paima.

¹⁹ Mi Paulosu seei ta sikifi di soni aki ku miseei maun taa te mi ko nõö mi o ko paka i hiniwan paima di di womi abi a i. Nõö na langi fu di i bi a' paima fii paka mi hedi e, mati. Na di paima dë soni u ta taki. Fa i jei di Buka a mi hën i feni di libi u teego dë, nõö hën mbei mi taa mi a' paima a i fu tee mundu kaba. Ma nëen u ta taki aki. Di u tide nõö hën nõö u ta

taki. ²⁰ Mi begi i, mati, fu di mi ku i tuu dë u Masa Jesosi, be i limbo fesi da di kijoo be mi wai.

²¹ Fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi sabi kaa taa joo du ën nöömö kumafa mi begi i. Nöö joo du ën te pasa tu.

²² Nöö mi kë begi i wan oto soni möön. Mi kë hakisi i fii seeka wan kamba u di wosu fii da mi fu mi ko pasa daka ku i. Biga ka i ta begi Masa Gaangadu da mi tjika dë, nöö mi a' di biibi taa a sa puu mi a dinguwosu aki nöömö be mi ko a i ala.

²³ Epafasi dë ku mi aki. Hën seei dë a dinguwosu tu fu di a konda di buka u Jesosi Keesitu hedi, nöö a ta manda gaan odi da i. ²⁴ Maikusi, Alisitakusi, Demasi, ku Lukasi, dee dë ku mi makandi a di wooko u Masa Jesosi aki, nöö de tuu ta manda gaan odi da i taa de dë.

²⁵ Na soni möönsö, mati. Masa Jesosi Keesitu musu limbo fesi da i. A tan sö.

Hebelejën (Di biifi u dee Isaëli biibima)

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki, de sikifi ën da dee Isaëli sëmbë dee ko ta biibi a Masa Jesosi. Nöo de an sabi ambë mbei ën, biga di sëmbë di mbei ën an sikifi ën në nëën. Nöo te i lesi ën te i kaba, i ta si kuma Paulosu hën mbei ën, ma a so kamian i ta si kuma nëën mbei ën.

Nöo dee sëmbë dee di biifi aki sikifi da, a djei kuma de an dë tifhedi ku di fa de ta dini Gadu kuma sëmbë u Masa Jesosi. De kë toona go möön a di awoo fasi de bi ta dini ën kuma Isaëli sëmbë. Biga de toona ta mëni kumafa de bi ta tja mbeti nango ta kii da Gadu kuma paima. De toona ta mëni dee begima u de kumafa de bi dë, nöo de ta kë toona go a dee awoo soni dë baka.

Nöo hën di di sëmbë di mbei di biifi aki jei sö, hën a kë u dee Isaëli biibima musu sabi taa dee soni u abi a Masa Jesosi fa u dë aki, de bunu gaanfa möön dee soni de bi abi a fesi. Biga an dë fuu paka paima u na wan soni möön. An dë fuu hoi dee peipei wëti u Isaëli möön tu. Fa Masa Jesosi dëdë da u dë, nöo hën da a paka hii paima da u kaa, nöo a puu u a dee Isaëli wëti basu. Hën nöo ko dë di Mindima fuu ku Gadu fa u dë aki, nöo a bumbuu gaanfa möön dee mindima u Isaëli dee bi dë a fesi.

Nöo sëmëni oto soni möön di sëmbë di mbei di biifi aki tei konda fuu sabi fa soni ko möön bunu da u a di ten u dë aki.

Aki di biifi seti.

¹ Wë dee sëmbë, u kë taki wanlö soni da unu aki. „A bi dë sö a fesi taa Masa Gadu bi ta manda dee tjabukama fëen u de musu ta fan ku dee fesiten sëmbë fuu. Nöo sëmëni pasi de bi ta fan ku de a peipei fasi. ² Ma nöo a di lasiti ten aki, nöo hën a manda di fëen seei Mii ko fan ku u awaa.

Wë nöo di Mii u Gadu u ta taki aki, a abi kaakiti e. Biga di ten di Masa Gadu bi mbei mundu, nöo hën wë da di Sëmbë di a bi buta mbei hii dee soni tuu dëen. Nöo fa a sai dë, Gadu buta taa a o dëen hii soni faa abi de nëën maun.

³ Fa joo si di Mii u Gadu dë, dee sëmbë, nöo i musu sabi taa Gadu seei wë i si dë kaa e. Biga hii fa Masa Gadu dë, ku hii waiti di a abi, nöo sö nöo di Mii fëen naandë dë tu. Nöo di fan fëen di a ta fan abi kaakiti e, ta hoi hii soni u mundu tuu a de kamian be de an ta waka fanjanfanjan. Hën wë bi dëdë di dëdë wasi dee hogi du fuu puu a u liba da u tefa a kaba, nöo hën a go sindo fëen a di möön kaba hei kamian a di letimaun së u Gadu a liba ala.

Di pisi aki ta konda fa Masa Jesosi hei möön dee basia

u Gadu Köndë.

⁴ Nöo fa u ta fan aki, dee sëmbë, nöo nëën i sa si taa Masa Jesosi hei möön dee basia u Masa Gadu Köndë gaanfa. Wë biga di në di a kisi taa a dë di Mii u Gadu, nöo hën ta lei limbolimbo taa a hebi möön de tuu. ⁵ Wë biga na un juu ten Gadu bi kai wan u dee basia fëen köndë, mii fëen? Nönö, an bi kai de sö e. Ma di Mii fëen di u ta taki aki, hën nöo a kai sö. Biga a bi taki a di Buku fëen taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi e,
be de si i taa ju da mi mii,
mi da i tata.

Nöo hën a toona taki möön taa:
Awaa de o ko sabi taa mi da i tata,
nöo ju da mi mii.

⁶ Nöo te Gadu o ta tja di Mii fëen ko a goonliba, nöo a di juu ten dë nöo a taa:
Be hii dee basia u mi dee dë a mi köndë tuu
ta lesipeki ën fu di hei di a abi.
Sö Gadu taki u di Mii fëen e.

⁷ Ma di soni di a buta u de sikifi u dee basia fëen köndë, an hebi sö e. „Futuboi u Gadu nöo de dë. Biga di Buku sikifi taa:
Dee basia Gadu abi,
a ta buta de fu de musu sa waka kuma ventu.
A mbei de futuboi fëen,
kuma faja töngö sö nango ta ko kumafa a kë.
Sö Gadu taki u dee basia.

⁸Ma te a o taki soni u di Mii fëen, ùnöö an ta mbei sipootu e. Gadu seei a kai ën. Biga, a taa:

Di Kõnu bangi fii i sindo nëen dë, Gadu,
ja o kumutu nëen mōōnsō.

Joo dë Kõnu u nōōmō.

Nōō di tii fii ta dë wan leti tii seei.

⁹Wë biga fa i sai dë,

nōō leti libi hën i lobi.

Ma hogilibi ja sa si a wojo seei.

Nōō fëen mbei Masa Gadu, di Gadu fii, hopo i.

A buta i hei mōōn hii dee otowan fii i ku de ta nama tuu.

Nōō fa a hopo i dë, nōō ku gaan piizii,

ku wai, a buta i a di hei dë.

Sō Gadu taki fëen mii. ¹⁰Nōō sōseei a wan oto kamian u di Buku, a kai ën “Masa” di, a taa:

Masa, i wë seti di goonsei u di goonliba.

Dee soni dee dë a mundu ala,

nōō i wë mbei de buta sō e:

„dee teeja, libawojo, sonu, dee soni dë tuu,„

i wë tēmbē de sō.

¹¹Ma hii fa i si de sai dë seei,

de tuu seei o kaba a sōsō nōōmō wan daka.

Ma i, joo tan u nōōmō.

Fa i si de sai u de dë,

de tuu o ko gaandi kuma koosu.

¹²Joo doba de kumafa de ta doba awoō koosu tja go buta a wan kamian

fii toona tei otowan.

Sō de o tooka e.

Ma i, fa i sai dë, ja o tooka mōōnsō.

Joo dë fu nōōmō.

Sō wë Gadu taki da di Mii fëen e, dee sēmbē. ¹³Ma na wan daka seei a taki sō da wan u dee basia fëen e. Sōseei tu na wan ten a kai wan u de wan daka taa:

Ko sindo a mi letimaun sē aki

be mi mbei dee felantima fii saka a i basu

kuma wan bangi di i ta buta futu.

¹⁴Ma nōō dee basia fëen, de dë futuboi nōō na akaa fasi. Wa ta si de ku wojo ma Gadu ta manda de u de musu ta wooko da u dee sēmbē fëen, dee a buta fuu feni hii di heepi fëen di a abi u heepi u.

2

Aki ta bai de taa di baka buka aki hebi mōōn di fosuwan.

¹Wë nōō dee sēmbē, dee soni u Gadu u ko jei fa u dë aki, nōō u musu ta kōni nōōmō be wa misi de e. ²Wë biga di buka di Gadu mbei ku u a bakaten aki, a dë wan hebi buka.

Wan sabi fa a bi dë di Gadu mbei di fosu buka ku Isaëli sēmbē nō? Dee basia u Gaangadu kōndē wë bi tja di buka dë ko, nōō a bi abi kaakiti e. Biga ee i misi wan piki pisi fëen seei, nōō i musu fu kisi ën sitaafu nōōmō kumafa a fiti.

³Wë nōō di gaan heepi Masa Gadu manda ko da u ku di baka buka di a mbei ku u aki wë? Ee u kai ën sōsō soni, nōō na a mōōn hogi nō? Wë biga di aki sō, Masa Jesosi seei hën fosu tjēen ko konda da sēmbē, nōō dee sēmbē dee jei ën nëen, nōō hën de tei ën tja ko konda da u tu fuu jei.

⁴Nōō fa de ta kondēen dë, Gadu seei dë ku de nëen. Biga a du sōmēni foombo soni a de liba ku sōmēni maaka u sēmbē musu si taa dee soni de ta taki dë, de dë tuutuu soni. Dee peipei kōni u di Akaa fëen seei a paati da de kumafa a kē fu de musu abi, be sēmbē si taa a nama ku de a di buka de ta konda dë.

Sō di baka buka aki hebi tjika e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi nama ku libisēmbē tjika.

⁵Un boo luku di soni di u bi ta taki naandē, dee sēmbē. Fa di goonliba o pasa, njunjun wan o ko dë, nōō na a dee basia fëen kōndē maun Gadu o buta di njunjun goonliba naandē e. Nōnō. „Ma a libisēmbē maun a o butēen.“ ⁶Biga wan sēmbē bi hakisi Gadu soni a wan kamian u di Buku taa:

Ambē seei da libisēmbē di i ta mēni ën sō?

Ambē da wan libisēmbē mii di i a' pakisei fëen sō?

7 I bi mbei en fu wan pisiten möön lagi möön dee basia fii köndë.

Nöo hën i toona hei en deën nëbai möön hii soni.

8 Hii soni i buta nëën basu.

Sö Gadu Buku taki e.

Wë di Gadu buta hii soni a u libisëmbë basu kaa, nöo na wan soni fika di dë a u liba möönsö. Ma töku wa ta si taa a dë sö eti e.

9 Ma wan soni u ta si tuu o, dee sëmbë, taa fa u dë aki, wan Libisëmbë dë di ko feni di hei dë. Hën da Masa Jesosi. Leti kumafa di Buku taki dë, söseei Gadu bi sakëën fu wan pisiten buta möön lagi möön dee basia fëën köndë. Biga di a ko dë a goonliba aki, a bi tja pena tefa a dëdë seei. Nöo a di dëdë fëën dë, nëën i sa si fa Masa Gaangadu abi bunuhati fuu libisëmbë tjika, dee sëmbë. Biga a mbei Masa Jesosi tei di dëdë fu hii sëmbë dëdë da u. Ma nöo baka u di dë hën a toona hopo en, hën a deën di möön hei në a mundu.

10 Fa Masa Gaangadu mbei hii soni dë, dee sëmbë, a mbei de fu de musu dë fëën seei. Nöo a bi abi nëën pakisei gaanduwe taa a o mbei sëmëni libisëmbë ko miii fëën. Nöo fu di woo dë miii fëën, nöo a o mbei woo dë a dendu u di hei ku di waiti di hën Masa Gaangadu abi. Nöo hën mbei a manda Masa Jesosi ko kuma wan Fesima, faa mbei pasi da u fuu feni di hei dë.

Wë nöo a bi fiti u di Fesima dë musu tja fuka e. Biga a sö wan fasi nöo Gadu bi sa seekëën faa ko wan kaba bumbuu fesima fuu. Nöo di sëmbë di i si Gadu buta faa heepi u sö dë, hën da Masa Jesosi e, dee sëmbë. 11 Hën wë ta mbei u ko apaiti sëmbë gbelingbelin da Gadu söndö fötu. Nöo fa a ta heepi u tjika dë, u ku en tuu ko dë di wan famii. Nöo fëën mbei sen an kisi en faa kai u sëmbë fëën.

12 Wan sabi fa a bi taki deën Tata a di Buku nö? A taa:

Mi o ta konda soni fii da dee baaa u mi e.

Fa de o ta ko ta miti makandi dë,

mi o ta dë leti a de mindi naandë ta kanda ta kai i në ta gafa i.

„Wan si fa a kai u “baaa” nö?”

13 Nöo söseei a fan kuma wan libisëmbë di a taki soni u Gadu a di Buku taa:

Mi o buta futoou u mi nëën liba.

Hën a toona taki möön taa:

Luku e. Luku mi aki, ku dee mii dee Gadu da mi.

Sö a nama ku u libisëmbë tjika e, dee sëmbë.

14 Wë leti kumafa i si u dee mii a taki dë abi sinkii ku gadjabia, nöo sö hënseei ko abi sinkii ku gadjabia tu, faa musu sa dëdë kuma wan libisëmbë. Nöo di dëdë fëën dë, hën kaba di sëmbë a söso di ta tja dëdë ko. Hën da di didibi. Masa Jesosi booko en kaakiti gbedeede, dee sëmbë. 15 Fa u bi dë a fesi ta fëëe dëdë a hii di libiten fuu dë, naandë u bi dë a katibo. Ma Masa Jesosi puu u a katibo dë mbei u ko dë fiifii. 16 Nöo dee sëmbë dee i si a heepi sö, na basia u Gaangadu köndë e, ma u libisëmbë wë, kuma un dee böngö fu Abahamu dë.

17 Nöo da sö i si taa Masa Jesosi bi musu ko dë a hii pei futu leti kuma dee “baaa” fëën e, dee sëmbë, faa sa dë wan tjalihati Mindima ta fan ku Gadu da u. Fa u dë aki, u ko abi wan futoou sëmbë ta wooko da Gadu. Hën seei bi paka da dee hogi du fuu, fuu sa ko bunu ku Gadu baka. 18 Biga fu di a bi dë libisëmbë, hën mbei a ko sabi dee fuka di wan libisëmbë abi. Dee sëmëni soni ta biinga u hai u fuu du hogi, de seepi bi ta biinga u hai en tu, tefa de deën fuka. Nöo hën mbei a sa heepi u awaa te u dë a fuka e, dee sëmbë.

3

Aki ta lei fa Masa Jesosi hei möön Mosesi.

1 Wë nöo dee sëmbë fuu dë, un dë sëmbë u Gadu apaiti e, biga a kai unu fuun ko sëmbë fëën köndë. Hën mbei mi taki e, taa un musu buta pakisei fuunu gaanfa seei a Jesosi liba. Biga hën da di Tjabukama u Gadu di a manda ko, ufö hën da di Gaan Mindima fuu ku Gadu a di biibi di u dë aki.

2 Wë nöo un sabi fa de ta tei wan sëmbë buta faa tii sëmëni hia sëmbë dee ta dë a wan gaan wosu dendu. Wë sö nöo Gadu bi buta Mosesi faa musu tii hii dee sëmbë fëën deën, a di ten de bi dë a di sabana. Nöo Mosesi bi du di wooko a wan futoou fasi tuu, leti kumafa Gadu bi kë. Nöo hën a di bakaten aki, hën Gadu tei Masa Jesosi buta a di wooko dë, faa tii dee sëmbë fëën deën, kumafa Mosesi bi ta tii de a fesi. Nöo a ta wooko di wooko a wan futoou fasi tu, kumafa Mosesi bi ta wooko.

3 Ma fa i si Masa Jesosi ko a di kamian dë, nöo a hebi möön Mosesi e. Nöo a abi möön nëbai tu. Wë biga hën da di Mii u di Sëmbë di, abi di wosu, nöo di Sëmbë di abi di wosu hën hebi möön hii dee sëmbë dee dë a di wosu tuu, na sö nö? 4 Nöo hiniwan wosu ta abi hën basi, ma di gaan basi a hii soni liba nöo hën da Masa Gaangadu.

⁵ Fa Gadu bi buta Mosesi futuboi fëen dë, nöö a bi wooko bunu tuu kumafa Gadu kë, ta tii hii dee sëmbë dee dë a di wosu dendu u Gadu. Ma hii fa a bi ta du dë seei, a bi dë wan peentje nöö fu lei u dee soni dee o ko a bakaten aki.

⁶ Ma Jesosi, Keesitu, fa a ko aki, nöö na wookoma u di wosu wanwan nöö a dë e, ma hën da di Mii seepi u di Sëmbë di abi di wosu. Nöö hën abi taki a hii di wosu.

Nöö dee sëmbë dee ta dë a di wosu u Masa Gaangadu dendu dë, nöö u wë e. Nöö fa u ko sëmbë fëen aki, nöö u musu biibi go dou söndö lasi hati. U musu dë ku wai ta mëni dee soni dee Gadu paamusi u taa woo feni. Nöö ee u dë sö kaa, nöö u sa dë sëmbë fu di wosu u Masa Gaangadu dendu seei gbelin.

Aki ta lei fa dee Isaëli sëmbë bi lasi di böö di Gadu bi o da de.

⁷ Dee sëmbë, wan jei fa di Akaa u Gadu bi bai u nö? A taa: Tide te un ko jei di tóngö u Masa,

⁸ nöö wan musu mbei taangajesi dëen e, kumafa dee sëmbë fuunu u fesiten bi mbei taangajesi dëen a di sabana, di ten de bi pooba Gadu luku.

De bi taanpu tuwë gogo a wan së taa de an dë a mi du.

⁹ Dee gaan sëmbë fuunu wë bi pooba mi sö e, hii fa de bi si dee gaan wooko dee mi bi du da de hii de fōteni jaa longi.

¹⁰ Nöö hën wë mbei hati u mi bi boonu ku dee lö sëmbë dë.

Hën mi taa:

“Fa i si de sai dë, sö nöö u de.

Hati u de an ta fika ta mëni mi möönsö.

De an kë ko sabi möönsö fa mi ta libi ku de tjika.”

¹¹ Nöö fëen mbei hati u mi boonu ku de teee, hën mi soi taa

na wan daka de o dou a di kamian möönsö, di mi bi abi u da de, ka de sa feni böö.

Sö Gadu taki e, dee sëmbë.

¹² Nöö hën mbei un musu mëni unu seei, dee sëmbë fuu dë, be na wan fuunu seei musu abi di lö hogihati di dee sëmbë dë bi abi. An musu dë taa wan kë biibi te un bia baka kumutu disa di libilibi Gadu.

¹³ Wan jei fa di Buku taki “tide” nö? Wë nöö un musu ta da unu seei taanga hibiwan daka u nöömö, wan musu wei, sö langa a dë tide eti. Ee nasö, nöö soni o ganjan i tja go a hogi së tee ja o a’ bisi ku Masa Gadu möön seei. Nöö an musu pasa sö ku na wan kodo fuunu e, dee sëmbë. ¹⁴ Ma ee wan sëmbë i ta hoi taanga a di biibi kumafa i bi seti ën tee go dou, nöö hën da u ku i tuu o ta njan di suti u di libi di Jesosi, Keesitu abi u da u.

¹⁵ Wë nöö un boo haika di soni di di Buku taki dë wan pasi möön. A taa:

Tide te un ko jei di tóngö u Masa,

wan musu mbei taangajesi dëen e,

kumafa dee sëmbë u fesiten bi mbei taangajesi dëen.

¹⁶ Wë nöö ambë seei bi da dee sëmbë bi jei fa Gadu taki ma nöö de taanpu tuwë gogo taa de an dë nëen? Na dee sëmbë dee Mosesi bi tja kumutu a Egepiti kondë nö? ¹⁷ Nöö ambë da dee sëmbë Gadu hati bi boonu ku de fōteni jaa longi? Wë na dee sëmbë dee bi du hogi te de kai dëdë fika a di sabana dendu ala nö? ¹⁸ Nöö ambë da dee sëmbë dee a bi soi da taa de an o dou a di kamian fëen ka de sa feni böö möönsö? Na dee sëmbë dee an bi kë piki ën buka nö? De wë e, dee sëmbë.

¹⁹ Wë nöö hën wë u ko si taa de an feni di böö di Gadu bi kë da de möönsö, fu di de an bi kë biibi ën hedi.

4

Aki ta lei taa Gadu abi wan böö u da u eti.

¹ Dee sëmbë o, wan jei fa Gadu bi paamusi dee sëmbë fëen dë taa a abi wan böö u da de nö? Wë nöö di paamusi dë, a dë eti o. An tooka möönsö. Nöö fëen hedi u musu ta kõni fu na wan fuunu musu fika a baka te ja feni di böö dë. ² Wë biga de bi konda Gadu buka da u aki leti kumafa de bi kondëen da dee sëmbë u di ten ala, ma töku an bi heepi de e, fu di de bi jei ma da an bi kë biibi. ³ Ma fu di u ko ta biibi ën aki, nöö u, u ta feni di böö dë.

Fa dee oto sëmbë dë bi sai dë, nöö a kai da de leti kumafa Gadu bi taki di a taa:

Hati u mi boonu ku de teee,

nöö hën mi soi taa de an o feni di böö di mi abi u da de möönsö.

Ma fa Gadu soi da dee lö sëmbë dë seei, ma di böö u Gadu hën a bi sai dë kaa. Biga sensi a fesiten di a mbei goonliba, nöö hii dee wooko fëen tuu a bi seeka buta dë kaa, te dou ku di

böö fëen di a abi u da sëmbë, 4 Nöo Gadu seepi feni di böö dë kaa. Wë biga a wan pisi u di Buku de bi sikifi fa Gadu mbei goonliba a de sëbën daka dendu. Hën de taki wan soni taa: A di daka di fu mbei sëbën, nöo nëen Gadu böö u hii dee wooko dee a bi wooko.

⁵ Nöo a baka u di dë ufö Gadu taki di soni u dee sëmbë dë taa: De an o feni di böö di mi abi u da de möönsö.

⁶ Wë ma tökuseei di böö u Gadu a sai dë eti o, dee sëmbë, nöo sëmbë dë di o sa feni ën nöömö. Dee otowan dee u bi taki dë, nöo de an feni ën möönsö fu di de bi jei di buka ma de an kë piki ën. ⁷ Nöo hën Gadu toona buta wan oto ten möön fuu sa toona piki ën buka be u feni di böö fëen, nöo hën da "tide". Biga a baka sëmëni jaa fu di dee sëmbë bi mbei taangajesi dëen, nöo hën a buta Dafiti faa fan di soni dë taa: Tide te un ko jei di töngö u Masa, nöo wan musu mbei taangajesi dëen.

⁸ Wë nöo u sabi taa baka u di Mosesi ku dee lö sëmbë naandë dëdë, hën Josua ko nëen kamian. Nöo hën tja dee Isaëli sëmbë go dou a Kaana naandë. Biga hën bi da di köndë di Gadu da de u de böö u hii di waka de bi ta waka a di sabana dendu. Ma nöo nëen bi da di tuutu böö u Gadu di a bi mëni u da dee sëmbë fëen eti e. Biga ee hën bi da di böö fëen kaa, nöo an bi o taki taa woo sa feni ën möön a wan oto ten.

⁹ Ma fa i si u dë aki, nöo wan böö fika eti da u dee sëmbë u Gadu. ¹⁰⁻¹¹ Nöo leti kumafa i si Gadu bi böö a di saba daka dë, nöo söseei di sëmbë di o feni di böö aki o böö tu. Nöo un boo biinga taanga e, dee sëmbë, boo feni di böö u Gadu. Biga na wan kodo fuu seei musu lasi ën fu di a dë taa piki wa kë piki ën mbei, kumafa dee sëmbë ala bi lasi ën. Un boo piki di fan u Gadu e, be u feni di böö fëen nöömö di a abi u da u.

¹² Wë biga dee Wöutu u Gadu a ta fan, nöo kaakiti ku libi dë a de e. De dë leti kuma wan ufangi di dë saapusaapu selenselen a de tu së tuu, ta koti dee mindimindi u kamian te dou a di bonu dendu. Nöo sö di fan u Gadu dë e. Biga te i jei ën, nöo a ta koti nango tee dou a i hatiböö kisi i akaa. A ta buta i i ta kuutu dee fasi fii ku dee soni dee dë a i hati, luku ee de bunu ee de an bunu.

¹³ Nöo u sabi taa na wan kodo u dee soni Masa Gaangadu mbei dë tjubitjubi dëen e, te dou ku libisëmbë hati seei. Hii soni tuu dë jabijabi hoo sö nëen wojo a ta si. Nöo sö wan Sëmbë wë u musu piki e, dee sëmbë, a di fa u ta libi a goonliba aki.

Aki ta lei u taa Masa Jesosi hën da di Mindima fuu ku Gadu.

¹⁴ Wë ma nöo un boo toona mëni di soni di u bi taki, dee sëmbë. U abi wan Gaan Mindima a u ku Gadu mindi ta heepi u e. Hën da Jesosi di Mii u Masa Gaangadu, nöo hën bi pasa langalanga go dou tee a Gaangadu Köndë a liba ala.

Nöo fa u ko ta biibi dee soni fëen aki, nöo be un hoj go dou e. ¹⁵ Wë biga di Gaan Mindima di u abi aki, an dë taa an ta fii ku u tee wan soni taanga da u poi fuu musu du. A ta fii ku u o. Biga dee soni dee ta pooba u puu u a di pasi u Gadu aki, nöo hii de tuu bi pooba u puu ën tu di ten a bi dë libisëmbë a goonliba aki. Ma hën an bi du hogi wan daka möönsö.

¹⁶ Nöo hën mbei an dë fuu panta, dee sëmbë. Ma un boo go nëen waiwai go begi ën ka a dë nëen könubangi dë ta tii u ku ën bunuhati. Nöo a o abi tjali fuu, nöo a o ta heepi u a soni ku ën bunuhati te u dë a wan fuka.

5

Aki ta lei fa wan mindima musu dë ku fa di wooko fëen

hebi tjika.

¹ Wë nöo dee sëmbë, un sabi fa dee Isaëli sëmbë dee an nama ku Masa Jesosi eti ta du. De ta abi wan sëmbë di dë di Gaan Mindima u de ku Gadu, nöo di sëmbë dë a dë wan libisëmbë kuma deseei di de tei a de dendu buta a di wooko. Nöo fa a sai a di wooko naandë, nöo a ta tja peesenti go da Gadu. So juu a ta kii mbeti ta tjuma da Gadu tu kumafa di wëti taki, u paka paima da sëmbë fu dee hogi de bi du.

² Wë nöo sö wan mindima musu ta fii ku dee sëmbë dee a ta heepi dë e. Wë biga fa de ta misi di wëti u Gadu fu di de an bi fusutëen bunu ta kumutu a pasi dë, nöo söseei a sa miti ën tu. ³ Hën mbei leti kumafa i si a ta kii dee mbeti da dee oto sëmbë ta tjuma ta paka paima da de dë, nöo söseei a musu ta kii dëen seepi tu.

⁴ Nöo sö wan sëmbë an sa tei sö wan hei wooko buta nëen seei liba e, ee na Gadu hën kai ën nëen, kumafa a bi kai di fosu mindima de kai Alon.

⁵ Wë nöo söseei „Masa Jesosi, Keesitu tu e, dee sëmbë. Fa a ko dë di Gaan Mindima fuu aki, nëen seei hei ën seei sö e, ma Masa Gaangadu hën butëen a di lö wooko dë. Biga wë un sabi di soni di Gadu bi taki dëen ala kaa taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi e,

be de sabi taa ju da mi mii, nöö mi da i tata.

⁶Nöö a taki a wan oto kamian u di Buku taa:

Ju da wan mindima kuma Melikiseideki.

Nöö di mindima di i dë aki,

ja o kumutu nëen möönsö.

Joo dë nëen fu teego.

Sö Gadu taki e.

Aki ta konda fa Masa Jesosi

dë Mindima tjika.

⁷Nöö di Masa Jesosi bi dë a goonliba aki, nöö a bi tja fuka e. Nöö nëen a lei u fii ku sëmbë. Biga a go a Gadu ku gaan begi, ku bai këë, ku wata a wojo seei, fu di a sabi taa Gadu nöö sa puu ën fu an musu dëdë di lö dëdë di a o dëdë naandë. Nöö Gadu jei di begi fëen tu, dee sëmbë. „An puu ën fu an musu dëdë, ma a dëen taanga faa tjëen,„ fu di a sakëen seei nëen basu ku lesipeki.

⁸Nöö sö u si taa hii fa hën Tata bi dëen taki fëen seei seei, ma a dee fuka dendu a lei u piki hën Tata buka a soni. ⁹A di lö fasi dë wë a ko di möön gbelingbelin sëmbë u heepi u. Nöö fa u dë aki, hiniwan sëmbë di ta piki ën buka sa ko nëen awaa faa feni heepi nëen u teego. ¹⁰Biga Gadu butëen Gaan Mindima fuu ku ën awaa. Nöö „an dë mindima a di fa dee Isaëli mindima ta dë, ma „a dë mindima a di fasi u Melikiseideki.

Aki ta lei ambë da gaan sëmbë a di biibi ku ambë da piki mii.

¹¹Wë nöö fa u ta kai Melikiseideki në aki, dee sëmbë, hia soni dë nëen fuu sa taki e, ma a o taanga da unu fuun fusutan. Wë biga un malëngë u lei soni tumisi. ¹²Wë biga fu di juu ten di un ko a biibi, a bi longi tjika fu sonte un tuu bi sa bia ko leima ta lei otowan. Ma awaa seei un sai naandë eti fu sëmbë musu toona ta lei unu hii dee goonsei pisi u di woto u Masa möön, dee un bi musu sabi gaanduwe kaa.

Fa un sai dë, un dë leti kuma wan piki mii di ta bebe bobi eti. Wan sa njan bumbuu njanjan eti. ¹³Biga di sëmbë di ta bebe bobi, nöö hën da miii e. An ta fusutan di Buka u Gadu tjika faa sabi andi da leti libi ku andi da wogi libi a Gadu wojo. Biga piki mii nöö a dë eti.

¹⁴Ma di gbelingbelin njanjan, nöö a dë u dee gaangaan sëmbë, dee bi ta guwenti u piki di Buka tee de ko ta sabi andi da hogi ku andi da bunu.

6

Aki ta kai dee fosu soni

dee wan biibima musu sabi.

¹Wë dee sëmbë o, wan boo fika ku dee fosu pisi u di lei u „Jesosi, Keesitu ta taki nango ta ko nöömö e, ma un boo go a dee möön fundu pisi awaa. Wan boo fika kuma miii, ma un boo ta lei nango te u ko gaangaan sëmbë a di biibi. Biga u bi sabi gaanduwe kaa taa u bi musu bia disa dee lö guwenti dee an heepi u fuu feni di libi u teego. U bi sabi kaa taa u musu ta biibi Gadu ta a' futoou nëen. ²U bi sabi andi ku andi dee dopu kë taki. U bi sabi faandi mbei de ta buta maun a sëmbë mindihedi ta begi. U bi sabi taa te u dëdë, nöö woo weki baka. U bi sabi taa Masa Gaangadu hën o kuutu hii soni buta fa de musu dë u teego. ³Dee lö soni dë tuu u bi lei sabi gaanduwe kaa, nöö ee Gadu da u pasi nöö un boo go a dee otowan awaa e.

⁴Wë biga ee wan sëmbë wojo fii bi limbo wan pasi kaa, i bi fusutan soni u Gadu nöö hën i sai dë bia baka disëen, nöö unfa dee lei dë o du heepi i möön? Biga i bi tesi di bunu di Gadu da u luku fa a suti kaa. I ku dee otowan fii bi njan di bunu u di Akaa u Gadu makandi. ⁵I bi fii di wöutu u Masa Gaangadu fa a suti tjika. I bi sabi soni u dee kaakiti dee ta dë a di libi di o ko a baka. ⁶Sö wan sëmbë ee i bia kumutu disa dee soni dë, nöö unfa de sa du toona heepi i möön fii bia libi baka toona ko a Gadu möön? De an sa heepi i e baa.

Wë biga a dë leti kuma i seei toona ta tei di Mii u Gadu tja go peka a di lakpa pau möön, buta naandë da hii lanti ta hoi a sipootu ta kosi.

⁷Biga ee wan goon dë, nöö hën tjuba ta kai nëen hiniwanten faa sa feni wata kumafa a dë fanöudu, nöö njanjan o ko bunu nëen da dee sëmbë dee bi wooko ën. Sö wan goon, Gadu wë i si dë ku ën e. ⁸Ma ee wan goon dë, nöö sö sö baakamaka ku gaanwomihati nöö ta göö nëen, nöö di lö goon dë an abi na wan wojo heepi. A hogi poi. A fika u de suti faja nëen tjuma puu dë. Nöö sö di sëmbë u taki dë, sö a dë. Nöö ee an mëni ën seei nöö di siba u Gadu o kisi ën e. A o kaba a sö sö.

Aki a ta gafa dee sëmbë

a di fa de ta libi bunu.

⁹Ma un dee lobi sêmbê fuu dë, hii fa u ta bai unu aki seei, ma na sô u sabi taa un dë e. Wê biga u ta abi mêni a unu liba sabi taa un ta libi wan mōön bunu libi da Gadu, kumafa a fiti dee sêmbê dee feni di heepi u Gadu. ¹⁰Nöö fa Gadu sai dë, an ta kuutu kōnku e, ma a ta kuutu leti a pasi. Nöö an o fêékêtê dee bunu libi fuunu dee un ta libi naandê. A ta si fa un ta lobi ên ta heepi dee oto sêmbê fêên. Sô un ta libi nōömō. ¹¹Nöö sô wê u kê tu e, dee sêmbê, fu hibiwan fuunu musu ta libi sô nango nōömō te dou. Biga te un ta libi sô kaa, nöö woon sabi gbelin taa woon kisi dee bunu u Gadu nōömō dee a abi u da u a bakaten.

¹²Fêên mbei wa kê fuun ko malêngêma e, dee sêmbê. Ma be un ta djeesi dee otowan nōömō, dee bi tai hati ta biibi tefa de feni dee soni dee Gadu bi paamusi de.

Aki ta lei taa te Gadu paamusi wan soni nöö an o bia.

¹³⁻¹⁴Wê nöö dee sêmbê, un boo toona mêni di soni Gadu bi paamusi di gaan sêmbê fuu de kai Abahamu. A taa:

Mi taki da i gbelin taa mi o dë ku i ta heepi i,

nöö mi o mbei di bōngō fii ko hia seei.

Sô Gadu bi taki da Abahamu. Wê nöö di ten a paamusi ên di soni dë, nöö ku soi a paamusi ên e. Nöö an dë taa a kai oto sêmbê nê soi. Nōnō. Ma hênseei nê wê a kai soi taa a o du sô nōömō. Wê biga oto nê an dë di hebi mōön di fêên, faa tei soi nêên liba. ¹⁵Nöö fa Gadu fan dë, hên Abahamu dë ta hoi pasensi ta luku di soni nōömō di Gadu bi paamusi ên dë, teefa a ko feni ên.

¹⁶Wê biga sô a dë e, dee sêmbê. Te wan libisêmbê o soi, nöö a ta kai wan nê di hebi mōön di nê fêên seei nöö a soi, fu di fan fêên musu a' gaan kaakiti. Nöö sêmbê an o sa feni soni u taki nêên liba mōönsô, biga fa a taki dë, a tan sô.

¹⁷Nöö fêên mbei di Masa Gaangadu paamusi dee sêmbê fêên taa a o da de di bunu fêên, nöö a taki ên ku soi. Biga a kê u de sabi taa di soni a paamusi dë an o kaba a mundu mōönsô, a o pasa sô nōömō.

¹⁸Nöö a ko dë tu soni u Gadu di an sa puu mōönsô, di paamusi fêên ku di soi fêên. Nöö hên mbei hati fuu sa kötō gaanfa awaa e, dee sêmbê. Biga fa u kule go a Gadu fuu tei dee bunu a abi u da u, nöö u sabi taa an sa ganjan u. A o da u de nōömō.

¹⁹⁻²⁰Nöö di sabi u ta sabi taa Gadu o da u dee soni a paamusi u dë, hên ta hoi hati fuu leti kuma wan hanka de tuwê fu hoi wan sipi faa tan pii a wan kamian. Nöö leti kumafa wan sipi hanka musu abi wan kamian ka a sa peka gingin, sôseei di biibi fuu dë gingin a Masa Jesosi. Biga hên waka a u fesi kaa. A pasa di gaan koosu di bi tapa sêmbê fu de an sa dou a Gadu, hên a waka tololoo go dë leti ka Gadu dë ala, faa sai dë ta heepi u. Hên wê i si ko dë di Gaan Mindima fuu ku Gadu fu nōömō e, nöö a dë kuma Melikiseideki.

7

Aki ta konda da u ambê da Melikiseideki ku fa hên

ku Masa Jesosi djei.

¹„Wê nöö, dee sêmbê, fa u ta taki aki taa Masa Jesosi hên ko dë wan mindima kuma Melikiseideki, nöö andi di dë kê taki?, Wê Melikiseideki bi dë wan hebi sêmbê u fosuten. Hên bi dë kōnu ta tii di kōndê de kai Salem. Nöö a bi dë wan mindima tu e, ta fan ku di mōön hei Gadu u mundu da libisêmbê.

Nöö di juu ten Abahamu bi go feti ku dee kōnu u oto kōndê wini de tefa a toona ta ko, nöö hên di Melikiseideki aki go miti ku ên a pasi. Nöö hên a begi da Abahamu te a kaba kai di bunu u Gadu faa ko nêên liba. ²Nöö hên Abahamu paati dee gudu dee a wini a di feti a teni hipi, hên a da Melikiseideki wan hipi fu di a bi dë Mindima u libisêmbê ku Gadu.

„Nöö sô i si Melikiseideki ku Masa Jesosi djei, biga de tuu abi di wan wooko.„

Nöö fa di nê u Melikiseideki sai dë, un sabi andi a kê taki nō, dee sêmbê? A kê taki “Kōnu fu Leti Libi”. Nöö fa a bi dë kōnu u di kōndê de kai Salem dë, nöö hên da a dë “Kōnu fu Kötōhati” tu, biga “Salem” hên da “kötōhati” a di tōngō.

„Nöö sôseei Masa Jesosi dë di Kōnu u Letilibi tu, ku di Kōnu fu Kötōhati, biga nêên dee soni dë ta kumutu.„

³Nöö fa Melikiseideki sai dë, nöö wa jei tata fêên, wa jei mama fêên. Nöö de an sikifi fêên tu ambê da gaan sêmbê fêên, ambê da bakamii fêên di a abi. De an sikifi disa da u taa a sô wan daka de pali ên ku sô wan ten a dëdê. Di mindima wooko fêên di a bi dë, hên nöö fika dëên u nōömō, leti kuma di Mii u Masa Gaangadu.

⁴Nöö luku fa di sêmbê naandê hei tjika. Biga hii fa Abahamu bi dë di mōön hei gaan sêmbê fuu, ma tókuseei a da Melikiseideki hafu u dee gudu a bi wini a di feti. Sô Melikiseideki bi hei tjika e.

⁵Wê nöö sô a dë a dee Isaêli wêti taa te i abi teni soni nöö di mindima o tei wan a i da Masa Gaangadu. Ma nöö di mindima u Isaêli, a musu dë fu di lô u Leifi, biga di lô dë nöö

Gadu hei te a da de di wooko dë. Aluwasi fa hii Isaëli sëmbë seei dë Abahamu böngö, ma töku sëmbë u di lö u Leifi nöö ta tei soni a dee otowan.

⁶ Ma di Melikiseideki aki, hën an bi dë böngö u Leifi möönsö e, ma tökusee a bi tei soni a Abahamu hën a kai di bunu u Gadu ko nëën liba.

Wë nöö sö u ko si taa hii fa Abahamu bi kisi dee gaan paamusi a Gadu, ma Melikiseideki bi möön hei möön hën. ⁷ Wë biga di möön hei sëmbë hën ta kai di bunu u Gadu ko buta a di otowan liba, na sö nöö?

⁸ Wë nöö dee sëmbë, a di soni u taki aki u ko si taa de dë tu pei mindima ta tei soni a otowan: dee mindima dee dë a di lö u Leifi, ku dee dë kuma Melikiseideki. Nöö de tooka e. Biga dee u Leifi, de ta dëdë, ma di aki sö wa jei dëdë fëen möönsö. Libi nöö fika dëen u nöömö, „kuma Masa Jesosi.”

⁹⁻¹⁰ Wë nöö u sa taki wan oto soni möön tu kumafa Melikiseideki hebi tjika. Biga fa hën ku Abahamu bi miti, a bi dëen dee soni dë, nöö fuu taki nöö Leifi seei wë bi dëen tu e, hii fa a bakaten hën ko ta pii soni a dee otowan. Biga di ten dë de an bi pai ën eti, ma a bi dë a di böngö u Abahamu ta ko eti.

Aki ta lei u faandi mbei di mindima musu tooka.

¹¹ Wë nöö di soni u Abahamu di u ta taki aki, nöö a baka fëen ufö Gadu ko buta di wëti taa dee sëmbë ta du di mindima wooko u Isaëli nöö de musu dë u di lö u Leifi. Nöö faandi mbei a di ten fuu aki wan oto pei mindima musu toona ko dë möön, kuma Melikiseideki baka? Andi mbei de an sa fika kuma de Alon go dou, dee dë u di lö u Leifi? Wë biga dee sootu pei mindima naandë, dee u Leifi, de an sa heepi u te u ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo möönsö e, hën mbei di mindima musu toona tooka baka.

¹² Wë nöö ee di mindima tooka, nöö dee wëti dee nama ku ën seei musu tooka tu. ¹³ Wë nöö sö de tooka tuu e, dee sëmbë. Biga di Mindima fuu di ko a bakaten aki, hën an bi dë a di lö u Leifi möönsö kumafa di wëti bi buta. Ma hën bi dë u wan hii oto lö, nöö na wan sëmbë fu di lö dë bi ko dë mindima wan daka ta tjuma soni da Masa Gaangadu. ¹⁴ Biga wë hii u tuu sabi taa di Masa fuu an bi dë di böngö u Leifi e, ma a bi dë di böngö u Juda. Nöö fa Gadu bi da Mosesi dee wëti dë, nöö na Juda bi kisi di mindima wooko e, ma Leifi hën bi kisi ën kumafa u bi taki dë kaa. Ma töku awa wan sëmbë u Juda ko abi di wooko dë.

¹⁵ Nöö da sö u ko si gbelingbelin taa di wëti ko tooka e, dee sëmbë. Wan oto pei mindima ko awaa nöö hën an dë kuma dee otowan. Disi toona ko dë kuma Melikiseideki baka. ¹⁶ Nöö an kisi di wooko fu di a dë a di mindima lö, ma a kisi ën fu di di libi fëen abi sö wan kaakiti tee dëdë an sa kii ën möönsö.

¹⁷ Fëen mbei Gadu bi taki fëen a di Buku taa:

I dë wan mindima kuma Melikiseideki,

nöö di mindima wooko fii dë,

an o kaba möönsö.

¹⁸ Nöö da awa u ko si taa dee lö wëti dë ku hii di awoo fasi fa libisëmbë bi musu ta dini Gadu, de tuu kaba awaa e. Nöö di soni mbei de kaba, fu di de an bi abi kaakiti u sa heepi u. ¹⁹ Fa di lö fasi u dini Gadu dë bi sai dë, an bi sa mbei na wan sëmbë ko bumbuu a Gadu wojo möönsö e, dee sëmbë. Ma fa Gadu ko tookëen a baka aki, hën u ko abi wan möön bunu soni fuu biibi. Biga u sabi awaa taa u sa nango dou te a Gadu nöömö awaa.

Aki ta lei u fa Masa Jesosi tooka ku dee oto mindima möön.

²⁰⁻²¹ Wë nöö, dee sëmbë, fa Jesosi ko dë u mindima aki, a tooka ku dee oto mindima a wan oto futu möön e. ²² Biga dee otowan, na ku soi de bi ta buta de e, ma di i si aki hën ko dë mindima ku wan soi fu Gadu. Biga de bi taki fëen a di Buku taa:

Masa bi soi wan soi taa di mindima wooko fii dë an o kaba möönsö.

Nöö fa a taki ën dë, nöö an o tooka pakisei möönsö.

Sö di Buku taki e.

²² Nöö hën mbei u ko si taa di buka di Gadu mbei ku libisëmbë a bakaten aki, a dë möön hebi möön di a bi mbei a fesi. Biga di mindima u di buka aki, hën Gadu buta ku soi faa dë nöömö. Hën da Masa Jesosi seepi.

²³ Fa dee oto mindima bi dë, nöö de bi dë te a hia e, fu di dëdë an bi ta da na wan u de pasi fu de tan a di wooko fu nöömö. Fëen mbei wë de bi ta tooka. ²⁴ Ma di aki sö, Jesosi, hën a o libi u nöömö. Hën mbei di mindima wooko fëen o dë fu nöömö tu. ²⁵ Fëen mbei tu, ee wan sëmbë i kë go dou a Gadu, nöö Masa Jesosi fii begi e. Biga hën sa heepi u te dou fu di a ta libi nöömö faa ta fan ku Gadu da u.

²⁶ Wë nöö sö wan mindima u bi musu abi e, dee sëmbë, di dë apaiti gbelingbelin da Gadu söndö föutu. Fa a sai dë, na wan daka seei a bi du hogi kuma dee otowan e. Hën wë Gadu tja go buta te a di möön hei kamian u mundu ala. ²⁷ Nöö fa a dë a di mindima wooko dë, nöö an dë faa musu ta du kumafa dee oto mindima ta du e. De, de ta kii mbeti da Gadu hiniwan

daka baka na baka ta paka u dee hogi di deseeti ta du te de kaba, ufö de musu kii da dee oto sëmbë tu. Ma disi, wan kodo pasi tö a bi hopo hënseei da Gadu paka paima da libisëmbë fu nöömö.

²⁸Fa u dë aki, Isaëli wëti dë sô taa wan Gaan Mindima musu dë ta fan ku Gadu da de. Nöo te de o buta di mindima dë, nöo wan libisëmbë de ta tei buta. Nöo fu di a dë wan libisëmbë, nöo an ta abi kaakiti tjika möönsö faa libi söndö föutu a Gadu wojo e. Ma di Gaan Mindima di Gadu buta ku soi a baka aki, hën da di Mii fëen seei. Nöo fu di a libi söndö föutu a goonliba aki, hën mbei a ko dë di kaba bumbuu Mindima fuu ku Gadu u nöömö.

8

Aki ta taki soni u di wosu u Gadu ka Masa Jesosi ta wooko

a liba ala.

¹Wë nöo dee sëmbë, di mama u di soni di u ta fan aki dë sô taa u ko abi sô wan Gaan Mindima tuu, a u ku Gadu mindi. Hën da Masa Jesosi. Nöo di bangi fëen ka a go sindo dë, a dë leti a di kaba hebima kamian a letimaun sê u Masa Gaangadu ka a dë nëen könubangi a liba ala.

²Nöo fa Masa Jesosi dë di Mindima fuu dë, a ta wooko a di leti Wosu fu Gadu e, di gbelingbelin wan, nöo di wosu dë an dë kuma di de bi ta begi Gadu a di sabana ala. Biga fa dee gaan sëmbë fuunu bi hopo di wosu u Gadu a di sabana dë, nöo ku deseeti maun de bi hopo ën. Ma di Wosu di u ta taki aki, Masa Gaangadu seei hopo disi.

³Fa dee mindima u Isaëli sai dë, dee sëmbë, hibiwan u de de ta buta u de musu ta tja soni go da Gadu. So juu de ta tja peesenti go dëen. So juu de ta tja mbeti fu de kii tjuma u paka paima. Nöo sô nöo a dë a di Mindima fuu a liba ala, a Masa Jesosi, tu. Fa a sai dë, sô hënseei musu abi soni fu tja go da Gadu tu.

⁴Ma nöo Masa Jesosi, ee a bi dë a goonliba aki, de an bi o dëen pasi faa dë wan mindima e. Biga dee u goonliba aki, de ta tja soni ta tjuma da Gadu kumafa dee Isaëli wëti buta. Ma di mindima wooko u Masa Jesosi, hën an nama a dee Isaëli wëti möönsö.

⁵Nöo fa dee mindima u Isaëli ta wooko a di Wosu u Gadu a goonliba aki, nëen da di tuutuu Wosu u Gadu eti e. Ma a dë kuma wan peentje u lei fa soni dë a Gadu ala. Fëen mbei wë Gadu bi bai Mosesi taanga di juu ten di a o mbei di fosu Wosu u Gadu a di sabana ala. A taa: Mëni i seei bunu ku di Wosu di joo mbei dë, fii mbei hii soni buta leti kumafa i si mi bi lei i a di kuun liba ala.

Di soni mbei a bai ën sô, fu di a kë u hii soni musu djeesi di fa soni dë a Gadu ala.

⁶Nöo fa Masa Jesosi ta wooko di mindima wooko fëen a Gadu ala, nöo di wooko di a feni dë a bumbuu gaanfa möön di dee mindima bi ta wooko a di fesiten wosu u Gadu naandë. Wë biga di buka di Gadu mbei ku u a bakaten aki, a dë bumbuu gaanfa möön di a bi mbei ku dee sëmbë u di ten dë. Masa Jesosi seei wë tja di baka buka aki ko da u e, dee sëmbë, nöo a paamusi u möön bumbuu soni möön dee soni di oto buka bi paamusi.

⁷Haika e, dee sëmbë. Ee di fosu buka di Gadu bi mbei ku dee gaan sëmbë fuunu a di ten u Mosesi bi a' kaakiti tjika fu sa heepi libisëmbë kumafa a dë fanöudu, nöo Gadu an bi o suku faa toona mbei wan oto buka ku u möön e. ⁸Ma hënseei si taa di buka dë an heepi dee sëmbë fu de ko bumbuu tjika. Biga a feni föutu a de di a taa:

Un haika e, woo dë te dou wan ten,

nöo mi o toona mbei wan njunjun buka möön

ku dee lö u Isaëli te kisi dee lö u Juda.

⁹Ma di njunjun buka an o dë kuma di mi bi mbei ku dee gaan sëmbë u de.

Biga fa i si mi bi tja dee gaan sëmbë u de

kumutu a Egepiti köndë ala,

nöo mi bi tja de leti kumafa wan tata ta tja hën mii a maun.

Sö mi bi tja de tjika.

Nöo hën mi mbei wan buka ku de.

Ma de an bi hoi di buka di mi mbei ku de dë e.

Nöo hën wë mbei miseei bia baka da de tu.

Sö Gadu taki. ¹⁰Nöo hën a toona taa:

Di buka di mi o toona mbei ku Isaëli sëmbë a bakaten o dë sô taa

mi o tja dee wëti u mi go buta a de fusutan.

Tee a de hati dendu seei de o ta fii de.

Nöo mi o ko dë Gadu u de awaa,

nöo de o ko mi sëmbë.

¹¹Nöo na wan sëmbë seei o dë ta buta ku di otowan fëen möön

taa a musu ko sabi mi.

Na wan baaa o ta buta ku ën baaa sô tu.
Biga hii de tuu o sabi mi kaa,
kumutu a dee möön gaan wan te dou a dee piki wan.

¹²Nöö fa de o ko sëmbë u mi dë,
nöö mi o a' tjali u de,
nöö ma o hoi dee hogi du u de a bëë möön.

Ma o ta mëni de möön seei.
Sö wë Gadu taki e, dee sëmbë.

¹³Wë nöö di fa a taki u di njunjun buka aki, nöö nëen u ko si taa aan toobi ku di fosu buka möön. Di ala ko gaandi kaa. Nöö di soni di i si ko gaandi, te wan pisi a o kaba fiaa. De an o dë nëen du möön seei.

9

Aki ta lei fa di wosu u Gadu

a di sabana bi dë.

¹Wë nöö dee sëmbë, di Gadu mbei di fosu buka ku dee gaan sëmbë fuunu a fesi dë, nöö a bi da de dee wëti fëen, ku unfu de musu ta begi ën ta dini. Nöö sôseei a lei de unfu u de mbei di wosu fëen a goonliba aki.

²Nöö di Wosu u Gadu dë, a mbei ku mbeti kakisa leti kumafa de ta mbei pelawosu sô, ma a abi tu kamba. Nöö a di fosu kamba fëen, nöö naandë di gaan lampu bi ta dë ta tuwë limbo a di wosu, ku di tafa di de ta buta bëëë apaiti da Masa Gaangadu. Nöö di kamba dë, hën de bi ta kai di Hebi Kamian u Gadu.

³Ma nöö a baka fu di kamba dë, nöö wan oto kamba bi dë tu, nöö a paati ku di fosuwan ku wan gaan degi koosu, hebi wan. Nöö di baka kamba dë, hën de kai di Kaba Hebi Kamian fu Gadu. ⁴Nöö hën abi di goutu tafa de ta buta dee sumëë suti soni de ta tjuma da Masa Gaangadu, ku di kädë di de ta kai di Kädë u di Buka.

Nöö fa di Kädë u di Buka bi sai naandë, nöö de tapëen ku goutu te lontu dou. Nöö a di Kädë dendu i abi di goutu paniki di de bi buta so u di bëëë di kumutu a Gadu de kai "mana", ku di kokoti fu Alon di bi nasi folo, ku dee paatapaata sitonu di de bi sikifi dee wëti u di Buka. Dee lö soni dë bi dë a di Kädë dendu.

⁵Nöö a di Kädë liba i abi wanlö soni de mbei kuma dee libilibi soni dee ta dë a Gadu Köndë ala ku hanza, nöö de ta lei di waiti u Gadu fa a dë. Nöö dee hanza u de ta tuwë kötö a di Kädë tampa liba ka libisëmbë ta feni paadon a Gadu. Ma nöö dee soni dë tuu, wa sa taki de finifini nënunü kumafa de bi dë e.

Aki ta lei fa de bi ta du a di fosu Wosu u Gadu.

⁶Wë nöö di de seeka dee soni buta sô kaa, nöö dee begima nango hiniwan juu a di fosu kamba dë, fu de ta dë a di wooko ta dini Masa Gaangadu kumafa a dë fanöudu. ⁷Ma nöö a di u mbei tu kamba dendu, naandë di Gaan Mindima nango hën wanwan tö wan pasi nöö a wan jaa dendu. Nöö fa a nango dë, na söndö buuu e. Biga a musu kii mbeti tei buuu lëmbë di Kädë faa paka da hënseei te a kaba, bifö a musu toona tei lëmbë paka da dee oto sëmbë fu dee soni de bi misi söndö de sabi. Sô di wëti bi dë kaa.

⁸Wë nöö ku dee soni naandë di Akaa u Gaangadu bi ta lei limbolimbo taa sô langa di fosu wosu sai dë ku di gaan koosu di paati de tu kamba, nöö hën da di pasi an jabi eti fu sëmbë sa go dou a di Kaba Hebi Kamian ka Gadu dë.

⁹Nöö fa u dë aki u ko fusutan wan oto soni tu. Hën da, fa sëmbë bi ta tja dee peesenti ko da Gadu dë ta kii mbeti dëen seei, ma dee soni dë an bi a' kaakiti tjika u seeka di sëmbë di ko begi Gadu a di fasi dë e, te hati fëen an ta latja möön u dee hogi a bi du. Na seei. ¹⁰Biga dee lö soni dë, dee njanjan soni sô, soni u bebe, bamba sömëni pei fasi u wasi, de bi dë döösë soni nöö fu sëmbë ta du kumafa dee wëti taki. Ma töku wan ten bi o ko nöömö di hii dee soni dë tuu o kaba, njunjun wan o ko.

¹¹Wë nöö fa u dë aki, di ten ko kaa e, dee sëmbë. Biga Jesosi, Keesitu hën tja di njunjun fasi ko fu dini Gadu, nöö bumbuu soni seei dë nëen dendu. Nöö Masa Jesosi seei da di Gaan Mindima u disu.

Aki ta lei fa de soni u tide djei dee bi dë a fesi, ku fa de

tooku ku deseëi.

Fa Masa Jesosi ko dë Gaan Mindima fuu aki, dee sëmbë, hën an bi denda go a wan wosu di libisëmbë maun mbei e. Ma a go a wan möön bumbuu kamian, hebi wan, di an dë soni u goonliba basu aki. ¹²Nöö fa a go naandë, an tja mbeti buuu, kuma dee kaabita sô ku dee kau mii dee dee mindima u goonliba aki ta kii ta tja buuu. Nönö. Fëen seei buuu wë a tja

e. Nöo a waka seei langalanga go tee go dou a di Kaba Hebi Kamian ka Gadu dë a liba ala. Naandë sô a go e, di wan kodo pasi dë tō.

Nöo di soni di Masa Jesosi du dë, dee sëmbë, an o dë faa du ën a bakafutu möön kumafa dee oto mindima ta du. Wë biga di buuu fëen di kai a goon di wan pasi dë, hën paka di paima fu nöömö fu hii dee hogi du fuu libisëmbë.

¹³ Wë un sabi fa dee mindima u Isaëli ta du kaa. De ta tei di buuu u kaabita, ku dee womi kau, ku di sindja u dee njönku mujëë kau dee de bi tjuma, nöo de ta lëmbë sëmbë ta puu sundju a de fu de musu sa ko limbo. Ma hii fa de ta du dë seei, ma di buuu dë an ta limbo de hati dendu e. Nönö. Döösë soni nöo de ta du dë.

¹⁴ Ma nöo di buuu u „Masa Jesosi, Keesitu di a paka da u wë? An bumbuu gaanfa möön di buuu u dee lö soni dë nö? Biga hën ta limbo u hati ta puu dee hogi a u hati dee bi ta paati u ku Gadu, fu wa mëni de möön seei. Hën mbei u sa dini di libilibi Gadu waiwai awaa.

„Nöo i abi wan oto fasi di di buuu u Masa Jesosi tooka ku di u dee mbeti de ta kii da Gadu dë. Dee mbeti ta paka de buuu söndö de sabi.„ Ma Masa Jesosi, ku ën seei kë wë a hopo ën seei paka da u. Fa a du dë, di Akaa u Masa Gaangadu di dë u nöömö, hën wë heepi ën faa du sô e.

„Nöo leti kumafa dee mbeti de ta kii dë musu dë telutelu söndö föutu, nöo sô nöo,„ Masa Jesosi bi dë söndö föutu tu. Biga an du hogi wan daka.

¹⁵ Fa Masa Jesosi Keesitu du da u dë, dee sëmbë, hën mbei Gadu sa toona mbei wan hii njunjun buka ku u libisëmbë. Biga Masa Jesosi dëdë paka puu u fu wan musu kisi sitaafu u hii dee hogi u bi du di ten u bi dë a di fosu buka basu. Nöo awaa u dee sëmbë dee a kai fu ko nama ku ën a di njunjun buka aki, u sa feni hii dee bunu tuu awaa dee a bi paamusi faa da u. Nöo dee bunu naandë, de an o kaba a mundu möönsö.

Aki ta lei u fa di buuu u Masa Jesosi abi kaakiti tjika.

¹⁶⁻¹⁷ Wë nöo dee sëmbë, dee Buka u Gadu u ta taki aki, de dë leti kuma te wan sëmbë o mbei buka ku i taa te a dëdë nöo joo feni dee gudu fëen. Ma di sëmbë dë, de musu sabi bunu taa a dëdë tuu ufö joo feni dee gudu fëen e. Biga ee an dëdë, nöo di buka di a mbei dë aan kaakiti eti.

¹⁸ Nöo söseei di buka bi dë tu, di Gadu bi mbei ku dee gaan sëmbë fuunu a fesi. An bi sa abi kaakiti ee na wan soni bi dëdë tuwë buuu a goon. ¹⁹ Biga di Mosesi konda hii di buka pisipisi da dee sëmbë te a kaba kumafa dee wëti taki, nöo hën de tei kau mii buuu ku kaabita buuu hën de mökisi ku wata. Nöo hën de tei di uwii de kai “hisopu”, ku sikafu puuma di de bi bë, nöo hën de ta nama a di buuu ta lëmbë di buku di de bi sikifi di buka, ku hii dee sëmbë dee bi sai dë tuu te de kaba.

²⁰ Nöo hën Mosesi fan ku de taa:

Di buuu aki sô, nöo hën sitampu di buka di Gadu mbei ku unu aki e, fuun musu hoi ën.

²¹ Nöo söseei de lëmbë di Wosu u Gadu tu. Hii dee soni dee dë a di wosu dendu dee de ta woo ku de apaiti, de tuu de lëmbë ku di buuu e. Ee nasö, de an bi o dë limbolimbo a Gadu wojo möönsö. ²² Nöo a fika piki möön, nöo hii soni tuu musu limbo ku buuu. Biga sô di wëti taki kaa. Wë biga ee buuu an kai a goon, nöo Gadu an bi o sa puu sëmbë a bëe u di hogi de du, fu de an kisi sitaafu.

²³ Wë nöo a bi dë fanöudu fu de ta kii dee mbeti dë e, dee sëmbë, ta tei di buuu ta seeka soni faa musu ko dë limbolimbo. Ma nöo hii fa de ta du dë seei, ma a dë kuma wan peentje nöo fii fusutan fa dee soni u Masa Gadu Köndë dë. Ma a Gadu Köndë ala wan möön bumbuu soni, hebi wan, bi musu dëdë paka fu de tei buuu fëen lëmbë soni. Ee nasö soni an sa seeka limbo tjika faa sa dë ka Gadu dë.

²⁴ Nöo di wosu ka de nango ta begi Gadu a goonliba aki, nöo hën seei dë wan peentje fuu lei soni nëen tu. Biga hën ta lei u taa a sô wan gaan hebi kamian Gadu ta dë a liba ala. Nöo na a di wosu di libisëmbë maun mbei aki Masa Jesosi Keesitu go e, dee sëmbë. Nönö. Ma a go te a liba ala ka Masa Gaangadu seei ta dë. Nöo fa a go dë, fu u libisëmbë hedi wë e.

²⁵ Nöo Masa Jesosi ku dee Gaan Mindima u goonliba aki, de tooka a sömëni soni. Biga dee disi, na de seei buuu de ta tja go paka e, ma hën a paka ku fëen seei buuu. Hën tu, an dë fanöudu fu Masa Jesosi musu nango ta ko hiniwan jaa, kumafa dee disi nango a di Kaba Hebi Kamian u Gadu ta ko. Nönö. ²⁶ Biga ee sô, nöo fu sensi di ten di Masa Gaangadu mbei goonliba, nöo a bi o ta tja pena ta dëdë sömëni pasi kaa, tee kisi fa u dë aki. Ma nöo an dë sô e. Wë biga a di mama u hii ten, nëen a ko di wan kodo pasi tō, hën a hopo ën seei da Gadu kuma wan paima, paka puu hogi du a u liba.

²⁷ Dee sëmbë o, Masa Gadu buta taa hibiwan libisëmbë musu dëdë wan kodo pasi tō, nöo a baka fëen a o kai i a kuutu. ²⁸ Nöo söseei wë „Jesosi, Keesitu dëdë wan kodo pasi tō. Nöo fa

a dëdë dë, naandë Gadu kuutu ën da sitaafu, fu sëmëni sëmbe sa kumutu a di sitaafu de bi o kisi u dee hogi du u de. Nöo hën wë a toona go ka a bi kumutu, ma a o toona ko di u tu pasi e. „Ma nöo fa a o ko dë, na fa a dëdë paka da sëmbe u hogi du möön e, dee sëmbe. Nönö.” Ma a o ko faa puu u dee sëmbe dee ta luku ën tja go ka hogilibi an dë möön.

10

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ko a goonliba.

¹ Wë nöo dee sëmbe, „leti kumafa u taki dë, dee soni dee dë a dee wëti u Isaëli bi dë soni u luku ku wojo nöo, fu sëmbe sa sabi fa dee möön bunu soni dee bi o ko a bakaten aki o dë. Ma de an bi dë dee tuutuu wan u dee soni eti e. Fëen mbei dee mbeti de ta tja ko ta kii hiniwan jaa baka na baka nöömö naandë, de an sa heepi dee sëmbe dee ta ko ta begi Gadu a di fasi dë möönsö u de sa ko dë gbelingbelin sëmbe söndö föutu a Gadu wojo. ² Biga ee de bi sa heepi, nöo dee sëmbe bi o ko dë limbolimbo a Gadu wojo di wan pasi. An bi o dë fu de musu ta tja mbeti nango ta kii baka na baka nöömö. Hën tu, ee dee soni bi a’ kaakiti tjika, nöo hati u dee sëmbe an bi o ta latja sö te de misi a wan soni, biga a bi paka kaa.

³ Ma an bi dë sö e. Fa dee sëmbe ta paka hiniwan jaa baka na baka dë seei, ma an ta puu dee hogi du u de a de liba möönsö. Ma a ta toona ta da de mëni nöömö fu dee awoo hogi dee de bi du. An ta kaba a de hati möönsö. ⁴ Wë biga di buuu u dee lö soni dë, dee womi kau, de kaabita sö, an tjika u sa puu hogi a sëmbe liba e, kwetikweti.

⁵ Nöo fëen mbei a di ten di Masa Jesosi ta ko a goonliba, hën a fan ku Gadu taa:

Dee soni dee de ta tja ko kii ta paka i dë,
na de wë i bi kë e.

Ma i seeka wan libisëmbe sinkii da mi,
„fu mi sa go du di soni di i kë awaa.”

⁶ Biga dee soni de ta kii ta tjuma ta da i tangi,
ku dee de ta tjuma ta paka paima u hogi du,
ja a’ piizii ku de seei.

⁷ Nöo hën mbei mi taa:

“Wë luku, mi ko e, Gadu,

fu mi ko du di soni di i kë awaa.

Sö de bi sikifi u mi buta a di buku kaa.”

Sö Masa Jesosi taki e.

⁸ Wë ja jei fa a taki dë nö? Hii fa di Isaëli wëti buta da de taa de musu ta tja dee soni dë ko da Gadu seei, ma töku Masa Jesosi taa: “Dee mbeti dee de ta tja ko ta kii ta da i dë, ku dee peesenti dee de ta da i, ku dee de ta tjuma ta paka paima u hogi du, na de i bi kë. Ja a’ piizii ku de.” ⁹ Nöo hën a toona taki taa: “Wë luku, mi ko fu mi ko du di soni di i kë awaa.”

Wë nöo sö i si taa Jesosi Keesitu puu dee awoo soni dee bi dë, buta di Gadu kë. ¹⁰ Nöo hën a ko e, hën a dëdë paka dee hogi du fuu da u ku ën seei sinkii di wan pasi dë fu nöömö. Hën wë da di soni Gadu bi kë e, dee sëmbe. Nöo hën mbei u sa ko dë gbelingbelin a Gadu wojo söndö föutu awaa.

Aki ta lei fa di paima di Masa Jesosi paka hebi tjika.

¹¹ Dee sëmbe o, fa dee mindima u Isaëli dee ta taanpu ta du di wooko u de sai dë, nöo di wan paima nöo wë de ta tja ko hiniwan daka baka na baka naandë e. Ma an ta heepi möönsö u puu hogi du a sëmbe liba.

¹² Ma di oto Mindima u ta taki aki, wan kodo pasi tö a tja wan paima go paka, nöo hën tjika fu nöömö fu paka dee hogi du fu hii u libisëmbe tuu. Nöo di a paka te a kaba, nöo hën a go sindo fëen a di kaba hebima kamian a di letimaun së u Gadu. ¹³ Nöo kumutu a di ten dë, hën a sai dë ta luku fu Gadu musu booko dee felantima fëen saka buta nëen basu, kuma wan piki bangi i ta buta futu. ¹⁴ Fa a sai dë, an dë fa a hopo paka oto paima möön e. Biga di wan kodo paima dë, hën tjika kaa faa seeka hii u dee sëmbe dee dë apaiti da Gadu tuu. Fa a paka da u dë, nöo u ko seei gbelingbelin sëmbe a Gadu wojo kaa, nöo sö nöo woo dë fu nöömö.

¹⁵ Nöo di soni naandë wë di Akaa u Gadu bi taki a fesi e, di a taa:

¹⁶ Sö wan buka mi o mbei ku de a bakaten.

Mi o tja dee wëti u mi go buta a de fusutan.

Tee a de hati dendu seei de o ta fii de.

Nöo hën a toona taki möön, a taa:

¹⁷ Dee awoo hogi du u de, kumafa de bi booko dee wëti u mi,

ma o mëni dee soni dë möön seei.

Sö a taki e.

¹⁸ Wë nöö ka Gadu an ta hoi dee hogi du u sëmbë a bëë möön, nöö an o dë u paka paima möön tu e, dee sëmbë. Kaba u di soni di dë.

Aki ta lei fa Masa Jesosi

heepi de tjika.

¹⁹ Dee sëmbë u mi o, fa Masa Jesosi tuwë di buuu fëen a goon da u dë, hën wë jabi di pasi da u fuu sa waka fuu seei waiwai go dou leti a di Kaba Apaiti Kamian ka Gadu dë. ²⁰ Biga di gaan koosu di bi tapa di pasi da u, hën an dë möön. Di sinkii u Masa Jesosi di de sitaafu tefa de kii ën dë, hën wë da di gaan koosu di tënë jabi da u fuu sa go dou a Gadu awaa.

²¹ Nöö fu di di pasi jabi da u sò kaa, u ko abi sò wan bumbuu Gaan Mindima ta tii u dee sëmbë dee dë a di wosudendu u Gadu, nöö an dë fuu panta e, dee sëmbë. ²² Ma un boo nango a Gadu ta begi ën ku limbohatai söndö ganjan. Un boo go nëen ku bumbuu biibi seei sabi taa an o jaka u. Wë biga di hati fuu lëmbë ku di buuu fu Masa Jesosi kaa. Fa u dë aki, an ta latja möön u dee hogi u bi du. Nöö di sinkii fuu seei, hënseei wasi ku wan limbolimbo wata, „biga u waka a Masa Jesosi baka te u tei dopu.”

²³ Nöö fa u ta piki sëmbë taa woo feni bunu a Gadu a bakaten dë, dee sëmbë, nöö wan boo disa u biibi sò e. Ma un boo hoi gingin nëen. Wë biga di sëmbë di paamusi u di bunu dë, a dë wan sëmbë di u sa abi futoou nëen liba. An o ganjan u möönsö.

²⁴ Nöö di u sabi sò kaa, nöö un boo buta mëni a di fa u sa du heepi u seei fuu libi bunu ta lobi u seei makandi. ²⁵ Wan boo disa u ta miti makandi e, kumafa so sëmbë ta disa. Ma un boo ta ko makandi ta da u seei taanga nöömö. Di soni dë, a dë gaan fanöudu soni da unu e, fa un ko ta si taa di daka ta zuntu di Masa Jesosi o toona ko aki.

Aki ta bai de a wan gaan soni.

²⁶ Nöö mi kë bai unu a wan soni möön e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i bi ko sabi dee soni u Masa Gaangadu, gbelingbelin wan kaa, nöö hën i ta du hogi ku sabi nango nöömö, nöö paima an fika da i möön e, di sa paka puu i fu ja kisi sitaafu a Gadu. ²⁷ Fa i sai dë, nöö ku panta nöö joo ta dë ta luku di kuutu u Gadu di a o kuutu i, ku di gaan faja di i si o tjuma dee felantima fëen.

²⁸ Wan sabi fa a bi dë a fesi nö, dee sëmbë? Ee wan Isaëli sëmbë i sösö dee wëti dee Gadu da Mosesi taa ja dë nëen, nöö i musu dëdë. Ee tu dii sëmbë si i, hën de konda taa sò wan soni i bi du tuu, nöö sëmbë an bi dë u sa puu i möönsö fu ja dëdë e.

²⁹ Wë nöö unfä i mëni? Ee a dë sò taa di sëmbë di misi dee lö wëti naandë sa kisi sò wan gaan sitaafu, nöö ee wan sëmbë ta makisa di Mii u Masa Gaangadu aki ku basufutu wë? Na wan möön gaan sitaafu a o kisi ö? Biga a ta sösö di buuu di bi sitampu di Buka di Gadu mbei ku u aki, di buuu di bi limbo ën kaa. A ta sösö di Akaa u Gadu di ta libi ku u ku sò wan bunuhati. Nöö sò wan pei sëmbë i musu kisi wan gaan sitaafu. ³⁰ Nöö di sitaafu di i si joo kisi dë, na libisëmbë o da i ën e. Biga u sabi ambë bi taki di soni dë taa:

Mi a fika da, fu mi toona paka dee sëmbë
dee ta du hogi.

Gadu wë takí sò e, dee sëmbë. Nöö a dë sikifisikifi a wan oto kamian u di Buku möön taa:
Masa, hën o kuutu dee sëmbë fëen.

³¹ Nöö a dë wan gaan soni u panta da tuutu, fii musu ko kai a di libilibi Gadu maun fu hën musu sitaafu i.

Aki ta bai de fu de an musu

disa di biibi.

³² Dee sëmbë o, fa i si mi ta fan ku unu aki, un musu toona mëni di ten wojo fuunu bi ko limbo njunjun. De bi ta toobi unu seei ta fuka unu, ma tökusei wan bi hai baka disa möönsö. ³³ So juu de bi ta buta unu a lanti fesi ta da sen ta sitaafu. So juu oto sëmbë bi kisi dee lö sitaafu dë, nöö hën un taanpu ku de. ³⁴ Un bi ta kusumi makandi ku dee otowan fuunu dee de bi tuwë a dunguwosu. Di ten di de bi tei dee gudu fuunu, wan bi kai ën gaan soni möönsö, ma un bi dë ku wai seei fu di un sabi taa un abi wan möön bumbuu gudu a Gadu ala di an o kaba a sösö möönsö. ³⁵ Fa un bi dë fuunu ku kötöhati ku wai dë, nöö wan musu bia möönsö e, dee sëmbë. Sö nöö un musu ta dë nöömö, nöö woon feni gaan paima seei a Gadu.

³⁶ Fëen mbei wan musu lasi hati e, ma be un tai hati go dou. Be un ta du kumafa Masa Gadu kë fuun ta du nöömö, nöö woon kisi dee soni dee a bi paamusi unu. ³⁷ Wë biga fa u dë aki an o dë longi möön, nöö di soni de bi sikifi a Gadu Buku o ko pasa taa:

Di sëmbë di bi taa a o ko, nöö a o ko tuu e,
a di leti ten fëen.

An o lati.

³⁸ Nöö di sëmbë di biibi te a ko gbelingbelin a mi wojo,

hën o feni libi.

Ma ee i ta hai baka disa nõo ma o a' piizii ku i e.

Sõ Gadu taki e, dee sêmbê.

³⁹Ma fa u taki ên dë seei, ma wa dë a dee sêmbê dë dendu e, dee ta hai baka fu de go kaba a sôsö. Ma u dë a dendu u dee sêmbê ta biibi ên, dee a heepi te u feni libi nëen kaa.

11

Aki ta lei andi da biibi.

¹Wê dee sêmbê o, di soni de kai biibi, andi dëên? Wê biibi hën da wan soni dë a i hati i ta mēni nõo i sabi gbelingbelin taa joo feni ên nõömö. Sösei tu, a dë wanlô soni ja ta si ma i sabi gbelingbelin taa de dë tu. Hën wê da biibi e. ²Nõo di biibi dë dee gaan sêmbê u Isaēli bi abi, hën mbei de bi feni gafa.

³Nõo u seei tu, fa u ta biibi aki, nõo hën mbei u ko sabi taa dee wöutu u Gadu wê mbei goon ku liba ku hii soni tuu. An dë taa a tei dee soni libisêmbê wojo sa si nõo hën a mbei de e, ma fan nõo a fan, nõo hën dee soni ko.

Aki ta taki soni u di biibi u Abeli.

⁴Wê nõo un boo toona mēni fa so u dee fesiten sêmbê u Isaēli bi ta biibi Gadu.

Fa Abeli bi sai dë, nõo a biibi Gadu e, hën wê a tja wan paima go tjuma da Gadu di bumbuu mõn di fēen baaa Kain. Nõo di fa a biibi dë mbei Gadu tei ên fu wan bumbuu sêmbê te hēnseei gafēen taa a tja wanlô bumbuu paima ko dëen. Nõo hii fa Abeli dëdê gaanduwe kaa, ma tõku di biibi di a bi ta biibi dë mbei u ta lei soni nëen eti.

Aki ta taki soni u di biibi u Enöku.

⁵Nõo sösei Enöku bi ta biibi Gadu, hën mbei Gadu puu ên a goonliba aki sôndö dëdê kii ên. De suku ên te de wei, de an si ên mõnsö, biga Gadu bi tei ên puu tja go fiaa. Ma nõo de bi ta taki sô fēen kaa bifö di soni dë pasa taa Gadu bi abi piizii ku ên te tjika.

⁶Nõo sô e, dee sêmbê. An dë taa Gadu sa a' piizii mõnsö ku wan sêmbê di an ta biibi e. Kwetikweti. Biga te wan sêmbê joo ko nëen, nõo i musu biibi taa a dë. Nõo sösei tu i musu biibi taa a ta paka dee sêmbê dee ta suku ên ku wan hati.

Aki ta taki soni u di biibi u Noa.

⁷Nõo Noa bi ta biibi Gadu tu e. Hën mbei Gadu bi wasiköi ên fu dee soni dee o ko ma de an bi dë u si eti. Nõo hën Noa kisi lesipeki u Gadu, hën a mbei di gaan sipi faa tjubi dee sêmbê fēen wosu dendu fu de an dëdê a di wata. Nõo di fa Noa biibi Gadu dë, nõo hën puu gogo u dee otowan a döô taa de, de an bi kē biibi mõnsö. Fēen mbei de kaba a sôsö. Ma Noa hën a fika ku libi e, nõo hën Gadu kondëen a dendu u dee sêmbê dee a ta tei u bumbuu sêmbê fu di de ta biibi ên hedii.

Aki ta taki soni u di biibi u Abahamu.

⁸Nõo sösei Abahamu bi ta biibi Gadu tu. Hën mbei di Gadu kai ên faa musu kumutu a di kõndê fēen go a wan oto kõndê di a o kisi a bakaten, nõo hën a piki e. Nõo hën a tei pasi, hën a nango sôndö faa sabi naasê a nango.

⁹Nõo di fa a ta biibi Gadu dë, hën mbei tu aan toobi faa libi kuma wan wakama a di kõndê di Gadu bi paamusi ên dë. Biga na a wan bêtê wosu a ta libi e, ma a ta libi fēen a wanlô mbeti kakisa wosu kuma pelawosu sô, hën ku dee bõngö fēen, dee Isaki ku Jakopu. Biga de tuu abi dee paamusi u Gadu makandi. ¹⁰Fa Abahamu bi ta sai fēen dë, nõo a ta mēni wan kõndê eti di o ko, nõo di kõndê dë o dë seei fu nõömö, kuma wan wosu de mbei ku bumbuu sitonu posu. Nõo di Sêmbê di buta fa di kõndê dë musu mbei, ku di Sêmbê ta mbei di kõndê seei, hën da Masa Gaangadu.

¹¹Fa Abahamu biibi Gadu tjika dë, hën wê mbei a kisi kaakiti faa sa pali wan mii, hii fa di jaa fēen faa pali bi pasa gaanduwe kaa nõo di mujê fēen Sala seei tu an bi sa pali. Ma tõkusei de pali e. Wê biga fa Gadu paamusi Abahamu wan mii dë, nõo Abahamu futoou ên fu di a sabi taa a dë wan sêmbê di i sa a' futoou nëen liba, nõo di soni a taki o ko pasa nõömö. ¹²Nõo hii fa i si taa a di sê u pali mii, nõo a bi dë kuma wan dëdêdêdê sêmbê di na sa pali mõnsö, ma tõku a pali e. Nõo hën di wan kodo sêmbê dë hën ko abi bakamii te a hia kuma dee teeja a liba ala ku dee sandu sii dee dë a ze di na wan sêmbê sa konda.

¹³Fa u ta taki soni u dee sêmbê aki sô, nõo de tuu dëdê bifö de feni hii dee soni Gadu bi paamusi de. Ma tõkusei te dou a di dëdê ten u de seei, de ta biibi Gadu eti. A dë kuma de bi ta si dee soni te a longi ala, nõo de ta wai da de seei. Hii fa de ta libi a goonliba aki seei, ma de ta piki kodo taa de an dë u goonliba aki. Wakama nõo de dë. ¹⁴Nõo ee wan sêmbê i taki sô kaa, nõo hën da i ta mēni wan oto kõndê eti, di dë fii seei.

¹⁵Ma nõo fa i si dee sêmbê bi ta mēni wan oto kõndê dë, nëen da di kõndê ka de bi kumutu e. Wê biga ee hën de bi ta mēni nõo de bi sa toona go nëen baka. Ma an bi dë sô. ¹⁶Ma di

köndë di de ta hangi fu de go naandë, nöö a dë wan möön bumbuu köndë di dë a Gadu ala. Nöö fëen mbei sen an kisi Masa Gaangadu faa taa a dë Gadu u de, biga a bi seeka di köndë dë da de kaa.

¹⁷⁻¹⁸Nöö Abahamu fa a sai dë, a bi ta biibi Gadu tuu o. Biga di ten di Gadu poobëen luku, nöö a piki. An niinga u tja di wan kodo womi mii fëen dë go faa tjuma da Gadu kuma wan paima kumafa Gadu mandëen. Hii fa Gadu bi ta paamusi ën taa Isaki, di mii fëen naandë, hën o pai mbei böngö dëen, ma nöö an hoi di mii a baka möönsö. Ma a go u go du di soni di Gadu taki dëen. ¹⁹Wë biga a kuutu ku ën hati taa ee a kii di mii seei, ma Gadu abi taanga tjika faa sa toona weki ën baka. Nöö ee fuu taki, nöö sö a pasa tu e. Biga Abahamu toona feni hën mii, Gadu puu ën a dëdë „buka” tuu.

Aki ta taki soni u di biibi

u Isaki ku Jakopu.

²⁰Wë nöö söseei Isaki biibi Gadu tu. Nöö fëen mbei di a o dëdë hën a fan ku dee mii fëen, Jakopu ku Esau, te a kaba konda fa soni o waka ku de a bakaten. Hën a hopo maun a de liba fu Gadu musu limbo fesi da de.

²¹Nöö Jakopu, sö a bi ta biibi tu. Hën mbei di a o dëdë, hën a hopo maun a dee mii u Josëfu liba tu, fu Gadu musu limbo fesi da de. Fa a bi gaandi dë seei te a ta hëngi a di kokoti fëen, ma töku a ta begi Gadu ta gafëen eti.

Aki ta taki soni u di biibi

u Josëfu.

²²Nöö söseei Josëfu biibi Gadu tu. Fëen mbei di a bi sabi taa a o dëdë, nöö hën a fan ku dee sëmbë fëen manda de taa te a dëdë nöö de musu tjubi dee dëdëbonu fëen, fu te de o toona go a de köndë nöö de tja de go ku de go bei. „Wë biga a bi ta biibi taa te wan daka Masa Gadu o puu dee Isaëli sëmbë fëen a Egepiti köndë nöömö kumafa a bi paamusi de, toona tja de go a de köndë Kaana baka.”

Aki ta taki soni u di biibi u Mosesi ku dee sëmbë fëen.

²³Söseei di tata u Mosesi ku ën mama biibi Gadu tu e. Hën mbei wë di de pai ën, de tjubi ën di liba a wosu dendu naandë. Hii fa di könu u Egepiti bi buta di wëti dë taa de musu kii hii dee njunjun pai womi mii u Isaëli sëmbë, ma de an fëëe u de booko di wëti dë. Biga de si taa di mii aki sö dë wan apaiti mii, nöö an musu dëdë.

²⁴Nöö di juu ten di Mosesi ko bigi tjika, nöö hënseei ta biibi tu e. Hën mbei an kë fika a Egepiti köndë dë ta tja di në taa a dë mii u di mujëe mii u könu Falao möön. ²⁵Ma a ta kuutu ku ën hati taa a möön bunu dëen faa saka go tja sitaafu ku dee sëmbë u Gadu makandi, möön leki fa a sai ku dee sëmbë u Egepiti köndë ta njan dee piizii u de, dee an ta kai ku Gadu. Fa dee lö piizii sai naandë, a wan ten nöö de o kaba nöömö, „ma dee u Gadu an o kaba möönsö.”

²⁶Nöö hën a sakëen seei tja sen e, fu di Heepima di o ko hedi. Biga a si taa di nama a o nama ku dee sëmbë u Gadu dë, nöö a möön bunu dëen möön dee hia gudu fu Egepiti köndë. Biga a o kisi wan möön bumbuu paima a Gadu a bakaten. ²⁷Di fa a biibi Gadu tjika dë, nöö hën mbei wë a kumutu fëen a Egepiti köndë. Aan toobi seei ee könu hati boonu ku ën, ma a go fëen fiaa. Nöö hën a hoi go dou leti kuma hënseei wojo ta si Gadu nëen fesi dë, di libisëmbë wojo an sa si. Biibi nöö a biibi taanga sö.

²⁸Nöö baka u di dë, nöö fu di a ta biibi Gadu, hën mbei a buta dee Isaëli sëmbë fëen u de njan di daka de ta kai Pasika. A di daka dë, de bi kii mbeti tei nöngö lëmbë dee wosu dööbuka u de, fu di basia u Masa Gadu Köndë an musu kii dee fosu womi mii u de „kumafa a o kii dee fosu womi mii u dee Egepiti köndë sëmbë.”

Aki ta taki soni u di biibi

u dee Isaëli sëmbë.

²⁹Nöö söseei tu, dee Isaëli sëmbë u di ten ala bi ta biibi tu e. Nöö fëen mbei de waka a di Bë Ze dendu pasa go dou a di oto së tela ala, leti kuma de dë a wan dëdëe goon ta waka. Ma di dee Egepiti sëmbë bi go u go waka a de baka, nöö hën de dëdë kaba a sösö fiaa a di wata.

³⁰Nöö dee sëmbë u Isaëli dee ko a baka, nöö deseei biibi Gadu tu. Fëen mbei di de waka lomboto di köndë de kai Jelikou sëbën daka, nöö hën dee sitonu peni ta tapa di köndë dë booko holou kai a goon, hën de waka go tei di köndë.

Aki ta taki u di biibi u Lakabu.

³¹Nöö söseei di jajo mujëe de kai Lakabu di bi ta libi a di köndë de kai Jelikou bi ta biibi Gadu tu e. Hën mbei di dee sëmbë u Isaëli puu sëmbë u go luku di köndë ee unfa de sa booko ën, nöö hën di mujëe dë kisi dee sëmbë hoi tjubi nëen wosu. Hën mbei di de booko di köndë, nöö de an kii ën kumafa de kii dee otowan dee an bi kë piki Gadu buka.

Aki ta lei fa sëmëni soni bi pasa fu di sëmbe bi ta biibi.

³² Wë andi seei dë u mi musu taki möön, dee sëmbe? Wë biga di ten ko sati da mi kaa u mi musu konda da unu fa Gidion bi ta biibi, fa Baaki bi ta biibi, fa Simison bi ta biibi, fa Jefita bi ta biibi, fa Dafiti bi ta biibi, fa Samuëli ku dee oto fesiten tjabukama u Gadu bi ta biibi. ³³ Biibi nõo de bi biibi Gadu sò, nõo so u de wini kõndë, so u de ko hedima ta tii kõndë a wan leti fasi. So u de bi biibi tefa de kisi dee paamusi u Gadu dee a bi da. So u de biibi te de tapa di mbeti de kai lëun buka seei fu an njan de kii. ³⁴ So u de biibi te Gadu booko di kaakiti u faja saka da de, an tjuma de kii möönsò. So u de, a fika piki de kii de ku sëufangi, ma di biibi de biibi Gadu nõo hën puu de. So u de an bi taanga, ma di biibi di de biibi Gadu mbei de ko taanga. So u de bi kisi gaan kaakiti a feti dendu seei fu de feti go dou, hën de fon dee gaan hia sodati u oto kõndë tuu faa jaka de puu tuwë go. ³⁵ So u dee mujëë, dee sëmbe u de bi dëdë nõo de toona feni de baka e. Di biibi u de wë mbei de toona weki baka.

Aki ta lei taa na hii biibima

ta kumutu a sitaafu.

„Ma fa i si u ta taki ën aki seei, ma na hii dee biibima tuu kumutu a sitaafu e. Biga so u de, dee hogihatima da de gaan sitaafu kii. De bi sa disa di biibi kumutu a di sitaafu, ma de an kè. Wë biga de sabi taa ee de dëdë seei, ma te de toona weki nõo de o feni wan möön bumbuu libi.

³⁶ So u de bi dë tiffhedi a hii fasi, ee de ta mbei de fa, ee de ta kosi de, ee de ta fon de, ma de bi dë u de nõo. So u de, de tai ku bui tja go sòotò a dinguwosu. ³⁷ So u de, de vinde sitonu naki de kii pii. So u de, de san koti puu a mindi. So u de, de kii ku sëufangi. So u de bi dë a sitaafu te de ko fika de wanwan tó ta bisi sikapu kakisa ku kaabita kakisa fu koosu u de. Pena nõo de bi pena sò.

Sò wë libisëmbe bi ta sitaafu dee sëmbe bi ta biibi dë tjika e, ta du peipei hogi ku de. ³⁸ So u de an bi a' tan kamian hën de go ta waka ta lontu a dee sabana kamian, a dee kununu liba, ta libi a dee sitonu baaku ku dee doti baaku. Fa i si dee sëmbe dë bi ta biibi Gadu ta tja sitaafu tjika dë, nõo dee oto sëmbe u goonliba aki an bi waiti tjika e, fu de ku sò wanlò bumbuu sëmbe musu nama seei.

³⁹ Wë nõo dee sëmbe u taki aki, nõo de tuu kisi gafa fu di de bi ta biibi Gadu hedi, dee sëmbe. Ma di soni di Gadu paamusi de, hën nõo de an bi feni eti a di libiten u de. ⁴⁰ Biga Gadu bi ta mëni wan möön bumbuu sondi faa du da u a di ten fuu aki. Nõo di a du ën kaa, nõo u ku dee sëmbe u taki dë tuu makandi sa ko bumbuu sëmbe gbelingbelin a Gadu wojo awaa sòndò föutu.

12

Aki ta lei u fa fuu ta kule

a di pasi u Gadu.

¹ Wë nõo dee sëmbe, fa u bi taki u dee hia sëmbe gidjii dë, nõo u musu tei hati a de e. Biga de da kotoigima „ta lei u taa Gadu dë wan Gadu di u sa a' futoou nëen liba.„

Boo taa di libi fuu a goonliba aki, u dë kuma te wan sëmbe ta fia kule faa wini wan paima. Sò u musu kule bunu a di pasi di Gadu buta da u. Dee soni dee ta hebi u fu wa sa kule bunu, nõo u musu puu de a u sinkii tuwë. Sòseei tu, dee soni dee lo' u kisi u a di libi fuu ma de an ta kai ku Gadu, nõo u musu lusu de puu mbei de an kisi u tuwë. Nõo un boo tai hati e, dee sëmbe, ta kule a di pasi liba nõomò di Gadu maaka buta da u fuu kule nëen.

² „Ja sabi fa a dë te wan sëmbe ta fia kule nõ? A abi wan maaka tee nëen fesi ala di a ta luku nõomò faa kule loloo go dou nëen.„ Wë sò nõo u seei abi wan maaka tu e. Hën da Masa Jesosi. Nõo wa musu puu wojo nëen möönsò e. Biga hën da di Sëmbe di waka a u fesi kaa ta lei u fa fuu musu biibi, nõo hën da di Sëmbe ta seeka di biibi fuu tu, faa musu dë gbelingbelin a Gadu wojo.

Nõo di Masa Jesosi bi dë a goonliba aki, hënseei bi abi wan maaka nëen fesi tu di a bi ta biinga u dou nëen. Hën da di wai di a o wai a bakaten. Nõo fëen mbei aluwasi fa di sitaafu u di lakpa pau bi hebi dëen u tjai, ma tókusee a tjëen e, dee sëmbe. An bi a' toobi ku di sen di de dëen naandë. Nõo hën a tja di sitaafu dë te a kaba, nõo hën a go sindo fëen a di kaba hebi kamian a di letimaun sè u Gadu ala.

³ Wë nõo hën wë fuun ta mëni e, dee sëmbe, fa a bi tja sò wan gaan sitaafu a dee takuhati sëmbe maun. De bi ta biinga seei u booko ën saka ta fon mëen ku buka, ma nõo an piki. Nõo ee un dë ta mëni fa a tja di sitaafu dë tjika, nõo wan o lasi hati a dee fuka fuunu. ⁴ Wë biga fa un ta biinga dë ku dee soni dee an ta kai ku Gadu fu de an wini unu, nõo wan biinga „kuma Masa Jesosi eti e.„ Biga na wan daka buu kumutu a unu sinkii eti.

Aki ta lei fa u de musu luku

dee sitaafu dee de ta kisi.

⁵ Dee sëmbë o, fa un ta tja sitaafu dë, a sa kë un fëëkëtë di fan Gadu bi fan ku unu fu da unu hati ö? A kai unu miii fëen taa:

Mii o, di kiija Masa ta kiija i aki ta da i sitaafu, ja musu tei ën kuma wan sösö soni e.

Ja musu lasi hati te a ta gandji da i.

⁶ Wë biga di sëmbë di a lobi, hën wë a ta kiija.

Sösei di sëmbë di a tei ko miii fëen,

hën a ta sitaafu te a du hogi.

Sö Gadu taki e.

⁷ Hën mbei te un ta tja sitaafu, nöö un musu ta luku ën kuma Gadu hën ta kiija unu kuma wan tuutuu mii fëen. Wë biga unsë un sabi wan mii di hën tata an ta kiija ta gandji da so juu? ⁸ Ma ee ja ta kisi kiija kumafa dee oto mii u Gadu ta kisi, nöö hën da ja dë wan leti mii fëen e, ma i dë oto tata mii.

⁹ Wë un sabi fa a dë a goonliba aki, dee sëmbë. U ta abi tata aki di ta kiija u, nöö u ta lesipeki de, na sö nö? Wë nöö di kiija fuu Tata a liba wë? Na u musu saka möön gaanfa dëen möön dee tata fuu u goonliba aki nö? Biga Gadu hën ta kiija di akaa fuu, fuu feni libi u teego. ¹⁰ Nöö fa dee tata fuu u goonliba aki sai dë, de ta kiija u fu wan pisiten nöö, ku wan kiija di de ta mëni taa sonte hën sa bunu da u. Ma Gadu hën ta kiija ku wan gbelingbelin kiija seei. Biga a sabi taa sö wan kiija o heepi u fuu ko dë bumbuu kuma hënseei, söndö föutu a u libi.

¹¹ Nöö a dë sö tuu taa te i ta kisi sitaafu a di kiija liba nöö ja ta si ën kuma wan bumbuu soni da i, biga a ta hati i. Ma ee i tai hati tei di sitaafu dë, nöö a bakaten nöö joo si taa a mbei i ko ta libi a wan leti fasi a Gadu wojo, ku wan bööböö hati seei.

¹² Nöö sö e, dee sëmbë. Fa i si un ta tja sitaafu dë, nöö wan sindo dë gudjuu möön e. Ma un hopo taanpu be dee suwakisuwaki maun fuunu ku dee suwakisuwaki kini fuunu ko taanga baka. ¹³ Un musu ta waka tololo a di pasi u Masa Jesosi e, ta koti ën ku sinkii tee a ko gbegedee. Nöö te dee sëmbë dee an bi sa waka taanga ta ko, nöö de o feni ën limbolimbo fu de waka, nöö de o ta waka a di pasi te de ko kisi deseii.

Aki ta lei u fa wan biibima

musu libi.

¹⁴ Nöö awaa woo taki wantu soni u di fa un musu libi kuma biibima. Fa un sai dë, dee sëmbë, un musu mbei möiti be un ta libi fiifi ku hii sëmbë e. Un musu dë seei gbelingbelin sëmbë apaiti da Masa Gaangadu. Biga ee wan sëmbë ja dë sö, nöö ja o si Masa. ¹⁵ Nöö un musu këni tu, fu na wan fuunu musu lasi di bunu di Gadu kë da u ku ën bunuhati.

Nöö ee wan hogi soni bi pasa ku i, nöö ja musu hoi ën a hati faa fika dë mbei lutu e. Biga te fii sabi a sa ko wan gaan toobi soni da i ta poi sömëni sëmbë libi.

¹⁶ Nöö be un këni tu e, mbei na wan fuunu musu libi a wan fanafiti fasi a di së u manu ku mujëe.

Nöö wan musu dë kuma di womi de kai Esau e, dee sëmbë. Biga Esau an bi a' toobi ku Gadu, nöö hën a du sösö te a lasi di leti a bi o abi kuma di fosu mii fëen tata. Hii dee gaan bunu dë tuu a sei fu wan kodo paabi baafu hedi. ¹⁷ Nöö un sabi taa a bakaten a bi toona kë ën, ma an bi sa feni ën möön. Hii fa a toona ta suku ën ku wata wojo ku këe seei, ma de an dëen möön. Biga a poi kaa.

Aki ta lei u möön fa di fesi buka ku di baka buka tooka.

¹⁸ Dee sëmbë o, fa un ko a Gadu aki, nöö an dë kumafa a bi dë a fesi e, di ten Gadu da Isaëli sëmbë dee wëti. A di ten ala de bi dou a wan gaan kununu u goonliba aki. Nöö di kununu ta kisi faja, kamian ko baaka dungudungu pii, gaangadu ta koti faja ta bai, hii mundu bi dë ku panta tee na soni. ¹⁹ De jei wan tutu ta piki, wan töngö ta piki a di kununu dë liba, ta fan ku de. Gadu wë ko ta fan ku de sö e. Nöö de fëëe seei tee na soni. Hën de begi Mosesi taa be di töngö dë an musu fan ku de möön, biga de an sa tjëen. ²⁰ Sösei tu de fëëe di wëti taa na nama seei de musu go nama a di kununu dë. Ee wan mbei seei go nama nëen, nöö de musu tei sitonu naki ën kii wante. ²¹ Hii dee soni dë bi dë wan gaan panta soni te Mosesi seei taa: "Mi ko fëëe tee sinkii u mi ta tëëmë." A sö wan fasi Gadu bi da de di fosu buka e, dee sëmbë.

²² Ma fa un ko a Gadu a bakaten aki, nöö an dë sö möön e. Biga na a di kununu ala un ko., Ma un ko dou a di kununu de kai Sion di dë a Jelusalen dendu, nöö di Jelusalen dë, an dë u goonliba aki. Ma hën da di köndë u di libilibi Gadu di dë a liba ala. Un ko dou a dee gaan hila basia u Masa Gaangadu köndë dusudusu wan, ka de dë makandi ta wai tee na soni. ²³ Un ko mökisi a di keiki u Gadu, nöö hii u dee sëmbë dee dë a di keiki aki tuu dë kuma wan

fosupai mii di o kisi di bunu fëen Tata a bakaten. Biga në fuu tuu dë sikifisikifi a liba ala kaa. Un ko dou a Masa Gaangadu seei, di Kuutuma di ta kuutu ku leti a hii sëmbë liba. Un ko mökisi ku dee akaa u dee sëmbë dee Gadu bi tei fu bumbuu sëmbë di de bi dë a goonliba aki, nõö fa u dë aki de ko dë sëndö föutu tuutu awaa. ²⁴ Un ko dou a Masa Jesosi tu e, dee sëmbë, di tja di njunjun buka ko, di Gadu mbei ku u aki. Nõö un ko dou tu a wan buuu di ta taki wan möön suti soni da u möön leki di u Abeli di bi ta bai ta hakisi paima. Biga di buuu i si dë, ku ën de lëmbë u puu dee hogi du fuu a u liba mbei u ko limbo.

²⁵ Nõö fa Masa ta fan ku unu fa u dë aki, nõö wan musu mbei taangajesi dëen, dee sëmbë. Biga di a bi fan ku dee sëmbë ala ta bai de a soni, nõö a wan kununu u goonliba a bi dë ta fan ku de. Nõö ee de bi ningëen, nõö aan fa u de bi sa du te nõö de an bi o kisi sitaafu e.

Wë nõö ee sò a bi pasa di a fan ku de a di goonliba aki, nõö di ka a dë a Gadu Köndë ala ta fan ku u wë? An dë möön hebi nõ? Nõö ee u bia baka dëen, nõö woo kisi wan möön gaan sitaafu seei.

²⁶ Di Gadu bi fan ku dee sëmbë a di ten ala, nõö di fan fëen bi seki di goonliba. Ma nõö fa u dë aki a ko paamusi wan soni taa:

Mi o ko seki goonliba wan pasi möön e,

ma na goonliba wanwan mi o seki.

Goon ku liba tuu mi o seki.

Sò Gadu taki e.

²⁷ Nõö fa a taki “di wan pasi möön” dë, a dë sò taa hii dee soni dee dë u seki tuu o puu kai kaba a sösò di wan pasi dë wante, dee soni Gadu mbei buta a liba ala ku dee a mbei buta a basu aki tuu. Nõö di soni mbei a o pasa sò, fu dee soni dee an sa seki kaba a sösò nõö musu fika.

²⁸ Ma u dë sëmbë u wan köndë di an o seki kaba a sösò möönsò, nõö Gadu hën da di Könu u di köndë dë. Nõö di u sabi sò kaa, nõö un boo ta da Gadu tangi ta lesipeki ën gaanfa a wan leti fasi di fiti ën. ²⁹ Wan boo dë felantima fëen e. Wë biga di Gadu di u ta begi aki, a abi kaakiti tjika kuma faja faa tjuma hii poi poi soni kaba a sösò fiaa.

13

Aki ta lei fa u musu libi.

¹ Dee sëmbë o, un musu ta lobi unu seei makandi nõömö kuma baa ku baa e, leti kumafa un ta du dë kaa.

² Nõö wan musu fëekëtë u kisi oto sëmbë hoi a unu wosu e. Wë biga sò wanlò sëmbë bi du kaa, nõö hën de bi tei basia u Masa Gadu Köndë gbolo sëndö de sabi.

³ Nõö un musu ta mëni dee otowan fuunu dee dë a dunguwosu, leti kuma unu seei dë makandi ku de a dunguwosu dë tu. Söseei tu, ee so fuunu ta kisi sitaafu, nõö a musu dë da un dee otowan leti kuma unu seepi ta kisi di lö sitaafu dë tu.

⁴ Nõö di fa manu ku mujëe ta libi, a musu dë wan gaan lesipeki soni da hii sëmbë e. Wan womi an musu waka ku wan oto mujëe di an dë mujëe fëen a wosu, nõö söseei tu wan mujëe an musu waka ku wan oto womi di an dë manu fëen. Ee wan sëmbë i booko di wëti dë, nõö Gadu o kuutu i da i sitaafu e. Biga a o kuutu hiniwan sëmbë di ta libi a wan fasi di na fiti di fasi di a buta fu manu ku mujëe musu libi.

⁵ Fa un sai dë, dee sëmbë, wan musu lobi möni te a kisi unu buta nëen basu e, ma un musu ta tifihedi ku dee soni un abi kaa. Biga Gadu bi taki taa:

Ma o disa i seepi, kwetikweti.

Na wan juu mi o disa i wanwan möönsò.

⁶ Nõö hën mbei u sa taki seei sëndö panta a u hati taa:

Masa hën da mi Heepima. Ma o fëeë.

Andi seei wan sösò libisëmbë sa du ku mi?

⁷ Nõö dee sëmbë o, un musu ta mëni dee fesima fuunu e, dee bi tja di buka u Gadu ko konda da unu. Un musu luku un wini de wini a di libi u de, nõö un ta djeesi de a di fa de ta biibi.

⁸ Jesosi Keesitu, fa a sai dë, an ta tooka e. Di fa a bi dë jeside ku tide, sò nõö a o dë u nõömö teego.

Aki ta bai de a wanlò njunjun lei sëmbë ta tja ta lei.

⁹ Nõö mi taki e, dee sëmbë, wan musu ta bia nango ta ko a dee sömëni njunjun lei de ta tja ko ta lei unu naandë e. Biga de ta toona buta wëti a unu liba möön, kuma sò wan soni un musu njan mën a sò wan fasi. Nõö ee i hoi dee lö wëti dë seei, un heepi de abi da i? Döösë soni nõö de dë, ma de an sa tooka di hati fii möönsò. Ma di bunuhati u Gadu di a abi ta heepi u, hën nõö sa da u taanga fuu ko kumafa a kë.

¹⁰ Wë biga wan kamian dë ka de paka dee hogi du fuu da u kaa e, hën da di lakpa pau. Nöo di sëmbë di paka de da u, hën da Masa Jesosi., Nöo di paka dë an nama seei a soni u njan a wëti fasi e. Nöo dee sëmbë dee ta suku heepi nöömö a dee awoo döösë wëti u Isaëli, de aan leti u de mökisi ku u a di kamian aki.

¹¹ Fa i si di Gaan Mindima u Isaëli bi ta tja di buuu u dee mbeti go paka a di Kaba Hebi Kamian naandë seei, ma tökuseei a döösë u di kampu ala de bi ta tja di mbeti sinkii go tjuma. ¹² Nöo söseei a bi pasa ku Masa Jesosi tu. A döösë u di köndë a go tja di sitaafu. Naandë a tuwë di buuu fëen paka di paima da u fuu ko limbo a Gadu wojo. ¹³ Fëen mbei, dee sëmbë, ee de ta luku u kuma wan döösë sëmbë fu di u ta biibi a Masa Jesosi liba hedi, nöo an musu bigi da u. Ma un boo go nëen ala a döösë u di köndë nöo, go tja sen ku ën makandi. ¹⁴ Biga u sabi taa dee köndë ka u ta libi a goonliba aki, de an o dë fu nöömö e, ma u ta luku wan oto köndë a Gadu ala di o ko, nöo hën o dë u nöömö.

Aki ta lei fa u musu libi möön.

¹⁵ Fa Jesosi paka di paima da u dë, dee sëmbë, nöo a dë fuu ta gafa Gadu nöömö. Biga te u du sö, nöo a o dë kuma wan suti peesenti u ta tja ko dëen ta dëen tangi. Nöo di lö peesenti dë, a fiti wi dee sëmbë dee ta piki taa u ku ën nama.

¹⁶ Nöo wan musu fëekëtë u ta libi bunu ku sëmbë e, ta paati dee bunu dee un abi da unu na unu. Biga Gadu ta tei dee lö libi dë tu kuma wanlö peesenti un ta tja ko dëen, nöo a ta wai ku de seei.

¹⁷ Dee sëmbë o, un musu ta saka unu seei a dee fesima fuunu dee ta heepi unu a di biibi e. Te de taki wan soni da unu, nöo be un ta piki de buka. Wë biga de da dee sëmbë dee ta luku unu fu hati fuunu dë a Gadu nöömö, nöo te wan daka de o piki Gadu soni fëen. Hën mbei un musu ta piki de buka a soni, be de sa dë waiwai a di wooko u de. Wan musu mbei de dë fukafuka, biga ee nasö nöo an o tja bunu ko da unu tu.

¹⁸ Fa u dë aki, dee sëmbë, u si kuma u abi wan limbo hati, an ta toobi u a soni möön, nöo u kë fuun ta begi da u be u ta libi a sö wan leti fasi nango nöömö.

¹⁹ Nöo mi kë fuun begi da mi apaiti baa taa abiti möön mi o sa toona ko a unu baka. Sö mi kë fuun begi da mi e, dee sëmbë.

Aki di biift ta tapa.

²⁰⁻²¹ Wë dee sëmbë o, Masa Gadu di nëen hii kötöhati ta kumutu musu dë ku unu e. A musu da unu hii dee soni un abi fanöudu fuun libi kumafa a kë. Biga fa a weki Masa Jesosi a dëdë dë, hën da a tei di buuu fëen kuma paima hën a sitampu di njanjun Buka a mbei ku u libisëmbë fu nöömö. Nöo hën a butëen faa kiija u kumafa wan Bumbuu Sikafuma ta kiija dee sikapu fëen.

Fa Gadu sai dë, nöo a musu ta seeka di libi fuu e, dee sëmbë. A musu mbei Jesosi Keesitu ta heepi u nöömö fuu libi fa a kë. Fa a sai dë, hën abi hii gafa ku hii nëbai fu nöömö teego. A tan sö gbelin.

²² Nöo dee sëmbë u mi dë, mi ta hakisi unu piimisi e, fu dee fan mi fan aki kuma wan lai sö fu da unu taanga. Di fan u mi sati, ma be un tei ën sö nöo kumafa mi sikifi ën dë.

²³ Nöo mi kë fuun sabi taa de puu u mati Timoteo „a dunguwosu e„. Nöo ee a ko a mi a di ten aki, nöo mi ku ën o ko haika unu ala makandi.

²⁴ Un da dee fesima fuunu ku dee oto sëmbë u Gadu ala tuu gaan odi da mi taa mi dë. Dee otowan fuu dee ta biibi Masa a Italia köndë, de seei ta manda gaan odi da unu tu e.

²⁵ Masa Gadu musu tja unu tuu ku ën bunuhati. A tan sö.

Di biifi u Jakobosi

Wan wōutu a fesi.

Wē dee sēmbē, un haika e. Di biifi aki, nōō wan sēmbē de kai Jakobosi hēn sikifi ēn, nōō de si kuma a dē wan baaa u Masa Jesosi. Nōō hēn an bi dē wan u dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apōsutu, ma a bi dē hedima u keiki a Jelusalen. Nōō a mbei di pampia aki da dee biibima u Masa Jesosi dee paaja libi a dee kamiankamian. A konda da de taa di biibi a Masa Jesosi an dē wan soni faa dē a i hati i ta konda ku buka nōō a kaba, ma a musu dē u si a di libi fii.

Aki di biifi seti.

¹ Ku di pampia aki mi, Jakobosi, ta manda gaan odi da un dee sēmbē u dee tuwalufu lō u Isaēli dee paaja libi a dee kamiankamian u goonliba, dee tei di biibi a Masa Jesosi. Fa mi ta fan ku unu aki, nōō mi da wan u dee futuboī u Masa Gadu ku ēn mi Masa Jesosi Keesitu.

Aki Jakobosi ta konda da dee sēmbē fa u de libi te soni miti de.

² Wē nōō dee sēmbē, te soni miti unu a pepei futu nōō an musu bigi da unu poi e, ma wai un musu ta wai. ³ Biga hēn da Masa Gadu ta tesi unu ta luku ee woon biibi ēn go dou. Nōō te bakaten nōō joo si bunu fēēn nōōmō, biga ee ja disa di biibi i ta biibi nēēn, nōō joo ko a' degihati fii hoi go dou. ⁴ Nōō di fa joo ta hoi pasensi ta tja dee sitaafu dē, nōō hēn o puu fōutu a i buta i ko wan gbelingbelin sēmbē a Gadu wojo.

⁵ Dee sēmbē o, ee wan sēmbē i si taa ja a' fusutan tjika a soni, nōō i musu begi Gadu faa da i fusutan e, nōō a o da i ēn. An o tei i u hogi biga a lo' u da sēmbē bumbuu soni. ⁶ Ma nōō te joo begi, nōō i musu a' di biibi a Gadu taa a o da i di soni i ta begi ēn naandē nōōmō. Ma ee i ta panta kuma an sa da i ēn, nōō i dē kuma sekiwata nango ta ko. Tide i biibi disi, amanjian i biibi di dē. ⁷ Nōō sō wan sēmbē ja musu a' di mēni taa ee i begi Gadu soni nōō a o da i ēn. ⁸ Biga i dē ku tu hati, ja ta fika a wan kamian.

⁹ Nōō un dee pooti sēmbē dē a unu dendu dē, un musu ta wai e. Biga un bi dē mōfina sēmbē, ma fa u dē aki un ko dē nēbai sēmbē a Gadu wojo.

¹⁰⁻¹¹ Sōseei tu, un dee guduma musu ta wai tu, fu di un saka unu seei te wan dē a dee gudu fuunu basu mōōn.

Biga ee i gudu seei, i dē kuma wan folo ta jabi a mamate a hanse tee na soni, ma te di sonu jabi te sapate nōō di waiti fēēn kaba kaa. Te wan pisi a puu kai a goon, a pondi. Nōō sō ta pasa ku dee guduma dee ta dē a gudu baka. De ta mbei mōiti ta booko hedi ta wooko, tee wan pisi de dēdē go faa. Ja jei soni u de mōōn.

¹² Haika e, dee sēmbē. Ee wan sēmbē nōutu ko miti i a di biibi ma nōō i tai hati te di nōutu dē ko pasa, nōō di sēmbē dē i naki gaan kōlōku e. ¹³ Biga Masa Gadu abi wan paima nēēn kōndē faa da i, hēn da di libi u teego di a paamusi dee sēmbē dee lobi ēn.

Ma nōō ee wan sēmbē hati fii ta manda i fii du hogi, nōō ja musu taa Masa Gadu hēn manda i e. Biga leti kumafa Masa Gadu seei an ta pakisei faa du hogi, nōō sōseei an o manda i fii du hogi tu. ¹⁴ Ma te i si wan soni ta manda i fii du hogi, nōō i musu sabi taa dee taku hangī dee dē leti a i hati dē, de wē ta hai i fii du di hogi e. ¹⁵ Nōō di taku hangī dē, te a gōō ko bigi kaa nōō a ko toon hogi du, nōō hogi du hēn ta tja dēdē. Biga hēn ta paati sēmbē ku Gadu.

¹⁶ Wē nōō dee lobi sēmbē u mi dē, na mbei sēmbē ganjan unu e. ¹⁷ Fa hii soni ta ko a u a di goonliba aki, nōō dee bumbuu wan dee ta tja heepi ko, nōō de nōō Masa Gadu ta manda da u. Hēn wē mbei di sonu ku di libawojo ku dee teeja tuu dee ta tja limbo ko. Ma hii fa dee soni dē ta tooka nango ta ko, ma hēnseei an ta tooka mōōnsō. Fa i si a sai dē, nōō sō a ta dē nōōmō. Hēn mbei ja musu pena mēni ēn a hogi du, biga di bumbuu fasi fēēn an ta tooka mōōnsō.

¹⁸ Nōō Gadu abi bunuhati fuu tuu e, dee sēmbē. Biga a bi abi di pakisei nōōmō faa heepi u ko sēmbē fēēn, fuu feni wan njunjun libi. Nōō hēn a manda di buka fēēn ko da u di ta lei u soni gbelin kumafa a dē a Gadu. Nōō fa u ko sēmbē fēēn aki, hēn mbei fa u dē aki u ko dē a fesi u hii dee soni dee a mbei.

Aki Jakobosi taki da de taa de an musu haika di Buka nōō,

ma de musu du fa a taki tu.

¹⁹ Nōō wan soni un musu sabi, dee lobi sēmbē u mi dē. Hēn da wan musu hesi u taki soni tumisi e, ma un musu hesi u jei soni. Sōseei hati fuunu an musu lo' u boonu hesi tu. ²⁰ Biga di hatiboonu u wan libisēmbē an ta heepi i fii libi di leti libi di Gadu kē e.

²¹ Nöo ee un kë libi kumafa Gadu kë, nöo un musu disa hii dee pepei fanafiti libi. Un musu kaba ku dee hogihati libi u di ten u dë aki, nöo un bia ko a' sakafasi ta mēni di Wōutu u Masa Gadu di a bi paandi a unu hati. Biga di Wōutu fēen abi kaakiti tjika u puu unu a hii dee lö hogilibi dë.

²² Nöo un haika, dee sēmbë, wan mbei hati fuunu ganjan unu. Wan musu ta haika Gadu Wōutu nöo a kaba e, ma un musu ta du dee soni dee di Wōutu ta manda u fuu du. ²³ Biga ee wan sēmbë i ta haika Gadu Wōutu nöo ma ja ta du dee soni a ta taki da i fii du, nöo i dë leti kuma wan sēmbë di luku ēn fesi a sipei te a kaba hēn a hopo go fēen. ²⁴ Nöo fa a go dë, hēn a fēekētë fiaa fa ēn fesi bi dë.

²⁵ Ma ee wan sēmbë i ta jei di Wōutu nöo i toona ta pakisei dee soni i jei dë nöömö te nöo i hopo go du kumafa i jei ēn dë, nöo dee soni i ta du dë tuu o tja i a bunu liba. Biga dee wōutu u Masa Gadu dë gbelingbelin söndö föutu, nöo de ta puu u a hogilibi basu fuu feni böö.

²⁶ Nöo ee wan sēmbë i taa i ta dini Gadu, ma ja sa hoi i buka fu ja taki soni di an fiti, nöo di sēmbë dë, ganjan i ta ganjan i seei e. Na Gadu i ta dini. Sösö i ta du. ²⁷ Biga di leti fasi fii dini Gadu u Tata, nöo hēn da disa: i musu ta heepi dee sēmbë dee dë fanōudu fii heepi, kuma dee mii dee na a' gaan sēmbë u sölugu dë, ku dee mujëe manu dēdē disa de. Nöo i musu hoi i seei fu ja mökisi ku dee soni u di goonliba aki de na bunu a Gadu wojo. Nöo ee i libi sö, hēn da i ta dini Gadu a wan gbelingbelin fasi e, dee sēmbë.

2

Aki Jakobosi ta bai de taa de an musu hei sēmbë möön sēmbë.

¹ Wë dee sēmbë o, un haika e. Unu da biibima u Masa Jesosi Keesitu, di gaan nēbai Masa u mundu. Nöo wan musu hei wan sēmbë möön wan. ² Biga ee tu sēmbë ko a di keiki fuunu, nöo hēn wan u de bisi fiafia koosu buta goutu andelu a finga nöo di otowan bisi tēnētēnē koosu, ³ nöo hēn un fan ku di guduma ku lesipeki taa: “Mati luku, go sindo a di möön hei kamian ala.” nöo hēn un taki da di pootima taa: “Womi, ko sindo leti a mi fesi a goon aki,” ⁴ nöo andi un du dë? Nēen da un hei wan sēmbë möön wan fu di a dë guduma nö? Nöo hēn da pakisei fuunu an bunu, kwetikweti. ⁵ Nöo na sö Masa Gadu hēn a ta libi e! Biga hēn ta tei dee pootima u di goonliba aki u de musu ko biibi a Masa Jesosi Keesitu, fu de feni dee gaan waiti gudu nēen köndë dee a bi paamusu dee sēmbë dee lobi ēn. ⁶ Ma unu, wan ta libi sö e. Un ta da dee pootima sen.

Dee sēmbë o, un pakisei di soni bunu e! Dee guduma un ta hei dë, na de da dee sēmbë ta ganjan unu njan ta tja go a kuutu nö? ⁷ Nöo deseeri wë ta kosi Masa Jesosi ta poi di bumbuu nē fēen di unu ta tja taa un dë sēmbë fēen. Nöo fa un ta hei sö wan sēmbë, hēn da un ta du bunu nö? Na seei.

⁸ Ma te i ta hoi di gaan bumbuu wēti dë taa i ta lobi sēmbë kumafa i lobi i seei, nöo hēn da i ta du bunu. Biga sö a dë a Gadu Buku. ⁹ Ma ee i ta luku taa di ala hei nöo di otowan möfina, nöo na Gadu soni i ta du möön e. Hēn da i ta libi hogi ta booko Gadu wēti.

¹⁰ Wë nöo, dee sēmbë, wan musu hoi dee wēti u Gadu hafuhafu e, ma un musu hoi de tuu ku telu. Biga ee wan sēmbë i ta poi ee wan kodo seei, nöo hēn da i pasa Gadu buka kaa. ¹¹ Biga di wan seei Gadu di taa ja musu tei oto sēmbë mujëe, ja musu tei oto sēmbë manu, hēnseei taa ja musu kii sēmbë. Wë nöo ee ja tei oto sēmbë mujëe, ja tei oto sēmbë manu, ma i kii sēmbë, nöo hēn da i booko Gadu wēti kaa e.

¹² Hēn mbei hiniwan soni di joo taki ku hiniwan soni di joo du, nöo i musu dë ku di mēni nöömö taa wan daka Masa Gadu o kuutu i a de. Biga te a dou di juu, nöo a o luku ee u bi ta hoi dee wēti dee a bi da u fu puu u a wogi du basu buta ko fii. ¹³ Nöo fa a o kuutu u dë, nöo ee wan sēmbë ja bi a' tjalihati u sēmbë nöo söseei Gadu an o a' tjalihati fii tu. Ma ee i bi ta a' tjalihati u sēmbë, nöo ja o fēēe te Gadu o kuutu i. Biga a o a' tjalihati fii baka.

Aki Jakobosi ta lei de taa di biibi a Gadu ku buka nöo

aan heepi.

¹⁴ Wë nöo dee sēmbë, ee wan sēmbë i taa i a' biibi a Gadu ma ja ta libi a di fasi, nöo di biibi fii dë o heepi i nö? A sa puu i a didibi faja nö? Nönö, an sa puu i e. ¹⁵ Biga ee wan oto biibima kuma i ko a i, hēn a taa aan koosu faa bisi ee nasö aan soni u njan, ¹⁶ nöo hēn i taki dēen taa: “Masa Gadu musu dë ku i e, mati. Go këndë faja nöo i njan be bëe fii fuu,” ma fa i taki dë seei ja dēen wan wojo soni, nöo hēn da i heepi ēn nö? Nönö. ¹⁷ Söseei ee wan sēmbë taa a ta biibi a Gadu ma an ta libi a di fasi u sēmbë sa si taa a ta biibi, nöo di biibi dë, a dë wan söso biibi dēen. Aan heepi.

¹⁸ A kandë fa mi ta taki aki, sēmbë dë a unu dendu dë di o sa kë fia ku mi taa: “Wë i sabi nö? I, i ta hoi Gadu wēti ta du soni kumafa Gadu kë, ma mi, ma dë sö. Mii ta biibi a mi hati nöo a kaba.”

Ma nõõ ee wan sɛmbɛ taki sɔ da mi, nõõ i sabi fa mi o piki ɛn nõ? Mi o piki ɛn taa: “Wɛ, i sabi nõ? Fa mi dɛ aki, ee sɛmbɛ luku mi libi te de kaba nõõ de o si taa mi ta libi a di fasi. Mi ta biibi a Gadu tuu. Ma, fa ii sai dɛ, ee de luku libi fii te de kaba, nõõ de o si taa ja ta libi a di fa. Nõõ unfa de o du sabi taa i ta biibi a Gadu?”

¹⁹ Wɛ nõõ sɔseei kandɛ i taa i ta biibi taa Masa Gadu hɛn wanwan nõõ da di Gadu u mundu fuu begi, oto gadu an dɛ mɔõnsɔ. Wɛ nõõ fa i taki dɛ nõõ a bunu, ma di dɛ seei an tjika e. Biga dee didibi seei ta biibi sɔ tu, hɛn mbei de ta dɛdɛ ku panta sɔ.

²⁰ Un dee wisiwasima dɛ, unfa mi sa du te nõõ un ko fusutan taa ee i taa i a’ biibi a Gadu ma ja ta libi a di fa, nõõ di biibi fii dɛ wan sɔsɔ soni, aan heepi da i. ²¹ Biga luku di fesiten sɛmbɛ fuu de kai Abahamu. Fa a bi sai dɛ, di libi a bi libi, kumafa di biibi fɛɛn bi dɛ a Gadu, hɛn wɛ mbei a ko dɛ wan bumbuu sɛmbɛ a Gadu wojo e. Wɛ biga a bi tei di wan kodo womi mii fɛɛn tɔ di a bi abi tjaja go faa tjuma da Gadu kumafa a mandɛɛn. ²² Ja si nõ? Sɔ Abahamu bi ta biibi Gadu tjika. Fa Gadu ko fan ku ɛn dɛ, hɛn a piki. Nõõ hɛn a go u go du di soni Gadu taki dɛɛn. Nõõ fa a du dɛ, nõõ di biibi fɛɛn ko dɛ wan gbelingbelin biibi awaa.

²³ Nõõ sɔ i si a pasa kumafa de sikifi ɛn a di Buku u Gadu taa fu di Abahamu biibi Gadu, hɛn mbei a ko wan bumbuu sɛmbɛ a Gadu wojo. Nõõ hɛn de kai ɛn Gadu mati. ²⁴ Nõõ sɔ u si taa di libi di wan sɛmbɛ ta libi kumafa Gadu kɛ, hɛn ta buta i i ko dɛ sɔndɔ fɔutu a Gadu wojo e, dee sɛmbɛ. Na te i ta biibi ku buka wanwan.

²⁵ Nõõ sɔseei a bi pasa ku di jajo mujɛɛ de ta kai Lakabu. A bi ta dɛ a di kɔndɛ de kai Jelikou, ma a bi ta fɛɛɛ Gadu. Nõõ hɛn a tjubi dee sɛmbɛ u Masa Gadu nɛɛn wosu, dee bi ko luku di kɔndɛ a wan tjubi fasi, hɛn a lei de oto pasi u de musu toona go. Nõõ fu di a bi libi a sɔ wan fasi, nõõ hɛn mbei a ko dɛ wan bumbuu sɛmbɛ a Gadu wojo e.

²⁶ Biga leti kumafa u sabi taa wan sinkii sɔndɔ akaa aan libi, nõõ sɔseei biibi ku buka sɔndɔ du aan wan wojo heepi tu.

3

Aki Jakobosi ta lei fa sɛmbɛ buka hogi tjika.

¹ Wɛ nõõ mi kɛ fan ku un dee sɛmbɛ ta suku fuun ko leima a dee soni u Gadu. Mi taki e, un musu mɛni unu seei o. Biga fa un ta lei sɛmbɛ soni u Gadu dɛ, nõõ ee wan sɛmbɛ ja ta libi a di fasi i ta lei dɛ, nõõ Gadu o sitaafu i mɔõn dee otowan tuu.

² Nõõ fa u ta taki aki, nõõ hii u tuu ta mbei fɔutu ta misi Gadu. Nõõ fa woon ta fan ta lei sɛmbɛ dɛ, nõõ un musu kɔni ku dee soni un ta taki ku unu buka e. Biga sɛmbɛ buka hogi. A taanga u tii. Ma ee i ta biinga ku ɛn te i ko ta tii ɛn tololo, nõõ dee oto kamian fii sinkii o dɛ sɔsɔ soni da i fii tii. Biga di sɛmbɛ di an ta taki sɔsɔ ku ɛn buku, nõõ hɛn dɛ sɔndɔ fɔutu.

³ Nõõ sɛmbɛ buka piki, hɛn sinkii bigi, ma luku dee gaangaan hasi. I ta buta wan piki tii sɔ a de buka, nõõ ku ɛn i ta tii ɛn tjaja go ka i kɛ. Di tii piki, di hasi bigi, ma tɔkuseei di tii dɛ hɛn ta tjaja di hasi. ⁴ Sɔseei wan gaan sipi, aluwasi fa a bigi ku aluwasi fa di ventu di ta tuusi ɛn ta a’ kaakiti tu, ma wan piki pada nõõ ta tii ɛn ta tjɛɛn go ka di sɛmbɛ abi ɛn kɛ faa go.

⁵ Nõõ sɔseei sɛmbɛ buka dɛ u e, dee sɛmbɛ. A dɛ wan piki soni a u sinkii, ma a ta du gaan woo ko ta taki gaangaan soni. ⁶ Leti kumafa wan piki faja sa tjuma wan gaan matu, nõõ sɔ di buka fuu sa du gaan hogi e. Biga hii dee hogi u goonliba aki tuu, a sɛmbɛ buka de ta kumutu ta paaja ta kaba hii libi fuu a sɔsɔ. Biga di didibi seei, hɛn ta buta sɛmbɛ u de ta suti faja a soni ku de buka.

⁷ Nõõ hii dee libi soni u di goonliba aki dɛ a libisɛmbɛ basu kaa, de sa tii de kumafa de kɛ: mbei, ku fou, ku sindeki, ku dee soni ta libi a wata tuu. ⁸ Ma na wan sɛmbɛ dɛ tjika u tii ɛn seei te nõõ an mbei fɔutu ta taki sɔsɔ soni ku ɛn buka e. Biga hiniwanten sɛmbɛ buka ta dɛ kakakaba ku bita u poi sɛmbɛ libi kaba a sɔsɔ. ⁹ Ku ɛn u ta gafa Masa Gadu u Tata, nõõ ku ɛn seei u toona ta siba libisɛmbɛ di Gadu bi mbei faa dɛ kuma ɛn seei. ¹⁰ Bunu ku hogi tuu ta kumutu a di wan seei buka. Nɔnɔ, dee sɛmbɛ, di dɛ an fiti sɔ e. Na sɔ di mundu mbei. ¹¹ Biga suti wata ku bita wata an ta kumutu a di wan seei baaku. ¹² Nõõ manjan an sa pai apesina, kɔkɔnɔtɔ an sa pai awaa. Sɔseei tu, di peti di ta puu suti wata an sa puu bita wata mɔõn.

Aki ta taki u tupei fusutan.

¹³ Wɛ un haika e, dee sɛmbɛ. Ee wan sɛmbɛ dɛ a unu mindi dɛ, nõõ hɛn a mɛni taa a a’ bumbuu pakisei ku fusutan, nõõ a musu dɛ u si a di libi fɛɛn e. Sɛmbɛ musu si dee bumbuu du fɛɛn de a ta du, ku sakafasi ku fusutan. ¹⁴ Ma ee i ta haun da otowan ta suku bunu fii wanwan, ja a’ toobi ku di otowan fii mɔõnsɔ, nõõ an bunu e. Nõõ ee sɔ i ta libi, nõõ ja musu ta waka ta mindi soni ta njan buka taa i abi fusutan. ¹⁵ Biga di lö fusutan dɛ na a Gadu a ta kumutu e, ma goonliba fusutan di dɛ. Didibi fusutan seei a dɛ, nõõ di Akaa u Masa Gadu an dɛ a dendu seei. ¹⁶ Biga ka sɛmbɛ ta haun ku deseeti ta suku bunu u de wanwan, nõõ naandɛ buuja ku hii pei hogilibi dɛ.

¹⁷ Ma di sɛmbɛ di Gadu da fusutan, nɔɔ a o dɛ u si nɛɛn libi e. Biga hati fɛɛn o dɛ limbolimbo, nɔɔ a o ta libi fiifi ku sɛmbɛ. A o ta lesipeki sɛmbɛ. An o a' taangajesi. A o ta a' tjalihati u sɛmbɛ. Hiniwanten a o ta mbei mɔiti faa heepi sɛmbɛ a soni. An o ta luku taa wan sɛmbɛ hei mɔɔn di otowan. An o ta ganjan sɛmbɛ a soni tu. Sɔ dee sɛmbɛ o libi e, dee abi di fusutan u Gadu.

¹⁸ Nɔɔ dee sɛmbɛ dee lo' u libi fiifi ku sɛmbɛ ta heepi otowan u de libi fiifi ku de na de tu, nɔɔ dee lɔ sɛmbɛ dɛ o ta tja di bunu libi u Gadu ko a sɛmbɛ dendu te a hia e.

4

Aki Jakobosi ta lei de taa de musu saka deseei a Gadu basu.

¹ Wɛ dee sɛmbɛ o, faandi mbei un lo' u kisi toobi ku unu seei sɔ? Na dee taku pakisei fuunu hati ta manda unu fuun libi dee lɔ libi dɛ nɔ? ² Biga dee soni un ta kɛ wan ta feni de, nɔɔ hɛn mbei hati fuunu ta boonu ku unu seei tee un ta mɛni fuun kii otowan. Un ta haun ta biinga fuun musu abi wan soni, ma wan ta feni ɛn mɔɔnsɔ. Nɔɔ hɛn un ta buja ta feti ta du soni ku unu na unu. Ma di soni mbei wan ta feni ɛn, hɛn da fu di wan ta begi Gadu faa da i ɛn. ³ Nɔɔ ee un ta begi ɛn wan soni seei, ma wan ta feni ɛn, fu di wan ta begi kumafa a fiti tu. Biga te un ta begi nɔɔ un ta suku soni fuunu seei musu kisi piizii, nɔɔ a kaba.

⁴ Dee sɛmbɛ o, un dɛ leti kuma wan mujɛɛ di disa di manu fɛɛn go ta lobi oto womi. Biga un disa Masa Gadu, nɔɔ hɛn un go ta lobi dee soni u di goonliba aki dee Gadu an lobi. Wɛ nɔɔ ee wan sɛmbɛ i ta lobi dee soni dɛ, nɔɔ ja sabi taa i ku Gadu dɛ felantima nɔ?

⁵ Wɛ unfa un mɛni? Un ninga taa u sɔsɔ de bi sikifi a di Buku u Gadu taa:

Di Akaa u Masa Gadu di a buta u a hati aki,
a ta haun o.

Biga an kɛ oto soni musu ko a u hati mɔɔnsɔ.

Ma a ta biinga ku u

fuun musu dɛ fɛɛn wanwan vɔ.

⁶ Sɔ Masa Gadu a' toobi ku u tjika e, dee sɛmbɛ, „hɛn mbei a ta heepi u ku ɛn bunuhati. Nɔɔ di heepi a ta heepi aki, a taanga mɔɔn dee taku mɛni fuu hati e.

Wan sabi fa a sikifi a Gadu Buku nɔ? A taa:

Gadu ta saka dee sɛmbɛ dee a' gaan fasi,
ma dee sɛmbɛ dee ta saka deseei dɛɛn

nɔɔ de a ta heepi ku ɛn bunuhati.

⁷ Nɔɔ hɛn mbei un musu saka unu seei a di tii u Gadu basu. Un musu feti ku di didibi fu an ko a i hati, nɔɔ a o kule go disa i. ⁸ Pusa go a Gadu e, nɔɔ Gadu seei o pusa ko a i tu.

Un dee sɛmbɛ dee dɛ ku tu hati, un disa dee hogilibi fuunu e. Un puu dee taku pakisei a unu hati. ⁹ Dee hogi du un bi ta du musu ta hati unu e. Wan musu go sai dɛ ta lafu, ma un musu ta kai wolo da dee hogi libi fuunu. Wan musu dɛ ta wai, ma kɛɛ fuun musu ta kɛɛ.

¹⁰ Un saka unu seei da Masa Gadu e, dee sɛmbɛ, be a hopo unu.

Aki Jakobosi ta taki da dɛ taa de an musu ta kosi otowan ta kuutu soni u de.

¹¹ Nɔɔ dee sɛmbɛ u mi o, fa un ta kosi unu seei ta guunjan unu na unu a baka dɛ, nɔɔ un musu disa e. Biga te i ta kosi di otowan fii ta si hogi pisi fɛɛn hiniwan juu, nɔɔ hɛn da i ta sɔsɔ di wɛti u Masa Gadu seei taa an bunu. „Biga Gadu bi da u di wɛti taa u musu lobi di otowan fuu, „Wɛ nɔɔ dee wɛti u Gadu, na wan sɛmbɛ sa taki ee de bunu ee de an bunu, ma i musu piki de nɔɔ.

¹² Wɛ biga Masa Gadu hɛn nɔɔ ta buta dee wɛti, nɔɔ hɛn nɔɔ sa kuutu soni fuu paati adjabɛɛ ku leti da u. Hɛn nɔɔ sa buta u a sitaafu u dee hogi du fuu, nɔɔ hɛnseei nɔɔ sa puu u a sitaafu tu. Wɛ nɔɔ ambɛ da ju fii ko dɛ ta kuutu soni u di otowan fii?

Aki Jakobosi ta bai de fu de mɛni Gadu a dee soni

de ta du.

¹³ Wɛ un dee sɛmbɛ dee ta fan dee lɔ fan aki taa: “Amanjan woo go a sɔ wan kɔndɛ, nɔɔ woo go tan dɛ wan jaa ta wooko ta bai soni ta sei, nɔɔ woo feni wan gaan hia mɔni,” ¹⁴ nɔɔ un sootu fan un ta fan dɛ? Un sabi ee amanjan woon dɛ ku libi nɔ? Naa unfa un ta pakisei u di libi fuunu? Biga di libi fuu dɛ kuma wan sumuku fii si pala sɔ, nɔɔ ja si ɛn mɔɔn.

¹⁵ Nɔɔ ka fuun fan a di fasi dɛ, nɔɔ un musu taa: “Ee Gadu kɛ, nɔɔ sɔ wan soni mi o du.”

¹⁶ Wan si ɔ? Di gaan fasi un abi, hɛn ta mbei un ta njan buka ta konda sɔmɛni soni a buka. Nɔɔ dee lɔ pei fan dɛ an bunu.

¹⁷ Wɛ nɔɔ sɔ e, dee sɛmbɛ. Ee wan sɛmbɛ i sabi unfa fii libi bunu ma ja ta libi sɔ, nɔɔ hɛn da i du hogi kaa.

5

*Aki Jakobosi ta bai dee**guduma möön.*

¹ Un dee guduma, un musu bai kēē taa un kaba a sōsō awaa. Biga di sitaafu juu fuunu ta ko e. ² Dee gudu fuunu kaba a sōsō. Kopkopi njan dee koosu fuunu tuu fiaa. ³ Di mōni fuunu seei an dē wan wojo soni möön, un butēēn dē te a poi. Nōō di poi fēēn dē, hēn o kuutu unu taa wan bi wooko bunu ku ēn.

Nōō fa di gudu fuunu kaba a sōsō dē, nōō sō unu seei kaba a sōsō tu e. Biga di giii hati fuunu dē mbei un kisi wan sitaafu kuma te faja ta tjuma i.

Nōō fa un lai dee gudu fuunu a wosu dē, dee sēmbē, wan sabi taa di goonliba aki o kaba djunsu nō? ⁴ Dee sēmbē bi wooko da unu seei un njan dee mōni u de tuu fiaa, nōō awaa di kēē u de dou a Masa Gadu jesi awaa. Di sēmbē di abi taki a hii mundu liba jei.

⁵ Fa un sai dē, un bi ta libi kumafa un kē a di goonliba aki e. Un bi ta njan ta bebe fuunu, nōō un ko fatu kuma wan fatu kau di de ta kiija ta seeka, fu te juu dou de tjēēn go kii. ⁶ Biga dee bumbuu sēmbē u di kōndē seei un bi ta buta u de musu kii puu, nōō de an bi mbei mōiti mōōnsō fu de puu deseēi a unu maun. „Nōō fa u dē aki nōō Gadu seepi o seeka unu awaa e. Sōō.”

Aki Jakobosi ta fan ku dee biibima u de tai hati.

⁷ Ma nōō un dee biibima dē, un musu tai hati fu tefa Masa Jesosi ko puu unu a dee sitaafu fuunu basu e. Wan si fa dee sēmbē ta paandi goon ta hoi pasensi nō? Te de paandi goon te de kaba, nōō de ta tai hati ta luku di tjuba faa kai nasi di alisi, te juu dou a gōō ko lepi u de koti. ⁸ Nōō sōseei un musu dē tu e. Wan musu lasi hati, ma un musu ta hoi dou, biga abiti möön Masa Jesosi o toona ko.

⁹ Nōō hēn mbei wan musu dē ta kai unu seei nē ta guunjan unu na unu e. Ee un du sō nōō woon kisi gaan sitaafu, biga fa mi taki aki, di Gaan Kuutuma seei dē leti a dōōbuka kaa ta ko.

¹⁰ Dee sēmbē u mi o, un luku dee fesiten tjabukama dee Gadu bi manda, kumafa de bi ta tai hati ta tja sitaafu, be unu seei ta djeesi de a dee sitaafu ta miti unu tu. ¹¹ Dee sēmbē dē bi tai hati go dou, nōō hēn u taa de naki kōlōku. Masa Gadu tja de a bunu liba.

Nōō un luku di sēmbē de kai Jopu tu, fa a bi hoi degihati a dee soni dee bi miti ēn dē. An bi disa Masa Gadu mōōnsō. Nōō baka fēēn, hēn Gadu toona dēēn soni te a hia pasa maaka. Biga Gadu abi tjalihati u sēmbē e.

Aki Jakobosi ta lei de pepei soni u de musu du.

¹² Wē nōō dee sēmbē, wan soni mi kē un musu sabi, hēn da wan musu tei soni ta soi nēēn liba e. Na dee soni u goonliba aki, na dee soni u liba ala, na wan sootu soni seei un musu ta tei ta soi nēēn liba mōōnsō. Ma te un taki aai, a musu tan aai. Te un taa nōnō, a musu tan nōnō fu Masa Gadu an musu sitaafu unu.

¹³ Nōō ee wan sēmbē fuunu dē ku fuka, nōō be a begi Masa Gadu e. Ee wan sēmbē hati dē ku wai, nōō be a ta kanda ta gafa Gadu.

¹⁴ Ee wan sēmbē dē a unu mindi sikisiki nōō be a kai dee tiima u keiki e, be de ko nēēn ko begi dēēn nōō de lobi fatu nēēn sinkii a Masa nē. ¹⁵ Nōō fa de o begi ku biibi dē, nōō di sikima o ko bunu. Biga Gadu o hopo ēn. Nōō ee a bi du hogi, nōō Gadu o puu ēn a bēē.

¹⁶ Hēn mbei mi taki da unu taa un musu fan ku unu seei ta konda dee hogi dee un ta du ku unu na unu, nōō un ta begi da unu seei. Nōō Gadu o kula unu. Biga te wan sēmbē ta libi bunu kumafa Gadu kē, nōō di begi fēēn a ta begi Masa Gadu nōō a ta wooko gaan wooko e.

¹⁷ Wē biga luku di fesiten tjabukama u Gadu de kai Elia. A bi dē wan libisēmbē leti kuma u tu. Ma nōō hēn a begi wan begi u tjuba an musu kai. Hēn a tan dīi jaa ku sikisi liba longi, tjuba seei an kai mōōnsō. ¹⁸ Nōō hēn a baka fēēn hēn a toona begi u tjuba musu kai, nōō hēn tjuba toona kai a goonliba, hii soni toona nasi baka. „Hēn mbei mi taki da unu taa un musu ta begi e, dee sēmbē.”

¹⁹ Wē dee sēmbē u mi o, ee wan fuunu bi ta waka a di tuutu lei u Gadu baka te nōō hēn a disa go ta libi takulibi, nōō hēn wan otowan go tei ēn toona tja ko da Gadu baka, ²⁰ nōō di sēmbē di heepi ēn dē musu sabi taa a puu wan sēmbē a di sitaafu u didibi faja e, di a bi o kisi. Biga a heepi ēn u Gadu an musu hoi dee hogilibi fēēn a bēē möön.

Da sō a dē e, dee sēmbē.

„Wē nōō mi o tapa di biifi aki. Jakobosi ta manda gaan odi da unu. A tan sō.”

Di fosu biifi u Petuisi

Wan wöutu a fesi.

Di tjabukama de kai Petuisi bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi, dee bi ta waka ta lontu ku ën. Nöo hën sikifi di biifi aki. Nöo a sikifi ën da dee biibima u Masa Jesosi dee dë wakama a oto köndë, faa da de degihati a dee sitaafu dee ta miti de. A taa de musu mëni dee soni Gadu buta da de u de feni a bakaten, nöo de hoi go dou a di biibi. Nöo a taki sômëni soni da de tu unfä sëmbe u Masa Jesosi musu libi.

Aki Petuisi ta manda odi da de.

¹ Dee sëmbe o, mi, Petuisi, ta mbei di pampia aki. Mi da wan u dee Tjabukama u Jesosi Keesitu, nöo mi ta manda di biifi aki da un dee sëmbe u Masa Gaangadu dee dë paajapaaja kuma wakama a dee pepei köndë u goonliba, kuma Pontusi, Galasia, Kapadosia, ku Asia, te kisi Bitinia. ² Fa un sai dë, unu da sëmbe dee u Tata Masa Gaangadu bi sabi gaanduwe a fesi kaa taa woon ko sëmbe fëen. Nöo hën a pii unu tei fuun musu piki di buka u Jesosi Keesitu, be di buuu fëen puu dee hogi du fuunu a unu liba. Fa u dë aki, un ko dë bumbuu sëmbe gbelingbelin a Masa Gaangadu wojo, nöo di Akaa fëen wë heepi unu te un ko sô e, dee sëmbe.

Masa Gaangadu musu dë ku unu e, ta heepi unu gaanfa ku ën bunuhati. A musu da unu kötöhati seei.

Aki Petuisi ta gafa Gadu fu dee soni dee u sabi taa woo feni a bakaten fu di u ta biibi.

³ Un boo ta gafa Masa Gaangadu e, dee sëmbe. Hën da di Tata fuu Masa Jesosi Keesitu ku ën Gadu tu, nöo u musu hopo ën në. Biga a bi abi gaan tjalihati fuu, nöo hën a tooka u hati mbei u ko wan hii njunjun sëmbe kuma tide pai mii. Fa a weki Jesosi Keesitu baka a dëdë dë, a mbei u ko ta abi wan gaan biibi a u hati di an ta kaba möönsö, taa woo feni libi a Gadu nöömö a bakaten.

⁴ Nöo u sabi tu taa woo feni hii dee soni dee Gadu abi u da u, fu di u dë sëmbe fëen. Nöo dee soni dee woon feni dë, de an dë kuma soni u goonliba aki e. Biga na wan daka seei de o sa poi kaba a sösö möönsö. De an o lasi di waiti u de möönsö tu, fu wa kai de soni möön. Nöo de dë leti a Masa Gaangadu köndë ala, ka Gadu seei ta tjubi de da u fuu feni de a bakaten.

⁵ Nöo fu di un ta biibi ën hedi, dee sëmbe, nöo a ta tjubi unu ku ën kaakiti fu te di lasiti daka dou. Nöo di juu dë, hii di heepi fëen di a bi abi kabakaba kaa faa heepi u, hën tuu o ko a limbo awaa u sëmbe si.

⁶ Nöo te un ta mëni dee soni dë nöo un musu ta wai e, hii fa un ta tja sômëni pei sitaafu ku fuka a di mindi aki. ⁷ Wë biga dee sitaafu dee un ta tja naandë, de dë kuma wan soni ta pooba unu luku nöo, u sëmbe sa si taa di biibi un ta biibi Masa Jesosi dë wan tuutu soni. Na sipootu un ta mbei.

Dee sëmbe o, un sabi fa dee sitaafu dë da unu nö? De dë kuma te de ta jö goutu puu kaka, fii sa puu di gbelingbelin goutu tei. Sö wë dee sitaafu ta heepi di biibi fuunu faa musu ko gbelingbelin. Ma di biibi fuunu dë, a bumbuu pasa goutu gaanfa e. Biga hën an dë wan soni o poi kaba a sösö möönsö, kumafa goutu ta kaba a sösö. Nöo ee un ta biibi go dou, nöo woon feni gafa ku nëbai di juu ten Masa Jesosi Keesitu o ko a limbo u sëmbe si di kaakiti fëen di a abi.

⁸ Fa Masa Jesosi sai dë, dee sëmbe, hën da di Sëmbe di wan bi si wan daka, ma tökuseei un ta lobi ën. Hii fa wan ta si ën fa u dë aki seei, ma un ta biibi nëen liba, nöo hën Gadu buta wan gaan wai a unu hati te wan sa kondëen da sëmbe fa a dë. ⁹ Nöo di soni mbei un ta wai sô, fu di Gadu ta heepi unu ta seeka di hati fuunu fu an musu kaba a sösö. Hën wë da di soni di un bi suku a Masa Jesosi di un ko biibi ën e.

¹⁰⁻¹¹ Wë nöo di heepi Gadu ko ta heepi u a di ten aki, nöo hën wë dee fesiten tjabukama fëen bi ta biinga seei fu de fusutan e, ma de an bi sa fusutëen möönsö. Biga di ten de bi dë a goonliba aki, nöo di Akaa u di Keesitu bi ta ko a de liba, nöo de bi ta konda fa Gadu o heepi u a bakaten aki ku ën bunuhati. De bi ta konda seei fa di Paamusi Könu o ko a goonliba ko tja pena, te bakaten nöo a o kisi sômëni nëbai. Nöo fa de ta fan dee lö soni dë, nöo de bi kë sabi ee na un ten de o pasa, ku andi ku andi musu pasa bifö di lö ten dë o dou.

Ma hii fa de ta suku fini a dee soni dë, ma de an ko sabi de möönsö. ¹² Nöo hën de ko fusutan taa na soni u de de dë, ma de dë fu wi dee sëmbe dee o ko a bakaten aki.

Nöo hën u dë tee di ten aki, „nöo hën wë i si Masa Jesosi ko e.. Nöo hën dee tjabukama fëen ko konda di Buka fëen da unu te de kaba. Nöo di Buka dë, hën wë da di wan seei soni di dee fesiten tjabukama bi ta taki. Nöo fa dee sëmbe konda di buka da unu dë, nöo ku di kaakiti u di Akaa u Gadu di a manda kumutu a liba ala ko da u, ku ën wë de kondëen.

Nöo, dee sëmbë, dee soni u ta taki aki, gaan soni de dë e. Biga dee basia u Masa Gaangadu dee ta dë a Gadu Köndë ala seei ta bendi ta luku ee deseeri sa sabi soni u de tu.

Aki ta lei u fa u musu libi

di njunjun libi.

¹³ Nöo hën mbei un musu buta ku unu seei, dee sëmbë, fu wan fika gudjuu dë. Un musu tai hati ta buta mëni gaanfa a dee bunu Gadu o da unu ku ën bunuhati a di ten di a o tja Jesosi Keesitu ko a limbo.

¹⁴ Nöo leti kumafa wan mii ta piki ën tata buka a soni, nöo söseei un musu ta piki Gadu buka a soni tu. Wan musu ta nama ku dee lö hagi dee di hati fuunu bi lobi u du di ten wan bi sabi Gadu e. ¹⁵ Wë biga di Sëmbë di kai unu fuun ko nëen aki, a dë wan limbolimbo Sëmbë söndö föutu, nöo sö un musu dë tu e, dee sëmbë. Libi fuunu musu dë gbelingbelin a hii futu.

¹⁶ Biga Gadu bi taki a di Buku taa:

Mi dë limbolimbo söndö föutu,

nöo söseei un musu dë tu.

¹⁷ Dee sëmbë o, fa un ko ta kai Gadu unu Tata aki, hën ta kuutu hii sëmbë makandi a di fa i ta libi. Nöo fëën mbei un musu ta mëni ën nöömö ta lesipeki ën gaanfa, hii di ten un ta libi kuma wakama a goonliba aki. ¹⁸ Wë biga an dë taa wan soni di sa poi kaba a söso kuma möni sö a tei paka puu unu a di söso libi di un bi lei a dee gaan sëmbë fuunu e. ¹⁹ Ma di buuu u Jesosi, Keesitu di dii möön hii soni, hën wë paka puu unu. Fa de kii ën dë, nöo a bi dë kuma dee sikafu mii de bi ta kii ta paka paima u hagi du nöömö naandë. Nöo leti kumafa dee sikafu mii bi musu dë gbelingbelin söndö föutu, nöo söseei Masa Jesosi bi dë tu.

²⁰ Wë nöo gaanduwe kaa bifö goonliba mbei, Masa Gaangadu bi buta taa sö a o manda Masa Jesosi ko paka di paima dë da u. Ma tefa di bakaten aki bifö di soni dë ko a limbo fuun sa feni heepi nëen awaa.

²¹ Nöo di nama un ko nama ku Masa Jesosi dë, dee sëmbë, hën heepi unu fuun ko biibi Gadu e. Biga un ko sabi fa a weki Masa Jesosi a dëdë te a tjëën go te a di möön hei kamian a liba ala. Hën mbei un ko ta buta mëni nëen gaanfa taa hii dee soni a bi paamusi unu tuu, woon feni de nöömö.

²² Dee sëmbë o, un bi jei di tuutu lei u Gadu kaa, nöo hën wë i si un ta piki ën tefa hati fuunu ko dë limbolimbo, un ko ta lobi unu na unu söndö ganjan. Ma nöo un musu ta lobi unu seei möön taanga eti e, ku hii unu hati. ²³ Biga un ko feni wan hii njunjun libi awaa kuma wan njunjun mii di de pai. Ma di lö böngö di i si pai unu dë, na libisëmbë böngö e, di sa kaba a söso, ma di wöutu fu Gadu wë. Hën da di böngö di mbei un feni di njunjun libi dë.

Nöo fa di wöutu u Gadu sai dë, dee sëmbë, a dë kuma wan libilibi soni ta wooko a u hati dendu ta seekëen, nöo an o kaba a söso möönsö. ²⁴ Biga un sabi di soni di Gadu bi taki. A taa:

Hii libisëmbë tuu dë kuma ahun ta lenguwa jööö sö.

Nöo hii nëbai fu wan libisëmbë dë kuma wan folo ta dë a sabana,

te fii sabi a dëe puu kai kaba a söso.

²⁵ Ma di wöutu u Masa, hën a ta dë fu nöömö.

Nöo hën wë da di wöutu i si de bi tja ko kondä da unu e, dee sëmbë.

2

¹ Wë di un ko jei dee soni dë kaa, nöo un musu disa dee hagi fasi dee un bi abi e, dee takuhati fasi sö, bödjëe fasi, ganjan sëmbë fasi, haun, ku waka njan sëmbë a baka. Un musu puu dee soni dë tuu fiaa a unu libi.

²⁻³ Nöo fa i si i bi tesi luku fa Masa abi bunuhati tjika dë, nöo i musu ta dë nëen baka nöömö leti kuma wan tide pai mii ta hangi di bobiwata fëën mama. Sö un musu ta abi hangi da di wöutu u Gadu fuun musu ta sabi soni fëën. Nöo ee un dë sö, nöo woon nango a fesi seei, te un ko gaangaan sëmbë a di biibi.

Aki ta taki soni u di wosu u Gadu ku di mama sitonu

u di wosu.

⁴ Dee sëmbë, un boo toona mëni di soni di bi dë sikifisikifi a Gadu Buku e. De bi tuwë wan sitonu a kapëë, ma Gadu si ën kuma wan gaan bumbuu soni. Nöo hën a tei ën buta ko di mama sitonu u di wosu fëën. Ma nöo di Sitonu i si dë, libilibi soni a dë e, dee sëmbë. Biga Masa Jesosi hën wë da di sitonu dë. Ku ën Gadu seti di wosu fëën.

⁵ Nöo fa un ko ta biibi ën dë, nöo unu seei ko kuma wanlö libilibi sitonu tu, di Gadu ta tei ta nama ku Masa Jesosi makandi faa mbei hën wosu. Ma nöo di wosu u ta taki aki, na soni u si ku wojo e. Akaa soni a dë.

Nöo na di wosu nöö Gadu tei unu mbei e, dee sêmbê, ma a tei unu tu fuun ko dë wanlö apaiti sêmbê fêên kuma mindima ta tja peesenti go dëên. Nöo dee peesenti un ta tja go dëên dë, deseei an dë u si ku wojo tu. Soni na akaa fasi deseei dë tu e, nöö de ta suti da Gadu seei, fu di unu ku Jesosi Keesitu nama.

⁶ Nöo di soni u bi taki dë, de bi sikifi ên buta a di Buku u Gadu taa:

Un luku, mi tja wan sitonu go buta a Sion dë.

Ku ên mi o seti di wosu u mi.

Nöo di sitonu dë, a dii möön hii soni.

A dë wan gaan bumbuu sitonu di mi tei apaiti.

Nöo ee wan sêmbê i abi biibi nëên liba,

nöo ja o lasi möönsö fii tja sen a bakaten.

Sö Gadu taki e, dee sêmbê.

⁷ Wê nöö di Sitonu i si de taki dë, gaan bumbuu soni seei a dë tuu da u dee sêmbê ta biibi ên. Ma dee sêmbê dee an kê biibi, nöö „an dë wan wojo soni da de„. De dë kuma dee sêmbê dee di Buku bi taki ta mbei wosu. A taa:

Di sitonu di dee sêmbê dee ta mbei wosu an bi kê seei

te de tuwê a kapëë,

hên ko dë di mama sitonu u di wosu.

⁸ Ma di Buku taki wan oto soni u di Sitonu dë tu taa:

A dë wan sitonu di sêmbê ta naki futu nëên ta kai.

Hên ta tuwê sêmbê.

Wê da sö i si taa a buta kaa taa dee sêmbê dee an ta kê piki di buka u Masa Jesosi, nöö sö de o kaba a sösö.

⁹ Ma unu, wan dë sö e, dee sêmbê. Fa un ko ta biibi Masa Jesosi dë, nöö un ko dë wanlö apaiti sêmbê dee Gadu tei ko fêên seei. Un ko dë a dendu u wan kõnu famii ta tja peesenti go da Gadu. Un ko dë wan föluku u Gadu di dë fêên vö, fuun musu ta konda da sêmbê kumafa a bumbuu tjika, ta gafêên.

Biga a kai unu puu a dungu tja ko a di waiti limbo fêên. ¹⁰ Wan bi dë wan wojo soni a wan ten ala e, dee sêmbê, ma fa u dë aki un ko dë wan apaiti sêmbê fu Gadu gbolo. A di ten ala wan bi si fa Gadu abi tjalihati, ma awa un ko si ên awaa.

Aki ta lei fa u musu libi wan bunu libi ku saka fasi.

¹¹ Un dee lobi mati u mi o, fa u dë aki wan dë goon mii u di goonliba aki möön e, ma un dë wakama nöö. Döösê sêmbê seei un dë. Nöo fêên mbei mi begi unu baa taa dee hogi soni dee libisêmbê ta hangi u du, wan musu ta da de pasi a unu libi möönsö. Biga de ta biinga u poi di hati fuunu kaba a sösö.

¹² Ma unu musu ta libi bunu a dee sêmbê dee na ta biibi naandê wojo e. Nöo fa de o ta kosi unu taa un ta du hogi dë seei, ma de o ko si gbelin taa bumbuu soni nöö un ta du. Nöo bakaten de o ko ta gafa Masa Gadu fuunu hedi a di daka di a buta faa ko a u.

¹³ Fa un ko nama ku Masa dë, nöö un musu ta saka da hii dee tii dee lanti buta e. Un musu ta saka da di kõnu biga hên da di möön hei wan. ¹⁴ Nöo un musu ta saka da dee takima tu, dee a pii tei buta a kamaniamian. Biga di soni mbei a buta de, fu de musu ta sitaafu dee sêmbê ta du hogi, nöö de gafa dee sêmbê ta du bunu.

¹⁵ Gadu kê fuun ta libi bunu e, dee sêmbê. Biga te un ta libi sö, nöö dee sêmbê dee ta fan söndö fusutan ta kosi unu dë, nöö de o ko dë pii. Biga de o ko si taa sösö soni de ta taki.

¹⁶ Fa Masa Gadu puu unu a dee peipei wëti basu buta ko fii dë, nöö un musu libi kuma fiima tuu. Ma ja musu dë ta du hogi fu di i kumutu a wëti basu hedi, kwetikweti. Ma be i toona ta saka i seei da Gadu kuma wan saafuma fêên.

¹⁷ Nöo i musu ta libi a wan lesipeki fasi ku hii sêmbê. I musu ta lobi dee otowan dee ta biibi Masa Jesosi kuma i. Nöo i musu ta fêëë Masa Gaangadu tu e, fu wan du na wan soni di an kai ku ên. I musu ta lesipeki kõnu ta luku ên fu wan hei sêmbê tu.

¹⁸ Nöo mi kê taki wan soni da un dee saafuma dee ta wooko da wan goonliba masa. Mi taki e, un musu ta lesipeki dee masa fuunu gaanfa e, dee sêmbê. Un musu ta saka a de basu. Nöo fa mi fan dë, na dee ta libi bunu ta abi pakisei a unu liba nöö e, ma dee ta libi hogi ku unu tu.

¹⁹ Wê biga ee wan sêmbê i ta kisi sitaafu di ja bi musu kisi ma i ta tjêên ku pasensi fu di i ta mëni Gadu hedi, nöö hên da i ta libi seei kumafa Gadu kê.

²⁰ Ma ee i bi du hogi nöö hên de fon i fêên hedi, nöö i tjêên ku pasensi fu di i sabi taa hogi i bi du tuu, nöö di dë an dë gaan soni e. Biga i seei suku ên. Ma ee bunu nöö i ta du nöö i kisi sitaafu fêên, nöö hên i tjêên söndö guunjan, hên da i libi kumafa Gadu kê. ²¹ Biga fa Gadu kai unu fuun ko sêmbê fêên dë, nöö a fiti fuun tja sitaafu ku pasensi e, dee sêmbê. Biga „Masa

Jesosi, Keesitu seei bi tja sitaafu fuu hedi söndö guunjan, nöö fëen mbei u musu ta tjëen sö tu. Nöö te u du sö, hën da u ta waka nëen baka a di lö futu dë tu.

²² Fa Masa Jesosi sai dë, a libi leti kumafa di Buku bi taki fëen e, taa: Hën an bi du hogi wan daka.

Na wan ten seei a taki ganjanjan soni.

²³ Biga di dee sëmbe bi ta kosi ën ta dëen gaan buka ku gaan sen dë, nöö an jabi buka kosi de möönsö e. Di de du hogihogi ku ën, an bë wojo da de möönsö tu, ma a disa de da di Sëmbe di ta kuutu a wan leti fasi.

²⁴ Nöö fa i si a tja dee hogi du fuu nëen sinkii a di lakpa pau dë, nöö wa dë a de basu möön e. U dëdë da de, fuu sa toona libi wan bunu libi awaa.

Dee sëmbe o, dee maaka dee Masa Jesosi kisi nëen sinkii dë, de wë kula unu e, mbei un ko bunu. ²⁵ Fa un bi sai dë, un bi dë leti kuma wanlö sikapu na abi tiima. Sö un bi ta waka fanjanfanjan tjika. Ma fa u dë aki un ko feni di leti sëmbe di fu tii unu. Nöö di Sëmbe dë, hën ta luku di hati fuunu be a dë tololoo a pasi.

3

Aki ta lei fa manu ku mujëe musu libi ku deseai.

¹ Nöö awaa mi kë fan ku un dee mujëe dë ku manu taa be un ta saka unu seei a dee manu fuunu basu e. Nöö ee wan fuunu sai dë hën manu an piki di buka u Gadu eti, nöö a o bia piki ën söndö i fan ku ën. ² Biga a o si taa i ta libi wan gbelingbelin libi ku lesipeki u Gadu.

³ Nöö fa i si un ta beei di uwii fuunu a dee peipei fasi dë, so juu un ta bisi gaan waiti koosu, ee nasö goutu soni a unu sinkii, nöö na a dee lö soni dë un musu suku gafa e, dee mujëe. ⁴ Ma di gafa fuunu musu dë a di fa i hati dë. Te i ta libi a wan saapi fasi, pii fasi sö, hën da di soni Gadu ta kai gaan waiti soni e. Nöö di waiti dë an o saka möönsö.

⁵ Sö wan waiti dee mujëe u fesiten bi abi kaa, dee bi dë apaiti da Gadu ta mëni ën fu de feni wini nëen a bakaten. Fa de bi sai dë, nöö de bi ta saka da dee manu u de. ⁶ Biga luku fa Sala bi ta saka dëen manu Abrahamu ta kai ën "Masa". Nöö ee un ta libi a sö wan leti fasi nöö woon ko ta djeisi Sala kuma unu da mii fëen. Nöö an o dë fuun ta dë fëëfëë.

⁷ Nöö un dee womi dee dë ku mujëe, un musu ta fii da dee mujëe fuunu e. Un musu ta lesipeki de fu di de da di möön suwaki wan. Wë biga fa un sai dë, unu ku de tuu o feni di libi u Gadu makandi di a o da unu ku ën bunuhati fu di un dë sëmbe fëen. Nöö te un ta libi bunu ku dee mujëe fuunu, nöö Gadu o piki dee begi fuunu tu.

Aki ta lei taa a möön bunu fii tja sitaafu fu wan soni di ja du, möön leki i tjëen fu di i du hogi.

⁸ Nöö awaa mi o fan ku hii unu tuu taa be un ta libi makandi ku wan hati e. Un musu ta fii ku dee otowan fuunu ta lobi unu seei kuma baaa ku baaa. Un musu ta abi tjalihati da unu na unu, ta libi ku sakafasi. ⁹ Ee wan sëmbe du hogi ku i, ja musu du hogi ku ën baka e. Ee wan sëmbe kosi i, disëen. Na toona kosi ën baka, ma begi Gadu dëen be a feni bunu. Biga sö Gadu bi kai i fii libi, dee sëmbe, nöö joo feni bunu nëen.

¹⁰ Biga wë haika fa di Buku taki. A taa:

Ee wan sëmbe i kë abi piizii ku di libi fii, nöö i musu ta duwengi i seei fu ja fan taku fan.

Ee i kë u di libi suti da i,

nöö i musu këni fu ja ganjan sëmbe ku buka.

¹¹ I musu kaba ku hogi du, nöö i bia ta du bunu.

I musu ta suku fii dë fiifi ku hii sëmbe.

A di dë baka fii ta biinga nöömö.

¹² Biga Gadu ta luku dee sëmbe ta libi bunu nëen wojo faa heepi de,

nöö a dë setiseti jesi faa jei dee begi u de.

Ma di sëmbe di ta du hogi,

hën a o bia baka da.

Sö di Buku taki e.

¹³ Wë be mi hakisi unu wan soni, dee sëmbe. Ee i ta biinga nöömö fii ta du bunu wanwan, nöö ambë da di sëmbe di o du hogi ku i? ¹⁴ Ma etiseei ee i kisi sitaafu fu wan bunu soni di i du hedi, nöö hën da Gadu naki i kólöku e.

Ja jei fa di Buku taki nö? A taa:

Na fëëe libisëmbe te de ta bë wojo da i e.

Na panta da de seei.

¹⁵ Ma Masa Jesosi Keesitu hën nöö fuun ta mëni a wan apaiti fasi a unu hati, dee sëmbe, biga hën da di Masa fuu. Hën da Gadu seei.

Nöo i musu ta dë kabakaba hiniwanten fu ee wan sëmbe hakisi i taa: “Unfa i du ta pakisei taa joo feni wini a bakaten?” nöo i musu sabi fa u piki ën. Ma ja musu piki ën ku gaan fasi e, ma ku saapi fasi, ku lesipeki. ¹⁶ Biga hati fii musu ta dë limbolimbo nöömö a hii futu.

Fa i ku Jesosi, Keesitu ko di wan dë, dee sëmbe, nöo i musu ta libi bunu nöömö e. Nöo te i libi sö, nöo sen musu u kisi dee sëmbe dee bi ta suku u poi unu në fu takuhati fasi dë. Biga de o si taa söso de bi ta du.

¹⁷ Dee sëmbe o, ee Gadu si taa a fiti fii tja sitaafu, nöo a möön bunu i tjëen fu wan bunu soni di i du hedi, möön leki fu wan hogi soni di i du. ¹⁸ Biga Jesosi, Keesitu seei bi tja sitaafu tee fa de kii ën dë, hii fa an bi du hogi wan daka. Fa a dëdë dë, nöo dee hogilibi fuunu wë a paka di wan pasi dë fu nöömö e. Di Bunulibima dë hën tja sitaafu a u dee takulibima aki kamian, faa sa tja u ko a Gadu.

Fa de kii Masa Jesosi dë, dee sëmbe, a dëdë tuu, ma di akaa fëen hën a fika ku libi. ¹⁹⁻²⁰ Nöo hën a go konda di buka u Gadu da dee akaa u dee sëmbe bi dëdë a di ten u Noa, ka de bi go dë a di kamian ka de an sa kumutu möön. Dee sëmbe dë, de an bi kë piki di buka u Gadu a di ten di Noa bi ta mbei di gaan boto. Hii fa Gadu bi ta wasiköi de ta hoi pasensi da de seei, ma nöo de an bi kë piki möönsö. Fëen mbei aiti sëmbe nöo bi fika ku libi, dee na dëdë a wata a di ten dë.

²¹ Nöo hën di wata dë, hën da wan soni ta lei u fu di dopu di u ta dopu fa u dë aki. An dë taa sundju a ta puu a u sinkii e, ma a ta lei sëmbe taa u mbei buka ku Gadu ku wan limbolimbo hati, fuu sa feni heepi nëen. Nöo di heepi dë, u sa feni ën fu di Jesosi Keesitu bi toona weki baka a dëdë. ²² Nöo di a weki baka, hën a subi go tee a liba ala e, nöo awa a dë a di kaba heima kamian a letimaun së u Gadu. Nöo hii dee basia u Masa Gaangadu köndë tuu, ku hii takima, te kisi ku hii dee kaakiti u mundu tuu fiaa dë nëen basu fa u dë aki. Hën abi taki a de liba.

4

Aki ta lei fa wan njunjun libi

dë fanöudu tjika.

¹ Söo. Wë dee sëmbe, kumafa u taki dë, Jesosi, Keesitu hën tja sitaafu nëen sinkii. Nöo sö nöo unu seei musu dë kabakaba u tja sitaafu tu e. Wë biga te i ta tjëen söndö guunjan fu di i ta mëni Masa Jesosi hedi, nöo a o ta seeka di hati fii te nöo joo ko kaba seei ku hogi du. ² Nöo dee taku hangi ta ko a u libisëmbe hati, ja o dë a de leiki möön, ma joo ta dë a Masa Gaangadu leiki fu hii di libiten fii di fika da i a goonliba aki. Fa a kë fii du, nöo sö joo du.

³ Biga un bi ta libi te tjika kaa kumafa dee sëmbe an sabi Gadu ta libi e. Un bi ta du fanafiti soni a di së u manu ku mujë. Un bi ta miti makandi ta bebe ta döngö ta bai ta kai olo ta booko Gadu wëti tee, ta begi dee soni dee an dë fanöudu fuun begi. Dee lö libi dë wë un bi ta libi.

⁴ Ma fa u dë aki, wan ta libi sö möön. Nöo a ko bigi seei da dee sëmbe unu ku de bi ta libi dee lö libi dë makandi. A ko fika de ta luku unu kuma wan hii oto sëmbe fu di wan ta kule go mökisi ku de möön a dee peipei hogi de ta du. De ko ta kosi unu seei. ⁵ Ma de musu fu piki di Sëmbe nöömö e, di dë kabakaba fu kuutu hii sëmbe, dee dëdë wan ku dee libi wan tuu.

⁶ Fëen mbei di buka u Masa Jesosi bi konda da dee sëmbe dee dëdë kaa e, fu aluwasi fa de bi kisi sitaafu dëdë a libisëmbe fasi seei, ma nöo di akaa u de sa feni libi a Gadu.

Aki ta lei fa i musu wooko

ku dee kõni Gadu da i.

⁷ Dee sëmbe o, fa u dë aki di ten ko zuntu u hii soni musu kaba, nöo un musu dë ku fusutan e, fuun sa begi Gadu a wan bumbuu fasi. ⁸ Ma di gaan soni, hën da un musu ta lobi unu na unu makandi gaanfa. Biga ee i lobi wan sëmbe, nöo ee a ta du sömëni soni seei dee an ta kai, ma nöo ja o si de biga i lobi ën.

⁹ Nöo un musu ta kisi unu seei ta hoi a wosu ku piizii e, söndö guunjan, dee sëmbe.

¹⁰ Nöo fa Masa Gaangadu paati dee kõni fëen da unu dë, hiniwan fuunu musu ta wooko ku di fëen a wan fasi di ta heepi otowan e. Biga a da unu de peipei ku ën bunuhati, nöo un musu ta wooko ku de a wan futouu fasi. ¹¹ Kuma ee wan sëmbe i abi di kõni fii ta konda Gadu wöutu da sëmbe, nöo i musu fan gbelingbelin be de sabi taa Gadu wöutu seei di dë. Ee wan sëmbe i ta heepi sëmbe a soni, nöo ja musu du ën ku i seei kaakiti. Ma i musu du ën ku di kaakiti u Gadu. A hii dee lö soni dë tuu, Masa Gaangadu hën nöo musu kisi gafa e. Biga hën wë ta da u dee kõni fu di u nama ku Jesosi Keesitu. Fa a sai dë, hën nöo musu feni hii nëbai ku hii kaakiti fu nöömö teego. A tan sö.

Aki ta taki soni u sitaafu möön.

¹² Wë un dee lobi sëmbe u mi dë, wan musu tei di sitaafu un ta tja naandë u wan gaan soni e, hii fa a hebi seei. Wan musu luku ën kuma wan soni di an bi musu miti unu. ¹³ Ma be un ta wai seepi. Biga un ko ta fii makandi ku „Masa Jesosi, Keesitu a dee sitaafu dee a bi tja. Nöö tee di juu ten dou faa ko a limbo fu hii sëmbe musu si di gaan waiti fëen di a abi, nöö woon ko ta wai gaanfa seei awaa.

¹⁴ Ee sëmbe kosi unu fu di un nama ku Masa Jesosi Keesitu hedi, nöö hën da Gaangadu naki unu kölöku e, dee sëmbe. Wë biga di nëbai Akaa fëen seei, hën wë dë a unu liba dë.

¹⁵ Ma nöö dee sitaafu dee un ta tja dë, de an musu dë fu di i bi kii sëmbe e, ee nasö fu di i bi fufuu. An musu dë tu fu di i ta hulu sëmbe soni hedi, ee nasö fu hiniwan sootu pei hogi i sa du. Na fu dee lö soni hedi un musu kisi sitaafu e, dee sëmbe. ¹⁶ Ma ee fu di un nama ku Masa Jesosi Keesitu hën abi di sitaafu de ta sitaafu unu dë, nöö sen an musu kisi unu fu di dë hedi e. Ma be i ta gafa Gadu nöö fu di a si taa i waiti tjika u ta tja di në taa i nama ku Masa Jesosi.

¹⁷ Fa u dë aki, nöö di ten kisi fu di kuutu u Gadu musu seti. Nöö ku u dee sëmbe fëen wosu dendu fosu wë a o seti ën. Wë nöö ee u dee sëmbe fëen seei a ta sitaafu fa u dë aki, nöö dee sëmbe dee an kë piki ën buka wë? Na di u de o möön hebi nö? ¹⁸ A dë leti kumafa de bi sikifi a di Buku taa:

Ee dee sëmbe Gadu ta luku nëen wojo fu bumbuu sëmbe,
ee de musu tja sö wan gaan sitaafu
ufö Gadu sa heepi de „puu hogi a de hati,
nöö dee oto sëmbe wë, dee an dë a Gadu soni seei,
ku dee hogilibima.

Di u de an o möön hebi u tja nö?

¹⁹ Nöö da sö e, dee sëmbe. Ee Masa Gadu kë fuun musu ta tja sitaafu ufö, nöö un disa unu seei nëen maun nöö e, be un ta du bunu nango nöömö. Biga hën mbei unu, nöö a dë wan Sëmbe di i sa abi futoou nëen liba nöömö.

5

Aki ta taki soni u dee sikapu u Gadu ku dee tiima u de.

¹ Awa mi kë fan ku unu dee sëmbe dee ta dë tiima fu otowan. Fa mi dë aki, miseei dë wan tiima tu e, hën mbei mi sa feni pasi u fan ku unu sö. Biga miseei bi si ku miseei wojo fa „Masa Jesosi, Keesitu bi tja sitaafu di a bi dë a goonliba aki. Nöö te di juu kisi fu di waiti fëen di a abi musu ko a limbo u hii mundu si, nöö miseei o dë a dendu ta njan di piizii dë tu.

² Nöö mi taki e, un musu ta luku dë sëmbe u Gadu bunu, dee dë a unu maun dë. Un musu dë da de kuma wan sëmbe ta luku sikapu ta tja de buta a pasi tololoo fu de an kaba a sösö. Sö un musu ta dini de tjika. Nöö wan musu ta du ën a wan duwengi fasi e, ma be un ta du ën ku piizii, ku wai hati seei. Biga sö Gadu kë. Nöö wan musu du ën tu fu di un giui u möni hedi, ma fu di un abi wan gaan hanga i unu hati fu heepi sëmbe.

³ Fa Gadu buta dee sëmbe a unu maun fuun ta luku de dëen dë, nöö wan musu ta pëe basi a de liba e, ma be un ta libi ku de a wan suti fasi fu de sa djeesi unu. ⁴ Nöö te di Möön Gaan Sikafuma ko a limbo u hii sëmbe si ën, nöö woon kisi wan gaan paima nëen.

„Dee sëmbe o, wan sabi fa de ta du te wan sëmbe wini a wan fia kule nö? De ta bisi ën wan uwii kaapusa ta wai ku ën fu di hën da di winima. Sö wan paima di sëmbe dë ta kisi.„ Ma di paima fuunu di woon kisi a bakaten, a o möön waiti gaanfa möön di uwii kaapusa u di winima dë e, biga di fuunu an o dëe kaba a sösö möönsö.

⁵ Nöö awaa mi o taki wan soni da un dee kijoo mii tu taa un mēni dee sëmbe dee dë gaan wan fuunu e, fuun saka unu seei a de basu. Nöö hiniwan daka un musu ta abi saka fasi da unu na unu, kuma wan koosu di i lo’ u ta bisi hiniwan daka, an ta kumutu a i sinkii. Sö di sakafasi musu dë gaan soni da unu tjika. Wë biga a dë a di Buku taa:

Gadu dë felantima u dee sëmbe dee abi gaan fasi,
ma dee sakafasi sëmbe a ta heepi ku ën bunuhati.

⁶ Nöö fëen mbei i musu saka i seei a Masa Gaangadu basu, be a tii i ku ën kaakiti maun. Nöö te di juu kisi nöö hënseei o hopo i.

⁷ Nöö be i tuwë hii dee fuka fii tuu da Gadu e, dee sëmbe, biga a a’ toobi ku i.

⁸ Nöö mi taki e, un musu dë setiseti ku wojo limbo. Biga di gaan felantima fuunu de kai di didibi ta waka zuu sö ta lontu leti kuma hogimbeti ta suku ambë a sa feni faa tēnē pisipisi njan. ⁹ Nöö i musu abi biibi a Gadu fii sa taanpu tuwë gogo dëen e, be an feni i kisi.

Fa un ta tja sitaafu dë fu di un ta biibi ën hedi, nöö na unu nöö ta tja dee sitaafu dë e, dee sëmbe. Sö nöö dee otowan fuunu dee ta biibi Masa a kamiankamian a di goonliba aki ta tja de tu.

¹⁰ Nöö di Gadu fuu di abi hii bunuhati o dë ku unu e. Hën bi kai unu fuun ko feni di waiti fëen di ta dë u nöömö, fu di un ko nama ku Jesosi Keesitu. Nöö dee sitaafu an o dë u nöömö

e, dee sēmbē, ma de o dē u wan pisiten nōō. Nōō baka fēēn, nōō Gadu o da unu bōō. A o mbei un ko taanga gingin a di biibi, kuma wan sitonu posu di an sa hōn kai. ¹¹ Fa Gadu sai dē, hēn nōō da di Gadu di abi kaakiti fu nōōmō e. A tan sō.

Aki Petuisi ta tapa di biifi.

¹² Fa mi ta mbei di biifi da unu aki, dee sēmbē, nōō Silifani di mi ta si u wan futoou sēmbē fuu, hēn wē heepi mi sikifi ēn. Nōō mi mbei ēn a wan sati fasi sō fuun feni degihati nēēn. Biga dee soni mī sikifi aki, de ta lei unu di bunuhati u Gadu fa a dē tuutuu soni tjika, nōō un musu taanpu nēēn gingin e, dee sēmbē.

¹³ Nōō dee biibima u Masa Jesosi dee ta ko makandi a Babilon, dee Gadu bi pii tei leti kumafa a tei unu, nōō de ta manda gaan odi da unu e, ku Maikusi di mi ta si kuma mi seei miii.

¹⁴ Nōō un da unu na unu gaan odi e, ta baasa unu seei makandi a wan lobi fasi.

Nōō sō e, dee sēmbē. Un musu dē ku kōtōhati, hii un dee sēmbē tuu dee ko nama ku Jesosi Keesitu. A tan sō.

Di u tu biifi u Petuisi

Wan wöutu a fesi.

A di biifi aki, Petuisi bai dee biibima u Masa Jesosi a dee peipei lei sëmbë ta tja ko ta ganjan de dë. Biga so sëmbë ta lei de taa Masa Jesosi an o toona ko möön, nõö de sa libi u de kumafa de kë.

Ma Petuisi taa ee de libi hogilibi, nõö de o kisi sitaafu fëen nõömö te di kuutu daka u Gadu dou. Hën mbei de musu biinga u de libi kumafa Gadu kë.

Aki di biifi seti.

¹ Söo. Wë dee sëmbë, mi Simon Petuisi ta mbei di pampia aki. Fa mi dë aki, mi dë wan futuboi fu Jesosi Keesitu, biga mi da Tjabukama fëen. Nõö mi ta mbei di biifi aki da un dee sëmbë dee ko ta biibi Masa Jesosi. Nõö mi sabi taa di biibi fuunu dë, a dë wan gaan bumbuu soni seei da unu, leti kumafa a dë da u tu.

Nõö di soni mbei u ko ta biibi, dee sëmbë, fu di di Gadu fuu di u ta dini aki ku di Heepima fuu, Jesosi Keesitu, ta wooko ku leti. „De an ta luku taa wan sëmbë bunu möön otowan,„ nõö hën wë mbei u ku unu tuu ko ta biibi ën makandi.

² Wë nõö fa un ko sabi Masa Gadu ku Masa Jesosi dë kaa, nõö un musu ko sabi de möönmöön eti e. Biga möön un ko sabi de, nõö möön de o dë ku unu ku de bunuhati ta da unu böö.

Aki ta lei fa u musu libi fu di Gadu kai u ko sëmbë fëen.

³ Nõö mi taki e, dee sëmbë, di fa Masa Gadu abi kaakiti tjika dë, nõö a da u hii soni u abi fanöudu fuu sa abi libi fu teego, hën tu fuu sa libi a wan leti fasi nëen wojo a goonliba aki. Nõö fu di u ko sabi ën, hën mbei a da u dee soni dë. Biga hën kai u fuu sa kisi di waiti fasi di hënseei abi, nõö a kai u tu fuu ko bumbuu sëmbë a hii fasi leti kumafa hënseei dë.

⁴ Wë nõö di u dë a dendu u dee soni dë kaa, nõö Gadu paamusi u sëmëni gaan bumbuu soni e. Nõö ee u tei dee soni a paamusi u naandë ta libi ku de, nõö woo ko kisi di fasi u Gadu a u libi. Nõö dee poipoi libi u goonliba aki an o feni u kisi möönsö, biga wa o ta mëni de seei fuu kë de.

⁵ Dee sëmbë, fa i si un ko ta biibi Masa Jesosi dë, nõö an tjika eti e. Ma i musu biinga fii libi bunu a hii futu. Nõö na di dë nõö, ma i musu biinga tu fii sabi soni „u Gadu,„ möön fini. ⁶ Nõö na di dë nõö, ma i musu biinga fii tii i seei a soni tu. Nõö na di dë nõö, ma i musu biinga fii ta abi taihati a soni go dou. Nõö na di dë nõö, ma i musu biinga fii ta mëni Gadu a hii soni di i ta du. ⁷ Nõö na di dë nõö, ma i musu biinga fii libi ku dee otowan fii kuma baa ku baa. Nõö na di dë nõö, ma i musu biinga fii lobi di otowan fii te dou söndö ganjan e.

⁸ Biga ee dee lö soni u kai dë ta göö ta ko möönmöön a di libi fii, nõö di fa i ko sabi Masa Jesosi Keesitu dë, nõö an o dë u söso. Ma a o tja gaan wini ko da Gadu. ⁹ Ma ee dee lö soni dë an dë u sëmbë si a i libi, nõö hën da ja a' fusutan. I dë kuma bookowojoma, ja sabi naasë i nango, kuma i fëekëtë taa Gadu bi wasi dee hogi du fii puu a i liba.

¹⁰ Dee sëmbë, wan si taa Masa Gaangadu kai unu tei fuun ko sëmbë fëen nõ? Wë nõö un musu biinga be a dë sö tuu a unu libi fu sëmbë si e. Biga te un biinga ku dee soni u taki dë, nõö wan o kai kumutu a di pasi u Gadu möönsö. ¹¹ Nõö te di juu dou, nõö de o tei unu ku gaan wai seei a di köndë ka di Heepima fuu Masa Jesosi Keesitu dë könu ta tii fu nõömö.

¹² Ma fa mi ta fan aki seei, dee sëmbë, ma mi sabi taa un sabi dee soni dë kaa e. Biga un ta hoi gingin a dee tuutu soni u Gadu dee un bi kisi. Ma tökusee mi o toona ta taki de da unu a bakafutu nõömö. ¹³ Nõö a bunu tu fu mi toona ta mëni unu a dee soni de fu sö langa libi dë a mi sinkii eti. ¹⁴ Biga wë mi sabi taa abiti möön nõö di sinkii u mi aki o go fika a wan së ala. Sö Masa Jesosi Keesitu lei mi limbolimbo kaa. ¹⁵ Nõö fëen mbei mi o ta biinga seei fu te di ten mi go, nõö dee soni aki musu fika da unu, un ta mëni nõömö.

Aki Petuisi ta taki fa a bi si

di hei u Masa Jesosi.

¹⁶ Dee sëmbë o, wan sabi fa u bi konda da unu kumafa Masa Keesitu Jesosi abi kaakiti tjika nõ, ku fa a o toona ko a di goonliba aki? Wë nõö dee soni naandë, na mindimindi soni u bi taki da unu e. Nõö na libisëmbë köni u bi tei taki de da unu tu, kwetikweti. Ma u seei bi si di hei fëen ku di könufasi fëen di a abi ku u seei wojo. ¹⁷⁻¹⁸ Biga di a bi dë a goonliba aki, nõö u ku ën bi dë makandi a di kuun liba naandë. U seei jesi bi jei limbolimbo kumafa di töngö bi kumutu a liba ala fan ku u. Di juu dë, hën Tata, di da di gaan nèbai Gadu fu mundu, bi dëen gaan hei di a taa: “Wan si di lobi Womi Mii u mi aki nõ? Libi fëen ta kai ku mi tee.” Sö wan töngö kumutu a di kaba hebi kamian ala e, nõö u bi dë leti dë di di soni pada.

¹⁹ Wë nõõ fa u si di soni dë, dee sëmbë, nõõ dee soni dee tjabukama bi sikifi a fesi, de tuu ko dë möön limbo da u awaa. Nõõ a o bunu da unu tu ee unu seei tei dee soni dee tjabukama bi sikifi ta pakisei. Biga de o dë da unu kuma wan faja ta sëndë a dungu ta lei unu di pasi, fu tee di daka Masa Jesosi toona ko. Nõõ a di daka dë, nõõ hii fusutan fuunu tuu o ko limbo seei gbegeede, kuma di gaan teeja di ta tja didia ko.

²⁰⁻²¹ Nõõ wan soni un musu sabi gbelingbelin, dee sëmbë, taa dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi buta a Gadu Buku, nõõ na wan u de de bi sikifi ku deseei kõni e. Nõõ. Ma fu di dee tjabukama bi dë apaiti sëmbë u Gadu, nõõ hën di Akaa fëen ko a de liba hën de sikifi de. Nõõ sô.

2

Aki ta lei taa te i du hogi,

nõõ joo kisi sitaafu fëen.

Jud. 3-13

¹ Ma nõõ dee sëmbë, fa i si u bi taki u dee fesiten tjabukama u Gadu dë, nõõ ganjansëmbëma bi dë leti a de dendu dë e, ta mbei taa de ta tja Gadu buka tu. Nõõ leti sô nõõ ganjan leima o dë a unu mindi dë tu, nõõ sapisapi de o ta tja dee lei u de ta ko fu de kaba sëmbë a sôsô puu a Gadu pasi.

Ma fa dee lõ leima o sai dë, libi u de o ta lei taa Masa Jesosi an bi puu de a hogilibi basu eti e. Nõõ fëen mbei hesihesi seei de o hai di sitaafu u Gadu ko a de liba. ² Biga sômëni sëmbë o bia ko ta waka a de baka ta libi di wan seei poipoi libi, sensen wan, di de ta libi naandë. Nõõ a di fasi dë, de o ta mbei sëmbë ko ta kosi dee bumbuu lei u Gadu dee a buta da u aki.

³ Fa i si dee lõ leima sai dë, langahati tó nõõ de abi sô, nõõ de o ta mindi sômëni soni ta taki fu de sa feni soni a unu njan. Ma nõõ mi taki da unu taa di sitaafu di de o kisi a Gadu, a bi dë gaanduwe a de liba zëngëë dë kaa, kuma lakpë. Nõõ soni an o tapëen fu an kai a de liba.

⁴ Biga na dee basia fëen kõndë seei Gadu bi disa sôndô da sitaafu e, di de bi booko hën wëti. A tuwë de go a di gaan sitaafu kamian a wan dungungu baaku dendu tapa buta dë, fu te di daka dou, nõõ a kuutu de da sitaafu.

⁵ Nõõ sôseei tu, a di ten u Noa Gadu an bi disa dee sëmbë dee bi libi hogi nëen wojo. A bi sitaafu de e. Biga a singi hii di goonliba tuu pii, kaba dee hogi sëmbë naandë fiaa puu. Noa ku dee sëbën sëmbë fëen wanwan nõõ bi fika. Nõõ di soni mbei Gadu tjubi de, biga Noa hën bi ta konda da dee sëmbë u di ten dë fa u de musu libi bunu a Gadu wojo.

⁶ Sôseei tu, Gadu an bi disa de tu kõndë de kai Sodom ku Gomola sôndô da de sitaafu e. A tjuma de seei gililili fia te a fika sôsô sindja, fu dee hogi sëmbë u dee kõndë dë hedi. Nõõ a di fasi dë a buta wan maaka da dee oto sëmbë dee o ko a baka, be de tei kõni a de taa ee deseei ta poi Gadu wëti nõõ sôseei a o sitaafu de tu.

⁷ Di juu dë, nõõ Lotu wanwan tó nõõ a bi puu, biga hën bi ta libi a wan leti fasi a Gadu wojo. Fa a bi dë a dee sëmbë mindi dee bi ta libi sôndô wëti naandë, nõõ a bi dë fukafuka a hati seei fu dee gaan hogi sensen libi de bi ta libi dë hedi. ⁸ Biga hënseei bi ta si ku ën wojo, a ta jei ku ën jesi daka na daka dee soni de ta du, nõõ dee poipoi libi u de naandë bi ta da di bumbuu sëmbë dë gaan fuka seei nëen hati. Nõõ hën Gadu puu ën fu an musu kisi sitaafu mőkisi ku dee hogilibi sëmbë naandë.

⁹ Nõõ sô i ta si taa Gadu sabi fa faa puu dee sëmbë dee ta libi bunu nëen wojo fu de an kisi sitaafu. Ma nõõ a sabi tu, fa faa hoi dee sëmbë dee ta libi hogi nëen wojo, buta de fu tee di daka dou faa kuutu de da de di sitaafu di de bi musu kisi awaa.

¹⁰ Ma nõõ dee sëmbë dee o kisi di möön gaan sitaafu, nõõ de da dee sëmbë dee ta hopo deseei ta tuwë fu de piki dee gaan poipoi soni de hati ta kë du. Nõõ di soni mbei de o kisi sitaafu sô, fu di de an ta kë dë a tii basu möönsô.

Aki ta taki soni u dee ganjansëmbëma.

Nõõ dee poipoi leima u ta taki aki, un be mi konda soni u de da unu. Fa de sai dë, nõõ de abi degihati e. Gaanfasima seei de dë. De an ta fëëe na wan wojo soni seei. Biga dee gaan hei tiima u goonliba aki te kisi dee u mundu ala tuu de ta kosi. Sô de abi degihati tjika.

¹¹ Ma nõõ dee basia u Gadu Kõndë, hii fa de abi kaakiti ku taki möön dee sëmbë u ta taki aki, ma de an o kosi dee lõ hebi tiima dë e. Na wan daka de o kaagi de da Gadu. „Biga de sabi di kaakiti u de.” ¹² Ma dee taku leima mi ta taki aki, de, de aan toobi. De ta sôsô hii soni te dou ku dee soni dee de an ta fusutan tuu.

Fa dee leima sai naandë, de dë leti kuma hogi mbeti e, biga de an ta du soni ku pakisei. De ta du di soni de kë du nõõ a kaba. Nõõ fa de ta du hogi ku sëmbë ta poi de libi kaba a sôsô tjika dë, nõõ a fiti u de kisi de kii tu, kumafa de ta kii takumbeti. ¹³ Nõõ mi taki da unu, taa

te wan daka Masa Gadu o kaba de a sösö tu e. A o paka de di paima u di hogi di i si de ta du dë.

Biga fa dee leima u ta taki aki sai dë, hiniwan hogi pakisei di ko a de hati, nöö de ta du ën seei wajaa a lanti a ndeti ku didia söndö sen. Hën da piizii u de kaa. Fa de sai dë, de dë leti kuma sumuku udu a otowan dendu, fii puu tuwë go a wan së ala. Biga hii fa i si de dë ku unu a tafa sindosindo ta njan ku unu makandi naandë, piizii u deseei tö nöö de ta suku. ¹⁴ De ta tuwë wojo ta luku dee mujëe u de kisi tja go booko Gadu wëti. De an ta kaba seei u du hogi möönsö. Sö dee sëmbë naandë dë e.

Fa de sai dë, de ta suku u hai dee sëmbë dee an dë sö taanga a di biibi tja go a de, fu de libi hogilibi kuma de. Nöö di langa bëe u möni di de abi, hën buta de de lei fa u de wini möni a sëmbë tee de ko basi fëen. Mi taki da unu taa di siba u Gadu dë a dee lö sëmbë dë liba e.

¹⁵ Nöö dee sëmbë u ta taki aki, de kumutu a Gadu pasi gaanduwe kaa. De lasi go ta libi kumafa di mii u Beoli de kai Biliam bi ta libi e. Biga Biliam bi lobi möni tefa an bi a' toobi u du hogi faa feni ën. ¹⁶ Ma wan bi jei di soni bi pasa ku ën nö? Di mbeti de kai buliki a ta waka nëen liba dë, hën musu bia fan ku ën a libisëmbë tóngö. Nöö sö i si taa di gaan tjabukama u Gadu naandë, nöö wan buliki hën Gadu bi musu tei bai ën puu a di wisiwasi fasi fëen di a ta waka dë, ufö a sa jei.

¹⁷ Wë nöö dee lö poipoi leima dee mi ta taki aki, be mi konda soni u de da unu möön kumafa de dë. De dë kuma wan kiiki ka i nango ta ba wata fii bebe, nöö hën i naki te i go dou, a dëe koti kalalaa. Ja feni wata nëen fii bebe möönsö. Sö dee lö sëmbë dë dë e. De dë kuma te tjuba baaka faa kai fii feni wata, te wan pisi wan gaan ventu ko böö ën vuuu tjëen pasa fiaa, ja feni wata möönsö. Sö dee sëmbë i si naandë dë. Hën mbei Gadu seeka wan gaan dungu kamian faa tuwë de go.

¹⁸ Dee lö sëmbë dë, de ta waka ta poolo ta taki sösö ta njan buka. Nöö fu di de sabi taa hogi pakisei ta dë a libisëmbë hati kaa, hën de ta taki soni nöömö fu de weki dee hogi pakisei dë. Biga de ta suku dee sëmbë dee bi kumutu djunsudjunsu a hogilibi basu, u de toona tja de go ta du hogi möön. Sö dee sëmbë aki hogi tjika e. ¹⁹ De ta paamusi de taa ee de ko nama ku de, nöö de o dë fiifi, de aan fu hoi wëti möön. Ma hii fa i ta jei naandë, deseei an dë fiifi e. Hogilibi wini de buta nëen basu gaanduwe. Biga di soni di ja sa kumutu nëen basu, nöö i da saafu fëen kaa.

²⁰ Wë nöö mi taki e, so u dee sëmbë aki bi kumutu a dee poipoi libi u di goonliba aki basu te de kaba. Biga de bi ko sabi Jesosi Keesitu di dë u Masa ku u Heepima. Hën de toona sai dë ta du sösö teefa hogilibi toona wini de möön, de ko möön hogi möön leki fa de bi dë a fesi.

²¹ Wë mi taki e, a bi sa möön bëtë ee de an bi sabi fa u de libi bunu a Gadu wojo wan daka, möön leki de ko sabi ën te de kaba hën de bia toona go a dee awoo libi u de go ta booko Gadu wëti möön. Di dë hogi poi e, dee sëmbë. ²² Sö wan sëmbë, i sa maakëen leti kumafa de ta koti wan nongö taa, di soni dagu balaki, hën seei a toona go njan. Söseei de taa i wasi hagu a wata te i kaba, hën a toona go logoda a pötöpötö dendu möön.

Dee sëmbë i si u ta taki aki, nöö sö de dë e.

3

Aki ta taki taa sëmbë o mbei

de fa, fu di de ta biibi taa

Masa Jesosi o toona ko.

¹ Sö wë un haika, dee lobi mati u mi naandë, disi mbei di u tu pampia di mi ta sikifi da unu kaa. Nöö a hii de tu pampia tuu mi ta konda soni a bakafutu da unu, be pakisei fuunu musu dë limbolimbo. ² Nöö mi kë fuun toona mëni dee soni dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi taki, ku dee soni Masa Jesosi u Heepima bi taki tu, dee un bi jei a u de Tjabukama fëen seei buka.

³ A di fosu kamian nöö mi kë fuun sabi taa a di kaba ten nöö wanlö mbeisëmbëfama o ko, nöö de o ta waka a dee taku kë u de hati baka. Nöö de o ta mbei un dee sëmbë u Gadu fa seei.

⁴ De o taa: “Wë di Jesosi bi paamusi taa a o toona ko a di goonliba aki, nöö naasë a dë? Dee gaan sëmbë fuu bi dëdë gaanduwe kaa ma soni an tooka möönsö. De an weki baka möönsö u Gadu musu kuutu de, kumafa un ta taki. Biga sensi Gadu mbei goonliba tee kisi di ten aki, nöö hii soni dë di wan seei fasi eti.” Sö de o ta taki ta tuwë da unu.

⁵ Ma nöö fa de o ta fan dë, kë seei wë de an kë sabi fa soni tooka tjika kaa e. Nöö de an kë sabi tu fa di fan u Gadu abi kaakiti tjika u te a taki wan soni nöö a ta pasa. Biga di Gadu mbei goonliba, nöö hën a fan. Hën wë di fan fëen paati di wata buta hafu a liba, hafu a basu, di goonliba fuu aki ku dee teeja ku dee oto soni u ta si a liba ala tuu fika a mindi. ⁶ Nöö a baka fëen hën Gadu si taa libisëmbë ta libi hogi poi, hën a tei dee wata dë hën a singi hii di

goonliba kaba a sösö pii, be an fika kumafa a bi dē. „Nöö fa dee sēmbē ta fan taa soni an tooka möönsö dē, nöö de an sabi taa sö dee lö soni dē bi pasa nö?”

⁷ Nöö hēn a bakaten, hēn Gadu toona fan möön. A taa di goonliba fuu aki ku dee teeja te dou ku dee oto soni tuu dē a liba ala, de tuu o tjuma kaba wan daka nöömö. Sö a taki buta dē kaa e. Ma nöö fa u dē aki, a ta tjubi dee soni dē eti, be di gaan kuutu daka dou ufö. Biga te wan daka, nöö Gadu o kuutu dee sēmbē dee an bi a’ bisi ku di fan fēēn te a kaba, nöö a o manda de go kaba a sösö. Nöö di juu dē, dee soni u taki dē tuu o tjuma kaba a sösö. Sö Gadu taki buta e, dee sēmbē. ⁸ „Hēn mbei wan musu piki dee sēmbē ta mbei sēmbē fa dē e.

Nöö wa musu pakisei tu taa kumafa libisēmbē ta konda daka aki, nöö sö Gadu hēn a ta konda. Nönö, „Biga a Masa Gadu wojo a dē sö taa wan daka dē kuma wan dusu jaa, wan dusu jaa dē kuma wan daka. Nöö sö e, dee sēmbē.

⁹ Sösei wan musu pakisei kuma de taa fa Masa Jesosi taa a o toona ko dē, nöö a ta buuja poi. Nönö, kwetikweti. Ma pasensi nöö a ta hoi da libisēmbē sö. Fa i si a sai dē, an kē fu na wan kodo sēmbē musu lasi kaba a sösö. Ma a kē u hii sēmbē musu bia de libi ko nēēn, fu de sa kumutu a di sitaafu di u taki dē basu.

Aki ta lei andi o pasa te

Masa Jesosi toona ko.

¹⁰ Söö. Wē dee sēmbē, un musu sabi taa te Masa Jesosi o toona ko nöö a o ko kuma wan fufuuma. Biga na wan sēmbē o sabi di daka. Nöö te a ko, nöö hii dee soni dee dē a liba ala tuu o bai gbou sö paaja go fiaa, de an o dē u si möön seei. Di juu dē, nöö di goonliba aki ku hii dee soni tuu dē nēēn dendu o tjuma gbedede kaba fiaa.

¹¹ Nöö dee sēmbē, di i si dee soni dē o pasa sö, nöö an fiti fuu libi limbolimbo da Gadu nö? ¹² Fa u ta luku di daka dē, nöö un boo ta watji ēn seei ku wai ta biinga ta du soni fu di daka musu ko möön hesi. Biga hii fa i si dee soni u di mundu aki o jö kaba a sösö ku di gaan kendi dē, ¹³ ma nöö wan oto paamusi dē eti e, dee sēmbē. Masa Gadu paamusi u taa wan njunjun goonliba ku wan njunjun mundu o ko a dee di dē kamian. Nöö di njunjun goonliba di o ko dē, nöö hogilibi an o dē nēēn fu poi ēn möönsö e. Nönö. Ma leti libi wanwan nöö o dē nēēn. Sö wē Masa Gadu paamusi u e.

¹⁴ Wē di un ta luku sö wan soni ku wai sö kaa, dee sēmbē, nöö un musu biinga seei fu te Masa Jesosi toona ko, nöö woon dē limbolimbo söndö föutu ku kötöhati nēēn fesi. ¹⁵ Nöö un musu abi ēn a unu pakisei taa fa Masa Jesosi an ko aki eti nöö pasensi a ta hoi da libisēmbē. Biga a kē da de pasi u de kumutu a dee hogilibi u de basu, hēn mbei an ko eti.

„Nöö fa mi ta fan aki taa Gadu o sitaafu hogilibi, „nöö sö nöö u lobi baaa Paulosu ta sikifi tu, ku di gaan fusutan di Masa Gadu dēēn. ¹⁶ Biga hiniwan biifi di a ta sikifi te a dou a dee lö soni aki, nöö sö nöö a ta taki tu. „Hii fa a taki taa Gadu puu u a dee wēti u Isaēli basu, ma hēnseei tu ta lei taa wa musu libi hogs libi möön e.”

Fa dee biifi u Paulosu sai naandē, dee sēmbē, soni dē a de dendu di ja sa fusutan wantewante e. Nöö fēēn mbei dee sēmbē dee an sabi soni tjika ku dee sēmbē dee an dē gingin a di biibi, nöö de ta tei dee fan fēēn tja go a sösö sē. Nöö sö de ta du ku hii dee oto pisi u Gadu Buku tuu. Ma nöö fa i si de ta du ēn naandē, nöö de seei wē de ta kaba a sösö e.

¹⁷ Wē dee sēmbē, di i si un sabi dee soni aki a fesi kaa, nöö un musu köni seei ku dee fasifasi lei u dee sēmbē ta libi söndö wēti naandē. Wan be de kisi unu tja go ku de e, fuun kai kumutu a di bumbuu kamian un sai naandē. ¹⁸ Ma nöö un musu ta da Gadu pasi be a sa lei unu hēn bunuhati möönmöön. Un musu ko sabi Jesosi Keesitu di Heepima fuu möönmöön tu. Biga hēn da u Masa, nöö hēn wanwan tö abi nēbai a mundu fa u dē aki te kisi fu teego. A tan sö.

Di fosu biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Di sëmbë de kai Johanisi, a bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee bi ta waka ta lontu ku ën. (Bakaten de ko ta kai de Tjabukama.) Nöo hën mbei di pampia aki manda da wanlô biibima u Masa Jesosi a dee kamiankamian. A mbei ën da de fu di wanlô ganjansëmbëma bi ko a de ko ta mbei taa Gadu manda de. Ma na Gadu manda de e, ma de ko u ko ganjan dee biibima. Biga de ko ta lei de wanlô poipoi soni ta mindi soni da Masa Jesosi. Hën de toona lei de taa an dë fii hoi Gadu wëti, i sa libi fii kumafa i kë. Hën mbei Johanisi mbei di pampia aki, fa a leti de buta a pasi.

Aki Johanisi ta lei ambë

da Masa Jesosi.

¹⁻² Wë dee sëmbë, fa mi o fan ku unu aki, nöo mi o seti di fan ku wanlô soni u ₁di Sëmbë de ta kai₁ di Wöutu u Gadu. „Hën seei da Masa Jesosi.”

Nöo a bigi u mundu Masa Jesosi bi dë kaa. ₂A bi dë ku Masa Gadu a liba ala teefa juu fëën dou, hën a saka ko a goonliba aki fuu sa si di libi u Gadu tuutuu. Nöo hën di a ko₃, u ku dee otowan fuu bi jei di fan fëën. U bi si ën ku u seei wojo. U panjëen ku u seei maun. Nöo hën u toona ta konda da unu taa di Sëmbë dë, nëen di Libi u Teego dë di Masa Gadu manda da u aki.

³ Nöo dee soni u bi jei dë ku dee u seei wojo bi si, deseeti u toona ta konda da unu aki, fuun musu sa feni di suti libi di u ku Masa Gadu ku ën Mii Jesosi Keesitu ta libi ku u seei. ⁴ Nöo hën i si u ta mbei di pampia aki da unu fuun musu dë waiwai te dou.

Aki Johanisi ta lei de taa ee wan sëmbë dë u Gadu nöo a musu

ta libi limbolimbo.

⁵ Söo. Nöo di Buka di Masa Jesosi bi da u fuu musu toona konda da unu, nöo hën nöo i si u ta konda da unu aki taa Masa Gadu aan na wan piki hogi nëen hati möönsö. A dë limbolimbo te dou. Na wan piki dungu seei dë nëen. ⁶ Nöo ee wan sëmbë i ta libi hogilibi ma i ta mbei taa i ta libi ku Gadu, nöo hën da i ta mindi soni e. Hën da a di së u dungu i dë, biga ja ta libi a wan tuutuu fasi. ⁷ Ma ee u ta libi a di së u limbo kumafa Masa Gadu ta libi limbolimbo, nöo woo ta libi suti ku u seei. Nöo woo dë limbolimbo tu. Biga fu di Jesosi Keesitu, di Mii u Gadu, lasi ën buuu fuu hedi kaa, nöo Masa Gadu ta puu dee hogilibi fuu tuu a u hati fuu ta dë limbolimbo.

⁸ Ma ee u ta mbei taa wa du hogi wan daka, wë nöo u seei u ta ganjan. Nöo hën da wa ta taki di tuu, biga wë u ta du hogi.

⁹ Ma ee u piki taki aai u du hogi tuu, nöo Masa Gadu an o hoi dee hogi du fuu nëen bëë möön. A o ta puu dee hogilibi tuu a u hati nöömö kumafa a bi taki. Wë biga an ta ganjan sëmbë möönsö.

¹⁰ Ma ee u piki taki nöönö wa du hogi wan daka, nöo hën da u ta fia ku Masa Gadu taa a mindi soni da u. Nöo hën da di buka fëen an dë a u hati.

2

¹ Wë dee lobi mii u mi dë, di pampia i si mi ta mbei da unu aki sö, mi ta mbei ën fu wan musu du hogi. Ma ee a ko dë taa un du hogi, nöo un musu sabi taa i abi wan Sëmbë dë a Masa Gadu bandja di ta begi ën da u. Hën da Jesosi Keesitu, di Sëmbë di an du hogi wan daka. ² Nöo hënseei paka di paima da u. Nöo di paima di a paka da u dë, hën da di dëdë a dëdë fuu hedi, fu Masa Gadu an hoi dee hogi du fuu nëen bëë möön. Ma na u wanwan a dëdë paka di paima da e, ma a dëdë pakëën da hii mundu.

³ Nöo ee u ta piki Masa Gadu buka ta libi kumafa a kë, nöo woo sabi tuutuu taa u ku ën dë. ⁴ Ma ee wan sëmbë i ta mbei taa i sabi Masa Gadu ma töku ja ta piki ën buka ta libi kumafa a kë, nöo hën da ja sabi ën. Soni i ta mindi. Di buka u Masa Gadu an dë a i hati. ⁵⁻⁶ Ma ee wan sëmbë i ta piki ën buka nöo hën da i lobi ën tuutuu ku wan hati.

Nöo ee i kë sabi taa i ku Gadu dë, nöo i musu ta luku i libi ee i ta libi bunu. Biga di sëmbë di ku Gadu dë, nöo hën ta libi kumafa Masa Jesosi bi ta libi ₁di a bi dë a di goonliba aki₁.

Aki Johanisi da de

wan njunjun wëti.

⁷ Nöo un dee lobi mati u mi dë, mi ta manda wan wëti da unu aki ₁ta un musu lobi unu seei₁. Nöo an dë wan njunjun wëti e. A dë di awoo wëti di de bi tja ko konda da unu a fesi.

⁸Ma töku a ko dë kuma wan njunjun wëti aluwasi fa a bi dë a fesiten seei. Biga te un ta piki di wëti aki ta lobi sëmbe kumafa Masa Jesosi ta lobi sëmbe, nöö sëmbe ta si andi da tuutuu lobi awaa. Nöö di dungu u bi dë ta pasa, limbo ta ko kaa.

⁹Ma ee wan sëmbe ja lobi dee oto biibima kuma i seepi nöö ja sa konda taa i dë a limbo e. A dungu i dë. ¹⁰Ma ee wan sëmbe i lobi dee oto biibima kuma i seei, nöö hën da i dë a limbo. Soni an dë u bia i hati te nöö i go du hogi. Söseei ja o ganjan di otowan fii faa lasi pasi tu. ¹¹Ma ee wan sëmbe i ta buuse di otowan fii, nöö a dë kuma i ta waka a dungu söndö faja, ja ta si soni. Ja sa' naasë i nango.

Aki ta lei ambë Johanisi

sikifi di biifi da.

¹²Wë un dee mii, mi ta mbei di pampia aki da unu biga Masa Jesosi paka da unu kaa, nöö Gadu an ta hoi dee hogi du fuunu nëën bëë möön.

¹³Nöö un dee gaan womi, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un sabi di Sëmbe di bi dë a seti u mundu.

Wë söseei un dee kijoo, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un wini di didibi kaa.

Nöö un dee piki mii dë, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un sabi u Tata a liba kaa.

¹⁴Nöö un dee gaan womi, mi ta mbei di pampia aki da unu, biga un sabi di Sëmbe di bi dë a seti u mundu.

Dee kijoo mii, mi ta mbei di pampia aki da unu biga un ta biibi taanga a Masa Gadu. Di buka fëen ta dë a unu hati nöömö. Un wini di didibi kaa.

¹⁵Dee mii o, wan musu lobi dee soni u di goonliba aki e, dee an ta kai ku Gadu. Biga ee i ta lobi de, nöö hën da ja ta lobi u Tata Masa Gadu. ¹⁶Biga dee taku kë u libisëmbe hati ku langawojo ku gaan fasi, nöö dee lö soni dë dë soni u goonliba. De an dë fuu Tata Masa Gadu.

¹⁷Nöö a a' wan daka di goonliba aki o kaba ku hii dee lö libi dë tuu fia. Ma dee sëmbe dee ta piki Masa Gadu buka, de, de an o kaba möönsö, ma de o dë u teego.

Aki Johanisi ta bai de taa de musu mëni deseeri ku dee buusema u Masa Jesosi.

¹⁸Dee mii o, di kaba ten u goonliba dou kaa e. Biga de bi taki da unu kaa taa te wan ten wan Gaan Buusema u Masa Jesosi Keesitu o ko a goonliba. Nöö fa u dë aki, u musu sabi taa di kaba juu ta zuntu, biga di fasi u di sëmbe dë dë a sëmbe hati ta wooko kaa. ¹⁹De bi dë ku u a fesi ma de kumutu go u de, biga u ku de an dë di wan. Biga ee u ku de bi dë di wan, nöö de an bi o go. Ma de kumutu go, hën mbei hii mundu si taa u ku de an dë di wan.

²⁰Ma unu, wan dë sö e. Biga Masa Gadu tuwë di Akaa fëen a unu liba kaa. Nöö hën ta mbei un ko sabi fuun wegë dee buka luku undi da ganjan wan ku undi da tuutuu wan.

²¹Wë nöö fa i si mi ta mbei di pampia da unu aki, na fu di wan sabi dee tuutuu soni u Masa Gadu mbei e, ma fu di un sabi de. Nöö un sabi taa di Buka u Masa Gadu ku di buka u dee ganjansëmbe an dë di wan. ²²Biga di sëmbe di o ko ta fia taa Masa Jesosi nëën da di Paamusi Kõnu Masa Gadu manda ko da u aki fuu ta biibi ën, nöö di sëmbe di ko taki sö, hën da wan ganjansëmbe. A dë buusema seei u Masa Jesosi. An kë u Tata Masa Gadu, nöö an kë di Womi Mii fëen tu.

²³Nöö ee wan sëmbe ko ta fia taa Masa Jesosi an dë di Womi Mii u Gadu, nöö Masa Gadu hën Tata an o dë ku di sëmbe dë seei. Ma ee wan sëmbe i ta piki taa: "Aai, Masa Jesosi Keesitu hën da di Womi Mii u Masa Gadu tuu," nöö hën Tata o dë ku i.

²⁴Nöö dee mii, di Buka de bi taki da unu a fesi, hën un musu ta hoi a unu hati ta biibi nöömö e. Nöö te un du sö kaa, nöö unu ku di Womi Mii u Masa Gadu ku ën Tata tuu o nama ko dë di wan fu nöömö. ²⁵Nöö Masa Gadu o da unu di soni di a paamusi u, hën da di njunjun libi fëen di a o da u fuu ta libi nöömö u teego.

²⁶Fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi ta mbei ën fu dee ganjansëmbe hedi e, fu di de ta biinga u ganjan unu. ²⁷Ma unu, fa un sai dë, Masa Gadu tuwë di Akaa fëen a unu liba kaa, nöö hën ta dë a unu hati nöömö. Wan a' fanõudu fu sëmbe lei unu möön biga di Akaa ta lei unu hii soni. Nöö fa a ta lei unu soni dë, a ta lei unu tuutuu soni e. An ta ganjan unu. Nöö fëen mbei un musu ta dë a Masa Jesosi leiki nöömö, kumafa a taki da unu. Wan musu bia toona disëen möönsö.

²⁸Aai, sö a dë tuu, dee mii. Fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dë, nöö wan musu disëen möönsö e. Biga a a' wan daka nöö a o toona ko a goonliba aki. Nöö te a ko, nöö ee u bi tan nëën leiki nöö wa o dë pantapanta. Sen an o kisi u fuu waka go nëën fesi.

²⁹Wë nöö di un sabi taa Masa Gadu hën an ta du hogi möönsö, bunu wanwan nöö a ta du, nöö un musu sabi taa dee sëmbe dee ta libi bunu nöö de da mihi fëen gbelingbelin.

3

Aki Johanisi ta lei de u de libi kuma de da mihi u Gadu.

¹ Dee sɛmbɛ o, de ta kai u Masa Gadu mii e. Nöo sö a dɛ. U da mii fɛɛn tuu. Wɛ nöo ee u ta tja di nɛ taa u da Gadu mii, nöo nɛɛn da Masa Gadu lobi u te na soni nö? Ma nöo dee sɛmbɛ dee an sabi Masa Gadu, de an sa sabi soni fuu. Biga ee ja sabi soni fu wan tata, nöo ja o sabi soni fɛɛn mii tu.

² Wɛ dee lobi mati u mi dɛ, fa u dɛ aki u da miii u Masa Gadu tuu. Nöo wa sabi fa woo dɛ eti e. Ma u sabi nöo taa te a o ko nöo u seei wojo o si ɛn kumafa a dɛ, nöo woo tooka ko kuma hɛn seei. ³ Nöo ee u dɛ ku di mɛni aki, nöo woo ta biinga u hogi musu kumutu a u hati, fuu ko dɛ limbolimbo kumafa Masa Jesosi seei dɛ limbolimbo. ⁴ Biga di sɛmbɛ di ta du hogi, nöo hɛn ta booko dee wɛti u Masa Gadu. Biga hogilibi hɛn ta booko wɛti. ⁵ Ma nöo u sabi taa Masa Jesosi bi ko a di goonliba aki u ko paka puu hogi a u liba da u.

Fa Masa Jesosi sai dɛ, dee mii, na wan piki sundju seei dɛ nɛɛn hati e. Hii ɛn hati tuu dɛ limbolimbo, biga an du hogi wan daka. ⁶ Fɛɛn mbei ee i ku Masa Jesosi nama ko di wan, nöo ja o sa ta libi hogilibi nöömö. Biga di sɛmbɛ di ta libi sö an sabi Masa Jesosi. An ta fusutan soni fɛɛn möönsö.

⁷ Wɛ nöo un dee mii dɛ, un haika e. Wan mbei sɛmbɛ ganjan unu. Biga di sɛmbɛ di ta libi leti kumafa Masa Gadu kɛ, hɛn da bumbuu sɛmbɛ kuma Masa Jesosi Keesitu. ⁸ Ma ee wan sɛmbɛ libi an ta kai ku Gadu wɛti, nöo sɛmbɛ u di didibi di dɛ e. Biga di didibi bi ta libi hogi nöömö, sensi a fesiten tee kisi tide. An disa möönsö. Hɛn mbei di Womi Mii u Masa Gadu ko a di goonliba aki faa poi dee wooko u di didibi.

⁹ Fɛɛn mbei ee wan sɛmbɛ dɛ miii u Gadu nöo an sa ta libi a wan fasi nöömö di an ta kai ku Gadu. Biga Gadu dɛɛn wan hati kuma di fɛɛn seei di a abi, hɛn mbei an sa ta libi hogi libi nöömö biga Masa Gadu hɛn dɛɛn Tata. ¹⁰ Nöo ee i kɛ sabi ambɛ da dee mii u Gadu ku ambɛ da dee mii u didibi, nöo i luku a di libi u de nöo joo sabi. Biga di sɛmbɛ di an ta libi bunu, nöo hɛn an sa dɛ mii u Gadu e. Söseei ee wan sɛmbɛ ja ta lobi di otowan fii, nöo ja dɛ Masa Gadu mii tu. ¹¹ Wɛ biga di awoo buka di un bi ta jei a fesi te kisi tide, nöo hɛn da disa: u musu ta lobi di otowan fuu.

¹² Nöo wan musu abi hogihati kuma Kain. Kain bi dɛ sɛmbɛ u didibi, hɛn mbei a a' hogihati tefa a kii ɛn baa. Nöo faandi mbei a kii ɛn? A kii ɛn fu di hɛn baa bi ta libi bunu, hɛn mbei a haun ku ɛn tefa a kii ɛn.

¹³ Wɛ nöo dee sɛmbɛ, fɛɛn mbei te u si wan sɛmbɛ ta buuse u, nöo an musu bigi da u. Biga dee sɛmbɛ dee an dɛ a di sɛ u Masa Gadu, nöo de an o lobi u möönsö.

¹⁴ Ma u, u feni wan njunjun libi a Gadu. A fesi u bi dɛ kuma dɛdɛ sɛmbɛ ma u bi ta böo nöo. Ma fa u ko dɛ aki, u sabi taa u feni wan njunjun libi biga u ko ta lobi dee sɛmbɛ u Masa Jesosi.

Ma di sɛmbɛ di ta buuse di otowan fɛɛn, nöo hɛn an kumutu a di sɛ u dɛdɛ ko a libi eti e. ¹⁵ Biga ee wan sɛmbɛ i buuse di otowan fii, nöo hɛn da wisihatiböo i abi. Nöo un sabi taa ee wan sɛmbɛ i a' wisihatiböo, nöo ja abi di teego libi u Masa Gadu möönsö.

¹⁶ Dee mii o, ee u kɛ saandi da lobi, nöo u musu luku a Masa Jesosi Keesitu, fa a bi tei di dɛdɛ fuu dɛdɛ paka di paima fuu da u. Hɛn wɛ da lobi e. Nöo söseei u seei tu, u musu dɛ kabakaba fuu sa dɛdɛ da di otowan fuu. ¹⁷ Ma ee wan sɛmbɛ i dɛ nöo i a' dee soni u goonliba aki, nöo hɛn i si otowan fii ta pena fu di aambi soni ma ja dɛɛn soni möönsö, nöo di sɛmbɛ dɛ ja lobi Masa Gadu e.

¹⁸ Wɛ nöo dee mii u mi dɛ, wan musu ta lobi sɛmbɛ ku buka wanwan e, ma a musu dɛ u si a i libi tuutuu. ¹⁹ Nöo te u ta lobi sɛmbɛ ta libi bunu ku de, nöo u sabi gbelin taa u dɛ a di sɛ u Masa Gadu, nöo wa o fɛɛ ɛn fuu go nɛɛn fesi. ²⁰ Ma aluwasi u seei hati taki da u taa wa libi bunu, ma töku Gadu hei möön libisɛmbɛ hati e. A sabi hii soni.

²¹ Ma nöo ee hati fuu taki da u taa u ta libi bunu, nöo woo sa waka waiwai go a Masa Gadu fesi. ²² Nöo woo feni dee soni u ta hakisi, biga a si taa u ta piki ɛn buka ta libi kumafa a kɛ.

²³ Nöo di buka fɛɛn di u musu piki nöo a dɛ tu fasi. Di fosu wan dɛ taa u musu biibi taa Jesosi Keesitu hɛn da di Womi Mii u Masa Gadu. Hɛn da di Paamusi Könu di a manda da u. Nöo di u tu dɛ taa u musu lobi u seei makandi kumafa a bi taki da u kaa. ²⁴ Nöo di sɛmbɛ di ta piki Masa Gadu buka, nöo hɛn ku Gadu dɛ di wan. A ta libi ku Gadu, nöo Gadu ta libi ku ɛn. Nöo u sabi taa sö a dɛ tuu, biga di Akaa u Masa Gadu di a da u aki, hɛn dɛ a u hati ta piki u taa sö a dɛ.

4

Aki Johanisi ta lei de fa fu de musu wegii dee buka luku

ee naasɛ de kumutu.

¹ Wɛ nöo dee lobi mati u mi dɛ, un haika e. Sömɛni sɛmbɛ o ta tja buka ko da unu taa di Akaa u Masa Gadu hɛn manda de ko. Ma nöo wan musu piki ku de wante e. Ma i musu wegii ɛn luku ee naasɛ di lö buka dɛ kumutu, ee Gadu buka, ee didibi buka. Biga fa u dɛ

aki, wanlö hia ganjansëmbëma ta waka ta lontu a hii goonliba ta ganjan sëmbë taa de dë tjabukama u Masa Gadu, ma na tuu seei.

²Nöö ee wan sëmbë da i wan buka taa sö wan soni di Akaa u Masa Gadu taki, nöö hën i kë sabi ee tuu ee ganjan, nöö i musu luku ee unfa a o taki u Jesosi Keesitu. Ee a taa a kumutu a Masa Gadu Köndë ko libisëmbë a goonliba aki, nöö i musu sabi taa a dë Gadu buka tuu. ³Ma ee a fia taa nöö, Jesosi Keesitu na a Gadu a kumutu, nöö i musu sabi taa na buka u Gadu di dë. Hën da wan buka u di buusema u Masa Jesosi Keesitu. Biga de bi taki da unu kaa taa a a' wan daka di Gaan Buusema u Masa Jesosi o ko a goonliba. Nöö fa u dë aki, di fasi fëen dë a sëmëni sëmbë hati ta wooko kaa.

⁴Nöö dee sëmbë u mi dë, un haika e. Unu da sëmbë u Masa Gadu, nöö dee ganjansëmbëma dë an sa feni unu ganjan. Dee lö sëmbë dë an dë a di së u Masa Gadu, de dë a dee soni u di goonliba aki nöö. De ku di didibi tuwë gogo a wan së. Ma un wini de. Wë biga di Akaa u Gadu a unu hati dë abi kaakiti möön leki didibi.

⁵Ma nöö te dee ganjansëmbëma ta fan nöö dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu ta piki de buka, biga di fan u de ta kai ku de.

⁶Ma u, wa dë sö e. U da sëmbë u Gadu. Nöö dee sëmbë dee sabi Gadu, nöö de ta haika u. Ma dee sëmbë dee an sabi Gadu nöö de an ta haika u möönsö.

Nöö sö u ta paati dee buka ta luku fuu sabi undi u de dë u di Akaa u Masa Gadu, ku undi u de dë u di Buusema fëen.

⁷Wë nöö un dee lobi mati u mi dë, un boo lobi u seei e. Biga Masa Gadu hën abi lobi. Nöö di sëmbë di ta lobi di otowan fëen, hën da miii u Gadu. Hën sabi Masa Gadu. ⁸Ma di sëmbë di an ta lobi di otowan fëen hën an sabi Gadu e. Biga Masa Gadu, hën hatiböö da lobi. ⁹Nöö u si taa Masa Gadu lobi u tuu. Biga a tei di wan kodo Womi Mii fëen tö di a abi, manda ko a di goonliba aki fuu sa feni di teego libi u Masa Gadu.

¹⁰Dee sëmbë o, ee i kë saandi da lobi, nöö ja musu luku a di fa u lobi Gadu e, ma i musu luku a di fa Gadu lobi u. Biga a tei di wan kodo Womi Mii fëen manda ko a di goonliba aki ko tei di dëdë fuu dëdë fu an hoi dee hogidu fuu nëen bëë möön. ¹¹Wë nöö, un dee lobi mati u mi dë, di Masa Gadu lobi u sö kaa, nöö an fiti fuu lobi u seei tu nö?

¹²Na wan libisëmbë si Masa Gadu wan daka e. Ma te u ta lobi u seei makandi, nöö hën da Masa Gadu ta dë a u hati. Nöö fa i si u ta lobi u seei dë, nöö di lobi u Gadu di u abi a u hati o ko dë telutelu.

¹³Biga wë Masa Gadu tuwë di Akaa fëen a u liba kaa, nöö fëen mbei u sabi taa u ku ën dë. U ku ën ko di wan. ¹⁴Nöö u seei bi si Masa Jesosi tuu di a ko. Nöö fa u si ën dë, nöö hën u toona tei ta konda da lanti taa u Tata Masa Gadu manda di Womi Mii fëen ko a di goonliba aki tuu, faa ko dë di Heepima u hii mundu. ¹⁵Nöö di sëmbë di piki a lanti taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Gadu tuu, nöö di sëmbë dë, hën ku Gadu ta libi makandi. De ko di wan.

¹⁶Wë fa u ta taki aki, nöö hën mbei u ko sabi tuutuu taa Gadu lobi u. Biga Gadu, hën abi lobi. Nöö di sëmbë di ta lobi di otowan fëen, hën ku Masa Gadu ko di wan kaa. ¹⁷Nöö fa u ku ën ko di wan aki, di lobi di u lobi ën, möönmöön a o ta göö ta ko tee a ko dë ku telu. Nöö te u ku Masa Jesosi ko miti fesi ku fesi a di Gaan Kuutu Daka, nöö wa o dë fëëfëëfëë. Biga fa u dë a goonliba aki seei, ma libi fuu djeesi di fëen kaa.

¹⁸Haika e, dee sëmbë. Di soni de ta kai lobi, hën ku fëëë an ta koti e. Biga ee wan sëmbë lobi i ku hii ën hati kumafa Gadu kë, nöö ja o fëëë ën. Ma te i si i fëëë wan sëmbë, nöö di soni mbei i ta fëëë ën, i pakisei taa a sa du i wan hogi. Nöö fa i si i ta fëëë ën dë, nöö hën da di lobi makei.

¹⁹Wë nöö dee sëmbë, Masa Gadu hën fosu lobi u, nöö hën mbei u seei sa toona lobi otowan tu. ²⁰Nöö ee wan sëmbë i dë nöö ja ta lobi dee otowan fii ma i ta mbei taa i lobi Gadu, nöö hën da soni i ta mindi. Biga di sëmbë i ta si ku i wojo mii dë hën ja lobi, nöö unfa i sa lobi Gadu di ja si ku wojo wan daka? ²¹Biga Masa Jesosi seei da u di wëti aki taa: "Ee i lobi Masa Gadu, nöö söseei i musu u lobi di otowan fii tu."

5

¹Wë nöö ee wan sëmbë i ta biibi taa Masa Jesosi hën da di Paamusi Könu di Masa Gadu manda da u aki tuu, nöö hën da i dë wan mii u Gadu. [Hën da i Tata.]

Wë nöö ee i lobi wan tata, nöö joo lobi dee mii fëen tu. ²Nöö ee u lobi Masa Gadu ta piki ën buka, nöö hën da u ta lobi dee oto mii fëen kaa. ³Biga ee u lobi Masa Gadu tuu, nöö woo hoi dee wëti fëen dee a da u fuu hoi. Nöö dee wëti fëen an hebi da u poi. ⁴Biga hii u dee mii u Gadu feni di kaakiti kaa fuu tai hati disa di hogi libi di sëmbë ta libi a di goonliba aki. Biga di biibi di u dee mii u Gadu ta biibi a Masa Jesosi, hën ta wini hogi du. ⁵Nöö dee sëmbë dee ta biibi taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Gadu, nöö de nöö sa abi taihati u de disa dee hogi du u di goonliba aki.

*Aki Johanisi konda soni u de**dii kotoigi u Masa Jesosi*

⁶ Wē nōo dee mii, Jesosi Keesitu hēn da di Sēmbē di ko a goonliba tuu. Nōo ee i kē fia, nōo i luku fa soni waka a di wata dopu fēen, ku di dēdē fēen di a dēdē lasi ēn buuu fuu hedi. Nōo te i luku ēn te i kaba nōo joo si taa hēn da di Womi Mii u Masa Gadu di ko a goonliba tuu. Nōo na di dopu fēen wanwan nōo fii musu mēni e, ma i musu mēni di dēdē fēen ku di dopu fēen tuu. Biga di wan soni nōo di Akaa fēen ta taki ku de, taa Masa Jesosi hēn da di Womi Mii u Masa Gadu tuutu. Nōo di Akaa an ta mindi soni, tuutu soni nōo a ta taki. ⁷⁻⁸ Sōo. Nōo a dē sō taki taa di dopu fu Masa Jesosi, ku di dēdē fēen di a dēdē lasi ēn buuu fuu hedi, ku di Akaa fēen, de dii soni dē tuu dē kotoigi ta taki da u gbelingbelin taa Masa Jesosi hēn da di Womi Mii u Gadu tuu.

⁹ Wē nōo ee i guwenti u piki te libisēmbē taki soni da i, nōo te Masa Gadu taki soni da i wē? Na i musu piki ēn mōon eti nō? Biga Gadu buka hebi mōon libisēmbē buka. Nōo di soni di a ko taki da u aki, hēn da Masa Jesosi da di Womi Mii fēen. ¹⁰ Nōo di sēmbē di ta biibi a Masa Jesosi liba, a sabi te dou nēen hati dendu taa tuu, Masa Jesosi da di Womi Mii u Gadu.

Ma di sēmbē di an ta biibi a Masa Gadu, nōo hēn ta sōsō ēn. Biga a ta mbei taa Gadu mindi soni fu di a taa Masa Jesosi hēn da di Womi Mii fēen.

¹¹ Nōo Masa Gadu taki tu taa a da u wan njunjun libi kaa fuu libi u teego. Nōo di libi dē, a di Mii fēen nōo u sa feni ēn. ¹² Nōo ee wan sēmbē i nama ku di Womi Mii u Gadu dē, nōo ii feni di njunjun libi dē kaa e. Ma ee ja nama ku ēn, nōo ja abi di libi dē mōonsō.

Aki Johanisi tapa di biifi.

¹³ Wē dee mii o, mi mbei di pampia aki sō manda da un dee sēmbē ta biibi a di Womi Mii u Masa Gadu liba, fuun musu sabi taa di njunjun libi u teego u ta taki aki, nōo un abi ēn kaa. ¹⁴ Nōo u sabi tu taa te u begi ēn wan soni, nōo ee di begi kai ku di pakisei fēen, nōo a o jei. ¹⁵ Nōo te u sabi taa a jei u kaa, nōo woo dē ku di sabi nōomō taa a o da u di soni di u begi ēn dē.

¹⁶ Nōo ee i si taa di otowan fii ta du hogi, ma nōo di hogi di a ta du dē an bigi poi fu Masa Gadu musu sitaafu ēn kii, nōo i musu begi Gadu dēen be a toona dēen libi. Ma a a' di hogi fii du di musu mbei Gadu kii i puu, nōo nēen u ta taki. Ma ee a sa mbei a fika ku libi, nōo i musu begi dēen. ¹⁷ Te i pasa Masa Gadu buka hēn wē da i du hogi kaa e. Ma a a' di hogi fii du an bigi poi fu Masa Gadu musu kii i fēen hedi.

¹⁸ Nōo u sabi taa wan mii u Gadu an sa ta libi hogilibi nango nōomō, biga Masa Jesosi seei ta tjubi ēn u di didibi an sa feni ēn du hogi.

¹⁹ Wē nōo dee mii, u sabi taa u dē sēmbē u Masa Gadu, nōo hii dee oto sēmbē u di goonliba aki tuu dē a didibi basu. ²⁰ Nōo sōseei u sabi tu taa di Womi Mii u Masa Gadu ko kaa, faa da u fusutan fuu sa sabi di tuutu Gadu. Nōo fa u dē aki, u ku di tuutu Gadu ko di wan kaa. Biga u ku di Womi Mii fēen, Jesosi Keesitu, ko dē di wan. Nōo di tuutu Gadu dē, hēn wē abi di libi u teego faa da u.

²¹ Sōo. Wē dee mii u mi dē, „na soni mōonsō mōon leki, un mēni unu seei, fu wan waka a dee ganjanganjan gadu u goonliba aki baka e. A tan sō.

Di u tu biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi u di Tjabukama u Masa Jesosi de kai Johanisi. Nöo a di biifi aki a ta kai ën seei Gaan Sëmbë u keiki. Nöo a mbei di biifi manda da wan mujëë. Ma fa a taa mujëë dë, nöo wa sabi ee mujëë tuu, ee keiki a ta kai sö.

Nöo di biifi aki ku di fosuwan di Johanisi sikifi, di wan soni nöo de tuu taki.

¹ Wë di pampia aki, di Gaan Sëmbë fu keiki hën ta mbei ën manda gaan odi da wan mujëë di Masa Gadu tei u ko sëmbë fëën. Mi ta mbei ën dëën ku dee mii fëën tuu, taa mi dë.

Wë nöo dee sëmbë, fa mi ku unu dë a di biifi aki, nöo mi lobi unu tuutuu e. Ma na mi wanwan, ma mi ku hii dee sëmbë dee sabi di tuutuu lei u Gadu, mi ku de tuu lobi unu. ² Biga di lei u Gadu u ta taki aki, nöo hën ta dë a u hati nöömö, an o kumutu möönsö.

³ Nöo mi ta manda gaan odi da unu taa fa u ta waka a dee lei dë baka ta lobi dee otowan fuu makandi, nöo u Tata Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu, di Womi Mii fëën, tuu o libi ku u ku de bunuhati. De o a' tjalihati fuu, nöo de o da u böö.

⁴ Nöo di mi ko aki, nöo hën mi ko si wanlö mii fii, nöo de ta libi a dee tuutuu lei u Gadu leti kumafa u Tata Masa Gadu manda u fuu libi. Nöo di mi si sö, nöo mi wai seei.

⁵ Söö. Wë Mujëë, haika e. Mi kë da i wan wëti aki, ma na njunjun soni a dë e. Di awoo wëti fuu di de bi konda da u a fesi, nöo hën nöo. Hën da u musu lobi u seei. ⁶ Nöo di lobi u ta taki aki, nöo hën da u musu ta piki di buka u Masa Gadu ta libi kumafa dee wëti fëën ta taki. Nöo u musu lobi dee otowan fuu ta libi bunu ku u seei. Hën da di wëti kaa e.

⁷ Nöo di soni mbei mi taki sö, fu di wanlö hia sëmbë ta waka ta lontu ta mindi soni taa Jesosi Keesitu an bi ko dë libisëmbë a goonliba aki. Nöo dee sëmbë dë, de da ganjansëmbëma e. De da buusema u di Paamusi Könu Masa Gadu manda ko da u. ⁸ Nöo un mëni unu seei ku de e, fu wan musu lasi di bunu un ta suku a Masa Gadu dë. Un musu ta mbei möiti fuun feni dee paima fuunu tuu ku telu.

⁹ Nöo ee wan sëmbë i disa dee soni dee „Masa Jesosi, Keesitu bi lei i nöo hën i go tei wanlö oto soni ta biifi, nöo Masa Gadu an o dë a soni fii möön e. Ma di sëmbë di ta biifi di tuutuu lei nango nöömö, nöo Masa Gadu ku di Womi Mii fëën tuu o dë ku i.

¹⁰ Nöo fëën mbei ee wan sëmbë tja wan oto buka ko a unu di an ta kai ku di buka u Masa Jesosi, nöo di sëmbë dë wan musu tei ën buta a unu wosu seei. ¹¹ Biga te i ta kisi ën ku wai, nöo a o dë taa i ku ën tuu ta du di hogi makandi.

¹² Söö. Wë nöo mi abi sëmëni soni a mi hati fu mi taki da unu eti, ma ma kë sikifi de e. Mi seei kë ko a unu, be mi ku unu miti fan fesi ku fesi, nöo woo dë waiwai te dou.

¹³ Söö. Wë na soni möönsö möön leki dee mii u di lobi sisa fii, di Gadu tei ko sëmbë fëën tu, manda gaan odi da i taa de dë bumbuu.

Di u dii biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Disi mbei di u dii biifi u di Tjabukama u Masa Jesosi de kai Johanisi. Nöo a di biifi aki a toona ta kai en seei di Gaan Sëmbë u keiki möön, nöo a mbei en manda da wan womi de ta kai Gajusi. Nöo a ta taki soni u dee sëmbë dee ta tja di Buka ta paaja, ufö a ta taki u wanlö oto sëmbë möön.

¹ Wë di pampia aki, di Gaan Sëmbë u keiki hën ta mbei en manda gaan odi da di lobi mati fëen de kai Gajusi, taa a dë. Fa mi ku i dë a di biibi aki, nöo mi lobi i tuutuu seei, mati. ² Nöo i musu dë bumbuu e, leti kumafa mi sabi taa di akaa fii dë bumbuu kaa. Hii soni fii tuu musu dë tololo a pasi.

³ Nöo fa mi dë aki, mi dë waiwai ku i o. Biga dee sëmbë fuu ta ko ta gafa i da mi aki taa i ta libi bunu, i ta waka a di pasi ta piki di lei u Masa Gadu ku hii i hati. ⁴ Wë nöo te mi ta jei sö taa dee mii u mi ta piki di lei u Masa Gadu, nöo mi ta wai te na soni. Soni seei an dë a goonliba di ta da mi wai kuma di dë.

⁵ Wë mati Gajusi, di bunu di i ta du dee bakama u Masa Jesosi dë, nöo a dë wan gaan bumbuu wooko seei e. Biga dee awoo sabima fii ku dee njunjun sëmbë dee ja sabi tuu i ta sölugu. ⁶ Nöo dee sëmbë i ta heepi dë, nöo de ta ko ta konda da u dee biibima aki taa sö i ta libi bunu ku de. Nöo sö Gadu kë fii libi tu e, mati. Ja musu disa möönsö, biga sö de ta waka ta lontu a di wooko liba. ⁷ Fa de dë a pasi nango dë, nöo fu Masa Jesosi hedi wë e. Nöo de an ta suku heepi a dee sëmbë dee an ta biibi. ⁸ Hën mbei u dee sëmbë u Masa Jesosi musu heepi de e. Nöo hën da u ku de tuu ta dë a di wooko u Masa Gadu makandi ta tja di lei fëen ta paaja.

⁹ Söö. Wë nöo haika e. Mi bi mbei wan pampia manda da un dee sëmbë u Masa Gadu dë kaa. Ma di sëmbë de kai Dioteefesi aan toobi ku u. A kë hënseei musu dë fesima a di keiki, nöo an kë piki taa mi a' taki a unu liba möönsö. ¹⁰ Nöo te mi ko a unu ala, nöo woo kuutu di soni naandë. Biga a ta kosi mi a baka ta mindi soni da mi. Nöo an tjikëen eti e. Hën a toona ta du hogihogi ku dee sëmbë ta waka ta paaja di buka u Masa Jesosi, dee ta ko a unu dë. Biga te de ko dë, nöo an ta kë ta hoi de. Nöo te dee otowan kë heepi de, nöo a ta tapa de tu. A di keiki seei a ta jaka de ta puu, fu di de kë heepi dee wakama.

¹¹ Nöo mati, fa i si i dë a goonliba aki, na djeesi dee lö sëmbë dee ta du hogi naandë e. Ma i musu djeesi dee sëmbë dee ta du bunu. Biga di sëmbë di ta libi bunu ku sëmbë, nöo hën da sëmbë u Masa Gadu. Ma di sëmbë di ta libi hogi ku sëmbë nöo an sabi Gadu e.

¹² Nöo di womi de kai Dëmëtusi, fa a sai dë, nöo hii sëmbë ta gafëen taa a dë bumbuu sëmbë. Wë nöo sö a dë tuu, biga libi fëen ta kai ku di lei u Masa Gadu. Mi seei si en sö tu hën mi taki en da i, nöo i sabi taa ma o ganjan i.

¹³ Wë nöo mi a' wanlö hia soni a mi hati u mi taki da i eti, ma ma kë sikifi de a pampia manda da i. ¹⁴ Mi seei kë ko a i hesihesi, be mi ku i sa fan fesi ku fesi.

¹⁵ Söö. Wë na soni möönsö e, mati, möön leki hati fii musu ta dë bööböö. Nöo dee mati fuunu aki manda gaan odi da i ku hii dee mati fuu dee dë a i ala tuu, hiniwan sëmbë ku fëen odi.

Di biifi u Judasi

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki sò, wan biibima de kai Judasi hèn sikifi ën, nöö de si kuma a bi dë wan u dee baaa u Masa Jesosi.

Nöö di soni mbei a mbei di pampia aki. A ko sabi taa wanlö leima ko a wanlö biibima u Masa Jesosi ko ta taki taa fa Masa Jesosi bi dëdë paka dee hogi du da de, nöö an dë u de ta hoi wëti möön. De sa libi hogilibi kumafa de kë. Sò dee leima ta lei dee biibi sëmbë. Nöö hèn Judasi ta bai de taa de an musu piki di soni dë, biga an dë sò. Nöö hèn a hai sòmëni oto u fesiten konda da de kumafa Gadu bi sitaafu wanlö sëmbë dee bi du hogi.

Nöö ee Gadu bi sitaafu dee sëmbë u fesiten ala, nöö hèn da ee sëmbë du hogi pasëën buka fa u dë aki, nöö sò a o sitaafu de tu. Sò Judasi ta bai dee sëmbë. Nöö a ta konda da de fa dee leima naandë hogi tjika tu, de an dë soni u futoo.

Nöö di a ko faa tapa di biifi, hèn a taki da dee biibima taa be de libi kumafa a fiti. Nöö hèn a gafa Masa Gadu dëen tangi.

Nöö hèn da di biifi aki.

Aki di biifi seti.

¹ Söö. Wë dee sëmbë, mi Judasi wë ta sikifi di pampia aki manda da un dee sëmbë dee u Tata Masa Gadu kai ko dë sëmbë fëen apaiti. Fa mi dë aki, mi dë wan futuboi u Jesosi Keesitu, nöö mi da wan baaa u Jakobosi tu.

Dee sëmbë, Gadu lobi unu e, nöö a ta tjubi unu a Masa Jesosi. ² Nöö a musu dë ku unu te tjika, ku ën lobi, ku ën tjalihati, ta da unu böö.

Aki Judasi ta taki soni u dee ganjansëmbëma.

2 Pet. 2:1-17

³ Wë dee sëmbë, mi bi dë kabakaba këë seei u mi sikifi soni da unu möön fini u di fa Gadu ta puu u ku unu makandï a hogi basu ta heepi u a hii soni, ma nöö mi ko si taa a möön bunu mi sikifi wan hii oto soni da unu.

Mi taki e, dee sëmbë, un musu biinga seei da di Buka u Gadu di a buta a u dee sëmbë fëen maun fuu biibi aki. Fa a da u di buka di wan pasi dë sò kaa, nöö u musu hoi ën sò e. Wan musu mbei sëmbë tookëen da u möönsö.

⁴ Nöö di soni mbei mi taki sò. Mi jei taa wanlö sëmbë fusi saapi ko dë leti a unu dendu dë söndö un sabi, nöö dee lö sëmbë dë an dë ku Gadu a wan sè möönsö. Biga di fa Gadu libi ku u ku ën bunuhati fuu kumutu a wëti basu aki, nöö hèn de ta tei tja go a söös sè. De taa Gadu puu u a wëti basu kaa, nöö u sa du hii hogi fa u kë. Biga wëti an dë u sitaafu u möön. Sò dee sëmbë dë ta taki, nöö sò de ta libi tu. De an ta kë piki möönsö taa Jesosi Keesitu hèn nöö da Takima a hii sëmbë liba. Hèn nöö da u Masa.

Wë nöö mi taki da unu seei gbelin, taa fa de ta libi dee lö libi dë, nöö Gadu o kuutu de da sitaafu nöömö. Sò a bi sikifi gaanduwe kaa.

Aki a ta toona mëni de a wanlö sëmbë Gadu bi sitaafu.

⁵ Dee sëmbë, mi kë toona mëmbë unu a wanlö soni bi pasa, hii fa mi sabi taa un sabi de kaa.

Wan bi jei fa Gadu bi puu dee Isaëli sëmbë fëen a dee Egepiti sëmbë basu mbei de ko fii nö? Ma nöö bakaten, sòmëni u de an bi kë biibi ën möön, nöö hèn a manda dëdë go kii de wante.

⁶ Nöö un bi jei tu taki taa so u dee basia u Masa Gadu Köndë an bi kë tan a dee kamian ka Gadu bi buta de, hèn de kumutu go ta du di soni de kë. Nöö hèn wë Gadu kisi de buta a wan gaan dungu kamian tai de ku këti gingin te de an sa kumutu. Nöö a dë ta luku te di gaan kuutudaka dou bifö a o kuutu de da de sitaafu awaa.

⁷ Nöö un bi jei tu fa dee sëmbë u Sodom ku Gomola ku dee oto köndë sëmbë a de bandja naandë bi ta libi. Hiniwan hogi hangi bi ta ko a de hati de ta tei waiwai, te de poi hii dee wëti dee Gadu buta u fa womi ku mujëe musu libi. Te dou di juu nöö hèn Gadu an sa tjëen möön, hèn a tjuma dee köndë dë gililili puu gbegedee. Fa u dë aki, dee köndë dë fika kuma wan maaka da hiniwan sëmbë di ta libi dee lö libi naandë taa ee i libi sò nöö söseei Gadu o sitaafu i tu ku di faja di ta kisi nöömö söndö tapa.

Sò wë Gadu bi sitaafu dee peipei sëmbë dë tjika e, fu di de an libi bunu.

Aki a ta taki soni u

dee ganjansëmbëma möön.

⁸ Ma nõo dee sëmbë u ta taki aki, deseei ta libi a di wan seei fasi dë tu. Fa de sai dë, a dë leti kuma sunjan de ta sunjan. Biga de an ta mëni möönsö taa a bakaten de sa kisi sitaafu u di libi de ta libi dë. Fa de ta libi dë, sundju nõo de ta sundju deseei sö, biga de an ta kë dë a tii basu möönsö. Nõo na wan makiti u mundu seei de ta fëë möönsö tu, te dou ku dee hebi tiima dee ta dë a mundu seei de ta kosi ta da gaan buka.

⁹ Ma dee basia u Gadu Kõndë an dë sö. Biga hii fa di hedibasia u de de kai Mikaëli hebi tjika dë seei, ma hënseei an o da dee lö makiti u mundu dë gaan buka e. Biga di hën ku didibi bi ta fia u di dëdë sinkii u Mosesi seei, ma an puu na wan kodo kosi nëen buka kosi di didibi. Ma a taki dëen nõo taa: “Masa hën o du ku i.”

¹⁰ Ma nõo dee oto sëmbë u ta taki aki, fa i si de sai dë, nõo de ta da gaan buka nango nõo, ta kosi hii soni te dou ku dee soni de an sabi seei. De dë leti kuma mbeti. De ta du go dë nõo a kaba ta libi söndö fusutan. Nõo mi taki da unu taa fa i si de ta du dë, poi nõo wë de ta poi deseei kaba a söso sö.

¹¹ Nõo mi taki e, dee lö sëmbë i si naandë, di siba u Gadu kisi de kaa. Biga de abi taangajesi leti kumafa Kain bi abi taangajesi da Gadu tefa a bi hopo du gaan hogi.

Nõo di langabëë u mõni di dee sëmbë abi te kaba, hën wë buta de de kule go ta libi di fafasi libi di Biliam bi libi, fu di hën seei bi abi langabëë u mõni tu.

Fas fa sai dë, nõo de ta mbei taangajesi da Gadu kumafa Koola bi mbei teefa a dëdë wan gaan hogi dëdë leti a di sabana dendu naandë. Nõo söseei dee sëmbë u ta taki aki o kaba a söso kuma Koola tu e.

¹² Fa de sai a unu dendu naandë, de dë leti kuma sumuku udu a otowan dendu. Te un ko sindo fuun njan makandi fu di un lobi unu seei, nõo de aan toobi u de hai ko sindo njan ku unu makandi ta mbei kuma unu ku de dë di wan.

Fa de sai dë, de dë leti kuma wanlö sëmbë ta kiija sikapu ma de an ta da dee sikapu soni u njan. De seei nõo de ta sölugu te de ko fatu.

De dë kuma te tjuba baaka i ta mëni taa a o kai fii feni wata, te wan pisi wan gaan ventu ko böö ën tja go fiaa. Sö dee lö sëmbë naandë dë, fa i si de sai dë. Ee i ta langi a de, nõo ja o feni heepi möönsö.

Fa i si i ta si de dë, nõo de dë leti kuma wan fuuta pau di an ta pai möönsö, te wan pisi a dëë tjakaa fika naandë u de go hön puu tuwë. Mi taki da unu taa sö Gadu o du ku dee lö sëmbë dë tu e.

¹³ Fa de sai naandë, de dë leti kuma pököpökö u sekiwata ta ko ku ën kaakiti, ma sundju nõo a ta tja ko buta a bandja së. Sö dee sëmbë dë ta ko ku kaakiti ma sensen soni nõo de ta tja ko ta puu disa dë.

De dë kuma teeja ta kumutu a tii ko ta waka fanjanfanjan te de kaba a söso fiaa a mundu. Sö dee sëmbë naandë ta waka söndö tii e. Ma mi taki da unu taa Gadu seeka wan gaan dungudungu kamian buta dë ka a o tuwë de go u teego.

¹⁴ Dee sëmbë o, un haika fa di bumbuu sëmbë u fesiten de kai Enöku bi taki kaa u dee lö pei sëmbë aki. Enöku hën mbei di u sëbën u dee bakamii u Adam. Nõo a wan juu dë, Masa Gadu bi dëen wan buka, nõo hën a taa:

Masa ta ko ku wanlö dusudusu sëmbë dee dë fëen seei vö,

¹⁵ nõo a o kuutu a hii sëmbë tuu liba.

Nõo dee sëmbë dee na bi a' bisi ku ën, de tuu a o sitaafu.

Fa dee sëmbë sai dë, de ta du sömëni pei hogi dee na ta kai ku Gadu.

De ta fan sömëni gaangaan fan ta kosi ën.

Hii dee soni dë tuu mbei a o kuutu de da sitaafu e.

Hën di buka dë Masa Gadu da Enöku fa a taki.

¹⁶ Wë dee sëmbë dee Enöku bi taki dë, na de da dee sëmbë u ta taki aki nõo? Fa de dë a unu dendu dë, waka nõo de ta waka ta konda soni a buka ta suku föutu a sëmbë u de feni tja go ta konda. Fa de sai dë, ku dee taku kë u de hati nõo de ta biinga. De ta waka ta njan buka ta taki gaangaan taki. De ta ganjan sëmbë ta naki tëtë u de feni wini a de. Dee lö sëmbë naandë, sö de dë fa i si de sai naandë.

Aki Judasi ta lei de fa

de musu libi.

¹⁷ Wë nõo dee sëmbë u mi dë, mi kë mëmbë unu a wan soni. Wan jei fa dee tjabukama u Jesosi Keesitu bi bai unu nõo? ¹⁸ De bi taki taa a di kaba lasiti ten u goonliba aki, nõo wanlö mbeisëmbëfama o hopo ko ta söso di buka u Gadu. Fa de o ko dë, nõo a dee taku kë u de hati nõo de o ta waka.

¹⁹ Wë dee sëmbë dee tjabukama bi taki dë, na de u ta taki aki ö, dee ta tja paati ko a unu dendu naandë? Biga fa de sai dë, nõo di Akaa u Gadu an ta tii libi u de seei. A dee taku kë u de hati baka wanwan tö nõo de ta waka nõo a kaba.

²⁰ Ma nöö un dee sëmbë u mi naandë, un wan musu dë sö e. Biga di un piki di buka kaa, nöö hën da un feni wan apaiti biibi seei di dë u Gadu. Nöö un musu heepi unu seei makandi be di biibi fuunu musu ta göö möönmöön u sëmbë si ën a unu libi.

Nöö un musu ta begi nöömö tu, ku di kaakiti u di Akaa u Gadu. ²¹ Un musu ta hoi unu seei a wan fasi ka di lobi u Gadu sa dou a unu, nöö a di lobi dë seei dendu un musu dë ta watji di ko fuu Masa Jesosi Keesitu. Biga wan daka a o ko nöömö, nöö woo feni di libi u teego di a bi buta da u kaa fu di a abi tjalihati fuu.

²² Nöö unu seei musu abi tjalihati tu e, dee sëmbë. Un musu saa dee sëmbë dee an dë taanga a di biibi eti. ²³ Nöö dee sëmbë dee ta kumutu a di pasi u Gadu, un musu toona kisi de hai puu tja ko buta baka, leti kumafa i ta hai sëmbë puu a faja.

Nöö dee sëmbë dee kumutu a pasi kaa, un musu abi tjalihati u de e. Ma fa i si de ta waka ta piki dee hogi pakisei u de hati naandë, nöö un musu fëëë fu de an hai unu tja go a dee du u de. Dee koosu de ta bisi a de sinkii seei u de du dee soni dë, de musu dë wan nasinasi soni da unu tee wan kë nama a de.

Aki a ta tapa di biifi.

²⁴⁻²⁵ Wë dee sëmbë, u ta buta unu a Masa Gadu maun e. Biga hën da di Heepima fuu di mbei Jesosi Keesitu u Masa ko dëdë faa puu u a dee hogilibi fuu basu. Hën wanwan tö nöö abi kaakiti tjika u tjubi u fu wa musu kai kumutu a di pasi. A abi kaakiti tu u puu föutu a u te u ko dë gbelingbelin, faa sa tja u go ka a ta dë ku di gaan waiti fëën. Nöö ku gaan piizii seei a o du ën.

Fa a sai dë, hën wanwan tö nöö da Gadu. Hën da kõnu u mundu, nöö a abi hii waiti ku hii makiti ku hii taki. Sö a bi dë kaa ufö mundu mbei, nöö sö a o dë fu teego. A tan sö.

Akoalimbo **(Dee soni dee Masa Jesosi tja ko a limbo da Johanisi)**

Wan wöutu a fesi

Söö dee sëmbë, wë di lasiti pisi u di Gadu Buku aki, nöö Johanisi hën sikifi ën di a ko gaan sëmbë. Nöö kumafa u bi taki a dee oto pisi u di Buku aki kaa, Johanisi bi dë wan u dee tuwalufu sëmbë dee Masa Jesosi bi pii tei a oto sëmbë dendu fu de waka nëen baka, nöö hën de ko dee gaan tjabukama u Masa Jesosi de kai Apösutu. Nöö di ten Johanisi mbei di pampia aki nöö a bi dë a wan paati a ze mindi. De bi tjëen go disa ala faa tja sitaafu fu di a ta waka ta paaja di buka u Masa Jesosi hedi.

Nöö di pampia aki ta taki u wanlô soni Masa Jesosi bi tja ko a limbo da Johanisi a di ten di a bi dë a di paati. Dee soni aki bi dë tjubitjubi soni da libisëmbë, ma Johanisi ko si de ku ën seei wojo kuma sunjan ma na sunjan. Biga tuutuu soni de dë, nöö de ta taki u wanlô soni bi pasa kaa, ku dee ta pasa a di ten u Johanisi dë, ku dee o ko pasa a bakaten. Ma nöö so u de taki a wödu fasi.

Nöö dee soni Johanisi konda aki, a konda de da dee sëmbë u Masa Jesosi dee bi ta miti makandî a sëbën köndë a di ten dë, faa da de kötôhati ku degihati u de musu hoi go dou. Biga sëmbë bi ta sitaafu de gaanfa seei fu di de ta biibi a Masa Jesosi liba.

Nöö te joo lesi di pisi u Gadu Buku aki, nöö joo si sômëni soni nëen di o taanga u fusutan. Ma te i lesi ën te i kaba nöö joo ko si gbegedee taa Masa Gaangadu ku di Miii fëen di de ta kai di Sikafu Mii a di pampia aki, nöö de da kaba Winima a mundu u teego. Nöö te i nama ku de, nöö i seei o dë winima tu.

Aki di pampia seti.

¹ Wë dee sëmbë, mi Johanisi ta sikifi di pampia aki da unu e. Nöö dee soni mi o sikifi aki, nöö de dë wanlô soni dee Jesosi Keesitu tja ko a limbo da u dee sëmbë ta dini ën. Masa Gaangadu seei da Masa Jesosi de, faa musu mbei u ko sabi de. Nöö fa woo taki de aki, nöö abiti möön nöö de o ko pasa e.

Nöö a di fasi aki Masa Jesosi mbei u ko sabi de. A manda wan basia fëen köndë ko a mi Johanisi ko lei mi de, fu di mi dë futuboi fëen. ² Nöö fa mi ta sikifi dee soni aki, nöö de tuu mi jei ku miseei jesi, mi si de ku miseei wojo. A Gadu seei de kumutu, nöö de ta lei u soni u Jesosi Keesitu. ³ Nöö fëen mbei ee hën wan sëmbë i tei dee fan u Gadu aki ta lesi, nöö Masa Gadu o mbei i feni bunu e. Söseee tu, ee wan sëmbë i ta haika de te i tei de buta a i hati ta libi ku de, nöö Gadu o mbei i feni bunu tu. Biga abiti möön nöö de o ko pasa.

Aki Johanisi ta manda odi da dee sëmbë u Masa Jesosi dee dë a sëbën köndë u Asia.

⁴ Söö. Wë mi Johanisi ta sikifi di pampia aki manda da dee sëmbë u Masa Jesosi dee ta miti makandî a sëbën köndë u Asia.

Dee sëmbë o, fa Masa Gadu sai dë, nöö a bi dë kaa te kisi di ten di u dë aki, nöö a o dë u nöömö tu. Nöö hën wë musu dë ku unu ku ën bunuhati. A musu mbei un feni böö, hën ku di Akaa fëen tuu. Fa di Akaa u Masa Gadu sai dë, a dë telutelu a hii fasi e, soni seei an makei ën. Nöö a dë leti a Gadu fesi dë ka a dë sindosindo a di könubangi fëen. Nöö a musu dë ku unu tu, ⁵ hën ku Jesosi Keesitu di bi konda dee soni u Gadu gbelingbelin da u.

Fa i si Masa Jesosi sai naandë, dee sëmbë, hën wë da di fosu sëmbë di dëdë weki fu an dëdë möön. Hën da di Sëmbë di abi taki a hii dee könu dee dë a goonliba aki tuu. Nöö hën wë lobi u sö tee a dëdë tuwëen buuu a goon paka puu u a hogi du basu. ⁶ A mbei u ko dë sëmbë a di könu tii fëen dendu, nöö hën a buta u ko mindima fuu sa ta tja libisëmbë ko a Gadu fesi. A buta u fuu sa ta dini Masa Gadu di da hën Tata ku di Gadu fëen tu. Wë nöö dee sëmbë, a musu kisi gafa ku hii kaakiti hiniwanten fu teego. A tan sö.

⁷ Nöö un luku ala e.

A dë a dee bundji dendu a liba ala ta saka ta ko.

Nöö hii sëmbë wojo tuu o si ën,

de dou ku dee sëmbë dee bi manda sëmbë u de pekëen ku peegu a di lakpa pau.

De tuu o si ën.

Nöö fa de o si ën dë, nöö hii dee nasiön sëmbë u goonliba tuu o ta bai ta këë fëen hedi.

Leti fa u taki ën dë, nöö sö a o dë e.

⁸ Masa Gadu hën taki sö, dee sëmbë. Hën a taa: “Mi da di kaba fosu wan ku di kaba lasiti wan u hii soni. Mi bi dë kaa nöö mi dë fa u dë aki nöö mi o dë u nöömö tu. A mi hii kaakiti u mundu dë.” Sô Masa Gadu taki.

Aki Masa Jesosi tjëen seei

ko lei Johanisi.

⁹ Wë nõõ kumafa mi bi taki kaa, nõõ mi Johanisi ta sikifi di pampia aki. Nõõ mi dë wan sëmbë u Masa Jesosi leti kuma unu seei. Mi ta tja gaan sitaafu fëen hedi, leti kumafa unu seei ta tja tu. Nõõ mi dë leti a di Njunjun Tii u Gadu dendu kuma unu tu, nõõ Gadu ta da mi degihati fu mi hoi go dou leti kumafa i si a ta da unu ën tu.

Nõõ dee soni i si mi o taki aki, nõõ mi si de a di paati de ta kai Patimosi di dë a ze mindi. De tja mi ko tjökö a di paati aki fu di de an kë u mi musu ta konda dee wöutu Masa Gadu da sëmbë nõõ de an kë u mi taki dee soni u Masa Jesosi dee mi sabi. Hën mbei de tja mi ko tuwë disa aki.

¹⁰ Nõõ di daka di mi si dee soni aki, nõõ a bi dë di daka u Masa Gadu. Di juu dë, nõõ di Akaa u Gadu bi dë a mi liba hebi, nõõ te fu mi mëni, hën mi jei wan tòngö leti kuma afematutu ta piki seei limbolimbo. ¹¹ A taki da mi taa: “Dee soni dee joo si aki, nõõ de tuu i musu sikifi buta a pampia e, nõõ i musu manda di pampia go da dee sëmbë u mi dee ta miti makandi a mi nê a sëbën köndë u Asia. Nõõ dee disi da dee köndë: Efeise, Similina, Peggamu, Tiatila, ku Saadisi, Filadelifia, ku Laodisea. A dee köndë dë tuu i musu manda di pampia go e.”

¹² Wë nõõ fa mi jei di fan naandë, hën mi bia luku ee ambë da di sëmbë ta fan ku mi naandë. Nõõ hën mi si sëbën soni kuma goutu tamundu faja, ¹³ nõõ leti a de mindi dë mi si wan Sëmbë kuma libisëmbë ma a tooka. Nõõ a bisi wan gaan langa djaona sô ta kai nëen futu u goon ala zëë. Nõõ a dë ku wan goutu banti nëen hati. Nõõ sô wan Sëmbë mi si dë e, dee sëmbë. ¹⁴ Fa mi si ën dë, di uwii fëen hedi dë wetiweti faan sô kuma maau, nõõ wojo fëen ta sëndë kuma te faja ta kisi gililili sô. ¹⁵ Nõõ futu fëen dë limbolimbo gbegedee kuma kôpö di de bi buta a faja jô puu hii sundju te a fika di kôpö wanwan njënjën.

Nõõ fa a ta fan dë, nõõ tòngö fëen ta giinta leti kuma wan gaan dan. ¹⁶ Nõõ di mi luku nëen leti maun sê, nõõ hën mi si sëbën teeja nëen maun. Nõõ wan saapusaapu ufangi di de maa a de tu sê tuu ta kumutu nëen buka. Nõõ fesi fëen ta koti faja leti kuma tuwalufu juu sonu, sô a ta sëndë tjika.

Sô wan Sëmbë mi si a dee goutu tamundu mindi e, dee sëmbë.

¹⁷ Nõõ fa mi si ën dë, hën mi tombi kai gbolou a goon nëen fesi dë, leti kuma mi dëdë. Fëëë nõõ mi fëëë sô. Ma nõõ hën a tëndë di leti sê maun fëen ko buta a mi liba, hën a taa: “Na fëëë sô e. Mi wë da di seti ku di kaba u hii soni. ¹⁸ Fa i si mi dë aki, nõõ mi da di Sëmbë di o libi fu teego. Biga mi bi dëdë tuu, ma luku, mi toona weki baka. Nõõ hën mbei mi abi dee sôötö u dëdë ku dëdë köndë tuu. ¹⁹ Nõõ dee soni joo si aki, nõõ de tuu i musu sikifi e, dee ta pasa a di ten aki, ku dee o pasa a bakaten tuu.

²⁰ “Nõõ haika e, andi dee goutu tamundu ku dee teeja a mi leti sê maun aki kë taki. Dee sëbën teeja aki, nõõ de da dee tiima fu dee sëmbë u mi dee ta miti makandi a dee sëbën köndë u Asia mi kai dë. Nõõ dee goutu tamundu aki, de da dee sëmbë u mi seei dee ta miti makandi a dee lö köndë dë.”

Sô wë di Sëmbë di mi si dë taki da mi e.

2*Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Efeise.*

¹ Hën di Sëmbë toona fan ku mi möön, a taa: “Sôö. Awaa mi kë fan ku di sëmbë di ta tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai Efeise. Mi kë fii sikifi dëen taa:

Mi di Sëmbë di ta fan aki, Mi wë ta hoi dee sëbën teeja a mi leti maun. Mi da di Sëmbë ta waka ta lomboto a dee sëbën goutu tamundu faja mindi, ta wegi soni ta luku. Nõõ miseei wë ta fan di fan aki.

² Nõõ mi taki e, taa mi ta si hii dee bunu sondi dee un ta du, kumafa un ta biinga tjika dë. Nõõ mi si taa un ta hoi go dou söndö lasi hati. Mi sabi taa wan ta kë ta si takulibima a wojo seei. Nõõ mi si taa un wegi dee sëmbë luku dee ta ko a unu kuma tjabukama u mi, nõõ un ko si taa de dë ganjansëmbëma. ³ Nõõ mi si fa un ta hoi pasensi go dou a dee fuka ta miti unu fu di un nama ku mi hedi. Wan ta hai baka disa mi möön sô. Hii dee bunu soni dë tuu mi ta si e.

⁴ Ma nõõ mi si wan föutu a unu eti di an bunu da mi seei. Hën da wan ta lobi mi kumafa un bi lobi mi a fesi möön. Di lobi fuunu ko booko saka. ⁵ Wë nõõ un wegi luku fa un bi dë fajafaja a fesi, ku fa un ko dë fa u dë aki. Nõõ mi taki e, un bia unu libi, be un toona libi kumafa un bi ta libi a fesi. Biga ee nasô, nõõ mi o ko puu di goutu tamundu fuunu nëen kamian e.

⁶ Ma fa mi taki aki seei, ma wan oto bunu pisi dë a di libi fuunu möön. Hën da un ta buuse dee soni dee sëmbë u di feleniki de kai Nikolaiti ta du, leti kumafa miseei ta buuse de tu.

⁷ Sôö. Wë nõõ di sëmbë di abi jesi nëen bandjasi u jei soni, nõõ be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë. Nõõ ee wan sëmbë i wini dee soni ta

tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöö di sëmbë dë i dë bunu e. Biga mi o da i pasi fii njan di fuuta u di pau di de ta kai di Pau u di Libi u Teego. Nöö di pau i si dë, a dë leti a di waiti kamian u Gadu dendu de kai Paladëisi.
Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Efeise e.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Similina.

⁸“Söö. Nöö awaa mi kë fan ku di sëmbë di ta tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai Similina. I musu sikifi dëen taa:

Mi, di Sëmbë i si ta fan aki, nöö mi da di fosu wan ku di lasiti wan u mundu. Mi bi dëdë tuu, ma nöö mi toona weki baka, nöö mi ta fan di fan aki.

⁹Wë nöö mi taki e, taa mi sabi dee gaan fuka dee un ta abi, ku dee sitaafu dee un ta tja. Mi sabi fa un ta pena tjika a di goonliba aki, ma a Gadu ala nöö un abi gudu te a hia e. Nöö mi sabi fa dee Dju sëmbë ta kosi unu ta tja unu nê ta poi a köndë. Fa de ta du dë, de ta mbei deseei taa de da dee sëmbë u Gadu apaiti, ma nöö wan piki e. Sëmbë u di didibi seei de dë.

¹⁰Nöö mi taki e, taa wan musu fëëë dee sitaafu dee o ko a unu. Biga di didibi sa buta so fuunu un go a dinguwosu faa pooba unu luku unfa un dë ku mi tjika, nöö woon kisi sitaafu fu wan sati ten sô. Nöö a o hebi da unu fuun tjai tuu, ma nöö un musu ta a’ futoou a mi nöömö. Ee a dë fii dëdë seei, ma be un tei ën nöö, nöö woon wini wan gaan paima a mi, hën da di libi u teego. Nöö sô mi taki da unu e, dee sëmbë.

¹¹Nöö di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë. Nöö ee wan sëmbë i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöö di sëmbë dë i dë bunu e. Biga ja o dëdë di dëdë di ta paati libisëmbë ku Gadu fu teego.
Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Similina.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Peegamu.

¹²“Söö. Awaa mi o fan ku di tiima u dee sëmbë u mi a di köndë de kai Peegamu. I musu sikifi dëen taa:

Mi, di Sëmbë ta fan aki, mi da di Sëmbë te mi ta fan nöö a dë kuma wan ufangi di dë maamaa a de tu sê buka fëen tuu, sô dee wöutu u mi abi kaakiti tjika. Nöö mi wë ta fan di fan aki.

¹³Nöö mi taki e, taa mi ta si di köndë ka un ta libi naandë taa di didibi seei hën ta libi leti dë tu ta tii ën. Ma fa a dë fëen sindosindo nëen könubangi dë seei, ma un dë gingin a mi sê eti. Biga di de kii Antipasi, di sëmbë di bi ta konda sondi u mi a sô wan futoou fasi dë, nöö un si ma wan disa mi u biibi möönsö.

¹⁴Ma nöö mi si wanlö föutu a unu e, di na bunu da mi seei. Biga sëmbë dë leti a unu mindi dë ta tei di hogi lei u di fesiten lukuma de kai Biliam. Fa Biliam bi sai dë, hën bi da Könu Balaki hogi lai unfa a sa du kisi dee Isaëli sëmbë u mi poi kaba a sôsö. Biga a taki dëen taa te dee sëmbë u Balaki o tuwë njanjan da dee gadu u de, nöö de musu kai dee Isaëli sëmbë tja ko a de dendu be de njan ku de makandi. Nöö naandë de o kisi de puu a dee wëti u Gadu te dou a di sê u manu ku mujëë soni tuu. Sô wan hogi lai Biliam da Könu Balaki. Nöö sëmbë dë leti a unu dendu naandë ta da dee lö lai dë eti e.

¹⁵Nöö söseei tu, sëmbë dë leti a unu dendu dë ta lei sëmbë dee poipoi lei u dee Nikolaiti sëmbë ta puu de a Gadu sê. ¹⁶Wë nöö mi taki e, taa un musu bia kumutu a dee sondi naandë. Ma ee nasö, abiti möön mi o ko a unu ko feti ku dee sëmbë dë ku di ufangi di dë a mi buka aki.

¹⁷Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë e. Nöö ee wan sëmbë i wini dee sondi ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöö di sëmbë dë mi o da di njanjan u Gadu de kai ‘man’ di dë tjubitjubi da oto sëmbë. Nöö mi o da di sëmbë dë wan wetiweti sitonu faan tu, ku wan njanjun nê sikifisikifi nëen. Nöö di sëmbë di o kisi ën dë, hën nöö o sabi andi di nê dë kë taki.

Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Peegamu.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Tiatila.

¹⁸“Söö. Wë nöö awaa mi kë fan ku di tiima u dee sëmbë u mi a di köndë de kai Tiatila naandë. I musu sikifi dëen taa:

Mi di sëmbë ta fan aki, mi da di Mii u Gadu seei di abi wojo kuma faja ta kisi gililii. Mi wë da di sëmbë abi di futu ta sëndë kuma köpö felu njëinjëin, nöö mi wë ta manda di buka aki da unu.

¹⁹Nöö mi taki e, mi sabi hii dee bunu dee un ta du a Tiatila ala. Mi sabi di gaan lobi fuunu tu. Mi sabi fa un ta biibi Gadu tjika. Mi sabi fa un ta dini oto sëmbë ta heepi de.

Nöo mi sabi fa un ta tai hati ta biibi Gadu tu. Wan hai baka möönsö. Mi sabi taa un ta du bumbuu soni gaanfa möön leki fa un bi du a fesi. Dee soni naandé tuu mi sabi e.

²⁰ Ma nöo fa mi fan dē seei, ma un abi wan föutu a mi eti. Hën da un ta disa pasi da di hogi mujëé de kai Isebeli faa musu ta kai mi nē taa mi dëen buka faa tja ko da unu. Un ta disëen faa musu go dou ku dee poipoi lei fëen. Nöo a ta hai dee futuboi u mi baka u de libi sömëni fanafiti libi a di sē u manu ku mujëé. A ta buta unu fuun njan di njanjan de ta tuwë da dee gadu u de dē. Sö wanlö hogi di mujëé dē ta du e.

²¹ Wë nöo fa i si a ta du ën dē, nöo mi dëen ten longi tjika faa bi musu bia disa di jajo libi fëen naandë, ma an kē jei möönsö. ²² Wë nöo f u di a bi lobi u dē a bedi kaa, nöo mi o manda wan hebi siki ko nëen, be a fika a bedi u koo. Nöo dee sëmbë ku ën bi ta libi dee lö libi dē, nöo mi o mbei de kisi gaan hebi sitaafu te tjika de, ee de an bia disa dee hogilibi u de naandë. ²³ Dee sëmbë dee abi di wan hati kuma hën, de tuu mi o kii puu naandë e.

Nöo te mi du sö kaa, nöo hii dee oto sëmbë u mi dee ta miti a dee köndëköndë tuu o ko sabi taa mi da di Sëmbë di ta wegi libisëmbë hatiböö ku de pakisei tuu ta luku. Nöo mi o paka hiniwan sëmbë leti kumafa i bi libi. Nöo sö mi taki e.

²⁴ Ma nöo mi abi wan oto buka fii da dee otowan u mi dē, dee an ta piki di poipoi lei u di mujëé naandë möönsö. Fa un sai dē, dee sëmbë, nöo un dē bunu e. Biga wan go lei dee lö köni u Saatan dē möönsö, dee de ta gafa ta kai gaan tjubitjubi köni. Nöo fëen mbei ma o buta na wan oto hebi a unu liba möönsö, ²⁵ möön leki fuun hoi unu seei a dee soni un abi naandë kaa go dou nöömö, u te mi toona ko.

²⁶ Nöo mi taki e, taa ee wan sëmbë wini dee soni dee ta tapa pasi dëen nöo a ta hoi go dou ku dee soni dee mi ta mandëen faa du, nöo di sëmbë naandë hën mi o da taki a dee nasiönnasiön u goonliba palalaa te dou. ²⁷ Nöo leti kumafa mi Tata da mi taki, nöo söseei mi o toona da di sëmbë dē taki tu. Biga di Buku bi taki taa:

A o ta ko a de liba ku gaan kaakiti seei,

kuma te i naki wan doti paabi ku felu kodjo gboo booko pispisi.

Sö di Buku taki e. Nöo sö wan kaakiti mi o da dee lö sëmbë dē tu. ²⁸ Nöo di paima di mi o da de, a o dē wan gaan waiti soni limbolimbo kuma di gaan mamate teeja di ta tja didia ko.

²⁹ Söö. Wë nöo di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöo be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë e.

Sö wë mi bi kē taki da dee sëmbë u mi a Tiatila.” So Masa Jesosi fan ku mi.

3

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Saadisi.

¹ Hën Masa Jesosi fan möön, a taa: “Wë nöo awaa mi o fan ku di sëmbë ta tii dee sëmbë u mi dee ta miti makandi a di köndë de kai Saadisi. I musu sikifi dëen taa:

Mi di sëmbë ta fan aki, mi abi di Akaa u Gadu di dē telutelu söndö föutu a hii fasi fëen. Mi wë ta hoi dee sëbën teeja a mi maun dendu, nöo mi ta fan ku unu aki.

Nöo mi taki e, taa mi sabi dee soni dee un ta du ala, nöo mi si fa un abi nē a hii dee köndëköndë taa un dē seei kendikendi a di sē u Masa Gadu soni. Sö nē fuunu paaja. Ma mii sa piki unu taa wan dē sö seei e! ² Nöo un musu weki hopo seeka di bumbuu libi fuunu pikiwan di fika da unu dē eti, bifö a kaba a söso. Biga ma si di libi fuunu seei taa a dē ku telu a Gadu fesi e, kwetikweti. ³ Un musu toona pakisei dee soni de bi konda da unu a fesi, nöo un bia toona piki de baka. Ma ee nasö, mi o ko a unu leti kuma wan fufuuma ta ko a wan juu di wan o mēni, nöo mi o kuutu unu seei.

⁴ Ma nöo fa i si mi taki dē seei, ma mi sabi taa un abi wantu sëmbë a unu dendu eti, libi u de dē seei gbelingbelin. Nöo dee lö pei sëmbë dē, mi ku de o ta waka makandi ku weti koosu a sinkii faan. Biga sö de libi fiti.

⁵ Nöo ee wan sëmbë i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kē, nöo di sëmbë dē i seei o ko feni di lö bisi dē tu. Nöo ma o kaabu i nē puu möönsö a di Buku ka dee sëmbë nē dē sikifikifi dee o feni di libi u teego e. Ma mi o kai di sëmbë dē nē a mi Tata ku dee basia fëen köndë tuu fesi, taa mi ku ën nama.

⁶ Söö. Wë nöo di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöo be a haika andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sëmbë u mi dee dē a dee köndëköndë e.

Sö wë mi bi kē taki da dee sëmbë u mi a Saadisi.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Filadelifa.

⁷ Hën Masa Jesosi toona fan möön, a taa: “Wë nöo awaa mi o fan ku di sëmbë ta tii dee sëmbë u mi a Filadelifa. I musu sikifi dëen taa:

Mi di Sëmbë ta fan aki, mi dē apaiti da Gadu tuutuu nöo na wan piki ganjan seei dē a mi. Nöo mi wë abi di söötö a mi maun fu mi sa jabi di döo go sindo a di könubangi u Könu

Dafiti. Nöo te i si mi jabi wan döo, nöo na wan sēmbē o sa tapēēn e, nöo te mi tapa wan döo na wan sēmbē o sa jabi ēn tu. Nöo mi wē ta fan di fan aki.

⁸ Nöo mi taki e, taa mi sabi di libi fuunu fa un ta libi naandē. Nöo mi jabi wan döo a unu fesi di na wan sēmbē sa tapa e. Biga mi sabi taa a libisēmbē wojo, nöo wan abi wan bētē kaakiti, ma mi ta wai ku unu. Biga dee soni u mi un bi jei, nöo un ta hoi de nöömö. Na wan daka un hai baka disa mi möönsö.

⁹ Nöo fa dee Dju sēmbē dē a unu ala ta sösö unu ta mbei de seei kuma de da dee bumbuu sēmbē u Gadu apaiti dē, ma nöo na sō de dē a Gadu wojo e. Fa i si de sai dē, mindisonima de dē, didibi seei de dē. Nöo mi o mbei de ko saka kai a goon a unu fesi wan daka nöömö piki taa unu wē mi bi lobi [te] ko sēmbē u mi apaiti.

¹⁰ Nöo fu di un bi hoi dou ku pasensi kumafa mi bi manda unu, nöo fēēn mbei mi o tjubi unu fu di sitaafu di o ko a hii goonliba an musu kisi unu. Mi o tjubi unu da di lö tesi dē.

¹¹ Nöo un haika e, dee sēmbē. Abiti möön mi o ko. Nöo be un hoi go dou a dee soni dee un ta piki naandē kaa, be na wan sēmbē musu ganjan unu kisi te un lasi di hei di dē fuun kisi a bakaten.

¹² Nöo ee wan sēmbē i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kē, nöo di sēmbē dē mi o tei buta kuma posu a di Wosu u Masa Gadu, di dē di Gadu u mi tu. Sō a o dē gingin tjika, te na wan daka seei de o sa puu ēn dē möönsö. Nöo mi o sikifi dii nē buta nēēn. Wan u dee nē o dē di nē u Masa Gadu. Wan u de o dē di njunjun nē u miseei. Wan u de o dē di nē u di köndē u mi di o kumutu a Gadu a liba ala bazia ko a goon, hēn da di Njunjun Jelusalen. De dii nē dē tuu mi o sikifi a dee lö sēmbē dē, be sēmbē sabi taa de da sēmbē u mi tuutu.

¹³ Söo. Wē nöo di sēmbē di abi jesi nēēn bandjajesi u jei soni, nöo be a jei andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sēmbē u mi a dee köndēköndē e.

Nöo sō mi bi kē taki da dee sēmbē u mi a Filadelifia.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sēmbē fēēn a Laodisea.

¹⁴ “Nöo awaa mi o fan ku di sēmbē ta tii dee sēmbē u mi a di köndē de kai Laodisea. I musu sikifi manda dēēn taa:

Mi di Sēmbē ta fan aki, Mi da di Sēmbē ta konda dee soni u Gadu gbelingbelin söndö misi. Te mi ta fan, nöo sō nöo a dē kaa. Nöo hii dee soni dee Gadu mbei tuu faa, nöo a mi wanwan de kumutu. Nöo mi wē ta fan di fan aki.

¹⁵ Wē mi taki e, mi sabi hii dee libi dee un ta libi ala taa wan dē kötökötö a di sē u Masa Gadu soni e. Ma nöo wan dē kendikendi tu. A bi o möön bunu da mi ee un bi dē kötökötö ee nasö un dē kendikendi. ¹⁶ Ma di un dē gbölöo sō kuma wan wata di na bunu u bebe, nöo fēēn mbei mi o fula unu puu a mi buka tuwē abiti möön. ¹⁷ Biga fa un sai dē, nöo un ta mbei unu seei taa un dē guduma, un dē fa un kē, un abi hii soni kaa. Sō un ta mēni. Ma hii fu di dē, un dē seei gaan hogihedisēmbē, penama, makisamakisa sēmbē un dē. Un dē pēnēpēnē söndö koosu a sinkii, un dē bookowojoma u sēmbē musu ko kēē pena ku unu. Ma wan sabi sō möönsö.

¹⁸ Nöo mi o da unu wan lai aki e. Un ko a mi, ko bai tuutu goutu di de jö a faja puu sundju te a ko gbegedee, nöo woon dē tuutu guduma awaa. Un ko a mi ko bai limbo koosu faan fuun bisi, be wan waka pēnēpēnē möön. Un ko bai wojo deesi a mi fuun tuwē a wojo, nöo wojo fuunu o ko limbo fuun si soni bunu awaa.

¹⁹ Nöo mi taki e, di sēmbē di mi lobi nöo hēn mi ta gandji da ta kiijēēn ku sitaafu faa musu ko bumbuu sēmbē. Nöo un biinga e, be un bia disa dee hogilibi fuunu dee un abi dē.

²⁰ Fa i si mi dē aki, mi dē taanputaanpu leti a unu döobuka ta naki di döo fuunu nöömö. Nöo ee wan sēmbē i jei mi tōngö nöo hēn i jabi döo da mi, nöo mi o ko a dendu nöo mi ku i o ta njan makandi.

²¹ Nöo di sēmbē di wini dee soni dee ta tapa pasi dēēn, nöo hēn mi o da pasi fu mi ku ēn sa sindo makandi a di könubangi u mi, leti kumafa mi bi wini dee soni bi ta tapa pasi da mi, nöo hēn mi ku mi Tata ko sindo makandi a di könubangi fēēn.

²² Söo. Wē nöo di sēmbē di abi jesi nēēn bandjajesi u jei soni, nöo be a jei andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sēmbē u mi a dee köndēköndē e.

Sō wē mi bi kē taki e, da dee sēmbē u mi a Laodisea.”

Sō wanlö buka Masa Jesosi manda da dee sēmbē fēēn dee dē a dee köndēköndē.

4

Aki Johanisi si fa de ta begi Gadu a Gadu Köndē.

¹ Nöo hën a baka di Masa Jesosi da mi dee buka sö kaa, hën mi hopo wojo luku liba, hën mi si wan döo te ala jabijabi hoo sö. Nöo hën mi jei di wan seei tóngö di bi ta fan ku mi a fesi ta piki limbolimbo kuma te de ta böo afematutu. A kai mi taa: “Ko a liba aki, nöo mi o mbei i ko sabi dee soni ku dee soni o pasa a bakaten.”

²⁻³ Nöo hën di Akaa u Gadu ko a mi liba wante. Nöo hën mi si wan könubangi dë ku wan Sëmbë nëen sindosindo ta koti faja seei kuma dee gaan di djamati sitonu de ta kai jasipisi ku koonaleini. Sö di Sëmbë dë waiti tjika. Nöo mi si wan mutjama lontu di könubangi, a waiti möön hii soni, hënseei dë kuma di djamati sitonu de kai samalagida.

⁴ Nöo hën mi luku möön, hën mi toona si tuwenti-a-fö könubangi möön, de lontu di fosuwan dë buta a mindi. Nöo tuwenti-a-fö tiima dë sindosindo a dee könubangi dë. Nöo fa mi si dee tiima dë, nöo de tuu dë ku weti koosu limbolimbo faan, ku goutu kaapusa a de hedi kuma könu kaapusa. ⁵ Nöo mi ta si di gaan könubangi a mindi dë ta koti faja seei kuma te gaangadu ta koti faja, liba ta bai, sömëni gaangaan giinta mi ta jei ta kumutu a di könubangi naandë. Nöo hën mi luku a di könubangi fesi, hën mi si sëbën tamundu faja dë sëndësëndë ta kisi. Hën di Akaa u Gadu wë di dë telutelu a hii fasi, hën wë i si da dee faja dë e.

⁶ Nöo hën mi tuwë wojo luku möön hën mi si wan ze, gaan limbo soni gbegedee kuma gaasi, ma a möön waiti möön gaasi. Hën seei dë a di gaan könubangi u mindi dë fesi tu.

Nöo di mi toona luku di könubangi möön, nöo hën mi si fö gaan soni, libilibi wan, lontu ën. Fa mi si de dë, nöo hii de sinkii dë ku wojo djaaa te dou, baka ku fesi tuu. ⁷ Nöo di fosuwan u dee libilibi soni ta djei lëun. Di u tu ta djei womi kau. Di u dii, fesi fëen dë kuma libisëmbë. Di u fö ta djei wan gbanini ta buwa. ⁸ Nöo hibiwan u de abi sikisi hanza, nöo kumafa u taki dë, wojo u de dë djalalaa hii de sinkii te dou a de hanza basu. Nöo fa de sai naandë, de an ta wei u gafa Masa Gaangadu möönsö. Ndeti ku didia de ta gafëen ta taki taa: Ke Masa Gadu oo, i wanwan tö nöo dë limbolimbo söndö föutu.

Masa Gadu, i wanwan tö abi hii kaakiti a mundu.

I bi dë kaa, nöo i dë fa u dë aki eti,

nöo i o dë u nöömö tu.

Sö de ta taki.

⁹ Nöo fa dee fö libilibi soni sai dë, nöo sö de ta gafa Masa Gadu nöömö di dë a di könubangi dë, ta hei ën ta dëen tangi. Biga hën nöo da di Gadu u teego di an o dëdë möönsö.

¹⁰ Nöo de tuwenti-a-fö tiima dee bi dë sindosindo a dee könubangi naandë, nöo deseei ta tjökö kini ku fesi a goon a Masa Gadu fesi ta puu dee könu kaapusa u de a de hedi ta tuwë a goon nëen fesi naandë. Nöo de ta gafëen ta bigi ën, biga hën da di Gadu ta libi u nöömö. De ta taki taa:

¹¹ Ke Masa Gadu o, i bigi.

I nöo waiti tjika fii kisi gafa e.

I wanwan fiti fii kisi hei, ku makiti a mundu o.

Biga fa i sai naandë,

nöo i wë mbei hii soni u mundu tuu.

Nöo fu di i bi kë sö,

nöo hën mbei i mbei de buta fa i si de sai dë.

Sö de ta gafëen ta taki.

5

Aki ta taki u wan pampia di hebi te na wan libisëmbë

a' hati u jabi ën.

¹ Nöo di mi toona luku möön, hën mi si taa di Sëmbë di dë sindosindo a di könubangi, a abi wan pampia nëen leti maun panjanpanjan. Di pampia dë lolulolu, nöo a sikifi a dendusë ku döösë tuu. Nöo fa mi si di pampia dë, a dë palakipalaki gingin ku sëbën sitampu fu sëmbë an musu jabi ën.

² Nöo hën mi si wan gaan hebi basia u Masa Gadu Köndë ta bai basia taanga seei taa: “Ambë dë bambuu tjika fu sa booko dee sitampu a di lolulolu pampia aki jabi ën?”

³ Ma fa di basia bai dë seei, de an feni na wan sëmbë möönsö di bambuu tjika u jabi di pampia dë, an dë a liba ala, an dë a goonliba aki, an dë a goonbasu seei tu u de feni. ⁴ Nöo a bigi da mi tee ma saanfa u du, nöo hën mi këe te a bigi, fu di a dë taa na wan sëmbë fiti u sa jabi di pampia luku andi dë nëen dendu möönsö.

⁵ Ma nöo hën wan u dee tuwenti-a-fö tiima taki da mi taa: “Mati, na këe möön e. Kabuka. Sëmbë dë di bambuu tjika u booko dee sëbën sitampu jabi di pampia lolu e. Hën de kai di Lëun fu di lö u Juda. Hën da di bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi taki taa a o manda ko fu tii

goonliba, nöö hën nöö sa du di soni naandë. Biga hën wini hii soni a mundu tuu kaa. Nöö kabuka e. Na këë möön.”

⁶Nöö fa a taki dë, hën mi toona luku di kamian möön, ka de fö libilibi soni ku de tuwenti-a-fö tiima dë. Nöö hën mi si wan Sikafumii, a dë taanputaanpu leti mindi a di könubangi liba dë. Nöö fa mi si ën dë, nöö a djei da mi kuma de bi kii ën wan daka. Nöö a abi sëbën tutu nëën mindi hedi, ku sëbën wojo sii. Sö mi ta si ën. Nöö dee tutu ku dee wojo dë, de kë taki u di Akaa u Masa Gadu di dë telutelu a hii fasi, di Gadu ta manda go a hii goonliba palalaaa te dou.

⁷Söö. Nöö hën wë di Sikafumii tei di pampia lolu di dë a di letisë maun u di Sëmbë di dë sindosindo a di gaan könubangi. ⁸Nöö fa a tei ën dë kaa, hën dee fö libilibi soni u bi taki dë ku de tuwenti-a-fö tiima, hën de tuwë deseëi a goon nëën fesi. Nöö dee tiima naandë, de tuu seei dë ku wan pei gitali a maun ta pëë, de dë ku goutu komitji a de maun tu. Nöö wan sumëë suti soni dë a dee komitji dendu di de ta tjuma da Gadu. Nöö fa i ta si di sumuku fëën ta puu nango a liba dë, nöö a ta da i mëni u dee hia begi dee sëmëni sëmbë u Gadu bi ta begi ën nöömö.

⁹Nöö hën de ta kanda wan njunjun kanda da di Sikapumii taa:

I wë bumbuu tjika u tei di pampia lolu

booko dee sitampu fëën e.

Biga i wë de bi kii.

Ku di buuu fii i paka di paima bai libisëmbë da Gadu

kumutu a hii pei nasiön,

ku hii pei lö,

ku hii pei föluku,

ta fan hii dee peipei töngö u goonliba tuu.

¹⁰Nöö hën i tja de ko buta a di Könu Tii fii basu.

I mbei de ko dë mindima ta tja libisëmbë ko a Gadu fesi.

Nöö de wë o tii di goonliba e.

Hën di kanda dë dee tiima ta kanda.

¹¹Nöö di juu ten dë, hën mi ko ta jei sëmëni basia u Gadu Köndë, dusudusu milionmilion, de hai ko gidjii dë leti ka dee könubangi sai dë ku dee fö libilibi soni, ku de tuwenti-a-fö tiima. Nöö hën de ta wai ta piizii tee. ¹²De ta kanda ta bai ta taki taa:

I wë, di Sikapu Mii de bi kii,

I wanwan tö nöö abi di waiti tjika

fii fendii hii kaakiti u mundu,

ku hii gudu,

ku hii kóni,

ku hii taanga,

ku hii nëbai,

ku hii lesipeki,

ku hii gafa.

Sö wë i bumbuu tjika e.

Di Sikafu Mii wë de ta bigi sö e.

¹³Nöö hën mi toona jei hii soni dee dë ku libi a liba ala ku dee u goonliba aki, te kisi ku dee u ze ku dee dë a goonbasu tuu. Hii de tuu ta kanda seei ta taki taa:

I di Sëmbë di dë sindosindo a di könubangi dë,

ku di Sikapumii,

un musu kisi gafa e,

ku waiti

ku nëbai

ku kaakiti fu teego.

¹⁴Nöö fa de ta kanda dë, nöö dee fö libilibi soni dë ta piki taki: “Aai, leti sö a dë tuu.” Nöö de tuwenti-a-fö tiima ta tuwë deseëi a goon ta hei Masa Gadu di dë sindosindo a di könubangi naandë.

„Sö wan gaan soni mi si e, dee sëmbë.”

6

Aki de booko sikisi u dee sitampu.

¹Nöö hën wë mi toona luku möön, hën mi si di Sikafumii booko di fosuwan u dee sitampu u di pampia. Nöö hën mi jei wan u dee fö libilibi soni bai a wan taanga töngö leti kuma te liba ta bai, a taa: “Ko o! Ko!”

² Nöo fa a bai dë, hën mi si wan weti hasi leti a mi fesi dë, ku wan sëmbë nëën liba. Nöo di sëmbë dë ku wan bö setiseti nëën maun. Nöo hën de dëen wan winima kaapusa faa buta a hedi, nöo a nango kuma wan gaan winima faa go wini feti.

Nöo sô wë di fosuwan u dee sitampu, sô hën a bi dë.

³ Nöo hën di Sikafumii booko wan otowan u dee sitampu möön. Nöo hën mi jei wan otowan u dee libilibi sondi naandë bai taa: “Ko o! Ko!”

⁴ Nöo hën mi bia luku hën mi si wan bë hasi hëii ta ko ku wan sëmbë nëën liba sindosindo. Nöo hën di sëmbë ko dou, hën de dëen wan gaan së ufangi, nöo de dëen makiti tu faa musu go puu fii a goonliba, be sëmbë ku sëmbë musu ta feti ku deseeti ta kii de na de.

Nöo sô di u tu sitampu, sô soni fëen dë.

⁵ Nöo hën di Sikapumii toona booko di u dii sitampu. Nöo hën mi jei di u dii u dee libilibi soni ta bai taa: “Ko o! Ko!”

Nöo hën mi si wan baaka hasi piöo sô, ku wan sëmbë sindosindo nëën liba ku wan wegi nëën maun. ⁶ Nöo hën mi jei kuma wan tóngö ta piki kumutu a de fö libilibi sondi naandë dendu, a taa: “Wan pontu boon, wan daka wooko möni. Dii pontu alisi, wan daka wooko möni. Nöo un kóni ku fatu ku win e!”

Nöo sô di u dii sitampu, sô soni fëen dë.

⁷ Nöo hën di Sikafumii toona booko di u fö u dee sitampu. Nöo hën mi jei di u fö u dee libilibi sondi bai taa: “Ko o! Ko!”

⁸ Nöo hën mi bia luku, hën mi si wan oto hasi, a dë seei fökiii sô. Nöo Dëdë dë nëën liba sindosindo, nöo Dëdëköndë seei ta waka nëën baka ta ko. Nöo hën de da Dëdë taki taa a musu kaba wan hii pisi u dee libisëmbë u goonliba ku feti, ku hangi, ku siki, ku hogimbeti.

Nöo sô wë di u fö sitampu, sô soni fëen dë.

⁹ Nöo hën mi si di Sikafumii toona booko di u feifi u dee sitampu.

Nöo hën mi bia luku hën mi si wan begi tafa ka de ta tjuma soni da Gadu. Nöo hën mi luku a di tafa basu, nöo hën mi si wanlö hia akaa u dee sëmbë dee de bi kii, fu di de bi ta konda di buka u Gadu ta taki soni fëen da sëmbë.

¹⁰ Nöo hën dee akaa bai taanga taa: “Ke Masa oo, i di Makiti Gadu a liba, i wanwan tö nöo dë limbolimbo apaiti söndö föutu. I ta hoi di taki fii nango nöömö söndö puu buka. Wë nöo un longi joo tan möön ufö joo kuutu dee sëmbë dee bi kii u aki, da de sitaafu?” Sô de hakisi Gadu.

¹¹ Nöo hën de da de weti koosu faan u de musu bisi. Hën de taki da de taa: “Tan ufö e. Biga wanlö oto futuboi u Gadu dë fu de musu kii fu Masa Jesosi hedi eti, kumafa de bi kii unu.” Nöo sô de piki de.

Sô wë di u feifi sitampu, sô soni fëen dë.

¹² Nöo hën wë mi si di Sikafumii booko di u sikisi sitampu. Nöo hën goonliba ko ta seki gaanfa, di sonuwojo ko dungu kankan ma a dë kasakasa kuma anakitapu. Nöo hën di libawojo ko bë hëii sô, kuma buuu. ¹³ Nöo dee teeja a gadu ala ta puu ta kai a goon gililii sô, kuma te wan gaan ventu ko ta sakwi figa ta puu njanjan ta tuwë, leti sô de ta puu ta kai. ¹⁴ Nöo mundu ala jabi seei wajaa, kuma wan soni bi tapëen hën de lola ën puu, di kamian fika hoo jabijabi.

Nöo di juu ten dë, hii dee gaan kununu a dee kamiankamian ku dee paati dee dë a di ze dendu, de tuu go kumutu ka de bi dë, de an dë u si möön seei. ¹⁵ Nöo hii sëmbë u goonliba ta kule nango tjubi a baaku ee nasö a dee sitonu basu a dee kununu mindi. Fëëë nöo de fëëë sô. Dee kónu u goonliba, ku dee hebi tiima, dee sodati hedima, ku dee guduma, dee sëmbë bi abi makiti a goonliba, dee sëmbë bi dë fiifi te kisi dee saafuma tuu, sô de tuu ta kule seei gililii nango suku kamian u de tjubi. ¹⁶ Hën de ta bai ta kai wolo ta begi dee kununu ku dee gaan sitonu fu de musu kai a de liba tapa de. Biga de an kë fu di wojo u di Sëmbë di dë sindosindo a di könubangi a liba ala musu kai a de sinkii. Söseei de an kë u di hatiboonu u di Sikafumii musu kai a de liba tu. ¹⁷ Biga di gaan kuutudaka u Gadu faa puu hatiboonu a libisëmbë liba, nöo hën wë dou dë e, nöo ambë sa tja di soni dë?

Nöo sô wë di u sikisi sitampu, sô soni fëen dë e, dee sëmbë.

7

Aki ta taki sondi u 144.000 sëmbë dee kisi di sitampu

u Gadu a de mindifesi.

¹ Nöo a baka fëen möön, nöo hën mi si fö basia u Masa Gaangadu köndë, de dë taanputaanpu a dee fö huku u di goonliba. Fa de sai naandë, nöo de ta tapa de fö ventu fu de an musu böö ko a di goonliba möön. De an musu böö ko a tela, de an musu böö go a ze, de an musu böö a dee pau hedi möön tu.

²Nöo hën mi toona luku a di së u sonu kumutu ala, hën mi si wan oto basia u Gadu Köndë ta subi ta ko zuuu sô, kuma te sonu ta booko ta ko. Nöo fa mi si di basia ta ko dë, nöo a dë ku wan soni nëen maun faa maaka sëmbë buta di sitampu u di libilibi Gadu a de.

Nöo hën a bai da dee oto fô basia dee bi kisi di makiti u de sa tapa di ventu ta poi di goonliba ku di ze. ³A taki da de taa: “Un tan ufö e! Wan du hogi a di goonliba eti, na a tela, na a di ze, na a dee pau hedi tu. Biga u musu naki sitampu a dee futuboi u Gadu mindifesi ufö.”

⁴Nöo hën de naki di sitampu da de te de kaba. Nöo dee sëmbë dee kisi di sitampu naandë, nöo mi jei un mëni de dë. De dë 144.000 sëmbë kumutu a dee tuwalufu lö u Isaëli:

⁵a di lö u Juda, 12.000

a di lö u Lubëni, 12.000

a di lö u Gati, 12.000

⁶a di lö u Asë, 12.000

a di lö u Nafutali, 12.000

a di lö u Manase, 12.000

⁷a di lö u Simion, 12.000

a di lö u Leifi, 12.000

a di lö u Isakali, 12.000

⁸a di lö u Zebulon, 12.000

a di lö u Josëfu, 12.000

a di lö u Benjamin, 12.000.

Dee sëmbë dee kisi di sitampu naandë, nöo sô de hia tjika.

Aki Johanisi ko si wanlö

gaan hia sëmbë möön.

⁹Nöo hën mi bia luku a di së ka di könubangi dë möön, hën mi si wanlö gaan hia sëmbë dë taanputaanpu a di Sikafumii fesi. De hia tee sëmbë an tjika u konda de. Nöo de dë sëmbë dee kumutu a hii pei nasiön, ku hii pei lö, ku hii pei föluku, ta fan hii dee pepei töngö u goonliba tuu. Nöo de dë bisibisi ku weti djapona faan, nöo de dë ku palo maun a de maun ta wai da di Sikafu Mii.

¹⁰Nöo hën wë de bai taanga, taa:

Aai o, Masa Gaangadu,

i wë da di Gadu fuu,

di dë sindosindo a di könubangi,

nöo a ju ku di Sikafumii wë

hii heepi ta kumutu ta ko a u libisëmbë aki e!

Nöo sô de bai.

¹¹Nöo hën mi si dee basia u Masa Gadu Köndë, de dë taanputaanpu gbitii lontu hii di kamian dë ko kai, ka dee tiima ku dee fô libilibi soni ku di könubangi sai dë. Nöo de ta tuwë deseai a di könubangi fesi ka Masa Gadu dë sindosindo. De ta kai ku fesi a goon ta bigi Gadu ta lesipeki ën taa:

¹²“Aai Masa Gadu,

i wanwan tö nöo musu feni gafa,

ku nëbai,

ku kõni,

ku tangi,

ku lesipeki,

ku makiti ku hii kaakiti a mundu.

I wanwan nöo abi de fu teego nöömö.

A tan sô.”

¹³Nöo hën wan u de tuwenti-a-fö tiima naandë hakisi mi taa: “Wë dee sëmbë dee dë ku weti koosu faan a sinkii dë, ambë da de, mati? Unsë de kumutu ko aki?”

¹⁴Nöo hën mi piki ën taa: “Wë nönö mati, ma sabi soni u de. Ma a kandë i, i sa sabi.”

Hën a piki mi taa: “Söö. Wë mati, dee sëmbë i si naandë, de pasa di gaan hogi sitaafu söndö bia baka disa Gadu. De wë da dee sëmbë bi tei di paima di di Sikafumii bi paka da de, di a dëdë tuwëen buuu a goon. Hën wë mbei i si de ko dë limbolimbo faan sô.

¹⁵“Nöo hën mbei tu de sa taanpu a di könubangi u Masa Gaangadu fesi dë ta dini ën ndeti ku didia, leti ka i si a dë a di Wosu fëen naandë. Nöo hënseei wë o tjubi de e, fu soni an musu du de möön. ¹⁶Hangi seei an o kisi de möön, dëwata an o kisi de möön tu, sonu an o tjuma de. Na wan taanga kendi seei de o fii möön a mundu. ¹⁷Biga di Sikafumii di i ta si a di könubangi dë, nöo hën o kijia de ta tjä de kumafa wan bumbuu sëmbë ta kiija sikafu.

Nöö a o ta tja de go ka de sa bebe di wata di ta da libi u teego. Nöö Masa Gadu seei o feki di wojowata puu a de wojo fu de an musu kää möön a mundu.”

Nöö sö wë di tiima dë fan ku mi e.

8

Aki de booko di u sêbën sitampu.

¹ Nöö hën di Sikafumii booko di u sêbën sitampu fu di pampia lolu awaa. Nöö hën mundu ko dë piiii sö wan hii hafu juu langa. Na wan soni seei i ta jei di ten dë möön.

² Nöö hën mi bia luku, nöö hën mi si sêbën basia u Masa Gadu Köndë, dee hebiwan seei dee ta taanpu a Gadu fesi. Nöö hën de da de sêbën tutu, hiniwan ku fëen.

³ Hën mi luku, hën mi si wan oto basia möön ku wan goutu paabi nëen maun, nöö a di lö paabi dë de ta tjuma sumëe suti soni da Gadu.

Hën di basia waka go a di goutu tafa ka de ta tjuma soni da Gadu a di könubangi fesi dë. Nöö di a go dou, hën de dëen wanlö hia sumëe suti soni faa musu tjuma a di tafa liba da Gadu, mökisi ku dee begi u dee sêmbë u Gadu. ⁴ Nöö dee begi ku di sumuku u dee sumëe suti soni ta mökisi makandi ta subi nango te a Masa Gadu fesi a liba ala.

⁵ Nöö hën di basia dë tei faja a di begitafa hën a lai ën a di goutu paabi te a fuu, nöö hën a vindëen tuwë go a goonliba. Nöö di juu dë, liba ta koti faja hwaihwai, kamian ta bai gbalalala ta giinta gililili, goonliba ta seki.

Aki fô u dee basia u Gadu böö dee tutu u de.

⁶ Nöö hën de sêbën basia ta seeka fu de böö dee tutu u de.

⁷ Nöö hën wan u de böö di fëen tutu. Nöö hën mi si ëisi logologo kuma tjumbu mökisi ku faja ku nongö, ta kumutu a liba ta kai. A dë kuma sêmbë ta hiti de ta ko a goonliba. Nöö hën wan hii pisi u goonliba ku pau fëen ku uwii fëen tuu tjuma kaba a sôsö fiaa.

Nöö sö wë a pasa di de böö di fosu tutu.

⁸ Nöö hën baka u di dë, hën di u tu basia böö di fëen tutu. Nöö hën mi si wan gaan gindi soni kuma gaan kununu sö ta kisi faja gililii. Hën de tei ën hiti go a ze dendu djuvuu, nöö hën wan hii pisi u di ze bja ko buuu hëii sö. ⁹ Nöö wan hii së u dee soni dee ta libi a di ze dëdë kaba a sôsö fiaa, sösei sômëni u dee sipi bi dë a di ze kaba a sôsö tu.

Nöö sö wë a pasa di de böö di u tu tutu.

¹⁰ Nöö hën di u dii basia böö di fëen tutu. Nöö hën mi si wan gaan teeja kumutu a liba, ta kisi faja gililii sö ta ko. Hën a kai go a wan hii pisi u dee lio te kisi ku dee kiikihedi. ¹¹ Nöö di teeja naandë hën wë de ta kai Bita. Nöö fa a kai dë, nöö wan hii së u dee wata u goonliba ko bita tee, nöö sômëni hia sêmbë dëdë fu di de bebe di wata dë hedi.

Nöö sö wë a pasa di de böö di u dii tutu.

¹² Nöö hën di u fô basia böö di fëen tutu. Nöö hën wan soni pasa ku di sonu te wan hii pisi fëen ko dungu kankan, an ta sëndë möön. Sösei wan hii pisi u di libawojo ku wanlö hia teeja ko dungu pii. Nöö dee soni dë wë mbei wan hii pisi u didia ku wan hii pisi u ndeti an abi na wan piki limbo möön seei.

¹³ Nöö fa mi ta luku dë, nöö hën mi si wan gbanini ta buwa ta lontu, mi jei a bai kai dii buka olo taa: “Mi bai helu oo, mi bai helu! Mi bai helu da dee sêmbë ta libi a di goonliba aki, fu de dii tutu dee fika dee dee basia musu böö eti. Biga dee soni dee o pasa dë, nöö de hogi poi.” Nöö sö mi jei di gbanini bai.

9

Aki Johanisi si wanlö hogi atiti.

¹ Nöö hën di u feifi basia böö ën tutu, nöö hën mi si wan teeja di bi kumutu a liba kai a goonliba. Nöö di teeja naandë, de dëen di söötö di ta jabi di döö u di baaku di na abi goon.

² Nöö di a jabi ën, nöö hën mi si sumuku ta kumutu nëen gbitii sö kuma te soni ta tjuma a wan gaan onfu dendu. Nöö fa a ta puu sumuku dë, nöö te i hopo wojo luku liba ja sa si sonuwojo möön, na gaangadu seei i sa si. Sö di sumuku degi tjika.

³ Nöö hën mi si wanlö soni kuma gaan atiti ta kumutu gililili a di sumuku dendu naandë ta buwa ta paaja a goonliba. Nöö hën de da dee atiti poosian leti kuma kukutulabu. ⁴ Nöö de bai de taa de an musu njan dee ahun u goon, de an musu kai a pau hedi njan dee pau wiwii, de an musu njan na wan kuwakuwa uwii u goonliba. Ma dee sêmbë dee an abi di maaka u Gadu a de mindifesi, nöö de de musu njan. ⁵ Ma nöö fa de o go njan de dë, nöö de an musu njan de kii, ma de musu sitaafu de nöö. Biga te de njaan i gbalau sö, nöö a o ta hati i seei leti kuma te kukutulabu njaan i. Nöö feifi liba longi de o sitaafu libisêmbë a di lö fasi dë. ⁶ Nöö di juu dë, sêmbë o ta kai dëdë ta suku ën te de wei, dëdë o kule go tjubi da de.

⁷ Nöö fa mi si dee atiti dë, de djei hasi dee dë kabakaba kää u go a feti. Nöö de dë ku wan goutu kaapusa a de hedi kuma kënu kaapusa, nöö fesimindi u de dë kuma libisêmbë. ⁸ Nöö

di uwii u de a de hedi, nöö a dë leti kuma mujëë uwii ma tanda u de dë kuma di mbeti de kai lëun tanda. ⁹Nöö hatimindi u de dë ku felu djakiti. Nöö te de ta buwa, nöö dee hanza u de ta giinta kuma wanlö gaan hia hasi ku dee wagi u de ta kule nango a feti. ¹⁰Nöö labu u de dë kuma di u kukutulabu, nöö nëen di poosian u de dë. Ku ën de ta suti sëmbë ta sitaafu de feifi liba longi.

¹¹Nöö fa dee atiti sai naandë, nöö de abi wan kõnu. Hën da di basia u di baaku di na abi goon naandë. Nöö hën abi taki a de liba. Nöö di kõnu abi wan në, a Dju töngö de ta kai ën Abadon, ma nöö a Giiki töngö de ta kai ën Apolion. „Dee në kë taki “Di sëmbë di ta poi soni ta kaba a sösö”.”

¹²Söö. Nöö di fosu wan u dee helu di di gwanini bi bai hën di dë, nöö a fika tu helu eti u ko.

Aki di u sikisi basia böö ën tutu.

¹³Nöö hën di u sikisi basia böö hën tutu, nöö hën mi jei wan töngö kumutu a dee fö huku u di goutu tafa a Masa Gadu fesi naandë, ka de ta tjuma sumëë suti soni dëen. ¹⁴A ta fan ku di basia di böö di tutu naandë taa: “Dee fö basia dee dë taitai a di gaan lio de kai Efaata, nöö fi lusu de e.”

¹⁵Nöö hën de lusu dee basia. Nöö fa de lusu de dë, nöö de bi dë kabakaba këë kaa ta luku di jaa ku di liba ku di wiki ku di daka ku di juu faa dou, be de hopo go kii wan hii gaan pisi u dee sëmbë u goonliba. ¹⁶Nöö mi jei fa dee sodati u de hia tjika e. De dë tuhöndö-miliön sodati.

¹⁷Nöö fa mi ta si dee soni aki sö, nöö mi si di bisi u dee sodati ku di bisi u dee hasi u de. De tuu ta bisi felu djakiti bë, ku baau, ku kooko. Nöö dee hasi hedi dë leti kuma lëun, nöö faja ku sumuku ku wan gaan tingitingi soni de kai zuwalufu ta kumutu a de buka dendu. ¹⁸Nöö dee soni ta kumutu a de buka dë, hogi soni fu mundu de dë e. Biga di faja ku di sumuku ku di zuwalufu siki wan hii gaan pisi u goonliba sëmbë kii pii.

¹⁹Nöö di poosian u dee hasi an dë a de buka nöö e, ma a dë a de labu tu. Biga di labu u de abi buka leti kuma sindeki nöö ku ën de ta njan sëmbë.

²⁰Ma nöö fa i si dee hogi dë ta kii sëmbë seei, ma dee sëmbë dee fika an ta disa dee soni de ta dini möönsö. Dee soni dee ta ko a sëmbë liba, ku dee pindigadu dee de ta mbei ku goutu, soofu, köpö, sitonu, nasö pau, de tuu de ta begi eti. Fa dee soni de ta begi sai dë, de an sa si soni, de an sa fan ku de buka, de an sa jei soni ku de jesi, de an sa waka ku de futu, ma eti seei dee sëmbë sai dë ta begi de nango nöömö. De an ta disa möönsö. ²¹Söseei de an ta disa sëmbë u kii möönsö tu, de ta du dee tofu wooko u de nango nöömö, de an ta disa di puta libi u de möönsö, de an ta disa soni u fufuu. Sö dee lö sëmbë dë abi taangajesi tjika.

10

Aki wan hebi basia u Gadu ko ku wan piki pampia.

¹Nöö hën mi si wan oto basia, gaan makiti wan, kumutu a Masa Gadu Köndë ta bazia zalalala ta ko a goon. Fa a ko dou naandë, nöö a bisi wan soni kuma bundji sö, nöö wan mutjama dë nëen hedi. Nöö fesi fëen ta koti faja kuma sonuwojo, nöö panteja fëen dë hëii sö kuma faja posu. ²Nöö a dë ku wan piki pampia nëen maun jabijabi. Nöö fa a saka ko dou dë, hën a taanpu djam sö, letisë futu fëen dë te a ze, töötösë futu fëen dë te a tela liba. ³Nöö hën a bai taanga, leti kuma te lëun ta bai. Nöö fa a bai dë, nöö hën dee sëbën bai fu liba ala tuu ta giinta ta piki.

⁴Nöö di mi jei dee soni dee sëbën bai ta taki, nöö mi bi kë sikifi de. Ma nöö hën mi jei wan töngö a liba fan ku mi taa: “Nönö womi, na sikifi dee soni dë e. De musu fika tjubitjubi a i dë.”

⁵Nöö di basia di mi si dë, di bi taanpu ku wan së futu a ze ku wan së futu a tela, nöö hën wë a hopo leti maun fëen a liba a Masa Gadu fesi. ⁶Di Gadu di ta libi u teego di mbei liba ku goon ku di ze ku hii dee soni dee dë a de tuu, nëen fesi a hopo maun. Nöö hën a kai Masa Gadu në djula taa: “Di juu dou! ⁷Te di u sëbën basia böö di fëen tutu, nöö di tjubitjubi soni di Masa Gadu bi konda da dee futuboi fëen a fesi, dee tjabukama, nöö hën wë o ko pasa ku telu awaa.” Sö di basia tiki.

⁸Nöö hën mi toona jei di töngö di bi kumutu a liba ala möön. A taki da mi taa: “Haika e. Ja si di piki pampia di dë jabijabi a di basia maun dë nö? Go tei ën nëen.”

⁹Nöö hën mi waka go taanpu a di basia fesi, hën mi hakisi ën faa da mi di pampia.

Hën a taki da mi taa: “Antoobi. Tei ën, nöö i njan mën e. Nöö te i njan mën, nöö a o suti a i buka kuma höniwata, ma te i guli ën go a i bëë, nöö a o ko bita da i.”

¹⁰Nöö hën mi tei di pampia nöö hën mi njan mën. Nöö a pasa leti kumafa di basia bi taki da mi tuu. Biga fa mi njan mën dë, nöö a suti seei a mi buka kuma höniwata, ma di mi guli ën go a mi bëë nöö a ko bita.

¹¹ Nöo hën di basia fan ku mi möön taa: “Haika e. Masa Gadu o lei i sòmëni soni eti dee o pasa ku dee kõnukõnu, ku dee nasiõnnasiõn, ku hii pei sëmbë dee ta fan dee tõngõtõngõ u goonliba. Nöo te a lei i dee soni, nöo joo ta konda de tuu da sëmbë e.” Nöo sö di basia fan ku mi te a kaba.

11

Aki ta taki u tu sëmbë Gadu o manda ko fu taki soni dëën.

¹ Söö. Nöo hën de da mi wan langa soni kuma baluma sö u maaka soni. Nöo hën de taki da mi taa be mi maaka di Wosu u Masa Gadu ku di kõpõ begitafa di de ta tjuma soni da Gadu tu. Nöo hii dee sëmbë dee dë a di Wosu ta begi, mi musu konda de te mi kaba un mëni de dë. ² Ma an dë u mi pena maaka di djai dendu ka di Wosu dë, biga di dë o dë u dee sëmbë dee an dë u Gadu ufõ. Nöo fa de o da de di kamian dë, nöo de o sai dë a di kõndë u Gadu ta du hogi soni te dou fõteni-ku-tu liba longi. Sö de taki da mi.

³ Ma nöo hën de toona taki da mi taa tu sëmbë o ko naandë bisibisi ku djodjo a de sinkii, „nöo di bisi u de, hën ta lei fa dee hogilibi u dee sëmbë u goonliba ta tjika de. Nöo fa de o ko naandë. Gadu o da de kaakiti u de kisi fan nëën ta konda da sëmbë hii dee fõteni-ku-tu liba dë. Hën da dii jaa ku hafu. Sö de taki da mi.

⁴ Wë de ta sëmbë ta konda soni u Gadu dë, nöo de wë da de tu oleifi pau e, „di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Sakaliasi bi taki. Nöo de da de tu tamundu faja tu, dee ta dë taanputaanpu a Masa Gaangadu fesi nõömõ, di Gadu di abi di goonliba aki. ⁵ Nöo fa dee sëmbë o ko ta konda soni u Gadu dë, nöo ee wan sëmbë i kë du de hogi nöo wantewante faja o kumutu a de buka dendu ko tjuma i kii puu dë. Hiniwan sëmbë kaa di o kë pooba fu du hogi ku de, nöo a di wan seei fasi dë nöo de o dëdë.

⁶ Nöo fa de tu sëmbë u Masa Gadu o ko dë, de o ko ku gaan makiti e, „kuma dee fesiten tjabukama u Gadu. Biga de o sa tapa tjuba be an musu kai hii di ten di de ta kisi fan a Gadu ta konda soni da sëmbë naandë. Nöo de o abi makiti tu u mbei hii wata bia ko gadjabia. De o abi makiti u de mbei hii sootu pei hogi paaja go a sëmbësëmbë so hesi kumafa de kë.

⁷ Ma nöo a baka u di de o kaba dee fan u de dë, nöo wan gaan taku mbeti, hogi wan, o kumutu a di baaku di na abi goon naandë dendu, nöo a o ko feti ku de te a wini de, nöo a o kii de. ⁸ Nöo fa a o kii de dë, nöo dee dëdë sinkii u de o fika a sitaati gindigindi dë, leti a di gaan kõndë naandë ka i si de bi manda di Masa u de go kii a lakpa pau. Fa dee sëmbë u Jelusalen sai dë, de hogi tee sëmbë ta kai di kõndë u de Sodom ee nasõ Egepiti kõndë, sö de hogi tjika.

⁹ Nöo fa i si di mbeti o ko kii de tu sëmbë u Gadu dë, nöo hii dee nasiõnnasiõn sëmbë u goonliba tuu o ta si de dëdëdëdë a goon naandë. Hii dii daka ku hafu longi sinkii u de o dë a goon. Na wan sëmbë o da pasi u de bei de puu naandë mõõnsõ. ¹⁰ Nöo di juu ten dë, dee sëmbë u goonliba o ta wai te na soni u di dëdë dee sëmbë naandë dëdë. De o ta mbei piizii ta manda soni da de na de a dee kamiankamian. Sö de o ta wai tjika e, biga de tu tjabukama u Gadu dee bi ta da de sitaafu sö, nöo de dëdë.

¹¹ Ma nöo a baka u de dii daka ku hafu dë, nöo Masa Gaangadu o da de böõ ku libi baka e, nöo de o hopo taanpu a pë. Nöo hii dee sëmbë dee bi si de taa de bi dëdë, nöo hati u de o latja.

¹² Nöo di juu dë, de o jei wan taanga bai kumutu a liba ala kai de taa: “Un subi ko a liba aki.” Nöo de o ta hopo nango zaana a wan bundji dendu te de go pii. Nöo hii dee felantima u de tuu o ta luku de diin, fa de ta hopo nango a liba dë. ¹³ Nöo di juu naandë, goonliba o ta seki gidigidi tee nöo wan hii pisi u di kõndë o booko kai holou. Nöo sëbën dusu sëmbë o dëdë u di seki di goonliba o seki naandë.

Nöo dee sëmbë dee fika dee di seki u di goonliba an kii, nöo de o ko fëëë gaanfa seei, nöo de o bia ta hopo Masa Gadu në awaa, di Gadu di ta dë te a hei ala.

¹⁴ Söö. Wë nöo di u tu helu hën di dë e, nöo di u dii ta ko awaa.

Aki di u sëbën basia u Gadu

böõ hën tutu.

¹⁵ Nöo hën di u sëbën basia u Masa Gaangadu kõndë böõ di fëën tutu awaa. Nöo hën mi ta jei sòmëni tõngõ ta piki taanga a liba ala. De taa:

Aai o, awa ufõ goonliba kumutu a dee kõnu u goonliba maun e,

nöo hën a ko a di Tii u Masa Gadu,

ku di Kõnu fëën de kai di Keesitu di a bi paamusi u.

Hën o dë Kõnu fu nõömõ,

Di Tii fëën an o kaba mõõnsõ a mundu.

¹⁶Sö de ta bai. Nöö de tuwenti-a-fö tiima dee bi dë sindosindo a dee könubangi lontu di gaan könubangi u Masa Gaangadu naandë, nöö de ta tuwë deseeri a goon ta tapa fesi ta bai Masa Gaangadu në ¹⁷taa:

Aai Masa Gaangadu,

i wë da di Gadu di abi hii makiti.

I bi dë kaa,

nöö i dë te kisi fa u dë aki eti. Aai.

Nöö u da i tangi o,

Biga awaa i ko ku di gaan kaakiti fii,

fii tii goonliba ku telu awaa.

Awaa joo seti di könutii fii.

¹⁸Dee peipei nasiön u goonliba,

hati u de bi ta boonu ku i.

Ma awaa ufö i seei hati o ko boonu ku de awaa.

Biga di juu fii kisi

fii musu kuutu dee dëdë sëmbë.

Di juu kisi fii paka dee futuboi fii,

dee tjabukama ku dee sëmbë fii dee bi ta hopo i në,
lagiwan ku heiwan tuu.

De tuu o kisi di paima u de awaa.

Dee sëmbë dee bi poi di goonliba fii kaba a sösö,

nöö awaa juu fii kisi fii poi de kaba a sösö tu.

Sö de tuwenti-a-fö tiima ta taki.

¹⁹Nöö fa u mbei dë, nöö hën di Wosu u Masa Gaangadu a liba ala jabi hoo, nöö nëen dendu i sa si di Këdë di bi dë a di Wosu u Gadu a goonliba aki. „Nëen dendu de bi ta hoi di buka di Gadu bi mbei ku libisëmbë, di de bi ta booko nöömö.“ Di juu dë, nöö gaangadu ta koti faja hwaihwai, goonbasu ta giinta, liba ta bai, goonliba ta seki ta jabi. Nöö ëisi pisi logologo ta kumutu a liba ta kai a goon gulululu.

Nöö sö mi si e, dee sëmbë.

12

Aki ta taki u wan mujëë

ku wan hogi kaima.

¹Wë nöö hën baka u di dë hën mi si wan maaka, gaan foombo wan, a liba ala. Mi si wan mujëë bisibisi ku sonu a sinkii, nöö di libawojo dë nëen basufutu. Nöö a dë ku wan kōnu kaapusa nëen hedi, nöö di kaapusa dë ku tuwalufu teeja. ²Nöö fa mi si di mujëë naandë, a dë ku bëë. Nöö juu fëen kisi faa pai, bëë ta njan mën te a ta kai olo seei.

³Ma nöö hën mi toona si wan oto soni a liba dë möön kuma maaka. Mi si wan gaan gindi kaima bë hëii sö. A dë ku sëbën hedi ku teni tutu. Nöö hiniwan u dee hedi fëen dë bisibisi ku kōnu kaapusa. ⁴Nöö ku di labu fëen a feki wan hii pisi u dee teeja a liba ala puu tuwë ko a goonliba. Nöö fa di kaima sai dë, a dë leti a di mujëë fesi dë, setiseti pii ta watji ën fu te a pai di mii tuwë a goon, nöö a feni ën njan puu dë.

⁵Nöö te wan pisi hën di mujëë pai di mii tuu. A dë wan womi mii. Ma nöö di a pai ën tuwë a goon, nöö hën de kisi di mii tei wante tja go da Masa Gadu ka a dë nëen könubangi ala sindosindo. Biga di Mii naandë, hën o tii hii goonliba ku wan gaan kaakiti, leti kuma te wan felu ta naki doti paabi booko pisipisi. Sö di tii fëen o hebi tjika.

⁶Ma nöö di mujëë, hën a kule go te a wan sabana kamian di Gadu bi seeka dëen faa musu ta tjubi ta kisi sölugu wan-dusu-ku-tu-höndö-ku-sikisiteni-daka longi. „Hën da dii jaa ku hafu.“

⁷Nöö hën mi luku a Masa Gadu Köndë ala möön, nöö hën mi si wan gaan feti hopo ala. „Di gaan hedibasia u Masa Gadu Köndë de kai,“ Mikaëli ku dee basia fëen go feti ku di gaan kaima. Nöö hën di gaan kaima ku dee basia fëen ta feti baka. ⁸Nöö hën de ta feti teee, ma nöö di gaan kaima an wini, biga an taanga tjika. Nöö di hën ku dee basia fëen lasi kaa, nöö de an da de pasi u de tan a Gadu Köndë ala möön e. ⁹Biga de kisi de vinde puu ala tuwë go a goon.

Wë nöö di gaan bë kaima i si dë, hën wë da di didibi e, Saatan seei, di ta ganjan sëmbë a hii di goonliba. Hën wë de wini sö e. De hiti ën ku dee basia fëen tuu tuwë go a goonliba gbolo.

¹⁰Nöö hën mi jei wan taanga töngö sö kumutu a Gadu Köndë taa:

Aai, u böö e.

Awa u si di heepi u di Gadu fuu

fa a bigi tjika.

U ko si di gaan kaakiti fëen di a abi. Aai.

Awa di Tii fëen o paaja a mundu awaa.

Nöö woo ko si di Kõnu fëen di a bi paamusi faa da u,
fa a abi taki tjika.

Biga di kõnkuma an dë a liba aki möön e.

Fa a bi dë aki, a bi ta sei dee otowan fuu da Gadu ndeti ku didia,
nöö awa de vindëen puu aki tuwë go a goon.

¹¹ Nöö ku dii soni wë dee sëmbë u Gadu wini di kõnkuma dë e.

De wini ën ku di buuu u di Sikafumii di a bi dëdë tuwë da de.

Nöö de wini ën fu di de bi ta piki nöömö taa de ku di Sikafumii nama.

Nöö de wini ën tu fu di de an bi ta fëë u de dëdë fu di Sikafumii hedi.

Ku de dii soni dë wë de wini di kõnkuma.

¹² Wë nöö Gadu Kõndë, ku un dee sëmbë dë nëen tuu, un wai e!

Aai, un piizii seei.

Biga u böö u di hogi dë.

Ma helu u di goonliba ku di ze,

biga di didibi saka ko a unu awaa.

Nöö fa a saka ko dë, a ko ku taanga hatiboonu,

biga a sabi taa ten fëen ko sati.

Sö mi jei di tōngö bai taki.

¹³ Nöö hën di di gaan kaima ko si sō taa de hiti ën puu a liba ala, nöö hën a seti kule ku di mujëe di bi pai di mii. ¹⁴⁻¹⁶ Ma nöö di juu ten dë, hën Gadu da di mujëe hanza kuma wan gaan gbanini sō, faa sa buwa go tjabi a di sabana kamian di Gadu bi seeka dëen.

Nöö di di kaima si taa di mujëe nango, nöö hën a ta puu wan gaan hia wata nëen buka ta tuwë nango nëen baka djululu kuma wan lio ta kule faa musu kisi ën kii kaba a sōsō. Ma nöö goonliba heepi di mujëe. Biga a jabi hooö bebe di wata fiaa, an kisi di mujëe möönsō.

Nöö hën di mujëe buwa go te a di sabana dendu, nöö ala a go fika hii de dii jaa ku hafu longi, ka di kaima an sa dou nëen.

¹⁷ Nöö hën di di kaima si taa wë nōnō, an sa kisi di mujëe möönsō, nöö hati fëen boonu te na soni. Hën a taa: “Mí o go buta ku dee oto mii fëen awaa.” Nöö dee oto mii fëen, de da dee sëmbë dee ta piki Gadu buka ta hoi a dee lei u Jesosi dee a bi konda da de.

¹⁸ Nöö hën wë di bē kaima go dë a di gaan ze bandja ala pii ufō.

13

Aki ta taki u wan mbeti di kumutu a ze.

¹ Söö. Nöö hën wë mi toona si wan oto mbeti möön kumutu a ze, hënseei dë ku sëbën hedi ku teni tutu tu „kuma di kaima möön„. Nöö dee tutu fëen tuu dë ku kõnu kaapusa, nöö hiniwan u dee hedi fëen dë ku gaan hogi nē sikifisikifi ta kosi Masa Gaangadu ta sōsō ën.

² Nöö di mbeti aki, fa mi si ën dë, sinkii fëen dë pëndëpëndë kuma takumbeti, ma futu fëen degi kuma di hogi mbeti de kai “beer”. Nöö buka fëen djei lëun. Nöö sō di mbeti naandë dë e.

Nöö di gaan kaima u bi taki soni fëen dë, a da di mbeti aki gaan kaakiti e. Biga a dëen di kõnubangi fëen faa musu sindo, hën a dëen gaan taki a sëmbë liba.

³ Nöö fa mi si di mbeti dë, nöö a bi kisi wan gaan makei a wan u dee hedi fëen. A bi fika piki nöö a dëdë, ma fa u dë aki sō nöö a toona ko bunu gbelingbelin baka. Nöö di soni dë bigi seei da hii sëmbë u goonliba, fu di a dë taa di mbeti dë kisi sō wan makei ma a kula ko bunu. Hën de tuu ko ta waka nëen baka. ⁴ Nöö de tei hën ku di gaan kaima tuu kuma gadu u de de ta begi, biga di kaima hën bi da di mbeti naandë taki. De taa: “Ambë seei dë a goonliba kuma di mbeti aki? Jee? Ambë seei sa hopo taa i nango feti ku ën?” Sö de ta taki ta gafa di mbeti.

⁵ Nöö fa di mbeti dë sai dë, nöö hii föteni-ku-tu liba longi a feni pasi faa ta njan buka ta taki gaangaan taki ta sōsō Masa Gaangadu. Hii de dii jaa ku hafu dë a abi taki a sëmbë liba tu ta tii de. ⁶ Nöö a ta jabi buka ta fan takutaku fan ta tuwë ta kosi Masa Gadu ku di kamian ka a sai dë, te dou ku hii dee sëmbë dee ta dë nëen kõndë tuu a ta kosi. Sö a ta du nöömö.

⁷ Nöö a ta feni pasi tu faa feti ku dee sëmbë u Gadu wini de. Fa a sai dë, nöö a feni taki a hii sëmbë u goonliba liba, a hii pei nasiön, ku hii pei lö, ku hii pei föluku dee ta fan dee peipei tōngö u goonliba, de tuu ko dë nëen basu. ⁸ Nöö hii de tuu tei ën kuma gadu u de de ta begi, ma boiti dee sëmbë dee nē dë sikifisikifi a di Buku u di Libi u Teego. Nöö di Buku dë, di Sikafumii di bi dë u de kii fu sensi Gadu mbei goonliba, hën abi ën.

⁹ Wë nöö ee wan sëmbë i abi jesi u jei soni, nöö be i haika e. ¹⁰ Ee wan sëmbë de kisi i buta a sitaafu „fu di ja begi di mbeti naandë hedi, nöö ja a’ kõni fëen„, be de du sō nöö. Ee a kai

da i fu de musu kii i ku së ufangi fu di ja begi di mbeti, nõö be de kii i nõö. Nõö fa u ta fan aki, nõö a dë fanõudu u dee sëmbë u Gadu musu abi taihati ku gaan futoou a Masa Gadu liba nõömö.

Aki ta taki u wan mbeti di kumutu a goonbasu.

¹¹ Sõö. Nõö hën mi toona si wan oto mbeti mõn, ma disì, a goonbasu hën a kumutu. Nõö a abi tu tutu kuma wan sikafu mi, ma a ta fan leti kuma di hogi kaima. ¹² Nõö fa disì ko aki, nõö a ko ku hii di taki di di oto mbeti u bi taki dë abi. Biga a ta wooko dëen. Nõö hën wë a buta ku hii sëmbë tuu taa de musu ta begi di fosu mbeti nõömö, di bi kisi makei nëen hedi dë.

¹³ Nõö di njunjun mbeti aki, nõö a ta du sòmëni foondofoondu soni e. A ta kai faja kumutu a liba ta puu ta kai a goon a hii lanti fesi.

¹⁴ Nõö fa a ta heepi di fosu mbeti ta du dee foondo wooko naandë, nõö ku de a ta ganjan sëmbë u goonliba. Biga a buta de u de mbei wan pindi te de kaba da di fosu mbeti di bi abi di makei nëen hedi. ¹⁵ Hën a kisi wan gaan kaakiti faa musu da di pindi böö faa sa ta böö, nõö di a du sò, nõö hën di pindi ko ta fan.

Nõö hën di mbeti ta duwengi hii sëmbë taa de musu ta gafa di pindi ta begi ën kuma gadu. Ee wan sëmbë ja kë du sò, nõö de o kii i. ¹⁶ Hën a buta taki taa hii sëmbë, gaan sëmbë ku piki mi, guduma ku penama, fiima ku saafuma tuu musu kisi wan sitampu a de leti maun nasö a de mindifesi. ¹⁷ Ee wan sëmbë ja abi di lö sitampu naandë, nõö ja o sa bai soni mõn, ja o sa sei soni da sëmbë tu.

Sõö. Wë nõö di sitampu u taki aki, a dë di nõbu u di mbeti ku di në fëen e. Hën wë dee sëmbë musu ta tja ufö de sa bai soni, ee nasö ufö de sa sei soni da sëmbë. ¹⁸ Wë nõö aki i ta si taa fusutan dë fanõudu e, fii wegi di nõbu naandë luku ee andi a kë taki. Biga a dë di nõbu u libisëmbë. Hën da sikisi-hõndö-ku-sikisiteni-ku-sikisi.

14

Aki Johanisi toona si di Sikapu Mii mõn ku wanlö hia

sëmbë fëen.

¹ Nõö di mi bia luku mõn, nõö hën mi si di Sikapu Mii taanputaanpu te a di kununu de kai Sion liba, nõö a dë ku 144.000 sëmbë nëen bandja. Nõö hii dee sëmbë dë tuu ta tja di në fëen ku di në fëen Tata sikifisikifi a de mindifesi.

² Nõö hën mi haika, hën mi jei wan gaan bai ta piki a liba ala. A ta piki kuma te gaan dan ta giinta gililili sò, kuma te gaangadu ta bai, kuma te sòmëni sëmbë ta pëe wan pei soni kuma gitali. Hii dee peipei soni dë tuu mi ta jei a di bai dë dendu.

³ Nõö hën wë dee hia sëmbë naandë, de tuu ta kanda wan njunjun kanda di sëmbë an jei wan daka. De ta kandëen leti ka de dë a di kõnubangi u Gadu fesi naandë, nõö de fõ libilibi soni ku de tuwenti-a-fõ tiima tuu sai naandë tu. Nõö di kanda di de ta kanda naandë, nõö dee sëmbë wanwan nõö sa lei ën. Oto sëmbë an sa sabi ën boiti de 144.000 sëmbë naandë, dee Masa Jesosi paka tei a dee oto sëmbë dendu ko fëen dju. ⁴ Fa i si de sai naandë, nõö de an poi dee wëti u Gadu mõnsö a di së u manu ku mujëe, de dë u de limbolimbo gbelingbelin a Masa Gadu wojo. Nõö hiniwan kamian ka di Sikapu Mii ta waka nango, nõö deseei ta waka nëen baka nango tu. Dee sëmbë de wë di Sikafu Mii paka tei a libisëmbë dendu, nõö de da dee fosu sëmbë dee dë kuma wan paima da Masa Gadu ku di Sikafu Mii. ⁵ Fa de sai naandë, nõö na wan sëmbë o jei ganjan ku mindisoni woto a de buka, biga de dë sõndö föutu tee dou.

Nõö de wë da dee sëmbë dee dë ku di Sikafu Mii taanputaanpu naandë.

Aki Johanisi si dii basia u Gadu Kõndë oto a oto baka ta ko.

⁶ Nõö hën mi bia luku mõn, hën mi si wan oto basia u Masa Gadu Kõndë ta buwa a liba, nõö hën abi di Bunu Buka di dë u teego faa musu konda da dee peipei sëmbë u goonliba. Hii pei nasiön sëmbë, ku hii pei lö, ku hii pei föluku dee ta fan hii dee peipei tõngö u goonliba, de tuu a musu konda di buka da.

⁷ Nõö hën wë a bai basia taa: "Heei! Heei! Lanti, un haika! Un musu saka unu seei da Masa Gadu e! Un musu hopo ën në. Biga di juu kisi faa musu kuutu a libisëmbë liba. Un musu begi Masa Gaangadu ta gafëen, di mbei liba ku goonliba ku ze ku hii dee baaku ka wata ta kumutu ta ko." Nõö sò di basia bai taki.

⁸ Nõö hën mi bia luku mõn, hën mi si wan oto basia u Gadu Kõndë mõn ta buwa ta ko a di otowan baka, nõö hënseei ta bai basia tu taa: "Heei, dee sëmbë, un haika ooo, un haika e! Di gaan kõndë de kai Babilon, a kai e! A booko kai seei. Di kõndë dë, hën bi buta hii nasiön sëmbë u goonliba u de musu ta du peipei hogi ta libi fanafiti libi a di së u manu ku mujëe, nõö awa ufö de o tja di sitaafu u di hatiboonu u Gadu a de liba awaa. Nõö sò mi taki da unu e!"

⁹ Nöo hën mi toona si wan oto basia u Masa Gadu Köndë, di u mbei dii, ta buwa ta ko a di naandë baka. Nöo hën seei ta bai basia tu taa: “Ee wan sëmbe i begi di mbeti ku di pindi fëen, ee nasö i tei di nöbu fëen a i mindifesi ee nasö a i maun, ¹⁰ nöo sö wan sëmbe Gadu hati o boonu ku i e. Nöo di gaan sitaafu di a abi u da i, an o puu ën hafu da i seei. A o da i ën tuu ku telu. Nöo joo go dë a di hogi faja di o ta tingi zuwalufu da i, ta tja sitaafu. Nöo dee basia u Masa Gadu Köndë ku di Sikapu Mii tuu o sai leti dë ta si taa sö wan soni ta pasa ku i. ¹¹ Nöo di faja dë, an o tapa möönsö e. Di sumuku fëen o ta puu nöömö nango a liba. Sö wan sitaafu wë dee lö sëmbe dë o ta tja u nöömö, ndeti ku didia. De an o feni böö möönsö. Nöo sö mi taki da unu e, dee sëmbe.” Sö di basia ko naandë bai taki.

¹² Nöo fa u jei dë, fëen mbei mi taki da un dee sëmbe u Gadu dee ta hoi dee wëti fëen ta biibi Masa Jesosi dë taa wan musu disa möönsö e. Be un tai hati hoi go dou nöömö.

¹³ Nöo hën mi toona jei wan oto tóngö a liba möön. A taa: “Söö. Wë nöo i musu sikifi taa bigi u tide nöo dee sëmbe dee nama ku Masa Jesosi, nöo de naki kölöku ee de dëdë.”

Nöo hën di Akaa u Gadu piki taa: “Aai, sö a dë tuu. Gaan kölöku seei de o abi. Biga de o böö fu hii dee taanga wooko de bi ta wooko. Fa i si de sai dë, nöo di libi de bi ta libi a pasi nöo paima fëen o faaka de e.” Sö di Akaa taki.

Aki di goonliba lepi tjika u koti.

¹⁴ Nöo hën mi bia luku, hën mi si wan bundji wetiweti faan sö a mi fesi dë, nöo nëen liba mi si wan sëmbe sindosindo kuma libisëmbe sö, ma a tooka. Nöo fa mi si ën dë, a dë ku wan goutu könu kaapusa nëen hedi, nöo wan gaan saapu ufangi selenselen sö dë nëen maun.

¹⁵ Nöo hën mi si wan basia u Gadu kumutu a di Wosu u Masa Gadu. Nöo hën a bai taanga da di sëmbe dë sindosindo a di bundji liba taa: “Söö. Wë di koti ten dou e. Di goonliba lepi tjika u koti buta a suwa awaa. Nöo fii koti oo, koti!” Sö a bai.

¹⁶ Nöo hën wë di soni aan soni. Hën di sëmbe di dë a di bundji liba ku di ufangi a maun, nöo hën a koti a hii di goonliba te dou.

¹⁷ Nöo hën mi bia luku möön, hën mi si wan oto basia u Masa Gadu Köndë kumutu a di Wosu u Gadu a liba ala möön. Nöo hën seei dë ku wan gaan saapu ufangi nëen maun selenselen.

¹⁸ Hën wan oto basia u Gadu di ta wooko a di Wosu u Gadu dë ta seeka di faja ka de ta tjuma soni da Gadu, a kumutu ka a ta wooko ala. Nöo hën a bai taki da di oto basia naandë di dë ku di ufangi nëen maun taa: “Söö. Koti dee doloifi bondji e, puu a dee doloifi pau u goonliba. Biga de lepi tjika.”

¹⁹ Nöo hën wë di basia naandë hai ufangi tja ko, nöo hën a ta koti dee doloifi bondji a goonliba ta hai ta tja ko te a kaba. Nöo hën a tei de tuwë go a di hatiboonu baki u Masa Gadu dendu, ²⁰ di dë a döösë u di köndë u Gadu a wan së buka. Nöo hën de makisa dee doloifi nëen. Nöo fa de ta makisa de, nöo mi ta si gaan hila buuu ta kule ta kumutu a di baki djulululu sö, kuma wan lio di langa dii höndö kilomëti, a sa fundu kuma wan feifi futu sö. Sö di buuu ta kumutu a di baki dë dendu hia tjika.

15

Aki Johanisi si sëbën basia ku sëbën sitaafu u Gadu.

¹ Nöo hën mi si wan oto gaan foondo maaka a liba ala möön. Mi si sëbën basia u Masa Gadu Köndë, nöo de dë ku sëbën sitaafu möön. Nöo de da dee kaba lasiti sitaafu u Gadu, biga te de pasa kaa nöo di hatiboonu u Gadu seei o kaba tu.

² Nöo hën mi toona si wan oto sondi möön kuma ze, ma a dë kuma gaasi ku faja mökisimökisi. Nöo fa mi si ën dë, nöo wanlö sëmbe dë nëen bandja taanputaanpu. Dee lö sëmbe dë, nöo de bi wini di mbeti ku di pindi fëen tuu. Nöo de an bi da sëmbe pasi möönsö u de sitampu di nöbu u di mbeti a de mindifesi.

Nöo dee sëmbe naandë, de tuu Gadu da wan soni kuma gitali a de maun de ta pëë, ³ nöo de ta kanda wan kanda. Nöo a dë kuma di kanda di Mosesi di gaan futuboi u Gadu di bi dë a fesiten bi ta kanda ta gafa Gadu. Sö de ta kandëen ta gafa di Sikafu Mii. De ta kanda ta taki taa:

Ke Masa Gadu ooo, di makiti Gadu u mundu,
dee soni dee i ta du, de bigi e.

Aai. De foondo tu.

Fa i sai dë, nöo i dë di könu ta tii fu nöömö.

Hii dee fasi fii seei dee i abi,
de tuu dë gbelingbelin söndö ganjan,
nöo i a leti a dee soni i ta du.

⁴ Masa Gadu o, ambë seei dë a mundu
di an sa saka hën seepi da i

ta hopo i në ta konda kumafa i dë?

Biga i wanwan tō seei dë a mundu limbolimbo sōndō fōutu.

Nōō hii pei nasiōn sēmbē u goonliba tuu

o ko t̄jōkō kini a i fesi

ta hopo i në, Masa Gadu.

Biga fa u dë aki, nōō a ko a dōō wajaa,

taa dee du fii dë letileti sōndō fōutu.

Nōō sō di kanda ta taki.

⁵Nōō hën a baka u di dë, hën mi luku a liba ala mōōn, hën mi si di Wosu u Masa Gadu dōō dë jabijabi hoo, te dou a di kamian ka Masa Gadu seei ta dë. ⁶Nōō hën mi si dee sēbën basia u bi taki dë, de ta kumutu a di Wosu u Gadu ko a dōō, nōō de abi dee sēbën lasiti sitaafu u Gadu. Fa mi si de dë, nōō de bisi gaan limbo koosu a de sinkii ta koti faja te na soni, nōō de banti de hatimindi ku goutu banti.

⁷Nōō hën wan u de fō libilibi soni u ta taki nōōmō aki, hën a da hiniwan u dee basia wan goutu komitji fuufuu ku di hatiboonu u Masa Gadu di ta libi nōōmō fu teego. ⁸Nōō di juu dë, sumuku ta puu a di Wosu u Gadu dendu te di Wosu dendu tapa ku sumuku gbitii. Nōō di sumuku i si dë, a Gadu wë a ta kumutu e, nōō hën ta lei di hei ku di kaakiti fēen di a abi.

Nōō fa i si u mbei dë, nōō na wan sēmbē seei sa denda go a di Wosu dendu mōōn e, solanga dee sitaafu de sēbën basia abi naandë an pasa.

16

Aki ta taki u dee sitaafu di dee basia u Gadu ta kandi

ta tuwë a goonliba.

¹Nōō hën mi haika, hën mi jei wan tōngō kumutu a di Wosu u Masa Gadu a liba ala mōōn. A bai fan ku de sēbën basia u Masa Gadu Kōndë u bi taki dë taa: “Sōō. Wë di soni na a’ soni. Un musu go kandi de sēbën komitji dee dë fuufuu ku di hatiboonu u Gadu dë, tuwë go a goonliba.”

²Nōō hën di fosu basia kandi di komitji fēen tuwë go a goon. Nōō hii dee sēmbē dee dë ku di sitampu u di mbeti a de fesimindi ta begi di pindi fēen, hën wë kasikaasi kisi de kpatii hii de sinkii ta kii de ku njan.

³Nōō hën di u tu basia kandi di fēen komitji tuwë a di ze. Nōō hën di ze wata bia ko buuu kuma dēdē sēmbē buuu. Nōō hën hii dee soni dee dë ku libi a di ze dendu tuu dēdē kaba a sōsō djee.

⁴Nōō hën di u dii basia hën a kandi di fēen komitji tuwë a dee liolio ku dee baaku ka wata ta kumutu ta ko, hën hii wata u de bia ko nōngō.

⁵Nōō hën mi jei di basia di abi taki a dee wata liba bai taki taa:

Aai, Masa Gadu, i dë apaiti sōndō fōutu.

I bi dë kaa, nōō joo dë u nōōmō.

Dee kuutu dee i ta kuutu aki

nōō i a’ leti nēen.

⁶Biga dee sēmbē bi kii dee apaiti sēmbē fii ku dee tjabukama fii,

tuwë buuu u de a goon u sōsō,

nōō awa i toona ta da de buuu u de bebe.

Aai oo, i a’ leti e.

Biga sō di paima u de fiti.

Nōō sō de taki.

⁷Nōō hën mi jei wan tōngō kumutu a di begitafa naandë taki taa:

Aai oo, Masa Gadu, i wë abi hii makiti u mundu e.

Dee kuutu dee i ta kuutu, i ta a’ leti a de,

nōō i ta du de a wan leti fasi tu.

Sō mi jei a taki.

⁸Nōō hën di u fō basia kandi di fēen komitji tuwë a di sonuwojo, nōō hën di sonu ko kendi taanga tee ta tjuma sēmbē u goonliba. ⁹Nōō fa a ta tjuma de naandë, nōō de ta tja sitaafu seei, ma ka u de disa di hogilibi u de bia suku Masa Gadu fu hopo ën në, nōō hën de sai naandë ta kosi ën nōōmō ta taki taku fēen a peipei futu. Hii fa Gadu abi makiti a dee sitaafu naandë liba seei, ma dee lō sēmbē dë an kē saka deseai dēen mōōnsō.

¹⁰Nōō hën di u feifi basia kandi di fēen komitji tuwë go a di kōnubangi u di mbeti liba, ka a ta sindo ta tii libisēmbē, hën wan gaan dungu ko tapa hii dee kōndë ka a ta tii dou kankan. Nōō dee sēmbē dee sai naandë, de ta fuka te na soni. De ta bai ta kai wolo ta njan tanda. Hogi nōō di sitaafu hogi sō. ¹¹Ma nōō hii fa i si de ta tja pena ku fuka dë, dee kasikaasi ta

kii de ku njan seei, ma de an ta bia disa dee hogilibi u de möönsö. Hën de sai naandë ta kosi Masa Gadu ta taki taku fëen tee ka a dë a liba ala.

¹² Nöo hën di u sikisi basia, hën a kandi di fëen komitji tuwë a di gaan lio de kai Efaata, nöo hën di lio dëe seei fika pasi a mindi da dee könu u sonukumutu ku dee sodati u de fu de waka.

¹³ Nöo hën mi toona si di bë kaima möön, ku di fosu mbeti hogiwan, ku di oto mbeti di ta tja buka da di fosu mbeti ta ganjan sëmbë, nöo hën mi si dii soni kuma tödö kumutu a de buka dendu. ¹⁴ Nöo dee tödö dë, nöo dee akaa u dee didibi wë de dë e. Nöo de ta du sëmëni gaan foondofoondu soni ta ganjan sëmbë ta hai tja ko a de. De ta waka a dee köndëköndë u goonliba tuu te dou nango ta hai dee könu tja ko makandi u de feti di gaan feti a di Daka di di Gadu di abi hii makiti u mundu buta.

¹⁵ Nöo hën mi jei wan töngö taa:

Un haika e.

Mi o ko a unu a wan köni fasi

kumafa wan fufuuma ta ko a ndeti.

Nöo ee wan sëmbë i dë ku wojo ku koosu bisibisi a i sinkii,

nöo i naki bunuhedi e.

Biga sëmbë an musu ko si i pënëpënë u sen musu kisi i.

Nöo sö di töngö taki.

¹⁶ Nöo hën de dii akaa u dee didibi hën de waka a hii goonliba pii dee könu u dee köndëköndë tuu te de kaba, nöo hën de tuu hai ko makandi a di kamian di dee Dju ta kai Amagedon fu de go a di feti.

¹⁷ Nöo hën di u sëmëni basia ko kandi di fëen komitji, lasiti wan, tuwë go a di ventu dendu.

Nöo hën mi jei wan gaan töngö kumutu te a di könu sutuu u Masa Gaangadu a di Wosu dendu dë. A taa: "Söo. Kaba fëen disa e!"

¹⁸ Nöo di juu dë, liba ta koti faja hwaihwai, gaangadu ta bai gbalam gbalam, gaan giinta ta piki gillilili, goonliba ta seki ta latja ta jabi. Nöo di seki di goonliba seki dë, nöo fu kumutu a di ten di Masa Gaangadu mbei goonliba buta sëmbë nëen u te dou di ten aki, nöo goonliba an bi seki sö wan daka. ¹⁹ Nöo fa a seki naandë, hën di gaan köndë de kai Babilon, booko a dii pisi. Nöo hii dee oto köndë u dee nasiönnasiön tuu kai booko pisipisi tu.

Wë nöo a di fa dë sö Gadu mëni di gaan köndë de kai Babilon e, kumafa a hogi tjika. Nöo hën a tei wan gaan kan lai di hatiboonu fëen nëen te a fuu pöö, hën a duwengi ën faa bebëen.

²⁰ Nöo hii dee paati a dee ze dendu tuu go tee na wan u de dë u si möön. Hii dee gaangaan kununu an dë u feni möön tu, goonliba ko dë palalaa te kamian an dë u tjubi möön. ²¹ Nöo hën ësi ta kumutu a liba ala dombodombo ta kai gbii gbii ta naki sëmbë ta kii. Dee ësi dombo naandë, wan u de ta hebi kuma feifiteni kilo sö.

Nöo fa dee soni pasa dë seei, ma dee sëmbë fika a goonliba ta kosi Masa Gaangadu eti ta taki taku fëen fu di gaan sitaafu de ta tja naandë hedi.

17

Aki Johanisi si wan mötjö mujëe.

¹ Nöo hën wan u dee sëmëni basia dee bi abi dee sëmëni komitji ko a mi. Hën a taki da mi taa: "Ko go ku mi, nöo mi o lei i di sitaafu di di gaan mötjö mujëe di dë sindosindo a dee sëmëni wata mindi o kisi. ² Fa a sai naandë, hii dee könu u goonliba ku dee söso sinkii sëmbë tuu a butëen seei da de u de libi mötjö libi ku ën tee a döongö de. Leti kuma te win döongö wan sëmbë, nöo sö a döongö de poi pakisei u de tjika."

³ Nöo fa di basia fan dë, hën a tja mi go te a wan sabana dendu. Ma na mi sinkii go e, mi akaa. Nöo hën mi go si wan mujëe, a dë sindosindo a wan mbeti liba. Nöo di mbeti dë, sinkii fëen bë hëii sö, nöo a abi sëmëni hedi, ku teni tutu a dee hedi fëen. Nöo hii ën sinkii tuu dë sikifisikifi ku wanlö hogi në ta söso Masa Gadu.

⁴ Nöo di mötjö mujëe di i si a di mbeti liba sindosindo naandë, a dë bisibisi ku gaan dii soni nëen sinkii te a hia. Biga a bisibisi ku bë koosu, nöo a bisibisi sëmëni djamati sitonu ku goutu soni, ku diidii konda ta koti faja njëngënjëngë te na soni. Nöo a dë ku wan goutu kan nëen maun. Nöo di kan dë fuufuu pöö ku söso hogi, ku poipoi soni, sensen wan. Nöo dee soni dë wë ta lei unfa di mötjö libi fëen hogi tjika.

⁵ Nöo wan wödu dë sikifisikifi a di mujëe mindifesi taa:

DISI DA DI GAAN BABILON,

DI GAAN MÖTJÖ MAMA U MUNDU.

HËN TA PAAJA MÖTJÖ LIBI A GOONLIBA

TA LEI SËMBË HII POIPOI LIBI,

SENSEN WAN DI NA FITI LIBISËMBË U DU A GOONLIBA.

Sö wan hogi mujëë mi si dë e.

⁶ Nöo fa mi ta luku di mötjö naandë, nöo mi si taa a dë dööngödööngö ku di buuu u dee sëmbë u Gadu, dee de bi kii fu di de bi ta piki gbelin taa de nama ku Masa Jesosi.

Nöo a bigi da mi seei fa mi si di mujëë naandë.

⁷ Nöo hën di basia hakisi mi taa: “Mati, faandi mbei di soni dë bigi da i sö? Wë haika e. Mi o puu dee tjubütjubi soni da i. Di mujëë, ku di mbeti di a dë nëën liba dë di abi dee sëbën hedi ku dee teni tutu, de tuu mi o puu da i be i sabi andi de kë taki.

⁸ “Fa i ta si di mbeti naandë, nöo a bi dë kaa e, ma fa u dë aki an dë möön. Ma te wan pisi, nöo a o kumutu a di baaku di na abi goon toona ko baka. Ma nöo fa a o ko dë, nöo a o ko faa kaba a sösö go u kooö awaa.

“Nöo te a o toona ko, nöo a o foondo dee sëmbë dee në u de an dë sikifisikifi a di Buku u Libi fu sensi Masa Gadu mbei goonliba. Te dee lö sëmbë dë si di mbeti a o bigi da de seei. Biga di mbeti dë an bi dë möön. A bi go ma nöo te u de kë si hën a toona ko baka.” Sö di basia taki da mi.

⁹ Nöo hën a toona fan ku mi möön, taa: “Mati, fa mi o fan ku i aki sö, nöo i musu abi fusutan ku kõni e, ufö i sa sabi dee soni mi o taki aki.”

Nöo hën a taa: “Haika e. Dee sëbën hedi u di mbeti naandë, de kë taki u dee sëbën kununu ka di mötjö mujëë dë a de liba. Söseei tu de kë taki u sëbën kõnu. ¹⁰ Nöo feifi u dee kõnu tii pasa go kaa e, nöo di u mbei sikisi nöo hën dë ta tii eti. Nöo di u mbei sëbën nöo hën an dou eti e. Nöo fa i si a o hopo ko dë, nöo a musu u ko ma fu wan sati ten sö nöo, nöo soni fëën o kaba.

¹¹ “Söo. Wë nöo di mbeti di i si an bi dë möön naandë ma te wan pisi a toona ko, nöo hën kë taki taa wan oto kõnu, di fu mbei aiti, o ko. Ma fa a o ko naandë, nöo a bi dë wan u dee sëbën dee bi tii kaa. A bi tii te a go, nöo hën a toona ko a tii möön. Sö di mbeti dë kë taki. Ma fa a o ko dë, nöo te wan pisi, nöo a o go kaba a sösö fu nöömö.

¹² “Nöo dë teni tutu a di mbeti hedi i ta si naandë, nöo de seei da kõnu tu e, ma de an ko a tii eti. Nöo te juu u de dou, nöo de o kisi makiti u de ku di mbeti tuu sa tii makandi, ma fu wan sati pisiten nöo. ¹³ Nöo fa i si dee teni kõnu o tii dë, nöo de tuu o wooko ku di wan kodo pakisei. Biga hii makiti u de ku hii taki u de tuu o dë a di mbeti maun.

¹⁴ “Nöo dë o hopo go feti ku di Sikafu Mii, ma di Sikafu Mii o wini de e. Biga hën da di Masa a hii masa liba, hënseei da di Kõnu a hii kõnu liba. Nöo fa a o wini de dë, a o abi wanlö hia sëmbë nëën së dee a bi pii tei buta ko sëmbë fëën apaiti. De tuu o ta waka nëën baka ku di wan kodo hati, nöo hën ku de tuu makandi o wini dee kõnu e.”

¹⁵ Nöo hën di basia fan ku mi möön taa: “Dee wata dee i si di mujëë dë a de mindi sindosindo naandë, nöo de wë da dee gaan hia sëmbë u mundu e, dee pepei nasiön sëmbë, ku dee pepei lö, ku dee pepei föluku ta fan dee pepei töngö u goonliba.

¹⁶ “Nöo di mbeti di u taki dë, ku dee teni tutu fëën tuu, o ta buuse di mötjö mujëë te de an sa si ën a wojo seei. Nöo de o puu hii soni nëën di a abi, te a fika pënëpënë ku maun tjuululuu. De o njan mën te de kaba, nöo di fëën di o fika de o tjuma a faja fiaa puu dë. ¹⁷ Ma nöo fa i si de o ta du ën dë, nöo Masa Gadu wë butëën a de hati u de du sö e. Nöo a o buta de teni kõnu fu de saka hii di tii u de ku telu da di mbeti, faa musu pasa a bakaten leti kumafa Gadu bi buta.

¹⁸ “Wë nöo di mujëë dë, nöo hën wë da di gaan köndë de kai Babilon e, di ta buta hii dee kõnu u di goonliba aki tuu nëën basu.”

Nöo sö di basia taki da mi e.

18

Aki di gaan köndë de kai Babilon kai.

¹ Nöo a baka u di dë, hën mi si wan oto basia u Masa Gaangadu köndë kumutu a liba ta bazia ta ko a goon. Nöo fa a ko dë, nöo a abi gaan makiti, nöo di waiti fëën sinkii di a abi ta limbo hii goonliba. Sö a abi poosian tjika.

² Nöo hën wë a bai basia taa:

“Heei, un haika ooo, lanti un haika e.

Di gaan köndë de kai Babilon nöo a booko ooo, a booko kai holou seei.

Fa i si u dë aki, a ko fika wan kamian ka dee didibi nöo ta libi.

Mi taki e, a ko dë wan kamian seei ka dee soni bi ta mbei deseei gadu ta daama nango ta ko.

Na ala dee tingi fou ku hii dee taku fou u goonliba tuu na bunu wan hai go fika ta libi.

³ Fa di köndë bi sai naandë,

nöo hii dee nasiön nasiön sëmbë u goonliba tuu njan di poipoi libi fëën kaa tefa de dööngö. Aai.

Dee kõnu u goonliba seei
 njan di fanafiti libi fëen naandë ku ën makandi.
 Nöö di langahati sëmbë bi abi u dee soni fëen,
 hën mbei dee wënkëma ko gaan guduma seei.
 Ma nöö fa u dë aki
 a booko kai o,
 a kai kaba a sösö gbegedee!”
 Sö di basia bai taki.

⁴ Nöö hën wë mi jei wan töngö piki a liba ala möön, a taa:
 “Un kumutu a di kõndë naandë e,
 un dee sëmbë dee dë u mi.

Wan musu nama ku ën a dee hogi du fëen a ta du,
 fu dee sitaafu a o tja an musu kisi unu.

⁵ Biga fa a sai dë,
 nöö dee hogi du fëen lai oto a oto liba
 tee dou a Masa Gadu Kõndë aki.
 Sö de hila tjika.

Nöö Gadu an fëekëtë de e.

⁶ Nöö mi taki e,
 a musu kisi paima fu dee hogi dee a bi ta du naandë.
 Aai.

De musu sitaafu ën tu toon möön hebi möön fa a bi sitaafu otowan.
 Di kan di a bi lai da sëmbë u de bebe,
 nöö de musu lai ën tu pasi fuufuu dëen,
 be a bebëen tuu.

Sö de musu dëen gaan sitaafu tjika.

⁷ Fa a bi ta libi hebi tjika dë kuma guduma
 ta njan buka a hii soni,
 leti sö nöö de musu toona penëen dëen fuka e. Aai.
 Biga fa a sai naandë,
 a bi ta sindo ta taki nëen hati taa:
 ‘Fa mi dë aki,
 kõnu mi dë e.

Ma dë kuma dee mujëe manu u de dëdë, de fika a ganda.
 Nönö. Di soni de kai kusumi,
 na wan ten seei mi o sabi ën a mundu möönsö.’
 Sö a bi ta taki nëen hati.

⁸ Nöö fëen mbei wë a o kisi dee lö sitaafu dë e.
 A di wan kodo daka de o ko nëen liba seei gililii sö ku telu.
 Aai.

Ee fuu taki ën,
 nöö kusumi, ku hangi ku dëdë tuu o ko nëen a di wan kodo daka.
 Faja o ko tjumëen kaba a sösö djee.

Biga di Kuutuma fëen da Masa Gaangadu seei
 di abi hii kaakiti u mundu.”

Sö di fan di kumutu a liba ala, nöö sö a taki e.

⁹ Nöö fa di kõndë o ta tjuma, sumuku fëen o ta hopo nango a liba naandë, nöö dee kõnu u
 goonliba dee bi ta libi di poipoi libi hogi wan ku ën makandi, nöö de o si di sitaafu fëen di
 a kisi, nöö de o ta bai ta këe ta kusumi seei te a bigi. ¹⁰ Ma de an o sa go zuntu ku ën e, biga
 de o fëeë poi. De o panta seei ta tëemë. Nöö de o taanpu te a longi ala ta bai taa:

“Ee, aai oo maingë, a tjali!

Babilon, di gaan gindi nëbai kõndë naandë,
 hën kisi sitaafu sö hesi nö?

Aai, wë a bigi!”

Sö de o ta këe pena ta konda soni a buka.

¹¹ Nöö dee sëmbë dee bi ta bai soni a dee kamiankamian u goonliba ta tja go ta sei a
 Babilon dë, nöö deseei o ta këe ta kusumi tu. Biga dee sipi u de dë lailai ku hii pei gudu, ma
 sëmbë an dë u bai de möön. ¹² Dee goutu soni, soofu soni, djamati sitonu, dee gaan diidii
 konda, dee peipei koosu gaan dii wan, baaubaa, ku bë, ku dee linzo koosu, dee lasua sö,
 hii peipei dii pau dee ta sumëe suti, dee tëmbë de ta tëmbë ku zaun tanda, pau, köpö, ku dee
 de ta tëmbë ku hanse sitonu, ¹³ dee peipei soni de ta tuwë a njanjan faa ko suti, dee peipei
 soni de ta tjuma a dee begitafa da dee gadu u de, dee gaan dii sumëesuti fatu, peipei win u

bebe, fatu u lobi a sinkii, boon u jasa soni, dee alisi fania sö, kau, sikafu, hasi, dee gaan dii wagi dee hasi ta tja, dee libisëmbë dee de ta tja ko sei u saafu, te kisi dee de ta sei buta da fanafiti libi ta poi pakisei u de, dee lö soni dë tuu seei sëmbë an o dë u bai de möön.

¹⁴ Nöo dee sëmbë bi ta tja de ta sei dë, nöo de o këë pena da di köndë taa:

“A tjali baa.

Hii dee soni dee i bi ta giui u de,
na wan u de fika da i möön e.

Hii dee gudu fii ku di nëbai i bi abi,
de an dë u si möön.

De tuu kaba fiaa.

Aan fa joo du te joo sa feni de möön a mundu oo.”

Nöo sö de o ta bai ta taki.

¹⁵ Nöo dee wënkëma dee bi ta sei soni da dee sëmbë u Babilon tefa de ko gaan guduma dë, nöo deseei o si fa di köndë ta pena, nöo de o panta tee. De o tuwë gogo te a wan së ala ta konda soni a buka taa:

¹⁶ “Ee, aai oo maingë,

di soni aki a tjali.

A bigi da u.

Di gaan nëbai köndë naandë,

hën kaba a sösö sö. Aai.

Di köndë dë,

hën wë bi abi hii dee gaan diidii koosu sö,

bë ku baau.

Hën bi abi dee peipei goutu soni ku dee djamati,

ku dee diidii konda dee ta koti faja njëngënjëngë.

¹⁷ Nöo hën sö hesi hii dee gudu dë kaba a sösö tuu fiaa!

A bigi a mundu e baa!” Sö de o ta bai ta këë ta taki.

Nöo dee kabiteni u dee sipi, ku dee matoosi, ku dee sëmbë dee ta waka a dee sipi, ku hii dee sëmbë kaa dee ta wooko a dee sipi u de feni soni u njan, hii dee lö sëmbë dë tuu o taanpu a longi tu, ta luku fa di köndë ta tjuma ta kaba a sösö.

¹⁸ Nöo fa de o ta si di sumuku ta puu gbitii nango a liba naandë, nöo de o bai taa:

“Ee aai oo, maingë,

di nëbai foto hën ko sö nö?

Biga na wan köndë seei bi dë a mundu aki

di i bi sa tei maaka ku ën.

Aai maingë, wë a bigi.”

¹⁹ Nöo de o ta ba gudugudu ta hiti a de hedi ta bai ta këë ta konda soni a buka ta kusumi taa:

“U kai wolo da i oo,

u kai wolo da i e,

i di gaan köndë naandë.

Di soni aki bigi da u poi.

Biga dee sëmbë dee bi ta waka a di ze ta sei soni

i wë bi mbei de ko gaan guduma.

Ma nöo fa u dë aki,

nöo hën i poi kaba a sösö wantewante sö nö?

Aai, wë a bigi.”

Sö de o ta këë pena ta taki.

²⁰ “Wë ma nöo un dee sëmbë u Masa Gadu Köndë,

un musu wai e.

Un wai seei,

un dee tjabukama u Masa Jesosi

ku un dee fesiten tjabukama u Gadu.

Un wai oo,

hii un dee sëmbë u Gadu tuu.

Biga Masa Gadu paka di köndë dë baka

u dee hogi dee a bi du unu e.”

²¹ Nöo hën wan gaan makiti basia u Masa Gaangadu köndë hopo wan gaan gindi sitonu kuma di de ta lala soni, nöo hën a tuwëen a di ze dendu dubuu pii.

Nöo hën a taa:

“Sö de o hiti i tu e,

ju di gaan köndë de kai Babilon dë.

Sö joo kai hebi tjika.
 Nöo fa de o tuwë i dë,
 nöo ja o dë u si ku wojo möön a mundu e, kwetikweti.
²² Dee gitalima fii,
 ku dee kandama,
 ku dee sëmbë bi ta böo foloiti ku tutu,
 na wan kodo u de o dë u jei a i möön.
 Dee tëmbëma dee bi ta mbei dee soni a i dë,
 na wan u de o dë a i möön e.
 Na wan kodo u dee mbii giinta seei o dë u jei a i möön.
²³ Faja an o dë ta sëndë a i möön tu.
 Nöo fa wan womi ku ën njunjun mujëë bi ta fan suti ku deseei dë,
 ma di fan dë an o dë u jei a i möön e.
 Fa i bi sai dë,
 nöo dee sëmbë dee bi ta sei soni a i,
 de bi dë gaan hebi sëmbë u goonliba.
 Hii nasiön sëmbë u goonliba tuu
 i bi ta dööngö ta hai ta tja ko a i dë
 ku dee gaan tofu fii,
 ku dee ganjan fii,
 ta poi de ta kaba a sösö.
²⁴ Fa i si i sai dë,
 a di doti fii dë
 nëën wë de feni di buuu u dee tjabukama u Gadu
 ku hii dee oto sëmbë fëën dee de bi kii a goonliba aki.
 Hën wë mbei joo kisi sö wan gaan hogi sitaafu e.”
 Nöo sö mi jei di basia bai taki.

19

Aki dee sëmbë u Gadu ta wai

fu di Babilon kai.

¹ Nöo hën a baka u di dë, hën mi jei soni ta giinta a liba ala kuma wanlö gaan hia sëmbë ta bai taa:

Aai oo, dee sëmbë,
 un boo ta gafa di Gadu fuu e!
 Biga hën abi hii heepi a mundu.
 Fa a sai dë, a waiti e,
 nöo a a' nëbai tu.

Hën abi hii makiti u mundu.
² Dee kuutu dee a ta kuutu, a ta a' leti a de,
 nöo a ta kuutu a wan leti fasi tu.
 Biga a kuutu di gaan mötjö mujëë
 di bi poi hii goonliba ku di fanafiti libi fëën.
 A dëën di sitaafu di fiti ën.

Biga nëën maun de feni di buuu u dee futuboi u Gadu dee de bi kii.
 Hën wë mbei Gadu dëën di sitaafu dë sö e.

³ Nöo hën mi jei de bai wan pasi möön taa:

Aai oo, un gafa Masa Gadu e.
 Biga fa a tjuma di gaan köndë dë,
 nöo sumuku fëën ta puu nango a liba ala fu nöömö.

⁴ Nöo hën de tuwenti-a-fö tiima ku dee fö libilibi soni, hebi wan dë, nöo hën de kai ku fesi a goon a Masa Gaangadu fesi dë ta gafëën ka a dë a di könubangi sindosindo naandë.

Nöo hën de taa:

Sö a dë. Un boo gafa Gadu e!

⁵ Nöo hën mi jei wan oto töngö kumutu leti ka di könubangi sai naandë. A taa:

Aai, tuu, un gafa di Gadu fuu.
 Hii un dee sëmbë dee ta dini ën ta lesipeki ën,
 pikiwan ku gaanwan tuu,
 un gafëën e!

⁶ Nöo hën mi toona jei wan giinta fu wanlö gaan hia sëmbë ta piki kuma wan gaan dan ta mbei woou, kuma liba ta bai gbalamgbalam sö. De ta bai taa:

Aai, dee sɛmbɛ, un gafa Gadu e.
 Hɛn da Masa fuu.
 Hɛn wɛ abi hii makiti.
 Fa a sai dɛ,
 nɔɔ hɛn da kɔnu u mundu ta tii hii soni.
 7 Un piizii ku ɛn.
 Un boo wai ku ɛn ta bai ɛn nɛ.
 Biga di juu di di Sikafu Mii musu toou ku di mujɛɛ fɛɛn,
 nɔɔ a dou e.
 Fa i si u dɛ aki,
 di mujɛɛ seekɛɛn seei te a kaba kaa.

8 Nɔɔ fa i si a bisi dɛ,
 a dɛ ku gaan limbo koosu gbelingbelin,
 waiti wan seei ta koti faja njɛnjɛin.
 Sɔ wan koosu wɛ de dɛɛn faa bisi e.
 (Wɛ nɔɔ di koosu naandɛ, dee sɛmbɛ, hɛn wɛ ta lei kumafa dee sɛmbɛ u Gadu ta libi limbolimbo nɛɛn wojo tjika e.)

9 Nɔɔ hɛn di basia di ta lei mi dee soni taki da mi taa: “Sɔɔ. Wɛ sikifi sɔ e, mati, taa: ‘Dee sɛmbɛ Gadu kai fu de ko a di toouwosu u di Sikafu Mii ko njan di piizii, nɔɔ de a’ kɔlɔku e.’”

Hɛn a taki da mi taa: “Dee soni dee i si mi ta tei ta konda da i aki, nɔɔ de dɛ tuutu soni, gbelingbelin wan. Biga a Gadu seei wɛ de kumutu.”

10 Nɔɔ di mi jei a taki sɔ, hɛn wɛ mi kai a di basia dɛ futu ku fesi a goon naandɛ, u mi musu begi ɛn. Ma nɔɔ hɛn a bai mi taa: “Nɔnɔ e, mati, na du sɔ e. Biga fa i si mi dɛ aki, nɔɔ mi dɛ wan futuboi u Gadu leti kuma i seei ku dee otowan fii dee i si tei dee soni dee Masa Jesosi bi konda. Sɔ nɔɔ u tuu dɛ e. Gadu wanwan fii musu begi. Biga hɛn nɔɔ Masa Jesosi bi mbei sɛmbɛ ko sabi di a bi dɛ a goonliba aki, nɔɔ hɛn nɔɔ di Akaa bi ta buta a dee tjabukama hati tu u de ta konda soni fɛɛn da sɛmbɛ. Nɔɔ hɛn mbei hɛn nɔɔ i musu begi.”

Aki Masa Jesosi ku dee sodati u Gadu Kɔndɛ miti feti ku dee felantima fɛɛn.

11 Nɔɔ hɛn mi bia luku, hɛn mi si liba ala jabi hoo. Hɛn mi si wan weti hasi ku wan Sɛmbɛ nɛɛn liba sindosindo. Nɔɔ di Sɛmbɛ dɛ, hɛn de kai Futoou ku Leti. „Biga i sa futoou ɛn a hii soni dee a ta du, nɔɔ dee soni a ta taki, de tuu dɛ gbelingbelin soni. Hɛn ta kuutu ku leti, nɔɔ sɔseei a ta feti ku leti tu. 12 Fa a sai dɛ, nɔɔ wojo fɛɛn ta sɛndɛ kuma faja, „ku ɛn a ta si hii soni tuu tee dou, nɔɔ a dɛ ku sɔmɛni kɔnu kaapusa nɛɛn hedi. Nɔɔ wan nɛ dɛ sikifisikifi nɛɛn di oto sɛmbɛ an sa sabi mɔɔnsɔ, boiti hɛn wanwan tɔ nɔɔ sabi ɛn.

13 Nɔɔ a ta bisi wan gaan langa djapona nɛɛn sinkii, nɔɔ di djapona dɛ kuma de tuusi ɛn a buuu toona puu. Nɔɔ di oto nɛ fɛɛn, hɛn da di Wɔutu u Gadu.

14 Nɔɔ fa a dɛ a di hasi liba ta waka ta ko dɛ, nɔɔ dee sodati u Masa Gaangadu kɔndɛ tuu dɛ nɛɛn baka sililii ta ko, nɔɔ de tuu dɛ a weti hasi liba tu, ku gaan limbo koosu faan a de sinkii. 15 Nɔɔ wan sɛ ufangi saapusaapu selenselen a de tu sɛ ta kumutu a di Fesima dɛ buka dendu. Ku ɛn a o feti ku dee felantima fɛɛn u hii dee nasiɔn tuu te a wini de. A o ta tii de ku gaan kaakiti seei, leti kuma te wan felu kai a wan doti paabi liba booko ɛn pisipisi. Nɔɔ fa i si a o ta ko dɛ, nɔɔ hɛn o makisa hii dee doloifi njanjan dee dɛ a di hatiboonu baki u Masa Gaangadu dendu, di abi hii makiti u mundu.

16 Nɔɔ wan nɛ dɛ a di djapona fɛɛn ku ɛn asakpaa tuu taa:
 DISI DA DI KɔNU A HII KɔNU LIBA,
 KU DI MASA A HII MASA LIBA.

Aki wan basia ta bai da fou

u dɛ jei.

17 Nɔɔ hɛn mi bia luku leti a di sonuwojo ala, hɛn mi si wan basia u Gadu taanputaanpu. A ta bai da hii dee tingifou ta buwa a liba ala taa:

Un hai ko ooo!

Un hai ko e!

Un ko njan di gaan njan di Masa Gaangadu ta seeka da unu.

18 Biga hia gbamba o dɛ u njan e! --

dee kɔnu,

ku dee sodati hedima,

ku dee gaan hebima u mundu,

ku hasi,

ku dee sɛmbɛ bi ta waka a dee hasi liba,

sö di gbamba hia tjika e!
 Un hai ko njan dee sinkii u hii pei libisëmbë dee dë a goonliba e:
 fiima ku saafuma,
 lagima ku hebima,
 pikiwan ku gaanwan tuu.
 Un tuu ko njan e!
 Sö di basia bai da dee fou.

¹⁹ Wë nöö fa a bai dë, hën mi si di mbeti ku dee könu u goonliba ku hii dee sodati u de, ka de bi hai go zunta ta seeka fu de go feti ku di Sëmbë di dë a di weti hasi liba ku dee sodati fëën.

²⁰ Nöö hën wë aan soni. Hën di Fesima dë ku dee sodati fëën hën de kisi di mbeti gbolo, ku di ganjan tjabukama fëën di bi ta du dee foondofondo wooko da di mbeti. Di ganjan tjabukama dë, hën bi ganjan hii dee sëmbë dee dë ku di nöbu u di mbeti a de mindifesi tuu, dee ta begi di pindi fëën. Hën ku di mbeti seei tuu de kisi ku libi vinde vioo tuwë go a di gaan faja kuma ze di ta kisi ku zuwalufu fu nöömö. ²¹ Nöö hën de toona kii dee bakama u di mbeti tuu puu ku di sëufangi di dë a di Fesima buka dë.

Nöö hën wë dee fou kai de na de e, nöö hën de go ta njan dee dëdëdëdë sëmbë a goon naandë teefa bëu de fuu.

Sö wan soni mi si e, dee sëmbë.

20

Aki ta taki u di dusu jaa tii u Masa Jesosi ku fa de du

ku di didibi.

¹ Nöö hën a baka u di dë, hën mi si wan basia u Masa Gadu Köndë möön kumutu a liba ala ta bazia ta ko. Nöö fa a ta ko dë, nöö a dë ku wan söötö mii nëën maun. Nöö di söötö mii dë, hën ta jabi di baaku di na a' goon. Nöö a dë ku wan gaan këti nëën maun tu.

²⁻³ Nöö hën a kisi di gaan bë kaima gbaa, di oto në fëën da di awoo sindeki, hën da di didibi Saatan seei. Nöö hën wë a bui ën ku di këti te a kaba, vinde viiin go a di baaku di na abi goon naandë dendu. Nöö fa a vindëën tuwë go dë, nöö a o sai dë wan dusu jaa longi bifö de o toona lusu ën baka.

Nöö hën di basia söötö di baaku buka te a kaba naki sitampu nëën gbai be di kaima tan a di kamian dë. An musu kumutu faa go ta ganjan dee nasiönnasiön sëmbë u goonliba möön, hii dee dusu jaa longi naandë. Ma nöö a baka u di dë, nöö de musu toona lusu ën fu wan satti pisiten sö.

⁴ Nöö di mi toona luku möön, nöö hën mi si wanlö sëmbë sindosindo a wanlö könubangi dë. Dee sëmbë naandë, de Gadu da taki fu de musu dë kuutumaa.

Nöö hën mi toona si dee akaa u dee sëmbë dee de bi koti hedi kii fu di de bi nama ku Masa Jesosi ta konda di buka u Gadu. Dee lö sëmbë naandë, de an saka deseei da di mbeti ku di pindi fëën wan daka möönsö, de an tei di maaka fëën a de mindifesi nöö de an tei ën a de maun tu. Nöö de wë toona weki ko dë ku libi e, nöö de ku Masa Jesosi tuu ta tii makandi a de dusu jaa longi dë.

⁵ Nöö fa dee sëmbë toona weki dë, hën wë o dë di fosu wekibaka u dëdë sëmbë. Ma dee oto sëmbë an o weki baka eti e. Te dee dusu jaa pasa ufö de o weki. ⁶ Fa dee fosu sëmbë weki dë, nöö de dë apaiti sëmbë u Gadu, nöö de dë bunu. Biga di u tu dëdë, di ta paati libisëmbë ku Gadu fu nöömö, an o kisi de möönsö. Nöö fa de sai naandë, de o abi di mindima wooko ta tja sëmbë go a Gadu ku Masa Jesosi di Keesitu, nöö de ku ën o ta tii di tii makandi di wan dusu jaa longi dë.

Aki ta lei fa di didibi kaba a sösö.

⁷ Nöö a baka u de dusu jaa dë nöö de o lusu di didibi puu a di baaku dendu ka de bi tuwëën go. ⁸ Nöö a o ta waka a hii kamian u goonliba ta lontu ta kai dee nasiönnasiön sëmbë u de musu hai ko fu de feti ku Gadu. Nöö dee sëmbë a o ganjan hai tja ko dë, nöö de o ta kai de Gögi ku Magögi, nöö de o hia teee kuma dee sandu sii dee dë a di ze bandja di na wan sëmbë sa konda.

⁹ Nöö fa dee hia sëmbë o kumutu a hii köndë u goonliba dë, nöö de o booko ku baai gililili hai ko lontu dee sëmbë u Gadu, ka de dë a di köndë di a lobi dë. Hën da Jelusalen. Nöö de o paaja lontu di köndë buta a djegi u de feti ku ën. Ma nöö di juu dë, wan gaan soni o pasa. Faja o kumutu a liba ala kai a de liba tjuma de kii tuu fiaa puu dë.

¹⁰ Nöö de o kisi di didibi di bi ganjan dee hia sëmbë di gaan ganjan naandë, nöö de o tuwëën go a di gaan faja di ta kisi u nöömö ta tingi zuwalufu, ka de bi hiti di mbeti ku di ganjan tjabukama tuwë go kaa. Nöö naandë wë de o fika ta tja gaan sitaafu fu teego. De an o kumutu dë möönsö.

*Aki ta lei di kaba lasiti kuutu**u Gadu.*

¹¹ Nöo hën mi bia luku, hën mi si wan gaan könubangi wetiweti faan sö, ku wan Sëmbë nëën sindosindo. Nöo fa u mbei dë, hën mundu ku goon go kumutu a di Sëmbë naandë fesi te de an dë u si möön seei, kwetikweti. [Sö wë di kaakiti u Gadu bi hebi a di kamian dë e.]

¹² Nöo hën mi si dee dëdë sëmbë, heiwan ku lagiwan tuu, taanputaanpu a di Sëmbë di dë a di könubangi fesi.

Nöo aan soni, hën de jabi dee buku. Nöo hën de tei wan oto buku bi sai dë möön de kai di Buku u Libi, nöo hën de jabi ën tu. [Nöo a di buku naandë, dee sëmbë dee kisi di libi u teego në dë sikifisikifi.] Nöo hën de kuutu dee dëdë sëmbë dee dë taanputaanpu dë te dou kumafa de bi libi a goonliba. Biga hii fa de bi libi a goonliba tuu dë sikifisikifi a dee buku de jabi naandë dendu.

¹³ Nöo fa de du dë, nöo di ze seei puu hii dee dëdë sëmbë dee bi dë nëën dendu tuu tja ko, nöo dëdë ku dëdëköndë seei puu dee sëmbë u de tja ko tu. Nöo hën di Sëmbë di dë a di könubangi kuutu hiniwan u dee lö sëmbë dë te dou kumafa de bi libi.

¹⁴ Nöo hën de tei dëdë ku dëdë köndë tuu tuwë ku telu go a di gaan faja dendu. Nöo di faja dë, hën wë da di u tu dëdë e. Naandë dee sëmbë dee o paati ku Gadu o go dë fu nöömö.

¹⁵ Nöo hiniwan sëmbë di në an dë sikifisikifi a di Buku u Libi, nöo de o hiti ën tuwë go a di gaan faja kuma ze dë dendu.

Sö wan gaan soni mi si möön e, dee sëmbë.

21*Aki ta taki u di njunjun mundu ku di njunjun goonliba di o ko.*

¹ Nöo hën mi bia luku möön, hën mi si wan njunjun mundu ku wan njunjun goonliba, biga di fosu mundu ku di fosu goonliba an dë möön. Nöo di ze seei an dë u si möön tu. De tuu pasa go faa.

² Nöo hën mi si di apaiti köndë u Masa Gaangadu, hën de kai di Njunjun Jelusalen, ta kumutu a Gadu ala ta saka ta ko. Nöo fa a ta ko dë, nöo a hanse leti kuma wan mujëe de seeka bisi te de kaba këe da wan womi faa tööu ku ën. Sö di köndë waiti tjika.

³ Nöo hën mi jei wan tóngö piki leti a di könubangi naandë. A bai taanga taa: “Fa u dë aki, nöo di tan kamian u Masa Gaangadu ko dë a libisëmbë dendu e. Aai. Masa Gadu o ta libi ku libisëmbë awaa. De o dë sëmbë fëen, nöo hënseei o dë Gadu u de tu. ⁴ Nöo fa de o ko sëmbë fëen dë, nöo a o feki hiniwan u de wojowata puu. Këe an o ta kisi de möön. Dëdë ku tjali ku kusumi an o dë a de dendu möön tu. Sösei sinkii hati an o dë möön seei, kwetikweti, biga dee awoo soni dee bi dë tuu pasa go kaa.”

⁵ Nöo hën di Sëmbë dë sindosindo a di könubangi naandë taki taa: “Wan si ö? Mi ta tooka hii soni buta ko njunjun.”

Nöo hën a taki da mi taa: “Dee soni i si mi ta konda da i aki, nöo i musu de tuu sikifi e. Biga bumbuu soni seei de dë fii sa a’ futoou a de liba, nöo de tuu seei o ko pasa.”

⁶ Nöo hën a taki da mi möön taa: “Wë a kaba. Mi wë da di seti u hii soni ku di kaba fëen. Nöo ee wan sëmbë dëewata kisi i nöo be i ko a mi e, nöo mi o tja i go ka di wata fu di libi u teego ta kumutu. Nöo di wata dë an o dë fii paka ufö mi da i ën.

⁷ “Nöo hii dee suti soni u ta taki aki tuu dë u di sëmbë di wini dee soni dee bi ta tapa pasi dëen faa du fa Gadu kë. Dee lö sëmbë dë o dë miuu u mi e, nöo mi o dë Gadu u de.

⁸ “Ma nöo dee sëmbë ta fëeë sëmbë te de an sa nama ku mi, ku dee sëmbë dee an kë biibi a mi liba, ku dee sëmbë dee ta du dee soni ma sa si a wojo, dee kiisëmbëma, dee sëmbë ta libi fanafiti libi a di së u manu ku mujëe, ku dee tofuma, dee wisima, dee sëmbë ta begi oto gadu, dee mindisonima, mi taki da i taa di kamian u dee lö sëmbë dë, nöo hën o dë di gaan faja ze di ta kisi gililili dë ta tingi zuwalufu. Nëën dendu dee lö sëmbë dë o dë e. Hën wë da di u tu dëdë.” Sö di Sëmbë sindosindo a di könubangi dë taki da mi.

Aki ta taki fa di Njunjun Jelusalen o hanse tjika.

⁹ Nöo hën wan u dee sëbën basia u Gadu Köndë di bi abi dee sëbën komitji ku dee lasiti sitaafu u Gadu, nöo hën wë a ko a mi. Hën a taa: “Ko boo go. Be mi tja i go lei di tööu mujëe u di Sikafu Mii.”

¹⁰ Nöo hën a tei mi na akaa fasi tja go tee a wan gaan kuun liba, hei wan, nöo hën a mbei mi si di köndë u Masa Gaangadu, di njunjun Jelusalen di ta kumutu a Gadu ala ta bazia ta ko. ¹¹ Nöo fa a ta ko naandë, nöo a ta sëndë seei. Nöo di sëndë fëen, hën di waiti u Gadu di a abi, hën i ta si dë e. Nöo a hanse teee, i ta si ën kuma di djamati sitonu de kai jasipisi, sö a ta koti faja tjika. Nöo a dë limbolimbo gbegedee tu, kuma gaasi.

¹² Nöo de mbei wan gaan hei peni lontu di köndë, nöo di peni abi tuwalufu dööbuka fii denda go a di köndë dendu. Nöo hiniwan u dee dööbuka naandë ta abi wan u dee në u de

tuwalufu ló u Isaéli sikifisikifi nëen liba, nõö a abi wan basia u Masa Gadu ta watji ën. ¹³Nõö dee döóbuka dë a de fõ sè kanti u di peni. Dii u de dë a di sè u sonukumutu, dii dë a di sè u sonugo, dii dë a di sè u basusè, dii dë a di sè u libasè.

¹⁴Nõö fa di peni u di kõndè sai dë, a mbei a tuwalufu gaan sitonu liba. De da goonsei fu di peni. Nõö hiniwan u dee sitonu abi di nè u wan u de tuwalufu tjabukama u di Sikafu Mii sikifisikifi.

¹⁵Wë nõö fa di basia ta fan ku mi naandë, nõö a dë ku wan goutu pau nëen maun, faa maaka di kõndè ku dee döóbuka fëen ku di peni fëen tuu, luku unfa de langa tjika. ¹⁶Nõö di kõndè mbei fókanti e, langa fëen ku baai fëen dë makandi.

Nõö hën di basia maaka di kõndè te a kaba ku di pau dë nëen maun naandë, nõö a langa kuma tu-dusu-ku-fö-höndö kilomèti sò. Nõö di baai fëen ku di hei fëen dë tu-dusu-ku-tu-höndö kilomèti sò tu. ¹⁷Nõö hën a maaka di degi u di peni te a kaba tu, nõö a dë kuma 60 mèti sò. Nõö hii fa wan basia u Gadu hën maakëen seei, ma a maakëen ku di wan seei maaka di libisembè ta maaka soni.

¹⁸Nõö fa di peni sai dë, ku di djamati sitonu de kai jasipisi de mbei ën e, nõö a dë gaan hanse soni. Nõö di kõndè seei mbei ku goutu wanwan tó, nõö di goutu dë dë limbolimbo gbegedee kuma gaasi sò, ta koti faja njëngënjëngë. Sò a limbo tjika.

¹⁹⁻²⁰Nõö de tuwalufu sitonu u taki dë, dee dë di goonsei u di peni, nõö deseei dë bisibisi ku gaan hanse djamati sitonu, hiniwan sitonu ku hën pei djamati:

Di fosuwan de bisi ën ku di djamati sitonu de kai jasipisi.

Di u tu de bisi ën ku di djamati sitonu de kai safila.

Di u dii de bisi ën ku di de kai agaati.

Di u fõ de bisi ën ku di de kai samalagida.

Di u feifi de bisi ën ku di de kai saadonisi.

Di u sikisi de bisi ën ku di de kai koonaleini.

Di u sèbèn de bisi ën ku di de kai kiisoliti.

Di u aiti de bisi ën ku di de kai belileesi.

Di u nëigi de bisi ën ku di de kai tapasiön.

Di u teni de bisi ën ku di de kai kiisopasi.

Di u ëlufu de bisi ën ku di de kai hiasin.

Di u tuwalufu hën de bisi ku di djamati sitonu de kai ametisi.

„Nõö fa u kai dee peipei sitonu dë, nõö so u de dë bë, so u de dë guuunguun, so u de dë kuma jaiffolo sò, so u de dë kuma baau, so u de dë kookokooko. Fa de sai dë, de dë gaan hanse soni e, ta koti faja njëinjëin.„ Nõö sò de mbei di goonsei u di peni hanse tjika.

²¹Sõö. Nõö de tuwalufu döõ u di peni mbei ku wan hanse soni tu, kuma di weti konda faan sò de kai paaleli. Hiniwan döõ mbei ku wan sii fëen.

Nõö di gaan pasi u di kõndè naandë mbei ku goutu wanwan limbolimbo gbegedee te dou. Nõö fa di goutu sai dë, i sa si pasa nëen te dou a goon kuma gaasi, sò a limbo tjika.

Nõö sò wë di kõndè waiti e, dee sèmbè.

²²Nõö fa mi si di kõndè naandë, nõö Wosu u Gadu an dë nëen dendu e. An dë fanöudu, biga Masa Gaangadu di abi hii makiti, ku di Sikafu Mii, nõö de dë a hii di kõndè kaa. „An dë fi go a kamian u go begi de möön.„

²³Nõö sonu ku libawojo an dë fanöudu u tuwë limbo da di kõndè tu. Biga di waiti u Gadu ku di limbo u di Sikafu Mii ta tuwë limbo da hii di kõndè kaa.

²⁴Nõö ka di kõndè o limbo tjika dë, nõö hii sèmbè u goonliba o dë a di limbo dë dendu ta libi. Nõö hii dee kõnu u di goonliba tuu o tja hii nèbai u de ko a di kõndè kaa. ²⁵Nõö dee döõ u di kõndè an o ta tapa möönsö. Jabijabi nõö de o ta dë hii daka, biga ndeti an o dë möön.

²⁶Nõö di nèbai ku di hei fu hii nasiön o dë a di kõndè naandë dendu.

²⁷Ma nõö fa u taki aki, ee wan soni an dë limbolimbo, nõö an o sa ko a di kõndè e. Dee sèmbè ta du fanafiti soni, sen soni, ganjan, mindi soni, de an o ko dë. Ma dee sèmbè dee nè dë sikifisikifi a di Buku u di Sikafu Mii, nõö de nõö o sa pasa ko a di kõndè dendu u de feni di libi u teego.

22

Aki Johanisi ta tapa di pampia.

¹Nõö hën wë di basia lei mi di lio di abi di wata u di libi u teego. Fa mi si di lio dë, nõö a dë seei limbolimbo gbegedee ta koti faja njëngënjëngë sò, nõö a kumutu leti ka di könubangi u Masa Gadu ku di Sikafu Mii dë. ²Nõö di lio ta kule seei langalanga leti a mindi u di gaan pasi u di kõndè, nõö a de tu sè bandja tela fu di lio, nõö i abi di pau de ta kai Di Pau u di Libi u Teego. Nõö tuwalufu pasi di pau i si dë ta pai a wan jaa dendu, hiniwan liba a ta pai wan pasi. Nõö di uwii fëen ta kula hii nasiön u goonliba.

³Nöö di juu ten dē, na wan soni o dē möön di siba dē nëen liba e. Nöö di könubangi u Masa Gadu ku di Sikafu Mii o dē leti a di köndē ganda mindi. Nöö naandē dee futuboi fēen o ta dini ēn. ⁴⁻⁵De o ta si ēn fesi hiniwan juu, nöö di nē fēen o dē a de mindifesi. Nöö sō hēn ku de o ta tii makandi fu nöömō teego.

Nöö di juu ten dē, ndeti an o dē möön e. Nöö de an o abi lampufaja fanöudu möön u limbo kamian. Sonu seei an o dē fanöudu möön faa tuwē limbo ko a di köndē, biga di waiti Masa Gaangadu abi, hēnseei da di limbo u di köndē kaa.

⁶Nöö hēn di basia taki da mi taa: “Söö. Wē haika e. Dee soni dee i si ku dee i jei aki, nöö tuutuu soni de dē e. Nöö i sa a’ futoou a de liba biga a Masa Gadu seei de kumutu. Fa i si a bi ta manda di Akaa fēen ko a dee tjabukama fēen liba a fesiten u de ta konda soni dēen, nöö söseei a manda di basia fēen ko konda dee soni dee o pasa abiti möön da i tu. Biga a kē fu dee futuboi fēen musu sabi de.” Nöö sö di basia taki da mi.

⁷Nöö Masa Jesosi seei fan tu. A taa: “Mi ta ko djunsu e. Nöö di sēmbē di o ta piki dee soni dee dē a di Buku aki u dee soni o ko a bakaten, nöö di sēmbē dē hēn o feni bunu a Gadu.”

Sö wē Masa Jesosi taki.

⁸Wē nöö mi Johansi, miseei piki tu taa miseei si dee soni aki ku miseei wojo, mi jei de ku miseei jesi. Nöö de bigi da mi tee mi kai a di basia di ta lei mi de dē fesi, fu mi begi ēn. ⁹Ma a taki da mi taa: “Nönō mati, na du sö e. Biga mi dē wan futuboi u Masa Gadu leti kuma i seei ku hii dee otowan fii, dee tjabukama u Gadu ku hii dee sēmbē dee ta piki dee soni dee dē sikifisikifi a di Buku aki. Nöö ja musu begi mi e. Masa Gaangadu hēn wanwan nöö i musu begi.”

¹⁰Nöö hēn a toona taki da mi taa: “Haika e. Dee soni dee dē a di Buku aki, de ta taki u dee soni o pasa a bakaten, nöö ja musu hoi de buta kuma wan tjubitjubi soni. Biga di ten ta zuntu u de pasa. ¹¹Nöö di sēmbē di ta du hogi, nöö be a ta du hogi nango nöömō, nöö a o si. Di sēmbē di ta libi fanafiti libi, nöö be a ta libi sö go dou, nöö a o si. Ma nöö di sēmbē di ta libi bunu a Gadu wojo, nöö be hēnseei libi sö go dou tu e. Di sēmbē di dē apaiti da Gadu, nöö be a dē sö go dou.” Sö a taki da mi tefa a kaba.

¹²Nöö haika fa Masa Jesosi taki möön. A taa: “Mi o ko hesihesi e. Nöö te mi ko, nöö mi o tja paima ko paka hiniwan sēmbē kumafa i bi libi a goonliba.

¹³“Mi wē da di A ku di Z, di fosuwan ku di lasiti wan. Mi da di bigi ku di kaba u hii soni.

¹⁴“Nöö mi taki e, kölöku u di sēmbē di ta wasi ēn koosu fa a ta dē limbolimbo. Biga joo feni pasi u denda go a di köndē dendu fii go njan di fuuta u di pau u di libi u teego.

¹⁵“Ma nöö dee sēmbē dee ta libi doti libi kuma dagu, ku dee sēmbē dee ta du tofu wooko ta wisi otowan, ku dee ta booko Gadu wēti a di sē u manu ku mujēē, dee sēmbē dee ta kii sēmbē, ku dee ta biibi oto gadu, ku dee mindisonima, ku dee lēgēdēma, nöö dee lö sēmbē dē, de an o sa denda go a di köndē möönsō e.

¹⁶“Nöö mi Jesosi, miseei manda di basia u mi faa konda hii dee soni aki da un dee sēmbē dee ta miti makandi a mi nē, be un sabi de. Nöö mi wē da di Böngō u Könu Dafiti, di bakamii fēen di di Buku bi taki taa o ko könu. Mi da di gaan waiti teeja di ta tja didia ko.” Sö Masa Jesosi taki.

¹⁷Nöö fa a fan dē, hēn di Akaa fēen ku di mujēē u di Sikafu Mii tuu ta piki taa: “Aai, Masa, ko e!” Nöö di sēmbē di ta jei di kai dē, nöö hēnseei tu musu piki taa: “Aai, ko o, Masa!” Nöö ee wan sēmbē dēēwata kisi i, nöö be i ko e. Hiniwan sēmbē di kē kaa, nöö be i ko tei di wata u di libi u teego u ta taki aki. Biga di wata dē, a dē u feni söndō i paka fēen.

¹⁸Wē nöö un dee sēmbē dee ta jei dee soni dee dē sikifisikifi a di Buku aki fu ko pasa a bakaten, mi kē bai unu a soni e. Mi taki e, taa ja musu sikifi wan soni buta a liba möön leki dee soni dee dē sikifisikifi aki kaa. Biga ee i du sö, nöö Gadu o tja dee sitaafu dee dē sikifisikifi a di Buku aki ko buta a i liba tu.

¹⁹Nöö ja musu puu soni a dee soni dee dē sikifisikifi aki tu. Biga ee i du sö, nöö Gadu o puu i tu, fu ja feni dee suti soni dee di Buku aki ta taki. Sö wan sēmbē ja o sa ko a di köndē fēen dendu möönsō, nöö ja o sa feni di fuuta u di pau u di libi u teego njan möönsō tu.

²⁰Wē nöö di Sēmbē di taanpu kuma kotoigima taa dee soni aki dē sö tuu, nöö hēnseei taa: “Aai, mi o ko hesihesi tuu.”

Soni antoobi, Masa Jesosi. Ko fii nöö!

²¹Söö. Wē dee sēmbē, u tapa aki e. Masa Jesosi Keesitu musu dē ku unu ku ēn bunuhati. A tan sö.